This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

EX BIBLIOTHECIS GUDBRANDRI VIGFUSSON et FRIDERICI YORK POWELL olim alumni, partim ab hoc legatis, partim emptis, a. MCMIV.

C.2.11.5. ✓

35

xx DE, —

Brazamt

x b

CELÐÆT

a wuldorcining.

ien· hetsmægna

pieta welmihtig.

nu ende cymþ.

ieð sceð sceolas

nom· swegl bos

ide· þurh ge

wandum·

Cædmon's

des Angelsachsen

biblische Dichtungen.

Herausgegeben

von

K. W. Bouterwek.

Erste Abtheilung,

welche den Text vollständig enthält.

Frederick York Powell
Christ Ch Oxford 1886.

Beigegeben ist ein Facsimile aus dem Cod. Bodlej. Jun. XI.

Elberfeld u. Iserlohn.
Julius Bädeker.
1849.

I.

[1.] Us is riht micel, þæt ve rodera veard,
vereda vuldorcining, vordum herigen,
môdum lufien. He is mægna spêd,
heáfod ealra heáhgesceafta,
freá ælmihtig. Næs him fruma æfre
ôr gevorden; ne nû ende cymð
êcean drihtnes; ac he bîð â rîce
ofer heofenstôlas. Heágum þrymmum,
sôðfæst and svîðfeorm sveglbôsmas heold,
þâ vâron gesette vîde and sîde,
þurh geveald godes, vuldres bearnum,
gâsta veardum. (2.) Hæfdon gleám and dreám
and heora ordfruman engla þreátas,
beorhte blisse væs heora blæd micel.
þegnas þrymfæste þeóden heredon,
sægdon lustum lôf heora liffreán,
dêmdon drihtnes dugeðum, vâron
svîðe gesælige. Synna ne cûðon,
firena fremman; ac hie friðe lifdon

1. ús ís. Ms. us ís Th. — 3. módum Ms. Jun. módum Th. — 5. æfre Ms. Jun. æfre Th. — 6. ór Ms. Jun. Th. Grimm schwankt zwischen or und ór. Gr. I, 338. — 7. ecean Ms. Jun. écean Th. bið á rice Ms. Jun. bíð á ríce Th. — 8. heofenstolas Ms. Jun. heofen-stólas Th. sóðfæst Th. — 9. sviðferom Ms. Jun. Th.; aber Z. 1764. svîðfeorm. Vgl. Cod. Exon. S. 386. Z. 35: 'svift and svîðfeorm.' — Feorme st. m. (victus) kommt im Cædm. noch vor Z. 1725: 'fêran mid feorme.' Z. 2653: 'mid feo and mid feorme.' Z. 1645: '(lâdan) feoh and feorme.' Einmal fearme Z. 1389: 'fôr mid fearme.' Das Adjectiv orfeorm, exul, egenus findet sich Andr. Z. 416. 1617. Cod. Exon. 255, 20. Beov. 4765. Siehe Gr. zu Andr. S.105, und vergl. unten Z. 2427: '(and þâm rincum beád) nihtfeormunge.' Z. 2680: 'gefeormedon.' Andr. Z. 1091. Beov. Z. 1482. Lye kennt ein Verbum svîðfeormian, crudescere. — 10. víde ȝ síde Th. — 16. líf frean Th. — 17. drihtenes. Ms. Jun. démdon dríhtnes Th.

êce mid heora aldor. elles ne ongunnon
rǽran on roderum, nymðe riht and sôð,
ærþon engla veard for oferhygde
dveal on gedvilde. noldan dreógan leng
heora selfra rǽd; ac hie of siblufan
godes âhvurfon. Hæfdon gielp micel,
þæt hie við drihtne dǽlan meahton
vuldorfæstan vîc, verodes þrymme,
sîd and svegltorht. him þǽr sâr gelamp,
(3.) æfst and oferhygd, and þæs engles môd,
þe þone unrǽd ongan ærest fremman,
vefan and veccean. Þâ he vorde cvæð
nîðes oíþyrsted, þæt he on norðdǽle
[2.] hâm and heáhsetl heofena rîces
âgan volde. Þâ vearð yrre god
and þâm verode vrâð, þe he ǽr vurðode
*Jun. p. 2. *vlíte and vuldre; sceôp þâm vêrlogan
vrǽclîcne hâm, veorce tô leáne
helleheáfas, hearde nîðas;
hêht þæt vîtehûs vrǽcna bîdan,
deóp dreáma leás, drihten ûre,
gâsta veardas. Þâ he hit geare viste,
sinnihte beseald, sûsle geinnod,

---

20. éce Th. — 21. ræran Th. — 23. dælon Ms. dæl on Jun. Th. Ich habe dveal zu schreiben gewagt, was sich durch Z. 1930: '(væron) dǽdum gedvolene' empfiehlt. Es müsste ein verlornes starkes Verbum dvelan, dveal (dvæl) dvolen angenommen werden, mit der Nebenform delan deal (dæl), dolen. Die genaue Zusammengehörigkeit von (ge)dvola, dol (beides error, stultitia) dollîc und dvollîc, jenes durch audax usque ad stultitiam, nach Kemble's Annahme, dieses stultus allein bedeutend, ist unverkennbar. Gedvola kommt in unserm Gedichte nur Z. 3540 vor: 'þâ geseah ic þâ gedriht in gedvolan hveorfan.' Vgl. El. Z. 1119: 'in gedvolan lange âcyrred fram Criste.' Andr. 611: 'þurh deópne gedvolan.' Z. 1688: 'gedvolan fylde (se hâlga).' Dieselbe Verbindung: El. Z. 1041. — 'gedvolan lifdon,' El. Z. 312. 'gedvolan fylgdon' Z. 372. — Auch dol, error, erscheint nur Z. 339: 'ðð hie tô dole vurdon;' das Adv. dollîce Z. 295. Gedvild error, dagegen, ausser an unsrer Stelle, noch Z. 919: 'þinna dǽda gedvild.' — 28. sîd. sâr Th. — 29. mód. — 33. hám Th. rices Th. — 34. ágan Th. — 35. ár Th. — 36. vlíte . . sceóp. vérlogan Th. — 37. hám . . leáne Th. — 39. víte-hús. bídan Th. — 40. deóp. úre Th. — 42. synnihte Jun.

geondfolen fŷre and færcyle,
rêce and reáde lêge, hêht þâ geond þæt râdleáse hof
veáxan vîtebrôgan. Hæfdon hie vrôhtgeteme
grimme viđ god gesomnod; him þâs grim leán becom.
(4.) cvædon, þæt heó rîce rêđe môde
âgan voldan and svâ eáđe meahtan.
[4.] Him seó vên geleáh. siđđan valdend his,
heofona heáhcining, honda ârærde,
hêhste viđ þâm herge, ne mihton hygeleáse
mâne viđ metode mægyn bryttigan;
ac him se mâra môd getvâfde.
bælc forbigde, þâ he gebolgen vearđ,
beslôh synsceađan sigore and gevealde,
dôme and dugeđe, and dreáme benam
his feónd, friđo, and gefeán ealle,
torhte tîre; and his torn gevræc
on gesacum svîđe selfes mihtum,
strengum stiepe. Hæfde styrne môd;
gegremed grymme grâp on vrâđe
fâum folmum, and him on fæđm gebræc,
yr on môde. æđele bescyrede
his viđerbrecan, vuldorgestealdum.
(5.) sceôp þâ and scyrede scyppend ûre
oferhidig cyn engla of heofnum.
værleás verod valdend sende,
lâđvendne here, on langne sîđ,
geómre gâstas. væs him gylp forod,
beót forborsten and forbiged þrym,
vlîte gevemmed. Heó on vrace
syđđan seomodon svearte sîđe.
ne þorfton hlûde hlihhan; ac heó helltregum
vêrige vunodon and veán cûđon.

---

43. fŷre Th. — 44. réce ȝ reáde ... hófTh. — 45. víte-brogan. — 46. leán. 47. ríce. móde Th. — 49. vén. hís. — 50. heofona Jun. heofena Th. árærde Th. — 52. mæne Jun. Th. — 53. ác. mâra mód. — 56. dóme. benám. — 57. hís. gefeán. — 58. hís. — 60. mód. — 61. gegrémed. gráp. — 62. fáum. — 63. móde Th. eđele Jun. — 64. hís. — 65. sceóp. úre. — 67. várleas. — 68. láđvendne. — 71. vlíte. — 73. hlúde. — 74. veán.

sâr and sorge, sûsl þrôvedon
þŷstrum beþeahte, þearl æfterleán,
þæs þe heó ongunnon viþ gode vinnan.
Þâ væs sóþ svâ ær, sibb on heofnum,
fægre freoþoþeávas; freá eallum leóf,
þeóden, his þegnum; þrymmas veóxon
duguþa mid drihtne dreámhæbbendra :·

[5.] (6.) Væron þâ gesôme, þâ þe svegl bûan,
vuldres êþel. vrôht væs âsprungen,
* Jun. p. 3. *ôht mid englum and orlegnîþ,
siþþan herevôsan heofon ofgeafon
leóhte belorene. Him on lâste setl
vuldorspêdum velig vîde stôdon,
gifum grôvende, on godes rîce,
beorht and geblædfæst, bûendra leás,
siþþan vræcstove vêrige gâstas
under hearmlocan heáne gefôran.
Þâ þeahtode þeóden ûre
môdgeþonce, hû he þâ mæran gesceaft,
êþelstaþolas, eft gesette,
svegeltorhtan seld, sêlran verode,
þâ hie gielpsceaþan ofgifen hæfdon,
heáh on heofenum; forþâm hâlig god
under roderas feng rîcum mihtum
volde, þæt him eorþe (7.) and uprodor
and sîd væter geseted vurde
voruldgesceafte, on vrâþra gield,
þâra þe forhealdene of hleó sende.
Ne væs hêr þâ giet, nymþe heólstersceado,
viht gevorden; ac þês vîda grund
stôd deóp and dim, drihtne fremde,
îdel and unnyt. on þone eágum vlât

---

75. sár Jun. Th. — 76. æfterleán. — 78. sóþ. ær. Th. — 80. hís. — 81. dreám-hæbbendra. — 83. asprúngen. — 84. órleg Jun. Th. — 85. here-vósan. ofgæfon Jun. Th. — 87. stodan Jun. víde stódan Th. — 88. ríce. — 91. geföran. — 92. þeahtode deliberavit, von þeahtian, nicht zu verwechseln mit þohte, cogitavit. Vgl. Z. 1269. úre. — 93. mód-geþonce. hú. mæran. — 95. svegl-torhtan Jun. — 98. rícum Th. 99. úp roder Jun. Th. — 100. síd. — 103. hér. — 104. gevórden. ác. vída. — 105. stód deóp. — 106. ídel] únnyt. vlát.

stiðferhð cining, and þâ stove beheold
dreáma leáse, geseah deorc gesveorc
semian sinnihte, sveart under roderum,
vonn and vêste, ôð þæt þeós voruldgesceaft
þurh vord gevearð vuldorcyninges.
Hêr ærest gesceôp êce drihten,
helm eallvihta, heofon and eorðan;
rodor ârærde [6.] and þis rûme land
gestaðelode strangum mihtum
freá ælmihtig. folde væs þâ gyt
græs ungrêne, (8.) gârsecg þeahte,
sveart synnihte, sîde and vîde
vonne vægas. Þâ væs vuldortorht
heofonveardes gâst ofer holm boren
miclum spêdum. metod engla hêht,
lifes brytta, leóht forðcuman
ofer rûmne grund. raðe væs gefylled
heáhcininges hæs: him væs hâlig leóht
ofer vêstenne, svâ se vyrhta bebeád.
Þâ gesundrode sigora valdend
ofer lagoflôde leóht við þeóstrum,
sceade við scîman. sceôp þâ bâm naman
lifes brytta; leóht væs ærest
þurh drihtnes vord dæg genemned,
*vlitebeorhte gesceaft. vel licode

*Jun. p. 4.

107. stiðfrihð Jun. Th.; allein 'stîðferhð cining' Z. 241. 1401. 1677. — 108. dreáma. — gesveorc nebula, nubes; nochmals Z. 804. — Beov. Z. 3576. und Gr. El. Z. 855. findet sich das Verbum: 'rodor eal gesvearc.' S. auch sveorc caligo und sveorcan, sveorcian caligari, obscurari. C. Z. 3390: 'lyft upgesvearc.' — Beov. Z. 3471: '(ne him invitsorh) on sefan sveorceð.' Beov. Z. 3531: 'forsiteð and forsvorceð.' — 109. únder. véste. — 111. vórd. — 112. hér ærest gesceóp éce. — 114. arærde. rúme. — 116. þa gyta Jun. (s. Z. 155.); sonst ist giet, gieta (Z. 990. Z. 1629. 2460.) git, gyt (Z. 1721. Z 3164.) bräuchlich; auch get, geot. — 117. úngrêne. gársecg Th. — 118. síde ȝ víde. — 119. vonne vegas Jun. vægas Th. obschon er vegas übersetzt. vægas scheint allein richtig. 'vonnan vǽge' Z. 1374. 'vonne vælstreámas' Z. 1295. vonne ȳða Z. 1425. — 120. hólm bóren Th. — 121. lífes. — 123. rúmne grúnd. — 124. hæs. — 125. véstenne. — 126. gesúndrode. — 127. lago-flóde. — 128. sceáde viðscíman, sceóp þa bám náman. — 129. lífes. ærest. — 130. vórd. genémned. — 131. vlíte. lícode.

freán æt frymðe forðbæro tíd.
dæg æresta geseah deorc sceado
sveart svíðrian geond síðne grund :·

[8.] (9.) Þá seó tíd gevât ofer tiber sceacan
middangeardes. metod æfter sceáf
scírum scíman, scippend úre,
æfen ærest. him arn onlást,
þrang þýstre genip, þám þe se þeóden self
sceóp nihte naman. nergend úre
hie gesundrode. siððan æfre
drugon and dydon drihtnes villan
ece ofer eorðan. Þá com ôðer dæg,
leóht æfter þeóstrum. hêht þá lífes veard
on mereflôde middum veorðan
hyhtlíc heofontimber. holmas dælde
valdend úre and gevorhte þá
roderas fæsten. þæt se ríca âhôf
up from eorðan þurh his âgen vord,
(10.) freá ælmihtig. fold væs âdæled
under heáhrodore hâlgum mihtum,
væter of vætrum, þám þe vuniað gyt
under fæstenne folca hrôfes.
Þá com ofer foldan fûs síðian
mære mergen þridda. næron metode þá gyt

132. freán. tíd. — 134. sídne. — 135. tíd gevát Th. tiber sceacan Jun. tiber-sceacan Th. irrig, wie früher schon Hickes und Lye. Das Richtige sah zuerst Grimm (D. M. p. 25. Nota), der den inf. sceacan von gevât abhangen lässt und nun übersetzt: 'Da die Zeit fortschritt über die (von Gott verliehene) Gabe der Erde.' Als Beweisstelle für diese Verbindung zieht Grimm heran Anall. A. S. 140, 5: 'geviton on fleám sceacan.' Ausserdem s. man: Andr. Z. 1594: 'geviton sceacan.' Cod. Exon. 280, 17: 'ongon þá on fleán sceacan.' Die Construction von gevítan erläutert Grimm Gr. 4, 38. 97. Dass tiber nicht nur Opfergabe bedeute, sondern, nach Grimm's Annahme, überhaupt Gabe, bleibt noch zu belegen. — 137. scírum scíman. úre. — 138. æfen ærest. árn. — 140. sceóp. náman. úre. — 141. æfre. — 143. éce. — 144. lífes. — 145. mére flóde. — 146. dælde. úre. — 148. ríca. áhóf. 149. úp. his ágen vórd. — 150. ádæled. — 151. únder. — 152. óf. — 153. únder. hrófes. — 154. þá. fús. — 155. mære. — mergen, merien, merigen = morgen. Bv. 1124: 'on mergenne.' S. Gloss. zu Bv. s. v. Gr. Gr. I, 335. — ða gyta Jun. métode ða gýt Th.

wîd lond, ne vegas nytte; ac stôd bevrigen fæste
folde mid flôde. Freá engla hêht
þurh his vord vesan væter gemæne,
þâ nû under roderum heora ryne healdaƀ,
stove gestefnde. Þâ stôd hraƀe
holm under heofonum, svâ se hâlga bebeád,
sîd ætsomne, þâ gesundrod væs
lago viƀ lande. Geseah þâ lîfes veard
drîge stove, dugoƀa hyrde,
wîde æteovde, þâ se vuldorcyning
eorƀan nêmde. gesette ýƀum heora
onrihtne ryne, rûmum flôde,
(11.) and gefetero[de] . . . . . .
[9.] Ne þuhte þâ gerysne rodora vearde,
þæt Adam leng âna wære
neorxnavonges nivre gesceafte
hyrde and healdend. forþon him heáhcyning,
freá ælmihtig, fultum tióde,
wîf âveahte, and þâ vrâƀe sealde
lîfes leóhtfruma leófum rince.
He þæt andveorc of Adames
lîce âleoƀode and him listum âteáh
rib of sîdan. (12.) he væs restefæst
and sôfte svæf; sâr ne viste,
earfoƀa dæl. ne þær ænig com
blôd of benne; ac * him brego engla
of lîce âteáh liodende bân,
ver unvundod, of þâm vorhte god
freólîcu fæmnan; feorh ingedyde,
êce sâule. heó wæron englum gelîce.
[10.] Þâ væs Adames brýd . . . . .

* Jun. p. 5.

---

156. víd. végas. ác. stód. — 157. flóde. — 158. vórd vésan. gemæne. — 259. rýne. — 160. stóve. stód. — 161. bebeád. — 162. síd. gesúndrod. — 163. lífes. — 165. víde æteóvde. þá. — 166. némde. — 167. [de] ergänzt. Z. 2896: 'gefeterode fêt and honda.' — rúmum flóde Th. — 170. ána. — 172. healdend Jun. haldend Th. — 173. tióde. — 174. víf áveahte. — 175. lífes. — 176. adámes. — 177. líce áleoƀode. áteah. — 178. rib óf sídan. — 179. sár Jun. Th. — 180. earfóƀa dæl. né þær ænig cóm Th. — 181. blód of bénne. — 182. líce áteah. bán. — 183. vér únvúndod. óf. gód. — 185. éce. gelíce. — 186. þá.. brýd.

gâste gegearvod. hie on geógoðe bú
vlîtebeorht vǽron on voruld cenned
metodes mihtum. mân ne cûðon
dôn, ne dreógan; ac him drihtnes væs
bâm on breóstum byrnende lufu.
Þâ gebletsode blîðheort cyning,
metod alvihta, monna cynnes
þâ forman tvâ, fæder and môder,
vîf and væpned. he þâ vorde cvæð:
(13.) 'Têmað nû and vexað, tudre fyllað
eorðan ælgrêne, incre cynne,
sunum and dôhtrum. inc sceal sealtvæter
vunian on gevealde and eall vorulde gesceaft.
brûcað blǽddaga and brimhlæste
and heofonfugla. inc is hâlig feoh
and vilde deór on geveald geseald,
and lifigende, þâ þe land tredað;
feorheáceno cynn, þâ þe flôd vecceð
geond hrônrâde, inc hŷrað eall.'
[11.] Þâ sceávode scyppend ûre
his veorca vlîte and his væstma blǽd,
nivra gesceafta. neorxnavang stôd
gôd and gâstlîc, gifena gefylled,
[12.] fremum forðveardum. fægere leohte
þæt lîðe land lago yrnende,
(14.) vylleburne. nalles volcnu þâ giet

---

87. bú Jun. ón. bú Th. — 188. vlíte. — 189. metodes Jun. meotodes Th. — mán Jun. Th. — 190. don] dreogan Jun. dón. ác. væs Th. — 191. bám. — 194. tvá. — 195. vif. vórde. — 196. temað nú. Th. S. Z. 1507: 'týmað nû and tiedrað, tires brûcað.' Z. 1237: 'þeóda týmdon.' Têman, teámian procreare liberos, ist wohl zu unterscheiden von temian domare. Zu jenem gehört teám soboles, Zucht, was erzogen wird. So Z. 1530: 'teámum and tudre.' Gr. Gr. I, 368. 2, 146. Ob mit teóhan verwandt? —197. ælgréne. — 201. ís. — 203. lífigende. — Vgl. Z. 904: '(þû scealt) bearm tredan brâde eorðan.' Z. 3089: 'þeódmarc tredan.' — 204. flód. — 205. hrón-ráde. — 206. úre. — 207. hís. vlíte] hís væstma blæd. — 208. stód. — 209. gód. — 210. leohte und Z. 1917: leoht zu leccian rigare, irrigare. prt. lehte, leohte. part. prt. leht, leoht. 'leccan, lihten' humectare. Gloss. M. 344. — 211. líðe.

ofer rûmne grund regnas bæron
vann mid vinde; hvæðre væstmum stôd
folde gefrætvod. Heóldon forðryne
eástreámas heora æðele feóver
of þâm nivan neorxnavonge.
þâ vâron âdælede drihtnes mihtum
ealle of ânum, þâ he þâs eorðan gesceôp,
vætre vlîtebeorhtum, and on voruld sende.
þære hâtað ylde eorðbûende
Fison, folcveras. sæfoldan dæl
brâde bebûgeð; beorhtum streámum
he beleác ûtan. on þære êðyltyrf
niððas findað neán and feorran
gold and gymcynn, (15.) gumþeóda bearn,
þâ sêlestan, þæs þe ûs secgað bêc.
Þonne seó æftre Ethiopialand
and leódgeard belîgeð ûton,
ginne rîce, þære is Geon noma.
Þridda* is Tigris, seó við þeódscipe, * Jun. p. 6.
eá in flêde, Assiriæ belîð.
Svilce is seó feorðe, þâ nû geond folc monig
veras Eufraten vîde nemnað.

* * *

[13.] 'ac niótað inc þæs ôðres ealles, forlætað þone ænne beám;
variað inc við þone væstm. ne vyrð inc vilna gâd.'
(16.) Hnigon þâ mid heáfdum heofoncyninge

---

213. rúmne grúnd régnas. — 214. stód. — 216. ea-streámas. — 218. þá. adælede. — 219. ánum. gesceóp. — 220. vlíte. ón. — 221. eorðbúende Jun. Th. — 222. físon. sæ-foldan dæl. — 223. bráde. streámum. — 224. beleác útan. éðyl-tyrf. — 225. níððas. neán. — 226. gúmþeoda Jun. gúm-þeoda Th. — 227. ða sélestan. ús. béc. S. Z. 1117. — 229. belígeð úton. — 230. Ginne rice Jun. ginne ríce þære ís géón noma Th. — 231. ís tígris. þeódscipe. — 232. eá in fléde Th. Assirie Jun. assiriæ belíð. Th. — 233. ís. — 234. eúfratén víde némnað. — Nach dieser Zeile folgt eine beträchtliche Lücke; ein Blatt scheint ausgeschnitten. — 235. ác. ænne beám. — 236. gæd Jun. gæd Th. 'nis him vilna gâd' Cod. Ex. 475, 6. 'þæt þâm gengum þrým gâd ne wære viste ne wæde' Z. 3620. 'ne væs me in healle gâd' Cod. Ex. 353, 20. Man hat also Cædm. l. c. nicht zu ändern. Weiteres über gâd engl. goad findet sich in Grimm's Erläuterungen zu *Elene* S. 160.

georne tôgeánes and sǽdon ealles þanc,
lista and þára lâra. he lêt heó þæt land bùan.
hværf him þâ tô heofenum hâlig drihten,
stíðferhð cyning. Stôd his handgeveorc
somod on sande. nyston sorga viht
tô begrornianne, butan heó godes villan
lengest lǽsten. heó vǽron leóf gode
þenden heó his hâlige vord healdan voldon:·

[14.] Hæfde se ealvalda engelcynna
þurh handmægen, hâlig drihten,
tŷne getrymede, þǽm he getrûvode vel,
þæt hie his giôngorscipe fyligan volden,
vyrcean his villan. forþon he him gevit forgeaf
and mid his handum gesceôp, hâlig drihten.
Gesett hæfde he hie svâ gesǽliglîce; ǽnne hæfde he svâ svîðne gevorhtne,
(17.) svâ mihtigne on his môdgeþohte, he lêt hine svâ micles vealdan
hêhstne tô him on heofona rîce. hæfde he hine svâ hvîtne gevorhtne,
svâ vynlîc væs his væstm on heofonum, þæt him com from veroda drihtne.
gelîc væs he þâm leóhtum steorrum. lôf sceolde he drihtnes vyrcean,
dŷran sceolde he his dreámas on heofonum, and sceolde his drihtne þancian
þǽs leánes, þe he him on þâm leóhte gescerede: þonne lête he his hine lange vealdan;
ac he âvende hit him tô vyrsan þinge; ongan him vinn upâhebban

---

238. togeánes. — 239. lísta. lára Th. búan Jun. Th. — 241. stód hís. — 243. tó. — 245. hís. — 246. ælvalda Jun. — 248. tene Jun. týne Thorpe. Dieser verweist für seine Verbesserung des unverständlichen tene auf Aelfric's Worte: 'se ælmihtiga scippend, þâ þâ englas gesceóp, þâ gevorhte he þurh his vîsdôm týn engla verod.' Rask A. S. Gr. S. 194. — 249. hís. — 250. hís. gevít. — 251. hís. gesceóp. — 252. gesétt. híe. gesǽliglice. ǽnne. — 253. svá. hís módgeþohte. lét. — 254. heofena rice Jun. heofona ríce. hvítne Th. — 255. hís. — 256. gelíc. lóf. — 257. hís. — 258. leánes Th. læte Jun. — 259. ác. avénde. óngán him vinn úp-ahebban Th. uphebban Jun.

260. viδ þone hêhstan heofnes vealdend, þe siteδ on þâm hâl-
gan stôle.
deóre væs he drihtne ûrum. ne mihte him bedyrned vyrδan,
þæt his engyl ongan ofermôd vesan.
âhôf hine viδ his hearran, sôhte hetespræce,
gylpvord ongean, nolde god þeóvian;
265. cvæδ, þæt his lîc wære leóht and scêne,
hvît and * hiovbeorht. (18.) ne meahte he æt his hige *Jun. p. 7.
findan,
þæt he gode volde geóngerdôme
þeódne þeóvian. þuhte him sylfum,
þæt he mægyn and cræft mâran hæfde,
270. þonne se hâlga god habban mihte
[15] folcgestealna. Feala vorda gespræc
se engel ofermôdes; þohte þurh hisânes cræft,
hû he him strenglîcran stôl gevorhte,
heáhran on heofonum. cvæδ, þæt hine his hige speóne,
275. þæt he vest and norδ vyrcean ongunne,
trymede getimbro. cvæδ, him tveóþuhte,
þæt he gode volde geóngra veorδan.
'hvæt sceal ic vinnan?' cvæδ he. 'nis me vihte þearf
hearran tô habbanne; ic mæg mid handum svâ fela
280. vundra gevyrcean. ic hæbbe geveald micel
tô gyrvanne gôdlecran stôl,
heárran on heofne. hvŷ sceal ic æfter his hyldo þeóvian,
bûgan him svilces geóngordômes? ic mæg vesan god svâ he.
bigstandaδ me, strange geneátas, (19.) þâ ne villaδ me
æt þâm strîδe gesvîcan.
285. hæleδas heardmôde, hie habbaδ me tô hearran gecorene,
rôfe rincas, mid svilcum mæg man ræd geþencean,

---

260. valdend Jun. síteδ. stóle Th. — 261. hé. úrum Th. veorδan Jun. — 262. hís. ófermód vésan. — 263. áhóf. hís. — 264. óngean. — 265. hís líc. — 266. hvít. né. hé. hís. — 267. geóngerdome. þeódne. — 269. máran. — 270. sé Th. — 271. folc-gestælna Jun. Th. S. Z. 287. — 272. ofermódes. ánes. — 273. hú hé hím. stól gevóhrte. — 274. heaneran Jun. hís híge Th. speonne Jun. — 276. trýmede. — 277. góde. — 278. íc. — 279. vihtæ Jun. Th. — 280. vúndra. — 281. stól. 282. hvý. íc. — 283. hím. geongordómes. íc. vésan. hé. — 284. bígstandaδ Jun. Th. gesvícan Th. — 286. rófe. ræd.

fôn mid svilcum folcgesteallan; frynd synd hie mîne georne,
holde on hyra hygesceaftum. ic mæg hyra hearra vesan,
râdan on þis rîce. svâ me þæt riht ne þinceð,
þæt ic ôleccan âviht þurfe
gode æfter gôde ânegum. ne ville ic leng his geóngra wurðan.
Þâ hit se allvalda eall gehŷrde,
þæt his engyl ongan ofermêde micel
âhebban viþ his hearran and spræc heâlîc vord
dollîce viþ drihten sînne, sceolde he þâ dâd ongyldan,
veorc þæs gevinnes gedâlan, and sceolde his vîte habban
[16.] ealra morðra mæst. Svâ dêð monna gehvilc,
þe viþ his valdend vinnan ongynneð
mid mâne, viþ þone mâran drihten. Þâ vearð se mihtiga gebolgen,
hêhsta heofones valdend; vearp hine of þân heân stôle.
hete hæfde he æt his hearran gevunnen, (20.) hyld hæfde his ferlorene.
gram vearð him se gôda on* his môde. forþon he sceolde grund gesêcan
heardes hellevîtes, þæs þe he vann viþ heofnes valdend.
âcvæð hine þâ fram his hyldo and hine on helle vearp,
on þâ deópan dalas, þâr he tô deófle vearð.
se feónd mid his gefêrum eallum feóllon þâ ufon of heofnum,
þurh longe svâ þreó niht and dagas, þâ englas of heofnum on helle,
and heó alle forsceôp drihten tô deóflum, [17.] forþon heó his dâd and vord
noldon veorðian; forþon þe heó on vyrse leóht,
under eorðan neoðan, ællmihtig god
sette sigeleáse, on þâ sveartan helle.
þâr hæbbað heó on âfyn, ungemet lange,

* Jun. p. 8.

---

287. fón. Jun. Th. míne Th. — 288. íc. — 289. rádan. ríce. — 290. íc. áviht. — 291. góde. íc. — 292. sé. gehýrde. — 294. hís Th. healic Jun. healig Th. vórd Th. — 295. sínne. dæd. — 296. vorc Jun. Th. gedælan hís víte Th. — 297. déð. — 298. hís. — 299. máne. mæran. 300. heán stóle. — 301. héte. hís. hyldo Jun. hyld Th. — 302. grám. góda. hís móde. grúnd Th. gesecean Jun. gesécan Th. — 303. hellevítes. — 304. ácvæð. hís. — 305. dala Ms. Jun. dálas Th. — 306. hís geférum. þá. — 308. forsceóp. hís dæd] vórd. — 312. æfyn. úngemet.

ealra feónda gehvilc fŷredneóve.
Þonne cymð on uhtan easterne vind,
forst fyrnum cald, symble fŷr ôððe gâr.
sum heard gesvinc (21.) habban sceoldon.
vorhte man hit him tô vîte; hyra voruld væs gehvyrfed.
forman siðe fylde helle
mid þâm andsacum. Heóldon englas forð
heofonrîces hêhðe, þe âr godes hyldo gelæston.
lâgon þâ ôðre fynd on þâm fŷre, þe âr svâ feala hæfdon
gevinnes við heora valdend; vîte þoliað,
hâtne heaðovelm, helle tômiddes,
[18.] brand and brâde lîgas, svilce eác þâ biteran rêcas
þrôsm and þŷstro; forþon hie þegnscipe
godes forgŷmdon. hie hyra gâl besvâc
engles oferhygd; noldon alvealdan
vord veorðian. hæfdon vîte micel.
vâron þâ befeallene fŷre tô botme
on þâ hâtan hell, þurh hygeleáste
and þurh ofermêtto. sôhton ôðer land,
þæt væs leóhtes leás and væs lîges full,
(22.) fŷres fær micel. Fynd ongeaton,
þæt hie hæfdon gevrixled vîta unrîm
þurh heora miclan môd and þurh miht godes,
and þurh ofermêtto ealra svîðôst.
Þâ spræc se ofermôda cyning, þe âr væs engla scŷnôst,
hvîtôst on heofne, and his hearran leóf,
drihtne dŷre, ôð hie tô dole vurdon,
þæt him for gâlscipe god sylfa vearð,
mihtig, on môde yrre. vearp hine on þæt morðer*innan, * Jun p. 9.

313. fŷr-édneove. — 315. fŷr Th. gár Jun. Th. — 316. gevrinc Jun. gesvinc Th. — 317. him to víte. — 318. forman siðe Jun. for mán-siðe Thorpe im Text; er stellt aber 'forman siðe' in den Corrigendis richtig wieder her. — 320. heofon-rices. þé ár hýldo. — 321. þá þé ár. — 322. víte. — 323. hátne. — 324. bráde Jun. bráde lígas Th. — eác ... récas Th. récas Jun. — 325. þégnscipe. — 326. gál Jun. gál besvác Th. — 327. oferhýgd Th. alvaldan Jun. — 328. vórd. víte. 329. þá. fýre. — 330. hátan Jun. hátan héll Th. — 332. líges fúll. — 333. fýres fær. ongeáton. — 334. víta únrím. — 335. herra Jun. mód Th. — 337. ofermóda. ár. scýnost. — 338. hvíttost on heofnen Th. hvitost Jun. hís heárran leóf Th. — 339. dýre Th. to dóle Jun. Th. — 340. gálscipe Jun. Th. — 341. móde ýrre. mórðer-ínnan.

niðer on þæt nió bedd, and sceôp him naman siððan.
cvæð, þæt se hêhsta hâtan sceolde
Satan siððan. hêt hine þâre sveartan
helle grundes gŷman, nalles viþ god vinnan.
Satan maðelode, sorgiende spræc,
seðe helle forð healdan sceolde,
gŷman þæs grundes. væs âr godes engel,
hvît on heofne, ôð hine his hyge forspeón,
and his ofermêtto ealra svîðôst,
(23.) þæt he ne volde vereda drihtnes
vord vurðian. veóll him on innan
hyge ymb his heortan; hât væs him ûtan,
vrâðlîc vîte. He þâ vorde cvæð:
'is þês ænga stede ungelîc svîðe
þâm ôðrum, þe ve âr cûðon
heán [19.] on heofonrîce, þe me mîn hearra onlâg,
þeáh ve hine for þâm alvealdan âgan ne môston,
rômigan ûres rîces. næfð he þeáh riht gedôn,
þæt he ûs hæfð befylled fŷre tô botme
helle þâre hâtan, heofonrîce benumen.
hafað hit gemearcod mid moncynne
tô gesettanne. þæt me is sorga mæst,
þæt Adam sceal, þe væs of eorðan gevorht,
mînne stronglîcan stôl behealdan,
vesan him on vynne, and ve þis vîte þolien,
hearm on þisse helle. Vâ lâ, âhte ic mînra handa geveald,
and môste âne tîd ûte veorðan,
vesan âne vinterstunde, þonne ic mid þis verode —

---

342. nióbed? Gr. Gr. 2, 484. nió bedd Jun. Th. sceóp. náman. Th. — 343. Junius lässt þ aus. hátan Th. — 344. hét. sveártan. — 446. sátan máðelode. — 348. grúndes. ár. — 349. forspeón Jun. hvít .. his .. forspeón Th. — 350. his ofermétto eálra. — 352. vórd. hím on innan. 353. his heórtan. hát væs hím útan Th. — 354. víte. — 355. styde Jun. stéde úngelic Th. — 356. ár. — 357. heán Jun. heán on heofon-ríce. mín Th. — 358. alvaldan Jun. ágan Th. — 359. rómigan úres ríces. gedón. — 360. befielled Jun. fýre to bótme Th. — 361. hélle þære hátan heofon-ríce benúmen. — 362. háfaþ gemeárcod. 363. mé. — 365. mínne. stól. — 366. vésan. výnne. vé víte. — 367. vá lá. mínra. geveáld. — 368. tíd Jun. . . áne tíd úte. Th. — 369. vésan áne . . . þys Th. þis Jun.

(24.) ac licgað me ymbe îrenbendas,
rîdeð racentan sâl: ic eom rîces leás;
habbað me svâ hearde helle clommas
fæste befangen. hêr is fŷr micel
ufan and neoðone. ic â ne geseah
lâðran landscipe. lîg ne âsvamað,
hât ofer helle; me habbað hringa gespong,
slîðhearda sâl, sîðes âmyrred,
âfyrred me mîn fêðe. fêt synt gebundene,
handa gehæfte. synt þissa heldôra
vegas forvorhte; svâ ic mid vihte ne mæg
of þissum liðobendum. licgað me ymbutan
heardes îrenes hâte geslægene
grindlas greâte, mid þy me god hafað
gehæfted be þâm healse. svâ ic vât he mînne hige cûðe,
and þæt viste eác veroda drihten,
(25.) þæt* sceolde unc Adame yfele gevurðan *Jun. p. 10.
ymb þæt heofonrîce. þâr ic âhte mînra handa geveald:·

[21.] Ac þoliað ve nû þreá on helle, þæt syndon þŷstro and hâto,
grimme grundleáse. hafað ûs god sylfa
forsvâpen on þâs sveartan mistas, svâ he ûs ne mæg ænige synne gestælan,
þæt ve him on þâm lande lâð gefremedon. he hæfð ûs þeáh þæs leóhtes bescyrede
bevorpen on ealra vîta mæste. ne magon ve þæs vrace gefremman,
geleánian him mid lâðes vihte, þæt he ûs hafað þæs leóhtes bescyrede.
He hæfð nû gemearcod ânne middangeard, þâr he hæfð mon gevorhtne

---

370. iren benda Jun. ác... íren-bendas Th. — 371. rídeð. sál. íc. rices. 373. hér. fŷr. — 374. á Jun. Th. — 375. láðran. líg. — 376. hát Jun. Th. — 377. sál. — 378. mín Jun. mín feðe. fét synt gebúndene Th. 379. hánda geháfte. hél-dora. — 380. forvórhte. — 381. lióðobendum Jun. Th. ymbe Jun. ymbutan Th. — 382. heárdes írenes. háte. — 384. vát mínne. — 386. adáme. — 387. heofon-ríce. íc. mínra. — 388. vé nú. — 390 gestælan. — 391. láð. — 392. bevórpen. víta. vráce. — 393. geleánian. láðes. — 394. gemeárcod ánne.

æfter his onlîcnesse, mid þâm he vile eft gesettan
heofona rîce, mid hluttrum sâulum. ve þæs sculon hycgan georne,
þæt ve on Adame, gif ve æfre mægen, and on his eafrum svâ some andan gebêtan,
(26.) onvendan him þær villan sînes, gif ve hit mægen vihte âþencan.
Ne gelŷfe ic me nû þæs leóhtes furðor, þæs þe him þenceð lange niótan,
þæs eádes mid his engla cræfte. Ne magon ve þæt on aldre gevinnan,
þæt ve mihtiges godes môd onvæcen. uton ôðvendan hit nû monna bearnum,
þæt heofonrîce, nû ve hit habban ne môton; gedôn, þæt hie his hildo forlæten,
þæt hie þæt onvendon, þæt he mid his vorde bebeád. þonne veorð he him vráð on môde,
âhvet hie from his hyldo. þonne sculon hie þâs helle sêcan
and þâs grimman grundas. þonne môton ve hie ûs tô giongrum habban,
firabearn, on þissum fæstum clomme. Onginnað nû ymb þâ fyrde þencean.
[22.] Gif ic ænigum þegne þeódenmâdmas
geara forgeafe, þenden ve on þân gôdan rîce
(27.) gesælige sæton and hæfdon ûre setla geveald,
þonne he me nâ on leófran tid leánum ne meahte
mîne gife gyldan, gif his gien volde
mînra þegna hvilc geþafa vurðan,
þæt he up heonon ûte mihte
Jun. p. 11. cuman þurh þâs clustro, and hæfde cræft mid him,

---

395. his onlícnesse. — 396. ríce. vé. — 397. ádáme. æfre. his ándan gebétan. — 398. sínes. — 399. íc. niótan. — 400. eádes. his. — 401. mód onvæcen. nú. — 402. heofon-ríce. gedón. forlæten. — 403. bebeád Jun. his vórde bebeád. vráð on móde Th. — 404. áhvet. his. sécan. Vgl. Andr. Z. 286: 'usic lust hvetetð.' Cod. Exon. 354, 48: 'flan mon hvitetð' the spear smiteth them, nach Conybeare's Uebersetzung. Illustr. XXIII. — 405. grúndas. ús. — 406. beárn. — 407. ænigum Jun. íc. ænegum þégne Th. — 408. geára. vé. gódan ríce. — 409. úre. geveáld. — 410. tíd leánum. — 411. míne gífe. his. — 412. mínra. — 413. úr... úte Th. úp zu lesen statt úr.

þæt he mid feðerhoman fleógan meahte,
windan on volcne, þâr gevorht stondað
Adam and Eue on eorðrîce,
mid velan bevunden. and ve synd âvorpene hider
on þâs deópan dalo. Nû hie drihtne synt
vurðran micle, and môton him þone velan âgan,
þe ve on heofonrîce habban sceoldon,
rîce mid rihte. is se râd gescyred
monna cynne. þæt me is on mînum môde svâ sâr,
on mînum hyge hreóveð, þæt hie heofonrîce
âgan tô aldre. Gif hit eóver ænig mæge
gevendan mid vihte, þæt hie vord godes
(28.) lâre forlæten, sôna hie him þe lâðran beóð.
gif hie brecað his gebodscipe, þonne he him âbolgen vurðeð.
siððan bîð him se vela onvended and vyrð him vîte gegearvod,
sum heard harmscearu. Hycgað his ealle,
hû ge hi besvîcen, siððan ic me sêfte mæg
restan on þyssum racentum, gif him þæt rîce losað.
seþe þæt gelæsteð, him bîð leán gearo
æfter tô aldre, þæs ve hêr inne magon,
on þyssum fŷre forð, fremena gevinnan.
sittan læte ic hine við me sylfne, svâ hvâ svâ þæt secgan cymeð
on þâs hâtan helle, þæt hie heofoncyninges
unvurðlîce vordum and dædum
lâre . . . . . .'

* * *

[23.] Angan hine þâ gyrvan godes andsaca,
fûs on frætvum. (29.) hæfde fæcne hyge.

---

415. fæðer-hóman Jun. feðer-hóman Th. S. Z. 666. — 417. ádam ⁊ éue on eorð-ríce. — 418. vélan — 420. móton. vélan ágan. — 421. vé. heofon-ríce. — 422. ríce. ræd. — 423. ís on mínum móde sva sár. 424. mínum. heofon-ríce. — 426. vórd. — 427. láre. sóna híe hím þe láðran beoð. — 428. he Ms. Jun. hie Th. hís gebódscipe Th. — 429. bíð hím se véla. víte. — 430. súm. hís. — 431. sefte Jun. íc me feste Th. — 432. hím þ ríce. — 433. bíð leán. — 434. hér. — 435. fýre. 436. læte íc. — 437. hátan. — 438. vórdum ⁊ dædum. — 439. Lücke nach láre. — 440. ándsaca. — 441. fús Jun. fús . . frætvum. fæcne Th.

Hæleðhelm on heáfod âsette, and þone full hearde geband,
spênn mid spangum. viste him spræca fela
veorra vorda. vand him úp þanon,
hvearf him þurh þâ heldôra, hæfde hyge strangne,
leólc on lyfte, láðvende môd,
svang þæt fŷr on tvâ feóndes cræfte,
volde dearnunga drihtnes geóngran
mid mândædum menn besvican,
forlædan and forlæran, þæt hie vurdon láð gode.
He þâ gefêrde þurh feóndes cræft, ôððæt he Adam
on eorðrîce, godes handgesceaft,
gearone funde, vîslîce gevorht, and his vîf somed,
freó fægrôste. svâ hie fela cûðon
* Jun. p. 12. gôdes gegearvigean, þâ him tô gin * gran self

---

442. hæleð-helm Jun. hæleð helm Thorpe, der diese unrichtige Trennung in den Anmerkungen zum Cod. Ex. p. 525. verbessert. 'heoloðhelme biþeaht' Cod. Ex. 362, 31.; ebenfalls vom Teufel gesagt. Dunkel ist das entsprechende alts. 'helithhelm' Heliand p. 164, 20: 'an helith-helme bihelid.' Die fränkischen Glossen gewähren 'helanthelm, helot-helm, latibulum,' was Schmeller im Gloss. zum Heliand durch 'larva, persona' wiedergeben möchte. Kemble im Gloss. zu Beovulf übersetzt hæleð-helm durch galea larvata; Tarnhut? S. Gr. Gr. 2, 260. 458. 499. D. M. II. Ausg. S. 432. Vgl. noch grimhelm Z. 3103. — þóne fúll heárde gebánd Th. — 443. spángum. spræca féla. — 444. veorra vorda, nach Grimm's Vorschlag. Andr. p. 137. vora vorda Jun. Th. Randlesart 'vráðra vorda,' vielleicht um das schwierige vor zu beseitigen. Das Wort erscheint noch Andr. Z. 1659: 'þæs væs þám veorode veor tô geþoligenne.' — úp Th. — 445. helldora J. Th. — 446. leólc Jun. Th. Leólc ist prt. zu lâcan; also 'er sprang' zu übersetzen, nicht 'lõwenartig' wie Thorpe an unserer Stelle thut. Cod. Ex. 438, 15. kehrt unsere Wendung wieder: 'leólc on lyfte' mounted in air Th.; p. 283, 2: 'leólc ofer laguflôd' bounded o'er the water-flood Th.; p. 471, 26: 'lagu-fæðme beleólc' in (its) watery bosom shut Th. Thorpe scheint seinen frühern Irrthum durch Grimm's Erläuterung von forleólc (Andr. Z. 614. p. 112) berichtigt zu haben. S. Z. 643. — mód Th. — 447. svâng þ fŷr on tvá feóndes cráfte. — 448. deárnunga. — 449. mán-dædum Jun. mán-dædum ménn besvícan Th. — 450. forlædan] forláran. láð. — 451. geferede Jun. gefêrde. ádám Th. — 452. eorð-ríce. hánd-gesceáft. — 453. geárone fúnde. víslice gevórht. — 454. hís víf sómed. freó. — 455. gódes Jun. cúðon gódes gegeárvigean. þá gingran Th.

metod mancynnes mearcode selfa;
(30.) and him bi tvêgen beámas stôdon,
þâ vǽron ûtan ofætes gehlædene,
gevêred mid væstme, svâ hie valdend god,
heáh heofoncyning, handum gesette,
þæt þǽr yldobearn môste onceósan
gôdes and yfeles, gumena ǽghvilc
velan and vâvan. næs se væstm gelîc.
ôðer væs svâ vynlîc, vlitig and scêne,
lîð and lofsum: þæt væs lifes beám.
môste on êcnisse æfter lybban,
vesan on vorulde, se þæs væstmes onbât,
svâ him æfter þy yldo ne derede,
ne sûht svâre; ac môste symle vesan
lungre on lustum, and his lîf âgan,
hyldo heofoncyninges hêr on vorulde habban.
him tô vǽron vîtode . . . . . ,
geþingþo on þone heán [24.] heofon, þonne heó heonon vende.
Þonne væs se ôðer eallenga sveart,
dim and þŷstre: (31.) þæt væs deáðes beám,
se bær bitres fela. sceolde bû vîtan
ylda ǽghvilc, yfles and gôdes,
gevanod on þisse vorulde, sceolde on vîte â,
mid svâte and mid sorgum, siððan libban,
svâ hvâ svâ gebyrgde þæs on þâm beáme geveóx.
sceolde hine yldo beniman ellendǽda
dreámas and drihtscipes, and him beón deáð scyred.
lytle hvîle sceolde he his lifes niótan,
sêcan þonne landa sveartôst on fŷre.

456. metot Jun. métot Th. — 457. tvegin Jun. tvégen beámas stódon Th. — 458. útan. ófætes. — 459. gevéred. váldend. — 461. yldo beárn. ónceosan. — 462. gódes ȝ yfeles. — 463. vélan ȝ vávan. nǽs se vǽstm gelic. — 464. scéne. — 465. líð. lífes beám. — 466. écnisse. 467. vésan. onbát. — 469. súht Jun. súht sváre . . . vésan Th. — 470. agon Jun. hís líf ágan Th. — 471. hér. — 472. 473. vitod geþing Jun. vǽron vítode geþingþo. heán Th. — 475. dím. deáðes beám. — 476. bǽr bítres Th. bú Jun. bú vítan Th. — 477. ýfles ȝ gódes. — 478. gevand on Jun. gevanod on . . . . víte á Th. á Jun. — 479. svâte. — 480. beáme. — 481. beniman ellen-dǽda. — 482. dreámas. beón deáð. — 483. hvíle. hís lífes. — 484. sécan. fýre.

485. sceolde feóndum þeóvian, þâr is ealra frêcna mæste
leódum tô langre hvîle. þæt viste se lâða georne,
dyrne deófles boda, þe viþ drihten vann.
[25.] Vearp hine þâ on vyrmes lîc, and vand him þâ ymbûtan
þone deáðes beám, þurh deófles cræft.
490. genam þâr þæs ofætes, and vende hine eft þanon,
þâr he viste handgeveorc heofoncyninges.
Ongon hine þâ frinan forman vorde
se lâða mid ligenum: (32.) 'langaþ þe âvuht
Adam ûp tô gode? ic eom on his ærende hider
495. feorran gefêred. ne þæt nû fyrn ne væs,
þæt ic viþ hine sylfne sæt. þâ hêt he me on þysne sîþ faran,
hêt, þæt þû þisses ofætes âte; cvæþ, þæt þîn abal and cræft
and þîn môdsefa mâra vurde,
* Jun. p. 13. and þîn licho * ma leóhtra micle,
500. þîn gesceapu scênran. cvæþ, þæt þe æniges sceates þearf
ne vurde on vorulde. nû þû villan hæfst
hyldo gevorhte heofoncyninges,
tô þance geþênod þînum hearran,
hæfst þe viþ drihten dŷrne gevorhtne. Ic gehŷrde hine þîne dæd and vord
505. lôflan on his leóhte, and ymb þîn lîf sprecan.
Svâ þû læstan scealt þæt on þis land hider
his bodan bringaþ. Brâde synd on vorulde
grêne geardas, and god siteþ
on þâm hêhstan heofna rîce
510. ufan. alvalda (33.) nele þâ earfeþu
sylfa habban, þæt he on þysne sîþ fâre,
gumena drihten; ac he his gingran sent
tô þînre spræce. Nû he þe mid spellum hêt
listas læran. læste þû georne
515. his ambyhto. nim þe þis ofæt on hand,

---

485. ís. — 486. hvîle. láða. — 487. bóda. — 488. ón. líc. — 489. beám. — 490. genám. — 492. frínan Jun. frínan.. vórde Th. — 493. láða. 494. ádám úp tó. hís. — 495. geféred. né. — 496. þá.. fáran. — 497. áte. þín ábal. — 498. ðín mód-sefa mára. — 499. þín. — 500. scénran. — 503. geþénod. þínum. — 504. íc. þíne dæd] vórd. — 505. hıs. þín líf sprécan. — 507. hís. bráde. — 509. ríce. — 510. úfan. 511. fáre. — 512. ác. — 513. þínre spræce. — 514. láran. — 515. hís.

bît hit and byrge. þe veorð on þînum breóstum rûm,
væstm þy vlitegra. þe sende valdend god,
þîn hearra, [26.] þâs helpe of heofonrîce.'
Adam maðelode, þâr he on eorðan stôd,
selfsceafte guma: 'þonne ic sigedrihten,
mihtigne god, mæðlan gehŷrde
strangre stemme, and me hêr stondan hêt
his bebodu healdan, and me þâs brŷd forgeaf,
vlitesciéne vîf, and me varnian hêt,
þæt ic on þone deáðes beám bedroren ne vurde,
besvicen tô svîðe: he cvæð, þæt þâ sveartan helle
healdan sceolde seðe bi his heortan vuht
(34.) lâðes gelæde. Nât, þeáh þû mid ligenum fâre
þurh dyrne geþanc, þe þû drihtnes eart
boda of heofnum. hvæt! ic þînra bysna ne mæg,
vorda ne vîsna, vuht oncnâvan,
sîðes ne sagona. ic vât hvæt he me self bebeád,
nergend ûser, þâ ic hine nêhst geseah.
he hêt me his vord veorðian and vel healdan,
lâstan his lâre. þû gelîc ne bist
ænegum his engla, þe ic âr geseah,
ne þû me ôðiévest ænig tâcen,
þe he me þurh treóve tôonsende,
mîn hearra, þurh hyldo. þy ic þe hŷran ne cann;
ac þû meaht þe forðfaran. ic hæbbe me fæstne geleáfan
*ûp tô þâm ælmihtegan gode, þe me mid his earmum vorhte, * Jun. p. 14.
hêr mid handum sînum. he mæg me of his heán rîce
geoñan mid gôda gevhilcum, þeáh he his gingran ne sende:'

Vende hine vrâðmôd, þâr he þæt vîf geseah
(35.) on eorðrîce, Euan, stondan,

---

516. bît his] byrige Jun. þînum. rúm Th. S. Z. 877. — 518. þîn. heofon-rice. — 519. stód. — 520. íc. — 521. gehýrde. — 522. strangre stemne Jun. hér Th. — 523. brýd. — 524. víf. — 525. íc. deáðes beám. — 527. hís. — 528. láðes gelæde. nát. fáre. — 530. ðinra bysna Jun. bóda. þínra Th. — 531. vórda ne vísna. — 532. vát. bebeád. — 533. íc. — 534. hís vórd. — 535. hís láre. gelíc ne bíst. — 536. hís. ær. 537. tácen. — 539. mín. hýran. — 540. forð-fáran. geleáfan. — 541. úp. hís. — 542. hér mid. sínum. hís heán rice. — 543. góda. hís. — 544. vráðmód. víf. — 545. eorð-rice.

sceóne gesceapene. cvæð, þæt sceaðena mæst
eallum heora eaforum æfter siððan
vurde on vorulde. 'Ic vât, inc valdend god
âbolgen vyrð, [27.] svâ ic him þisne bodscipe
selfa secge, þonne ic of þys sîðe cûme
ofer langne veg, þæt git ne lâstan vel
hvilc ærende, svâ he easten hider
on þysne sîð sendeð. nû sceal he sylf faran
tô incre andsvare; ne mæg his ærende
his boda beódan. þy ic vât, þæt he inc âbolgen vyrð,
mihtig on môde. gif þû þeáh mînum vilt,
vîf villende, vordum hŷran,
þû meaht his þonne rûme ræd geþencan.
gehyge on þînum breóstum, þæt þû inc bâm tvâm meaht
vîte bevarigan, svâ ic þe vîsie.
æt þisses ofetes; þonne vurðað þîn[e] eágan svâ leóht[e],
(36.) þæt þû meaht svâ vîde ofer voruld ealle
geseón siððan, and selfes stôl
herran þînes, and habban his hyldo forð.
Meaht þû Adame eftgestŷran,
gif þû his villan hæfst, and he þînum vordum getrŷvð,
gif þû him tô sôðe sægst, hvylce þû selfa hæfst
bisne on breóstum, þæs þû gebod godes
lâre lâstes. he þone lâðan strîð
yfel andvyrde ânforlæted
on breóstcôfan. svâ vit him bûtû
ân spêd sprecað. span þû hine georne,
þæt he þîne lâre lâste, þy læs gyt lâð gode
incrum valdende veorðan þyrfen.
gif þû þæt angin fremest, idesa seó betste,

---

548. íc vát. — 549. íc. bódscipe. — 550. íc. síðe. — 551. vég. — 553. nú. fáran. — 554. né mæg hís. — 555. hís. íc vát. — 556. móde. mínum. — 557. víf. vórdum hýran. — 558. hís. rúme ræd. — 559. þínum. inc bám. — 560. víte. íc. — 561. þín. — 562. víde. — 563. geseón. stól. — 564. þínes. hís. — 565. eft-gestýran. — 566. hís. þínum vórdum. — 567. sóðe. — 568. gebód. — 569. láre láðan. — 570. ánforlæted Jun. Th. — 571. bútú. — 572. án spéd. — 573. þíne láre. láð.

forhele ic incrum herran, þæt me hearmes svâ fela
Adam gespræc eargra vorda.
tyhð me untrŷovða, cvyð, þæt ic seó teónum georn,
gramum ambyhtsecg, nales godes engel.
(37.) ac ic cann ealle svâ geare engla gebyrdo,
heáhheofona gehlidu. væs seó hvîl þæs lang,
þæt ic [28.] geornlîce* gode þegnode *Jun. p. 15.
þurh holdne hyge, herran mînum,
drihtne selfum. ne eom ic deófle gelîc:·'

Lædde hie svâ mid ligenum, and mid listum speón
idese on þæt unriht, ôð þæt hire on innan ongan
veallan vyrmes geþeaht (hæfde hire vâcran hige
metod gemearcod), þæt heó hire môd
ongan lætan æfter þâm lârum; forþon heó æt þâm lâðan onfêng,
ofer drihtnes vord, deáðes beámes
veorcsumne væstm. Ne vearð vyrse dæd
monnum gemearcod. þæt is micel vundor,
þæt hit êce god æfre volde,
þeóden, þolian, þæt vurde þegn svâ monig
forlædd be þâm lygenum, þe for þâm lârum com.
[29.] Heó þâ þæs ofætes æt, alvaldan bræc
(38.) vord and villan. þâ meahte heó vîde geseón
þurh þæs lâðan lân, þe hie mid ligenum besvâc,
dearnenga bedrôg, þe hire for his dædum com,
þæt hire þuhte hvître heofon and eorðe
and eall þeós voruld vlîtigre, and geveorc godes
micel and mihtig, þeáh heó hit þurh monnes geþeaht
ne sceávode, ac se sceaða
georne svîcode ymb þâ sâvle, þe hire ær þâ siene onláh,
þæt heó svâ vîde vlîtan meahte
ofer heofonrîce. Þâ se forhatena spræc
þurh feóndscipe, nalles he hie freme lærde:

---

576 íc íncrum. — 577. vórda. — 580. ác íc. — 581. hvíl. Vgl. Cod. Exon. 32, 25: 'ofer heofona gehlidu.' — 583. mínum. — 584. né. gelíc. 585. speón. — 588. mód. — 589. lárum. láðan. — 590. vórd. deáðes beámes. — 591. dæd. — 593. éce Jun. Th. — 595. lárum. — 597. vórd. víde geseón. — 598. láðan lán Th. læn Jun. besvác Th. — 599. bedróg. hís dædum cóm. — 600. hvítre. — 603. ác. — 604. ær. onláh. — 605. víde. — 606. heofon-ríce. — 607. lærde.

'þû meaht nû þe self geseón, svâ ic hit þe secgan ne þearf,
Eue seó gôde, þæt þe is ungelîc
610. vlîte and væstmas, siððan þû mînum vordum getrûvodest,
lâstes mîne lâre. nû scîneð þe leóht fore
glædlîc ongean, þæt ic from gode brohte,
hvît of heofonum. nû þû his hrînan meaht.
sæge Adame, hvilce þû gesihðe hæfst
615. (39.) þurh mînne cime, cræfta; gif giet þurh cûscne siodo
lâst mîna lâra, þonne gife ic him þæs leóhtes genôg,
þæs ic þe, svâ gôdes, gegired hæbbe.
ne vîte ic him þâ vomcvidas, þeáh he his vyrðe ne sie
tô âlætanne þæs fela he me lâðes spræc. svâ his eaforan
sculon æfter lybban:
620. þonne hie lâð gedôð, hie sculon lufe vyrcean,
* Jun. p. 16. bêtan heora hear*ran hearmcvyde ond habban his hyldo
forð:'

Þâ gien tô Adame idesa scênôst,
vîfa vlîtegôst, þe on voruld côme —
forþon heó væs handgeveorc heo [30.] foncyninges,
625. þeáh heó þâ dearnenga fordôn vurde,
forlæd mid ligenum, þæt hie lâð gode,
þurh þæs vrâðan geþanc, veorðan sceoldon,
þurh þæs deófles searo (40.) dôm forlætan,
hierran hyldo, heofonrîces þolian.
630. Monige hvîle bîð þâm men full vâ,
þe hine ne varnað, þonne he his geveald hafað. —
Sum heó hire on handum bær, sum hire æt heortan læg
æppel unsælga, þone hire âr forbeád
drihtna drihten, deáðbeámes ofet;
635. and þæt vord âcvæð vuldres aldor,
þæt þæt micle morð menn ne þorfton,
þegnas, þolian. ac he þeóda gehvâm

608. geseón. — 609. éue seo góde. ungelíc. — 610. — mínum vórdum. — 611. míne láre. scíneð. — 613. hvít. his hrínan. — 615. mínne címe. — 616. mína lára. íc — 617. hebbe Jun. gódes. hæbbe Th. — 618. his. — 619. láðes Th. híre Jun. Th. — 620. láð gedóð. — 621. his. 623. vífa. cóme. — 625. þá. fordón. — 626. forlæd. láð. — 628. dóm. 629. heofon rices Jun. hefon-ríces Th. — 630. hvíle. vá Th. vá Jun. — 632. bær. læg. — 633. únsælga. ær forbeád. — 634. deaðbeámes. — 635. vórd ácvæð.

hefonrîce forgeaf, hâlig drihten,
vîdbrâdne velan, gif hie þone væstm
ânlætan volden, þe þæt lâð treóv
on his bôgum bær bitre gefylled:
þæt væs deáðes beám, þe him drihten forbeád.
Forlêc hie þâ mid ligenum, se væs lâð gode,
on hete heofoncyninges and hyge Euan,
vîfes vâc geþoht, þæt heó ongan his vordum trûvian,
(41.) lâstan his lâre, and geleáfan nom,
þæt he þâ bysene from gode brungen hæfde,
þe he hire svâ vârlîce vordum sægde.
iévde hire tâcen and treóva gehêt,
his holdne hyge. Þâ heó tô hire hearran spræc:
'Adam, freá mîn, þis ofet is svâ svête,
blîð on breóstum, and þês boda sciêne
godes engel gôd. ic on his gearvan geseó,
þæt he is ârendsecg uncres hearran
hefoncyninges. his hyldo is unc
betere tô gevinnanne, þonne his viðermêdo.
gif þû him heódæg vuht hearmes gespræce,
he forgifð hit þeáh, gif vit him geóngordôm
lâstan villað. [32.] hvæt scal þe svâ lâðlîc strîð
við þînes hearran bodan? unc is his hyldo þearf.
he mæg unc ârendian tô þâm alvaldan
heofoncyninge. ic mæg heonon geseón,
hvâr he sylf siteð, (42.) þæt is sûð* east, * Jun. p. 17.
velan bevunden, se þâs voruld gesceôp.

---

638. hefonrîce. — 639. víd-brádne. — 640. ánlætan Jun. anlætan. láð Th. 641. his bógum bær. — 642. deáðes beám. forbeád. — 643. forlec Jun. forléc Th. Es ist lêc eine Nebenform des obenerwähnten reduplicirten leólc, prät. zu lâcan ludere, saltare = lâcan. S. Gr. Gr. I, 372. 373. 1, 895., besonders aber die lehrreiche Anmerkung zu Andr. Z. 614. forlêc = forleólc 'delusit, seduxit.' Vgl. 'lâcende lig' Z. 3992. E. 1111. 'lyft-lâcende' Z. 3906. 'faroðlâcende' Cod. Ex. 361, 15. 364, 32: 'faraðlâcende.' — láð Th. — 644. héte. — 645. vífes vác. his vórdum. — 646. nóm Jun. his láre.. nóm Th. — 648. vórdum. — 649. iévde. tácen. — 650. his. — 651. mín. ís. — 653. gód Jun. Th. his Th. — 654. ís. — 655. his. is. — 657. gespræce. — 658. geongordum Jun. geongordóm Th. — 659. láðlic. — 660. þínes. his. — 662. geseón. — 663. ís Th. suð ȝ Jun. — 664. bevúnden. gesceóp.

Geseó ic him his englas ymbe hveorfan
mid feðerhaman ealra folca mæst,
vereda vynsumást. . . . . .
Hvâ meahte me svelc gevit gifan,
gif hit gegnunga god ne onsende,
heofones valdend? gehŷran mæg ic rûme
and svâ vîde geseón on voruld ealle,
ofer þâs sîdan gesceaft. ic mæg svegles gamen
gehŷran on heofnum. vearð me on hige leóhte,
ûtan and innan, siððan ic þæs ofætes onbât.
nû hæbbe ic his hêr on handa,
herra se gôda; gife ic hit þe georne.
ic gelŷfe, þæt hit from gode côme,
broht from his bysene, þæs me þês boda sægde
vârum vordum. hit nis vuhte gelîc
elles on eorðan; buton svâ þês âr sægeð,
þæt hit gegnunga from gode côme:·'

(43.) Hió spræc him þicce tô and speón hine ealne dæg
on þâ dimman dæd, þæt hie drihtnes heora
villan brâcon. Stôd se vrâða boda,
legde him lustas on and mid listum speón,
fylgde him frêcne. væs se feónd full neáh,
þe on þâ frecnan fyrd gefaren hæfde
ofer langne veg. leóde hogode,
on þæt micle morð men forveorpan,
forlâran and forlædan, þæt hie lân godes,
ælmihtiges gife, ânforlêten,
heofonrîces ge [33.] veald. hvæt! se hellsceaða
gearve viste, þæt hie godes yrre
habban sceoldon and hellgeþvin,
þone nearvan nîð niede onfôn,
siððan hie gebod godes forbrocen hæfdon,

665. íc. — 667. vynsumast Jun. Th. — 668. hvá. gevít. — 670. gehýran. íc rúme. — 671. víde geseón. — 672. sídan. íc. — 673. gehýran. — 674. íc. onbát. — 675. hís. — 676. góda. — 678. hís. — 679. várum vórdum. gelíc. — 680. ár Jun. Th. — 683. dæd. — 684. brœcen Jun. brœcon Th. stód se vráða Th. — 690. forlâran ȝ forlædan Th. (S. Gr. zu Andr. l. c.) lân Th. — 691. ánforleten. — 692. heofon-ríces. — 694. Vor hellgeþvin lässt Jun. ȝ aus. — 695. onfón Jun. Th. — 696. gebód.

þâ he forlǽrde mid ligenvordum
tô þâm unrǽde idese sciéne,
vîfa vlîtegôst, (44.) þæt heó on his villan spræc,
væs him on helpe handveorc godes tô forlǽranne.
Heó spræc þâ tô Adame idesa sceónôst
ful þiclîce, ôð þâm þegne ongan
his hige hveorfan, þæt he þâm gehâte getrûvode,
þe him þæt vîf vordum sægde.
heó dyde hit þeáh þurh holdne hyge; nyste, þæt þǽr hearma svâ fela,
fyrenearfeða fylgean sceolde
monna cynne, þæs heó on môd genam,
þæt heó þæs láðan bodan lârum* hŷrde; * Jun. p. 18.
ac vênde, þæt heó hyldo heofoncyninges
vorhte mid þâm vordum, þe heó þâm vere,
svelce tâcen, ôðiévde and treóve gehêt,
ôð þæt Adame innan breóstum
his hyge hvyrfde and his heorte ongann
vendan tô hire villan. he æt þâm vîfe onfêng
helle and hinnsîð, þeáh hit nǽre hâten svâ,
ac hit ofetes noman âgan sceolde,
(45.) hit væs þeáh deáðes svefn and deófles gespon,
hell and hinnsîð, and hæleða forlor,
menniscra morð, þæt hie tô mete dǽdon
ofet unfǽle. svâ hit him on innan com,
hrân æt heortan. Hlôh þâ and plegode
boda bitre gehugod, sægde begra þanc
hearran sînum: 'Nû hæbbe ic þîne hyldo me
vitode gevorhte and þînne villan gelǽst;

---

697. forlǽrde. — 698. únræde. — 699. vîfa. — 700. hire Jun. Th. him Th. N. — forlǽranne. — 704. vîf. vórdum. — 707. mód genám. — 708. láðan. lárum hýrde. — 709. vénde. — 710: vórdum. — 711. tácen. — 712. ádame. — 713. hís. his. — 714. vîfe. hinnsîð, nochmals Z. 718; aber II, Z. 457. die gewöhnliche Schreibart: hinsîð. — 716. ágan. — 717. gespon, suasio, illecebra, von spanian allicere, nicht zu verwechseln mit gespon nexus, von spannan nectere. Z. 759: 'mid hringa gesponne;' wozu zu halten gespong Z. 376: 'me habbað hringa gespong.' — 718. forlór. — 719. méte dǽdon. — 720. únfæle. cóm. — 721. hrán. — 723. sínum. — 724. þínne.

tô ful monegum dæge men synt forlædde,
Adam and Eue. him is unhyldo
valdendes vitod, [34.] nû hie vordcvyde his
lâre forlêton; [35.] forþon hie leng ne magon
healdan heofonrîce, aç hie tô helle sculon
on þone sveartan sîð. svâ þû his sorge ne þearft
beran on þînum breóstum, þær þû gebunden ligst,
murnan on môde, þæt hêr men bûn
þone heán heofon, þeáh vit hearmas nû,
þreáveorc þoliað (46.) and þŷstre land;
and þurh þîn micle môd monig forlêton
on heofonrîce heáh getimbro,
gôdlîce geardas. Unc vearð god yrre,
forþon vit him noldon on heofenrîce
hnîgan mid heáfdum hâlgum drihtne,
þurh geóngordôm. ac unc gegenge ne væs,
þæt vit him on þegnscipe þeóvian volden,
forþon unc valdend vearð vrâð on môde,
on hyge hearde, and ûs on helle bedrâf,
on þæt fŷr fylde folca mæste,
and mid handum his eft on heofonrîce
rihte rodorstôlas and þæt rîce forgeaf
monna cynne. Mæg þîn môd vesan
blîðe on breóstum, forþon hêr synt bûtû gedôn,
ge þæt hæleða bearn heofonrîces sculon

---

725. mén. — 726. éue. ís unhýldo. — 727. nú. vórd-cvyde hís. — 728. láre. — 729. heofon-ríce. ác. — 730. hís. — 731. þínum. — 732. móde. bún. — 733. nú. — 735. þín mód. forléton. — 736. on heofon-ríce. — 737. gódlice. — 738. heofon-ríce. — 739. hnígan Th. Die Construction von hnígan erläutern Z. 237: 'hnigon þâ mid heáfdum heofoncyninge,' wo das reflexive him (inclinaverunt se) fehlt, welches an unserer Stelle und II, Z. 241: '(and tô þæm æðelan) hnigan him sanctas' anzutreffen ist. Mit dem blossen Ortsobject, in etwas veränderter Bedeutung, steht es: II, Z. 377: 'þá he tô helle hnígan sceolde' und II, Z. 535: 'feóllon on foldan and tô fôtum hnigon.' — 740. geongordóm. ác. unc gegenge ne væs, nobis non placuit; nur hier. Genge bietet der Cod. Exon. in der Stelle: 'þæt his sôð fore ûs, on his giefena gyld, genge veorðe.' S. 147, 33—35. — 742. móde. — 743. bedráf. — 744. fýr. — 745. hís heofon-ríce. rodor-stólas. ríce. — 747. þín mód. gedón. — 749. heofon-ríces.

leóde forlætan, and on þæt líg tô þe
(47.) hâte hveorfan. Eác is hearm gode,
môd* sorg gemacod. svâ hvæt svâ vit hêr morðres þoliað, * Jun. p. 19.
hit is nû Adame eall forgolden
mid hearran hete and mid hæleða forlore,
monnum mid morðes cvealme. forþon is mîn môd gehæled,
hyge ymb heortan gerûme, ealle synt uncre hearmas gevrecene,
lâðes, þæt vit lange þoledon. Nû ville ic eft þâm líge near;
Satan ic þær sêcan ville. he is on þære sveartan helle
hæft mid hringa gesponne.' Hvearf him eft niðer
boda bitresta; [36.] sceolde he þâ brâdan lîgas sêcan,
helle gehliðo, þær his hearra læg
[37.] simon gesæled. Sorgedon bâtvâ
Adam and Eue, and him oft betuh
gnornvord gengdon. godes him ondrêdon,
heora herran, hete, heofoncyninges nîð,

---

550. forlætan. líg. — 752. mód-sorg. Vgl. El. 61: 'môdsorge væg' animi curam pependit, und Grimm's Anm. S. 142. — svâ hvæt svâ. Vgl. 'svâ hvâ svâ' Z. 436. 480. — 753. ís. — 754. forlóre. — 755. ís min mód gehæled. — 756. gerúme. — 757. láðes. nú.-íc. — 758. íc. sécan. — 760. brádan lígas sécan. — 761. hís. — 762. símon .. bátvá Th. bátvá Jun. Vgl. Z. 4037: 'and gesæledne in sûsl dôn.' Dieses sælan, gesælan 'fune, loro ligare' ist zu unterscheiden von sælan, gesælan 'contingere, feliciter evenire;' z. B. Cod. Exon. 123, 6: 'þær he gesælan mæg.' Beov. Z. 1142. 1773. 2500. Andr. 438 und 661: 'svâ gesælde iu.' Zu dem ersten sælan ist noch zu vergleichen Z. 2189: 'sorgum âsæled' (vinctus). Z. 3399: 'searvum âsæled.' El. Z. 1244: 'synnum âsæled.' C. Z. 3512: 'hæft væs onsæled.' — 763. ádam] éue. — 764. gengdon ist schwaches Präteritum zu gân, gangan ire, præt. eóde, aber auch geóng, gang. Beov. Z. 2801. 2824: gengde. Unten Z. 838. tógengdon. Ein Inf. gengan scheint auch vorhanden, wenn Andr. Z. 1096: gengan mit cômon zu verbinden und nicht nom. plur. von genge, turma, ist. Häufig steht com, cômon mit dem Infinitiv von Verben der Bewegnng. So Z. 4252: 'com gangan.' 3628: 'com hvurfan.' 1838: 'com siðian.' Z. 154; 1571: 'com insiðian.' 1473: 'com fleógan.' 849. 2753: 'þâ com fêran.' 1767: 'com lædan.' — ondrédon Th. —

(48.) svîðe onsâton. selfe forstôdon
his vord onvended. Þæt vîf gnornode,
hôf hreóvigmôd, hæfde hyldo godes
lâre forlâten, þâ heó þæt leóht geseah
ellor scrîðan, þæt hire þurh untreóva
tâcen iévde se him þone teónan gerâed,
þæt hie hellenîð habban sceoldon,
hŷnða unrîm. forþâm him higesorga
burnon on breóstum. Hvîlum tô gebede feóllon
sinhîvan somed, and sigedrihten
gôdne grêtton, and god nêmdon,
heofones valdend, and hine bâedon,
þæt hie his hearmsceare habban môsten
georne fulgangan, þâ hie godes hæfdon
bodscipe âbrocen. bare hie gesâvon
heora lîchaman. næfdon on þâm lande þâ giet
sælða gesetena, (49.) ne hie sorge viht
veorces viston; ac hie vel meahton
libban on þâm lande, gif hie volden lâre godes
forveard fremman. Þâ hie fela sprâecon
sorhvorda somed, sinhîvan tvâ.
Adam gemâlde and tô Euan spræc:
'hvæt! þû Eue hæfst yfele gemearcod
uncer sylfra sîð. gesyhst þû nû þâ sveartan helle,
grâdige and gîfre? nû þû hie grimman meaht
heonane gehŷran. nis heofonrîce
gelîc þâm lîge; ac þis is landa betst,

---

766. svîðe onsâton, nicht 'valde incubuerunt' wie Lye übersetzt; sondern 'valde affligebantur.' In derselben Bedeutung Z. 2151: '(þû þe lâðra ne þearft) hæleða hildþræce hvîle onsittan (norðmanna vîg).' Ebenso Cod. Ex. 166, 15: '(ne ic me here hlôðe helle þegna) svîðe onsitte.' 397, 22: '(ic me siððan ne þearf vælhvelpes vîg) viht onsittan.' Anders S. 474, 9: 'onsite sænacan' dirige navem. — forstôdon. — 767. vórd. vîf. — 768. hóf. — 769. láre. — 770. úntreova. 771. tácen. — 773. hýnða únrím. — 774. hvílum. — 775. sín-hivan. 776. gódne. némdon. — 778. hís. — 780. bódscipe. báre. — 783. ác. — 784. láre. — 787. éuan. — 788. éue. — 790. grâdig und gîfre kommen gern verbunden vor. So II, Z. 32: 'grédige and gîfre.' II, Z 193: 'gîfre and grâdige.' Aehnlich 'grim and grâdig' Beov. Z. 241. — 791. gehýran. heofon-ríce. — 792. gelíc. ác.

þæt vit þurh uncres hear*ran þanc habban môston, * Jun. p. 20.
þær þû þâm ne hierde, þe unc þisne hearm gerâed,
þæt vit valdendes vord forbrâcon
heofoncyninges. nû vit hreóvige magon
[38.] sorgian for his sîðe, forþon he unc self bebeád,
þæt vit unc vîte varian sceolden,
(50.) hearma mæstne. nû slît me hunger and þurst
bitre on breóstum, þæs vit begra âr
væron orsorge on ealle tîd.
Hû sculon vit nû libban, ôððe on þys lande vesan,
gif hêr vind cymð vestan ôððe eastan,
sûðan ôððe norðan gesveorc upfæreð,
cymeð hægles scûr heofone getenge,
færeð forst ongemang, se bŷð fyrnum ceald;
hvîlum of heofnum hâte scîneð,
blîcð þeós beorhte sunne, and vit hêr baru standað
unvered vædo? nys unc vuht beforan
tô scûrsceade, ne sceattes viht
tô mete gemearcod; ac unc is mihtig god,
valdend, vrâðmôd. tô hvon sculon vit veorðan nû?
Nû me mæg hreóvan, þæt ic bæd heofnes god,
valdend þone gôdan, þæt he þe hêr vorhte tô me
of lîðum mînum. nû þû me forlâered hæfst
on mines herran hete. svâ me nû hreóvan mæg
(51.) âfre tô aldre, þæt ic þe mînum eágum geseah:·'

Þâ spræc Eue eft, idesa sciénôst,
vîfa vîtegôst, hie væs geveorc godes,

---

794. geræd. — 795. vórd. — 797. hís. bebeád. — 798. víte Jun. Th. — 799. hunger and þurst slît me, lacerant me. Vgl. Z. 2082. — 800. âr. — 801. órsorge. tíd. — 802. nú. — 804. úpfæreð Th. Aehnlich von der Flut Z. 3211: 'ŷð upfæreð' adscendit. — 805. scúr Jun. Th. — heofone Jun. hefone Th. getenge, propinquus, incumbens, gravis. Z. 1808: 'cynne getenge.' 3077 und 4145: 'heortan getenge.' II, 713: 'vracu getenge.' Man sehe noch die von Grimm Andr. S. 100. beigebrachten und erläuterten Beispiele. — 807. hvílum. háte scíneð. — 808. hér. — 810. scúr-sceade Jun. Th. — 811. tô mete Z. 1332. Andr. Z. 27: 'dydon him tô môse mete þearfendum.' — ác. ís. — 812. hvón. nú. — 813. nú. — 814. gódan. hér. — 815. mínum Th. hæft Jun. hæfst Th. — 816. mines. — 817. mínum. — 819. vífa.

820. þeáh heó þâ on deófles cræft bedroren vurde:
'þû meaht hit me vîtan, vine mîn Adam,
vordum þînum; hit þe þeáh vyrs ne mæg
on þînum hyge hreóvan, þonne hit me æt heortan dêð.'
Hire þâ Adam andsvarode:
825. 'gif ic valdendes villan cûðe,
hvæt ic his tô hearmsceare habban sceolde,
ne gesâve [39.] þû nô sniomor, þeáh me on sæ vadan
hête heofones god, heonone nû þâ
on flôd faran. nære he firnum þæs deóp
830. merestreám, þæs micel, þæt his on mîn mód getveôde;
ac ic tô þâm grunde genge, gif ic godes meahte
villan gevyrcean. Nis me on vorulde môd
æniges þegnscipes, nû ic mînes þeódnes
* Jun. p. 21. (52.) *hafa hyldo forvorhte, þæt ic hie habban ne mæg.
835. Ac vit þus baru ne magon bûtû ætsomne
vesan tô vuhte. uton gân on þysne veald,
innan on þisses holtes hleó.' Hvurfon hie bâtvâ,
tôgengdon gnorngende on þone grênan veald.
[40.] sæton onsundran bîdan selfes gesceapu
840. heofoncyninges, þâ hie þâ habban ne môston,
þe him ær forgeaf ælmihtig god.
Þâ hie heora lîchoman leáfum beþeahton,
veredon mid þy vealde; væda ne hæfdon.
ac hie on gebed feóllon bûtû ætsomne;
845. morgena gehvilce bædon mihtigne,
þæt hie ne forgeáte god ælmihtig
and him gevîsade valdend se gôda,

---

821. vîtan. mîn. — 822. vórdum þínum. — 823. þínum. — 826. hís. — 827. nó sniomór Jun. Th. sæ Th. — Sniomor, snemmr, ocius, ist Comparativ zu sneóme cito. Gr. Gr. I, 370. 3, 593. — 829. flód. deóp. — þæs deóp. Vgl. Z. 830: 'þæs micel.' 581: 'þæs lang.' — 830. ó Jun. (für on). ó mín mód Th. Cod. Exon. 202, 20: 'þær nó vâniað ó.' 436, 31: 'strong ær þon hie ó.' — getveôde von getveógan dubitare. Gr. Andr. Z. 771. 'tveógende môd.' Vgl. tveón, tveónung, tvŷn 'dubium,' und oben Z. 276: 'him tveóþuhte.' 831. ác. — 832. mód. — 833. mínes. — 834. mæg. — 835. ác. bútú. 836. gán. þysne. — 837. bá tvá Jun. bátvá Th. — 839. bídan. — 841. ær. — 842. leáfum. — 843. væda. — 844. bútu. — 845. bædon. — 847. góda.

hû hie on þâm leóhte forð libban sceolden.
Þâ com fêran freá ælmihtig,
ofer midne dæg, mære þeóden,
on neorxnavang. (53.) neóde sîne
volde neósian nergend ûsser,
bilvit fæder, hvæt his bearn dŷde,
viste forvorhte, þâ he êr vlite sealde.
Gevitan him þâ gangan geómermôde
under beámsceade, blâde bereáfod,
hŷddon hie on heólstre, þâ hie hâlig vord
drihtnes gehŷrdon and ondrêdon him.
Þâ sôna ongann svegles aldor
veard âhsian voruldgesceafta,
hêt him recene tô, rîce þeóden,
his sunu gangan. Him þâ sylfa oncvæð,
heán hleóðrade: 'hrægles þearfa
ic vreó me hêr vâda leásne,
lîffreá mîn, leáfum þecce
scyldfull, mîne sceaðen is me sâre,
frêcne on ferhðe. (54.) ne dear nû forðgân
for þe andveardne; ic eom eall nacod:·'

[42.] Him þâ ædre god andsvarede:
'saga me þæt, sunu mîn, for hvon sêcest þû
sceade sceomiende, þû sceonde æt me
furðum ânfênge, ac gefeán eallum
for hvon vâst þû veán and vrîhst sceome,
gesyhst sorge and þîn sylf þecest
lîc mid leáfum, sagast lîfceare
heánhyge geómor, þæt þe sie hrægles þearf,
nymðe þû æppel ænne byrgdest

849. cóm féran. — 851. sîne. — 854. êr. — 855. geomer-móde. — 856. beám-sceade. — 857. hálig vórd. — 858. gehŷrdon. — 859. þá sóna. 861. rîce. his. — 863. Jun. in den Erratis: 'hear hleoðrade.' — 864. hér Th. — 865. líf-frea mín. — 866. scýldfull míne. sáre. — 867. forðgán. — 870. mín Th. forhvon Jun. — 871. sceonde. Vgl. Z. 1575. und 2463. — 873. veán Jun. vást þu veán. — 874. þín. — 875. lífceare. — 877. byrgde Jun. — byrgdest. S. Gr. Gr. I, 343. 4, 612. C. Z. 516. Dieses byrgean 'gustare' ist zu unterscheiden von byrgean 'sepelire' (Beov. Z. 891.), wovon byrgen sepultura, sepulcrum. Gr E. 186: 'of byrgenne beorna vuldor (ârás).' 484: 'in byrgenne bîdende væs.'

of þâm vudubeáme, þe ic þe vordum forbeád?'
* Jun p. 22. Him þâ Adam eft and*svarode:
880. 'me þâ blæda on hand brŷd gesealde,
freólícu' fæmne, freádrihten mîn,
þe ic, þe on teónan, geþah; nû ic þæs tâcen vege
sveótol on me selfum. vât ic sorga þŷ mâ.'
Þâ þæs Euan gefrægn (55.) ælmihtig god:
885. 'hvæt drûge þû dôhtor dugeða genôhra,
nivra gesceafta neorxnavanges,
grôvendra gifa, þâ þû gitsiende
on beám grîpe, blæda nâme
on treóves telgum, and me on teónan
890. æte þâ unfreme; Adame sealdest væstme,
þâ inc vêron vordum mînum
fæste forbodene.' Him þâ freólecu mæg,

---

878. vudu beame Jun. vudu-beám. þé vórdum forbeád Th. vudubeám arbor silvae. Vgl. Z. 4015. 4021. 4032. Gr. Gr. 2, 428. 482. 484. 547. — 879. ádám. — 880. mé. blæda on hánd brýd. — 881. freolicu Jun. freolucu Th. mín. — 882. þé. teónan. tácen Th. þe on teónan. Z. 889: 'me on teónan.' Teóna, accusatio, injuria, damnum. Z. 771. 1375. 1890. 1896. 2268. II, 498. — 883. vát. má. — 884. frægn Jun. — hvæt drûge þû dôhtor.. Dreógan prt. dreáh hat folgende Bedeutungen: 1) facere, perficere, agere; Z. 23: 'heora ræd.' 1930: 'heora selfra (ècne unræd). 2276: 'dreógan æfter dugeðum.' 142: 'drihtnes villan.' 2343: 'villan þinne.' 190: 'mân.' 2701: 'ic þæt ilce dreáh' ego idem feci. 2) vitam agere, vivere; Z. 2732: 'forþon he sibbe gesælig dreáh.' 3) sustinere, tolerare, pati; Z. 3756: 'hie þæt aglâc drugon.' II, 186: 'veán and vîtu dreógan.' II, 233: 'dreógan gevinn.' II, 256: '(gylp) þæt ve âr drugon.' 2264: siðas dreógan; ebenso von gefahrvoller Reise gesagt Z. 1423: 'þære rûme dreáh.' — 888. beám. — 889. teónan. — 890. æte þa únfreme. ádame. — unfreme, subst. neutr. oder fem.? 'incommodum, detrimentum, pernicies' kommt nur an dieser Stelle vor; das subst. neutr. (?) freme, 'commodum, bonum' dagegen Z. 607: 'nalles he hie freme lærde;' Z. 210: 'fremum forðveardum.' Z. 2324. — Z. 1837. erscheint der Plur. fremu, commoda. Der Gen. Plur. fremena (Z. 434 960. 1837. 2683. und 2813.) weist auf ein starkes fem. fremu (Gr. Gr. 1, 641) oder ein schwaches freme. Das fem. adj. fremu 'bona' zeigt Beov. Z. 3860: 'fremu folces cvên.' Schwierig ist das freme in Z. 1309, was Thorpe durch 'zealously' übersetzt. Ob aus fremede verkürzt? — 891. vórdum mínum. — 892. Z. 1049. und 2220. 'freolecu mæg.' So noch Z. 995: 'freolecu fæmne,' statt des üblichern 'freolícu fæmne.' Z. 184. 881. 965. 'freolícu meovle' Cod. Exon. 479, 2: 'a goodly damsel' Thorpe.

ides æviscmôd, andsvarode:
'me nædre besvâc and me neódlice
tô forsceape scyhte and tô scyldfrece
fâh vyrm þurh fægir vord, ôð þæt ic fracoðlice
feóndrâs gefremede, fæhðe gevorhte;
and þâ reáfode, svâ hit riht ne væs,
beám on bearve, and þâ blæda æt.'
Þâ nædran sceôp nergend ûsser,
freá ælmihtig, fâgum vyrme
vîde sîðas (56.) and þâ vorde cvæð:
'þû scealt vîdan ferhð, verg, þînum breóstum,
bearm, [43.] tredan brâde eorðan,
faran fêðeleás, þenden þe feorh vunað,
gâst on innan. þû scealt greót etan
þîne lîfdagas; svâ þû lâðlice
vrôhte onstealdest. Þe þæt vîf feóð,
hatað under heofnum, and þîn heáfod tredeð
fâh mid fôtum sînum. Þû scealt fiersna
sætan, tohtan, nivre tuddor.

---

893. ides æviscmód. — 894. mé besvác. — 895. scyhte von scyan, suggerere, suadere. Cod. Exon. 109, 30: 'óþer hine scyhte.' — 896. vórd Th. — Fâh, fâhes, 'inimicus' ist genau zu scheiden von fâh, fâges versicolor. S. die Erläuterung zu Z. 2478: 'fâum folmum;' vgl. Z. 62. — fracoðlice probrose; das Adj. fracoð vilis Z. 3822. Beov. Z. 3150: 'næs seó ecg fracod.' — 897. feond-ræs. — 899. æt. — 900. sceóp. — 901. vyrme. — 902. vide. vórde. — 903. videferhð. þinum. Da videferhð 'magnanimus' in den Zusammenhang nicht passt, so habe ich das El. Z. 800. von Grimm (Andr. S. 99.) nachgewiesene vîdan ferhð, d. i. hier lebenslang, statt jenes in den Text aufgenommen. — 904. bráde. — 906. greót arena, pulvis. Andr. Z. 238: 'gangon on greóte.' 254: 'on greóte stód.' 1624: '(árísan) of greóte.' — 907. líf dagas Jun. líf-dagas. þíne láðlice. — 908. vif Th. feóð von feón odisse. El. 357: 'feódon (þe) þurh feóndscipe.' — 909. hátað. þín. — 910. fáh Jun. fáh mid fótum sínum Th. — fiersna, calcem, calcaneum? nach Lye s. v., der es mit dem goth. fairzna zusammenstellt. S. auch Gr. Gr. I, 352. Thorpe übersetzt snares 'insidias,' nach Somner's Vorgang. — 911. sætan tohtan. Man könnte versucht sein, Thorpe's Uebersetzung von fiersna beizubehalten und unsere Stelle so zu geben: „Du wirst Hinterlist setzen, Kampf gegen die neue Nachkommenschaft." Es wird ein femin. tohte anzunehmen sein, das sich

bîð gemæne incrum orlegnîð, â þenden standeð
voruld under volcnum. Nû þû vâst and canst,
lâð leódsceaða, hû þû lifian scealt:·'

915. Þâ tô Euan god yrringa spræc:
'vend þe from vynne. þû scealt væpnedmen
vesan on gevealde. mid veres egsan
hearde genearvad, (57.) heán þrôvian
þînra dæda gedvild, deáðes bîdan,
920. and þurh vôp and heáf on voruld cennan,
þurh sâr micel, sunu and dôhtor.'
Abeád eác Adame êce drihten,
lifes leóhtfruma, lâð ærende:
'þû scealt ôðerne êðel sêcean,
925. vynleásran vîc, and on vræc hveorfan,
nacod niedvædla, neorxnavanges
* Jun. p 23. duge*ðum bedæled. þe is gedâl vitod
lîces and sâvle, hvæt þû lâðlîce
vrôhte onstealdest. forþon þû vinnan scealt
930. and on eorðan þe þîne andlifne
selfa gerædcan, vegan svâtig hleór,
þînne hlâf etan, þenden þû hêr leofast,
ôð þæt þe tô heortan hearde grîpeð
âdl unlîðe, þe þû on æple ær
935. selfa forsvulge. forþon þû sveltan scealt.'
[45.] Hvæt! ve nû gehŷrað, (58.) hvâr ûs hearmstafas
vrâðe onvôcan and voruldyrmðo.

El. Z. 1180: 'tohtan sêcan' und in dem Gedichte Judith (Anall. A. Sax. 137, 18): 'tîr æt tohtan' wiederfindet. Nahe steht das fem. getohte; Anall. 124, 14: 'tire æt getohte' Obiges fem. tohte ist nicht zu verwechseln mit dem Z. 956. vorkommenden teohh (m. oder n.?) progenies, dem ein fem. teóhhe zur Seite geht. Beov. Z. 5871: '(veán oft gehêt) earmre teóhhe.' — 912. á Jun Th. — 913. vást. — 914. láð. — 918. heán. — 919. þínra dæda. deáðes bidan. 920. vóp. — 921. sár — 922 abeád. éce. — 923. lifes. láð ærende. 927. bedæled. gedál. — 928. líces. láðlice. — 930. þíne. andlifne, von andlifen victus, alimentum. Cod. Exon. 214, 22: 'tô andleofne.' 931. gerædcan. In eigentlicher Bedeutung steht gerædcan II, Z. 170; hier bedeutet es: 'labore assequi, sibi parare.' Vgl. das schwierige earmgerêc II, Z. 433. — 932. þínne hlâf etan. — 933. gripeð. — 934. ádl. ær. — 936 nú gehýrað ús. — 937. onvócan.

Hie þâ vuldres veard vædum gyrede,
scyppend ûsser. hêt heora sceome þeccan
freá frumhrægle. hêt hie from hveorfan
neorxnavange on nearore líf.
him on láste beleác liðsa and vynna
hihtfulne hâm hâlig engel,
be freán hæse, fŷrene sveorde.
Ne mæg þær invitfull ænig gefêran,
vomscyldig mon; ac se veard hafaþ
miht and strengðo, se þæt mære líf
dugeðum deóre drihtne healdeð.
[46.] No hvæðre ælmihtig ealra volde
Adam and Euan árna ofteón,
fæder, æt frymðe, þeáh þe he him fromsvíce;
ac he him tô frôfre lêt hvæðere forðvesan
hyrstedne hrôf hâlgum tunglum,
(59.) and him grundvelan ginne sealde.
hêt þâm sinhîvum sæs and eorðan
tuddorteóndra teóhha gehvilcre
tô voruldnytte væstmas fêdan.
Gesæton þâ æfter synne sorgfulre land,
eard and êðyl unspêdigran

938. vædum. — 941. líf. — 942. beleác. — 943 hám. — 944. hése. fyrene. — 946. ác. — 947. líf. — 950. Adame Jun. — 951. him. — 952. lét. — 953. hróf. — hyrstedne hrôf. Vgl. Z. 2149: 'hyrsted gold.' Z. 2183: 'hyrste gerim,' wo hyrst 'ornatus' ebenfalls auf die Sterne geht (rodores tungel). El. Z. 264: 'hilde rincas hyrstum geverede.' — 954. ginne adv. ample. Das adj. gin kommt vor Z. 236, wo in 'ginne rîce' amplum imperium, offenbar auf das Gebiet des Flusses Gihon angespielt wird. Auch erscheint das subst. gin amplitudo, capedo, intercapedo Z. 3359: 'gârsecges gin;' vielleicht gîn zu schreiben, von gînan hiare, hiscere. Vgl. noch Beov. Z. 3101: 'under gynne grund.' Anall. AS. S. 131, 2: 'in þys ginnan grunde.' In der Zusammensetzung verstärkt gin den Begriff des Wortes; Z. 3453: 'ginfæsten god' terræ dominus, nach Grimm, D. M. S. 297. II. Ausg.; dagegen Thorpe: 'the widely powerful god.' Z. 2913: 'ginfæstum gifum,' von ginfæst firmissimus. Gr. Gr. 2, 552. 2, 559. Vgl. Beov. Z. 2542: 'ginfæste gife.' Z. 4359: 'ginfæstan gife.' — 955. sæs. — 957. fédan. — 959. éðyl. Vgl. Z. 4128. 4154. Die seltnere Form êðyl nochmals Z. 1487. und in der Zusammensetzung: êðylstæf Z. 2217. êðyltyrf Z. 224. 2701. 2727. neben êðelturf Z. 1768. 2671. und êðeltyrf Z. 1729.

fremena gehvilcre, þonne se frumstôl wæs,
þe hie æfter dæde ofâdrifen wurdon.
Ongunnon hie þâ, be godes hâse,
bearn âstrienan, svâ him metod bebeâd.
Adames and Euan aforan wêron
freólîcu tvâ frumbearn cenned
Cain und Abel. ûs cŷðað bêc,
hû þâ dædfruman dugeða strŷndon,
velan and viste, villgebrôðor.
[47.] ôðer his tô eorðan elnes tilode,
se wæs ærboren. ôðer æhte heold
fæder on fultum, ôð þæt forðgevât
(60.) dægrîmes vorn. Hie þâ drihtne lâc
begen brohton. brego engla beseah
on Abeles gield* eágum sînum.
cyning eallvihta Caines ne volde
tiber sceávian. þæt wæs torn vere
hefig æt heortan, hygevelm ofteáh
beorne on breóstum, blatende nîð,
yrre for æfstum. he þâ unræden
folmum gefremede, freómæg ofslôh,
brôðor sînne, and his blôd ageát,
Cain Abeles. Cvealmdreóre svealh
þês middangeard, monnes svâte.
æfter vælsvenge veá wæs ârâred;
tregena tuddor of þâm tvîge siððan

* Jun. p. 24.

---

960. frum-stól. — 961. óf-adrifen. — 963. ástrienan. bebeád. — 965. tvá. — 966. béc. — 969. his. tô eorðan elnes tilode. Dieselbe Construction Z. 1551: 'tô eorðan him ætes tilian.' — 971. forð gevát Th. fæder on fultum. Fultum subst. m. auxilium. Vgl. Z. 173:' (him) fultum tióde.' Z. 2020: 'bæd him fultumes.' Z. 1959. 2066: 'him on fultum.' Z. 2787: 'on fultum.' — 973. dæg-rimes. — 974. sinum. — 976. Die Handschrift und Jun. lesen þ. — 977. hygevælm osteah Mscr. Jun. hyge vælm ofteah Th. hygevelm ardor, fervor animi, gebildet wie hygesorh Z. 2030. hygeteóna Z. 2725. Velm nur noch II, Z. 39: 'flôr is on velme;' häufig dagegen vylm. Z. 1919. 3731. 3759. 3980. Gr. Andr. Z. 367. 863. El. Z. 39. 764. vylmhât Z. 2578. S. noch vælm II, Z. 30. — 979. únræden. — 981. sinne ⁊ his blód ageát. — 983. þæs Mscr. Jun. þes Th. — 984. arâred.

ludon lâðvende, leng svâ svíðor,
rêðe væstme. (61.) rǽhton víde
geond verþeóda vrôhtes telgan.
hrinon hearmtânas hearde and sâre
drihta bearnum. dôð gieta svâ.
[48.] of þâm brâd blado bealva gehvilces
sprytan ongunnon. Ve þæt spell magon,
vælgrimne vyrd, vôpe cviðan
nales holunge. ac ûs hearde sceód
freólecu fæmne þurh forman gylt,
þe viþ metod æfre men gefremeden
eorðbûende, siððan Adam vearð
of godes mûðe gâste eácen:·

---

986. ludon germinaverunt, creverunt. Z. 1547: '(from þâm gumrincum) folc geludon.' Vgl. goth. liudan crescere, *μηκύνεσθαι*. Mc. 4, 27. alts. liodan: Heliand 73, 12. ahd. liotan, hliotan. Gr. Gr. 2, 21. Graff Spr. I, 860. 1026. — 987. víde. — 989. hearm-tânas. hearmtân virga miseriae, germen calamitatis. Zu vergleichen ist âtortân virga veneni, Beov. Z. 2918: 'âtortânum fâh.' Das Simplex tân ramus, virga, sors; goth. táins surculus, *κλῆμα*. Joh. 15, 2. veinatáins Joh. 15, 4. 5. 6. ahd. zein, begegnet noch II, Z. 483. Gr. Andr. 1100. 1104. Cod. Exon. 355, 17. 458, 23; Psalm 134, 3: 'nǽfre forlǽteð lifes drihten firenfulra tân (virgam peccatorum) furðon gangan;' als Adjectiv C. Z. 2354: 'tânum tudre' with a spreading progeny. Thorpe. — sáre. — 991. brád. — 993. vópe. vælgrim 'schlachtgierig.' ahd. walukîri. Gr. Gr. 2, 561. D. M. 378. Unten Z. 1379. 2572. — 994. ác Th. ûs hearde sceód 'nos duriter oppressit.' Z. 1591: 'frêcne scôdon.' Z. 3980: 'svâ him viht ne sceód;' zu sceâdan, seiungere, separare;' obruere, opprimere, nicht nocere. Z. 1617: 'þâ him cvealm gesceód.Z. 3417: 'ac he manegum gesceód (gyllende grỳre).' Beov. Z. 3771: 'se þe oft manegum scôd.' C. Z. 3435. 3533. 4006. 4109. 4136. 4184. 4194. — Cod. Exon. 154, 14: '(byrelade brỳd geóng), þæt him bâm gescôd.' Uebrigens sehe man Grimm's treffliche Erläuterung zu Andr. Z. 18. — 998. múðe. eácen hat zwei Hauptbedeutungen: 1) auctus, magnus, validus; præditus. Z. 1512: 'eácen feoh.' Z. 2152: 'eácne fuglas.' Z. 4001: 'ælmihtig eácenne gâst.' Cod. Exon. 13, 20: 'bearn eácen godes;' mit dem Gen. der Sache Z. 2654: 'nâron svâ eácne ofer ealle men (módgeþances).' — 2) prægnans Z. 2600: 'idesa vurdon eácne;' mit dem dat. rei: Z. 2230: 'þâ heó væs magotimbre) be Abrahame eácen vorden.' Z. 2760: '(magotudre) eácen be eorle.' Das Verbum eácnian concipere ist mir im Cædmon nicht aufgestossen, wohl aber ỳcan. S. zu Z. 1061. Dagegen El. Z. 342:

Þâ vorde frægn vuldres aldor
Cain, hvâr Abel eorðan wære.
him þâ se cystleása cvealmes vyrhta
ædre æfter þon andsvarode:
'ne can ic Abeles ôr ne fôre,
hleómæges sîð, (62.) ne ic hyrde væs
brôðer mînes.' Him þâ brego engla
gôdspêdig gâst, geánþingade:
'hvæt befealdest þû folmum þînum
vrâðum on vælbedd vârfæstne rinc,
brôðor þînne, and his blôd tô me
cleopað and cîgeð? þû þæs cvealmes scealt
vîte vinnan and on vræc hveorfan
âvyrged tô vîdan aldre. ne seleð þe væstmas eorðe
vlîtige tô voruldnytte, ac heó vældreóre svealh
hâlge of handum þînum. forþon heó þe hrôðra oftihð,
glâmes grêne folde. þû scealt geómor hveorfan
ârleás of earde þînum, svâ þû Abele vurde
tô feorhbanan. forþon þû flêma scealt
vîdlâst vrecan, vinemagum lâð.

'(svâ þæs môdor ne bîð) væstmum geâcnod þurh veres frige.' Vgl. noch 'feorh eáceno cynn 'genus anima præditum,' Z. 204, und das alts. ôcan, okian augere; part. prt. ôcan gravida. Hel. 9, 10: '(sagda þêm siú uuelda, þæt) sie habde giocana þes alouualdon craft.' Schmell. Hel. Gloss. s. v. — 999. vórde. — 1003. ór Jun. ic..ór ne fóre Th. — 1005. mines. — 1006. geán-þingade. — 1007. þinum. — 1008. rinc. — 1009. þinne. his blód. — 1011. vite. — 1012. vîdan. — 1014. þinum. hróðra. hrôðor, hrôðer, commodum, beneficium, bonum, solatium, ist zu unterscheiden von hrŷðer armentum. Cod. Exon. 265, 33: 'hrôðra bidæled.' Andr. Z. 1367: 'hrôðra leás.' Beov. Z. 4338: 'hrôðra gemyndig.' Cod. Exon. 39, 16: 'feóndum tô hrôðor.' Gr. El. Z. 16: 'mannum tô hrôðre.' Cod. Exon. 267, 17: 'vyrme tô hrôðor (in prædam?).' Beov. Z. 4891: 'hrefne tô hrôðre.' Andr. Z. 111: 'tô hleó and tô hrôðre in þâs hæðenan burg.' Cædm. nur an unsrer Stelle. — 1015. glâm ist nicht verschieden von gleám, jubar, splendor; die willkürliche Annahme Lye's, es bedeute fructus, wird durch folgende Stellen aus dem Cod. Exon. beseitigt: 215, 15: 'sunnan glâm.' 252, 23: 'hvæt þû glâm hafast.' alts. glimo. Aehnlich verhalten sich leán und lân. — 1016. árleas. þínum. — 1018. víd-last. vine-magum láð. vîdlâst eigentlich vestigium remotum, (s. die Bemerkung zu 'vræclâst' II, Z. 122.); in terram remotam exul ibis. Andr. Z. 677: 'vadaþ vidlâstas.' Vgl. Z. 1022. u. ff.

Him þâ Cain andsvarode: 'ne þearf ic ânigre âre
vênan on voruldríce; ac ic forvorht* hæbbe, * Jun. p. 25.
heofona heáhcyning, (63.) hyldo þîne,
lufan and freode. forþon ic [49.] lástas sceal,
veán on vênum, víde lecgan,
hvonne me gemîtte, mânscyldigne,
se me, feor ôððe neáh, fæhðe gemonige,
brôðorcvealmes. ic his blôd âgeát,
dreór on eorðan. þû tô dæge þissum
âdêmest me fram duguðe and âdrifest from
earde mînum. me tô aldorbanan
veorðeð vráðra sum. ic âvyrged sceal,
þeóden, of gesyhðe þînre hveorfan.'
[50.] Him þâ selfa oncvæð sigora drihten:
'ne þearft þû þe ondrædan deáðes brôgan,
feorhcvealm, nû giet. þeáh þû from scyle
freomagum feor fâh gevîtan.
gif monna hvelc mundum sînum
aldre beneóteð, hine on cymeð,
æfter þâre synne, seofonfeald vracu,
víte æfter veorce.' (64) Hine valdend on,
tirfæst metod, tâcen sette,
freoðobeácen, freá, þŷ lâs hine feónda hvilc
mid gûðþræce grêtan dorste,
feorran ôððe neán. hêht þâ from hveorfan
mêder and magum mânscyldigne,
cnôsle sînum. Him þâ Cain gevât
gongan, geómormôd, gode of gesyhðe,

1019. ânigre áre. — 1020. véran on voruld-ríce; ac ic. — 1021. þíne. — 1022. freode pax, amicitia. Andr. 389. u. f.: 'svâ þû hyldo viðmeofer firigenstreám freode gecŷðdest.' — 1023. veán on vénum. víde. — 1024. mán-scyldigne. — 1026. his blód. — 1027. ádemest. ádrifest. — 1029. minum. — 1031. þínre. — 1033. ondrædan. brógan. Die Construction von ondrædan 'timere' erläutern folgende Beispiele: Z. 764. 2162. 2663. Gr. El. Z. 81. Beov. Z. 3347: 'þæt þû him ondrædan ne þearft'. Vgl. hiezu Gr. Gr. 4, 38. — 1034. nú. — 1035. fáh Jun. fáh gevítan Th. — 1036. sínum. — 1038. sýnne. — 1039. ón. — 1040. tirfæst. tácen. — 1041. freoðobeácen signum pacis s. foederis. Gr. Gr. 2, 454. — 1044. mán-scyldigne Jun. Th. — 1045. sínum. gevát. — 1046. geomor-mód.

vineleás vrecca, and him þâ vîc geceás
eastlandum, on êðelstove
fædergeardum feor, þær him freolecu mæg,
ides, æfter æðelum eaforan fêdde.
Se æresta væs Enos hâten,
sunu Caines. siððan ongon
mid þâm cneómagum ceastre timbrian,
þæt væs under volcnum veallfæstenna
ærest ealra þâra (65.) þe æðelingas
sveordberende settan hêton.
Þanon his eaforan ærest vôcan
bearn from brŷde on þâm burhstede.
[52.] Se yldesta væs Jared hâten,
sunu Enoses. Siððan vôcan
þâ þæs cynnes cneóvrîm icton,
mægburh Caines. Malalehel væs
æfter Jarede yrfes hyrde,
fæder on lâste, ôð þæt he forðgevât.
Siððan Mathusal magum dælde,
bearn æfter bearne, brôðrum sînum
æðelinga gestreón, ôð þæt aldorgedâl
* Jun. p. 26. frôd fyrn* dagum fremman sceolde,
líf oflætan. Lameh onfêng
æfter fæder dæge fletgestealdum,

1047. vîc. — 1051. énos. — 1052. frumbearn Msc. Jun. Th. — Nach Anleitung von Zeile 1060. habe ich die Alliteration herzustellen versucht. — 1053. timbran Th. — 1055. árest. — 1056. sveord-bérende. héton. — 1057. his. árest vócan. — 1058. brýde. — 1060. vócan. — 1061. cneov-rím. — icton increverunt, von ícan (ýcan Z. 3836), êcan augere, addere; prt. icte Z. 1185. iécte (für eácte Gr. Gr. I, 373) Z. 1118. 2370. S. geícan, geícean Z. 1127. 1157. 1509. eácnian. — 1064. forð gevât. forðgevât, discessit; de vitâ decessit, mortuus est, von forðgevîtan. Häufig die Redensart: 'þâ he forðgevât' Z. 1173. 1187. 1595. 1736. Z. 1616: 'siððan forðgevât (Cham of lice),' wofür bisweilen das einfache gevât, z. B. Z. 1231: 'siððan Lamech gevât.' Z. 1138. — 1065. Matusal Jun. Mathusal Th. — 1066. sinum. — 1067. gestreón. aldor-gedál. — 1068. fród. — 1069. líf. — 1070. onfêng accepit, hat meist den Dativ bei sich; Z. 2368. 2730. 4099. Elene Z. 192: '(se leódfruma) fulvihte onfêng.' Z. 336: 'lâre onfêngon.' Z. 1630: 'onfêngon fulvihte and freo-

botlgestreónum. him brŷda twâ
idesa on êðle eaforan fêddon
Ada and Sella. (66.) þâra ânum væs
Jabal noma, se þurh gleávne geþanc
hêrbûendra hearpan ârest
handum sînum hlŷn âvehte,
svinsigende svêg, sunu Lamehes:·

Svylce on þære mægðe maga væs hâten,
on þâ ilcan tîd, Tubal Cain,
se þurh snytro spêd smið cræftega væs
and þurh môdes gemynd monna ârest,
sunu Lamehes, sulhgeveorces
fruma væs ofer foldan. Siððan folca bearn
âres cûðon and îsernes
burgsittende brûcan vîde.
Þâ his vîfum twâm vordum sægde
Lameh seolfa, leófum gebeddum,
Adan and Sellan, unârlîc spel:
'ic on morðor ofslôh mînra suna
(67.) hyldemaga, honda gevemde
on Caines cvealme mîne;
fylde mid folmum fæder Enoses,
ordbanan Abeles, eorðan sealde
vældreór veres. vât gearve,
þæt þâm lîchrŷre on lâst cymeð
sôðcyninges seofonfeald vracu
[55.] micel æfter mâne. mîn sceal svîðor
mid grimme grŷre golden vurðan
fyll and feorhcvealm, þonne ic forðsció.'
Þâ vearð Adame, on Abeles gyld,
eafora on êðle ôðer fêded,

ðuvâre.' Beov. Z. 104: 'hvâ þâm hlæste onfêng.' Z. 2338: 'onfôh þissum fulle (freódrihten mîn).' Sonst auch mit dem Accusativ. Z. 1207. II, 568. Beov. Z. 1370. — 1071. bryda. — 1073. ádá. ánum væs. — 1074. nóma. — 1075. árest. — 1076. sínum. — 1079. tíd. tubál. — 1081. gemind Jun. módes gemynd árest Th. — 1084. æres Th. ærest Ms. Jun. — 1085. burh sittende Jun. víde. — 1086. hís vífum. vórdum. — 1088. unárlic. — 1089. mínra. suna Th. sune Ms. Jun. — 1091. míne. — 1093. órd banan Jun. órd-banan Th. — 1094. vát. — 1096. sóð-cyninges. — 1097. máne. mín Th. máne Jun.

sôðfæst sunu, þâm wæs Seth noma,
se wæs eádig and his yldrum þâh
freolîc tô frôfre, fæder and mêder;
Adames and Euan wæs Abeles gield
on woruldrîce. (68.) Þâ word âcwæð
ord moncynnes: 'me êce sealde
sunu, selfa sigora valdend,
lîfes aldor, on leófes stæl,
þæs þe Cain ofslôh and me cearsorge
mid þys magotimbre of môde âsceáf
þeóden ûsser. him þæs þanc sie.
Adam hæfde, þâ he eft ongan
him tô edulfstæfe ôðres strienan
bearnes be brŷde, beorn ellenrôf
XXX. and C. þisses lîfes
wintra on worulde. ûs gewritu secgað,
þæt hêr eahta hund iécte siððan
mægðum and mæcgum mægburg sîne.
Adam on eor*ðan ealra hæfde
nîgen hund wintra and XXX. eác,
þâ he þâs woruld þurh gâstgedâl

1102. sóðfæst. nóma. — 1103. ðáh Th. — þâh profecit, von þeón prt. þeáh, þeág (þâh, þâg) goth. þeihan, ahd. dîhan. Z. 2293: 'sunu veóx and þâh.' 2765: 'cniht veóx and þâg.' — 1106. woruld-ríce. wórd. — 1107. ord moncynnes 'auctor generis humani, princeps, patriarcha,' wie ordfruma; z. B. 'engla ordfruma' II, Z. 21. 240. 'yfeles ordfruma' auctor II, Z. 376. u. s. f. In derselben Bedeutung Z. 1273 und El. Z. 394: 'æðelinga ord.' Eigentlich ist ord (wie ôr) acies, acumen, initium, alts. ord, ahd. ort. Gr. El. Z. 140: 'fram dæges orde' inde ab initio. C. Z. 2870: '(dæges) ord.' II, 115: 'þes oferhydes ord.' El. Z. 1155. und Andr. 1483: 'eall æfter orde.' C. Z. 3680: 'ord and ende.' El. Z. 589: 'æriht from orde ôð ende forð.' C. Z. 1999: 'Elamitarna ordes (aciei) vîsa.' Z. 1517: 'mid gâres orde' (mucrone). — éce Jun. Th. — 1109. ealdor Jun. lîfes aldor Th. — 1111 móde ásceaf. — 1114. strienan. — 1115. brŷde. ellenróf. — 1116. XXX. v. C. Jun. lîfes Th. — 1117. ûs gewritu secgað. Vgl. El. Z. 673: 'swâ gewritu secgað.' C. Z. 2557. Z. 1624: 'swâ ûs gewritu secgeað.' Z. 227. 1717: 'þæs þe ûs secgeað bêc.' 2605. f.: 'ûs gewritu secgeað, godcunde bêc.' Ferner Gr. El. Z. 669. 365: 'hvæt ve þæt gehŷrdon þurh hâlige bêc;' dazu noch C. Z. 3448. 3459. — 1119. sîne. — 1122. ofgŷfan.

ofgyfan sceolde. [56.] Him on lâste Seth leóf veardode.
(69.) eafora æfter yldrum êðelstôl heold
and vîf begeát. vintra hæfde
fîf and hund teontig, þâ heó furðum ongan
his mægburge, men, geîcean
sunum and dôhtrum. Sethes eafora
se yldesta væs Enos hâten,
se nêmde god niðða bearna
ærest ealra, siððan Adam stôp
on grêne græs, gâste geveorðad.
Seth væs gesælig. siððan strŷnde
seofon vinter hêr suna and dôhtra,
ond eahta hund. ealra hæfde
XII. and nîgon hund, þâ seó tîd gevearð,
þâ he friðgedâl fremman sceolde.
[57.] Him æfter heold, þâ he of vorulde gevât,
Enos yrfe, siððan eorðe svealh
sædberendes Sethes líce.
he væs leóf gode (70.) and lifde hêr
vintra hund nîgontig, ær he be vîfe hêr
þurh gebedscipe bearn âstrŷnde.
him þâ cenned vearð Cainan ærest,
eafora on êðle. siððan eahta hund
and fîftŷno, on friðo drihtnes,

1124. eþel-stól. — 1125. víf. — 1126. fíf. — 1127. geícean. — 1128. Sedes Jun. — 1129. énos. — 1130. némde. — 1131. ærest. stóp. — 1132. gréne græs. — 1134. hér. — 1136. tíd. — 1137. friŏ-gedál Th. ?=feorhgedál? — 1138. hím. gevát. — 1139. énos. — svealh hausit, deglutivit, hat sein Object im Dat. bei sich; 'sædberendes Sethes líce.' — Z. 1296: 'verodum svelgaŏ.' — Z. 982: cvealmdreóre svealh (þes middangeard, monnes svâte).' — Cod. Exon. 345, 23. 24: 'siððan furðum svealg eorðe Abeles blôde.' In einzelnen der obigen Beispiele könnte die Bedeutung 'tumere' angenommen werden, wo sich denn der Dat. rechtfertigte. Man vergl. z. B. Andr. Z. 1276 u. ff.: 'svât ýðum veóll þurh bâncofan, blôd lifrum svealg hâtan heolfre.' Im übrigen sind svelan, svæl, svælon, svolen adurere, svellan, sveall, svullon, svollen, tumere, und svelgan, svealh, svulgon, svolgen, glutire, auseinander zu halten. — 1140. sæd-berendes. líce. — 1141. lífde hér. — 1142. ær. vífe hér. — 1143. þurh gebedscipe, consortio tori. Z. 2210. 2461. — 1144. ærest. — 1146. fíftyno.

gleávferhð hæleð geógoðe strýnde
suna and dôhtra. svealt, þâ he hæfde
frôd fyrn vintrum V. and nigon hund.
Þære cneórisse væs Cainan siððan
æfter Enose aldordêma,
veard and vîsa: vintra hæfde
efne hund seofontig, ær him sunu vôce.
[58.] Þâ vearð on êðle eafora fêded,
mago Cain[an]es, Malalehel væs hâten.
siððan eahta hund æðelinga rîm
and feóvertigum eác feorum geîcte.
Enoses sunu ealra nigon hund
(71.) vintra hæfde, þâ he voruld ofgeaf,
and týne eác, þâ his tîddæge,
under rodera rûm, rîm væs gefylled:·

Him on lâste heold land and yrfe
Malalehel siððan missera vorn.
Se frumgâra fîf and sixtig
vintra hæfde, þâ he be vîfe ongann
bearna strýnan. Him brýd sunu
meóvle tô monnum brôhte. se maga væs
on his mægðe, mîne gefræge,
guma on geógoðe, Jared hâten.
lifde siððan and lissa breác

1149. frôd. — Statt des unverständlichen vitet, welches die Handschrift bietet, habe ich, nach Thorpe's Vorschlag, vintrum in den Text genommen. — 1151. énose. aldor-déma. — 1152. vîsa. — 1153. ær. vóce. — 1155. Caines. Malalehel Jun. malalahél Th. — 1156. rîm. — 1157. geîcte. — 1160. eác. tíd-dæge. — 1161. rûm. rîm. — 1163. malalehél. — missera vorn, annorum numerum. misser, missar, eigentlich semestre. isl. missiri. Z. 1737: 'misserum frôd.' Z. 2339: 'missarum frôd.' Z. 2978: 'fela missera.' — 1164. frum-gára fîf. — 1165. vîfe. — 1166. brýd. — 1167. væs. — 1168. his. mîne. — mîne gefræge, ut fando accepi, quantum rescivi. Z. 3297. Andr. Z. 1626: 'mîne gefrege.' Gefrægn fando accepi, alts. gifragn, sehr häufig; auch das adi. gefræge 'notus, celeber' kommt Z. 3822 vor. Andr. Z. 668. 961. 1120. El. 967. gefrège oder gefrege? alts. gifrâgi Schm. Heliand 86, 6: 'þo so gifrâgi uuard.' 91, 15. S. auch Gr. Andr. S. 114. 136. — 1169. iâred. — 1170. bræc Jun. lîfde.. breac. Th. — malalehél. hér.

Malalehel lange, [59.] *mondreáma hêr, * Jun. p. 28.
voruldgestreóna. vintra hæfde
fîf and hund nîgontig, þâ he forðgevât,
and eahta hund. eaforan lêfde,
(72.) land and leódveard. Longe siððan
Geared gumum gold brittade.
se eorl væs æðele, âfæst hæleð,
and se frumgâr his freómagum leóf.
fîf and hund teontig on fyore lifde
vintra gebîdenra on voruldrîce,
and syxtig eác. þâ seó sæl gevearð,
þæt his vîf sunu on voruld brôhte.
se eafora væs Enoc hâten,
freólic frumbearn. Fæder hêr þâ gyt
his cynnes forð cneórîm îcte,
eaforan. eahta hund ealra hæfde
V. and syxtig, þâ he forðgevât,
and nîgon hund eác nihtgerîmes,
vine frôd vintres, þâ he þâs voruld ofgeaf;
ond Geared þâ gleávum lêfde
land [60.] and leódveard leófum rince.

1173. fif. gevát. — 1177. áfæst. — 1178. frum-gár. freo-mágum. — 1179. fif. lifde. — on fyore statt 'on feore;' nur hier. — 1180. gebídenra Th. gebîdenra, part. prt. zu gebîdan = âbîdan, bîdan, exspectare, manere. S. Z. 3167: 'ne him bealu benne gebîden hæfdon.' Z. 2353; '(þæt feorhdaga) on voruldrîce vorn gebîde.' II, Z. 109. Andr. Z. 399: '(lât) þonne gebîdan beornas þîne.' Cod. Exon. 5, 17: 'hû se earma sceal âre gebîdan.' — voruld-rîce. — 1181. seó sæl tempus, occasio, eventus. Z. 2003; Z. 2431 und 2517: 'sæles bîdan.' Andr. Z. 1166: 'nû is sæl cumen.' Beov. Z. 1238: 'ôð þæt sæl âlamp.' Z. 2010: 'þâ væs sæl and mæl.' Z. 3221: 'sæla and mæla.' Davon gesælan evenire. gesæled, gesælde, accidit. Andr. Z. 438. und Z. 661: 'svâ gesælde iu.' Andr. Z. 511. 515. Beov. Z. 1142. 1773. 2500. Kemble's Gloss. s. v. sæl. Neu ist die Bedeutung 'incidere in aliquem,' Jemand wo antreffen, in welcher gesælan Cod. Exon. 123, 6. steht: '(þâm þe eahtan vile sâvla gehvilcre,) þær he gesælan mæg,' wo er (sie) antreffen kann oder mag. Das unten Z. 3245. vorkommende gesælde steht für gesealde. — eác. — 1182. vîf. — 1183. væs. énoc. — 1184. hér þa gýt. — 1185. hîs. cneo-rîm. — 1187. gevát. — 1188. niht-gerîmes. — 1189. fród. — 1191.

Enoch siððan (73.) ealdordôm âhôf,
freoðospêd folces vísa. nalles feallan lêt
dôm and drihtscipe . . . . . ,
þenden he hyrde væs heáfodmaga.
Breác blǽddaga, bearna strŷnde.
þreó hund vintra him væs þeóden hold,
rodera valdend. Se rinc heonon,
on líchoman, lisse sôhte
drihtnes duguðe. nales deáðe svealt
middangeardes, svâ hêr men dôð,
geónge and ealde, þonne him god heora
âhta and ætvist, eorðan gestreóna,
ongenimeð, and heora aldor somed.
ac he cvic gevât mid cyning engla
of þyssum lǽnan lífe freán
on þâm gearvum, þe his gâst onfêng,
âr hine tô monnum môdor brôhte.
He þâm yldestan eaforan lǽfde
[62.] folc, frumbearne. (74.) V. and sixtig
vintra hæfde, þâ he voruld ofgeaf,
and eác III. hund. Þrage siððan
Mathusal heold maga yrfe,
se on líchaman lengest þisse
vorulddreáma breác. vorn gestrŷnde,
âr his svyltdæge, suna and dôhtra.
Hæfde frôd hæle, þâ he from sceolde
niððum hveorfan, nîgon hund vintra
and hund seofontig tô. Sunu æfter heold,
Lamech, leódgeard; lange siððan
voruld bryttade. vintra hæfde

1192. ahóf. — 1193. vísa. — 1194. dóm Th. Der zweite Halbvers fehlt, wie die unvollständige Alliteration zeigt. — 1201. dóð. — 1203. ǽtvist — 1205. ác. gevát. — 1206. lífe. — 1208. ǽr. — 1212. þrage, acc. von þrag, per tempus, diu. þrag auch þrah (seó þrah Z. 4104.) tempus, opportunitas. Der blosse Accusativ noch einmal adverbial Z. 2768. Sehr häufig 'lange þrage' per longum tempus: Z. 1421. 2538. 2829. 4089. Der dat. pl. þragum aliquamdiu. II, Z. 113. El. Z. 1239. — 1214. lichoman Jun. sé ón lichaman Th. — 1216. ǽr — 1217. fród. — 1219. tó Jun. Th.

twâ and hund* teontig, þâ seó tîd gevearð, * Jun. p. 29.
þæt se eorl ongan æðele cennan
sunu and dôhtor. siððan lifde
fîf and hund nigontig. freá moniges breác
vintra under volcnum, verodes aldor;
V. hund eác heold þæt folc teala,
bearna strŷnde: (75.) him byras vôcan,
eafora and idesa. he þone yldestan
Noe nêmde, se niððum âr
land bryttade, siððan Lamech gevât.
[63.] Hæfde æðelinga aldorvîsa
V. hund vintra, þâ he furðum ongan
bearna strŷnan, þæs þe bêc cveðað.
Sem væs hâten sunu Noes
se yldesta, ôðer Cham,
þridda Jafeth. Þeóda tŷmdon
rûme under roderum; rîm miclade
monna mægðe geond middangeard
sunum and dôhtrum.
þâ giet væs Sethes cynn,
leófes leódfruman, on lufan svîðe
drihtne dŷre and dômeádig,

Oð þæt bearn godes brŷda ongunnon
on Caines cynne sêcan,
vergum folce, (76.) and him þâr vîf curon
ofer metodes êst monna eaforan,

1222. tîd. — 1223. óngán. — 1224. lifde. — 1225. fîf. — 1228. býras vócan. byras 'filii; nur hier im Cædm. Gr. Gr. 1, 641. weist den sing. byre nach. — 1230. Noe Jun. Noæ némde. ár. — 1231. gevât. — 1232. aldor-vísa. — 1234. strýnan. béc. 1235. sém háten. nóes. — 1236. sé. chám. — 1237. týmdon. — 1238. rúme. rím. — 1241. leódfruma princeps Z. 2326. 3283. El. Z. 191. Beov. Z. 4255. Vergl. oben ordfruma, princeps. hildfruma, bellator. El. Z. 10. 101. — Beov. Z. 3354: 'hárum hildfruman.' vîgfruma dasselbe. Beov. Z. 1321. landfruma princeps terræ. — 1242. dýre. dómeadig. — 1244. sécan. — 1245. þær vif. — 1246. êst. — ofer meotodes êst contra creatoris voluntatem; so nochmals Z. 3692. — Andr. Z. 1216. und 1374: 'ofer mîne êst.' El. Z. 985: 'þurh meotodes êst.' êst s. m. goth. ansts. ahd. anst, amor, gratia. Z. 1504. 2437. êstum (dat. pl.) libenter, Z. 1946. 2350. Beov. Z. 2388: '(vun-

scyldfulra mægð, scỳne and fægere.
Þâ reordade rodora valdend,
vrâð moncynne, and þâ vorde cvæð:
'ne syndon me on ferhðe freó from gevitene
cneórisn Caines; ac me þæt cynn haſað
[64.] sâre âbolgen. nû me Sethes bearn
torn niviað, and him tô nimað
mægeð tô gemæccum mînra feónda,
þær viſa vlite onvôd grome,
idesa ansien and êce feónd,
folcdriht vera, þâ âr on friðe vêron.'
Siððan hund tvelſtig, geteled rîme,
vintra on vorulde vræce bisgodon
fâge þeóda, hvonne freá volde
on vârlogan vîte settan
and on deáð sleán dædum scyldige
gigantmægcas, (77.) gode unleófe,

---

den gold) êstum geeáved.' — 1247. scỳne (f. sceóne) pulcher. Z. 337. der Superlat. scỳnôst. Andr. Z. 766: 'þæt se scỳna stân (mælde formannum).' — 1249. vórde. — 1251. ác. cýnn. — 1252. sáre âbolgen. — 1253. hím tó. — 1254. mînra. — gemæcca = gemaca, coniux, consors; nur hier. — 1255. þær víſa. onvód Th. onvôd grome furiose invasit. Andr. Z. 140: 'oft hira môd onvôd,' exarsit. C. Z. 2573: 'hie þæs vlenco onvôd and vîngedrync.' Beov. Z. 1824: 'hine fyren onvôd;' von onvadan. Das adv. grome steht noch C. Z. 3751. und 4211; das adj. grom iratus Z. 2091. 2479. 3569. — 1256. ece Jun. Th. 1257. ær. — 1258. rîme. geteled rîme computati numero; auch rîmes steht häufig bei Zahlen, besonders grösseren. 'geteled rîme, Z. 1735. 3301. Andr. Z. 1035. — 'geteled rîmes' C. Z. 1331. 2338. El. Z. 2. Auch steht geteled allein: C. Z. 3161: 'X. hund geteled tîreádigra,' und Andr. Z. 665: '(ellefne orettmægcas) geteled tîreádigre, he væs tvelſta sylf.' — 1260. fâge þeóda populus morti devotus; fâge, moribundus, dem Tode verfallen, bestimmt; sodann invalidus, timidus. Z. 1377: 'on fâge folc.' El. Z. 117: 'on þæt fâge folc.' C. Z. 3098: 'fleáh fâge gâst.' Z. 3196: 'fâge ferhðlocan.' Z. 3391: (lyſt upgesvearc) fâgum stæfnum.' Z. 3410: 'fâge crungon.' Jud. XI. (Anall. A. S. 137, 14): 'fâge frumgâras.' Andr. Z. 1530: 'fâge svulton (geónge on geofene).' Beov. Z. 3053: 'fâges fyrdhrægl.' unfâge non moribundus. Beov. Z. 1140: '(vyrd oft nereð) unfâgne eorl (þonne his ellen deáh).' Fâge ist nicht zu verwechseln mit fægen alts. fagan, fagin, lætus. Z. 2176. II, Z. 436. Andr. Z. 1042. — 1261. víte. — 1262. dædum. — 1263. unleófe. gigantmæcgas, gigantes; sonst

micle mânsceaðan, metode láðe;
þâ geseah selfa sigora valdend,
hvæt væs monna mânes on eorðan,
and þæt hie vâron vomma þriste,
invitfulle. he þæt unfægere
vera cneórissum gevrecan þohte,
forgrîpan gumcynne grimme and sâre
heardum mihtum. Hreáv hine svîðe,
þæt he folcmægða fruman âveahte,
æðelinga* ord, þâ he Adam sceôp. * Jun. p. 30.
cvæð, þæt he volde, for vera synnum,
eall â æðan, þæt on eorðan væs,
forleósan líca gehvilc, þâra þe lífes gâst
fæðmum þeahte; eall þæt freá volde
on þâre tôveardan tíde âcvellan,
þe þâ neálæhte niðða bearnum.
Noe væs god nergende leóf,
svîðe gesâlig (78.) sunu Lameches,
dômfæst and gedêfe. drihten viste,

---

nicht nachgewiesen. gigant mehrmals im Beov. S. Kemble's Gl. s. v. und besonders Grimm's D. M. II. Ausg. S. 491. 492, N. Die Zurückführung der Giganten auf Cain's Geschlecht ist morgenländischen Ursprungs, wie ich in der Einleitung zeigen werde. An heidnische Vorstellungen scheint dabei nicht zu denken. — 1264. mán-sceaðan Jun. Th. láðe. — 1266. mânes Jun. Th. — 1268. únfægere. — 1270. sâre. — 1273. sceóp. — 1275. á Jun. Th. æðan, ein dunkles Wort, inundare diluvio perdere? oder ist âdrencan zu schreiben? Das â steht etwas verwaist da. — 1276. líca. lífes. — 1277. (þâra þe lífes gâst) fæðmum þeahte, 'eorum qui vitæ spiritum pectore, animo gerebant' eigentlich 'tegebant.' So noch Z. 3455.: 'hafað vísifcu vord on fæðme.' — on fæðm: Z. 62. 1966. 2625. of fæðme: Z. 3223. in fæðm: Z. 3752; Gr. El. 765: 'in dracan fæðme.' — under fæðme: C. Z. 3779. fæðmum: Z. 3004. 3235. 3409. 3433. 3757; Gr. El. Z. 728: 'sæs sídne fæðm.' Beov. Z. 1556: 'liges fæðm.' fæðm sinus, gremium, cubitus, amplexus. — 1278. tóveardan tíde. — 1279. neálæhte. — 1280. nóe væs gód. — 1281. lámeches. — 1282. dómfæst] gedéfe Th. dômfæst and gedêfe iustus et quietus, probus. dômfæst: Z. 1505. 1780. 2370. — gedêfe kommt im Cædm. nicht wieder vor. Es entspricht dem goth. gadôfs, gadôbs, πρέπων, schicklich, und ist auf ein Verbum gedeáfnian, convenire, zurückzuführen. Beov. Z. 1117: 'svâ hit gedêfe væs' uti conveniebat, decebat. Andr. Z. 317: 'ne gedafenað þe.' El.

þæt þæs æðelinges ellen dôhte
breóstgehygdum; forðon him brego sægde,
hâlig, æt hleóðre, helm allvihta,
hvæt he fâhverum fremman volde.
Geseah unrihte eorðan fulle,
síde sælvongas synnum gehladene,
vidlum gevemde. þâ valdend spræc,
nergend ûsser, and tô Noe cvæð:
'ic ville mid flôde folc âcvellan
and cynna gehvilc [65.] cucra vuhta,
þâra þe lyft and flôd lædað and fêdað,
feoh and fuglas. þû scealt frið habban
mid sunum þînum, þonne sveart væter,
vonne vælstreámas verodum svelgað,
sceaðum scyldfullum. ongyn þe scip vyrcan,
merehûs micel, on þâm þû monegum scealt
reste gerŷman (79.) and rihte setl
ælcum, æfter âgenum, eorðan tudre.
Gescype scylfan on scipes bôsme.
þû þæt fær gevyrc fiftiges vîd,
þrittiges heáh, þreó hund lang

Z. 1168: 'þæt is gedafenlic.' — gedeáf mersit II, Z. 671. gehört zu gedûfan, II, 30. — 1283. ðohte Jun. — 1285. æt hleóðre revelatione, oraculo; vollständiger Andr. Z. 93: '(þâ vearð gehŷred) vord hleóðres.' Sonst bedeutet hleóðor, ahd. liodar, strepitus, sonus, vox. Andr. Z. 1551: 'hleóðor gryrelic.' S. ferner: C. Z. 1687. 3346. 3696. — Der eigentliche Ausdruck für 'oraculum' ist hleóðorcvide: Z. 2332. 2376. 3673. 3834. — 1288. síde sælvongas Th. sælvong, sælvang ager foecundus, amoenus. Andr. Z. 1493: 'under sælvange.' — 1289. vidlum illuvie, dat. pl. von vidl. Jud. X. (Anall. A. S. 133, 1.): 'mid vidle and mid vomme besmitan.' — 1290. tó nóe. — 1291. ic. flóde. — 1293. flód. — 1295. þinum. — 1297. scíp. — 1298. mere-hús. þú. — 1299. reste gerŷman, assignare cubile. gerŷman (wie ârŷman Beov. Z. 979. 2166.) heisst zunächst dilatare: Z. 3408. Vgl. Andr. Z. 1580: 'þurh streámræce strǽt væs gerŷmed,' via munita erat. El. Z. 1249: 'tîdum gerŷmde,' interdum dilatavi. Sodann 'räumen, einräumen, anweisen;' ausser an unsrer Stelle noch Z. 1480: 'þe is éðelstôl eft gerŷmed.' Z. 3213: 'holm gerŷmed ealde staðolas.' S. auch rŷman C. Z. 1339. — 1300. ágenum. — 1301. gescipe Jun. scylfan tabulata, von scylfe, scamnum; altn. skialf. S. Gr. D. M. 124. Dies Wort scheint sonst nicht mehr vorzukommen. — bósme Th. — 1302. þær fær. vîd. — 1302 und 1303: fiftiges vîd, þrittiges

elngemeta, and vîð ŷða gevyrc
gefegfæste. Þâr sceal fæsl vesan
cviclifigendra cynna gehvilces,
on þæt vudufæsten vôcor gelæded
eorðan tudres. earc sceal þŷ mâre.
[66.] Noe freme[de], svâ hine nergend hêht,
hŷrde þâm hâlgan heofoncyninge.
ongan ôfostlice þæt hof vyrcan,
micle merecieste. magum sægde,
þæt væs þreálic þing þeódum tôveard,
rêðe vîte. hie ne rôhton þæs.
Geseah þâ, ymb vintra vorn, vârfæst metod
geofonhûsa mæst gearo hlifigean,
(80.) innan and ûtan eorðan lîme
gefæstnod vîð flôde, fær Noes,
þy sêlestan. þæt is syndrig cynn:
symle bîð þŷ heardra, þe hit hreóh væter,
svearte sæstreámas, svîðor beátað:·

[67.] Þâ* tô Noe cvæð nergend ûsser: * Jun. p. 31.
'ic þe þæs mîne, monna leófôst,
vâre gesylle, þæt þû veg nimest,
and feora fæsl, þe þû ferian scealt
geond deóp væter, dægrîmes vorn,
on lides bôsme. læd, svâ ic þe hâte,
under earcebord eaforan þîne,
frumgâran þrŷ, and eóver feóver vîf.

---

heáh, Genitivus des Mâsses. Gr. Gr. 4, 730. — 1305. fæsl victus oder ?proles, soboles. Z. 1325. 1354. Gr. Gr. 2, 52. 2, 99. — 1306. cvic-lifigendra. — 1308. mâre. — 1309. nóe. — 1310. hŷrde. — 1311. ôfostlice celeriter, von ôfost, ôfest, êfest, æfest ('ôfost is sêlost' Andr. Z. 1565.) festinatio, celeritas, gebildet. — ôfestlice: Z. 2843. ôfstlice: Z. 2481. Andr Z. 299. 792. — hóf. — 1313. þreálic þing 'res afflictionis plena.' El. Z. 427: 'þæt væs þreálic geþoht.' — 1314. vîte. þæs. — 1315. vârfæst. — 1317. lîme. — 1320. hreóh trux, sævus. Z. 1382. Andr. Z. 467: 'hreóh holmþracu.' Z. 1542 f: 'hreóh væs þær inne (beátende brim).' hreóhmôd Z. 3760. 1321. sæ-streamas. — 1322. nóe. — 1323. mîne. — 1324. vâre.. vég. — 1326. dæg-rîmes. — 1327. bósme. S. Z. 1405. Lid, navigium, verschieden von lîd potus. Gr. Gr. I, 336. 363. — 1328. earce-bórd. þîne. — 1329. frum-gâran: vîf. ond = and, und. Diese seltnere, ausge-

ond þû seofone genim on þæt sundreced
tudra gehvilces, geteled rîmes,
þâra þe tô mete mannum lifige;
and þâra ôðera (81.) ælces tvâ,
svilce þû of eallum eorðan væstmum
viste, under vægbord verodum gelæde,
þâm þe mid sceolon mereflôd nêsan.
F êd freólîce feora vôcre,
ôð ic þære lâfe lagosîða eft
reorde under roderum rŷman ville.
Gevît þû nû mid hîvum on þæt hof gangan,
gasta verode. ic þe gôdne vât,
fæsthydigne. þû eart freoðo vyrðe,
âra mid eaforum. ic on andvlitan
nû, ofer seofon niht, sîgan lâte
vællregn ufan vîdre eorðan.
feóvertig daga fæhðe ic ville
on veras stælan, and mid vægþreáte
âhta and âgend eall âcvellan,
þâ beûtan beóð earcebordum,
þonne sveart racu (82.) stîgan onginneð.'
Him þâ Noe gevât, svâ hine nergend hêt,
under earcebord eaforan lædan,
veras on vægþel, and heora vîf somed,
and eall þæt tô fæsle freá ælmihtig
habban volde, under hrôfgefôr,
tô heora æt gifan; svâ him ælmihtig

---

schriebene Form der Copula findet sich im Cædmon nur an folgenden Stellen: Z. 621. 1135. 1190. 1330. Ausserdem habe ich sie mir angemerkt aus Andr. Z. 1001. 1033. 1204. 1308. 1395. 1400. 1414. 1719. und Elene Z. 930. 976. 983. 1210. Es frägt sich, ob 'and' öfter ausgeschrieben vorkommt als 'ond.' — 1331. geteled rimes. — 1333. oðerra Jun. oðera. tvá Th. — 1335. væg-bórd. gelæde. — 1336. mere-flód. nêsan = neósan (Z. 3403. II, 114. Andr. 310. 484. 830. 1025. Cod. Exon. 123, 12 504.) visitare, explorare. — 1337. féd. vócre. — 1338. láfe. — 1339. rýman. — 1340. gevít. hívum. hóf. — 1341. gódne vát. — 1343. ára. ándvlitan. — 1344. sígan láte. — 1346. ic. — 1347. stælan. — 1349. earce bórdum. — 1351. nóe gevát. — 1352. earce-bórd lædan. — 1353. væg-þæl Jun. — vif Th. — 1355. hrói-geför. æt. — 1356. vórd abeád.

veroda [68.] drihten, þurh his vord, âbeád.
[69.] Him on hoh beleác heofonrîces veard
merehûses mûð mundum sînum,
sigora valdend, and segnade
earce innan âgenum spêdum
nergend ûsser· Noe hæfde,
sunu Lamecches, syx hund vintra,
þâ he mid bearnum under bord gestâh,
gleáv mid geógoðe, be godes hæse,
dugeðum dŷrum. Drihten sende
regn from roderum, and eác rûme lêt
(83.) villeburnan on voruld þringan
of ædra gehvære. êgorstreámas
svearte svôgan, sæs ûpstigon
ofer stæðveallas. strang væs and rêðe
seðe* vætrum veold, vreáh and þeahte
mânfæhðu bearn middangeardes
vonnan vâge; vera êðelland,
hof hergode. hygeteónan vræc
metod on monnum. Mere svîðe grâp
on fâge folc. feóvertig daga,
nihta ôðer svilc, nîð væs rêðe,
vælgrim verum. vuldorcyninges
ŷða vrâcon ârleásra feorh
of flæschoman. Flôd ealle vreáh,
hreóh under heofonum, heábeorgas
geond sîdne grund, and on sund âhôf
earce from eorðan, and þâ æðelo mid,
þâ segnade selfa drihten,
(84.) scyppend ûsser, þâ he þæt scip beleác.

* Jun. p. 32.

1358. him. heofon-rîces. — 1359. mere-húses múð. sínum. — 1361. ágenum. — 1362. nóe. — 1364. bórd. — 1367. rúme lét. — 1369. égorstreamas Jun. égor-streámas Th. — 1370. svógan Th. svôgan, strepebant. — Cod. Exon. 59, 10: 'svôgað vindas,' vom Heulen des Sturms gesagt. C. Z. 2551 vom Wüthen des Feuers. — sæs úp. — 1373. mán-fæhðu Jun. Th. — 1374. væge. éðel-land. — 1375. hóf. — 1376. gráp. — 1378. réðe. — 1380. árleasra. — 1381. flód. — 1382. heá-beorgas. heábeorgas montes alti. Z. 3901. nochmals. — 1383. sídne. áhóf. — 1384. míd.

Siððan vîde râd volcnum under,
ofer holmes hrincg, hof sêleste,
fôr mid fearme. fære ne môston
vægliðendum vætres brôgan
hæste hrînon; ac hie hâlig god
ferede and nerede. Fîftena stôd
deóp ofer dûnum sædrence flôd
monnes elna. Þæt is mæro vyrd,
þâm æt niehstan væs nân tô gedâle,
nymðe heó væs âhafen on þâ heán lyft,
þâ se êgorhere eorðan tuddor
eall âcvealde: buton [70.] þæt earcebord
heóld heofona freá, þâ hine hâlig god
êce upp forlêt, ed monne,
streámum stîgan stîðferhð cyning:·

[71.] Þâ gemunde god mereliðende,
(85.) sigora valdend, sunu Lameches,
and ealle þâ vôcre, þe he viðˇvætre beleác,
lifes leóhtfruma on lides bôsme.
Gelædde þâ vîgend veroda drihten
vind ofer vîd land. villflôd ongan
lytligan eft; lago ebbade

1387. víde rád. — 1388. hóf. — 1389. fór Jun. fór.. fære Th. — 1391. hæste violenter, ardenter. Z. 2410. das Adjectiv. So Beov. Z. 2669: 'þurh hæstne hâd.' ahd. haist, hast. Graff Spr. 4, 1062. goth. haifsts (ἔρις, ἐριθεία, ἀγών) gehören hieher. — hrínon. — 1392. stód. dúnum. sæ-drence flód. — 1395. nán to gedále. — 1396. áhafen. heán. — 1397. égor-here. — 1398. earce-bórd. — 1400. éce. Th. éd Jun. Th. ed, goth. id (in iddaljo und idveit) ahd. it-, ita-, (Graff Spr. I, 78. Gr. Gr. 2, 785. 798; 2, 702. 716.) in der Zusammensetzung, steht hier substantivisch in der Bedeutung von 'regeneratio, renovatio,' wie Z. 3638. edsceaft. Gr. D. M. I. Ausg. S. 476. N. edcerre II, Z. 452. edleán Z. 1518. Andr. Z. 1229. edneóv Z. 313. ednive Andr. Z. 1014. — Andr. Z. 783: 'ednivinga andveard cuman.' — Elene Z. 301: 'edniówunga (gefremede) þurh þæt æðele spadl.' edvit Z. 2722. II, Z. 640. 683. edvitspræce Andr. 81. edring Cod. Exon. 373, 11. edvylm. Cod. Exon. 364, 19. edvenden (finis) Cod. Ex. 200, 14. — 1404. vócre. — 1405. lífes. lídes. bósme. — 1407. vorde Jun. Th. vind, nach des Letztern Conjectur. — víd. villflód ongán.

sveart under svegle; hæfde sôð metod
eaforum êgstreám eft gecyrred,
torhtryne regn gestilled.
Fôr fâmig scip L. and C.
nihta under roderum, siððan nægled bord,
fær sêleste, flôd upâhôf,
ôð þæt rîmgetæl rêðre þrage
daga forðgevât. Þâ on dûnum gesæt
heáh mid hlæste holmærna mæst,
earc Noes, þe Armenia
(86.) hâtene syndon. Þær se hâlga bâd
sunu Lamecheſ sôðra gehâta
lange þrage, hvonne him lîfes veard
freá ælmihtig frêcenra siða
reste âgeafe, þære he rûme dreáh,
þâ hine on* sunde, geond sidne grund * Jun. p. 33.
vonne ýða vîde bæron.
Holm væs heononveard, hæleð langode
vægliðende, svilce vîf heora,
hvonne hie of nearve, ofer nægled bord,
ofer stréamstaðe stæppan môsten,
and of enge ût æhta lædan.
Þâ fandode frôd veard scipes,
hvæðer sincende sæflôd þâ gyt
være under volcnum. lêt þâ, ymb vorn daga

1409. sóð. — 1410. ég-stream Jun. Th. — 1412. fór fámig. — 1413. bórd. nægled bord, clavatum tabulatum, Lye; nochmals Z. 1428. — Cod. Exon. 439, 17: 'naca, nægled bord.' — 1414. fær. flód upahóf. — 1415. rim-getæl. — 1416. forð gevát. dúnum. — 1417. heáh. — 1419. bád. — 1421. lífes. — 1423. rúme. — 1424. sídne. — 1425. víde bæron. — 1427. víf. — 1430. út. — 1431. þá Th. forðveard Jun. Thorpe, welcher übersetzt: 'at the ship's prow,' wie mir scheint, unrichtig, da forðveard nirgend diese Bedeutung hat. Dem Zusammenhange angemessener ist frôd veard scipes prudens rector navis. Z 2571: 'frôd frumgára.' Z. 2958: 'frôd fædera cyn.' Z. 1217: 'frôd hæle.' Z. 4183: 'frôd foremihtig folca ræsva.' Der bei frôd häufig sich findende Datív (Z. 1068. 1189. 1737. 2167. 2339. 2347. 2375.) ist als Instrumentalis aufzufassen. Gr. Gr. 4, 750. fandode tentavit, von fandian (Z. 2404: fandigan). Z. 3971: 'siððan hie þone bryne fandedon.' S. das Substantiv fandung Z. 1447. — 1432. hvæðer Jun. hvæder Th. sæ-flód. — 1433. være. lét.

þæs þe heáh hlioðo horde onfêngon
and æðelum eác eorðan tudres,
sunu Lamèches sveartne fleógan
(87.) hrefn ofer heáhflôd of hûse ût.
Noe tealde, [72.] þæt he on neód hine,
gif he on þære lâde land ne funde
ofer sîd væter, sêcan volde
on vægþele eft. Him seó vên geleáh;
ac se feónd gespearn fleótende hreáv,
salvigfeðera sêcan nolde.
He þâ, ymb seofon niht, sveartum hrefne
of earce forlêt æfter fleógan
ofer heáh væter hâsve culufran
on fandunga, hvæðer fâmig sæ
deóp þâ gyta dæl ænigne
grênre eorðan ofgifen hæfde.
heó vîde hire villan sôhte
and rûme fleáh, nôhveðere reste fand,
þæt heó for flôde fôtum ne meahte
land gespornan, (88.) ne on leáf treóves
steppan for streámum; ac væron steáphleoðo
bevrigen mid vætrum. Gevât se vilda fugel
on æfenne earce sêcan,
ofer vonne væg, vêrig sîgan,
hungri tô handa hâlgum rince.
Đâ væs culufre eft of côfan sended
ymb vucan. vilde seó vîde fleáh,
ôð þæt heó rûmgâl restestove

1435. eác. — 1437. heah-flód. húse út. — 1438. nóe. — 1439. láde. — 1440. síd. sécan. — 1441. vægþel, vægþelu = brimþelu, sundþelu (Kemble Gloss. zu Beov. s. v. þelu) navis; þelu asser, tabulatum. Z. 1353. 1491. Andr. Z. 1711. Vgl. Z. 1477: þellfæsten, arx e tabulatis compacta. — vén. — 1442. ác. hreáv. — 1443. sécan. — 1447. fámig sæ. — 1449. grénre. — 1450. víde. — 1451. rúme. — 1452. flóde. fótum. — 1454. ác. — 1455. gevát. — 1456. sécan. — 1457. sígan. — 1458. hungri statt hungrig, mit Abwerfung des g. So drí für drig, mihti für mihtig. Rask A. S. Gr. p. 3. — rínce. — 1459. éft. — 1460. ymb vucan. ymb bei Zeitbestimmungen häufig: Z. 4094. 4099.: 'ymb seofon vinter.' II, Z. 573: 'ymb âne niht.' Z. 2992: 'ymb tvâ niht.' II, Z. 427: 'ymb þreó niht.' — 1461. rum gál Jun. rúm-gál Th.

fægere funde, and þâ fôtum stôp
on beâm hyre. gefeah blîðemôd,
þæs þe heó gesette svîðe vêrig
on treóves telgum. torhtum moste
heó feðera onsceôc. gevât fleógan eft
mid lâcum hire. liðend brôhte
elebeámes tvig ân tô handa,
(89.) grêne blæde. Þâ ongeát hraðe
flôtmonna freá, þæt væs frôfor cumen,
earfoðsîða bôt. Þâ gyt se eádega ver,
ymb vucan þriddan, vilde culufran
âne sende, seó eft ne com
tô lide fleógan, ac heó land begeát,
grê*ne bearvas. nolde gladu âfre
under salved bord syððan ætŷvan,
[73.] on þellfæstenne, þâ hire þearf ne væs

* Jun. p. 34.

Þâ tô Noe spræc nergend ûsser,
heofonrîces veard, hâlgan reorde:
'Þe is êðelstôl eft gerŷmed,
lisse on lande, lagosîða rest
fæger on foldan. Gevît on freðo gangan
ût of earce (90.) and on eorðan bearm
of þâm heán hofe hîvan lâed þû
and ealle þâ vôcre, þe ic vægþreá
on hlîðe nerede, þenden lago hæfde
þrymme geþeahte þridda êðyl.'
He fremede svâ, and fréan hŷrde;
stâh ofer streámveall, svâ him seó stefn bebeád,
lustum miclum, and âlædde þâ
of vægþele vrâðra lâfe.
[74.] Þâ Noe ongan nergende lâc,
rædfæst rêðran, and recene genam
of eallum dæl âhtum sînum,

1462. fôtum stóp. — 1463. bliðe-mód. — 1466. gevát. — 1468. án Th. — 1469. blædæ Jun. gréne blædæ Th. — 1470. flót-manna. — 1471. bót. þá. — 1473. áne. — 1476. ætŷvan. — 1478. nóe. — 1479. heofonríces. — 1480. eðel-stól. éft. — 1483. út. — 1484. óf. heán-hofe. — 1485. væg-þrea. — 1488. hýrde. — 1489. bebeád. — 1492. lác. — 1493. rædfæst. genám. — 1494. on Jun. Th. of Th. N..dæl. sínum.

þâm þe him tô dugeðum drihten sealde,
gleáv tô þâm gielde and þâ gode selfum
torhtmôd hæle tiber onsægde,
cyninge engla. Hûru cûð dyde
nergend ûsser, þâ he Noe
gebletsade (91.) and his bearn somed,
þæt he þæt gyld on þanc âgifen hæfde,
and on geógoðhâde gôdum dædum
ær geearnod, þâ him ealra væs
âra êste ælmihtig god,
dômfæst dugeða. Þâ gyt drihten cvæð,
vuldres ealdor, vord tô Noe:
'tŷmað nû and tiedrað, tîres brûcað,
mid gefeán fryðo, fyllad eorðan,
eall geíceað. eóv is êðelstôl,
holmes hlæst, and heofonfugla,
and vildu deór on geveald geseald,
eorðe ælgrêne, and eácen feoh.'
Næfre ge mid blôde beódgereordu
unârlîce eóvre þicgeað,

1497. torhtmód Th. — tiber onsægde sacrificavit; onsecgan ahd. insakên immolare, litare (Graff Spr. I, 879. Gr. Gr. 2, 810.); tiber, tifer (II, 577) victima, hostia. onsecgan allein: 'ærþon hine deáð onsægde' Cod. Exon. 171, 32. 'gif þû onsecgan nelt' Cod. Exon. 257, 23. tiber (tifer) onsecgan: Ps. 65, 12: 'ic on þîn hûs hâlig gange and þær tîdum þe tifer onsecge.' Z. 1801. 1881: 'tiber onsægde.' Cod. Exon. 254, 19: 'lâc onsecge.' Cod. Exon. 257, 29. 30: 'þæt þû lâc hraðe onsècge, sigortifre.' Das Ausführlichere sehe man in Grimm's D. M. II. Ausg. S. 33 ff. Z. 2846: 'onsecgan tô tibre.' So: 'lâc (oblationem) onsægde' Z. 1786. 'gild onsægde, (lâc geneáhe).' Z. 2836. Man beachte ferner folgende Wendungen: Ps. 95, 8: 'genimað eóv ârlîce lâc.' Cædm. Z. 3343: 'ætniman (hâlig tîber).' Z. 2884: 'hvær is þæt tiber, þæt þû torhtgode tô þâm brynegielde bringan þencest?' Z. 972 f: 'hie þâ drihten lâc begen brôhton.' Z. 1492: 'þâ Noe ongan nergende lâc.' Z. 2852: 'me lâc bebeodan.' Z. 2927: 'onbleot þæt lâc gode.' Elene Z. 1137: 'lâc veorðade (blissum hrêmig).' — 1499. nóe. — 1500. Jun. lässt] aus. — 1502. geogoð-háde. gódum dædum. — 1503. ær. — 1504. ára. — 1505. dómfæst. — 1506. vórd tó nóe. — 1507. Vgl. Z. 196. u. ff. — nú .. tíres. — 1508. gefeán. — 1509. geíceað. eðel-stól. — 1510. heofon-fuglas Th. N. — 1512. ælgréne. — 1513. blóde. — 1514. unárlice.

besmiten mid synne, sâvldreóre.
[75.] Ælc hine selfa ærest begrindeð
(92.) gâstes dugeðum, þâra þe mid gâres orde
ôðrum aldor ôðþringeð. ne þearf he þy edleáne gefeón
môdgeþance; ac ic monnes feorh
tô slagan sette svîðor micle,
and tô brôðorbanan, þæs þe blôdgyte,
vælfyll veres, vâpnum gespêdeð,
morð mid mundum. Mon væs tô godes
anlîcnesse ærest gesceápen.
ælc* hafað magvlîte metodes and engla, * Jun. p. 35.
þâra þe healdan vile hâlige þeávas
veaxað and vridiað, vilna brûcað,
âra on eorðan. Æðelum fyllað
eóvre fromcynne foldan sceátas,
teámum and tudre. Ic eóv treóva þâs
mîne selle, þæt ic on middangeard
nâfre êgorhere eft gelâde,
væter ofer vîd land. (93.) ge on volcnum þâs
oft gelôme andgiettâcen
magon sceávigan, þonne ic scûrbogan
mînne iéve, þæt ic monnum þâs

1516. ærest. — begrindan? privare Gr. Gr. 2, 807. — 1517. þære Ms. Jun. þæra. gáres Th. — 1518. gefeón. — 1519. módgeþance. ác. — 1520. seðe Jun. Th., sette, nach meiner Vermuthung; vielleicht jedoch ist âsêce 'requiro' das Richtigere. — 1521. blód-gyte. — 1523 monn Jun. mon. — 1524. anlícnesse. ærest. — 1526. hâlige þeávas sacra instituta. þeáv ahd. dou (Gr. Gr. I, 367.) mos, ritus, consuetudo, institutum, ratio, lex. Z. 79: 'freoðoþeávas.' Z. 4158: 'hæfde bêteran þeáv.' Z. 4988: 'vildeóra þeáv.' Andr. Z. 25: 'svelc væs þeáv hira.' Andr. Z. 177: 'svâ is þære menigo þeáv.' C. Z. 1699: 'þeávum hydig.' Andr. Z. 462: 'þeávum þancul.' Z. 2407: 'þeávum and geþancum.' Z. 2639: '(þære þe hêr leófað) rihtum þeávum.' — 1527. vridað Jun. Th. Sonst vriðian germinare, crescere (Z. 1696. 1756. 1897.); allein auch Andr. Z. 635. steht 'vridað.' Andr. Z. 767.: 'vridode.' Beov. Z. 3479. unsere Verbindung: 'veaxeð and vridað.' Kemble Gloss. s. v. vridan. Verschieden hievon ist vriðan torquere, circumagere; mhd. rîden. Gr. Gr. 2, 16. I, 363. El. Z. 24: 'vriðene vælhlencan' tortæ catenæ stragis. Grimm zu Andr. und El. ll. cc. — 1528. âra. — 1530. mîne. — 1532. égor here Jun. égor-here Th. — 1534. ȝgiet Jun. ȝgiettâcen. — 1535. scúrbogan Jun. scúr-bogan. — 1536. mînne.

vǽre gelǽste, þenden voruld standeð.'
Đâ væs se snotra sunu Lamehes
of fêre âcumen, flôde on lâste,
mid his eaforum þrîm, yrfes hyrde,
and heora feóver vîf. nêmde vǽron
Percoba, Olla, Olliua, Olliuani;
vǽrfæst metod vætra lâfe.
Hæleð hygerôfe hâtene vǽron,
suna Noes, Sem and Cham,
Jafeð þridda. From þâm gumrincum
folc geludon, and gefylled vearð
eall þês middangeard monna bearnum.

(94.) Đâ Noe ongan nivan stefne,
mid hleómagum hâm staðelian,
and tô eórðan him ǽtes tilian.
Von and vorhte, vîngeard sette,
seóv sǽda fela, [76.] sôhte georne,
þâ him vlîtebeorhte væstmas brôhte,
geártorhte gife, grêne folde.
Đâ þæt geeóde, þæt se eádega ver
on his vîcum vearð vîne druncen,
svæf symbelvêrig, and him selfa sceáf
reáf of lîce, svâ gerysne ne væs.
Læg þâ limnacod. he lyt ongeát,
þæt him on his inne svâ earme gelamp,
þâ him on hrêðre heáfodsvîma
on þæs hâlgan hofe heortan clypte.
svîðe on slǽpe sefa nearvode,
þæt he ne mihte, on gemynddrepen,
(95.) hine handum self mid hrægle vrŷon
and sceome þeccan, svâ gesceapu vǽron
verum and vîfum, siððan vuldres þegn
ûssum fæder and mêder fŷrene sveorde

1539. fére. flóde. — 1541. víf. némde. — 1542. S. die Einleitung. — 1543. láfe. — 1544. róle. hátene. — 1545. nóes. sém. — 1547. geludon. S. zu Z. 986. — 1549. nóe. — 1550. hám. — 1552. vín-geard. — 1553. sǽda. — 1555. geár-torhte. gréne. — 1557. vícum. víne. — 1559. líce. — 1568. vífum.

on lâste beleác lífes êðel.
Đâ com ærest Cam instîðian,
eafora Noes, þær his aldor læg
ferhðe forstolen. þær he freóndlîce
on his âgenum fæder âre ne volde
gesceávian, ne þâ sceonde hûru
hleómagum helan; ac he* hlihende
brôðrum sægde, hû se beorn hine
rêste on recede. [77.] Hie þâ raðe stôpon
heora andvlitan inbevrigenum
under loðum listum, þæt hie leófum men
geóce gefremede[n]. Gôde væron begen,
(96.) Sem and Jafeð. [78.] Đâ of slæpe onbrægd
sunu Lâmehes, and þâ sôna ongeat,
þæt him cynegôdum Cham ne volde,

* Jun. p. 36.

1570. lífes. — 1571. ðá. ærest. — 1572. nóes. — 1574. ágenum. áre. — 1576. ác. — 1578. réste. stópon. — 1579. andvlitan inbevrigenum, absoluter Dativ des Participiums, worüber man das Nähere in Gr. Gr. 4, 905. findet. — 1580. '(þæt hie) geóce gefremeden, ut auxilium ferrent. Dieselbe Verbindung nochmals Z. 3751. und Beov. Z. 353. — 'geóca ûser' adiuva, serva nos, Z. 3810. Das fem. geóc auxilium, solamen (s. Gr. zu Andr. S. 119.) kommt u. a. noch vor Elene Z. 1139: 'gnyrna tô geóce.' Andr. Z. 1566. f.: 'and ûs þone hâlgan helpe biddan geóce and frôfre.' El. Z. 1247: 'gamelum tô geóce.' — geócend adiutor. Andr. Z. 901. El. Z. 681. und El. Z. 1077: gâsta geócend. — Das Adj. geócor 'fortis, asper, rigidus' hat nichts Verwandtes. Cod. Exon. 164, 33: 'geóngum geócor sefa' to the young man, his spirit sad Th. C. Z. 3728: 'geócre oncvæð' (harshly Th.). Z. 4133: 'geócrôstne sîð' a painful journey Th. — 1581. veron Jun. geóce. góde væron. — 1582. sém. slæpe. onbrægd experrectus est. El. Z. 75: 'he of slæpe onbrægd;' von onbregdan. Verschieden ist âbregdan, âbræg̃d, âbrugdon, âbroden, trahere, retrahere, extrahere, stringere (gladium); adimere. Z. 2925: 'âbrægd þâ mid þy bille.' Z. 2908: 'þû cvicne âbregd cniht of âde.' Z. 2631 ff.: 'þe âbregdan sceal þære dæde deáð of breóstum sâvle þine.' Z. 2271: '(hvonne of heortan hunger ôððe vulf)sâvle and sorge somed âbregde.' Andr. Z. 865: 'ûs of slæpendum sâvle âbrugdon.' C. Z. 2480: 'clommum âbrugdon.' Z. 3198: '(eóv is lâr godes) âbroden of breóstum.' Z. 1986: 'handum brugdon (hæleð of scæðum hringmæled sveord).' — 1583. lámehes. sóna. — 1584. cyne gódum. chám.

1585. þâ him væs âre þearf, ânige cŷðan
hyldo and treóva; þæt þâm hâlgan væs
sâr on môde. ongan þâ his selfes bearn
vordum vyrgean; cvæð, he vesan sceolde,
heán under heofnum, hleómaga þeóv,
1590. Cham on eorðan. Him þâ cvyðe syððan
and his fromcynne frêcne sceódon.
Þâ nyttade Noe siððan
mid sunum sînum sîdan rîces
þreó hund vintra þisses lîfes,
1595. freó men æfter flôde and fîftig eác, þâ he forðgevât.
siððan his eaforan eád bryttedon,
bearna strŷndon. him væs beorht vela.
Đâ vearð Jafeðe geógoð âfêded,
hyhtlîc heorðverod heáfodmaga,
1600. (97.) suna and dôhtra. He væs selfa til,
heóld â rîce, êðeldreámas,
blæd [79.] mid bearnum, ôð þæt breósta hord,
gâst, ellor fûs gangan sceolde,
tô godes dôme. Geómor siððan
1605. fæder flettgesteald freóndum dælde,
svæsum and gesibbum, sunu Jafeðes.
Þæs teámes væs tuddor gefylled,
unlytel dæl eorðan gesceafta.
Svilce Chames suno cende vurdon,
1610. eaforan on êðle, þâ yldestan
Chus and Cham hâtene wæron,

1585. áre Jun. Th. 1587. sár on móde. — 1588. vórdum. — 1590. cvyde Jun. — 1591. scodon Jun. frécne scódon Th. sceódon. S. Gr. Andr. S. 93. und die Anmerkung zu C. Z. 994. — 1592. nóe. — 1593. sínum. sídan rices. — 1594. lífes. — 1595. flóde. gevát. — 1598. geogoð Jun. geogod. — 1599. heorðverod familia, zusammengesetzt aus heorð focus und verod (verud) turma, also eigentlich die Schaar, die an Jemandes Herde sitzt, von ihm unterhalten wird. Z. 2070 nochmals 'hihtlîc heorðverod.' Vgl. Z. 2034. — Cod. Exon. 352, 1: 'hyhtlic is þæt heorðverud.' Aehnlich heorðgeneát consors foci. Beov. Z. 520. — 1600. sunu Jun. — 1601. à Jun. á rice Th. — 1603. fús. 1604. tó godes dóme. — 1605. flettgesteald. S. Z. 1070. — dælde. — 1608. únlytel dæl. — 1611. chús ℸ cham. hátene væron.

ful freólice feorh, frumbearn Châmes.
Chus væs æðelum heáfodvîsa,
vilna brytta and vorulddugeða
brôðrum sînum, botlgestreóna,
fæder on lâste. siððan forðgevât
Cham of lîce, (98.) þâ him cvælm gesceód,
se magorâesva mægðe sînre
dômas sægde, ôð þæt his dôgora væs
rîm âurnen. þâ se rinc âgeaf
eorðcunde eád, sôhte ôðer lîf.
Fæderne brêðer frumbearn siððan,
eafora Chuses, yrfestôle veold,
vîdmære ver, svâ ûs gevritu* secgeað, * Jun. p. 37.
þæt he moncynnes mæste hæfde,
on þâm mældagum, mægen and strengo.
Se væs Babylônes brego, rîces fruma.
ærest æðelinga êðelþrym onhôf,
rŷmde and rærde. Reord væs þâ gieta
eorðbûendum ân gemæne:·

Svilce of Câmes cneórisse vôc
vermægða fela, of þâm vîd folc,
cneórîm micel, (99.) cenned væron.
Þâ vearð Sême suna and dôhtra,
on voruldrîce, vorn âfêded

1612. chámes. — 1613. chús. heafod-vísa. — 1615. sínum. — 1616. láste. forð-gevát. — 1617. chám of líce. — 1618. sínre. — 1619. dómas. dôgor altn. doegr, semissis diei naturalis; 'worunter der zwölfstündige Wechsel halber Tageszeiten verstanden wird' (Gr. zu Elene S. 154.); daher = dies. Z. 2243. und Beov. Z. 175: 'dôgora gehvâm.' II, Z. 583: 'dôgra gehvâm.' II, 244: 'dôgra gehvilcne.' — Z. 2565. nochmals 'dôgora rîm' numerus dierum. dôgorrîmes Cod. Exon. 231, 16. dôgorrîmum El. Z. 704. 779. — 1620. rím aúrnen Th. '(væs) âurnen' elapsus erat, præterierat, von âyrnan, âarn, âurnon, âurnen. 'yrnan, irnan, eornan' currere, decurrere, fluere. Z. 138: 'him arn onlâst.' II, Z. 534: 'ealle urnon þâr se êca væs.' Z. 211: 'lago yrnende.' — 1621. líf. — 1623. chúses. yrfe-stóle. — 1624. víd-mære. — 1626. mæl-dagum. — 1627. ríces. — 1628. árest. onhóf. — 1629. rýmde, s. Z. 1339. und Z. 1480. — rárde. — 1630. án. — 1631. cámes. vóc. — 1632. víd. — 1633. cneo-rím. — 1634. séme. — 1635. voruld-ríce.

freóra bearna, ær þon forðcure
vintrum vælreste verodes aldor.
On þære mægðe væron men tile.
þára ân væs Eber háten,
eafora Sêmes. of þâm eorle vôc
unrîm þeóda, þâ nû æðelingas
ealle eorðbûend [80.] Ebrêi hâtað.
Geviton him þâ eastan æhta lædan,
feoh and feorme. folc væs ânmôd,
rôfe rincas. sôhton rûmre land,
ôð þæt hie becomon, corðrum miclum,
folc fêrende, þær hie fæstlîce
æðelinga bearn eard genâmon.
Gesetton þâ Sennar sîdne and vîdne
leóda ræsvan, leófum mannum heora,
geárdagum. (100.) grêne vongas
fægre foldan him forðvearde,
on þære dægtîde, duguðe væron
vilna gehvilces veaxende spêd.
Đâ þær mon mænig be his mægvine,
æðeling ânmod ôðerne bæd,
þæs hie him tô mærðe, ær seó mengeó eft
geond foldan bearn tôfaran sceolde,
leóda mægðe on landsôcne,
burh gevorhte and tô beácne torr
upârærde tô rodortunglum;
þæs þe hie gesôhton Sennera feld.
Svâ þâ foremeahtige folces ræsvan
þâ yldestan oft and gelôme
liðsum gevunedon, lârum sôhton

1637. vælreste sepulcrum; El. Z. 723. Cod. Exon. 164, 3. und 184, 10: 'vunian vælreste.' — 1639. án. éber háten — 1640. sémes. vóc. — 1641. únrím. — 1642. ebréi. — 1644. ánmod. — 1645. rófe. rúmre. — 1649. sídne] vídne. — 1651. geár-dagum. — 1653. dæg-tíde. — 1655. mæg-víne. — 1656. ánmod Jun. Th. — 1657. ær. — 1659. landsôcn 'regionis investigatio.' Z. 1693. — Das einfache sôcn Beov. Z. 3551. ff.: 'ic þære sôcne singales væg môdceare micle.' — 1661. úp arærde Th.; richtig accentuirt Ps. 3, 4: 'drihten me âvehte and me upp-ârærde.' — 1665. lárum.

veras tô veorce and tô vrôhtscipe,
ôð þæt for vlence and for vonhygdum
cŷðdon cræft heora. ceastre vorhton,
and tô heofnum up (101.) hlædræ rærdon,
strengum stepton stænnene veall
ofer monna gemet, mærða georne,
hæleð mid honda. Þâ com hâlig god
vera cneórissa veorc sceávigan,
beorna burhfæsten and þæt beácen somed,
þe tô roderum up* ræran ongunnon
Adames eaforan. and þæs unrædes
stiðferhð cyning steore gefremede,
þâ he rêðemôd reorde gesette
eorðbûendum ungelîce,
þæt hie þære spræce spêd ne âhton.
Þâ hie gemîtton mihtum spêdge
teoche æt teorre, getalum myclum,
veorces vîsan, ne þær vermægða
ænig viste, hvæt ôðer cvæð;
ne meah[81.]te hie gevurðan veall stænenne
up forðtimbran; ac hie earmlîce
heápum tôhlôdon (102.) hleóðrum gedælde.
væs ôðere æghvilc vorden
mægburh fremde, siððan metod tôbræd,
þurh his mihta spêd, monna spræce.
[82.] Tôfôran þâ on feóver vegas
æðelinga bearn ungeþeóde
on landsôcne. him on láste bû
stiðlîc stântorr and seó steápe burh,
samod sâmvorht, on Sennar stôd.
Veóx þâ under volcnum and vriðade
mægburg Sêmes, ôð þæt mon âvôc
on þære cneórisse cynebearna rîm,
þancolmôd ver, þeávum hydig.

* Jun. p. 38.

1669. úp. rærdon. — 1675. úp. ræran. — 1676. únrædes. — 1678. hé réðe mód. — 1679. úngelice. — 1680. spæce (sic!) — 1683. vísan. — 1686. úp. ác. — 1687. to hlódon. — 1688. óðere. — 1691. tofóran. — 1692. úngeþeode. — 1694. stán-torr. — 1695. sâmvorht semistructus. Gr. Gr. 2, 553. — stód. — 1697. avóc Jun. sémes.. avóc Th. — 1698. rím.

Vurdon þâm æðelinge eaforan âcende
in Babilône bearn âfêded
freólîcu tû; and þâ frumgâran,
hæleð higerôfe, hâtene vêron
Abraham and Aaron. Þâm eorlum væs
freá engla bâm (103.) freónd and aldor.
Þâ vearð Aarone eafora fêded,
leóflîc on life, þâm væs Loth noma.
Þâ magorincas metode geþungon
Abraham and Loth unforcûðlîce,
svâ him from yldrum æðelu vêron
on voruldrîce. forþon hie vîde nû
dugeðum dêmað drihta bearnum.
[83.] Þâ þæs mæles væs mearc ágongen,
þæt him Abraham idese brôhte,
vîf tô hâme, þêr he vîc âhte,
fæger and freólîc. Seó fæmne væs
Sarra hâten, þæs þe ûs secgeað bêc.
Hie þâ vintra fela voruld bryttedon,
sinc ætsomne sibbe heóldon,
geára mengeó. nôhvæðre gifeðe vearð
Abrahame þâ gyt, þæt hîm yrfeveard
vlîtebeorht ides (104.) on voruld brôhte,
Sarra Abrahame, suna and dôhtra.
Gevât him þâ mid cnôsle ofer Caldêa folc
* Jun p. 39. *fêran mid feorme fæder Abrahames.
snotor mid gesibbum sêcean volde
Cananêa land. Hine cneóvmægas
metode gecorene midsîðedon
of þêre êðeltyrf Abraham and Loth.
Him þâ cynegôde on Carran

1703. rófe. hátene. — 1704. ááron. — 1705. bám Th. freod Ms. Jun. freond Th. — 1706. áárone. — 1707. lífe. — 1709. unforcûðlîce, sine fraude, sincere. Andr. Z. 475: 'eorl unforcûð.' Das Gegentheil forcûð nequam. Gr. Gr. 2, 726. — cûðlîce. Z. 2425: '(grêtan) cûðlice' benigne salutare. Andr. 322: '(þæt he) oncnâve cûðlîce,' im Gegensatz zu 'mid oferhygdum.' — 1711. voruld-ríce. víde. — 1712. démað. — 1715. víf to háme. víc. — 1717. háten. béc. — 1720. geára. — 1721. gýt. — 1724. gevát. — 1728. gecórene. — 1730. cyne góde.

æðelinga bearn eard genâmon,
veras mid vîfum. on þâm vîcum his
fæder Abrahames feorh gesealde.
vǽrfæst hæle vintra hæfde
tvâ hund teontig, geteled rîme,
and fîfe eác, þâ he forðgevât,
misserum frôd, metodsceaft seón.
Đâ se hâlga spræc heofonrîces veard
tô Abrahame, êce drihten:
'gevît þû nû fêran (105.) and þîne fâre lǽdan,
ceapas tô cnôsle. Carram ofgif,
fæderêðelstôl. far, svâ ic þe hâte,
monna leófôst, and þû mînum vel
lârum hŷre, and þæt land gesêc,
þe ic þe ælgrêne ŷvan ville,
brâde foldan. þû gebletsad scealt
on mundbyrde mînre lifigán,
gif þe ǽnîg eorðbûendra
mid veán grêteð, ic hine vergðo on
mîne sette and môdhete,
longsumne nîð; lisse selle
vilna væstme [84.] þâm þe vurðiað.
Þurh þe eorðbûende ealle onfôð,

1732. vîfum. vícum. — 1733. abrahámes. — 1735. geteled ríme. — 1736. fífe. forð gevát. — 1737. fród. seón. — Beov. Z. 2360. metodsceaft seón 'Gott heimsuchen,' sterben. Gr. D. M. II. Ausgabe S. 132. In seiner Grammatik (2, 521.) folgt Grimm ebenfalls Lye und übersetzt metodsceaft durch deus, divinitas. Richtiger scheint es, mit Kemble, Gloss. Beov. s. v. scapan, das altsächsische metodgiscapu, metodogiscapu (Schm. Gloss. zum Heliand v. metod und (gi)scap) 'decretum' zu vergleichen und metodsceaft durch mors (τὸ πεπρωμένον) wiederzugeben, wodurch freilich jenes 'Gott heimsuchen,' beseitigt wird. Unserer Annahme sind die folgenden Stellen günstig: 'metodsceaft bemearn' Z. 2147. '(ealle vyrd forsveóf mîne magas) tô metodsceafte' Beov. Z. 5626. Auch Ettmüller übersetzt metodsceaft durch 'Geschick, Missgeschick.' — 1738. heofon-ríces. — 1739. éce. — 1740. nú. þíne fáre lædan. — 1742. eðel-stól. háte. — 1743. mínum. — 1744. lárum hýre. geséc. — 1745 ývan. — 1746. bráde. — 1747. mínre. — 1749. veán gréteð. — 1750. míne. mód-hete. — 1753. onfóð.

folcbearn, freoðo and freóndscipe,
1755. blisse mînre and bletsunge
on voruldrîce. vriðende sceal
mægðe þînre monrîm vesan,
svîðe under svegle (106.) sunum and dôhtrum,
ôð þæt fromcyme folde veorðeð,
1760. þeódlond monig, þîne gefylled.'
[85.] Him þâ Abraham gevât âhte lædan
of Egipta êðelmearce
gumcystum gôd, golde and seolfre,
svîðfeorm and gesælig, svâ him sigora veard,
1765. valdend ûsser, þurh his vord âbeád,
ceapas from Carran. Sôhton Cananêa
lond and leódgeard. Þâ com leóf gode
on þâ êðelturf idesa lædan,
svæse gebeddan and his suhtrian
1770. vîf on villan. Vintra hæfde
fîf and hund seofontig, þâ he faran sceolde,
Carran ofgifan and cneóvmagas.
Him þâ fêran gevât fæder ælmihtiges
lâre gemyndig, land sceávian
1775. geond þâ folcsceare, be freán hæse,
* Jun. p. 40. Abraham* vîde, (107.) ôð þæt ellenrôf
tô Siem com, sîðe spêdig,
cynne Cananêis. Þâ hine cyning engla
Abrahame iévde selfa,
1780. dômfæst vereda, and drihten cvæð:
'þis is seó eorðe, þe ic ælgrêne
tudre þînum torhte ville
væstmum gevlô on geveald dôn,

1755. mînre. — 1756. voruld-rîce. — 1757. þînre. mon-rîm. — 1760. þîne. — 1761. gevât. lædan. — 1763. gód. — 1765. vórd abeád. — 1766. cananéa. — 1768. lædan. — 1769. suhtriga (Z. 2024. 2065.), suhtria (Z. 1769.), und suhterga (Z. 1895.), fratruelis (Gr. Gr. 2, 314. I, 342.) suhtorgefædera 'patruelis' Beov. Z. 2322. — Cod. Exon. 321, 15: 'suhtorfædran.' — 1770. vîf. — 1771. fîf. fáran. — 1773. gevât. — 1774. láre. — 1776. víde. ellenróf. — 1780. dómfæst. — 1782. þînum. — 1783. gevló. dón. — gevlô 'elegans, venustus, ornatus, decoratus; 'væstmum gevlô fructibus ornatus.' Lye s. v.

rûme rîce.' Þâ se rinc gode
vibed vorhte, and þâ valdende,
lîfes leóhtfruman, lâc onsægde,
gâsta helme. [86.] Him þâ gyt gevât
Abraham eastan eágum vlîtan
on lande cyst. lisse gemunde,
heofonveardes gehât, þâ him þurh hâlig vord
sigora selfcyning sôð gecŷðde,
ôð þæt drihtveras duguðum gefôran,
þær is botl velig (108.) Bethlem hâten.
beorn blîðemôd and his brôðor sunu
forð ofer fôran folcmæro land
eastan mid æhtum, æfæste men,
veallsteápan hleoðu, and him þâ vîc curon,
þær him vlîtebeorhte vongas geþûhton:·

Abraham þâ ôðere sîðe
vibed vorhte. he þær vordum god
torhtum cîgde, tiber onsægde
his lîffreán. him þæs leán âgeaf,
nalles hneávlîce, þurh his hand metend
on þâm gledstyde, gum cystum til.
Þær ræsbora þrage siððan
vîcum vunode and vilna breác,
beorn mid brŷde, ôð þæt brôhþreá
Cananéa vearð cynne getenge,

1784. rûme rîce. — vibed (Z. 1800. 1876.), veobedd (Z. 2835.), 'ara, altare;' vig, vih, viges idolum. Z. 3725: 'ne þysne vig vurðigean.' Z. 3719: 'þæt hie þæs viges vihte ne rôhton.' Dasselbe veoh gen. veos. Cod. Exon. 341, 28: 'voden vorhte veos.' Z. 3700: 'vurðedon vihgyld.' Cod. Exon. 253, 14: veohveorðing. S. Gr. D. M. II. Ausg. S. 58 u. ff. — 1786. lîfes. lác. — 1787. gevât. — 1790. gehât. vórd. — 1791. sóð. — 1792. gefóran. — 1793. botl vela Jun. Th. botl velig, ædes dives, Anspielung auf בֵּית לֶחֶם 'Haus des Brotes.' — háten. — 1794. blîðe-mód. — 1795. fóran. — 1796. æfæste. — 1797. vîc. — 1800. vórdum. — 1802. lif-frean. leán. — 1803. hnearlice Jun. — hneávlîce. hneáv parcus Gr. Gr. 1, 733. Z. 2817: 'þæt ic þe hneáv ne væs (landes and lissa).' — 1805. ræsbora bellator. Andr. Z. 139: 'rêðe ræsboran rihtes ne gŷmdon.' Andr. Z. 385: 'rîcum ræsboran.' — 1806. vîcum. — 1807. brýde.

hunger se hearda hâmsittendum
(109.) vælgrim verum. Him þâ vîshydig
Abraham gevât on Egypte,
drihtne gecoren, drohtaŏ sêcan;
fleáh vârfæst veán, væs þæt vîte tô strang.
Abraham maŏelode, geseah Egypta
hornsele hvîte and heábyrig
beorhte blîcan. ongan þâ his brŷd freá,
vîshydig ver, vordum lâeran:
'siŏŏan Egypte eágum môton
on þînne vlîte vlîtan vlance monige,
þonne æŏelinga eorlas vênaŏ,
mæg ælfsciêno, þæt þû mîn sie
beorht gebedda, þe vile beorna sum
him geágnian; ic me on ôgan mæg,
þæt me vrâŏra [89.] sum vâpnes ecge,
for freóndmynde, (110.) feore beneóte.
Saga þû Sarra, þæt þû sie sveostor mîn,
* Jun. p. 41. lîces mæge, þonne þe* leódveras
fremde fricgen, hvæt sie freóndlufu
ellþeódigra uncer tvêga
feorren cumenra; þû him fæste hel
sôŏan spræce. svâ þû mînum scealt
feore gebeorgan, gif me freoŏo drihten,
on voruldrîce, valdend ûsser,
an, ælmihtig, svâ he ær dyde,

1809. hám. — 1810. vís-hydig. — 1811. gevát. — 1812. gecóren. sécan. — drohtaŏ sêcan, nochmals Andr. Z. 1539. und Cod. Exon. 227, 1. drohtaŏ 'sedes, deversorium, Aufenthaltsort;' sodann 'vitæ conditio, ratio vivendi;' endlich 'conversatio, usus, consuetudo.' Andr. Z. 313: 'is se drohtaŏ strang.' Cod. Exon 53, 28: 'væs se drohtaŏ strong.' Andr. Z. 1385: 'of dæge on dæg drohtaŏ strengra.' Cod. Exon. 203, 22: 'deórmôd drohtaŏ.' Cod. Exon. 143, 4: 'duguŏ and drohtaŏ.' Cod. Exon. 389, 20: 'drohtaŏ bêtan.' Andr. Z. 369: 'drohtaŏ âdreógan.' — 1813. veán. víte. — 1815. hvíte. — 1816. blícan. brýd. — 1817. vís-hydig. vórdum láran. — 1819. þínne. — 1820. vénaŏ. — 1821. mín. — 1823. geágnian Th. on agen mæg Jun. — 1826. mín. — 1827. lices Th. þon þe Jun. — 1829. úncer. — 1830. hél Jun. Th. — 1831. sóŏan spræce. minum. — 1833. voruld-rice. — 1834. án. ár.

lengran lífes, se ûs þâs lade sceôp,
þæt ve on Egiptum âre sceolde[n]
fremena friclan, and ûs fremu sêcan.'
Þâ com ellenrôf eorl sîðian
Abraham mid âhtum on Egypte,
þâr him folcveras fremde vêron,
vine uncûðe. vordum spræcon
ymb þæs vífes vlíte vlonce monige,
(111.) dugeðum dealle. him drihtlícu mæg
onvlíte modgum mænegum þuhte
cyninges þegnum. hie þæt cûð dydon
heora folcfreán, and fægerro gyt
for æðelinge idese sunnon;
ac hie Sarran svíðor micle
vynsumne vlite vordum heredon,
ôð þæt he lâdan hêht leóflîc vîf tô
his selfes sele. sinces brytta,
æðelinga helm, hêht Abrahame
duguðum stêpan. Hvæðere drihten vearð,
freá, Faraone fâh and yrre
for vífmyne. þæs vrâðe ongeald,
hearde mid hîvum, hægstealdra vyn.
Ongæt hvæðere gumena aldor,
(112.) hvæt him valdend vræc vítesvingum.
hêht him Abraham tô egesum geþreádne
[90.] brego Egipto, and his brýd âgeaf,
vîf tô gevealde. hêht him vine ceósan
ellor æðelingas, ôðre dugeðe.
âbeád þâ þeódcyning þegnum sînum,

1835. lífes. sceóp. — 1836. áre. — 1837. sécan. — 1838. ellen-ról. — 1841. úncuðe. vórdum. — 1842. vífes. — 1843. mæg. — 1846. lýt Th. gyt Th. N. „The word lyt signifies, according to Lye vultus: he thus renders the passage 'ȝ fægerro lyt idese sunnon, pulchriorem vultum foeminæ sole.' But I have no doubt that for lyt we ought to read gyt, and that sunnon is the pret. pl. of some verb unrecorded in A. S. probably cognate with the Islandic sanna comprobare, demonstrare, verum prædicare (aliquid), confirmare." Thorpe ad h. l. — 1848. ác. — 1849. vórdum. — 1850. lædan. víf. — 1855. víf-myne. — 1859. tó. — 1860. brýd. — 1861. víf. — 1863. abeád. sínum.

ombihtscealcum, þæt hie hine ârlice,
ealles onsundne, eft gebrôhten
of þâre folcsceare, þæt he on friðe wære.
Đâ Abraham æhte lædde
of Egypta êðelmearce.
hie ellenrôfe idese feredon,
brŷd and begas, þæt hie tô Bethlem
on cûðe vîc ceapas lǽddon,
eádge eorðvelan, ôðre sîðe,
vîf on villan, and heora voruldgestreón.
Ongunnon him þâ bytlian (113.) and heora burh rǽran,
and sele settan, salo nivian.
Veras on vonge vibed setton,
neáh þâm, þe Abraham âror rærde
his valdende, þâ vestan com.
* Jun p. 42. Þâr se eádga eft êcan* drihtnes
nivan stefne noman veorðade.
tilmôdig eorl tiber onsægde
þeódne engla, þancode svîðe
lîfes leóhtfruman lisse and âra :·

Vunedon on þâm vîcum, hæfdon vilna geniht
Abraham and Loth, eád bryttedon,
ôð þæt hie on þâm lande ne meahton leng somed
blǽdes brûcan and heora bêgra þâr
æhte habban. ac sceoldon ârfæste
þâ rincas þŷ rûmor sêcan
ellor êðelseld. oft vǽron teónan
vǽrfæstra vera (114.) veredum gemǽne
heardum hearmplega. Þâ se hâlga ongan,
âra gemyndig, Abraham sprecan
fægre tô Lothe: 'ic eom fædera þîn

1864. árlice. — 1866. wære. — 1869. ellen-rófe. — 1870. brýd. tó. — 1873. víf ȝ villan; in N. víf on villan (vgl. Z. 1770. Z. 2081.) oder víf ȝ vylna. — voruld-gestreón. — 1874 ræran. — 1877. áror rærde. — 1879. écan Jun. Th. — 1881. til-módig. — 1883. lífes. ára. — 1884. vícum — 1888. ác. árfæste. — 1889. rúmor sécan. — 1891. várfæstra. — 1893. ára. sprécan. — 1894. þín.

sibgebyrdum, [91.] þû mîn suhterga.
ne sceolon unc betveónan teónan veaxan,
vrôht vriðian, ne þæt ville god;
ac vit synt gemagas. unc gemæne ne sceal
elles âviht, nymðe eall tela,
lufu langsumu. nû þû, Loth, geþenc,
þæt unc môdige ymb mearce sittað,
þeóda þrymfæste þegnum and gesîððum,
folc Cananêa and Feretia,
rôfum rincum. ne villað rûmor unc
landriht heora; forþon vit lædan sculon
teón vit of þisse stove, and unc staðolvangas
(115.) rûmor sêcan. ic ræd sprece,
bearn Arones, bêgra uncer,
sôðne secge. ic þe selfes dôm
lîfe, leófa. leorna þe seolfa
and geþancmeta þîne môde,
on hvilce healfe þû ville hvyrft dôn,
cyrran mid ceape. nû ic þe cyst âbeád.'
Him þâ Loth gevât land sceávigan
be Jordane, grêne eorðan,
seó væs vætrum veaht and væstmum þeaht,
lagostreámum leoht and gelîc godes
neorxnavange. on þæt nergend god,
for vera synnum, vylme gesealde
Sodoman and Gomorran, sveartan lige.
Hîm þâ eard geceás and êðelsetl
sunu Arones on Sodoma byrig,
* * (116.) æhte sîne,
beagas from Bethlem and botlgestreón,
velan, vunden gold. vunode siððan
be Jordane geára mænego,
þær folcstede fægre vêron,

1895. mîn. suhterga. suhtriga. Z. 2024. Z. 2065. — 1896. nè. — 1898. ác. — 1901. módige. — 1904. rófum. rúmor. — 1905. lædan. — 1907. rúmor sécan. ræd. — 1909. sóðne. dóm. — 1910. lífe. — 1911. þíne móde. — 1912. dón. — 1913. abeád. — 1914. gevát. — 1917. gelíc. — 1920. líge. — 1923. æhte síne. — 1924. botl-gestreón.

men ârleáse, metode lâðe.
* Jun. p. 43. Vǽron Sodomisc* cynn synnum þrîste,
dǽdum gedvolene. drugon heora selfra
êcne unrǽd. ǽfre ne volde
þâm leódþeávum [92.] Loth onfôn;
ac he þǽre mægðe monvîsan fleáh,
þeáh þe he on þâm lande lifian sceolde,
fâcen and fyrene, and hine fægre heóld,
þeávfæst and geþyldig on þâm þeódscipe,
emne þon gelîcôst, lâra gemyndig,
þe he ne cûðe, hvæt þâ cynn dydon.
Abraham vunode êðeleardum
Cananêa forð. hine cyning engla,
(117.) metod moncynnes, mundbyrde heóld,
vilna væstmum and vorulddugeðum,
lufum and lissum; forþon his lôf secgað
vîde under volcnum vera cneórisse,
fullvona bearn. he freán hŷrde
êstum on êðle, þenden he eardes breác
hâlig and higefrôd. Nǽfre hleorlora
æt edvihtan ǽfre veorðeð
feorhberendra forht and âcol.
mon for metode * * *
* * * þe him æfter â,
þurh gemynda spêd, môde and dǽdum,
vorde and gevitte, (118.) vîse þance,
ôð his ealdorgedâl ôleccan vile:·

Đâ ic aldor gefrægn Elamitarna,
fromne folctogan, fyrd gebeódan
Orlahomar. him Ambrafel

1928. árlease. láðe. — 1930. dǽdum. — 1931. écne únræd. — 1932. leoht. onfón Jun. loth onfón Th. — 1933. ác. mon-vîsan. — 1935. híne. — 1937. gelícost. lára. — 1940. cananéa. — 1943. lóf. — 1944. víde. — 1945. fulvona bearn 'baptizatorum filii!' — hýrde. — 1947. higefród. — 1949. bérendra. ácol. — 1951. á Jun. Th. — 1952. mod Jun. móde ȝ dǽdum Th. — 1953. vórde. vîse. — 1954. gedál. — 1956. frómne. — 1957. órlahomar. 'Arioch, der König von Elassar, und Thideal, der König der Heiden' (Genes. XIV, 1) sind ausgelassen; gleichwohl heisst es Z. 1959: 'geviton hie feóver þâ.'

of Sennar, sîde vorulde,
fôr on fultum. Geviton hie feóver þâ
þeódcyningas, þrymme micle,
sêcan sûð þanon Sodoman and Gomorran.
Þâ væs gûðhergum be Jordane
vera êðelland vîde geondsended,
folde feóndum. sceolde forht monig
blâchleor ides bifiende gân
on fremdes fæðm. feóllon vergend
brŷda and beaga bennum seóce.
(119.) Him þâ tô[93.]geánes, mid gûðþræce,
lîfe fôran folccyningas
sveótum sûðon. voldon Sodome burh
vrâðum verian. Þâ vintra XII.
norðmonnum âr niede sceoldon
gombon gieldan and gafol sellan,
ôð þæt þâ leóde leng ne voldon
Elamitarna aldor svîðan
folcgestreónum, ac him fromsvîcon.
Fôron þâ tôsomne, francan vèron hlûde,
vrâðe vælherigas, sang se vanna fugel
under deóreðsceaftum, deávigfeðera,
hræs* on vênan. Hæleð onetton
on mægencorðrum môdum þrydge,
ôð þæt folcgetrume gefaren hæfdon
(120.) sîd tôsomne, sûðan and norðan,
helmum þeahte. Þær væs heard plega,

* Jun. p. 44.

1958. síde. — 1959. fór. — 1961. sécan. — 1963. víde. — 1965. ídes. gán. — 1967. brýda. — 1969. fóran. — 1972. ár. — 1976. ác. fóron. — 1977. hlúde. — 1979. deoreðsceaft hasta. deoreð 'jaculum' Gr. D. M. II. Ausg. S. 397. Dasselbe darâð in 'darâða lâfa' Aeþelst. Z. 106. Gr. Gr. 2, 603. dareð Gr. El. Z. 650: 'dareðlâcendra deádra.' Cod. Exon. 358, 29: 'dareðlâcende' dart-brandishing Th. daróð Gr. Gr. 2, 254. El. Z. 140: 'daroðæsc flugon.' deareð El. Z. 37: 'dareðlâcende.' — deávigfeðera 'roscidus pennas,' Beiwort des Raben; nochmals Z. 3092. Vgl. ûrigfeðera. El. Z. 29. 111. und Erläut. S. 140. — deávig 'roscidus' Z. 3273: '(gûðcyste onþrang) deávig sceaftum.' — 1980. onvénan. ónetton. — 1981. módum. — 1983. síd. —

vælgâra vrixl, vîgcyrm micel,
hlûd hildesvêg. handum brugdon
hæleð of scæðum hringmæled sveord,
ecgum dihtig. þær væs eáðfynde
eorle orlegceap, seðe ær ne væs
nîðes genihtsum. Norðmen vâron
sûðfolcum svîce; vurdon Sodomvare
and Gomorre, goldes bryttan,
æt þâm lindcrôdan leófum bedrorene
fyrdgesteallum. geviton feorh heora
fram þâm folcstyde fleáme nergan,
secgum ofslegene. Him on svaðe feóllon
æðelinga bearn ecgum ofþegde,
villgesîððas. (121.) hæfde vîgsigor
Elamitarna ordes vîsa,
veóld vælstove. gevât seó vâpna lâf
fæsten sêcan. fynd gold strudon,
âhudon þâ mid herge hordburh vera
Sodoman and Gomorran. Þâ sæl âgeald
mære ceastra. mægð [94.] sîðedon,
fæmnan and vuduvan, freóndum beslægene,
from hleóvstôle. hettend læddon
ût mid æhtum Abrahames mæg
of Sodoma byrig. Ve þæt sôð mægon
secgan furður, hvelc siððan vearð,
æfter þâm gehnæste, herevulfa sîð,
þâra þe læddon Loth and leóda gôd,
sûðmonna sinc. sigore gulpon:·

Him þâ secg hraðe gevât sîðian
ân gâra lâf, se þâ gûðe genæs,

1985. hlúd hilde svég — 1989. ær. — 1991. vúrdon sódom-vare. — 1993. lind-cródan. — lindcrôde (Gr. Gr. 1, 645. 2, 466.) vexillum. Dasselbe lindgecrôd. Andr. Z. 1221: 'mid lindgecrôde.' Erläuterungen S. 129. — 1995. fleáme. — 1999. vísa. — 2000. gevát. — 2001. sécan. — 2002. ahudan Ms. Jun. áhudan Th. âhŷðdon Gr. Andr. und Elene, p. 141. S. Z. 3044: 'heólstor âhŷdan.' — 2004. mære. — 2006. hleov-stóle. — 2007. út. — 2011. gód. — 2013. gevát. án gára. genæs.

(122.) Abraham sêcan, se þæt orlegveorc
þâm Ebreiscan eorle gecŷðde,
forslegen svîðe Sodoma folc,
leóda duguðe and Lothes sîð.
Þâ þæt invitspell Abraham sægde
freóndum sînum, bæd him fultumes
vârfæst hæleð villgeþoftan,
Aner and Manre, Escol þriddan;
cvæð, þæt him vâre veorce on môde,
sorga sârôst, þæt his suhtriga
þeóvnyd þolode. bæd him þræcrôfe
þâ rincas þæs râd âhicgan,
þæt his hyldemæg âhred[ed] vurde,
beorn mid brŷde. Him þâ brôðor þrŷ,
æt spræce þære, spêdum miclum,
*hâldon hygesorge heardum vordum, * Jun. p. 45.
ellenrôfe, and Abrahame
treóva sealdon, þæt hie his torn mid him
(123.) gevræcon on vrâðum, ðôðe on væl feallan.
Þâ se hâlga hêht his heorðverod
vâpna onfôn. he þâr vîgena fand
æscberendra XVIII.
and CCC. eác þeódne holdra,
þâra þe he viste þæt meahte vel æghvylc
on fyrd vegan fealve linde.
him þâ [95.] Abraham gevât and þâ eorlas þrŷ,
þe him âr treóve sealdon mid heora folcegetrume.
volde his mæg hûru Loth âlynnan of lâðscipe.
Rincas vâron rôfe, randas vâgon
forð fromlîce on foldvege.

2015. sécan. — 2016. ebriscan Th. — 2020. sínum. bæd. — 2021. vârfæst. — 2024. sárost. — 2025. bæd. þræc-rófe. — 2026. ræd. — 2027. áhred Th. áhreded Z. 2079. — 2028. brýde. — 2030. vórdum. — 2031. ellen-rófe. — 2032. hím. — 2035. onfón Jun. Th. — 2037. þeonden Ms. Jun. Th. þeodne Th. N. — 2039. fealve linde 'flava scuta.' Z. 3230: 'hvîte linde.' Beov. Z. 5216: 'geolve linde.' — 2040. gevát. ár. — 2041. folcegetrum, neben folcgetrum Z. 1982. oder ist 'folces getrume' zu lesen? — 2042. láðscipe. — 2043. rófe. — 2044. frómlice.

hildevulfas herevîcum nêh
gefaren hæfdon, þâ he his frumgâran,
vîshydig ver, vordum sægde
Þâres afera, him væs þearf micel,
þæt h[i]e on tvâ healfe * * *
(124.) grimme gûðgemôt gystum eóvdon,
heardne handplegan. cvæð, þæt him se hâlga
êce drihten eáð mihte
æt þâm sperenîðe spêde lænan.
Þâ ic neðan gefrægn under nihtscûvan
hæleð tôhilde. hlŷn vearð on vîcum
scylda and sceafta, sceótendra fyll,
gûðflâna gegrind. gripon unfægre
under sceátverum scearpe gâras,
and feónda feorh feóllon þicce,
þær hlihende hûðe feredon
secgas and gesîððas. Sigor eft âhvearf
of norðmonna nîðgeteóne,
æsctîr vera. Abraham sealde
vîg tô vedde, nalles vunden gold,
for his suhtrigan. slôh and fylde
feónd on f[l]itte, (125.) him on fultum grâp
heofonrîces veard hergas, vurdon
feóver on fleáme folccyningas,
leóde râsvan. him on lâste stôd
hihtlîc heorðverod, and hæleð lâgon,
on svaðe sæton, þâ þe Sodoma
and Gomorra golde berofan
bestrudon stîgvitum. Him þæt stîðe geald
fædera Lothes. fleónde [vâron]
Elamitarna aldorduguðe,

2046. geſáren. — 2047. víshydig. vórdum. — 2048. þáres. — 2049. Die angeschlagene Alliteration ist nicht zu Ende geführt; es fehlt also der zweite Halbvers. — 2050. guð-gemót. — 2052. éce. — 2055. guð-flána. únfægre. — 2060. húðe. — 2061. secgas Jun. seccas Th. — 2063. æsctír Jun. æsc-tír Th. — 2066. fitte Jun. Th. feohte oder fyhte Th. N. — gráp. heofonríces. — 2069. stód. — 2072. berófan. — 2073. stígvitum Jun. stíg-vitum Th. stíg-vicum Th. N. stígpaðum?

dôme bedrorene, ôð þæt hie Domasco
[96.] unfeor vâron. Gevât him Abraham þâ
on þâ vîgrôde viðertrod seón
láðra monna. Loth væs âhreded,
eorl mid* æhtum, idesa hvurfon, * Jun. p. 46.
vîf on villan. vîde gesâvon
freóra feorhbanan (126.) fuglas slîtan
on ecgvale. Abraham ferede
sûðmonna eft sinc and brŷda,
æðelinga bearn, ôð Lenior mægeð
heora magum. Næfre mon ealra
lifigendra hêr lytle verede
on vurðlicor vîgsîð âteáh,
þâra þe við svâ miclum mægne gerâsde:·

[97.] Þâ væs sûð þanon Sodoma folc
gûðspell vegan. hvelc gromra vearð
feónda fromlâd? gevât him freá leóda
eorlum bedroren Abraham sêcan,
freónda feásceaft. him fêrede mid
Solomia sinces hyrde.
þæt væs se mæra Melchisedec,
leóda bisceop, se mid lâcum com
(127.) fyrdrinca fruman fægre grêtan,
Abraham árlice, and him onsette
godes bletsunge and svâ gyddode:
'vær þû gevurðod on vera rîme,
for þâs eágum, þe þe æsca tîr
æt gûðe forgeaf, þæt is god selfa,
seðe hettendra herga þrymmas
on geveald gebræc and þe vâpnum lât
rancstræte forð rûme vyrcan,
hûðe âhreddan and hæleð fyllan.

2076. dóme. — 2077. únfeor. gevát. — 2078. víg-róde. seón. — 2079. láðra. áhreded. — 2081. víf. víde. — 2084. brýda. — 2085. Lenior Jun. Th. Gomorra Th. N. — 2087. hér. — 2088. þon vurðlicor Jun. Th. áteah. — 2091. grómra. — 2092. from lád Jun. from-lád Th. gevát. leóda. — 2093. sécan. — 2094. fesceaft Jun. — 2096. mæra. — 2097. lácum. — 2098. grétan. — 2099. árlice. — 2101. ríme. — 2102. tir Jun. Th. — 2106. rúme. — 2107. áhreddan.

On svaðe sæton; ne meahton siðverod
gûðe spôvan, ac hie god flŷmde,
se þe ætfeohtan mid frumgârum
við ofermægnes egsan sceolde
handum sînum, and hâlegu treóv,
seó þû við rodora veard rihte healdest.'
(128.) Him þâ se beorn bletsunga leán
þurh hand âgeaf, and þæs hereteámes
ealles teóðan sceat Abraham sealde
godes bisceope. Þâ spræc gûðcyning,
Sodoma aldor, secgum befylled,
tô Abrahame, him væs âra þearf: —
'forgif me mennen mînra leóda,
þe þû âhrêddest herges cræftum,
vera vælclommum. hafa þe vunden gold,
þæt âr âgen væs ûssum folce,
[98.] feoh and frætva. lât me frcó lâdan
eft on êðel æðelinga bearn,
on vêste vîc, vîf and cnihtas,
earme vydevan. eaforan syndon deade,
folcgesîðas, nymðe feá âne,
þe me mid sceoldon mearce healdan.'
Him þâ Abraham andsvarode
(129.) ædre for* eorlum, elne gevurðod,
dôme and sigore, drihtlîce spræc:
'ic þe gehâte, hæleða valdend,
for þâm hâlgan, þe heofona is,
þisse eorðan âgend freá,
vordum mînum: nis voruldfeoh, þe ic me âgan ville,
sceat ne scilling, þæs ic onsceótendum,
þeóden mâra, þînes âhrêdde,
æðelinga helm, þŷ lâes þû eft cvêðe,
þæt ic vurde villgesteallum

* Jun. p. 47.

2109. spôvan succedere. Andr. Z. 1544: 'fleáme spôvan.' El. Z. 916: '(ne môt ænige nû) rihte spôvan.' — âc. — 2112. sînum. — 2119. âra. — 2120. mînra. — 2121. âhreddest. — 2123 âr âgen. — 2126. véste vîc. vîf. — 2128. âne Jun. Th. — 2132. dôme. — 2135 âgend. — 2136. vórdum mînum. — 2137. nis. âgan — 2138. mâra. þines.

eádig on eorðan ǽrgestreónum
Sodoma rîce * * *
ac þû môst heonon hûðe lǽdan, þe ic þe æt hilde geslôh
ealle, buton dǽle þissa drihtvera,
Aneres and Mamres and Escoles.
nelle ic þâ rincas rihte benæman;
(130.) ac hie me fulleódon æt æscþræce,
fuhton þe æfter frôfre. Gevît þû ferian nû
hâm hyrsted gold and healsmægeð,
leóda idesa, þû þe lâðra ne þearft
hæleða hildþræce hvîle onsittan,
norðmanna vîg. eácne fuglas
under beorhhleoðum blôdig sittað,
þeódherga væl þicce gefylled.'
Gevât him þâ se healdend hâm sîðian
mid þy hereteáme, þe him se hâlga forgeaf,
Ebrêa leód, ârna gemyndig.
Ðâ gên Abrahame eóvde selfa
heofona heáhcyning. hâlige spræce
trymede tilmôdigne and him tô reordode:
[99.] 'mêda syndon micle þîne; ne lǽt þû þe þîn môd âsealcan.
vǽrfæst villan mînes ne þearft þû þe viht ondrǽdan,
þenden þû mîne lâre lǽstest; (131.) ac ic þe lifigende hêr
við veána gehvâm vreó and scylde
folmum mînum. ne þearft þû forht vesan:·'

Abraham þâ andsvarode,
dǽdrôf, drihtne sînum, frægn hine dægrîme frôd:
'hvæt gifest þû me, gâsta valdend,
freómanna tô frôfre, nû ic þus feásceaft eom?

2141. ón. ǽr-gestreonum. — 2142. rice. — 2143. ác. geslóh. — 2144. dǽle. — 2146. íc. benǽman. — 2147. ác. — 2148. nú. — 2149. hám. — 2151. hvíle. — 2152. vig. eácne. — 2153. beorhhleoþum Jun. Th. burghleoðum Gr. Andr. Einleitung S.XXVI. — blódig. — 2155. gevát. hám. — 2157. ebréa. árna. — 2158. gén Jun. Th. — 2160. hím tó. — 2161. méda. þína. þín mód. — 2162. mínes. — 2163. míne láre. ác. — 2165. mínum. — 2166. þá. — 2167. dǽdróf. sínum. dæg-ríme fród.

ne þearf ic yrfestôl eaforan bytlian
ænegum mînra; ac me æfter sculon
mîne voruldmagas velan bryttian.
ne sealdest þû me sunu; forðon mec sorg dreceð
[100.] on sefan svîðe. ic sylf ne mæg
ræd âhycgan. gæð gerêfa mîn
fægen freóbearnum, fæste myn*teð in geþancum,
þæt me æfter sie eaforan sîne yrfeveardas;
geseóð, þæt me of brŷde bearn ne vôcon.'
Him þâ ædre god andsvarode:
'nâfre gerêfan (132.) rædaþ þîne
eafora[n] yrfe; ac þîn âgen bearn
frætva healdeð, þonne þîn flæsc ligeð.
sceáva heofon. hyrste gerîm,
rodores tungel, þâ nû rûme heora
vuldorfæstne vîte vîde dælaþ,
ofer brâd brymu beorhte scînan.
svilc biþ mægburh menigo þînre
folcbearnum frome. ne lât þû þîn ferhð vesan
sorgum âsæled. gien þe sunu veorðeð,
bearn of brŷde, þurh gebyrd cumen,
seðe æfter biþ yrfes hyrde,
gôde mære. ne geómra þû;
ic eom se valdend, se þe for vintra fela
of Caldêa ceastre âlædde
feóvera sumne, gehêt þe folcstede
vîde tô gevealde. ic þe være nû,
mago Ebrêa, mîne selle,
(133.) þæt sceal fromcynne folde þîne,
sîd land manig, geseted vurðan,
eorðan sceatas ôð Eufraten,

* Jun. p. 48.

2170. íc. yrfe-stól. — 2171. mínra. ác. — 2172. míne. — 2173. fórðon. — 2175. ræd áhycgan. geréfa mín Th. gefera min Jun. — 2177. síne. — 2178. brýde. vócon. — 2180. geréfan ræda þíne. — 2181. ác þín ágen. — 2182. þín. — 2183. gerím. — 2184. nú rúme. — 2185. víde. — 2186. brád. scínan. — 2187. þínre. — 2188. þin. — 2189. asæled. gién. — 2190. brýde. — 2191. hýrde. — 2192. góde mære. — 2194. álædde. — 2196. víde. være nú. — 2197. ebréa. míne. — 2198. þíne. — 2199. síd.

and from Egypta êðelmearce,
svâ mid niðas twâ Nîlus sceadeð
and eft vendeð sæ, vîde rice.
eall þæt sculon âgan eaforan þîne,
þeódlanda gehvilc, svâ þâ þreó væter
steápe stânbyrig streámum bevindað,
fâmige flôdas, folcmægða byht.'
Þâ væs Sarran sâr on môde,
þæt him Abrahame ænig ne vearð
þurh gebedscipe bearn gemæne
freólîc tô frôfre. [101.] Ongan þâ ferhðcearig
(134.) tô vere sînum vordum mæðlan:
'me þæs forvyrnde valdend heofona,
þæt ic mægburge môste þînre
rîm miclian, roderum under,
eaforum þînum. nû ic eom orvêna,
þæt unc seó êðylstæf æfre veorðe
gifeðe ætgædere. ic eom geómorfrôd.
Drihten mîn, dô svâ ic þe bidde.
hêr is fæmne, freólecu mæg,
ides Egyptisc, ân on gevealde.
hât þe þâ recene reste gestîgan,
and âfanda, hvæðer freá ville
ænigne þe yrfevearda
on voruld lætan þurh þæt vîf cuman.'

2202. riðas Jun. niðas. nîlus Th. — 2203. sæ. vîde rice Th. 'ðð vendel sæ' Th. N. — 2204. ágan. þîne. — 2206. stán-byrig. — 2207. byht, von bûan, 'domus.' Cod. Exon. 389, 26: 'ofer hæleða byht.' 404, 23: 'ofer vætres byht' ofer the water's swell (?) Th. — fámige flódas. — 2208. sár on móde. — 2209. hím. — 2210. gemæne. — 2212. sínum. vórdum. — 2213. forvyrnde denegavit, recusavit. Beov. Z. 852: 'þæt þû me ne forvyrne.' Z. 2277: 'svâ he ne forvyrnde (voroldrædenne).' Dasselbe vyrnan Gr. Gr. 2, 168. C. Z. 2980. vearn denegatio. Beov. Z. 730. Gr. Gr. 2, 158. — 2214. þínre. — 2215. rím. — 2216. þínum. nú íc. orvéna. — 2218. gifeðe concessus Gr. Gr. I, 336. C. Z. 1720. Andr. Z. 489: 'ic væs on gifeðe iu and nû.' Andr. Z. 1067: 'hvæt him gûðveorca gifeðe vurde.' Beov. Z. 596: 'svylcum gifeðe bîð.' S. die Erl. Grimm's zu Andr. Z. 489. — geomor-fród. — 2219. mín. — 2220. hér ís. — 2221. án ón. — 2222. hát. — 2223. áfanda. — 2225. lætan. víf.

Þâ se eádega ver idese lârum
* Jun. p. 49. ge*þafode, hêht him þeóvmennen
on bedd gân, brŷde lârum.
hire môd âstâh, þâ heó væs magotimbre
2230. (135.) be Abrahame eácen vorden:
[102.] ongan æfþancum âgendfreán
halsfæst herian, hige þryðe væg,
væs lâðvendo, lustum ne volde
þeóvdôm þolian; ac heó þrîste ongan
2235. viþ Sarran svîðe vinnan.
Þâ ic þæt vîf gefrægn vordum cŷðan
hire mandrihtne môdes sorge;
sârferhð sægde and svîðe cvæð:
'ne fremest þû gerysnu and riht viþ me.
2240. þafodest þû gêna, þæt me þeóvmennen,
siððan Agar þe idese lâste
beddreste gestâh, svâ ic bêna væs,
drêhte dogora gehvâm dædum and vordum.
unârlîce þæt âgan sceal,
2245. gif ic môt for þe (136.) mîne vealdan,
Abraham leófa. þæs sie ælmihtig
[drihtna] drihten dêma mid unc tvih.'

2226. lârum. — 2228. gân. brŷde lârum. — 2229. mód. — 2231. óngan. ágend-frean. — æfþanca 'tædium, aversio; invidia.' æfþonca Gr. Gr. 2, 708. æfþunca invidia, Gr. Gr. 2, 708. — Beov. Z. 999: 'micel æfþunca.' Judith (Anall. A. S. 139, 20): 'ealle afþoncan,' wo Kemble (im Gloss. s. v. 'þencean') ealde afþuncan, 'the old disgusts' zu lesen vorschlägt. — 2234. ác. — 2236. vîf. vórdum. — 2237. módes. — 2238. sár-ferhð. — 2241. ágar. — 2242. íc béna væs. — bêna supplex. Z. 2351: 'svâ þû bêna eart.' — Andr. Z. 348: 'svâ ge bêna sint.' Bên, gen. bêne (fem.) 'Bitte, Gebet.' Gr. D. M. II. Ausg. S. 27. — Z. 2520: 'þû scealt þære bêne (tiða veorðan).' Andr. Z. 476: '(ic ville þe ânre nú gêna) bêne biddan.' Z. 1028: 'senden hira bêne fore bearn godes.' Z. 1613. dieselbe Wendung. El. Z. 1089: 'þîne bêne onsend.' — 2243. drehta dogora geham Jun. drehte.. dædum] vórdum. — drêhte vexavit. Z. 2173. — 2244. unárlice. ágan. — 2245. mót. mîne. — 2247. [drihtna] von Thorpe richtig ergänzt. S. Z. 634. Andr. 873. f.: 'heredon on hêhðo hâlgan stefne dryhtna dryhten.' — déma. — tvig Jun. tvih, statt 'tvâm oder tvêgen.' Gr. Gr. 1, 261.

Hire þâ ædre andsvarode
vîshydig ver vordum sînum:
'ne forlæte ic þe, þen[103.]den vit lîfiað bû
árna leáse; ac þû þîn âgen môst
mennen âteón, svâ þîn môd freóð:·'

Đâ vearð unbliðe Abrahames cvên
hire vorcþeóve, vrâð on móde.
heard and hrêðe higeteónan spræc
frǽcne on fæmnan. Heó þâ fleón gevât
þreá and þeóvdôm, þolian ne volde
yfel and ondleán, þæs þe ær dyde
tô Sarran; ac heó on sîð gevât
vêsten sêcan. Þǽr hie vuldres þegn,
(137.) engel drihtnes ân gemîtte
geómormôde, se hie georne frægn:
'hvider fundast þû, feásceaft ides,
sîðas dreógan? þec Sarre âh.'
Heó him ædre andsvarode:
'ic fleáh veán, vana vilna gehvilces,
hlǽfdigan hete, heán of vîcum,
tregan and teónan. nû sceal tearig [104.] hleór
on vêstenne vitodes bîdan,
hvonne of heortan hunger ôððe vulf
sâvle and sorge somed âbregde.'
Hire þâ se engel andsvarode:
'ne ceara þû feor heonon fleáme dǽlan
somvist incre; ac þû sêce eft.
earna þe âra, eáðmôd ongin
dreógan æfter dugeðum; ves drihtne hold.

2249. vîs-hydig vér. vórdum sînum. — 2250. bú. — 2251. árna. ác þu þîn ágen. — 2252. áteon. þîn mód. — 2253. únbliðe. — 2254. móde. — 2256. fleón gevát. — 2257. þeovdóm. né. — 2258. ondleán. ær. — 2259. gevát. 2260. vésten sécan. — 2261. éngel. án. — 2262. móde. — 2267. hlǽfdigan hete dominae odium. hlǽfdige domina. Gr. Gr. I, 359. 1, 646. El. Z. 401. 655: 'hlǽfdige mîn.' — S. noch hlâfdige, hlâford Gr. Gr. 2, 405. Ż. 2289. 2307. — vícum. — 2269. véstenne. bídan. — 2271. abrégde. — 2273. heónon fleáme dælan. — 2274. íncre. ác þu séce. — 2275. ára. eaðmód. — 2276. drihten Jun. Th.

þû scealt, Agar, Abrahame sunu
* Jun. p. 50. on voruld* bringan. ic þe vordum nû
(138.) mînum secge, þæt se magorinc sceal
mid yldum vesan Ismahel hâten.
Se bîð unhŷre, orlæggîfre,
viðerbreca vera cneórissum,
magum sînum. hine monige on
vrâðe vinnað mid wæpenþræce.
of þâm frumgârum folc âvæcniað,
þeód unmæte. gewît þû þînne eft
valdend sêcan. vuna þâm þe âgon.'
Heó þâ ædre gevât, engles lârum,
hire hlâfordum, svâ se hâlga bebeád,
godes ærendgâst, gleávan spræce.
[105.] Đâ wearð Abrahame Ismahel geboren,
efne þâ he on vorulde vintra hæfde
VI. and LXXX. Sunu veóx and þâh,
svâ se engel êr, þurh his âgen vord,
fæle freoðoscealc, fæmnan sægde.
[106.] Đâ se þeóden, ymb XIII. geár,
(139.) êce drihten, við Abrahame spræc:
'leófa, svâ ic þe lære, lêst uncre vel
treóvrædenne. ic þe on tîda gehvone
duguðum stêpe; ves þû dædum from
villan mînes. ic þâ wære forð
sôðe gelæste, þe ic þe sealde geó,
frôfre tô vedde, þæs þîn ferhð bemearn.
þû scealt hâlgian hîrêd þînne;
sete sigoras tâcn sôð on gehvilcne
wæpnedcynnes, gif þû ville on me
hlâford habban, ôððe holdne freónd

2277. ágar. — 2278. vórdum nú. — 2279. mínum secge. — 2281. únhyre. — 2283. mágum sínum. ón. — 2286. únmæte. þínne. — 2287. sécan. ágon. — 2288. gevát. lárum. — 2290. ærendgast. — 2291. Ismahel Jun. ismaél gebóren Th. — 2293. veóx ȝ ðáh. — 2294. ær. ágen vórd. — 2295. fæle. fæmnan. — 2296. geár. — 2297. éce. spræc. — 2298. lære. — 2299. tída. — 2300. dædum fróm. — 2301. mínes. wære. — 2302. sóðe. — 2303. þín. bemeárn. — 2304. þínne. — 2305. tácn. sóð.

þînum fromcynne. ic þæs folces beó
hyrde and healdend, gif ge hŷraþ me
breósthygdum, and bebodu villaþ
mîn fullian. sceal monna gehvilc
þâre cneórisse cildisc vesan,
væpnedcynnes þæs þe on voruld cymþ,
ymb seofon niht sigores tâcne
(140.) geâgnod me, ôþþe of eorðan
þurh feóndscipe feor âdæled,
âdrifen from duguðum. dôþ svâ ic hâte.
ic eóv treóvige, gif ge þæt tâcen gegâþ,
sôþ geleáfan. þû scealt sunu âgan,
bearn be brŷde þînre, þone sculon burhsittende
calle Isaac hâtan. ne þearf þe þæs eaforan sceomigan;
ac ic þâm magorince mîne sylle
godcunde gife, gâstes mihtum,
freóndspêd fremum. he onfôn sceal
blisse mînre and bletsunge,
lufan* and lisse. of þâm leódfruman * Jun. p. 51.
brâd folc cumaþ, bregovearda fela
rôfe ârîsaþ, rîces hyrdas,
voruldcyningas, vîde mâre :·'

[107.] Abraham þâ ôfestum legde
hleór on eorðan, and mid husce bevand
(141.) þâ hleóðorcvydas on hige sînum,
môdgeþance. he þæs mældæges
self ne vende, þæt him Sarra,
brŷd blondenfeax, bringan meahte
on voruld sunu. viste gearve,

þînum. — mîn. — tácne. — gegnod. — feór ádæled. — ádrifen. dóþ. — tácen gegáþ. — geleáfan. ágan. — brýde þínre. — ísáác. — ác. míne. — onfón. — mínre. — brád. — rófe arísaþ. — mære Jun. vide máre Th. — husce Jun. Th. — husc contumelia. Gr. Gr. I, 341. 2, 277. S. Z. 2376. — sínum. — mód-geþance. — þæs mældæges. Vgl. Z. 1626: '(on þâm) mældagum.' Z. 1713: '(þæs) mæles.' — vénde. — brýd. — víf.

þæt þæt vîf hûru vintra hæfde
efne C. geteled rîmes.
He þâ metode oncvæð, missarum frôd:
'lifge Ismael lârum svilce,
þeóden, þînum and þe þanc vege
heardrædne hyge, heortan strange,
tô dreóganne, dæges and nihtes,
vordum and dædum villan þînne.'
Him þâ fægere freá ælmihtig,
êce drihten, andsvarode:
'þe sceal vintrum frôd on voruld bringan
Sarra sunu, sôð forðgân
(142.) vyrd æfter þissum vordgemearcum.
Ic Ismael êstum ville
bletsian nû, svâ þû bêna eart,
þînum frumbearne, þæt feorhdaga
on voruldrîce vorn gebîde
tânum tudre, þû þæs tîða beó.
hvædre ic Isace, eaforan þînum,
geóngum bearne, þâm þe gên nis
on voruld cumen, villa spêdum,
dugeða gehvilcre on dagum ville
svîðor stêpan, and him sôðe tô
môdes wære mîne gelæstan,
hâlige hige treáva, and him hold vesan.'
Abraham fremede, svâ him se êca bebeád,
sette friðotâcn, be freán hæse,
on his selfes sunu. hêht þæt segn vesan
heáh gehvilcne, þe his hîna væs,
væpnedcynnes, (143.) wære gemyndig,
gleáv on môde, þâ him god sealde

2338. rimes. — 2339. frod. — 2340. lárum. — 2341. þinum. — 2344. vórdum ȝ dædum. þinne. — 2346. éce. — 2347. frod. — 2348. foð Jun. sóð forðgán Th. — 2349. vyrd Ms. Jun. vyrð Th. vórd-gemearcum. — 2350. íc. — 2351. nú. béna. — 2352. þinum. — 2353. — voruld-ríce. gebíde. — 2355. hvæðre Jun. hvædre íc. þínum. — 2356. nís. — 2359. stépan. sóðe. — 2360. módes wære míne gelæstan Th. gelætan Ms. Jun. — 2362. éca bebeád. — 2363. friðo-tácn. freán hæse. — 2366. wære. — 2367. móde.

sôðe treóva; and þâ [108.] seolf onfêng
torhtum tâcne. â his tîrmetod,
dômfæst cyning, dugeðum iécte
on voruldrîce. he him þæs vorhte tô,
siððan he on fære furðum meahte
his valdendes villan fremman.

* * *

[109.] Þâ þæt vîf âhlôh vereda drihtnes
nalles glædlîce; ac heó, geárum frôd,
þone hleóðorcvyde husce belegde
(144.) on sefan svîðe. sôð ne gelŷfde,
þæt þære* spræce spêd folgode. * Jun. p. 52.
Þâ þæt gehŷrde heofona valdend,
þæt on bûre âhôf brŷd Abrahames
hihtleásne hleahtor, þâ cvæð hâlig god:
'ne vile Sarran sôð gelŷfan
vordum mînum; sceal seó vyrd svâ þeáh
forðsteallian, svâ ic þe æt frymðe gehêt.
sôð ic þe secge, on þâs sylfan tîd
of idese bîð eafora vænced.
Þonne ic þâs ilcan, ôðre sîðe,
vîc gesêce, þe beóð vorn gehât
mîn gelæsted, þû on magan vlîtest,
þîn âgen bearn, Abraham leófa :·'

Geviton him þâ ædre ellor fûse
æfter þære spræce spêdum fêran
(145.) of þâm hleóðorstede hâlige gâstas,
lâstas legdon. him væs leóhtes mæg
sylfa on gesîððe, ôð þæt hie on Sodoman
veallsteápe burg vlîtan meahton.

2368. sóðe. — 2369. tácne Th. á his tír Jun. á his tír-metod Th. dómfæst. — 2371. voruld-ríce. — 2372. fære. — 2373. Nach dieser Zeile ist eine Lücke; es fehlt abermals ein Blatt in der Handschrift. — 2374. víf. — 2375. ác.. fród. — 2377. sóð ne gelýfde. — 2378. spéd. — 2379. gehýrde. — 2380. ahóf Jun. búre ahóf brýd Th. — 2381. þá. — 2382. sóð gelýfan. — 2383. vórdum mínum. — 2385. sóð. tíd. — 2388. víc. gehát. — 2389. mín gelæsted. — 2390. þín ágen. — 2391. ædre. fúse. — 2392. spédum. — 2393. gástas.

gesâvon ofer since salo hlifian,
reced ofer reádum golde. Ongan þâ rodera valdend
ârfæst viđ Abraham sprecan, sægde him unlytel spell:
'ic on þisse byrig bearhtm gehŷre
synnigra cyrm svîđe hlûdne,
ealogâlra gylp, yfele spræce
verod under veallum habban. forþon vârlogona sint
folcefirena hefige. ic ville fandigan nû,
mago Ebrêa, hvæt þâ men dôn.
gif hie svâ svîđe synna fremmađ
þeávum and geþancum, svâ hie on þveorh sprecađ
fâcen and invit, þæt sceal vrecan
svefyl [110.] and sveart lîg (146.) sâre and grimme,
hât and hæste hæđnum folce:·'

[111.] Veras bâsnedon vîteloccas,
veán under veallum; heora vîf somed.
duguđum vlance drihtne guldon
gôd mid gnyrne, ôđ þæt gâsta helm,
lifes leóhtfruma, leng ne volde
torn þrôvigean, ac him tô sende
stîđmôd cyning strange tvêgen
âras sîne, þâ on æfentîd
sîđe gesôhton Sodoma ceastre.
Hie þâ æt burhgeate beorn gemîtton
sylfne sittan, sunu Arones;
þæt þâm gleávan vere geónge þuhton
men for his eágum. Ârâs þâ metodes þeóv
gastum tôgeánes, grêtan eóde
cuman cûđlîce, cynna gemunde
riht and gerisno, (147.) and þâm rincum* beád

* Jun. p. 53.

2399. ârfæst. sprécan. him únlýtel. — 2400. íc. gehýre. — 2401. hlúdne. — 2402. spræce. — 2404. íc. nú. — 2405. ebréa. dón — 2408. ínvit. — 2409. líg. sáre. — 2410. hate] hæste Jun. hát] hæste Th. — 2411. bâsnian exspectare. Gr. Gr. I, 359. Andr. und El. S. 107. Andr. Z. 447: '(meotud mancynnes) bâsnode.' Z. 1066: 'þanon bâsnode under burhlocan.' — víte-loccas. — 2412. veán. víf. — 2414. gód Jun. Th. — 2415. líles. — 2416. ác. tó. — 2417. stiđmód. — 2418. áras síne. æfen-tíd Th. áras Jun. — 2423. eágum arás. — 2424. togeánes. grétan.

nihtfeormunge. Him þâ nergendes
æðele ærendran andsvarodon:
'hafa árna þanc, þára þe þû unc bude.
vit be þisse stræte stille þencað
sæles bîdan, siððan sunne eft
forð tô morgen metod upforlæt.'
[112.] Đâ tô fôtum Loth [on foldan]
þâm giestum hnâh and him georne beád
reste and gereorda and his recedes hleóv,
and þegnunge. Hie on þanc curon
æðelinges êst, eódon sôna,
svâ him se Ebrisca eorl vîsade,
inunder edoras. Þær him se æðela geaf,
gleávferhð hæle, giestliðnysse
fægre on flette, ôð þæt forðgevât
æfenscîma. Þâ com æfter niht
on lâst dæge, lagustreámas vreáh,
(148.) þrym mid þŷstro þisses lifes,
sæs and vîd land, comon Sodomvare
geónge and ealde gode unleófe,
corðrum miclum, cuman âcsian,
þæt hie behæfdon herges mægne
Loth mid giestum. hêton lâdan ût
of þâm heán hofe hâlige âras,
veras tô gevealde. vordum cvædon,
þæt mid þâm hæleðum hâman volden
unscomlîce. árna ne gŷmden.

2429. árna Jun. Th. únc. — 2430. stræte. — 2431. sæles bídan. — 2432. tó. úp. — 2433. fótum. Vgl. II, Z. 535: 'feóllon on foldan and tô fôtum hnigon.' Andr. Z. 918: 'feólí þâ tô foldan.' — 2437. êst. — 2439. in-undor Jun. — 2441. flet, altn. flet, ahd. flezi, atrium, ædes, Gr. Gr. I, 333. 2, 453. 3, 429. Graff Spr. 2, 453; ahd. auch 'flazzi, fleizzi' Spr. 3, 777. 778. Beov. Z. 2043. — Cod. Exon. 437, 3. und 438, 24: 'on flet beran.' — In der Zusammensetzung: flettgesteald C. Z. 1070. 1605. Gr. Gr. 2, 453. 2, 527. flettpaðas C. Z. 2723. Gr. Gr. 2, 453. fletreste Gr. Gr. l. c. und 2, 514. Beov. — gevât. — 2442. æfen-scíma. — 2444. lífes. — 2445. sæs] síd. — 2446. únleofe. — 2447. ácsian. — 2449. lóth. út. — 2450. áras Jun. Th. — 2451. cvæðon Jun. vórdum cvædon Th. — 2453. árna Jun. únscomlice. árna ne gýmden.

[113.] Þâ ârâs hraðe, seðe oft ræd ongeat,
Loth on recede; eóde lungre ût.
spræc þâ ofer ealle æðelinga gedriht
sunu Arones, snytra gemyndig:
'hêr syndon inne unvemme tvâ
dôhtor mîne. dôð svâ ic eóv bidde,
ne can þâra idesa ovðer gieta
þurh gebedscipe beorna neávest,
(149.) and gesvîcað þære synne. ic eóv sylle þâ,
âr ge sceonde viðgesceapu fremmen,
ungîfre yfel, yldabearnum.
onfôð þæm fæmnum; lâtað friðâgan
gistas mîne, þâ ic for god ville
gemundbyrdan, gif ic môt, for eóv.'
[114.] Him þâ seó mænigeó, þurh gemâne vord,
ârleáse cyn, andsvarode:
'þis þinceð gerisne and riht micel,
þæt þû þe âferige of þisse folcsceare.
þû þâs verþeóde vræccan lâste,
freónda feásceaft, feorran gesôhtest,
þîne þearfende. vilt þû, gif þû môst,
vesan ûsser hêr aldordêma
* Jun. p. 54. leódum lâreov?' — Þâ ic on Lo*the gefrægn
hæðne heremægas handum grîpan,
fâum folmum. him fylston vel
(150.) gystas sîne, and hine of gromra þâ,
cuman ârfæste, clommum âbrugdon,

2454. arás. ræd. — 2455. lungre adv. 'confestim.' Gr. Gr. 2, 135. Es kommt ziemlich häufig vor; z. B. Z. 470. Andr. Z. 518. 614. 1043. 1421. El. Z. 30. — út. — 2457. árones. — 2458. hér. únvemme. — 2459. míne. dóð. — 2462. gesvícað. íc. — 2463. ár. — 2464. úngifre. — 2465. onfóð Th. agon Ms. Jun. ágan Th. — 2466. gistas míne Th. gode Jun. — 2467. íc mót. — 2468 gemæne vórd. — 2469. árlease. — 2471. á ferige Jun. Th. — 2474. þíne. — 2475. hér aldordéma. — 2476. láreov. — 2477. hándum grípan. — 2478. fâum folmum 'hostilibus manibus.' fâum dat. pl. von fâh hostilis, für fâhum. S. Z. 62. — folm oder folme subst. fem. 'manus, palma.' Gr. Gr. I, 338. vgl. 78. 2, 148; bei Cædmon nur im Dat. plur. S. Z. 980. 1007. 1092. 2165. 2807. 2900. 3166. 3325. 3336. II, 715. — 2479. síne. grómra þá. — 2480. ár fæste Jun. árfæste Th.

inunder edoras, and þâ ôfstlice
ânra gehvilcum ymbstandendra
folces Sodoma fæste forsæton
heáfodsiene. Vearð eal here sôna
burhvarena [115.] blind; âbrecan ne meahton
rêðe môde reced æfter gistum,
svâ hie fundedon; ac þâr frome vâron
godes spellbodan. hæfde gist mægen,
stîðe strengeó; styrnde svîðe
verode mid vîte. Spræcon vordum þâ
fæle freoðoscealcas fægre tô Lothe:
[116.] 'gif þû sunu âge, ôððe svæsne mæg,
ôððe on þissum folcum freónd ænigne
eác þissum idesum, þe ve hêr onvlitað,
âlæde of þysse leódbyrig, þâ þe leófe sien
(151.) ôfestum miclum, and þîn ealdor nere,
þŷ lâs þû forveorðe mid þyssum vârlogan.
Unc hit valdend hêht, for vera synnum,
Sodoma and Gomorra sveartan lîge,
fŷre, gesyllan and þâs folc sleán,
cynn on ceastrum, mid cvealmþreá,
and his torn vrecan. Þâre tîde is
neáh geþrungen. gevît þû nergean þîn
feorh foldvege; þe is freá milde.'

* * *

[117.] Him þâ ædre Loth andsvarode:
'ne mæg ic mid idesum aldornere mîne
svâ feor heonon (152.) fêðegange
sîðe gesêcan. git me sibblufan
and freóndscipe fægre cŷðað,

2481. in-under Jun. în under Th. — 2482. ânra. — 2483. forsæton. — 2486 móde. — 2487. ác. fróme váron. — 2490. víte. vórdum. — 2491. tó lóthe. — 2492. âge. — 2494. eác. hér. — 2495. alæde. — 2496. þín. — 2497. vár-logan. — 2499. líge. — 2500. sleán. — 2501. cvealm-þréa. — 2502. tíde. — 2503. þín. — Nach Z. 2504. Lücke. Ein Blatt ist ausgeschnitten. — foldveg terra. Gr. Gr. 2, 537. C. Z. 2044. 2867. Andr. Z. 206: 'on foldvege.' El. Z. 215: '(and þâ his módor hét) fêran foldvege folca þreáte.' Andr. 775: 'foldveg tredan (grêne grundas).' — 2506. íc. míne. — 2508. gesécan.

treóve and hyldo tiðiað me.
ic vât heáhburh hêr âne neáh,
lytle ceastre. lŷfað me þær
âre and reste, þæt ve aldornere
on Sigor ûp sêcan môten.
gif git þæt fæsten fŷre villað
steápe forstandan, on þâre stove ve
gesunde magon sæles bîdan,
feorh generigan.' — Him þâ freóndlîce
englas árfæste andsvaredon:
'þû scealt þâre bêne, nû þû ymb þâ burh sprycst,
tiða veorðan. teng recene tô
þâm fæstenne. vit þe friðe healdað
and mundbyrde. ne môton vyt
on vârlogum vrecan torn go*des, * Jun. p. 55.
svebban synnig cynn, ârðon þû on Sægor þîn
(153.) bearn gelæde and brŷd somed.'
Þâ onette Abrahames mæg
tô þâm fæstenne. fêðe ne sparode
eorl mid idesum, [118.] ac he ôfstum forð
lâstas legde, ôð þæt he gelædde
brŷd mid bearnum under burhlocan
in Sægor his, þâ sunne ûp,
folca friðcandel, furðum eóde.
[119.] Þâ ic sendan gefrægn svegles aldor
svefl of heofnum and sveartne lîg
verum tô vîte, veallende fŷr,
þæs hie on ârdagum drihten tŷndon
lange þrage; him þæs leán forgeald
gâsta valdend. grâp heáhþreá

2510. tiðian, getiðian, 'compotem facere, annuere.' tið, tiða compos, mit dem gen. Z. 2354. 2521. — 2511. ic vât. hér âne. — 2513. âre Jun. — 2514. úp. sécan. — 2515. fŷre. — 2517. bîdan. — 2519. árfæste Jun. Th. — 2520. spryst Jun. — 2521. tô. — 2524. vær-logum. tórn. — 2525. þín. — 2526. gelæde. brŷd. — 2528. tó. — 2529. ác. 2531. brŷd. — 2532. hís. úp. — 2535. svefl sulphur; verschieden von sûsl supplicium, tormentum. Gr. Gr. 1, 244. D. M. I. Ausg. S. 465. sûsel II, Z. 41. 64. sûsl Z. 4037. 4137. 75. II, Z. 694. 714. 725. Z. 42: 'sûsle geinnod.' II, Z. 52: 'sûsle begrorenne.' Andr. Z. 1379. und El. Z. 771: 'sûsle gebunden.' — lîg. — 2536. vîte. fŷr. — 2537. ærdagum. tŷndon. — 2539. gráp.

on hæðencynn. hlŷnn vearð on ceastrum,
cirm ârleásra cvealmes on ôre,
lâðan cynnes. lîg eall fornam
(154.) þæt he grênes fond goldburgum in.
Svilce þâr ymbûtan unlytel dæl
sidre foldan geondsended væs
bryne and brôgan. bearvas vurdon
tô axan and to yslan eorðan væstma[s].
efne svâ vîde svâ þâ vîtelâc
rêðe geræhton rûm land vera
strûdende fŷr, steápes and geápes,
svôgende forsvealh; eall eador
þæt on Sodoma byrig secgas âhton
and on Gomorra, eall þæt god spilde,
freá, mid þy folce. Þâ þæt fŷrgebræc,
leóda lifgedâl, Lothes gehŷrde
brŷd on burgum, underbæc beseah
viŏ þæs vælfylles. ûs gevritu secgaŏ,
þæt heó on sealtstânes sôna vurde
ânlîcnesse. æfre siððan
(155.) se monlica, þæt is mære spell,
stille vunode, þâr hie strang begeát
vîte, þæs heó vordum vuldres þegna
hŷran ne volde. nû sceal heard and steáp

2541. óre Jun. árleasra.. óre Th. — 2542. láðan. líg. fornám. — 2543. goldburh. 'þæt he þâ goldburg ofgifan volde' Andr. Z. 1655. Gr. Einl. S. XXXVIII. Gr. Gr. 2, 456. — 2544. únlytel dæl. — 2545. sídre. — 2546. brógan. — 2547. ýslan Th. væstma Ms. Jun. væstmas Th. — 2548. víde Th. vite-lác Jun. víte-lác Th. — 2549. rúm. — 2550. strûdan 'spoliare, vastare, diripere.' Z. 4227. El. Z. 904: 'ýceð ealdne nið, æhta strûdeð.' — fýr. steápes] geápes. — steápes adv. 'in altum, sursum.' steápes and geápes 'in die Höhe und in die Breite.' Leo. — 2552. ón. — 2554. fýr-gebræc. — 2555. líf-gedál. lifgedâl 'interitus, mors' (Gr. Gr. 2, 465.) = aldorgedâl Z. 1067. und voruldgedâl El. Z. 580. gedâl (? n.) 'separatio, divortium.' Gr. Gr. I, 358. 2, 741. C. Z. 927. 1395. — gehýrde. — 2556. brýd. — 2558. sealt-stánes. — 2559. ánlícnesse. — 2560. mon-líca. mære. 2562. víte. vórdum. — 2563. hýran. nú. steáp. — 2564. vícum. vyrd subst. fem. 'fatum, fortuna; parca.' Gr. D. M. II. Ausg. S. 377 ff. Gr. Gr. I, 375. 343. 2, 39. 227. — C. Z. 993: 'vælgrimne vyrd.'

on þâm vîcum vyrde bîdan,
drihtnes dômes, hvonne dôgora rîm
voruld gevîte. Þæt is vundra sum
þâra þe gevorhrte vuldres aldor :·

[121.] Him þâ Abraham gevât âna gangan
mid ærdæge, þæt he eft gestôd,
þær vordum ær viþ his valdend spræc
frôd frumgâra. he geseah from foldan
up vîde fleógan vælgrimne rêc.
hie þæs vlenco onvôd and vîngedrync,
* Jun. p. 56. þæt hie firendæ*da tô frece vurdon,
synna þrîste. sôþ ofergeâton
(156.) drihtnes dômas, and hvâ him dugeþa forgeaf
blæd on burgum. forþon him brego engla
vylmhâtne lîg tô vræce sende.
Valdend ûsser gemunde vârfæst þâ
Abraham ârlîce, svâ he oft dyde,

Andr. Z. 1480: 'vordum vemde vyrd undyrne ofer min gemet.' El. Z. 1064: 'ymb þâ mæran vyrd.' C. Z. 1394: 'þæt is mæro vyrd.' El. Z. 977: '(væs) verum vansæligum vyrda lâþôst.' El. Z. 80, C. Z. 3361. und Andr. Z. 1057.: 'vyrda valdend.' El. Z. 1124: 'onvrigen vyrda bigang.' El. Z. 1256: 'vyrda gangum.' El. Z. 588: 'onvreón vyrda gerŷno.' El. Z. 812: '(þæs þû me) invrige vyrda gerŷno.' C. Z. 3667: 'vyrda gerŷnu.' C. Z. 3650: 'vyrda gesceaft.' cf. Z. 3678. – C. Z. 4062: 'vyrda geþingu.' — C. Z. 2349: '(þe sceal sôþ forþgân) vyrd.' El. Z. 582: 'ne magon ge þâ vyrd bemiþan' (celare). C. Z. 2383: 'sceal seó vyrd svâ þeáh (forþstealliau).' El. Z. 1047: 'hûru vyrd gescráf.' Beov. Z. 949: 'hie vyrd forsveóp.' C. Z. 2771: 'seó vyrd gevearþ.' Z. 4169: 'vyrd væs gevorden.' Z. 3987: 'vyrd gevordene.' Z. 3386: '(ac behindan beleác) vyrd mid vâge.' Z. 3468: 'eft vyrd cymþ.' — bîdan. — 2565. dómes. rîm. — 2566. gevîte. — 2568. gevât. âna. — 2569. ær-dæge Th. ærdæg 'tempus matutinum,' unterschieden von geárdæg in geárdagum 'olim' (Z. 1651. II, Z. 370. Gr. Gr. 2, 489. Andr. und El. S. 133). 'mid ærdæge' Andr. Z. 220, Z. 1525. 'on uhtan mid ærdæge' Andr. Z. 1388, El. Z. 165. 'tô þâm ærdæge' C. Z. 3127. — 'on ærdagum' (C. Z. 2537.) = 'on geárdagum.' — heft Jun. eft gestód Th. — 2570. vórdum ær. — 2571. fród frum-gára. — 2572. úp víde Th. væl-grimne Jun. væl-grimme réc Th. — 2573. onvód. vín-gedrync. — 2574. firen-dæda. — 2575. sýnna. sóþ ofergeáton. — 2576. dómas. — 2578. vylm-hátne líg. tó. — 2579. vár-fæst. — 2580. árlice.

leófne mannan; Loth generede,
mæg þæs ôðres, þâ seó mænegeo forvearð.
Ne dorste þâ dædrôf hæle,
for freán egesan, on þâm fæstenne
leng eardigean; ac him Loth gevât
of byrig gangan [122.] and his bearn somed
vælstove fyrr vîc sceávian,
ôð þæt hie be hlîðe heáre dûne
eorðscræf fundon, þær se eádega Loth
vârfæst vunode, valdende leóf,
dægrîmes vorn, and his dôhtor twâ.

* * *

[123.] (157.) hie dydon svâ druncnum [dôhtor his].
eóde seó yldre tô ær on reste
heora bêga fæder. ne viste blondenfeax,
hvonne him fæmnan tô [freolîce],
brŷde him bû vâron * * *
on ferhðcôfan fæste genearvod
môde and gemynde, þæt he mægða sið,
vîne druncen, gevîtan ne meahte.
Idesa vurdon eácne, eaforan brôhtan
villgesveostor on voruld, sunu,
heora ealdan fæder. Þâra æðelinga
môder ôðerne Moab nêmde,
Lothes dôhter, (158.) seó on lîfe væs
vintrum yldre. ûs gevritu secgeað,
godcunde bêc, þæt seó gingre
hire âgen bearn Ammon hête.

2582. forveorðan perire. Z. 2497. II, 21. — 2583. dæd-rôf. — 2585. ác. gevát — 2587. víc. — 2588. dúne. fúndon. — 2589. eorðscræf 'caverna, spelunca.' Andr. Z. 780. — 'vunigean open eorðscræfu' (plur.) Andr. Z. 803 und Erläut. S. 117. 'eorðsræf egeslic' Andr. Z. 1588. — scræf: 'open êce scræf' C. Z. 3466. II, Z. 130. 420. 634. 727. scref: II, 26. 73. — 2590. várfæst. — 2591. dæg-rímes. — Lücke; ein Blatt ist ausgeschnitten. — 2593. tó. ár. — 2596. brýde. — 2597. genearvot Jun. Th. — 2598. móde. — 2599. víne drúncen. gevítan. — 2601. villgesveostor 'sorores germanae.' Vgl. Z. 968: villgebróðor. Z. 1998: villgesíðas. Z. 2140: villgestealla. Cod. Exon. 222, 2: vilgedryht. Andr. Z. 914: villgedryht. C. Z. 2021: villgeþofta u. s. w. — 2603. moáb némde. — 2604. lífe. — 2606. béc. — 2607. ágen. héte.

[124.] Of þâm frumgârum folc unrîm
þrymfæste twâ þeóda âvôcon:
ôðre þâra mægða Moabitare
eorðbûende ealle hâtað,
vîdmære cynn; ôðre veras nemnað,
æðelinga bearn, Ammonitare:·

Gevât him þâ mid brŷde brôðor Arônes
under Abimelech æhte lædan
mid his hîvum. hæleðum sægde,
þæt Sarra his sveostor wære.
Abraham vordum bearh his aldre,
þy he viste gearve, þæt he vinemaga
on folce lyt freónda hæfde.
Þâ se þeóden his (159.) þegnas sende,
hêht bringan tô him selfum [Sarran sciene].
Þâ væs ellþeódig ôðre sîðe
vîf Abrahames from vere lêded
* Jun. p. 57. on fremdes* fæðm. him þær fylste þâ
êce drihten, svâ he oft dyde,
nergend ûsser; com nihtes self
þær se valdend læg vîne druncen.
[125.] ongan þâ sôð cyning þurh sveſn sprecan
tô þâm æðelinge, and him yrre hveóp:
'þû Abrahames idese genâme,
brŷde æt beorne. þe âbregdan sceal
for þære dæde deað of breóstum
sâvle þîne.' him symbelvêrig
sinces brytta þurh slæp oncvæð:
'hvæt! þû æfre, engla þeóden,
þurh þîn yrre, vilt (160.) aldre lætan
heáh beheóvian, þære þe hêr leófað

2608. frumgárum. úrím. — 2609. avócon. — 2611. hátaŏ. — 2612. vídmære. némnaŏ. — 2614. gevát. brýde. arónes. — 2615. lædan. — 2617. wære. — 2618. vórdum. — 2619. víne-mága. — 2620. lýt. — 2624. víf. — 2626. éce. — 2628. víne. — 2629. sóŏ. sprécan. — 2630. hveóp. genáme. — 2632. brýde. — 2634. þíne. — 2635. synna Ms. Jun. Th. sinces Th. N. — slæp óncvæŏ. — 2636. æfre. — 2637. þín ýrre. lætan. — 2638. beheopian Ms. beheopan Jun. beheovian Th. Vgl. Z. 2695.

rihtum þeávum, bîð on râde fæst
môdgeþance and him miltse
tô þe sêceð. me sægde âr
þæt vîf hire vordum selfa
unfricgendum, þæt heó Abrahames
sveostor wâre. næbbe ic synne við hie,
fâcna ânig, gefremed gêna.'
Him þâ ædre eft êce drihten,
sôðfæst metod, þurh þæt svefn oncvæð:
'âgif Abrahame idese sîne,
[126.] vîf, tô gevealde, gif þû on vorulde leng,
æðelinga helm, aldres recce.
he is gôd and gleáv, mæg self [tô gode] sprecan,
geseón sveglcyning. (161.) þû sveltan scealt
mid feo[h] and mid feorme, gif þû þâm frumgâran
brŷde vyrnest. he âbiddan mæg,
gif he ôfstum me ærende vile
þeávfæst and geþyldig þîn âbeódan,
þæt ic þe lissa lifigendum giet
on dagum lâte duguða brûcan
sinces gesundne.' Þâ slâpe tôbrægd
forht folces veard, hêht him fetigean tô
sprecan sîne, spêdum sægde
eorlum Abimeleh, egesan geþread,
valdendes vord. Veras him ondrêdon
for þâre dâde drihtnes handa
sveng, æfter svefne. [127.] Hêht sylf cyning
him þâ Abraham tô, ôfstum miclum.

2640. mód-geþance. — 2641. séceð. ár. — 2642. vif. vórdum. — 2644. wære. — 2645. géna Jun. Th. — 2646. ece. — 2647. sóðfæst. óncvæð. 2648. agif. sine. — 2649. vif. — 2651. gód. — 2652. geseón. — 2653. frum-gáran. — 2654. brýde Th. vyrnest Jun. vynnest.. mæg Th. 2655. árenda. — 2656. þin. — 2657. ic. giet. — 2658. brúcan. — 2659. sínces. — 2660. forht adi. 'pavidus.' Z. 1949. 1964. 2165. 4241. Z. 3188. der Comparativ. — tó. — 2661. sprécan sine. — 2663. vórd. ondrédon. — 2664. dæde. — 2665. sveng ictus, vibratio; die Composita stehen verzeichnet in Gr. Gr. 2, 529. — Z. 2687: 'gûðbordes sveng.' El. Z. 239: 'ýða svengas.' Beov. Z. 4767: 'sveordes svengum.' C. Z. 984: vælsveng ictus letalis, cædes. — 2666. tó.

þâ reordode rîce þeóden:
'mago Ebrêa * * (162.) þæs þû me vylle
vordum secgean, hû gevorhte ic þæt,
2670. siððan þû ûsic under, Abraham, þîne
on þâs êðelturf âhta lâddest,
þæt þû me þus svîðe searo rênodest?
þû ellþeódig ûsic voldest
* Jun. p. 58. on þisse folcsceare fâcne besyr*van,
2675. synnum besmîtan. sægdest vordum,
þæt Sarra þîn sveostor wære,
lîces mæge; voldest lâðlîce
þurh þæt vîf on me vrôhte âlecgean,
ormæte yfel. Ve þe ârlîce
2680. gefeormedon, and þe freóndlîce
on þisse verþeóde vîc getæhton,
land tô lissum. þû ûs leánest nû
unfreóndlîce, fremena þancast:·'

[128.] Abraham þâ andsvarode:
2685. 'ne dyde ic for fâcne, (163.) ne for feóndscipe,
ne for vihte, þæs ic þe veán ûðe.
ac ic me, gumena baldor, gûðbordes sveng,

2667. rîce. — 2668. ebréa. — 2669. vórdum. îc. — 2670. þîne. — 2672. searo rênodest 'insidias struxisti,' von rênian. Beov. Z. 1547: 'golde geregnad' auro instructus. Jud. (Anal. 141, 31): 'gerênode reádum golde.' Byrhtnoth (Anal. 125, 61): 'and gerênod svurd.' El. Z. 879 (Erl. S. 158): 'rihtes rêniend.' C. Z. 3076: 'vrôht berênodon.' Vgl. geregnian, gerênian 'ornare' Gr. Gr. 1, 908. — 2674. besyrvan = syrvan, searvan insidiari. Beov. Z. 1419. — 'snyttrum besyrvan' Beov. Z. 1877. — syrvan hat im praet. syrede: 'invit syredon' dolum moliebantur. Andr. Z. 610. (Erl. S. 112). Gr. Gr. 1, 910. 2, 191. — 2675. besmîtan vórdum. — 2676. þîn. wære. — 2677. lîces. lâðlice. — 2678. vîf. — 2679. órmæte Jun. ormæte.. ârlice Th. — ormæte, nimius. Gr. Gr. 2, 789. 'þreá ormæte' Andr. Z. 1167. — 2681. vîc. — 've getæhton,' wir wiesen an, zeigten, von getæcan, monstrare, dirigere, assignare; iubere. Z. 2831: 'vîc getæhte.' Z. 2848. Andr. Z. 6. 485. El. Z. 600. 1075. — tæhte Z. 2867. 2879. 2894. — 2682. nú. — 2683. únfreondlice. — 2685. îc. — 2686. ûðe 'favi' ahd. onda. Gr. Gr. 1, 244; von dem anomalen Verb unnan: 'an' Z. 1834. 2909. Rask A. S. Gr. S. 79. — 2687. âc. — baldor princeps. Gr. Gr. 1, 639. I, 329. 2, 141. D. M. II. Ausg. S. 201. — 'vigona baldor' El. Z. 345. Anal. 131, 17. — guð-bordes.

leódmagum feor, lâre gebearh.
siððan me se hâlga of hŷrde freán
mînes fæder fyrn âlædde,
ic fela siððan folca gesôhte
vina uncûðra and þis vîf mid me,
freónda feásceaft. ic þæs fâres â
on vênum sæt, hvonne me vrâðra sum,
ellþeódigne, aldre beheóve,
seðe him þâs idese eft âgan volde.
forðon ic vîgsmiðum vordum sægde,
þæt Sarra mîn sveostor vâre,
âghvâr eorðan, þâr vit eardaleás
mid veá landum vinnan sceoldon.
[129.] Ic þæt ilce dreáh on þisse êðyltyrf,
(164.) siððan ic þîne, þeóden mâra,
mundbyrde geceás. ne væs me on môde cûð,
hvæðer on þyssum folce freán ælmihtiges
egesa vâre, þâ ic hêr ærest com.
forþon ic þegnum þînum dyrnde
and sylfum þe svîðôst micle
sôðan spræce, þæt me Sarran
brŷdelâste beddreste gestâh.'
Þâ ongan Abimæleh Abraham svîðan
voruldgestreónum, and him his vîf âgeaf.
sealde him tô bôte, þæs þe he his brŷd genam,
gangende feoh and glæd seolfor,

2688. lâre. — 2689. of hŷrde d. i. of hîrêde. II, Z. 424: 'for þan hirêde.' — 2690. mînes. alæded. — 2692. vîna. vîf. — 2693. á Jun. íc.. á Th. — 2694. vênum. — 2696. ágan. — 2697. íc víg-smiðum. vórdum. — vîgsmið belli motor, bellator. Gr. Gr. 2, 482. 524. Cod. Exon. 314, 14. Vgl. hleahtorsmið C. Z. 2972. lârsmið Andr. Z. 1221. El. Z. 203. vundorsmið Beov. Z. 3360. — 2698. mín. vâre. 2700. véa landum Jun. veá-landum Th. — 2701. þysse Th. — 2702. þîna. mâra. — 2703. mundbyrd protectio. Gr. Gr. 2, 472. C. Z. 1941. 2523. 2703. Andr. Z. 1433. 1632. — Vgl. 'munde patrocinium' Gl. M. 347. gemundbyrdan Z. 2467. — móde. — 2705. vâre. íc hêr ærest cóm. — 2706. forþón þínum. — 2708. sóðan. — 2709. gestáh. — 2710. ongán. Vgl. Z. 1975: 'svîðan (folcgestreónum).' — 2711. vif. — 2712. bóte. his brýd genám.

andveorc feos. [130.] Spræc þâ vordum eác
tô Abrahame æðelinga helm:
'vuna mid ûsic and þe vîc geceós
on þissum lande, þær þe leófôst sie,
êðelstove, þe ic âgan sceal.
(165.) ves ûs fæle freónd; ve þe feoh syllað.'
Cvæð þâ eft raðe ôðre vorde
tô Sarran sinces brytta:
'ne þearf þe on edvit Abraham settan,
þîn freádrihten, þæt þû flettpaðas,
mæg ælfscíéno* mîne trâde;
ac him hygeteónan hvîtan seolfre
deópe bête. ne ceara incit duguða
of þisse êðyltyrf ellor sêcan
vinas uncûðe; ac vuniað hêr.'
Abraham fremede svâ hine his aldor hêht,
onfêng freóndscipe, be freán hæse,
lufum and lyssum. he væs leóf gode,
forðon he sibbe gesælig dreáh
and his [131.] scippende[s] under sceade gefôr,
hleóvfeðrum þeaht, hêr þenden lifde.
(166.) Þâ gien væs yrre god Abimèlehe
for þære synne, þe he við Sarrai
and við Abrahame âr gefremede,
þâ he gedælde him deóre tvâ,
vîf and væpned. He þæs veorc gehleát,

* Jun. p. 59.

2714. andveorc 'materies, substantia.' Gr. Gr. 2, 715. C. Z. 176. feohs: Jun. feos.. vórdum Th. — 2716. víc. — 2718. ágan. — 2720. vórde. — 2723. ðín Th. freádrihten. S. Z. 881. Beov. Z. 1585. Gr. D. M. II. Ausg. S. 191. — flett-vaðas Jun. Th. flettpaðas, semitas. Gr. Andr. und El. Erl. S. 116. fletpæð 'Hausweg, Hausflur.' Gr. Gr. 2, 453. 513. Verschieden von pað (Z. 3416. ânpað Z. 2987. mîlpað Z. 3100. El. Z. 1263.) ist vâðu 'iter.' Gr. Gr. I, 359. C. Z. 4166. 4179. 'vêrige æfter vâðe' Andr. Z. 593. — 2724. ælfsciene, Z. 1821. Gr. D. M. II. Ausg. S. 418. Gr. Gr. 2, 575. — míne. — 2725. ác. hvítan. — 2726. béte. — 2727. sécan. — 2728. vínas. ác. hér. — 2730. hæse. — 2734. hleóvfeðer 'ala obumbrans.' Gr. Gr. 2, 462. — 2737. ár. — 2738. gedælde. — 2739. víf. gehleát. gehleát von (ge)hleótan, sortiri. Psalm 105, 24: 'he þæs hâl gehleát.'

frêcne vîte. ne meahton freó ne þeóve
heora bregoveardas bearnum âgan,
monrîm mægeð; ac him þæt metod forstôd,
ôð þæt se hâlga his hlâforde
Abraham ongan ârra biddan,
êcne drihten. him engla helm
getigðode, tuddorspêd onleác
folccyninge freóra and þeóvra,
vera and vîfa. lêt veaxan eft
heora rîmgetel rodora valdend,
eád and êhta. ælmihtig vearð
milde on môde, moncynnes veard,
Abimeleche, svâ hine Abraham bæd.
[132.] (167.) Đâ com fêran freá ælmihtig
tô Sarrai, svâ he self gecvæð.
valdend ûsser hæfde vordbeót
leófum gelæsted, lîfes aldor,
eaforan and idese. Abrahame vôc
bearn of brŷde, þone brego engla,
êr þy magotudre môdor vêre
eácen be eorle, Isaac nêmde.
hine Abraham on his âgene hand
beácen sette, svâ him bebeád metod,
vuldortorht, ymb vucan, þæs þe hine on voruld
tô moncynne môdor brohte:·

Cniht veóx and þâg, svâ him cynde vêron
æðele from yldrum. Abraham hæfde
vintra hund teontig, þâ him vîf sunu
on þanc gebær. he þæs þrage bâd,
siððan him êrest þurh his [133.] âgen vord
(168.) þone dæg villan drihten bodode.

2740. vîte. — 2741. âgan. — 2742. mon-rîm. âc. forstód. forstandan 'impedire, obsistere;' sonst auch 'defendere; intelligere.' Z. 766. 2516. 3057. — Andr. Z. 1540: 'him þæt engel forstôd.' — 2744. árra. 2745. écne. — 2746. onleác. — 2748. vîfa. — 2749. rîm-getel. — 2751. móde. — 2755. vórd-beot Th. vordbeót = beótvord 'minæ.' Gr. Gr. 2, 545. — 2756. lîfes. — 2757. vóc. — 2758. brýde. — 2759. êr. vêre. — 2760. isáác némde. — 2761. ágene. — 2767. hunteontig Jun. vîf Th. — 2768. bád. — 2769. érest. ágen vórd.

Þâ seó vyrd gevearð, þæt þæt vîf geseah
for Abrahame Ismael plegan,
þær hie æt svæsendum sæton bûtû,
* Jun. p. 60. hâlig on hige, and heora hîvan* eall,
2775. druncon and drŷmdon. Þâ cvæð drihtlecu mæg,
brŷd tô beorne: 'forgif me, beága veard,
mîn svæs freá; hât sîðian
Agar ellor, and Ismael
lædan mid hie: ne beóð ve leng somed
2780. villum mînum. gif ic vealdan môt,
næfre Ismael við Isâce,
við mîn âgen bearn, yrfe dæleð
on lâste þe, þonne þû of lîce
aldor âsendest.' [134.] Þâ væs Abrahame
2785. veorce on môde, þæt he on vræc drîfe
his selfes sunu. Þâ com sôð metod
(169.) freom on fultum: viste ferhð guman
cearum on clommum. cyning engla spræc
tô Abrahame, êce drihten:
2790. 'læt þe âslûpan sorge of breóstum,
môdgevinnan, and mægeð hŷre,
brŷde þînre. hât bûtû âveg
Agar fêran and Ismael,
cniht of cŷððe. ic his cynn gedô
2795. brâd and bresne bearna tudre,
væstmum spêdig, svâ ic þe vordum gehêt.'

2771. vîf. — 2773. svæsendu 'epulæ.' Judith (Anal. 131, 16): 'girvan up svæsendo;' Andr. Z. 386: 'þissa svæsenda (leán);' „gilt nur im plur. und drückt eigentlich aus familiaritas, von svæs 'familiaris, domesticus,' der Hausgenoss ist zugleich Tischgenoss, wie gereord zugleich Unterredung und Gastmal." Grimm zu Andr. l. c. — 2775. drihtlîc fürstlich, herrlich; Z. 1843. nochmals 'drihtlîcu mæg;' das Adv. Z. 2132. — 'drihtenlices, dominici' M. Gl. 338. — 2776. brŷd. 2777. mîn Th. — mîn svæs freá, vgl. Z. 3331: 'his svæsne sunu.' — sîððan Jun. Th. sîðian Th. N. — 2778. ágar. — 2780. mînum. mót. — 2781. isáce. — 2782. mîn ágen. dæleð. — 2783. lîce. — 2784. aséndest. — 2785. móde. — 2786. sóð. — 2789. êce. — 2791. mód-gevinnan. hire. — 2792. þînre. hât bútú. — 2793. ágár. — 2794. cŷðð, gecŷðð patria. Andr. Z. 735: 'on cŷððe,' in der Kunde, Heimat. — îc. — 2795. brád. — bresen, bræsen 'æneus, validus.' Z. 3691. 3965. — 2796. vórdum.

Þâ se ver hŷrde his valdende,
drâf of vîcum dreórigmôd tû,
idese of earde and his âgen bearn.
* * *
* * [135.] (170.) sveótol is and gesêne,
þæt þe sôð metod on gesîððe is,
svegles aldor, seðe sigor seleð
snytrum mihtum and þîn môd trymeð
godcundum gifum. forþon þe giena speóv
þæs þû viþ freónd ôððe feónd fremman ongunne
vordum ôððe dædum. valdend scûfeð,
freá, forðvegas folmum sînum,
villan þînne. þæt is vîde cûð
burhsittendum. ic þe bidde nû,
vine Ebrêa, vordum mînum,
þæt þû tilmôdig treóva selle
vêra þîna, þæt þû ville me
vesan fæle freónd, fremena tô leáne
þâra þe ic tô duguðum þe gedôn hæbbe,
siððan þû feásceaft (171.) feorran côme
on þâs verþeóde vræccan lâste.
[136.] gyld me mid hyldo, þæt ic þe hneáv ne væs
landes and lissa. ves þissum leódum nû
and mægburge mînre ârfæst,
gif þe alvalda, ûre drihten,
scîrian ville, seðe gesceapu healdeð,

2797. hŷrde. — 2798. dráf of vícum dreorig-mód tú. — 2799. ágen. — Lücke; ein Blatt aus der Handschrift geschnitten. — 2800. sveótol 'manifestus, apparens.' Z. 883. El. Z. 26. Andr. Z. 742: 'sveótolum tácnum.' — El. Z. 689: '(butan þû) sveótollîce sôð gecŷðe.' — is. — 2801. sóð. is. — 2803. þín mód. — 2806. vórdum oððe dádum. — scûfan trudere. Z. 3749. II, Z. 634. præt. sceáf, Z. 136. 1558. II, Z. 446. — 2807. forðveg progressus. Z. 2961. 3058. 3177. 3279. Beov. Z. 5246: '(þâ he of ealdre gevât) frôd on forðveg.' — sínum. — 2808. þínne. víde. — 2810. vórdum mínum. — 2811. til-módig. — 2812. véra þína. — 2814. gedón. — 2815. cóme. 2818. nú. — 2819. mínre árfæst. — 2820. úre. — 2821. scîrian partiri, secare; sodann, wie hier, tribuere,' impertire, largiri alicui aliquid, bescheren. — gesceapu, alts. giscapu, 'forma (Z. 500.), mandata (Z. 839. 2463.), instituta (Z. 1567.), fata (Z. 2821.).' Gr. D. M. I. Ausg. S. 500.

þæt þû randvîgum rûmor môte
on þisse folcsceare frætva dǽlan,
* Jun. p. 61. môdigra gestreón, mearce* settan.'
2825. Đâ Abraham Abimelehe
wǽre sealde, þæt he volde svâ:·

Siððan væs se eádega eafora Þares
in Filistêa folce eardfæst,
leód Ebrêa, lange þrage,
2830. feásceaft mid fremdum. him freá engla
vîc getǽhte, (172.) þǽr veras hâtað
burhsittende Bersabêa lond.
þǽr se hâlga heáh [137.] steáp reced,
burh, timbrede and bearo sette,
2835. veobedd vorhte, and his valdende
on þǽm glædstede gild onsægde,
lâc geneáhe, þâm þe lîf forgeaf
gesǽliglîc svegle under.
Þâ þæs rinces se rîca ongan
2840. cyning costigan, cunnode georne,
hvilc þæs æðelinges ellen wǽre;
stîðum vordum spræc him stefne tô:
'gevît þû ôfestlîce, Abraham, fêran,
lâstas lecgan, and þe lǽde mid
2845. þîn âgen bearn. þû scealt Isaac me
onsecgan, sunu þînne, sylf tô tibre,
siððan þû gestigest steápe dûne,
hrincg þæs heán landes, (173.) þe ic þe heonon getǽce,
up þînum âgnum fôtum. þǽr þû scealt [138.] âd gegærvan,
2850. bǽlfŷr bearne þînum, and blôtan sylf

2822. rúmor. móte. — 2823. dǽlan. — 2824. gestreón. — 2826. wǽre. — 2827. þáres. — 2828. filistéa — 2829. ebréa. þráge. — leód Ebréa, Z. 2157: 'Ebréa leód.' — 2831. víc. — 2832. lono Ms. Jun. lond. sé Th. 2835. hís Jun. — 2837. lác. líf. — 2838. gesǽliglic. — 2839. ríca Jun. ríca ongán Th. — 2841. wǽre. — 2842. vórdum. tó. — 2843. gevít. féran. — 2844. lǽde míd. — 2845. þín ágen. isáac. — 2846. ðínne. — 2847. dúne. — 2848. lándes. getǽce. — 2849. ád Jun. þínum ágnum fótum.. ád Th. — 2850. bǽl-fýr. þínum. blótan.

sunu mid sveordes ecge, and þonne sveartan lîge
leófes lîc forbærnan and me lâc bebeódan.'
Ne forsæt he þy sîðe; ac sôna ongann
fŷsan tô fôre. him væs freá[n] engla
vord ondrysne and his valdende leóf.
þâ se eádga Abraham sîne
nihtreste ofgeaf, nalles nergendes
hâse viðhogode, ac hine se hâlga ver
gyrde grægan sveorde, cŷðde, þæt him gâsta veardes
egesa on breóstum vunode. ongan þâ his esolas bætan
gamolferhð goldes brytta, hêht hine geónge tvêgen
men midsîðian, mæg væs his âgen þridda,
and he feorða sylf. þâ he fûs gevât
from his âgenum hofe [139.] Isaac lædan,
bearn unveaxen, (174.) svâ him bebeád metod.
êfste þâ svîðe and onette
forð foldvege, svâ him freá tâhte
vegas ofer vêsten, ôð þæt vûldortorht
dæges þriddan ûp ofer deóp væter
ord ârærnde. þâ se eádega ver
geseah hlifigan heá dûne,
*svâ him sægde ær svegles aldor. * Jun. p. 62.
Đâ Abraham spræc tô his ombihtum:
'rincas mîne, restað incit hêr
on þissum vîcum. vit eft cumað
siððan vit ærende uncer tvêga
gâstcyninge âgifen habbað.
Gevât him þâ se æðeling and his âgen sunu
tô þæs gemearces, þe him metod tâhte,
vadan ofer vealdas: vudu bær sunu,

2852. líc. lác. — 2853. ác. — 2854. fŷsan festinare. Andr. Z. 1698: 'ongan hine þâ fŷsan.' El. Z. 225 f.: 'ongan þâ ôfstlîce eorla mengu tô flôte fŷsan;' auch bedeutet das Wort 'cupere.' Gr. Gr. I, 366. Andr. Z. 1188: 'and þû here fŷsest.' — fóre Th. frea Ms. Jun. — 2855. vórd. hís. — 2856. sine. — 2858. ác. — 2860. bætan. — 2862. mæg. his ágen. — 2863. fús gevát. — 2864. ágenum. isáác. — 2865. únveaxen. bebeád. — 2867. svá hím. — 2868. vésten. — 2870. órd arærnde. — 2871. heá dúne. — 2872. ær. — 2874. míne. hér. — 2875. vícum. — 2876. ærende. — 2878. gevát. ágen. — 2880. bær.

fæder fŷr and sveord. þâ þæs fricgean ongann
ver vintrum geóng (175.) vordum Abraham:
[140.] 'vit hêr fŷr and sveord, freá mîn, habbaþ;
hvêr is þæt tiber, þæt þû torhtgode
tô þâm brynegielde bringan þencest?'
Abraham maþelode (hæfde on ân gehogod,
þæt he gedæde, svâ hine drihten hêt):
'him þæt sôþ cyning sylfa findeþ,
moncynnes veard, svâ him gemet þinceþ.'
Gestâh þâ stîðhydig steápe dûne
ûp mid his eaforan, svâ him se êca bebeád,
þæt he on hrôfe gestôd heán landes,
* * * on þære þe him se stranga tô,
vêrfæst metod, vordum tæhte.
ongan þâ âd hladan, æled veccan,
and gefeterode fêt and honda
bearne sînum, and þâ on bæl âhôf
Isaac geóngne, and þâ ædre gegrâp
(176.) sveord be gehiltum. volde his sunu cvellan
folmum sînum, fŷre sencan
mæges dreóre. [141.] Þâ metodes þegn,
ufan engla sum, Abraham hlûde
stefne cŷgde. he stille gebâd
âres spræce, and þâm engle oncvæð.
him þâ ôfstum tô, ufan of roderum,
vuldorgâst godes vordum mælde:
'Abraham leófa, ne sleáh þîn âgen bearn,
ac þû cvicne âbregd cniht of âde,
eaforan þînne. him an vuldres god.
Mago Ebrêa, þû mêdum scealt,
þurh þæs hâlgan hand heofoncyninges,

2881. fŷr. — 2882. vórdum. — 2883. hér fŷr. mín. 2886. án. — 2887. gedæd Jun. gedæde Th. — 2890. dúne. — 2891. úp.. éca Th. éca. Jun. — 2892. Ða Jun. Þ.. hrófe.. gestód. heán. — 2893. tó. — 2894. værfæst. vórdum. — 2895. ád Jun. ád hládan Th. — 2896. fét. 2897. sínum. bæl áhóf. — 2898. isáác. gegráp. — 2900. sínum. fýre. 2902. súm. hlúde. — 2903. gebád. — 2904. áres Jun. Th. — 2905. tó Jun. Th. — 2906. vórdum. — 2907. þín ágen. — 2908. áde Jun. abrégd.. áde. Th. — 2909. án Jun. þínne. án Th. — 2910. médum. — 2911. hánd.

sôðum sigorleánum selfa onfôn,
ginfæstum gifum. þe vile gâsta veard
lissum gyldan, þæt þe væs leófra his
sibb and hyldo, þonne þîn sylfes bearn.'
Âd stôd onæled, hæfde Abrahame
(177.) metod moncynnes, mæge Lôthes,
breóst geblissad, þâ he him his bearn forgeaf,
Isaac cvicne. [142.]* Đâ se eádega bevlât * Jun. p. 63.
rinc ofer exle, and him þær rom geseah
unfeor þanon ænne standan,
brôðor Arônes, brembrum fæstne.
þone Abraham genam and hine on âd âhôf,
ôfestum miclum, for his âgen bearn.
âbrægd þâ mid þy bille, brynegield onhread,
rêccendne veg rommes blôde,
onblêot þæt lâc gode, sægde leána þanc,
and ealra þâra þe him sîð and âr
gifena drihten forgifen hæfde:·

[143.] Hvæt! ve feor and neáh gefrigen habað
ofer middangeard Moyses dômas,
vrætlico vordriht vera cneórissum,
in uprodor eádigra gehvâm
(178.) æfter bealu sîðe bôte lifes
lifigendra gehvâm, langsumne ræd
hæleðum secgan, gehŷre seðe ville.
þone on vêstenne veroda drihten
sôðfæst cyning mid his sylfes
miht gevyrðode and him vundra fela,
êce alvalda, in æht forgeaf.
He væs leóf gode, leóda aldor,
horsc and hrêðergleáv herges vîsa,

2912. sóðum. onfón. — 2915. þín. — 2916. ád stód onæled. — 2919. isáác. bevlát. — 2920. róm. — 2921. ænne. — 2922. árones. — 2923. genám Th. ád Jun. ád ahóf Th. — 2924. ágen. — 2926. blóde. — 2927. lác. — 2928. ær. — 2930. vé. — 2931. dómas. — 2932. vórd-riht. 2934. bóte lifes. — 2935. ræd. — 2937. véstenne Th. verode Ms. Jun. veroda Th. — 2938. sóðfæst. — 2940. éce. — 2942. horsc prudens. Z. 3880. Gr. Gr. I, 339. 2, 277. 278. — vísa Th.

freom folctoga. Faraônes cyn,
godes andsaca[n], gyrdvîte band,
2945. þâr him gesealde sigora valdend
môdgum magorâsvum his maga feorh
on vist êðles Abrahames sunum.
Heáh væs þæt handleán and him hold freá.
gesealde vâpna geveald viþ vrâðra grŷre,
2950. ofercom mid þy campe cneómaga fela
(179.) feónda folcriht. Đâ væs forma sîð
þæt hine veroda god vordum nægde,
þâr he him gesægde sôðvundra fela,
hû þâs voruld vorhte vitig drihten,
2955. eorðan ymbhvyrft and uprodor
gesette sigerîce, and his sylfes naman,
þone yldobearn âr ne cûðon,
frôd fædera cyn, þeáh hie fela viston.
[144.] Hæfde he þâ gesvîðed sôðum cræftum,
2960. and gevurðodne, verodes aldor,
Faraônes feónd, on forðvegas.
Þâ væs ingêre ealdum vîtum
deáðe gedrenced drihtfolca mâst.
Hordvearda hrŷre heáf væs genivad,
2965. svâfon fele dreámas since berofene.
Hæfde mânsceaðan æt middere niht
* Jun p. 64. frêcne * gefylled (180.) frumbearna fela;
âbrocene burhveardas bana vîde scrâð,
lâð leódhata. land dryrmyde

2943. cynn Jun. faraónes cyn Th. — 2944. andsaca Ms. Jun. andsacan. gyrdvîte Th. — 2946. módgum. mága. — 2947. vîst. — 2948. hand-leán. — 2950. þý. cneó-mága. — 2951. feonda feonda Ms. Jun. — 2952. vórdum Th. — vordum negan compellare. El. Z. 288. 558. Cod. Exon. 166, 2: '(vine leófestan) vordum negan' — El. Z. 386: 'vordum genegan.' Die ursprüngliche Bedeutung mag 'aggredi' sein, wozu sich auch 'viste genægdon' Z. 3059. fügen würde. Cod. Exon. 119, 27: 've þec niða genægað.' Die von Kemble (zu Beov. Z. 2637: 'vordum hnægde) vorgeschlagene Aenderung, in den obigen Stellen aus Elene statt 'negan' hnægan zu lesen, ist daher unnöthig. — 2953. sóð-vundra. — 2955. úprodor. — 2956. ríce. — 2957. ár ne cúðon. — 2958. fród. — 2959. sóðum. — 2961. faraónes. — 2962. ingére Jun. ingére .. vîtum Th. 2964. genívad. — 2966. mán-sceaðan. — 2968. víde. — 2969. láð.

deádra hrǽvum, dugoð forðgevât,
vôp væs víde, vorulddreáma lyt.
vǽron hleahtorsmiðum handa belocene.
âlýfed lâð síð leóde grêtan,
[145] folc fêrende. freónd væs bereáfod,
hergas on helle. heofon þider becom;
druron deófolgyld. dæg væs mǽre
ofer middangeard, þâ seó mengeo fôr,
svâ þæt fæsten dreáh fela missera,
ealdvêrige Egypta folc,
þæs þe hie víde ferð vyrnan þôhton
Moyses magum, gif hie metod lête,
onlangne lust leófes síðes.
Fyrd væs gefýsed, (181.) from seðe lǽdde,
môdig magorǽsva, mægburh heora.
oferfôr he mid þy folce fæstena vorn,
land and leódveard, lâðra manna,
enge ânpaðas, uncûð gelâd,
ôð þæt hie on gûðmyrce gearve bǽron.
vǽron land heora lyfthelme beþeaht,
mearchofu môr heald. Moyses ofer þâ
fela meoringa fyrde gelǽdde:·

[146.] Hêht þâ ymb tvâ niht tîrfæstne hæleð,
siððan hie feóndum ôðfaren hæfdon,
ymbvicigean verodes bearhtme

2970. gevát. — 2971. vóp. víde. voruld-dreáma. — 2973. láð. grétan. — 2974. férende Th. feond Th. N. — 2975. becóm. — 2976. deófolgyld idola Gr. D. M. II. Ausg. S. 72. Nota. Andr. Z. 1688: 'deofulgild tôdrâf and gedvolan'fylde.' El. Z. 1041: '(and þâm vyrsan viðsôc) deofulgildum.' — mǽre. — 2977. fór. — 2980. víde Th. — víde ferð (d. i. ferhð) = vîdan ferhð 'in perpetuum, per omnem vitam.' S. Z. 903. — 2981. læte Jun. mágum. lete Th. — 2982. síðes. — 2984. ræva Jun. módig mago-ræsva Th. — 2985. oferfór he mid þý. — 2987. úncúð gelád. — 2989. lyfthelm nubes. Gr. Gr. 2, 466. 499. — 2990. mór Jun. Th. — 2991. meoring „idem forsan quod merring et myrring 'effusio, prodigalitas.' Item, iactura, periculum" Lye; eher vielleicht 'impedimentum,' wenn das Wort mit myrran, merran 'impedire' (Gr. Gr. 2, 268.) zu verbinden ist. — 2994. verodes bearhtme 'exercitus fragore' Gr. Gr. I, 351. 2, 146. 564. 3, 136. C. Z. 2400.

mid ælf ere Aethanes byrig
mægnes mæste mearclandum on.
nearve genŷddon on norðvegas.
(182.) viston him be sûðan Sigelvara land,
forbærned beorhhleoðu, brûne leóde
hâtum heofoncolum. þær hâlig god
viþ fær bryne folc gescylde
bælce oferbræddе byrnendne heofon,
hâlgan nette hâtvendne lyft.
Hæfde vedervolcen vîdum fæðmum
eorðan and uprodor efne gedæled.
lædde leódverod; lîgfŷr âdranc
hâte heofontorht. hæleð vafedon,
drihta gedrŷmôst, dægscealdes hleó
vand ofer volcnum. hæfde vitig god
sunnan siðfæt svegle ofertolden,
svâ þâ mæstrâpas men ne cûðon,
ne þâ seglrôde geseón meahton
eorðbûende, (183.) ealle cræfte,
hû âfæstnod væs feldhûsa mæst,

El. Z. 205: 'heriges beorhtme.' El. Z. 39: 'verodes breahtme,' wozu man Grimm's Erläuterungen (S. 141.) nachlese. M. Gloss. 331: 'bearhtmiendum stridente.' — bearhtme subito, im Augenblick. Jud. (Anal. 132, 27): 'bearhtme stôpon (tô þâm) gysterne.' El. Z. 864: 'mid bearhtme.' — 2995. æt anes Jun. æthanes Msc. Aethanes Th. Anstatt des gänzlich unverständlichen 'ælf ere' schlage ich vor, einstweilen zu lesen 'ælfylce.' — 2996. ón. — 2998. Sigelvare 'die Aethiopen im Sonnenland' Gr. Gr. 2, 111. N.' „sylhearvenre, æthiopico" M. Gl. 426. — segl, sægl, sigel, sygel 'sol.' Andr. Z. 50 (Erl. S. 96): 'heáfdes segl' d. i. das Auge. — 2999. burhhleoðu Mscr. Jun. Th. beorhhleoðu Th. N. S. Z. 2153. 3377. — 3003. hátvendne. — 3004. vídum. — 3005. gedæled. — 3006. líg-fŷr adránc. — 3008. sceald in dægsceald (Tagschild)=sceld, scyld, 'clypeus.' So: 'sceldbyrig II, Z. 311. scyld Z. 2056. — 3009. vítig. — 3010. siðfæt (m.) gen. siðfætes und siðfates 'iter, via.' Z. 4165. El. Z. 229. Andr. Z. 204: '(þæt þû â voldest) þæs siðfætes sâne veorðan;' dagegen El. Z. 220: '(Elene ne volde) þæs siðfates sâne veorðan.' Andr. Z. 358. und 1662: 'siðfæte;' aber C. Z. 3450. und Andr. Z. 663: 'siðfate.' S. Gr. Gr. I, 329. Andr. und El. Erl. S. 106. — 3011. mæstrápas. — 3012. segl-róde. geseón. — 3014. feld-húsa.

sîððan he mid vuldre ge*veorðode * * *Jun. p. 65.
þeóden holde. Þâ væs þridda vîc
folce tô frôfre. fyrd eall geseah,
hû þær hlifedon hâlige seglas,
lyftvundor leóht. leóde ongeton,
dugoð Israhêla, þæt þær drihten cvom,
veroda drihten, vîcsteal metan;
him beforan fôran fŷr and volcen
in beorht rodor, beámas tvêgen,
þâra æghvæðer efngedælde,
[147.] heáhþegnunga hâliges gâstes,
deórmôdra sîð dagum and nihtum.
Þâ ic on morgen gefrægn môdes rôfan
hebban herebŷman hlûdan stefnum,
vuldres vôman. (184.) verod eall ârâs,
môdigra mægen, svâ him Moyses bebeád,
mære magorâsva, metodes folce.
fûs fyrdgetrum forð gesâvon
lîfes lâtþeóv lifveg metan;
sveglsîðe veold. sæmen æfter
fôron flôdvege. folc væs on sâlum:·

[148] Hlûd herges cyrm heofonbeácen âstâh
æfena gehvâm. ôðer vundor syllîc,
æfter sunnan setlrâde beheold
ofer leódverum, lîge scînan,

3015. Nach 'veorðode' eine Lücke, die wahrscheinlich durch die Nachlässigkeit des Abschreibers enstanden ist. — 3016. vîc. — 3019. ongéton. — 3021. vîc-steal. — 3022. fóran. fŷr. — 3024. efn-gedælde. 3026. deormódra. — 3027. módes rófan. — 3028. here-býman. hlúdan. — 3029. vóman. arás. — 3030. bebeád. — 3031. mære. — 3032. fús Jun. fús fyrd-getrum. gesávon Th. — 3033. lífes. — lâtþeóv, lâtteóv 'dux.' Gr. Gr. I, 359., für lâdteóv, (lâd iter, teón ducere), wesshalb Grimm (Erl. S. 159) die Schreibart lâtþeóv verwirft. El. Z. 520. 888 1210. — líf-vég. — 3034. sæ-men. — 3035. fóron flód-vége. — 'væs on sâlum' gavisus est. Z. 3493: 'verod væs on sâlum.' El. Z. 194: 'þâ væs on sâlum sinces brytta;' Beov. Z. 1207. dieselbe Wendung. — Beov. Z. 1280: 'þeód on sælum.' Z. 2341: 'þâ on sælum ves.' — 3036. heriges Jun. hlúd herges astáh. — 3037. syllîc, sellîc, seldlîc 'mirabilis, rarus.' Gr. Gr. I, 337. Kemble Gloss. Beov. — 3038. setl-ráde. — 3039. leód-verum líge scínan.

byrnende beám. blâce stôdon
ofer sceótendum scîre leóman,
scinon scyldhreóðan. sceado sviðredon,
neovle nihtscûvan neáh ne mihton
heólstor âhŷdan. heofoncandel barn;
(185.) nive nihtveard nŷde sceolde
vîcian ofer veredum, þŷ lâs him vêstengrŷre
hâr hæð, holmegum vederum,
oferclamme, ferhð getvæf.
hæfde foregenga fŷrene loccas,
blâce beámas. bell egsan hveóp
in þâm hereþreáte hâtan lîge,
þæt he on vêstenne verod forbærnde,
nymðe hie môdhvate Moyses hŷrde.
Sceân scîr verod, scyldas lixton.
gesâvon randvîgan rihte stræte
segn ofer sveótum, ôð þæt sæfæsten
landes æt ende leódmægne forstôd,
fûs on forðveg. fyrdvîc ârâs.
vyrpton hie vêrige, viste genægdon
môdige meteþegnas. hyra mægen bêton,
(186.) bræddon æfter beorgum, siððan bŷme sang,
flôtan feldhûsum. Þâ væs feorðe vîc,
randvîgena ræst, be þan reádan sæ.
Ðær on fyrd hyra* fær spell becvom,
ôht inlende; egsan stôdan,

* Jun. p. 66.

3040. bláce Jun. beám. bláce stódon Th. — 3041. scíre. — 3042. sceaðo Jun. Th. — Vgl. Andr. 465. 836. (Erl. S. 108): 'sceadu sveðerodon.' — 3044. ahýdan. — 3046. vícian. vésten-gryre. — 3047. hár Jun. hár hæð Th. — 3049. fýrene. — 3050. beámas. hveóp. — 3051. here-þreáte. líge. — 3052. véstenne. — 3053. mód-hvate. hýrde. — 3054. scír Jun. sceán scír. scýldas. — 3055. ránd-vigan. stræte. — — 3056. sveoton Jun. sveóton.. sæfæsten Th. — sveót, turba, agmen. Gr. Gr. I, 370. C. Z. 3149. 3425; 1970. 3270: sveótum. El. Z. 124: '(þá væs þúf hafen) segen for sveótum.' S. Gr. Erl. S. 139. — 3057. leo mægne Ms. Jun. énde leod-mægen forstód Th. — 3058. fús Jun. fús on forð-vég fýrd-víc arás Th. — 3059. víste. — 3060. módige. — 3062. feld-húsum. víc. — 3063. reádan sæ. — 3064. fýrd. 3065. inlenda 'incola, indigena.' Lye. — egesa, egsa horror, terror; tempestas; = ege (Psalm 2, 11: 'mid ege' cum tremore). Die Form

vælgrŷre veroda. vræcmon gebâd
lâðne lâstveard, seðe him lange âr
êðelleásum on nied gescrâf
veán vîtum fæst. væ̂re ne gŷmdon,
þeáh þe se yldra cyning, âr ge * * :·

[149.] Đâ vearð yrfeveard in gefolca * *
manna æfter mâðmum, þæt he svâ miceles geþâh.
ealles þæs forgeton, (187.) siððan grame vurdon
Egypta cyn ymb ân tvîg.
Đâ heó his mægvinum morðor fremedon,
vrôht berênodon, væ̂re fræton,
væ̂ron heaðovylmas heortan getenge,
mihtmôd vera. mânum treóvum
voldon hie þæt feorhleán, fâcne, gyldan,
þætte he þæt dægveorc dreóre gebôhte
Moyses leóde, þâr him mihtig god
on þâm spildsîðe spêde forgefe.
Þâ him eorla môd ortrŷve vearð,
siððan hie gesâvon of sûðvegum
fyrd Faraônis forð ongangan,
ofer holt vegan, eored lixan.
gâras trymedon, gûð hvearfode,
blicon bordhreóðan, bŷman sungon,
þûfas þunian, þeódmearc tredan.

---

egesa ist im ersten Theile unseres Gedichtes die vorherrschende (Z. 1859. 2584. 2662. 2705. 3130. 3419. 3983. 4057. 4109. 4237. 4242; egsa nur Z. 917. 2111. 3050. 3065.); im zweiten Theile dagegen ist 'egsa' ausschliesslich zu finden (II, Z. 381. 386. 394. 407. 455. 488). Ueber die Verbindung: egesan stôdon (Z. 3130. 3419.), egsan stôdan (II, Z. 488.), ferner egsa com (II, Z. 394.), egsa becom (II, Z. 381.), se egsa becom (II, Z. 407.), ist Grimm's Einleitung zu Andreas und Elene S. XXXII. Nota zu vergleichen, wo die betreffenden Beispiele lehrreich erläutert sind. — stódan — 3066. gebád. — 3067. láðne lást-veard. âr — 3069. væ̂re. gýmdon. 3070. âr. — 3072. geðáh. — 3073. forgéton. — 3074. án Jun. án tvíg Th. — 3076. væ̂re fræton. — 3078. miht-mód. mánum. — 3079. fácne. — 3082. spild-síðe. forgéfe. — 3083. mód. — 3084. súðvegum Jun suð-vegum Th. — 3085. fýrd faraónis. — 3087. gáras. — 3088. býman.

(188.) on hvæl hreópon herefugolas,
hilde grædige [gûðes gîfre]
deávigfeðere ofer drihtneum,
[151.] vonn vælceásega; vulfas sungon
atol æfenleóð ætes on vênan,
carleásan deór, cvyldrôf beódan
on láðra lâst leódmægnes ful.
hreópon mearcveardas middum nihtum.
fleáh fæge gâst, folc væs gehæged.
Hvîlum of þâm verode vlance þegnas
mæton mîlpaðas meara bôgum.
him þær segncyning við þone segn fôran,
manna þengel mearc þreáte râd.
gûðveard gumena grîmhelm gespeón,
cining cinberge. cumbol lixton
vîges on vênum; vælhlencan sceôc.
hêht his hereciste healdan georne,
(189.) fæst fyrdgetrum. freónd onsigon
láðum eágan landmanna cyme.
ymb hine vægon vîgend unforhte.
hâre herevulfas hilde grêtton,
þurstige þræcvîges. Þeóden holde
hæfde him âlesen, leóda dugeðe
tîreá* digra tvâ þûsendo,
þæt vêron cyningas and cneóvmagas,
on þæt eáde riht, æðelum deóre.
forðon ânra gehvilc ûtâlædde
væpnedcynnes vîgan æghvilcne

* Jun. p. 67.

3090. hvreopan Jun. hvreopon Th. — 3091. grædige. — 3093. væl ceasega Jun. væl-ceasega Th. — 3094. ætes on vénan. — 3095. róf. — 3096. láðra. — 3098. fæge gást. gehæged. — 3099 hvílum. — 3100. mæton míl paðas. bógum. — 3102. rád Jun. Th. — 3103. guð vearð Jun. — 3105. vénum hvælhlencan Jun. Th. — vælhlencan scóc (nach Grimm's Verbesserung): 'catenas stragis concussit.' — El. Z. 24. (Erl. S. 139): '(gâras lixton) vriðene vælhlencan.' — 3106. het Jun. — 3107. ónsigon. — 3108. láðum. — 3109. únforhte. — 3110. háre Jun. heora vulfas Jun. Th. Letzterer verbessert in der Note: 'here-vulfas. — 3111. þræc-víges. — 3112. hím. — 3113. tír Jun. tír-eadigra tvá Th. — 3114. cneov-mágas. — 3116. ánra. út.

þâra þe he on þâm fyrste findan mihte.
vǽron ingemên ealle ætgædere,
cyningas on corðre. cûð eft gebâd
horn on heápe, (190.) tô hvæs hægstealdmen
gûðþreát gumena gearve bǽron,
svâ þǽr eorpverod êc anlǽddon,
láð æfter láðum, leódmægnes vorn
þûsendmælum. Þider vǽron fûse.
[153.] hæfdon hie gemynted tô þâm mægenheápum,
tô þâm ǽrdæge, Israhêla cynn,
billum âbreótan, on hyra brôðor gyld.
forþon væs in vîcum vôp upâhafen,
atol æfenleóð. egesan stôdon,
veredon vælnet. þâ se vôma cvom
flugon frêcne spel. feónd væs ânmôd,
verud væs vîgblâc, ôð þæt vlance forsceâf
mihtig engel, se þâ menigeo beheold,
þæt þǽr gelâde mid him leng ne mihton
geseón tôsomne. sîð væs gedǽled;
[154.] (191.) hæfde nŷdfara nihtlangne fyrst,
þeáh þe him, on healfa gehvâm, hettend seomedon
mægen ôððe merestreám. nâhton mâran hvyrft;
vǽron orvênan êðelrihtes.
sǽton æfter beorgum in blâcum reáfum
veán on vênum. væccende bâd

3120. oft Jun. Th. gebád Th. — 3123. eorpverod. Eorp, von Bosworth s. v. durch 'legio' übersetzt, von Grimm (Gr. 1, 832. I, 348.), mit Hinzuziehung von nord. 'iarpr,' durch 'fuscus' wiedergegeben, hat nunmehr durch Thorpe (Cod. Exon. 433, 21: 'eorp unvita' senseless wolf) die Deutung Wolf erhalten. Thorpe bringt (Cod. Exon. S. 528.) unser nur hier und im Cod. Exon. l. c. vorkommendes Wort mit dem altnord. erpr 'lupus,' in Verbindung und übersetzt nun eorpverod durch 'wolflike host.' — ecan læddon Jun. éc anlæddon. — 3124. láð æfter láðum. — 3125. þusendmælum. fúse. — 3126. tó. mægen-heápum. — 3127. tó þam ǽrdæge. — 3128. âbreótan 'penitus frangere.' Kemble Gloss. Beov. s. v. El. Z. 510: '(þeáh he Stephanus stânum hêhte) âbreótan' lapidibus occidere. Andr. Z. 51: 'âbruton billes ecge.' Beov. Z. 2597: 'þone þe heó on ræste âbreát.' — 3129. vóp úp-ahafen. — 3130. átol. stódon. — 3132. ánmód. — 3133. víg-blác. — 3135. gelaðe Ms. Jun. gelade Th. — 3136. geseón. gedǽled. — 3139. máran — 3142. bád Jun. Th.

eall seó sibgedriht somod ætgædere
mâran mægenes, ôð Mòyses bebeád
eorlas on uhttîd ærnum bêmum
folc somnigean, frêcan ârîsan,
habban heora hlencan hycgan on ellen,
beran beorht searo, beácnum cîgeán
sveót sande near. snelle gemundon
veardas vîgleóð. verod væs gefŷsed;
brudon ofer burgum. bŷman gehŷrdon
flôtan feldhûsum. fyrd væs on ôfste,
siððan hie getealdon við þâm teónhete
(192.) on þâm forðherge fêðan tvelfe
môde rôfa. mægen væs onhrêred,
væs on ânra gehvâm æðelan cynnes
âlesen under lindum leóda duguðe,
on folcgetæl, fîftig cista.
hæfde cista gehvilc cûðes verodes
* Jun. p. 68. *gârberendra gûðfremmendra
X. hund geteled tîreádigra:
þæt væs vîglîc verod. vâc ne grêtton
in þæt rincgetæl râsvan herges,
þâ þe for geóguðe gyt ne mihton
under bordhreóðan breóstnet vera
við flane feónd[a] folmum verigean,
ne him bealu benne gebiden hæfdon
ofer linde lârig, (193.) lîcvunde svor,
gylpplegan gâres. gamele ne môston,
hâre heaðorincas, hilde [155] onþeón,
gif him môd heápum mægen sviðrade;
ac hie be væstmum vîg curon,
hû in leódscipe lâstan volde
môd mid âran, eác þan mægnes cræft

3144 bebeád. — 3145. úht-tíd ærnum bénum Th. — bémum Th. N. — 3146. árísan. — 3148. cígean. — 3149. neár. gemúndon. — 3150. víg-leoð. — 3151. gehýrdon. — 3153. teón-hete. — 3155. móde. rófa. onhréred. — 3156. ánra. — 3157. líndum. — 3161. tír Jun. Th. — 3162. vác. — 3168. lârig 'docilis, tyro' Lye. „lârlice scolares.“ M. Gl. 332. — líc-vunde. — 3169. gáres. móston. — 3170. háre heaðo-ríncas. — 3171. mód. — 3172. ác. víg. — 3173. hú. — 3174. mód mid áran.

* * * gârbeámes feng.
Þâ væs handrôfra here ætgædere.
fûs forðvegas fana uprâd,
beáma beorhtest, bufon ealle þâ gên,
hvonne sîðboda, sæstreámum neáh,
leóht ofer lindum lyftedoras bræc:·

[156.] Âhleóp þâ for hæleðum hildecalla,
bald beóhata bord upâhôf,
(194.) hêht þâ folctogan fyrde gestillan,
þenden môdiges meðel monige gehŷrdon.
volde reordigean rîces hyrde
ofer hereciste hâlgan stefne;
verodes vîsa vurðmyndum spræc:
'ne beóð ge þŷ forhtran, þeáh þe Faraon brôhte
sveordvîgendra sîde hergas,
eorla unrîm. him eallum vile
mihtig drihten þurh mîne hand
tô dæge þissum dædleán gyfan,
þæt hie lifigende leng ne môton
ægnian mid yrmðum Israhêla cyn.
ne villað eóv andrædan deáde fêðan,
fæge ferhðlocan. fyrst is æt ende
lænes lîfes. eóv is lâr godes
âbroden of breóstum. ic on beteran ræd,
(195.) þæt ge gevurðien vuldres aldor

3175. gár Jun. gár-beames Th. — 3177. fús.. rád Jun. Th. — 3178. beorhtost Jun. beorhtest Th. — 3179. sæ-streamum. — 3181. hildecalla heros, der Rufer im Streit. S. Gr. Gr. 2, 461. — 3182. beóhata 'the commander' Thorpe. „Beóhata i. q. behata, spondens, sponsor; bald beóhata, audax sponsor. Moses ita dictus Cædm. 68, 12. fidem dans Israelitis de salute promissa desperantibus." Lye in den Supplem. s. v. — „beóhata dunkel, wörtlich 'Bienen hassend;' oder wäre hâta = ahd. heizo anzunehmen?" Gr. Gr. 2, 496. Nicht minder dunkel ist der Eigenname Beóvulf 'Bienenwolf d. i. Specht.' Gr. D. M. II. Ausg. S. 639. — bórd up-ahóf. — 3184. módiges. gehŷrdon. — 3185. ríces. — 3187. vurðmynd 'dignitas, honor, gloria' (Z. 4126.) = veorðmynt (II, Z. 153.) Gr. Gr. 2, 511. — vîsa. — 3188. fáraón. — 3189. síde. — 3190. únrím — 3191. míne. — 3192. dæd-leán. — 3193. lifigende. — 3196. ís. — 3197. lífes. lár. — 3198. ræd.

and eóv lîffreán lissa bidde,
sigora gesŷnto, þær ge sîðien.
Þis is se êcea Abrahâmes god,
frumsceafta freá, se þâs fyrd vereð,
môdig and mægenrôf, mid þære miclan hand.'
[157.] Hôf þâ for hergum hlûde stefne
lifigendra þeód, þâ he tô leódum spræc:
'hvæt! ge nû eágum tôonlôciað,
folca leófôst, færvundra sum,
hû ic sylfa* slôh and þeós svîðre hand
grêne tâcne gârsecges deóp:
ŷð upfæreð, ôfstum vyrceð
væter and vealfæsten; vegas syndon drŷge,
hâsve herestrâta; holm gerŷmed
(196.) ealde staðolas. þâ ic âr ne gefrægn
ofer middangeard men gefêran,
fage feldas, [158.] þâ forð heonon
in êce ŷðe þeahton.
sælde sægrundas sûðvind fornam,
bæðveges blæst. brim is âreáfod,
sand sæcir spân. ic vât sôð gere,
þæt eóv mihtig god miltse gecŷðde,
eorlas, âr glade. ôfest is sêlôst,
þæt ge of feónda fæðme veorðen.
nû se âgend upârærde
reáde streámas in randgebeorh.
syndon þâ foreveallas fægre gestepte,
vrætlîcu vægfaru, ôð volcna hrôf.'
Aefter þâm vordum verod eall ârâs,
(197.) môdigra mægen; mere stille bâd.

* Jun. p. 69.

3200. líf-frean. — 3201. gesýnto. — 3202. écea. — 3204. módig] mægen-róf. — 3205. hóf. hlúde. — 3206. lífigendra. — 3207. nú. — 3208. fær-vundra. — 3210. tácne. gársecges Jun. tácne gar-secges. úp Th. — 3212. drýge. — 3213. here-strátá. gerýmed. — 3214. ár. 3216. fáge. — 3217. éce. — 3218. sælde Th. sealte Th. N. sægrúndas. fornám. — 3219. bring Ms. Jun. Th. 'brim' Th. N. — 3220. sánd sæ-cír. vát sóð. — 3222. ár. ôfest is sêlôst. Andr. Z. 1565. S. C. Z. 1311. Nota. — 3224. ágend. úp árærde. — 3225. reáde. — randgebeorh 'scutum' Gr. Gr. 2, 473. — 3227. væg-faru. hróf. Th. vræclicu Jun. — 3228. vórdum. áras. — 3229. módigra. — mere stille bâd; ähnlich Z. 3479: 'here stille bâd.' Z. 2903: 'he stille gebâd.' — bád.

hôfon herecyste hvîte linde,
segnas on sande. sæveall âstâh,
uplang gestôd viþ Israhêlum
ândægne fyrst. væs seó eorla gedriht
ânes môdes * * *
fæstum fæþmum freoþovære heold.
nalles hie gehŷrdon hâliges lâre,
siþþan leófes leóþ læste near * *
svêg svîþrode and sances bland.
Þâ þæt feorþe cyn fyrmest eóde,
vôd on vægstreám vîgan on heápe,
ofer grênne grund; Judisc fêþa
ânon orette uncûþ gelâd
for his mægvinum. svâ him mihtig god
þæs dægveorces deóp leán forgeald,
(198.) siþþan him gesælde sigorvorca hrêþ,
þæt he ealdordôm âgan sceolde
ofer cynerîcu, cneóvmaga blæd:·

[160.] Hæfdon him tô segne, þâ hie on sund stigon,
ofer bordhreóþan beácen ârâred
in þâm gârheápe, gyldene leon,
drihtfolca mæst, deóra cênôst.
be þâm herevîsan hŷnþo ne voldon
be him lifigendum lange þolian,
þonne hie tô gûþe gârvudu rærdon
þeóda ænigre. þraca væs on ôre

3230. hôfon hvîte. — 3231. sæ-veall astah. — âstâh ascendit, von âstîgan (El. Z. 794). Das Præt. lautet âstâh (Z. 2229. 3036. 3231. 3379. 3396. 3636. 4113. II, Z 551. 565. 684. 718. stâh. Z. 1486. upâstâh Z. 3419.) neben âstâg. Andr. Z. 708: 'vorþhleóþor âstâg. Cod. Exon. 44, 14: 'godbearn âstâg.' II, Z. 729: upâstâg. — 3232. úp-lang gestód. — 3233. án-dægne. — 3234. ânes módes. — 3235. freoþovære. — 3236. hige Jun. Th. gehýrdon. láre Th. — 3238. bland Jun. Th. blan Th. N. — 3240. vód on væg-stream vígan. — 3241. grúnd. iúdisc féþa. — 3242. ánon. órette Th. gelád Jun. úncuþ gelád Th. — 3243. mæg-vínum. — 3246. ealdordóm ágan. — 3247. cyne-rícu. cneov-mága. — 3249. beácen arâred. — 3250. gár-heape Th. leor Ms. Jun. Th. leon Th. N. — 3251. cénost. — 3252. here-vísan. — 3253. lifigendum. — 3254. gár-vudu rærdon. — 3255. óre. Jun. Th.

heard handplega, hægsteald môdige
vâpna vælslihtes, vîgend unforhte,
bilsvaðu blôdige, beadumægnes râs,
* Jun. p. 70. grîmhelma gegrind, þâr Judas* fôr.
Aefter þâre fyrde flôta môdgade;
(199.) Rubenes sunu randas bâron,
sâvicingas ofer sealtne mersc,
mân menio, micel ân getrum
eóde unforht. he his ealdordôm
synnum âsvefede, þæt he sîðor fôr
on leófes lâst. him on leódsceare
frumbearnes riht freóbrôðor ôðþâh
eád and æðelo; he væs gearu svâ þeáh.
Þâr æfter him folca þryðum
sunu Simeônes sveótum cômon,
þridde þeódmægen. þûfas vundon
ofer gârfâre. gûðcyste onþrang
deávig sceaftum. dægvôma becvom
ofer gârsecges [gin], godes beácna sum,
morgen mâre torht. mægen forðgevât.
þâ þâr folcmægen fôr æfter ôðrum
îsern hergum. ân vîsode
mægenþrymmum mâst, þy he mâre vearð,
(200.) on forðvegas, folc æfter [161.] folcum,
cynn æfter cynne. cûðe âghvilc
mægburga riht, svâ him Moyses beád,

3256. módige. — 3257. únfórhte. — 3258. blódige. ræs Th. — ræs impetus, cursus; engl. race, altn. rás. Gr. I, 359. 2, 16. 514. feóndræs Z. 897. gûðræs Andr. Z. 1531. Beov. Z. 3154. heaðoræs Beov. Z. 1046. hilderæs, hondræs, mægenræs, vælræs Beov. 3259. fór Jun. Th. — 3260. módgade. — 3262. sæ-vicingas. — 3263. án Jun. mán.. án Th. — 3264. únforht. ealdordóm. 3265. fór. — 3267. oðþáh. — 3269 þrýðum. — 3270. simeónes. — 3272. gár Jun. gár-fare Th. — 3273. dæg-vóma becvóm. — 3274. gár secges Jun. Th. garsecges gin Z. 3359. Grimm ergänzt 'begong.' Andr. und El. S. XXXVI. Vgl. Andr. Z. 530: 'gârsecges begang.' Andr. Z. 195: 'con him holma begang.' — 3275. mære torht. gevât. 3276. fór. — 3277. án Jun. îsern. án vîsode. — 3278. mæst. mære. — 3279. volcnum Ms. folcum Jun. im Text; volcnum in den Erratis. — 3281. Moises Jun.

eorla æðelo. him væs ân fæder,
leóf leódfruma, landriht geþâh,
frôd on ferhðe, freómagum leóf.
cende cneóvsibbe cênra manna,
heáhfædera sum, hâlige þeóde,
Israêla cyn, on riht godes.
svâ þæt orþancum ealde reccað,
þâ þe mægburge mæst gefrunon,
frumcyn feora, fæderæðelo gehvâs.
Nive flôdas Noe oferlâð,
þrymfæst þeóden, mid his þrîm sunum,
þone deópestan dren[c]flôda,
þâra þe gevurde (201.) on voruldrîce.
hæfde him on hrêðre hâlige treóva,
forþon he gelædde ofer lagustreámas
mâðmhorda mæst, mîne gefræge,
on feorhgebeorh. foldan hæfde
eallum eorðcynne êce lâfe
frumcneóv gehvâs, fæder and môder,
tuddorteóndra, geteled rîme,
mismicelra, þonne men cunnon,
snotor sæleóda. eác þon sâda gehvilc
on bearm scipes beornas feredon,
þâra þe under heofonum hæleð bryttigað.
Svâ þæt vîse men vordum secgað,
þæt from Noe nigoða wære
fæder Abrahames on folctale.
þæt is se Abraham, se* him engla god
naman nivan âsceôp; (202.) eác þon neáh and feor
hâlige heápas in gehyld bebeád,

* Jun. p. 71.

3282. án. — 3283. láud-riht geþáh. — 3284. fród. — 3285. cénde. cénra. 3287. israéla. — 3291. níðe Th. N. flódas Th. Nóe Jun. Nóe oferláð Th. — 3293. drén-floda Jun. drén-flóda Th.; jedoch in der Note berichtigt 'drenc-flôda.' Z. 1393: 'sædrence flôd.' — 3294. voruld-rice. 3297. mine fræge Jun míne gefræge Th. frfræge Ms. — 3299. éce Th écende Th. N. — 3301. geteled rimes Jun. ríme Th. — 3303. snottor sæ-leoda. sæda. — 3306. vise. vórdum. — 3307. wære. — 3310. nívan asceóp. eác. — 3311. gehýld. — gehyld protectio. Andr. Z. 1046: 'on gehyld godes.' Beov. Z. 6107: 'he is mannagehyld.'

verþeóda geveald. He on vrǽce lifde,
siððan he gelǽdde, leófôst feora,
hâliges hǽsum, heáh lond stîgan
[162.] sibgemagas on Seone beorh.
vǽre hie þǽr fundon, vuldor gesâvon,
hâlige heáhtreóve, svâ hæleð gefrunon.
Þǽr eft se snottra sunu Dauides,
vuldorfæst cyning, vitgan lârum
getimbrede tempel gode,
alh hâligne, eorðcyninga
se vîsesta on voruldrîce,
heáhst and hâligôst, hæleðum gefrægôst,
mǽst and mǽrôst, þâra þe manna bearn
fira æfter foldan folmum gevorhte.
(203.) Tô þâm meðelstede magan gelǽdde,
Abraham Isaac, âdfŷr onbran,
fyrst ferhðbana nô þŷ fægra væs,
volde þone lâstveard lîge gesyllan
in bǽlblyse, beorna sêlôst,
his svǽsne sunu tô sigetibre,
ângan ofer eorðan yrfelâfe,
feores frôfre. Đâ he svâ forð gebâd,
leódum tô lâre, langsumne hiht.
he þæt gecŷðde, þâ he þone cniht genam
fæste mid folmum, folccûð geteág
ealde lâfe, ecg grymetode,
þæt he him lîfdagas leófran ne visse,
þonne he hŷrde heofoncyninge.
upârǽmde se eorl, volde sleán
eaferan sînne (204.) unveaxenne

3312. lifde. — 3313. gelirde Jun. — 3314. hæsum. lónd stígon Th. stígan Th. N. — 3315. sib-gemágas. — 3316. vǽre. gesávon. — 3319. lárum. — 3321. alhn Jun. Th. alh D. M. II. Ausg. S. 58. — 3322. vísesta. voruld-ríce. — 3324. mǽrost. — 3326. mágan. — 3327. ádfyr Jun. abrahám isáác. ád-fýr Th. — 3328. nó Jun. nó. fægra Th. — 3329. líge. — 3330. bæl-blyse. — 3332. láfe Jun. ángan. yrfeláfe Th. — 3333. gebád. — 3334. leodum to lafe Jun. leodum to láfe Th., der in diesen Worten keinen rechten Sinn fand. — 3335. genám. — 3336. geteág. — 3337. láfe. — 3338. líf-dagas. — 3339. hýrde. — 3340. úp. — 3341. sínne.

ecgum reodan magan, mid mêce, gif hine god lête.
ne volde him beorht fæder bearn ætniman
hâlig tiber; ac mid handa befêng.
Þâ him styran cvom stefn of heofonum;
vuldres hleóðor vord æfter spræc:
[163.] 'ne slêh þû, Abraham, þin âgen bearn,
sunu mid sveorde! sôð is gecŷðed;
nû þîn cunnode cyning alvihta,
þæt þû viþ valdend vâre heolde,
fæste treóve, seó þe freoðo sceal
in lîfdagum lengest veorðan,
âva tô aldre unsviciendo.
hû þearf mannes sunu mâran treóve?
ne behvylfan mæg heofon and eorðe
his vuldres vord viddra and sîddra,
þonne befæðman mâge foldan sceattas,
(205.) eor*ðan ymbhvyrft and uprodor, * Jun. p. 72.
gârsecges gin and þeós geómre lyft.
he âð svereð, engla þeóden,
vyrda valdend and vereda god,
sôðfæst sigora, þurh his sylfes lîf,
þæt þînes cynnes and cneóvmaga
randvîggendra rîm ne cunnon
yldo ofer eorðan, ealle cræfte,
tô gesecgenne sôðum vordum,
nymðe hvylc þæs snottor in sefan veorðe,
þæt he âna mâge ealle gerîman
stânas on eorðan, steorran on heofonum,
sæbeorga sand, sealte ŷða;
ac hie gesittað be sæm tveónum

3342. eagum Jun. eágum Th.; in der Note berichtigt: 'ecgum.' — mîd méce. — 3343. ætníman. — 3344. ác. — 3345. stýran. — 3346. vórd. — 3347. þín ágen. — 3348. sóð. þín. — 3350. váre. — 3352. líf-dagum. — 3353. áva. Jun. áva.. únsviciendo Th. — 3354. máran. — 3356. vórd. viddra ȝ síddra. — 3357. fóldan. — 3358. úp-rodor. — 3359. gársecges gín. — 3360. ne áð Jun. Th. he Th. N. — 3362. sóðfæst. líf. — 3363. þínes. mága. — 3364. rím. — 3366. sóðum vórdum. — 3368. ána. gerímam. — 3369. stánas. — 3370. sund Ms. Jun. sæ-beorga sand Th. — 3371. ác. sæm.

ôð Egipte inca þeóde
land Cananêa leóde þîne,
(206.) freóbearn fæder, folca sêlôst:·'

[166.] Folc væs âfæred, flôdegsa becvom
gâstas geómre. geofon deáðe hveóp,
væron beorhhliðu blôde bestêmed,
holm heólfre spâv, hreám væs on ŷðum,
væter væpna ful; vælmist âstâh.
væron Egypte eft oncyrde;
flugon forhtigende, fær ongeton.
voldon here bleáðe hâmas findan.
gylp vearð gnornra. him ongên genâp
atol ŷða gevealc. ne þær ænig becvom
herges tô hâme; ac behindan beleác
vyrd mid væge. Þær ær vegas lâgon
mere môdgode. mægen væs âdrenced,
streámas stôdon, storm upgevât
(207.) heáh tô heofonum. herevôpa mæst
lâðe cyrmdon. lyft upgesvearc
fægum stæfnum. flôd blôd gevôd.
randbyrig væron rofene. rodor svipode
meredeáða mæst. môdige svulton,
cyningas on corðre. cyre sviðrode
sæs æt ende. vîgbord scinon
heáh ofer hæleðum. holmveall âstâh,
merestreám môdig. mægen væs on cvealme
fæste gefeterod, forðganges nep
searvum âsæled. sand barenodon

3372. inca. þîne. Zu dem dunkeln inca vergleiche man Cod. Exon. 11, 28 ff.: 'ne ic culpan in þe, incan (reprehensionem) ænigne æfre onfunde.' 3374. sélost. Zwischen p. 164. und 165., welche unbeschrieben sind, zeigen sich Spuren von Verstümmelung der Handschrift. — 3375. afæred. flód-egsa becvóm. — 3376. hveóp. — 3377. blóde bestémed. 3378. spáv. — 3379. astáh. — 3380. oncýrde. — 3381. fær ongéton. 3382. hámas. — 3383. genáp. — 3384. ýða. — 3385. háme. ác. — 3386. væge. ær. — 3387. módgode. ádrenced. — 3388. stódon. upgevát. — 3389. here-vópa mæst. — 3390. láðe. — 3391. flód blód gevód. — 3393. módige. — 3395. sæs. éude. víg-bórd. — 3396. ástah. — 3397. módig. — 3398. Zu nep 'Ebbe' vgl. die Glosse bei Mone (S. 316): 'nepflód ledo.'

vitodre fyrde, hvonne vaðema[n] streám,
sincalda sæ, sealtum ýðum,
æflâstum gevuna, êce staðulas
nacud nŷdboda neósan côme.
fâh væs se gâst, seðe feóndum geneóp.
væs seó hævene lyft (208.) heólfre geblanden.
brim berstende blôdegesan hveóp,
sæmanna sîð, ôð þæt sôð* metod
þurh Moyses [167.] hand môd gerŷmde,
víde væðde, væl fæðmum sveóp.
flôd fâmgode, fæge crungon,
lagu land gefeól. lyft væs onhrêred,
vîcon veallfæsten; vægas burston.
multon meretorras, þâ se mihtiga slôh
mid hâlige hand, heofonríces veard,
verbeámas, vlance þeóde.
ne mihton forhabban helpendra pað
merestreámes môd; ac he manegum gesceód
gyllende grŷre. Gârsecg vedde,
upâteáh, onsleáp. egesan stôdon,
veóllon vælbenna. vît[e]rôd gefeól
heáh of heofonum, (209.) handveorc godes.
fâmigbôsma flôdvearde slôh
unhleóvan væg alde mêce,
þæt þy deáðdrepe drihte svæfon,
synfullra sveót sâvlum lunnon
fæste befarene. flôdblâc here,
siððan hie on bôgum brûn yppinge
môdevæga mæst, mægen eall gedreás,

* Jun p. 73.

3401. sæ. — 3402. Ob anstatt des gänzlich unverständlichen æflâstum zu lesen ist æglâstum oder ægflotum?? Andr. Z. 256 ff.: 'hvanon cómon ge ceólum liðan, mâcræftige menn, on mereþissan âne æg-flotan?' — éce. — 3403. nýd-boda. cóme. — 3404. feðe Jun. Th. Dieser schlägt jedoch vor zu lesen: 'fah fæge gast,' oder, wie Z 3098: 'fleáh fæge gâst.' Ich lese: fâh væs se gâst.. — 3406. blód-egesan hveóp. — 3407. sæ-manna sóð. — 3408. mód. — 3409. víde. — 3410. flód fámgode. — 3412. vícon. vægas. — 3414. heofon-rices. — 3417. mód. ác. — 3418. gársecg Jun Th. — 3419. on sleap Jun. Th. on steap Th. N. stódon. — 3420. væl-benna Th. vit rod Jun. vitrod Th. vitod Th. N. — 3422. fámig-bosma. flód-vearde. — 3425. flód-blác. — 3428. móde-væga. gedreás.

þâ he gedre[n]cte dugoð Egypta,
Faraon mid his folcum. He onfeónd hraðe,
siððan gestâh, godes andsaca,
þæt væs mihtigra mereflôdes veard.
volde hûru fæðmum hilde gesceâdan,
yrre and egesfull. Egyptum vearð
þæs dægveorces deóp leán gesceód,
forðâm þæs heriges hâm eft ne com,
ealles ungrundes, (210.) ænig tô lâfe,
þætte sîð heora secgan môste,
[169.] bodigean æfter burgum, bealospella mæst,
hordvearda hryre, hæleða cvênum;
ac þâ mægenþreátas meredeáð gesvealh,
spelbodan, seðe spêd âhte;
âgeát gylp vera; hie við god vunnon.
Þanon Israhêlum êce rædas
on merehvearfe Moyse sægde,
heáhþungen ver, hâlige spræce,
deóp ærende, — (dægveorc nemnað
svâ gyt verþeóde (211.) on gevritum findað) —
dôma gehvilcne, þâra þe him drihten bebeád
on þâm sîðfate, sôðum vordum.
Gif onlûcan vile lifes vealhstód,
beorht in breóstum, bânhûses veard,
ginfæst god, gâstes cægum,
rûn bîð geregenod, ræd forðgæð.
hafað vîslîcu vord on fæðme;
vile meagollîce môdum* tæcan,
þæt ve gesine ne syn godes þeódscipes,

* Jun. p. 74.

3429. þe.. gedrecte Ms. Jun. þe.. gedrencte Th. — 3430. on feond Ms. Jun. onfeond Th. onfond, onfand Th. N. — 3431. gestáh — 3432. mere-flódes. — 3435. leán. — 3436. hám. — 3437. úngrundes. láfe. — 3438. heoro Ms. Jun. Th. heoro = hûru, oder heora Th. N. — 3441. ác. — 3442. spéd. — 3443. ageát. — 3444. éce rædas. — 3445. Moyse Ms. Jun. Moyses Th. — 3446. spræce — 3447. deóp ærende — 3448. gýt. — 3449. dóma Jun. Th. — 3450. sið-fáte sóðum vórdum. — 3451. lífes vealhstód. — 3452. bán Jun. bán-húses Th. — 3453 cægon Jun. cægon Th. — 3454. gerecenod gæt Jun. rún bið gerecenod ræd Th. — 3455. vislicu vórd. — 3456. módum tæcan. — 3457. sýn. — Die Alliteration ist mangelhaft; auch der Sinn der Worte dunkel.

metodes miltsa. he ûs mâ onlŷhð.
nû ûs bôceras beteran secgað,
lengran lyst vynna. þis is lâne dreám,
vommum âvyrged, (212.) vreccum âlŷfed
earmra anbîd. êðelleáse
þysne gystsele gihðum healdeð,
murnað on môde. mânhûs viton
fæst under foldan. þær bîð fŷr and vyrm,
open êce scræf yfela gehvylces.
svâ nû regnþeófas rîce dælað,
yldo ôððe ær deáð. eft vyrd cymð,
mægenþrymma mæst, ofer middangeard,
dæg dædum fâh. drihten sylfa
on þâm meðelstede manegum dêmeð,
þonne he sôðfæs[170.]tra sâvla lædeð,
eádige gâstas on uprodor,
þær leóht and lîf, (213.) eác þon lissa blæd.
dugoð on dreáme drihten herigað,
veroda vuldorcyning tô vîdan feore.'
Svâ reordode, ræda gemyndig,
manna mildôst, mihtum svîðed,
hlûdan stefne. Here stille bâd
vitodes villan. vundor ongeton,
môdiges mûðhæl. he tô mænegum spræc:
'micel is þeós menigeo, mægenvîsa trum,
fullesta mæst, se þâs fâre lædeð.
hafað ufon Cananêa cyn gelŷfed,

3458. má onlýhð. — 3459. nú. — 3460. lyft Jun. Thorpe, der jedoch lif zu lesen vorschlägt. Die folgenden fünf Verse haben keinen rechten Zusammenhang. — 3461. vrineccum Ms vreccum Jun. Th. — 3462. án bid Jun. ánbid Th. — 3463. gyst-sele gyhðum Jun. gihðum Ms. Th. Ueber gihðu (geohðu, gehðo Gr. Gr. I, 350) 'refugium,' nach Lye, sehe man Gr. Andr. und El. S. 97. — 3464 mánhus Jun. móde. mán-hús Th. — 3465. fýr. — 3466. éce. — 3467. regnþeóf 'Erzdieb, Gaudieb' Gr. Gr. 2 473. 542. Cod. Exon. 453, 14. — ríce dælað. — 3468. ær. — 3469. mæst. — 3470. fáh Jun. Th. — 3471. démeð. — 3472. sóðfæstra. — 3474. lif. — 3476. vídan. tô vidan feore = 'tô vídan aldre' Z. 1012. — 3477. ræda — 3479. hlúdan. bád. — 3480. ongéton. — 3481. módiges múð-hæl. hé tó. — 3482 mægenvisa. — 3484. cananéa. gelýfed.

burh and beágas, bráde rîce.
vile nû gelǽstan þæt he lange gehêt
mid âðsvare engla drihten,
in fyrndagum, fæderyncynne,
(gif ge gehealdaþ hâlige lâre)
þæt ge feónda gehvone forð oferganga þ,
gesittaþ sigerîce (214.) be sǽm tveónum.
beórselas beorna, bîð eóver blǽd micel.'
Aefter þâm vordum verod væs on sâlum,
sungon sigebŷman, segnas stôdon
on fægerne svêg. folc væs on lande.
hæfde vuldres beám verud gelǽded,
hâlige heápas on hild godes
life gefeón, þâ hie ôðlæded hæfdon
feorh of feónda dôme. þeáh þe hie hit frêcne genêðdon,
veras under vætera hrôfas. Gesâvon hie þǽr veallas standan.
ealle him brimu blôdige þuhton, þurh þâ heora beadose-
aro vǽgon.
hrêðdon hildespelle, siððan hie þâm hildfrumum
hôfon here* þreátas. hlûde stefne
for þâm dǽdveorce drihten heredon,
veras vuldres sang [171.] (215.) — vîf on ôðrum —
folcsveóta mǽst, fyrdleóð gâlan,
aclum stefnum, eallvundra fela.
Þâ væs êðfynde Afrisc meóvle
on geofones staðe golde geveorðod.
hand âhôfon halsvurðunge.
bliðe vǽron, bôte gesâvon;
hêddon herereáfes; hæft væs onsǽled.
ongunnon sǽlâfe segnum dǽlan
on ŷðlâfe ealde mâdmas,

* Jun. p. 75.

3485. bráde rîce. — 3486. gehét. — 3487. áð-svare. — 3489. lâre. — 3491. sige-rîce. — 3493. vórdum. — 3494. stódon. — 3496. gelæded. — 3498. life gefeón. — Statt gefeón vermuthet Th. N. gefeonde. — 3499. dóme. — genêðan 'audere, goth. gananþian, ahd. kinendan, alts. ginâðian.' Gr. Gr. I, 361. 2, 512. Andr. und El. S. 120. Beovulf Z. 1912. kehrt unsere Wendung wieder. — 3500. hrófas. — 3501. blódige. — 3502. viþ foron Jun. viþ-foron Th. — 3503. hófon. hlúde. — 3505. sáng. víf on oðrum. — 3513. sæ-lafe. dælan.

reáf and randas. heó on riht sceó[d]
gold and godveb, Josefes gestreón,
vera vuldorgesteald. verigend lâgon
(216.) on deáðstede drihtfolca mæst:·

[173.] Gefrægn ic Hebrêos eádge lifgean
in Hierusalem, goldhord dælan,
cyningdôm habban, svâ him gecynde væs,
siððan þurh metodes mægen on Moyses hand
vearð vîg gifen, vîgena mænieo,
and hie of Egyptum ûtâfôron
mægene micle. þæt væs môdig cyn,
þenden hie þy rîce rædan môston,
burgum veoldon. væs him beorht vela,
þenden þæt folc mid him hiera fæder vâre
healdan voldon. væs him hyrde gôd
heofonrices veard, hâlig drihten,
vuldres valdend, se þâm verude geaf
môd and mihte, metod alvihta,
þæt hie oft fela folca feore gesceódon
(217.) heriges helmum þâra þe him hold ne væs,
ôð þæt hie vlenco ânvôd at vînþege
deófoldædum, druncne geþohtas,
þâ hie æcræftas ânforlêton,
metodes mægenscipe. svâ nô man scyle
his gâstes lufan við gode dælan.

3515. sceó. — 3516. godveb 'purpura.' Gl. M. 359. Cod. Exon. 70, 8: 'godvebba cyst.' 417, 25 ff: 'þâ þe geolo godvebb geatvum frætvað.' godvebbe 'purpura' Gl. M. 353. alts. goduwebbi, ahd. cotaveppi, byssus. Gr. Gr. 2, 421. 536. — Josepes Jun. Th. — 3520. dælan. — 3521. cyningdóm. — 3522. hánd. — 3523. víg — 3524. út afóron. — 3525. módig — 3526. ríce. rædan. — 3528 vâre. — 3529. gód. — 3530. heofon-ríces. — 3532. mód. — 3535. anvód Jun. anvód. vín-þege Th. vînþege 'compotatio' Gr. Gr. 2, 482. 531. — Andr. Z. 1533: '(þæt væs sorgbyrðen) biter beorþegu.' „þege fem. cibus, id quod capitur, von þicgan capere, snmere. vilþege cibus gratus; fôddorþege pabulum Andr. Z. 160. 1102." Gr. Andr. und El. S. 101. Gr. Gr. 2, 531. Kemble Gl. Beov. s. v. þegn. — 3536. deofol-dædum. — 3537. áne forleton Ms. Jun. æ-cræftas ânforleton Th. — 3538. nó. — 3539. his dælan.

nalles þy þe he þæt môste ôððe gemunan volde,
þæt he þâra gifena gode þancode,
þe him þær tô duguðe dryhten scyrede.
Þâ hie þær fundon tô freá[n] gleáve
æðele cnihtas and æfæste
ginge and gôde, in god sæde.
ân væs Ananias, ôðer Azarias,
þridda Misael, metode gecorenc.
þâ þrŷ cômon tô þeódne foran,
hearde and higeþancle, þær se hâðena sæt,
cyning corðres georn, in Caldêa byrig.
Þâ hie þâm vlancan vîsdôm sceoldon,
veras Ebrêa, vordum cŷðan,
(222.) higecræft heáne þurh hâlig môd.
Þâ se beorn bebeád, Babilône veard,
svîðmôd cyning, sînum þegnum,
þæt þâ frumgâras befeore dæde,
þæt þâm gengum þrŷm gâd ne wære
viste ne wæde in voruldlîfe:·

[177.] Þâ væs breme Babilône veard
mære and môdig ofer middangeard,
egesful yldabearnum. no he æ fremede,
ac in oferhygde æghvæs lifde.
Þâ þâm folctogan on frumslæpe,
siððan tô reste gehvearf rîce þeóden,
com on sefan hvurfan svefnes vôma:
hû voruld wære vundrum geteód,
ungelîc yldum, ôð edsceafte.
(223.) vearð him on slæpe sôð gecŷðed,
þætte rîces gehvæs rêðe sceolde gelimpan,
eorðan dreámas ende vurðan.

3607. æ-fæste. — 3609. án. ananías. azarías. — 3612. sæt. — 3614. visdóm. — 3615. vórdum cyðdon Jun. Th. cyðan Th. N. — 3616. mód. — 3618. sviðmód. sínum. — 3620. gád. — 3621. víste. væde. voruldlífe. — 3623. mære] módig. — 3624. æ. — 3625. ác. lífde. — 3626. frum-slæpe. — 3627. ríce. — 3629. wære. geteód. — 3630. úngelic. 3631. slæpe. sóð. — 3632. ríces

[178.] Þâ onvôc vulfheort, se êr vîngâl svæf,
Babilône veard. næs him blîðe hige,
ac him sorh âstâh svefnes vôma.
No he gemunde, þæt him metod væs.
hêt þâ tôsomne sînra leóda
þâ viccungdôm vîdôst bêron.
Frægn þâ þâ mænigeo, hvæt hine gemêtte,
þenden reordberend reste vunode.
vearð he on þâm egesan acol vorden.
þâ he ne visse vord ne angin
svefnes sînes; hêt him secgan þeáh.
Þâ him unblîðe andsvaredon
deófolvitgan (næs him dôm gearu
tô âsecganne (224.) svefen cyninge):
'hû magon ve svâ dygle, drihten, âhicgan
on sefan þînne, hû þe svefne* de,
ôððe vyrda gesceaft vîsdôm bûde,
gif þû his êrest ne meaht ôr âreccan?'
[179.] Þâ him unblîðe andsvarode
vulfheort cyning vitgum sînum:
'nêron ge svâ eácne ofer ealle men
môdgeþances, svâ ge me sægdon
and þæt gecvêdon, þæt ge cûðon
mîne aldorlege, svâ me æfter vearð,
ôððe ic furðor findan sceolde.
ne ge mætinge mîne ne cunnon,

* Jun. p. 78.

3634 onvoc Jun. Th. êr vîn-gal. — 3636. âc. vóma. — 3638 sînra. — 3639. viccungdóm vídost. — viccungdôm. „ags. die doppelten Formen: viccian fascinare, vicce saga, viccungdôm oder viccancræft ars magica; viglian ariolari, vigelere augur, vigelung augurium, incantatio." Grimm D. M. I. Ausg. S. 581. — 3641. reordberend reficiens Gr. Gr. 2, 589. Lye: 'refectionem afferens (quies).' Ich weiss nicht, worauf sich diese Uebersetzung stützt, da reord 'lingua, sermo' bedeutet. Andr. Z. 1282. scheint reordberend allgemeine Bezeichnung der Menschen, sprachbegabt, articulirt sprechend, wie die μέροπες Homer's. Die Stelle lautet: '(sceal âghvylc þêr) reordberendra riht gehŷran (dâdra gehvylcra þurh þæs dêman mûð).' Vgl. Cod. Ex. 18, 4. 24, 8. 63, 26. 84, 5. — 3642. ácol. — 3643. vórd ne ángin. — 3644 sínes. — 3646. dóm. - 3649. vísdóm búde. — 3651. ór Jun. érest. ór Th. — 3652. únbliðe. — 3653. sínum. — 3655. mód-geþances. - 3657 míne. — 3659. mætinge. míne.

þâ þe me for verode vîsdôm bereð.
ge sveltað deáðe, nymðe ic dôm vite
sôðan svefnes, þæs mîn sefa myndgað.'
Ne meahte þâ seó mænigeo on þâm meðelstede
þurh vitigdôm vihte âþencean,
ne âhicgan. (225.) þâ hit forhæfed gevearð,
þætte hie sædon svefn cyninge,
vyrda gerŷnu, ôð þæt vitga cvom,
Daniel, tô dôme, se væs drihtne gecoren,
snotor and sôðfæst, in þæt seld gangan,
se væs ordfruma earmre lâfe,
þære þe þâm hæðenan hŷran sceolde.
him god sealde gife of heofnum
þurh hleóðorcvyde hâliges gâstes;
þæt him engel godes eall âsægde,
svâ his mandrihten gemæted vearð.
[180.] Đâ eóde Daniel, þâ dæg lŷhte,
svefen reccan sînum freán,
sægde him vîslîce vyrda gesceafte,
þætte sôna ongeat svîðmôd cyning
ord and ende þæs þe him ŷved væs.
Đâ hæfde Daniel dôm micelne,
blæd in Babilônia, (226.) mid bôcerum,
siððan he gesæde svefen cyninge,
þæt he âr for fyrenum onfôn ne meahte,
Babilônie veard, in his breóstlocan.
no hvæðere þæt Daniel gedôn mihte,
þæt he volde metodes mihte gelŷfan;
ac he vyrcan ongan voh on felda,
þâm þe deórmôde Dîran hêton,

3660. vísdom. — 3661. íc dóm. — 3662. mín. — 3663. vitigdóm. — 3665. forhæfed 'denegatum.' forhæbban 'abstinere' Gr. Gr. 2, 853. Beov. Gloss. 'forhæbbendra mædena' continentium virginum Gl. M. 351. — 3667. výrda. cvóm. — 3668. dóme. — 3669. sóðfæst. — 3670. þæs Ms. Jun. væs. láfe Th. — 3671. þære. hýran. — 3674. á sægde Jun. ásægde Th. — 3677. sínum. — 3678. vislice Th. vereda Jun. Th. vyrda Th. N. — 3679. svíðmód. — 3680. órd. ýved. — 3681. dóm. — 3682. bócerum. — 3683. gesæde. — 3684. ær. onfón Th. onfón Jun. — 3686. gedón. — 3687. gelýfan. — 3688. ác. — 3689. deórmóde. héton.

se væs on þære þeóde þe svâ hâtte,
bresne Babilônie, þære burgeveard
ânne manlîcan, ofer metodes êst,
gyld of golde, gumum ârærde,
forþâm he gleáv ne væs gumrîces veard,
rêðe and rædleás, riht [ne cûðe.]

* * *

[181.] Þâ vearð hæleða hlyst, þâ hleóðor cvom
bŷman stefne ofer burhvare.
(227.) Þâ hie* for þâm cumble on cneóvum sæton, * Jun. p. 79.
onhnigon tô þâm herige hæðne þeóde,
vurðedon vihgyld. ne viston vræstran ræd.
efndon unrihtdôm, svâ hyra aldor dyde.
mâne gemenged, môde gefrêcnod,
fremde folcmægen, svâ hyra freá ærest
unræd efnde. him þæs æfter becvom
yfel endeleán; unriht dyde.
Þær þrŷ væron on þæs þeódnes byrig
eorlas Israêla, þâ þe â noldon
hyra þeódnes dôm þafigan onginnan,
þæt hie tô þâm beácne gebedu rærdon,
þeáh þe þær on herige bŷman sungon.
þâ væron æðelum Abrahames [182.] bearn,

3691. Babilonige Jun. Th. burhveardas Th. N. — 3692. ánne man-lícan. — 3693. arærde. — 3694. gum-ríces. — 3695. rædleas. Lücke, durch Entfernung eines Blattes entstanden. — 3696. hlyst auditus. Andr. Z. 1586: 'hlyst yst forgeaf' auditus procellam remisit. — cvóm. — 3698. cumbol (Z. 3104) alts. cumbal 'signum, tessera militaris' (Gr. Gr. 2, 59. 318. I, 340. Andr. und El. Erläut. S. 92) bezeichnet hier das aufgestellte Götzenbild. — 3700. vræst = vræstlic 'delicatus' Lye; bonus. Cod. Exon. 423, 23: 'ic eom vræstre þonne heó.' 427, 30: '(ne hafu ic in heafde hvite loccas vræste gevundne.' — ræd. — 3701. efnan, efnian (Z. 3704.) = æfnan (Cod. Exon. 102, 29. 152, 29. 327, 3. Beov. Z. 2928; allein Z. 2508. æfnian) 'perficere.' Gr. Gr. I, 332; dasselbe geæfnan (Cod. Exon. 84, 7. 87, 24. 168, 21. 176, 16. 356, 28 357, 23.) und geæfnian Beov. Z. 1071. 2207. 6206. — únrihtdóm.; — 3702. máne Jun. máne. mode Th. — 3703. árest. — 3704. únræd. becvóm. — 3705. úniht. — 3707. þ hie Jun. Th. þâ þe Th. N á Jun. Th. — 3708. dóm þáfigan. — 3709. rærde. — 3710. herige Jun. Th. byrige Th. N.

wǽron wǽrfæste, viston drihten
êcne uppe, (228.) ælmihtigne.
cnihtas cynegôde cûð gedydon,
þæt hie him þæt gyld tô gode noldon
habban, ne healdan; ac þone heán cyning,
gâsta hyrde, þe him gife sealde.
oft hie tô bôte balde gecwædon,
þæt hie þæs wíges vihte ne rôhton,
ne hie tô þâm gebede mihte gebædan
hæðenheriges vîsa, þæt hie þider hveorfan volden,
guman tô þâm gyldnan gylde, þe he him tô gode geteóde.
þegnas þeódne sægdon, 'þæt hie þære geþeahte wǽron,
hæftas heáran in þisse heánbyrig, þæt þis hergan ne villað
ne þysne vig vurðigean, þe þû þe tô vundrum teódest.'
[183.] Đâ him bolgenmôd Babilône veard
yrre andsvarode, (229.) eorlum onmælde,
grimme þâm gingum, and geócre oncwæð,
þæt hie gegnunga gyldan sceolde,
ôððe þrôvigean þreánied micel,
frêcne fŷres vylm, nymðe hie friðes volde[n]
vilnian tô þâm vyrrestan, veras Ebrêa,
guman, tô þâm gylde, þe he him tô gode teóde.
noldon þeáh þâ hyssas hŷran lârum
in hige hæðnum. hogedon georne,
þæt æ godes ealle gelæste[n],
and ne âvacodon vereda drihtne,
ne þan mægenhvyrfe in hæðendôm,
ne hie tô fâcne freoðo vilnedan,
þeáh þe him se bitera deáð geboden wǽre:·

[184.] Þâ wearð yrre ânmôd cyning.
hêt he* ofn onhætan

* Jun. p. 80.

3712. wǽr-fæste. — 3713. écne ælmihtigne Th. ælmihtne Ms. Jun. — 3714. góde. gedýdon. — 3715. gold Jun. Th. gyld Th. N. — 3716. ác. — 3718. gecwædon. — 3719. víges. — 3720. gebædon. — 3721. visa. — 3722. geteóde. — 3723. þære. wæron. — 3724. þa þis hegan ne villað Ms. Jun. heáran. hergan Th. nach Lye's Vorgang. — víg — 3726. bolgen-mód. — 3731. fýres. volde. — 3733. golde Jun. Th. — 3734. hýran lárum. — 3736. æ. — 3738. hæðendóm. — 3740. gebóden wære. — 3741. ánmód — 3742. ófn. onhætan.

tô cvale cnihta feorum, (230.) forþâm þe hie his cræftas onsôcon.
þâ he væs gelæded * *
svâ he grimmôst mihte * *
frêcne fŷres lige. Þâ he þyder folc samnode,
and gebindan hêt, Babilône veard
grîm and gealhmôd, gôdes spelbodan.
hêt þâ his scealcas scûfan þâ hyssas
in bælblyse, beornas geónge.
Gearo væs se him geóce gefremede, þeáh þe hie svâ grome nŷdde
in fæðm fŷres lîge; hvæðere heora feorh generede
mihtig metodes veard, svâ þæt mænige gefrunon.
hâliga him þær help geteóde, sende him of heán rodore
god, gumena veard, gâst þone hâlgan.
engel in þone ofn innan becvom, þær hie þæt aglâc [185.] drugon;
freóbearn fæðmum beþeahte under þâm fŷrenan hrôfe.
(231.) ne mihte þeáh heora vlîte gevemman * *
vylm þæs væfran lîges, þâ hie se valdend nerede.
[186.] hreóhmôd væs se hæðena þeóden; hêt hie hraðe bærnan.
æled væs ungescead micel. Þâ væs se ofen onhæted,

3743. onsócon. — 3744. va Ms. Jun. in den Erratis, im Text: Þa. Th.: þa. — 3746. frécne fýres líge. — 3748. geálhmód. — gealhmôd = gealgmôd 'tristis, atrox.' Andr. Z. 32: 'âguton gealgmôde gâra ordum.' Z. 563: 'grome gealgmôde.' Cod. Exon. 274, 10: 'gealgmôd guma.' 278, 15: 'grymetade gealgmôd;' nicht zu verwechseln mit gâlmôd 'lascivus.' Gr. Gr. 2, 664. — 3750. bæl-blyse — 3751. geóce. gróme. — 3752. fýres líge. — 3754. halige Jun. Th. haliga Th. N. — heán. — 3756. ófn becvóm. áglac. — 3757. fýrenan hrófe. — 3758. vlíte. — Die mangelhafte Alliteration lässt auf eine Lücke schliessen. — 3759. væfre 'vagus.' Beov. Z. 2661: 'vælgæst væfre.' Z. 4835: 'væfre and vælfûs.' — líges. — 3760. hreohmód. — 3761. ungescead adv. unsäglich? gescead 'oratio' Gl. M. 338. mid suman gescade 'quadam ratione' M. Gl. 350. of þâm gelícôstan gescade 'simillima collatione.' M. Gl. 336. Zu Grunde liegt das Verbum gescadan, gesceadan (Z. 3433. 3533.) 'separare dividere,' wovon das subst. neutr. gescad 'distinctio, divisio, discretio.' Gr. Gr. I, 358. 2, 740. Thorpe (in der Note zu unserer Stelle) will dem Worte ungescead die Bedeutung 'ungeheuer' beilegen. — ófen onhæted.

îsen eall þurhgleded. hine þær êsnas mænige
vurpon vudu on innan, svâ him væs on vordum gedêmed.
bæron brandas on bryne blâcan fŷres.
Volde vulfheort cyning vall onstellan
îserne ymb æfæste, ôð þæt upgevât
lig ofer leófum and þurh lust geslôh
micle mâre, þonne gemet være.
Đâ se lîg gevand on lâðe men,
hæðne of hâlgum. hyssas væron
blîðemôde. (232.) burnon scealcas
ymb ofn ûtan. alet gehvearf
teónfullum on teso, [187.] þær tôgeseah
Babilône brego. blîðe væron
eorlas Ebrêa. ôfestum heredon
drihten on dreáme. dydon svâ hie cûðon
ofne on innan aldre generede.
guman glædmôde god vurðedon,
under þæs fæðme þe geflŷmed vearð
frêcne fŷres hæto. freóbearn vurdon
âlæten lîges gange. ne hie him þær lâð gedydon,
næs him se svêg tô sorge, þon mâ þe sunnan scîma;

3762. îsen — esne, goth. asneis, (μισθωτός) ahd. asanari, asneri (Gr. Gr. 1, 640. 2, 161.) 'servus.' Psalm 115, 6.: 'eálâ! ic eom þîn âgen êsne, Drihten, and þîn svylce eom scealcombehte, and þînre þeóvan sunu, on þe ácenned.' — 3763. vórdum gedémed. — 3764. brŷne blácan fŷres. — 3765. onstealle Jun. Th. onsteallan Th. N. — 3766. æfæste Jun. îserne æfeste. gevát Th. — 3767. líg. — 3768. máre. være. — 3769. líg gevánd. láðe. — 3772. útan. álét. — alet (= æled Z. 2895. 3761.) altn. eldr 'ignis, pabulum ignis' Lye s. v. — 3773. on teso in dextram Lye, der es mit goth. 'taihsvo, δεξιά' zusammenstellt; die Bedeutung ist dem Zusammenhange wenig angemessen, und die ganze Stelle von Thorpe, der teso = teosu (Cod. Exon. 362, 9: 'on teosu tyhtaþ') nimmt, in den Noten zum Cod. Exon. S. 525. berichtigend also übersetzt: 'to the hurt (on teso) of the wicked.' Sollte das Wort mit teorian (Cod. Ex. 469, 21.) 'deficere' oder teran (Gr. Gr. I, 334.) 'lacerare' sich verbinden lassen? — 3774. váron. — 3780. fŷres — 3781. alæten liges. — gang, gong 'iter; turma.' Z. 3569. 4140. Andr. Z. 455: 'under svegles gang.' Z. 869: 'svegles gong.' Z. 1694: '(þær næfre feóndes ne biþ) gâstes gramhydiges gang on lande.' El. Z. 1256: '(svâ ic on bôcum fand) vyrda gangum on gevritum cýðan.' láð. — 3782. má. scima.

ne se bryne beót mæcgum, þen* in þâm beóte vâron; * Jun p. 81.
ac þæt fŷr scyde tô þâm, þe þâ scylde vorhton.
Hveorfon þâ hæðenan hæftas fram þâm hâlgan cnihton.
vêrigra vlite minsode, þâ þe þy vorce gefægon.
(233.) Geseah þâ svîð[186.]môd cyning, þâ he his sefan ontreóvde,
vundor on vîte âgangen — him þæt vræclîc þuhte —
hyssas hâle hvurfon in þâm hâtan ofne
ealle æfæste þrŷ. him eác þær væs
ân on gesyhðe engel ælmihtiges.
him þær ôviht ne derede; ac væs þærinne
ealles gelîcôst efne þonne
on sumera sunne scîneð
and deávdropan on dæge veorðeð
vinde geondsaven. þæt væs vuldres god,
þe hie generede við þâm nîðhete.
Đâ Azarias ingeþancum
hleóðrade hâlig þurh hâtne lîg,
dæda georn; drihten herede
ver vomma leás, and þâ vord âcvæð:
'metod alvihta! hvæt, þû eart mihtum svîð,
(234.) niðas tô nergenne. is þîn nama mære,
vlîtig and vuldorfæst, ofer verþeóde.
siendon þîne dômas in daga gehvâm
sôðe and gesvîðde and gesigefæste,
svâ þû eác sylfa eart. * *

3784. þæt fyr fyrscyde Ms. Jun. ác. fŷr Th. — scyde 'læsit, nocuit.' Andr. Z. 1561. (Erl. S. 135): 'ûs seó vyrd scyðeð.' Dasselbe sceððan (Gr. D. M. II. Ausg. S. 378) El. Z. 311: 'sceðþeð.' C. II, Z. 147: '(ne ic þâm sâvlum ne môt) ænigum sceððan.' — 3786. gefægon. — 3787. sviðmód. — 3788. víte. — 3789. hátan. — 3790. æfæste ðrý. — 3791. án. — 3792. ác. — 3793. gelícost. — 3794. scíneð. — 3795. deávdrias 'ros agri' Lye; deávdripas 'guttæ roris' Th. N. — 3798. Hier beginnen die Lesarten des Codex Exoniensis ed. Thorpe S. 187 ff. — him þa azarias Cod. Ex. in-geþoncum. Cod. Ex. n geþancum Th. — 3799. hleoþrede. þurh-hatne lig Cod. Ex. hátne líg Th. 3800. dreag dædum georn Cod. Ex. dæda Th. — 3801. vis in veorcum ⁊ þas vord acvæð Cod. Ex. ⁊ þa vórd Th. — 3802. meotud all-vihta. meahtum Cod. Ex. — 3803 nerganne. noma Cod. Ex. þín. mære Th. — 3805. sindon þine domas on dæda gehvam Cod. Ex. þíne dómas Th. — 3806. sóðe Th. — 3807. fehlt im Cod. Ex.

syndon þîne villan on voruldspêdum
rihte and gerûme, rodora valdend!
geóca ûser georne nû, gâsta scippend,
and þurh [hyldo] help, hâlig drihten!'
Nû ve þec for þreáum and for þreánydum
and for eáðmêdum ârna biddaþ,
lîge belegde. ve þæs lifgende
vorhton on vorulde. eác þon vom dydon
ûser yldran, for oferhygdum
brâcon bebodo (235.) burhsittende,
hâd oferhogedon hâlgan lîfes.
Siendon ve [189.] tôvrecene geond vîdne grund,
heápum tôhvorfene. hyldeleáse
is ûser lîf geónd landa fela,
fracoð and gefræge folca manegum,
þâ ûs êc bevrâcon tô þæs vyrrestan
eorðcyninga æhtgevealde,
on hæft heoru grimra. and ve nû hâðenra
þeóvnêd þoliaþ. Þæs þe þanc sie,
vereda vuldorcyning, þæt þû ûs þâs vrace teódest.
[190.] ne forlêt þû ûsic âna, êce drihten,

3808. eac þine villan in vorulð-spedum Cod. Ex þine Th. — 3809. ryhte mid ræde rodera v. Cod. Ex. gerúme Th. — 3810. geoca us georne gæsta scyppend. — 3811. hyldo ist aus dem Cod. Exon. von Thorpe ergänzt. — 3812. þearfum Cod. Ex. ðeo nydum Ms. Jun. — 3813. arena. — 3814. lege bilegde. Nach einer von Thorpe in der Vorrede zu seiner Ausgabe des Cod. Ex. p. V. (Nota 2.) bemerkten Eigenthümlichkeit setzt diese Handschrift unter andern bi- für be-, e für æ. — leg = lîg. S. Z. 44. 3657; legdraca für lîgdraca Gr. Gr. 2, 465. 491. — lîge. lîfgende Th. — 3815. in vorulde. dyde. Ms. Jun. Th. dydon Cod. Ex. Th. N. — 3816. yldran usse. in oferhygdum Cod. Ex. — 3817. þin bibodu bræcon burhsittende Cod. Ex. burh-sittendum Ms. Jun. — 3818. hád Jun. Th. — lífes Th. — 3819. vurdon ve Cod. Ex. vídne grúnd Th. — 3820. tohvorfne. hylda Cod. Ex. — 3821. væs ure lif [líf Th.] geond londa Cod. Ex. — 3822. fracuð. fold-buendum Cod. Ex. — 3923. nu þu usic bevræce in þas vyrrestan Cod. Ex. þa us éc bevræcon to þæs Jun. Th. — 3824. æht- gevealda Cod. Ex. æhta gevealde Jun. Th. — 3825. in hæft heoro grimmes sceolon ve þær hæþenra Cod. Ex. — 3826. þrea-nyd Cod. Ex. Die Worte von þoliaþ (þolian) bis Z. 3831. genumen fehlen im Cod. Ex., weil die obersten Zeilen auf S. 53b. der Handschrift abgeschnitten sind. — 3828. ána éce Th.

for þâm miltsum, þe þec men hnî*gaŏ, * Jun. p. 82.
and for þâm treówum, þe þû tîrum fæst,
niŏa nergend, genumen hæfdest
tô Abrahame (236.) and tô Isaace
and tô Iacobe, gâsta scyppend!
Þû him þæt gehête þurh hleóŏorcvyde,
þæt þû hyra frumcyn in fyrndagum
ŷcan volde, þætte æfter him
on cneórissum cenned vurde,
and seó mænigeo mære vâre
hâd tô hebbanne, svâ heofonsteorran;
bebûgaŏ brâdne hvyrft, ôŏ brimflodas,
svâ sæfaroŏa sand geond sealtne vâg
in eargrynde, þæt þus his unrîma
in vintra vorn vurŏan sceolde.
Fyl nû frumspræce, þeáh heora feá lifigen.
vlitiga þînne vordcvyde and þîn vuldor on ûs.
gecŷŏ cræft and miht, þæt þâ Caldêas
and folca fela gefrigen habbaŏ,
þâ þe under heofenum hæŏene lifigeaŏ,
(237.) and þæt þû âna cart êce drihten,

3829. hligaŏ Jun. Th. hnîgaŏ, nach Lye's Vorschlag in der Note bei Th. Vgl. Z. 739. nebst der Anmerkung. — 3831. hæfdes Cod. Ex. Nach Thorpe l. c. lässt der Cod. Ex. das t der 2. sing. aus und schreibt z. B. gehogdes für gehogdest, hæfdes für hæfdest. — 3832. isace Cod. Ex. isááce Th. — 3833. gæsta Cod. Ey. — 3834. hleoþor-cvidas Cod. Ex. gehéte hleoŏor-cvyde Th. — 3835. from-cynn on Cod. Ex. — 3836. ycan Cod. Ex. ican Ms. Jun. ícan Th. þæt hit æfter him Cod. Ex. — 3837. on cyne-ryce Cod. Ex. cénned Th. — 3838 mære vâre Th. yced on eorþan, þæt sva unrime Cod. Ex. — 3839. had to hebban Cod. Ex. hat Ms. Jun. Th. — 3840. bebugaŏ brádne Th. bugaŏ bradne hvearft oŏ brim-flodas Cod. Ex. oŏ þ brim-faro Ms. Jun. Th. — 3841. þæs sæ-faroŏa sand Ms. Jun. Th. vâg Th. svâ varoŏa sond ymb sealt væter Cod. Ex. Den Unterschied zwischen varoŏ und faroŏ gibt Grimm an, unter Zuziehung unserer Stelle, Andr. und El. S. 101. f. — 3842. yþe geond ear-grund, þæt sva unrime Cod. Ex. me áre gryndeŏ þ Jun. Th. únríma Th. — 3843. ymb vintra hvearft veorŏan sceolde. — 3844. þa frumspræce, þeah þe user fea lifgen Cod. Exon. frum-spræce. feá Th. — 3845. vlitega þine vordcvidas ⁊ ŏin vuldor us Cod. Ex. þínne vórd'-cvyde. þín Th. — 3846. meaht, nu þec Cod. Ex. miht þ þ Ms. Jun. Th. þa Th. N. — 3847. ⁊ eac fela folca gefregen habban Cod. Ex. — 3848. lässt Cod. Ex. aus. — 3849. ána. Jun. Th. éce Th.

veroda valdend, voruldgesceafta,
sigora settend, sôðfæst metod.'
Svâ se hâlga ver hergende væs
metodes miltse, and his mihta spêd
rehte þurh reorde. Đâ of roderum væs
engel ælbeorht ufan onsended,
vlitescŷne ver on his vuldorhaman,
se him cvom tô frôfre and tô feorhnere
mid lufan and mid lisse; se þone lîg tôsceáf,
hâlig and heofonbeorht, hâtan [191.] fŷres,
tôsveóp hine and tôsvende þurh þâ svîðan miht
lîges leóma[n], þæt hyra lîce ne væs
ôviht geegled; ac he on andan slôh
fŷr on feóndas for fyrendædum.
Þâ væs on þâm ofne, þær se engel becvom,
vindig and vynsum, vedere gelîcôst,
(238.) þonne hit on sumeres tîd sended veorðeð
dropena drearung on dæges hvîle,
vearmlîc volcna scûr. Svylc bîð vedera cyst,
svylc væs on þâm fŷre freán mihtum
hâlgum tô helpe. vearð se hâta lîg
tôdrifen and tôdvæsced. Þær þâ dædhvatan
geond þone ofen eódon, and se engel mid
feorhnerigende, se þær feorða væs:

3850. im Cod. Ex. nach 3851. vuldres valdend ⁊ voruld. —sceafta Cod. Ex. — 3851. sóð-fæst Th. sige-rof settend ⁊ soð meotod Cod. Ex. — 3853. meotudes miltse ⁊ his mod-sefan Cod. Ex. — 3854. ða of roderum vearð Cod. Ex. — 3855. ælbeorhta ufon Cod. Ex. — 3856. vlíte scýne· vuldor-háman Th. vuldor-homan Cod. Ex. — 3857. cvóm Th. cvom him þa to are ⁊ to ealdor-nere Cod. Ex. — 3858. þurh lufan ⁊ þurh lisse Cod. Ex. líg Th. — 3859. hátan fýres Th. — Vor 3860. schaltet Cod. Ex. ein: 'þ se bittra bryne beorgan sceolde for þæs engle: ege æfæstum þrîm.' — 3860. tosveop ⁊ tosvengde þurh svíðes meaht — 3861. ligges leoma Ms. Jun. liges leoman Cod. Ex. — sva hyra lice ne scod Cod. Exon. hyre líce Ms. Jun. hyra líce Th. — 3862. ác Th. — 3863. fýr. dædum Th. — 3862. und 3863. fehlen im Cod. Ex. — 3864. ac væs in þam ofne þa se engel cvom Cod. Ex. ófne becvóm Th. — 3865. vedere onlicust Cod. Ex. gelícost Th. — 3866. þon̄ on Cod. Ex. tíd. Th. — 3867. hvíle Th. dreorung mid Cod. Ex. — 3868. fehlt im Cod. Ex. scúr Jun. Th. — 3869. se væs in þam fire for frean meahtum Cod. Ex. fýre freán Th. — 3870. háta líg Th. — 3871. todvæscæd Jun. - 3872. bis 3875. incl. fehlen. — 3872. ófen. mid Th.

Annanias and Azarias
and Misael. Þær þâ môdhvatan
þrŷ on geþancum þeóden heredon,
bædon bletsian bearn * Israêla,
eall landgesceaft, êcne drihten,
þeóda valdend. Svâ hie þrŷ cvædon
môdum horsce þurh gemêne vord:

'Đe gebletsige, bylyvit fæder,
(239.) voruldcræfta vlite, and veorca gehvilc,
heofonas and englas, and hlûttor væter,
þâ þe on roderum, on rihtne gesceaft,

* Jun. p. 83.

3874. azarías Th. — 3875. mód Th. — 3876. þry mid geþoncum Cod. Ex. — 3877. bædon Th. bædon bletsunge bearn in vorulde Cod. Ex. — 3878. ealle gesceafte Cod. Ex. écne Th. — 3879. hi Cod. Ex. — 3880. módum vórd Th. — 3881. bletsige þec bilvit fæder Cod. Ex. — 3882. voruld-sceafta vuldor Cod. Ex. — Von 3884. an weicht der Gesang des Azarias im Cod. Ex. so bedeutend ab, dass eine wörtliche Vergleichung unthunlich, dagegen angemessen erschien, ihn hier vollständig bis zu Ende folgen zu lassen.

1. ⁊ eal mægen eorðan gesceafta
bletsige þec, sóðfæst cyning, sunne, ⁊ mônan
leóhte leóman, lifgende god,
hædre ⁊ hlûtre, ⁊ heofondreáme
5. væstem veorðian. Ful oft þû vuldor-cyning
þurh lyft lætest leódum tô freme
mildne morgenren. monig sceal siððan
vyrt onvæcnan, eác þon vudu-bearvas
tânum tŷdraþ. trymmaþ eorð-velan,
10. hleoþ ⁊ hlûttraþ. Næfre hlisan âh
meotud þan mâran, þoñ he viþ monna bearn
vyrceþ vel-dædum. Vís bíð se þe con
ongytan þone geócend, þe ûs eall gôod
syleþ, þe ve habbaþ, þenden ve hêr beóþ,
15. ⁊ ûs milde meotod mâre gehâteþ,
gif ve geearniaþ, elne villaþ,
þoñ feran sceal, þurh freán hæse,
sundor ânra gehvæs sâvl of lice.
⁊ þec, god dryhten, gæstas hergen,
20. byrnende fŷr ⁊ beorht sumor,
vearme veder-dagas, valdend manna,
freán, on ferhðe. Fremest eorð-velan,
þurh monigne hâd, milde dryhten;
⁊ þec dæg ⁊ niht, dômfæst cyning,

3885. vuniaƀ in vuldre, þâ þec vurƀiaƀ,
and þec, ælmihtig, ealle gesceafte,
rodorbeorhtan tunglu, þâ þe ryne healdaƀ,

---

25. lofigen ⁊ lifigen, lux ⁊ tenebre,
þe þâs verþeóda veardum healdaƀ.
deóp dryhtnes bibod drugon hi, ƿ longe.
⁊ þec, crist cyning, ceolas veorƀian,
fæder, forst ⁊ snav, folca valdend,
30. vinter-biter veder, ⁊ volcna genipu;
⁊ þec liexende lîgetta hergen,
blâce breahtum hvate, brytenrices veard,
dŷrne drihten, â þin dôm sy
gôd ⁊ genge þû þæs geornlîce
35. vyrcest, vuldor-cyning; væstmum herge
bletsien blêdum; ⁊ þîn blæd vese
â forƀ êce, ælmihtig god.
Vesaƀ ⁊ veaxaƀ ealle verþeóde,
lifgaƀ bi þâm lissum, þe se leofa cyning,
40. ece dryhten, âr gesette
sînum bearnum tô brîce, bremen dryhten.
Ond þec, hâlga god, heá dûna
geond middangeard miltsum hergen,
fæger folde, ⁊ fæderrîce;
45. forƀon valdend scôp vudige môras,
lofe leánige leóhtes hyrde.
Bletsige þec, sôƀfæst cyning, sæs ⁊ vætra,
heá holmas, hâligne dryhten,
dômlîce deóp væter, ⁊ dryhtnes bibod
50. geofonflôda gehvylc georne bihealdeƀ,
þon merestreámas meotudes rædsvum,
væter, onvealcaƀ. Viton eald gecynd,
ƿ âr gescôp êce dryhten
laguflôda bigong, leóhtes hyrde,
55. on þâm vuniaƀ vîdferende
siƀe on sunde seldlîcra fela.
Bletsien þec þâ ealle, êce dryhten,
þurh þînne villan, vuldorfæst cyning.
⁊ þec ealle âsprynge, êce dryhten,
60. heánne hergen. Ful oft þû hlûttor lætest
væter vynlico tô voruldhyhte
of clife clænum, ƿ ûs se cyning gescôp
monnum tô miltse, ⁊ tô mægeneácan.
Bletsien þec, bilvit fæder,
65. fiscas ⁊ fuglas, felameahtigne þe
ealle, þâ þe onhrêraƀ hreó vægas

sunna and mônа, sundor ânra [192] gehvilc,
herige in hâde; and heofonsteorran,

---

on þâm brâdan brime, bremen dryhten,
hergen hâligne, ȝ heofonfuglas,
þâ þe lâcende geond lyft faraþ.
Bletsien þec, dryhten, deór ȝ nŷten,
meotud monna bearn miltsum hergen,
ȝ êcne god Israhêla cynn.
Bletsien þe þine sacerdos, sôðfæst cyning,
milde mæsseras mærne dryhten,
ȝ þine þâs, þeóda hyrde,
svylce hâligra hlûttre sâule
ȝ, êce god, eáðmôdheorte.
Nû þec Ananias ȝ Azarias,
ȝ Misahel, meotud, miltsum hergaþ,
nû ve geónge þrŷ god bletsiaþ,
felameahtigne fæder in heofonum,
þone sôðan sunu, ȝ þone sigefæstan gæst;
forþon ûs onsende sigora valdend
engel tô âre, seðe ûs bearg
fŷr ȝ feóndas, ȝ mid fiðrum bevreáh
viþ bryne brôgan.' Breahtmum hvurfun
ymb þ hâte hûs hæðne leóde,
þâ þæt ongeaton godes andsacan,
þ hi ne meahtan, ne meotod volde,
âcvellan cnyhta æ, ac hy crist scilde.
Hvearf þâ tô healle, svâ he hraðôst mealite,
eorl acolmôd, þæt he ofer his ealdre gestôd,
âbeád þâ for þâre duguðe deóp ærende,
hâligra gehyld — hlyst væs þærinne —
gromhydig guma: 'þæt ic geare viste,
þæt ve III. hæfdon þeóda vîsan,
geónge cniehtas, for gæstlufan
gebunden tô bâle in byrnendes
fŷres leóman. nû ic þær IIII. men
sênde tô siðe; nales me sylfa gerâd.
Hveorfaþ nû æfter heorðe, nængum hât sceðed
ofnes æled; ac him is engel mid.
hafaþ beorhtne blæd, ne mæg him bryne sceððan
vlitigne vuldorhoman.' Đâ þâm vordum sveálg
brego Caldêa, gevât þâ tô þâm bryne gongan
ânhydig eorl, þ he ofer þâm âde gestôd.
hêt þâ of þâm lîge lifgende bearn

3888. ânra Jun. Th. — 3889. háde Th.

deáv and deór scûr, þâ þec dômige.
and þec, mihtig god, gâstas lofige;
byrnende fŷr and beorht sumor
nergend hergaþ; niht somod and dæg,
and þec landa gehvilc, leóht and þeóstro,
herige on hâde, somod hât and ceald.
and þec, freá mihtig, forstas and snâvas,
vinterbiter veder and volcenfaru
(240.) lofige on lyfte. and þec ligetu
blâce berhtmhvate, þâ þec bletsige.
eall eorðan grund, êce drihten,
hyllas and hrusan and heâbeorgas,
sealte sæwægas, sôðfæst metod,
eástreámŷða, and upcyme
vætterspryncvylla, þâ þec vurðiað.
hvalas þec herigaþ, and hefonfugolas
lyftlâcende; þâ þe lagostreámas,
væterscipe, vecgaþ, and vildu deór
and neáta gehvilc naman bletsie.
and manna bearn môdum lufiaþ,

Nabocodonossor neár ætgongan.
Ne forhogodon þæt þâ hâlgan, siððan hi hvætmôde
voruldcyninges veorn gehŷrdon;
ac eódon of þâm fŷre feorh unvemme,
vuldre gevlitegad, svâ hyra vâdum ne scôd
glfre glèda; ac hi mid gâstlufan
synne gesvencton ȝ gesigefæston,
môdum gleáve, in monþeávas.
þurh foreþoncas fŷr gedygdon:·
[Cod. Exon. ed. Thorpe p. 190, 20 - 197, 17.]

3890. scúr. dómige Th. — 3892. fýr Th. — 3895. háde Jun. Th. hát Th. — 3899. bláce Th. — 3900 éce Th. — 3901. hruse terra, mons. Gr. Gr. I, 341. 2, 22. D. M. II. Ausg. S. 230, wo hruse mit ags. rind = cortex zusammengestellt wird. El. Z. 218: '(hvâr se vuldres beám) hâlig under hrusan hŷded være.' Z. 624: '(hvâr seó rôd vunige radorcyninges) hâlig under hrusan.' Z. 842: '(siððan beácening) hâligre under hrusan he mid handum befêng (vuldres vynbeám).' Im Andreas ist mir das Wort nicht aufgestossen. — heá Th. — 3902. sæwægas sóðfæst Th. — 3903. eá-stream-ýða Th. — 3905. heofon Jun. — 3908. neáta. náman Th — 3909. módum Th.

and þec Israêla, âhta scyppend,
herigaƀ in hâde, herran þinne.
and þec hâligra heortan cræftas,
sôƀfæstra gehvâs sâvle and gâstas
loſiaƀ, liffreán, leán sellende eallum,
(241.) êce drihten. Annanias þec
and Azarias and Misael, metod, dômige
breóstgeþancum. ve þec bletsiaƀ,
freá folca gehvâs, fæder ælmihtig,
sôƀ sunu metodes, sâvla nergend,
hæleƀa helpend, and þec, hâlig gâst,
vurƀaƀ in vuldre, vitig drihten;
ve þec herigaƀ, hâlig drihten,
and gebedum bremaƀ. þû gebletsad eart,
[193.] gevurƀad ferhƀ[e], ofer vorulde hrôf,
heáhcyning heofones, hâlgum mihtum,
lifes leóhtfruma ofer landa gehvilc.'
Đâ þæt ehtode * ealde þeóde
Nabochodonossor viƀ þâm nêhstum
folcgesîƀum (242.) 'þæt eóver fela geseah,
þeóden mîne, þæt ve þrŷ syndon
geboden tô bâle in byrnende
fŷres leóman. nû ic þâr feóver men
geseó tô sôƀe, nales me selfa leogeƀ.'
Đâ cvæƀ se þe væs cyninges râsva,
vîs and vordgleáv: 'þæt is vundra sum,
þæt ve þâr eágum onlôciaƀ.
geþenc, þeóden mîn, þîne gerysna.
ongyt georne, hvâ þâ gyfe sealde
gingum gædelinge. hie god herigaƀ
ânne êcne, and ealles him

* Jun. p. 84.

3913. sóƀfæstra Th. — 3914. líf-freán Th. — 3915. éce. annanías Th. — 3916. Adzarias Jun. Th. dómige Th. — 3919. sóƀ Th. — 3924. ferhƀ Ms. Jun. Th. hróf Th. — 3930. míne Th. — 3931. bǽle Th — 3932. fýres Th. — 3933. sóƀe Th. — 3935. vís ⁊ vórd-gleav Th. — 3936. onlóciaƀ Th. — 3937. mín. þíne Th. — 3939. gædeling, 'socius, sodalis;' ahd. kadulinc, katalinc, gatiling, alts. gaduling, gadoling 'affinis, cognatus, popularis.' Gr. Gr. 2, 352. Beov. Z. 5230: 'his gædelinges (gûƀgevâdu).' — gingum Th. — 3940. ánne écne Th.

be naman gehvâm on neód sprecað;
þanciað þrymmes þrîstum vordum,
cveðað, he sie âna ælmihtig god,
vitig vuldorcyning vorlde and heofona.
åban þû þâ beornas, brego Caldêa,
ût of ofne. (243.) nis hit ôvihtes gôd,
þæt hie sien on þâm lâðe leng, þonne þû þurfe.'
[195.] Hêt þâ se cyning tô him cnihtas gangan.
hyssas hearde hŷrdon lâre,
cyrdon cynegôde, svâ hie gecŷðde væron.
hvurfon hæleð geónge tô þâm hæðenan foran.
væron þâ bendas forburnene, þe him on bânum lâgon,
lâð searo leóda cyninges, and hyra lîce geborgen.
næs hyra vlîte gevemmed, ne nænig vrôht on hrægle,
nc feax fŷre besvæled; ac hie on friðe drihtnes
of þâm grimman grŷre glade treddedon,
gleávmôde guman, on gâstes hyld.
[196.] Đâ gevât se engel up (244.) sêcan him ece dreámas,
on heánne hrôf heofona rîces.
hêhþegen and hold hâlgum metode
hæfde on þâm vundre gevurðod þe þâ gevyrhto âhton.
hyssas heredon drihten for þâm hæðenan folce,
stêpton hine sôðcvidum and him sædon fela
sôðra tâcna, ôð þæt he sylfa gelŷfde,
þæt se være mihta valdend, se þe hie of þâm mirce generede.
Gebeád þâ se bræsna Babilône veard,
svîðmôd sînum leódum, þæt se være his aldre scyldig,

3942. vórdum Th. — 3943. ána Jun. Th. — 3945. ában Th. — 3946. út. óvihtes gód Th. — 3947. láðe Th. — 3949. láre Th. — 3950. góde væron Th. — 3951. tó Th. — 3952. benne Jun. Th. bendas Th. N. bánum lágon. — 3953. láð. líce Th. líce Jun. — 3954. nænig. — 3955. fýre. ác. — 3957. gleav-móde. — 3958. gevát úp. sécan. éce. — 3959. hróf. ríces. - 3960. þegn Jun. — 3962. heredo Ms. Jun. — 3963. hie Ms. Jun. cvydum Jun. — 3964. tácna. — 3965. væ̀re. — mirc, myrc 'obscurus, tenebrosus,' alts. mirki Gr. Gr. I, 343. Gr. Andr. und El. S. XIX. Andr. Z. 1219: '(þeáh þû drype þolige) myrce manslaga.' — Hier jedoch ist es das subst. mirce 'tenebræ, carcer,' nach Lye s. v.; das Wort ist sonst nicht nachgewiesen — 3966. babilóne. — 3967. sviðmód sinum.

se þæs onsôce, þætte sôð wære
mære mihta valdend, se hie of þâm morðre âlysde.
ágæf him þâ his leóda lâfe, þe þær geläd * de wæron, * Jun. p. 85.
and nahte ealdfeóndum, þæt hie âre hæfdon.
Wæs heora blæd in Babilône, siððan hie þone bryne fandedon.
(245.) dôm wearð æfter duguðe gecýðed, siððan hie drihtne gehýrdon;
wæron hyra rædas rîce, siððan hie rodera valdend,
hâlig heofonrîces veard, wið þone hearm gescylde.
[197.] Đâ ic sêcan gefrægn
sôðum vordum, siððan he vundor onget,
Babilône veard, þurh fŷres bryne,
hû þâ hyssas þrŷ hâtan ofnes
fær grŷre, fŷres, oferfaren hæfdon,
vylm þurhvôdon, swâ him viht ne sceód
grim glêda nîð, godes spelbodan,
frecnan fŷres; ac him frið drihtnes
wið þæs egesan grŷre aldor gescylde.
Đâ se þeóden ongan geþinges vyrcan.
hêt þâ tôsomne sîne leóde,
and þâ on þâm meðle ofer menigo bebeád
vyrd gevordene and vundor godes,
þætte on þâm cnihtum (246.) gecýðed wæs:
'onhicgað nû hâlige mihte,
vîse vundor godes. ve gesâvon, þæt he
wið cvealme gebearh cnihtum on ofne,

3968. onsóce. sóð wære. — 3970. agaf Jun. — 3971. nægan „poetice, ut videtur, pro hnigan, inclinare se, morem gerere" Lye, mit Bezugnahme auf Z. 2952: 'þæt hine veroda god vordum nægde.' Es müsste nahte eine Nebenform zu nægde sein; es auf nâgan d. i. ne âgan zurückzuführen, verbietet der Sinn. — âre. — 3973. dóm. — gehýrdon. — 3974. rædas rice. — 3976. sécan. sóðum vórdum. — 3978. fýres. — 3979. þrý hátan ófnes. — 3980. fær. fýres. — 3981. þurhvódon. — 3982. ac godes spelbodan Jun. Th. — 3983. fýres. ác. — 3986. sine. — 3987. meðel 'concio,' zu maðelian (Z. 346. 519. 1814.) gehörig. El. Z. 280. Andr. Z. 262. C. Z. 3184. Andr. Z. 1436. 1626. El. Z. 592. 785. Vgl. meðelstede 'consilium.' Z. 3326. 3471. 3663. Andr. Z. 658. El. Z. 553 — bebeád. — 3992. ófne.

lâcende lîg þâm þe his [198.] lôf bæron.
forþâm he is âna ælmihtig,
3995. êce drihten, se þe him dôm forgeaf,
spôvende spêd þâm þe his spel berað;
forþon vitigað þurh vundor monig
hâlgum gâstum þe his hyld curon.
cûð is, þæt me Daniel dyglan svefnes
4000. sôðe gesæde, þæt âr svîðe ôðstôd
manegum on môde mînra leóda,
forþâm ælmihtig eácenne gâst
in sefan sende, snyttro cræftas.'
Svâ vordum spræc verodes rêsva,
4005. Babilône veard, siððan he beácen onget,
svûtol tâcn godes. no þŷ sêl dyde;
ac þâm æðelinge (247.) oferhygd gesceód.
vearð him hyrra hyge and on heortan geþanc
mâran môdsefan, þonne gemet vâre,
4010. ôð þæt hine mid nŷde nyðor âsette
metod ælmihtig, svâ he manegum dêð
þâra þe þurh oferhyd upâstigeð.
[199.] Þâ him vearð on slæpe svefen ætŷved,
Nabochodonossor; him þæt nêh gevearð.
* Jun. p. 86. 4015. þuhte him, þæt on fol*dan fægre stôde
vudubeám vlitig, se væs vyrtum fæst,
beorht on blædum. næs he bearve gelîc;
ac he hlifode tô heofontunglum,
svilce he oferfæðmde foldan sceátas,
4020. ealne middangeard, ôð merestreámas,
tvîgum and telgum. Þær he tôgeseah,
þuhte him, þæt se vudubeám vild [200.] deór scylde,
âne æte (248.) eallum heolde,

3993. lîg. lóf bæron. — 3994. âna Jun. âna éce Th. ece drihten ælmihtig Jun. Th. — 3995. dóm. — 3996. spôvende. S. Z. 2109. Anm. Dieselbe Wendung Cod. Ex. 117, 16. — spéd. — 3998. hŷld. — 4000. sóðe gesæde. ár. oðstód. — 4001. móde. mínra. — 4004. vórdum — 4006. tacen Jun. tácn Th. S. Z. 4032. 4235. þŷ sêl; sêl 'melius.' El. Z. 795: 'ic gelŷfe þê sêl (and þŷ fæstlicôr).' — 4007. oferhýgd. — 4009. máran mód-sefan. våre. — 4012 úp. — 4013. ætýved. — 4015. stóde. — 4017. gelíc. — 4018. ác. — 4020. mére-streamas. — 4021. tvígum. — 4023. áne æte Th. áne Jun.

svylce fuglas eác heora feorhnere
on þæs beámes blêdum nâme.
þuhte him, þæt engel ufan of roderum
stîgan cvôme, and stefne âbeád,
torhtan reorde hêt þæt treóv ceorfan
and þâ vildeór on veg fleón,
svylce eác þâ fugolas, þonne his fyll côme.
hêt þonne besnǽdan seolfes blǽdum,
tvîgum and telgum, and þêh tâcen vesan,
vunian vyrtruman þæs vudubeámes
eorðan fæstne, ôð þæt eft cŷme
grêne blêda, þonne god sylle.
hêt eác gebindan beám þone miclan
ǽrenum clammum and îsernum,
and gesǽledne in sûsl dôn,
þæt his môd vite, þæt migtigra vîte vealdeð,
(249.) þonne he him við mæge.
[201.] Þâ of slǽpe onvôc (svefn væs æt ende)
eorðlîc æðeling. him þæs egesa stôd,
grŷre fram þâm gâste, þe þyder god sende.
Hêt þâ tôsomne sîne leóde,
folctogan. frægn ofer ealle
svîðmôd cyning, hvæt þæt svefen bude:
nalles þy he vênde, þæt hie hit viston,
ac he cunnode, hû hie cveðan voldon.
Đâ væs tô þâm dôme Daniel hâten,
godes spelboda. him væs gâst gesealdd
hâlig of heofonum, se his hyge trymede.
on þâm drihtenveard deópne visse
sefan sîdne geþanc and snytro cræft,
[202.] vîsne vordcvide. eft he vundor manig
metodes mihte for men ætbær.
Þâ he secgan ongan svefnes vôman,
(250.) heáhheort and hæðen heriges vîsa,

4026. róderum. — 4027. abeád. — 4029. fleón. — 4030. cóme. — 4031. besnádan. — 4032. tácen. — 4035. ville (statt sylle) Th. N. — 4038. dón. — 4039. mód. — 4041. onvóc. — 4042. stód. — 4044. síne. — 4046. sviðmód. — 4047. vénde. — 4048. ác. — 4049. dóme. — 4053. sídne. — 4054. vísne vórd-cvide. — 4055. mihta Jun. Th. mihtum Th. N. ætbær. — 4056. ongán. — 4057. vísa.

ealne þone egesan, þe him eóved væs;
bæd hine áreccan, hvæt seó rún bude,
hófe háligu vord and in hige funde
tó gesecganne sóðum vordum,
hvæt se beám bude, þe he blican geseah,
* Jun. p. 87. and him vitgode* vyrda geþingu.
He þá svígode; hvæðere sóð ongeat
Daniel æt þám dóme, þæt his drihten væs,
gumena aldor, við god scyldig.
vandode se vísa; hvæðre he vorde cvæð,
árcræftig ár, tó þám æðelinge:
'þæt is, veredes veard, vundor unlytel,
þæt þú gesáve þurh svefen cuman
heofonheánne beám and þá hálgan vord,
yrre and egeslícu, þá se engel cvæð,
þæt þæt treóv sceolde telgum besnæded
(251.) foran áfeallan, þæt ár fæste stód,
and þonne mid deórum dreámleás beón,
vésten vunian, and his vyrtruman
foldan befolen fyrstmearc vesan
stille on staðole, svá seó stefn gecvæð;
ymb seofon tída sæde eft onfón:
svá þín blæd bíð; svá se beám geveóx
heáh tó heofonum, svá þú hæleðum eart
ána eallum eorðbúendum
veard and vísa. nis þe viðerbreca
man on moldan, nymðe metod ána,
se þec áceorfeð of cyningdóme
and þec [203.] vineleásne on vræc sendeð,
and þonne onhveorfeð heortan þíne,

4059. rún. — 4060. hófe. vórd. — 4061. sóðum vórdum. — 4062. blican Jun. Th. — 4063. vyrda. — 4064. sóð. — 4065. dóme. — 4067. vándode se vísa. vórde. — 4068. árcræftig ár Jun. Th. — 4069. únlytel. — 4071. heane Ms. Jun. — beám. — 4073. besnæded. — 4074. áfeallan. ár. stód. — 4075. beón. — 4076. vésten. — 4079. onfón Jun. — tída. sæde. onfón. — 4080. þín blæd lið Th. bíð Th. N. — beám. — 4082. ána Jun. Th. — 4083. vísa. nis. — 4084. ána Jun. Th. — 4085. áceorfeð. cyningdóme. — 4086. vineleasne. — 4087. þíne.

þæt þû ne gemyndgast æfter mândreáme,
(252.) ne gevittes vâst, butan vildeóra þeáv;
ac þû lifgende lange þrage
heorta hlŷpum geond holt vunast.
ne biþ þec mælmete, nymðe môres græs,
ne rest vitod; ac þec regna scûr
vêceð and vreceð, svâ vildu deór,
ôð þæt þû ymb seofon vinter sôð gelŷfest,
þæt sie ân metod eallum mannum
reccend and rîce, se on roderum is.
Is me svâ þeáh villa, þæt se vyrtruma
stille væs on staðole, svâ seó stefn gecvæð,
and ymbe seofan tîde sæde onfênge;
svâ þîn rîce restende bîð
ânvlôh for eorlum, ôð þæt þû eft cymst.
Gehyge þû, freá mîn, fæstlîcne ræd,
syle ælmyssan, ves earmra hleó,
þinga for þeódne, ær þâm seó þrah cŷme,
(253.) þæt he þec âvorpe of voruldrîce.
[205.] Oft metod âlæt monige þeóde
vyrcan, þonne hie voldon sylfe
fyrene fæstan, ær him fær godes
þurh egesan grŷre aldre gesceóde.
No þæs fela Da*niel tô his drihtne gespræc * Jun. p. 88.
sôðra vorda þurh snytro cræft,
þæt þæs â se rîca reccan volde
middangeardes veard; ac his môd âstâh
heáh fram heortan. he þæs hearde ongeald.

4088. gemydgast Mscr. mán-dreame Th. — 4090. lifgende. — 4092. málmete. móres. — 4093. rést. ác. scúr. — 4095. sóð. — 4096. án. — 4097. rice. sé. — 4100. tíde. sæde. — 4101. þín rice. — 4102. ánvloh. Jun. Th. ânvlôh „[ab ân privativa et vlôh fimbria; ornamentum, decus] 'inornatus, invenustus, deformis, incultus, neglectus." Lye Suppl. s. v. — Andr. Z. 1471. ff: 'næs him gevemmed vlite, ne vlôh of hrægle lungre âlŷsed, ne loc of heáfde, ne bân gebrocen.' Juliana (Cod. Ex. 277, 32 ff.): 'þâ gên seó hâlge stôd ungevemde vlite; næs hyre vlôh ne hrægl, ne feax ne fel fŷre gemæled.' — 4103. mín. ræd. — 4105. ær. — 4106. voruld-rice. — 4107. alæt. — 4109. ær. — 4112. sóðra vórda. — 4113. á Jun. á se rica Th. — 4114. ác. mód.

Ongan þâ gyddigan, þurh gylp micel,
Caldêa cyning, þâ he ceastre veold,
Babilône burh, on his blæde geseah
Sennera feld sîdne bevindan,
heáh[burh] hlifigan, þæt se heretyma
verede gevorhte þurh vundor miccl.
(254.) vearð þâ ânhydig, ofer ealle men
svîðmôd in sefan, for þære sundorgife,
þe him god sealde, gumena rîce,
vorld tô gevealde in vera life.
'þû earð seó micle and mîn seó mære burh,
þe ic gevorhte tô vurðmyndum,
rûme rîce; ic reste on þe,
eard and êðel âgan vylle.'
Đâ for þâm gylpe gumena drihten
forfangen vearð and on fleám gevât,
âna on oferhyd ofer ealle men,
(svâ vôð vera on gevindagum)
geócrôstne sîð (255.) in godes vîte,
þâra þe eft lifigende leóde begete.
[206.] Nabochodonossor, siððan him mîð godes
hrêð of heofonum hete gesceóde,

4118 blæde. — 4119. sídne. — 4120. heahburh hlifigan Th. N. — 4121. vúndor Jun. — 4122. ánhydig Jun. Th. — 4123. sviðmód. — 4124. ríce. — 4125. life. — 4126. mín. mære. — 4128. rúme rice. — 4129. ágan. — 4131. gevát. — 4132. ána. vôð = vâð 'iter,' nach Thorpe's Annahme in der Note zu unserer Stelle. Anders Lye s. v.: „in fugam abiit singularis in arrogantia super omnes homines, sicut effatum hominum in tyrannidis diebus prædixerat i. e. Expulsus est regno omnium arrogantissimus Nebucadnezzar, juxta prophetiam apud homines divulgatam, ipso adhuc imperante; Cæd. 88, 11." — Sicher hat vôð die Bedeutung von 'sonus, vox, carmen.' El. Z. 748: (Erl. S. 155.) 'vôða vlitegaste, carminum pulcherrimum.' Cod. Exon. 118, 4: 'vôð upástâg (sonus ascendit), cearfulra cirm.' — 125, 30 ff.: 'vróht onvilleð, vôð (sonus) oðerne lythvon hleoðode.' 156, 8: 'vôðe hôfun.' — vôðbora 'propheta, orator' (Cod. Exon. 19, 18. 295, 19. 346, 21. 489, 17.); vôðcræft poesis Gr. Gr. I, 364. Cod Exon. 234, 30. 360, 7. vôðsong 'propheticum carmen.' Cod. Exon. 4, 1: 'vitgena vôðsong.' — 4134. víte. — 4135. lifigende Th. berehte Th. N.

seofon vinter samod sûsl þrôvode,
vildeóra vêsten, vinburge cyning.
Đâ se earfoð mæcg uplôcode,
vildeóra gevîta, þurh volcna gang,
gemunde þâ on môde, þæt metod vâre
heofona heáhcyning, hæleða bearnum
âna êce gâst. þâ he eft onhvearf
vôdan gevittes, þær þe he âr vîde bær
herevôsan hige, heortan getenge;
þâ his gâst âhvearf in godes gemynd,
môd tô mannum, siððan he metod onget.
gevât þâ earmsceapen eftsîðian,
nacod nŷdgenga [207.] nîð geþafian,
(256.) vundorlîc vræcca and vâda leás,
mætra on môdgeþanc tô mancynne,
þonne gumena veard in gylpe væs.
Stôd middangeard æfter mandrihtne,
eard and êðel æfter þâm æðelinge,
seofon vinter samod, svâ no svîðrode
rîce under roderum, ôð þæt se ræsva com.
[208.] Þâ væs eft geseted in aldordôm
Babilône veard. hæf*de beteran þeáv,
leóhtran geleáfan in liffruman:
þætte god sealde gumena gehvilcum
velan svâ vîte, svâ he volde sylf.
Ne lengde þâ leóda aldor
vitegena vordcvyde; ac hc vîde beád
metodes mihte, þær he meld âhte.
sîðfæt sægde sînum leódum,

* Jun. p. 89.

4139. vild deora Jun. vildeora vésten. vín-burge Th. — vinburg dilecta urbs' Lye; oder 'Freudenburg?' (Gr. Andr. und El. XXXVII.) C. Z 3576. Andr. Z. 1637. vinbyrig Andr. Z 1672. — 4140. úp. — 4141. vilddeora Jun. — 4142. móde. — 4144. ána Jun. ána écc Th. — 4145. vódan. ár víde. — 4148. mód. — 4149. gevát. — 4150. nýd-genga. geðavian Th. geþolian Th. N. — 4151. váda. — 4152. mæte 'mediocris; modestus.' „mætra on mó ðgeþanc 'moderatior in animo;' Cædm. 88, 21." Lye s. v. — 4154. stód. — 4157. ríce. cóm. — 4160. líf-fruman. — 4162. víte Jun. Th. — 4163. lengian 'prolongare, differre.' Lye s. v. — 4164. ác he víde. — 4166. sínum.

vîde vâðe, þe he mid vilddeórum âteáh,
(257.) ôð þæt him freán godes in gâst becvom
râdfæst sefa, þâ he tô roderum beseah.
vyrd væs gevorden, vundor gecŷðed,
svefn gesêðed, sûsl âvunnen,
dôm gedêmed, svâ âr Daniel cvæð,
þæt se folctoga findan sceolde
earfoðsîðas for his ofermêdlan,
svâ he ôfstlîce god spellode
metodes mihtum for mancynne.
Siððan in Babilône burhsittendum
lange hvîle lâre sægde
Daniel dômas. siððan deóra gesîð,
vildra værgenga of vâðe cvom,
Nabochodonossor of nîðvracum,
siððan veardode vîde rîce,
heold hæleða gestreón and þâ heán burh,
frôd foremihtig folca râsva,
Caldêa cyning, ôð þæt him cvelm gesceód.
(258.) svâ him ofer eorðan andsaca ne væs
gumena ænig, ôð þæt him god volde
þurh hrŷre hreddan heárîce.
Siððan þâr his aferan eád bryttedon,
velan, vunden gold in þâre vîdan byrig,

4167. víde. — 4168. becvóm. — 4171. gesêðan 'probare, wahrnehmen' von sôð verus. Gr. Gr. I, 361. Erl. S. 151. El. Z. 581: 'ne magon ge þâ vord gesêðan.' Cod. Exon. 15, 28: 'sveótule gesèðan.' „gesêðendum attestante" Gl. M. 358. — 4172. dóm gedémed. — 4178. hvíle. láre. — 4179. dómas. — 4180. værgenga = vergenga 'advena' Lye. Cod. Ex. 137, 29: 'þæt ge his vergengan (in þone lâðan leg lâdan môtan)' his recluse Thorpe. 144, 28: 'on his vergengan (vîte legdon)' on his recluse laid torment Thorpe, der das Wort ver mit ahd. wer latibulum?? zusammenstellt (Cod Exon. Notes S. 505). cvóm — 4182. víde ríce. — 4183. heán. — 4184. fród. — 4188. heá rice. — 4190. Ueber velan vunden gold (Z. 1925.) und vunden gold (Z. 2064. 2122.) lese man die ausführliche Note in Grimm's Grammatik 4, 752. nach. Es ist jedoch zu merken, dass in beiden obigen Stellen es 'velan vunden gold' heisst, und nicht 'gold velan vunden,' es auch nicht nöthig scheint velan als dat. zu fassen und ihm einen 'ältern noch unerklärten' Begriff bei-

ealhstede eorla, [209.] unvâclîce,
heáh hordmægen, þâ hyra hlâford lâg:·

Đâ in þâre þeóde âvôc his þæt þridde cneóv,
væs Baldazar burga aldor.
veold vera rîces, ôð þæt him vlenco gesceód,
oferhyd egle. þâ væs endedæg,
þæs þe Caldêas cyningdôm âhton,
þâ metod onlâh Medum and Persum
aldordômes. ymb litel fæc
lêt Babilône blæd svîðrian,
þone þâ hæleð healdan sceoldon.
(259.) viste he ealdormen in unrihtum,
þâ þe þy rîce rædan sceoldon.
Đâ þæt gehogode hâmsittende
Meda aldor, þæt âr man ne ongan,
þæt he Babilône âbrecan volde,
alhstede eorla, þâr æðelingas
under vealla hleó velan brytnedon.
þæt væs þâra fæstna folcum cûðôst
mâst and mærost þâra* þe men bûn,
Babilon burga, ôð þæt Baldazar
þurh gylp grome godes freá sæde.
Sâton him æt vîne vealle belocene;
ne onêgdon na orlegra nîð,
þeáh þe feónda folc fêran cvôme

* Jun. p. 90.

---

zulegen. Der Ausdruck vunden gold (auch Hel. 16, 24.: 'wundan gold,' und Hild. 32: 'wuntanê bougâ') erklärt sich leicht von gewundenen, aus Gold gefertigten Armbändern. Gr. Gr. 4, 963. — vîdan. — 4191. ealhstedas Gr. Andr. und El. S. 137. alhstede (Z. 4207.). ealhstede 'palatium, ædes regia, templum;' Andr. Z. 1642: 'ealde eolhstedas.' D. M. II. Ausg. S. 58. Vgl. Z. 3321: 'alh hâligne.' — unváclice. — 4192. hórd-mægen. — 4193. avóc. — 4195. rices. — 4197. caldéas. cyningdóm. — 4199. ym Ms. Jun. ymb Th. — ymb litel fæc 'per parvum intervallum.' Ebenso: El. Z. 273. 384. — El. Z. 959: 'on svâ lytlum fæce.' Cod. Exon. 115, 6: 'þurh lytel fæc.' Beov. Z. 4475: 'lytel fæc.' — fæc fem. 'spatium, intervallum, tempus.' Gr. Gr I, 331. 3, 429. — Andr. Z. 1371. (Erl. S. 131.) und Cod. Ex. 454, 32. erscheint der gen. plur. faca: 'unfyrn faca.' — 4200. bláed. — 4202. únrihtum. — 4203. rice rædan — 4204. hám-sittende. — 4205. ár. — 4210. mæst] mærost. bún. — 4213. sæton. víne. belócene.

herega gerædum tô þære heáhbyrig,
þæt hie Babilône âbrecan mihton.
Gesæt þâ tô symble sîdestan dæge
Caldêa cyning mid cneómagum.
(260.) þær medugâl wearð mægenes wîsa.
hêt þâ beran Israêla gestreón,
hûslfatu hâlegu, on hand verum,
þâ ær Caldêas mid cyneþrymme,
[210.] cempan, in ceastre clæne genâmon,
gold in Gerusalem, þâ hie Judêa
blæd forbræcon billa ecgum
and þurh hleóðorcyme herige genâmon
torhte frætwe, þâ hie tempel strûdon
Salomanes seld. swîðe gulpon.
Đâ wearð blîðemôd burga aldor.
gealp gramlîce gode on andan;
cwæð, þæt his hergas hyrran wæron
and mihtigran mannum tô friðe,
þonne Israêla êce drihten.
him þæt tâcen wearð, þær he tôstarude
egeslic for eorlum (261.) innan healle,
þæt he for leódum ligeword gecwæð,
þâ þær in egesan engel drihtnes
lêt his hand cuman in þæt heáseld.
wrât þâ in wage worda gerŷnu,
baswe bôcstafas, burhsittendum.
Đâ wearð folctoga forht on môde,
acul for þâm egesan. geseah he engles hand
in sele wrîtan Sennara wîte.
þæt gyddedon gumena mænigeo,

4216. gerædum. — 4218. sídestan. — 4220. vísa. — 4221. hét. — 4223. ær. — 4224. genámon. — 4226. blæd forbræcon. — 4228. torhte, der Alliteration wegen, nach Thorpe's Verbesserung. beorhte Ms. Jun. Th. im Text. — 4230. bliðe-mód. — 4231. grámlice. — 4234. éce. — 4235. tácen. tóstarude. — 4237. vórd. — 4240. wrát. wage. wórda. — wag 'paries.' Beov. Z. 1983: '(goldfág scinon) web æfter wagum.' Z. 3322: '(ac me geûðe ylda waldend,) þæt ic on wage geseah (wîtig hangian eald sweord eácen.)' — 4241. bóc-stafas. — 4242. móde. — 4243. ácul. — 4244. sennera Jun. wrîtan sennara wîte Th.

hæleð in healle, hvæt seó hand vrîte.
Tô þâm beácne burhsittendum
verede cômon on þæt vundor seón.
[212.] sôhton þâ svîðe in sefan gehŷdum,
hvæt seó hand vrîte hâliges gâstes.
Ne mihton ârædan rûncræftige men
engles ærendbêc, æðelinga cyn,
ôð þæt Daniel com, drihtne gecoren,
snotor and sôðfæst, (262.) in þæt seld gangan,
þâm væs on gâste godes cræft micel.
tô þâm ic georne gefrægn gyfum ceápian
burhgeveardas, þæt he him bôcstafas
ârædde and ârehte, hvæt seó rûn bude.
Him æcræftig andsvarode
godes spelboda, gleáv* geþances: *Jun. p. 91.
'no ic viþ feohsceattum ofer folc bere
drihtnes dômas, ne þe dugeðe can,
ac þe unceápunga orlæg secge,
vorda gerŷnu, þâ þû vendan ne miht.
Đû for ânmêdlan in æht bere
hûslfatu hâlegu on hand verum,
on þâm ge deóflu drincan ongunnon,
þâ ær Israêla in æ hæfdon
æt godes earce, ôð þæt hie gylp besvâc,
vîndruncen gevit. svâ þe vurðan sceal.
no þæt þîn aldor æfre volde
godes goldfatu (263.) in gylp beran;
he þŷ hraðor hremde, þeáh þe here brohte

4248. seón. — 4251. arædan. rúncræftige. — 4252. ærend-béc. — 4253. cóm. gecóren. — 4254. sóðfæst. — 4257. bóc-stafas. — 4258. rún. — 4259. æ-cræftig. — 4262. dómas. — 4263. órlæg. — 4264. vórda. — 4268. ær. æ. — 4269. æt godes earce; dieselbe Verbindung El. Z. 400. — earc 'cista,' goth. arka, ahd. arha, wird nicht blos von Noah's Arche (Z. 1308. 1361. 1384. 1418. 'earc Noes;' 1445. 1456. 1483.) gebraucht, sondern auch von jedem andern Schrein Cod. Ex. 479, 3. Vgl. earcebord Z. 1328. 1349. 1352. 1398. — besvác. — 4271. þin. — 4273. ne Ms. Jun. Th. he Th. N. — hremman 'impedire,' zu unterscheiden von hrêman 'clamare,' wovon hrêmig 'clarus, famosus.' Gr. Gr. I, 361. Andr. Z. 864. 1699. El. Z. 1138.

Israêla gestreón in his æhtegeveald.
ac þæt oftor gecvæð aldor þeóda
sôðum vordum ofer sîn mægen,
siððan him vuldres veard vundor gecŷðde,
þæt he wære âna ealra gesceafta
drihten and valdend, se him dôm forgeaf,
unscyndne blæd eorðan rîces.
and þû lignest nû, þæt sie lifgende
se ofer deóflum dugeðum vealdeð.

* * *

4276. sóðum vórdum. sín. — 4278. âna. — 4279. dóm. — 4280. rîces. — 4281. lifgende. — 4282. „Hactenus omnia in Codice MS° elegantiore manu sunt exarata; sequentia vero, a pagina 213. usque ad finem, minore cum cura sunt perscripta, videnturque adjecta ab aliquo, qui (quemadmodum ex fine libri colligitur) hunc veluti Librum Secundum prioribus putavit adiiciendum." Junius p. 91. — Um die Richtigkeit der obigen Bemerkung über die zweite Hand prüfen zu können, habe ich ein Facsimile eines Theils von Pag. 1. und Pag. 213. des Codex (Bodl. Jun. XI.) beigegeben. Jenes ist aus „H. Ellis' Account of Cædmon's metrical Paraphrase of Scripture History, an illuminated Manuscript of the tenth Century" entnommen; dieses von meinem Collegen, dem Herrn Dr. Ihne, in Oxford durchgezeichnet worden.

II.

[213.] (265.) Þæt vearð underne eorðe bûendum,
þæt meotod hæfde miht and strengðo,
þâ he gefestnade foldan sceátas.
seolfa he gesette sunnan and mônan,
stânas and eorðan, streám ûton,
sæværter and volcen þurh his vundra miht.
deópne ymblyt clêne ymbhaldeð
meotod on mihtum, and alne middangeard.
he selfa mæg sæ geondvlîtan
grundas in heofene, godes âgen bearn.
and he ârîman mæg rægnas scûran
dropena gehvelcne, daga enderîm.
Seolua he gesette, þurh his sôðan miht,
svâ se vyrhta, þurh his vuldres gâst,
serede and sette (266.) on six dagum
eorðan dælas, upon heofonas,
heánne holme. Hvâ is þæt þe cunne,
orþonc clæ*ne, nymðe êce god? * Jun. p. 92.
dreámas he gedælde duguðe and geteóde
Adam ærest, and þæt æðele cyn,
engla ordfuman, þætte eft forvearð.
þuhte heom on môde, þæt hit mihte svâ,

---

2. míht and stréngðo. — 3. hé. fóldan. — 4. gesétte. mónan. — 5. stánas. úton. — 6. volcn Jun. sæ-væter ȝ vólcen Th. — 7. uphaldeð Th. N. — 9. sæ geónd-vlítan. — 10. ágen. — 11. arímaη. rægnas scúran. — 12. énde-rím. — 13. sóðan míht. — 14. gást. — 15. serian 'concinnare;' serede ȝ sette concinnavit et disposuit. serian ymb deliberare super: me seredon ymb (II, Z. 499.) 'me deliberarunt super' Lye s. v. — síx. — 16. dæles Jun. Th. dalas Th. N. up on heofonum Th. — 17. hvá is. — 18. clene Jun. cláne Th. éce Th. 19. dreámas. dúguðe ȝ geþeode Jun. Th. geteode Th. N. — 20. ádam ærest. cýn. — 21. órd-fruman þ þe Th. þ te Jun. — 22. him Jun. heom móde, þ hit míhte svá Th.

þæt hie vêron seolfe svegles brytan,
vuldres valdend. him þâr vors gelamp.
þâ heó in helle hâm staðeledon
ân æfter ôðrum in þæt atole scref,
þâr heó brynevelme bîdan sceolden,
sâran sorge, nales svegles leóht
habban in heofnum heáhgetimbrad,
ac gedûfan sceolun in þone deópan vælm,
niðær undær nessas (267.) in þone neóvlan grund,
grêdige and gîfre. God âna vât,
hû he þæt scyldige verud forscrifen hefde.
Cleopað þonne se aldaût of helle,
vriceð vorḍcvedas vêregan reorde

---

24. vise gelamp Jun. vors gelamp. — 25. hélle. hám. — 26. án. átole scréf. — 27. héo. bídan. — 28. sáran. — 30. ác. — 31. niðer under Jun. niðær undær néssas Th. „nesse, a ness, promontorium. v. næssas (II., Z. 91. 136.), profunda, locus depressus. niðer under nessas in þone neóvlan grund 'infra, sub profunda, in imis terræ partibus" Lye s. v. Cod. Exon. 136, 2: '(in þæt atule hûs) niðer under næssas,' down under earth's fundations Thorpe. El. Z. 831: 'under neólum niðer næsse gehŷdde (in þeóstorcofan)' sub terra profunda, ima (Erl. S. 157.). Andr. Z. 1306: 'under niflan næs' ('hinter dem tiefen Berge oder Erdrand' Gr. l. c). Andr. Z. 1710: 'hie þâ gebrohton æt brimes næsse (on vægþele vigan unslavne).' Beov. Z. 444: '(land gesâvon, brimclifu blîcan, beorgas steápe) síde sænæssas.' Z. 1136: 'þæt ic sænæssas (geseón mihte).' Vgl. noch Beov. Z. 2716 ff.: 'vindige næssas, frecne fengelâd, þâr firgenstreám under næssa genipu niðer gevíteð, flôd under foldan.' — neóvol, neól nîvol 'pronus, imus; præceps.' Gr. Gr. I, 370. — 32. ána. — 33. scyldiverud Jun. scyldige verud Th. forscrîfan 'condemnare.' Beov. Z. 212: '(siððan him scyppend) forscrifen hæfde.' — scrîfan 'confessionem accipere' (Gr. Gr. I, 363. 1, 896.); 'iudicare, punire' Kemble Gl. Beov.; 'ordinare' D. M. II. Ausg. S. 378. Beov. Z. 1952: '(hû him scirmetod) scrîfan ville.' Cod. Exon. 353, 14: 'scrifen scrad glad.' — gescrîfan dasselbe; C. Z. 3068: 'on nied gescrâf.' El. Z. 1047: (Erl. S. 161) 'vyrd gescrâf.' Beov. Z. 5145: 'svâ him vyrd ne gescrâf.' Andr. Z. 787: '(svâ him freá mihtig) scippend vera gescrifen hæfde.' Andr. Z. 297: '(siððan ge eóvre gafulrâdenne âgifen habbað sceattas gescrifene.' — scrift engl. shrift 'confessio, die Beichte.' Gr. Gr. 2, 196. — 34. út. — 35. vrican = vrecan, recan, reccan Z. 3288. 3677. 4113. Andr. 1489. El. 282. u. s. f.) 'narrare, exponere.' Andr. 1548: 'geómorgidd vrecen gehðo mânan' (Erl. S.

eisegan stefne: 'hvær com engla þrym,
þâ þe ve on heofnum habban sceoldan?
þis is þeóstræ hâm þearle gebunden,
fæstum fŷrclommum. flôr is on velme,
40. âttre onæled. nis nû ende feor,
þæt ve sceolun ætsomne sûsel þrôvian
veán and vergum, nalles vulres blæd
habban in heofnum, hêhselda vyn.
Hvæt! ve for dryhtene iu [214.] dreámas hefdon,
45. song on svegle, sêlrum tîdum;
þær nû ymb þone êcan æðele stondað
hæleð ymb hêhseld. herigað drihten
vordum and vercum, (268.) and ic in vîte sceal
bîdan in bendum, and me bættran hâm
50. for oferhygdum æfre ne vêne.'
Đâ him andsveradan atole gâstas,
svarte and synfulle sûsle begrorenne:
'þû ûs gelærdæst þurh lyge þinne,
þæt ve helende heran ne scealdon.
55. þuhte þe ânum, þæt þû âhtest alles gevald,
heofnes and eorðan, wære hâlig god,
scypend seolfa. nû eart tû earmsceaða
in fŷrlocan feste gebunden.
vêndes þû þurh vuldor, þæt þû voruld âhtest,
60. alra onvald, and ve englas mid þec.
atol is þin onseón. Habbað ve alle svâ

---

134. Beov. Z. 1739: 'and on spêd vrecan spel geráde.' gid vrecan, 'verba facere, loqui' Beov. Z. 2124. 4304. 4888. 6338. — 36. eisega stefn 'ferrea vox' Lye. — 38. se ðeostræ Jun. in den Erratis: þis is ðeostræ hám. — þearle adv. 'vehementer, valde' Gl. M. 341. Gr. Gr. I, 351. Beov. Z. 1114. C. II, Z. 422. Das Adj. þearl 'validus, fortis, audax' Andr. Z. 1116: '(hungre wæron) þearle geþreátod.' Z. 1598. (Erl. S. 135.): 'þearlra geþinga.' El. Z. 703: 'þreánŷd þes þearl.' C. Z. 76: 'þearl æfterleán.' — 39. fŷr-clommum. flór. — 40. nú. — 42. veán. — 43. héh-sélda. — 44. iú. — 45. tídum. — 46. écan. — 47. héh-seld. — 48. vórdum. víte. — 49 bídan in béndum. hám. — 50. æfre ne véne.— 51. átole. — 53. gelærdæst. ðínne. — 54. héran. — 55. ánum. — 57. ðu earm] sceaða Jun. tu earm sceaða Th. tû hier, und unten Z. 64, für þû du. — 58. fŷr-lócan. — 59. vendes Jun. véndes Th. C. II, Z. 677: 'þû vêndest.' — 60. vé. — 61 þin. svá.

for þînum leásungum lŷðre gefêred.
segdest ûs tô sôðe, þæt þîn sunu wâre
meotod moncynnes. hafus tû nû mâre sûsel.'
* Jun. p. 93. 65. * Swâ firenfulle fâcnum vordum
heora aldorþægn (269.) unreordadon
on cearum cvidum. Crist heó âfirde,
dreámum bedælde. hæfdan dryhtnes leóht
for oferhygdum ufan forlêten.
70. hæfdon hym tô hyhte helleflôras,
beornende bealo. blâce hvorfon
scînnan forscepene, sceaðan hvearfdon
earme æglêcan geond þæt atole scref
for þâm ânmêdlan, þe hie âr drugon:·

75. Eft reordade ôðre sîðe
feónda aldor; væs þâ forvorht agên,
seoððan he þæs vîtes vorn gefelde.
he sveartade, þonne he spreocan ongan,
fŷre and âttre; ne bîð svelc fæger dreám,
80. þonne he in vîtum vord indrâf:
'ic væs iu in heofnum hâlig ængel,
dryhtene deóre. hefde me dreám mid gode

---

62. ðînum. — leásung 'mendacium, fallacia,' zu leásian 'mentiri' (Gr. Gr. 2, 22. 267.) und leás 'falsus, fallax, mendax' (Gr. Gr. 2, 22. 267. 278. Gloss. Beov. s. v.) gehörend. El. Z. 688: 'butan þû forlæte þâ leásunga.' El. Z. 1123: 'mid leásingum.' — Vgl. unten Z. 727: 'leás viht' diabolus. D. M. II. Ausg. S. 410. — 63. sóðe. þîn. — 64. mâre. — 65. vórdum. — 66. „unreordian sermocinari, disserere, disceptare, sermone divellere. Idem etenim valere videtur particula ista 'un' quod nostra 'dis' in 'discourse' cet. heora aldor þægn unreordadon eorum principem Thanum sermone divellebant" Lye s. v. Vielmehr scheint 'unreordian' für 'onreordian' zu stehen in derselben Bedeutung wie Z. 3727 'onmælan' alloqui, compellare. — 68. liht Jun. bedælde. leoht Th. — 70. helle-flóras. — 71. beálo. bláce. — 72. scinna 'dæmonium' Gr. Gr. I, 327. N. 336. Beov. Z. 1871: 'scuccum ('dæmonibus' von 'scucca' Gr. Gr. I, 357.) and scinnum.' Cod. Exon. 362, 4 f.: 'svâ bið scinna þeáv, deófla vise.' Thorpe's Uebersetzung unserer Stelle ist hiernach zu bessern. — 73. ægléca für æglæca (II, Z. 162. 581. 715. Andr. Z. 1132. 1313.) 'miser, pravus;' El. Z. 901: 'eatol æclæca.' — 74. ánmedlan. ær. — 76. ágen. — 77. þes vites Jun. ðæs vites vórn gefélde Th. — 79. fýre. dreám. — 80. vórd. — 81. iú Jun. Th.

micelne for meotode (270.) and þeós menego svâ some.
þâ ic in môde mînum hogade,
þæt ic volde tôverpan vulres leóman,
bearn helendes, [215.] âgan me burga gevald,
eall tô æhte, and þeós earme heáp,
þe ic hebbe tô helle hâm gelêdde,
vêne ge þæt tâcen sûtol and værgðu *
* * * þâ ic ofâseald ves
niðer under næssas in þone neóvlan grund.
nû ic eóv hebbe tô hæftum hâm gefærde
alle of earde. nis hêr eádiges tîr,
vloncra vinsele, ne vorulde dreám,
ne ængla þreát, ne ve upheofon
âgan ne môten. is þes atola hâm
fŷre onæled. ic eom fâh við god.
êce æt helle duru dracan eardigað,
(271.) hâte on rêðre; heó ûs helþan ne magon.
is þes vâlîca hâm vîtes âfylled.
Nâgan ve þæs heólstres, þæt ve ûs gehŷdan magon
in þissum neóvlan genipe. hêr is nedran svêg,
vyrmas gevunade. is þis vîtes clom
feste gebunden, feónd seondon rêðe,
dimme and deorce. ne hêr dæg lŷhteð,
for scedes scîman, sceppendes leóht.
iu âhte ic gevald ealles vuldres,
þær ic môste * * *
in þeossum atolan æðele gebîdan.

---

84. móde minum hógade. — 85. vulres Th. vuldres Jun. — 86. ágan. — 87. eáll. — 88. hám. — 89. véne. tácen. — 89. und 90. Der gestörte Zusammenhang und die unterbrochene Alliteration weisen auf eine Lücke. — 91. undernessas Jun. under næssas Th. — 92. hám. — 93. eadiges Th. eadigra Th. N. tír. — 95. 96. ne up heofon agan moten Jun. ne ve up-heofon ágan ne moton Th. átola hám. — 97. fýre. — 98. éce. — 100. válica hám vítes. — 101. nágan. ús gehýdan. — 102. genípe. hér. svég. — nedre für nædre (I, Z. 894. 900.), næddre (II, Z. 339. 413.) 'vipera.' Gr. Gr. I, 331. 2, 134. — El. Z. 119. und 141: 'hilde nædran.' — 103. gevúnade. vítes. — 104. feondon Jun. seondon. réðe Th. — 106. scíman Th. scuvan Th. N. — 107. iú Jun. Th. — 108. Scheinen wiederum einige Worte zu fehlen. — 109. eðele Jun. æðele gebídan Th.

hvæt! me dribten god dêman ville
fêgum on flôre, nû ic feran com
deófla menego tô þissum dimman hâm;
ac ic sceal on flŷge and on flyhte* þragum
(272.) earda neósan and eóver mâ þe
þes oferhydes ord onstaldon.
Ne þurfon ve þæs vênan, þæt ûs vuldorcyning
æfre ville eard âlêfan,
êðel tô æhte, svâ he ær dyde,
êcne onvald. âh him alles gevald,
vuldres and vîta, valdendes sunu;
forðon ic sceal heán and earm hveorfan þŷ vîdor,
vâdan vræclâstas vuldre benemed,
duguðum bedêled; nænigne dreám âgan
uppe mid ænglum, þæs þe ic ær gecvæð,
þæt ic vâre seolfa svægles brytta,
vihta vealdend.' ac hit him vyrse gelomp :·

[216.] Svâ se vêrega gâst vordum sæde
his earfoðo ealle ætsomne.
fâh in fyrnum fŷrleóma stôd
geond þæt atole scræf âttre geblonden.
(273.) 'ic eom limvæstmum, þæt ic gelûtian ne mæg
on þyssum sîdan sele, synnum forvundod.
hvæðer hât and ceald hvîlum mencgað;
hvîlum ic gehêre hellescealcas,
gnorniende cynn, grundas mænan
niðer under næssum; hvîlum nacode men

* Jun. p. 94.

---

110. flora Jun. déman. Th. — 111. fágum on flora Th. flore Th. N. féran. — 112. hám. — 114. má. — 115. órd onstaldon Jun. Th. — S. den hymnus Z. 4. 'ece drihten ord onsteald.' — 116 vénan. — 117. æfre. aléfan. — 118. ár. — 119. écne. — 120. víta. — 121. ic hean ⁊ earma Jun. ic sceal heán ⁊ earm. vidor. — 122. vádan. benémed. — vræclâstas (vreclâstas II, Z. 189. 260.) 'exulis gressus, exilium;' vâdan vræclâstas 'calcare exulis gressus, ire in exilium' Lye s. v. Beov. Z. 2704: '(óðer earmsceapen on veres væstmum) vræclâstas træd.' Cod. Exon. 286, 23. nochmals 'vádan vræclástas' „go in exile tracks" Thorpe. Cod. Ex. 420, 24: 'vreccan lâste.' 306, 30: 'vræccan lastum.' — 123. nænigne dreám ágan. — 127. vórdum. — 128. fýr-leoma stód. — 130. geónd. — 131. sídan. — 133. hát. hvílum. — 134. hvílum. — 135. grúndas mænan. — 136. undernæssum Jun. hvílum Th.

vinnaþ ymbe vyrmas. is þês vindiga sele
eall inneveard atole gefylled.
ne môt ic hihtlîcran hâmes brûcan,
burga ne bolda, ne on þâ beorhtan gescæft
ne môt ic æfre mâ eágum starian.
Is me nû vyrsæ, þæt ic vuldres leóht
uppe mid englum æfre cûðe,
song on svegle, þâr sunu meotodes
hahbaþ, eádigne bearn, ealle ymbfangen
seolfa mid sange. ne ic þâm sâvlum ne môt
ænigum sceððan, butan þâm ânum,
(274.) þe he tôágan nyle * * *
þâ ic môt tô hæftum hâm geferian,
bringan tô bolde in þone biteran grund.
ealle ve syndon ungelîce,
þonne þe ve iu in heofonum hæfdon ærror
vlîte and veorðmynt. ful oft vuldres
brohton tô bearme bearn hælendes,
þâr ve ymb hine ûtan ealle hôfan,
leómu ymb leófne lofsonga vord
drihtne sædon. Nû ic eom dædum fâh,
gevundod mid vommum. sceal nû þysne vîtes clom
beoran beornende in bæce mînum,
hât on helle, hyhtvillan leás.'
Þâ gyt feola cvi*de firna herede, * Jun. p. 95.
atol æglæca ût of helle,
vîtum vêrig. vord spearcum fleáh
âttre gelîcôst, þonne he ût þurhdrâf:
'eálâ drihtenes þrym! eálâ duguða helm!
(275.) eálâ meotodes miht! eálâ middaneard!
eálâ dægleóhta! eálâ dreám godes!
eálâ, engla þreát! eálâ upheofon!
eálâ þæt ic eam ealles leás êcan dreámes!

---

137. ymb Jun. þés. — 139. hámes. — 141. má Jun. Th. — 142. vyrsa Jun. — 143. úppe. — 146. mót. — 147. ánum Jun. Th. — 148. tó-agan. — 149. þá. mót. hám. — 150. grúnd. — 151. úngelíce. — 152. iú Jun. Th. — 155. útan. — 156. lóf-songa vórd. — 157. nú. dædum fáh Th. fáh Jun. — 158. vites. — 159. mínum. — 160. hát. — 161. firna. — 162. út. — 163. vítum vérig. — 164. gelícost. út þurh-dráf. — 167. dreám. — 168. þreát. — 169. eám. leás. écan dreámes.

þæt ic mid handum ne mæg heofon gerâcan,
ne mid eágum ne môt ûplôcian,
ne hûru mid eárum ne sceal âfre gehêran
þâre [217.] byrhtestan bêman stefne,
þæs ic volde of selde sunu meotodes,
drihten, âdrîfan and âgan me þæs dreámes gevald
vuldres and vynne! me þâr vyrse gelamp,
þonne ic tô hihte âgan môste.
nû ic eom âsceáden fram þâre scîran driht,
âlæded fram leóhte in þone lâðan hâm;
ne mæg ic þæt gehicgan, hû ic in þâm becvom,
in þis neóvle genip, nîðsynnum fâh.
âvorpen of vorulde vât ic þæt nû þâ,
(276.) þæt bîð alles leás êcan dreámes
se þe heofencyninge hêran ne þenceð,
meotode cvêman. ic þæt morðre sceal
veán and vîtu and vrace dreógan,
gôda bedæled, iudædum fâh,
þæs þe ic geþohte âdrîfan drihten of selde,
veoroda valdend; sceal nû vreclâstas
settan sorhgcearig, sîðas vîde:·'

Hvearf þâ tô helle, þâ he gehêned væs,
godes andsaca. dydon his gingran svâ,
gîfre and grædige, þâ hig god bedrâf
in þæt hâte hof, þâm is hel nama.
For þan sceal gehycgan hæleða æghvylc,
þæt he ne âbælige bearn valdendes,
læte him tô bysne, hû þâ blâcan feónd
for oferhygdum (277.) ealle forvurdon;
neoman ûs tô vynne veoroda drihten,

---

170. gerædcan. — 171. mót. lócian. — 172. eárum. sceál. gehéran. — 173. béman. — 175. adrífan. ágan. — 177. ágan. — 178. asceáden Th. — Vgl. El. Z. 1313.: '(svâ bîð þâra manna ælc) âscyred and âsceáden [separatus] scylda gehvilcre.' El. Z. 470.: '(ac ic simla mec) âscêd þâra scylda.' — scíran. — 179. alæded. láðan hám. — 180. becvóm. — 181. mid synnum fáh Jun. Th. — 182. vát. nú. — 183. bîð. écan. — 186. veán ⁊ vítu. — 187. iú.. fáh Jun. góda bedæled iú-dædum fáh. — 188. adrífan. — 190. sidas Ms. Jun síðas vide Th. — 191. gehéned. — 192. In der Handschrift steht über svâ als Glosse: some. — 193. hie Jun. — 197. blácan.

upne êcne gefeán, engla valdend.
he þæt gecŷðde, þæt he mægencræft hæfde,
mihta miccle, þâ he þâ mænego âdrâf
hæftas of þæm heán selde. Gemunan ve þone hâlgan drihten,
êcne in vuldra. mid alra gescefta
[eorðan] ceósan ûs eard in vuldre,
mid ealra cyninga cyninge, se is Crist genemned.
beoran on breóstum blîðe geþohtas,
*sibbe and snytero. gemunan sôð and riht, * Jun. p. 96.
þonne ve tô hêhselde hnîgan þencað,
and þone alvaldan âra biddan,
þonne behôfað [218.] seðe hêr vunað
veorulde vynnum, þæt him vlîte scîne,
þonne he ôðer lîf eft gesêceð,
mycele fægre land þonne þeós folde,
seó is vlîtig and vynsum, væstmas scînað
(278.) beorhte ofer burgum. þær is brâde lond,
hyhtlîcra hâm in heofonrîce,
Criste gecvêmra. uton âcerran þider,
þær he sylfa sit sigora valdend,
drihten hælend, in þæm deóran hâm.
and ymb þæt hêhsetl hvîte standað
engla fêðan, and eádigra
hâlige heofenþreátas herigað drihten
vordum and veorcum. heora vlîte scîneð
geond ealra vorulda voruld mid vuldorcyninge:·

Đâ get ic furðor gefregen feónda[s] ondetan.
væs him eall ful strang * * *
vom and vîtu. hæfdon vuldorcyning
for oferhigdum ânforlæten.

---

200. geféan Jun. écne gefeán Th. — 201. gecydde Jun. Th. — 202. adráf. — 203. heán. — 204. écne Jun. Th. — 206. genémned. — 207. ón. — 208. sóð. — 209. hnígan. — 210. ára. — 212. scíne. — 213. líf. geséceð. — 214. Jun. lässt mycele aus. mycele ... þeós Th. — 215. Ueber 'seó is' steht in der Handschrift das Wort 'þær' übergeschrieben. Th. N. — scínað Th. — 216. bráde. — 217. hyhtlicran Jun. hyhtlicra hám. heofon-ríce Th. — 218. gecvémra. ácerran. — 220. hám. — 221. hvíte. — 222. eadigre Jun. eadrigra Th. — 224. vórdum. scíneð. — 226. feonda Ms. Jun. Th. N. feond Th. — 229. ánforlæten Jun. Th.

cvædon eft hraðe ôðrum vordum:
'nû is gesêne, þæt ve gesyngodon
(279.) uppe on earde. sceolon nû æfre þæs
dreógan dômleáse gevinn drihtnes mihtum.
Hvæt! ve in vuldres vlíte vunian môston,
þær ve hâlgan gode heran voldon,
and him sang ymb seld secgan sceoldon
[þegnas ymb þeóden] þûsendmælum.
þâ ve þær vunodon on vynnum, gehêrdon vuldres svêg,
bêman stefne. byrhtvord ârâs,
engla ordfruma, and tô þæm æðelan
hnîgan him sanctas. sigetorht ârâs
êce drihten, ofer ûs gestôd,
and gebletsode bilevitne heáp
dôgra gehvilcne; and his se deóra sunu,
gâsta scyppend, god seolfa væs,
eallum andfeng, þe þær ûpbecom,
and hine on eorðan ær gelêfde.
Þâ þæs ofþuhte, þæt se þeóden væs
strang and stiðmôd. ongan ic þâ steppan forð
(280.) âna við englum and tô him eallum spræc:
'ic can [219.] eóv lâran langsumne râd,
gif ge villað mînre mihte gelêfan.
utan oferhycgan helm þone micclan,
veroda valdend, âgan ûs þis vuldres leóht
eall tô æhte. þis is idel gylp,
þæt ve ær drugon ealle hvîle.
* Jun. p. 97. * Đâ gevearð ûsic, þæt ve voldon svâ
drihten âdrîfan of þâm deóran hâm,
cyning of cestre. cûð is vîde,
þæt vreclâstas vunian môton

---

230. vórdum. — 231. syngodon Jun. — 233. dómlease. — 234. ve vuldres vlite Jun. — 239. byrht-vórd arás. — 241. hnígan. scas. arás. — 242. éce. ús gestód. — 247. ár. — 248. ofþyncan 'poenitere, ægre ferre' Gr. Gr. 2, 905. Beov. Z. 4059. Vergleiche I, Z. 2231. 'æfþancum.' — 249. stiðmód. — 250. ána Jun. Th. — 251. láran. ræd. — 252. ve. mínre. — 254. ágan. — 256. ár. hvíle. — 257. svá. — 258. adrífan. hám. — 259. víde.

grimme grundas. god seolfa him
rîce haldeð: he is âna cyning,
þe ûs eorre gevearð, êce drihten,
meotod mihtum svilc. sceal nû þeós menego hêr
licgan on leahtrum; sume on lyft scacan,
fleógan ofer foldan. fŷr bîð ymbûtan
(281.) on æghvylcum. þeáh he uppe seó,
ne môt he þâm sâvlum, þe þær sêcað ûp,
eádige of eorðan æfre gehrînan;
ah ic be hondum môt hæðenne sceal[c]
grîpan tô grunde, godes andsacan.
sume sceolon hveorfan geond hæleða land
and unsibbe oft onstyrian
monna mægðum geond middaneard.
ic hêr geþolian sceal þinga æghvylces
bitres in þæs beala gnornian * *
seóc and sorhful, þæs ic seolfa veold,
þonne ic on heofonum hâm staðelode,
hvæðer ûs se êca æfre ville
on heofona rîce hâm âlêfan,
êðel tô æhte, svâ he ær dyde.'
(282.) Svâ gnornedon godes andsacan
hâte on helle. him væs hælend god
vrâð gevorden for vomcvidum.
forþon mæg gehycgan seðe his heorte deáh,
þæt he him âfirre frêcne geþohtas,
lâðe leahtras; lifigendra gehvylc
gemunan symle on môde meotodes strengðo,
gearvian ûs tôgênes grêne stræte
ûp tô englum, þær is se ælmihtiga god,
and ûs befæðman vile freóbearn godes,
gif ve þæt on eorðan ær geþencað

---

261. grúndas. — 262. rîce. ána Th. ána Jun. — 263. éce. — 266. fŷr. — 267. þæh Jun. Th. — 268. mót. sécað. — 269. æfre gehrínan. — 270. mót hæþenre sceal Jun. Th. hæðene scealcas Th. N. — 271. grípan to grúnde. — 273. únsibbe. onstýrian. — 276. bitre in þas bealu gnornian Th. N. — 277. sic Jun. seoc] sorhful Th. sylfa Jun. seolfa Th. — 278. hám. — 279. éca Jun. Th. — 280. rîce hám alêfan. — 281. eðle Jun. Th. eðel Th. N. — ær. — 283. háte. — 287. láðe. lífigendra. — 288. móde. — 289. togénes. stræte. — 292. ár.

and ûs tô þâm hâlgan helpe gelêfâð;
þonne he ûs no forlæted, ah lîf syleð
uppe mid englum, eádigne dreám.
tæceð ûs se [220.] torhta trumlîcne hâm,
beorhte burhveallas. beorhte scînað
gesælige sâvle sorgum bedælde,
þær heó æfre forð vunian môten
(283.) cestre and cynestôl. uton cŷðan þæt
dêman ve on eorðan æ̂rror lifigendon,
lucan mid listum locen valdendes,
ongeotan gâstlîce. ûs ongean cumað
* Jun. p. 98. þûsend engla, gif* þider môton,
and þæt on eorðan ær gevyrcað.
Forþon se bîð eádig, seðe æfre vile
mân oferhycgen, meotode cvêman,
synne âdvæscan, svâ he sylfa cvæð.·
Sôðfæste men, sunnan gelîce,
fægre gefrætevod in heora fæderrîce
scînað in sceldbyrig, þær heó sceppend
seolf befæðmeð, fæder mancynnes
âhefeð holdlîce in heofones leóht,
þær heó mid vuldorcyninge vunian môton
âva tô aldre [unsvîciende,]
âgan dreáma dreám mid drihtne gode
(284.) â tô vorulde, â buton ende:·

Eálâ, hvæt se âvyrgda vrâðe geþohte,
þæt he heofencyninge hâran ne volde,
fæder frêfergendum! flôr âttre veól,
hât under hæftum hreóvan deófla.
vîde geond vindsele veá cvânedon,
mân and morður. væs seó menego þær
svylce onæled. væs þæt eall full strong.

---

294. lîf. — 296. hám. — 297. scínaŏ. — 298. bedælde. — 300. cyne-stól. — 301. déman. lifigendon. — 305. ær. — 306. bîŏ. — 307. mán. — 309. sóðfæste. gelíce. — 310. fæder-ríce. — 311. scínaŏ. — 315. áva Jun. Th. — 316. ágan dreáma dreám. — 317. á Jun. á.. ábuton Th. — 318. Eála. — 320. flór. — 322. vinsele véa Jun. víde. vind-sele veacvanedon Th. — 323. mán Jun. Th. þær menego þær Jun. Th. seo menego Th. N.

Þonne wæs heora aldor, þe þǽr ǽrest com
forð on fêðan, fæste gebunden
fŷre and lîge; þæt wæs fæstlîc þreát.
êc sceoldon his þegnas þǽr gevunian
atolan êðles, nalles ûp þanon
gehêran in heofonum hâligne dreám,
þǽr heó oft fægerne folgað hæfdon
uppe mid englum. wǽron þâ alles þæs
(285.) gôda leáse; ah nymðe gryndes
vunian [ne] môten, and þone verigan sele,
þǽr is vom and vôp vîde gehêred,
and gristbîtunge, and gnornunge mecga.
nabbað ve tô hyhte nymðe cyle and fŷr,
veán and vîtu, and vyrma [221.] þreát,
dracan and næddran, and þone dimman hâm.
Forðon mihte gehêran seðe æt hylle wæs
tvelf mîlum nêh, þæt þǽr wæs tôða geheáv
hlûde and geómre. Godes andsacan
hveorfan geond helle, hâte onæled
ufan and ûtan. him wæs ǽghvǽr vâ,
vîtum vêrige, vuldres bescyrede,
dreámum bedǽlde. Heófon deóp gehygd,
þâ heó on heofonum (286.) hâm staðelodon,
þæt hie voldon benæman nergendne Crist
rodera rîces; ah he on riht geheold
hîred heofona and þæt hâlige seld.
Nis nǽnig svâ snotor, ne svâ cræftig,
ne þæs svâ gleáv,* nymðe god seolfa, * Jun. p. 99.
þæt âsecgan mæge svegles leóman,
hû sunnu þǽr scîneð ymbûtan
meotodes mihte geond þæt mære cynn,

---

325. ǽrest cóm. — 327. fŷre ȝ lîge. — 333. góda. — 334. [ne] von Thorpe ergänzt. — 335. vóp víde. — 336. grist-bîtunge. — 337. fŷr. — 338. véan Jun. veán ȝ vîtu Th. — 339. hám. — 341. mîlum tóða. — 342. hlúde. — 343. hveorfon Jun. hveorfan .. háte onæled Th. — 344. vá Jun. Th. — 346. bedǽlde. — 347. hám. — 348. benæman. nérgendne. — 349. ríces. — 351. nǽnig. — 352. þæs. — 353. leóman. — 354. þǽr scíneð.

þær habbað englas eádigne dreám,
sanctas singað, þæt is seolfa for god.
Þonne beóð þá eádigan, þe of eorðan cumað.
bringað tô bearme blôstman stences,
vyrte vynsume; þæt synd vord godes.
þonne hie befæðmeð, fæder mancynnes,
and hie gesegnað (287.) mid his svîðran hond,
lâdað tô lihte, þær hie líf âgon
â tô aldre, uplícne hâm,
beorhtne burhstede: blæd bîð æghvæm,
þâm þe hælende hêran þenceð,
and vel is þâm, þe þæt môt:·

Væs þæt encgelcyn, ær genemned,
Lucifer hâten, leóhtberende
on geárdagum in godes ríce.
Þá he in vuldre vrôhte onstalde,
þæt he oferhyda âgan volde,
Satanus svearte gesôhte, þæt he volde
on heofonum hêhseld vyrcan
uppe mid þâm êcan. þæt væs ealdor heora,
(288.) yfeles ordfruma. him þæt eft gehreáv,
þá he tô helle hnîgan sceolde
and his hîred mid hine intô geglîdan
nergendes nîð, and no seoððan
þæt hi môsten in þone êcan andvlîtan
buton ende. Þá him egsa becom
dyne for dêman, þá he duru in helle
bræc and bêgde. blis vearð monnum,
þá hi hælendes heáfod [222.] gesâvon.
Þonne væs þâm atolan, þe ve ær nêmdon

* * *

---

360. vórd. — 363. líf ágon. — 364. á Jun. á. úplicne hám Th. — 365. byrhtne Jun. — 368. ær genémned — 370. ríce. — 371. vroht Jun. — 372. ágan. — 373. geþohte Ms. Jun. gesohte Th., der Alliteration wegen. — 375. écan. — 376. ordfruman Ms. Jun. — 377. hnígan. — 378. into geglídan. — 380. écan Jun. écan andvlítan Th. onvlítan Th. N. — 382. déman. — 384. he Jun. — 385. ær némdon. Da der Zusammenhang offenbar unterbrochen ist, so muss hier eine Lücke angenommen werden.

Þâ væron mid egsan ealle âfyrhte,
vîde geond vindsele. vordum mændon:
'Þis is stronglîc; nû þes storm becom
þegen mid þreáte. þeóden engla,
him beforan fêreð fægere leóht,
þonne ve æfre ær eágum gesâvon,
(289.) buton þâ ve mid englum uppe væron.
vile nû ûre vîtu þurh his vuldres cræft
eall tôveorpan. nû þes egsa com,
dyne for drihtne, sceal þes dreórga heáp
ungeara nû atol þrôvian.
Hit is se seolfa, sunu valdendes,
engla drihten. vile uppe heonan
sâvla lædan, and ve seoððan â
þæs yrre veorces hênðo geþoliað.'
Hvearf þâ tô helle hæleða bearnum
meotod * þurh mihte. volde manna rîm, * Jun. p. 100.
fela þûsenda, forðgelædan,
ûp tô êðle. Þâ com engla svêg,
dyne on dægrêd. hæfde drihten seolf
feónd oferfohten. væs seó fæhðe þâ gyt
open on uhtan, þâ se egsa becom.
Lêt þâ upfaran eádige sâvle,
Adames cyn; (290.) ac ne môste Efe þâ gyt
vîtan in vulder, ær heó vordum cvæð:
'ic þe æne âbealh, êce drihten,
þâ vit Adam tvâ eaples þigdon
þurh næddran nîð, svâ vit nâ ne sceoldon.
Gelærde unc se atola, seðe æfre nû
beorneð on bendum, þæt vit blæd âhton,
hâligne hâm, heofon tô gevealde.

---

387. vinsele Jun. víde. vind-sele. vórdum Th. — 388. þes storm Jun. — 390. féreð. — 391. ær. — 393. nû. — 394. nú. — 396. nú. — 399. á Jun. lædan. á Th. — 400. hênðo = hŷnðo (I, Z. 773. 3252.) 'opprobium, pernicies' Beov. Z. 330. Andr. Z. 117: '(þæt þû) hveorfest of hênðum in gehyld godes.' El. Z. 210: 'þæs hie in hŷnðum sculon (tô vîdan feore vergðu dreógan.)' — 402. rím. — 407. becvom Jun. — 409. adámes.] Th. ac Th. N. — éfe. — 410. vlítan. ær. vórdum Th. vuldre Jun. Th vulder Th. N. — 411. æne. éce. — 413. nane Jun. — 414. gelærde. nú. — 416. gevealde Jun. hám. gevalde Th.

þâ vit þæs âværgdan vordum gelŷfdon,
namon mid handum on þâm hâlgan treó
beorhte blǽda. unc þæs bitere forgeald,
þâ vit in þis hâte scræf hveorfan sceoldon
and vintra rîm vunian seoððan,
þûsenda feolo, þearle onæled.
Nû ic þe halsige, heofonrîces veard,
for þan hîrede, þe þû hider lǽddest,
(291.) engla þreátas, þæt ic ûp heonon
mæge and môte mid mînre mægðe..

* * *

and ymb þreó niht com þegen hælendes
hâm tô helle. is nû hæftum strong,
vîtum vêrig, svylce him vuldorcyning
for onmædlan eorre gevorden:
'Segdest ûs tô sôðe, þæt seolfa god
volde helvarum hâm gelihtan.'
Ârâs þâ ânra gehvylc and við earm ge[223]sæt,
hleónade við handa, þeáh hyllegrŷre
(292.) egeslic þuhte. vǽron ealle þæs
fægen in firnum, þæt freó drihten
volde him tô helpe helle gesêcan.
ræhte þâ mid handum tô heofoncyninge,
bæd meotod miltse þurh Marian hâd:
'hvæt! þû fram mînre dôhtor, drihten, onvôce
in middangeard mannum tô helpe.
nû is gesêne, þæt þû eart sylfa god,
êce ordfruma ealra gescafta:'

Lêt þâ upfaran, êce drihten.
vuldre hæfde vîtes clomma[s]

---

417. vórdum. — 420. háte. — 421. rim. — 423. heofenríces Jun. nú. heofon-rices Th. — 426. móte. mínre. — 427. Von dieser Zeile an bis Z. 443. ist der Zusammenhang mehrfach so gestört, dass nicht unbedeutende Lücken anzunehmen sind, obschon die Handschrift ununterbrochen fortläuft. — 428. hám. nú. — 431. sóðe. — 432. hám. — 433. arás þa ánra gehvilc ⁊ við earm gesæt Th. ⁊ viðearmgerec Jun. — 436. heora Jun. Th. — 439. hád Jun. Th. — 440. mínre. onvóce. — 442. nú. — 443. ⁊ éce Jun. éce Th. — 444. éce Jun. Th. — 445. clommas Th. N.

feóndum ôðfæsted, and heó furðor sceáf
in þæt neóvle genip, nearve gebêged,
þær nû Satanus svearte þingað,
(293.) earm æglæca, and þâ atolan mid him
vîtum vêri*ge. nalles vuldres leóht
habban môton, ah in helle grund...
ne hi edcerres âfre môton vênan,
seoððan him væs drihten god * *
vrâð gevorden. sealde him vîtes clom,
atole tô âhte and egsan grŷre,
dimne and deorcne deáðes scûvan,
hâtne hellegrund, hinsið grŷre.
Þæt lâ væs fæger, þâ se fêða com
up tô earde, and se êca mid him
meotod mancynnes in þâ mæran burh.
hôfon hine mid him handum hâlige,
vitigan, ûp tô êðle Abrahames cynn.
Hæfde þâ drihten seolf deáð ofervunnen,
feónd geflêmed. þæt in fyrndagum
vitegan sâdon, (294.) þæt he sâvla volde...
Þis væs on uhtan eall gevorden,
âr dægrêde, þæt se dyne becom
hlûd of heofonum, þâ he helleduru
forbræc and forbêgde. ban veornodon,
þâ hie svâ leóhtne leóman gesâvon.
Gesæt þâ mid þære fyrde frumbearn godes,
sæde sôðcvidum: 'snotre gâstas,
ic eóv þurh mîne mihte gevorhte,
Adam ærest and þæt æðele vîf.
þâ hie begeton, on godes villan,
feóvertig bearna, þæt forð þonon
[geond] middangeard menio onveôcon,
and vintra feola vunian môston

* Jun. p. 101

---

448. nú. — 452. vénan. — 456. dimme Ms. Jun Th. dimne Th. N. — 457. in siŏ Ms. Jun. von Th. verbessert: hinsiŏ. hátne. grúnd Th. — 458. Þ se féða cóm Th. þâ Th. N. — 459. éca Jun. Th. — 460. máran. — 461. hófon. — 467. ár. — 468. hlúd. — 469. ban Jun. Th. bendas Th. N. — 470. leóman. — 472. sóð-cvidum. — 473. míne. — 474. ádam árest. víf.

eorlas on êðle; ôð þæt eft gelamp,
* * * (295.) þæt he âfyrhte eft;
feónd in firenum fâh is æghwær.
Ic on neorxnavonge nive âsette
treóv mid telgum, þæt þâ tânas ûp [224.]
æpla bæron; and git æton þâ
beorhtan blæda, svâ inc se baleva hêt,
handþegen helle. hæfdon forþon hâtne grund
þæs git oferhŷrdon hælendes vord.
æten þâ egsan. væs se atola beforan,
se inc bâm forgeaf baleve geþohtas.
þâ me gereáv, þæt mîn handveorc * *
carcernes clom þrôvade * * *
Næs þâ monna gemet, ne mægen engla,
ne vitegena veorc, ne vera snytero,
þæt eóv mihte helpan, nimðe hælend god,
se þæt vîte âr tô vrece gesette.
Ferde tô foldan (296.) þurh fæmnan hâd
ufan from êðle, and on eorðan gebâd
tintregan fela and teónan micelne.
me seredon ymb secgas monige
*Jun. p 102. dæges and nihtes, hû heó me deá*ðes cvealm,
rîces boran, hrefnan mihten.
þâ væs þæs mæles mearc âgangen,
þæt on vorulde væs vintra gerîmes
preó and þrîtig geára, âr ic þrôvode,
gemunde ic þæs mænego and þâ mînan hâm lange,
þæs þe ic of hæftum hâm gelædde
ûp tô earde, þæt heó âgan
drihtnes dômas and duguðe þrym,
vuniað in vynnum, habbað vuldræs blæd

---

81. fáh Jun. Th. — 486. hátne. — 487. ofergymdon Jun. Th. — vórd. Th. 490. mín. — 493. snytro Jun. — 495. ær. — 496. hád Jun. Th. — 497. gebád. — 498. tintregan ȝ fela teonan Ms. Jun. — 501. rices. — 583. gerímes. — 504. ær. — 505. hám lange Th. — „lange may possibly be an error for 'lædde,' and 'þa minan' may be the Ger. 'die Meinigen.' In the Ms. 'þa' is nearly obliterated, and 'minan' has been altered to 'minnan' by the superscription of an 'n.' Thorpe ad h. l. — and þa minan ham lange Jun. — 506. hám. — 507. ágan. — 508. dómas.

510. þûsendmælum. ic eóv þingade,
þâ me on beáme (297.) beornas sticedon
gârum on galgum, heóv se giunga þær,
and ic eft ûpbecom
êce dreámas tô hâligum drihtne :·'

515. Svâ vuldres veard vordum sæde,
meotod moncynnes, êr on morgen
þæs þe drihten god of deáðe árás.
Næs nân þæs stronglîc Satan gefæstnod,
þeáh he wære mid îrne eall ymbfangen,
520. þæt mihte þâm miclan mægne viðhabban;
ac he ûteóde, engla drihten,
on þæm fæstenne and gefætian hêt
englas eallbeorhte * * *
and leófan gingran vinum [georne],
525. and hûru secgan hêt Simon Petre,
þæt he môste in Galilêam god sceávian
êcne and trumne, svâ he êr dyde.
(298.) Þâ ic gongan gefregn gingran ætsomne
ealle tô Galilêam; hæfdon gâstes blêd
530. * * * hâligne godes sunu;
svâ heó gesêgon, hvâr sunu meotodes,
þâ [225.] gingran, on upp stôd, êce drihten,
god in Galilêam, tô þæs gingran þider
ealle urnon, þær se êca væs,
535. feóllon on foldan and tô fôtum hnigon,
þanceden þeódne, þæt hit þus gelomp,
þæt hi sceávodon scyppend engla.
Þâ sôna spræc Simon Petrus:
'eart þû þis, drihten, dôme gevurðad?
540. ve þe gesâvon, æt sumum cyrre,
þec gelegdon on láðne bend

---

510. ic. — 514. éce Jun. Th. — 515. svá. vórdum. — 516. êr. — 517. arás. — 518. nán. — 519. þea he Jun. — 527. trumme Ms. Jun. écne ⁊ trumne. êr Th. — 528. gefrægn Jun — 529. blæd Jun. — 532. éce Jun. upp stód éce Th. — 533. Galileam þæs gingran Jun. — 534. éca Jun. Th. — 535. fótum. — 539. þis .. gevurðað Ms. Jun. þus. dóme gevurðad Th. — 541. láðne Th.

hæðenne mid hondum. him þæt gehreóvan mæg,
þonne heó endestæf eft gesceáviað.'
Sume hit ne mihton môd[e] oncnâvan;
545. (299.) þæt væs se deóra, Didimus væs hâten,
ær he mid hondum hælend genom
sylfne be sîdan, þær he his svât forlêt.
feóllon tô foldan fulvihtes bæðe.
Fæger væs þæt ongin, þæt freódrihten
550. geþrôvode, þeóden ûre.
* Jun. p. 103. *he on beáme âstâh and his blôd ageát,
god on galgan, þurh his gâstes mægen.
forþon men sceolon mæla gehvylce
secgan drihtne þanc dædum and veorcum,
555. þæs þe he ûs of hæftum hâm gelædde,
ûp tô êðle, þær ve âgan
drihtnes dômas [and duguðe þrym,]
and ve in vynnum vunian môton. ûs is vuldres leóht
torht ontŷned, þâm þe teala þenceð:·
560. [226.] (300.) Đâ væs on eorðan êce drihten
feovertig daga, folgad folcum,
gecŷðed mancynnes, ær he in þâ mæran gesceaft,
burhleóda fruma, bringan volde
hâligne gâst, tô heofonrîce.
565. Âstâh ûp on heofonum engla scyppend,
veoroda valdend, þâ com volcna svêg
hâlig of heofonum; mid væs hond godes.
onfêng freódrihten and hine forðlædde
tô þâm hâlgan hâm heofna ealdor.
570. him ymbflugon engla þreátas
þûsendmælum. Þâ hit þus gelomp,

---

544. hie Jun. Th. móde Th. mód Jun. Ms. — 545. deóra. — 546. ær. — 547. sídan. — 551. blód. — 554. dædum. — 555. hám. — 556. ágan. — 557. dómas Th. — 559. ontŷnan 'aperire.' Gr. Gr. 2, 815. Andr. Z. 105: '(hâlegum mihtum) torht ontŷned.' Andr. Z. 1612: '(eóv is vuldres leóht) torht ontŷned.' El. Z. 1230: '(sie þâra manna gehvâm) behliden helle duru, heofones ontŷned.' — Unten Z. 596: '(þær is vuldres blæd) torht ontŷned.' — El. Z. 1249: 'torht ontŷnde, tîdum gerŷmde.' Cod. Ex. 131, 19: '(væs me svegles leóht) torht ontŷned.' — 560. éce. — 562. ær. mæran. — 564. heofon-ríce. — 569. hám.

þâ gyt nergende Crist * * *
þæt he þæs ymb âne niht tvelf apostolas
mid his gâstes gife, gingran, gesvîðde.
Hæfde þâ gesette sâvla unrîm
god lifigende. Þâ væs Judas of . .
(301.) seðe ær on tifre torhtne gesalde
drihten hælend. him seó dâd ne geþeáh,
þæs he bebôhte bearn vealdendes
on seolfres sinc. him þæt svearte forgeald
earm æglæca innon helle.
Siteð nû on þâ svîðran hond sunu his fæderes,
dæleð dôgra gehvâm drihten veoroda
help and hâlo hæleða bearnum
geond middangeard. þæt is monegum cûð,
þæt he âna is ealra gesceafta
vyrhta and valdend þurh his vuldres cræft.
Siteð him on heofnum, hâlig encgel,
valdend mid vitegum. hafað vuldres bearn
his seolfes seld sveglbehealden.
laðað ûs þider tô leóhte þurh his læcedôm,
þær ve môton seolfe sittan mid drihtne,
uppe mid englum, habban þæt ilce leóht.
(302.) þær his hîred nû hâlig eardað,
vunað in vynnum. þær is vuldres blêd
torht ontŷned, [gif ve teala þencað].
Uton hycgan, þæt ve hælende hêran georne,
Criste cvêman! þær is cûðre lif,
*þonne ve on eorðan mægen æfre gestreónan: · * Jun. p. 104.

Hafað nû geþingod tô ûs þeóden mæra,
ælmihtig god * * *
[227.] on dômdæge, drihten seolfa.
hâtcð hêhenglas hlûddre stefne
bêman blâvan ofer burga geseotu

573. áne. — 575. unrím. — 576. lífigende Th. — 577. ár. — 578. dæd. — 582. nú. — 583. dæleð. — 586. ána. gesceafta Th. gesceafta Jun. — 590. sveglbefalden Jun. — 591. læcedom. — 592. móton. — 594. nú. — 595. bléd. — 598. líf. — 599. æfre. — 600. nú. mæra. Thorpe meint, nach Z. 601. wäre ein Blatt ausgeschnitten. — 602. dóm-dæge.

605. geond foldan sceâtas * * *
þonne of þisse moldan men onvecniað,
deade of duste ârîsað þurh drihtnes miht.
(303.) Þæt bîð daga lengust and dynna mæst
hlûd gehŷred, þonne hælend cymeð,
610. valdend mid volcnum in þâs voruld færeð.
vile þonne gesceádan vîtige and unclæne
on tvâ healfe, tile and ifle.
him þâ sôðfæstan on þâ svîðran hond
mid rodera veard reste gestîgað.
615. þonne beóð blîðe þâ [þe] in burh môton
gongan, in godes rîce, [gumena bearn,]
and heó gesênað mid his svîðran hond
cyningc alvihta, cleopað ofer ealle:
'ge sind vilcuman; gâð in vuldres leóht
620. tô heofona rîce. þær ge habbað
â to aldre êce reste.'
Þonne stondað þâ forvorhtan, þâ þe firnedon,
beóð beófigende, hvonne him bearn godes
(304.) dêman ville þurh his dæda spêd.
625. vênað, þæt heó môten tô þære mæran byrig
ûp tô englum, svâ ôðre dydon;
ac him bîð reordiende [rodera valdend,]
êce drihten, ofer ealle gecvyð:
'âstîgað nû, âvyrgde, in þæt vîtehûs
630. ôfestum miclum. nû ic eóv ne con.'
Sôna æfter þæm vordum vêrige gâstas,
hellehæftas, hvyrftum scrîðað
þûsendmælum and þider lâdað

---

606. onvecnað Jun. — 607. arísað. — 608. dimma mæst Jun. bíð.. dimma mæst Th. dinna Th. N. — 609. gehered Jun. hlúd gehýred Th. — 611. gesceavian Jun. Th. gesceadan Th. N. — 613. sóðfæstan. — '614. gestígað. — 615. 'þe' ist von einer alten Hand im Ms. zwischen 'þâ' und 'in' eingeschaltet, überdem zum Verständnisse unentbehrlich. — móton. — 616. rice. — 620. rice. — 621. á Jun. á.. éce Th. — 623. ðonne Jun. — 624. dèman. dæda. — 625. vénað. móten. mæran. — 627. ah Jun. [rodera valdend] von Thorpe N. ergänzt. — 628. éce Jun. Th. gecvæð Jun. gecvyð Th. — 629. astígað nú. víte-hús. — 630. ófestum. eóv. — 631. vórdum. — 633. Ƿ hi ðider leaðað Jun.

in þæt sceaðena scræf, scûfað tô grunde
in þæt nearve nîð; and no seoððan,
þæt hie up þonan æfre môton;
ah þær geþolian sceolon earmlîc vîte,
clom and carcern and þone caldan grund
deópne âdreógan and deófles spellunge.
hû hie him on edvît oft âsettað
(305.) svarte sûslbonan! stæleð fæhðe
in firne . . . , þæs þe hie drihten,
ecne anvaldan, oft forgeaton,
þone hie him tô hihte habban sceoldon.
Uton lâ geþencan, geond þâs vorulde,
þæt ve hælende hêran onginnen,
georne þurh godes * gife gemunan gâstes blêd, * Jun p. 105.
hû eádige þær uppe sittað,
selfe mid svegeltorht sunu hælendes.
Þær is geat gylden, gimmum gefrætevod,
vynnum bevunden þæm þe in vuldres leóht
gongan môten tô godes rîce,
and ymb þâ veallas vlîtige scînað
engla gâstas and eádige [228.] sâvla,
þâ þe heonon fêrað [heofonrîce tô,]
þær martiras meotode cvêmað,
and herigað hêhfæder hâlgum stefnum,
(306.) cyning in cestre. cveðað ealle þus:
'þû eart hæleða helm and heofondêma,
engla ordfruma and eorðan tudor
* * * tô þissum eádigan hâm.'
Svâ vuldres veard vordum herigað
þegnas ymb þeóden. þær is þrym micel,
sang æt selde. is sylf cyning
ealra aldor in þære êcan gesceft.
þæt is se drihten, seðe deáð for ûs
geþrôvode, þeóden engla.

---

634. grúnde. — 635. níð. — 636. æfre móton. — 637. víte. — 638. grúnd. — 640. édvit. — 642. ȝ . . ðær Jun. Th. — 643. écne. — 649. svegle. torht Jun. — 650. gyldenne Jun. — 652. rice. — 653. scínað. — 655. férað — 659. deman Jun. heofen-déma Th. — 660. ordfruman Jun. — 661. hám. — 665. aðor Jun. aldor. écan Th. — 666. ús.

svylce he fæste feovertig daga,
metod mancynnes, þurh his mildsa spêd.
Þâ gevearð þone vêregan, þe ær âvorpen væs
of heofonum, þæt he in helle gedeáf, —
þâ costode cyning alvihta,
brohte him tô bearme brâde stânas,
(307.) bæd him for hungre hlâfas vyrcan:
'gif þû svâ micle mihte hæbbe.'
Þâ him andsvarode êce drihten:
'vêndest þû âvyrgda, þæt âvriten nære
* * * nymðe me ænne?
ac geseted hafast, sigores âgend,
lifigendum liht, leán butan ende
on heofenrîce, hâlige dreámas.' þâ he mid hondum genom
atol þurh edvît, and on esle âhôf
hermbealoves gâst, and on beorh âstâh,
âsette on dûne drihten hælend.
'lôca nû ful vîde ofer londbûende.
ic þe geselle þînes seolfes dôm
(308.) folc and foldan, (feoll niðer tô me)
burh and beorhtne bold tô gevealde,
rodora rîces gif þû seó riht cyning,
engla and monna, svâ þû ær myntest.'
Þâ him andsvarode êce drihten:
'gevît þû âvyrgda in þæt vîtescræf,
Satanus seolf. þe is sûsl veotod,
gearo tôgegnes, nalles godes rîce;

---

668. dæga Jun. — 670. ær. — 671. gedeáf. — 673. bráde stánas. — 674. hlâfas. — 676. éce Jun. Th. — 677. véndest. nære. — 678. ænne. — 679. ágend. — 681. heofen-ríce. — 682. ahóf. — 683. herbealoves Jun. — 684. dúne. — 685. bevende Jun. víde. lond-buende Th. — 686. ðines seoferdum Ms. Jun þínes seoferdum Th. „seoferdum Cæd. 105, 20. suspicor errorem scribæ vel typographi; et pro 'ðines seoferdum' legendum omnino 'ðines seolfes dom' i. e. in tui ipsius potestatem.“ Lye (Manning) Suppl. s. v. — 687. foh hider to me Ms. Jun. Th. — 688. breoton bold gevealde Jun. breotone Th. — Vgl. Andr. Z. 524. und Cod. Exon. 272, 22: 'beorhtne boldvelan.' — 689. ríces. — 690. ær. — 691. éce. — 692. víte-scræf. — 694. geara Jun. geáro. ríce Th.

ah ic þe hâte, þurh þâ hêhstan miht,
þæt þû hellvarum hyht ne âbeode,
ah þû * him secgan miht sorga mæste, * Jun. p. 106.
þæt þû gemêttes meotod alvihta,
cyning moncynnes. cer þe on bæcling.
vîte þû eác, âvyrgda, hû vîd and sîd
helheóðo dreórig, and mid hondum âmet,
grîp viðe þæs grundes. gang þonne svâ,
ôð þæt þû þone ymbhvyrft alne cunne;
(309.) and ærest âmet ufan tô grunde,
and hû sîd [and vîd] se svarta eðm seó.
vâst þû þonne þê georner, þæt þû viðe god vunne.
seoððan þû þonne hafast handum âmetene,
hû hêh and deóp hell inneveard seó,
grim græfhûs, gong ricene tô...
êr tvâ seondon tîda âgongene,
þæt þû merced hûs âmeten hæbbe!'
[229.] Đâ þâm vêrigan vearð vracu getenge.
Satan seolua ran and on sûsle gefeól.
earm æglæce hvîlum mid folmum mæt
veán and vîtu, hvîlum se vonna lêg
læhte viðe þes lâðan, hvîlum he licgan geseah
hæftas in hylle, hvîlum hreám âstâh,
þonne hie on þone atolan (310.) eágum gesâvun.
hæfdon gevunnon godes andsacan
blâc bealoves gâst. Þâ he on botme stôd,
þâ him þuhte, þæt þanon være
tô helleduru hund þûsenda mîla
gemearcodes; svâ hine se mihtige hêt,
þæt þurh synne cræft sûsle âmæte.

---

700. eác. vid] síd. — 702. grúndes. — 704. árest. grúnde. — 705. síd Th. — sid [] víd] Th. N. — 706. vást. — 709. græf-hús. Nach Z. 709. nimmt Thorpe eine grosse Lücke an. — 710. seond Jun. ár. seonden tída Th. — 711. hús. — 712. Đa þa verga vearð vrece getenge Jun. — 714. æglæce. hvílum. — 715. véan Jun. læg Jun. veán.. hvílum se vonna lég Th. — 716. hvílum. — 717. hvílum hreám astah Th. astag Jun. — 718. ðonne he Jun. — 719. ándsacan. — 720. bealove gast þæt Jun. bealoves gast. þa.. stód Th. — 721. væ̀re. — 722. míla.

725. þâ he gemunde, þâ he on grunde stôd;
lôcade leás viht geond þæt lâðe scræf,
atol, mid êgum, ôð þæt egsan grŷre
deófla mænego * * *
þonne upâstâg * * *
730. vordum invîtum ongunnon þâ verigan gâstas
reordian and cveðan * * *
'lâ! þus beó nû on yfele; noldæs âr teala :·'

FINIT LIBER II. AMEN.

---

725. grúnde stód. — 730. ongunnon þa on þa verigan gastas Ms. Jun. vórdum. ongunnon þa verigan gastas Th. — 732. lá. nú. ár Th.

„Cædmonianæ huic paraphrasi omnino videntur hîc adiiciendæ preces Anglo-Saxonicae, genium stylumque Cædmonis probe referentes, prout eae nobis exhibentur in antiquissimis membranis codicis Cottoniani, cui titulus Julius A, 2.“ Jun. Vgl. Wanleii Catal. S. 183. und 103.

I.

Aelâ, drihten leóf! ælâ, dêma god!
geara me, êce valdend!
Ic vât mîne saule synnum forvundod;
gehæl þû hy, heofena drihten,
5. and gelâcna þû hy, lîfes ealdor;
forþan þû êðest miht ealra læca,
þæra þe gevurde sîde oððe vŷde :·

II.

Aelâ, freá beorhta, folkes scippend!
gemilsa þîn môd, me tô gôde;
10. sile þŷne âre þŷne earminge.

Se bŷð earming, [se] þe on eorðan hêr
dæges and nihtes deoflon campað
and hys villan vyrcð. vâ him þâre mirigðe,
þonne he þâ handleán hafað and sceávað,
bute he þæs yfeles âr gesvŷce.
Se bŷð eádig, seðe on eorðan hêr
dæges and nyhtes drihtne hŷræð
and â hys villan vyrcð. vel hym þæs geveorces,
þonne he þâ handleán hafað and sceávað,
gyf he ealteavne ende gedreógeð.

III.

Aelâ, leóhtes leóht! ælâ, lŷfes vynn!
getiða me, tîreádig kyning,
þonne ic mînre sâvle svegles bydde,
êce âre; þû eart eáðe god
âna ofer ealle eorðan and heofonas
sŷddra gesceafta. þû eart sôð meotod
âna ofer ealle eorðbûgende;
svilce on heofonum ûp þû eart hælend god.
Ne mæg þe âherian hæleða ænig,
þêh ûs gesomnie geond sîdne grund
men ofer moldan, geond ealne middaneard;
ne mæge ve nâfre âsecgan ne þæt sôðe vîtan,
hû þû æðele eart, êce drihten.
Ne þeáh engla verod ûp on heofenum
snotra tôsomne sæcgan ongunnon,
ne magon hy nâfre âreccean,
ne þæt gerîm vîtan, hû þû mâre eart,
mihtig drihten; ac is vunder mycel,
vealdend engla, gif þû hit sylf âvâtst,
sigores ealdor, hû þû mâre eart,
mihtig and mægenstrang,
ealra kyninga kyning, Crist lifiend,
ealra vorulda scippend, vealdend engla,
ealra dugeða duguð, drihten hælend.
þû eart se æðela, þe on ærdagum
ealra fæmnena vyn fægere âcende

25. hæfst] valdest ana ofer.. Jun.

on Bethleem þære byrig, beornum tô frôfre,
eallum tô âre ylda bearnum,
þâm þe gelŷfað on lyfiendne god
and on þæt êce leóht uppe on roderum.
Þŷn mægen ys svâ mære, mihtig drihten,
svâ þæt ænig ne vât engla hâdes
þâ heáhnisse heofena cyninges.
Ic þe andette, ælmihtig god,
þæt îc gelŷfe on þe, leófa hælend,
þæt þû eart se miccla and se mægenstranga
and se eádmôda ealra gôda, and se êce kyning
ealra gesceafta; and ic eom
se litla for þe and se lŷðra man,
se hêr syngige svîðe genehhe
dæges and nihtes, dô svâ ic ne sceolde,
hvîle mid veorce, hvîle mid vorde,
hvîle mid geþohte, þearle scyldi,
invîtnîðas oft and gelôme.
Ac ic þe halsige nû, heofena drihten,
and gebidde me to þe, bearna sêlôst,
þæt þû gemilsige me, mihtig drihten,
heofena heáhkyning, and se hâlga gâst,
and gefylste me, fæder ælmihtig,
þæt ic þinne villan gevyrcean mæge,
ær ic of þysum hlænan life gehveorfe.
Ne forveorn þû me, vuldres drihten,
ac getyða me, tŷreádig kyning;
lât me mid englum upsîðian,
sittan on svegle, * *
herian heofones god hâligum reorde,
â butan ende. Amen :·

---

76. heofonas Jun. — 77. á Jun.

Cædmon's

des Angelsachsen

biblische Dichtungen.

Herausgegeben

von

K. W. Bouterwek.

Zweiter Theil.

Elberfeld 1851.

Julius Bädeker.

London.

Dulau & C°. — D. Nutt. — Williams & Norgate.

Ein

angelsächsisches Glossar

von

K. W. Bouterwek.

Elberfeld 1851.

Julius Bädeker.

London.

Dulau & C°. — D. Nutt. — Williams & Norgate.

Gedruckt bei Sam. Lucas in Elberfeld.

Jacob Grimm

gewidmet.

Das angelsächsische Glossar, welches ich den Freunden alter deutscher Sprache hiermit übergebe, hat einen grösseren Umfang gewonnen, als Anfangs beabsichtigt wurde. Der Grund hiervon liegt zum geringeren Theile in dem zufälligen Umstande, dass eine ziemlich reichhaltige Sammlung angelsächsischer Wörter, die ich zu meinem Gebrauche angelegt habe, zu grösserer Ausführlichkeit einlud; weit mehr forderten die Dichtungen Cædmon's selbst, deren Verständniss meine Arbeit zunächst dienen will, dazu auf, die ohnehin nur unbestimmt gezogenen Grenzen eines sogenannten Glossars zu überschreiten. Ich habe schon früher Gelegenheit gehabt auf die Verschiedenheit aufmerksam zu machen, welche in den einzelnen Theilen der von Cædmon's Namen zusammengehaltenen Poesieen besteht. Neben erhabenen Stellen, die dem Besten an die Seite treten dürfen, was angelsächsische Epiker hervorgebracht haben, finden sich grosse Abschnitte chronikenartiger Nacherzählung biblischer Geschichten. Als ein drittes Element dieser Dichtungen müssen noch andere, zum Theil grosse Episoden erwähnt werden, welche sich in Haltung und Ton den vielen noch vorhandenen Resten der reichen geistlichen lyrischen und Legenden-Poesie der angelsächsischen Bischöfe und Mönche so genau anschliessen, dass bei der Ausarbeitung eines Glossars zu Cædmon jene Dichtungen nicht übersehen werden durften. Endlich lag es nahe, die saure Mühe, welche die Zusammentragung des Glossars verursachte, wo möglich, auch für das leichtere Verständniss anderer Schriften, z. B. der durch Grimm's vortreffliche Bearbeitung in Deutschland verbreiteten Legenden Elene und Andreas, nutzbar zu machen.

Die Zahl derjenigen Schriften, die ich, unter günstigen Umständen zu meinem Zwecke hätte gebrauchen können, ist allerdings nicht unbedeutend. Schon Hickesius, der berühmte Herausgeber des kostbaren 'Linguarum veterum Septentrionalium Thesaurus', erwähnt unter den handschriftlichen Schätzen, die der unermüdliche Franciscus Junius, der Cædmon's Paraphrase zuerst an's Tageslicht zog, der Bodleianischen Bibliothek vermachte, ausser einem Linguæ Anglicanæ Etymologicum magnum ein Glossarium Latino-Saxonicum, das, ohne Zweifel, auch die von ihm in einem besonderen Index zusammengestellten im Cædmon vorkommenden Wörter in sich schloss. Die Handschrift dieses Index ist, mit der Nummer '5225. (Jun. 113.)' bezeichnet, auf der Oxforder Bibliothek noch vorhanden, wie J. Grimm in seiner Auslegung von XXVI. altdeutschen Hymnen angiebt. Auch thut der zweite Herausgeber Cædmon's, der gelehrte Benjamin Thorpe, dieses alphabetischen Verzeichnisses Erwähnung, legt indessen demselben keinen besonderen Werth bei, weil es nach den Seitenzahlen der Junius'schen Ausgabe eingerichtet, also nur für diese brauchbar sei. Immerhin thut es mir leid, dass ich weder über das Glossarium Latino-Saxonicum des Junius, noch über seinen Index etwas Näheres erfahren, geschweige sie benutzen konnte. Schon früher als Thorpe durch die Munificenz der 'Society of Antiquaries of London' in den Stand gesetzt wurde, Cædmon, in vortrefflicher Ausstattung, erscheinen zu lassen, hatte W. D. Conybeare in den 'Illustrations of Anglo-Saxon Poetry' eine neue, mit einer Uebersetzung versehene Ausgabe verheissen, welche indessen nicht erschienen ist. Aus Thorpe's Vorrede zu seiner Ausgabe ist ersichtlich, dass sie nicht zu Ende gebracht war. Thorpe's Index zu Cædmon endlich ist zwar nicht vollständig, jedoch, beim Mangel eines Glossars, von grossem Nutzen.

Der Junius'sche Cædmon erschien bekanntlich 1655. Manchen Exemplaren dieses höchst seltenen Buches sind zwei im Jahre 1752, also fast hundert Jahre später, aus dem Colleg. Reg. Oxon. veröffentlichte Blätter beigebunden, auf deren erstem der Leser benachrichtigt wird, dass Junius die auf dem zweiten Blatte enthaltenen Noten zu Cædmon mit seinem anderweitigen Nachlasse der Bodleianischen Bibliothek vermacht habe. Ich theile diese „Notæ“ hier mit, um sie etwaiger Benutzung zu erhalten.

Notæ.

Pag. 1. l. 1. rodera veard] roder, firmamentum; *Aelfr. Gloss.* hroder, æther; *Gloss. R.* p. 94. occurrunt iterum p. 4. l. 20. et p. 46. l. 17.

l. 10. dêmdon] ic dême vel âsmeage, Censeo; *Aelfr. Gramm.*

Pag. 2. l. 13. gesacum] gesaca vel gevinna, Aemulus; *Gloss. R.* p. 114.

Pag. 3. l. 10. forhealdene] forðheald, Præcèps; *Aelfr. Gramm.* forðheald, Pronus; *Bed.* IV, 31. hushleov, Hospitium; *Can. sub Edgaro R. cap. de satisfactione, §. 15.*

l. 14, 19. vonn] vann, Brunius; *Gloss. R.* p. 79. inter colores. iterum occurrit vonne p. 30. l. 12. et p. 33. l. 1, 17. vonnan, p. 32. l. 2.

l. 25. vlite] vlat, Turpis, fastidiosus, foeditate sua movens nauseam. me vlatað, Nauseo; *Aelfr. Gramm.* butan hlâfe ælc mete tô vlættan bŷð gehvyrfed, Sine pane cibus omnis in nauseam convertitur; *Colloqu. Monasticum.* iterum p. 5. l. 4, 20. et p. 38. l. 24.

Pag. 4. l. 4. genip] genip vel mist, Nebula; *Gloss. R.* p. 94.

l. 22. vraðe] vraðe. vræðe. vreðe, Tignum parietem ruiturum sustinens; *Bed.* III, 17. ic undervreðige vel underlecge, Fulcio; *Aelfr. Gramm.* âvreðed beón, suffulciri; *Bed.* II, 3. mid his crycce hine âvreðiende, Baculo innitens; *Bed.* IV. 31.

Pag. 33. l. 10. hreáv] lîc ôðþe hreáv, Funus; *Aelfr. Gloss.* deádra hrâvum p. 64. l. 2.

Pag. 34. l. 16. tiedrað] ic tyddrige, Propago, as. tyddrung ôðþe bôh, Propago, inis; *Aelfr. Gramm.*

Pag. 36. l. 3. geóce] geóc, Salus; *Bed.* V, 14. — iterum p. 80. l. 5. et p. 81. l. 15. ubi pro geo causer legendum geócaûser.

Pag. 58. l. 24. on edvit] þŷ læs him æt vite ⁊ on edvit sette his geþofta. ⁊ he for êge þæs deáþes þâ þing dyde. þe he âr gesund dôn nolde. Ne exprobrarent sibi sodales, quod timore mortis faceret ea, quæ sospes facere noluerat. *Bed.* V, 14.

Pag. 70. l. 11. pro folcum lege volcnum.

Pag. 71. l. 2. pro gelirde lege gelâdde.

Zu bedauern ist, dass Junius, anstatt seines Index, nicht ein Glossar ausgearbeitet hat, das, wie obige Proben zeigen,

nicht nur Parallelstellen aus dem Cædmon, sondern auch andere erwünschte Beiträge zur richtigen Deutung schwieriger Wörter würde enthalten haben. — Ein wichtiges Hülfsmittel zum Verständnisse Cædmon's erschien im Jahre 1772. Es ist dies das grosse 'Dictionarium Saxonico-et Gothico-Latinum', welches Edward Lye mit rastlosem Eifer zusammentrug, ohne seine Veröffentlichung erleben zu können. Die Herausgabe seiner mühevollen Arbeit hatte er auf Owen Manning testamentarisch übertragen. Manning entledigte sich des ehrenvollen Auftrages mit Gewissenhaftigkeit und versah das Werk seines Freundes mit einem umfangreichen Supplementum und mehreren Beigaben, welche den Werth dieses theuern Buches erhöhen. Cædmon wird von Lye fleissig angeführt; er citirt Seiten- und Linienzahl nach Junius' Ausgabe; Grimm, dessen Citate in den ersten Bänden seiner Grammatik auf den Lye'schen fussen, führt nur die Junius'sche Seitenzahl an; im 4. Bande der Grammatik und im 1. dritter Auflage (von *mir* mit Gr. I. bezeichnet) folgt er Thorpe's Ausgabe, nach Seiten- und Verszahl. Die Mängel des unentbehrlichen Buches von Lye sind bekannt. Zwar sagt Manning in der Vorrede: 'adhibui exempla innumera; præsertim vero in variis Præpositionum sensibus explicandis, quo facilius innotesceret antiquæ istius linguæ idiotismus. Vereor equidem, ne in his nimius videar. Malui tamen, dum interpretem agerem, in tyronum præcipue gratiam et utilitatem, nihil prætermittere eorum, per quæ sensus verborum confirmaretur, quam committere ut, dum brevis esse laborarem, obscurus fierem'; es findet sich indessen, schon bei oberflächlicher Benützung, dass weder der angelsächsische Sprachgebrauch, noch auch die Grammatik in einigermassen genügendem Grade berücksichtigt sind. Das genus bei den Substantiven ist nie angegeben, an eine regelmässige gehörige Unterordnung der Verbalformen unter die ihnen zuständigen Infinitive, oder selbst der Declinationsformen unter ihre Substantive, ist nicht zu denken, noch weniger sind die syntactischen Verhältnisse oder die eigenthümliche Anwendung mancher Wortarten, wie mehrerer Pronomina und Conjunctionen, berücksichtigt. Dagegen fehlt nie eine meist getreue lateinische Uebersetzung der angeführten Beispiele, wie denn auch die ganze Einrichtung des Buches sehr übersichtlich und einfach ist, alles Ueberladene meidet, mithin sich zum Gebrauche empfiehlt. Wie viel aus Somner's Dictionarium Saxonico-Latino-Anglicum (Oxon. 1659.), und aus Benson's Vocabularium Anglo-Saxonicum

(Oxon. 1701.) in das Lye'sche übergegangen ist, vermag ich nicht zu bestimmen, da ich beide Bücher nie gesehen habe. Auch Lye konnte ich erst nach dem Drucke des 8. Bogens meines Glossar's auf längere Zeit zur Benutzung erhalten.

Seit Lye war für angelsächsische Lexicographie wenig oder gar nichts geschehen. Da trat 1838. Bosworth mit seinem grossen Wörterbuche, an welchem er über sieben Jahre lang gearbeitet hatte, hervor. Es wurde von allen Freunden der angelsächsischen Studien mit grosser Freude begrüsst und erhielt anfänglich den ungetheiltesten Beifall. Nach einer Einleitung von CCVIII. Seiten, welche, in einer ziemlich ausführlichen Darstellung aller Hauptdialecte des germanischen Stammes, viel Brauchbares neben manchem Entbehrlichen, dazu auch einen kurzen Abriss der angelsächsischen Grammatik (Auszüge aus Bosworth's zwei angelsächsischen, mir unzugänglich gebliebenen Grammatiken) nebst den „Essentials" aus Rask und Grimm enthält, beginnt das in drei Columnen eng gedruckte Wörterbuch selbst, auf dessen Schluss (S. 522.) ein sehr reichhaltiger auf die Columnen im Buche selbst verweisender englischer und ein dergleichen lateinischer Index folgt. Ein Supplement (S. 669—721.), das ich als „Bosw. Appendix" citire, schliesst dies umfangreiche Werk, das freilich, je nach den sprachlichen Grundsätzen, welche man für Wörterbücher als die richtigen anerkennt, einer sehr verschiedenen Beurtheilung unterliegen kann, indessen unstreitig das reichste Material enthält und alle früheren Arbeiten dieser Art bei weitem übertrifft. Was Bosworth geleistet hat, setzt er in einem besonderen Abschnitte der langen Einleitung selbst auseinander; wen es interessirt, der kann das Nähere dort nachlesen. Hier frägt es sich nur, ob das Verständniss Cædmon's durch dies umfangreiche Buch besonders gefördert worden ist. Zwar sagt Bosworth auf S. CLXXVI. seiner Einleitung: „Citations from Cædmon have always been made from Mr. Thorpe's improved text, through whom the perusal of some sheets was allowed before the work was published"; bei genauerer Einsicht indessen zeigt es sich, dass erst in dem Appendix ein allerdings erheblicher und für das Verständniss Cædmon's erspriesslicher Gebrauch von Thorpe's Ausgabe gemacht worden ist. Folgende Zusammenstellung einiger Wörter aus dem Buchstaben A wird zeigen, in welchem Verhältnisse Lye's Anführungen aus Cædmon zu denen Bosworth's stehen:

abælian i. abylgean. Cædm. 95, 19. Lye. abæligan, to be angry, Cd. 217, Th. 276, 27, v. belgan. Bosw. Appendix.

abal, robur corporis, vires; Cædm. 12, 25. Lye.

„ ability, power of body, strength; robur corporis: Cd. 25.

abannan, iubere, præcipere; Cdm. 84, 9. Lye.

„ to command, order; mandare. aban þu þa beornas, command thou the childern, Cd. 193. Dagegen Thorpe S. 242, 32: order thou those men.. out of the oven.

abealh Cædm. 100, 5. Refer ad abylgean. Lye. abealh, was angry, v. belgan. Bosw. Dict. Unter 'belgan' findet sich zwar 'abelgan, gebelgan' mit aufgeführt, das Citat aus Cædm. aber nicht. — abelgan, v. a. to anger, etc. Bosw. App. Zwar wird im Dict. auch noch 'abelgan' aufgeführt, aber ohne Citat aus Cædmon.

abeodan, offerre; Cædm. 57, 16. abead, obtulit, annuntiavit; Cædm. 22, 23. 39, 20. 42, 18. Lye. — Bosw. führt unter 'abeodan' Cædm. nicht an.

abiddan, precari, deprecari; Cædm. 57, 15. Lye. — 'abiddan', to ask, pray, pray to, v. biddan. Bosw. Dict. Unter 'biddan' findet sich 'abiddan'; die Stelle aus Cædm. aber ist nicht angegeben.

abolgan, irasci. 'abolgen beon', offendi. 'habbaŏ' Cædm. 11, 9. Lye. — 'abolgen', angry. v. belgan. Bosw. Dict.

abrægd Cædm. 63, 4. V. abregdan. Lye. — Bosw. Dict. verweist auf 'abredian', bei welchem Worte das Citat aus Cædm. fehlt. Dagegen citirt Lye s. v. 'abregdan' nochmals Cædm. 57, 4. 54, 3. 49, 22. 62, 20.

Aus diesen wenigen Proben geht hervor, dass Lye für Cædmon von grösserer Bedeutung ist als Bosworth, wenn man auf die grössere Anzahl von Citaten Rücksicht nimmt. Thorpe's Index, den Bosworth, nach seiner eigenen Angabe, ebenfalls benutzt hat, führt alle oben ausgeschriebenen Wörter auf, ja sogar ausser 'abregdan' noch die Formen 'abroden, abrugdon' insbesondere. Die Brauchbarkeit Lye's für die Lectüre Cædmon's wird durch Manning's Supplementum, der Cædmon auch fleissig citirt, noch erhöht, so dass dem alten Wörterbuche von dieser Seite her sein Vorzug gelassen werden muss. Bosworth citirt Cædm. aus Junius' Ausgabe, nach den Seitenzahlen des Manuscripts, was auch weniger genau ist, als Lye's Verfahren.

An die grösseren Wörterbücher der angelsächsischen Sprache reihen sich die Glossarien. Sind diese wirklich, was ihr Name verheisst, Eigenwörterbücher für ein bestimmtes Schriftwerk, so dass sie mit erschöpfenden Nachweisen Bedeutung und Gebrauch der aufgenommenen Wörter, zunächst für den behandelten Schriftsteller, aufführen; so bilden sie die wichtigste Grundlage für Gesammtwörterbücher, ja diese sind, ohne Beihülfe von Glossen und Glossarien, gar nicht denkbar. Wie gross unter den Angelsachsen das Bedürfniss nach glossirten Schriften, Interlinearversionen und Vocabularien, schon zu practischen Schulzwecken, von dem ersten Beginne der Ausbreitung des Christenthums unter ihnen, bis zur Blüthe der Klöster und ihrer Schulen gewesen ist, weist der Bildungsgang nach, den sie einhielten, und beurkunden die vielen handschriftlichen Ueberreste solcher Sammlungen. Von diesen reichen Hülfsmitteln war ich gänzlich ausgeschlossen, was ich lebhaft bedauere, da die von Mone mitgetheilten, bald näher zu besprechenden Glossen zu Feststellung oder Annahme einer Bedeutung oder Wortform mir sehr dienlich schienen. Unter den von englischen Gelehrten bearbeiteten Glossarien habe ich nur das von Thorpe seinen 'Analectis' beigegebene, und das mit seiner zweiten Auflage 'Beówulf's' erschienene Glossar Kemble's erreichen können; ob überhaupt, ausser dem Apollonius von Tyrus, den Thorpe mit einem Glossare versehen hat, noch eine andere angelsächsische Schrift eine solche Bearbeitung gefunden hat, ist mir gänzlich unbekannt, doch nicht wahrscheinlich. Thorpe liess seine Analecta Anglo-Saxonica im Jahre 1834 erscheinen. Sie sind dem grösseren Publikum besonders durch „Leo's altsächsische und angelsächsische Sprachproben (Halle 1838)", bekannter geworden, und es ist nur zu bedauern, dass Leo in der den Sprachproben beigefügten „Erklärung der angelsächsischen Wörter" dem Beispiele Thorpe's nicht gefolgt ist, sondern, anstatt eines alphabetisch geordneten, nur dem Sprachgebrauche folgenden Glossars, ein Wörterverzeichniss zusammengetragen hat, das des Willkürlichen zu viel enthält, um zuverlässig zu sein und die angelsächsischen Studien wirklich zu fördern. Thorpe hat das unbestrittene Verdienst, die Angabe des genus und der Declination bei den Substantiven durchgeführt und, bei aller Kürze, manches Unhaltbare hinweggeräumt zu haben. Wie hoch er Grimm's deutsche Grammatik, that noblest monument of Teutonic philology, zu schätzen weiss, lässt der Schluss seiner Vorrede zu den Analecten erkennen. Da Thorpe

überhaupt keine Stellen anführt; so wird Cædmon nur ganz gelegentlich (z. B. s. v. 'gesleán') citirt. Ich bezeichne das Glossar Thorpe's mit Gl. AA. und Gl. A. S.

Ein Glossar, im eigentlichsten und besten Sinne des Wortes, hat Kemble seiner zweiten Ausgabe Beówulf's (1835. 1837.) beigegeben. Er hat den wissenschaftlichen Grund zu seinen Sprachstudien in Deutschland gelegt, und spricht es offen aus, wie viel er Jacob Grimm verdankt, dem er seinen Beówulf widmet. Eine so liebenswürdige Dankbarkeit, wie sie leider! unter Gelehrten nur selten gefunden wird, verdient die vollste Anerkennung und Bekanntwerden in weiteren Kreisen. Ich gebe daher Kemble's Worten aus der Vorrede hier gern einen Platz. „But most (*thanks* nämlich) of all to him", sagt er, „whose name it is my pride and pleasure to place at the head of this book; to whom I owe all the knowledge I possess, such as it is; and who has during the preparation of this work, expressed to me the liveliest interest, and afforded the friendliest assistance. The founder of that school of philology, which has converted etymological researches, once a chaos of accidents, into a logical and scientific system, will not refuse this tribute of admiration and respect from perhaps the first Englishman who has adopted and acted upon his views". Kemble hat Grimm's deutsche Grammatik studirt, und wenn er sie nennt „one of the most wonderful specimens of industry and philological acumen that are preserved in the records of man", so weiss er, dass er keine hohle Schmeichelei sagt. Schon dem ersten Bande Beówulf's hatte Kemble ein Glossar beigegeben, das nur 23 Wörter, freilich sehr ausführlich, behandelt. Unter den reichhaltigen Citaten erscheint auch Cædmon einigemal; für die Wörter 'franca, gombe' und andere enthält dieses kurze Glossar interessante Nachweise.

Von der grössten Bedeutung indessen, und als Grundlage eines grossen Wörterbuchs zu betrachten, ist das dem 2. Bande Beówulf's von Kemble beigefügte Glossar, welches, sowohl in Beziehung auf Anlage wie auf Ausführung, obschon es anfänglich noch umfangreicher erscheinen sollte, befriedigen kann. Auf die verwandten Mundarten ist sehr häufig, bisweilen selbst ausführlich, immer aber mit masshaltender Beschränkung Rücksicht genommen, und es macht einen höchst erfreulichen Eindruck, die für das Auge eines Engländers gewiss überraschenden Abkürzungen „Ohd. Mhd. und Nhd." so oft wiederkehren zu sehen.

Das genus ist überall angegeben, Cædmon verhältnissmässig oft angeführt und hin und wieder sogar eingehend berücksichtigt. Ich verdanke diesem Glossare sehr viele Belehrung und ziehe es unbedingt, in seinem Masse, dem grossen Wörterbuche von Bosworth vor. Sollte daher Kemble sein Vorhaben ausführen und ein angelsächsisches Dictionarium ausarbeiten, wie Thorpe's Bemerkung in der Vorrede zum Codex Exonienses hoffen lässt; dann werden wir ohne Zweifel bewundern können, was auf deutschem Grund und Boden von der Hand eines englischen Meisters Grosses und Haltbares erbaut werden kann. Für Kemble's Glossar habe ich die Abkürzung Gl. Bv. gewählt.

Ich komme nun zu den von Mone, in den „Quellen und Forschungen zur Geschichte der teutschen Literatur und Sprache, S. 310 bis 343." mitgetheilten, sehr wichtigen „angelsächsischen Glossen", die theils naturhistorischen, theils theologisch-philosophischen Inhaltes sind. Das „Glossarium zur Naturgeschichte" ist aus der Brüsseler Handschrift Nro. 539. entnommen. Diese enthält zuerst „Aratoris historia sacra, versibus exposita", aus dem 12. Jahrhundert; darauf folgen mehrere Glossare von angelsächsischen Händen, nämlich 1) hermeneumata, griechisch-deutsches Wörterbuch zur Naturgeschichte; 2) gemischtes Wörterbuch und Synonymik, meistens zur Bibel; 3) angelsächsisches Vocabular zur Naturgeschichte, das von Mone unter den Nummern 1—141. abgedruckt ist; 4) Glossarius, eine lateinische Synonymik, worin sehr wenig Angelsächsisches vorkommt; 5) drei andere Glossarien, welche vorzüglich die Bedeutung griechischer und hebräischer Namen in der Bibel enthalten; 6) Erklärungen griechischer und lateinischer seltener Wörter; 7) de membris hominum, nomina piscium, angelsächsische Glossare, welche bei Mone unter Nro. 142—556. abgedruckt sind; 8) über die Dialectik, von jüngerer Hand; 9) Bruchstücke kleiner Glossare; 10) Bücherkatalog des Klosters, in welchem diese Handschrift verfertigt wurde. Unter den bei Nro. 10. aufgeführten Büchern befand sich sehr wahrscheinlich manches angelsächsische Denkmal. Auf dem letzten Blatte (109.) stehen lateinische Zahlwörter und darüber das angelsächsische Wort „ælfmær". Der angelsächsische Theil der Handschrift gehört ins 10. Jahrhundert; Zusätze und Correcturen jüngerer Schreiber hat Mone ebenfalls angemerkt. Lye sind diese Glossen nicht bekannt gewesen; er hat allerdings ähnliche Sammlungen benutzt; z. B. das Herbarium des L. Apuleius

von Madaura und den Liber Medicinalis, in welchen beiden natürlich hin und wieder dieselben Wörter erscheinen; so lesen wir z. B. bei Lye s. v. hæven: 'hævenhyþele, — hydele, herba Britannica; Herbal. 30.'; in den Mone'schen Glossen S. 320: 'britannice, hævenhyldele (hævenydele, manus alia)'.

Noch wichtiger und interessanter sind die, dem Jesuiten Schott bereits bekannt gewesenen „Glossen im Aldhelm", 6518 an der Zahl, von Mone a. a. O. S. 323—442. mitgetheilt. Die Handschrift, aus welcher diese Glossen gezogen sind, befindet sich in der Burgundischen Bibliothek zu Brüssel, Nro. 471. Sie enthält Aldhelm's Buch „de laude virginitatis", und war, schon durch den weiten Zwischenraum der Zeilen, ursprünglich darauf angelegt glossirt zu werden; eine nothwendige Einrichtung, da dies, in schwülstiger phrasenreicher Sprache, zunächst für Nonnen geschriebene Buch einer Aufhellung durch Glossen, besonders in vaterländischer Sprache, wohl vertragen konnte. Aus dem Umstande übrigens, dass Nonnen dieses dunkele Buch des über Verdienst gepriesenen, nachmals unter die Heiligen versetzten Abtes von Malmesbury († 719) lesen konnten, schliesst Lingard auf die hohe Bildung der Klosterfrauen; mit welchem Rechte, mag dahin gestellt bleiben. Für uns sind jedenfalls die von fünf verschiedenen Glossatoren herrührenden, theils lateinischen, theils angelsächsischen Glossen wichtiger als der Text, den sie erläutern. Häufig übersetzten diese Glossatoren in einem anderen genus, numerus u. s. f. als das lateinische Wort darbot; sehr oft, ferner, ist nicht das Textwort glossirt, sondern die lateinische Glosse übersetzt, wesshalb bei Benutzung der angelsächsischen Wörter Vorsicht zu gebrauchen ist, die ich wahrscheinlich nicht immer ausreichend beobachtet habe. Es war mir übrigens wichtig, diese Glossen, so viele ich davon brauchbar fand, meinem Glossare einzuverleiben und ihnen dadurch lexicalischen Werth zu geben. Auch hat Bosworth die Mone'schen Glossen, von mir mit 'M. gl.' oder 'gl. M.' bezeichnet, nicht unbenutzt gelassen. Eine ruhige Vergleichung derselben mit den Textworten, deren ich leider! nicht habhaft werden konnte, würde uns lehren, wie geeignet die angelsächsische Sprache selbst zum Ausdrucke der abstractesten Begriffe gewesen ist, und wie sehr die Schule auf ihre Heranbildung zu solchem Gebrauche mitgewirkt hatte. Ohne Zweifel wird die Kenntniss der angelsächsischen Sprache durch die Veröffentlichung von solchen Glossen mehr bereichert, als durch die kostbaren Werke, welche die 'Chartæ Anglosaxo-

nicæ' und die 'Leges Anglosaxonum' enthalten, Unternehmungen, deren grossen Werth nach einer andern Seite hin ich gar nicht verkenne.

So viel von den benutzten und unbenutzten Glossaren und Dictionarien.

Ich habe nun noch von denjenigen Büchern zu sprechen, die nicht als lexicalische Hülfsmittel bezeichnet werden können, ohne die ich aber gleichwohl nicht im Stande gewesen wäre, selbst das Wenige zu leisten, was ich geleistet habe. Wenn ich hier Jacob Grimm's deutsche Grammatik und seine Ausgabe von 'Andreas und Elene' zuerst nenne; so geschieht dies nicht aus Nachahmung der Vielen, die Grimm's Namen gewohnheitsmässig überall an die Spitze stellen, wo von Forschungen auf dem weiten Gebiete germanischer Sprachen die Rede ist; sondern aus der wohlbegründetsten durch Jahre langes Studium seiner Arbeiten, insbesondere der zwei genannten Werke, gewonnenen Ueberzeugung, dass kein anderer unserer gelehrten Zeitgenossen in der vergleichenden Sprachkunde solche Meisterschaft bekundet hat. Die deutsche Grammatik, von mir geradezu nur mit Gr. bezeichnet, konnte für meine Zwecke weit mehr ausgebeutet werden, als dies geschehen ist. Wie sehr ich mich auch versucht sah, wenigstens die altsächsischen, altnordischen und gothischen Synonymen mit anzuführen, so riethen doch mancherlei Bedenken hiervon ab, und ich begnügte mich damit, für Freunde des vergleichenden Sprachstudiums die deutsche Grammatik, auch nach ihrem syntactischen Theile, so häufig anzuführen, wie ich dieselbe bei meinen Vorarbeiten angemerkt hatte. Wer sich die Mühe nicht verdriessen lässt, wird finden, dass mein Glossar Anhaltspunkte für manche weitere Forschung bietet, wenn es auch an Zeit und Kräften fehlte, meinen Wunsch auszuführen und namentlich die syntactischen Verhältnisse der angelsächsischen Sprache vollständiger zu berücksichtigen.

Wie viel ich Grimm's Erläuterungen, so wie seiner Einleitung zu Andreas und Elene verdanke, kann man an der häufigen Anführung derselben nur zum Theil abnehmen. Grimm selbst nennt Andreas und Elene, nächst Beówulf, die ältesten und lehrreichsten Erzeugnisse der angelsächsischen Poesie. Ich wünschte, durch die Berücksichtigung eines grossen Theils des in Andreas und Elene enthaltenen Wortvorrathes, wodurch dieselben zum erstenmale in die Wörterbücher eingeführt werden, den Verehrern alter Sprache einen erwünschten Dienst zu leisten und verlange

sehnlich danach, ein Exemplar des auf Veranlassung der 'Commission on the Public Records', als Anhang zu einem beabsichtigten Berichte über 'Rymer's Foedera', von Thorpe schon im Jahre 1834 herausgegebenen, von Blume in Vercelli entdeckten angelsächsischen Codex, wenn auch nur leihweise benutzen zu können. Einstweilen war es mir sehr willkommen, dass ich wenigstens auf Andreas und Elene verweisen durfte.

Eigentlich ausgebeutet habe ich das Exeterbuch, den Codex Exoniensis. Diese reichhaltige, bereits von Humfred Wanley, im 'Catalogus librorum veterum Septentrionalium, qui in Angliæ Bibliothecis extant, Oxon. 1705.' S. 279. u. f. beschriebene Handschrift bildete einen Theil der Bücher, welche der Bischof Leofric, zwischen den Jahren 1046 und 1073, seiner Kathedralkirche zu Exeter schenkte, und wird, in einem gleichzeitigen Verzeichnisse seiner Schenkungen an dieselbe Kirche, aufgeführt als 'I. mycel Englisc bôc of gehvylcum þingum on leoðvîsan gevorht', d. i. ein grosses englisches Buch von allerlei Dingen in Liedweisen gefertigt. Dieser Schatz, über hundert Jahre fast unbeachtet, wurde erst im Jahre 1826 dadurch allgemein bekannt, dass Will. Conybeare, der Herausgeber der von seinem Bruder John Josias Conybeare hinterlassenen „Illustrations of Anglo-Saxon Poetry" in einem Appendix zu diesem Buche eine ausführliche Inhaltsanzeige des Codex Exoniensis mittheilte und dadurch die Aufmerksamkeit der Gelehrten aufs neue anregte. Zwar führt Lye unter den von ihm benutzten Codices auch den Codex Exoniensis auf; es finden sich indessen in seinem Wörterbuche nur sehr wenige Spuren seiner Lectüre dieses an ungewöhnlichen Wörtern so reichen Manuscripts. (Vgl. z. B. s. v. 'hryre': hægles hryre, grandinis prolapsio. Cod. Exon. 56. a.) Den vollen Werth desselben zu würdigen, wurde erst im Jahre 1842 möglich, wo Benj. Thorpe, im Auftrage der antiquarischen Gesellschaft von London, das Exeterbuch, in gleicher Ausstattung wie früher den Cædmon, mit einer englischen Uebersetzung, Anmerkungen und einem doppelten Index herausgab. Der durch schöne Schrift wie seltene Correctheit ausgezeichnete Codex, der mehrere Eigenthümlichkeiten in Schreibart und Formenbildung aufweist, enthält in seinem ersten Theile Dichtungen ausschliesslich religiösen Inhaltes: an Christus, an die Jungfrau Maria, an die Dreieinigkeit, auf die Geburt, die Himmel- und Höllenfahrt Christi; Lobgesänge; über das jüngste Gericht, die Kreuzigung, Schilderungen des Zustandes der Seelen

nach dem Tode, — Alles Gegenstände, die dem sogenannten 2. Theile Cædmon's sehr verwandt sind und für das Verständniss desselben Bedeutung haben. Dies gilt in noch höherem Masse von der Recension der Geschichte der drei Männer im feurigen Ofen, welche die eigentlich religiösen Gedichte im Cod. Exon. beschliesst. Ohne Zweifel waren die alttestamentlichen und auch einzelne neutestamentliche Apocryphen unter den Angelsachsen verbreitet, was sich aus Hickes und Wanley leicht erweisen lässt. Die in ihnen enthaltenen Erzählungen wurden theils in die canonischen geradezu eingereiht, wie dies mit dem Gesange des Azarias und seiner Gefährten im 1. Theile Cædmon's (Z. 3798—3926.), und mit einzelnen Stellen aus dem Evangelium Nicodemi, im 2. Theile Cædmons, der Fall ist; theils selbstständig behandelt, wie jener Gesang im Codex Exoniensis, wie das Fragment von Judith in den Analecten (S. 131.) und manche andere Geschichten. Wenn daher auch Thorpe auf diese Recension keinen besonderen Werth legt; so ist doch einleuchtend, dass sie, wie aus meinem Glossare ersichtlich ist, zur Erläuterung des angeführten Abschnittes aus dem ersten Theile Cædmon's wesentlich beiträgt und desshalb Beachtung verdient. Ausserdem giebt dieses Vorhandensein einer doppelten Bearbeitung desselben apokryphischen Buches zu manchen interessanten Vermuthungen Raum. — Die hierauf folgende 'Legende vom heiligen Gûðlâc', eine poetische Ueberarbeitung der Vita S. Guthlaci von Felix, einem Mönche der Abtei Croyland, ist reich an dichterischen Schönheiten und in einer edlen Sprache verfasst. Eine prosaische angelsächsische Uebersetzung der lateinischen Vita ist von Charles Wycliffe Goodwin herausgegeben worden.

Auch aus den übrigen Theilen des Exeterbuches: dem Phönix, der Legende von der heiligen Juliana, dem Wanderer, den moralischen Gedichten, dem, nach Conybeare's und Kemble's Vorgang, auch von Ettmüller (1839) herausgegebenen, von ihm mit dem Namen 'Scôpes vîdsîð' bedachten Gedichte, das Thorpe 'the Scôp or Scald's Tale' überschreibt; so wie aus allen folgenden Gedichten, unter denen der 'Panther' und der 'Walfisch', wegen ihres moralisirenden Inhaltes nach Art des althochdeutschen Physiologus, besondere Aufmerksamkeit verdienen, habe ich Alles zusammengetragen, was zur Feststellung von Wortformen und Wortbedeutung zweckmässig schien. Selbst die „Räthsel", an sich oft unverständlich, oft der Uebersetzung nicht werth, haben mir einzelne ungewöhnliche Wörter geliefert.

Das letzte Buch endlich, das ausführlich zu benutzen mir gestattet war, ist das von Thorpe im Jahre 1835 herausgegebene Psalterium. Es führt den Titel: „Libri Psalmorum versio antiqua latina, cum paraphrasi Anglo-Saxonica, partim soluta oratione, partim metrice composita.“ Der glückliche Auffinder des Heliand, Gerard Gley, hatte in seiner Schrift: „Langue et Litterature des Anciens Francs“ (1814) auf ein in der königl. Bibliothek zu Paris befindliches angelsächsisches Psalterium aufmerksam gemacht, das früher ein Eigenthum des Herzogs Johann von Berry gewesen war und, nach Gley's Vermuthung, von den Herzögen der Normandie herrührt. Nach langer Mühe fand Thorpe endlich, durch Vermittelung von Freunden, den von Gley bezeichneten Codex auf, schrieb ihn ab und gab ihn, auf Kosten der Universität Oxford, heraus. Diese Uebertragung der Psalmen verdient die allergrösseste Beachtung. Bis zum 50. Psalm, einschliesslich, ist sie in freier paraphrasirender Prosa verfasst; auch gehen die oft sehr eigenthümlichen und langen angelsächsischen Ueberschriften nur bis dahin. Der Merkwürdigkeit wegen setze ich die Ueberschrift des 50. Psalmes hierher: „Dauid sang þysne fiftigoþan sealm hreóvsiende for þâm ærendum, þe Nathan, se vitga, him sæde; þæt væs, þ he hæfde gesyngod viδ Ureus, þone Cyδþiscan, þâ he hine besvâc for his vîfes þingum, þære nama væs Bersabe. and eác he vitgode on þâm sealme be Israêla folce, hû hŷ sceoldon hreóvsian hŷra hæftnyd on Babilonia, and eác be Sancte Petre þâm Apostle, and be ælcum rihtvîsum man he vitgode, hû hŷ sceoldon syngian, and eft hreóvsian“. Durch diese Einleitung sind die Gesichtspunkte der Auslegung bereits festgestellt, in ähnlicher Weise, wie an vielen Stellen erklärende Einschiebsel einen bestimmten Weg der Auffassung vorschreiben. So lautet z. B. der 16. Vers des 44. Psalmes: „mid blisse ⁊ mid fægnuncge hŷ bióδ gelædde in tô þînum temple. þæt synt þâ savla, þe heóra mægδhâd gehealdaδ ⁊ þâ hreóvsiendan, and þâ þe gevitnode beóδ for hióra soyldum, δδþeheóra v illum, δδþe heóra unvillum“. Mit dem 51. Psalm beginnt eine ganz andere Behandlungsweise des lateinischen, der vetus Itala am meisten sich nähernden Textes. Die angelsächsischen Ueberschriften hören auf, und nur die kurzen lateinischen bleiben. Der Sinn der einzelnen Verse wird, mit noch mehr Freiheit, in gebundener Rede wiedergegeben, so dass überhaupt zweifelhaft erscheinen kann, ob der beigeschriebene Text der von dem Verfasser ursprünglich benutzte ist. Die überaus vielen Fehler, im

Lateinischen, wie im Angelsächsischen, bekunden einen nachlässigen, in beiden Sprachen wenig unterrichteten Abschreiber, der sich, am Ende des Buches, 'Wulfvinus Cada' nennt. Die Vermuthung Thorpe's, dieser Codex möchte ursprünglich nicht von Wulfvin herrühren, sondern nur eine von einem gallischen, des Angelsächsischen unkundigen Mönche gefertigte Abschrift sein, hat mehr für sich, als die schwachen Gründe, mit welchen er die Annahme, Aldhelm sei der Verfasser wenigstens des poetischen Theiles, in etwa zu unterstützen sucht, obschon, nach seiner eigenen Angabe, die Handschrift eher aus dem 12. als aus dem 11. Jahrhundert stammen mag. So viel scheint wohl gewiss, dass diese Zusammenstellung der Psalmen einem practischen Bedürfnisse seinen Ursprung verdankt und von zwei verschiedenen Compilatoren zu verschiedenen Zeiten ausgeführt wurde, was aus einer sorgfältigen Vergleichung der Schriftzüge und der in beiden Theilen vorkommenden Fehler zu erweisen wäre. Der Werth dieses burgundischen Psalteriums aber wird durch eine Vergleichung mit andern angelsächsischen Psalmenbüchern, z. B. dem von Johann Spelmann im Jahre 1640. nach drei Handschriften herausgegebenen, bedeutend erhöht, wesshalb eine kritische Bearbeitung der angelsächsischen Uebertragung eine verdienstliche Unternehmung sein würde.

Die von mir, bei Citaten, gebrauchten Abkürzungen stelle ich hier zusammen:

A. bezeichnet Grimm's Andreas.

Anal. „ Analecta Anglo-Saxonica. A selection in prose and verse, from Anglo-Saxon Authors of various ages; with a Glossary. By Benjamin Thorpe. F. S. A. London, 1834.

Bergm. = Poëmes Islandais tirés de l'Edda de Sæmund, publiés par F. G. Bergmann. Paris, 1838.

Bv. = The Anglo-Saxon Poems of Beowulf, the traveller's song and the battle of Finnesburh, edited by John M. Kemble Esq. M. A. of Trinity College, Cambridge. Second edition. London, 1835.

Cod. Verc. = Codex Vercellensis in den Anführungen bei Grimm und Thorpe.

Diefenb. oder Dfnb. = Vergleichendes Wörterbuch der gothischen Sprache von Dr. Lorenz Diefenbach. Erster Band. Frankfurt, 1846.

D. M. = Deutsche Mythologie von Jacob Grimm. 2. Ausgabe. Göttingen, 1844. Einigemal ist die erste Auflage citirt und dann besonders bezeichnet.

El. = Grimm's Elene.

Erl. = Grimm's Erläuterungen und Einleitung zu Andreas und Elene.

Ex. = Codex Exoniensis. A collection of Anglo-Saxon Poetry, from a manuscript in the library of the Dean and Chapter of Exeter, with an english translation, notes and indexes, by Benjamin Thorpe, F. S. A. London, published for the Society of Antiquaries of London, 1842.

Gl. A. S. oder Gl. AA. = das Glossar zu Thorpe's Analecta.

Gl. Bv. = das Glossar zu Beovulf; es erschien in folgendem Buche: A translation of the Anglo-Saxon Poem of Beowulf, with a copious glossary, preface and philological notes by John M. Kemble Esq. M. A. of Trinity College, Cambridge. London, 1837.

Gl. Ul. = Glossarium der gothischen Sprache von H. C. v. d. Gabelentz und Dr. J. Löbe. Leipzig, 1843.

Gr. = Deutsche Grammatik von Dr. Jacob Grimm. 1. Theil 2. Ausgabe, Göttingen, 1822. und 3. Ausgabe, Göttingen, 1840. 2. bis 4. Theil, Göttingen 1826—1837.

Graff = Althochdeutscher Sprachschatz von Dr. E. G. Graff. 6 Thle. Berlin 1834—42.

Haupt = Zeitschrift für deutsches Alterthum. Herausgegeben von Moritz Haupt, seit 1841. Es sind bisher 7 Bände vollständig erschienen; vom 8. das erste Heft.

Illustr. oder Conyb. Illustr. = Illustrations of Anglo-Saxon Poetry by John Josias Conybeare, M. A. & c., edited by his brother W. Dan. Conybeare, M. A. & c. London, 1826.

Jud. = Judith, a fragment, in Thorpe's Analecten S. 131—141.

Jun. = Cædmonis Monachi Paraphrasis Poetica Genesios et præcipuarum Sacræ paginæ Historiarum, abhinc annos M. LXX. Anglo-Saxonice conscripta, et nunc primum edita a Francisco Junio F. F. Amstelodami, apud Christophorum Cunradi, Typis et sumptibus Editoris. CIↃIↃCLV. Prostant Hagæ-Comitum apud Adrianum Vlacq.

M. gl. oder gl. M. = die in Mone's Quellen und Forschungen zur Geschichte der teutschen Literatur und Sprache, Aachen, 1830, von S. 314—S. 443. abgedruckten angelsächsischen Glossen.

Mscr. = Cod. Bodl. Jun. XI., welcher die Dichtungen Cædmon's enthält.

Ps. = Libri Psalmorum versio antiqua latina, cum paraphrasi Anglo-Saxonica; ed. Benjamin Thorpe, S. A. S., Oxonii, e typographeo academico 1835.

Psalt. Spelm. = Psalterium Davidis Latino-Saxonicum vetus a Johanne Spelmanno D. Hen. fil. editum. E vetustissimo exemplari Ms. in Bibliotheca ipsius Henrici, et cum tribus aliis non multo minus vetustis collatum. Londini, 1640.

R. Gr. = A grammar of the Anglo-Saxon Tongue, with a praxis, by Erasmus Rask. A new edition, translated from the Danish by Benjamin Thorpe, Copenhagen, 1830.

RW. = Runen-Sprachschatz, oder Wörterbuch über die ältesten Sprachdenkmale Scandinaviens, in Beziehung auf Abstammung und Begriffsbildung, von Dr. Udo Waldemar Dieterich. Stockholm und Leipzig, o. J.

Schm. = Heliand. Poema Saxonicum seculi noni; primum edidit J. Andreas Schmeller. Monachii, 1830; insbesondere aber desselben „Glossarium Saxonicum e poemate Heliand collectum" Monachii, 1840.

Th. N. = die Noten in: Cædmon's metrical paraphrase of parts of the holy Scriptures, in Anglo-Saxon; with an english translation, notes and a verbal Index, by Benjamin Thorpe, T. S. A. London, published by the Society of Antiquaries of London, 1832.

Bei Anlegung meines Glossars zum Cædmon bin ich besonders darauf bedacht gewesen, aus den ausführlich besprochenen Hülfsmitteln Alles sorgfältig zusammenzutragen, was zur Feststellung der in dem Schriftsteller vorkommenden Wörter, nach Form und Inhalt, dienlich schien. Diese Wörter sind, mit wenigen unabsichtlichen Auslassungen, alle verzeichnet; die Flexionsformen unter die ihnen zustehenden Nominative und Infinitive

sorgfältig untergeordnet und durch Beispiele erläutert; das genus angegeben; die Bedeutung möglichst festgestellt; kein Fleiss gespart, um diese durch geeignete Citate zu belegen. So möge denn auch diese Arbeit, die ich mit Freuden, wenn auch in aufrichtiger Bescheidenheit, dem mir persönlich unbekannten und doch von mir so hochverehrten Meister widme, — möge sie dazu beitragen, dass der Reichthum und die Fülle der edlen angelsächsischen Mundart auch auf dem deutschen Festlande bekannter werde und namentlich die Jüngeren anreize, aus den Schachten derselben des echten Sprachgoldes recht viel ans Tageslicht zu fördern.

Elberfeld, den 21. August 1850.

Bouterwek.

A.

Â, semper, in perpetuum. 7. 478. 912. 1275. 1601. 2369. 2693. 3707. 4113. ~ bûtan ende II, 317. El. 801. 893. Ex. 26, 9. 253, 20. ~ tô aldre II, 364; 621. ~ tô feore Ex. 102, 25. ~ tô vîdan feore Ex. 469, 11. s. feorh. ~ tô vorulde II, 317. ~ tô vorulde forð Ex. 7, 15. ~ vorlda vorld Ps. 21, 25. ~ forð êce Ex. 192, 28. ~ forð heonan Ex. 36, 27. S. âva.

abal (n) vigor, robur corporis. sg. nom. 497. Diefenb. 1, 2. b. Bergm. Poëmes Island. S. 408. altn. afl. Von Grimm (Gr, 2, 43. Wurzel aban) wird das Wort als altsächsisch aufgeführt. Vgl. R. W. v. aflaþi.

âbannan, mit ût: vocare, evocare; convocare ad bellum Ex. 120, 12; dasselbe, ohne ût, El. 34: âbannan tô beadve. imperat. âban 3945.

âbelgan, irritare, iratum reddere, præs. coni. sg. 3. þ he ne âbælige II, 196. præt. sg. 1. âbealh II, 411. pl. 3. âbulgan 'exacerbarunt' Ps. 77, 41. part. præt. abolgen 428. 549. 555. 1252. Vgl. El. 402. und 513. das Subst. æbylgð. æbylignes 'indignatio' Ps. 68, 25. Gr. 2, 821.

âbeódan, offerre, referre; nunciare, annunciare. ~ (ærende þîn) 2656. (hâl) El. 1003; præs. coni. 2. (þ þû hyht ne) âbeóde II, 696. præt. sg. 1. 3. abeád 922. 1357. 1765. 1863. 1913. 4027. A. 96. Ex. 14, 34. 111, 24. 143, 7. part. præt. âboden Ex. 120, 31. 145, 16. Gr. 2, 826.

âbiddan, deprecari 2654. Gr. 2, 830.

âbrecan, frangere, effringere. 2485. 4206. 4217. A. 150. præt. sg. 3. (ær he helvara burg) âbræce Ex. 437, 13. part. præt. âbrocen 780. 2968. 3581. A. 1241 = Ex. 184, 8. 329, 17.

âbregdan, trahere, extrahere, retrahere; stringere gladium cet. 2632. præt. sg. 3. âbrægd 2925. âbræd Jud. 133, 41. (hvonne sâvle) âbregde 2271. Vgl. H. XI, 115: 'ἅπαλόν τέ σφ' ἦτορ ἀπηύρα'. pl. 3. âbrugdon 2480. A. 865. imperat. âbregd 2908. part. præt. âbroden 3198. âbrogden Ps. 108, 28.

âbreótan, penitus frangere, destruere; cædere, occidere 3128. El. 510. Ex. 328, 12. 337, 18. præt. sg. 3. âbreát Bv. 2597. pl. 3. âbruton A. 51. Gr. Erl. 96. 150.

ac, sed; s. ah.

âcennan, gignere. præt. sg. 2. âcendest Ex. 464, 10. part. præt. âcenned A. 566. El. 178. 340. Ex. 7, 31. 14, 12. 28, 9. 26. 151, 19. 214, 19. 424, 25. 433, 24. 491, 19. Ps. 2, 7. 21, 29. 57, 3. 104, 31. 115, 6. pl. (vurdon) âcende 1700. Gr. 2, 826.

âceorfan, exscindere. præs. sg. 1. ic âceorfe 'concidam' Ps. 88, 20. sg. 3. âceorfeð 4085. imperat. âceorf! (âveorp!) Matth. in Gr. 4, 205. 2, 826.

âcerran, âcyrran, locum repetere, reverti II, 218.

acol, acul, pavidus, consternatus. acol 1949. 3642. acul 4243. Vgl. acol-môd A. 377. 1595. Ex. 195, 36. pl. dat. aclum stefnum 3507.

âcsian, poscere, postulare, exigere; interrogare 2447. âcsigan A. 1135. âhsian 860. præs. sg. 1. (þeáh) ic âhsige Ps. 14, 2. sg. 3. u. pl. 2. âhsaþ Ps. 10, 5. 6. præt. sg. 3. âhsode Ps. 9, 35. âscian Ps. 48, 4. præs. sg. 1. ic âscige Ex. 90, 16. 347, 23. Auch âxian, âxigean.

âcuman, venire; egredi, aggredi. præt. sg. 1. (ic), âcom, campede 'certavi' M. gl. 358. part. præt. (væs) âcumen (of fêre) 1539.

âcvellan, necare, occidere; interficere, interimere. 1278. 1291. 1348. Ex. 195, 32. 260, 26. præt. sg. 3. âcvealde 1398. Ps. 77, 51. 108, 16. pl. 3. âcvealdon Ps. 93, 6.

âcveðan, dicere, proloqui; respondere. præt. sg. 3. âcvæð (vord) 1106. Ex. 281, 3. (þ vord) âcvæð 635. Ex. 20, 12. 30, 3. 45, 5. 245, 15. 251, 11. 280, 19. Jud. 133, 47. s. 135, 59. âcvæð (hine fram . .), removit, relegavit 304. S. Gr. 2, 826.

âd (m.) rogus, pyra; ignis. sg. nom. âd 2916. M. gl. 402. 'incendia' M. gl. 412. Ex. 142, 6. gen. âdes, 'rogi' M. gl. 403. El. 584. Ex. 216, 21. dat. âde El. 950. Ex. 232, 7. (of) ~ 2908. (of þâm) ~ Ex. 213, 25. (in þâm) ~ El. 1290. (ofer þâm) ~ Ex. 196, 29. acc. âd 2849. 2895. (on) ~ 2923. pl. gen. âda, 'rogorum' M. gl. 403. dat. âdum 'torribus' M. gl. 413. S. Gr. 2, 45; 231. I, 358; 369.

âdælan, partiri, separare. part. præt. âdæled 2316. ~ (væs) 150. (væron) âdælede 218.

âdêman, adiudicare, examinare. præs. sg. 2. (þû) âdêmest (me fram duguðe) iudicio facto, tu me relegas a patrimonio, me expellis. 1028.

âdfŷr (m.) ignis rogi. sg. acc. âdfŷr 3327. Vgl. âdlêg Ex. 213, 9. Gr. 2, 493.

âdl (f.) morbus D. M. 1106. sg. nom. 934. Ps. 57, 6. Ex. 158, 21. 310, 5. 334, 2. 335, 10. 430, 7. seó âdl Ex. 160, 30. þeós ~ Ex. 166, 4. dat. âdle Ex. 83, 17. 155, 11. 159, 17. 163, 8. 17. 170, 10. (mid) ~, 'morbo' M. gl. 426. Ps. 102, 3. S. Gr. 2, 518. I, 358.

âdrencan, aquis immergere. præt. sg. 3. (flôd) âdrencte Ps. 105, 10. pass. (væs) âdrenced 3387. S. Gr. 2, 826.

âdreógan, tolerare, perferre; pati. II, 639. A. 369. El. 704. 1291. Ex. 458, 20. præs. sg. coni. 1. þ ic âdreóge Ex. 457, 9. præt. sg. 1. 3. âdreág A. 1482. Ex. 74, 6. 90, 19. 134, 6. 20. 463, 15. âdreáh A. 1486. 'exegit' M. gl. 382. âdrêh 'gessi' M. gl. 371. gerund. tô âdreóganne A. 73.

âdrîfan, expellere II, 175. 188. 258. præs sg. 2. (þû) âdrîfest 1028. præt. sg. 3. âdrâf II, 202. pl. 3. þe hi âdrifon 'abegerunt' M. gl. 406. part. præt. âdrifen 2317. Ps. 43, 11. âdrifene Ps. 48, 14. 87, 5. S. Gr. 2, 826.

âdrincan, ebibere, suffocari. præt. sg. 3. âdranc 3006. S. Gr. 2, 826.

âdvæscan, exstinguere II, 308. præs. sg. 3. (Godes vord) âdvæsceð (fŷres lîg) Ps. 28, 6. (svâ lèg) âdvæsce Ex. 467, 23. part. præt. âdvæsced. (sunne vearð) ~ Ex. 70, 4. 'âdvæsced, âdræfed, explodatur' M. gl. 348.

â (anom. f.) lex; testamentum Gr. 1, 647. sg. dat. â. (in) ~ 4268. (from Cristes) ~ Ex. 267, 7. acc. â 3624. 3736. Ex. 42, 11. 103, 15. 105, 21. 195, 32. dryhtnes ~ Ex. 243, 20. 'matrimonium' Ex. 260, 14. (meotudes) ~ Ex. 229, 19. In den Psalmen besonders häufig.

æcræft (m.) disciplina, instituta legis. pl. acc. æcræftas 3527. Vgl. 'cræftas, disciplinas' M. gl. 332.

æcræftig, legis peritus 4259.

ædre (f.) vena; fons. 'ædre, arteria' M. gl. 317. pl. nom. 'ædran, renes' M. gl. 317. gen. ædra 1369. (þurh) ~ (vylm) Ex. 271, 6. dat. ædrum. 'væterædrum, cataractis' M. gl. 342. '(forsvelgendum) ædrum, cataractis vorantibus' M. gl. 342. acc. ædran Ps. 7, 10. 72, 17. 77, 17.

ædre, mox, statim, confestim, illico Gr. 4, 669. A. und El. XLI. 869. 1002. 2131. 2179. 2288. 2391. 2898. A. 110. Ex. 184, 29; 256, 13.

æfæst, pius 1177. pl. nom. æfæste 1796. gen. æfæstra Ex. 133, 30. dat. æfæstum Ex. 189, 12.

æfen (m.) vespera D. M. 710. sg. nom. A. 1246. Ps. 89, 6. 129, 6. dat. (on) æfenne 1456. Ps. 54, 17. 58, 15. (æt) æfene Ps. 58, 6. acc. æfen 138. (on) ~ Ps. 29, 5. oð þæt ~ forð El. 39. oð ~ forð Ex. 178, 29. pl. gen. æfena 3037.

æfenleoð (n.) cantilena vespertina. sg. acc. æfenleoð 3094. 3130.

æfenscîma (m.) crepusculum 2442.

æfentîd (f.) tempus vespertinum. on ~ 2418.

æflâst (m.) 'orbita sinuosa', nach Grimm's Vermuthung. ~ um 3402.

æfre, semper, unquam; mit der Negation 'nunquam'. 5. 593. A. 493. 1058. Ex. 5, 22. 27. 6, 5. 11, 30. 471, 29. 491, 27. Ps. 54, 20. 105, 10. siððan æfre 141. 1576. Ex. 154, 6. æfre tô aldre 817. æfre tô ealdre Ex. 169, 9. 200, 13. 203, 12. 235, 24.

æfst (?n.) invidia, odium; æmulatio Gr. 3, 708. — 29. El. 309; 524; auch æfest Ex. 226, 5. gen. æfestes 'livoris' M. gl. 386; 391; 439. acc. æfeste Ex. 113, 15. 302, 14. pl. nom. æfstu Ps. 69, 4. Ziemlich häufig der Dativ mit und ohne Präpositionen; auch adverbial: æfstum El. 207. Ex. 315, 26. æfestum Ex. 455, 7. for æfstum 979. A. 610. El. 496. fore æfstum Ex. 144, 27. butan æfestum Ex. 101, 16. Vgl. ôfest, ôfestum.

æfter, pr. c. dat., post; him ~ 1138. ~ dæde 961. adv. postea: 136. 619. 958. 1219. ~ siððan 547. ~ þon 1002. ær oððe ~ Ex. 103, 22. 'igitur' M. gl. 443. — (æfter) adi. comp. æftere, æftre; superl. æftermest (Rask Gr. §. 130.) posterus, secundus. seó æftre 228.

æfterleán (n.) præmium 76.

æfyn 312 = æfen.

æfþanc (m.) offensio. pl. gen. (bîð þæt) æfþonca (eal gefylled) Ex. 315, 4 f. pl. dat. æfþancum 2231. Vgl. Ps. 98, 9: þû heóra æfþancan ealle gevræce 'vindicans in omnia studia eorum'. Hierzu vgl. ferner das Verb. ofþyncan II, 248. ofþanc 'invidia' M. gl. 443. æfterþonc Ex. 112, 7.

ægflota (m.)? nauta. S. die Bemerkung zu 3402.

æghvâ, neutr. æghvæt, æghvæs 'quisque, quicunque'. gen. æghvæs 3625. Ex. 87, 6. 92, 8. dat. æghvæm II, 365.

æghvær, ubique II, 344. ~ eorðan 2699. ~ landes Ps. 58, 5.

æghvæðer, uterque 3024. Dasselbe ægðer Ex. 421, 1.

æghvilc, unusquisque, quivis, quilibet 462. 1688; auch æghvylc geschrieben A. 26. Ex. 81, 4. 333, 2. 349, 10. 418, 24. Ps. 75, 9.

æglæca (m.) miser, pravus. sg. nom. æglæca II, 162. A. 1313. (earm) ~ II, 581. (earm) æglæce II, 714. acc. æglæcan A. 1132. pl. nom. (earme) æglêcan II, 73. Vgl. unten aglâc und aglæca. Ausserdem: aglæcea Bv. 5035. und öfter; s. Gr. 2, 94; 503. Auch æclæca kommt vor.

ägnian, habere, tenere 3194. S. âgan.

æht (f.) patrimonium, substantia; pecora; opes Gr. 1, 642; das Wort wird gern mit 'lædan' verbunden. sg. acc. æhte 970. 1761. 1867. 1888. 2675 'in æht forgeaf' 2940. pl. dat. æhtum 1494. 1796. 1839. 2007. 2080. acc æhta 1203. 1348. 1430. 1643. 2671. Grimm vermuthet, dass 'æht besittan' A. 410; 473; 608. 'concionem habere' bedeute. Dazu würde Cædm. 4265. stimmen: 'þû for ânmêdlan in æht bêre hûslfatu hâlegu' aus Uebermuth brachtest du die heiligen Opfergefässe in die Versammlung.

æhtgeveald, æhtageveald (m.) possessio. Junius und Thorpe lesen 3824: æhta gevealde, der Cod. Exon. dagegen: æhtgevealda. Z. 427. aber lesen beide: æhtegeveald. Die richtigste Form scheint æhtgeveald (A. 1111.). Aehnlich gebildet sind: æhtgesteald Ex. 249, 22. æhtgestreón Ex. 232, 13. æhtspêdig Ex. 248, 26. æhtvela Ex. 125, 24. æhtvelig Ex. 243, 29.

ælbeorht, valde splendidus, splendidissimus 3855; Nebenform: ealbeorht II, 523; beidemal von Engeln gebraucht. Ebenso: englas ælbeorhte Ex. 32, 1 f. 34, 26 f. 55, 9. 'cheofonengla þreát ymbûtan farað ælbeorhtra (scólu)' Ex. 58, 2. ælbeorht Ex. 78, 20.

ælc, quisque, quivis 1516. 1525. Ex. 344, 5. sg. gen. ælces 1333. dat. ælcum.

æled (m.) ignis 3761. Ex. 196, 20. 233, 9. Bv. 6025. gen. ældes Ex. 62, 24. acc. æled 2895. Vgl. alet 3772.

ælf 2995. S. die Anmerkung daselbst. ælfere a. a. O. übersetzt Lye durch fossa.

ælfsciêne, splendidus ut genius; 'schön wie ein Elb, Geist' Gr. 2, 575 D. M. 418. (mæg) ~o 1821; 2724. (ides) ælfscinu Jud. 131, 26.

ælgrêne, viridissimus. sg. nom. (eorðe) ~ 1512; 1781. ebenfalls von der Erde. acc. ~ (eorðan) 197. ~ (foldan) 1745.

ælmihtig, ælmihteg, omnipotens 949. ællmihtig 310. ælmeahtig Ex. 47, 22. se ælmihtiga Ex. 225, 23. nom. (valdend) ~ 1834. ~ (god) 310. 841. 846. 884. 1504. ân is ælmihtig god Ex. 116, 26. (freá) ~ 5. 116. 150. 173. 849. 901. 1354. 1422. 2345. Ps. 69, 6. (fæder) ~ Ex. 20, 20. 75, 9. 134, 8. ~ (drihten) 1356. 2246. 'drihten âna ælmihtig' Ex. 135, 20. — gen. ælmihtiges 691. dat. tô þâm ælmihtegan (gode) 541. (fæder) ælmihtigum Ex. 8, 22. acc. ælmihtigne Ex. 334, 3. voc. (êce) ælmihtig Ex. 258, 30. — Nebenform: allmihtig, ealmihtig.

ælmysse (f.) eleemosyne 4104.

âne, solus II, 411. adv. semel Ps. 61, 11. Ex. 21, 3.

âneg s. ânig.

æng, angustus. (þês) ænga (stede) 355. S. enge.

ængel (m.) angelus. sg. nom. ~ II, 81. pl. gen. ængla (þreát) II, 95. dat. (mid) ænglum II, 124. S. engel.

ânig, ullus, quisquam 180. 945. 2209. gen. âniges 500. 833. ânigre 1019. dat. ânegum 536. æfter ~ 291. acc. ânig 537.

æppel, æpel (m.) malum, pomum. gen. æples Ex. 213, 26. dat. (on) æple 934. acc. æppel 633. 877. Ex. 226, 9. pl. gen. æpla II, 484. Ps. 77, 47. dat. þâm æplum (on his eágum) 'pupillam oculi' Ps. 16, 8.

r; **ærror, ærror**; ærest, æryst, prior, prius; primus, primo. — ær prius, antea, dudum 320. 321. 337. 348. 356. 536. 604. 633. 800. 841. 854. 934. 1230. 1257. 1503. 1834. ~ 'dudum' M. gl. 369. ~ 'iam' M gl. 441. antequam, priusquam 1142. 1153. 1208. 1657. olim, antiquitus, quondam 1877. Ps. 77, 3. 91, 8. — ærror II, 152; 301. ærur Ps. 115, 3. ærest, primus 1055. 1075. 1081. 1131. 1524. 1628. dæg ~a 133. æfen ærest 138. se ~a 1051. — ærest, primo 30. 112. 129. 1057. 1144. 1516. 1571. 3651. — ær þon 1636. ær þý 2759 u. s. f. s. þon, þý.

r, præp. c. dat., ante 1216. S. Gr. 4, 788.

r, **ár** (n.) æs. gen. æres 1084.

rboren, primogenitus 970.

rdæg (m.) tempus primum, matutinum, mane; tempus pristinum, olim; so im Plural. D. M. 709. sg. dat. (tó þám) ærdæge 3127. (mid) ~ 2569. A. 220; 1525. Ex. 350, 11. (on uhtan mid) ~ A. 1388. El. 105. pl. dat. (on) ærdagum 2537. Ex. 473, 15. 475, 23. (in) ~ Ex. 6, 4; 226, 32. Vgl. geárdagum 1951. II, 370 und Gr. A. u. El. S. 133. — Das Wort scheint nur in den Dativen vorzukommen.

rdeáð (m.) mors immatura 3468. Vgl. Ex. 101, 4: líf bútan endedeáðe 'life without final death' Thorpe. 'endelífes on vénan' El. 584.

ren, aheneus. sg. acc. ærenne A. 1063. Ps. 17, 33. æren Ps. 106, 15. pl. dat. ærenum 4037. ærnum 3145.

rendbôc (irreg f.) literæ, nuncius. pl. acc. ærendbèc 4252. Vgl. ærendgevrita 'epistolas' M. gl. 429.

rende (n.) mandatum, negotium (s. ár, nuncius). sg. dat. (on his) ærende 494. acc. ærende 552. 554. 923. 2655. 2876. 3447.

rendgást (m.) nuncius spiritus, angelus 2290.

rendian, annunciare, nuncium afferre 661.

rendra (m.) nuncius. pl. nom. ærendran 2428.

rendsecg (m.) nuncius 654. Vgl. ambyhtsecg.

rgestreón (f.) divitiæ tempore antiquo paratæ, opes, res pretiosæ antiquitus acquisitiæ. sg. acc. ærgestreón Ex. 62, 5. — pl. dat. ~um 2141. Vgl. die Ausdrücke ærvela Bv. 5491. ealdgestreón Ex. 51, 8. 96, 8. ærgeveorc A. 2466. Gr. M. 501. u. zu A. S. 129. ærgevyrht El. 1301. Ex. 76, 18. 161, 17. 166, 34. 284, 2. und Aehnliches.

æsc (m.) fraxinus, hasta Gr. 2, 276. 3, 369; 437; 443. I, 331. pl. gen. ~a tír 2102. Gr. 2, 448. D. M. 177. = æsctír. dat. ~um (dealle) Ex. 404, 22.

æscberend, hastifer A. 47; 1077; 1537. Gr. 2, 589. M. 875. pl. gen. ~ra 2036.

æsctír (m.) hastæ gloria, hasta gloriosa 2063. Gr. M. 177.

æscþræc (m. vielleicht neutr. S. Gr. 3, 481.) pugna hastarum. sg. dat. (æt) æscþræce 2147.

æt, præp., ad, apud. Gr. 4, 779.

æt s. etan.

ætberan, afferre, proferre; ostendere. præt. sg. 3. (he) ætbær 4055. Gr. 2, 903.

æte (m.) cibus. sg. gen. ætes 1551. 3094. Ps. 103, 25. Ex. 425, 32. dat. (tó heóra) æt 1356. æfter ~e Ex. 226, 13. tó ~e A. 132. 'ad manducandum' Ps. 58, 15. acc. æte 4023. Ex. 146, 12. æt Ex. 226, 6.

æteóvian, apparere, se ostendere. præt. sg. 3. æteóvde 165. imperat. æteóv 'ostende' Ps. 84, 6 pass. (býð) æteáved 'manifestabitur' Ps. 16, 15. S. ætývian.

ætfeohtan, oppugnare aliquem; contrectare; handum sînum 2110. folmum Ex. 328, 15. vom Blinden gesagt.

ætgædere, una, simûl 2118. 3119. A. 992. Die Form ætgædere ist auch in den Psalmen die gangbare; der Cod. Exon. liest, so viel ich bemerkt, ausschliesslich ætgædre Ex. 260, 5. 436, 8. 437, 21. 467, 2.

ætniman, eripere, 3343. S. Gr. 2, 903.

ætsomne, unâ, simul 162. 835. 844. 1719. II, 41. Daneben Ps. 48, 8: ætsamne.

ætvist (f.) victus, substantia. sg. gen. ~e Ex. 24, 29. acc. ~ 1203. Ex. 132, 11. Vgl. ætvela Ex. 374, 8.

ætŷvan, ostendere; se ostendere, apparere, manifestari 1476. præs. (ƿ ic) ætŷve 'et apparebo' Ps. 41, 2. præt. sg. 3. ætŷvdest Ex. 465, 34. Ps. 70, 19. sg. 3. ætŷvde A. 1169. 1297. 1662. pass. (veart) ætŷved 4013. El. 69. (ne bið) ~ Ex. 96, 19. S. Gr. 2, 903; 907.

âviscmôd dedecoratus; obscoenus Gr. 2, 572. — 893. Ex. 157, 23. 302, 16.

æðan 1275. inundare? Vgl. êðan 3575. u. æðmian Dieſb. I, 6. Gr. 2, 149.

æðel (n.) allodium, patria, domicilium. (Gr. 4, 635. 637.) 63. sg. dat. æðele. Von Grimm (Gr. I, 377.) wird diese Form als nordenglisch bezeichnet, für êðel; æ für ê ist im zweiten Theile Cædmon's ziemlich häufig zu finden. S. die Einleitung.

æðele, nobilis Gr. I, 331. 332. 2, 44.; nicht eðéle Gr. 2, 103. sg. nom. ~ 1177. se ~a 2439. ƿ æðele (vîf) II, 474. dat. ~um 1525. pl. nom. æðele 216. 2428. 2766. dat. ~um 1435. 1613. 3115. acc. ~e 1223. æðele, adv. II, 46.

æðeling (m.) homo nobilis. sg. nom. ~ 1656. gen. ~es 1283. 2437. dat. ~e 1700. 1847. 2630. — pl. nom. ~as 1055. 1641. gen. ~a 1067. 1156. 1232. 1273. 1628. 1648. 1692. 1731. 1820. 1852. 1997. 2085. 2125. 2189. 2456. 2603. 2613. acc. ~as 1862.

æðelu, æðelo (f.) nobilitas, natura, indoles, genus. Gr. 1, 642. — acc. æðelo 1385. 3268. 3282. Byrhtn. 127, 32. æðelu Ex. 108, 5. 437, 16. pl. dat. æðelum 1050. 3711. Ex. 73, 5. A. 689. Ausser der femininen ist eine neutrale Form 'æðele' anzunehmen, von welcher die folgenden Casus stammen: sg. gen. æðeles 'indolis' M. gl. 388. A. 756. pl. nom. æðelu 1710. Ex. 259, 23. A. 683. — Ex. 104, 28. scheint æðela für æðelena zu stehen, und die Form auf das fem. æðelu zurückzuführen.

âfæran, terrere. Gr. 1, 905. part. præt. âfæred Ex. 233, 15. (væs) ~ 3375. hvŷ sceal ic beón âfæred? 'a quo trepidabo?' Ps. 26, 2. bŷð âfæred 'non timebit' Ps. 26, 4. — pl. âfærde Ex. 55, 33. (væron) ~ Ps. 30, 10. 45, 3.

âfæstnian, figere, affigere. part. præt. âfæstnod 3558. ~ (væs) 3014. (sîn) ~e 'infixæ sunt' Ps. 9, 14.

âfandian, experiri, tentare; probare, comprobare Gr. 2, 826. — imperat. âfanda 2223. part. præt. âfandod Ps. 16, 3. âfanded M. gl. 354.

âfaran, exire, in ûtâfôron 3524. Gr. 2, 828.

âfeallan, decidere 4074. — præs. sg. 3. âfylð Ps. 27, 1. præt. sg. 1. (ic) âfeoll 'excidi' Ps. 30, 14. pl. 3. (hi) âfeollon 'ceciderunt' Ps. 19, 8.

âfêdan, educare, alere, nutrire Ps. 77, 22. præs. sg. 3. âfêdeð Ps. 83, 3. Ex. 216, 4. præt. sg. 3. (he) âfêdde A. 589. Ps. 94, 7; 99, 3. —

pass. (væs) áfèded A. 684. El. 913. (vearð) ~ 1598. 1635. (vurdon) ~ 1704. S. fèdan.

afera 2048. 4189. und afora 964 = eafora, w. m. s.

áferian, subducere. præs. coni. sg. 2. (Þ þû þe) áferige (of..) 2471.

áfirran, áfyrran, elongare, removere, expellere; excludere, abscindere. — præs. sg. 2. (Þû þe) áfyrst Ps. 13, 11. sg. 3. (he) áfierð 'auferens' Ps. 45, 8. (Þ he) áfirre II, 286. præt. sg. 2. (þû) áfyrdest 'avertisti' Ps. 84, 1. sg. 3. (Crist) áfirde II, 67. (he) áfyrde 'elongavit' Ps. 102, 12. (se þe) ~ Ex. 147, 1. imperat. áfyrr 'libera' Ps. 68, 14. 142, 10. áfyr þû 'aufer' Ps. 118, 22. ~ 'amove' Ps. 118, 29. áfyr 'averte' Ps. 53, 5. (ne) áfyr 'ne longe facias' Ps. 21, 17. inf. (nele) áfyrran 'numquid abscindet' Ps. 76, 7. part. præt., und pass. áfyrred 378. Ex. 198, 5; 84, 10; 142, 9. (hió him væs) ~ 'prolongabitur ab eo' Ps. 108, 17.

áfyllan, implere. inf. Ps. 128, 5. pass. (is vltes) áfylled II, 109. (bið fyres) ~ Ex. 95, 26.

áfyrht, adi., perterritus; vgl. forht timidus. sg. (onsyne beóð egsan) áfyrhte Ex. 63, 16. pl. ~e (væron) II, 386.

ágan, habere, tenere, possidere; ? donare (2741.) præs. sg. 3. (þec Sarre) áh 2264. ~ II, 119. pl. 3. ágon 2287. II, 363. águn Ex. 106, 33. Ps. 121, 6. coni. sg. 2. (gif þû) áge 2492. præt. sg. 1. (ic) áhte 387. II, 107. sg. 2. áhtest Ps. 147, 3. sg. 3. (he) áhte 1715. 3442. 4165. pl. 3. áhton 2552. coni. áhte (ic) 367. (Þ þû) áhtest II, 55; 59. (Þ hie ne) áhton 1680. inf. ágan 34. 48. 358. 420. 470. 716. 2136. 2204. 2244. 2319. 2465. 2718. 2741. II, 86.

ágân, præterire, evanescere. part. præt. ágongen 1713. pl. ~e II, 710.

ágen, proprius. Gr. 4, 360. 795. sg. nom. ágen 2123. 2181. dat. ~ um 1300. 1574. ~re 'propriæ' M. gl. 358. acc. ágen 149. 2251. 2607. ~e 2761. pl. dat. ~um 1361. Ps. 71, 7. ágnum Ex. 234, 7.

ágên, iterum II, 76.

ágend (m.) dominus, princeps. sg. nom. ágend 3224. (sigores) ~ II, 679. Ex. 26, 22. 32, 16. (svegles) ~ Ex. 34, 17. A. 760. (vuldres) ~ A. 210. Ex. 73, 32. 255, 33. (lifes) ~ Ex. 29, 32. 349, 33. acc. ágend 1348. (svegles) ~ A. 760.

ágendfreá (m.) possessor, dominus, dominus iustus. sg. nom. ~ 2135. acc. ~n 2231. Vgl. Gr. M. 191. S. freádryhten, folcfreá.

ágeldan, rependere, retribuere Gr. 2, 823. præt. sg. 3. ágeald 2003. Ex. 226, 19.

ágeótan, effundere; prosternere. Gr. 2, 826. præt. sg. 3. ágeát 981. 1026. II, 551. pl. 3. águton A. 32 (Cod. Verc. ágetan). águtan Ps. 105, 27. imperat. ágeót Ps. 78, 6. inf. ágeótan A. 1144. Ps. 68, 25. 93, 20. ágêtan Ex. 328, 11.

ágitan, cognoscere Gr. 2, 826; 831. præt. sg. 3. ágeát 3443.

aglâc (n.)-miseria Gr. 2, 503, wo man die Note nicht übersehe. sg. acc. 3756.

aglæca (m.) miser. Gr. 2, 503; auch aglæcea Gr. 2, 94; 503. sg. nom. (earm) ~ II, 449. Ex. 268, 10. (earm) aglæco II, 714. se ~a Ex. 258, 21. 261, 22. pl. nom. (earme) aglæcan Ex. 228, 22. acc. (earme) ~ Ex. 136, 26.

ah, sed. II, 270; 294; 349; 451; 637; 697. A. 23.

âh s. âgan.

âhebban, elevare, allevare, exaltare, extollere; surgere; excitare. præs. sg. 2. âhefst Ps. 3, 2. 17, 46. sg. 3. âhefeð II, 313. Ps. 74, 7. 144, 15. præt. sg. 3. âhôf 148. 1192. 1383. 2380. 2897. 2923. II, 682. ~ hine 263. pl. 3. âhôfon 3516. El. 837. 867. ~an Ex. 324, 34. ~un Ex. 31, 28. part. præt. âhafen 1396. 'vectus' M. gl. 331. El. 975. Ex. 41, 20. Ps. 56, 13. 88, 12. 21. 71, 7. 16. 137, 6. pl. ~e Ps. 74, 9. 65, 6. 87, 15. 88, 14. 107, 4. 130, 1. 139, 8. Nebenformen: âhæfen El. 10. Ex. 43, 21. âhefen Ps. 8, 2. âhefed Ex. 351, 32. imperat. âhefe Ps. 60, 1. 93, 2. ~upp Ps. 9, 32. inf. âhebban 294. S. Gr. 2, 821; 903.

âhicgan, âhycgan, excogitare, investigare. inf. âhicgan 2026. 3645. 3665. âhycgan 2175. Ex. 56, 20. 296, 1.

âhleahhan, ridere; cachinnari, cachinnum tollere Gr. 2, 828. præs. sg. 3. âhlyhheð 'lætetur' Ps. 85, 11. præt. sg. 3. âhlôh 2374. A. 454. âhlôg Ex. 253, 32.

âhleápan, salire, exsilire, accurrere Gr. 2, 821. — præt. sg. 3. âhleóp 3181. A. 736. ~ (oa) A. 1203.

âhreddan, eripere, liberare Gr. 1, 254; 905. præt. sg. 1. (ic) âhrêdde 2138. Ps. 104, 34. sg. 2. (þû) ~est 2121. sg. 3. (he) âhredde Ex. 3, 10; 412, 4. part. præt. âhreded 2079 und 2027, wo auch âhred stehen bleiben konnte. Vgl. Ps. 17, 3: fram mînum feóndum veorðe âhredd 'et ab inimicis meis salvus ero'. imperat. âhrede Ps. 16, 12. 21, 18. 31, 8. 58, 1. 118, 134. inf. âhreddan 2107. Ex. 2, 9.

âhsian, exigere Gr. 1, 907. S. âcsian.

âhûdan, spoliare, populari, diripere. præt. pl. 3. âhûdon 2002, was Grimm A. und El. S. 141. in âhŷðdon zu verändern vorschlägt. Das Citat, *in* der Anmerkung zu Z. 2002, 'âhŷdan' ist unrichtig; s. das Wort. Man vergleiche vielmehr hûð 'præda, captura' 2060. 2107. 2143. 3583. und âhŷðan El. 41.

âhveorfan, vertere, convertere, verti; avertere, averti. præs. sg. 3. âhvyrfð his eágan 'avertit faciem suam' Ps. 9, 31. coni. sg. 3. þ he âhveorfe 'in convertendo' Ps. 125, 1. præt. sg. 3. âhvearf (of) 2061. ~ (in) 4147. pl. 3. âhvurfon (of) 25. coni. sg. 3. (þe þec) âhvyrfde Ex. 264, 6. imperat. (ne) âhvyrf 'ne avertas' Ps. 89, 3. inf. (ne læt þe) âhveorfan A. 957. (hû lange vilt þû) âhvyrfan 'usque quo âvertes?' Ps. 12, 1. Ex. 262, 3. 264, 6. part. præt. âhverfedum sîðe 'versa vice' M. gl. 343.

âhvettan, ? eiicere, expellere; prohibere, recusare, detrectare. præs. sg. 1. (ic eóv êst) âhvette A. 339. sg. 3. âhvet (f. âhvetteð) from 404. inf. (lust) âhvettan A. 303. s. hvetan.

âhycgan s. âhicgan.

âhŷdan, celare; abscondere. 3044. præt. sg. 1. (ic ne) âhŷdde 'non abscondi' Ps. 39, 11. coni. (þ ic ne) âhŷdde Ps. 39, 10. pass. (tungol beóð) âhŷded Ex. 204, 12. Neuengl. 'to hide'.

âlædan, educere; verstärkt durch ût 'ûtâlædan' dasselbe. Gr. 2, 826; 932. præs. sg. 3. âlæðeð Ps. 148, 9. coni. âlæde Ex. 336, 13. præt. sg. 1. âlædde (of) Ps. 80, 10. sg. 2. âlæddest 'educes' Ps. 142, 12. sg. 3. âlædde (of) 1490. ~ (of) 2194; 2690. Ps. 106, 13. — ûtâlædde

3116. imperat. ālæde (of) 2495. ālæd (of) Ps. 30, 5. inf. ālædan (of) 'producens' Ps. 103, 13. Ex. 215, 11. part. præt. (ic eom) ālæded (from) II, 179. S. forlædan.

ālætan permittere, remittere, liberare; renunciare; relinquere? Gr. 2, 823. præs. sg. 3. ālæt 4107. pl. 3. ālætaþ Ex. 448, 27. imperat. ālæt Ps. 44, 12. inf. ālætan Ex. 11, 7. gerund. tō ālætanne 619. pass. (vurdon) ālæten (liberati, servati sunt) liges gange 3781.

ald, vetus. s. eald. sg. nom. se alda II, 34. ald (enmedla) El. 1266. dat. alde (mêce) 3423. pl. acc. neutr. ald (ýðhofu) El. 252.

aldor (m.) senior, princeps; patronus, parens. sg. nom. (bâm) aldor 1705. (verodes) ~ 1109. 1226. 1637. 2960. (burga) ~ 4230. (ealra) ~ II, 665. (gumena) ~ 1857. 4066. Jud. 132, 13. (leóda) ~ 2941. (lifes) ~ 2756. (Sodoma) ~ 2118. (svegles) ~ 859. 999. 2802. 2872. (vuldres) ~ 635. 2567. A. 70; 913. ~ (þeóda) 4275. — (þîn) ~ 4271. (his) ~ 1572. 2729. (heóra) ~ II, 325. dat. (mid heóra) aldor 30. acc. (vuldres) aldor 3199. A. 55; 805. (svegles) ~ 2534. ~ (Elamitarna) 1955. 1975. S. Gr. 2, 141. I, 329.

aldor (m.) vita. sg. gen. aldres 2650. dat. aldre 1037. 2618. 2637. 2695. 4110. on ~ unquam 400. tō ~ in perpetuum, in æternum 425. æfter tō ~ 425. æfre tō ~ 817. āva tō ~ 3353. tō vîdan ~ 1012. A. 938. Jud. 141, 49. Vgl. feorh und ealdor.

aldorbana (m.) homicida, parricida. sg. dat. tō ~ n 1029. S. **feorhbana**.

aldordêma (m.) supremus iudex 1151. 2475.

aldordôm (m.) principatus Gr. 2, 491. sg. gen. ~ es 4199. ~ e El. 767. acc. (in) aldordôm 4158.

aldorduguð (f.) iuventus nobilis, princeps nobilis. pl. nom. ~ e 2075.

aldorfreá (m.) princeps nobilis Gr. M. 191. sg. nom. (vera) ~ 3564.

aldorgedâl (?n.) vitæ divortium, obitus, mors Gr. 2, 490. ealdorgedâl 1954. sg. acc. ~ (fremman) 1067. Vgl. feorhgedâl, friðgedâl, gâstgedâl, lîfgedâl.

aldorlege (?n.) vitæ decretum. sg. acc. ~ 3657. æfter ealdorlege, post mortem Ex. 177, 29. alts. aldarlagu, aldargilagu Schm. Gl. und Gr. M. S. 817. Vgl. feorhlege El. 458. Gr. 1, 640.

aldornere (m.) vitæ securitas, refugium Gr. 2, 512. sg. acc. ~ (gesêcan) 2506. ~ (sêcan) 2513. Vgl. Ex. 189, 4: 'tō ealdornere'. S. feorhnere.

aldorvîsa (m.) dux principalis; imperator Gr. 2, 536. sg. nom. (æðelinga) ~ 1232.

aldorþegn (m.) miles principalis, dux, imperator Gr. 2, 532. sg. nom. (heóra) aldorþægn II, 66.

ālecgan, ponere, collocare Gr. 2, 826; subiicere, imminuere, deprimere. prs. sg. 3. (se nâfre þâ leán) ālegeð, imminuit Ex. 107, 23. præt. sg. 3. (he) ālêde 'subiecit' Ps. 46, 3. (and mec þâ on þeóstre) ālegde Ex. 87, 11. — pl. 3. (hleahtor) ālegdon 'deposuerunt' Ex. 116, 1.

āleáfan, **ālŷfan** (s. d.) permittere. Dasselbe 'ālêfan'. (eard) ~ (tō âhte) II, 117. (hâm) ~ (tō âhte) II, 280.

āleoðian, resecare, amputare; nur 177.

ālesan, eligere, deligere Gr. 2, 821. — part. præt. ālesen. (þær on rime væs þreó þûsend) ālesen El. 287. (væs) ~ (fîftig cista) 3157. (fundon þâ fîfhund) ~ El. 381. hæfde him ~ (tvâ þûsendo) 3112.

alet (m.) ignis, st. æled. 3772.

alh, ealh (f.) templum, palatium Gr. 2, 311. 3, 428. I, 329. Gr. M. 58. sg. acc. alh (hâligne) 3321. alhn Jun. Th.

alhstede, ealhstede (s. d.), eolhstede, (m.) palatium. sg. acc. alhstede (eorla) 4207.

all, eall (s. d.) omnis, quivis; diese Form kommt besonders im zweiten Theile Cædmon's vor; im ersten nur einmal sg. gen. alles II, 55: 119; 332. acc. alne II, 9; 704. pl. nom. alle II, 61. gen. alra II, 60; 204. acc. alle 308. II, 93.

allvalda (m.) omnipotens, Deus 292. S. alvalda, alvealda, ealvalda.

allviht (f.) quævis creatura, omne creatum; s. alviht, ealviht. pl. gen. (helm) allvihta 1286.

alvalda (m.) omnipotens, Deus Gr. I, 346. sg. nom. alvalda 510. 2820. (ece) ~ 2940. ~ (god) Ex. 73, 17; 83, 33. gen. alvaldan 596. eces ~ Ex. 9, 25. ~ bearn Jud. 133, 50. dat. tô þâm ~ n 661. acc. (þone) ~ n II, 210.

alvealda = alvalda, ealvalda. sg. gen. ~ n 327. dat. (for þâm) ~ n 358.

alviht = allviht, ealviht. pl. gen. (cyning) alvihta 3349. II, 618; 672. Ex. 43, 11. (meotod) ~ II, 699. (metod) ~ 193. 3532. 3802. (helm) ~ Ex. 17, 22; 25, 23. se hâlga helm ælvihta A. 118.

âlŷfan, permittere, tradere. præs. sg. 3. þ âlŷfe Ex. 454, 15. præt. sg. 3. þeâh þe eov âlŷfde Ex. 131, 7. part. præt. âlŷfed 2973. 3461. Ex. 96, 12; 100, 8; 127, 30; 138, 31; 177, 5; 242, 2; 340, 13. — imperat. ne âlŷf þû! 'ne tradas me' Ps. 139, 8.

âlynnan, eripere, liberare. ~ (of lâðscipe) 2042.

âlŷsan, solvere, redimere Gr. 2, 823; in den Psalmen sehr häufig. — præt. sg. 3. âlŷsde 3969.

âmætan, emetiri; s. âmetan. præt. sg. 2. þû âmæte (ealne ymbhvyrft ϸ uprador) El. 729. sg. 3. þ âmæte II, 724. præt. sg. 1. mægencyning âmæt 'summum regem emensus sum, cogitatione comprehendi' El. 1248. und die Erläuterung dazu S. 169.

ambiht s. ombiht.

ambyhto (f.) officium, ministerium; alts. ambaht servitium cet. sg. acc. ambyhto 515.

ambyhtsecg (m.) nuncius Gr. 2, 447; 518. sg. nom. ~ 579. Vgl. ærendsecg.

âmetan, mensurare, metiri Gr. 2, 826. — imperat. âmet! 'metire!' II, 701; 704. part. præt. (þ þû) âmeten (hæbbe) II, 711. (hafast) âmetene II, 707.

âmyrran, impedire; corrumpere, seducere Gr. 2, 826. alts. âmerrian. inf. âmyrran 'seducere' Ex. 314, 8. part. præt. (me habbað) siðes âmyrred, c. gen., in der Bedeutung 'impedire'.

an 1834. und 2909. s. unnan.

ân, unus Gr. I, 358. sg. nom. ân 1468. 1630. 1639. ân æfter ôðrum II, 26. gen. ânes 272. 3234. dat. ânum 219. 1073.? ânon 3242. acc. ân 572. f. âne 1473. 368. 369. ânne 394. Ex. 494, 25. Ps. 83, 10. on ân, semper 2886. in unum Ps. 132, 1. ahd. in ein Gr. 3, 107. pl. gen. ânra (gehvylc) 3116. II, 433. S. ânon.

anbîd = onbîd (? n.) exspectatio. sg. nom. (earmra) anbîd 3462. dat. ~e. næs ic on nauht îdlum anbîde 'exspectans exspectavi' Ps. 39, 1. væs on anbîde 'wartete darauf, wörtlich in exspectatione erat, eine gangbare Phrase' El. 884. Erläut. S. 159.

and = ond, et. Gr. 4, 795.

anda (m.) ira, zelus, odium, invidia Gr. 2, 228. dat. (on) andan 3862. (gode on) ~ 4231. (manigum on) ~ El. 969. (hæleðum on) ~ Ex. 292, 27. acc. andan 397.

ândæge, diurnus, unius diei Gr. 2, 952; 954. sg. nom. ~ niȝ Ex. 345, 25. acc. ândægne (fyrst) 3233.

andfeng, **anfeng**, susceptus, acceptus, gratus Gr. 2, 715. — II, 246. 'þin ælmesse sȳ andfengu' Ps. 19, 3.

andgiettâcen (n.) signum, insigne, nota, von andgit 'intellectus' und tâcen 'signum'; also Kennzeichen, Wahrzeichen 1534; vgl. unten frîðotâcn. Gr. 2, 529. ist unser Wort nachzutragen.

andlifen (n.) victus, alimentum Gr. 2, 715. (= andleofen Ex. 214, 22.) sg. acc. andlifne 930.

andrædan 3195. s. ondrædan.

andsâca (m.) hostis, adversarius, apostata Gr. 2, 715. sg. nom. ~ 440. 4186. II, 192. acc. ~n II, 271; 719. pl. nom. ~n 2944. II, 282; 342. dat. (mid þâm) andsacum 319.

andsvaru (f.) responsum Gr. 2, 715. sg. dat. ~e 554. acc. ~e 'increpationes' Ps. 37, 14. pl. nom. acc. 'andsvara, rædas, consulta' M. gl. 382.

andsvarian, respondere Gr. 1, 907. 2, 715. præt. sg. 3. andsvarode 824. 879. 893. 1002. 1019. 2130. 2166. 2179. 2248. 2265. 2272. 2346. 2469. 2505. 2684; einmal andsvarede 869. pl. 3. andsvarodon 2428. andsvaredon 2519.

andsverian = andsvarian. præt. pl. 3. andsveradan II, 51. ~edon El. 397.

andveard, præsens Gr. 2, 239; 715. sg. nom. ~ Ex. 65, 11; 66, 14; 67. 8; 84, 19; 96, 23; 167, 7. Ps. 60, 5. acc. ~ne 868. Ex. 57, 30. c. dat. andveard gode Ex. 95, 29. þû me andveard sittest Ps. 138, 6. S. forðveard. Vgl. andveardlice El. 1141.

andveorc (n.) materies, substantia Gr. 2, 715. acc. ~ 176. 2714.

andvlita (m.) facies. vultus Gr. 2, 715. sg. nom. ~ Ps. 33, 16; 68, 30. acc. (on) ~n 1343. pl. acc. ~n 1579.

andvlîtan? = onvlîtan II, 380.

andvyrde (n.) responsum Gr. 2, 715. acc. ~ 570. El. 544 618.

âne, tantum 2128. ânne Ps. 118, 92; auch âna.

anfôn = onfôn, accipere. præt. sg. 2. þû anfênge 872. sg. 3. anfêng Ex. 429, 12.

ânforlætan, relinquere, derelinquere. Erläuterungen zu Andr. S. 131. præs. sg. 1. ic ânforlæte Ex. 85, 27. sg. 3. he ânforlæteð 570. præt. sg. 1. (ðeþæt) ic ânforlet Ex. 485, 4. pl. 3. (hie) ânforlêton 3537. Ex. 228, 15. 272, 21. Ps. 118, 53. ânforlêtun Ex. 79, 26. ânforlêton Ps. 58, 10. (þ hie) ânforlêten 691. þ þû ân ne forlæte Ex. 248, 32. (ge he) ânforlête El. 629. ânneforlet Ex. 89, 7. inf. ânforlætan A. 1288. 1642. 1669. Ex. 113, 16. 140, 21. Ps. 118, 87. part. præt. (hæfdon) ânforlêten II, 229.

ânga, unicus. nom. se ânga (hyht) Ex. 227, 14. ânga Ex. 496, 12. acc. ângan 3332.

angin (n.) initium, actio, inceptum, facinus. sg. dat. (bûtan) anginne Ex. 8, 1. 'from þǽm anginne ôð þǽne ende' Ps. 48, 7. acc. þ angin 575. vord ne angin 3643. 'angin, iocus' M. gl. 389 'tô anginnum, ad limina' M. gl. 420.

anginnan, onginnan, incipere. præt. sg. 3. angan 440.

ânhydig für ânhygdig, constans, pervicax, arrogans Gr. 2, 302; 953. Erl. zu El. S. 157.sg. nom. ~ 4122. ~ (eorl) Ex. 196, 28; mit dem gen. verbunden: elnes ~ Ex. 156, 3; 160, 29. und El. 828.

anlædan, onlædan, ducere, exercitum ducere. præt. pl. 3. anlæddon 3123.

anlætan, vitare; abstinere ab aliqua re. 640.

anlîcnes (f.) similtudo, simulacrum, effigies. dat. ~se 1523. (on) ~ 2559. acc. ~se A. 713. svâ þeáh ælc man hæfð Godes anlîcnesse on him, 'quanquam in imagine ambulet homo' Ps. 38, 7. 'anlîcnissa, anlîcnyssa, imagines' M. gl. 407. 'anlicnyssa, simulacrorum' M. gl. 402.

ânmêdla (m.) superbia Gr. 2, 954. dat. (for) ~n 4265. II, 74.

ânmôd, constans, obstinatus; unanimis Gr. 2, 952; 953. sg. nom. ~ 1644. 1656. 3132. 3741. eádig] ânmôd A. 54. pl. nom. ~e A. 1565. 1638. El. 397. Vgl. 'ânmôdlîce unanimiter' M. gl. 383. Ex. 21, 25.

ânon 3242. = on ân S. ân.

ânpæð (m.) semita angusta, Einpfad Gr. 2, 954. pl. acc. (enge) ~as 2987. und Bv. 2819.

ansien, ansŷn (n.) visus, adspectus, conspectus, vultus. ~ 1256. In den Psalmen sehr oft ansŷn; z. B. 67, 1. 3. 5. 9; 68, 20; 72, 16; 82, 12; 88, 14. 20; 103, 27; 108, 14; 113, 7; 118, 58. 135.

anvadan, invadere. præt. sg. 3. anvôd 3535.

ânvalda (m.) gubernator, *μονοκράτωρ* (ânvald, ânveald monarchia Gr. 2, 954). sg. nom. (ealra) ~ Ex. 422, 10. acc. ~n II, 643.

ânvlôh, inornatus, neglectus 4102. und die Bemerkung dazu.

apostol (m.) apostolus. pl. acc. ~as II, 573.

âr (m.) nuncius Gr. 1, 638. vgl. ærende. sg. nom. 680. 4068. gen. ~es 2904. pl. acc. ~as 2418. 2450.

âr (f.) honor, benedictio, misericordja Gr. 1, 642. ? refugium 2513. sg. gen. ~e 1019. 1585. dat. ~e 1574. 1836. acc. ~e 2513. 3971. pl. gen. âra 1343. 1504. 1528. 1883. 1893. 2119. 2275. II, 219. ârra 2744. ârna (für ârena) 950. 2157. 2251. 2429. 2453. 3813.

âre, âr, honor Gr. 3, 489. sg. dat. âran 3174.

ârædan, coniicere, coniectura assequi; interpretari, explicare; legere. præt. sg. 3. þ he ârædde 4258. inf. ârædan 4251.

ârærnan, excitare, erigere. præt. sg. 3. ârærnde 2870. mit ûp. S. upârærnde 3340.

ârærran, erigere, suscitare; vgl. ârîsan. Gr. 2, 16; 821. præs. ic ârære Ex. 491, 7. þ ic ~ Ex. 453, 13. præt. sg. 2. ârærdest A. 1319. sg. 3. ârærde 114. 3693. viô 50. Ex. 111, 2; 112, 27. 'suscitavit' M. gl. 368. 402. pl. 3. 'ârærdan construxere' M. gl. 401. imperat. ârære (me) 'suscita me' Ps. 40, 10. ârær Ex. 469, 15. inf. 'âræran suscitare' M. gl. 373. gerund. 'tô ârærranne attolenda' M. gl. 338. part. præt. ârâred 984. 3249. A. 967. 1645. Ex. 66, 3; 180, 27; 246, 8. 24. 272, 12. 419, 18. 'ârærede elevata' M. gl. 364. 'editam' M. gl. 415. 'ârâredne porrectam' M. gl. 422.

ârcræftig, honestus, reverendus 4068.

âreâflan, diripere. part. præt. âreâfod 3219.

âreccan, exponere, narrare, explicare Gr. 2, 826. præt. sg. 3. (þ he) árehte 4258. 'árehton dixerunt' M. gl. 389. imperat. ârece Ex. 5, 24. inf. âreccan 4059. 3651. El. 634. A. 546.

ârfæst, honestus, probus Gr. 2, 550; 559. sg. nom. ~ 2399. 2819. pl. nom. ~ e 1888. 2480. 2519. Vgl. ærfæst.

ârîman, dinumerare II, 11. Ps. 89, 13; 146, 5.

ârîsan, surgere Gr. 2, 16; 700; 867. I. 363. D. Spr. 664. præs. pl. 3. árîsað 2328. II, 607. præt. sg. 3. árâs 2423. 2454. II, 239; 241; 433. inf. árîsan 3146.

ârleás, infamis, impius Gr. 2, 566. sg. nom. ~ 1016. ~ e (cyn) 2469, pl. nom. ~ e 1928. gen. ~ ra 1380.

ârlîce, honorifice Gr. 3, 102. 1864. 2099. 2580. 2679.

âsæled, vinctus A. 168. (sorgum) ~ 2189. (searvum) ~ 3399. (synnum) ~ El. 1244.

âsceádan, separare. part. præt. (ic eom) ásceáden (fram) II, 178. áscyred] ásceáden El. 1313.

âsceapian, dare, formare, creare. præt. sg. 3. ásceóp 3310.

âscûfan, expellere. præt. sg. 3. ásceáf (of) 1111. imperat. (ne) áscúf! 'ne auferas.' Ps. 140, 10. S. forscûfan.

âsealcan, deprimere 2161.

âsecgan, annunciare, narrare. præs. sg. 1. (ðð þæt) ic ásecge 'donec annunciem' Ps. 70, 17.] ic ~ 'ut annunciem' Ps. 72, 24. præt. sg. 3. ásægde 3674. inf. ásecgan II, 333. 'effari, edicere' M. gl. 401. ásecgean Ps. 65, 7. gerund. tó ásecganne 3647.

âsendan, mittere, dimittere, emittere. præs. sg. 2. ásendest 2784. pass. ásend[ed is] 'intromittitur' M. gl. 435.

âsettan, ponere, constituere, destituere, instituere. præs. pl. 3. ásettað (on) II, 640. præt. sg. 1. ásêtte II, 482. ~ (síðe) A. 1704. ~ 'ponam' Ps. 88, 24. sg. 2. ásettest (on) 'statuisti' Ps. 30, 9. þû ûs ~ on sârscvide 'posuisti nos in contradictione' Ps. 79, 6. sg. 3. ásette (on) 442. 4010. II, 684. pl. 3. ásetton (on) 'posuerunt in' Ps. 87, 6. inf. ásettan Ex. 256, 14. ~ (sele) Ex. 296, 6. ~ (bûr) Ex. 411, 27. ~ síðe) Ex. 456, 26. part. præt. áseted (on) A. 208.

âslûpan, elabi, dissolvi Gr. 1, 365. (of) 2790.

âspringan, assurgere; deficere, imminuere, dissipare Gr. 2, 821. præs. sg. 3. (ne) áspringeð (him nân gôôd) 'non deficient omni bono' Ps. 33, 10. (lîf) ~ Ex. 103, 8. (nest) Ex. 335, 23. pl. 3. áspringað Ex. 94, 11. coni. sg. 3. (hvænne his nama) áspringe 'et peribit nomen ejus' Ps. 40, 5. (veá) ~ Ps. 54, 10. inf. áspringan Ps. 30, 21. part. præt. ásprungen 83.

âstîgan, surgere, adscendere Gr. 2, 821. præt. sg. 3. ástáh. (he) ~ II, 551; 683. ~ (ûp on heofonum) II, 565. ~ (tó heofonum) El. 188. (sorh) ~ 3636. (môd) ~ 2229. 4114. (sâveall) ~ 3231. (holmveall) ~ 3036. 3396. (vælmist) ~ 3379. (hreám) ~ II, 717. cyrm upp ástáh A. 1126. imperat. pl. ástígaðl II, 629. Die Form ástág ist mir im Cædmon nicht aufgefallen; häufig findet sie sich im Cod. Exon. (z. B.

44, 14. 45, 17. 31. 46, 15. 49, 16. 54, 12. 125, 33. 141, 27. 168, 14.). Auch aus Andreas habe ich sie mir angemerkt: Z. 708. vordhleóðor åståg.

åstrienan, gignere, generare, procreare 963. præt. sg. 3. åstrŷnde 1143.

åsvânian, tabescere; recedere, dispergi Gr. 2, 12 = åsvindan Gr. 2, 828. præs. sg. 3. åsvâniað 375.

åsvefan, sopire, sedare Gr. 2, 827. præt. sg. 3. åsvefede 3265. pass. '(bîs storma gehvylc) åsvefed (under svegle)' Ex. 210. 15.

åteón, trahere; tractare (behandeln); ire, proficisci Gr. 2, 827. præt. sg. 3. åteáh (of) 177. 182. ~ (on vigsîð) 2088. ~ (vîde vâðe) 4167. inf. åteón 2252. part. præt. åtôgen. 'åtôgene prolatas' M. gl. 418.

atol, turpis, deformis, dirus; miser, = atul, eatol Gr. I, 328. 347. 2, 118. A. und El. 96. sg. nom. atol (deófol) 'the fell devil' Ex. 78, 25. ~ æglæca A. 1313. ~ æfenleóð 3130. ~ (ŷða gevealc) 3384, nochmals Ex. 306, 11. ~ (ŷða geþræc) Ex. 404, 13. ~ (onseón) II, 61. þes atola (hâm) II, 96. se atola II, 414. acc. (on) þone atolan II, 718. (in) þ atole (scref) II, 26. atol (æfenleóð) 3094. pl. nom. atole (gâstas) II, 51.

âtor und âttor (n.) venenum; auch âter, âtter Gr. 2, 141. I, 359. D. M. 528. sg. nom. âttor A. 770. Ps. 13, 5. gen. âtres (drync) A. 53. (se) âttres (ord), 'the envenom'd point' Ex. 48, 7. (þurh) âttres (ord) Ex. 270, 26. dat. âttre (onæled) II, 40; 79; 164; 320. A. 1332. ~ (geblonden) Ex. 142, 7. instrum. 'âttre (spiovdon)' Ex. 156, 34.

âurnen s âyrnan.

âva, unquam, semper. vgl. â. Gr. I, 358. âya, ohne Zusatz, Ps. 70, 16. 118, 89. 138, 15. 143, 13. und sonst öfter; âva tô aldre 3353. II, 315. Jud. 134, 59. ~ tô ealdre 'for evermore' Ex. 30, 13. 310, 23. 348, 22. ~ tô feore, in den Psalmen sehr häufig; z. B. Ps. 51, 8. 60, 3. 68, 37. 70, 16. 77, 66. 80, 14. 90, 1. 101, 21. 104, 9. 40. 108, 15. 118, 111. 142. 144, 9. 21. 145, 9. ~ tô vorulde Ps. 71, 19. 72, 21. 130, 5. 132, 4. 144, 1.

âvacian, vilescere, deficere; mit dem dat. præs. sg. 3. 'âvacað vilescerit' M. gl. 373. præt. pl. 3. âvacodon (drihtne) 3737.

âvæcan, nasci, oriri, suscitari. præt. sg. 3. âvôc 1697. 4193. pl. 3. âvôcon 2609.

âvæcnian, surgere, originem ducere. præs. sg. 3. âvæcniað (of) 2285.

âværged, âverged s. âvyrged unter âvyrgian.

âveccan, excitare, expergefacere; suscitare, gignere liberos Gr. 2, 821. præt. sg. 2. (þû of deáðe hine) âveahte El. 781. sg. 3. âveahte 174. 1272. âvehte Ps. 3, 4. ~ (hlŷn) 1076. ~ (þone vælrîð) 3564. ~ (manige men of deáðe) A. 584. ~ (voruld of deáðe) El. 305. ~ (deádra feala) El. 945.

âvendan, avertere, mutare, commutare Gr. 2, 827. præs. sg. 2. âvendest Ps. 103, 27. præt. sg. 3. âvende 259. pl. 3. 'âvendan, vertant' M. gl. 347. — imperat. 'ne âvend, ne avertas' Ps. 142, 7. part. præt. 'âvend, versus' M. gl. 405. 'âvendre, transformati' M. gl. 334. Vgl. 'âvendennessa, permutationes' M. gl. 335.

âveorpan, âvyrpan, proiicere, propellere, repellere Gr. 2, 827. præs. sg. 2. âvyrpst 'repulisti' Ps. 41, 11. sg. 3. âvyrpð (gebeda) 'sprevit'

Ps. 21, 22. coni. sg. 3. (þ he þec) åvorpe (of) 4106. præt. sg. 1. (his rihtvisnessa ic ne) åvearp (fram me) Ps. 17, 22. sg. 2. þû åvurpe Ps. 72, 14. El. 762. pl. 2. ge åvurpon Ps. 61, 3. pl. 3. åvurpan 'reprobaverunt' Ps. 117, 21. — imperat. åveorp Ps. 70, 8. inf. åveorpan (þin vord) El. 770. ~ (heóra geocu of ûs) Ps. 2, 3. åvyrpan. gerund. tô åvyrpanne 'ut auferant' Ps. 39, 16. part. præt. åveorpen (of) II, 182; 670.

åviht, åvuht, aliquid Gr. 3, 52. åviht 290. 1899. åvuht 493.

åvinnan, superare, debellare Gr. 2, 827. part. præt. åvunnen 4171.

åvritan, scribere, conscribere Gr. 2, 827. part. præt. åvriten II, 677. A. 726. Ps. 101, 16. 149, 9. åvritenum gesettnessum 'scriptis decretalibus' M. gl. 370.

åvyrgian, exsecrari, maledicere Gr. 2, 830. part. præt. åvyrged 1012. 1030. 3461. þû åvyrgda II, 677; 692; 700. als Anrede an den Satan. se åvyrgda d. i. der Teufel (II, 318.) findet sich häufig im Cod. Exoniensis und den Psalmen.

åyrnan, præterire, elabi. part. præt. åurnen 1620. 'aurnenum, åmetenum, emenso, numerato' M. gl. 350. åirnan, excurrere, emetiri Gr. 2, 829.

axe (f.) cinis Gr. 1, 255. 3, 353. sg. dat. (tô) axan 2547.

åð (m.) iusiurandum Gr. 1, 251; 252; 253; 638. 3, 488. sg. acc. åð 3360.

åþencan, excogitare. inf. åþencan 398. åþencean 3664; beidemal mit vihte verbunden.

åðsvar (m.) iusiurandum, iuramentum. sg. dat. (mid) åðsvare 3487.

B.

Bå und **bâtvâ,** ambo. S. begen, bû, bûtû.

bâd s. bidan.

bæc (n.) tergum, dorsum Gr. 1, 643. 3, 405. I, 331. sg. dat. (in) bæce (minum) II, 159.

bæd s. biddan.

bâl (n.) rogus, incendium Gr. 2, 449. 3, 352. I, 360. D. M. 1210. sg. dat. (tô) bâle 3931. acc. (on) bâl 2897.

bâlblyse (f.) flamma Gr. 2, 449. = bâlblæse Ex. 142, 22. sg. acc. (in) ~ 3330. und 3750. Ex. l. c. 'in bâlblæsan'.

bælc (n.) superbia. sg. acc. ~ (forbidge), superbiam depressit, fregit 54. 'bælc forbiged' Jud. 139, 24. Vgl. belgan und bælcan (Ex. 315, 8.)

bælc (m.) alts. balco trabs, tigillum, tectum. sg. dat. ~e oferbrædde byrnende heofon 'tectum superinduxit ardenti coelo' 3002.

bâlfŷr (n.) = bâlblyse, flamma, ignis rogi Gr. 2, 449; 493. sg. acc. ~ (gegærvan) 2850. pl. gen. bâlfŷra. 'ongunnon þâ on beorge ~ mæst vigend veccan' Bv. 6280 f.

bær s. beran.

bær, nudus s. bar.

bærnan, urere, comburere Gr. 1, 905. I, 331. inf. ~ 3760. præs. sg. 3. bærneð Ex. 60, 15. pl. 3. (gleda) bærnað Ps. 140, 2. præt. pl. 3. bærndon Ex. 44, 25; 243, 26. gerund. tô bærnenne Ex. 99, 10. part. præs. '[bærnen]des, ardentis' M. gl. 379.

bâron s. beran.

bætan, frenare Gr. 1, 905. I, 359. inf. ~ (his esolas) 2860. Vgl. das pass. '(hors væs) gebæted' Bv. 2798, nach Kemble's Coniectur.

bætter (II, 49.) s. bet, bêtan.

bæð (n.) balneum, fons Gr. 1, 253; 643. 2, 603 I, 331; 347. sg. nom. ~ Ex. 277, 16. dat. (fulvihtes) ~e II, 548.

bæðveg (m.) via balnei, dichterische Benennung des Oceans Gr. 2, 537. besonders aber Andr. und El. S. XXXIV. 147. sg. gen. ~es (blæst) 3219.

bald, audax Gr. 1, 252. 732. sg. nom. ~ (beóhata) 3182. El. 413; 592. 1073. balde, audacter. ~ (gecvædon) 3718. ~ bletsigað Ps. 113, 25 und 133, 3. = beald.

baldor (m.) princeps, = bealdor Gr. 1, 639. 2, 141; 602. I, 329. voc. (gumena) ~ 2687. sg. nom. (vigona) ~ El. 345.

balu, scelestus. se baleva i. e. Satanas II, 485. pl. acc. baleve (geþohtas) II, 489. S. auch bealu.

bâm s. begen.

bân (n.) os Gr. 1, 643. 2, 219. 3, 408. I, 358; 359. sg. acc. ~ 182. ? II 469, wo Thorpe 'bendas' zu lesen vorschlägt. pl. dat. (on) ~um 3951.

bana (m.) interfector, occisor; mors. Gr. 1, 645. 3, 491. I, 327. Andr. und El. S. 113. sg. nom. ~ 2968.

bânhûs (n.) ossium domus i. e. corpus Gr. 2, 500. Andr. und El. S. XL. sg. gen. ~es (veard) 3452.

bar, bær, nudus. pl. (dual.) nom. (vit) baru. 808. 835. acc. ~e 780.

barenian, nudare. præt. pl. 3. barenodon 3399.

barn s. birnan.

bâsnian, exspectare Gr. I, 359. Andr. und El. S. 107. præt. sg. 3. bâsnode A. 447; 1066. pl. 3. bâsnedon 2411.

basu, coccineus, purpureus. pl. acc. basve (bôcstafas) 4241. Vgl. Ex. 218, 17: 'sum brûn, sum basu' und M. gl. 319: 'baso popig, astula regia'.

be, per 595. s. bi.

beácen (n.) signum, prodigium Gr. 1, 643. 2, 160. I, 368. sg. dat. beácne 1660. 4247. acc. (þ) beácen 1674. ~ 2762. 3249. 4005. pl. gen. beácna 3274. dat. beácnum 3148. S. freoðobeácen.

beád s. beódan.

beadosearo (n.) apparatus bellicus, machina bellica Gr. 2, 518. sg. acc. ~ 3501.

beadumægen (m.) exercitus, copiæ, Kriegesmacht Gr. 2, 449; 506. sg. gen. ~nes 3258.

beág, beáh (m.) corona, annulus, torques Gr. 1, 246; 259; 638. 2, 23; 82. 3, 453. I, 368. sg. nom. beág Ex. 341, 24. (se beorhta) ~ Ex. 238, 10. acc. beág Ex. 69, 27; 88, 23; 322, 19; 324, 5. pl. gen. ~a 1967. 2776. acc. ~as 1924. 3485. bêgas 1570. M. gl. 437: 'bêgas, dextralia'.

bealo (n.) noxa, malum, miseria, tribulatio = bealu, Gr. 1, 639. 2, 187; 449. sg. gen. bealoves (gâst) II, 720. pl. gen. bealva 991. neuengl. bale.

bealospel (n.) sermo exitiosus, nuncius mali s. calamitatis Gr. 2, 525. pl. gen. bealospella (mæst) 3439.

bealuþen (f.) vulnus letale, pestiferum. sg. acc. ~ þenne 3167. bealoþen Gr. 2, 449.

bealusîð (m.) iter exitiosum, perniciosum. sg. dat ~ e 2934. bealosîð Ex. 307, 24.

beám (m.) arbor, lignum, trabs, crux, columna, radius Gr. 2, 66; 146. 3, 368. (se) ~ 4080. (lifes) ~ 465. (deáðes) ~ 475. 642. (vuldres) ~, die Wolken- und Feuersäule 3496. gen. ~ es 4025. (deáðes) ~ 590. dat. (on þám) ~ e 480. (on) ~ II, 511. und 551., beidemal vom Kreuze. acc. beám 899. (þone deáðes) ~ 489. (þone ânne) ~ 235. (byrnende) ~ 3040. (fŷrenne) ~ Ps. 104, 34; Beides von der Feuersäule. (heofonheánne) ~ 4070. (on þone deáðes) ~ 525. (on) ~ 888. 1463. pl. nom. beámas (tvegen) 457. 3023. pl. gen. ~ a (beorhtest) 3178. pl. acc. (blâce) beámas 3050.

beámsceado (m.) umbra arboris Gr. 2, 519. sg. acc. (under) ~ e 856.

bearh; s. beorgan.

bearhtm, beorhtm (m.) motus subitaneus, ictus oculi, momentum; fragor, impetus Gr. 2, 146. 3, 136; 161. I, 351. D. M. 751. Dfb. 316. Andr. und El. S. 141. zu El. 39. sg. nom. (eágena) bearhtm Bv. 3530. dat. (verodes) ~ e 2994. El. 864. (on) ~ Ex. 70, 27. acc. bearhtm 2400. pl. gen. ~ a Ex. 59, 12. Vgl. unten 'berhtmhvæt'.

bearm (m.) gremium, sinus Gr. 2, 146. 3, 406. I, 346; 355. sg. dat. (tô) ~ e II, 154; 359; 673. bearm 904. acc. (on eorðan) ~ 1483. (on) ~ (scipes) 3304.

bearn (n.) infans, filius Gr. 1, 643. 2, 160. 3, 323. I, 346; 350. sg. nom. ~ (of brŷde) 2190. (his) ~ 853. ~ (æfter bearne) 1066. ~ (Arones) als voc. 1908. (þin âgen) ~ 2181. (godes âgen) ~ II, 10. (ânig) ~ 2210. (vuldres) ~ II, 589. gen. (ôðres strienan) bearnes 1115. dat. (bearn æfter) bearne 1066. ~ 2356. acc. (þ hæleða) bearn 749. (his selfes) ~ 1587. ~ (be brŷde þinre) 2320. — pl. nom. bearn 1058. ~ (vurdon âfêded) 1701. (gumþeóda) ~ 226. (folca) ~ 1083. ~ (godes) 1243. (Sethes) 1252. (æðelinga) 1648; 1692; 1731; 1997; 2085. (fullvona) ~ 1945. gen. (niðða) bearna (ærest) 1130. ~ (strŷnan) 1166. 1234. ~ (strŷnde) 1196; 1228. ~ (strŷndon) 1597. (freóra) ~ 1636. dat. bearnum 2741. (monna) ~ 401; 1548. (drihta) ~ 990; 1712. (niðða) ~ 1279. (mid) ~ 1364. 1602. acc. bearn 1373. 2178. ~ (strienan) 963. ~ (âstrŷnde) 1143. (his) ~ 1500. (foldan) ~ 1658. (æðelinga) ~ 2125.

bearo (m.) arbor, lucus = bearu, gen. bearves Gr. 1, 250; 639. 2, 187. I, 345; 346. sg. dat. bearve (gelîc) 4016. (beám on) ~ 899. (on) ~ Ex. 435, 15; 489, 12. acc. bearo 2834. Ex. 202, 10. pl. nom. bearvas 2546. acc. (grêne) bearvas 1475.

beátan, tundere, contundere, quatere, quassare; lædere Gr. 1, 896. I, 368. præs. pl. 3. (væter, svearte sâstreámas) beátaþ 1321. (streámvelm) ~ (brimstæðo) A. 496. part. præs. beátende (brim) A. 1543; auch

Ex. 490, 9: 'streámas beátað' von der Strömung und Brandung des Wassers gebraucht; ebenso A. 239: 'beóton brimstreámas' und A. 442: 'eágorstreámas beóton bordstæðu'. Ps. 60, 1. von der Sorge 'nû me caru beáteð heard æt heortan'. S. noch M. gl. 331. und 341. præt. sg. 3. (se byrne) beót 'læsit' 3783, von des Feuers Gewalt.

bebeódan, nunciare, annunciare, iubere; mandare, commendare; offerre (sacrificium) Gr. 2, 805. inf. (lâc) ~ 3852. præt. sg. 3. (svâ se vyrhta) bebeád 125. (svâ se hâlga) ~ 161. 2289. (svâ him metod) ~ 963; 2865; 2762. (svâ him drihten) ~ 3449. (svâ him se ece) ~ 2362. (svâ him seó stefn) ~ 1489. (he me self) ~ 532. (he unc self) ~ 797. (mid his vorde) ~ 403. (ôð Moyses) ~ (folc sommigean) 3144. ~ (vyrd gevordene) 3987. (in gehyld) ~ 3311. Construirt mit þ oder dem inf., in der Bedeutung von iubere.

bebod (n.) mandatum, præceptum Gr. 2, 720. 3, 486. sg. gen. ~es 3600. pl. acc. ~u (healdan) 523. ~ (fullian) 2310. (brâcon) bebodo 3817.

bebohte, s. bebycgan.

bebûgan, amplecti, circumdare; circum incolere; vitare, evitare. Andr. und El. XXXIX. 160. præs. sg. 3. (Fison:. sâfoldan dæl brâde) bebûgeð 223; vom umgebenden Wasser auch sonst: 'svâ vide svâ væter bebûgeð' A. 333. 'svâ væter ~' Beov. 186. 'svâ sæ ~' Beov. 2447; pl. 3. bebûgað (brâdne hvyrft) 3840. inf. (ne meahte he þâ gehðu) bebûgan El. 608. Vgl. M. gl. 348: 'beeóde, bûgede, incoluit'. S. bûgan.

bebycgan, vendere Gr. 2, 800. præt. coni. 3. (þ he) bebohte.

bêc, libri, s. bôc.

becuman, venire, supervenire, accidere, superare Gr. 2, 805. præt. sg. 3. becom 2975. (se dyne) ~ (of heofonum) II, 468. (storm) ~ (þegen) II, 388. (him þæs grim leán) ~ 46. sg. 1. (ic in þæm) becvom II, 180. sg. 3. ~ (tô hâme) 3384. (dægvôma) ~ (ofer..) 3273. (in gâst) ~ 4168. (fær spell) ~ 3064. (flôdegsa) ~ (gâstas) 3375.

bedælan, privare, orbare Gr. 4, 635; 637; 639. part. præt. bedæled. (mâðmum) ~ A. 309. (dugeðum) ~ 927. (duguðum) bedêled II, 123. (gôda) ~ II, 187. sg. acc. 'bedæledne, expertem' M. gl. 375. inf. (gôde) bedælan Ps. 83, 13. pl. nom. (dreámum) bedælde II, 68. und 346. (sorgum) ~ II, 298. S. noch 'bidæled' Ex. 88, 1. 86, 15. 265, 33. 321, 27.

bedd (n.) lectus = bed Gr. 1, 254; 2, 736; I, 333. D. M. 853. sg. acc. (on) ~ (gân) 2228. (on þ nió) ~ 342.

bedêled, privatus, s. bedælan.

beddrest (f.) lectus, cubile. sg. acc. ~e (gestâh) 2242. 2709.

bedragan, decipere, fallere. præt. sg. 3. bedrôg 599. alts. bidriogan, bedreogan Schm. gl.

bedreósan, decipere, fraudare, privare aliquem aliqua re Gr. 2, 807. Das partic. præt. 'bedroren' wird in der Bedeutung 'deceptus', wie es scheint, mit 'on' construirt: 525. 820; in der Bedeutung 'privatus' mit dem dat. — sg. nom. bedroren (eorlum) 2093. pl. nom. ~e

(fyrdgesteallum) 1993. ~ (dôme) 2076. Unser Wort war Gr. 4, 700. unter 14. zu erläutern. Vgl. unten befyllan; bidroren im Cod. Exon. 139, 24. 291, 8. 306, 31.

bedrîfan, adigere, cogere, compellere Gr. 2, 800. præt. sg. 3. bedrâf (on helle) 743. ~ (in þ hâte hof) II, 193.

bedyrnan, celare, occultare (M. gl. 351.) part. præt. bedyrned 261, mit folg. þ. ~ (in legere) El. 601.

befæðman, amplecti, complecti, amplexari. præs. sg. 3. befæðmeð II, 312; 361. inf. befæðman 3357. II, 291.

befangan, s. befôn.

befaran, peragrare; circumvenire, intercludere, irretire Gr. 2, 805. part. præt. pl. nom. befarene 3426.

befcallan=**befyllan**, cædere, prosternere. præt. sg. 2. befealdest 1007.

befeallan, cadere, corruere, proiici Gr. 2, 805. part præt. pl. befallene 329.

befeolan, sepelire. Ex. 340, 23: 'under eorðan befeolan' bury under earth Th. part. præt. befolen 4077. Gehört 'befolen in fyrhðe' El. 196. hieher?

befeore 3619 = beforan. S. fore.

befôn, comprehendere, tenere, circumdare, amplecti Gr. 2, 800. svâ ic mæg befôn vordum, 'narrabo' Ps. 74, 2. præt. sg. 2. þû befênge Ex. 6, 7. sg. 3. he befêng, 'circumdedit' M. gl. 419. (mid handa) ~3344. (he mid handum) ~ El. 842. (veal eall) ~ Ex. 478, 13. part. præt. (fŷre) befongen Bv. 4541. D. M. II, 653. (habbað me helle clommas) befangen 373.

beforan, præp. c. dat., ante, coram. 809. 3022. II, 390; 488.

befyllan, proiicere, prosternere, detrudere; privare, orbare. part. præt. (hæfð) befylled 360. (secgum) ~ 2118.

bêgan = **bûgan**, curvare; frangere, deprimere. præt. sg. 3. bêgde II, 383.

bêgas s. -beág.

begen, **bâ**, **bâ**; **bâtvâ**, ambo Gr. 1, 765. nom. begen 973. 1581. bâtvâ 762. 837. gen. bega 2594. begra 722. 800. 1887. 1908. dat. bâm 128. 191. 1705. II, 489. bâm tvâm 559.

begeótan, **begêtan**, obtinere, adipisci, acquirere, invenire Gr. 2, 800. præt. sg. 3. (vîf) begeât 1125. (land) ~1474. (vîte) ~, poenas dedit 2561. pl. 3. begêton (feóvertig bearna) II, 475. coni. sg. 3. (þ he lifgende land) begête A.-378; ähnlich 4134.

begrindan, separare, privare Gr. 2, 807. præs. sg. 3. (hine selfa) begrindeð (dugeðum) 1516. Die Bedeutung steht noch nicht fest; das præt. pl. 3. kommt im Cod. Ex. 408, 3. vor, in folgender dunkeln Stelle eines Räthsels: 'sindrum begrundon fingras feoldan'.

begroren, ? horrens, stridens. pl. nom. (sûsle) begrorene II, 52.

begrornian, moerere. gerund. tô ~ne 243.

behabban, cingere, circumdare, comprehendere. behabban on hreðre Ex. 347, 9. præt. sg. 3. behæfde heápa vyn hælendes burg Ex. 460, 16. pl. 3. (þ hie) behæfdon 2448.

behealdan, servare, observare, custodire, obtinere. Gr. 2, 801. A. und El. S. 145. (stôl) ~ 365. præt. sg. 3. beheold (stove), oculis observavit, intuitus est 107. (þâ menigeo) ~, tuitus est 3134.

beheóvian, abscindere, privare. (aldre) ~ 2638. præs. coni. sg. 3. (hvoane me vrâðra sum aldre) beheóve 2695.

behindan, pone, a tergo; alts. bi hindan. 3385. Gr. A. und El. XXVI. Ex. 10, 19.

behôfian, egere Gr. I, 364; auch decere. præs. sg. 3: behôfaþ II, 211. (lêſmon lâces) ~ Ex. 336, 8.

behvylfan, ? subvertere, evertere, delere 3355. Im Altsächsischen bedeutet 'bihuelbian' camerare. Schm. Gl.

beleósan, privare, orbare Gr. 2, 807. præt. sg. 1. ic beleás (hêrum) Ex. 407, 35. part. præt. pl. nom. (leóhte) belorene 86. (luste) ~ A. 1080.

belicgan, imponere, cingere, circumdare, afficere; situm esse. præs. sg. 3. beligeþ 229. beliþ 232. præt. sg. 3. belegde (hûsce) 2376. pl. 3. (þ ve clommum) belegdon. part. præt. pl. nom. (lige) belegde 3814.

bell (m.) clamor. sg. nom. ~ (egsan) clamor terroris. 3050.

belûcan, claudere, obserare, includere Gr. 2, 806. præt. sg. 3. (þâ he þ scip) beleác 1386. (beorhtum streámum) he beleác (ûtan) 224. (behindan) ~ (vyrd mid vâge) 3385. (on lâste) ~ (lifes êðel) 1570. (him on lâste) ~ (hihtfulne hâm) 942. (him on hoh) ~ (merehûses mûð) 1358. imperat. belûc (heóra vegas mid þinum sveorde) 'conclude adversus eos' Ps. 34, 3. inf. (locum) belûcan El. 1027. part. præt. pl. nom. (vealle) belocene 4213. (vâron handa) ~ 2972.

bême, **bŷme** (f.) tuba D. M. 849. sg. gen. bêman Ps. 150, 3. ~ (stefne) II, 173. und 239. pl. dat. (èrnum) bêmum 3145. acc. bêman (blâvan) II, 604. S. bŷme.

bemeornan, lamentari, lugere, dolere Gr. 2, 801. præt. sg. 3. (þin ferhð) bemearn 2303.

ben (f.) vulnus. Gr. 1, 642. sg. dat. benne 181. pl. dat. bennum (seece) 1967.

bên (f.) supplicatio, preces Gr. 1, 642. D. M. 27. sg. nom. 'min bên, postulatio mea' Ps. 118, 170. gen. þâre bêne (tiða veorðan) 2520. acc. ~ e A. 476. 1028. 1613. El. 1089., und so gewöhnlich; auffallend kommt mir der acc. 'bên' Ex. 148, 23. vor.

bêna (m.) rogans, supplex Gr. 1, 645. D. M. 27. sg. nom. (svâ ic) ~ (væs) 2242. (svâ þû) ~ (eart) 2351. pl. nom. (svâ ge) bênan (sint) A. 348.

benæman, privare, spoliare Gr. 2, 807. 4, 635; 639. I, 361. mit folgendem gen. oder dat. der Sache. (rodera rices) ~ II, 348. (rihte) ~ 2146. part. præt. (vuldre) benemed II, 122. S. beniman.

bend (m.) vinculum Gr. 1, 642. 2, 227. Das genus scheint zwischen masc. und fem. zu schwanken. S. Kemble's Gloss. s. v. Sg. acc. (on lâðne) bend II, 541. neben dem acc. 'bende' Ex. 402, 15. pl. dat. bendum II, 49; 415. Der plur. nom. acc. bendas ist häufig; z. B. 3952. M. gl. 398. Ps. 2, 3; 106, 13; 115, 7. 149, 8.

beneotan, privare Gr. 2, 807. 4, 639. mit folg. Dat. der Sache. præs. coni. sg. 3. (þ me vrâðra sum feorc) beneote 1825. ind. (aldre) beneoteð 1037.

beniman, demere, spoliare, privare, mit folg. Dat. der Sache, wenn nicht 'beniman dreámas' 481. zu behalten oder besser in den Gen. 'dreámes' zu verändern ist. præt. sg. 3. (dreáme) benam 56. part. præt. (þ he ûs hæfð heofonrice) benumen 361.

beó; s. vesan.

beódan, offerre; afferre (nuncium), annunciare, imperare, iubere; accire, accersere Gr. 1, 897. præt. sg. 2. (þâra þe þû unc) bude 2429. sg. 3. beád (nihtfeormunge) 2426. ~ (reste ⁊ gereorda ⁊ his recedes hleóv ⁊ þegnunge) 2434. ~ (metodes mihte) 4164. pl. 3. beodon (ærendc) 555. beodan 3095. budon (visdôm) 3545. coni. sg. 3. (visdôm) bude 3650. (hvæt seó rûn) ~ 4257. (hvæt þ svefen) ~ 4046. part. præt. (þâ væs beácen) boden A. 1202. (væs hild) ~ El. 18.

beódgereord (n.) epulæ, convivium, coena. pl. acc. ~ u 1513. Vgl. beódgast A. 1089.

beofian, tremere, pavere. part. præt. pl. beofigende II, 622. S. bifian.

beóhâta (m.) dux 3182. S. die Anmerkung daselbst.

beón, esse; s. vesan.

beoran = **beran**, ferre, tolerare Gr. I, 348. — ~ II, 159; 207.

beorg, **beorh** (m.) mons Gr. 1, 246; 348. 2, 287; 3, 395; aber auch = burh, arx, urbs munita. 'æfter beorgum' 3061. = 'æfter burgum' 3439. — sg. acc. (stigan on Seone) beorh 3315. (on) ~ (âstâg) II, 683.

beorgan, **bergan**, abscondere, servare, tueri; mit folgendem Dativ. Præs. sg. 3. 'svâ svâ man byrhð þâm æplum on his eágum' Ps. 16, 8. pl. 3. beorgað (him) Ex. 150, 19. (sâvlum) ~ Ex. 335, 19. præt. sg. 3. bearh (his aldre) 2618.

beorhhleoð, **beorhhlið** (n.) fastigium montis, locus declivis, declivitas. sg. dat. (under) beorhhliðe El. 787. (on þâm) ~ El. 1009. pl. nom. beorhhliðu 3377. dat. (under) beorhhleoðum 2153. Vgl. Ex. 438, 27: 'ofer beorghleoða.'

beorht, **bearht**, **birht**, lucidus, clarus, illustris Gr. 1, 732. 2, 206. 3, 579. I, 348; 351. sg. nom. beorht 89. ~ (vela) 1597. ~ (gebedda) 1822. (þeós) ~ e (sunne) 808. ~ e (blisse) 14. acc. beorht (searo) 3148. pl. dat. ~ um (streámum) 223. acc. (on þâ) ~ an (gescæft) II, 140. ~ an (blæda) II, 485. ~ e (blæda) II, 419. ~ e (burhvealas) II, 297. beorhte, adv. ~ (blican) 1816. (scinað) ~ II, 216. ~ (scinan) 2186. superl. (beáma) ~ est 3178. (béácna) beorhtôst A. 242. (leóhta) ~ El. 947. S. vlitebeorht byrht.

beorn (m.) vir, vir fortis, miles Gr. 1, 638. 2, 156. I, 348; 350. sg. nom. beorn 1115. 1577. 1794. 2114. ~ (mid brŷde) 1807; 2028. dat. beorne 978. (brŷde æt) ~ 2632. (brŷd tô) ~ 2776. acc. beorn 2420. pl. nom. beornas 3304. II, 511. gen. beorna 1674. 1822. 2461. 3330. 3492. acc. beornas 3750.

beornan, ardere = byrnan, birnan st. brinnan. præs sg. 3. beorneð II, 415. partic. præs. pl. acc. beornende (bealo) II, 71.

beórsele (m.) aula cerevisiaria Gr. 2, 518. pl. nom. acc. beórselas 3492.

beót (n.) minæ, comminatio, periculum, poena Gr. I, 370. sg. nom. beót (væs forborsten) 70. dat. (in þâm) ~ e 3783. S. auch bót.

beóð, zu beón und vesan.

beran, ferre, afferre. præs. sg. ic bere (drihtnes dômas) 4261. þû bere (on hand) 4265. sg. 3. (þâ þe visdôm) bereð 3660. pl. 3. (þâm þe his spel) berað 3995. præt. sg. 3. bær 632. 641. (vudu) ~ (sunu) 2880. ~ (bitres fela) 476. pl. 3. bâron 213. (hine ýða vîde) ~ 1425. (volcnu regnas) ~ 213. inf. beran (on hand) 4221. ~ 731. (in gylp) ~ 4272. part. præt. boren (z. B. in árboren). 'heofonveardes gâst væs boren ofer holm' 120. part. præs. berend (z. B. in æscberend).

bereáfian, berýfan (Ex. 317, 9.), diripere, spoliare, populari Gr. 2, 801: mit dem acc. der Person und dem dat. (oder gen.) der Sache. 'bereáfien, ávêstan, vastare' M. gl. 439. præs. coni. 3. þ he bereáfige (þone earman) Ps. 9, 30. præt. sg. 3. 'bereáfode, populabatur' M. gl. 424. pl. 3. bereáfodon (receda vuldor reádan golde since] seolfre) 3577. (golde) berôfan 2072. part. præt. bereáfed M. gl. 363. (væs) bereáfod 2974. (blâde) ~ 856. (duguðum) ~ A. 1315. (dôme) ~ Ex. 11, 10. (hafað mec) ~ (rihta gehvylces feohgestreóna) El. 909. berôfen. pl. nom. (since) ~ e 2965. (gâste) ~ e A. 1085.

berênian, ? struere. S. Kemble im Gloss. zu Bv., und Gr. zu A. und El. S. 158. præt. pl. 3. (vrôht) berênedon 3076. Vgl. vrôht vebban A. 672. El. 310.

berhtmhvæt, oculi nutu celerior, celerrimus Gr. 2, 564. pl. nom. (ligetu blâce) berhtmhvate 3898. S. bearhtm.

berôfen s. berýfan, unter bereáfian.

berstan, rumpi, disrumpi, scindi Gr. 1, 245. præt. pl. 3. (vâgas) burston 3412. part. præs. (brim) berstende 3406. S. forberstan.

bescyrian, fraudare, spoliare, orbare Gr. 2, 807; 4, 635; 637. mit dem gen. oder dat. der Sache verbunden. præt. sg. 3. (æðele) bescyrede (his viðerbrecan) 63. (ac me) ~ (scyppend eallum) Ex. 427, 34. part. præt. bescyred. sg. acc. (scyldum) bescyredne Ex. 314, 2. pl. nom. (vuldres) bescyrede II, 345. (duguða) ~ Ex. 155, 29. 'næron hi bescyrede sceattes villan' non sunt fraudati a desiderio suo Ps. 77, 29. (vilna) biscirede Ex. 166, 24. (èðle) bescyrede Ex. 3, 7. Im Cod. Exon. ist b i scyrian häufiger; z. B. 'þ hine se árgifa ealles biscyrge môdes cræfta' Ex. 294, 7. 'dreámum biscyred' Ex. 330, 23. (vuldre) biscyrede Ex. 142, 17. (dreámes) ~ Ex. 93, 3. pl. acc (leóhtes) bescyrede 391; 393.

beseald s. besyllan.

beseón, biseón (Ex. 67, 13.), adspicere, respicere, prospicere, intueri Gr. 2, 801. præt. sg. 3. beseah (on Abeles gield) 973. ~ (tô roderum) 4168. ~ (viþ þæs vælfylles) 2556. 'he beseah viþ min, re-

spexit me' Ps. 39, 1. 'of heofenum ~, de coelo prospexit' Ps. 52, 3. imperat. beseoh 'aspice' Ps. 83, 9. ~ (vingeard þisne) 'visita vineam istam' Ps. 79, 14. ~ (þû me on fultum) 'in auxilium meum respice' Ps. 70, 11. ~ (me tô fultume) 'intende in adiutorium meum' Ps. 37, 21; mit tô Ps. 12, 3; 21, 1. Ex. 180, 8. El. 83; mit on Ps. 85, 15. 89, 18; mit ongeán Ex. 280, 11.

besleán, **beslagan**, percutere; spoliare, orbare Gr. 2, 801. mit dem Dat. der Sache. Præt. sg. 3. beslôh (synsceaðan sigore ȝ gevealde) 55. part. præt. beslægen. pl. nom. (freóndum) ~e 2005.

besmîtan, inquinare, contaminare Gr. 2, 801. præs. sg. 2. (forhvan þû unsyfre) bismîte Ex. 90, 34. pl. 3. heó besmitaþ 'contaminaverunt' Ps. 54, 20. inf. (vylme) besmîtan Ex. 305, 8. (synnum) ~ 2675. part. præt. besmiten (mid synne) 1515. pl. nom. ~e. 'heó onsceoniendlice syndon gevordene ȝ heóra villan vrâðe besmitene, corrupti sunt et abominabiles facti sunt in voluntatibus suis' Ps. 52, 1. (vrâðe) ~ Ps. 106, 16. 'besmittod, caccabatum' M. gl. 416. Vgl. 'besmitenysse, squaloris; spurcitiâ'. M. gl. 362. 402.

besnæ̂dan, amputare, privare. inf. besnæ̂dan (seolfes blædum) 4031. part. præt. besnæ̂ded (telgum) 4073. Vgl. besnŷðan, privare (Gr. 2, 807. und zu A. u. El. S. 131.); die Verbindung 'ealdre besnŷðede,' vita privavit (El. 1325.), findet sich auch Bv. 5844.

bestêman, **bestŷman**, circumfundere. part. præt. bestêmed. (blôdé) ~ 3377. Ex. 67, 10. und Bv. 967. (hier 'bestŷmed'). (svâte) ~ A. 1240. (dreóre) ~ A. 1475. sg. acc. (wære) bestêmdan (sæ̂hengeste) A. 487. und hiezu Gr. Erläuterungen S. 103.

bestrudan, rapere, diripere, vastare, spoliare, mit dem dat. Præt. pl. 3. bestrudon (stîgvitum) 2073. Vgl. unten 'strudan' 2550. 4228. El. 904.

besvelan, urere, adurere, ustulare. part. præt. fŷre (besvæled) 3955. (glêdum) ~ Bv. 6078.

besvîcan, decipere, fraudare Gr. 2, 801. D. M. 378. præs. coni. pl. 2. (hû ge hi) besvîcen 431. præt. sg. 3. besvâc 326. 598. 894. 3547. 4269. inf. besvican 449. part. præt. besvicen 526.

besyllan, dare, tradere; instruere, exornare. part. præt. (sinnihte) beseald 42.

besyrvan, insidiari, insidiis irretire. (fâcne) ~ 2674., wo man die Bemerkung nachlesen wolle. Vgl. Haupt's Zeitschrift für deutsches Alterthum, Band 5. S. 227.

bet, **betr**; s. gôd.

bêtan, reparare, emendare; damnum alicui sarcire Gr. 1, 905; auch 'mederi, dem Uebel abhelfen, heilen' D. M. 988. præs. coni. sg. 2. (ȝ þû him hygeteónan) bête 2726. præt. pl. 3. (hyra mægen) bêton 3060. inf. bêtan (hearmcvyde) 621.

betst 792. = betest. S. gôd.

betuh, præp. mit dem dat. und acc., inter. (him) ~ 763. Vgl. 'betveoh brûvum, intercilium' M. gl. 316. betvux, inter' M. gl. 341.

beûtan, extra. ~ (earcebordum) 1349. 'vundorlic is gevorden þin visdôm eall, se is beûtan me' mirabilis facta est scientia tua ex me Ps. 138, 4. S. auch bûtan.

bevarigan, arcere, avertere, defendere, propulsare, mit dem dat. der Person und dem acc. der Sache: (þ þû inc bâm tvâm meaht vite) ~ 564 = beverian, beværian. 'beverede, protexit' M. gl. 432. cf. Ps. 55, 11. 82, 1.

beveorpan, protrudere, proiicere; expellere, eiicere. præs. sg. 3. 'oft ûtan beveorpeð ânre þecene,' oft casts out from a house Ex. 493, 20. part. præt. (he hæfð ûs) bevorpen (on ealra vita mæste) 392.

bevindan, involvere, revolvere, includere; circumdare Gr. 2, 801. præs. sg. 3. 'svâ þas foldan fæðme bevindeð þes east rodor] æfter vest' quantum distat ortus ab occasu Ps. 102, 12. (môde) bevindeð Ex. 298, 18. (heafe) ~ Ex. 343, 1. pl. 3. (streámum) bevindað 2206. præt. sg. 3. (mid hûsce) bevand (on hige sinum) 2331. inf. (blæde) bevindan 4119. part. præt. (mid velan) bevunden 418. (velan) ~ 664. (vynnum) ~ II, 651. (mid vuldre) ~ Ex. 412, 18. (life) ~ Ex. 490, 20. 'hi habbað ealle beóra fætnesse . . . ûtan bevunden, adipem suum concluserunt' Ps. 16, 9. Andere Verbindungen mit 'bevunden' lese man nach in Gr. 2, 591. und Gr. zu A. u. El. S. 94. u. 103. Vgl. gebindan.

bevlîtan, videre, prospicere. præt. sg. 3. bevlât (ofer exle) 2919.

bevrecan, propellere, expellere. præt. sg. 2. (nû þû ûsic) bevræce (in) Ex. 186, 25. pl. 3. (þâ ûs êc) bevræcon (tô .. æhtgevealde) 3823. part. præt. (være) bevrecen A. 269. pl. nom. (ceólas sande) bevrecene El. 251. S. noch Grimm's Erläuterung zu A. und El. auf S. 103.

bevrîhan, operire, tegere; protegere. præt. sg. 3. (mid fiðrum) bevreâh Ex. 195, 23. (he hi volcne) ~, 'expandit nubem in protectionem eorum' Ps. 104, 34. part. præt. sg. nom. bevrigen (mid flôde) 156. pl. nom. (vêron) ~ (mid vætrum) 1455. (vêron) ~ e (mid veorcum) 3562. (heortan) ~ e (orþoncbendum) Ex. 429, 34. 'þêr ve vêron bevrigene mid deáðes sceade' operuit nos umbra mortis Ps. 43, 20. 'mid minum bysmre ic eom bevrogen' confusio vultus mei operuit me Ps. 43, 17.

beþeccan, contegere, cooperire; protegere. præt. sg. 3. (fæðmum) beþeahte 3757. pl. 3. (leáfum) beþeahton 842. part. præt. sg. nom. (eofurcumble) beþeaht El. 76. pl. nom. (lyfthelme) beþeaht 2989. (þŷstrum) ~ e 76. (þrôsme) beþehte El. 1298.

bî, bŷ = **be**, præp. c. dat., iuxta, prope, in, cet. (him) bi 457. ~ (his heortan) 527.

bîdan, exspectare, opperiri; manere Gr. 1, 896. 4, 660. mit dem gen. der Sache, oder absolut; der acc. scheint indessen nicht unerhört (z. B. 'bîdan gesceapu' 839., wobei freilich zu beachten, dass 'gesceap' in der Bedeutung von 'fatum, decreta fati,' wie im Altsächsischen (s. Schm. gl. s. v. und Gr. D. M. (I.) 500.), nur im plur. nom. und acc. vorkommt. Schmeller nimmt gradezu an, dass Hel. 6, 13: 'bêd

þat vif vurdigiscapu' (bêd ist præt. von bîdan) und Hel. 147, 11: 'bêd metodo giscapu' der acc. für den gen. zu stehen scheine. S. gesceapu 1567. 2463. 2821., nebst der Bemerkung daselbst, und unten s. v. Præt. sg. 3. bâd 3229. (here stille) ~ (vitodes villan) 3479. (he þæs þrage) ~ 2768. ~ (mæran mægenes) 3142. ~ (sôðra gehâta) 1419; (ähnlich: pl. 3. 'bidon þeódnes gehâta' Ex. 34, 11. u. sonst). (se þæs vordes) ~ A. 261. inf. bîdan El. 253. Ex. 149, 9. und öfter absolut: manere, remanere, habitare. ~ (selfes gesceapu heofoncyninges) 839. (vræcna) ~ 39. (deáðes) ~ 919. (vitodes) ~ 2269. (vyrde) ~ 2564. ~ (sâran sorge) II, 27.

biddan, rogare, flagitare, precibus adire s. fatigare, obsecrare Gr. 1, 897. 4, 655; mit dem gen. der Sache; oft auch reflexiv; mit folg. þ oder dem inf. — præs. sg. 1. (ic.. liffreán lissa) bidde 3200. (ic þé) ~ (nû, þ..) 2809. 'ic bêne tô þê bidde' Ps. 140, 1. (dô, svâ ic þé) ~ 2219. (dôð, svâ ic|eóv) ~ 2459. præt. sg. 1. (ic) bæd (þ he vorhte) 813. sg. 3. bæd (þ..) 1656. ~ (meotod miltse) II, 439. ~ (him fultumes) 2020. (svâ hine Abraham) ~ 2752. ~ (hine âreccan) 4059. ~ (him þrâcrôfe.. þæs râd âhicgan) 2025. ~ (him hlâfas vyrcan) II, 674. pl. 3. (hine) bâdon (þ..) 777. ~ (mihtigne, þ..) 845. ~ (bletsian) 3877.

bifian, tremere. part. præs. (ides) bifiende 1965. 'bifiend, tremebunda' M. gl. 431. 'biuiende, tremebundus' M. gl. 391. S. auch beofian.

bigstandan, adstare, adsistere, adesse, adiuvare Gr. 2, 903. præs. pl. 3. bigstandaþ (me strange geneâtas) 284. præt. pl. 3. (him) bigstôdan Bv. 6089.

bil (n.) securis Gr. 1, 643. sg. dat. (mid þy) bille 2925. acc. bil (indufon) El. 122. pl. gen. billa (ecgum) 4226. pl. dat. billum (âbreótan) 3128.

bilevit, simplex, mitis, comis, mansuetus. sg. acc. ~ ne II, 243. S. bilvit, bylyvit.

bilsvaðe (n.) vulnus securi factum 3258. Gr. 2, 528., wo man ausserdem die aus Beovulf beigebrachten Composita mit svaðu nachlese. Ueber 'svaðe' (vestigium, cæsura; orbita, via) Z. 1996. 2071. 2108. A. 673. Ex. 487, 23. S. das Nähere unten s. v.

bilvit = **bilevit**. Gr. 1, 733. sg. nom. bilvit (fæder d. i. Gott) 853. acc. '(þâ se hâlga gebæd) bilvitne (fæder)' A. 997. Vgl. D. M. S. 442.

bindan, ligare, impeditum tenere aliquem, coëcere Gr. 1, 251. præt. sg. 3. (Faraônes cyn gyrdvite) band 2944. S. gebindan.

birnan, ardere Gr. 1, 245; 898. præt. sg. 3. (heofoncandel) barn 3044. S. beornan, byrnan.

bisceop, biscop (m.) episcopus. sg. nom. (leóda) bisceop 2097. dat. (godes) bisceope 2117.

bisen, bysen (f.) exemplum, norma, præceptum. sg. acc. 'bisne, normam' M. gl. 377. pl. acc. bisne 568. S. bysen.

bisgian = **bysgian**, occupatum esse. præt. pl. 3. (vræce) bisgôdon 1259.

bîtan, mordere, manducare. imperat. sg. bit (hit] byrge) 516.

biter, amarus; tristis Gr. 1, 254. sg. nom. se bitera (deáð) 3740. gen. bitres 476. II, 276. acc. (in þone) biteran (grund) II, 150. pl. acc. þá biteran (rêcas) 324. superl. (boda) bitresta 760. — bitre, bitere, adv. amare. bitre 800. ~ (gehugod) 722. ~ (gefylled, amaritudine?) 641. bitere II, 419. A. 33.

bîð, bŷð, est, erit; s. vesan.

blâc, pallidus; splendidus, fulgens Gr. 1, 732; 2, 16. I, 358. und zu A. und El. S. 124. S. unten 'blican'; eine Nebenform ist 'blæc' (A. 1263. 'lèg onetteð blæc-byrnende' Ex. 448, 18., wie Ex. 467, 25: blâc-byrnende); ob ein adj. 'blæc, pl. blace' in der Bedeutung von 'obscurus, niger' anzunehmen sei ('in blacum reáfum' 3141.), steht dahin. Sg. nom. se blâca (beám) El. 91. gen blâcan (fŷres) 3764. dat. ~ (lŷge) A. 1541. acc. blâc (bealoves gâst) II, 720. pl. nom. blâce II, 71. ~ (stôdon scire leóman) 3040. (ligetu) ~ 3899. þâ blâcan (feónd) II, 197. dat. (in) blâcum (reáfum) 3141. acc. blâce (beámas) 3050.

blâchleór, genis candidis, pulcher Gr. 2, 630; 649. sg. nom. ~ ides 1965; nochmals Jud. 135, 12.

blad (n.) folium, ramus Gr. 3, 411; pl. nom. (brâd) blado 991.

blæd (m.) flatus venti secundus; gloria, prosperitas, beatitudo; excellentia, præstantia, potentia; vitæ voluptatis usura Gr. 1, 683. sg. nom. ~ 14. 3972. 4080. II, 365. (bîð eóver) ~ (micel) 3492. gen. blædes (brûcan) 1887. und A. 17. dat. blæde (bereáfod) 856. (on his) ~ 4118. acc. blæd 1602. 2577. 3682. 4200. 4226. (his væstma) blæd 207. (cneóvmaga) ~ 3247. (lissa) ~ 3474. (unscyndne) ~ 4280. pl. nom. (eorðan) blædas Ex. 447, 28. 'blædas, spiracula' M. gl. 430. S. blêd.

blæd (f.) fructus; ramus. sg. acc. (grêne) blæde 1469. pl. gen. blæda 888. 899. dat. (beorht on) blædum 4017. ~ 4031. acc. blæda 880. II, 419. S. blêd.

blæddæg (m.) dies faustus, felix; prosperitas. pl. gen. (breác) blæddaga 1196. (brûcað) ~ 200. (brûcan) ~ Ex. 242, 16.

blæst (m.) flatus, ventus secundus. sg. nom. (bæðveges) blæst 3219. (fŷres) ~ Ex. 198, 25. acc. (þurh liges) ~ Ex. 228, 6.

bland (?m.) mixtio. (sances) bland 'alternus cantus, carmen amoebæum' 3238. Thorpe schlägt vor, anstatt bland, 'blan' (von blinnan, cessare) zu lesen, und übersetzt dann: 'he ceased from song'.

blâtende = blât, livens, lividus. Gr. Erl. zu A. u. El. S. 125. ~ (nið) 978. Ex. 48, 13: 'þ bið frecne vund, blâtâst benna', that is a perilous wound, of sores most deadly, nach Thorpe's Uebersetzung, der blât = bleát 'pauper, miser' (blutt und blôs, Gr. I, 368.) genommen zu haben scheint, das er anderswo (Ex. 161, 24. 'bibûgan þone bleátan drync') durch 'livid' übersetzt, Kemble aber (im Gl. zu Bd. I. seines Beóvulf) durch 'potus letalis' wiedergibt.

blâvan, flare Gr. 1, 249. Haupt 3, 70. præs. sg. 3. blâveð (beorhtlice) Ps. 147, 7. plur. 3. (englas ælbeorhte on efen) blâvað (bŷman on

brehtme), tubâ canunt Ex. 55, 10 (svôgað vindas,) blâvað (brecende) Ex. 59, 11. inf. (hâteð bêman) blâvan II, 604.

blêd (f.) fructus, ubertas, id quod optimum, nobilissimum est; ramus; flatus, inspiratio. Gr. 1, 255; 642. Dfnb. 313. sg. nom. (vuldres) ~ II, 595. acc. (gâstes) ~ II, 529; 647. pl. nom. (grêne) blêda 4035. dat. (on þæs beámes blêdum) 4025. S. blæd. In der Bedeutung von 'fructus, ramus, folium' u. Aehnl. kommt die Form 'blêd' im Cod. Exon. häufig vor; z. B. 72, 10; 153, 1; 192, 26. 200, 3; 9. 202, 18. 212, 9. 226, 7. 230, 2.

bletsian, blessian, prædicare; benedicere (segnen) Gr. 1, 255; 908. 2, 272. Dfnb. 313. præs. pl. 1. ve bletsiað 3917. pl. 3. (þâ þec) bletsige 3899. 3908. inf. blêtsian 2351.

bletsung (f.) benedictio. 'bletsunge, crucis signacula' M. gl. 381. — sg. dat. ~ e 1755. 2325. acc. ~ e 2100. pl. gen. bletsunga (leán) 2114. Das Wort kommt in den Psalmen häufig vor.

blîcan, lucere, fulgere, splendere, nitere Gr. 1, 896. 2, 16. Erl. zu A. u. El. S. 116. præs. sg. 3. blîcð (þeós beorhte sunne) 808. præt. pl. 3. blicon (bordhreoðan) 3088. inf. (beorhte) blîcan 1816.

blind, cæcus Gr. 1, 252; 732; 735. 2, 228. sg. nom. ~ 2485.

blis (f.) gaudium Gr. 1, 255; 642. sg. nom. ~ II, 383. A. 1014. gen. 'blisse, iubilationis' M. gl. 383. dat. 'blisse, tripudio' M. gl. 358. 'plausu' M. gl. 430. ~ 1755. 2325. acc. blisse 14. pl. dat. blissum (hrêmig) A. 1699.

blîðe, lætus Gr. 1, 253; 735. sg. nom. blîð 652. (milde ȝ) blîðe Ps. 144, 9. ~ 748. pl. nom. blîðe 3511. II, 615. acc. blîðe (geþohtas) II, 207. dat. 'blîðum, voti compotibus' M. gl. 347.

blîðemôd, lætus animo, hilaris Gr. 2, 664. sg. nom. ~ 1463. 1794. 4230. pl. nom. ~ e 3771.

blîðheort, lætus corde Gr. 2, 657. sg. nom. ~ (cyning) 192.

blôd (n.) sanguis Gr. 1, 252. sg. nom. blôd 181. 1009. flôd blôd gevôd 3391. dat. ~ e 1513. 2926. 3377. acc. blôd 981. 1026. II, 551.

blôdegesa (m.) tempestas sanguinolenta, wie 'ligegesa' und ähnliche gebildet. sg. acc. ~ n 3406; s. jedoch auch Gr. Erl. 143.

blôdgyte (? f.) cædes, occisio, internecio, Blutvergiessen. sg. nom. ~ (veorðeð mongum gemeldad) Ex. 448, 19. acc. 'þæs þe blôdgyte vâpnum gespêdeð' quod sanguinem armis fudit 1521 ~ (vorhtan) Ex. 44, 26. 'ne sceal þes vong gode þurh blôdgyte gebûen veorðan' Ex. 120, 23.

blôdig, cruentus Gr. 2, 291; 302. pl. nom. ~ 2153. (bilsvaðu) blôdige 3258.

blondenfeax, 'qui comam mixtam, i. e. griseam, habet' Kemble s. v. feax, also *μεσαιπόλιος*, Il. XIII, 361. Grimm dagegen (Gr. 2, 691.) übersetzt das Wort durch 'flavicomus'. Kemble's Uebersetzung scheint begründeter; Z. 2335. wird die hochbetagte Sarah 'brŷd blondenfeax' genannt; Z. 2594. Loth; und Bv. 3188. heisst es ausdrücklich 'blondenfeaxe gomele', ist also von Greisen gebraucht; ebenso: 'volde blondenfeax beddes neósan gamela Scylding' Bv. 3579.

'hrûron him (þeódne Scyldinga) teáras blondenfeáxum' Bv. 3741. Vgl. auch Bv. 5919. S. feax.

blôstma (m.) flos. sg. nom. 'ofer hine scîr cymeð minre segnunga sôðfæst blôstma' super ipsum autem florebit sanctificatio mea Ps. 131, 19. dat. (beorht on) ~ n Ex. 423, 26. (eorðan) ~ Ps. 102, 14. pl. nom. (fealve) blôstman Ex. 202, 24. dat. blôstmum (geblôven) Ex. 199, 5. (bearvas) ~ (nimað) Ex. 308, 31. ~ (fægere) Ps. 71, 16. acc. blôstman (stences) II, 359.

blôtan, immolare, sacrificare D. M. 32. ~ (sunu mid sveordes ecge) 2850. 'ongunnan heóra bearn blôtan feóndum, sceuccum onsægcean suna ȝ dohter' et immolaverunt filios suos et filias suas dæmoniis Ps. 105, 27.

bôc (irreg. fem.) liber Gr. 1, 264; 646. 'bôc, opusculum' M. gl. 424. R. Gr. §. 106. sg. dat. '(on forevardre þyssere) bêc (ys âvriten be me)' Ps. 39, 8. pl. nom. (þæs þe ûs secgað) bêc 227. 1717. Ex. 49, 14. (ûs cýðað) ~ 966. (þæs þe) ~ (cveðað) 1234. (godcunde) ~ 2606. 'bêc, opuscula' M. gl. 423. ~ (leornere) Ex. 341, 25. gen. (hvilc gleávôst vâre) bôca (bebodes) 3600. 'bôca gleáv' El. 1212; Ex. 298, 33. 313, 22. (beorht) ~ (bibod) Ex. 99, 27. dat. (in) bôcum El. 825. (svá ic on) ~ (fand) El. 1255. 'on godes bôcum' El. 204; 291. 'of bôcum, bibliothecis' M. gl. 372. acc. bêc (fore) Ex. 133, 34. 'þurh hâlige bêc' El. 365; 669; 852.

bôcere (m.) vir doctus, eruditus; magus; doctor. pl. nom. (nû ûs) bôceras (secgað) 3459. (sume) ~ (veorðað visfæste) Ex. 331, 21. dat. (mid) bocerum 3682.

bôcstæf (m.) litera Gr. 2, 525. D. M. 1174. pl. dat. bôcstafum (âvriten) El. 91. acc. (basve) ~ as 4240. ~ 4257.

boda (m.) nuncius Gr. 1, 339. 2, 21; 421. sg. nom. ~ 487. 530. 555. 652. 678. 684. 722. 760. gen. bodan 708. acc. ~ n 660. pl. nom. bodan 507.

bodian, bodigean, nunciare, annunciare Gr. 1, 907. præt. sg. 3. (þone dæg villan) bodôde 2770. imperat. pl. bodiað (æfter burgum) A. 535. inf. bodigean (æfter burgum) 3439. part. præt. boded El. 1141.

bodscipe (m.) nuncius, Botschaft; præceptum Gr. 2, 521. sg. acc. ~ 549. 780.

bôg (m.) arcus, curvatura; ramus; sinus Gr. 1, 23; 339. 2, 82. 3, 403; 411; 454. acc. 'heâlicne b ô h þûfbæres pintreóves, altum frondentis pini stipitem' M. gl. 376. pl. gen. 'bôga, arcuum' M. gl. 342. 'ramorum' M. gl. 393. dat. bôgum 3100. (on) ~ 641. 3427. acc. 'bôgas, propagines' M. gl. 372.

bold (n.) domus, atrium; prædium. sg. gen. boldes (brytta) El. 162. dat. (bringan tô) bolde II, 150. acc. bold II, 688. (gevât in) ~ A. 656. (brûcan burga ne) bolda II, 140.

bolgenmôd, iratus animo; superbus Gr. 2, 691. sg. nom. ~ (Babilône veard) 3726. ~ e A. 1222. S. belgan.

bora (m.) is, qui fert, gerit; lator; sonst nur in Zusammensetzungen, weshalb auch 'rices boran' II, 501. (the rulers of the state, nach Thorpe) zu verändern sein möchte, etwa in 'ræsboran' bellatores (1805. A. 139. 385.)

bord (n.) tabula, tabulatum, latera navis; clypeus Gr. 1, 252; 2, 227. sg. nom. 'scip sceal genægled, scyld gebunden, leoht linden) bord' Ex. 339, 16. ~ (stunaƀ) Ex. 295, 29. gen. bordes (on ende) Ex. 496, 18. dat. (on) borde Ex. 345, 5. 'drûgaƀ his ar on borde' Ex. 345, 15. acc. bord (upâhôf) 3182. 'he bord ongeán hefeƀ' Ex. 265, 23. pl. nom. 'bord, tabulæ' M. gl. 316. gen. 'þær væs borda gebræc ⁊ beorna geþrec' El. 114. dat. 'vordum ⁊ bordum' El. 24. 'ordum ⁊ bordum' A. 1206. acc. (nægled) bord 1413. (under salved) ~ 1476. (under) ~ (gestâh) 1364. (ofer nægled) ~ (stæppan) 1428. (ofer ceóles) ~ Ex. 54, 2. Vgl. earcebeord.

bordhreóƀa (m.) clypeus, testudo Gr. 1, 267. 2, 499. zu A. u. El. S. 100. 'clypei defensio', nach Kemble (im Gl. zu Bd. I.), der 'hreóƀ = hleóƀ' protectio, defensio, setzt. pl. nom. (blicon) ~ an 3088. (brâcon) ~ El. 122. acc. (under) ~ an 3165; A. 128. (ofer) ~ 3249.

bôsm (m.) sinus; alveus navis Gr. 1, 639. 2, 150. 3, 406. sg. dat. (on scipes) bôsme 1301. (on lides) ~ 1327; 1405. pl. dat. 'bôsmum, gremiis' M. gl. 403.

bôt (f.) emendatio, reparatio, compensatio; præmium Gr. 1, 642. sg. nom. (earfoƀsiƀa) bôt 1471. dat. '(tô) bôte' (? adv. ultro, insuper) 3718. (sealde him tô) ~ 2712. acc. bôte (gesâvon) 3511. ~ (lifes) 2934.

botl (n.) ædes, domus, domicilium Gr. 2, 100; 738. sg. nom. botl (velig) 1793. gen. botles Ex. 122, 4. ~ (brûceƀ) Ex. 125, 14.

botlgestreón (n.) opes domesticæ, patrimonium Gr. 2, 528; 926. sg. acc. ~ 1924. pl. gen. ~ a (brytta) 1615. dat. (onfêng) ~ um 1071.

botlvela (m.) = botlgestreón, boldvela (A. 103. 524. Ex. 272, 22.) Gr. 2, 537. sg. nom. ~ 1793; nach Jun. und Th.

botm (m.) fundus Gr. 2, 146; 151; 154. 3, 395. sg. dat. (fŷre tô) botme 329; 360. (on) ~ (stôd) II, 720.

brâd, expansus, latus Gr. 1, 916; 732. 2, 15; 1015. sg. nom. brâde (lond) II, 216. acc. brâdne (hvyrft) 3840. brâde (eorƀan) 904. ~ (foldan) 1746. pl. nom. brâde (grêne geardas) 507. brâd (blado) 991. ~ (folc) 2327. acc. brâde (stânas) II, 673. ~ (ligas) 324. (burh ⁊ beágas) ~ 3485. brâdan (ligas) 760. (ofer) brâd (brymu) 2186. (cynn) ~ (⁊ bresne) 2795.

brædan, expandere, dilatare; diffundi, spargi; secedere, recedere Gr. 1, 905. mit dem dat., in der Bedeutung 'sich entfernen, zurückziehen'; sonst mit dem acc. Præt. pl. 3. brâddon (flotan feldhûsum) 3061; dagegen Ex. 287, 13: 'gesihƀ baƀian brimfuglas, brædan feƀra'. Das Wort berührt sich mit 'brêdan', bræd, brûdon', das, wie 'bregdan' zuweilen (Ex. 156, 22. u. S. 506.), mit dem dat. construirt zu werden scheint (3151.) Auf weitere Belege ist zu achten. Anders verhält es sich mit oferbrædan 'operire' 3002. A. 1541. u. Erl. f34.

bræsen, bresne, æneus, potens, firmus. sg. nom. se bræsna (Babilône veard) 3966. bresne (Babilônie) 3691. pl. acc. bresne 2795.

brand (m.) titio, incendium Gr. 2, 226. sg. acc. brand 324. pl. acc. (bæron) brandas 3764. = brond, das im Cod. Ex. häufig ist.

breác s. brûcan.

brecan, frangere, rumpere, violare Dfb. 318. præs. pl. 3. hie brecaþ (his gebodscipe) 428. præt. sg. 3. bræc (vord ȝ villan) 596. (leóht ofer lindum lyftedoras) ~ 3180. (duru) ~ II, 383. pl. 3. (villan) brǽcon 684.

brêdan = **brædan**.

bregdan, trahere; stringere (gladium). præt. pl. 3. 'handum brugdon hæleþ of scæþum hringmæld sveord' 1986. S. åbregdan.

brego, **breogo** (m.) rex, princeps, dominus Gr. 2, 450; 602. zu A. u. El. S. 97. D. M. 215; meist nur im nom. sg. bräuchlich. Ausnahmen machen Ex. 236, 3: 'me þæs vên nǽfre forbirsteþ in breóstum, þe ic in brego engla, forþveardne gefeán, fæste hæbbe', spem, quam ego in domino angelorum firmiter pono; und Ex. 457, 3: 'gode ic hæbbe åbolgen, brego moncynnes', 'Deum ego iratum reddidi, dominum generis humani'. nom. brego (engla) 181. 973. 1005. 2577. 2758. Ex. 231, 30. 282, 24. ~ (heáhengla) Ex. 25, 20. 'se brego mæra' Ex. 29, 1. d. i. Christus. ~ (hälig, helm allvihta) 1284. ~ (moncynnes) Ex. 445, 14. ~ (Egypto) 1860. (Babylônes) ~ 3565. ~ (Caldèa) Ex. 196, 26.

bregoveard (m.) princeps, dominus; herus Gr. 2, 450; 533. pl. gen. ~ a (fela) 2327. acc. ~as (2741).

brember (m.) = **brembel**, rubus Gr. 1, 246. 2, 139; 143. pl. dat. brembrum 2922.

breme, celeber, famosus Gr. I, 334. sg. nom. ~ (Babylône veard) 3622. 'sviþe breme cyning on Basane' Ps. 135, 21. 'se þe âror væs on Basane breme ȝ mære' Ps. 134, 11. — ? adv. A. 1719. superl. 'se bremesta, vurþfulleste, celeberrimus' M. gl. 332. Vgl. 'bremendlicum, celebrandis' M. gl. 329.

breman, celebrare. præs. pl. 1. (ve þec gebedum) bremaþ 3923.

breóst (f.) pectus, animus, φρένες Gr. 1, 245; 642. 2, 200. 3, 406. zu A. u. El. XXXIX; häufig im plural. Sg. acc. ~ 2918. pl. gen. ~a (hord, gâst) 1602. dat. (môd, sorh, hyge, hygesorh, gehyge, egesa u. dgl. o n) breóstum 191. 516. 559. 568. 652. 712. 731. 748. 774. 800. 903. 978. 2860. (åbregdan o f) ~ 2632. (åbroden o f) ~ 3198.

breóstcôfa (m.) cubile mentis; pectus, animus Gr. 2, 450. sg. dat. (on) ~n 571. acc. ~n Ex. 305, 24.

breóstgehygd (n.) cogitatio animi. pl. dat. ~ um 1284. 2310. Ex. 16, 33. 301, 20. = breósthyge. Gr. zu A. u. El. S. XXXIX.

breóstgeþanc (m.) cogitatio animi, animus. Gr. 2, 451; 531. pl. dat. ~um 3917. Ex. 302, 8.

breóstloca (m.) claustrum, septum pectoris; id quod includitur in pectore, animus Gr. 2, 451; 506. zu A. u. El. S. XXXIX. sg. dat. (in) ~n 3685. El. 1250.

breóstnet (n.) rete pectoris Gr. 2, 451; 512. sg. acc. ~ (vera) 3165.

breótan, frangere. In der Stelle II, 689. lesen Jun. u. Thorpe 'breótone bold', was mir keinen Sinn zu geben schien, aber zu breótan (part.

præt. broten) gehören kann; auch 'beorhtne' verstösst gegen das genus, da 'bold' neutr. ist. Im Cod. Ex. finde ich: 'breótaŏ' præs. pl. 3. und 'breótun' præt. pl. 3. S. âbreótan.

bresne s. brǽsen.

brim (n.) æquor, mare Gr. 1, 643. 'die brausende See, von 'briman' rugire' Gr. 2, 450. 3, 383. zu A. u. El. S. XXXIII. S. auch brym. sg. nom. brim (berstende hveóp) 3406. ~ (is âreáfod) 3219. pl. nom. (ealle) brimu 3501.

brimfaro, 3840., wofür der Cod. Exon. 187, 30. das aufgenommene 'brimflôdas' pl. acc. von brimflôd (f.) fluctus maris, diluvium Gr. 2, 450., gibt.

brimhlæst (f.) onus maris i. e. pisces Gr. 2, 450. sg. gen. (brûcaŏ) ~ e 200.

bringan, afferre, offerre; ducere, adducere; in lucem edere ('sunu, eaforan, yrfeveard' u. s. f. 'on voruld, tô monnum, tô moncynne); uxorem ducere (idese tô hâme); occupare, potiri, sibi vindicare. Gr. 1, 268. 960. R. Gr. §. 214. Dfb. 318. Præs. pl. 3. bringaŏ 507. II, 359. præt. sg. 1. brôhte 612. 'ic hi brôhte, attuli' M. gl. 411. sg. 3. (him brŷd sunu meóvle tô monnum) brôhte 1167. (his vif sunu on voruld) ~ 1182. (ær hine tô monnum môdor) ~ 1208; und ähnlich: 1722. 2764. ~ (elebeámes tvig ân tô handa) 1467. (væstmas) ~ 1554. ~ (sveordvigendra side hergas) 3188. ~ (in his âhtegeveald) 4273. ~ (him tô bearme bråde stânas) II, 673. 'him Abraham idese brôhte vif tô hâme' 1714. pl. 3. brôhtan (on voruld) 2600. (drihtne lâc) brôhton 973. ~ II, 154. — inf. bringan (on voruld sunu) 2278. 2335. 2347. (hêht) ~ 2622. ~ (hâligne gâst) II, 563. 'tiber bringan torhtgode tô þâm brynegielde' 2885. ~ (tô bolde) II, 150. part. præt. broht (from his bysene) 678. Von dem starken Verbo 'bringan, brang, brungon, brungen' erscheint das part. præt. 'brungen' 647. 3600. Ex. 403, 13. 409, 16.

brittian s. bryttian.

brôga (m.) terror, horror, timor Gr. 1, 645; 2, 3; 3, 487. D. M. 189. zu A. u. El. XXXII. Dfb. 266. sg. gen. (væteres) ~ n 1390. dat. (deáŏes) ~ n 1033. (bryne]) ~ 2546. S. auch vitebrôga 45.

brôhþreá (f.) calamitas terroris plena. sg. nom. ~ 1807.

brôŏor, brôŏer (irreg. m.) frater Gr. 1, 253; 646. 3, 321. sg. gen. brôŏer (mines) 1005. (his) brôŏor (sunu) 1794. (fæderne) brêŏer 1622. acc. brôŏor 981. 1009. pl. nom. brôŏor (þrŷ) 2028. gen. hyra brôŏor gyld 3128. für 'brôŏra'. dat. brôŏrum 1066. 1577. 1615.

brôŏorbana (m.) fratris occisor, fratricida. sg. dat. ~ n 1521.

brôŏorcvealm (m.) fratris interfectio, fratricidium. sg. gen. ~ es 1026.

brûcan, uti, frui; mit folg. gen. Præt. sg. 3. breác. (lissa) ~ 1170. (blæddaga) ~ 1196. (vorulddreâma) ~ 1215. 'moniges breác vintres' 1225. (vilna) ~ 1806. (eardes) ~ 1946. imperat. pl. (vilna) brûcaŏ 1527. Ex. 411, 9. (yrfes) ~ El. 1320. (tires) ~ 1507. ~ (blæddaga) 200. inf. brûcan (âres] isernes) 1085. (blædes) ~ 1887. (duguŏa) ~ 2658. (bihtlicran hâmes) ~ II, 139.

brûn, fuscus, fulvus; obscurus. sg. nom. ~ yppinge 3427. 'ýð sió brûne' Ex. 471, 25. 'niht helmade brûn vann oferbræd beorgas steape' A. 1307. pl. nom. brûne (leóde) 2999. ~ (helmas) Jud. 140, 58. acc. ~ (ýða) A. 519. — Auch in der Bedeutung 'purpureus' kommt 'brûn' vor. 'brûn, purpureâ' M. gl. 342. 'purpureis' M. gl. 352. 'brûnbasere readnysse, rodnysse, purpureo ostro' M. gl. 434. 'brûnbasne, coccineum' M. gl. 435. S. noch M. gl. 333. 435. und Ex. 218, 17., wo ebenfalls 'brûn' und 'basu' (s. oben s. v.) verbunden vorkommt.

brŷd (f.) sponsa, uxor, coniux Gr. 1, 642; 2, 236. sg. nom. ~ 186. 880. 1166. 2335. 2380. 2556. 2776. gen. ~e 2228. dat. ~e 1058. 1115. 1807. 2028. 2178. 2190. 2320. 2596. 2614. 2758. 2792. acc. brŷd 523. 1816. 1860. 1870. 2526. 2531. 2712. ~e 2632. 2654. pl. gen. brŷda 1071. 1967. acc. brŷda 1243. 2084.

brŷdelast (m.) vestigium, gressus coniugis. sg. dat. ~e 2709.

brym, brim (n.) mare. pl. acc. (ofer brâd) brymu 2186.

bryne (m.) incendium, ignis Gr. 1, 640; 2, 210; 3, 498. sg. nom. se bryne 3783. dat. bryne 2546. 3978. acc. (þone) bryne 3972. ~ 3001. 3764. S. færbryne.

brynegield (n.) holocaustum Gr. 2, 495. D. M. 50. sg. dat. ~e 2885. acc. brynegield 2925.

brynevelm (m.) incendii fervor, æstus Gr. 2, 537. sg. dat. ~e II, 27. 'brynevylm, burning heat' Ex. 142, 14.

brytnian, dispensare, distribuere. Gr. zu A. und El. XXVI. præt. pl. 3. (velan) brytnedon 4208. S. bryttian.

brytta (m.) distributor, donator, dominus Gr. 2, 602. zu A. u. El. 146. sg. nom. (lifes) ~ 122; 129; Ex. 21, 14. (vilna) ~ 1614. (sinces) ~ 1851; 2635; 2721. (svægles) ~ II, 125. (goldes) ~ 2861. (tires) ~ Ex. 29, 14. gen. (svægles) bryttan Ex. 18, 10. pl. nom. (goldes) bryttan 1992. (svegles) brytan II, 23.

bryttian, bryttigean, distribuere, dispensare, erogare; uti, frui; regere, regnare. præs. sg. 3. (his giefe) bryttað Ex. 43, 2; 299, 21. pl. 3. bryttigað 3305. præt. sg. 3. (voruld) bryttade 1221. (land) ~ 1231. (gold) brittade 1176. pl. 3. (eád) bryttedon 1596. 1885. 4189. (voruld) ~ 1718. inf. (velan) bryttian 2172. (giefe) ~ Ex. 324, 30. (mægyn) bryttigan 52. Vgl. M. gl. 375: 'bryttniendum, erogantem'.

bû, (Dualform) ambo Gr. zu A. und El. 152. — 187. 476. 1693. 2250. 2596. Vgl. 'begen, bâ, bâ' und unten 'bûtû'.

bûan, bûn, bûgan, bûian, occupare, habitare, colere Gr. 1, 909. (þ land) bûan 239. (svêgl) ~ 82. (men) bûn (þone heán heofon) 732. (þára fæstna mærôst þára þe men) ~ 4210. Die Form bûgian findet sich öfter im Cod. Exon.; z. B. 120, 10: 'þe þa vic bûgað' 208, 18: 'þær nô men bûgað'. 125, 17: 'þonne hit men bûge'. 'bûgendra, accolarum' M. gl. 376. — Die Form 'bûian' gewähren die Psalmen: 'drihten ûs gedyde, þ ve môsten bûian æfter þâm folce' Ps. 28, 8. 'ealle þâ þe on eorðan bûiað' Ps. 32, 7. 48, 1. 'he vlit ofer ealle, þâ þe ealre eorðan ymbhvyrft bûiað' respexit super omnes,

qui habitant orbem. Ps. 32, 12. Das. Wort berührt sich mit bûgan (s. bebûgan) 'amplecti; flecti'; ganz ähnlich wie in der angezogenen Psalmstelle heisst es Ex. 187, 29: 'svâ heofonsteorran bûgaþ brâdne hvearft ôþ brimflôdas'. part. præs. bûende, habitans Gr. 2, 589. pl. gen bûendra (leás) 89.

bufon, supra 3178.

bûgan, flecti; se submittere alicui, cedere alicui; mit dem dat. der Person 283: 'hvŷ sceal ic bûgan him svilces geóngordomes?' Vgl. hnîgan.

bûr (m.) cubiculum, ædes Gr. 2, 736. sg. dat. (on) bûre 2380. '~, triclinio' M. gl. 346. 'thalamo' M. gl. 423. (vgl. brŷdbûr Ps. 18, 5.) acc. bûr (âtimbran) Ex. 411, 26.

burg (f.) arx, urbs munita, urbs Gr. 1, 642. 2, 288. sg. gen. 'burge, fæstenys, municipii' M. gl. 435. acc. burg 2396. pl. gen. burga 4194. 4211. II, 86; 140; 604. (ofer) burgum 3151. II, 216. (on) ~ 2556. 2577. (æfter) ~ 3439; Ex. 155, 4. 243, 15. 'from town to town' Th.; es steht dem 'ofer burgum' ziemlich gleich; wie wir ähnlich sagen: über das Land hin d. i. überall. S. auch 'beorg' und 'burh'.

burgeveard, **burhveard**, urbis custos 3691., wo auch getrennt geschrieben werden konnte 'burge veard'.

burghleoþ = **beorghleoþ**; s. dieses und burhhleoþ. pl. dat. (under) burghleoþum 2153. (of) ~, 'from mountain-heights' Ex. 409, 17. Thorpe.

burgsittende, (nomen plurale) arcis, urbis incolæ; auch im weitern Sinne wie 'eorþbûende' (z. B. Ex. 21, 20.) ~ 1085. gen. burgsittendra Ex. 407, 10. dat. burgsittendum El. 277. S. burhsittende.

burh = **burg** (anom. f.) Gr. 1, 647. R. Gr. §. 106. sg. nom. (seó steápe) burh 1694. (seó micle) ~ 4126. dat. byrig 2008. 2400. 2552. 2586. 3556. 4189. acc. burh 2520. 3485. 4118. II, 688. (in þâ mæran) ~ II, 460. ~ (gevorhte) 1660. ~ (rædran) 1874. ~ (verian) 1970. ~ (timbrede) 2834. pl. acc. byrig 2995 (?). Vgl. 'on þâ burh, in territorium' M. gl. 430.

burhfæsten (n.) turris, locus munitus, munimentum. sg. acc. ~ 1674. S. fæsten.

burhgeat (n.) claustrum; porta urbis. sg. dat. burhgeate 2420. S. den pl. dat. burggeatum Ex. 461, 20.

burhhleoþ = **burghleoþ**, **beorghleoþ** w. m. s. pl. acc. burhhleoþu 2999.

burhleód (m.) civis, pl. gen. ~a (fruma) II, 563. Vgl. 'burhleódas, municipes' M. gl. 430. 'burhleódum, municipibus' M. gl. 438.

burhloca (m.) murus, septum arcis Gr. 2, 506. sg. acc. (gelædde under) burhlocan 2531.

burhsittende = **burgsittende**. nom. ~ 2320. 3817. (veras) ~ 2832. dat. burhsittendum 2809. 4177. 4241.

burhstede, **burgstede** (m.) locus urbis; habitatio, sedes. sg. nom. se burgstede Ex. 181, 10. dat. burhstede 1058. 3565. acc. (beorhtne) ~ II, 365. pl. nom. burgstede (berstaþ) Ex. 51, 6.

burhvare (m. pl.) cives Gr. 1, 641. acc. (ofer) ~ 3697. S. vare.

burhvaru (f.) cives, civitas, die Bürgerschaft Gr. 1, 641; Nota. pl. gen. burhvarena (here) 2485. ~ (fruma) Ex. 324, 6.

burhveall (m.) vallum, murus urbis Gr. 2, 532. pl. acc. (beorhte) ~as II, 297.

burhveard (m.) custos urbis; munimentum. pl. acc. (ábrocene) ~as 2968.

butan, buton (præp. mit dem dat., und adv. coni.) præter, sine; præterea, nisi, excepto (quod, quum u. s. f. mit þ, þá) tantum, sed. buton (dæle) 2144. 'butan ende' II, 381; 680.; auch sonst häufig mit und ohne 'á' (s. dieses); z. B. Ex. 27, 32. 37, 27. 142, 27. 240, 11. 241, 5. 253, 20. 446, 24. u. s. f. El. 810. — butan (heó godes villan lengest læsten) 243. buton (svá þés ár sægeð) 680. buton (þ earcebord heóld heofona freá) 1398.

bûtû, (Dualform nom. u. acc.) ambo; eine Verbindung aus bû = bá (s. oben) und tû = tvá (s. 1702. 2798. El. 753; 604.); also eigentlich 'zwei beide.' Gr. zu A. und El. S. 152. vit bûtû 571. 835. hie bûtû 844. 2773. 'hèr synt bûtû gedôn' 748. (hât) ~ (áveg feran) 2792.

byht (n.) domus, domicilium. pl. acc. (folcmægða) byht 2207. Vgl. Ex. 389, 26: 'hæleða byht'; und Ex. 404, 23: 'ofer vætres byht'. S. gebihðum im Cod. Ex. 154, 22. und Thorpe's Note dazu auf S. 505.

bylyvit = bilevit. (bylyvit) fæder 3881.

bŷme = bême (f.) tuba Gr. 1, 646. sg. nom. bŷme (sang) 3061. gen. 'bŷman, salpingis' M. gl. 437. ~ (stefne) 3697. pl. nom 'bŷman, classica' M. gl. 346. ~ (sungon) 3088. 3710. gen. bŷmena Ps. 46, 5. dat. 'bŷmum, here, classibus' M. gl. 383.

byras (m. pl.) filii, posteri; sonst 'byre' (Gr. 1, 641. Ex. 161, 14. 206, 18). nom. ~ (vôcon) 1228.

byrgan, gustare; mit dem acc. Gr. 4, 612. præs. sg. 2. (þonne þû þînes gevinnes væstme) byrgest Ps. 127, 2. præt. sg. 2. (æppel ânne) byrgdest 877. pl. 3. (æppel) byrgdon (forbodene) Ex. 226, 11. imperat. (bît hit) byrge 516. Vgl. auch 'byrignes, gustus' M. gl. 316.

byrht = beorht. (þære) byrhtestan (bêman stefne) II, 173.

byrhtvord (n.) voce clarus. sg. nom. ~ (árás) II, 239.

byrnan, birnan, beornan, ardere. præt. pl. 3. (higesorga) burnon (on breóstum) 774. part. præs. sg. nom. byrnende (lufu) 191. ~ (fŷr) 3892. acc. byrnendne (heofon) 3002. pl. acc. (in) byrnende (fŷres leóman) 3931.

bysen, bisen (f.) præceptum, norma, exemplum Gr. 2, 158. sg. dat. (from his) bysene, 'iussu eius' 678. bysne II, 197. acc. bysene 647. pl. gen. (ic þînra) bysna (ne mæg) 530. dat. 'bysnum, exemplis' M. gl. 431.

bytlian, exstruere, ædificare. 1874. (yrfestôl) ~ 2170.

bŷð, bîð; s. vesan.

C.

Cæge (f.) clavis Gr. 1, 261. I, 360. sg. gen. cægan (cræfte) Ex. 429, 29. pl. dat. (gástes) cægon (= cægum) 3453. Vgl. Z. 762: simon gesæled. Ps. 72, 19: mid þînon villan.

cald, ceald, frigidus Gr. 1, 732. sg. nom. (forst fyrnum) cald, 'frost bitter-cold' 315. Th. acc. (þone) ~ an (grund) II, 638.

camp (m.) pugna, agon, certamen Gr. 1, 257. 2, 59. sg. dat. (ofercom mid þy) ~e, 'quibuscum pugnans victor evasit' 2950.

can, cann; s. cunnan.

carcern (n.) carcer, Gr. 2, 317; 338. Gr. zu A. u. El. S. 135. sg. gen. ~es (clom) 2, 491. acc. (clom ⁊) carcern II, 638.

carleás, cearleás, improvidus, securus Gr. 2, 566. pl. nom. ~an (deór) 3095.

ceald = cald. (fyrnum) ceald 806.

ceáp (m.) pecus; (pretium, negotium) Gr. 1, 638. sg. dat. (cyrran mid) ~e 1913. pl. acc. ceápaṡ (lǽdan) 1741 u. 1766. ~ (lǽddon) 1913. Ps. 49, 11: forþâm min synt ealra wûda vildeór ⁊ ealra dûna ceáp ⁊ nytenu ⁊ oxan, 'iumenta in montibus et boves'.

ceápian, emere, mercari, redimere. præt. sg. 3. 'þǽr he leóflice lifes ceápode þeóden moncynne' Ex. 67, 30., wo der gen. zu beachten und Thorpe's Uebersetzung unrichtig ist. inf. ceápian (gifum) 4256. part. præs. 'ceapiendum, mercantibus' M. gl. 365.

cear, anxius, sollicitus; angore plenus. pl. dat. cearum (on clommum) 2788. (on) ~ (cvidum) II, 67. Vgl. cearig. 'cleopode cearegan reorde' A. 1109. 'bunden fæste cearian clomme' Ex. 449, 6. 'hvonne bearn godes cvome tô cearigum', to the afflicted Th. Ex. 10, 6. M. sehe auch noch Haupt's Zeitschr. 5, 229.

cearian (auch ceorian Gr. 1, 907.) sollicitum esse, ægre ferre Gr. 2, 57; refl. mit folg. Infinitiv. imperat. 'ne ceara incit.. sêcan' 2726. 'ne ceara þû . . dǽlan' 2273. Vgl. Gr. 1, 910.

cearsorh (f.) cura, sollicitudo, anxietas Gr. 2, 463; 518. sg. acc. cearsorge (âsceáf) 1110.

ceaster (f.) arx, urbs munita Gr. 1, 643. 2, 123. 3, 418; 562. R. Gr. §. 81. sg. gen. ceastre 4117. dat. ceastre 2194. 4224. acc. ceastre 2419. 2512. ~ (timbrian) 1053. ~ (vorhton) 1668. pl. dat. (on) ceastrum 2501. 2540. acc. ceastra 2004. S. cester.

cempa (m.) miles, pugil Gr. 1, 645. 2, 59. D. M. 317. sg. dat. 'cempan, milite' M. gl. 358. pl. nom. 'cempan, milites' M. gl. 349. 4224. dat. 'cempum, tirunculis' M. gl. 346. acc. 'þâ tvegen foresæde cempan, prædictos tirunculos' M. gl. 392. Im Cod. Exon. sehr häufig; z. B. 35, 25. 107, 21. 111, 9. 113, 2. 121, 28. 126, 18. 128, 25. 133, 4. 135, 27. 136, 28. 137, 1. 143, 13. 145, 24. 149, 29. 155, 16. 156, 12. 229, 9. 243, 27. 260, 1. 265, 19. 266, 9. 341, 22., aus welchen Stellen man die dem Worte beigegebenen Prädicate ersehen kann.

cêne, audax, acer Gr. 1, 735. D. M. 317. sg. nom. ~ (collenferð) A. 1578. dat. (þriste mid) cênum Ex. 337, 8. pl. nom. (vigend) cêne A. 1205. gen. cênra (manna) 3285. compar. cênra Ex. 423, 9. superl. sg. acc. (gyldene leon, deóra) cênôst 3251.

cennan, parere, gignere, procreare Gr. 1, 904. I, 334. præt. sg. 3. cende 3285. inf. (on voruld) cennan 920; Ex. 334, 31. partic. præt. cenned. ~ (vearð) 1144. (vâron) ~ 965; 1633. (vâron on voruld) ~ 188. cende (vurdon) 1609.

ceorfan, secare, scindere, cædere, succidere; findere Gr. 1, 898. 2, 38. I, 348; 350. 'hêt þæt treów ceorfan', arborem cædi iussit 4028. præt. pl. 3. 'hi mid æxum duru curfan', securibus exciderunt ianuas Ps. 73, 6.

ceósan, eligere Gr. 1, 897. I, 370. præt. pl. 3. (vîf) curon 1245. ~ (æðelinges êst) 2436. (vîg) ~ 3172. ~ (deófles cræft) 3550. (hyld) ~ 3998. inf. (hêht him vine) ceósan (ellor æðelingas) 1861. ~ (eard) II, 205.

cester = ceaster, sg. gen. 'óð þ hi cûðlice onbecvoman tô hióra cestre eardungstove, in civitatem habitationis' Ps. 106, 6. dat. cestre II, 259; 658. acc. cestre II, 300.

cîgan, cŷgan, cêgan, ceigan, vocare, invocare, advocare, convocare Gr. 1, 905. I, 377; in den Psalmen gewöhnlich. præs. sg. 1. 'tô minum Gode ic cige, ad Deum meum clamavi' Ps. 17, 5. sg. 3. (his blôd tô me cleopað]) cigeð 1010. 'glom óþer cigð' Ex. 350, 30. pl. 1. 3. 'naman þinne neóde ciegen' Ps. 74, 1. præt. sg. 3. (he vordum god torhtum) cigde 1801. (engla sum Abraham hlûde stefne) cŷgde 2903; so noch 'cigde' Ps. 90, 15. 114, 2. 4. 117, 5. u. s. f. inf. (beácnum) cigean (sveót), turmam convocare 3148. 'ne hió God villað georne ciegan, Deum non invocaverunt' Ps. 52, 5.

cildisc, puerilis Gr. 1, 733. 2, 375. ~ 2312.

cime (m.) adventus Gr. I, 338. sg. acc. (þurh minne) cime 615. S. cyme.

cinberg (f.) tegmen genarum Gr. 2, 486. Das Wort ist zweifelhaft; Visir, nach Th. sg. acc. (gespeón cining) cinberge 3104. 'clasped his visor' Thorpe l. c.

cining (m.) rex Gr. I, 338. für cyning 107; so noch öfter, und zweimal in heáhcining 50; 124.

cirm (m.) clamor, strepitus. sg. nom. ~ (vearð) 2541. (þâr væs) ~ (miccel) A. 41. ~ (reótað) Ex. 52, 19. (þâr bið) ~ (] cearu) Ex. 62, 7. (wôð upástág, cearfulra) ~ Ex. 118, 5. (in lyft âstág ceargêsta) ~ Ex. 125, 34. (breahtme stigeð) ~ (on corðre) Ex. 314, 26. Merkwürdig, dass in allen angeführten und den unter. 'cyrm' noch anzuführenden Stellen nur der sing. (und zwar nom.; einmal der acc.) auftritt. Den plur. (dat.) finde ich in einer Glosse bei Mone (S. 437): 'cyrmum, clangoribus'. S. cyrm.

cist (f.) cohors, caterva, delecta manus. pl. gen. (fiftig) cista 3158. ~ (gehvilc) 3159. S. cyst.

clêne, purus, limpidus Gr. 1, 246; 735. 2, 653. 3, 611. I, 360. sg. nom. (voc.): (orþonc) clêne II, 18.; als adv. penitus, ganz und gar Gr. 3, 102. clêne (genâmon) 4224. S. clêne.

clam, clom (m.) vinculum, uncus, unguis Gr. I, 327. pl. dat. (ærenum) clammum 4037. S. clom.

clêne = clêne adv. penitus II, 7.

cleopian, vocare. præs. sg. 3. cleopað II, 34; 618. ~ (] cigeð) 1010. præt. pl. 3. cleopodon (] cvæden) A. 1716. inf. cleopigan (ongan) El. 695. S. clypian; auch 'clipian' begegnet in den Psalmen und im Cod. Exon.

clom = clam, vinculum, catena, compes; unguis, ungula. sg. nom. (vites) clom II, 103. dat. (on þissum fæstum) clomme 406. acc. (vites) clom II, 158 und II, 454. (carcernes) ~ II, 491. ~ (ʒ carcern) II, 638. pl. nom. (helle) clommas 372. dat. (cearum on) clommum 2788. (fȳrnum) ~ A. 1378. (caldan) ~ A. 1213. (of gromra) ~ (ábrugdon) 2480. ~ (beclungen) El, 695; auch im Cod. Exon. findet sich das Wort ziemlich häufig.

clustor (n.) claustrum, carceres, cancelli. sg. nom. 'ac þá locu fǽllan, clustor, of þám ceastrum' Ex. 461, 23. dat. 'þá væs mid clustre carcernes duru behliden' Ex. 256, 23. acc. (þæs ceasterhlides) clustor (onlucan) Ex. 20, 8. pl. acc. clustro 414. S. clyster Gr. 1, 643.

clypan, clyppan, amplecti, complecti; corripere. præs. sg. 3. 'hine sybbe lufu svylce clyppeƀ', iustitia et pax complexæ sunt se Ps. 84, 9: præt. sg. 3. (him heáfodsvíma heortan) clypte, vertigo cor ei corripuit 1563.

cneómæg (m.) descendens recta linea, filius Gr. 2, 463; im plur. propinqui, affinitatis vinculo inter se coniuncti; gens, tribus. pl. gen. cneómaga (fela folcriht) 2950. dat. cneómagum Ps. 104, 23. (mid) ~ 1053. 4219. S. cneóvmæg.

cneórîm (m.) progenies, genus, stirps Gr. 2, 463. sg. nom. cneórim (micel) 1633. acc. ~ (icte), progeniem auxit 1185. S. cneóvrim.

cneóris (f.) stirps, genus; tribus, gens Gr. 2, 325. sg. gen. (vera) cneórisse 1944. 1150. 2312. dat. cneórisse 1631. 1698. pl. gen. (vera) cneórissa 1673. dat. (on) cneórissum 3837. (vera) ~ 1269. 2282. 2932. In Prosa auch 'cneóvris' Gr. l. c.

cneórisn (?n.) = cneóris 1251.

cneóv (n.) genu und genus, generatio Gr. 1, 249; 644. 3, 405. I, 370. sg. nom. 'ávôc his ƀ þridde cneóv', tertia generatio 4193. dat. (on ánum) cneóve, 'in generatione una' Ps. 108, 13. pl. nom. cneóvu, 'genua' Ps. 108, 24. dat. (on) cneóvum (sæ̀ton) 3698, von Anbetenden gesagt; ebenso: 'cvene villa heó on cneóv sette, regina ultro in genua se flexit' El. 1136. Erl. 164.

cneóvmæg = cneómæg, Gr. 2, 509. pl. nom. cneóvmægas 1727. und cneóvmagas 3114. gen. cneóvmaga 3247. dat. cneóvmagum El. 687. Ps. 88, 3. Vgl. mæg. Vielleicht kommt das Wort nur im plur. vor.

cneóvrîm 1061. = cneórim.

cneóvsib (f.) progenies, stirps; consanguinitas. sg. acc. (cende) ~sibbe 3285.

cniht (m.) puer, servus; comes, puer nobilis a ministerio regis Gr. 2, 203; 210. 3, 320. sg. nom. cniht 2765. acc. cniht 2794. 2908. 3335. pl. nom. cnihtas 3601. 3714. dat. cnihton 3785. cnihtum 3989. 3992. acc. cnihtas 2126.

cnôsl (m.) genus, propago, progenies Gr. 2, 100; 106. I, 364. sg. gen. ~es Ex. 430, 15. dat. ~e, 'stirpe, genere' M. gl. 363. 1045. 1724. 1741.

côfa (m.) cubile; cubiculum, conclave Gr. 1, 645. 3, 429. I, 364. sg. dat. (væs culufre eſt of) côfán (sended) 1459. (on) ~ Ex. 480, 18. pl. dat. (on cyninga) côfum, 'in cubilibus regum' Ps. 104, 26. Vgl. ferhƀcôfa.

com, cômon; s. cuman.

con; s. cunnan.

corþer (n.) multitudo, grex, agmen, turma, cohors, pompa Gr. 2, 124: 240. 3, 473; 475. D. Spr. I, 29. sg. nom. corþer ôðrum getang, 'ein Haufe drängte den andern' A. 138. Erl. 100. gen. corðres (georn) 3613. dat. corðre (zu Hauf, alle zumal) A. 1122; auch 3120. ist 'on corðre' so viel wie das vorhergehende 'ætgædere'; eben so A. 1716: anders El. 70. 690. — 'on vera corðre' findet sich El. 305. und 542. pl. dat. corðrum (miclum) 1646. und 2447. Auch im Cod. Exon. kommt das Wort einigemal vor.

costian, probare, tentare; mit dem gen. der Person (II, 672. mit dem acc.). Gr. 1, 907; 2, 22. præs. sg. 3. 'þonne bryne costaþ.. hû gehealdne sind sâvle viþ synnum' Ex. 65, 24. præt. sg. 3. 'ûre costade God' Ps. 65, 9. pl. 3. (hi geornlice Godes) costadan Ps. 77, 20. (hi grimlice Godes) ~ Ps. 77, 41. (gramlice heóra Godes) costodan Ps. 105, 12. 'heóra costedan cûðe feóndas, tribulaverunt eos inimici eorum' Ps. 105, 31. — Dagegen II, 672: costode cyning alvihta, tentavit regem omnium quæ vivunt. — inf. (þâ þæs rinces se rica ongan cyning) costigan 2840.

cræft (m.) robur, vis, potentia; scientia, ars, artificium u. dgl. Gr. 1, 638. 2, 51; 196. I, 331; 332; 347; 375. Erl. 151. sg. nom. ~, 'ingenium' M. gl. 333. (abal ȝ) ~ 497. (godes) ~ (micel) 4255. dat. (instrum.), (on deófles) cræft f. cræfte 820. (feóndes) cræfte 447. (ealle) ~ 3013 u. 3365. (mid his engla) ~ 400. acc. cræft 414. (mægyn ȝ) ~ 269 (mægnes) ~ 3174. ~ (leornedon) 3601. ~ (ȝ miht) 3846. (deófles) ~ 3550; besonders häufig mit þurh und einem eingeschobenen gen. verbunden: (þurh his âne) ~ 272. und Ex. 264, 5. (þurh deófles) ~ 489. (þurh feóndes) 451. (þurh snytro) cræft 4112. (þurh synne) ~ II, 724. (þurh his vuldres) ~ II, 393 und 587. pl. nom. (heortan) cræftas 3912. gen. cræfta 615. dat. (herges) cræftum 2121. (sôðum) ~ 2959. acc. cræftas, 'disciplinas' M. gl. 332. 'machinas' M. gl. 365. — 3743. (snyttro) ~ 4003. Vgl. noch M. gl. 330: 'lareovlfcum cræftum, gymnicis artibus'.

cræfteg, cræftig, potens, gnarus Gr. 2, 302. 3, 579. cræftig II, 351. (smiþ) cræftega 1080; auch mit dem gen. verbunden: 'veras visfæste, vordes cræftige' El. 315. S. âcræftig.

cringan, cadere, procumbere, occumbere, perire Gr. 2, 37. præt. coni. sg. 3. (ærþon hrâ) crunge, 'priusquam corpus occumberet' A. 1031. Erl. 123. præt. pl. 3. (fâge) crungon 3410. '~ valo vide, they perished in wide slaughter' Ex. 477, 17. Thorpe. ~ (hergas tô hrusan), procubuerunt ad terram Ex. 477, 24.

cuc; s. cvic. Gr. 1, 341.

culufre (f.) columba Gr. 1, 646. 2, 134. sg. nom. ~ 1459. 'culfre, columba' M. gl. 314. gen. (fiðera) culfran Ps. 67, 13. acc. (hâsve) culufran 1446. (vilde) ~ 1472. Vgl. 'vuduculfre, palumba' M. gl. 314.

cuma (m.) advena Gr. 1, 645. I, 340. pl. nom. cuman (ârfæste) 2480. acc. cuman 2425. 2447.

cuman, venire Gr. 1, 897. constr. mit tô; mit dem folg. inf.; verbunden mit veorðan (Gr. 4, 7; 8; 778.) præs. sg. 1. ic cume 550. sg. 3. (secgan) cymeð 436. 805. 1037. 1095. II, 609. cymð 6. 314. 803. 2313. pl. 1. (vit eft) cumaþ 2875. pl. 3. cumaþ 2327. II, 303; 358. præt. sg. 2. þû côme 2815. sg. 3. com 143. 180. 255. 595. 599. 720. 1878. 2442. cvom 3667. pl. 3. cômon (tô þeódne foran) 3611. sg. 3. coni. (þ hit) côme 677; 681. 623. (þeáh þe fêran) cvôme 4215. — com, cvom und cômon mit folg. inf.: com (feran) 849. 2753. ~ fleógan) 1473. ~ (gangan) 4253. ~ (hvurfan) 3628. ~ instðian) 1571. ~ (lædan) 1767. ~ (siðian) 154; 1838. cvom (vicsteal metan) 3020. cômon (cuman âcsian) 2445. — inf. cuman 414. 4239. part. præt. (væs) cumen 1470. (veorþeð) ~ 2190., 'venturus est' Gr. 4, 7. pl. gen. (feorren) cumenra 1830. (feorran) ~ A. 24.

cumbol (n.) signum; tessera militaris, vexillum Gr. 2, 318. Erl. 92. sg. dat. (for þâm) cumble (on cneóvum sêton) 3698. pl. nom. cumbol (lixton) 3104.

cunnan, novisse, gnarum esse. Gr. 1, 244; 257. R. Gr. §. 218. præs. sg. 1. ic can 1003. 4262. ic cann 539. 580. ic con II, 630. sg. 2. þû cunne II, 703. (þû vást ƿ) canst 913. sg. 3. can 2460. con Ex. 347, 8. 446, 23; auch 'con him, novit, eigentlich novit sibi' A. 195 und Erl. 101. pl. 2. ge cunnon 3659. præt. sg. 1. ic cûðe (coni.) 825. pl. 1. ve cûðon 356. pl. 3. cûðon 18. 74. 189. 454. 1084. Das part. præt. 'cûð' fällt mit dem adi. zusammen.

cûsc, castus Gr. 1, 732. 2, 277. sg. acc. (þurh) cûscne (siodo) 615.

cûð, notus, certus, celeber, nobilis Gr. 1, 732. 2, 239; 257; 391. I, 365. cûð, celeber 3120. cûð (dyde nergend) 1498; ~ (dydon) 1845. (ne væs me on môde) ~ 2703. (ƿ is vide) ~ 2808. sg. gen. cûðes (verodes) 3159. acc. (on) cûðe (vîc) 1871. compar. (þær is) cûðre (lîf) II, 598. superlat. (folcum) cûðôst 4209.

cûðlice adv. certo; familiariter, comiter. (grêtan eóde cuman) ~ 2425. In den Psalmen sehr häufig; z. B. 54, 16. 82, 4. 89, 3. 90, 15. 103, 16. 118, 146 und 154. 121, 1.

cvalu (f.) mors; cædes. 'hû nyt is þe min slæge, óððe min cvalu, óðþe min rôtung on byrgenne?' Ps. 29, 8. sg. dat. tô cvale 3743. Ex. 279, 14. tô ~ (syllan), tradere morti, ad cædendum Ex. 259, 29.

cvânian, languere, lugere, plorare Gr. 2, 13. I, 358. Erl. S. 134. præt. pl. 3. (veá) cvânedon II, 322. inf. (sâr) cvânian Ex. 274, 23. und 328, 18. part. præs. pl. gen. cvânendra Ex. 52, 19.

cvealm (m.) nex, excidium, pestis Gr. I, 346. 2, 29; 146. sg. nom. cvealm 1617. gen. cvealmes (vyrhta) 1001. ~ (vîte vinnan) 1010. ~ (on ôre) 2541. dat. (mid morðes) cvealme 755. (on) ~ 1091. (on) ~ (gefeterod) 3397. (við) ~ (gebearh) 3992. S. cvelm, feorhcvealm.

cvealmdreór (m.) sanguis cæde profusus. dat. cvealmdreóre 982.

cvealmþreá (f.) vindicta cæde petita, ultio fatalis. dat. (mid) ~ 2501. S. þreá.

cvellan, interimere, necare, trucidare Gr. 1, 904. 2, 29. I, 333. præt. sg. 3. (þâ âr geofon) cvealde A. 1624. inf. cvellan 2899. gerund. 'tô cvellene, decollanda' M. gl. 423. S. âcvellan.

cvelm = cvealm. sg. nom. (ôð þ him) ~ (gesceód) 4185.

cvêman, placere; indulgere, morem gerere, propitiare; celebrare, exaltare; gern mit 'lâc, lâcum' verbunden (sacrificare), wird mit dem dat. der Person construirt; bisweilen tritt noch ein instrumental. der Sache, mit oder ohne 'mid' hinzu. præs. sg. 1. 'ic þe lustum lâce cvême, voluntarié sacrificabo tibi' Ps. 53, 6. (þ ic Gode) cvême, 'cantabo' Ps. 56, 9. und Ps. 107, 1. sg. 3. (hlaforde hêreð ⁊) cvêmeð Ps. 122, 2. pl. 3. (meotode) cvêmað II, 656. (ealle him leóda lâcum) ~ Ps. 71, 10. ~ (vista vynnum) Ex. 130, 5. præt. sg. 1. (þâm ic georne gâstgerynum, dâdum) cvêmde (môde ⁊ mægne) Ex. 167, 11. pl. 3. (him lôfsangum lustum) cvêmdan, 'cantaverunt laudes eius' Ps. 105, 11. inf. (metode) cvêman II, 185; 307. (Criste) ~ II, 598. (þe mid harpan hlyste) ~ Ps. 91, 3. 'vutun cvêman Gode, exaltemus Domino' Ps. 94, 1. 'ac ic mînum Criste cvêman þence leófran lâce' Ex. 120, 26. (godum) ~ Ex. 257, 25. (hæleðum) ~ Ex. 331, 33. gerund. 'heó on lâst tiliað tô cvêmanne Gode ⁊ mannum mid vordum, næs mid veorcum' Ps. 48, 12.

cvên (f.) mulier, regina; uxor Gr. 1, 362. 3, 322. I, 334; 361. D. M. 279. sg. nom. (Abrahames) cvên 2253. plur. dat. (hæleða) cvênum 3440; der acc. sg. wird Ex. 73, 34. 'cvenn' geschrieben.

cveðan, loqui; dicere Gr. 1, 897. 3, 761. I, 337. meist mit folgendem 'þæt', oder der oratio obliqua, gern auch mit 'vord, vorde, vordum' verbunden. præs. sg. 2. coni. (þŷ læs þû eft) cvêðe 2139. sg. 3. cvyð (þæt) 578. pl. 3. (bêc) cveðað 1234. ~ (ealle þus) II, 656. præt. sg. 3. cvæð (tô Noe) 1290; 1322. ~ 278. 1684. 2381. ~ (þæt) 265; 274; 343; 497; 500; 526; 546; 1274; 2023; 2051. (vorde) ~ 195; 902; 1249. (vordum) ~ A. 62. ~ (vord tô Noe) 1505. (vord æfter) ~ Ex. 440, 20. ~ (him tveóþuhte) 276. ~ (he vesan sceolde) 1588. pl. 3. cvædon (þæt) 47. (vordum) ~ (þæt) 2451. cvæden (þus) A. 1715. inf. (reordian ⁊) cveðan II, 731. cviðan 993.

cvic, vivus = cuc, cucu; Gr. 1, 250; 257. 2, 52. I, 326; 336. sg. acc. cvicne 2908. 2919. El. 690. pl. gen. cucra (vuhta) 1292. — adv. alacriter, celeriter 1292. = cvice Ps. 105, 5: 've cvice lifgen'.

cviclifigend, vivus, vivens. pl. gen. ~ra (cynna gehvilces) 1306.

cvide (n.) dictum Gr. 1, 640. 3, 498. I, 336. = cvyde. sg. dat. (for þâm) cvyde Ps. 13, 1. pl. dat. (on cearum) cvidum II, 67. S. cvyðe.

cviðan = cveðan.

cvyldrôf, pestiferus, perniciosus Gr. 2, 573. ~ 3095. Vgl. cvild, pestis Gr. 2, 29; 227.

cvyðe (n.) dictum, verbum. pl. nom. þâ cvyðe 1590.

cŷgde 2903. von cŷgan = cigan, w. m. s.

cyle (m.) algor, frigus Gr. I, 344. sg. acc. cyle (⁊ fŷr) II, 337. Vgl. 'færcyle' 43.

cyme (m.) adventus Gr. 2, 210. I, 342. acc. (landmanna) cyme 3108.

cyn, cynn, gen. cynnes (n.) genus, gens, familia Gr. I, 342. 2, 464. 3, 490. sg. nom. cyn 2469. cynn 1240. 1251. 1319. 2612. ~ æfter cynne 3280; gen. cynnes 193. 1061. 1185. 2542. dat. cynne 197. 707; 747. 1808. 1244. acc. cyn 66. cynn 2501. 2525. pl. nom. (feorheáceno) cyn 204. gen. cynna 1292. 1306. ~ (riht ȝ gerisno) 2425.

cynde (n.) indoles, natura, generatio. pl. nom. svå him cynde vǽron æðele 2765. = gecynde, genus, natura Ex. 221, 4. 223, 8. und gecynd A. 588. El. 734. auch 'gecynde' 3521. möchte ich eher für ein Subst. halten, als adiectivisch (genuinus Gr. 1, 735.) fassen. S. gecynde s. v.

cynebearn (n.) regia proles Gr. 2, 464. pl. gen. cynebearna (rîm) 1698.

cynegôd, origine nobili, nobilis, clarus Gr. 2, 561. sg. dat. (him) cynegôdum 1584. pl. nom. cynegôde 3950. Ex. 321, 24. ~ (bearn) 1730. (cnihtas ~ 3714.

cynerîce (n.) regnum Gr. 2, 464. sg. dat. ~ Ex. 187, 27. pl. gen. cynerica (mæst) Ex. 321, 1. acc. (ofer) cynerîcu 3247.

cynestôl (m.) sedes regia, thronus; aber auch domicilium regis, urbs regia Gr. 2, 464; 528. sg. acc. (vunian cestre ȝ) ~ II, 300. dat. (þǽr on þrymme bâd in) cynestôle (câseres mæg) El. 331. (þonne Crist sitеð on his) ~ (on heáhsetle) Ex. 75, 6. pl. gen. 'sca hierusalem, cynestôla cyst, Cristes burglond!' Ex. 4, 11.

cyneþrym (m.) comitatus regis, stipatio, exercitus; magnificentia, pompa regis Gr. 2, 464. sg. nom. ~ Ex. 240, 5. dat. (mid) cyneþrymme 4223. (geseah þâ Johannis sigebearn Godes mid þy) ~ (cuman tô helle) Ex. 462, 12. (forþon he cvom on) ~ (ȝ he þâs eorðan ealle dêmde) Ps. 95, 12. pl. gen. cyneþrymma (cyst) Ex. 463, 23. S. þrym.

cyning, cyningc, kyningc, cyninc (m.) rex Gr. 1, 639. 2, 351; 501. 3, 320. I, 342. sg. nom. (blîðheort) ~ (metod alvihta) 192. (dômfæst) ~ 2370. (se ofermôda) ~ 337. (sôð) ~ 2629. stîðferhð) ~ 241; 1401; 1677. (stîðmôd) ~ 2417. ~ (eallvihta) 975. ~ (engla) 1778; 1940; 2788. cyningc II, 618. gen. ~ es 1845. dat. ~ e (engla) 1498. (mid) cyning (engla), st. ~ e 1205. pl. nom. ~ as 3394. gen. ~ a (cyning) A. 1193. — Vgl. noch heáhcyning, vuldorcyning, beorht cyning (A. 145.) und andere Bezeichnungen Gottes durch cyning, von denen einige schon oben angeführt sind.

cyningdôm (m.) regnum, imperium Gr. 2, 464; 491. sg. dat. ~ e 4085. acc. cyningdôm 3521. 4197.

cynn; s. cyn.

cyre, cyrre (m.) ? reversio, fuga. sg. nom. cyre 3394. dat. (æt sumum) cyrre, vice quadam II, 540. Dagegen: 'cyre, arbitrio' M. gl. 358. 385. 440.

cyrm = cirm, w. m. s. sg. nom. 3036. acc. 2401. 'cyrm, dyne, fragor' M. gl. 421. 'cyrmum, clangoribus' M. gl. 437.

cyrman, tumultuari; clamitare, clamores tollere. præt. pl. 3. (herevôpa mæst lâðe) cyrmdon 3390. cirmdon (caldheorte) A. 138.

cyrran, cirran, cerran, vertere, verti; convertere, se convertere. præs. sg. 2. (on lyge) cyrrest El. 665. pl. 3. (hi on hinderlincg hveorfað ȝ) cyrrað, 'avertantur retrorsum' Ps. 69, 3. præt. pl. 3. cyrdon 3949.

cyrdan, 'conversi sunt' Ps. 77, 57. inf. cyrran 1913. Das Wort begegnet auch im Cod. Exon.

cyst (f.) delectus, electio, excellentia, largitas Gr. 1, 257. 2, 22; 200, besonders 602. I, 343; 375. sg. nom. (vedera) cyst 3868. acc. ~ 1903. (on landa) cyst 1789. Der dat. pl. wird adverbial gebraucht: 'egregie' Gr. 3, 137. (gum) cystum (gôd) 1762, wo gum von cystum zu trennen ist. (gum) ~ (til) 1804. S. cist.

cystleás, miser, reprobus Gr. 2, 566. (se) cystleása (cvealmes vyrhta) 1001.

cýðan, nunciare, annunciare; testari, manifestare Gr. 1, 905. 2, 240. præs. pl. 2. cýðaþ 2509. pl. 3. cýðaþ 966. præt. sg. 3. cýðde 2859. pl. 3. cýðdon 1668. inf. cýðan 1585. II, 300. part. præs. 'cýþende, indicans' M. gl. 374. 'cýþendes, narrantis' M. gl. 420.

cýððe (f.) patria, Heimat Gr. 2, 245. Erl. 114. 130. sg. dat. (on) cýððe 2794; in dem Cod. Exon. und den Ps. öfter.

D.

Dæd (f.) factus, actio Gr. 1, 642. 2, 236. 3, 522. I, 360; 375. sg. nom. ~ 591. II, 578. dat. ~e 961. 2633; 2644. acc. dæd 295. 683. ~ (ʒ vord) 308; 504. pl. gen. dæda (spêd) II, 624. ~ (gædvild) 919. dat. dædum 599. 1502. ~ (fâh) 3470. ~ (from) 2300. ~ (scyldig) 1262. (môde ʒ) ~ 1952. ~ (ʒ vordum) 2243; 2344. (vordum ôððe) ~ 2806. ~ (ʒ veorcum) II, 554.

dædfruma (m.) qui facinus patravit, perpetrans Gr. 2, 452; 493. sg. nom. dædfruma A. 1455. pl. nom. dædfruman 967.

dædhvæt, acer, fortis, strenuus Gr. 2, 551; 564. pl. nom. dædhvæte El. 283. Ex. 24, 15. (dêman) dædhvate Ex. 242, 26. þâ dædhvatan 3871. Ex. 190, 3.

dædleán (n.) præmium virtutis Gr. 2, 452; 504. sg. acc. ~ (gyfan) 3192.

dædrôf, rebus gestis clarus, famosus Gr. 2, 550; 551; 573. sg. nom. dædrôf 2167. ~ (hæle) 2583.

dædveorc (n.) facinus Gr. 2, 452. sg. dat. (for) þâm dædveorce 3504.

dæg (m.) dies Gr. 1, 260 (Nota); 264; 638. 2, 489; 490. 3, 351. sg. nom. dæg 130. 133. 143. gen. dæges (per diem Gr. 3, 131). ~ (ʒ nihtes) 2343. II, 500. Ex. 138, 27. Ps. 54, 8. u. sonst. Gr. 3, 133. dat. (tô ful monegum) dæge 725. (on lâst) ~ 2443. 'tô dæge þissum', hodie 1027. 3192. Gr. 3, 148. acc. dæg 682. 850. ~ (villan) 2770. pl. gen. daga. (feóvertig) ~ 1346; 1377. (þrage) ~ 1416. (ymb vorn) ~ 1433. Zu dem schwachen pl. gen. 'dagana' El. 193. und den in den Erläut. 147. von Grimm aufgeführten Beispielen, füge noch hinzu Ps. 118, 84: 'ealra dagena'. Ex. 29, 24: 'ymb feóvertig dagena rîmes'. Ex. 97, 8: 'his dagena rîm'. Ex. 159, 5: 'on his dagena tîd'. dat. dagum. on ~ 2358; 2658. tempore; in posterum. ~ (ʒ nihtum) die noctuque 3026. acc. dagas 307.

dægleóhta (m.) is, qui lumen diei est (vgl. Bosw. Dict. im Anhange): ein eigenthümlicher Ausdruck, der nur II, 167. vorkommt; passender

wäre, getrennt zu lesen: 'eálá dæg leóhta', o dies luminum, d. i. clarus, luminosus; oder mit dem Nachfolgenden verbunden: 'eálá dægleóhta, eálá dreám godes!', in welchem Falle 'dreám' auch auf dægleóhta' (pl. gen. von dægleóht (n.) lux diurna) zu beziehen wäre.

dægrêd (n.) aurora, diluculum Gr. 2, 253 (Nota); 421; 515. D. M. (I) 431. A. und El. XXX. XXXI. dat. (ær) dægrêde II, 467. acc. (on) dægrêd II, 405. und Ex. 204, 15.

dægrîm (m.) numerus dierum v. annorum; ætas, dies vitæ. Gr. 2, 429; 451. sg. gen. dægrîmes (vorn) 972; 1326. und 2591. dat. dægrîme (frôd) 2167. S. frôd und vorn.

dægsceald (m.) nubes; umbraculum. sg. gen. ~ es (hleó) 3008; eigentlich Tagschild (sceald, sceld für scyld). Lye schlägt l. c. die Aenderung 'dægsceades' vor; ohne Grund.

dægtîd (f.) tempus diurnum; tempus. sg. dat. (on þære) dægtîde 1653. pl. dat. dægtîdum Ex. 484, 23.

dægveorc (n.) pensum, opus diurnum Gr. 2, 429; 451; 535. sg. gen. (þäs) ~ es (deóp leán) 3244. und 3435. dat. (æt þâm) ~ e El. 146. (von dem πόνος ἀνδρῶν, der Kriegesarbeit, gesagt). acc. dægveorc 3080. 3447; ungewiss, was in der letzten Stelle gemeint ist; möglicherweise der Decalog.

dægvôma (m.) eigentl. fragor diei; aurora, prima lux. Gr. A. und El. XXX. D. M. 131. (dægrêdvôma A. 125. Ex. 179, 24: 'the rush of dawn' Thorpe). sg. nom. 'dægvôma becvom ofer gârsecges gin, morgen mære torht', aurora ingruit super oceani hiatum, prima lux clara et splendens 3273. dat. 'dægvôman bitveón', between the rush of day. Thorpe.

dæl (m.) pl. dælas, pars, portio, aliquid Gr. 1, 638. I, 359; 360; 361. 3, 74; 75. sg. nom. (unlytel) ~ 1608 und 2544. dat. (bûton) dæle 2144. acc. dæl 1494. ~ (ænigne) 1448. pl. acc. (eorðan) dælas II, 16.

dælan, dividere, partiri, distribuere; distribui, separari Gr. 1, 905. I, 359. Erl. 121. 171. præs. sg. 3. dæleð (yrfe) 2782. ~ (help ȝ hælo hæleða bearnum) II, 583. pl. 3. (vuldorfæstne vlite vide) ~ 2185. (rice) ~ 3467. præt. sg. 3. (holmas) dælde 146. ~ (magum æðelinga gestreón) 1065. (fæder fiellgesteald freóndum) ~ 1605. inf. dælan (vuldorfæstan vic) 26. (fleáme) ~ (somvist) 2273. (frætva) ~ 2823. ~ (ealde madmas) 3513. (goldhord) ~ 3520. (gâstes lufan vi ð gode) ~ 3539.

dal (m.) pars, divisio, vallis. Bv. gl. s. v. pl. dat. 'is þès middangeard dalum gedæled', est hæc tellus in partes divisa Ex. 105, 18. acc. (on þâ deópan) dalas, in abyssum 305.

dalu, o (f.) = dal, pars, vallis, abyssus. sg. nom. (ne dene, ne) dalu, (ne dûnscrafu) Ex. 199, 11. acc. (on þâs deópan) dalo 419.

deád, mortuus Gr. 1, 732. 2, 239; 262. 3, 522. I, 368. pl. nom. deáde 2127. II, 607. gen. deádra 2970. acc. deáde (fè ðan) 3195.

deáh; s. dûgan.

deal, superbus, superbiens; clarus Gr. I, 345; 346. Erl. S. 126. zu A. 1097. sg. nom. (fugel feðrum) deal Ex. 216, 10. (bærbeágum) deall 'with bearing-rings accoutred' Ex. 414, 18. Thorpe. acc. (fiðrum) dealne Ex. 332, 21. pl. nom. (dugeðum) dealle 1843. (æscum) ~ 'arm'd with spears' Ex. 404, 22. Thorpe.

dearnenga, occulte, clam Gr. 2, 357. ~ (bedrôg) 599. ~ (fordôn) 625. dearninga (hogde) Ex. 177, 13.

dearnunga = dearnenga Gr. I, 336. ~ (besvîcan) 448.

dearran, audere. R. Gr. §. 218. præs. sg. 1. dear 867. præt. sg. 3. dorste 1042. 2583.

deáv (m.) ros Gr. I, 367. 3, 388. sg. nom. ~ 3890. 'dreóseð deáv ȝ rên' Ex. 38, 19. ~ (feoll on eorðan) Ex. 412, 11. (svâ æðele) ~ (on Hermone) Ps. 132, 3.

deávdrias, 3795. 'ros agri' nach Lye; besser ist die Vermuthung Thorpe's 'deávdripas', guttæ roris.

deávig, roscidus. ~ (feþere) 3092. ~ (sceaftum) 3273. S. das folg. Wort.

deávigfeðera = ûrigfeðera (A. 29; 111.) Erl. S. 140. 'madidus pennas, poëtisches Epitheton für den Adler und Raben' Gr. l. c. (sang se vanna fugel) ~ 1979.

deáð (m.) mors Gr. I, 368. 2, 234; 262. D. M. 393. sg. nom. ~480. 2633. 3468., wo eigentlich 'ærdeáð' zu lesen ist; s. das Wort. gen. ~es (beám) 475; 489; 525; 642. ~ (beámes) 590. ~ (sveſn) 717. ~ (brôgan) 1033. ~ (scûvan) II, 456. ~ (bîdan) 919. dat. (nales) deáðe (svealt middangeardes), non obiit mortem terræ i. e. terrestrem 1200. (geofon) ~ (hveóp), oceanus resonuit morte i. e. moribundis 3376. acc. deáð II, 463; 666.

deáðbeám (m.) arbor mortifera Gr. 2, 451; 613. sg. gen. ~es (ofet) 634.

deáðdrepe (m.) ictus fatalis, letalis, Todesstreich. dat. deáðdrepe (drihte svâfon) 3424. drepe bedeutet 'ictus', von 'drepan' percutere, ferire. 'syððan he, æfter deáðe, drepe þrôvade, he suffered a blow' Kemble Beov. 3178.

deáðstede (m.) locus pugnæ, die Walstatt. sg. dat. (on) ~3518.

dêma (m.) iudex. sg. dat. (for) dêman II, 382. pl. nom. 'dêman, presbyteri' M. gl. 418. '~, satrapæ' M. gl. 429.

dêman, iudicare; imperare, imperium agere Gr. 1, 905. 2, 41. I, 361. mit dem dat. der Person; vgl. Gr. 4, 692., wo 'dêman' eine Stelle finden konnte. præs. sg. 3. dêmeð (manegum) 3471. pl. 3. dêmað (drihta bearnum) 1712. præt. sg. 3. 'he dêmde, taxaverat' M. gl. 371. pl. 3. dêmdon 17. inf. dêman II, 110. (uton) ~ (ve) II, 301. In den Psalmen sehr häufig.

deófol (m.) diabolus Gr. I, 370. D. M. (I) 551. R. Gr. §. 98. sg. gen. deófles (boda) 487. (þurh) ~ (cræft) 489. (þurh þæs) ~ (searo) 628. ~ (gespon) 717. (on) ~ (cræft) 820. (curon) ~ (cræft) 3550. ~ (spellunge) II, 639. dat. deófle 305. 584. pl. gen. deófla II, 321. ~ (menego) II, 112; 728. dat. deóflum 4267. (forsceóp tô) deóflum 308. ~ 4282.

deófoldæd (f.) facinus diabolicum, nefandum Gr. 2, 491. pl. dat. ~um 3536.

deófolgyld, deófulgild, deófolgield (n.) idola, simulacra; idolatria Gr. 2, 495. D. M. 72. (druron) ~, corruerunt idola 2976. (þâ wæron) deófugild (deorce hæðenra) Ps. 113, 12. deófolgyld (dysigra þeóda) Ps. 134, 15. dat. (viðsóc) deófulgildum El. 1041. 'þ ic leasingum, dumbum] deáfum deófolgieldum, gæstegeniðlum gaful onhâte' Ex. 251, 25. acc. deófulgild (tôdrâf) A. 1688. (þurh) deófolgield Ex. 245, 29. Das Wort scheint ein plurale tantum zu sein. S. noch diofulgild A. 141.

deófolvitga (m.) vates diabolicus, magus, veneficus. pl. nom. ~n 3646.

deóp, profundus Gr. 1, 732. Erl. 165. sg. nom. deóp 40. ~ (] dim) 105. (fiftena monnes elna) ~ 1393. ~ (leán), magnum præmium 3435. Gr. 2, 626. (hû hêh]) ~ II, 708. (þæs) ~, tam profundus 829. acc. neutr. deóp (wæter) 1326; 2869. ~ (ærende), solemnem nuncium 3447. masc. deópne (geþanc) 4052. pl. acc. (on þâ) deópan (dalas) 305. superl. sg. acc. masc. (þone) deópestan (drencflôda) 3293.

deóp (n.) profunditas. sg. acc. (garsecges) ~, maris profunditatem 3210.

deópe, adv. profunde, magnopere Gr. 3, 102. deópe (bête), magnopere rependam 2726.

deór (n.) animal, fera, bestia Gr. 1, 244; 643. 2, 266; 3, 359. I, 370. D. Spr. I, 28. sg. gen. 'deóres, bestiæ' M. gl. 381. pl. nom. (vildu) deór 1511; 3907; 4094. (carleásan) ~ 3095. gen. deóra (cênôst) 3251. ~ (gesîð) 4179. dat. deórum 4075.

deór, deóre, gratus, carus, pretiosus Gr. 1, 735. I, 370. sg. nom. deór (scûr) 3890. se ~a II, 545. deóre 261. 948. II, 82. dat. (in þæm) deóran (hâm) II, 220. pl. nom. deóre 3115. acc. ~ 2738. S. dŷr.

deorc, tenebrosus, obscurus Gr. 1, 732. 2, 281. I, 348. sg. gen. 'deorces, nigræ' M. gl. 416. acc. deorc 108. 133. deorcne (deáðes scûvan) II, 456. pl. nom. deorce II, 105.

deoreðsceaft (m.) iaculum, hasta Gr. 2, 520; 521. pl. dat. (under) ~um 1979. Vgl. dareð, daroð, deoreð, 'iaculum'. D. M. 397.

deórmôd, carus, dilectus; illustris Gr. 2, 572. Erl. 113. sg. nom. ~ A. 626. Ex. 159, 11. (sum bið) ~ (deófles gevinnes), 'fond of' Ex. 298, 22. Thorpe. acc. ~ (drohtað) Ex. 203, 22. pl. nom. ~e 3689. A. 1233. gen. deórmôdra (sîð) 3026.

derian, nocere, lædere, perdere Gr. I, 333. 4, 690. præt. sg. 3. derede 468. 3792. gerund. (me tô) derianne Ps. 26, 3.

dêð; s. dôn.

dihtig, valens Gr. I, 338. (ecgum) ~ 1988.

dim, dimmes, obscurus; nefandus Gr. I, 335; 336; 348. 2, 59. sg. nom. ~ (] deóp) 105. ~ (] þŷstre) 475. dat. (tô þissum) dimman (hâm) II, 112. acc. dimne (deáðes scûvan) II, 456. (on þâ) dimman (dæd) 683. (þone) ~ (hâm) II, 339. pl. nom. dimme II, 105.

din (f.) tintinnus; strepitus, fragor. pl. gen. dinna (mæst) II, 608. S. dyne.

dogor (m.) semissis diei; dies; vita Gr. I, 364. 2, 44. Erl. 154. Cod. Ex. 503, sg. nom. (þonne) dogor (beóð on moldvege min forðscriþen) Ex. 164, 14. pl. gen. dogora (rim) 1619; 2565. ~ (gehvâm), quovis die 2243. dogra (gehvâm) II, 583. ~ gehvâm Ex. 27, 9. 121, 21. 290, 10. ~ (gehvylce) Ex. 105, 23. ~ (gehvilcne) II, 244. dat. (æfter) dogrum Ex. 455, 17.

dôhte; s. dûgan.

dôhter, dôhtor (anom. f.) dat. dêhter Gr. 1, 646. sg. nom. dôhter 2604. dôhtor (voc.) 885. dat. dêhter. (fæder viðe) ~ Ex. 251, 7; aber auch 'dôhtor'. 'fram minre dôhtor' II, 440. acc. dôhtor. (sunu Ꝺ) ~ 921; 1224. pl. nom. dôhtor. 'tvâ ~ mine' 2459. 'his dôhtor tvâ' 2591. gen. dôhtra. (vorn suna Ꝺ) ~ 1216; 1634. (heorðverod suna Ꝺ) ~ 1600. (strŷnde suna Ꝺ) ~ 1134; 1148, in welchen zwei letzten Stellen allenfalls auch der acc. stehen könnte, welcher ebenso lautet; s. indessen 'strienan bearnes' 414. 'strŷnan bearna' 1166; 1234. 'strŷnde bearna' 1196; 1228. 'bearna strŷndon 1597. u. s. w. unter 'strŷnan' und 'gestrŷnan'; dagegen heisst es 'bearn âstrienan' (s. das Wort), nicht 'bearna'. dat. dôhtrum. (sunum Ꝺ) ~ 198; 1128; 1239; 1758.

dol (m.) stultitia, error; adi. stolidus, hæreticus Gr. I, 338. sg. nom. dol Ex. 303, 18. 402, 19. 408, 25. dat. (in) dolum (dreáme) Ex. 130, 8. sg. nom. (tô)dole, nimis stolidi, stolidissimi 339. acc. (esnas binde) ~ Ex. 410, 16. 'ne lât þû dole âfre þîn âbebod âhvâr tôveorpan' Ps. 118, 126.

dollice, stulte Gr. 3, 102. ~ 295. 'hi dollice þînre âgeban ânforlâton' Ps. 58, 10.

dôm (m.) iudicium, decretum; maiestas, imperium, potestas; victoria. Gr. 1, 638. I, 364. 2, 41; 441. 3, 488. sg. nom. dôm 3646. 3973. gen. dômes 2565. dat. dôme 56. 1604. 2076. 2132. 3499. II, 539. acc. dôm 3661. 3681. 3708. 3995. pl. gen. dôma 3449. acc. dômas 1619. 2576. 2931. S. aldordôm.

dômdæg (m.) dies iudicii, neuengl. 'doomsday' Gr. 2, 452; 489. sg. dat. (on) dômdæge II, 602. (æt) ~ Ex. 99, 3. ~ Ex. 100, 5.

dômeâdig, potestate instructus, potens, nobilis, beatus Gr. 2, 551; 574. sg. nom. ~ 1242. S. auch Ex. 101, 11. 145, 23. 159, 12. 259, 26. 503.

dômfæst, qui firmi iudicii est, qui sibi constat; potens = dômeâdig Gr. 2, 551; 559. sg. nom. ~ 1282. 1505. ~ (cyning) 1780; 2370; Ex. 192, 1. acc. dômfæstne (blâd) Ex. 469, 1. pl. gen. dômfæstra (dreám) Ex. 167, 6.

dômian, exaltare, extollere, celebrare. præs. pl. 3. dômige 3690. 3916.

dômleâs, dignitatis, potentiæ expers Gr. 2, 551. Bv. Gl. — pl. nom. dômleáse II, 233.

dôn, facere, agere; reddere. R. Gr. §. 212. præs. sg. 3. dêð 297. 823. pl. 3. dôð 990. 1201. dôn 2405. præt. sg. 3. dyde 705. 853. 1498. 1834. pl. 3. dydon 142. 1845. dædon (tô mete) 719. imperat. pl. 2. dôð 2317. inf. dôn 190. (hvyrft) ~ 1912. S. gedôn.

draca (m.) draco Gr. 2, 491. D. M. 652. sg. gen. ~n Ps. 73, 13. 14. (in) ~ (fæðme) El. 765. acc. ~n. 'þû ofer aspide miht eáðe gangan, ⁊ bealde nû basiliscan tredan, ⁊ leon ⁊ dracan liste gebygean' Ps. 90, 13. ~ Ps. 103, 25. pl. nom. dracan II, 98. acc. ~ (⁊ næddran) II, 339.

drâf; s. drîfan.

dreáh; s. dreógan.

dreám (m.) iubilum, gaudium; canor, modulatio, concentus Gr. 1, 638. 2, 146. 3, 488. I, 355; 368. sg. nom. (lâne) ~ 3460. (fæger) ~ II, 79. ~ (mid gode) II, 82. (voc.) 'eálâ dreám godes!' II, 167. gen. 'dreámes, psalmodiæ' M. gl. 351. dat. 'dreáme, harmoniâ, modulatione' M. gl. 383. ~ (benam) 56. (on) ~ (herigaŏ) 3475. acc. 'dreám, concentum' M. gl. 426. (gleám ⁊) ~ 12. (dreáma) ~ II, 316. pl. 'dreámas, concentus' M. gl. 431. (svâfon) ~ 2965. (eorðan) ~ 3548. gen. dreáma (leás) 40; 108; Gr. 2, 566. acc. 'dreámas, melodias' M. gl. 393. ~ 257. 482. (êce) ~ (sêcan) 3958.

dreámhæbbend, lætabundus Gr. 2, 589. pl. gen. dreámhæbbendra 81.

dreámleás, gaudii expers; moestus Gr. 2, 566. sg. nom. ~ 4075. 'Þ is dreámleás hûs' Ex. 99, 22.

dreárung (f.) destillatio. sg. nom. (dropena) ~ 3867. = 'dropena dreórung' Ex. 189, 23.

drêcan, dreccan, dreccean, vexare, affligere Gr. 1, 905. I, 361. Erl. 95. præs. sg. 3. (mec sorg) drêceŏ 2173. (ne hine viht) ~ Ex. 334, 1. pl. 3. (mîne fŷnd me) dreccead, 'affligit me inimicus' Ps. 42, 2. præt. sg. 3. drêhte 2243. S. noch 'gedrêhte' A. 39.

drencflôd (m.) diluvium. pl. gen. (þone deópestan) ~ a 3293.

dreógan, exercere, agere, patrare; ferre, pati, tolerare Gr. 1, 896. 2, 24. I, 368; 370; 371. Erl. 129. 169. præt. sg. 1. ic dreáh 2701. sg. 2. þû drûge 885. sg. 3. dreáh (? reste) 1423. (sibbe) ~ 2732. (Þ fæsten) ~, vincula toleravit 2978. pl. 1. ve drugon II, 256. pl. 3. drugon (drihtnes villan) 142. ~ (écne unrâd) 1930. ~ (Þ aglâc) 3756. inf. dreógan (râd) 23. ~ (mân) 190. (siŏas) ~ 2264. ~ (æfter dugeŏum) 2276. (veán ⁊ vîtu ⁊ vrace) ~ II, 186. (gevinn) ~ II, 233. gerund. tô dreóganne (villan) 2343. Die Form 'dreág' für 'dreáh', die mir im Cædmon nicht aufgestossen ist, kommt einigemal im Cod. Exoniensis vor; z. B. 'hû ic bendum fæst bisga unrim earfeŏa, dreág, yfel ormætu' Ex. 280, 9. 'dreág unstille vinnende vîga' Ex. 434, 24. 'ôŏer bisgo dreág' Ex. 438, 14. 'þurhhâtne lîg dreág' Ex. 185, 5. (im Gesange des Azarias).

dreór (m.) ? stillicidium; cruor, sanguis Gr. 3, 388. I, 370 dat. (mæges) dreóre 2901. ~ (gebôhte) 3080. (hlûtran) ~ Ex. 67. 12. ~ (druncene) A. 1003. ~ (besîêmed) A. 1475. acc. (âgeát) dreór 1027. (svât âtgôtan) ~ (tô foldan) Ex. 88, 34.

dreórig, cruentus; lugubris, tristis, moestus Gr. 2, 302. sg. nom. (helheóŏo) ~ II, 701. (þes dreórgra heáp) II, 395. acc. 'dreórig[ne], tristem' M. gl. 344.

dreórigmôd, tristis, moestus. pl. acc. dreórigmôd tê 2798. für dreórigmôde.

dreósan, cadere, ruere. præt. pl. 3. druron (deófolgyld) 2976. ~ (dômleáse) El. 995. Vgl. gedreás 3428.

drîfan, pellere Gr. 1, 896. I, 363; 358. præs. coni. sg. 3. (þ he on vræc) drîfe, ut in exilium mitteret 2785. præt. sg. 3. drâf (of vicum dreórigmôd tû) 2798. S. âdrîfan.

drîg, drî, aridus Gr. 1, 736. sg. dat. (on) drîgum Ps. 105, 9. acc. (vorhte his folme eác foldan) drîge Ps. 94, 5. pl. acc. drîge (stove) 164. S. auch drŷg.

driht, dryht (f.) comitatus, cohors; familia, multitudo, populus Gr. 2, 736. I, 343. sg. dat. (âsceáden fram þâre scîran) driht II, 178. pl. nom. drihte (svæfon) 3424. ? dryht Ex. 441, 2. gen. drihta 3008. dat. dryhtum Ex. 221, 14. 433, 25. S. drôhtaŏ, folcdriht.

driht, dryht (m.) homo, vir, dominus, princeps (vgl. drihten, dryhten). sg. nom. dryht (scôp) Ex. 494, 3. pl. gen. dryhta Ex. 411, 3. dryhta (bearn) Ex. 428, 21. ~ (bearna) Ex. 169, 31. drihta (bearnum) 990. 1712. Es fällt bisweilen schwer, die beiden 'driht' auseinanderzuhalten. S. auch die folgenden Wörter.

drihten, dryhten (m.) dominus, princeps. Gr. 1, 639; 2, 69; 170; 602. 3, 330. I, 338; 343. D. M. 20; 35. sg. nom. drihten 40. 240. 247. 251. 308. 512. 638. 642. 922. 1032. 1282. 1357. 1366. 1406. 1495. 1505. 1739. 1832. 1853. 2052. 2219. (voc.) 2297. 2346. 2820. 4279. dryhten 3605. gen. drihtenes II, 165. drihtnes 7. 130. 142. 190. 218. 256. 351. 529. 590. 683. 858. 1146. 1200. 1879. 2261. 2374. 2565. 2576. dryhtnes II, 68. dat. drihtne 105. 255. 257. 261. 339. 584. 739. 948. 972. 1242. 1812. 2276. 2413. dryhtene II, 44; 82. acc. drihten 295. 487. 504. 2537. 2745. pl. gen. drihtna (drihten) 634; 2247. dryhtna (dryhtne) A. 1152; Ex. 278, 7. dryhten hælend A. 1407. drihten god 'der Herrgott' II, 453. Vgl. freádrihten, freódrihten.

drihtenveard, dominus custos Gr. 2, 533. sg. nom. ~ 4052.

drihtfolc (n.) comitatus, comites, stipatio principis; multitudo, gens, natio Gr. 2, 452. sg. nom. 'micel ârisenŏ dryhtfolc tô dôme' Ex. 64, 23. pl. gen. drihtfolca (mæst) 3251; 3518. dryhtfolca (helm) Ex. 408, 24.

drihtlîc, drihtenlîc, principalis, dominicus; nobilis Gr. 2, 568. sg. nom. drihtlêcu (mæg) 2775. ~ lîcu (mæg) 1843. dat. 'on dryhtlîcestum dôme lifdon' Ex. 310, 35.

drihtlîce, (adv.) ut principem, dominum decet, principaliter 2132. Ex. 14, 32.

drihtneas (m. pl.) cadavera. Gr. Erl. XXVI. ofer drihtneum, super cadaveribus 3092.

drihtscipe (m.) principatus, dominatio, imperium Gr. 2, 452. sg. nom. ~ El. 451. gen. ~s 482. acc. drihtscipe 1194.

drihtveras (m. pl.) viri eiusdem tribus, gentis; gentiles, propinqui Gr. 2, 452. nom. ~ 1792. gen. drihtvera 2144.

drincan, bibere Gr. 1, 898. inf. ~ 4267. præt. pl. 3. druncon 2775. part. præt. druncen 1557. 2592. 2599. 2628. 3536.

drohtaŏ (m.) sedes, deversorium u. s. f.; Aufenthaltsort; refugium. S. die Anmerkung zu 1812. und droht Gr. 2, 204; auch M. gl. 350. 381. sg. acc. ~ (sêcan) 1812.

ropa (m.) gutta Gr. 1, 645. 2, 18. 3, 388. I, 389. sg. nom. 'svâ fæger dropa, þe on þas eorðan upon dreopaŏ', sicut stillicidia stillantia super terram Ps. 71, 6. pl. gen. dropena (dreárung) 3867. ~ II, 12. Vgl. Ex. 189, 23.

rŷg = drîg, aridus. pl. nom. drŷge 3212.

rŷman, iubilare Gr. 2, 149. I, 366. præs. sg. 3. drŷmeŏ Ex. 303, 19. præt. pl. 3. drŷmdon 2775. inf. drŷman Ex. 102, 27. part. præs. pl. gen. drŷmendra Ex. 222, 13.

rŷrmian, lugere. præt. sg. 3. drŷrmyde 2969.

lûgan, valere, probum esse. R. Gr. §. 218. præt. sg. 3. (seðe his heorte) deáh. præt. sg. 3. (ellen) dôhte 1283.

lugoŏ, duguŏ (f.) valor, virtus; commodum, honor; bona, opes; comitatus, satellites, socii; nobilitas, nobiles Gr. 1, 643. 2, 23; 257; 345. I, 341. Erl. XLIII. sg. nom. dugoŏ (forðgevât) 2970. 3475. ~ (Israhêla) 3020. dat. dugeðe 56. 4262. duguðe 1028. 1200. 1653. 3605. ?acc. dugoŏ (Egypta) 3429. duguðe 2018. pl. gen. dugeða 885. 967. 1505. 2358. 2576. dugoða 164. 3555. duguða 81. ~ (brûcan) 2658. ~ (helm) II, 165. dat. dugeðum 17. 927. 948. 1366. 1495. 1517. 2226. ~ (dêmaŏ) 1712. ~ (dealle) 1843. ~ (iecte) 2370. ~ (vealdeŏ) 4282. dugoðum El. 1160. duguðum (stêpan) 1853. (ic þe) ~ (stêpe) 2300. ~ 2317. 'tô duguðum þe', dir zu Gute, in tuum commodum 2814. ~ (vlance) 2413. ~ (bedêled) II, 123. Der dat. pl. wird biswellen auch adverbial gebraucht; z. B. 'duguðum geforan' prospere 1792. 'ealra þâra vundra, þe he dugeðum gefremede', honeste Ex. 155, 25. Vgl. 'mihtum', unter 'miht'.

dûn (f.) mons, collis. Gr. 1, 642. I, 365. Haupt's Zeitschr. 5, 216. sg. gen. (heáre) dûne 2588. acc. (steápe) dûne 2847. 2890. (heá) ~ 2871. (on) ~ II, 685. (on þâ) ~ (up) El. 716. pl. nom. (heá) dûna Ex. 193, 6. ~ (up heá) Ex. 443, 15. gen. (ealra) dûna Ps. 49, 11. acc. dûna (briceŏ) Ex. 420, 6. — 'of dûne', deorsum Gr. 3, 151.

duru (anom. f.) porta Gr. 1, 641; 647. I, 340. sg. acc. duru II, 382.

dust (m.) pulvis Gr. 2, 199. I, 341. (nach Thorpe ist es neutr. Gl. AA. s. v.) sg. dat. (deáde of) duste (ârisaŏ)II, 607.

dvelan = dvelian, gedvelian (Ps. 118, 176.), errare. Gr. 1, 255. præt. sg. 3. dveal 23. S. auch Haupt's Zeitschrift 5, 225.

dygel, digel, secretus, obscurus; profundus. sg. nom. seó dygle (stov) Ex. 115, 7. gen. dyglan (sveſnes) 3999. dat. dygle (stove) Ex. 111, 21. (on) digle A. 626. (þeáh ge hy in) dygle (ſremme) Ex. 130, 13. acc. (ymb svâ) digle (vyrd) El. 540. pl. gen. dygelra (gesceafta) Ex. 347, 26.

dygle, adv. secreto, profunde. (svâ) ~ (âhicgan) 3648. (ic tô þe) ~ (cleopode) Ps. 87, 1. Vgl. deogollice A. 621. dygollice Ps. 9, 28. 10, 2.

dyne (m.) sonitus, fragor Gr. 2, 210. I, 342. Erl. XXX. Haupt 5, 216. sg. nom. dyne (com) II, 395; 405. ~ (becom) II, 382. se ~ (becom) II, 467. Füge 'sveghleoðor cymeŏ' Ex. 358, 8. zu den in Grimm's Erl. angeführten Beispielen.

dŷr, dŷre = deóre, carus. sg. nom. (drihtne) dŷre 339; 1242. acc. (hæfst þe vi ð drihten) dŷrne (gevorhtne) 504. pl. dat. (dugeðum) dŷrum 1366. superlat. dŷrust 3554. 3555.

dŷran, carum habere Gr. I, 366. inf. dŷran 257.

dyrnan, occultare, celare Gr. 2, 168. Erl. 159. mit dem dat. der Person. præt. sg. 1. (ic þegnum þinum) dyrnde 2706. pl. 2. (seó rôd hâlig, þe ge mannum) dyrndun El. 625. inf. (dryhtnes æ) dyrnan El. 970. (his milde môd monnum) ~ Ps. 76, 8. (noldan hi heóra synna) ~ Ps. 77, 4.

dyrne, occultus, secretus; obscurus, tenebrosus, mit dem dat. der Person. sg. nom. dyrne (deófles boda) 487. (leódum) ~ El. 722. ~ (] degol) Ex. 40, 17. acc. (þurh) dyrne (geþanc) 529. (þurh) ~ (geþoht) Ex. 442, 13. pl. nom. 'dyrne, abdita' M. gl. 417. (ne sindon him dæda) ~ Ex. 65, 5. (dæda) ~ Ex. 130, 12; 131, 32. gen. dyrnra (gedvilda) Ex. 264, 22. dat. 'dyrnum, secretis' M. gl. 426. (Vgl. M. gl. 408. und das Subst. 'dyrne, secretum' Ex. 338, 16.). acc. (ne dô þû me) dyrne (þîne þâ deóran bebodu), 'ne absondas a me mandata tua' Ps. 118, 19. (þær he) ~ (vât deorce grundas) Ps. 134, 6. — dyrne, adv. secreto; Ps. 104, 2: 'þâ ic þe dyrne cigde'.

E.

Eá (anom. f.) aqua, flumen, fluvius Gr. 1, 647. 3, 381. I, 367. R. Gr. §. 85. D. M. 549. sg. nom. 'eá in flêde' 232; A. 1504.

eác, etiam, porro Gr. I, 368; 369. eác 751. 922. 1121. 1157. 1160. 1181. 1188. 1212. 1227. 1367. 1435. 1595. 1736. 2037. svylce eác, ita etiam, item, eodem modo 324. S. êc.

eácan, augere, augeri; accrescere, intumescere Gr. 1, 896. Hievon kommt häufig vor das part. præt. eácen, auctus, magnus, tumidus, turgens, impletus; besonders prægnans, Gr. 2, 166. I, 368. Erl. XXVI. Haupt 3, 146. Die Construction weisen die folg. Beispiele nach. eácen (feoh) 1512. (dôhtor) ~ Ex. 416, 13. (cræfte) ~ Ex. 492, 26. (heó væs magotimbre be Abrahame) ~ (vorden) 2230. (þurh bearnes gebyrd brŷd) ~ (vearð) Ex. 3, 19. 'bearn eácen godes, mighty child of God' Ex. 13, 20. Thorpe; richtiger wohl: das gotterfüllte Kind. So steht auch anderwärts der gen. bei eácen. 'næron ge svâ eácne môdgeþances' 3654. — (âr þŷ magotudre môdor være) ~ (be eorle) 2760. acc. eácenne (gâst) 4002. pl. nom. eácne (fuglas) 2152. (idesa vurdon) ~ 2600. Vgl. eácnian, concipere Haupt l. c.; 'for eácniendlicum, pro augendis' M. gl. 353. Diefb. 426. eáca, additamentum, incrementum Gr. I, 368. Ex. 125, 10. und unten s. v. feorheácen 204.

eád (m) possessio, opes, divitiæ, felicitas Gr. I, 368; 369. 2, 442. sg. gen. eádes 400. Jud. 139, 6. acc. (âgeaf eorðcunde) eád 1621. 2750. 3268. ~ (bryttedon) 1596; 1885; 4189. Für das von Grimm (D. M. 638.) vermuthete 'eád', mit der Bedeutung proles, ist bisher noch kein Beleg aufgefunden worden. Ebenso zweifelhaft ist. was Z. 3115.

unter 'eáde riht' zu verstehen ist. Thorpe, der annimmt, dass mehrere Theile der Handschrift dictirt und desshalb von dem Schreiber wiederholt Fehler gemacht worden sind, schlägt vor zu lesen: 'on þâm eorðrice' oder 'eardrice', was mir nicht genügt. Ich übersetze einstweilen: 'ad hoc (d. i. præterea) genitură iusti, stirpe cari', und gebe dem fem. 'eád' die Bedeutung: Geburt.

eádeg, eádig, felix, opulentus, dives, fortunatus Gr. 1, 733. 2, 291; 302; 574. I, 368. sg. nom. eádig 1103. ~ (on eorðan ærgestreónum) 2141. se eádga 1879. ~ (Abraham) 2856. se eadega (ver) 1471; 1556; 2226. ~ (Loth) 2589. ~ (eafora Thares) 2827. acc. eádge (eorðveian) 1872. eádigne (bearn)! II, 145. pl. acc. eádige (gâstas) 3473.

eaðor, edor, eder (m.) sepes, domus Gr. 1, 639. I, 351. 2, 122. Erl. 129. sg. noḥ. (eall) ~ A. 1637. acc. (eall) ~ (þ) ? n. 2551. S. edor, und vgl. eadorgeard 1182.

eafera, eafora (m.) proles mascula, natus, filius Gr. 1, 347; 350; 645. 2, 43; 133. sg. nom. eafora 1101. 1124. 1128. 1145. 1154. 1183. 1186. 1229. 1572. 1623. 1640. 1706. 2181. 2386. gen. eaforan 2321. dat. eaforan 1174. 1209. 2170. 2355. eaferan 3341. pl. nom. eaforan 619. 1057. 1246. 1596. 1610. 1676. 1700. 2127. 2177. 2204. dat. eaforum 547. 1343. 1410. 1540. 2216. eafrum 397. S. afera, afora.

eáge (n.) oculus Gr. 1, 646. 2, 421. I, 368. M. gl. 316. sg. dat. eágan 3108. pl. nom. eágan 561. gen. eágena A. 30. dat. eágum (oft verbunden mit vlîtan, seón, onlôcian u. s. f.) 107. 817. 974. 1788. 1818. 2102. 2423. 3936. II, 718. S. ége.

eahta, octo Gr. 1, 762. I, 337; 347. ~hund, octingenti 1118; 1135; 1145; 1156; 1174; 1186.

eal, eall, omnis Gr. 1, 245; 732. — eall 753. 1275. 1277. 1348. 1509. u. s. f. u. s. f. — ealles, omnino 1865. (Gr. 3, 92). S. unten 'nales, nalles, nalæs', non minus, non.

eálâ (Ausrufpartikel) o! (lâ! II, 458; 645; 732. El. 902. vâ lâ! 367.) Gr. 3, 289. — eálâ II, 165—169. neunmal! II, 318. Im Cod. Exon. und den Psalmen häufig.

eald, vetus (ealdra, ealdôst Gr. 3, 618.) Gr. 1, 252; 732. 2, 228. I, 346. S. auch yld. sg. nom. se ealda (feónd) El. 207. d. i. der Teufel. Vgl. se alda II, 34. se ealda deófol D. M. 941. dat. ealdan (fæder) 2602. pl. nom. (geónge) ealde 1202; 2446.

ealdfeónd (m.) hostis antiquus Gr. 2, 629. sg. nom. ~ Ex. 124, 7. gen. ~es Ex. 114, 18. pl. nom. ~as Ex. 115, 13; auch ealdfînd Ex. 464, 18. gen. ealdfeónda Ex. 130, 30. ~ (cyn) 3575. ~ (nið) Ex. 110, 24; 125, 29. dat. ~um 3970. El. 493. Jud. 140, 53.

ealdor (m.) princeps, dominus Gr. 1, 639. 2, 602. sg. nom. ealdor II, 375. (vuldres) ~ 1506. (heofna) ~ II, 569. (lifes) ~ Ps. 105, 10. dat. 'ealdre, tribuno' M. gl. 382. pl. nom. ealdras, parentes, patres Ps. 108, 14. S. aldor.

ealdor (m.) vita. sg. acc. (þîn) ealdor (nere) 2496. Das Subst. 'ealdornere, vitæ salus', findet sich Ex. 189, 4. — â tô ealdre, in perpetuum Ex.

446, 28. åva tô ~ Ex. 149, 7; 348, 22. æfre tô ~ Ex. 200, 13: 203, 12. ece tô ~ Ex. 237, 22. 281, 14. u. s. f. S. aldor.

ealdordôm (m.) auctoritas, principatus, magistratus. sg. dat. 'ealdordôme, auctoritate' M. gl. 383. ~ 'municipatu' M. gl. 392. acc. 'ealdordôm, auctoritatem' M. gl. 389. ~ 'tribunatum, principatum' M. gl. 349. ~ (âhôf) 1192. ~ (âgan) 3246. ~ (synnum âsvefede) 3264. S. aldordôm.

ealdorgedâl (n.) separatio vitæ, mors 1954 = aldorgedâl (w. m. s.)

ealdorman (m.) princeps, senator, subregulus, magistratus. sg. nom. ~ 'comes' M. gl. 427. dat. 'ealdormen, iudice, præside' M. gl. 401. pl. gen. 'ealdormanna, prætorum' M. gl. 423. 'procerum, iudicum' M. gl. 424. acc. ealdormen 4202.

ealdvêrig, malignus, miser (wie ealdfeónd; s. übrigens 'vêrig' El. 295. 388. vêrg 903.) ~ 2979.

ealhstede (m.) templum, delubrum; palatium, ædes regia Gr. 2, 527. D. M. 58. Erl. 137. Dfnb. 36. sg. dat. ~ 4192. Vgl. eolhstedas A. 1642.

eallbeorht = ælbeorht, (w. m. s.) pl. nom. (englas) eallbeorhte II, 523.

eallenga, omnino, prorsus Gr. 2, 357; 358. ~ (sveart) 474. Vgl. eallunga Dfnb. 41. Ex. 57, 23. Ps. 13, 2. 4. 15, 7. 8. 77, 45. 'svâ eallunga, ita prorsus' M. gl. 389. 414.

eallviht = allviht, (w. m. s.) pl. gen. (helm) ~a 113. (cyning) ~a 975.

eallvundor (n.) omne miraculum. pl. gen. eallvundra 3507.

ealogâl, cerevisiâ inebriatus Gr. 2, 560. pl. gen. ~ra (gylp) 2402. Vgl gâlmôd, lascivus Gr. 2, 664. An. A. S. 139, 3.

ealvalda = alvalda, (w. m. s.) ~ 246.

eapel = æppel. sg. gen. eaples (þigdon) II, 412.

earc (f.) cista, arca Gr. 1, 642. sg. nom. ~ 1308. 1418. dat. (of) ~e 1445. (ût of) ~ 1483. (on) ~ Ex. 479, 3. ~ (eallhâligra), 'arca sanctificationis tuæ' Ps. 131, 8. 'æt godes earce', in arca foederis 4269. und El. 400.

earcebord (n.) tabulatum, navis; vgl. bord. sg. acc. (under) ~ (lædan), in navem ducere 1352. (lâd under) ~ 1328. þ earcebord (heóld heofona freá) 1398. pl. dat. (beûtan) ~um 1349.

eard (m.) solum, terra, regio, sedes, domicilium, habitatio Gr. 1, 638. 2, 62; 226. 3, 395; 488. I, 346; 350; 353. sg. gen. eardes (breác) 1946. ~ (brûcað) A. 280. dat. (hveorfan of) ~e 1016. (âdrifest from) ~ 1029. (drâf of) ~ 2799. (of) ~ II, 93. acc. (gesæton) eard (þ êðyl) 959. ~ (þ êðel âgan) 4129. ~ (genâmon) 1648. Vgl. Ex. 184, 19. Ps. 139, 13. ~ (âlêfan tô æhte) II, 117. (ceósan ûs) ~ II, 205. (in heofonrice habban) ~ (mid englum) El. 621. pl. gen. earda (neósan) II, 114.

eardaleás, exul, extorris 2699. oder earda leás?

eardfæst, qui domicilium alicubi habet, incola, indigena Gr. 2, 559. (væs eafora þares in Filistêa folce) ~ 2828. 'þe eardfæst bỳð on Hierusalem, qui habitat in Hierusalem' Ps. 124, 1. 'þær he simle môt ~ vesan' Ex. 149, 8. acc. (ic vât) ~ne (ânne standan) Ex. 433, 1.

eardian, habitare, colere Gr. 1, 907. 2, 62; 229. inf. eardian Ex. 496, 24. (on þám fæstenne) eardigean 2585. In den Psalmen und dem Cod. Exon. häufig.

ēare (n.) auris. Gr. 2, 421. 3, 413. I, 368. Dfb. 62. M. gl. 316. pl. dat. (mid) eárum (gehêran) II, 172.

earfoð (f.) labor, molestia, tribulatio Gr. I, 346. 2, 257. D. Spr. 54. Die Declination bietet manches Eigenthümliche; ein Uebergehen in Formen des Neutrums ist unverkennbar. sg. (f. u. n. pl.) nom. (is him ôðer) earfeðu Ex. 78, 13. Þ his earfeðu eal gelumpe Ex. 113, 31. (nis me) earfeðe Ex. 166, 6. gen. earfoðes (feala) Ps. 70, 19. dat. (tô hyra) earfeða Ex. 115, 27. acc. þâ earfeðu 510. earfoðu Ps. 68, 27. þæt earfeðe Ex. 87, 21. pl. nom. þâ earfoðu (synd tôbræd) Ps. 24, 15. (þâ andveardan) earfoða Ps. 31, 7. (deorc) earfeðe (cnyssedan) Ps. 85, 6. gen. earfoða Ps. 16, 3. Ex. 457, 19. ~ (dæl), laboris aliquid 180; Gr. 3, 75; Ex. 485, 13. ~ (fela) Ex. 443, 33. earfeða (mæst) Ex. 114, 25. ~ (dæl) Ex. 331, 13. Ex. ~ (unrim) Ex. 280, 9. ~ (gemyndig) Ex. 286, 26. dat. earfeðum El. 699; 1292. Ps. 106, 5. acc. earfoðu Ps. 16, 4. 68, 27. earfeðu Ex. 72, 14. 74, 5. 89, 6. 272, 8. earfoðo II, 128. earfeðo A. 1486. earfeða Ex. 183, 18. Mehrere der obigen Formen mögen zu dem folg. Worte gehören.

earfoð, laboriosus, miser, ærumnosus Gr. 2, 271. ~ (mæcg) 4140. earfoðmecg Gr. 2, 506.

earfoðsîð (m.) iter molestum; ærumna Gr. 2, 519. sg. acc. ~ (ealne) Ex. 330, 30. pl. gen. ~a (bôt) 1471. acc. (findan) ~as 4174.

earg, earh, pravus, improbus, vecors Gr. 1, 732. 2, 62; 289. pl. gen. eargra (vorda) 577. 'eargra cempena, timidorum militum' M. gl. 346. dat. 'mid eargum, êgefullum, formidolosis' M. gl. 430. 'meticulosis' M. gl. 438. Vgl. 'earhlice, nîðlice, muliebriter' M. gl. 346.

eargrynd (m.) oceani, maris fundus. dat. (in) ~e 3842. acc. 'ŷþe geond eargrund' Ex. 188, 3. Vgl. earhgeblond Erl. XXXIV. u. 147. El. 239. Vgl. auch 'grynd' II, 333.

earm (m.) brachium Gr. 2, 146. 3, 403. M. gl. 317. Dfnb. 67. sg. acc. (viðˇ) earm II, 433. pl. gen. 'earma, lacertorum' M. gl. 441. dat. earmum 541.

earm, pauper, miser Gr. 1, 732. 2, 148. 3, 579. I, 346. Dfnb. 68. sg. nom. ~ II, 121. ~ (æglæce) II, 714. gen. (ordfruma) earmre (lâfe) 3670. pl. nom. earme (æglêcan) II, 73. gen. earmra (anbid) 3462. ~ (hleó) 4104. acc. (geond) earme (lâfe) 3598.

earme (adv.) misere, miserabiliter. (svâ) earme (gelamp) 1561.

earmlic, miser, miserandus, flebilis, tristis Gr. 2, 659. sg. nom. earmlic (ælda gedreag) Ex. 62, 11. ~ (ylda cvealm) A. 182. dat. 'on þære earmlican tide, ea tempestate' M. gl. 411. acc. earmlic (vîte) II, 637.

earmlice (adv.) misere 1686.

earmsceapen, miser Gr. 2, 165; 591. Gl. Beov. unter 'scapan'. nom. 4149. A. 1130. 1345. (voc.) Ex. 267, 20.

earmsceaða (m.) miser latro II, 57; konnte auch getrennt geschrieben werden. S. sceaða (Gr. 1, 645. D. M. 317.) 603. II, 72. synsceaða 55. gielpsceaða 96. u. s. f. unten s. v.

earnian, merere, demerere, sibi comparare Dfb. 74; mit folg. gen. Präs. sg. 3. 'earnað, merebitur' M. gl. 358. (ēcan dreámes, heofona hâmes) ~ Ex. 231, 4. pl. 4. earniað (ēcan lifes) Ex. 149, 25. præt. sg. 1. earnode (árna) Ex. 455, 11. sg. 3. ~ (ēces lifes) Ex. 65, 9. pl. 2. (ge þâs) earnedon Ex. 83, 2. imperat. earna (þê ára) 2275.

easta (m.) oriens, dat. eastan, ab oriente R. Gr. §. 339. Gr. I, 368. Dfnb. 108. easten 552. — eastan 803. 1643. 1788. 1796. Jud. 137, 5. ~ of Ongle Ex. 319, 6.

eastern, orientalis Gr. 2, 181; 388. easterne (vind) 314.

eastland (n.) terra orientalis; regio orientalis. pl. dat. (on) ~um 1048.

éástreám (m.) torrens aquæ, fluvius (s. êgstreám) Gr. 2, 444; 528. pl. nom. ~as 216.

éástreámŷð (f.) unda torrentis, maris / pl. nom. ~a 3903.

eastveg (m.) via orientalis. pl. dat. (on) eastvegum (sîð bihealdan) Ex. 205, 16. acc. (geläddon on) ~as 3587. (ofer) ~ (gesôhte) El. 256. (ofer) ~ (brohton) El. 995.

eáð, **eáðe** (adv.) facile, faciliter Gr. 3, 102. eáð 2052. A. 194. eáðe (Dfb. 61.) 48. A. 425. El. 1292 Ex. 117, 9. 314, 5. Ps. 72, 16. 129, 4. u. sonst oft. eáðôst, facillime 3568. Jud. 133, 33. 134, 24. eáðûst Ps. 76, 10.

eáðfynde, facile inventu = êðfynde (w. m. s.). ~ 1988. Bv. 275.

eáðmêdu (f.) animus facilis, clemens, humilis; humilitas. Das Wort wird gern zu adverbialen Umschreibungen gebraucht; besonders mit Hülfe der Präp. 'for' und 'mid' mit folg. dat. plur.; oder mit 'þurh' u. folg. acc. sg.; auch steht der dat. pl. allein adverbial. sg. acc. (min) eáðmêdu, 'humilitatem meam' Ps. 118, 153. 135, 24. (þurh) ~ humiliter Ex. 22, 29. 88, 20. 108, 17. pl. dat. eáðmêdum (vgl. Gr. Erl. 121.) humiliter A. 321. 979. El. 1088. 1101. Ex. 157, 15. (mid) ~ Ex. 131, 5. Ps. 130, 3. Jud. 136, 30. (for) ~ 3813. Ex. 186, 5. 'on minum eáðmêdum, in humilitate mea' Ps. 118, 50. 'he wæs on elne ȝ on eáðmêdum' Ex. 122, 2. eáðmêdu = eáðmetto. Ps. 9, 13: 'geseóh mîne eáðmetto, vide humilitatem meam'; dieselbe Verbindung nochmals Ps. 24, 16.

eáðmôd, humilis, facilis, lenis Gr. 2, 664. ~ 2275. pl. acc. þâ eáðmôdan, 'humiles' Ps. 33, 18.

ebbian, recedere, refluere Gr. 1, 907. 3, 384. præt. sg. 3. (lago) ebbade 1408.

êc, etiam f. eác Gr. I, 362. ~ 3123. 3823. II, 328.

êce, perpetuus, continuus, æternus; immortalis Gr. 1, 735. 3, 168. sg. nom. êce 1107. 1400. se êca 2362. 2891. II, 459. se êcea (god) 3202. 'án is êce god' A. 1717. 'êce ælmihtig' A. 249. êce (feónd) 1256. ~ (god) 593. ~ (drihten) 112. 922. 1739. 2052. 2297. 2346. 2626. 4234. D. M. 19. gen. êcan (dreámes) II, 169. ~ (drihtnes) 1879. êcean

(drihtnes) 7. acc. (drihten) êcne 3713. êce (sâule) 185. ~ (lâfe) 3299. 'in êce', in æternum 3217.

êce (adv.) perpetuo, continuo; æterne 20. 143. II, 98. 'êce to ealdre' Ex. 237, 22. '~ tô aldre' El. 1218.

ecg (f.) acies, lamina gladii, gladius Gr. 1, 265; 642. I, 334. D. M. 278. sg. nom. (seaxes) ecg Ex. 70, 20. (meces) ~ Ex. 330, 8. 'heard ecg cvacaƀ' El. 757. ~ (grymetode) 3337. dat. (væpnes) ecge 1824. (seaxes) ~ Ex. 408, 2. (mid billes) ~ A. 51. (sveordes under) ~, 'in gladio' Ps. 77, 62. pl. nom. ecge (væron scearpe) Ex. 415, 29. dat. ecgum (dihtig) 1988. ~ (ofþegde) 1997. ~ (sleán) 3342. (billa) ~ 4226. (mid sveordes) ~ Ps. 43, 4. (væfna) ~ A. 71. ~ (slógon) Jud. 138, 18.

ecgvæl (n.) strages gladio cæsorum, corpora cæsorum. 'fuglas slîtan on ecgvale' 2083. S. væl, val.

êcnis (f.) æternitas Gr. 2, 325. 'on êcnisse', in æternum 466. 'on êcnysse' Ps 110, 6; 111, 5. 'êcnes' ist in den Psalmen häufig.

êd = **eád** (w. m. s.), securitas, salus Gr. 2, 716. D. M. (I) 476. in der Nota. Noah's Arche heisst Z. 1400: 'êd monne' Heil, Rettung für den Menschen; Bosw. übersetzt diese Worte durch: 'regeneration of men'. S. Gr. 2, 757; 758.

edcer (m.) reditus Gr. 2, 758. sg. gen. edcerres II, 452. S. cyre und cerran.

edleán (n.) retributio, præmium Gr. 2, 220; 758. sg. nom. ~ Ps. 18, 10. A. 1229. gen. 'edleánes, recompensationis' M. gl. 354. dat. edleáne (gefeón) 1518. acc. edleán Ps. 27, 5. 6. 49, 22. 68, 23. 118, 112. 141, 9. S. eftleán (Ex. 68, 8.), endeleán, feorhleán.

edor = **eador** (w. m. s.). Gr. 1, 639. 2, 122. pl. acc. (inunder) edoras 2439. 2481.

edsceaft (f.) nova creatura; regeneratio Gr. 2, 758. acc. (ôƀ) ~e 3630.

edulstæf (m.) sustentaculum Gr. 2, 525. dat. (him tô) ~e 1114.

edvihta (m.)? opprobium. sg. dat. (æt) ~an 1948.

edvît (? n.) probrum, opprobrium; improperium (Ps.) Gr. 2, 683; 758. acc. (þe on) edvit (settan), ut probrum obiectare 2722. (him on) ~ (âsettaƀ) II, 640. (þurh) ~ II, 683. Das Wort findet sich in den Psalmen häufig.

efnan (æfnian, geæfnian Gl. Bv.) perpetrare, præstare, facere, committere Gr. 2, 168. Dfb. 1. præt. sg. 1. (ic þine bebodu) efnde Ps. 118, 143. (ic þîn bebod) efnede, 'mandata tua desiderabam' Ps. 118, 131. sg. 3. (unræd) efnde 3704. pl. 3. efndon El. 712. (unrihtdôm) ~ 3701. (his bebodu) efnedan, 'custodiebant præcepta eius' Ps. 98, 8 inf. efnan (þîn æ) Ps. 70, 3. (mine bebodu) ~ Ps. 88, 27. (his visfæst vord vynnum) ~ Ps. 102, 17. (þine bebodu) ~ Ps. 118, 21. (eáƀmêdu) ~ Ps. 118, 107.

efne (adv.) plane, commode; gerade, eben. Gr. 3, 102. ~3005. æqualiter. ~ þonne (3793.) oder ~ þâ (2292.) quum maxime. ~ 1153. 2338. S. emnes.

efngedǽlan, in partes æquales dividere. præt. sg. 3. efngedǽlde 3024.

êfstan, festinare; accelerare. præt. sg. 3. êfste 2866. imperat. 'êfste, ƿ þû me gefriðie, accelera, ut eripias me' Ps. 30, 2.

eft, iterum; retro (s. die folg. W.) Gr. 3, 626. I, 333. ~ 490. 745. 753. 759. 818. 879. 1113. 1338. 1408. 1410. 2274. 2431. 4079.

eftgestyrian, denuo excitare, allicere, imperare 565; konnte auch getreum geschrieben sein.

eftsîðian, iterum ire, redire Gr. 2, 903. ~ 4149.

êge = eáge (w. m. s.) oculus. pl. nom. (his) êgan (lôciað on his earman þearfan) Ps. 10, 5. dat. (lôcade mid) êgum II, 727.

egesa (m.) horror, terror, timor; tempestas Gr. 1, 645. 2, 271; 484; 525. 3, 526. I, 333. A. und El. XXXII. Erl. 143. D. M. 216. 217. Dfb. 2. ~ (gâsta veardes) 2860. ~ (freán ælmihtiges) 2705. 'forðon him þǽr egesa angrŷslic stôd, quia cecidit timor eorum super eos' Ps. 104, 33. 'ǽrðon þe him se egesa on ufan sǽte' Jud. 138, 60. gen. (við þæs) ~n (grŷre) 3984. (þurh) ~ (grŷre) 4110. dat. egesan (stôdon) 3130. (for freán) ~ 2584 ~ (geþreád) timore vexatus 2662. (acul for þâm) ~ 4243; A. 1267 (wo 'acol' anstatt 'âcôl' zu setzen ist); nochmals (acol on þâm) ~ 3642. acc. egesan 4058. (in) ~, in terrorem, zum Schrecken 4238. pl. nom. egesan (stôdon) tempestas ingruerat 3419. dat. egesum (geþreádne) 1859. S. blôdegesa.

egesful, **egesfull**, terribilis Gr. 2, 560. egesful 3624. Ex. 93, 20. 262, 7. 415, 28. egesfull 3434. Jud. 139, 4.

egeslîc, terribilis. sg. nom. ~ 4236. II, 435. dat. 'egeslîcum, horrisono' M. gl. 421. 'egeslîcre, minaci' M. gl. 421. pl. acc. egeslîcu (verd) 4072. Vgl. noch folg. zum Theil unterhaltende Glossen bei Mone: 'egislîc' M. gl. 334. 346. 347. 368. 370. 376. 391. 402. 405.

egle, molestus, difficilis, turbidus, crudelis Gr. Erl. 107. sg. nom. ~ (oferhyd) 4196. 'ne mæg þe ænig yfel egle veorðan' Ps. 90, 10. pl. nom. egle (vâron) Ex. 485, 20. dat. eglum (onfengum) Ex. 126, 24.

êgorhere (m.) exercitus maritimus; undæ, diluvium. sg. nom. ~ 1397. acc. ~ 1532.

êgorstreám (m.) fluctus maris; oceanus Gr. 2, 484; 528. A. und El. XXXIV. pl. nom. ~as (svearte svôgan) 1369.

egsa = egesa, Gr. 1, 268. sg. nom. (þæs ealdres) egsa (ne stŷreð) Ex. 127, 25. ~ (com) II, 394. se ~ (becom), corripuit, supervenit II, 407. ~ II, 381. gen. (bell) egsan (hveóp) 3050. (tô) ~ (grŷre) II, 455. ~ (grŷre) II, 727. ~ (þreá) Ex. 59, 3; 65, 34. 83, 32. dat. ~ (stôdon) 3065., wo indessen die Bemerkung nachzulesen ist. ~ (ne veorðeð forht on ferhðe) Ex. 57, 26. ~ (âfyrhte) Ex. 63, 16. ~ (geþreád) Ex. 95, 28. (acol for þâm) ~ Ex. 143, 20. ~ (geaclad) Ex. 258, 20. (vâron mid) ~ (âfyrhte) II, 386. (mid veres) ~ (genearvad) 917. acc. egsan II, 488. ~ (ondan) Ex. 136, 6. (við ofermægnes) ~ 2111. S. flôdegsa.

êgstreám (m.) torrens horroris; oceanus Gr. 2, 528. Gl. Bv. sg. dat. ~e (neáh) El. 66. acc. egstreám 1410. 'êhstreám sôhte' Ex. 283, 1.

ehtan, ehtian, sequi, persequi, odisse Gr. 1, 905. Dfb. 7. mit dem gen. der Person; aber auch mit dem acc. Præs. sg. 1. ic ehte (minra feónda) Ps. 17, 36. sg. 3. ehteð (þin) El. 927. pl. 3. (min) ehtaþ Ps. 7, 1; 26, 14. præt. sg. 3. (þæt) ehtode 3927. præt. sg. 3. (Godes engel heóra) ehte Ps. 34, 7. (he þearfendra þriste) ~ Ps. 108, 16. pl. 3. ehton (elþeóda) El. 139. (ûre) ~ Ps. 43, 9.

eiseg = egeslîc, eislîc, terribilis; nach Bosw. 'ferreus'. sg. dat. eisegan stefne II, 36. Vgl. 'mid eislîcum, furibundis' M. gl. 429.

elebeám (m.) olea. sg. gen. elebeámes (tvîg) 1468.

ellen (n.) vis, robur, virtus. (f.) Gr. 1, 643. I, 333. sg. nom. ~ 1283. 2841. gen. elnes 969. El. 828. (Erl. 157. wozu oben 'ânhydig' zu vgl.). dat. elne (gevurþod) 2131.

ellendâd (f.) magnum, insigne facinus Gr. 2, 447; 491. pl. gen. ~ a 481.

ellenrôf, virtute clarus, fortis Gr. 2, 573. sg. nom. ~ 1776. (beorn) ~ 1115. (eorl) ~ 1838. pl. nom. ellenrôfe 1869. 2031. (collenfyrhðe) ~ A. 350.

elles, alioquin, alias, aliter; neuengl. else. Gr. 3, 92; 93; 187. M. gl. 359; 396; 408. Dfnb. 37. ~ 20. 680. 1899.

ellor, alias, aliorsum. Dfnb 16. 37. ~ (scrîðan) 770. ~ (ceósan) 1862. ~ (sêcan êðelseld) 1890. ~ (sêcan viras uncûðe) 2727.

ellorfûs, peregre eundi cupidus, ad iter ingrèdiendum accinctus Gr. 2, 923. sg. nom. (gâst) ~ (gangan sceolde) 1603. acc. ellorfûsne A. 321. (hlâford) ~ Ex. 165, 11. (gâst onsendan) ~ A. 188. pl. nom. ellorfûse (hâlige gâstas) 2391. ~ (hveorfaþ) Ex. 430, 26.

ellþeódig, elþeódig, peregrinus; qui peregre est = ælþeódig Gr. 2, 302; 651. sg. nom. ~ 2623. 2673. acc. ~ 2695. pl. gen. ~ ra 1829. A. 16. dat. (eorlum) elþeódigum 3557.

eln (f.) ulna M. gl. 317. elne Dfnb. 34. pl. gen. (fîftena) elna (monnes) 1394.

elngemet (m.) mensura cubitalis; ulna, cubitus. pl. gen. (þreó hund lang) elngemeta 1304.

emne (s. efne), æqualiter, plane Gr. 2, 366. ~ 1937. A. 114. 221. 333. Ps. 9, 8. 28, 5.

encgel II, 588 = engel, w. m. s.

encgelcyn II, 368 = engelcyn, w. m. s.

ende (m.) finis, terminus Gr. 1, 252; 640. 3, 498. I, 334. sg. nom. ~ 6. 3633. dat. (â bûton) ende II, 317. acc. (ord ⁊) ende 3680. 'ôr ⁊ ende', initium et finem Ex. 492, 6.

endedæg (m.) dies ultimus, supremus Gr. 2, 447; 489. sg. nom. ~ 4196.

endeleán (n.) retributio, supplicium Gr. 2, 447; 504. sg. nom. (him þæs æfter becvom) yfel endeleán 3705.

enderîm (m.) numerus finalis, completus; numerus. sg. acc. (ârîman daga) enderim II, 12.

endestæf (m.) terminus, finis, mors Gr. 2, 447; 525. sg. nom. (þ hyre) endestæf (of gevindagum veorþan sceolde) Ex. 279, 8. 'se endestæf

earfeðmecgum veálíc veorþeð' Ex. 328, 2. 'forþoh hira deáðes býð deorc endestæf, quia non est declinatio (!) morti eorum' Ps. 72, 3. acc. ~ II, 543. 'hæfdon hie on rûne ȝ on rîmcræfte âvriten vælgrædige vera endestæf' A. 135.

enge, angustus Gr. I, 334. sg. dat. (fram þâm) engan (hofe) El. 711. pl. acc. enge (ânpaðas) 2987. S. æng.

enge (f.) angustiæ, locus angustus. dat. (of) enge (ût âhta lâdan) 1430.

engel (m.) angelus Gr. 2, 110. I, 334. ~ 292. 348. 579. 653 u. s. f. sehr häufig. Die Form: engyl kommt vor 262. und 293. S. auch ængel.

engelcyn (n.) genus, ordo angelorum. pl. gen. ~na 246. Vgl. 'cyn engla' 66.

eóde, eódon; s. gangan, gân.

eom; s. vesan.

eóred (n.) agmen, legio, turma, manus Gr. 2, 229; 534. I, 370; 373. Erl. 141. Dfnb. 188. sg. oder pl. nom. eóred (lixan) 3086. S. veóred, veórod.

eorl (m.) vir nobilis, comes; vir fortis, miles Gr. 2, 16; 99; 449; 602. I, 348. Gl. Bv. sg. nom. ~ 1177. 1223. 1838. 1881. 2080. 2438. 2529. dat. eorle 1640. 1989. 2016. 2760. pl. nom. eorlas 1820. 2040. gen. eorla 3190. 4191. dat. eorlum 1704. 2093. 2131. 2662.

eorpverod (u.) exercitus fuscus. 'So wird das Heer der Aegypter (3123.) genannt, im Gegensatze zu dem bleichen (vîgblâc 3133.) der Kinder Israel'; nach Grimm in Haupt's Zeitschr. 3, 152; 155. D. M. 1216., wonach die Bemerkung zu 3123. zu vervollständigen ist.

eorre, iratus Gr. I, 348. Erl. 149. 154. Gl. Bv. sg. nom. (ûs) eorre (gevearð) II, 263. ~ (gevorden) II, 430. pl. eorre (vâron) A. 47. S. yrre.

eorðbûend, terram colens; terricolæ Gr. 2, 589. Gl. Bv.; nur als Plural gebräuchlich. nom. (æðelingas ealle) ~ 1642. eorðbûende 3013. ~ (ealle) 1753; 2611. (ylde) ~ 221. (men) ~ 997. gen. pl. ~ra 1748. dat. ~um 1630. 1679. 4082.

eorðcund, terrestris Gr. 2, 565. sg. acc. ~e (eád) 1621.

eorðcyn (n.) genus terrestre; creatura Gr. 2, 501. sg. dat. (eallum) eorðcynne 3299.

eorðcyning (m.) rex, rex terræ, rex magnus Gr. 2, 428; 449; 501. Gl. Bv. pl. nom. (hvý ârisað) eorðcyningas, 'astiterunt reges terræ' Ps. 2, 2. (gegaderode vâron) eorðkyningas Ps. 47, 4. gen. (se visesta) eorðcyninga 3321. ~ (âhtgevealde) 3824. ~ (âhtgevealda) Ex. 186, 27. dat. eorðcyningum Ps. 76, 9. acc. eorðcyningas Ps. 88, 24.

eorðe (f.) terra, tellus Gr. 1, 253; 646. 2, 62; 236; 238. I, 350; 355. D. M. 229. D. Spr. 55. ~ 99. 600. 1012. 1139. 1512. 1781. u. s. f. u. s. f.

eorðlîc, terrestris, terrenus Gr. 2, 568. sg. nom. ~ (æðeling) 4042. ~ (dôm) Ex. 25, 25. ~ (éðel) Ex. 117, 30. acc. ~ (æðelu) Ex. 108, 5. pl. nom. 'þâ eorðlican feorhæbbendra, terreni cælibes' M. gl. 357. acc. (cliopode) eorðlice (menn tô geleáfan) Ps. 49, 1.

eorðrice (n.) tellus, orbis terrarum; solum Gr. 2, 449. sg. dat. (on) eorðrice 417; 452; 545.

eorðscræf (n.) caverna, spelunca Gr. 2, 449. Erl. 117. Gl. Bv. sg. dat. eorðscræfe A. 780. Ex. 291, 18. 443, 11. acc. (geond) eorðscræf 2589. pl. dat. (on) eorðscræfum, 'in sepulcris' Ps. 67, 7. acc. (geond) eorðscræfu, 'inferiora terræ' Ps. 62, 8. (geond þás) eorðscrafu Ex. 443, 27. S. scræf, scref.

eorðvela (m.) divitiæ terræ; fertilitas, abundantia Gr. 2, 449; 537. sg. dat. (eádge) eorðvelan 1872. Im Cod. Exon. mehrmals.

eóv; s. þû.

eóver, vester 1329. 1529.

eóvian, ostendere, monstrare. præt. sg. 3. eóvde (selfa), apparuit 2158. pl. 3. eóvdon 2050. part. præt. eóved (væs) 4058. S. ŷvian.

esl = **eaxl**, **exl** (w. m. s.) ? f. humerus Gr. 2, 110. sg. dat. (on) esle II, 682.

êsne (m.) vir, servus Gr. 1, 640. 2, 161. pl. nom. êsnas 3762. In den Psalmen sehr häufig.

esol (m.) asinus Gr. 1, 639. I, 334. pl. acc. esolas 2860.

êst (m.) favor, gratia, amor Gr. 1, 244; 255; 638. 2, 199. I, 361. sg. acc. (æðelinges) êst 2437. (ofer metodes) ~ 1246; 3692. pl. dat. êstum, libenter, grate (Gl. Bv.) 1946. 2350. Vgl. êstlice, libenter A. 292.

êste, mitis, favens (Gl. Bv.) ~ 1504. Bv. 1884. acc. (þurh Andreas) êste (lâre) A. 1692.

etan, edere; mit dem acc., oder dem gen., construirt. Gr. 1, 897. 2, 25. 4, 649. I, 335. Dfnb. 102. præt. sg. 1. (ic þâ blâde) æt 899. sg. 2. (þû) æte 890. (þ þû þisses ofætes) ~ 497. sg. 3. (heó þâ þæs ofætes) æt 596. pl. 2. (git) æton (beorhtan blæda) II, 484. ? æten II, 488. imperat. æt (þisses ofetes) 561. inf. (greot) etan 906. (þinne hlâf) ~ 932.

exl = **esl** (w. m. s.) sg. acc. (ofer) exle 2920. 'eaxla, humeri' M. gl.

êðan, ? inundare; improviso opprimere 3575; verschieden von 'eðian', odorari Ps. 113, 14; auch 'exhalare' El. 1107. Erl. 163. (vgl. unten 'êðm'). S. æðan, ŷðian.

êðel (m. u. n.) prædium avitum, allodium; solum patriæ, patria Gr. 2, 112. I, 361. sg. nom. (eard ȝ) êðel 4153. gen. êðles 2947. II, 329. dat. (on) êðle 1072. 1101. 1145. 1154. 1611. 1946. acc. êðel 924. 3596. (eard ȝ) ~ 4129. (vuldres) ~ (bûan) 83. (lifes) ~ 1570. (on) ~ 2125. S. æðel.

êðeldreám (m.) patriæ caritas. pl. acc. êþeldreámas (heold) 1601.

êðeleard (m.) domicilium avitum. pl. dat. (vunode) ~ um (Cananêa) 1940.

êðelland (n.) terra natalis, patria = êðellond Ex. 141, 17. 217, 12. sg. nom. (vera) ~ 1963. acc. (vera) ~ 1374. (on) ~ 3557.

êðelleás, patria carens, patria extorris. sg. dat. ~ um 3068. A. 74. pl. nom. ~ e 3462.

êðelmearc (f.) fines terræ alicuius; termini. sg. dat. (of Egypta) ~e 1762. 1868. (from Egypta) ~e 2201.

êðelriht (n.) ius patrium Gr. 2, 515. sg. gen. (vâron orvênan) ~es 3140. Ex. 115, 10. Vgl. folcriht 2951.

êðelseld (n.) sedes avita; habitatio, domicilium. sg. acc. ~ (sêcan) 1890.

êðelsetl (m.) = êðelseld Gr. 2, 519. sg. acc. (him þâ eard geceás ℨ) ~ 1921.

êðelstaðol (m.) habitatio; der bewohnbare Raum der Erde. pl. acc. ~as 94.

êðelstôl (m.) sedes avita; domicilium, habitatio natalis. Gl. Bv. Gr. 2, 528. sg. nom. ~ 1480. 1509. (engla) ~ Ex. 4, 13. acc. ~ 1480. (ealdne) ~ Ex. 326, 1.

êðelstov (f.) sedes, habitatio. sg. acc. ~e (geceás) 1048. 2718.

êðelturf (f.) patria, domicilium consuetum. Gl. Bv. sg. acc. (on þâ) ~ (lâdan) 1768. (on þâs) ~ (lâdan) 2671. S. das folg. W. u. êðyltyrf.

êðeltyrf (f.) = êðelturf. sg. dat. (of þâre) ~ 1729. (of þisse) ~, 'from this region of earth' Ex. 220, 17. Thorpe.

êðelveard (m.) custos terræ, præfectus terræ. Gr. 2, 533. Gl. Bv. s. v. varian. pl. acc. ~as 3573. Jud. 141, 63.

eðelþrym (m.) terræ patriæ maiestas. sg. acc. ~ 1628.

êðfynde = eáðfynde (w. m. s.) ~ 3508.

êðm (m.) odor; halitus, vapor. Gr. 1, 639. 'se svarta êðm' II, 705.

êðne ? adi. servilis, serviens = êsne 3596; oder êðen?

êðyl = êðel (w. m. s.) ~ 959. 1487.

êðylstæf (f.) columen, præsidium patriæ s. familiæ. seó eþylstæf 2217.

êðyltyrf = êðeltyrf. sg. dat. ~ 224. 2701. 2727.

F.

Fâcn, fâcen (n.) dolus Gr. 1, 643. 2, 160. I, 358. sg. nom. 'fâcn, fraus' M. gl. 405. dat. fâcne (besyrvan) 2674. ~ (gyldan) 3079. for fâcne (2685) oder tô fâcne (3739), dolose. acc. fâcen (ℨ fyrene) 1935. ~ (ℨ invit) 2408. pl. gen. fâcna (ânig) 2645. 'fâcna, mân, strophas, fraudes' M. gl. 389. S. fâcen.

fæc (n.) temporis spatium, tempus Gr. 3, 429. I, 331. Erl. 131. 148. M. gl. 421. sg. nom. 'hvil, fæc, intervallum' M. gl. 355. dat. (on svâ lytlum) fæce El. 959. acc. (ymb lytel) ~ 4199; El. 293; 384. 'brevi tempore'. (þurh lytel) ~ Ex. 115, 16. 504.

fâcen, fâcene, dolosus. Gr. 2, 175. I, 359. Erl. 151. sg. acc. (hæfde) fâcne (hyge) 441. pl. dat. fâcnum (vordum) II, 65.

fæder (anom. m.) pater Gr. 1, 331. 2, 43; 122; 225. 3, 320. D. M. 19. 20. sg. nom. fæder 1092. 1184. 1725. 1733. (ælmihtig) ~ 951. (bilvit) ~ 853. ~ (mancynnes) II, 312 = Ex. 456, 4. gen. fæder (flettgestealdes) 1605. ~ (flettgestealdum) 1070. ~ (ælmihtiges) 1773. (mines) ~ 2690; auch fæderes II, 582. dat. fæder 2594. ~ (on fultum) 971. ~ (on lâste)

1064. 1616. ~ (⁊ mêder) 1104. (ûssum) ~ (⁊ mèder on láste) 1569. (on his âgenum) ~ 1574. (heóra ealdan) ~ 2602. acc. fæder (⁊ môder) 194; 3300. pl. gen. (frôd) fædera (cyn) 2958.

fædera (m.) avunculus, patruus; propinquus, cognatus. sg. nom. ~ 1894. 2074.

fæderæðelo (f.) gens patria, prosapia; maiores nobiles. sg. acc. ~ 3290.

fæderen, paternus. ? dat. fæderne brêðer frumbearn, oder ist 'fædernes' zu lesen? Der Erstgeborne von seines Vaters Bruder.

fæderêðelstôl (m.) regnum paternum; patria. sg. acc. (ofgif) ~ 1742. (eard gestigan) ~ Ex. 32, 22.

fædergeard (m.) domus patris, domicilium paternum; patria. pl. dat. ~um (feor) 1049.

fæderrîce (n.) regnum patris; patria. Gr. 2, 517. sg. nom. (fæger folde ⁊) ~ Ex. 193, 10. dat. ~ II, 310. Ex. 30, 6. acc. (þ he ûsic geferge in) ~ Ex. 22, 2.

fæderyncyn (n.) genus patrum; patres, maiores. sg. dat. ~ne 3488. acc. þ fædrencyn Ex. 16, 4.

fæge, moribundus, devotus; debilis, ignavus. Gr. 1, 359; 360; 735. 2, 648. sg. nom. ~ (gâst) 3098. ~ (folc) El. 117. acc. (on) ~ (folc) 1377. pl. nom. fæge (svulton) A. 1530. ~ (crungon) 3410. ~ (þeóda) 1260. dat. fægum (stæfnum) 3391. acc. fæge (ferhðlocan) 3196.

fægen, hilaris, lætus. Gr. 2, 173. mit dem gen. oder auch dat. obi. ? ~ (freóbearnum) 2176. (wæron ealle þæs) ~ II, 436. A. 1042.

fæger, pulcher; suavis, bonus. Gr. 2, 135; 143. 3, 579. I, 331. nom. ~ 1482. II, 79; 458; 549. gen. fægre (foldan) 1652. acc. (vif) fæger (⁊ freólîc) 1716. (giestliðnysse) fægre 2441. (restestove) fægere 1462. pl. nom. fægre (freoðoþeávas) 79. acc. (víf scýne ⁊) fægere 1247. (þurh) fægir (vord) 896. — comparat. sg. nom. m. (þý) fægra 3328. acc. f. fægerro (idese) 1846. superlat. sg. acc. f. (freó) fægrôste 454.

fægere, fægre (adv.) pulchre, decenter, suaviter, benigne, benevole. fægere 210. 2345. fægre 1894. 1936. 2098. 2491. 2509. 3226.

fæhð, fæhðe, fæhðu, o (f.) inimicitia capitalis, odium internecivum; internecio. sg. nom. seó fæhðe II, 406. fæhðo Ex. 473, 22. gen. (se me) fæhðe (gemonige) 1025. dat. (feóvertig daga) fæhðe (ic ville on veras stælan) 1346. ~ (stæleð) II, 641. acc. fæhðe (gevorhte) 897. (þâ) fæhðo (gefremede) A. 1386. (þeáh ve) fæhðo (við þec gefremed hæbben) Ex. 23, 14. (sceal ic mines fela leófan) fæhðu (dreógan) Ex. 443, 7. Wahrscheinlich ist auch eine neutrale Form 'fæhð' anzunehmen, wozu, ausser den obigen Accusativformen auf o und u (die auch neutrale Pluralformen sein können), auch der acc. 'fehð' bestimmen möchte; 'se þe mec fehð ongeán ⁊ við mægenþisan minre genæsteð' Ex. 410, 1.

fæle, vendibilis, acceptus, gratus; auch fidelis, proprius, nach Grimm's Annahme in den Erl. S. 143. u. s. f., wo man das Nähere zu lesen nicht versäume. Gr. I, 331; 332. sg. nom. fæle (freónd) 2719. 2813. ~ (freoðoscealc) 2295. pl. nom. fæle (freoðoscealcas) 2491.

fæmne (f.) femina, uxor; auch virgo. Gr. 1, 359; 646. 2, 164. (Anm.) sg. nom. ~ 1716. 2220. (freólícu) ~ 881. 995. gen. (þurh) fæmnan (hâd) II, 496. dat. fæmnan 2295. acc. 'fæmnan, virginem' M. gl. 339. ~ 2256. ~ (freólícu) 184. pl. nom. fæmnan 2595. ~ (ꝺ vuduvan) 2005. dat. (onfôꝺ þâm) fæmnum 2465.

fær (n.) vehiculum, navis, receptaculum; iter, expeditio. Gr. 3, 575. Erl. 153. sg. nom. (fŷres) ~ (micel) 333. dat. fære (hrinon) 1389. (on) ~ 2372. acc. (þû þæt) ~ (gevyrc) 1302. ~ (Noes) 1318. ~ (sèleste) 1414. S. fèr.

fær (m.) dolus, timor; periculum. Gr. 3, 481. sg. nom. 'þonne se fær cymeꝺ' Ex. 449, 19. fær (godes) 4109. (þ væs) ~ (micel) El. 645. gen. (þæs) færes (on vènum) 2693. acc. fær (ongeton) 3381. Conyb. Illustr. S. 195. ~ (genam) Ex. 436, 11.

fær, subitus, subitaneus; terribilis, horridus; doch, wie es scheint, nur in Zusammensetzungen, wesshalb auch færbryne, færcyle, færspell u. s. f. zu schreiben ist. Vgl. auch Ausdrücke wie 'fyrnum ceald' 315. 806., und das adv. færinga, subito Ex. 158, 20. 233, 27. 271, 4. 19. Ps. 82, 10; ferner 'færlíc sâr', subitus dolor Ps. 47, 6., wovon das adv. færlíce, subito Ex. 290, 6.

færan, ire; venire. præs. sg. 3. færeꝺ (forst) 806. (valdend in þâs voruld) ~ II, 610.

færbryne (m.) magnum, terribile incendium, ardor vehemens. sg. acc. (viꝺ) færbryne 3001.

færcyle (m.) frigus magnum. sg. dat. færcyle 43.

færspell (m.) nuncius horrendus, improvisus, repentinus. sg. nom. færspell (becvom) 3064. gen. færspelles Ex. 165, 4. dat. (þâ væs seó fæmne for þâm) færspelle (egsan geaclad) Ex. 258, 19. acc. (svâ me þès âr boꝺaꝺ frêcne) færspell Ex. 259, 4.

færvundor (n.) miraculum repentinum, magnum. pl. gen. færvundra (sum) 3208.

fæsl (m.) soboles, proles, proventus, victus. Gr. 2, 52; 99. Graff Spr. 3, 374. sg. nom. ~ (cviclifigendra) 1305. dat. (tô) fæsle 1354. acc. (feora) fæsl 1325.

fæst, firmus, constans, tenax; fixus Gr. 2, 559; 579; 622. I, 331. Gl. Bv.; besonders häufig in der Zusammensetzung und mit dem dat. (instrum.). sg. nom. (on râꝺe) ~ 2639. (vîtum) ~ 3069. (tîrum) fæst 3830. acc. (rom brembrum) fæstne 2922. (fyrene) fæstan 4109. pl. dat. fæstum (fŷrclommum) II, 39. ~ (fæꝺmum) 3235.

fæste, firmiter, severiter; diligenter, accurate. Gr. 3, 102. ~ (bevrigen) 156. ~ (forbodene) 892. ~ (hel), cela diligenter 1830. ~ (myntеꝺ) 2176. ~ (forsâton) 2483. ~ (genearvoꝺ) 2597. ~ (gebunden) II, 326.

fæstan, ieiunare. præt. sg. 3. he fæste (feóvertig daga) II, 668.

fæsten (n.) firmamentum, locus munitus, castellum; captivitas, servitus. sg. nom. 'fæsten, municipium' M. gl. 380. 400. 412. dat. 'fæstene, municipio' M. gl. 401. 430. 'on fæstene, in claustrum' M. gl. 397. 'loce, fæstene, clustello' M. gl. 440. fæstenne 153. 2522. 2527. 2584.

II, 522. acc. (roderas) fæsten 148. ~ (sêcan) 2001. þ ~ (forstandan) 2515. ~ (dreáh) 2978. pl. nom. 'fæstenu, claustra' M. gl. 354. gen. þára fæstna (cûðôst) 4209.

fæsthydig, constans, fortis, firmus, tenax. sg. acc. ~ ne 1342. pl. gen. (fela bið) ~ra Ex. 339, 30.

fæstlîc, firmus; pertinax Gr. 2, 659. sg. nom. ~ (þreát) II, 327. acc. ~ne (ræd) 4103.

fæstlîce, firmiter. ~ (eard genâmon) 1647. (þ ve) ~ (ferhð staðelien) El. 428. compar. 'ic gelŷfe þê sêl ℸ þŷ fæstlîcor' El. 796.

fæðm, **fæðem** (m.) amplexus, cubitus, pugnus; sinus, pectus; tutela, custodia, carcer Gr. 1, 639. 2, 43; 146; 150; 602. I, 331. M. gl. 317. dat. (in dracan) fæðme El. 765. (feónda) ~ 3223. (hafað vîslîcu vord on) ~ 3455. (under) ~ 3779. acc. (gân on fremdes) fæðm 1966. (bodiað ofer foldan) ~ A. 336. (on) ~ (gebræc) 62. (lâded on fremdes) ~ 2625. pl. dat. fæðmum (þeahle) 1277. ~ (beþeahte) 3757. (vidum) ~ 3004. (fæstum) ~ 3235. (væl) ~ (sveóp) 3409. ~ (hilde gesceádan) 3433.

fâg, **fâh**, gen. **fâges**, versicolor, varius, insignis; inquinatus, pollutus. Gr. 1, 732. 2, 621. 622. I, 358., mit dem dat. der befleckenden oder auszeichnenden Sache. sg. nom. (veorm blædum) fâg A. 769. (sveord fŷrmâlum) ~ A. 1135. Erl. 127. fâh (vyrm) 896. (deáðe) ~ Ex. 95, 23. (synnum) ~ Ex. 276, 24. (dædum) ~ 3470; II, 157. (iudædum) ~ II, 187. (in oder iu? firenum) ~ II, 481. (mîðsynnum) ~ II, 181. dat. fâgum (vyrme) 901. ~ (mece) Jud. 134, 28. ~ (on flôre) II, 111. pl. dat. fâgum (sveordum) Jud. 137, 13. acc. (ofer) fâge (feldas) 3216.

fâh, pl. dat. **fâum**, inimicus, hostilis. Gr. 2, 751. I, 358. Erl. 106. 168. mit dem Personenobiect im dat. oder mit við und dem acc. — sg. nom. fâh 910. (Faraone) ~ (ℸ yrre) 1854. ~ (viðgod) II, 97; A. 1189., wo fâg zu verbessern ist. pl. dat. fâum (folmum) 62; 2478.

fâhver (m.) vir hostilis, hostis. pl. dat. fâhverum 1286.

fâmgian, spumare. Gr. 1, 908. 2, 306. præt. sg. 3. (flôd) fâmgode 3410.

fâmig, spumosus. sg. nom. ~ (scip) 1412. ~ (sæ) 1447. pl. nom. fâmige (flôdas) 2207. ~ (valcan) A. 1524. dat. 'famigum, spumosis' M. gl. 332.

fâmigbôsm (m.) maris sinus spumans. pl. gen. fâmigbôsma 3422.

fana (m.) vexillum. Gr. 3, 447. I, 327. Graff Spr. 3, 520. sg. nom. ~ 3177. dat. 'fanan, vexillo' M. gl. 429. pl. nom. 'fanan, labara' M. gl. 366.

fandian, tentare, experiri, probare; invenire, exquirere, indagare. Gr. 1, 907. 2, 35; 229; 240. Graff 3, 539. mit dem acc.; aber auch mit folg. gen. Præs. pl. 2. (imper.) 'fandiað, gustate' Ps. 33, 8. præt. sg. 3. fandôde 1431. pl. 3. fandôdon (m i n) Ps. 40, 6. fandedon (þone bryne) 3971. imperat. 'fanda min, proba me' Ps. 25, 2. inf. fandigan 2404.

fandung (f.) experimentum, inventio, indignatio. acc. (ôn) fandunge 1447.

fangan; s. fôn.

faran, ire, vadere, proficisci, perire; versari. Gr. 1, 896. I, 328. Graff 3, 548. præs. sg. 3. (swá þeós voruld) fareð Ex. 469, 23. coni. sg. 2. (þeáh þú mid ligenum) fâre 528. sg. 3. (þ he on þysne sîð) fâre 511. præt. sg. 3. fôr 1389. 1412. 2977. 3259. 3276. ~ (on fultum) 1959. pl. 3. fôron (tôsomne), concurrerunt 1977. ~ 3035. 3559. fôran 1795. 1969. 3022. 3101. imperat. far 1742. 'vade' M. gl. 431. inf. faran 905. ~ (tô . .) 553. ~ (on þysne sîð) 496. (vest) ~ 3571. ~ (ofer vong) Ex. 481, 10. S. færan, feran.

faru (f.) iter, expeditio, agmen; res moventes Gr. 1, 641. 3, 484. acc. (þîne) fare (lâdan) 1740. (se þâs) ~ (lâdeð) 3483. Vgl. volcenfaru 3897.

fâum; s. fâh.

feá, **feáva**, pauci; nonnulli. Gr. 1, 732. 3, 616. I, 356; 367; mit folg. gen. des plural; dat. feávum, feàm. — nóm. feá (âne), pauci tantum 2128. (heóra) feá 3844. dat. 'feám sîðum' A. 605; 817; Ex. 456, 11.

fea (n.) = feo, feoh, pecus, pecunia 3584.

feala, multum. Gr. I, 351. 3, 615. Erl. 160; mit folg. gen. ~ (vorda) 271. ~ (gevinnes) 321. ~ (veorna) A. 1490. ~ (mæla) El. 986. ~ (tîda) El. 1044. 'is nû feala siðþan forð gevitenra, frôdra ⁊ gôdra, þe ûs fore væron, gleavra gumena' El. 635. S. fela, feola.

feallan, cadere, ruere. Gr. 1, 895. I, 346; 348. præt. sg. 3. feôll (þâ tô foldan) A. 918. Gr. I, 372. pl. 3. feôllon (tô gebede) 774. ~ (on gebed) 844. ~ (on foldan) II, 535. ~ (tô foldan) II, 548. (feónda feorh) ~ (þicce) 2059. inf. feallan (lêt dôm ⁊ drihtscipe) 1193. (on væl) ~ 2033.

fealo, **fealu**, **fealva**, fulvus, flavus, aureus. Gr. 1, 734. 2, 189. I, 345. sg. nom. se fealva (holen), flava sambucus Ex. 437, 19. acc. (ofer) fealuvne (flôd) A. 421. fealone (streám) A. 1538. ~ (væg) Ex. 296, 19. fealo (lîg feormað) Ex. 213, 1. pl. nom. fealve (blôstman) Ex. 202, 24. ~ (fôtas) Ex. 219, 22. ~ (vegas) Ex. 289, 11. dat. 'fealevum, fulvis' M. gl. 441. acc. fealve (linde) 2039.

fearme (m.) coena, victus. Gr. 2, 146. Dfb. 96. dat. (mid) fearme 1389. S. feorm.

feásceaft, miser, pauper; privatus, orbatus, mit dem gen. des Mangelnden. — sg. nom. ~ 2169. 2815. 2830. ~ (hæle) Ex. 459, 5. ~ (hæleð) A. 1556. ~ (ides) 2263. (freónda) ~ 2094; 2473; 2693; A. 1129. acc. feásceaftne A. 367. (âfrêfran) ~ Ex. 11, 23. pl. acc. (âfrêfre) feásceafte Ex. 23, 13. Dasselbe 'feásceaftig' Ex. 307, 19.

feax (n.) cæsaries, comà; capilli, cincinni. Gr. 2, 63; 266. 3, 408. Graff 3, 446. M. gl. 316. sg. nom. ~ 3955. 'ne feax, ne fel' Ex. 278, 1. dat. 'feaxe, cæsarie' M. gl. 433. (bi) ~ (âhôn ⁊ âhebban) Ex. 256, 6. 'genam þâ þone hæðenan mannan fæste be feaxe sinum' Jud. 134, 17. S. auch 'fex, cæsaries' M. gl. 422. 'fexe, hære, capillatură' M. gl. 356. 'fexe, cæsarie' M. gl. 356. 'fexa, cincinnorum' M. gl. 416. 'fexa, hæra, crinibus' M. gl. 356.; ausserdem das adj. 'blondenfeax' und 'feaxhâr, hoary-headed' Ex. 487, 13. Thorpe.

fêdan, gignere, procreare, producere, in lucem edere, parere; alere, nutrire, educare Gr. I, 361. præs. sg. 2. (tyhst ûs ↄ) fêdest (teára hlâfe) 'cibabis nos pane lacrymarum' Ps. 79, 5. pl. 3. (lædaþ ↄ) fêdaþ 1293. præt. sg. 3. 'fêdde me be vætera staðum, super aquam refectionis educavit me' Ps. 22, 2. (ides eaforan) ~ 1050. pl. 3. (idesa eaforau) fêddon 1072. imperat. fêd (feora vocre) 1337. inf. fêdan 957. part. præt. fêded. (vearð eafora) ~ 1101; 1154; 1706. 'svâ man æt mêder biþ fêded, sicut ablactatus super matrem suam' Ps. 130, 4. Das Wort kommt in den Psalmen und im Cod. Exon. oft vor.

fela = **feala**, multum Gr. 3, 120. I, 334; 348; 351. indeclinabel, mit dem gen. verbunden. ~ 279. 443. 454. 476. 576. 619. 705. 785. 1632. 1718. 2193. 2327. 2691. II, 403. S. feola.

feld (m.) campus, planities Gr. 1, 638. 2, 226. 3, 395. I, 334; 349. Graff 3, 515. sg. acc. (gesôhton Sennera) feld 1662. (geseáh Sennera) ~ (vîdne) 4119. pl. gen. (on) felda (þâm), in eo camporum f. campo 3688. acc. (ofer fâge) feldas 3216.

feldhûs (n.) tentorium Gr. 2, 500. pl. gen. ~a (mæst) 3014. dat. ~um 3062. 3152.

feng (m.) amplexus; inclusio, custodia Gr. 2, 602. sg. nom. (fŷres) ~ Bv. 3525. acc. (under roderas) feng 98. (in fŷres) ~ El. 1287. (þurh fŷres) ~ Ex. 212, 24. (feónda) ~ Ex. 128, 20.

feo = **feoh**, pecus, pecunia; armenta, iumenta Graff 3, 428. gen. feos 2714. 'nânes feos ne vilnaþ' Ps. 14, 6. dat. (mid) feo (ↄ mid feorme) 2653. (mid) ~ (bicgaþ) Ex. 436, 37.

feoh (n.) pecus, pecunia; iumenta Gr. 1, 644. I, 348; 349. D. Spr. I, 28. nom. feoh 201. (eácen) ~ 1512. acc. feoh 1294. 1644. 2124. 2713. 2719.

feohsceat (m.) pecunia, divitiæ Gr. 2, 453. pl. dat. (viþ) feohsceattum, um Geld 4261.

feola, **feolo**, multum Gr. I, 348; 351. feola (herede) II, 161. ? feolo (þûsenda) II, 422.

feón, odisse, odio persequi. præs. sg. 3. (þê ƿ vif) feóþ 908. (bryne) feóþ (firena bearn) Ex. 97, 31. præt. pl. 3. (hie þe) feódon (þurh feóndscipe) El. 357. (þâ þe dryhtnes æ) ~ (þurh firencræft) Ex. 243, 21. (hi) feódan (ↄ fyldon) Ex. 44, 27.

feónd (m.) hostis, inimicus; dæmon, diabolus (besonders mit dem Artikel 'se feónd, se ealda feónd' u. dgl.) Gr. 1, 573. D. M. 553. sg. nom. (se) ~ 306; 686; 1442 (der Rabe so genannt). (êce) ~ 1256. (se ealda) ~ El. 207. ~ (in firenum fâh) II, 481. gen. feóndes (cræfte) 447. (þurh) ~ (cræft) 451. acc. feónd (geflêmed) II, 464. pl. nom. (þâ blâcan) feónd (forvurdon) II, 197. ~ (seondon rêðe) II, 104. gen. feónda (aldor), princeps dæmonum II, 76. ~ 313. 1041. 1254. 2059. 2092. 4215. dat. feóndum (þeóvian) 485. acc. feónd 57. (slôh ↄ fylde) ~ 2066. feóndas II, 226.

feóndræs (m.) impetus hostilis; facinus nefandum. acc. ~ (gefremede) 897. Vgl. 'beadumægnes ræs' 3258.

feóndscipe (f.) inimicitia Graff 3, 383. (þurh) ~ 607. 2316; (for) ~ 2685; auch feóndscype Ex. 30, 30. 243, 22.

feor, procul Gr. 3, 119; 625. I, 350; mit dem Dat. mit und ohne Präpositionen. ~ 2316. II, 40. ~ (ððe neáh) 1025; Ex. 262, 19. 211, 4. ~ (heónon) 2273; 2507. (fædergeardum) ~ 1049. (leódmagum) ~ 2688. ~ (from freómagum) 1035.

feor, feorh pl. nom. feoras und feorh (m.) homo, vir. pl. nom. (ful freólice) feorh 1612. gen. feora 1325. 1337. 3290. 3313. S. fir.

feor, feorh (n.) vita, anima, vis vitalis; tempus vitæ, ævum Gr. 2, 311. D. M. (I) 458; 477. (II) 291. sg. nom. ~ 905. gen. feores 3333. dat. feore (gesceódon) 3533. (þ me vrâðra sum) ~ (beneóte) 1825. ~ ~ (gebeorgan) 1832. 'tó vîdan feore', in perpetuum 3476; A. 1538. El. 1321. Ex. 82, 25; 152, 21. u. s. f. (S. auch 'víde ferh' Ex. 142, 12; 255, 23; 350, 1. 'víde ferg' Ex. 270, 19. und unten 'ferhð'). acc. feorh 184. 1519. ~ (gesealde) 1733. (nergean þín) ~ 2504. ~ (generigan) 2518. pl. nom. (feónda) feorh 2059. dat. feorum 1157. hæleða bearnum, fira) ~ Ex. 97, 19. acc. feorh 1380. ~ (heóra nergan) 1994. (gesealde) feorh 2946. S. aldor.

feorhbana (m.) homicida, interfector Gr. 2, 453. sg. dat. ~n 1017. pl. gen. 'feorhbanena, carnificum' M. gl. 378. acc. feorhbanan 2082. S. ferhðbana.

feorhberend, vivus, vivens. pl. gen. feorhberendra 1949. Ex. 420, 19.

feorhcvealm (m.) occisio, cædes Gr. 2, 453; 513. nom. (min fyll ȝ) ~ 1099. acc. ~ 1034. 'þeáh him feónda hloð feorhcvealm bude' Ex. 157, 6.

feorhdæg, pl. nom. ~ dagas (m.) dies vitæ, tempus vitæ, vita Gr. 2, 453; 489; 490. pl. gen. feorhdaga (vorn) 2352. = aldordæg Bv.

feorheácen, animans, animatus. pl. nom. ~o cynn, omne genus animantium 204. Vgl. 'feorhcyn, genus viventium' Gl. Bv. s. v. 'cyn'; Gr. 2, 453 und 501. dagegen 'anima'.

feorhgeborh (n.) vitæ securitas; refugium. acc. (he gelædde on) ~3298.

feorhleán (n.) præmium, donum vitæ. acc. þ feorhleán (fácne gyldan) 3079.

feorhnere (m.) vitæ servatio, salus, refugium Gr. 2, 453; 512. dat. (tó) ~ 3857; El. 897; Ex. 38, 21; 97, 28. acc. ~ 4024. Ex. 157, 10.

feorme, fiorme (m.) victus, prandium, coena Gr. I, 348; 351. Erl. 105. Gl. Bv. 'feorm, fearm' Dfb. 69. dat. (mid cnôsle fêran, mid) feorme 1725. (mid feo ȝ mid) ~ 2653. acc. (æhta lædan, feoh ȝ) feorme 144. 'tó fiorme, ad agapen, deliciem' M. gl. 429. Vgl. orfeorm A. 406. 1617. Ex. 255, 20. 316, 16. S. fearme.

feorran, e longinquo, eminus Gr. 3, 96; 119. Graff 3, 660. ~ 495. 2473. 2815. (neán ȝ) feorran 225. ~ (ðþe neán) 1043.

feorren = feorran. 'feorrenne, de longe' Graff l. c. ~ (cumenra) 1830. = feorran cumenra A. 24.

feorða, quartus Gr. 3, 637. (svilce is) seó feorðe 233.

feóver, gen. feóvera, quatuor Gr. 1, 762. I, 370. Graff 3, 670. ~ 216. 1329. 1541. 1691. gen. feóvera (sumne) 2195. dat. (from) feóverum (foldan sceátum) Ex. 55, 5. — 'feovere' Ex. 170, 5. 418, 10.

feóvertig, quadraginta Graff 3, 672. ~ (daga) 1346; 1377. dat. feóvertigum 1157.

fêr = fær, navis. dat. (of) fêre (ácumen) 1539. — Gr. I, 333. schreibt 'fêre'.

fêran, ire, proficisci Gr. I, 333; 361. præs. sg. 3. fêreð II, 390. pl. 3. (þá þe) fêraþ II, 655. præt. sg. 1. fêrde II, 496. sg. 1. fêrde II, 496. sg. 3. fêrede 2095. inf. fêran 849. 1725. 1740. 2392. 2753. 2793. 2843. 3594. 4215. part. præs. (folc) fêrende 1647; 2974.

ferhð (n.) vita; animus, anima Gr. I, 334. Erl. XXXIX. sg. nom. (þîn) ~ (bemearn) 2303. dat. ferhðe (forstolen), exanimatus, sui non compos 1573. (gevurþad) ~ 3924. on ferhðe 867; 1250. acc. (vîdan) ferhð 903. (ne lêt þû þîn) ~ (vesan sorgum âsæled) 2188. (viste) ~ (guman cearum on clommum) 2787. pl. acc. (þŷ lês him) ~ (getvæfe), nisi animum avertat 3048. Vgl. stiðferhð 107. 241. 1401. 1677.

ferhðbana = feorhbana Gr. 2, 485. sg. nom. (fyrst) ferhðbana 3328.

ferhðcearig, anxius, sollicitus animo 2211.

ferhðcôfa (m.) animi recessus, pectus. dat. (on) ferhðcôfan 2597; Ps. 108, 17. Vgl. ferhðloca, ferðloca.

ferhðloca (m.) animi claustrum; corpus, pectus; vir, homo Gr. 2, 506. Erl. XXXIX. dat. (on) ~n A. 1671. pl. acc. (fæge) ferhðlocan 3196. = ferðloca Ex. 247, 16. 256, 19. 287, 12. 288, 18.

ferian, vehere, ducere; deducere, comitari. præt. sg. 3. ferede 1392. 2083. pl. 3. feredon 1869. 2060. 3304. inf. ferian 2148. ferigean A. 824.

ferleósan = forleósan, perdere. part. præt. ferlorene 301.

ferð = ferhð, feorh. vîde ferð, in perpetuum, per omnem vitam 2980; Ex. 10, 36. u. s. f. Die Form 'ferð' begegnet überhaupt häufig im Cod. Exon.

feste = fæste (adv.) firmiter, arcte. ~ (gebunden) II, 58; 104.

fêt; s. fôt.

fetian, arcessere. Gl. Bv. inf. (hêht him) fetigean (tô) 2660. fetigan Jud. 132, 19. Vgl. El. 1053: 'Elene hêht Eusebium gefetian on fultum'; und El. 1161: 'hêht þâ gefetigean forð snotterne ricene tô rûne'. S. gefætian.

fêða (m.) pedes; phalanx, caterva Gr. 2, 238; 437. I, 361. Erl. 111. und 158. sg. nom. (se) fêða II, 458. (Judisc) ~ 3241. 'eórod sceal getrume rîdan, fæste fêða standan' Ex. 337, 13; aus welchem Citate man den Gegensatz von eórod (Reitergeschwader, turma) und fêða (Fussvolk, pedites, Infanterie) deutlich erkennt. dat. (on) fêðan II, 326; Ex. 265, 13. (cvið tô þâra synfulra sâvle) ~ Ex. 93, 1. pl. nom. (engla) fêðan II, 222. (fira cynnes fif þûsendo) fêðan (sæton reómigmôde) A. 591. ~ (trymedon eóredcestum) El. 35. gen. 'feðena, peditum' M. gl. 348. acc. (deáde) ~ 3195. ~ tvelfe 3154. þû here fŷsest) ~ (tô gefeohte) A. 1189.

fêðe (n.) pes, passus, gressus; via, semita. Gr. I, 361. Erl. 111. 158. sg. dat. fêðe (eódon) El. 844. ~ (spêdig) Ex. 296, 18. '[sum]sceal on fêðe lîf, seónobennum seoc, sâr cvânian' Ex. 328, 16. on fêðe (on

feorvegas nyde gongan) Ex. 328, 33. acc. (min) fêðe 378. ~ (ne sparode eorl) 2528. Ueber die Lesart fêðe 3404. s. m. die Anmerkung.

fêðegange (m.) pedes, Fussgänger. nom. ~ 2507.

fêðeleás, sine pede, ἄπους. sg. nom. ~ 905. pl. nom. (mec ÿða wrûgon) fêðeleáse Ex. 488, 5.

feðer (n. und f.) penna, ala Gr. 1, 643. 2, 123. 3, 410. pl. acc. feðera (onsceóc) 1466. (brædan) feðra Ex. 289, 13.

feðerhama (m.) pennæ tegentes, alæ. dat. (mid) feðerhaman 666.

feðerhoma = **feðerhama**. Gr. 2, 496. nom. ~ Ex. 217, 14. dat. (mid) feðerhoman 415.

fiersn (f.) calx, calcaneum; insidiæ; goth. fairzna. Gr. I, 352. Gl. Ul. 201. pl. acc. fiersna 910., wo man die Bemerkung nachlese. Vgl. fyrsn bei Bosw. s. v.

fîf, fîfe, quinque Gr. 1, 762. I, 363. Graff 3, 541. fif 1126. 1164. 1173. 1179. 1225. fife 1736.

fîftene, quindecim. gen. fîftena (elna) 1392. S. fîftyne.

fîftig, quinquaginta 1595. gen. fîftiges (elngemeta) 1302.

fîftyne, quindecim. acc. fîftyno (hund) 1146.

findan, invenire, incidere in aliquem, experiri. præs. sg. 3. findeð 2888. pl. 3. findað (gold] gymcyn) 225. (verþeóde on gevritum) ~ 3448. præt. sg. 3. fand 2035. fond 2543. Ex. 171, 2. coni. sg. 3. funde 453. (in sige) ~ 4060. pl. 3. (ðð þ hie eorðscræf) fundon 2589.

fir pl. nom. firas = **feor**, feoras (w. m. s.), homo, vir. Gl. A. S. pl. gen. fira (bearn) 406. (manna bearn) ~ 3325. ~ (flæschoman) A. 24; 160. dat. firum (gefræge) Ex. 197, 22. 'svå þ is ældum cûð, firum, on folce' Ex. 416, 15.

firen, firn (f.) crimen, scelus Gr. I, 336. Gl. Bv. Gl. Ul. 201. pl. gen. (feola) firna II, 161. dat. (in) firenum (fâh) II, 481. (fægea in) firnum II, 436. acc. firena (fremman) 19.

firendæd (f.) facinus scelestum, scelus, crimen Gr. 2, 453; 491. Gl. Bv. pl. gen. firendæda 2574. ~ (fela) Ex. 453, 35. ~ um (fâh) Ex. 62, 13; 99, 31. acc. firendæda Ex. 80, 11.

firenfull, scelestus; peccator. pl. nom. ~ e II, 65. Das Wort kommt in den Psalmen öfter vor; z. B. Ps. 57, 3. 81, 4. 124, 3. 128, 2. 3. 138, 16. 139, 4. 140, 12.; auch Ex. 135, 50.

firnum = **fyrnum**, horribiliter Bosw. ~ (þæs deóp) 829. S. fær.

flæsc (n.) caro Gr. 1, 359. 2, 277; 591. M. gl. 316. sg. nom. (þonne þin) ~ (lîgeð) 2182.

flæschoma (m.) tegmen carnis, caro; corpus, corpus mortuum Gr. 2, 496. Erl. XXXIX. sg. dat. (of) flæschoman. S. A. 24. 154. 160. Ex. 79, 29. 89, 32. 124, 29. 137, 13. 163, 35. 271, 28.

flân (f.) sagitta, iaculum. Gr. 3, 444. I, 358. Erl. 145. Gl. Bv. sg. gen. 'flâne þæs stânes, obelisci' M. gl. 403. acc. (við) flâne (feónda) 3166. pl. nom. (þine) flâna, 'tuæ sagittæ' Ps. 44, 7. gen. 'flâna

scûras' El. 117; Jud. 137, 67. dat. 'fyllaƀ heóra coceras mid flânum, paraverunt sagittas suas in pharetra' Ps. 10, 2. pl. acc. flân Ps. 7, 13. 'ne forhtast þû þê on dæge flân on lyfte' Ps. 90, 6. ~ Ex. 438, 23. Vielleicht ist das Wort auch als neutrum anzusetzen. S. gûƀflân.

fleám (m.) fuga Gr. 1, 368. 2, 186. Erl. 131. 134. dat. fleáme (nergan) 1995. ~ (dæ̂lan) 2273. (ic) ~ (dæ̂le) Ps. 54, 7. ~ (spôvan) A. 1544. (þâ vearƀ on) ~ A. 1386. (vurdon on) ~ 2068. acc. (on) fleám (gevât) 4131. (on) fleán (sceácan) Ex. 280, 17. (fram me) ~ (gedydan) Ps. 141, 5.

flêd (? n.) = flôd, flumen, fluctus. dat. (eá in) flêde 232. 'læt nû of þînum staþole streámas veallan eá in flêde' A. 1504.

flêma (m.) profugus Gr. 1, 645. nom. ~ 1017. Vgl. 'flŷman', und 'flŷmena, apostatarum' M. gl. 423.

fleógan, volare Gr. 1, 896; 897. I, 370. præt. sg. 3. fleáh 1451. 1460. II, 163. fleág Ex. 157, 9. ~ (giellende gâr) Ex. 326, 12. ~ Ex. 405, 1. inf. fleógan 415. 1436. 1445. 1474. 2572. II, 266.

fleón, fugere Gr. I, 370. præt. sg. 1. fleáh 2266. sg. 3. fleâh 1813. 1933. 3098. flugon 3132. 3381. inf. fleón 2256. 4029. part. præs. fleónde 2074.

fleótan, fluctuare; natare. præs. pl. 3. 'oft scipu scriþende scrinde fleótaƀ' Ps. 103, 24. part. præs. fleótende, pl. gen. fleótendra (ferƀ) Ex. 289, 26. acc. fleótende (hreáv) 1442.

flet (n.) atrium, domus, conclave Gr. 2, 453. 3, 429. I, 333. Graff 3, 360. sg. dat. (on) flette 2441; Ex. 429, 16. acc. (on) flet (beran) Ex. 437, 3; 438, 24. pl. acc. flet (ofgeafon) Ex. 290, 7.

fletgesteald (n.) domus, domicilium, sedes Gr. 2, 453; 527. sg. acc. flettgesteald 1605. pl. dat. (onfêng) fletgestealdum 1070.

fletpæƀ (m.) atrium; semita Gr. 2, 453; 513. pl. acc. flettpaƀas 2723., wo die Bemerkung nachzulesen ist.

flît (n.) contentio, certamen; scandalum Gr. 2, 14. (vgl. geflit El. 903. Ex. 271, 18. geflitu râ̂ran El. 443; 953. Erl. 150. on geflit, certatim Gr. 3, 155 = flîtmælum Gr. 3, 137. M. gl. 333.) sg. dat. (on) flitte 2066. Vgl. noch: 'flîtend, litigans' M. gl. 391. 'flîtcræft, dialectica' M. gl. 394. 'mid flîtcræftlicum, dialecticis' M. gl. 396. 'flîtera, schismaticorum' M. gl. 389. 'flîtfulles, dialecticæ' M. gl. 399. 'flîtfulra, dialecticorum' M. gl. 396.

flôd (n. und m.) flumen, fluctus, currentum maris Gr. 1, 364; 643. 2, 236; 493. 3, 383. sg. nom. flôd 204. 1293. 1381. 1393. 1414. ~ (ŷƀum veóll) A. 1546. ~ (blôde veóll) Bv. 2843. gen. 'flôdes, diluvii' M. gl. 381. dat. flôde 157. 167. 1291. 1318. 1452. 1539. 1595. acc. flôd 829. flôd blôd gevôd, sanguis pervasit fluctum 3391. pl. nom. 'flôd, fluenta' M. gl. 406. 'flôdas, reóhnysse, flustra' M. gl. 381. (fâmige) flôdas 2207. acc. (nive) flôdas 3291. S. drencflôd; lagoflôd 127., mereflôd 1336. 3432.

flôdblâc, maris pavidus. ~ (here) 3426.

flôdegsa (m.) horror aquarum, tempestas maris Gr. 2, 484. Gl. Bv. nom. ~ (becvom) 3375.

flôdvearda (m.) custos fluctus. ~ 3422.

flôdveg (m.) iter maris, sg. dat. ~e 3035. pl. acc. ~as. Ex. 309, 4. 418, 22. = flôtveg Ex. 475, 1.

flôr, flôre (f.) atrium, pavimentum; tabulatum Gr. I, 364. Gl. Bv. nom. flôr II, 39; 320. dat. (on) flôre II, 111. 'ætfealh mîn sâval flôre, adhæsit pavimento anima mea' Ps. 118, 25. acc. 'þ him þ heáfod vand forð on þâ flôre' Jud. 134, 41.

flôta (m.) nauta; auch navis, classis Gr. 2, 20. 3, 439. I, 339. Erl. XXXIV. Gl. Bv. sg. nom. flôta 3260. pl. nom. flôtan 3062. 3152; in allen drei Stellen 'nauta'; doch 'navis' z. B. in Folgendem: 'leóf vilcuma Frysan vife, þonne flôta stondeð, bîð his ceól cumen ȝ hŷre ceorl tô hâm' Ex. 339, 19.

flôtmon (m.) nauta Gr. 2, 507. 'flôtman, vicing, archipirata' M. gl. 414. pl. gen. flôtmonna (freá) 1470.

flŷg (m.) fuga; volatus. gen. flŷges (cunnode) Ex. 40, 28. dat. flŷge Ex. 123, 10. (on) flŷge (ȝ on flyhte) II, 113. 'vîð flŷge gâres' Ex. 297, 11.

flyht (f.) volatus; fuga Gr. 2, 24; 204; vielleicht nur 'volatus' allein. nom. (þæs fugles) flyht Ex. 40, 15. dat. 'fareð (nämlich der Phônix) feðrum snell flyhte on lyfte' Ex. 206, 8. 'svâ þone hâlgan (den Vogel Phônix) hringe betelda ð (näml. 'fugla cynn') flyhte on lyfte' Ex. 221, 25. 'þê on flyhte â þâ þenungc þrymme beveotigað', Subiect sind 'vuldres âras six', die Engel, Cherubim; El. 743.

flŷman, in exilium mittere Gr. 2, 149. præt. sg. 3. (ac hie god) flŷmde 2109. S. geflŷmed 3779.

fôh, in der Stelle II, 687., nach Ms. Jun. Th., würde zu 'fôn' gehören, w. m. s.

folc (n.) multitudo, turba, comitatus, comites, tribus, familia, populus Gr. 2, 280. 3, 473. I, 338; 341. Graff 3, 505. sg. nom. folc 1644. 1647. 2285. gen. folces 1193. 1663. 2308. 2483. 2660. dat. folce 1245. 2123. 2410. 2554. 2620. 2985. acc. folc 1210. 1227. 1291. 1377. 1724. 2017. 2500. pl. nom. folc 2090. ~ (geludon) 1547. (vîd) ~ (cenned væron) 1632. ~ (Cananéa ȝ Feretia) 1903. (bråd) ~ (cumað) 2327. ~ (unrim âvôcon) 2608. gen. folca 153. 666. 744. 2533. 2691. 3208. ~ (bearn) 1083. dat. folcum 2493. 3430. II, 561. acc. (geond) folc (monig) 233. S. gefolc.

folcbearn (n.) populi filius, unus e populo; indigena, vernaculus Gr. 2, 453. pl. nom. ~ 1754. dat. ~um 2188.

folccûð, celeber, clarus. ~ 3336.

folccyning (m.) rex populi, rex Gr. 2, 453; 454. sg. dat. ~e 2748. pl. nom. ~as 1969. 2068.

folcdriht, folcdryht (f.) comitatus, multitudo hominum, concilium. acc. folcdriht (vera) 1257; Ex. 66, 5.

folcefiren (f.) crimen manifestum. pl. nom. folcefirena 2404.

folcegetrum (m.) comitatus, caterva. dat. ~e 2041. S. 'folcgetrum' und 'getrum' 3263.

folcfreá (m.) dominus populi; dominus Gr. 2, 454. D. M. 191. sg. dat. ~n 1846. S. ágendfreá, freá drihten (unter 'drihten'), liffreá.

folcgesíð (m.) comes popularis; popularis, contribulis; da 'gesíð' später auch als Ehrentitel (= comes) gebraucht wurde; so könnte 'folcgesíð' auch 'vir nobilis' bedeuten. pl. nom. folcgesíðas 2128. dat. folcgesíðum 3928. S. gesíð; gesíðmægen Ex. 339, 4.

folcgestealla (m.) comes militiæ, consors, socius belli Gr. 2, 454; 527. Gl. Bv. pl. gen. folcgestealna 271. acc. folcgestealla 287.

folcgestreón (f.) gaza publica; res pretiosæ Gr. 2, 454; 528. pl. dat. ~um 1976.

folcgetæl (? n.) numerus populi; populus totus, multitudo incolarum. dat. (álesen on) folcgetæl 3158. Vgl. 'rímgetæl' 1415. 'getalum myclum' 1682. u. folctal.

folcgetrum = folcegetrum. pl. nom. (ðæt) folcgetrume (gefaren hæfdon) 1982. Vgl. gárgetrum Ex. 42, 18.

folcmægen (n.) vis, potentia populi; populus, natio Gr. 2, 454. sg. nom. ~ 3276. 3703.

folcmægð (f.) tribus, natio pl. gen. ~a (fruman) 1272. ~byht 2207.

folcmære, celeber, frequens hominibus. pl. acc. (ofer) folcmæro (land) 1795.

folcriht (n.) ius populi, ius publicum; iura populi Gr. 2, 454. sg. acc. ~2951.

folcscearu (f.) sectio populi; gens, tribus, populus, natio; auch 'regio' Gr. 2, 454; 522. "allodium, opposed to beneficium, as 'folcland' to 'bócland'; provincia, natio Cod. Verc." Gl. Bv. v. sceran. Im Cædmon hat das Wort nur die Bedeutung von 'populus, natio' u. dgl. sg. dat. folcsceare 1866. 2471. 2674. 2823. El. 967. folcscére El. 403.

folcstede (m.) locus populi, metropolis, urbs; locus pugnæ, proelii Gr. 2, 454; 527. Gl. Bv. sg. nom. ~ (gumena) A. 20. dat. folcstede A. 179. Jud. 140, 61. acc. folcstede 2195. pl. nom. folcstede 1927.

folcstyde = folcstede. sg. dat. (from þám) folcstyde 1995.

folcsveót (m.) multitudo populi, caterva, manus Gr. 2, 454. pl. gen. ~a 3506. S. sveót 3149. 3425.

folctal (f.) enumeratio populi, genealogia. dat. ~e 3308.

folctoga (m.) dux populi, dux, princeps Gr. 2, 437; 454; 529. Gl. Bv. sg. nom. (from) ~ 2943; Ex. 156, 13. ~ 4173. 4242. gen. ~n Jud. 132, 43. dat. ~n 3626. Ex. 256, 1. acc. (fromne) ~n 1956. pl. nom. (frome) folctogan A. 8. acc. ~ 3183. 4045. Jud. 137, 12.

folcveras (m. pl.) populares; incolæ, homines Gr. 2, 454; 534. nom. ~ 222. 1840.

fold (f.) terra. sg. nom. ~ 150. Hiemit zusammengesetzt 'folcbúend' = eorðbúend, e, incola, incolæ (pl.) Ps. 64, 10. Ex. 154, 17. El. 1014. Ex. 54, 14. 72, 25. 465, 9. 17. foldbúendra Ex. 106, 2. foldbúendum

Ex. 186, 24. foldgræf, sepulcrum, tumulus El. 844. pl. dat. (ârisan of) foldgrafum Ex. 63, 27.

folde (f.) terra, solum, campus Gr. 1, 646. 2, 228. D. M. 229. Gl. Bv. nom. folde 116. 157. 215. 1015. 1555. 1759. 1964. 2198. II, 214. gen. foldan 3298. ~ (scéát) Ex. 5, 21. ~ (sceátas) 1529. Ex. 445, 20. ~ (sceáttas), terræ partes, regiones 3357. (fægre) ~ 1652. 'geond ~ bearn' inter terræ filios i. e. homines 1658. (unlytel dæl sidre) ~, 'vastæ terræ' 2545. dat. (ofer) foldan 1083. (on) ~ 1482. (from) ~ (up) 2571. (æfter) ~, wie 'æfter burgum' gebraucht, passim, ubique 3325. (under) ~ 3465. (tó) ~ II, 496; 548. ~ (befolen) 4077. acc. (bráde) foldan 1746. (ofer) ~ 154. II, 266. (on) ~ II, 535. ~ II, 687. Vgl. 'sæfoldan dæl' 222.

foldveg (m.) via terræ, iter; terra Gr. 2, 537. 'via terrena' Gl. Bv. dat. foldvege 2504. 2867. ~ (fêran tó Judéum) El. 215. (on) ~ 2044. 'nis þ uneáðe eallvealdan gode tó gefremmanne on ~' A. 206. 'tó gecýþenne cvicra ængum on foldvege fira cynnes' Ex. 177, 8. 'andveard ne mæg on þissum foldvege feónd gebidan', in hac terra Ex. 93, 22. Dieselbe Bedeutung hat 'eorðveg'; 'on eorðvege' El. 1015. Ex. 209, 29. 'of eorðvegum up gefêran' El. 735.

folgian, sequi Gr. 1, 907. I, 338. Graff 3, 507. præt. sg. 3. folgade Ex. 419, 8. 495, 4. þ folgode 2378. inf. folgian Ex. 164, 25. part. præt. folgad II, 561.

folgað, folgoð (m.) id, quod sequitur, sequela; pompa, comites, sectatores, servitores, pedissequi Gr. 2, 254; aber auch 'is, quem sequimur, dominus'. sg. acc. (fægerne folgað) II, 331. pl. gen. 'habbað folgoða cyst mid cyninge' Ex. 24, 26. Zu der zweiten Bedeutung gehören: Ex. 379, 25: 'áhte ic fela vintra folgað tilne, holdne hláford'; und Ex. 442, 8: 'hæfde ic uhtceare, hvær min leódfruma londes være; þá ic me fêran gevât folgað sêcan' Ex. 442, 8.

folm (m. und f.) manus Gr. 1, 642. 3, 404. Graff 3, 517. sg. dat. folme A. 1134. acc. (oder pl. acc.?) 'for þám næglum, þe þæs nergendes fêt þurhvôdon ⁊ his folme svá some' El. 1066. pl. dat. folmum 980. 1007. 1092. 2165. 2478. 2807. 2900. 3166. 3325. 3336. II, 714. Auch findet sich die masculine Pluralform 'folmás', und ausser der obigen starken Femininalform, noch die schwache 'folme' Gr. 2, 148. I, 338; 78. fêt ⁊ folme sg. nom. oder pl. nom.?) Ex. 413, 17.

fôn, fangan, capere, prehendere; accipere, incipere. præt. sg. 3. (gârbeámes) fêng? 1175; mit dem gen. wird es auch sonst construirt (z. B. fara fêng, incepi iter Bv. 1150.); dagegen mit dem Dativ in in der Verbindung 'fôn tó þám rîce', regnum adire, incipere. Bosw. Th. Gl. AS. imperat. fôh II, 687. inf. fôn 287. Die Composita sind häufiger; z. B. befôn, onfôn.

fond; s. findan.

fôr; s. faran.

fôr (f.) via, iter, expeditio Gr. 2, 736. sg. dat. (fýsan tó) fôre 2854. (svift væs on) ~ Ex. 434, 20. acc. (ôr ne) fôre 1003. 'ne durfon ge on

þâ fôre frætve lâdan' A. 337. (frécne) ~, iter periculosum Ex. 136, 8. 'mec min fæder on þâs fôre tô þe hider onsende' Ex. 261, 27.

for (præp. mit dem dat. und acc.) ante, præ, coram; 'pro, ob' M. gl. 402. 438. Gr. 2, 724; 725; 726; 851. mit dem acc. 'for þe andveardne' in præsentiam tuam 868.

foran (præp. mit dem dat., und adv.) ex adverso, ante, præ, præceps Gl. Bv. (him) ~ 3101. ~ (tô þeódne) 3611. ~ (tô þâm hâðenan) 3951. ~ (âfeallan) 4074. S. beforan.

forbærnan, comburere, consumere. præt. sg. 3. þ he forbærnde 3052. 'forbærnde, exarsit' M. gl. 360. inf. (lic) forbærnan 2852. part. præt. forbærned (beorhhleoðu) 2999. S. bærnan.

forbêgan, flectere, deprimere, imminuere, opprimere; confringere. præs. coni. pl. 2. (þ ge gûðfreán gylp) forbêgan! A. 1334. Erl. 131. præt. sg. 3. (he helleduru forbræc þ) forbêgde II, 469. part. præt. (þær væs môdigra mægen) forbêged A. 1571. S. bêgan, forbîgan.

forbeódan, prohibere, dehortari Gr. 2, 852. præt. sg. 3. forbeád 633. 642. (vordum) ~ 878. 'forbêd, compescuit' M. gl. 381. inf. 'hvylc hlâford mæg ûs forbeódan ûrne villan?' Ps. 11, 4. part. præt. pl. (vâron inc) forbodene 892. 'forbodene edcyrr, interdictum liminium' M. gl. 385. 'þâ forbodenan, vetitos' M. gl. 367. 'forbude prohiberet' M. gl. 435.

forberstan, disrumpi, confringi, opprimi Gr. 2, 855. præs. sg. 3. (me þæs vên nâfre) forbirsteð (in breóstum), deficiet Ex. 236, 2. præt. sg. 3. (eall) forbærst Ex. 70, 13. part. præt. (beót væs) forborsten 70.

forbîgan, forbŷgan, forbîgean = **forbêgan**. præt. sg. 3. 'he forbeáh, declinavit' M. gl. 432. (bælc) forbîgde 54. (heáp) forbŷgde Ex. 46, 3. pl. 3. (siðþan hy Ingeldes ord) forbigdan Ex. 321, 19. part. præt. (vearð bælc) forbîged Jud. 139, 24. (væs) ~ (þrym) 70. Vgl. 'forbûgað, declinant' M. gl. 345. Gr. 2, 856.

forbrecan, conterere, confringere; violare, rumpere. præt. sg. 3. (helle duru) forbræc II, 469. pl. 1. (vit valdendes vord) forbrâcon 795. inf. (volde heofona helm helle veallas) forbrecan (þ forbŷgan) Ex. 461, 13. part. præt. (hie gebod godes) forbrocen (hæfdon) 696.

forbyrnan, ardere; urere, comburere. part. præt. (vâron þâ bendas) forburnene 3952.

fordôn, perdere, delere, destruere; reprobare (in kirchlichem Sinne). Gr. 2, 853. præs. sg. 2. þû fordêst, perdes Ps. 5, 5. sg. 3.? 'fordêð, obtundit' M. gl. 366. coni. pl. 3. (þ hime) fordôn Ps. 16, 8. imperat. (ne forleós me, ne me ne) fordô, ne perdas me Ps. 27, 4. inf. (þ he mæge) fordôn (þâ unsceðþendan), ut interficiat innocentes Ps. 9, 28. ~ Ps. 36, 32. gerund. (þâ þe sêcað mine sâvle) tô fordonne Ps. 34, 4. 36, 32. part. præt. 'fordôn, fordên', perditus, reprobatus. (þeáh heó) fordôn (vurde) 625. pl. nom. (firenum) fordône Ex. 68, 16. (gesihð þ) ~ (sâr þróvian) Ex. 76, 34. (þ hie þær scôma mâste dreógað) ~ Ex. 78, 16. dat. (seóþeð svearta lêg on) fordônum Ex. 62, 2. fordên. (firenum) fordêñ Ex. 74, 15. pl. gen. fordênera (gedræg) A. 43. Erl. 95.

feor (præp. mit dem Dativ) ante, coram Gr. 2, 903. (scineð þe leóht) fore 611.

foregenga (m.) præcursor, prodromus; antecessor, prædecessor; im plur. patres, parentes, 'maiores. 'forgencga, forstæp, antecessor' M. gl. 344. sg. nom. foregenga 3049. Jud. 135, 11. sg. acc. þone foregengan Ex. 134, 7. pl. nom. foregengan Ps. 43, 4. þâ ~ (yldran ûsse) Ex. 228, 13. 'forþæm he fǽrð þǽr his foregengan beóð, et introibit usque in progeniem patrum suorum' Ps. 48, 19. gen. (on hióra) foregengena (dagum), 'in diebus antiquis' Ps. 43, 2. acc. foregengan Ps. 43, 3.

foremeahtig, foremihtig, præpotens, omnipotens Gr. 2, 727. pl. nom. (þâ) foremeahtige (folces rǽsvan) 1663. 'þâ foremeah[tigan], strenua' M. gl. 330. sg. nom. foremihtig (folca rǽsva) 4184. (þǽr he ealdordom onfêhð) foremihtig (ofer fugla cynn) Ex. 208, 21.

foreveall (m.) munitio, agger; 'moenia temporaria'. Gr. 2, 727. pl. nom. ~as 3226.

forfôn, prǽhendere, apprehendere, comprehendere; deprehendere Gr. 2, 857. præs. sg. 3. (þe sorgleáse hæleð semninga) forfêhð Ex. 54, 25. 'forne forfêð, anticipiet' M. gl. 343. præt. sg. 2. (ǽr þû nûþâ þâ miclan meaht mîn ofersvîðdest, fæste) forfênge Ex. 273, 26. sg. 3. (ealle svylt fornam, deáðrǽs) forfêng A. 995. imperat. forfôh (þone frætgan] fæste geheald) Ex. 259, 18. part. præt. forfangen 4131. forfongen Legg. Alfredi II., wo der Ausdruck von Thorpe erklärt ist. 'heó sŷ forne forfangen, forebiscôd, præoccupetur' M. gl. 356.

forgifan, dare, præbere; concedere, permittere. Gr. 2, 857. præs. sg. 3. he forgifð 658. ~ 'reddet' M. gl. 359. præt. sg. 3. forgeaf 250. 523. 638. 746. 841. 2103. 2156. 2576. 2837. 2918. 3995. 4279. II, 489. 'forgeaf, permitteret' M. gl. 382. coni. sg. 1. ic forgeafe 408. sg. 3. forgefe 3082. imperat. forgif 2120. 2776. part. præt. 'forgifen befead, concessum' M. gl. 337. ~ 'datum est' M. gl. 358. 'forgifen, dispensans' M. gl. 367. ~2929. 'forgifene, brohte, oblatam' M. gl. 404. 'heó væs forgyfen, donabitur' M. gl. 409.

forgildan, retribuere, rependere. præt. sg. 3. (him þǽs leán) forgeald 2538. (deóp leán) ~3244. ~ II, 419; 580. inf. forgildan Ex. 230, 17. part. præt. (hit is nû Adame eall) forgolden 753. Jud. 137, 59.

forgitan, forgietan (Ex. 345, 4.), forgytan, oblivisci, negligere Gr. 2, 426. mit folgendem Accusativ oder Genitiv. Præs. sg. 2. forgitst (þû mîn) Ps. 41, 11. præt. pl. 3. (hie drihten, écne ânvaldan, oft) forgeaton II, 643; dagegen: (ealles þǽs) forgeton 3073. coni. sg. 3. (þ hie ne) forgeate 846. inf. forgitan (mîn) Ps. 12, 1; 118, 109. part. præt. forgiten Ps. 77, 13. 'forgitene, oblita' M. gl. 432.

forgrîpan, apprehendere, arripere, aggredi, congredi, in aliquem irruere, pugnam committere Gr. 2, 857. Gl. Bv.; auch mit dem Dativ. Præs. sg. 3. (lig gifre) forgripeð (londes frætve) Ex. 232, 15. (hi on ende yrre) ~ Ps. 58, 12. coni. sg. 3. (æbylignes eác yrres þînes hi) forgripe Ps. 68, 25. pl. 1. (hvænne hine God lǽte, þonne ve hine) forgripen Ps. 138, 9. inf. forgrîpan (gumcynne) 1270.

forgŷman, negligere Bosw. Gl. Bv. præt. pl. 3. (hie 'þegnscipe godes) forgŷmdon 326. Vgl. forgŷmedness, negligentia Gr. 2, 325; 330.

forhabban, **forhæbban**, abstinere, continere, retinere, cohibere Gr. 2, 853. Gl. Bv. inf. forhabban 3416. part. præs. 'forhæbbendra mædena, continentium virginum' M. gl. 351. 'þâ eorðlican forhæbbendra, terreni cælibes' M. gl. 357. part. præt. forhæfed 3665.

forhaten, odiosus, invidiosus. se forhatena 606.

forhealdan, impedire Gl. Beov. desciscere, deficere ab aliquo. Præs. pl. 3. 'þû forleósest þâ forhealdaþ þe, qui fornicantur abs te' Ps. 72, 22. præt. pl. 3. (eall hi) forheoldan (heáh veorc Godes), 'fornicati sunt in adinventionibus suis' Ps. 105, 29. part. præt. pl. acc. forhealdene, abiectos, perditos, reprobos 102. Vgl. fordôn.

forhelan, celare, occultare, tegere Gr. 2, 857. præs. sg. 1. forhele (ic incrum hêrran) 576. inf. forhelan Ex. 340, 25. part. præt. forholen. 'ne biþ þær viht forholen' Ex. 65, 14. 'min grânung þe nis nâ forholen, gemitus meus a te non est absconditus' Ps. 37, 9.

forht, timidus, territus, pavidus Gr. 1, 732. 2, 206. Dfnb. 363. Gl. Ul. 203. ~ 1949. 1964. 2165. 2660. 4242. compar. pl. þŷ forhtran 3188. Vgl. 'forhtra, formidolosorum' M. gl. 427. 'forhtum, tremebundis' M. gl. 408.

forhtian, **forhtigan**, formidare, pavere Dfnb. 363. part. præs. pl. forhtigende 3381. 'forhtiende, obstupescens' M. gl. 429. Vgl. noch 'forhtige, paveas' M. gl. 400. 'forhtede, formidavit' M. gl. 369. 'forhto[de], expâvit' M. gl. 391.

forlâcan, pellicere, fallere Gr. 2, 855. D. M. 378. præt. sg. 3. forlêc (hie mid ligenum) 643. S. die Bemerkung l. c. und 'lâcan'.

forlædan, seducere, in perniciem ducere Gl. Bv. inf. forlædan (ʒ forlæran) 450. 690. part. præt. forlæd 626. forlædd 595. pl. forlædde 725.

forlæran, male informare, seducere Gr. 2, 853. Erl. 113. D. M. 378. præt. sg. 2. 'hvæt þû leóde feala forleólce ʒ forlærdest!' A. 1364. sg. 3. forlærde (idese sciene) 697. 'hie seó vyrd besvâc, forleólc ʒ forlærde' A. 614. 'svâ se ealda feónd forlærde lygesearvum leóde, fortyhte Judêa cyn' El. 208. [Zu 'fortyhte' pellexit, vgl. die ähnliche Stelle, Ex. 17, 14: 'þonan ûs âr þurh synlust se svearta gæst forteáh ʒ fortylde']. inf. forlæran 450. 690. gerund. tô forlæranne 700. part. præt. forlæred (þû me hæfst on mines hêrran hete) 815.

forlætan, relinquere, derelinquere, deserere Gr. 2, 857. I, 377. præs. sg. 1. ic forlæte 2250. '~ prætereo' M. gl. 399. sg. 3. forlæteþ II, 294. coni. pl. 1. (þ ve) forlæten 402. pl. 3. (þ hie) ~ 427. præt. sg. 3. forlêt (fleógan) 1445. (his svât) ~ II, 547. pl. 1. (vit) forlêton 735. pl. 3. (hie his lâre) ~ 728. imperat. sg. (ne) forlêt (þû ûsic âna) 3828. pl. forlætaþ 235. part. præt. forlæten 769. '~, dimittitur' M. gl. 343. 'ne sŷ forlæten, forgæged, forgymelæsed, prætermittatur' M. gl. 424. 'forlætene synderlicnysse, omissa specialitate' M. gl. 338.

forleósan, amittere, perdere, penitus perdere Gr. 1, 897. I, 370. præt. sg. 2. forlûre Ex. 85, 30. inf. forleósan 1276. part. præt. forloren. 'ic

væs svylce forloren fæt, et factus sum sicut vas perditum' Ps. 30, 14. forleórt Erl. 163.

forlôr (f.) perditio, pernicies Bosw. Gr. 2, 726. dat. (mid hæleðа) forlôre 754. 'ne loc of heáfde tô forlôre vurde' A. 1423.

forma, se forma, seó, þæt forme, primus Gr. 2, 152. 3, 635. I, 338. Dfb. 355. sg. nom. forma (siðe) 2951. dat. forman (siðe), prima vice 318; Ex. 419, 3. ~ (vorde) 492. acc. (þurh) forman (gylt) 995. pl. acc. (þá) fornan (tvá) 194.

forniman, comprehendere, abripere, consumere; tollere, auferre, delere, destruere Gr. 2, 856; 857. D. M. 184. præs. sg. 3. (þæt eóv bâl) fornimeð El. 577. præt. sg. 3. (geónge on geofene gûðræs) fornam A. 1531. (ealle svylt) 994. (lig eall) ~ 2542. (sælde sægrundas sûðvind) ~ 3218. (þ mycle mægen minra handa heóra ehtendas ealle) ~, 'super tribulantes eos immisissem manum meam' Ps. 80, 13. pl. 3. fornâmon Ps. 77, 47. (ealle þá ýðа) ~, 'inimicos eorum operuit mare' Ps. 77, 53. Die Form 'fornom' findet sich Ex. 216, 15. 291, 11. 283, 5. 477, 19. inf. (þû hi eáðe miht tô návihte) forniman, 'ad nihilum rediges' Ps. 72, 16.

forod, labefactatus, debilitatus, evanidus Gr. 2, 230. (væs him gylp) ~ 69. 'mîn bân vâron gedrêfedu] full neáh forod' Ps. 30, 12.

forscapan, transformare. Bosw. Gl. Bv. præt. sg. 3. forsceôp (tô deóflum) 308. part. præt. pl. (scinnan) forscepene II, 72.

forsceap (f.) malefactum. sg. dat. (me nædre tô) forsceape (scyhte) 895.

forscrîfan, prædestinare, ordinare, præordinare, imperare, præcipere. Gl. Bv.: 'condemnare' (man sehe indessen: foregescrifan A. 846. und gescrîfan 3068. A. 297. 787. El. 1047.; es begreift die Bedeutungen von 'præscribere' und 'proscribere' in sich). part. præt. forscrifen II, 33.

forscûfan, prosternere, depellere, deturbare. præt. sg. 3. forsceáf 3133. Das Simplex 'scûfan' ist häufiger: 136. 1558. 2806. II, 446. 634.

forsettan, protrudere, proferre, procrastinare; obstruere, intercludere. præs. sg. 1. coni. (gif ic ne) forsette, 'si non proposuero' Ps. 136, 6. præt. sg. 3. (ne he tîd) forsæt Ex. 122, 26. ~ (þy siðe) 253. pl. 3. (fæste) forsâton (heáfodsiene) 2483.

forsleán, percutere, cædere, necare. part. præt. forslegen 2017.

forspanan, forspannan, allicere, seducere. Gr. 2, 855. præt. sg. 3. forspeón 349. part. præs. 'forspennende forspenningce, lenocinantes' M. gl. 425. part. præt. pl. 'forspennene, lenocinia' M. gl. 343. 436. Vgl. ferner: 'forspenningce, lenocinio' M. gl. 395. '~ anathemate' M. gl. 435. '~ illecebras' M. gl. 425. '~ lenocinia' M. gl. 432. 'forspennendlice, illecebrosa' M. gl. 336. 'forspænnendlîcum, lenocinante' M. gl. 438. 'forspen[ningcum], svâsnyssum, blandimentis' M. gl. 395.

forst (m.) gelu. Gr. 1, 639. I, 339. Dfb. 410. sg. nom. forst 315. 806. (hrîm]) ~ A. 1258. ~ (] snav) Ex. 192, 10. ~ (] snav eorþan þeccað) Ex. 215, 5. (sceal freósan) Ex. 338, 1. (se hearda) ~ Ex. 425, 11. 'ne se hearda forst caldum cýlegicelum cnyseð ænigne' Ex.

201, 19. 'fŷr, forst, hægel, ȝ gefeallen snav, is ȝ yste, ealra gâstas, þe his vord villaþ vyrcean georne, ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, quæ faciunt verbum eius' Ps. 148, 8. gen. forstes (fnæst) Ex. 198, 24. ~ (fetre) Ex. 338, 9. dat. (vâron mîne fêt) forste (gebunden, caldum clommum) Ex. 306, 18. (âleþ hy mid þy ealdan lige ȝ mid þy egsan) ~ Ex. 94, 29. pl. nom. forstas 3896.

forstælan, surripere, furari. part. præt. forstolen. (ferhþe) ~, exanimatus 1573. (veorþeþ se stân) ~ Ex. 345, 18. S. auch 'gestælan' und 'stælan', und vgl. 'forstæl, surripuit' M. gl. 435.

forstandan, forstondan (Ex. 144, 7.), obsistere, resistere, arcere, impedire; defendere, prodesse; intelligere Gr. 2, 855; 858; 859. Gl. Bv. præt. sg. 3. (him þæt metod) forstôd, impedivit, prohibuit 2742; ebenso: 'him þæt engel forstôd' A. 1540. (leódmægne) ~, restitit 3057. (þ him vîge) ~ Ex. 317, 14. 'he (Moyses) þæt folc forstôd feónda mægene', defendit populum a potentia hostium Ps. 105, 19. pl. 3. forstôdon, intellexerunt? 766. inf. (fæsten fŷre) forstandan, defendere 2516.

forsvâpan, everrere, abripere, protrudere; evanidum reddere, delere. Gl. Bv. D. M. 378. præt. sg. 3. (hie vyrd) forsveóp Bv. 948. (ealle vyrd) ~ Bv. 5624. part. præt. forsvâpen (on þâs sveartan mistas) 390.

forsvelgan, consumere, absorbere, devorare, deglutire Gr. 2, 855. M. gl. 404. Gl. Bv. præs. sg. 3. (hit eorþe) forsvelgeþ Ps. 57, 6. forsvilgeþ Ex. 433, 22. forsvylcþ Ps. 48, 13. præt. sg. 2. þû forsvulge 935. sg. 3. forsvealg A. 1590. Ex. 432, 8. (fŷr) forsvealh 2551. Ps. 77, 50. 105, 15. ~ M. gl. 380. inf. forsvelgan Ex. 113, 29. 311, 20. forsveolgan Ps. 123, 2. part. præs. 'forsvelgendum æddrum, cataractis vorantibus' M. gl. 342. part. præt. pl. forsvelgene Ps. 57, 8. forsvolgene Ps. 140, 8. S. svelgan.

forveard, continuo, protinus 785.

forveorpan, proiicere, propellere. præt. sg. 2. þû forvurpe (mîn vord symle underbæc fram þe), 'proiecisti sermones meos postea' Ps. 49, 18. inf. forveorpan (on) 689.

forveorþan, perire, interire. Gr. 2, 853. Dfb. 194. præs. coni. sg. 2. (þy lâs) þû forveorþe 2497. præt. sg. 3. forvearþ 2582. II, 21. pl. 3. (ealle) forvurdan II, 198. In den Psalmen sehr häufig.

forvundian, vulnerare. part. præt. (synnum) forvundod II, 132. Vgl. gevundod (mid vommum) II, 158.

forvyrcan, forvyrcean, amittere, perdere, effundere (gratiam) Gr. 2, 853. obstruere, intercludere, præcludere. part. præt. (væs) forvorht II, 76. (ic) forvorht (hæbbe hildo þîne) 1020. (ic hafa hyldo) forvorhte 834. (synt þissa heldora vegas) forvorhte 380. (þâm þær mid firenum cumaþ forþ) forvorhte, condemnati, reprobati Ex. 57, 20. (bearn) ~ 854. þâ forvorhtan II, 622. S. fordôn.

forvyrnan, prohibere, denegare, mit dem Dativ der Person und dem Genitiv der verweigerten Sache. Gl. A. S. præs. coni. pl. 3. (þŷ lâs eóv viþerfeohtend veges) forvyrnen Ex. 282, 18. præt. sg. 3. (me

þæs) forvyrnde (heofona valdend) 2213., wo man die Bemerkung beachte. (he his lichoman vynna) ~ Ex. 111, 31. pl. 2. (þearfum) forvyrndon (þæt hi under eóvrum þæce mósten ingebúgan) Ex. 92, 4. part. præt. (me hvílum bíð) forvyrned (villan mines) Ex. 268, 32. 'him nânes villan næs forvyrnd hêr, ne nânes lustes on þysse veorulde' Ps. 48, 18. Vgl. 'forveornde, denegatum' M. gl. 429. 'forvurnende, prohibens' M. gl. 367.

forð, inde, ulterius, porro; prorsum, protinus; usque, sine intermissione Gr. 2, 903. I, 339. ~ 319. 347. 564. 621. 848. 1185. 1795. 2044. 2432. 2529. ~ þonon II, 476. ~ butan ende Ex. 240, 11. 'â forð êce' Ex. 192, 28.

forþâm, forþæm, ideo Gr. I, 327. quoniam, nam Bosw. 'forþâm, furþer, eo, quod' M. gl. 413. forþâm 773. forþæm Ps. 20, 2. 32, 4. 8. 33, 15. 34, 7. 37, 7. 10. 16. 48, 14. 18. u. s. f.

forðbær, fertilis, fecundus. forðbæro (tid) 132. forðberan, proferre, gignere, procreare, in lucem edere Gr. 2, 903. 'svâ hi tô vorulde vlite forðberað' Ex. 349, 17. 'leóht forðbereð bronda beorhtóst' Ex. 350, 16. 'sceal se dæg veorþan, þæt ve forðberað firena gehvylce, þeavas ȝ geþohtas' Ex. 447, 6. 'þonne ic eom forðboren' Ex. 480, 15.

forðceósan, eligere, deligere, præferre, wird, wie ceósan, geceósan, forðgân, forðgevitan u. a., gebraucht, um den Begriff 'sterben' zu umschreiben; z. B. 'ær he bæl cure, antequam rogum eligebat' Bv. 5632. 'þêh þê fell curen, quamvis casum, mortem elegerint' A. 1609. 'geceás êcne râd, consilium æternum elegit' Bv. 'ærþon forðcure vælreste, antequam elegit mortis quietem' 1636.

forðcuman, procedere Gr. 2, 903. ~ 122.

forðfaran, forðferan, progredi, prodire, abire, decedere; mori Gr. 2, 903.; wird reflexiv gebraucht: 'þû meaht þe forðfaran' 540. Vgl. forðferende, obeuntem, morientem' M. gl. 414. 'forðfaren' und 'forðfered', mortuus Gl. A. S. forðfôr, obitus, mors Gr. 2, 730.

forðgân, prodire, procedere; nasci Gr. 2, 903. præs. sg. 3. (ræd) forðgæð 3454. inf. forðgân 2348. A. 775. ~ (for þe andveardne) 867.

forðgang (m.) processus; fluxus et refluxus maris? Gr. 2, 730. gen. ~es 3398.

forðgelædan, producere, deducere. præs. sg. 1. (þær ic Dauides horn deórne bringe,) forðgelæde, 'illuc producam cornu David' Ps. 131, 18. inf. forðgelædan (ûp tô êðle) II, 403. S. gelædan, forðlædan.

forðgevîtan, procedere, abire, decedere, elabi; obire, mori (s. gevîtan). præt. sg. 3. forðgevât (dægrîmes vorn) 971. und (rîmgetæl daga) ~, elabi 1416. ~ (æfenscíma), evanuit 2441. (dugoð) ~, flos emarcuit 2970. (mægen) ~, processit, profectus est exercitus 3275. In allen folgenden Stellen steht 'forðgevât' in der Bedeutung: e vita decessit, mortuus est; das part. præt. 'forðgeviten, mortuus', kommt Bv. 2957. vor: 'þ þû me â være forðgevitenum on fæder stæle'. forðgevât, obiit 1064. 1173. 1595. 1736. ~ of lîce 1616; vgl. 'gevât of vorulde' 1128. S. gevîtan.

forðhere (m.) frons exercitus, primum agmen Gr. 2, 730. dat. (on þâm) forðherge 3154.

forðlǣdan, producere, deducere Gr. 2, 903. præt. sg. 3. (hine) forðlǣdde (tô..) II, 568.

forþon=forþâm, ideo u. s. f. 929. 1014. 1017.

forðryne (m.) cursus continuus 215; 'forð' konnte übrigens richtiger mit 'healdað' verbunden werden. Vgl. heóra ryne healdað 159. þâ þe ryne healdað 3887.

forðsceacan=forðgevîtan, obire, mori. Z. 1099. wird zu verbessern sein: 'þonne ic forðscio[ce]', quum mortem obiero, decessero. Das einfache 'sceacan, sceóc, sceacen, progredi, procedere, abire, decedere, elabi' kommt öfter vor. Man füge zu den Z. 135. in der Anmerkung gegebenen Beispielen noch: 3105. A. 1140: sceócan môdige maguþegnas morðres on luste. El. 632: is nû vorn sceacen, tempus est elapsum. Bosworth gibt die Form 'forðscian, to die'.

forðsteallian, procedere, succedere; accidere, evenire. sceal seó vyrd ~, fatum cursum suum tenebit 2384.

forðsteppan, procedere Gr. 2, 903. S. steppan.

forðtimbran, forð timbran. S. timbran.

forðveard, pronus, promptus, paratus; in conspectu situs; continuus Gr. 2, 730. sg. acc. forðveardne (gefeán) Ex. 236, 4. pl. nom. (grêne vongas him) forðvearde 1652. dat. (fremum) forðveardum 210. S. andveard.

forðveg (m.) progressus, abitus, successus, profectio Gr. 2, 730. sg. gen. forðveges, 'viam persequendo, gleichviel mit on forðvegas' Gr. 3, 131. (fûs) forðveges Ex. 412, 20; 470, 25. dat. (in) forðvege Ex. 291, 12. acc. (fûs on) forðveg 3058; Ex. 158, 31. pl. acc. forðvegas 3177. (scûfeð) ~ 2807. 'on forðvegas' 2961; 3279.

forðvesan, continuare, continuum esse 952; konnte auch getrennt geschrieben sein.

fôt (anom. m.) pes Gr. 1, 646. I, 361; 364; 375. Dfb. 414. pl. nom. fêt 378. M. gl. 348. dat. fôtum 910. 1452. 2433. 2849. II, 535. acc. fêt (⁊ honda) 2896.

fracoð, fracod, invisus, vilis, turpis. Gl. Bv. Gr. 2, 230; 732. Erl. 106. (is ûser lif) fracoð (⁊ gefræge folca manegum) 3822. (ve bióð folcum) fracoðe A. 409. 'fracoð' und 'fracuð' findet sich öfter in den Psalmen und im Codex Exoniensis; die im Beovulf Z. 3150. vorkommende Form 'fracod' dagegen ist mir in beiden nicht aufgestossen. Ein Unterschied zwischen 'fracoð, fracuð, fræcuð' und 'fracod' scheint nicht zu bestehen.

fracoðlîce, vile, turpiter 896. fracodlice Gr. 3, 102. Vgl. fracuðlîc Ex. 256, 2. fracuðlice Ps. 88, 43.

frǣcne, superbe, atrociter, dure 2256. Ps. 64, 3. 90, 12.

frægn; s. fregnan, frignan, frînan.

frætu (n. und f.) ornamentum Gl. A. S. frætev, frætevu, ornatus Gr. 2, 188; 193. frætvu (f.) ornatus, thesaurus Gl. Bv. Vgl. auch M. gl.

342: 'fræte, ornamento' und M. gl. 435: 'fræte, ornatu', was auf einen nom. sg. 'fræte' hinweist. [Dass ausser Andr. 571. 1506. (vgl. Erl. 111.) das adi. 'fræt, fræte' sich findet, kann nicht mehr bezweifelt werden. Mone giebt S. 404. die Glosse: 'fræt, gulosa': und der Cod. Exon. 84, 15: 'on þæt fræte folc'; derselbe 316, 14: 'hafaþ fræte lif'.] pl. dat. (on) frætvum 441. acc. frætva 2124. 2152. 2823. frætve 4228. A. 337.

fram (Präpos. mit dem gen. oder dat.; auch acc.) a, ab Dfnb. 354. Gl. Ul. 207. Gr. 2, 733. ~ (leóhte) II, 179. ~ (þære scîran driht) II, 178.

franca (m.) hastile, missile, iaculum. Gl. AA. Gl. Bv. zum ersten Theile desselben. pl. nom. francan (vâron hlûde) 1977. gen. 'gehvearf þâ in francna fæðm feorh cyninges' Bv. 2420. Ferner: 'þæt væs Ceólan sunu, þe þonê forman man mid his francan ofsceât' Byrhtnoð's Tod (Anal. A. S. 123, 29; schon Conyb. Illustr. XCI. Nota 2. hatte auf die Bedeutung von 'franca' in jener Stelle aufmerksam gemacht). Gern setze ich aus Kemble's Gl. Bv. noch folgende von ihm angeführten Zeilen her: 'þâ stôd his franca fûle begleddod mid Julianes blôde binnan þâm gesceóte' [Cott. Ms. Jul. E. VII. fol. 17b.]. In dem lateinisch geschriebenen Leben des heiligen Basilius, welches dem angels. Gedichte zu Grunde lag, lautet die angezogene Stelle also: 'invenit lanceam illius sanguine madentem'.

freá (m.) dominus; besonders 'Gott' (so 'freá ælmihtig' 116. 150. 173. 1422. 2704. u. s. f. 'freá engla' 157. 2830. u. s. f.) Gr. 1, 645. I, 367; 377. 2, 492. 3, 320. D. M. 19. 191. 192. 277. Erl. 113. Dfnb. 398. sg. nom. 79. 116. 150. 157. 173. 651. 849. 901. 939. 1041. 1225. 1260. 1277. 1354. 1399. 1422. 1470. 1595. 1705. 1816. 1854. 2223. 2345. 2504. 2554. 2777. 2830. gen. freán 944. 2584. 2689. 2704. dat. freán 182. 1488. acc. freán 1206. S. freó, freólic.

freádrihten (m.) dominus Deus. D. M. 21. 191. Gl. Bv. ~ 881. Ps. 142, 10. S. 'freódryhten' und vgl. mandrihten 2237. 3675. 4154. sigedrihten 520. 775. A. 877. D. M. 24; auch 'drihtengod' unter drihten, dryhten.

frec, vorax Gr. 1, 733. I, 335. Dfnb. 407. audax, improbus Gl. Bv. avarus, protervus Erl. 106. pl. nom. (firendæda tô) frece 2574. acc. frecan 3146.

frêcen (f.) periculum, discrimen. sg. dat. 'frecen[e], discrimine' M. gl. 344. pl. gen. frêcna 485. Der Dativ des Sing. fällt mit dem adv. 'frêcne' der Form und Bedeutung nach zusammen, und wird daher mit demselben leicht verwechselt. Vgl. frêcennes Ps. 9, 26. frêcnes Ex. 108, 31. 113, 3. 'frêcnysse, discrimen' M. gl. 363. und frêcnys Gl. A. S.

frêcene, frêcne, asper, austerus, dirus, audax, atrox, crudelis, periculosus Gr. I, 361. 2, 165; 166. Erl. 106. Dfnb. 407. sg. nom. (mine sceaðen is me sâre) frêcne (on ferhðe) 867. gen. frêcnan (fŷres) 3983. dat. frêcne (fŷres lîge) 3746. acc. frêcne (spel) 3132. (on þâ) frêcnan (fyrd) 687. (on þâs ~ (tid) Ex. 225, 17. (in þâ) ~ (tid) Ex. 285, 35. pl. gen. frêcenra (siða) 1422. acc. frêcne (geþohtas) II, 286. S. gefrêcnian 3702.

frêcne (adv.) audacter, atrociter, crudeliter. ~ 686. 1591. 2967. 3499. Ex. 113, 23. und oft, besonders in den Psalmen.

frêfrian, consolari. part. præs. sg. dat. frêfergendum (fæder) II, 320. Gr. 2, 43; 137.

fregnan = **frignan**.

fremde, externus, peregrinus, alienus, alienatus Graff 3, 642. Gl. Ul. 208. Gl. Bv. Gr. I, 333. 2, 239. mit dem Dativ. (drihtne) fremde 105. (ôðere) ~ 1689. ~ (folcmægen) 3703. gen. (on) fremdes (fæðm) 1966. und 2625. pl. nom. (leódveras) fremde 1828. (him folcveras) ~ (wæron) 1840. dat. (mid) fremdum 2830.

freme, bonus, utilis Gl. Bv. Bosw. App. sg. nom. (Noe) freme 1309., wenn nicht fremede zu lesen ist. fremu (folces cvên) Bv. 3860. freme (adv.) bene, benigne, utiliter. (nalles he hie) ~ (lærde) 607. (me help) ~ Ps. 68, 17. S. fremu.

freman, fremman, facere, perficere, committere. Gr. I, 334. Dfnb. 355. Gl. Bv.; auch fremian, fremmian Gl. A. S. — S. gefremman. Præs. sg. 2. þû fremest 575. 2239. pl. 3. hie fremmaþ (synna) 2406. coni. pl. 2. (ær ge sceonde) fremmen 2463. prat. sg. 3. fremede 1488. 2362. fremman 19. 30. 785. 1068. 1137. 1286. 2373.

fremu (f.) commodum, emolumentum, fructus, beneficium, salus. Gr 1, 641. Dfnb. 354. freme (f.) Gl. Bv. Wenn 'fremu' 1837. der Acc. Plur. ist; so wird ein neutrum 'freme' anzunehmen sein. Auch bei diesem Worte begegnen sich Neutral- und Feminialformen. sg. dat. (þe þissum folce tô) freme (standaþ) Ex. 250, 7. (leódum tô) freme Ex. 191, 1. acc. (ne þær) freme (meteþ fira dæig) Ex. 255, 22. pl. gen. fremena 435. 960. 1837. 2683. 2813. dat. fremum 210. 2324. 'he him fremum stêpeþ' Ex. 434, 10. ? plur. acc. fremu (sêcan) 1837. S. freom.

freó, liber, sui iuris, ingenuus, liberalis, nobilis = freóh, besonders in Zusammensetzungen. Gr. I, 369. Dfnb. 402. Gl. Ul. 209. sg. nom. (betveox deáðe) freó, 'inter mortuos liber' Ps. 87, 4. pl. gen. freóra (bearna) 1616. ~ (feorhbanan) 2082. ~ (þ þeóvra)) 2747. acc. n. freó (cneórisn) 1250. ~ (æðelinga bearn) 2124. In der Stelle Ex. 40, 9: 'sunu valdendes freó noman cende' ist 'freó', gegen Thorpe's Uebersetzung, Substantiv und steht in Apposition zu 'sunu valdendes'.

freó (f.) ingenua, mulier nobilis; mulier, femina Gr. 1, 647. I, 371. Dfnb. 398. f. Gl. Bv. freó (fægróste) 1250. ~ (ne þeóve), nec domina, neç ancilla 2740.

freóbearn (n.) proles ingenua, filius nobilis Gr. 2, 630. I, 370. sg. nom. (áhangen væs on Caluarie cyninges) freóbearn (godes gâstsunu) El. 671. ~ (godes) II, 291. pl. nom. freóbearn 3374. dat. freóbearnum 2176. acc. freóbearn 3757.

freóbrôðor (m.) frater germanus Bosw. App. sg. nom. ~ 3267. Vgl. 'svâse geswestor' Ex. 431, 29.

freódrihten = **freádrihten**. ~ II, 549; 568. freódryhten, 'beloved master' Th. Ex. 163, 16. S. drihtengod.

freodu (f.) gaudium, pax, gratia. Thorpe (im Gl. A. S.) setzt ein fragliches masculin. 'freode' an; im Index zum Cædmon führt er als nom.

freed auf. Unser Wort möchte von 'freoðo, freoðu' kaum verschieden sein. dat. (nû þû scealt) freode (gedælan) Ex. 11, 5. acc. (ic forvorht hæbbe hyldo þine, lufan ⁊) freode 1022. (simle healdeð) ~ (on folce) Ex. 317, 23. (svâ þû hyldo viðe) ~ (gecŷðdest) A. 390.

freóh (m.) vir, homo? pl. acc. freós (f. freóhas). Thorpe übersetzt 'captives'.

freólêc, freólic, freóluc (?), liber, ingenuus, liberalis, nobilis; pulcher (z. B. cvên, fæmne, ides, vîf). Gr. I, 370; 371. D. M. 279. 372. sg. nom. freólêcu (mæg) 892. ~ (fæmne) 995. ~ (mæg) 1049; 2220. (sunu) freólic 1104. ~ (frumbearn) 1184. (bearn) ~ 2211. (sum) freólic bîð (vlitig on væstmum) Ex. 295, 17. freólicu (fæmne) 881. ~ meovle, 'a goodly damsel' Ex. 479, 2. Thorpe. dat. 'freólicum, libero' M. gl. 358. acc. ~ (fæmnan 184. (vîf fæger ⁊) freólic 1716. pl. nom. freólice (feorh) 1612. freólicu (twâ frumbearn) 965. (bearn) ~ (tû) 1702. freólico (frumbearn) Ex. 431, 31. superl. (fæmne) freólicast Ex. 5, 20. Vgl. drihtenlic.

freólice (adv.) libere, læte, parate. 1337. Ex. 12, 17. (hi âr) ~ (fremedon unriht) Ex. 79, 15. (ferigan) ~ (ofer fisces bæð) A. 293.

freom, strenuus, audax, potens. Dfnb. 354. ~, omnipotens 2787. ~ (folctoga) 2941. S. from, freme.

freómæg (m.) propinquus, germanus; pl. germanitas Gr. 2, 509; 631. pl. dat. freómagum (feor) 1035. ~ (leóf) 1178; 3284.

freóman (m.) vir liber, homo liberæ conditionis Bosw. Gr. 2, 631. pl. gen. freómanna (tô frôfre) 2169.

freónd (m.) amicus Gr. I, 373. Gl. Bv.; gelegentlich mit dem Dativ verbunden. sg. nom. freónd 1705. (fæle) ~ 2719. acc. (holdne) freónd 2307. ~ (ænigne eác þissum idesum) 2493. pl. nom. frŷnd (synd hie mine) 287. gen. freónda 2473. 2620. 2693. dat. freóndum 1605. 2005. 2020. acc. (feógað) frŷnd (hiera) El. 361.

freóndlice, amice, amabiliter, benigne Gr. 3, 598. ~ 1573. 2518. 2618. 'onfôh me freóndlice, fæle Dribten' Ps. 118, 116.

freóndlufu (f.) amicitia, caritas. sg. nom. ~ 1828.

freóndmynd (m.) amicitia, amor; animus amore incensus. dat. (for) ~e 1825.

freóndscipe (m.) amicitia Gr. 2, 521. I, 337. acc. freóndscipe 1754. 2509. 2730.

freóndspêd (f.) successus, multitudo amicorum 2324.

freón, placere, iucundum esse; amare. præs. sg. 3. (svâ þin mód) freóð 2252. pl. 3. freóð (hy fremde monnan) Ex. 339, 32.

freoðo (f.) pax, amor, caritas; libertas. Dfnb. 404. 405. nom. freoðo 3351. gen. freoðo 1342. acc. freoðo 1754. 1832. 3739. 'ic eów freoðo healde' A. 336. Vgl. freðo, friðo.

freoðobeácen (n.) signum pacis s. foederis. Gr. 2, 454. sg. acc. ~ 1041.

freoðodryhten (m.) dominus pacis, Deus Gr. 2, 454; 492. Erl. XXXVII. ~ Z. 1832., wo die getrennten Wörter zu verbinden sind.

freoðoscealc (m.) nuncius pacis, angelus Gr. 2, 422; 454; 522. A. und El. XXXVII. Erl. 143. sg. nom. (fæle) freoðoscealc 2295. pl. nom. (fæle) freoðoscealcas 2491.

freoðospêd (f.) imperium pacis, potestas Gr. 2, 454; 525. acc. (ealdordôm âhôf) freoðospêd 1193. 'peaceful happiness' Ex. 440, 16.

freoðovâre (f.) pactum pacis, foedus Gr. 2, 454. sg. acc. ~ (heold) 3235. 'ic manige geseâh men, þâ þe noldan heóra friðovâre fæste healdan' Ps. 118, 158. 'onfêngon fulvihte ƿ freoðuvâre' A. 1630.

freoðoþeáv (m.) mos pacis, significatio amoris. pl. nom. (fægre) freoðoþeávas 79. S. þeáv.

fretan, devorare, frangere Gr. 1, 897. I, 335. Dfnb. 102. Gl. Bv. præt. pl. 3. (vâre) frâton 3076.

freðo = freoðo Dfnb. 404. Gr. 1, 350. (on) freðe, in pace 1482.

fricgan, sciscitari, interrogare, petere Gr. 1, 910. præs. coni. pl. 3. (þonne þe leódveras) fricgen 1828. inf. (þæs) fricgean (ongann vordum) 2881. fricggan El. 157. auch mit dem gen. 'leánes fricgan' Ex. 447, 18. part. præs. pl. nom. fricgende Ex. 347, 17. gen. fricgendra El. 990. S. frignan, frinan.

friclan, appetere, mit dem Genitiv. (fremena) friclan 1837.

frignan = fricgan. Gr. 1, 910. I, 336. Dfnb. 396. præs. sg. 3. frigneð (ymb ƿ treó) El. 534. præt. sg. 3. frægn Gr. 2, 167. Nota. ~ 2167. 2262. 3640. 4045. (vorde) ~ 999. inf. frignan El. 443; 569; 849. Ex. 162, 30; 263, 8. Thorpe (Gl. A. S.) setzt die Form 'fregnan, gefregnan' an. S. gefrægn, gefrægen, gefrigen.

frinan = frignan. Dfnb. 396. præs. sg. 1. 'ic þe on folcum frine, drihten, confitebor (!) tibi in populis, Domine' Ps. 56, 11. (ne) frine ic (þe for..) A. 633. sg. 2. (hvæt) frinest (þû me vordum vrætlicum?) A. 629. imperat. frine (me), 'interroga me' Ps. 138, 20. inf. frinan (forman vorde) 492.

frið (m.) pax Gr. 2, 454. = friðe (m.) pax Gr. 1, 640. nom. frið 3983. friðes 3731. dat. friðe 19. 1257. 1866. 3582. 4233. acc. frið 1294. 2465. friðe (zum nom. 'friðe') 2522. A. 1432.

friðcandel (n.) lucerna vitæ v. pacis Gr. 454; 500. Gl. Bv. v. candel. Z. 2533. heisst die Sonne 'friðcandel'; sonst 'heofoncandel' 3044. A. 243. 'heofoncondel' Ex. 38, 19. 349, 30.

friðgedâl (n.) obitus Gr. 2, 490. acc. (fremman) 1137. Vgl. aldorgedâl, lifgedâl u. dgl. frið = feorh, firhð.

friðo = freoðo. Gr. 2, 454. I, 336; 350. dat. friðo 57. 1146. S. fryðo.

friðotâcn = freoðotâcen. Gr. 2, 529. acc. ~ 2363.

frôd, ætate provectus, grandævus, prudens, sapiens Dfnb. 394. Gr. 1, 733. I, 364. 2, 10; 239; 648; 622., wo einige Verbindungen mit 'frôd' besprochen werden; es führt häufig einen Dativ (Instrum.) bei sich. Gr. 4, 750. frôd (hæle) 1217. (vine) ~ 1189. ~ (frumgâra) 2571. ~ (fædera cyn) 2958. ~ (foremihtig folca râesva) 4184. ~ (on ferhðe) 3284. frôd (fyrndagum) 1068. ~ (fyrnvintrum) 1149. (misse-

rum) ~ 1737. (missarum) ~ 2339. (dægrime) ~ 2167. (vintrum) ~ 2347. (gearum) ~ 2375.

frôfor (f.) solatium Gr. 2, 43; 123; 454. I, 364. Dfnb. 403. nom. frôfor 1470. gen. frôfre 2303. dat. frôfre 952. 1104. 2148. 2169. 2211. 3017. acc. frôfre 3333.

from = fram; auch in Zusammensetzungen. S. unten. Als adv. loci 'hinweg, fort'; z. B. from hveorfan 940. from gevitan 1250., abire, decedere, deflectere.

from = freom, pius, bonus; præstans, strenuus, audax Gr. I, 339. verbindet sich gern mit einem Dativ Plur. (Vgl. frôd, rôf u. A.) sg. nom. from 2983. Ex. 487, 6. (dæ̂dum) ~ (villan mines) 2300. 'dryhtnes cempa, from folctoga' Ex. 156, 13. acc. fromne (folctogan) 1956. 'symle hỳ Gûðlâc in Godes villan fromne fundon' Ex. 123, 9. pl. nom. (folcbearnum) frome 2188. ~ (godes spellbodan) 2487. ~ (folctogan) A. 8. (fyrdrincas) ~ El. 262. acc. 'he his englas dêð æðele gâstas, ⁊ his frome þegnas fŷr byrnende' Ps. 103, 5. superl. frommast Ex. 493, 1.

fromcyme (m.) proles, progenies. sg. dat. fromcyme (gefylled) 1759.

fromcyn (n.) origo, proles, progenies Gl. Bv. dat. fromcynne 1529. 1591. 2198. 2308. acc. (nû ic eóver sceal) frumcyn (vitan) Bv. 501. S. fruma; und vgl. 'gumcyn, mancyn' und andere Zusammensetzungen mit 'cyn'.

fromlâd (n.) discessus, abitus. sg. nom. ~ 2092. S. gelâd.

fromlice, pie, strenue, audacter, constanter; celeriter, festinanter, rapide 2044. 'fromlice, sprinclice, naviter' M. gl. 346. (cyninga vuldor frægn) fromlice (fruma ⁊ ende) A. 556. (onfôn) ~ (fullvihtes bæð) A. 1640. ~ (freóndum tôgeánes gongað) Ex. 36, 12. 'sum mæg fromlice ofer sealtne sæ̂ sundvudu drîfan' Ex. 42, 22. ~ (freónda lârum hŷran) Ex. 129, 20. ~ (þurh briddes hâd gebreadad veorþeð eft of ascan, edgeong vêseð) nämlich der Phönix, der der Asche rasch entsteigt Ex. 224, 6. (eóde þâ) ~ (fæmnan tô spræce) Ex. 248, 1. 'nis zefferus (d. i. Zephyrus), se svifta vind, þ svâ fromlice mæg féran æghvær' Ex. 426, 5. ~ (lindviggende lædan ongunnon þâ torhtan mægð) Jud. 132, 31. ~ (lêton forðfleógan flâna scûras) Jud. 137, 65. ~ (fâgum svyrdum hæleð hige rôfe herpað vorhton) Jud. 140, 25. ~ (cŷðdan) Ps. 104, 23. compar. (ic mæg) fromlicor (fleógan þonne pernex) Ex. 425, 34. superl. (þæt him mon) fromlicast (fæmnan gegyrede, brŷd tô bolde) Ex. 245, 5.

fromsvîcan 951. und 1976. s. svîcan 604. 1991. A. 958.

fruma (m.) principium, initium; auctor, causa rei Gr. 1, 340. 3, 487. Gl. Bv. sg. nom. fruma 5. 1083. 1627. II, 563. (eadre synne) ~ El. 771. (lifes) ~ El. 792. dat. (on) fruman 3553. acc. fruman 1272. 2098. S. dæ̂dfruma. hildfruma El. 10. 101. 1071. leódfruma. lîffruma u. dgl.

frumbearn (n.) primogenitus Gr. 2, 631. Gl. Bv. sg. nom. (frôlic) frumbearn 1184. ~ 1622. ~ (godes) II, 471. gen. frumbearnes 3267. dat. frumbearne 1210. 2352. pl. nom. (freolicu tvâ) frumbearn 965. ~ 1612. gen. frumbearna 2967.

frumcneóv (n.) progenitor. ~ (gehvâs fæder ȝ môder) 3300.

frumcyn (n.) origo; proles, genus Gr. 2, 631. Gl. Bv. sg. gen. frumcynnes (heóra freán svylce), 'primitias omnis laboris (!) eorum' Ps. 104, 31. acc. frumcyn (feora) 3290. (ȝ þâ hŷra) ~ (ȳcan volde) 3835. 'ȝ he âhredde þâ forhvyrfed væs frumcyn fira' Ex. 3, 12. (gesvâs) ~ Ps. 77, 67. Vgl. 'frumcynnendre, primitivæ' M. gl. 367.

frumgâr (m.) princeps, patriarcha Gr. 2, 631. (wo man das Bemerkte nachzulesen nicht unterlasse); 648; 649. Erl. 124. Dietr. R. W. S. 1. v. Furkr. sg. nom. se frumgâr 1178. dat. tô þâm frumgâre Ex. 283, 24. pl. nom. frumgâras 3619. (folces) ~ 1069.

frumgâra = frumgâr Gr. 2, 648. sg. nom. se frumgâra 1164. (frôd) ~ 2571. dat. frumgâran 2046. 2653. pl. nom. þâ frumgârum 1702. dat. frumgârum 2110. 2285. 2608.

frumhrægel (n.) primus vestitus Gr. 2, 631. sg. dat. frumhrægle 940.

frumsceaft (? m.) creatio, origo; omnia animantia Gr. 2, 632. Gl. AA. sg. dat. (hvâ æt) frumsceafte (furþum teóde eorðan eallgrêne ȝ upheofon) A. 797. pl. gen. frumsceafta (freá) 3203. (fæder) ~ Ex. 29, 33; 317, 15.

frumslêp (m.) primus somnus. dat. (on) frumslæpe 3626.

frumspræc (f.) promissum. sg. acc. (fyl nû) frumspræce 3844. Vgl. Ex. 188, 7: 'fyl nû þâ frumspæce, fulfil now that saying of old' Th. und Ps. 86, 5. 'frumsprecend folces' principes.

frumstôl (m.) prima sedes, sedes principalis Gr. 2, 632. sedes regia Gl. Bv. sg. nom. ~ 960. Vgl. Ex. 349, 24: 'in þâm frumstôle, þe him freá sette, in that pristine seat' Th.

frymð (m.) = frumð, initium Gr. 2, 241. sg. dat. (æt) frymðe, in initio 951; 2384; 3553; auch sonst häufig. pl. nom. frymðas, primitiæ D. M. 614. Nota. gen. 'frymða god, Deus initiorum, Deus æternus' El. 502. (frumða god El. 346. Erl. 149.); dieselbe Verbindung: Ex. 151, 9. Jud. 133, 48. 137, 3. frymða scyppend Ex. 239, 32. ~ valdend Jud. 131, 8. 'fæder frymða gehvâs' Ex. 211, 13.

frŷnd; s. freónd.

frŷðo = freoðo, friðo. 1508.

fugol, fugel (m.) avis Gr. 1, 639. 2, 99. 3, 360. I, 341. Gl. Bv. Dfnb. 389. Graff 3, 434. sg. nom. (se vilda) fugel 1455; dieselbe Verbindung Ex. 233, 24. (se vanna) ~ 1978. 'se fugel fenix' Ex. 235, 16. 'svilce fugel, velut ales' M. gl. 438. fugol (bîð gesviged) Ex. 207, 22. fugul Ex. 418, 23. pl. nom. 'fugelas, ornithia' M. gl. 314. fugolas 4030. fuglas 2152. acc. fuglas 1294. 2682.

ful, full gen. fulles, plenus Gr. 1, 340; 733. 2, 652. I, 340. mit dem Gen. verbunden, oder mit dem Dativ. (leódmægnes) ful? 3096. (væpna) ~ 3379. (liges) full 332. acc. (unrihte eorðan) fulle 1287.

ful, full, adv. plene, perfecte, valde, als Steigerungspartikel verwandt; sehr häufig vor Adiectiven, wie Adverbien. ful 702. 725. 1612. II, 227. II, 686. full 442. 630. 686. II, 324.

fulgangan, adimplere; perficere Gr. 2, 670. ? ~ 779. Vgl. Ex. 348, 3: 'þ he vislice voruld fulgonge'. Vielleicht ist ein Subst. 'fulganga, fulgenga, perfector, confector' anzunehmen, welches ich freilich sonst nicht nachweisen kann. Doch vergleiche man 'ângenga, ingenga, sægenga, sceadugenga' im Bv.

fullesta (m.) adiutor, auxiliator; præsidium, auxilium. 3483. Vgl. 'fullestan', adiuvare Ex. 407, 1. und 457, 31. gefullestan El. 1151. und 'gefylsta, adiutor, sustentator' Gl. AA. fylst = fullæst 'auxilium' Gr. 2, 200. 3, 529. fylstan.

fullian, implere; 'bebodu fullian' servare præcepta 2311; verschieden von 'fullian, adiuvare' præt. pl. 3. fulleodon 2147.

fullvian, baptizare (s. fulvihte). part. præt. fullvod. 'fullvona bearn, filii baptizatorum' 1945., was zwar für Abrahams Zeiten nicht passt, wohl aber für den kirchlichen Standpunkt Cædmon's, dem dieser Ausdruck gleichbedeutend ist mit 'vera cneóris' d. i. die Menschheit.

fultum (m.) auxilium, adiumentum Gr. 2, 150. Gl. Bv. M. gl. 442. gen. fultumes 2020. dat. 'fultume, adiumento' M. gl. 352. acc. fultum 173. häufig 'on fultum' in auxilium, mit dem Dat. verbunden: fæder on fultum 971. him ~ 1959. 2066. com on fultum, venit in auxilium 2787.

fulvihte (m.) baptismus; später fulluht Gr. 2, 632. Erl. 136. nom. 'àn is fulvihte' Ex. 470. gen. fulvihtes (bæðe) II, 548. (onfèng æfter) ~ (bæð) El. 490. dat. (þurh) fulvihte (lærde vâron) El. 172. (onfèngon) ~ A. 1630. (mid þy) ~ (fægre onbryrdon ealne þisne middangeard) Ex. 467, 9.

fundian, tendere, tentare, contendere, operam dare; quærere; petere locum Gr. I, 340. præs. sg. 1. (nû) ic fundige (tô þe, fæder moncynnes) Ex. 454, 28. sg. 2. (hvider) fundast þû 2263. sg. 3. (tô þâm sôðan gefeán savel) fundað Ex. 178, 3. ~ 491, 27. 'se þe on lagu fundað' Ex. 308, 30. '(savul) fundað (of licfate tô þâm longan gefeán in eádvelan)' Ex. 167, 19. pl. 3. (vitan) fundiað Ex. 314, 19. conj. sg. 3. (þ he) fundige (him tô lissa blisse) Ex. 352, 20. præt. sg. 2. (þider) þû fundadest Ex. 102, 12. (ne meahton magorincas ofer mene feolan, svâ) hî fundedon Ex. 404, 11. inf. fundian Ex. 336, 21. 456, 24.

furþor, ultra; amplius, porro Gr. 2, 140. ~ 399. 3658. II, 226; 446. S. furþur, furþum.

furþum, porro, primo; item; es entspricht dem neuengl. 'just, first' Gl. Bv. ~ 872. 1126. 1233. 2372. 2533. A. 797. Auch in den Psalmen und sonst häufig; z. B. nis heóra furþum ân, þe eallunga vel dô, 'non est, qui faciat bonum, non est usque ad unum' Ps. 13, 4.

furþur, porro, protenus, ulterius = furþor. ~ 2009. A. 1350. 1518. El. 389.

fûs, pronus, promptus, cupidus, paratus Gr. 1, 733. 2, 267; 923. I, 365. Graff 3, 543. Dfnb. 369. vgl. fŷsan. fûs (hyge) A. 1664. ~ 154. 2863. 3032. 3177. 'is nû fûs þider gâst' Ex. 164, 26. ~ (on frætvum) 441. ~ (on ferþe) Ex. 457, 13. acc. fûsne (hyge) A. 1654. pl. nom. (þider vâron) fûse 3125. Das Wort verbindet sich gern mit einem

Genitiv: sîðes fûs El. 1219; Ex. 166, 30; 212, 10. (vgl. El. 261: 'sîðes gefŷsde'). forðsîðes fûs Ex. 165, 3. fûs forðveges Ex. 412, 20. 470, 25; und on forðveg 3058; Ex. 158, 31. môdes fûs Ex. 309, 1. lâde fûs Ex. 182, 6. — Andreas 1549. möchte 'fûsleóð' (vgl. Ex. 39, 17. 183, 1. und Gl. Bv.) anstatt: fûs leóð zu schreiben sein. fûsleóð bedeutet 'Scheidelied, Todtensang'.

fyligean, fyligan, sequi Gr. 1, 908. = folgian. præt. sg. 3. fylgde (him) 686. pl. 3. (gedvolan) fylgdon El. 372. ~ (me mid firenum) Ex. 88, 16. inf. fylgan Ex. 468, 6. Graff 3, 507. fylgean 706. fyligan 249.

fyll (f.) casus, cædes, mors Gr. I, 344. sg. nom. ~ 1099. 2056. 4030.

fyllan, implere Gr. 1, 905. præt. sg. 3. fylde (helle mid þâm andsacum) 318. imper. fyl (nû frumspræce) 3844. plur. fyllað (tudre eorðan) 196. ~ (æðelum foldan sceátas) 1528. ~ (eorðan) 1508. S. gefyllan.

fyllan, sternere, prosterne, proiicere Gr. I, 344. præt. sg. 3. fylde (on þ fŷr) 744. ~ (mid folmum) 1092. ~ (feónd on flitte) 2065.

fylstan, adiuvare, auxiliari. præt. sg. 3. (him) fylste (êce drihten) 2625. pl. 3. (him) fylston (vel gystas sîne) 2478.

fŷnd. pl. nom. zu feónd. ~ 321. 333. 2001.

fyorh = **feorh**, w. m. s. on fyore 1179. = on feore.

fŷr (n.) ignis Gr. 1, 643. 2, 124. I, 366. nom. fŷr 315. (strûdende) ~ 2550. gen. fŷres 333. dat. fŷre 321. 329. 360. 484. 2500. 2515. 2900. II, 327. acc. fŷr 744. (vallende) ~ 2536.

fŷrclom (m.) vinculum ignitum. pl. dat. fŷrclommum II, 39.

fyrd (f.) agmen, militia, expeditio, exercitus Gr. 2, 454. Dînb. 365. sg. nom. fyrd 2983. 3017. 3152. dat. fyrde 3260. II, 471. 'saga me, hvæt þâr veorudes være ealles on Faraônes fyrde?' Ex. 468, 3. acc. fyrd 1956. 3203. (on þâ frecnan) ~ 687. (on) ~ (vegan fealve linde) 2039. ~ 3064. (on) ~ (vigeð cræfte on hæfte) Ex. 486, 21. 'þeáh þû, drihten, mid ûs ne fâre on fyrd' Ps. 43, 11. fyrde 406. 2991. 3183. pl. gen. (fôr) fyrda (mæst) El. 35. Vgl. 'firdinga expeditionum' M. gl. 348. '~, catervarum' M. gl. 434.

fyrdgestealla (m.) comes militiæ, socius belli, pugnator Gr. 2, 454; 527 pl. dat. fyrdgestealla 1994.

fyrdgetrum (? n.) caterva, agmen, manus. sg. nom. ~ 3032. acc. ~ 3107.

fyrdleóð (n.) carmen militare s. proeliare Gr. 2, 454; 506. A. u. El. XXV. sg. acc. (veras vuldres sang) fyrdleóð (gâlan) 3506. ~ (âgôl vulf on valde) El. 27.

fyrdrinc (m.) bellator, pugnator, heros Gr. 2, 454; 517. sg. gen. (ic eom æþelinges eaxlgestealla) fyrdrinces (gefara) Ex. 489, 3. pl. nom. fyrdrincas (frome) El. 262. gen. fyrdrinca (fruman) 2098.

fyrdvîc (n.) tentorium; im pl. castra Gl. AA. Gr. 2, 454. sg. nom. ~ (âras) 3058. pl. dat. (syððan Ebrêas under gûðfanum gegân hæfdon tô þâm) fyrdvîcum Jud. 137, 64.

fŷredneóve ? ignis renovatio, ignis renovatus, perpetuus 313. S. edneóve.

fyren = firen (w. m. s.) Gr. 1, 343. sg. acc. fyrene 1986. pl. dat. (for) fyrenum 3684. (fâh in) fyrnum II, 129. Der Dativ pl. wird auch adverbial gebraucht, und zwar in der Form 'fyrnum' (s. auch firnum); so 'fyrnum ceald' 345. und 806. Bosworth übersetzt es durch 'horribiliter', vielleicht nach Lye, der mir nicht zur Hand ist.

fŷren, igneus Gr. 2, 178. sg. dat. fŷrene (sveorde) 944; nochmals dieselbe Verbindung 1569. pl. acc. fŷrene (loccas) 3049.

fyrendæd = firendæd (w. m. s.) pl. dat. ~um 3863. Ps. 77, 37.

fyrenearfeð (f.) molestia, ærumna. pl. gen. fyrenearfeða (svâ fela) 706.

fŷrgebræc (n.) strepitus, fragor ignis 2554. S. gebrec.

fŷrleóma (m.) radius ignis, flamma Gr. 2, 505. ~ (stôd) II, 129.

fŷrloca (m.) claustrum igneum Gr. 2, 506. sg. dat. (in) fŷrlocan II, 58.

fyrmest, primus; primo; neuengl. 'foremost'. 3239. 'þæs þe hie feónda gefær fyrmest gesâgon' El. 68. ~ Ps. 72, 6. 106, 29. 'si on þinum mægene sib mæst ⁊ fyrmest' Ps. 121, 7.

fyrn, pridem, dudum; olim. Gr. 3, 99. Gl. Ul. 201. ~ 495. 1149. 2690.

fyrndæg = ærdæg, geárdæg, w. m. s.; nur im Dat. Pl. mit und ohne 'on' oder 'in' gebraucht. 1068. 3488. 3835. II, 464. A. 1. Ex. 64, 8. 79, 24. 139, 31. 187, 20. 236, 7. 313, 17.

fyrr, procul 2587.

fyrst (m.) spatium, spatium temporis, tempus; Frist, Gr. A. und El. 150. nom. fyrst (is æt ende) 3196. ~ Ex. 108, 32. 'ne væs se fyrst micel' Ex. 121, 32. dat. (on þâm) fyrste 3118. (on) ~ Ex. 455, 10. (æfter) ~ Ex. 152, 13. El. 490. acc. (nihtlangne) fyrst 3137. und A. 1340. (ândægne) ~ 3233. (þone lytlan) ~ Ex. 81, 13.

fyrst, primus Gr. 3, 635. ~ 3328.

fyrstmearc (n.) = fyrst. Gr. 2, 508. dat. (æfter) fyrstmearce Ex. 213, 11. acc. fyrstmearc 4077. Dasselbe bedeutet 'fyrstgemearc'; Ex. 164, 9: 'scofon niht fyrstgemearces'. A. 931: 'þreora nihta fyrstgemearces'.

fŷsan, impellere, incitare, emittere; festinare, in welcher Bedeutung es auch reciproc gebraucht wird. Dfnb. 369. præs. sg. 2. (þâ here) fŷsest (fêðan tô gefeohte) A. 1188. conj. pl. 2. 'þ ge recene eów fŷsan tô gefeohte' Jud. 137, 2. præt. sg. 3. 'fŷsde hine þâ tô fôre freá moncynnes' Ex. 461, 9. inf. (ongan) fŷsan (tô fôre) 2854. (ongan hine þâ) ~ (⁊ tô flôte gyrvan) A. 1698; dagegen El. 226: 'ongan þâ ôfstlice eorla mengu tô flôte fŷsan'. S. noch Gr. I, 366. und Runenwörterbuch S. 89. s. v. Roðfôs; und 'gefŷsan'.

G.

Gâd (f.) mucro, cuspis, stimulus, incitamentum; desiderium, appetentia Gr. 1, 251; 259. 2, 46. I, 358. Erl. 160. sg. nom. (vilna) gâd 236, wo die Anmerkung zu beachten ist. ~ 3620.

gædeling (m.) socius, sodalis Gr. 2, 352. Gl. Bv.; Gl. Ul. 34. sg. gen. (his) gædelinges (gâðgevâdu) Bv. 5230. dat. (gingum) gædelinge 3939.

gæst (m.) hospes, Gast. gist, gyst Gr. 1, 639. 2, 199. I, 331. Gl. Bv. Gl. AA. pl. dat. gastum 2424.

gâst (m.) = gâst, spiritus. sg. nom. gâst (hâlig) 4050. Im Cod. Exon. ist diese Form die vorherrschend, vielleicht allein gebrauchte.

gafol, gafol (? m) vectigal, tributum Gr. 2, 24; 117. Bergm. 431. Gl. AA. ohne Angabe des Genus. sg. gen. (ealles þæs) gafoles Ex. 35, 16. acc. gafol (sellan) 1973. (nâfre þû gelârest, þ ic deófolgieldum) gafol (onhâte) Ex. 251, 27.

gâl (n.) stultitia, malitia, iniquitas, petulantia. sg. nom. ~ 326. Für die Bedeutung vergleiche Ex. 64, 9: 'þæs þe he on foldan, in fyrndagum, gôdes oþþe gâles on his gæste gehlôd'. S. unten gâlscipe, und vgl. 'gâlferhð' Jud. 133, 7. 'gâlmôd' Jud. 139, 3.

galan, canere, clamare Gr. I, 328. D. M. 987. Gl. Bv. præt. pl. 3. (fyrdleóð) gâlan f. gôlon 3506. inf. (ongann hearmleóð) galan A. 1128.

galga (m.) patibulum, = gealga, gelga Gr. 2, 288. Gl. Bv.; Gl. Ul. 35. sg. dat. (god o n) galgan II, 552. 'hû on galgan vearð godes âgen bearn âhangen' El. 179. 'dryhten êr âhangen væs heofonrices veard godbearn on galgan' El. 718. pl. dat. (on) galgum II, 512. Vgl. 'gelgan, gabuli' (sic!) M. gl. 339. 'gelgan, patibulo' M. gl. 393. 'on gelgan, patibulo' M. gl. 339.

gâlscipe (m.) luxuria, petulantia, lascivia. fôr gâlscipe, propter amentiam 340. 'of gâlscype, vrenscipe, petulantiâ' M. gl. 438. 'gâl, vræne, petulans, luxuriosus' M. gl. 399. 'gâlre, vrenre, petulantis' M. gl. 427. 'gâlunge, galdra, incantationum' M. gl. 431.

gamel, gamol, vetus, senex Gr. 2, 118. 3, 618. I, 327; 340. Dñb. 43. Gl. Bv. pl. nom. gamele (heaðorincas) 3169. dat. gamelum (to geóce) El. 1247.

gamen, gæmen, gomen (n.) gaudium, iocus, ludibrium Gr. 2, 160. I, 327. Gl. Bv. sg. acc. (svegles) gamen 672. pl. gen. 'gamena, ludorum' M. gl. 389. Vgl. 'gamenlicum, theatralibus' M. gl. 420.

gamolferhð, sapiens, magnanimus. ~ (goldes brytta 2861.

gân 836. 2228. = gangan.

gang (m.) gressus, iter, cursus; agmen, turma Gr. 2, 287; 602. 3, 481. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. (gâstes gramhydiges) gang A. 1694. dat. (liges) gange 3781. acc. '(minne) gang, gressus meos' Ps. 139, 5. (þurh gromra) gang 3569. (þurh volona) gang 4141. Vgl. 'under svegles gang' A. 208. 455. pl. dat. (vyrda) gangum El. 1256. pl. acc. '(mine) gangas, directionem meam' Ps. 138, 2.

gangan = gongan, gân, gôn, ire Gr. 1, 909. I, 328; 349. 2, 433. 4, 97. Gl. Bv. præs. sg. 3. gæð 2175. præt. sg. 3. (grêtan) eóde 2424. ~2455. 2533. 3239. pl. 3. eódon 2437. imperat. sg. gâ A. 1348, gang II, 703. pl. gâð II, 619. inf. gangan 855. 862. 1340. 1482. 1603. 2568. 2586. 3947. 4253. part. præs. gangende (feoh) 2713. 'gangende] fêrende georne vêpað, euntes ibant et flebant' Ps. 125, 5.

gâr (m.) telum, hastile, iaculum Gr. 1, 639. I, 358. 3, 442. Runenw. 146. v. kaír. Gl. AA. sg. nom. gâr 315., wo freilich der Gegensatz von

'fŷr' und 'gâr' ('i. e. cold, piercing as a dart' Th. N.) nicht recht erhellt. gen. gâres (orde) 1517. (gylpplêgan) ~ 3169. ~ (ord) A. 1331. dat. 'gâre, vifele, spiculo' M. gl. 354. pl. nom. 'gâras, spicula' M. gl. 331. (scearpe) ~ 2058. ~ (lixton) El. 23. ~ (trymedon) 3087. gen. (ân) gâra (lâf) 2014. ~ (ordum) A. 32. dat. gârum II, 512.

gârbeâm (m.) hastile, Speerschaft Gr. 2, 455. 2, 484. sg. gen. gârbeâmes (feng) 3175.

gârberend, telifer Gr. 2, 589. D. M. 875. (vgl. æscberend, helmberend Ex. 461, 18. sveordberend 1056.) pl. gen. ~ra 3160.

gârfaru (f.) agmen armatum, exercitus; expeditio. sg. dat. (ofer) gârfâre 3272. acc. (ne þearf him ondrædan deófla strâlas, gromra) gârfâre Ex. 49, 5.

gârheâp (m.) cumulus iaculorum, turma Gr. 2, 455. sg. dat. (in þâm) gârheâpe 3250.

gârsecg (m.) oceanus M. gl. 442. Gr. 2, 455. Andr. u. El. XXXIV. D. M. 567. Haupt 1, 578. sg. nom. gârsecg 117. 3418. ~ (hlŷnede) A. 238. ~ (hlymmeð) A. 392. gen. gârsecges (deóp) 3210. ~ (gin) 3274. und 3359. (vgl. D. M. 297.) ~ (grund) Ex. 427, 18.

gârvudu (m.) hasta, telum Gr. 2, 455; 536. sg. acc. (hie tô gâðe) gârvudu (rærdon) 3254.

gâst (m.) spiritus, auch animus Gr. 1, 639. 2, 46; 199. 3, 390. I, 359. D. M. 408. Gl. Bv. sg. nom. gâst 120. 906. (godspêdig) ~ 1006. 1207. (lifes) ~ 1276. 1603. (âna êce) ~ 4144. gen. gâstes 1517. 2323. dat. gâste 187. 998. 1132. ? acc. (bealoves) gâst II, 720. pl. nom. (geómre) gâstas 69. (vêrige) ~ 90. II, 631. (snotre) ~ II, 472. (þâ verigan) ~ II, 730. gen. gâsta (veardum) 12. ~ (veardas) 41. ~ (verode) 1341. ~ (helme) 1787. ~ (valdend) 2168; 2539. ~ (helm) 2414.

gâstcyning (m.) rex spirituum Gr. 2, 501. dat. gâstcyninge 2877.

gâstgedâl (n.) obitus Gr. 2, 490. acc. (þurh) gâstgedâl 1122; Ex. 153, 32.

gâstlic, spiritualis Gr. 2, 568. (gôd &yogh;) gâstlic 209. 'þâ væs eall eador leoðolic &yogh; gâstlic' A. 1628.

ge .. ge, cum .. tum Gr. 2, 733. 3, 720. **ge ... and**, dasselbe, 749.

geaf; s. gifan.

geâgnian (geâhnian Gl. Bv.) Dînb. 12. Gl. Ul. 5. mit dem Dativ der Person, auch wohl mit einem gen. der Sache, sibi appropiare, vindicare; im pass. 'consecrari' Bosw. App. — præt. sg. 2. (þû his mihta þê) geâgnadest Ps. 79, 16. inf. geâgnian him 1823. part. præt. (vesan) geâgnod (me) 2315. plur. 'geâgnede, usurpatæ' M. gl. 438.

geald; s. geldan.

gealhmôd, infestus, infensus, atrox Gr. 2, 572. (grîm &yogh;) ~ 3748 = gealgmôd Ex. 274, 10. 278, 15. A. 32; 563. Erl. zu Andr. und El. S. 95.

gealp; s. gelpan, gylpan.

geânþingian, respondere. præt. sg. 3. (him þâ brego engla) geânþingade 1006.

ȝeap, patens, patulus, latus, Gr. 2, 560. curvus Gl. Bv. (vgl. Ex. 329, 12. 477, 27.); gēnitiv. Adverb: 'steápes ⁊ geapes', longe lateque 2550. dat. 'geapum, gebígedum, pando' M. gl. 381.

ȝeár (n.) annus Gr. 2, 489. 3, 490. RW. 231. Gl. Bv. Gl. AA. pl. gen. geára 1720. 1926. II, 504. ~ (gongum) El. 647. dat. geárum (fród) 2375.

geara, olim, diu, dudum, neuengl. of yore. Gr. 3, 120. (= gear, olim Gr. 2, 489). ~ 408. A. 1387.

geard (m.) aula, domus Gr. I, 346. 2, 226; 544. 3, 427. sepes, terra, patria Gl. Bv. Gl. AA. RW. 143. pl. nom. (grêne) geardas 508. acc. (gódlice) ~ 737.

geardæg, tempus pristinum Gr. 2, 489. Gl. Bv. Erl. 133. Das Wort kommt nur im Dat. Plur., mit und ohne Präposition, vor, und zwar adverbial gebraucht, in der Bedeutung von 'olim'. geárdagum 1651. A. 1519. Ex. 225, 4. on geárdagum II, 370. in ~ Ex. 16, 11. 35, 17. 51, 26. Vgl. ærdagum unter ærdæg.

geare, paratus 41. geare (adv.) = gearve, parate, bene; certo, accurate, prorsus 580.

gearo, gearu, gearv, schw. Form gearva, paratus Gr. 2, 189. I, 345. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. gearo 433. 1316. II, 694. gearu 3268. 3646. pl. nom. gearve (bæron) 2988. 3122.

geartorht, valde splendidus, splendidissimus. sg. acc. geartorhte (gife) 1555.

gearva (m.) habitus; vestimentum. sg. dat. gearvan 653. pl. dat. gearvum 1207.

gearvian, parare, præparare RW. 134. ~ II, 289.

geat (n.) porta, ostium, claustrum Gr. 1, 643. I, 369. 3, 431. Gl. Ul. 36. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. (gylden) geat II, 650.

gebâd; s. gebidan.

gebædan, compellere, adigere, adducere aliquem, ut faciat aliquid. inf. gebâdan 3720. Ex. 340, 2. part. præt. (nýde) gebæded Ex. 263, 2; 474, 30.

gebed (n.) oratio, preces Gr. I, 335. 2, 740. 3, 486. Gl. AA. dat. gebede 3720. 'tó gebede feóllon' 774. = 'tó gebede hyldon, ad preces se inclinabant' A. 1027. Erl. 123. und on gebed feóllon 844. pl. gen. (ve þec) gebedum (bremaþ) 3923. acc. (tó þám beácne) gebedu (rærdon) 3709.

gebedda (f.) consors tori, uxor Gl. Bv. sg. nom. (beorht) ~ 1822. dat. 'volde vigfruma Vealþeó sêcan cvên tó gebeddan' Bv. 1323. pl. dat. (his vifum tvæm, leófum) gebeddum 1087. acc. (idese lædan, svæse) gebeddan 1769. Vgl. 'healsgebedda', uxor dilecta, consors thalami (Gr. 2, 458.) = 'healsmæge' 2149.

gebedscipe (m.) concubitus, coitus. acc. (þurh) gebedscipe 1143; 2210; 2461. 'bearnes þurh gebyrde ⁊ þone gebedscipe æfter monvísan' Ex. 5, 29.

gebêgan = gebeógan, flectere, curvare Gl. Bv. part. præt. gebêged II, 447.

gebelgan = âbelgan, iratum reddere aliquem; indignari Gl. AA. part. præt. gebolgen 54. 299. Ex. 119, 21. 246, 8. 248, 4. 277, 18. 423, 10. Ps. 41, 7. 138, 18.

gebeódan, mandare, imperare; offerre, committere Gl. Bv. præt. sg. 3. gebeád 3966. 'se him æt gebeád, beámes blêde', qui iis escam obtulit, arboris fructum Ex. 226, 6. inf. 'fyrd gebeódan', exercitum convocare; edicere, ut exercitus conveniat 1956. 'hèht hire þâ âras eác gebeódan Constantinus, þæt hió cirican getimbrede' El. 1007. 'ûrum hælende hyldo gebeódan', gratias offerre Ps. 94, 1. part. præt. geboden. 'þeáh þe him deáð geboden vǽre', quamvis eis mors indicta esset 3740. 've syndon geboden tô bǽle', addiximus rogo 3931. 'þǽr þe gûðgevinn geboden vyrdeð' A. 219. 'gebodnes, concessæ' M. gl. 411. 'gebodene ferscipe, oblatam societatem' M. gl. 404.

gebeorgan, defendere, servare, tueri, protegere Gl. AA.; mit dem Dativ der Person und meist mit dem Acc. der Sache. Gr. 4, 688. præs. sg. 2. 'him yfele dagas gebeorgest, ut mitiges eum a diebus malis' Ps. 93, 12. coni. pl. 3. 'þ hi him gebeorgen bogan ⁊ strǽle, ut fugiant a facie arcus' Ps. 59, 4. præt. sg. 1. (ic me gûðbordes sveng lâre) gebearh 2688. sg. 3. (við cvealme) ~ (cnihtum on ofne, lâcende lig) 3992. inf. (meahte him) gebeorgan Ex. 161, 23. part. præt. geborgen 3953., wo 'lîce' einige Schwierigkeit macht, da der pl. erwartet wird. ~ Ps. 32, 15.

geberan, parere, edere, in lucem edere; proferre. præt. sg. 1. 'ic eall gebær vrâðe vrôhtas' Ex. 272, 29. sg. 2. þû gebǽre Ex. 6, 14. sg. 3. (þâ him vîf sunu) ~ 2768. 'þæt seó fæmne gebǽr' Ex. 8, 26. ~ Ps. 50, 6. inf. geberan (beorhtne sunu) Ex. 13, 19. (blǽde) ~ Ex. 132, 5. part. præt. geboren 2291. 'sindon him on æðelum ôðere tvegen beornas geborene brôðorsibbum' A. 690.

gebêtan, reparare, emendare, rependere, compensare; meliorem fieri Gl. AA. Gl. Bv. = bêtan. præs. coni. sg. 3. gebête Ex. 2, 2. pl. 1. (þ ve on Adame andan) gebêtan 397.

gebîdan, manere, exspectare; transigere, sustinere; experiri, frui Gl. AA. Præs. coni. sg. 3. gebide 2353. præt. sg. 1. gebâd II, 497. sg. 3. gebâd 2903. 3066. 3120. 3333. inf. gebidan II, 109. part. præt. gebiden 3167. sg. acc. 'hæfde þâ his ende gebidenne' Jud. 133, 11. pl. gen. (vintra) gebidenra 1180. S. bîdan.

gebindan, ligare, alligare, vinculis iniicere, capere; corripere Gl. AA. præt. sg. 3. geband 442. inf. gebindan (hêt) 3747. 4036. Das part. præt. 'gebunden' (731. II, 58.) hat gern ein Subst. im Dativ bei sich: besonders in übertragener Bedeutung; z. B. 'adle gebunden' Ex. 83, 17. 155, 11. (vîtum) ~ Jud. 134, 50. (susle) ~ El. 771. A. 1379. (þearle) ~ II, 38. (lêge) Ex. 94, 13. Ausserdem stehen auch Präpositionen dabei; 'gebunden under bealuclommum' Ex. 463, 4., neben 'gebunden bealuve feterum' Ps. 106, 9. '~ tô bǽle' Ex. 196, 12. sg. acc. 'gebundene, connexum' M. gl. 422. pl. nom. gebundene 378. Vgl. bevindan.

geblǽdfæst, fertilis, frugifer 89.

geblendan, miscere, tingere, foedare Gl. AA. præt. pl. 3. 'siððan him geblêndon bitere tô somne drŷas þurh dvolcræft drync unheórne'

A. 33. 'svylce hi me geblôndon bittre tôsomne unsvêtne drync ecedes ⁊ geallan' Ex. 88, 10. part. præt. (heólfre) geblanden 3405. (âttre) geblonden II, 130; Ex. 142, 7. (vurinan) ~ Ex. 218, 14. (spilde) ~ 405, 27. (nîðe) ~ Jud. 132, 17. 'sand is geblonden grund viþ greóte' A. 424.

gebletsian, benedicere, celebrare, prædicare Gl. AA. — præs. pl. 3. gebletsige 3881. præt. sg. 3. gebletsode 192. II, 243. gebletsade 1500. part. præt. gebletsad 1746. 3923. S. bletsian. Im Andreas kommt das part. præt. in der Form 'gebledsod' wiederholt vor; z. B. A. 524. 540. 'beorn gebledsod' A. 937. 'is his miht ⁊ his âht ofer middangeard breme gebledsod' A. 1719. In den Psalmen begegnen die Formen: 'gebletsad' Ps. 17, 44. 108, 27. 123, 5. 'gebletsod' Ps. 27, 7. 30, 24. 40, 13. 44, 3. ynd 'gebletsud' Ps. 118, 12. Vgl. auch das folgende Wort.

geblissian, delectare, lætitia afficere, oblectarre, lætificare; benedicere; beneficiis augere Gl. AA. — præs. sg. 3. 'he geblissiaþ' (manna heortan) Ps. 18, 7. imperat. (þû þisne middangeard milde) geblissa Ex. 16, 7. part. præt. (hæfde breóst) geblissad 2918. ~ Ex. 24, 5. 145, 14. (vynnum) ~ Ex. 198, 9. (sælum) ~ Ex. 207, 12. 'vearþ þæs mægdnes môd miclum ~' Ex. 279, 4. 'væs þære fæmnan ferþ ~' Ex. 259, 25. (vearþ môd) geblissod A. 351. (vearþ gâst) ~ A. 468. (væs môdsefa miclum) ~ A. 892. (væs môdgemynd miclum) ~ El. 839. 'þâ væs geblissod seó Godes burh on Hierusalem' Ps. 45, 4.

gebod (n.) mandatum, præceptum Gr. 2, 741. Gl. AA. sg. nom. (is þæt þeódnes) gebod Ex. 202, 12. acc. ~ 568. 696. 'ic þin gebod þâ ne volde ânforlætan' Ps. 118, 87. 'gebodum, bebodum, mandatis' M. gl. 415.

gebodscipe (m.) = gebod. sg. acc. (gif hie breca þ his) gebedscipe 428.

gebrecan, frangere, confringere, opprimere Gl. Bv. præt. sg. 2. '(þû) gebræce (þæt dracan heâfod), tu contribulasti (sic!) capita draconum' Ps. 73, 13. sg. 3. (on fæðm) gebræc 62. (on geveald) ~ 2105. 'þâ he on þâm folce feóndgyld gebræc' Ps. 105, 24.

gebringan, afferre, adducere; die Richtung des 'wohin?' oder 'woher?' u. s. f. wird durch Präp. und Adv. angegeben. Gr. 1, 910. Gl. Bv. R. Gr. §. 214. Gl. AA. præs. sg. 3. (râde) gebringeþ Ps. 97, 9. ~ (bân ⁊ ysian, âdes lâfe, eft ætsomne) Ex. 216, 20. (he his sylfes þær bân) ~ Ex. 217, 20. pl. 2. (ac ge on betran) gebringaþ Ex. 125, 4. præt. sg. 2. (þû) gebrohtest (his feóndas fæcne on blisse), 'lætificasti omnes inimicos eius' Ps. 88, 35. (dagum, on þâm þû ûs tô eâdmedum) ~, 'diebus, quibus nos humiliasti' Ps. 89, 17. 'þæt þû ûs gebrohte ofer hvæles êðel on þære mægþe' A. 273. sg. 3. gebrohte Jud. 135, 7. pl. 3. (hie þâ) gebrohton (æt brimes næsse on vægþele vigan unslavhe) A. 1710. (hine) ~ (æt heldôre) Ex. 135, 24. (hie hit) ~ (burgum in innan) Ex. 284, 2. (on reste) gebrohten Jud. 132, 57. coni. pl. 3. (þ hi hine eft) gebrôhten (of þære folcscearе), ut eum iterum abducerent 1865. imperat. (on heah

sælum hraðe) gebringe Ps. 118, 108. part. præt. gebroht (on his burgetelde) Jud. 132, 62.

gebycgan, emere, redimere Gl. AA. R. Gr. §. 214. præs. sg. 1. ic gebycge Ex. 458, 11. præt. sg. 1. (ic þe mine deáðe deóre) gebohte Ex. 89, 27. sg. 2. (þín eovde, þæt þú valdend ær blôde) gebohtes Ex. 16, 26. sg. 3. (he þ dægveorc dreóre) gebohte 3080.

gebyrd (n.) gebyrdo, gebyrdu (f) procreatio, nativitas, origo; indoles, natura Gr. 1, 343. 2, 236; 743; 756. Erl. S. 151. Gl. AA. Gl. Bv. sg. nom. gebyrdu Ex. 45, 24., wo aus Versehen 'gebyrda' steht. acc. neutr. (bearn þurh) gebyrd (cumen) 2190. (þurh bearnes) ~ Ex. 3, 18. (cýðdon Cristes) ~ Ex. 5, 5. (þurh clæne) ~ Ex. 19, 9. (ymb þæs fugles) ~ Ex. 223, 16. acc. fem. (engla) gebyrdo 580. gebyrde Ex. 5, 28. pl. gen. 'gebyrda, propinquorum' M. gl. 419. 'gebyrda, freónda, natalitium' M. gl. 419. dat. 'gebyrdum, cunabulis' M. gl. 395. 'sceal vîf ⁊ ver in voruld cennan bearn mid ~' Ex. 334, 32. 'þætte ver ⁊ vîf in voruld cennað bearn mid ~' Ex. 327, 13. Vgl. æðelu.

gebyrgan, gustare. præs. coni. sg. 3. (nemne meledeaves dæl) gebyrge Ex. 215, 30; auch mit folgendem Genitiv: 'svá hvá svá gebyrgde þæs on þám beáme geveóx' 480. S. þyrgan und 'gebyrian, gustare, pertinere, âbyrgean, gustare' Graff 3, 163. s. v. burian. Das Wort ist verschieden von 'gebyrgan, tueri, servare'; z. B. Ps. 29, 11: 'þú me gebyrgdest mid gefeán', wo die alte lat. Uebersetzung lautet: 'præcinxisti me lætitiâ'.

geceósan = ceósan, eligere, deligere Gl. AA. Gl. Bv. — præt. sg. 1. ic þine mundbyrde) geceás 2703. sg. 3. (him þá vîc) geceás 1047. (him þá eard) ~ 1921. (him tô mêder) ~ Ex. 3, 15. (he him êce) ~ (meaht ⁊ mundbyrd) Ex. 154, 34. (vîceard) ~ Ex. 158, 12. (siððan he Marian mundheals) ~ Ex. 28, 14. u. s. f. — imperat. (þe vîc) geceós 2716. inf. geceósan Ex. 37, 9. gerund. (svá þe leófre bið tô) geceósanne El. 606. part. præt. '[is]gecoren, eligitur' M. gl. 354. 'drihtne gecoren', a Domino electus 1812; 3668; 4252. acc. (hie habbað me tô hearran) gecorene 285. pl. nom. (metode) gecorene 1728; 3610.

gecvême, conveniens, acceptus, gratus Gr. 2, 747. I, 361. Erl. 162. ~ 'grata' M. gl. 423. 433. — (Criste) gecveme Ex. 258, 2; El. 1050. dat. 'gecvemre, gratuitâ' M. gl. 393. vgl. M. gl. 383. comparat. (Criste) gecvemra II, 218. S. cvêman.

gecvečan, dicere, declarare; loqui, proloqui Gl. Bv. Gr. I, 335; 337. præs. sg. 3. gecvyð II, 628. præt. sg. 3. gecvæð 2754. 4078. 'he þ vord ~' Ex. 235, 3. 'svá se hring ~' Ex. 432, 31. pl. 2. ge gecvædon 3656.

geeynde = cynde, naturalis, ingenitus, genuinus; a maioribus acceptus Gr. 1, 735. 2, 745; 750. 4, 930. Gl. Bv. (svá him) gecynde (væs) 3521; Bv. 5389. vgl. 'him gebyrde is', est ei ingenitum El. 592. 'healdað cêne men gecynde rîce' Ex. 337, 3. 'him væs bâm samod on þâm leódscipe lond gecynde' Bv. 4390. Das adj. ist selten: häufig dagegen das subst. neutr. 'gecynd', natura, indoles, genus,

sexus; z. B. Ex. 93, 9; 12. 72, 32. 104, 30. 215, 12; 20. 221, 4. 223, 8. 225, 10. 421, 8. 485, 27. Es könnte Billigung finden, wenn die Form 'gecynde' als adi. aufgegeben und für den dat. des subst. neutr. genommen würde; ähnlich verhält es sich mit 'gebyrde'. S. auch cynd.

gecyran, gecyrran, vertere, mutare; avertere; converti; reverti. Gl. AA. præs. sg. 1. ic gecyre Ex. 475, 15. 'Þ ic hâlige nû on þine gevitnysse vise gecyrre' Ps. 118, 36. pl. 3. 'gecyrraþ ealle tô drihtne, convertentur ad Dominum universi' Ps. 21, 25. 'hi on æfenne eft ~' Ps. 58, 14. imperat. 'gecyr, mîne sâvle, clæne on þine rædes reste, convertere, anima mea, in requiem tuam' Ps. 114, 7. 'gecyr ûs georne tô þe, Crist ælmihtig' Ps. 84, 5. part. præt. (hæfde eft) gecyrred, averterat 1410. 'heóra leásung væs ~ tô heóm sylfum' Ps. 26, 14. 'ne bîþ se eádmôda æfre ~, ne avertatur humilis' Ps. 73, 20. S. cyran.

gecŷðan, nunciare, annunciare, indicare, docere, edicere, iubere; revelare, ostendere, manifestare. Gl. Bv. Gl. AA. præs. sg. 1. ic gecŷðe Ex. 263, 21. sg. 3. (monegum) gecŷþeþ Ex. 449, 21. coni. sg. 2. (Þ þû me) gecŷðe Ex. 259, 8. præt. sg. 2. (svâ þû hyldo viþ me) gecŷðdest A. 390. sg. 3. gecŷðde 1791. 2016. 3221. 3335. 4277. II, 201. imperat. gecŷð 3846. 'ac þû miltse on ûs gecŷð cynelice, Crist nergende' Ex. 10, 24. 'þîn vuldor ûs gecŷð, cræft ȝ meaht' Ex. 188, 11. inf. (miltse) gecŷðan A. 289. ~ A. 784. gerund. (sêlest) tô gecŷðanne El. 533. (álŷfed nis) tô gecŷþenne Ex. 177, 6. part. præt. gecŷðed 3348. 4170. II, 562. (on þâm cnihtum) ~ 3989. pl. nom. 'svâ hie gecŷðde vâron', uti iussi erant 3950. 'synd his dômas rihte gecŷðde' Ps. 118, 137. S. cŷðan.

gedælan, separare, dividere, partiri; distribuere, communicare cum .: Gr. I, 360. Erl. S. 93. Gl. Bv. Gl. AA. præt. sg. 3. he gedælde 2738. II, 19. pl. 3. (siððan hie) gedældon (svâ him dryhten sylf hlyt getæhte) A. 5. inf. (vorc þæs gevinnes) gedælan 296. part. præt. (siþ væs) gedæled 3136. pl. nom. gedælde 1687. M. gl. 365.

gedâl (? n.) divortium, separatio; decessus, mors Gr. 2, 490; 741. I, 358. Gl. Bv. sg. nom. gedâl (lîces ȝ sâvle) 927. dat. (væs nân tô) gedâle, ? nihil separatum, exceptum erat 1395. acc. (deáða) gedâl Ex. 116, 12. (lîces) ~ El. 241, 4. S. aldorgedâl.

gedeáf; s. gedûfan.

gedêfe (adi. und adv.) congruus, conveniens, decens, opportunus, concinnus; benevolus, honestus, liberalis. Gr. 1, 735. 2, 42; 747. I, 361. Gl. AA. Gl. Bv. (dômfæst ȝ) gedêfe 1282. 'svâ hit ~ væs' Ps. 117, 13; vgl. Ps. 60, 6. 'svâ hit ~ væs' Ps. 105, 22. 'ne eart þû ~' Ex. 136, 34. 'þû eart ~ mægen hâlo mînre, virtus salutis meæ' Ps. 139, 7. ~ (dêáð) Ex. 340, 26. ~ (cynincg) Ps. 60, 5. 'se gedêfa dæl' Ps. 141, 5. acc. (leorna lâre, lâr) gedêfe Ex. 303, 31. (dêð) ~ Ps. 145, 6. (dyde) ~ (mægen Dryhtnes svyðre) Ps. 117, 16. (dô) ~ (mid me tâcen) Ps. 85, 16. (þurh) gedêfne (dôm) Ex. 138, 26. ~ (veg gangaþ) Ps. 127, 1. pl. nom. gedêfe Ps. 124, 4. dat. (list

mid) gedêfum) Ex. 345, 17. acc. (mine) gedêfe (vord) Ps. 140, 8. adv. gedêfe Ps. 118, 39. superl. (ealra dêmena þâm) gedêfesian Ex. 350, 4. (þîn mildheortnes .. vislic standeð, deórast]) gedêfust Ps. 102, 16.

gedêman, iudicare, diiudicare, decernere. Gl. AA. prät. pl. 3. 'gedêmdon, gesêttan, sanxerunt' M. gl. 370. inf. gedêman Ex. 33, 13. part. prät. (svâ him væs on vordum) gedêmed, uti verbis eis decretum, imperatum erat 3763. (dôm) ~, iudicium latum erat 4172.

gedôn = dôn, agere, facere, reddere Gl. AA. präs. sg. 1. (ic his cyn) gedô (brâd] bresne) 2794. pl. 3. (hie lâð) gedóð 620. prät. coni. 3. (þ he) gedæde 2887. imperat. gedô (nû fæder engla forð beícen þîn) El. 783. inf. gedôn A. 342. part. prät. gedôn 359. 2814. 'hêr synt bûtû gedôn', hic utrumque factum est 748. 'þâm gedônum, quâ peractâ' M. gl. 400. 'þîð gedonne, agantur' M. gl. 332.

gedrencan, immergere, demergere, submergere aquis. Gl. AA. prät. sg. 3. he gedrencte (dugoð Egypta) 3429. part. prät. gedrenced 2963. S. âdrencan.

gedréosan, cadere, corruere. prät. sg. 3. gedreás 3428.

gedriht (f.) agmen, comitatus, manus, multitudo, conventus; gewöhnlicher 'gedryht' geschrieben. Gl. Bv. Gr. 2, 602. RW. 322. unter 'frutin'. Sg. nom. (seó eorla) ~ 3233. acc. (æðelinga) ~ 2456. ~ 3540. Gedryht sehr häufig im Cod. Exoniensis; z. B. 29, 4. 32, 20. 33, 2. 58, 28. 63, 3. 101, 26. 222, 13. 239, 3. 240, 8. 325, 27; auch El. 736. 1290.

gedrŷme, consonus, lætus, iubilans. Gr. 2, 747. superl. gedrŷmôst 3008. Die üblichere Form ist 'gedreme'; man sehe die Glossen bei Mone S. 383. 425. 431 (zweimal). 'beóð on heóra hûsum bliðe gedreme, lætabuntur in cubilibus suis'. Ps. 149, 5.

gedûfan = ingedûfan (A. 1332.), mergere, immergere (vgl. 'indufon', immerserunt El. 123.); urinari, se demittere, descendere. Gr. I, 341; 370. prät. sg. 3. (þ he in helle) gedeáf II, 671. inf. gedûfan (sceolun in þone deópan vælm) II, 30. 'nû þû in helle scealt deópe gedûfan' Ex. 137, 6.

gedvelan = gedvelian, errare, migrare (iura), delinquere, violare (leges). Von dem starken Verbo 'gedvelan' ist mir nur das part. prät. 'gedvolen' und zwar in der Verbindung 'dâdum gedvolene', qui factis aberraverunt sc. a lege divina, also: improbi, 1930. und Exon. 243, 19. vorgekommen. Von dem schwachen Verbe 'gedvelian' habe ich mir aus dem 118. Psalm zwei Stellen angemerkt: v. 30. 'ne veorþe ic þînra dôma gedveled æfre, iudicia tua non sum oblitus', eigentlich wohl: non migro oder migravi iura tua; und v. 176. 'ic gedvelede svâ þæt dysige scep, erravi, sicut ovis, quæ perierat'. Eine andere Participialform des Prät. ist Ex. 69, 29. erhalten: 'blinde on geþoncum, dysge] gedvealde'.

gedvild (n.) error, hæresis. sg. dat. (dveal on) gedvylde, errore aberravit i. e. improbus factus est. pl. gen. (monigfealde dyrnra) gedvilda Ex. 264, 22. dat. (deorcum) gedvildum Ex. 270, 4. Vgl. 'misgedvield' Ex. 262, 1. Häufiger ist das folgende Wort.

gedvola (m.) error, fraus, dolus, hæresis; hæreticus, corruptor; ?idolum Gr. 2, 741. Gl. AA. sg. dat. (wæron in) gedvolan (lange âcyrred fram Criste) El. 1119. ~ (fylgest) Ex. 254, 25. (ge) ~ (fylgdon, ofer riht godes) El. 372. acc. (deofulgild tôdrâf ƿ) gedvolan (fylde) A. 1688. ~ (fylde, unrihte æ) El. 1041. ~ (hyran) Ex. 21, 34. (ne sceal min gæst mid eów) ~ (dreógan) Ex. 117, 26. 'in gedvolan hveorfan', ad errorem se convertere 3540. (þurh) ~ (þinne) Ex. 251, 1. (þurh deópne) ~ A. 611; Ex. 260, 22. pl. nom. (ge) gedvolan (lifdon) El. 312. gen. (þurh) gedvolena (rim) Ex. 264, 23. Vgl. 'gedvolmanna, schismaticorum' M. gl. 340.

geearnian, merere, mereri, promereri. Gl. AA. præs. sg. 2. (þonne þû) geearnast (ƿ þe bið êce lif) El. 526. pl. 2. ve geearniað Ex. 191, 20. præt. pl. 3. (god wât, hvylce veg þâ rihtwisan) geearnedon Ps. 1, 7. (gyld nû gramhydigum, swâ hî) geearnedan Ps. 78, 13. gerund. 'tô geearnienne, ad promerendas' M. gl. 378. part. præt. geearnod 1503. 'gif ic tô þisum, þe me nû svencað, þæs geearnod hæbbe', si hoc meritus sum de iis. Ps. 7, 3. 'þonne þæt wæron geearnode, quam ut præmia promererentur' M. gl. 440. Vgl. das Subst. 'geearnung, gearnung, meritum' M. gl. 354. 357. Ps. 44, 13; 15.

geeglan, affligere, lædere; nocere. 'ƿ hyra lice ne wæs óviht geegled', ut corporibus eorum nullo modo noceretur 3862. Eglan ('eglian' bei Dfb. 5.) kommt in gleicher Bedeutung vor Jud. 136, 60: 'þæt he mid lâðþum ûs eglan môste'.

geeóde; s. gegangan, gegân.

gefægon; gefeón.

gefærian = **geferian**, w. m. s.

gefæstnian, firmare, confirmare, stabilire; solidare, glutinare; ligare u. dgl. Gl. AA. præt. sg. 3. 'he gefæstnude foldan staþelas, eorðan eardas, qui fundavit terram super stabilitatem eius' Ps. 103, 6. inf. gefæstnian Ps. 139, 5. part. præt. gefæstnod 1318. ~, armatus, gewappnet II, 518. ~ Ps. 144, 13. 'gefæstnode, fixas' M. gl. 408. gefæstnad Ex. 46, 11. 88, 30. 89, 15. 91, 13. 272, 14. 266, 18. u. öfter. Ps. 57, 7.

gefætian II, 522. = gefetian, w. m. s.

gefâran, ire, iter facere, proficisci. Gl. AA. præt. sg. 3. gefôr 2733. pl. 3. gefôran 91. 1792. part. præt. gefâren (hæfde) 687. ~ (hæfdon) 1982. 2046.

gefeá (m.) gaudium, lætitia. Gr. 2, 741. 3, 487. I, 367. Dfb. 349. Gl. Bv. Gl. AA. sg. dat. gefeán 872. 1508. M. gl. 330. acc. (êcne) gefeán II, 200. pt. acc. gefeán 57. Das Wort kommt sehr häufig vor.

gefeah; s. gefeon.

gefeallan, cadere, procidere; incidere, irruere, invadere. Gr. I, 377. Gl. Bv. præs. sg. 3. (swâ ealdormann ân) gefealleð Ps. 81, 7. pl. 3. (eác) hi gefealla ð (on fyres glêde) Ps. 139, 10, '~ (nyþer under neovulne grund), descendunt usque ad abyssos' Ps. 106, 25. 'þæt on ƿ deópe dæl deofol gefealla ð, in sveartne lêg' Ex. 93, 26.

præt. sg. 3. (lagu land) gefeól 3411. (vîterôd) ~ (heáh of heofonum) 3420. (Satan on sûsle) ~ II, 713. (þær Pharaon) ~ (on þám readan sæ) Ps. 135, 15. ~ (þá vine svá druncen se rica on his reste middan) Jud. 133, 17. (mîn hlyt) gefeoll (ofer ϸ betste) Ps. 15, 6. (he þá lungre) ~ (freorig tó feoldan) Jud. 139, 51. (þær on greot) ~ Jud. 140, 38. pl. 3. gefeollon 'ceciderunt' Ps. 26, 3. part. præt gefeallen (snav) Ps. 148, 8.

gefegfæst, compactus, arcte coniunctus; firmus. sg. acc. ~e 1305.

gefêlan, sentire; tangere, palpare. præt. sg. 3. (þæs vîtes vorn) gefêlde II, 77. inf. gefêlan (freán þrovinga) Ex. 69, 33. ~ (dryhtnes þrovinga) Ex. 72, 28.

gefeón, lætari, exultare, gaudere. Gr. 1, 897. I, 347. Erl. 145. Dfb. 349. R. Gr. §. 231; mit dem Genitiv oder Dativ verbunden. præt. sg. 3. gefeáh 1463. (hræfn veorces) ~ El. 110. (cven sîðes) ~ El. 247. (cven veorces) ~ El. 848. pl. 3. (vorce) gefægon 3786. ~ El. 1116. (rove) gefêgon Ex. 115, 4. (geóce) ~ Ex. 146, 16. (reste) ~ A. 592. ~ (burhveardes cyme) A. 659. (leóhte) gefêgun Ex. 31, 32. inf. (edleáne) gefeón 1518. — Z. 3498. ist mit Thorpe 'gefeónde' zu lesen, und dies auf 'hálige heápas' zu beziehen. part. præs. (ferð) gefeónde A. 915. (him væs leóht sefa. ferhð) gefeónde El. 174. (is mîn sâvl svyðe) ~ Ps. 130, 3. pl. (vurdon burgvare ferhð) gefeónde A. 1584.

gefeormian, victum præbere, alere, sustinere, sustentare; hospitio suscipere. præt. pl. 1. (ve þe) gefeormedon 2680. pl. 3. hie (þá behlidenan him tó lîfnere) gefeormedon A. 1091. imperat. (gefreoþa hyre ϸ) gefeorma (hy) Ex. 456, 3.

gefêra (m.) comes, socius itineris; socius, sodalis Gr. 2, 750. Dfab. 361. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. gefêra El. 1261. (se) ~ Ex. 342, 27. sg. acc. (svâsne) gefêran A. 1009. pl. dat. (mid his) gefêrum 306. acc. (genimeð him vulfas tó) gefêran Ex. 342, 25.

gefêran, proficisci, iter facere, vehi. præt. sg. 3. gefêrde 451. inf. gefêran 945. 3215. part. præt. gefêred 495. 'habbað ve alle svá lŷðre gefêred', eo peius nobis omnibus hoc cessit II, 62.

geferian, vehere Gl. Bv. (þá ic môt tó hæftum hâm) geferian II, 149. (nû ic eóv hebbe tó hæftum hâm) gefærde II, 92. 'lât nû geferian flotan ûserne lid tó lande' A. 397.

gefestnian (gefestnade II, 3.) = gefæstnian.

gefeterian, vincire, devincire Gr. 2, 137; 138. præt. sg. 3. gefeterode 168. ~ (fêt ϸ honda) 2896. part. præt. (væs fæste) gefeterod 3398. pl. (vâron) gefeterade (fæste tôgædre) Ex. 435, 7. acc. (þá) gefetredan (álŷseð) Ps. 145, 7.

gefetian, arcessere, accire, adducere, u. dgl. Gr. Erl. 162. Gl. Bv. Gl. AA. inf. gefetian El. 1053. gefetigan Ex. 246, 11. gefetigean El. 1161. gefætian II, 522.

geflêmed II, 464. = geflŷmed, von geflŷman, w. m. s.

geflŷman, in fugam vertere, fugare; depellere, abigere. præs. sg. 1. (ic his ehtendas ealle) geflŷme Ps. 88, 20. part. præt. geflŷmed 3779. (hæfde drihten feónd) geflêmed II, 464. (feónd væs) geflŷmed Ex. 110, 13.

gefræge, **gefrege**, notus, manifestus; celeber, famosus Gr. 2, 747. I, 360. Gl. Bv. (fracoð]) gefræge 3822. (fracuð]) ~ (foldbûendum) Ex. 186, 23. (folcum) ~ Bv. 109; Ex. 151, 8. superl. (hæleðum) gefrægóst 3323. gefrege Gr. Erl. 114. (hæleðum) ~ A. 668. (manegum yearð) ~ A. 961. (væs) ~ (mære morgenspel) El. 967.

gefræge, **gefrege** (f.) percontatio, cognitio; nur in der adverbialen accusativischen Verbindung 'mîne gefræge', meines Wissens, so viel mir bekannt geworden, quantum rescivi, quantum audivi (Gr. 3, 142; 155. Erl. 136. Gl. Bv. s. v. frinan), bräuchlich. 'mîne gefræge' 1168. 3297. 'mîne gefrege' A. 1626.

gefrægn, **gefrægen**; s. gefregnan, gefrignan, gefrinan.

gefrætevian, **gefrætvian**, ornare, exornare Gl. AA. præt. sg. 3. gefrætvode (giofum) A. 1518. part. præt. (væstmum) gefrætvod 215. (fægre) gefrætevod II, 310. (gimmum) ~ II, 650. (golde) ~ Jud. 136, 33. gefrætvad Ex. 205, 22. 214, 14. 413, 8. 414, 27. gefrætved Ex. 217, 2. 237, 4. 436, 2. 478, 1.

gefrêcnian, ferocem, protervum reddere, corrumpere. part. præt. (môde) gefrêcnod 3702.

gefregen II, 226. und **gefregn** II, 528. s. gefregnan.

gefregnan, **gefrignan**, **gefrinan**, interrogare, inquirere; auditione accipere, discere, audire; in dieser Bedeutung besonders häufig in der ersten Person des Präteritums, jedesmal mit 'þâ' eingeleitet und von dem Accusativ mit dem Infinitiv gefolgt; z. B. 'þâ ic aldor gefrægn Elamitarna, fromne folctogan, fyrd gebeódan' 1955. So noch in folgenden Stellen: 2054. 2236. 2476. 2534. 3027. 3214. 3519. 3575 (wo für 'eác' zu lesen ist 'ic'). 3976. 4256. 'þâ ic furþor gefregen feóndas ondetan' II, 226. 'þâ ic gongan gefregn gingran' II, 528. Doch ist auch der einfache Accusativ nach 'ic gefrægn' nicht unerhört; z. B. Ex. 432, 7: 'þâ ic þæt wundor gefrægn', quum fama huius miraculi ad me pervenisset; und ähnlich Ex. 432, 17. Man sehe über die Construction von 'ic gefrægn' Gr. Gr. 4, 120. und füge noch folgende Stellen hinzu: A. 1094. 1706. Ex. 431, 15. Jud. 131, 13. Præt. sg. 3. 'þâ þæs Euan gefrægn ælmihtig god', Deus omnipotens hanc rem ex Eva quæsivit 884. pl. 1. mit dem Acc. cum inf.: hvæt! we gefrunon hæleð cumbol hneótan, En! accepimus, viros fortes pugnasse A. 1. Erl. 91. (vgl. unten das part. præt. 'gefrigen'). 'ne we sóðlice swylcne gefrugnan in êrdagum êfre gelimpan' Ex. 6, 3. Mit einfachem Objectsaccusativ: 'we þæt gefrugnen, þæt...' Ex. 19, 15. (þâ þæt) gefrugnon, quum id comperissent El. 172. 'þær sió hâlige rôd gemêted væs, mærost beáma þára þe gefrugnen foldbûende', ubi sancta crux inventa erat, arborum clarissima earum, quæ innotuerunt apud terricolas El. 1014.

'þâ þe mægburge mæst gefrunon, frumcyn feora' quibus cognatio maxime nota est, origo viventium i. e. hominum 3289. 'svâ hæleð ∼', uti homines docti sunt 3317. 'svâ þæt mænige ∼' 3753. Eigenthümlich ist die Form 'gefreogun' Ex. 199, 22. 'svâ ûs gefreogun gleáve', uti nos docuerunt docti. — part. præt. (nû þec Caldéas) gefregen (habban, þæt þû âna eart êce dryhten), nunc Chaldæi didicerunt, te solum esse Dominum æternum Ex. 188, 14. (þæs ve) gefrægen (habbað) A. 687. 'hæbbe ic gefrugnen', auditione accepi Ex. 197, 18. (þæt þâ Caldéas) gefrigen (habbað) 3847. 'þâ þe snyttrocræft þurh fyrn gevrito ∼ hæfdon' El. 155; auch mit folgendem Acc. c. inf.: 'hvætl ve feor ʒ neáh gefrigen habbað Moyses dômas hæleðum secgan 2930. S. 'frignan' u. Gr. 1, 898.

gefreman, gefremman = fremman, efficere, perficere; facere; admittere, committere, perpatrare. Gl. AA. 'gefremian'. — præt. sg. 1. (ic feóndræs) gefremede 897. sg. 3. (he þâ unræden) gefremede 980. (þæs unrædes steore) ∼ 1677. (synne við Abrahame âr) ∼ 2737. pl. 1. (ve lâð) gefremedon 391. pl. 3. coni. (þ hie geóce) gefremeden 1581. (gylt, þe við metod âfre men) ∼ 996. inf. (vrace) gefremman 392. (fore) ∼ (on feorne veg) A. 191. gerund. tô gefremmanne A. 206.

gefyllan, implere, complere, supplere; exsequi, persequi (iussa); in erster Bedeutung auch mit folgendem Gen. oder Dat. der füllenden Sache. Præs. coni. sg. 3. (þ me hâlig god) gefylle (feores ingeþanc, villan minne) El. 681. part. præt. (væs) gefylled (heáhcininges hæs) 123. (gifena) ∼ 209. (væle þicce) ∼ 2154. (bitre) ∼ 641; s. d. W. — (þæs teámes) ∼ 1607. (monna bearnum) ∼ 1547. (fromcyme) ∼ 1760. (atole) ∼ II, 138. 'rîm væs gefylled', numerus erat completus 1161.

gefyllan, prosternere, deiicere, detrudere, perdere. 'hæfde mânsceaðan frêcne gefylled frumbearna fela', prostraverat 2967. S. befyllan.

gefŷsan, properare, celerare, accelerare, maturare (iter, expeditionem). Gl. Bv. part. præt. (fyrd væs) gefŷsed 2983. (verod væs) ∼ 3150. 'valdend engla gefŷsed freá mihtig tô fæderrice', festinans in regnum patris Ex. 30, 5. '(folc hearde) ∼' Ex. 55, 30. (flôdas) gefŷsde El. 1271. und Erl. S. 170. 'væron æscvigan siðes gefŷsde', iter maturaverunt pugiles El. 261.

gegærvan, præparare, struere, exstruere. (âd) ∼ 2849. S. gegearvian.

gegangan, gegân, ire, inire, introire, intrare; præterire, elabi; transgredi, superare; capere, occupare, sibi subiicere, possidere; accidere, evenire Gl. AA. præs. sg. 1. (ic þine bebodu bealde) gegange, ego autem exercebor in mandatis tuis' Ps. 118, 78. 'þeáh þe ic on mînes hûses hyld gegange, si introiero in tabernaculum domus meæ' Ps. 131, 3. sg. 3. (ôð þæt seó tîd) gegæð, præterit Ex. 327, 17. (vintra rîm) ∼ (in þâ geógoðe) Ex. 132, 9. pl. 2. gif ge þ tâcen gegâð, si hoc signum susceperitis 2318. præt. sg. 3. 'þâ þæt geeóde', tum hoc accidit 1556. (hû þæt) ∼ Ex. 28, 7. [In gleicher Bedeutung præs. sg. 3. 'gegongeð'; z. B. 'ful oft þæt gegongeð' evenit Ex. 327, 9. 'summum þ gegongeð' Ex. 327,

27. 'þæt gegongeð' Ex. 451, 3. vgl. 'gesæleð, feliciter accidit'. A.]. (vite eft on eówre handa hefige) geeóde Ps. 57, 2. ~, possidebat Ex. 111, 19. pl. 3. (ne) geeódon (ûre foregengan nâ þâs eorðan mid sveorda ecgum), non sibi subiecerunt Ps. 43, 4. (eal þæt þâ þeódguman þrymme) ~, omnia hæc ceperunt, rapuerunt Jud. 141, 18. — inf. gegangan. 'ne magon hi ofer gemære mâre gegangan', fines transgredi, exire Ps. 103, 9. '(him þe near tô rûne) ~, propius accedere ad eum in consilium' Jud. 132, 56. — gegân. (hâm) gegân, occupare Ex. 118, 21. 'ic þine bebodu vylle ~', ego observare volo mandata tua Ps. 118, 40. part. præt. gegân. 'fer þînum eágum, êce drihten, þûsend vintra bið þon anlicâst, svâ geostran dæg gegân wære, sicut dies hesterna, quæ præteriit' Ps. 89, 4. ~ (hæfdon tô þâm vealgate), intraverant Jud. 135, 37.

gegearvian, præparare, parare, instituere, facere. inf. (fela gôdes) gegearvigean 455. part. præt. (væs brŷd gâste) gegearvod, spiritu instructa 187. (vîte) ~ 429. gegearevod Jud. 137, 23. (gâste) gegearvad (geador bû samod lic ⁊ sâvl), spiritu, vita instructus; es ist von einem Todten die Rede, der bei Aufhebung des Kreuzes Christi wieder lebendig wurde; auch Ex. 143, 16. ist 'gâste gegearvad' zu lesen, anstatt 'gâst'. ~ Ex. 93, 8. 253, 1. (hafað vitu) ~ Ex. 257, 21.

gegenge, in Z. 740: 'unc gegenge ne væs', findet sich sonst nicht nach Somner (bei Bosworth im Appendix s. v.) bedeutet das Wort 'conventus', was an unserer Stelle nicht passt und daher, dem Zusammenhange entsprechend, von Thorpe durch 'fitting', aptus, decens, übersetzt wird. Genge erscheint zweimal im Cod. Exon. 'vile se valdend, þæt ve vîsdôm â snyttrum svelgen, þæt his sôð fore ûs, on his giefena gyld, genge veorðe' 147, 35. und 'â þîn dôm sŷ gôd ⁊ genge' 192, 20. S. Cædmon S. 148., in dem unter dem Texte aus Cod. Exon. mitgetheilten Gesange, Z. 34. und 35. Thorpe übersetzt genge, in der ersten Stelle, durch 'current', in der zweiten durch 'valid'; ich möchte es durch 'acceptus, gratus' wiedergeben, was auch für 'gegenge' passen würde.

gegiran = gegearvian, gegirvan, instruere, exornare, vestire u. dgl., mit dem gen. des Mittels. 'þæs ic þec svâ gôdes gegired hæbbe' 617. 'synd þîne sacerdas on sôðfæstnesse gôde gegierede' Ps. 131, 9., nach der alten Uebersetzung: 'sacerdotes tui induantur iustitiâ'. Vgl. 'gegyredest, induisti' Ps. 103, 2. 'he hine gegyrede induit se' Ps. 108, 18. 'sŷn gegyrede, induantur' Ps. 108, 28. 'vârun ymb frætvum ûtan gegyrede, circumornatæ' Ps. 143, 15. S. ferner Ps. 17, 31. 44, 11; 15. 92, 1. und, wegen des præt., gyran.

geglîdan, labi, decidere, incidere in. 'intô geglîdan nergendes nið', incidere in invidiam servatoris 378. glîdan, 'gleiten', von dem leicht dahin segelnden Schiffe gesagt: 'fereð fâmigheals, fugole gelicôst glideð on geofene' A. 498; von der untergehenden Sonne: 'ôð þæt sunne gevât tô sete glîdan under niflan næs' A. 1305.

gegnunga (auch 'gênunga' Gr. 3, 120. und 'gegninga' A. 1349.) certe, omnino, plane, prorsus. Gr. 2, 358. Gl. Bv. ~ 668. 681. 3729. Ex. 150, 27.

gegreman, gegremian (Gl. AA. s. v.), provocare, irritare, iratum reddere. part. præt. gegremed (grymme) 61.

gegrind (n.), collisio, contritio; stridor, fragor. (gûðflâna) ~ 2057. (grimhelma) ~ 3259. 'geótende gegrind', von der tosenden Fluth A. 1590. und Erl. S. 135.

gegrîpan, comprehendere, corripere, diripere, auch 'animo comprehendere'. præs. pl. 3. (þâ þe ûs hatiað, hy ûs) gegripað Ps. 43, 12. coni. sg. 3. 'þŷ læs he eóv gegripe, nequando rapiat' Ps. 49, 23. præt. sg. 3. gegrâp (sveord be gehiltum) 2898. Vgl. 'handa hi habbað, ne hió hvæþere magon gegrapian, manus habent et non palpabunt' Ps. 103, 15.

gehæftan, ligare, vincire, devincire, vinculis astringere; corripere. Gl. AA. præs. pl. 3. '(hi sóðfæste sneome) gehæftað, captabunt' Ps. 93, 20. part. præt. (mid þŷ me god hafað) gehæfted, quibus Deus me ligavit 384. (hungre) ~ El. 612. (vîtum gebunden, hearde) ~ Jud. 134, 51. 'gehæft, continetur' M. gl. 440. '~ feasceaftnys, captiva paupertas' M. gl. 355. 'fêt synt gebundene, handa gehæfte' 379. 'mid þâm hi sint gehæfte, mancipantur' M. gl. 347. 'gehŷnde] gehæfte in helle grund', humiliati et vincti in abysso infernorum Ex. 35, 22. 'mêðe stódon hungre gehæfte', fessi stabant fame correpti A. 1159.

gehægan, gehegan, sepire; tenere, retinere, cohibere; so Z. 3098: 'folc væs gehæged', populus se continuit oder se congregavit. Gehegan wird gewöhnlich von Versammlungen gebraucht; z. B. 'þing gehegan', concilium habere A. 930. und nochmals: 'þing sceal gehegan fród mid frôdne' Ex. 334, 19. 'vile fæder engla, sigora sóð-yning, seonoð gehegan', synodum, conventum habere Ex. 231, 23; endlich: 'nis þæt lytulu spræc tô geheganne', non parvum concilium est habendum Ex. 445, 17. Ebenso steht hegan: 'meðel hegende on gemôt cuman', concilium habentes in conventum venire El. 260. S. A. 262. 609. 1097. Im præt. steht öfter gehêde, gehêdon für gehegde, gehegdon; z. B. A. 1496: he mæðel gehêde. A. 157: þing gehêdon, wozu man die Erl. S. 101. vergleiche. 'mæðel ~' A. 1050.

gehælan, sanare, reficere. part. præt. (is mîn môd) gehæled 755. In den salmen kommt das Wort besonders häufig vor.

gehât (n.) promissum, stipulatio; votum. Gr. 2, 740. 3, 486. Gl. AA. sg. dat. þâm (gehâte getruvode) 703. acc. (? pl.) gehât 1790. pl. gen. (bâd snóðra) gehâta 1420. acc. (beóð vorn) gehât (mîn gelæsted) 2388., für 'gehâtu'? In den Psalmen hat gehât meist die Bedeutung von votum; z. B. Ps. 21, 23. 49, 15. 55, 10. 60, 6. 131, 2. 115, 8.; dagegen: 'âris, Drihten, tô þînum gehâte] dô svâ svâ þûgehête, exsurge, Domine, in præcepto, quod mandasti' Ps. 7, 7.

gehâtan, iubere, vocare, promittere, vovere, testari. Gl. Bv. præs. sg. 1. (ic þe) gehâte, promitto, voveo tibi 2133. præt. sg. 1. ic gehêt (þê folcstede) 2195. (svâ ic þê æt frymðe) ~ 2384. (svâ ic þê vordum) ~ 2796. sg. 2. 'þû þæt gehête þurh þîn hâlig vord' A. 1418. sg. 3. gehêt (treóva) 649. (vordum, þe heó þâm vere treóve) ~ 711. S. hâtan.

gehealdan, tenere, custodire, servare; auch tractare. Gl. AA. Gl. Bv. præs. pl. 2. (gif) ge gehealdað (hâlige lâre) 3489. præt. sg. 3. he geheold hired heofona II, 349. coni. sg. 3. (þ him land) geheolde 3595.

geheáv (? n.) stridor. 'tôða geheáv', dentium stridor II, 341.

gehêned II, 191. = gehŷned unter gehŷnan. Vgl. 'ærþon ic gehêned heán gevurðe' Ps. 118, 67.

gehêran = gehŷran, im Cædm. nur im zweiten Theile, audire; obedire. Gr. I, 362. præs. sg. 1. ic gehêre (hellescealcas mænan) II, 134. præt. pl. 1. ve gehêrdon (vuldres svêg) II, 238. imperat. gehêr (þû marmanstân meotudes rædum) A. 1498. inf. gehêran II, 340. ~ (hâligne dreám) II, 330. (mid eárum) ~ II, 172. part. præt. (þâr is vom] vôp) gehêred II, 335. (þá sió stefn gevearð) ~ A. 168.

gehicgan II, 180. = gehycgan, w. m. s.

gehilta (m.) capulus. pl. dat. (gegrâp sveord be) gehiltum 2899. Vgl. 'ôð þâ hiltan, capulotenus' M. gl. 432. hilt wird Gr. 1, 643. als starkes neutr. angesetzt; Thorpe dagegen (im Index zu Cædm. und im Gl. AA.) nimmt einen (? mascul.) nom. 'gehilte, hilte' an.

gehladan, onerare. præt. sg. 3. gehlôd Ex. 64, 10. pl. 3. 'gehlôdon him tô hâðe hordvearda gestreón' sibi imposuerunt in prædam divitias custodum thesauri 3583. pl. 3. gehlódon (hilde sercum) El. 234. part. præt. (vistum) gehladen Ex. 492, 16. acc. æfre ic ne hŷrde þon cymlicôr ceól 'gehladenne heáhgestreónum' A. 361. pl. nom. (telgan) gehladene Ex. 202, 28. (beámas ofætes) gehlædene 458. acc. (synnum) gehladene 1288.

gehleótan, sortiri, participem fieri. præt. sg. 3. 'he gehleát, sortitus est' M. gl. 405. (he þæs veorc) ~ 2739. (he þæs hæl) ~ Ps. 105, 24.

gehlid, gehleod (n.) tectum, camera, fornix; von 'gehlidan, tegere'. pl. acc. (ic cann heáhheofona) gehlidu 581. (ofer heofona) ~ Ex. 32, 25. (þurh heofona) gehleodu Ex. 56, 23. Auch 'gehyld', was sonst in anderer Bedeutung vorkommt, wird Ex. 34, 20. vom Himmelsgewölbe gebraucht: 'ær þon upstige ealles valdend on heofona gehyld'; vielleicht ist 'gehild' zu bessern. S. auch das folgende Wort.

gehlið = gehlid. pl. acc. (helle) gehliðo, tecta infernorum, Behausung der Hölle 761.

gehnæst (? n.) contentio, proelium, pugna. dat. (æfter þâm) gehnæste 2010. Die Verben 'genæstan', und 'hnossian' scheinen hieher zu gehören; 'seþe mec fehð ongeán] við mægenþisan minre genæsteð', qui contendit Ex. 410, 3. und 388, 13: 'ac mec hnossiað homera lâfe', séd me cædunt gladio. Verschieden von 'gehnæst' scheint, wenigstens nach Thorpe's Uebersetzung, das subst. 'ge-

hnast' in hopgenast, 'the crew's outcry' Thorpe Ex. 384, 13. und in volcengehnast, 'the din of clouds' Thorpe Ex. 386, 12.

gehogian = gehugian, gehŷgan, gehycgan, cogitare, reputare, agitare mente; curare, intentum esse alicui rei; animatum, affectum esse. præt. sg. 3. gehogode 4204. pl. 2. (ge þæt) gehogodon (þæt ge on fâra folc feorh gelæddon) A. 429. part. præt. (hæfde on ân) gehogod (þ he gelæde, svâ hine drihten hêt) 2886.

gehreóvan, gereóvan, ponitere; mit dem Dativ oder Acc. der Person. præt. sg. 3. (him þæt eft) gehreáv II, 876. 'þâ mec þin veá svíþást gehreáv' Ex. 91, 18. inf. (him þæt) gehreóvan (mæg) II, 542. S. 'gereóvan' und 'hreóvan' unten s. v. und Gr. 1, 897.

gehrînan, tangere, lædere. (ne môt he þâm sâvlum âfre) gehrînan II, 269. præt. sg. 3. (mê sâr) gehrân Ex. 163, 28. Ueber die verschiedenen Constructionen sehe man bei 'hrînan' nach.

gehugian = gehogian. part. præt. (bitre) gehugod 722.

gehvâ, gehvæs, gehvæm und gehvâm, gehvone u. s. f., quisque, quivis, unusquisque Gr. 3, 51.; mit einem voraufgehenden Genitiv (Gr. 4, 738.) verbunden; z. B. þeóda gehvâm 637. (of) âdra gehvâre 1369. (on) tîda gehvonne 2299. S. auch gehvilc.

gehveorfan, gehvyrfan, convertere, se convertere, mutari; reverti; ire. præt. sg. 3. gehvearf (tô reste) 3627. ~ (on teso) ad dextram se convertit 3772. (tô bôte) ~, ad poenitentiam se convertit El. 1126. In den Psalmen häufig der imperat. 'gehveorf ûs! converte nos'; z. B. Ps. 79, 4; 7; 14; 18. 84, 4. 89, 15. '~ ûre hæftnêd, converte captivitatem nostram!' Ps. 125, 4. part. præt. gehvorfen, regressus Gr. I, 339. '~, conversus' M. gl. 424. S. gehvyrfan.

gehvilc, quivis, quisque, quilibet; mit dem Theilungsgenitiv verbunden. Gr. 3, 51. S. z. B. 297. 477. 543. 845. 956. 960. 991. 1276. 1306. 1331. 2305; auch 'gehvylc' geschrieben.

gehvyrfan = gehveorfan. part. præt. 'hyra voruld væs gehvyrfed, mundus (domicilium) eorum mutatus erat 317.

gehycgan, cogitare, reputare apud se, intentum esse. inf. ~ II, 195; 285.

gehŷd (m.) recessus, 'verborgener Sitz' Haupt Zeitschr. Bd. 5, 218. pl. dat. (in sefan) gehŷdum, in recessibus mentis 4249. Vgl. 'in gehŷde, proposito' M. gl. 405. S. âhŷdan, gehŷdan, gehygd.

gehŷdan, tegere, operire, celare, abscondere Gl. Bv. præs. sg. 2. (þû hi) gehŷdst Ps. 30, 22. coni. pl. 3. (þ heó) gehŷden (hælun mîne), 'ipsi calcaneum meum observabunt' Ps. 55, 6. præt. sg. 3. (he me) gehŷdde, 'abscondit me' Ps. 26, 6. (sumne eorl) ~ Ex. 291, 19. pl. 3. (hine) gehŷddan Ex. 460, 6. imperat. gehŷd (me under þinra fiþera sceade), 'sub umbra alarum protege me' Ps. 16, 8. inf. gehŷdan II, 101. part. præt. gehŷded Ex. 89, 34. 470, 9; und gehŷd; z. B. 9, 14; 16, 11; 13. 30, 21. und im pl. nom. acc. gehŷdde (für 'gehŷdede') El. 831. Ps. 30, 5.

gehygan = gehycgan. imperat. gehyge! 559. gehyge þû! 4103.

gehygd (? n.) cogitatum, meditatio, consilium. sg. acc. (heófon deóp) gehygd II, 346. pl. dat. (sefan) gehygdum 3567.

gehyld (? n.) protectio, servatio, gratia, favor. Gl. AA. Gl. Bv. sg. acc. (in) gehyld, in protectionem 3311. (þû gehveorfest of hénðum in) gehyld (godes) A. 117. (gevât þâ Matheus menigo lâdan on) gehyld (godes) A. 1046. (hâligra) ~ Ex. 196, 4. Thorpe im Gl. AA. setzt 'gehyld' als fem. an.

gehŷnan, gehênan, humiliare, opprimere, contumelia s. ignominia afficere; privare. Gl. AA. Gr. 1, 905. I, 366. part. præt. (hungre) gehŷned El. 719. 'ic þurh Judas âr hyhtful vearð, ⁊ nû gehŷned eom' El. 922. gehêned II, 191.

gehŷran, gehêran, audire, obedire; auch pertinere, gehören. præs. sg. 1. ic gehŷre (synnigra cyrm) 2401. pl. 1. (hvæt! ve nû) gehŷraþ 936. (vgl. 'hvæt! ve nû gehŷrdan' Ex. 36, 34. und 'hvæt! ve gefrunon' A. 1. unter 'gefregnan'). præt. sg. 1. ic gehŷrde (hine þine dâd ⁊ vord lôfian) 504. (ic mihtigne god mæðlan) ~ 521. sg. 3. gehŷrde 292. 2379. 2555. pl. 3. gehŷrdon 856. 3151. 3184. imperat. gehŷre (seðe ville) 2936. inf. gehŷran 640. 673. 791. part. præt. gehŷred II, 629.

geîcean, augere (vgl. 'eácen' und 'îcean' s. vv.). præt. sg. 3. (feorum) geîcte 1157. imperat. pl. geîceað! 1509. inf. geîcean (sunum ⁊ dôhtrum) 1127.

geinnod in 'sûsle geinnod' 42. übersetzt Grimm (D. M. 767.) durch 'supplicio clausum'; Thorpe: 'with sulphur charged', was dem Zusammenhange besser ansteht. Denkt man an 'innaþ, innoð, uterus, viscera'; so liesse sich ein Verbum 'geinnian, concipere, gravidam fieri' annehmen, wonach 'geinnod, gravidus, gravidatus, impletus' bedeuten würde. Grimm's Annahme hat die in Elene Z. 771. und A. 1379. vorkommende Phrase 'sûsle gebunden' für sich; da man eben so gut 'vîtum gebunden' sagte (s. 'gebindan' und 'vîte', s. vv.) wie 'sûsle gebunden', und selbst ein subst. 'vîtebend' A. 108. 1561. gebraucht wurde.

gelâd (n.) iter, via, trames. Gl. Bv. S. auch 'fromlâd'. sg. acc. (oferfôr he uncûð) gelâd 2987. (orette uncûð) ~ 3242. ~ ? 3135. 'hû mæg ic ofer deóp gelâd fore gefremman?' A. 190. 'geond þâs vâcan vorûld, vindge holmas, ofer deóp gelâd' Ex. 53, 27.

gelædan, ducere, deducere; afferre, adducere, admittere. R. Gr. §. 207. præs. sg. 1. (þ ic on..) gelæde 1532. conj. sg. 2. (ærþon þû on Sægor þîn bearn) gelæde 2526. sg. 3. (se þe bi his heortan vuht lâþes) gelæde, qui in corde improbi quid admittat 528. præt. sg. 3. gelædde (þâ drihten vind ofer vîd land) 1406. Moyses ofer þâ fela meoringa fyrde) ~ 2991. ~ (brŷd under burhlocan) 2530. ~ (ofer lagustreámas mâðmhorda mæst) 3296. (tô þâm meðelstede magan) ~ 3326. pl. 2. (ge on fâra folc feorh) gelæddon A. 430. pl. 3. (hie hine up) ~ (of carcerne) El. 713. imperat. (under vægbord) gelæde 1335. part. præt. (on..) geladed 1307.

gelǽran, instituere aliquem, docere; inducere, incitare, instigare. prät. gelǽrde (unc se atola, þ..) II, 414. sg. 2. (þú ûs) gelǽrdæst (þurh lyge þinne, þ..) II, 53.

gelǽstan, efficere, perficere, præstare, complere, persolvere, exsolvere. Gl. Bv. Gl. AA. præs. sg. 1. ic (þá vâre sôðe) gelǽste 2302. ic (monnum þás vâre) ~ 1537. sg. 3. (se þe þæt) gelǽsteð 433. prät. pl. 3. (þe âr godes hyldo) gelǽston 320. inf. gelǽstan (þæt he lange gehêt) 3486. (vâre) ~ 2360. part. prät. (beóð gehêt min) gelǽsted 2389. (hæfde vordbeót leófum) ~ 2756. (nû hæbbe ic þinne villan) gelǽst 724. S. auch M. gl. 371. 379. 419.

gelamp, gelomp; s. gelimpan.

geldan, gyldan (w. m. s.), pendere, rependere; ulcisci. Gr. I, 334; 337; 346; 349. prät. sg. 3. (him þæt) geald 2073. prät. pl. 3. (drihtne) guldon (gôd mid gnyrne) 2413. part. prät. (min sceal mid grimme grŷre) golden (vurðan fyll), cædes mea luenda est sævo terrore 1098.

geleáfa (m.) consensus, fides; fiducia, spes. Gr. 1, 645. 2, 72; 741; 749. 3, 487. Gl. AA. — acc. geleáfan (nom, þ..) 646. (fæstne) ~ 540. (sôð) ~ 2319. (leóhtne) ~ El. 491. und 1137. (leóhtran) ~ 4160. (beorhtne) ~ A. 335.

geleáh; s. geleógan.

geleánian, rependere, pensare. præs. sg. 3. (him þæt þonne) geleánað (lifes valdend) Ex. 450, 9. inf. geleánian (him mid láðes vihte) 393.

gelecgan, ponere, collocare. prät. pl. 3. (þec) gelegdon (on láðne bend), coniecerunt te in vincula II, 541.

gelêdan = gelǽdan. part. prät. pl. gelêdde II, 88. für 'gelǽdede'.

gelêfan, geleáfan, gelŷfan, fidem habere, confidere, credere, permittere, tradere, se committere, se dedere alicui; auch reflexiv. præs. pl. 1. (ve ûs tô þám hâlgan helpe) gelêfað II, 293. prät. sg. 3. (þe hine on eorðan âr) gelêfde, qui in terra olim se dederat i. e. animam pro iis fuderat II, 247. inf. (gif ge villað minre mihte) gelêfan II, 252. S. gelŷfan.

geleódan, crescere, progerminare, originem ducere. Gr. 2, 21. Erl. 166. prät. pl. 3. (from gumrincum folc) geludon 1547. part. prät. (þæt þá geóngan leómu) geloden (veorþað), ut membra pueri crescant, ad iustam magnitudinem perveniant Ex. 327, 20. 'mærôst beáma þára þe of eorðan up âveóxe geloden under leáfum', clarissima arborum earum, quæ e terra progerminant, creta sub foliis El. 1227. Vgl. 'gelodvyrt, heptaphyllon' M. gl. 321.

geleógan, decipere, fallere; mit dem Dativ der Person, wie 'leógan', construirt. Gl. Bv. prät. sg. 3. (him seó vên) geleáh, spes ei mentita est, eum decepit; eine häufig wiederkehrende Verbindung: 49; 1441. A. 1075. Bv. 4641.

gelîc, similis; æqualis. Gr. 1, 363. 2, 110; 735; 750. 3, 579. Gl. AA.; mit dem Dat. — gelic 256. 535. 584. 679. 792. 1917. absolut 463. pl. nom. gelîce 185. superl. gelîcôst 1937. 3793. 3865. II, 164.

gelihtan, descendere, appropinquare II, 432.

gelimpan, contingere, convenire, evenire Gr. 1, 898. 2, 33. Gl. Bv. Gl. AA. præt. sg. 3. (him þǽr sár) gelamp 28. (him svá earme) ~ 1561. (him þǽr vors) ~ II, 24. (me þǽr vyrse) ~ II, 176. ~ II, 479. (hire se villa) ~ El. 962. (svá hit eft) ~ (þinga gehvilces) El. 1155. (hit him vyrse) gelomp II, 126. (hit þus) ~ II, 536; 571. inf. 'gelimpan, quadrare' M. gl. 418. ~ 3632.

gelôme, dense; frequenter, sæpe, continuo. Gr. 2, 41; 42; 571. 3, 102. I, 364. Gl. Bv. Gl. AA. ~ 1534. 1664. oft ⁊ gelôme Ex. 413, 25; Ps. 122, 5.

gelutian, latere, fallere, decipere II, 131. = lutian, Graff 2, 322. goth. luton Gl. Ul. 112.

gelŷfan=gelêfan. Gr. I, 366. præs. sg. 1. (ne) gelŷfe (ic me nû þæs leóhtes furþor), fidem non amplius pono in ea luce 399. ~ 677. præt. sg. 3 gelŷfde 2377. pl. (dual) 1. vit gelŷfdon II, 417. pl. 3. (hie) gelŷfdon 3546. þâ vîgan ne gelŷfdon, ? quum viri fortes non crederent 3576. inf. gelŷfan 2382. part. præt. (hafaþ Cananêa cyn) gelŷfed, tradidit gentem Canaanæorum 3484.

gemacian, facere Gl. AA. — part. præt. (is hearm gode, môdsorg) gemacod 752.

gemæcca (c.) coniux, consors. sg. dat. (mon tô) gemæccan, 'consort to consort' Thorpe, Ex. 343, 10. pl. dat. (him tô nimaþ mægeþ tô) gemæccum 1254. Vgl. 'gemæcscipe' Ex. 13, 7.

gemæg (m.) cognatus, propinquus. pl. nom. (ac vit synt) gemagas 1898. S. mæg.

gemælan, loqui. præt. sg. 3. (Adam) gemælde (⁊ spræc) 787. S. mælan. Das Wort ist zu unterscheiden von 'gemælan, maculare, notare, violare'; z. B. Ex. 278, 2. 'þâ gên seó hâlge stôd, ungevemde vlite; næs hyre vloh ne hrægl, ne feax, ne fel fŷre gemæled, ne lîc, ne leoþu'.

gemæne, communis. Gr. 1, 735. I, 359; 360. Gl. Bv. Gl. AA. sg. biþ gemæne incrum orlegniþ, sit invidia fatalis vobis communis 912. (vord væs eorþbûendum ân) ~ 1630. (unc) ~ 1898. (him ænig ne vearþ bearn) ~ 2210. pl. nom. (væter vesan) gemæne 158. (væron teónan veredum) ~ 1891. 'þurh gemæne vord, communi voce, unanimiter' 2468; 3880, eine gangbare Phrase.

gemætan, contingere, occurrere, evenire, accidere; mensurare, tribuere; ? somniari. præt. sg. 3. (hvæt hine) gemætte 3640. part. præt. (svá his mandrihten) gemæted vearþ 3675. S. gemetan.

gemearc (n.) terminus, limes; fines. sg. gen. gemearces 2879. = 'gemeare' Gr. 1, 644. landgemæru, fines terræ Ps. 45, 8. 'landgemeares, territorii' M. gl. 348.

gemearcian, limitare, notare, signare, describere, constituere, observare, adsignare; Gl. Bv. Gl. AA. præs. sg. 2. (þæs tidlice tid) gemearcast Ps. 144, 16. sg. 3. (symle he tvelf siþum tida) gemearcaþ (dæges ⁊ nihtes) Ex. 207, 25. inf. (þonne he gemet ne con) gemearcian (his mûþe môde sine), seinem Munde Grenzen setzen Ex. 330, 18.

gerund. (þǽr sêlâst sŷ sâvle minre) tô gemearcenne (meotudes villan), observare creatoris voluntatem Ex. 453, 7. part. præt. hafað hit) gemearcod (mid moncynne tô gesettanne), constituit 362. ~ 394. (ne sceattes viht tô mete) ~, adsignatum 811. (hæfde hire) ~, adsignaverat, tribuerat ei 588. (ne vearð vyrse dǽd) ~, non adnotatum est peius factum 592. (þû hæfst yfele) ~, malo descripsisti 788. 'gemearcod, signatus' M. gl. 411. gen. gemearcodes, notati, descripti sc. spatii oder numeri, 'rimes' II, 723. (vuldre) gemearcad, gloriâ insignita (avis) Ex. 220, 11.

gemengan, miscere, unire; contaminare, maculare. Gl. Bv. præt. sg. 3. he gemengde (hagol ⁊ fŷres glêda) Ps. 17, 12. part. præt. (mâne) gemenged 3702. 'þanon eorþe vearð eall mid blôde mâne gemenged, mid dǽdum fâh' Ps. 105, 28. (hrim ⁊ snav hagle) ~ Ex. 289, 15. pl. 'mîne frŷnd synt nû gemengde viđ mine fŷnd' Ex. 37, 11.

gemet (n.) modus, limes, modestia, moderatio; norma, ratio; auch Betragen. Gr. Erl. 104. sg. nom. (næs þâ monna) gemet II, 492. (nis þæt monnes) ~ Ex. 348, 12. dat. (þŷ læs he of) gemete (hveorfe), a modestia Ex. 294, 35. (mid) ~, modeste Ex. 434, 8. 'on gemete, in modum' M. gl. 343. 'mid suman ~, quodammodo' M. gl. 353. 'mid suman gemete, visan, quodammodo' M. gl. 356. 'on vundorlicum gemete, vise, mirum in modum' M. gl. 357. 'on þâm ylcan ~, simili modo' M. gl. 411. acc. (ofer monna) gemet 1671. (merestreáma) ~ A. 309. (his ânes) ~ Ex. 125, 25. (þîn bebodu healde, þînes mûþes) ~ Ps. 118, 72. 'ûs sceal mægenes gemet mihtig Drihten sôđfæst syllan, in Deo faciemus virtutem' Ps. 59, 11; dieselben Worte mit derselben Uebersetzung Ps. 107, 12. pl. nom. (smylte vurdon merestreáma) gemeotu A. 454. (þâs miclan) gemetu (middangeardes beheófiađ), 'these great communities of middle earth shall wail' Thorpe, Ex. 52, 1. missenlice ~, varios modos Ex. 349, 14.

gemêt, aptus, conveniens, decens. Gr. 1, 733. 2, 747; neuengl. meet. (svâ him) gemêt (þinceđ) 2889. (micle mâre, þonne) ~ (vâre) 2768. (mâran môdsefan, þonne) ~ (vâre) 4009. (mâ, þonne) ~ (vâre) A. 1179. Vgl. 'gemæte, geliclic, apta' M. gl. 418.

gemêtan, convenire, congredi, obviam ire, invenire. Gr. I, 361. Gl. Bv. Gl. AA. R. §. 205. præt. sg. 2. þû gemêttes (meotod alvihta) II, 698. sg. 3. siđþan he vidfæđme scip) gemêtte A. 241. (óđ þæt he) gemêtte (standan stapul ârenne) A. 1062. pl. 3. hie gemêtton (hâligne hæle) A. 143. part. præt. (sió hâlige rôd) gemêted (væs), inventa est El. 1013; 1225. ~ El. 870.

gemîtan = gemêtan, præt. sg. 3. gemitte 1024. 2261. pl. 3. gemittun 1681. 2420.

gemonian, admonere, invitare, provocare; mit dem Genitiv der Sache, oder dem folgenden Infinitiv. Præs. pl. 3. (ealle þâ) gemoniađ (môdes fûsne fêran tô siþe) Ex. 308, 35. coni. sg. 3. (se me fæhđe gemonige 1025. præt. sg. 3. (him þæs vôpes hring torne) gemonade Ex. 182, 22.

gemunan, recordari, reminisci, meminisse; commeminisse; contemplari. Gr. I, 340. Gl. Bv. R. Gr. §. 218; bisweilen auch mit dem Genitiv der Sache. pl. 1. gemunan (ve þone hâlgan drihten) II, 203. ~ (sóð ⁊ riht) II, 208. ~ (meotodes strengðo) II, 288. ~ II, 647. præt. sg. 1. gemunde ic (þæs) II, 505. sg. 3. gemunde 1402. 2425. 2579. 3637. 4142. pl. 3. gemundon 3149. imperat. 'gemun, Drihten, þinra miltsunga' Ps. 24, 5; und: 'þâ scylda mines ingoðhâdes ne gemun þû' Ps. 24, 6. 'gemun þin mannveorod, memento congregationis tuæ' Ps. 73, 2. 'gemun nû, Dryhten, þines vordes' Ps. 118, 49. inf. gemunan 3603.

gemundbyrdan, tueri, protegere. inf. ~ (for eóv), contra vos 2467. Vgl. 'mundbyrd' s. v.

gemynd (n.) sensus, intellectus, cogitatio, memoria. Gr. 2, 750. Gl. AA. sg. dat. (môde ⁊) gemynde 2598. acc. (þurh môdes) gemynd 1081. (in godes) ~ 4147. pl. gen. (þurh) gemynda (spêd) 1952.

gemynddrepen (m.) stupor sensus, animi alienatio 1565. 'drepan, percutere, ferire', und 'drepe, ictus' kommt in Beóvulf vor. 'syðþan he æfter deáðe drepe þrôvade, heorosveng heardne' Bv. 3178.

gemyndian, memorem esse, reminisci; commemorare. Gl. Bv. præs. sg. 2. (þ þû nê) gemyndgast 4088. præt. sg. 3. '(forþon ûre eáðmêdu êce Drihten) gemyndgade Ps. 135, 24. part. præt. (symble bîð) gemyndgad (eaforan ellorsîð) Bv. 4895.

gemyndig, memor, mit dem Genitiv verbunden. Gr. I, 343. 2, 302; 620. Gl. Bv. Gl. AA. (lâre) gemyndig 1774. (âra) ~ 1893. (lâra) ~ 1937. (árna) ~ 2157. (snytra) 2457. (ræda) ~ 3477.

gemyntan, cogitare, decernere, statuere Gr. I, 343. part. præt. (hæfdon hie) gemynted (Israhêla cynn billum âbreótan) 3126. Vgl. Jud. 138, 63: 'mynton ealle, þæt se beorna brego ⁊ seó beorhte mægð in þâm vlitegan træfe vêron ætsomne', opinabantur. S. ferner 'myntan' (2176. II, 691.) s. v.

gên, gêna (verkürzt aus 'gegn, gegna' Gr. 3, 120.), adhuc, insuper, iterum Gl. Bv. Gr. I, 352. gên 2356. 3178. El. 374. þâ gên 2158. 3178. A. 601. El. 1063. nû gên Ex. 433, 16. gêna 2240. 2645. nû gêna A. 422.

genægan, prehendere, corripere, capere, aggredi, invadere, adoriri, affligere. Gr. Erl. 148; mit einem Genitivus causæ verbunden; z. B. eorlas ungearve yfles genægeð, propter malitiam aggreditur Ex. 54, 28. ve þec nîþa genægað, nos te per invidiam odorimur Ex. 119, 27.; daneben steht der instrumentale Dativ: gif me gromra hvylc gûþe genægeð, bello aggreditur Ex. 401, 30. præt. sg. 3. (þâ he þone feónd ofercvom) genægde (helle gâst) Bv. 2548. pl. 3. 'viste genægdon môdige, mete þegnas', victum ceperunt fortes, cibum milites 3059. Es wird also 'mete' von 'þegnas' zu trennen sein. part. præt. (nearve) genæged Ex. 162, 35. (nearvum) ~ Ex. 171, 13. S. vordum nægde 2952. und El. 386: vordum genegan, compellare.

genâþ; s. genîpan.

genam; s. geniman.

geneahe, adi., sufficiens, abundans. acc. (lâc) geneahe, oblationem sufficientem, idoneam 2837. S. genôh. Häufiger ist das adv. geneahe, geneahhe, sufficienter, satis; abundanter. Gr. 1, 347. I, 337. Erl. 162. Zu den aus den Psalmen von Grimm l. c. angeführten Formen füge man noch geneah in der Stelle Ex. 443, 5: 'sceal ic feor geneah mines fela leófan fæhþu dreógan'. Die Verbalform 'geneah. sufficit' findet sich Ex. 337, 26: 'guma þæs on heáhsetle geneah'. und Ex. 348, 29: 'gif ûs on ferhðe geneah'. S. geniht.

genearvian, constringere, arcere, angere Gl. Bv. part. prät. genearvad 918. Ex. 484, 8. genearvod 2597. Vgl. 'þ vâre generved þreáde, angeretur' M. gl. 430.

geneat (m.) socius, contubernalis. Gl. Bv. pl. nom. (strange) geneátas 284.

genemnan, vocare, appellare Gl. AA. part. præt. genemned 130. II, 206; 368.

geneóp; s. genipan.

generian, servare, eripere, mit einfachem Accus. des Objects (ic hine nerige Ps. 90, 16.); der Gegenstand, von welchem man errettet, steht im Genitiv: 'þæt þû me generige niþa gehwylces' Ps. 118, 169. und 170. Gr. 4, 634., oder wird von Präpositionen regiert: 'hwylc manna is, þ his âgene fram helle locum sâvle generige?' Ps. 88, 41. 'âlŷs me] genere viđ lagustreámum, manegum væterum] viđ mânfolmum fremdra bearna'. Wie man indessen 'feorh generigan' 2518. oder 'nergean' 2503. feorh generede 3752. þin ealdor nere 2496. und Aehnliches sagte; so war doch der Dativ der geretteten Sache (vgl. auch beorgan, gebeorgan und beneotan) nicht ungebräuchlich; z. B. dydon svâ hie cûþon ofne on innan aldre generede (part. prät.), die am Leben erhaltenen, deren Leben gerettet war. Prät. sg. 3. (Loth) generede 2581. (feorh) ~ 3752. S. das folgende Wort.

genesan, sanari, eripi. Gr. 1, 244; 335. I, 331; 360. Gl. Ul. 134., mit dem Accus. des Uebels, von dem man geheilt oder errettet wird. Prät. sg. 3. se þâ gûðe genæs 2014. Grimm hat (D. M. 1192. in der Note) auch die Beispiele aus Beówulf, nach Kemble's Glossar, zusammengestellt; man füge noch hinzu: 'þonne hie þæt yfel geseóð óðre dreógan, þæt hi, þurh miltse meotudes, genæson' Ex. 77, 12.

genêþan = nêþan (goth. ananaŋđian, τολμᾶν, ἀποτολμᾶν, ganaŋđian Gl. Ul. 126. Gr. Erl. 120.), audere, bono animo esse, θαῤῥεῖν. Gr. 1, 254. 2, 512. I, 361. Gl. Bv. s. v. nêþan. prät. sg. 3. genêðde Ex. 5, 13. pl. 1. (ve frêcne) genêðdon (earfoð uncûþes), pugnam ausi sumus cum ignoto Bv. 1912. pl. 3. hie hit (? þæt lif) frêcne genêðdon, audacter eam (vitam) periculo exposuerunt 3499. S. nêþan.

gêng 3620. = geóng.

gengan = gangan, gân. præs. sg. 1. ic (tó þâm grunde) genge 831. prät. sg. 2. (for hvi) gengdest (on bæcling?) Ps. 113, 5. sg. 3. gengde (on hinder) Ps. 113, 3. 'he sum gengde vong sceávian' Bv. 2824.

pl. 3. gengdon 764. (þâ hie on Jordane) gengdan Ps. 104, 36. inf. (beornas cómon, viggendra þreát, vicgum) gęngan A. 1096.

geniht (n.) sufficientia, abundantia, copia; completio. Gr. 1, 268. sg. dat. (tô) genihte Ps. 118, 66. 144, 16. acc. (ge) geniht (âgun) Ps. 121, 6. 4, 8. (þû him sealdest) geniht (hvætes) Ps. 4, 8. ? pl. acc. (þâ miclan) geniht (þinre vêðnesse) Ps. 144, 7.

genihtsum, sufficiens, abundans, copiosus, uber; mit dem Genitiv. (nîþes) genihtsum 1990. (micel ȝ) ~ Ps. 85, 4. (mîne yldo beóð æghvâr) Ps. 91, 9. (siþ) ~ Ps. 121, 7. 'beóð þines vîfes velan gelice svâ on vingearde veáxen berigean ȝ on þines hûses hvommum genihtsum' Ps. 127, 3. 'heóra sceáp vârun svylce tydred ȝ on siðfatum sviþe genihtsum, oves eorum foetosæ, abundantes in egressibus suis' Ps. 143, 17. Vgl. 'þâ genihtsumestan âfundenessa, uberrima experimenta' M. gl. 333. und von dem Verbo 'genihtsumian, abundare' hergenommen: 'þonne genihtsumiað, exuberant' M. gl. 365. 'genihtsumiendum, exuberante' M. gl. 342. 'þâ nihtsumestan, uberrima' M. gl. 354.

geniman, capere, sumere, tenere, obtinere; suscipere Gl. AA.; bisweilen mit dem Theilungsgenitiv verbunden. Prät. sg. 2. þû (idese) genâme 2631. sg. 3. genam (þâr þæs ofætes) 490. ~ (of eallum dæl æhtum sînum) 1493. (his brŷd) ~ 2712. (heó on môd) ~ 707. pl. 3. (eard) genâmon, domicilium collocaverunt 1648. und 1731. sg. 3. geñom II, 546; 682. imperat. genim 1884. part. prät. genumen 3831. Ex. 187, 12.

genîp (n.) turbatio, obscuratio, caligo, tenebræ; nebula, nubes Gr. 1, 644. 2, 741. I, 336. D. M. 714. Dfnb. 87. Gl. Bv. sg. nom. (þŷstre) genip 139. dat. (in þissum neóvlan) genipe, in hac profunda caligine II, 102. acc. (in þis neóvle) genip II, 181. (in þæt neóvle) ~ II, 447. (in ƿ vonne) ~ Ex. 351, 12. pl. nom. (nihthelma) genipu Ex. 160, 13. (volcna) ~ Ex. 192, 13. acc. (þurh nihte) genipu Ex. 123, 11. (under næssa) ~ Bv. 2719. (ofer flôða) ~ Bv. 5611.

genîpan, nîpan, turbare, obscurare, obducere, celare; protegere, tueri, mit dem Dativ verbunden, wie die Verben des Deckens und Schützens; z. B. beorgan, gebeorgan. Die erste Bedeutung ist aus dem goth. 'ganîpnan, betrübt werden, trauern, στυγνάζειν' Mc. X, 22. (Gl. Ul. 134.) gewiss; beide sind im Cædmon erhalten. 'him ongên genâp atol ŷþu gevealc' Z. 3383. übersetze ich: 'eos iterum texit terribilis fluctuum iactatio'; ferner ziehe ich hierher die Form geneôp Z. 3404: 'seþe feóndum geneôp', qui protexerat hostes. — 'hû seó þrag gevât, genâp under nihthelm, svâ heó nô vâre', tempus evanuit Ex. 292, 8. Auch von nîpan finden sich ausser der Beóv. 1088. und 1291. vorkommenden, von Grimm (D. M. 714.) besprochenen Verbindung 'nîpende niht, nox caligans' noch weitere Beispiele im Cod. Exoniensis: 'þonne von cymeð, nîpeð nihtscûa' 292, 24. und: 'nâp nihtscûa' 307, 29. Das Wort ist selten, und desshalb auf sein Vorkommen zu achten.

genivian, renovare Gl. B. Gl. AA.; das part. præt. genivad ist häufig: 2964. A. 1010. Ex. 33, 22. 159, 14. 217, 13. 236, 27. 279, 2. 289. 19; 29. genivod Jud. 134, 15.

genôg, genôh (adi. u. adv.) sufficiens; satis. Gr. 1, 264. 3, 99. I, 364. 2, 751.; das adv. wird mit dem Theilungsgenitiv verbunden. (gife ic him þæs leóhtes) genôg 616. Dagegen: adi. 'þǣr væs ǣlcum genôg drync sôna gearu' A. 1535. — pl. acc. synne genôge Ex. 77, 32 genôh (adi.). pl. gen. (dugeþa) genôhra 885. genôh (adv.) hafaƀ ǣghvæs) genôh Ex. 352, 8. 'he genôh hafaƀ rǣdan go[ldes]' Ex. 474, 23. S. geneah, geneahhe.

genŷdan, compellere, cogere; urgere, contendere. præt. pl. 3. (nearve) genŷddon 2997.

geó, olim; unquam. Gr. 1, 259. I, 370. Dfb. 123. Gl. Ul. 137. ~ 2302. Ex. 51, 11. 267, 25. Ps. 37, 10. 43, 11.

geóc (f.) auxilium, salus, securitas; consolatio, solamen. Gr. 3, 456. I, 370. Erl. 119. Haupt's Zeitschr. VIII, 7. Gl. Bv. Dfnb. 121. nom. (þâ væs forƀ cumen) geóc (æfter gyrne) A. 1584. gen. (beóƀ hyra) geóce (gemyndge) Ex. 107, 18. dat. (gnyrna tô) geóce El. 1139. (gamelum tô) ~ El. 1247. 'hû sceal min cuman gǣst tô geóce, quomodo perveniet animus meus ad salutem? Ex. 124, 11. 'geóce gefêgon, lætati sunt propter auxilium Ex. 146, 16. 'siƀþâm frôfre gǣst in Gûƀlâces geóce gevunade' Ex. 110, 16. (geómrum tô) geóce Ex. 5, 27. acc. geóce (gefremede) 3751. ~ (gefremeden) 1581. 'þ him gâstbona geóce gefremede viƀ þeódþreáum' Bv. 353. 'him geóce bæd, hǣlend helpe A. 1030. (ûs þone hâlgan helpe biddan) geóce (⁊ frôfre) A. 1567.

geócian, auxiliari, adiuvare, consolari, servare. Gl. Bv., mit folg. Genitiv; auch Dativ. Imperat. geóca (ûser) 3810. ~ (mînes gǣstes!) Ex. 455, 5. ~ (minre sâvle) Ex. 455, 34. und: 'geóca ûs georne!' Ex. 185, 23. Häufiger ist das Subst. 'geócend, salvator, sospitator'; z. B. 'gâsta geócend' A. 901; El. 681; 1077. gǣsta ~ Ex. 13, 5. 170, 3., d. i. nach El. 1077: 'godes âgen bearn, nerigend fira'. Gott wird in dem Gesange der drei Männer im Feuerofen (Ex. 191, 14.) ganz allgemein 'geócend', der Erhalter' genannt.

geócor, fortis, asper, atrox; tristis, rigidus, acerbus Gr. I, 370. und in Haupt's Zeitschr. l. c. Erl. l. c., Dfnb. 121. (þâ væs vôp ⁊ heáf geóngum,) geócor (sefa) Ex. 164, 33. (he væs) ~ Bv. 1524. acc. (ne he sorge væg) geócorne (sefan gǣstgedâles) Ex. 170, 13. superl. geócrôstne (sîƀ) 4133.

geócre (adv.) aspere, rigide. Gl. Bv. — geócre (oncvæƀ) 3728.

geofian, donare Gr. 2, 24. (he mæg me) geofian (mid gôda gehvilcum) 543.

geofon, geofen (? n.) pelagus, oceanus, mare Gr. I, 348. 2, 156; 175. 3, 382. D. M. 219. sg. nom. geofon (deáþe hveóp) 3376. gen. (on) geofones (staþe) 3509. 'siƀþan vuldres gim ofer geofones gong grund gescineƀ', ex quo gloriæ gemma super oceani cursum fundum illuminat Ex. 205, 25. (hêr syndon geferede feorran cumene ofer)

geofenes (gang) Bv. 721. ymb geofenes stæð El. 227. dat. (fereð fâmigheals, glîdeð on) geofene A. 497. (fæge svulton geónge on) ~ A. 1531. (þe on) geofene (ær feorh gesealdon) A. 1615. Das Genus dieses Wort ist unbestimmt; ein nom. oder acc. pl., der bisher nicht aufgefunden ist, würde entscheiden.

geofonhûs (n.) domus maris, navis. D. M. 219. pl. gen. geofonhûsa (mæst) 1316.

geógoð (f.) iuventus. Gr. 1, 643. 2, 257. Gl. Bv.; auch collectiv: soboles, pueri, adolescentes, iuvenes; vgl. 'dugoð'. nom. (þâ vearð Jafeþe) geógoð (âfêded) 1598. gen. geógoþe (strŷnde, suna ℑ dôhtra) 1147. (hvilc þære) geógoþe (gleávôst wære) 3599. dat. (hie on) geógoþe (bû wâron) (guma on) ~ 1169. (mid bearnum, mid) ~ 1365. S. geóguð.

geógoðhâd (m.) iuvenilitas, ætas iuvenilis, iuventus. gen. geógoðhâdes (gleâm) 1267. dat. (on) geógoðhâde 1502. (gâste onfôn ℑ) ~ 782. (Þæt ic gange tô þâm gode, þe me blîðne gedŷde on mînum) ~ Ps. 42, 4. 'geóguðhâdes blæst' Ex. 252, 25.

geóguð = geógoð. Gr. 1, 263. 345. 2, 441; I, 353; 370. dat. (for) geógupe 3164. Diese Form kommt im Cod. Exon. häufig vor.

geómermôd 855. = geómormôd, w. m. s.

geómor, moestus, tristis, miser; querulus. Gr. 1, 259. 2, 138. Dfnb. 97. Gl. Bv. Gl. AA. sg. geómor 876. 1015. (þeós) geómre (lyft), hic murmurans aer 3359. (væs tôþa geheáv hlûde ℑ) geómre II, 342. geómran (stefne) A. 61. pl. geómre (gâstas) 69. 3376..

geómorfrôd, afflictus, miseriis versatus. ~ 2219.

geómormôd, tristis animi, moestus. Gl. AA. — sg. ~ 1046. acc. geómormôde 2262. pl. nom. (hvider hveorfað ve hlâfordleáse) geómormôde A. 406. ~ El. 414.

gómrian, suspirare, ingemiscere, dolere Gl. AA. imperat. (ne) geómra þû! 2193. part. præs. geómrende (hyge) Ex. 164, 34.

geond (præp. mit dem acc.) per, trans, versus, ultra Gr. 1, 259. 2, 755; 904. 4, 795. Gl. Bv. Gl. AA. ~ 44. 134. 205. 233. 988. 1239. 1326. 1383. 1424. u. s. f.

geondfolen, repletus, refertus. ~ (fŷre) 43.

geondsavan, dispergere; circumspargere. part. præt. geondsaven 3796.

geondsendan, invadere, hostiliter aggredi, bellum inferre. part. præt. (væs gûðhergum vera êðelland vide) geondsended 1963. (unlytel dæl sidre foldan) ~ (væs bryne ℑ brôgan) 2545.

geondvlîtan, perspicere, perlustrari. Gr. 2, 904. Gl. Bv. præs. sg. 3. (þonne svegles gim voruld) geondvliteð Ex. 212, 16. inf. (sæ) geondvlîtan II, 9. (rodores hrôf rûme) ~ Ex. 4, 30.

geóng, **gêng**, **gióng**, **giung**, **ging**, iuvenis. Gr. 1, 259; 263; 733. 2, 289. 3, 579; 619. RW. 209. Gl. AA. Gl. Ul. 35. 137. Dfnb. 123. sg. dat. geóngum (bearne) 2356. acc. (Isaac) geóngne 2898. pl. nom. geónge (ℑ ealde) 1202; 2446. ~ (men) 2422. acc. ~ (men) 2861.

(beornas) ~ 3750. mit instrumentalem Dativ: 'vintrum geóng', jung an Jahren 2882. Gr. 4, 751.

geóngordôm (m.) iuvenilis status, conditio discipuli; obsequium, obedientia. gen. (svylces) geóngordômes 283. dat. geóngordôme (þeódne þeóvian) 267. acc. geóngordôm (læstan) 658. (hnigan hâlgum drihtne þurh) ~ 740.

geóngra, discipulus, assecla, sectator. Gr. 1, 645. Gl. AA. sg. nom. (gode) geóngra (veorþan) 277. (his) ~ (vurþan) 291. pl. acc. (volde drihtnes) geóngran (besvican) 448.

georn, avidus, cupidus, studiosus; lubens; diligens; mit dem Genitiv. Gr. 1, 259. 2, 165; 561; 620. 3, 579. I, 349. (mânbealves) georn 3563. (corðres) ~ 3613. (dæda) ~ 3800. (siþes) ~ Ex. 164, 27. (forð-siþes) ~ Ex. 475, 2. (ûtsiþes) ~ Ex. 178, 9. (ælmes) ~ Ex. 29, 13. 'ic beó lâreov georn' Ex. 267, 3. (goddreáma) ~ Ex. 180, 1 u. s. f. u. s. f.; auffallend ist daher der Dativ Z. 578: 'teónum georn', diligens in malo faciendo. pl. nom. georne 287. (mærþa) ~ 1671.

georne, avide, libenter, accurate, diligenter, studiose, enixe, bene Gr. 3, 102; 111. Gl. AA. Gl. Bv. Erl. 148. georne 396. 486. 514. 572. 604. 676. 779. 1553. 2262. 2434. 4256. II, 647. comparat. (þê) geornor, eo melius II, 706. Gr. 3, 598.

geornlîce, libenter, studiose, diligenter. Gl. AA.; adv. zu geornlic Gr. 2, 659. ~ 582. 'geornlicor, rûmelicor, melius' M. gl. 343.

gerâcan, pertinere, attingere, extendi; capere, comparare, acquirere. Gl. AA. præt. pl. 3. gerâhton 2549. inf. (andlifne) ~ 931. (mid handum) ~ II, 170.

gerâd (f.) apparatus, armamenta, vasa, suppellex, phaleræ. pl. dat. (herega) gerâdum 4216.

gerâdan, parare, comparare, struere, dirigere; suadere, hortari ad aliquid. præt. sg. 3. (se him þone teónan) gerâd 771. '(þe unc þisne hearm) ~ 794. imperat. (gerece ꝺ) gerâd (þâ rihtvisan), diriges iustum' Ps. 7, 10. 'gerâd (me ꝺ gerece) dirige me' Ps. 24, 4. part. præt. 'gerâdedum, ornato' M. gl. 331.

gerâsan, ruere, irruere. (þâra þe viðsvâ miclum mægne) gerâsde 2059.

gere = geara, dudum; bene, certo. ~ 3220.

gereâv II, 490. S. gehreóvan.

gerecnian, ? narrare, revelare. part. præt. gerecenod 3454. Vgl. 'gerecenysse, historiam' M. gl. 335. 367. 'mid gâstlicum gerecenyssum, mysticis explanationibus' M. gl. 353.

gerêfa (m.) socius, comes, præfectus, villicus. Gr. 2, 750. I, 378. Graff 2, 494. sg. nom. gerêfa (min) 2175. (sum væs âhtvelig æþeles cynnes, rice) ~ Ex. 243, 31. ~ Ex. 274, 9. gen. gerêfan 2180. pl. acc. (sine) gerêfan 3597.

gereord (f.) sermo; convivium, prandium; hospitium. Gl. AA. Gr. Erl. 105. pl. acc. gereorda 2435. Vgl. das Verbum gereordian. A. 385: 'þâ

he gereordod væs', quum cibo refectus esset. Ex. 180, 4: 'âhôf þâ his honda, hûsle gereorded', eucharistiâ recreatus. 'gereordede, saginantur' M. gl. 351.

gerîm (n.) numerus, computatio. Gr. 2, 740. sg. nom. 'gerim, laterculus' M. gl. 396. gen. (vintra) gerimes II, 503. dat. 'of gerime, laterculo' M. gl. 396. acc. gerim 2183.

gerîman, numerare Gl. Bv. inf. geriman 3368. part. præt. 'svâ is gerimed, supputatur' M. gl. 409.

gerisn 2426. = gerysn.

gerisne, gerysne (adi. und adv.) conveniens, decorus, ingenuus. (þis þinceð) gerisne (ℶ riht micel) 2470. Das Verbum 'gerîsan, geras' kommt im Cod. Exon. öfter vor: vel þe gerised, te decet Ex. 1, 5. fæmne æt hyre bordan gerised 337, 14. ~ 337, 20. gold gerised on guman sveorde 341, 14. vera gehvilcum vislicu vord gerisað 343, 34. svâ þâm þeóde geras 168, 34. — Ps. 32, 1: rihte hit gerist. S. gerysne.

gerûme, amplus, expansus, apertus, laxatus. (is mîn hyge) gerûme 756. pl. nom. (syndon þine villan rihte ℶ) gerûme 3809. Vgl. das subst. gerûm in: eódon þâ on gerûm El. 321. und: on gerûm sceacan Ex. 401, 20.

gerŷman, dilatare, vacuefacere, viam aperire; cedere, concedere, excedere, relinquere. Gl. AA. præs. coni. sg. 3. (ℶ him dryhten tô hyra earfeþe ende) gerŷme Ex. 115, 28. præt. sg. 1. (ontŷnde tidum) gerŷmde El. 1249. Erl. 169. sg. 2. (on minum earfoþum ℶ nearonessum þû me) gerŷmdes Ps. 4, 1. sg. 3. (sôð metod môd) gerŷmde 3408. 'holm gerŷmde (so ist zu bessern) ealde staþolas' 3213. (hyht staþeliaṇ, þa ûs) ~ (rodera valdend), quam nobis concessit Ex. 54, 10. inf. (monegum reste) gerŷman 1299. part. præt. (þe is eþelstôl) gerŷmed 1480. (stræt væs) ~ 1580.

gerŷne (n.) mysterium, sacramentum. Gr. 3, 500. I, 366. Gl. AA. sg. nom. (degol dryhtnes) gerŷne Ex. 3, 25. (þæt monnum nis cûð) ~ Ex. 7, 2. dat. 'gerŷne, sacramento' M. gl. 373; 375. acc. (noldon þæt) gerŷne (rihte cŷþan) El. 565. (dryhtnes) ~ Ex. 169, 14. (þurh) ~ Ex. 26, 27. (þæt ârece ûs) ~ Ex. 5, 24. pl. nom. 'gerŷna, sacramenta', M. gl. 350; 396., wohl in 'gerŷno, gerŷnu' zu ändern, so lange keine Femininalform 'gerŷn, gerûn' aufgefunden ist; das fem. 'rûn, concilium, mysterium' ist häufig; z. B. 3454. 4059. 4258. Ex. 293, 5. A. 134. 627. 1162. El. 334. 412. 1162. 1169. u. s. f. S. rûn s. v. — gen. 'gerŷna, sacramentorum' M. gl. 434. dat. 'gerŷnum, sacramentis' M. gl. 389. ~ Ex. 9, 13. acc. (dryhtnes) gerŷno (reccan) El. 281. (ℶ þû me invrige vyrda) ~ El. 812. (vordum cŷðde) ~ A. 1511. (ryhi) ~ Ex. 16, 2. (þurh monigfealdra mægna) ~ Ex. 38, 8. (vyrda) gerŷnu 3667. (vorda) ~ 4240; 4264. (rece þâ) ~ A. 419. Erl. 106. (þurh monigfealdra mægna) ~ Ex. 140, 27.

gerysn, gerisn (f.) id quod decet, decentia, honestas. ?sg. acc. (ne fremest þû) gerysnu (ℶ riht við me) 2239. pl. dat. (ne âsvic sundor-

vine, ac â symle geheald ryhtum) gerisnum Ex. 302, 2. acc. (geþenc þine) gerysna 3937.

gerysne = gerisne. (ne þuhte þâ) gerysne (rodora vearde) 169. 'svâ gerysne ne væs' 1559.

gesaca (m.) adversarius. Gl. Bv. pl. dat. (his torn gevræc on) gesacum 59

gesǣlan, sǣlan, vincere, ligare. Gl. AA. Erl. 109. inf. gesǣlan Ex. 123. 6. part. præt. (simon) gesǣled 762. (synnum) ~ Ex. 46, 12. acc. gesǣledne 4038. Dieses 'gesǣlan' ist verschieden von dem unpersönlichen 'gesǣlan, contingere, accidere, feliciter evenire'; z. B. gesǣleð A. 511. 515. gesǣlde A. 438. 661. Bv. 1142. 1773. 2500. S. auch sǣldê s. v. sǣlan, fune ligare; Ex. 54, 3: 'hvǣr ve sǣlan sceolon sundhengestas, ealde ŷðmearas', und nochmals von Schiffen gebraucht El. 228: 'fearoðhengestas ymb geofenes stæð gearve stôdon, sǣlde sǣmearas, sunde getenge'. Vgl. âsǣlan s. v.

gesælde 3245 = gesealde, von gesellan.

gesǣlig, felix, beatus, fortunatus. Gl. AA. gesǣlig 1133. 1281. 1764. 2732. pl. nom. gesǣlige 18. 409. II, 298. dat. 'mid gesǣligum, gesǣlicum prosperis' M. gl. 416. 'gesǣligum, secundis' M. gl. 424.

gesǣliglîc = gesǣlig. sg. nom. (bið hyra meaht ⁊ gefeá sviþe) gesǣliglic Ex. 66, 29. acc. (lif) gesǣliglic 2838. pl. acc. (gesett hæfde he hie svâ) gesǣliglice 252.

gesæt, gesǣton; s. gesittan.

gesalde II, 577 = gesealde, von gesellan.

gesamnian, colligere, unire, congregare, convocare. præs. pl. 3. 'hi gesamniað, congregati sunt' Ps. 103, 21. præt. sg. 3. gesamnode (vælhreóv verod) 3570. 'hi of sidfolcum gesamnade, de regionibus congregavit eos' Ps. 106, 2. pl. 3. (sceafas berað, svâ) hi gesamnedon Ps. 125, 6. (þâ) gesamnedon (side herigeas folces frumgâras tô þâm fæstenne) A. 1068. imperat. 'ûs gesamna of vidvegum, congrega nos de nationibus' Ps. 105, 36. part. præt. 'tôgædere gesamnod, nodatur' M. gl. 360. S. 'gesomnian'; und 'samnian' 3746. 'somnigean' 3146.

gesâve, gesâvon; s. geseón.

gescæft II, 140. und gescaft II, 443. = gesceaft, w. m. s.

gesceádan, separare, secernere, seiungere; dividere, tribuere, retribuere, opprimere, destruere, obruere = sceádan (s. die Bemerkung zu Z. 994. und 'sceádan' s. v.); in letzterer Bedeutung, wie die Verba des Scheidens, Raubens, Zerstörens u. dgl. gewöhnlich, mit dem Dativ verbunden. Gr. Erl. 93. præt. sg. 3. (him cvealm) gesceód 1617. (him cvelm) ~ 4185. (him vlenco) ~ 4195. (þâm æþelinge oferhygd) ~ 4007. (he manegum) ~ 3417. (oft him bonena hand) ~ A. 18. (he eóv neón) ~ A. 1177. (ne him viht) gescôd Ex. 127, 35. (þæt him bâm) ~ Ex. 154, 14. (þǣr him nið) Ex. 226, 4. sg. 3. coni. (ǣr him fǣr godes aldre) gesceóde 4110. (siðþan him nið godes) ~ 4137. þæt ûs heterôfra hild ne) ~ A. 1420. pl. 3. (hie oft fela folca feore) gesceódon 3533. (þǣr him hettende

eft) gescôdan Ex. 228, 23. inf. (volde fæðmum hilde) gesceádan, nicht decernere, entscheiden, sondern seiungere, componere, trennen, beilegen 3433. ~ (vlitige] unclǣne on tvâ healfe) II, 611. part. præt. (hild væs) gesceáden El. 149., was von Grimm (Erl. 146.) nicht durch „die Schlacht war entschieden, zwischen ihm und den Feinden war es nun durch die Schlacht entschieden" übersetzt und ausgelegt werden durfte; denn es geht voran: 'gevât þâ heriga helm hâm eft þanon hûþe hrêmig'; vielmehr: der Streit war beendet. (þæt he bið on þæt vynstre veorud vyrs) ~ Ex. 449, 23. Auch die schwache Form des part. præt. 'gesceód' (für gesceóded?) 3435. ziehe ich einstweilen hieher: Egyptum vearð deóp leán gesceód, ward zugetheilt, beschieden.

gesceaft (n. und f.) creatum, creatura, creatio, natura. Gr. 1, 642. I, 356. R. Gr. §. 93. sg. nom. gesceaft 131. (eall vorulde) ~ 199. (vyrda) ~ 3650. gen. (nivre) gesceafte 171. dat. 'on gesceafte geveorce, plasticâ creaturâ' M. gl. 437. acc. (vyrda) gesceafte 3678. (ofer þâs vidan) gesceaft 672. (þâ mǣran) ~ 93; II, 562. pl. nom. gesceaft 3884. gesceafta Ps. 32, 8. (ealle) gesceafte 3886. gen. (nivra) gesceafta 208; 886. (ealra) ~ 4278. II, 586. (eorþan) ~ 1608. S. gesceap.

gesceap (n.) habitus, natura, forma; creatura, creatio, formatio; decretum, præceptum; fatum (im plural.) Gr. D. M. 379. 817. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. (fæger fyrn) gesceap (ymb þæs fugles gebyrd) Ex. 223, 15. dat. (við) gesceape (minum), contra naturam meam Ex. 486, 2. acc. gesceap (dreógeð) Ex. 469, 25. (on) ~ (þeotan) Ex. 420, 2. (þurh þæt æþele) ~ Ex. 258, 31. (þurh þæt beorhte) ~ El. 789. pl. nom. (þin) gesceapu 500. gesceapo Ex. 483, 18. (svâ) ~ (vǣron) 1567. (vôh vyrda) ~ Ex. 421, 26. dat. gesceapum Ex. 326, 28. acc. (bidan selfes) gesceapu (heofoncyninges) 839. (við) ~ 2463. (seþe) ~ (healdeð) 2821., wo die Bemerkung nachzulesen ist. gesceapu dreógeð, formas subit Ex. 212, 15. gesceapo (healdeð), creaturas sustentat Ex. 331, 11. Vielleicht ist ein fem. gesceapu' anzunehmen.

gesceápan, formare, creare. Gl. Bv. Gl. AA. præt. sg. 3. gesceôp 112. 219. 251.; häufig gescôp im Cod. Exoniensis, neben gesceôp. part. præt. gesceápen 1524. 'þâ ic þe svâ scienne gesceápen hæfde' Ex. 85, 7. sg. acc. gesceápene 546. pl. nom. (vǣron ealle gesceafta) gesceápene Ps. 32, 8. ~ (vǣrun) Ps. 148, 5.

gesceávian, videre, conspicere. præs. pl. 3. heó gesceáviað II, 583. inf. gesceávian 1575. 'ne mæge gesceávian, non considerat' Ps. 93, 9.

gesceft II, 204. II, 265 = gesceaft.

gesceran, tribuere, attribuere; donare, largiri. præt. sg. 3. (þe he him) gescerede 258. S. gescyran.

gescrîfan, decernere, ordinare, iudicare; poenam imponere. (vgl. neuengl. 'shrift', Beichte; 'shrovetide', Fastnacht, Busszeit. Lingard Alterth. S. 304.) Gl. Bv. Gr. Erl. 161. D. M. 377. præt. sg. 3. (him) gescrâf (veán) 3068. (vyrd) ~, fatum decrevit El. 1047. inf. gescrifan. 'hió me lytle lǣs lâþe voldan þisses eorðveges ende gescrifan, paulo-

minus consumnaverunt me in terra' Ps. 118, 87. part. præt. (gevât he þâ fêran, svâ him freá) gescrifen (hæfde) A. 787. pl. acc. (sceattas) gescrifene A. 297. Auch 'scrîfan, ordinare, adiudicare' D. M. 378. kommt öfter vor; später in der Kirchensprache für: 'Beichte hören, Busse auflegen' (Bosw. s. v.) Ex. 75, 12: 'god folca gehvylcum scrifeð, bi gevyrhtum, eall æfter ryhte'. Ex. 286, 8: 'seó þrỳnis scrifeð, bi gevyrhtum, meorde monna gehvâm'. 331, 10: 'svâ missenlice meahtig dryhten eallum dǽleð, scyreð ⁊ scrifeð, sumum eádvelan' u. s. f. 333, 6: 'forþon him nî ealles þonc æghvâ secge þæs þe he, for his miltsum, monnum scrifeð'. 353, 15: scrifen. — se scrift, der Beichtiger, confessor, und die Beichte. Ex. 80, 13: 'ne mæg þurh þæt flæse se scrift geseón on þâre sâvle, hvæþer him mon sóð þe lyge sagað on hine sylfne'.

gescyldan, tueri, defendere, protegere. præs. sg. 2. (þû hi) gescylst (on þinum temple) Ps. 30, 23. sg. 3. (se mec) gescyldeð (viþ þinum scinlâce) Ex. 255, 14. præt. sg. 3. gescylde (viþ fârbryne) 3001. (viþ þone hearm) ~ 3975. (viþ egesan grỳre aldor) ~ 3981. inf. (ân is ælmihtig god, se mec mæg eáþe) gescyldan Ex. 116, 27. part. præt. gescylded Ex. 210, 4. — gescyldend, protector. 'Drihten is mîn scyltumend ⁊ mîn gescyldend, Dominus adiutor meus et protector meus' Ps. 27, 8.; und öfter in den Psalmen: 27, 9. 30, 5. 32, 17. 39, 21.

gescypan, formare, facere, conficere, fabricari. Gl. AA. imperat. gescype (scylfan), fabricare scamna 1301. S. gesceápan.

gescyran, **gescyrian**, dividere, separare; attribuere, adiudicare, decernere. præs. coni. 2. (þæt þû me ne) gescyrige (on þone vyrrestan deáð) A. 85. part. præt. gescyred Ex. 324, 9. 468, 10. (is se ræd) gescyred (monna cynne) 422. S. scyrian s. v.

geseáh; s. geseón.

geseald; s. gesellan, gesyllan.

gesêcan, quærere, inquirere, pervegistare, visitare, adire, intrare. Gl. Bv. Gl. AA. R. Gr. §. 214. præs. sg. 3. (þonne he ôþer lîf) gesêceð II, 213. præt. 1. (ic fela folca) gesôhte 2691. sg. 2. (þû þâs verþeóde) gesôhtest 2473. sg. 3. gesôhte (þæt he volde hêhseld vyrcan) II, 373. (siðþan vǽges helm verode) ~ El. 230. ~ El. 256. (lindvigendra land) ~ El. 271. pl. 1. óðþæt ve þissa leóda land) gesôhton A. 268. pl. 3. hie gesôhton (Sennera feld) 1662. (sîþe) ~ (Sodoma ceastre) 2419. (þæt hie þæs cnihtes cvealm corðre) ~ A. 1122. (þe hine) gesohtun (of siðvegum) Ex. 155, 12. coni. pl. 3. (þâra þe mid Andreas on eágorstreám ceól) gesôhten A. 380. imperat. (þæt land) gesêc 1744. inf. (sîþe) gesêcan 2508; A. 175. (grund) ~ 302. (helle) ~ II, 437. gerund. (tô þâm lande, þær þe lust mynneð) tô gesecanne A. 295. part. præt. gesôht. sg. acc. (þæt he Marmedonia mægþe hæfde sîþe) gesôhte A. 845. Ausser dem ergänzenden Object hat das Wort gern noch ein bestimmendes (besonders der Begleitung) bei sich; z. B. verode, þreáte, corðre; sîþe, feorran, of siðvegum u. dgl.

gesecgan, dicere, confiteri, referre, declarare u. s. f. R. Gr. §. 214. præt. sg. 3. (þegn þanc) gesægde A. 384. inf. gesecgan A. 603. gesecggan El. 168. gerund. tô gesecganne (sôþum vordum) 4061. tô gesecgenne (sôþum vordum) 3366. part. præt. 'gesæd, prolatum' M. gl. 423. 'is gesæd, memoratur' M. gl. 387; 421. 'heô væs gesæd, narretur' M. gl. 421. pl. 'gesæde, memorantur' M. gl. 363.

gesegnian, signare, benedicere, consecrare, signo crucis notare. præs. sg. 3. gesegnaƀ II, 362. gesênaƀ II, 617. præt. sg. 1. ic gesegnade Ps. 131, 16. part. præt. pl. 'hâteƀ hie gesunde ⁊ gesênade' Ex. 82, 22.

gesêgon; s. geseón.

gesellan, dare. Gl. Bv. = gesyllan. præs. sg. 1. (ic þe) geselle (þines seolfes dóm) II, 687. S. gesyllan.

gesêne, visum, manifestum. (sveótol is ⁊) gesêne 2800. 'nû is gesêne, þæt'.. II, 231; 442. S. gesŷne A, 526. 549. 1602. El. 144. 257. und geseón s. v.

geseón, videre. Gr. 1, 249; 902. Gl. AA. Gl. Bv. R. Gr. 231. præs. sg. 1. ic geseó 653. 665. sg. 2. þû gesyhst 789. 874. sg. 3. gesyhƀ Ps. 21, 6. geseóƀ 2178. pl. 3. geseóƀ Ex. 75, 2. A. 1500. præt. sg. 1. ic geseah 374. 533. 536. 817. sg. 3. (he, heó) geseah 108. 133. 163. 769. 1265. 1287. 1315. 1814. 2571. ~ (stondan) 544. sg. 3. geseh A. 714; 847. coni. gesêge El. 75. pl. 1. ve gesêgon A. 455; 881. pl. 3. (heó) gesêgon II, 531. A. 581. præt. sg. 2. þû gesâve 827. ~ (cuman) 4070. pl. 3. (hie) gesâvon 780. 2081. 2397. 3084. II, 384; 718. inf. geseón 563. 597. 608. 662. 671. 2652. 3012. part. præt. gesegen El. 71. Gr. 1, 249. I, 335. geseven Ex. 184, 2.

geseot, **geset** (n. und f?) sedes, habitatio, domicilium. pl. acc. (ofer burga) geseotu II, 604. für gesitu Gr. I, 349. pl. nom. (hvâr cvom symbla) gesetu Ex. 292, 2., wo 'cvômon' zu lesen sein wird, wenn man einen femininen sg. nom. 'gesetu' nicht nachweisen kann. Mir ist das Wort nur im pl. acc. vorgekommen: 'hæleþa êþel, leóda gesetu' A. 1260. 'ofer burga ~' Ex. 76, 16. 'on sêlran ~' Ex. 178, 10. 'ôƀ þæt fyrn gesetu, âgenne eard, eft gesêcaƀ' Ex. 216, 5. 'sunbeorht gesetu sêceƀ' Ex. 217, 10; dieselbe Verbindung Ex. 228, 10. 'ofer eall beorht ~' Ex. 452, 7. Vgl. M. gl. 391: 'gesetu, coetus, sessiones'. Uebrigens ist die Annahme eines femin. 'gesetu' doch nicht ganz zu verwerfen, wenn 'gesetena' Z. 782. als Apposition zu dem vorhergehenden Worte sælþa (d. i. selda, von seld, domicilium, habitatio) construirt wird; der gen. würde dann von 'næfdon' regiert, was nichts Auffallendes hat. Thorpe's Uebersetzung ist jedenfalls unrichtig.

geseted, **geseten**; s. gesettan.

gesettan, **gesetan**, collocare, constituere, destinare, componere; construere, creare, reddere; se ponere, occupare. Gl. Bv. Gl. AA. R. Gr. §. 208 præt. sg. 3. gesette für gesetede, gesettede. (hû he) gesette 94. ~ 166. 460. 1464. 'reorde ~ ungelice' 1678. (eorþan

ymbvyrft ⁊ uprodor) ~ 2956. ~ II, 4; (vîte) ~ 495. pl. **3. gesetton** (Sennar) 1649. 'gesettan, sanxerunt' M. gl. 358. 435. **inf.** gesettan. 'mid þâm he vile eft gesettan heofona rîce, **quibus** regnum coelorum denuo vult frequentare' 395. 'gesettan, **destinare**' M. gl. 440. gerund. (mid moncynne) tô gesettanne 363. part. **præt.** geseted, gesett. (þ eorþe..) geseted (vurde) 100. (sceal **fromcynne** folde þine) ~ (vurþan) 2199. ~ (in aldordom) 4158. ~ (**lifigendum** lîht) II, 679. gesett 252. pl. (vâron) gesette (vuldres **bearnum**) 10. hæfde þâ gesette sâvla unrîm god lifigende, animas **innumerabiles** vivas reddiderat II, 575.

gesêþan, probare, verificare, asseverare, adstipulari, attestari. **Gl. Bv.** s. v. sôð. Gr. I, 361. Erl. 151. præs. pl. 1. 've gesêþað, **testificabimur**' M. gl. 411. inf. (ne magon ge þâ vord) gesêþan **El.** 581. 'nis ænig þæs horse.. þe þîn fromcyn mæge fira bearnum sveotule gesêþan' Ex. 15, 27. part. præs. 'geseþendum, **attestanti**' M. gl. 358. part. præt. 'is gesêþed, gereht, adstipulatur' **M.** gl. 336. (vundor gecŷþed, svefn) ~ 4171. 'gecŷþed ⁊ gesêþed' **Beda** 4, 8. Erl. l. c. pl. 'ealle þine dômas synt dædum gesêþde' Ps. **118, 160.**

gesib (m. subst. u. adi.) propinquus, popularis. Gl. AA. sg. dat. '**gesibbum**, contribuli populo' M. gl. 412. '⁊ gesibbere mægenrædene, **neán sibbe**, et propinquis necessitudinibus' M. gl. 387. pl. gen (habbað freónda þŷ má svæsra ⁊) gesibbra Ex. 408, 34. dat. (freóndum dælde svæsum ⁊) gesibbum 1606. 'mid gesibbum sêcan volde Cananêa land' 1726. = mid cnôsle.

gesigefæst, victor (siegreich), triumphans. sg. acc. '(he þe) gesigefæste (getrymede), qui coronat te' Ps. 102, 5. pl. nom. (siendon þine dômas sôþe ⁊ gesviþde ⁊) gesigefæste 3806. und in der Parallelstelle Ex. 185, 18. Vgl.: 'mægenþrym âræs sigefæst ⁊ snottor' Ex. 460, 26. 'þone sigefæstan gæst' Ex. 195, 17. (in der parallelen Stelle Cædmon's steht: 'hâlig gâst' 3920.). 'sigefæste, triumphales' M. gl. 403. '~, victricia' M. gl. 366. Von 'gesigefæst' stammt das Verbum 'gesigefæstan, triumphare'. Ex. 197, 13: 'synne gesvencton ⁊ gesigefæston'.

gesihð (f. u. n.) visus, visio, adspectus, præsentia. Gr. 2, 204; 245; 750. I, 352. Gl. AA. sg. dat 'on uplicre gesihþe, in oramate' M. gl. 339. pl. acc. gesihþe 614.; auch 'gesiehð'; z. B. A. 620: 'on vera gesiehþe'. S. gesyhð.

gesîne = **gesêne**, **gesŷne**, manifestus 3457. S. die Bemerkung daselbst.

gesittan, sedere, assidere; circumdare, possidere, occupare. Gl. Bv. Gl. AA.; über die Construction s. Gr. 4, 778. præs. pl. 2. ge gesittað (be..) 3491. pl. 3. hie gesittað 3371. præt. sg. 3. (on dûnum) gesæt 1416. ~ (þâ tô symble) 4218. ~ (þâ mid þære fyrde) II, 471. 'gesæt him þâ se hâlga holmvearde neáh' A. 359. pl. 3. gesæton (þâ sorgfulre land, eard ⁊ êþyl unspêdigran) 958.

gesîð, **gesîþa** (m.) comes itineris, comes, socius. Gr. 2, 238; 519; 542; 737; 749. Gl. Bv. RW. 261. sg. nom. (deóra) gesið 4179. acc. 'ge-

siþan, comitem' M. gl. 355. pl. nom. gesíþas Jud. 137, 26. 'gesíþan, milites' M. gl. 427. dat. 'mid gesíþum, sodalibus' M. gl. 345. gesíðþum 1902. In den beiden Stellen: 'him væs leóhtes mæg sylfa on gesíðþe' 2395. und: 'þæt þê sóð metod on gesíðþe is' 2801. möchte ich Thorpe's Uebersetzung: 'as companion' verlassen und lieber übersetzen: 'in præsentia iis erat, tibi est', so viel wie 'adiutor', als ein Deus præsens. Es würde alsdann ein subst. 'gesíð = gesihð, gesieh ð' anzunehmen sein, dessen dat. sing. sich in Mone's Glossen findet: 'gesíðþe, visione' M. gl. 373. 'gesíðþe, aspectu' M. gl. 375. Die Bedeutung Gegenwart ist sonst gesichert.

gesleán, percutere, confligere; bello capere, auferre, adipisci. Gl. AA. Gl. Bv. præt. sg. 1. (ac þû môst heónon hûþe lædan, þe ic þe æt hilde) geslóh, tibi vero prædam hinc abducere licet, quam ego tibi pugnâ cepi 2143. sg. 3. (lig) geslóh, flamma ferebatur 3767. 'geslóh þîn fæder fæhþe mæste', pugnavit pugnam maximam Bv. 912. 'Offa geslóg cynerice mæst', adeptus est Ex. 320, 32. 'heóldon forð siðþan Engle ȝ Svære, svâ hit Offa geslóg', quemadmodum Offa foedus icerat, pepigerat Bv. 5988. pl. 3. 'Aþelstân ȝ Eádmund ealdorlangne tŷr geslógon æt sécce', sempiternam gloriam reportaverunt in pugna; Schlacht bei Brunanburg Z. 4. (Ausg. von L. Ettmüller). part. præt. geslægen. pl. nom. (hâte) geslægene (grindlas), vincula cudendo fabricata 382.

gesôme, una; coniunctus. pl. nom. (vâron þâ) gesôme 82. 'vit vâron gesôme sæcce tó fremmanne' Ex. 496, 27.

gesomnian, congregare, convocare, concire. part. præt. (hæfdon hie grimme viðgod) gesomnod 46. gesomnad Ex. 75, 15. 412, 19. 451, 13. 470, 24. Ps. 103, 26.

gespanan, persuadere, allicere, irretire; fibula iungere. præt. sg. 3. gespeón (cinberge) 3103. S. gespon, gespong.

gespêdan, accelerare, perpetrare. præs. sg. 3. (þæs þe blôdgyte) gespêdeð 1522.

gespon (n.) seductio, illectatio; compago, nexus, fibula, iunctura. sg. nom. (deófles) gespon 717. dat. (mid hringa) gesponne, annulorum nexu 579. acc. (searorûna) gespon Ex. 347, 20. 'teáras feóllon ofer vira gespon, die Zähren fielen über die Goldspangen, eigentlich filorum aureorum fibulas' El. 1134. und hiezu Erl. 164. Vgl. 'næbbe ic fæted gold, ne feohgestreón, velan ne viste, ne vira gespann' A. 302.

gespong = gespon. sg. nom. (hringa) gespong 376.

gespornan, calcare, calcitrare, pedibus attingere. præt. sg. 3. (se feónd) gespearn (fleótende hreáv) 1442. 'ȝ se hærnflota sondlond gespearn, grund viðgreóte' Ex. 182, 11. inf. (fôtum ne meahte land) gespornan 1453.

gesprecan, loqui, alloqui, compellare. Gl. Bv. Gl. AA. R. Gr. §. 229. præt. sg. 3. (feala vorda) gespræc 271. (svâ fela) ~ (eargra vorda) 577. 'heó gespræc, alloquitur' M. gl. 431. coni. sg. 2. (gif þû him

vuht hearmes) gesprâce 657. part. præs. 'gesprecendum, dêmendum, dêmendre væfersyne, theatri pulpito concionante' M. gl. 401. part. præt. gesprecen. El. 1285.

gestælan, imputare, incusare, arguere, coarguere. inf. (he ûs ne mæg ænige synne) gestælan 390. 'ne mæg synne on me fâcnes frumbearn, fyrene gestælan' Ex. 166, 18.

gestandan, stare, esse, manere; urgere, vexare. Gl. AA. R. Gr. §. 237. præt. sg. 3. gestôd 2569. (he on hrôfe) ~ 2892. ~ (viŏ) 3232. (ofer ûs) ~ II, 242.

gestaþelian, fundare, ponere, collocare. præt. sg. 3. (þis rûme land) gestaþelode (freá) 115. part. præt. gestaþelad Ex. 19, 28. 249, 6. 452, 10. 454, 25. Auch in den Psalmen findet sich das Wort ziemlich häufig.' Vgl. 'gestaþeliend, informator' M. gl. 339.

gestefnan, ordinare, struere, comparare; exornare. part. præt. sg. acc. (stove) gestefnede 160. 'gestefnede, clavatæ' M. gl. 438.

gestepan, exaltare, ornare. part. præt. gesteped. pl. gestepte (f. gestepede) 3226. Vgl. 'he him fremum stepeŏ' Ex. 434, 10.

gestîgan, scandere, adscendere, conscendere; ire, intrare; mit einfachem Objectsaccusativ; auch mit einer præp. verbunden. præs. sg. 2. (siŏþan) þû gestîgest (steápe dûne) 2847. pl. 3. (reste) gestigaŏ II, 614. præt. sg. 3. (he under bord) gestâh 1364. (beddreste) ~ 2242, 2709. ~ (steápe dûne) 2890. ~ 3431. 'siŏþan þiorg gestâh eádig oretta' Ex. 112, 20. gestâg. 'ic sylf gestâg maga in môdor' Ex. 87, 3. 'þonne seó ôþer (rod) væs, þe ic ær ~' Ex. 91, 15. 'ic þis lond ~' Ex. 120, 28. (þâ mihtig god on hira ânne) ~ Ex. 72, 13. 'he eft ~ beorg on bearve' Ex. 128, 5. inf. (reste) gestîgan 2222. (ceól) ~ A. 222. S. âstigan.

gestillan (verschieden von gestyllan Ex. 40, 34. 45, 9.), παύειν, sistere. sedare, inhibere. Gl. AA. præt. sg. 3. (þâ se vuldormaga vorda) gestilde Ex. 167, 29., wo der gen. beachtenswerth ist. inf. (fyrde) gestillan 3183. part. præt. (hæfde siŏ metod torhtryne regn) gestilled 1411.

gestreón (f.; Thorpe führt es als neutrum auf) acquisitio, opes, thesaurus; quæstus, fructus. Gl. Bv. Gl. AA. Gr. 2, 528; 544; 603. gewöhnlich mit vorangehendem gen. des Erwerbers. Sg. gen. 'fæderes gestreónes, patrimonii' M. gl. 404. dat. 'gestreóne, mercatu' M. gl. 384. sg. acc. f. und pl. acc. n. (æþelinga) gestreón 1067. (môdigra) ~ 2824. (Josefes) ~ 3516. (hordvearda) ~ 3583. (hæleþa) ~ 4183. (Israéla) ~ 4221; 4271. 'gestreón, negotium' M. gl. 385. 'æfterfiliende gestreón, secutura emolumenta' M. gl. 342. pl. gen. 'gestreóna, facultatum' M. gl. 429. 'gestreónum, emolumento' M. gl. 354. '~, emolumentis' M. gl. 345. acc. (eorþan) gestreóna 1203. (gestrûdan) ~ 3579. S. ærgestreón, botlgestreón, folcgestreón, voruldgestreón.

gestreónan, quærere, acquirere, possidere. præs. sg. 3. 'þæt biŏ eádig mann, se þe him êcean Godes tô mundbyrde miht gestreoneŏ' Ps. 83, 13. S. gestrŷnan. Vgl. 'gestreónendra, adquisitorum'

M. gl. 347. 'gestriónfulle, sumtuosâ' M. gl. 363. 'gestreónfulle vistfullunga, sumtuosas opulentias' M. gl. 370. 'gestreónys, yrfes, patrimonii' M. gl. 395.

gestrûdan, spoliare, prædari, destruere. Gl. AA. præt. pl. 3. gestrùdan (gestreóna) 3579. S. strûdan.

gestrŷnan, acquirere, gignere, procreare. præs. sg. 3. (nænig fira tô fela) gestrŷneð Ex. 342, 17. pl. 3. (him heánne blæd in þâm uplican êðle) gestrŷnað Ex. 225, 21. præt. sg. 3. (vorn) gestrŷnde (suna ȝ dôhtra) 1215. Vgl. 'gestrŷnendlicra, procreandorum' M. gl. 359.

gesund, salvus, integer, sanus. Gr. 2, 747; 751. I, 340. Gl. Bv. Gl. AA. sg. acc. gesundne 2659. El. 996. pl. nom. gesunde 2517. '~ sospites' M. gl. 428. acc. (dô ûs) gesunde Ps. 117, 23. Vgl. 'gesund, salvâ' M. gl. 438. '~, sospitate' M. gl. 329. '~, sospitatis' M. gl. 433.

gesundrian, separare, dividere. præt. sg. 3. gesundrode 141. ~ (leóht við þeóstrum, sceade við sciman) 126. part. præt. (þâ) gesundrod (væs lago viðlande) 162.

gesvelgan, deglutire, devorare. præt. sg. 3. (þâ mægenþreátas meredeáð) gesvealh 3441. Das einfache svelgan dagegen hat den Dativ bei sich. Gr. 4, 701. S. die Bemerkung zu Z. 1139. und 'svelgan' s. v.

gesveorc (n.) nebula, nubes. Gr. 2, 39. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. gesveorc (upfæreð) 804. acc. (deorc) gesveorc 108. Das Verbum 'gesveorcan, svearcan, obnubilari, caligari' findet sich: Ex. 290, 3: 'forþân ic geþencan ne mæg, for hvân môdsefan minre gesveorce, þonne ic eorla lif eal geondþence', cur attristet. El. 855: 'rodor eal gesvearc'. 'gesvearc þâ svíðferð' Ex. 247, 13. Ps. 17, 9: 'ȝ seó eorþe væs gesvorcen ȝ âþŷstrod under his fôtum'. Ex. 165, 8: 'hrêþer innan svearc'. M. gl. 366: 'beóð tô svorcenne, âþêstrede, obscurantur'.

gesvîcan, cedere, recedere, cessare; deficere, fallere. Gl. Bv. Gl. AA.; mit dem gen. oder dat. dessen verbunden, wovon man ablässt, oder dessen, den man hintergeht u. s. f.; auch mit præp. Præs. sg. 2. (gif þû unrædes âr ne) gesvicest Ex. 250, 1. sg. 3. (gif he unrædes âr ne) gesviceð Ex. 410, 7. coni. 1. (ȝ ic þinum lârum leófvendum lyt) gesvice A. 1291. pl. 1. (gif ve þæs unrihtes eft) gesvícað El. 516. pl. 3. 'ne gesvícað, non deficiunt' M. gl. 344. præt. sg. 1. 'ic ne gesvâc âr hie forvurdan, non convertar, donec deficiant' Ps. 17, 36. sg. 3. (seó ecg) gesvâc (þeódne æt þearfe) Bv. 3048. (gûðbill) ~ Bv. 5165. 'nægling forbærst, gesvâc æt sæcce sveord Biówulfes gomol ȝ grâgmæl' Bv. 5358. imperat. gesvíc (þisses setles) Ex. 119, 3. pl. gesvícað (þâre synne) 2462. inf. (me) gesvícan 284. 'ne volde ic fram þinum bebodum gesvîcan' Ps. 118, 110. Vgl. noch: 'gesvícan, liþian, mitescere' M. gl. 410. 'svâ svâ gescvícende smyc, ut fumus evanescens' M. gl. 414. 'gesvícen, sopierunt' M. gl. 412. S. besvîcan und svícan.

gesvinc (n.) labor, ærumna; fluctuatio. nom. (sâr ȝ) gesvinc, 'labor et dolor' Ps. 9, 28. acc. (heard) gesvinc 316. 'hvŷ forgytst þû ûre

yrmþa ʒ ûre gesvinc, quare obliviscēris inopiam nostram et tribulationem nostram?' Ps. 43, 25. Das Wort gehört zu 'gesvencan', percutere, affligere = gesvingan, wovon gesving, Schlag; 'sealtȳþa gesving' Ex. 356, 7. 'ofer ȳþa gesving' A. 352., von dem Brandeu des Meeres gesagt.

gesvîþan, confirmare, stabilire, fundare. præt. sg. 3. he gesvîðde II, 574. part. præt. (mihtum) gesviþed A. 697. (hæfde he) ~ 2959. pl. nom. (siendon þine dômas sôþe ʒ) gesvîðde 3806. und in der Parallelstelle Ex. 185, 17. (dôme) ~ Ex. 24, 16.

gesyhð = gesihð. Gl. AA. sg. nom. 'gesyhð, visus' M. gl. 316. sg. dat. (of, on) gesyhþe 1031. 1046. 3791.

gesyllan, gesellan, dare, donare; prodere, vendere; dimittere, amittere Gl. AA. R. Gr. §. 196. præs. sg. 1. (ic þe þâs mine være) gesylle 1324. præt. sg. 3. (me þâ blâda on hand brȳd) gesealde 880. (feorh) ~, vitâ excessit 1733. (vylme) ~, igni tradidit 1919. 'him gesealde sigora valdend his maga feorh' 2945. gesealde II, 577. gesælde, permisit 3245. inf. (lige fȳre) gesyllan 2500. (lige) ~ 3329. part. præt. geseald. (inc is on gevẽald) geseald 202; nochmals 'on geveald geseald' 1511. (him væs gæst) ~ 4050.

gesyngian, peccare. Gl. Bv. præt. sg. 1. ic gesyngode (viðþe) Ps. 40, 4. 'viðþe ânne ic gesyngode, tibi soli peccavi' Ps. 50, 5. pl. 1. ve gesyngodon II, 231.

gesynto (n. pl. tantum) salus, beneficium, prosperitas. Gr. I, 343. Gl. AA. (f.) Gl. Bv. pl. gen. gesynta (bæd) Ex. 122, 9. 'geunne me minra gesynta' Jud. 133, 63. dat. (âlȳs mine nû sâvle on) gesyntum Ps. 114, 5. acc. (sigora) gesynto 3201.

geta, get, adhuc, modo, auch gieta, giet, gyta, gyt (s. unten); neuengl. yet. Gr. 1, 259; 263. 3, 120; 123; 177. Gl. AA. Dfnb. 123. þâ get ic gefregen II, 226.

getæcan, docere, declarare, exponere, monstrare, assignare. præs. sg. 1. ic getæce 2848. præt. sg. 2. (þû me þone æþelan beám, rôde rihte) getæhtest El. 1075. coni. (ƿ þû me) getæhte (hû þû vægflotan sund visige) A. 485. sg. 3. (him freá vic) getæhte 2831. (him dryhten hlyt) ~ A. 6. Erl. 93. (ƿ he be þære rôde riht) ~ El. 600. pl. 1. (ve þe vic) getæhton 2681.

getal (n.) numerus, series; computatio. Gr. 2, 741. Gl. AA. lingua, sermo. sg. dat. (vâron hyra tungan) getale (ungemet scearpe), 'lingua eorum machæra acuta' Ps. 56, 5. pl. dat. getalum (miclum) 1682. = getel. 'tvâm hundredum ʒ seofenʒ sixtigum fiftene geares getel, Olympiade CCLXVII.' M. gl. 392. 'geteles, supputationis' M. gl. 362. 'getelcræft, arithmeticæ' M. gl. 394. 'mid getelferse sixfêtum, catalectico versu' M. gl. 334. 'seofen getelum, septenis' M. gl. 362.

geteág; s. geteón.

getelan (wohl = getellan; vgl. gesetan, gesettan), numerare, computare, erscheint nur im part. præt. geteled, gewöhnlich mit Beifügung von 'rime, oder rimes, numero, numeri' bei Zahlenangaben, oder ab-

solut: 'gârberendra gûðfremmendra tyn hund geteled' 3161. 'næs þær folces má nemne ellefne orettmægas geteled tireádige' A. 665. — geteled rîmes 1331. 2338. El. 2. geteled rime 1258. 1735. A. 1035. El. 633. Erl. 123. Vgl. Ps. 90, 7: 'fealleð þé on þá vynstran vêrgra þûsend] eác geteledra tyn þûsendo on þine þá swiþran'. S. 'getealde' unter dem folgenden Worte.

getellan, narrare, referre, numerare, computare. Gl. AA. præt. sg. 1. (ic oferhylmend ealle) getealde (þá on eorþan hêr yfele vâron), reputavi Ps. 118, 119. pl. 3. (siðþan) hie getealdon (fêþan tvelfe) 3153. part. præt. 'geteald, numeratus' M. gl. 409. '~, denumerari' M. gl. 396. pl. nom. 'sint getealde, deputantur' M. gl. 364. 'getealde, calculantur' M. gl. 362. '~, computabantur' M. gl. 366. 'eall þe þâr ofer beóð âfre getealde vintra on vorulde, þâ beóð gevinn] sâr' Ps. 59, 11. acc. (ve gesêgon eóvic standan tvelfe) getealde (tireádige hæleð) A. 883.

getenge, propinquus, incumbens, gravis, molestus. Gr. 2, 748. I, 334. Erl. 100. mit dem Dativ. (heofone) getenge 805. (heortan) ~4146. (vearð cynne) ~ 1808. (vâron heortan) ~ 3077. (þâm vêrigan vearð vracu) ~ II, 712. Zu den von Grimm Erl. l. c. angeführten Beispielen füge man noch hinzu: 'þâra ôþrum væs ân getenge' Ex. 435, 10. 'treov væs getenge þâm þâr torht anstôd' Ex. 438, 17. '] mec ŷþa vrûgon eorþan getenge fêþeleáse' Ex. 488, 6. 'vloncum getenge' Ex. 492, 24.

geteón, trahere, ducere, stringere (gladium); proficisci, ire; creare, procreare, gignere; constituere. Gl. AA. præt. sg. 3. geteág (ealde lâfe) 3336. (tô svylte) geteáh Ex. 153, 10. geteóde (Adam ârest) II, 19. (hlyt) geteóde, sortem duxit A. 14. part. præt. geteód. (hû voruld vâre vundrum) ~ 3629. 'hafað him vyrd geteód, fatum ei hoc decrevit' Ex. 344, 26.

getigþian, concedere, voti compotem facere. (him engla helm) getigþode 2746. = tîþian 2510, wo man die Bemerkung nachlese.

getimbran, **getimbrian**, ædificare, exstruere. Gr. 2, 137. Gl. AA. præt. sg. 3. getimbrede (tempel gode) 3320. imperat. (him naman mînne on ferðlocan fæste) getimbre A. 1671. inf. ciricean (getimbran) A. 1633. part. præt. (þær) getimbred (væs tempel dryhtnes) A. 667. 'Þ on êcnesse âva vâre þin milde môd micel getimbrad heáh on heofenum' Ps. 88, 2. S. heáhgetimbrad.

getimbre (n.) ædificium, structura. Gr. 1, 644. 2, 132. pl. nom. und acc. getimbro, getimbru. nom. 'þæt sind þâ getimbru, þe nâ þydriað' Ex. 103, 4. acc. (trymede) getimbro 276. (forlêton heáh) ~ 736. getymbro, septa. D. M. 72, Nota.

getrum (n.) caterva, comitatus, manus, turma. sg. nom. (micel ân) getrum 3263. 'eorl sceal on eós bóge, eórod sceal getrume ridan, a squadron shall ride in a body' Ex. 337, 12. S. 'fyrdgetrum' und vgl. Ps. 26, 4: 'þeáh hi nû gyt vyrcen getruman] scyldrîdan viðme', wo das Spelmansche Psalterium 'veredu' setzt, der Cod. Cantabrig. der Psalmen aber 'fyrdvic' liest; letzteres dem lateinischen Texte (castra) entsprechend. 'turma, cohort of 1100 men, turma' Gl. AA.

getrûvian, fiduciam collocare in aliquo, confidere, credere. Gl. AA. prät. sg. 2. (þû minum vordum) getruvodest 610. sg. 3. (þ he þäm gehâte) getruvode 703. (þæm he getrûvode vel, þæt..) 248.

getryman, **getrymian**, firmare, confirmare, munire; confirmare animum, erigere, constituere, ordinare, disponere. Gl. AA. präs. sg. 1. (ic þonne hire svyre symble) getrymme, 'nam et ego confirmavi columnas eius' Ps. 74, 3. coni. sg. 3. (eall þin geþeaht) he getrymie, omne consilium tuum confirmet' Ps. 19, 3. prät. sg. 1. (forþän ic þîne gevitnysse vel) getrymede, 'quia mandata tua exquisivi' (:): Psalt. Spelm. 'ic sôhte'. sg. 2. (þû his mihta þê geägnadest ealle) getrymedest Ps. 79, 16. sg. 3. (þä ymbhvyrft eorþan) getrymede, firmavit orbem terræ' Ps. 92, 2. (þê mildheorte möde) ~ Ps. 102, 5. (hió ofer heóra feónd fæste) ~, 'confirmavit eas super inimicos eius' Ps. 104, 20. (þæs deópne â.ð Drihten âsvór) þone mid sôþe) ~ Ps. 131, 11. (forþon he) ~ (viþ teónhete þ þû þîne dôru mihtest bedôn fæste), 'quoniam confortavit seras portarum tuarum' Ps. 147, 2. part. prät. getrymed. (bŷð his heorte gearo, hyhte tô Drihtne) getrymed (ȝ getyhted) Ps. 109, 7. (forþon his mildheortnesse is micel ofer ús, torhtlice) ~,' 'quoniam confirmata est super nos misericordia eius' Ps. 116, 2. 'hvylc gelædeð me on lifes byrig fæste getrymede? Quis deducet me in civitatem munitam?' Ps. 107, 9. pl. (hæfde se ealvalda engelcynna tŷne) getrymede 248. (vurdan on rihtnysse rædа) ~, confirmata Ps. 110, 5.

getrŷvan = **getrûvian**. präs. sg. 3. (gif he þinum vordum) getrŷvð 566.

getvæfan, dividere, separare; deflectere; procidere, excidere; relinquere: oft mit dem gen. der Sache, von welcher man sich trennt. Gl. Bv präs. sg. 3. (ferhð) getvæfe 3048. prät. sg. 3. (him se mæra mód) getvæfde 53. inf. (ne let þû þec siðþan siþes) getvæfan Ex. 474. 2. part. prät. pl. nom. 'svelað sæfiscas sundes getvæfde' Ex. 61, 20.

getveógan, **getveón**, dubitare. prät. sg. 3. þæt his on min mód getveóde: oder him on? 830; man lese die Anmerkung a. a. O. nach. 'nê him, fore egsan earmra gæsta, treóv getveóde' Ex. 122, 25. 'þæt him ne getveóde treóv in breóstum' Ex. 134, 27.

gevadan, invadere, pervadere; penetrare. Grimm (Erl. 129.) legt dem Worte eine stärkere Bedeutung bei: 'ire cum impetu'; mit einfachem Object der Richtung oder mit einer præp. Prät. sg. 3. flôd blód gevôd, 'sanguis in fluctum penetravit' 3391. Gr. Erl. 165. 'sefa deóp gevôd, 'mens eius in profundum penetravit' El. 1190. Gr. l. c. 'sár eft gevôd ymb þæs beornes breóst', 'Schmerz wüthete von neuem in des Helden Brust' Gr. zu A. 1247. Erl. S. 129.

gevald = **geveald**; w. m. s.

gevanian, ? lædere, vexare, necare; interire, 'deficere', nach Gl. Bv. s. v. vana, vanigean. part. prät. gevanod 478. 'is min fletverod, vigheap gevanod, mein Burgvolk ist, die Wehrschaar, erwürget' Bv. 948, nach Ettmüller's Uebersetzung. — 'gevane, demtâ' M. gl. 433.

gevât; s. gevitan.

gevealc (n.) volutatio, von der Brandung der Wogen gesagt. Gr. 2, 740. 3, 486. nom. (atol ŷþa) gevealc 3384; dieselbe Verbindung Ex. 306, 11. acc. (ofer ŷþa) gevealc A. 259. (ymb ŷþa) ~ Ex. 308, 28.

geveald, gevald (f.) vis, potestas, potentia, imperium. fem. oder neutrum? Gr. 2, 227; 740. 3, 481. I, 346; nach Thorpe (Gl. AA.) ist das Wort masc. Vgl. 'gevealdes, sponte' Gr. 2, 938. 'his gevealdes, sponte sua', 'ûres ungevealdes, nobis invitis' Gl. Bv. Gr. 3, 132; 133. — dat. (beslôh synsceaþan sigore ℨ) gevealde 55. (ic þe geselle bold tô) ~ II, 689. (vesan on) ~ 917. (vunian on) ~ 199. (âgeaf vîf tô) ~ 1861. (âgif vîf Abrahame tô) ~ 2649. (gehêt þê folcstede vîde tô) ~ 2196. (hêr is fæmne ân on) ~ 2221. (tô) ~ (lædan) 2451. (þe him god sealde tô) ~ 4125. — gevald II, 55. II, 86. II, 107. II, 119. II, 175. — acc. (ic hæbbe) geveald (micel) 280. (ℨ hie ânforlêten heofonrices) ~ 692. 'þurh geveald godes' 11. (âhte ic minra handa) ~ 367. (hæfdon ûre setla) ~ 409. (he his) ~ (hafaŏ) 631. 'on geveald geseald' 202; 1511. (in verþeóda) ~ 3312. (on) geveald (dôn) 1783. (on) ~ (gebræc) 2105.

gevearŏ; s. geveorþan, gevurþan.

geveâxan, crescere, augeri. Gl. AA. R. Gr. §. 341. præt. sg. 3. geveóx 480. (se beám) ~ 4080. (þæt on bearve) ~ Ex. 489, 12. inf. (gûŏ sceal in eorle, vîg) geveâxan Ex. 338, 27. part. præt. (se fugel is on hive âghvæs ænlic onlicôst pean vynnum) geveâxen Ex. 219, 26.

gevemman, violare, inquinare, seducere, corrumpere. Gr. 1, 904. præt. sg. 1. (ic honda) gevemde (on Caines cvealme mine) 1090. inf. (heora vlite) gevemman 3758. part. præt. (vlite væs) gevemmed 71. (næs hira vlite) ~ 3953. 'næs him gevemmed vlite' A. 1471. pl. acc. (vidlum) gevemde 1289.

gevendan, vertere, mutare; ire, verti, reverti. R. Gr. §. 207. præs. sg. coni. 3. (ℨ he þone stân nime vîŏ hungres hleó..) gevende (tô vædle) El. 616. inf. (gif hit eóver ænig mæge) gevendan 426.

geveorc (n.) opus. Gr. 2, 603; 740. D. M. 1192. figmentum. Graff Spr. 1, 965. sg. nom. (hie væs) geveorc (godes) 819. pl. nom. geveorc (godes) 601.

geveorþan, gevyrþan, fieri, esse; adesse, accidere; auch impers. mit dem acc. der Person. Gl. AA. præt. sg. 3. (seó tid) gevearŏ 1136; 1222. (seó sæl) ~ 1181. (þeós voruldgesceaft þurh vord) ~ (vuldorcyninges) 111. — 'gevearŏ ûsic', accidit nobis II, 257. 'þâ gevearŏ þone vêregan, ℨ..' II, 670. 'hû gevearŏ þe þæs, þæt þû sæbeorgas sêcan voldes' A. 307. coni. (þâra þe) gevurde 3294. part. præt. gevorden II, 284. 'þæt væs gevorden, that came to pass' Ex. 3, 16. Thorpe. Vgl. 'gevordenre, factâ' M. gl. 366. 'gevordene, began, exerceri' M. gl. 332. S. gevurþan.

geveorþian, gevyrþian, honorare, ornare, magni facere, celebrare. Gl. AA. præt. sg. 3. (he mid vuldre) geveorþode (þeóden holde) 3015. part. præt. (golde) geveorþod 3509. (veallum) ~ 3559. (gâste) geveorþad 1132. S. geveurþian.

gevêran, tegere, obtegere; vestire. S. verian. part. præt. gevêred (mid væstme) 459. pl. (hilde rincas hyrstum) gevêrede El. 264. (in hvitum hræglum) ~ Ex. 28, 16. 'vel þæt gedafenaƀ, þæt tô þære blisse beorhte gevêrede in þæs þeódnes burg þégnas cvôman' Ex. 35, 3.

gevindæg, dies contentionis s. tribulationis. pl. dat. (vera on) gevindagum 4133. 'þæt hyre endestæf of gevindagum veorþan sceolde' Ex. 279, 9. S. ârdæg; vindæg Gr. 2, 489.

gevindan, volvi, se torquere; circumdare; progredi. Gl. AA. præt. (sg. 3. se lig) gevand (on lâþe men) 3769. part. præt. pl. nom. 'gevundene, involuta' M. gl. 341. S. bevindan.

gevinn (n.) labor, lucrum; bellum, contentio, pugna; ærumna. Gr. 2, 740. 3, 486. Gl. AA.* Gl. Bv. sg. nom. 'gevin, concertatio' M. gl. 396. gen. (veorc) þæs gevinnes (gedælan) 296. (hæfdon svâ feala) þæs gevinnes (viƀ heora valdend) 322. 'gevinnes, militiæ' M. gl. 392. acc. gevinn (dreógan) II, 233. 'gevin, militiam' M. gl. 416. pl. dat. 'gevinnum, conflictibus' M. gl. 391.

gevinnan, vincere, contentione adipisci, consequi. Gr. 2, 867. Gl. Bv. Dfnb. 159. præt. sg. 3. (he âna) gevon Ex. 129, 15. inf. (ne magon ve þæt) gevinnan 400. (fremena) ~ 435. (friƀ) ~ Ex. 62, 14. gerund. (hyldo) tô gevinnanne 656. part. præt. (hete hæfde he) gevunnen (æt . .) 301. (hæfdon) ~ (godes andsacan) II, 719.

gevîsian, ostendere; instituere, instruere, mit dem Dativ der Person. præt. sg. 3. (him) gevisade (valdend se góda, hû hie libban sceolden) 847.

gevit (n.) sensus, intellectus, νοῦς, animus; auch intelligentia, prudentia. Gl. Bv. Gl. AA. nom. (vindruncen) gevit 4270. gen. (ne) gevittes (vâst) 4089. (vôdan) ~ 4145. dat. (vorde þ) gevitte 1953. acc. (he him) gevit (forgeaf) 250. ~ (gifan) 668.

gêvît; s. gevitan.

gevîta (m.) comes, socius: vildeóra gevîta 4141., von gevitan, zu unterscheiden von dem häufiger vorkommenden subst. m. 'gevita, testis, conscius'.

gevîtan, ire, proficisci, incipere, procedere, recedere, præterire, interire, mori. Gl. Bv. Gl. AA. Gr. I, 363. 4, 38., häufig medial mit reflex. Dativ, und folgendem Infinitiv, meist von Verben der Bewegung. præs. sg. 3. (svâ þeós vorld eall) geviteƀ El. 1277. coni. (hvonne voruld) gevite 2566. præt. sg. 3. (seó tid) gevât (sceacan) 135; s. die Bemerkung l. c. (him þâ Cain) ~ (gongan) 1045. (he of vorulde) ~, e vita decessit 1138. ~ (of þyssum lænan life on þâm gearvum) 1205. (siƀþan Lamech) ~, obiit 1231. (him þâ Noe) ~ (eaforan lædan) 1351. ~ (earce sêcan) 1455. D. M. 320. ~ (fleógan) 1466. ~ (him þâ fêran) 1724. (him þâ Abraham) ~ (æhte lædan) 1761. (him þâ fêran) ~ 1773. (him þâ) ~ (eastan eágum vlitan) 1787. (him þâ) ~ (drohtaƀ sêcan) 1811. (him) ~ (land sceávigan) 1914. ~ (fæsten sêcan) 2000. (him þâ) ~ (siþian) 2013. (him þâ) ~, revertit 2040. ~ (him þâ seón) 2077. ~ (him Abraham sêcan) 2092. ~ (him þâ hâm siþian) 2155. (heó þâ fleón) ~ 2256.

(heó on siδ) ~ 2259. (heó þá ædre) ~ (hire hlâfordum), zu ihren Herren; mit dem Dativ der Person 2288. (him þá) ~ (âna gangan) 2568. (him) ~ (of byrig gangan) 2585. ~ (lædan) 2863. ~ (him þá vâdan) 2878. ~ (sêcan) 3958. (on fleám) ~ 4131. ~ (þá eft síþian) 4149. pl. 3. geviton (him þá æhta lædan) 1643. ~ (him sêcan) 1959. ~ (feorh fleáme nergan) 1994. ~ (him þá fêran) 2391. gevitan (him þá gangan) 855. imperat. gevit (þû nû gangan) 1340. ~ (on freþo gangan) 1482. ~ (þû nû fêran ȝ þíne fâre lædan) 1740. ~ (þû fêrian) 2148. ~ (þû sêcan) 2286. ~ (þû nergean þín feorh) 2503. ~ (þû ôfestlíce fêran) 2843. inf. gevitan 1035. (he mægþa siδ) ~ (ne meahte) 2599. part. præt. pl. nom. gevitene. gen. 'is nû feala siδþan forδ gevitenra' El. 635. Zur Construction vgl. unten die von Grimm 4, 38. angeführten Verba; auch D. M. 36.

gevlô, ornatus, decoratus. 'væstmum gevlô' 1783. S. die Bemerkung.

gevorht; s. gevyrcan.

gevrecan, ulcisci, vindicare, puuire. Gl. Bv. Gl. AA. R. Gr. §. 229. Dnfb. 233. Graff I, 1134. præt. sg. 3. (his torn) gevræc (on gesacum) 58. pl. 3. (þæt his torn) gevræcon (on vráþum 2033. inf. (he þæt unfægere vera cneórissum) gevrecan (þohte) 1269. part. præt. pl. nom. (ealle synt uncre hearmas) gevrecene 756.

gevrit (n.) litera, scriptura, scriptum. Gl. AA. pl. nom. (ûs) gevritu (secgaδ) 1117; 1624; 2557; 2605., eine sehr gangbare Formel (vgl. bôc). gen. 'gevrita, literarum' M. gl. 371. '~, schedarum' M. gl. 429. dat. 'on gevritum findaδ' 3448.; häufig findet sich 'gevritum' oder 'on gevritum cýþan'; z. B. El. 826; 1256. Ex. 199, 24. 221, 10.

gevrixlan, alternare; commutare, permutare aliquid aliqua re. part. præt. (hie hæfdon) gevrixled (vîta unrim) 334. 'svâ sceal gevrixled þâm þe âr vel heóldon meótudes villan', ita iis commutabitur Ex. 77, 23. — 'vrixl, alternatio' 1985. 'gevrixl, vicissitudine' M. gl. 418. 'mid gevrixlre, gevrislre stafena, vicaria literarum' M. gl. 378.

gevuna, assuetus. 'gevune, f. pl., assuetæ' M. gl. 435.; 'æflâstum gevuna (3402.)' würde dann: 'orbitis sinuosis assuetus' bedeuten, was sich allerdings mit dem Strome, der Flut, verbinden lässt. Das subst. 'gevuna' übersetzt: consuetudo, ritus. M. gl. 364. 368. 431.

gevundian, vulnerare. Graff 1, 898. Gl. AA. part. præt. (ic eom) gevundod (mid vommum) II, 158. 'svâ svâ gevundade' (Spelm.: gevundode), sicut vulnerati Ps. 87, 5.

gevunian, manere, remanere, inesse; incolere, habitare, mit dem Dativ, Accusativ, oder mit einer præp. verbunden. Graff 1, 874. Gr. Erl. 137. præs. pl. 3. (vyrmas) gevuniaδ II, 103., wo 'gevunade' keinen Sinn gibt. (dagas) ~, perseverant Ps. 118, 91. coni. (þ hy þis læne líf long) gevunien Ex. 230, 33. præt. sg. 1. (æt merefaroþe minum) gevunade (frumstaþole fæst) Ex. 471, 17. sg. 2. (hû þû in þære stove stille) gevunadest Ex. 465, 7; 15. sg. 3. (siδþâm frôfre gæst in Gudlâces geóce) gevunade Ex. 110, 16. (ac he on þæs láreóves vâre) gevunade Ex. 123, 31. pl. 3. (liδsum) gevunedon, in deliciis vixerunt 1665. imperat. 'ne gevuna vyrse' Ex. 301, 22.

inf. (ne mæg lenge) gevunian (in gebedstove) Ex. 265, 3. ~ A 279. 'þæt hie se leódfruma leng ne volde vihte gevunian' A. 1661 und Gr. Erl. l. c.

gevurþan = geveorþan. 386. 1685.

gevurþian, honorare, revereri, celebrare, ornare. præs. coni. pl. 2. (ꝥ ge) gevurþien (vuldres aldor) 3199. part. præt. (vær þû) gevurþod 2101. 3961. (elne) ~ 2131. acc. gevurþodne 2960. gevurþad (ferhþe) 3924. (dôme) ~ II, 539. S. gevyrþian.

gevyrcan, operari, facere, agere; exstruere, præparare, comparare. Gl. Bv. Gl. AA. præs. pl. 1. gevyrcað II, 305. præt. sg. 1. (ic fæhþe) gevorhte 897. ~ 2669. (ic eóv) ~ II, 473. sg. 3. gevorhte (roderas fæsten) 147. (hû he him stôl) ~ 273. (vundra sum þâra þe) ~ (vuldres aldor) 2567. (burh) ~ 1660. (alh hâligne, mæst ⁊ mæ̂rist þâra þe manna bearn) ~ 3325. imperat. gevyrc. (þû þæt fæ̂r) ~ 1302. (við ŷþa) ~ (gefegfæste) 1304. inf. (hêht þâ tâcen) gevyrcan El. 104. (svâ fela vundra) gevyrcean 280. part. præt. (þe vas of eorþan) gevorht 364. acc. (vislice) gevorht 453. (ænne hæfde he svâ svîðne) gevorhtne 252. (hæfde he hine svâ hvitne) ~ 254 (hæfst þe við drihten dŷrne) ~ 504. fem. (hæbbe ic þine hyldo me) gevorhte 724. (nû þû hæfst hyldo) ~ 502.

gevyrht (n.) opus, factum, meritum. Gl. AA. Gl. Bv. pl. dat. gevyrhtum. (svylt þrôvode vîtu be) ~ A. 1611. (⁊ þæs deóran hâm vilniað bi) ~ Ex. 106, 14. (scrîfeð bi) ~ Ex. 286, 8. (þû sylst him edleán be heóra) ~ Ps. 27, 5. 'bûton gevyrhtum, immerito' Gl. AA. acc. (þe þâ) gevyrhto (âhton) 3960.

gevyrþian = gevurþian. 2939.

geþafa (m.) fautor, adiutor; is, qui adsentitur v. confitetur. ~ (vurþan) 412. '~ beón nolde, þæt he untela dyde' Ps. 9, 35.

geþafian, sentire, consentire, confiteri, cedere; concedere, permittere tradere. præs. sg. 1. (ic mid eáðmêdum eall) geþafige Ps. 130, 3. præt. sg. 3. (ver idese lârum) geþafode 2227. '(gif ic nâ eádmôdlice) geþafode, si non humiliter sentiebam' Ps. 130, 3. Spelm. præt. sg. 2. (forþæm ic ongeat, þæt þû hit) geþafodest Ps. 38, 11. (þû ûs) geþafodest (him tô metsianne) Ps. 43, 13. (þû sealdest ûs Ps. Spelm. l. c.). (⁊ þeáh þû) geþafodest (ꝥ ûre stæpas vendon of þinum vege) Ps. 43, 20. inf. (nîð) geþafian 4150. (ne volde þæt vuldres dêma) ~ Jud. 133, 3. 'geþafien[de], consentiente' M. gl. 413.

geþah, geþeah; s. geþicgan.

geþâh; s. geþeón.

geþanc (m.) cogitatio, mens, gratiæ. Gr. 2, 741. Gl. AA. sg. nom. geþanc 4008. dat. (gleáv in) geþance El. 806. acc. (þurh dyrne) geþanc 529. (þurh þæs vrâþan) ~ 627. (þurh gleávne) ~ 1074. (sîdne) ~ 4053. pl. nom. (vǽrun þine) geþancas (þearle deópe) Ps. 91, 4. dat. (mynteð in) geþancum 2176. (þeávum ⁊) ~ 2407. acc. (god ealle cann guman) geþancas Ps. 93, 11. (he firenfulra fǽcne) ~ (vis tôveorþeð) Ps. 128, 3. (ne âlŷf þû me æfre .. on firenfulra fǽcne) ~ Ps. 139, 8.

geþancmetian, mente circumspicere, animo contemplari, deliberare. imperat. geþancmeta 1911.

geþeaht (n. auch fem.?) consilium, concilium. Gl. AA. sg. nom. (vyrmes geþeaht 587. gen. oder dat. (þ hie þǽre) geþeahte (vǽron) 3723. acc. (þurh monnes) geþeaht 602. Vgl. 'geþehte, gemote, concilium' M. gl. 373.

geþeccan, tegere. part. præt. (hæfde) geþeahte (ðþyl) 1487.

geþencan, cogitare, in animo habere. Gl. AA. Gl. Bv. R. Gr. §. 214. præs. pl. 1. (ve þæt) geþencaþ II, 292. præt. sg. 1. ic geþohte II, 188. sg. 3. (hvæt se ǻvyrgda vrǻþe) geþohte II, 318. imperat. (nû þû) geþenc 1900. ~ (þine gerysna) 3937. inf. (ræd) geþencan 558. ~ II, 645. (ræd) geþencean 286.

geþênian, servire, famulari. part. præt. (þû hæfst tô þance) geþênod (þînum hearran) 503.

geþeón, succedere, crescere, florere; augeri, bene procedere, utilem esse. Gl. AA. præt. sg. 3. (þæt he svâ miceles) geþâh 3072. (landriht) ~ 3283. (him seó dǽd ne) geþeáh II, 578. part. præt. 'geþogene, sprindne, adultam' M. gl. 405.

geþicgan, tangere, capere, sumere, percipere, accipere. Gl. AA. Gl. Bv. præt. sg. 1. (þe) ic geþah 882. (þǽr ic beág) ~ Ex. 322, 19. (oft he flette) geþah (minnecliene maðþum) Ex. 318, 24.

geþincan, videri. præt. pl. 3. (þǽr him vlitebeorhte vongas) geþûhton 1798.

geþing (n.) concilium; res, causa, pactum, conditio. Gr. 2, 740. Gl. Bv. sg. gen. geþinges (vyrcan), concilium convocare 3985. (bidan beorna) ~ El. 253. pl. gen. (þearlra) geþinga A. 1598. acc. (him vitgode vyrda) geþingu 4063. (vordum sægde æþeles) ~ A. 756.

geþingan, laudibus tollere, honore afficere, colere; eigentl. gravem facere. Gl. Bv. s. v. þing. S. 'þingan' und 'geþingð'. Das Wort wird mit dem Dativ der Person verbunden. Præt. pl. 3. (þâ magorincas metode) geþungon 1708. Häufiger ist das part. præt. 'geþungen, celebratus, illustris, perfectus, integer'. Gl. Bv. Gl. AA.; z. B. geþungen (þegnveórud) Ex. 47, 6. 'ofer fugla cynn geþungen on þeóde' Ex. 208, 23., vom Phönix gesagt. 'þonne he of ascan eft onvæcneð in lifes lif leomum geþungen', vollständig an Gliedern Ex. 241, 1. (þegn) ~ Ex. 258, 8. (þeávum) ~ Jud. 135, 14. Vgl. 'geþungenesse, perfectionis' M. gl. 365. S. heáhþungen.

geþingian, mitigare, sedare, compensare; precibus intercedere, conciliare. præs. coni. sg. 2. (bûtan þû âr viþ hi) geþingige Ex. 254, 16. sg. 3. (cyning) geþingige Ex. 285, 20. præt. sg. 3. geþingade (þeódbûendum viþ fæder svǽsne fæhþa mǽste) Ex. 39, 2. pl. 3. 'geþingedon, mitigarent' M. gl. 427. imperat. geþinga (ûs nû þristum vordum) Ex. 21, 29. part. præt. (hafaþ nû) geþingod (tô ûs þeóden mǽra) II, 600. 'svâ biþ sǽ smilte, þonne hy vind ne veceð, svâ beóð þeóda geþvære, þonne hy geþingad habbaþ, gesittaþ him on gesundum þingum' Ex. 336, 29. (hafaþ him) geþinged (hider þeoden ûser) Ex. 445, 9.

geþingð, geþyngð=geþincð, geþyncð (f. oder n.?) dignitas, gravitas, honor, autoritas, amplitudo. Gr. 2, 245. Gl. Bv. Gl. AA. pl. nom. geþingþo, honores 473. Vgl. 'geþincþe, clænnysse, propositi' M. gl. 401. '~, gradu' M. gl. 375. '~, apice' M. gl. 434. 'tô geþincþe, culmen' M. gl. 365. 'geþinhþe, culmine' M. gl. 401. 'geþinþe, ingehede, æmulatore' M. gl. 350. '~, fastigium' M. gl. 405. '~, ordine' M. gl. 406. '~, arce' M. gl. 414. '~, propositi' M. gl. 418; 433. '~, arce integritatis' M. gl. 429. 'geþincþa, graduum' M. gl. 360; 388; 410. '~, statum' M. gl. 410; 416.

geþoht (m.) = geþeaht, geþanc, geþonc. sg. acc. (vifes vâc) geþoht 645. pl. acc. (druncne) geþohtas 3536. (bliþe) ~ II, 207. (frecne) ~ II, 286. (baleve) ~ II, 489.

geþolian, ferre, sustinere, pati. Gl. Bv. Gl. AA. præs. pl. 2. (ve hèapa) geþoliaþ II, 400.; auch mit dem gen. Gr. 4, 675. inf. (ic hêr) geþolian (sceal þinga æghvylces bitres) II, 275. ~ (earmlic vîte) II, 637. gerund. (þæt væs Satane sâr) tô geþolienne A. 1669. (Þ væs þâm veórode veor) tô geþoligenne A. 1659. (nis me earfeþe) tô geþolianne (þeódnes villan) Ex. 166, 7.

geþreátian, cogere, compellere, vexare, affligere, castigare. præs. sg. 2 'on yrre þû folc eall gepreátast, in ira populos confringes' Ps. 55, 6. ~ Ex. 253, 6. inf. (ne) geþreátian (þe tô gesingan) Ex. 245, 33. part. præt. (hungre) geþreátad Ex. 157, 8.; häufiger ist die zusammengezogene Form 'geþreád'; (egesan) geþreád 2662. (egesan) ~ Ex. 95, 28. ~ Ex. 263, 3. '~, castigata' M. gl. 413. acc. (egesan) geþreádne 1859. pl. geþreáde A. 391. (egesan) ~ El. 322. (hy þ hŷhstan beóð þrymme) ~ Ex. 106, 22. 'beón geþreáde, increpari' M. gl. 439. Vgl. auch die regelmässige Form 'geþreátod'; 'geþ:] geþreátod, repressus et correptus' A. 436. Erl. 106. 'hungre vâren þearle geþreátod' A. 1116. 'hungre geþreátod' El. 694.

geþringan, urgere, premere; accedere, supervenire. Gl. Bv. Gl. AA. inf. (verodes breahtme voldon Rômvara rice) geþringan El. 40. Eigenthümlich ist die Verbindung: 'þâre tîde is neah geþrungen' 2502., ad hoc tempus prope accessum est, in dem Sinne: die Zeit ist nahe herzugekommen, steht nahe bevor. Ganz ähnlich lautet eine andere Stelle: 'hêr is gesvutelod ûre sylfra forvyrd tôveard getâcnod, þæt þâre tîde ys mid niþum neáh geþrungem, þe we sculon lôsian somod, æt sæcce forveorþan' Judith 139, 63. In anderem Zusammenhange heisst es: 'him færinga âdl ingevôd .., væs þâm bâncofan, æfter nihtglôme, neáh geþrungen', was ich von Eindringen der Krankheit in den Leib verstehe, gegen Thorpe's Uebersetzung: 'he was in body sorely oppress'd' Ex. 158, 28. An derselben Seite (Z. 10.) wird von St. Gûðlâc gesagt: 'væs gevinne þâ, yrmþa, for eorþan endedogor, þurh nŷdgedâl, neáh geþrungen', der Tag, an dem seine irdischen Leiden im Tode endeten, war nahe herzugekommen. — 'calde geþrungen vâron mina fêt' Ex. 30[illegible] 16. sg. acc. (þryþum) geþrungne Ex. 495, 3. — 'feorh ætþringan', das Leben bedräuen, in Gefahr bringen, rauben.

geþrôvian, pati. præt. sg. 3. (seþe deáð for ûs) geþrôvode II, 667. geþrôvade (eallra þrymma god láðlic vîte) El. 519.; auch absolut: 'seþe on rôde treó geþrôvade' Ex. 269, 10. 'hvær se þeóden geþrôvade, söð sunu meotudes, for sâvla lufan' El. 562.

geþyldig, patiens. (þeávfæst ȝ) geþyldig 1936; nochmals dieselbe Verbindung 2656.

gield = gild, gyld; w. m. s.; D. M. 34. gield 101. 947. 1105. 1496.

gieldan 1973 = gildan, gyldan, w. m. s. — S. auch 'brynegield'.

gielp, arrogantia 25. = gilp, gylp, w. m. s.

gielpsceaþa (m.) arrogans, magniloquus hostis. pl. nom. gielpsceaþan 96.

gien, giena = gên, gêna, w. m. s.; Gr. I, 352. gien 411. 622. 2189. 2735. giena 2804.

giest, gist, gyst (m.) hospes; für gæst. Gr. I, 352. sg. acc. (ic vât indryhtne æþelum deórne) giest Ex. 430, 3. pl. dat. þâm giestum (hnâh), salutavit 2434. (mid) ~ 2449. — 'hildegiest, hostis' Ex. 436, 5.

giestliðnys (f.) hospitalitas. acc. (him se æþela geaf) giestliðnysse 2440.

giet, gieta = get, geta, w. m. s.; Gr. I, 352. giet 615. 2657. þâ giet 1240. gieta 990. 2460.

gif (coni.) si; an. Gr. I, 336. 337. 'gif, quin potius' M. gl. 332.

gifan, gyfan, dare, donare. Gr. 1, 897. I, 336; 337. Gl. Bv. Gl. AA. RW. 1. præs. sg. 1. ic gife 616. 676. (hvæt) gifest (þû me) 2168. præt. sg. 1. 3. geaf 2439. 3531. 3552. inf. gifan 668. 1356.

gifeþe, concessus, datus; 'von höheren Gaben des Geschicks' Gr. D. M. 843. Gr. I, 336. Erl. 108. Gl. Bv. s. v. gifan. (nôhvæðre) gifeþe (vearð Abrahame þâ gyt, þ..) 1720. (þ unc seó êþylstæf æfre veorþe) ~ 2218. S. auch A. 489. und Gr. Erl. dazu l. c.

gîfre = gîfer, vehemens, avidus, cupidus, rapax. Gr. I, 336. Erl. 104. sg. acc. (grædige ȝ) gîfre 790. pl. nom. (grêdige ȝ) gîfre II, 32. ~ (ȝ grêdige) II, 193. dat. 'gîfrum cupidis' M. gl. 345.

gifu, gyfu (f.) gratia, donum. Gr. 1, 641; 815. I, 336; 350. 2, 24. 3, 484. Gl. Bv. dat. (mid gâstes) gife II, 574. (ælmihtiges) ~ 691. (geartorhte) ~ 1555. (godcunde) ~ 2323. (þurh godes) ~ II, 647. pl. gen. gifena (gefylled) 209. (ealra þâra) ~ 2929. (þæt he þâra) ~ (gode þancode) 3604. (grôvendra) gifa 887. dat. (godcundum) gifum 2804; auch adverbial: gifum (grôvende) 88., sponte. Gr. 3, 137; 160; 161.

gigantmæcg (m.) gigas. Gr. 2, 506. D. M. 491. pl. acc. gigantmægas (gode unleófe) 1263.

gihð, gehð, geohð (?f.), ein seltenes und dunkeles Wort, über welches Grimm's ausführliche Erläuterungen zu Andreas Z. 66. nachzulesen sind. Im Suppl. zu Lye heisst es s. v. 'gyhð idem forsan quod gehyht, refugium', und die einzige Stelle Cædmon's, in welcher das Wort vorkommt (3463.), wird so übersetzt: 'patria orbi hoc hospitium in refugium tenent'. Nach Grimm bedeutet 'geohþa, cura, sollicitudo' Erl. l. c. Zu den daselbst angeführten Stellen füge man noch:

'hvæt is þeós vundrung, þe ge vafiað ⁊ geómrende gehþum mǣnað?', murmuring in spirit grieve Ex. 6, 27. Thorpe. 'ic sceal feor þonan heánmôd hveorfan, hrôþra bidǣled, in gleda grîpe gehþu mǣnan', my cares lament Ex. 266, 1. Thorpe. 'sceal se gǣst cuman, gehþum hrêmig, anxiously moaning' Ex. 367, 18. Th. 'oft mec geómorsefa gehþa gemanode' Ex. 174, 22.

gild (n.) retributio, tributum, debitum; cultus, sacrificium; sodalitium; idolum. Gr. 2, 495; 736. I, 336; 352. D. M. 34. RW. 138. Gl. AA. sg. acc. (on þǣm glædstede) gild (onsægde), sacrificium obtulit 2836. S. gield, gyld, geldan, und vgl. lâc.

gilpan, iactari, gloriari. Gr. I, 340. præt. sg. 3. gealp (gramlice) 4231. pl. 3. (sviþe) gulpon 4229. (sigore) ~ 2012. 'þâ gilpað, hafe gulpan, applaudunt' M. gl. 417. 'gilplice, iactanter' M. gl. 350.

gim, gimm (m.) gemma. Gr. I, 335. Gl. Bv. sg. nom. (vuldres) gim, die Sonne A. 1269.; dasselbe 'heofones gim' Ex. 210, 9. D. M. 665. 'svegles gim' Ex. 212, 11. u. dgl. pl. nom. gimmas (lixton) El. 90. gen. (eall) gimma (cynn) A. 1519. = gimcynn El. 1024. Gr. 2, 501. gymcynn 226. dat. gimmum (gefrætevod) II, 650. Vgl. 'gimbærum, gemmiferis' M. gl. 355. 425. 'heáfodgim, das Auge' A. 31. Ex. 81, 29. 336. 6.

gin (?n.) capedo, intercapedo, amplitudo; rictus. Gr. 2, 811. I, 335. 'gârsecges gin', oceani abyssum oder abyssos 3359. S. ginne.

ginfæst, amplus; nach Grimm 'firmissimus' D. M. 297. ~ II, 552; 559. 'mîn se svêtesta sunnan scima, Juliana, hvæt! þû glæm hafast, ginfæste giefe', ample gifts Ex. 252, 24. Th. pl. dat. ginfæstum (gifum) 2913.

ginfæsten (f.) vastum munimentum s. firmamentum, die weite Welt, Erde. — gen. 'ginfæsten god, firmamenti Deus' 3353. 'terræ dominus' D. M. 297., wo das altn. 'ginheilög goð', 'ginregin', das althd. 'kinan, hiare', und ähnliche Ausdrüke zusammengestellt werden. S. ginne.

ging = geóng. Gl. AA. sg. dat. gingum (gædelinge) 3939. acc. (ic up âhôf eaforan) gingne El. 354. ~ (gâstleásne) El. 874. pl. dat. gingum 3728. acc. ginge (⁊ gôde) 3608. compar. seó gingre 2606. ylda ôðþe gingra El. 159.

gingra (m.) dicipulus, apostolus, legatus, cliens. sg. acc. (his) gingran (sent) 512. (his) ~ (ne sende) 543. pl. nom. gingran II, 192; 526; 532; 533. acc. gingran 455. II, 524; 574. A. 427. 'geseh he þâ on greóte gingran sîne, beornas beadurôfe, birihte him svefan on slǣpe' A. 847. S. geóngra.

ginne, amplus, vastus. Gl. AA. gin D. M. 297. sg. nom. (eal þês) ginna (grund) Ex. 445, 23. dat. ginnan (grunde) Jud. 131, 2. acc. (geond) ginne (grund) A. 331; nochmals Ex. 321, 24. (hæfde þâ forsîþod sunu Ecgþeóves under) gynne (grund) Bv. 3101. 'ginne rice' 230. (grundvelan) ~ 954.

gióngra = gingra 405. Vgl. giong = geong, ging Ex. 223, 5. S. giung.

gióngorscipe (m.) = geóngordôm, w. m. s.; status v. munus discipuli; famulatus, servitus. dat. (þ hie his) gióngorscipe (fyligan volden) 249.

gist = giest, gæst. RW. 121. Gr. I, 338. sg. nom. gist 2488. pl. dat. gistum 2486. acc. (lǽtaþ friþ ágan) gistas (mine) 2466.

git, vos duo; Dual zu þû. Gl. Bv. Gr. I, 336. git 551. 2508. 2515. II, 484; 487.

gitsian, cupere, concupiscere, vehementer appetere. Gr. 1, 908. 2, 272. Gl. Bv.; mit dem Genitiv verbunden. præs. sg. 3. (foþres ne) gitsaþ Ex. 440, 1. part. præs. gitsiende 887.

giung = gióng, ging, geóng. se giunga II, 512.

glâde (m.) lapsus, occasus. D. M. 702. Gr. 2, 15. dat. 'âr glâde, ante occasum solis' 3222.

glæd, splendens, lætus, hilaris, alacer. Gr. 1, 733; 734. I, 331. Andr. u. El. XXXVIII. RW. 152. sg. nom. glæd (seolfor) 2713. fem. gladu, læta 1475. pl. nom. glade 3956. Gr. I, 328.

glædlîc = glæd. Gr. 2, 659. sg. nom. (leóht) glædlic 612. acc. (me þǽr Gûþhere forgeaf) glædlicne (maþþum) Ex. 322, 21. glædlice (adv.) Gl. AA. ~ 2375.

glædmôd, hilaris. Gr. 2, 664. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. (bisceop) glædmôd El. 1096. pl. nom. guman (glædmôde) 3778.

glædstede (m.) bustum, focus; altaria. sg. dat. (on þǽm) glædstede (lâc onsægde) 2836. S. glêdstyde.

glæm, gleám (m.) splendor, iubilum, gaudium. sg. nom. (þonne sunnan) glæm (on lenctenne lifes tâcen veceþ) Ex. 215, 15. gen. glæmes 1015. acc. 'hvæt! þû glæm hafast' Ex. 252, 25. S. glæm.

gleâm (m.) iubar, coruscatio, splendor. Gr. 2, 47; 48; 146. 3, 488. I, 368. sg. acc. (hæfdon) gleám (] dreám) 12.

gleáv, prudens, sollers, sagax. Gr. 1, 733. 2, 34. I, 356; 367. Gl. Bv. Gl. AA.; zuweilen mit dem Genitiv verbunden, häufiger jedoch mit einem bestimmenden Dativ. sg. nom. gleáv 1365. 1496. 2651. 3694. II, 352. ~ (on môde) 2367. ~ (geþances) 4260. gen. 'gleáves, snoteres, sagacis' M. gl. 394. dat. gleávan (spræce) 2290. (þâm) ~ (vere) 2422. gleávum 1190. '~, sollerti' M. gl. 436. acc. (þurh) gleávne (geþanc) 1074. pl. 'gleáve, prudentes' M. gl. 330. superl. (hvilc) gleávôst (wære bôca bebodes) 3599. 'gleávum, uðvitum gymnosophistis' M. gl. 394.

gleávferhþ, prudens animo, prudens, sollers; = gleáv; ein ehrendes Beiwort. gleávferhþ (hæleþ) 1147. und 2440.

gleávmôd = gleávferhþ. Gr. 2, 664. Gl. Bv. (cêne collenferþ) gleávmôd (gode leóf) A. 1579. pl. nom. gleávmôde (guman) 3957.

glêd (f.) ardor, ignis. Gr. 1, 642. I, 361. Gl. Bv. pl. gen. (grim) glêda (niþ) 3982. (lige befæsted .. in) glêda (gripe) El. 1302.

glêdstyde 1804. = glêdstede (Gr. 2, 527.), glædstede.

gnorn, moestus, tristis. Gr. 1, 733. gnorn (sorge væg; auch gnornsorge El. 654. Erl. 142.) Ex. 182, 13. compar. (gylp vearþ) gnornra 3383.; auch kommt 'gnorn' als Substantiv vor; z. B. 'ne bîþ þǽr ângum

gódum gnorn ætÿveð' Ex. 96, 19. Das adv. lautet 'gnorne': 'ʒ leonhvelpas lange svylce grymetigað gnorne' Ps. 103, 20. — Vgl. 'gnornhof, ædes mæstitiæ, carcer' A. 1008. 1044. Erl. 123.

gnornian, gnorngan, lamentari, murmurare, fremere, moerere, lugere. Gr. 1, 907. 2, 170. Gl. Bv. Gl. AA. præt. sg. 3. (þæt vif) gnornode 767. pl. 3. gnornedon (godes andsacan) II, 282. inf. gnorniam II, 276. part. præs. gnorniende (cynn) II, 135. pl. nom. gnorngende 838.

gnornung (f.) lamentatio, planctus, moestitia, ærumna. Gr. 2, 362. Gl. AA. sg. acc. '(he þâ gehÿrde heáh) gnornunge (þæra þe gebundene bitere wæron, ut audiret gemitum vinculatorum' Ps. 101, 18. pl. nom. (grist-bîtunga ʒ) gnornunga II, 336. (ne him) ~ (gæste scódon) Ex. 134, 29.

gnornvord (n.) verbum mæstitiam afferens. Gr. 2, 535. pl. nom. (him eá betuh) gnornvord (gengdon) 764.

gnyrn (m.) querimonia, lamentatio, luctus, moestitia. Gr. I, 343. Erl. 125. sg. dat. (guldon gód mid) gnyrne 2414. pl. gen. (ealira) gnyrna (leás) El. 423.; nicht 'gnyrnra', das adi. wäre; s. gnorn, und gnyrn Gr. 2, 166. — gnyrna (tó geóce) El. 1139. — Zu der Stelle El. 360: 'gnyrnvræcum feógað, odiis prosequuntur' Erl. 149., halte man Ex. 128, 16: 'gif hy him ne meahte mâran sârum gyldan gyrnvræce', wodurch die von Grimm (Erl. 128.) festgehaltene Form gyrn für gnyrn bestätigt ist. Ein anderes 'gyrn' gehört zu 'gyrnan'

god (m.) Deus. D. M. 12. Gr. I, 339. Gl. Bv. Gl. AA. RW. 111. nom. und acc. god 34. 46. 97. 183. 270. 283. 310. 340. 345. 508. 521. 548. 593. 669. 737. 776. 811. 813. 828. 841. 846. 869. 884. 915. 1130. 1202. 1504. 1800. 1897. 1918. 2466. 2553. u. s. f.; auch steht god für den dat. gode 264. 1280. gen. godes 11. 25. 88. 243. 320. 325. 335. 348. 440. 568. 579. 601. 653 690. 693. 696. 700. 764. 768. 779. 784. 819. 831. 962. 998. 1243. 1365. 1523. 1604. 1917. 2100., und anderwärts. dat. gode 77. 244. 267. 277. 291. 450. 494. 541. 573. 582. 612. 626. 643. 647. 677. 680. 751. 1046. 1141. 1263. 1496. 1756. 2446. u. s. f. Die gewöhnlichen Epitheta Gottes, wie: ælmihtig, êce, hâlig, mihtig, nergend, valdend; auch heofnes oder heofones god, nebst den sonstigen Namen, die ihm beigelegt werden, lassen sich aus obigen Citaten leicht zusammenstellen. Im plural wird die neutrale Form 'godu' gebraucht, sobald falsche Götter, Abgötter, gemeint sind; vgl. D. M. 13. Ex. 247, 18. 250, 2. 254, 9. 278, 16. und Ps. 134, 5: 'ic þæt gearve ongeat, þæt is gód ʒ mycel Drihten ûre, forþon him dôm standeð ofer ealle godu eorðbûendra'. Auch eine schwache masc. Form 'goda' mag bestanden haben, wie die folgende Psalmstelle vermuthen lässt: 'eác ic andette þâm þe êce is ealra godena god' Ps. 135, 2., wo der Spelmansche Psalter übersetzt: 'andettað gode goda'; und v. 28: 'ʒ ge ealra godena gode geara andettað'. Psalt. Spelm.: 'drihtne drihtna'; vgl. das fem. gyden Gr. 1, 643. D. M. 229. 'gyde, furiis' M. gl. 426. 'tó gidenan, Proserpinam' M. gl. 417. Vgl. Kemble, im Gloss. zu Beówulf s. v. god. *Εἴδωλον* übersetzt Ulphilas durch 'galiugagud', während er sonst auch 'guð', ohne Beisatz, für 'Götze' braucht. Gl. Ul.

gôd, bonus Gr. 1, 733. D. M. 12. sg. nom. gôd 209. 653. 1763. 2651. 3946. se gôda 302. 676. 847. seó gôde 609. gen. gôdes 455. 617. gôdes (ℶ yfeles) 462; 477. acc. gôdne 776. 1341. gôd 2414. pl. nom. gôde 1581. dat. gôdum (dæ̂dum) 1502. compar. bet, bætter (II, 49.), betera. sg. nom. (his hyldo is unc) betere (tô gevinnanne) 656. acc. (ic on) beteran (ræd) 3198. ~ (lyst) 3459. ~ (þeáv) 4159. superl. betst. (landa) betst 792. (idesa) seó betste 575.

gôd (n.) bonum. Gr. 1, 643. Gl. AA. pl. gen. gôda 543. ~ (leáse) II, 333. ~ (bedæ̂led) II, 187. acc. (leóda) gôd (sûðmonna sinc) 2011.

godcund, divinus. Gr. 2, 421; 552; 565. Gl. AA. M. gl. 340. sg. acc. godcunde (gife) 2323. pl. nom. godcunde (bêc) 2606. dat. godcundum (gifum) 2804.

gôdlêc, gôdlîc = **gôd**, bonus, verschieden von godlîc, divinus. Gr. 2, 567; 568. M. gl. 357. sg. nom. (micel me þuhte) gôdlîc (gumrinc) Ex. 495, 7. pl. acc. gôdlice (geardas) 737. compar. sg. acc. (tô gyrvanne) gôdlêcran (stôl) 281.

gôdspêdig, felix bonis, beatus; dives. (brego engla) gôdspêdig (gâst) 1006.

gôdveb (n.) byssus, purpura, sericum; godvebbe Gr. 2, 421; 536. Dfnb. 148. sg. nom. 'gôdveb, purpura' M. gl. 359. dat. 'gôdvebbe, purpurâ' M. gl. 341. 352. 'mid gôdvebbe, sericis' M. gl. 438. acc. (gold ℶ) gôdveb 3516., wo man die Bemerkung nachlese. pl. dat. 'sidenum gôdvebbum, bombycinis' M. gl. 395.

gold (n.) aurum. Gr. 2, 237. I, 338. Gl. AA. gen. goldes (bryttan) 1992. ~ (brytta) 2861. dat. golde (ℶ seolfre) 1763. ~ (berofan) 2072. ~ (geveorþod) 3509. (reádan) ~ 3577. acc. gold 1176. 2001. 3516. ~ ℶ gymcynn) 226. (vunden) ~ 1925; 2064; 2122. (hyrsted) ~ 2149.

goldburh, goldburg (f.) arx regis, qui aurum distribuit, aula; urbs divitiis plena. D. M. 780. Andr. und El. XXXVIII. Gr. 2, 456. sg. acc. (sægde his fûsne hyge, þæt he þâ) goldburg (ofgifan volde) A. 1655. pl. dat. goldburgum (in) 2543.

goldfæt (n.) vas aureum. Gr. 2, 432; 456; 492. dat. (is seó eággebyrd stearc ℶ hive stâne gelicâst, gladum gimme, þonne in) goldfate (smiþa orþoncum biseted veorþeð) Ex. 219, 7. pl. acc. (godes) goldfatu 4372. Ueber 'fæt' s. Gr. 1, 643. 3, 456. I, 328; 331. Gl. Bv.

goldhord (n.) auri thesaurus, thesaurus. Gr. 2, 456; 500. Gl. AA. nom. (ûs secgað bêc, hû æt ærestan eádmôd âstâg in middangeard mægna goldhord (in fæmnan fæðm, freó bearn godes) Ex. 49, 18. dat. (he gesêtte þone garsecg on his) goldhorde, 'ponens in thesauris abyssos' Ps. 32, 6. 'settende on goldhordum neovelnysse' Psalt. Spelm. l. c. acc. goldhord (dæ̂lan) 3520. (þæt me) þæt goldhord (gâsta scyppend geopenie) El. 790.

gombe (f.) tributum, vectigal. Gr. 2, 59. I, 339. D. M. 828. Kemble im Gloss. zu Beóvulf, besonders Vol. I. s. v.; auch Vol. II. Dies dunkle Wort ist mit dem alts. 'gambra' zusammenzustellen, das im Heliand in folgender Stelle vorkommt und von Schmeller, im Gloss. s. v., als acc. sing. oder pl. bezeichnet wird. Die Worte aus dem

Heliand (11, 7.) lauten: 'þat im ni mahti âlettean gumono sulica gambra, so im scolda geldan gihve helido fon is hobda', 'freilassend Niemand der Männer vom Zoll, den zahlen sollte ein Jeder als Kopfgeld'. (Kannegiesser. Der Heiland. Berlin 1847. S. 11.). So wird auch im Angelsächsischen gombe mit gyldan verbunden. 'sceoldon gombon (? gomban) gieldan ȝ gafol sellan', tributum pendere 1973. 'ôðþæt him æghvylc þâra ymbsittendra ofer hronrâde hŷran scolde, gomban gyldan' Bv. 21.

gongan = gangan, gân. Gr. 4, 146; im Cod. Exon. häufig. imperat. gong (ricene tô..) II, 710. inf. (him þâ gevât) gongan (gode of gesyhþe) 1046. ~ (tô Galilêam) II, 528. (in burh môton) ~ II, 616. ~ (môton tô godes rice) II, 652.

grædig, vorax, inhians. Gr. 2, 291; 302. I, 360. Gl. Bv. Gl. Ul. 39. mit dem gen. verbunden. sg. nom. 'grædig, lascivus' M. gl. 399. '~, fervidus' M. gl. 399. gen. 'grædigre, voracis' M. gl. 342. 'lig gifre forgripeð, grædig svelgeð londes frætve' Ex. 232, 16. 'gifre ȝ grædig gielleð âfloga' Ex. 309, 24. (geôguð myrve) ~ Ex. 419, 23. acc. (þâ sveartan helle) grædige (ȝ gifre) 790. pl. nom. (herefugolas hilde) grædige 3091. (gifre ȝ) ~ II, 193. ~ (gûðrincas) A. 155. dat. 'grædigum, devorantibus' M. gl. 345. '~, avidis' M. gl. 348. '~, rabidis' M. gl. 361. (leonhvelpas .. georne sêcaþ, þâ him) grædigum (âst God gedême) Ps. 103, 20. superl. (gifróst ȝ) grædgôst Ex. 493, 2. S. grêdig.

græfhûs (n.) antrum, caverna; sepulchrum. sg. nom. (hû hêh ȝ deóp hell seó, grim) græfhûs II, 710. Vgl. 'græf deádum men hungre heófeð' Ex. 342, 29. 'græfe, scrafe, antro' M. gl. 398.

græg, griseus, cinereus. Gr. I, 360. Andr. und El. XXV. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. 'se græga mâv vælgifre vand' A. 371. 'ne hûru væl vêpeð vulf se grâga' Ex. 343, 3. dat. grægan (sveorde) 2859.

græs (n.) gramen. Gr. 1, 643. I, 331. RW. 126. Gl. Ul. 39. sg. nom. (môres) græs 4092. dat. græs f. græse 117. acc. (on grêne) græs 1132.

gram, offensus, iratus, superbus, atrox, sævus, dirus, furens. Gr. 1, 327. 733. D. M. 942. Gl. AA. Gl. Bv. gram (vearð him se gôda) 302. 'gram, vrâð, furibundus' M. gl. 422. dat. gramum d. i. diabolo 579. pl. nom. grame (vurdon) 3073. S. grim, grom.

gramlîce, superbe, atrociter. (gealp) gramlîce 4231. 'gramlice heóra Godes þâr geare costedan' Ps. 105, 12.

grâp; s. gripan.

greát, magnus, grandis. Gr. 1, 733. 3, 608. RW. 126. pl. nom. (grindlas) greáte 383.

grêdig (II, 32. Gl. AA.) = grædig, w. m. s.

grêne, viridis. Gr. 1, 735. 2, 42. I, 361. D. M. 317. Gl. AA. 'þæt grêne, das Grüne, Grün'; Gl. AA. nom. grêne (folde) 1015; 1555. gen. 'grênes, vernantis' M. gl. 342. (lig eall fornam, þæt he) grênes (fond) 2543. grêne (eorþan) 1449. dat. grêne (tâcne) 3210. acc. (ofer) grênne (grund) 3241. (on þone) grênan (veald) 838. (on) grêne

(græs) 1132. ~ (blâde) 1469. ~ (eorþan) 1915. ~ (stræte) II, 289. pl. nom. grêne (geardas) 508. D. M. 783. ~ (vongas) 1651. ~ (blêda) 4035. acc. grêne (bearvas) 1475. (foldveg tredan) grêne (grundas) A. 776.

greót (m.) pulvis, arena. Gr. 3, 379. I, 370; 374. D. M. 1193. Gl. Bv. Gl. AA. gen. (gevite in) greótes (fæðm) Ex. 235, 13. dat. (gangan on) greóte A. 238. (on) ~ (stôd) A. 254. (sand is geblonden, grund viŏ) ~ A. 425. ~ (beþeaht) Ex. 451, 4. (þonne he of) ~ (his licleoþu cræftig somnaŏ) Ex. 216, 13. (hêt þâ onsunde ealle ârisan geónge of) ~ A. 1624. (grindan viŏ) ~ Ex. 414, 30. acc. (þû scealt) greót (etan) 906. (þær on) ~ (gefeóll se hŷhsta dâl heáfodgerimes Assyriæ) Jud. 140, 38.

grêtan, excire, excitare, vocare, compellare, salutare, deplorare, gratulari, obviam ire, aggredi. Gr. 1, 905. 2, 75. I, 361. D. M. 378. R. Gr. §. 207. Gl. AA. Gl. Bv. præs. sg. 3. (gif þe ænig mid veán) grêteŏ 1749. præt. pl. 3. (sigedrihten gôdne) grêtton 776. (herevulfas hilde) ~ 3110. ~ 3162. inf. (mid gûðþræce) grêtan 1042. (mid lâcum) ~ 2098. ~ (eóde cuman cûðlice) 2424. (lâŏ siŏ leóde) ~ 2973.

grim = **gram**, gen. grimmes. Gr. 1, 733. 2, 33. I, 335; 336. Gl. AA. Gl. Bv. nom. (him þæs) grim (leán becom) 46. ~ (þ gealhmôd) 3748. ~ (glêda niŏ) 3982. ~ (græfhûs) II, 709. dat. (mid) grimme (grŷre) 1098. (of þâm) grimman (grŷre) 3956. acc. grimme (gûðgemôt) 2050. pl. nom. grimme 389. gen. (on hæft) grimma 3825. pl. acc. (vroht-geteme) grimme 46. ~ (grundas) II, 261.

grîmhelm (m.) larva, galea. larvata. Gr. 2, 499. Andr. und El. XXVIII. D. M. 195. 432. 997. Gl. Bv. sg. nom. (geatolic gûðscrûd) grimhelm (manig) El. 259. acc. (gûðveard gumena) grimhelm (gespeón) 3103. pl. gen. grimhelma (gegrind) 3259. (hvanon ferigeaŏ ge fætte scyldas, græge syrcan þ) grimhelmas? Bv. 666. 'grima, larva, spectrum' Ex. 423, 7. D. M. 902. Vgl. hæleðheim 442.

grimman, fremere, sævire. Gl. Bv. RW. 130. præt. pl. 3. (gûðmôde) grummon Bv. 609. inf. (nû þû hie) grimman (meaht gehŷran) 790. S. grymetian.

grimme (adv.) atrociter, sæviter, crudeliter. Gl. Bv. grimme 1270. 2409. 3728. grymme 61. superl. grimmôst 3745.

grindel (m.) repagulum. Gr. 1, 768. D. M. 222. pl. nom. (heardes irenes hâte geslægene) grindlas 383.

grîpan, tangere, attingere; rapere, corripere, arripere, proripere, prosternere. Gr. 1, 896. I, 363. R. Gr. §. 247. Gl. AA. præs. sg. 3. (þe tô heortan hearde) gripeŏ (âdl unlîþe) 933. præt. sg. 2. (þû on heám) gripe 888. sg. 3. grâp (fâum folmum) 61. Gr. I, 358. (mere svîþe) ~ (on fêge folc) 1376. ~ (heofonrices veard hergas) 2066. ~ (heáhþreá on hæþencynn) 2539. pl. 3. gripon (under sceátverum scearpe gâras) 2057.

gristbîtung (f.) stridor dentium. II, 336. Vgl. 'gristbite' und 'gristbîtian' Gr. 2, 584. Ex. 278, 12.

grom = gram, grim. Gr. I, 339. grome Gl. AA. pl. gen. gromra 2091. 2479. 3569.

grome (adv.) = grimme, w. m. s. grome 1255. 3751. 4212.

grôvan, crescere, virere, florere. Gr. 1, 895. I, 364. Andr. und El. XLIII. R. Gr. §. 234. Gl. Bv. Gl. AA. — part. præs. pl. (gifum) grôvende 88. gen. grôvendra (gifa) 887.

grund (m.) solum, fundus, abyssus, terra, pulvis. Gr. 1, 639. 2, 35; 226. 3, 394. I, 340. Gl. Bv. Gl. AA. RW. 126. sg. nom. (þês vida) grund 104. (þês ginna) ~ Ex. 445, 23. (eall eorþan) ~ 3900. gen. (gîman þæs) grundes 348. (viþ þæs) ~ II, 703. dat. grunde 831. II, 271; 634; 705; 726. El. 1114. acc. grund (ℶ sund) A. 747. (ofer rûmne) ~ 123; 213. (geond sîdne) ~ 134; 1383; 1424; Ex. 262, 14. und sonst oft. (ofer grênne) ~ 3241. (geond vîdne) ~ 3819. (in þone neóvlan) ~ II, 31; 91. (in þone biteran) ~ II, 150. (þone caldan) ~ II, 638. (hâtne) ~ II, 486. pl. dat. 'on grundum', in terra Ex. 43, 1. 46, 28. 'of grundum, de profundis' Ps. 129, 1. acc. grundas II, 10; 135. (grimme) ~ II, 261. (þâs grimman) ~ 405.

grundleás, fundo carens, profundissimus. sg. nom. (svâ deóp svâ) grundleás (pytt) Ps. 5, 10. 'ac þær se deópa seaþ dreórge fêdeþ, grundleás gieme þ gæsta on þeóstre' Ex. 94, 26. pl. nom. grundleáse 389. Auch bedeutet 'grundleás' immensus, infinitus in übertragenem Sinne, wofür ich freilich nur folgende Stelle, aus des Scalden Klage (Ex. 378, 12.), beibringen kann: 've þæt Mæþhilde monge gefrugnon: vurdon grundleáse Geátes frige, ƿ him seó sorglufu slæp ealle binom', Geates Liebe zu Mæthhild war so unermesslich (gross), dass ihm die Liebessorge den Schlaf benahm.

grundvela (m.) divitiæ terrestres, opes. Gr. 2, 456; 537. acc. grundvelan 954.

grymetian, rugire, mugire, vociferari; fragorem edere. Gl. AA. præt. sg. 3. (ecg) grymetode 3337. grymetade (gealgmôd) Ex. 278, 15.

grymme = grimme, w. m. s.

grynd (II, 333.) = grund, w. m. s.

grŷre (m.) horror, terror. Gr. I, 342; 366. nom. grŷre 4043. dat. (hinsiþ) grŷre II, 457. (mid grimme) grŷre (golden) 1098. (viþ vrâþra) ~ 2949. (gyllende) ~ 3418. (of þâm grimman) ~ 3956. (viþ þæs egesan) ~ 3984. acc. (þurh egesan) grŷre 4110. (egsan) grŷre II, 455; 727. pl. dat. 'grŷrum, horride' Gr. 3, 137.

guldon; s. geldan, gyldan.

gulpon; s. gilpan.

gum (m.) vir. S. das folgende Wort. gum (cystum gôd) 1763. ~ (cystum til) 1804. Gewöhnlich wird 'gumcyst' als ein Substantiv in der Bedeutung von 'munificentia' angegeben (Gl. Bv. Gr. 2, 456; 501.); und Bosworth s. v. gum sagt, nach Somner: 'gum, prefixed to words, denotes 'excellence, eminence', as gumcysta choice, precious, pretiosus; gumcystum gôd in wealth abundant; rebus pretiosis abundans, Cd. 85.' Woher 'gum' zu dieser Bedeutung ge-

kommen ist, weiss ich nicht, da gumrîce, gumrinc, gumþeód, gumþegn (Ex. 298, 11.), gumman (Bv. 2050.), gumdreám (D. M. 755. Bv. 4933.) den Begriff 'ausgezeichnet' nicht in sich schliessen, wohl aber denjenigen von 'vir, homo', wie sonst guma. Ich habe mir das Wort 'gumcyst' leider nur noch aus A. 1606. Bv. 2971. und Ex. 265, 14. angemerkt; aber alle diese Stellen sprechen nicht dafür, dass gum, an sich, 'exellentia' bedeute, was allerdings 'cyst' heisst. Mit Verweisung auf das unter 'cyst' Gesagte, nehme ich 'cystum' adverbial und übersetze: cystum gôd, ausgezeichnet gut, reich; cystum til, ausgezeichnet wacker. Demnach würden die Worte A. 1606: 'is nû þearf micel, þæt ve gum cystum georne hŷran' bedeuten: „es ist also sehr nöthig, dass wir den Mann (þisne âr, den Boten, den Gott gesandt hat) recht willig hören". Ebenso Bv. 2971: 'mæg þonne on þǣm golde ongitan Geáta dryhten, geseón sunu Hrædles, þonne he on þæt sinc stârað, þæt ic gum cystum gôdne funde, beága bryttan', dass ich einen wohlbegüterten Mann, einen Vertheiler von Ringen gefunden, wo Ettmüller's gelungene Uebersetzung: 'dass ich guten, gabemilden Hortspender fand' nicht genugsam erkennen lässt, wie er 'gum cystum' gefasst hat. Die Stelle aus dem Cod. Exon. fügt sich ebenfalls: 'he siðþan sceal gôdra, gum, cysta geasne hveorfan', er soll in Zukunft der Güter, der Reichthümer beraubt, der Mann, leben; die Inversion von 'gum' ist durchaus nach angelsächsischem Dichtergebrauch. Der Belehrung durch Kundigere sehe ich indessen entgegen.

guma (m.) vir, homo. Gr. 1, 645. 2, 47; 421. 3, 319. I, 340. Gl. AA. Gl. Bv. RW. 124. sg. nom. (selfsceafte) guma 520. ~ (on geógoþe) 1169. gen. (ferhð) guman 2787. pl. nom. guman 3733. (gleávmôde) ~ 3957. gen. gumena 462. ~ (dryhten) 512. ~ (aldor) 1857. ~ (baldor) 2687. D. M. 201. dat. gumum (gold brittade) 1176. acc. guman 3569.

gumcyn (n.) genus humanum. Gr. 2, 421; 456. Gl. Bv. gen. (eom ic) gumcynnes (ânga ofer eorþan) Ex. 496, 11. dat. (forgripan) gumcynne 1270.

gumrîce (n.) regnum, terra. Gr. 2, 421; 457. gen. gumrices (veard) 3694. dat. (⁊ þâ eallum bebeád on) þâm gumrice (god hêrgendum verum ⁊ vifum, þæt hie veorþeden þone mǣran dæg) El. 1221.

gumrinc (m.) vir, vir fortis, bellator. Gr. 2, 421; 457; 517. sg. nom. gôdlic (gumrinc) Ex. 495, 7. pl. dat. (from) þâm gumrincum (folc geludon) 1546.

gumþeód (f.) genus humanum, homines, populus. Gr. 2, 457. Gl. Bv. pl. gen. gumþeóda (bearn) 226.

gûð (f.) bellum, pugna, expeditio. Gr. 2, 236. I, 365. D. M. 393. nom. gûð (hvearfode) 3087. dat. (þe þe æsca tir æt) gûþe (forgeaf) 2103. ~ (spôvan) 2109. acc. (se þâ) gûþe (genæs) 2014.

gûðbord (n.) clypeus, scutum. sg. nom. 'gearo sceal gûðbord, gâr on sceafte, ecg on sveorde ⁊ ord spere, hyge heardum men' Ex. 346, 11. gen. (gumena baldor) gûðbordes (sveng) 2687.

gûðcyning (m.) rex bellicosus. Gr. 2, 457; 501. Gl. Bv.; ein ehrender Beiname der Könige. sg. nom. (þâ spræc) gûðcyning (Sodoma aldor) 2117. Vgl. das fem. gûðcvên El. 255. 'þær on þrymme bâd in cynestôle câseres mæg, geatolic gûðcvên golde gehyrsted' El. 332.

gûðcyst (f.) exercitus delectus, tribus bellicosa. sg. dat. gûðcyste (onþrang, näml. þridde þeódmægen) 3272.

gûðflân (f.) telum, sagitta. Gr. 2, 457. pl. gen. gûðflâna (gegrind) 1057. S. flân.

gûðfremmende, bellum gerens; pl. gen. gûðfremmendra 3160., besser getrennt zu schreiben: gûð fremmendra.

gûðgemôt (m.) proelii concursus, pugnantium concursus. acc. gûðgemôt (eóvdon) 2050.

gûðhere (m.) exercitus. pl. dat. gûðhergum 1962. Auch als Eigenname kommt Gûðhere vor. Ex. 322, 20. Haupt 3, 141.

gûðmyrce (n.) limes belli s. hostium; terra hostilis. acc. (on) gûðmyrce 2988.

gûðspell (n.) fama belli, nuncius belli. Gr. 2, 457; 525. acc. gûðspell 2091.

gûðveard (m.) custos belli s. proelii, dux, imperator. Gr. 2, 457; 533. sg. nom. gûðveard (gumena) 3103. 'he væs riht cyning, gûðveard gumena' El. 14., vom Kaiser Constantinus gesagt.

gûðþræc (f.) robur belli, exercitus; virtus bellica, impetus, impressio. Gr. 2, 457. dat. (mid) gûðþræce (grétan) 1042. (mid) ~ 1968.

gûðþreát (f.) turma, delecta manus. Gr. 2, 547. sg. nom. gûðþreát (gumena) 3122.

gyddian, gieddian. canere, cantare; fari, effari, vaticinari, iactare. D. M. 853. Gl. Bv. præt. sg. 3. (svâ) gyddode 2100. Vgl. 'gydde, ofspæce, elogio' M. gl. 378. '~ eulogio' M. gl. 437. 'gyddunge, divinationis' M. gl. 382. Die Form 'gieddian' kommt im Cod. Exon. vor; z. B. 236, 8: 'þus frôd guma in fyrndagum gieddade gleávmôd godes spelboda ymb his æriste in écé líf'; auch das Subst. 'gied, giedd, gydd (326, 35.), verbum, effatum, proverbium'. Gr. Erl. 132. Das Wort gehört zu der Sanscritwurzel 'kath, gad, loqui, eloqui, dicere; narrare, exponere' Westerg. Rad. Sanscr. S. 155. 162.; auch mag es in Beziehung stehen mit dem Sanscritwort 'gîtâ, cantus' Wilson S. 290. s. v. und Haughton S. 953., der dies Wort auf die Wurzel gai zurückführt, wovon 'gâtri, cantor, gâtna' u. a. stammen. Ganz verschieden hievon ist gyddian (s. das folg. W.), vertigine corripi, turbari; auch übertragen temeraria consilia agere, das auf die Wurzel 'kad, confundi, turbari, moerere' Westerg. S. 160. zurückzuführen ist.

gyddian, vertigine corripi, turbari. præt. pl. 3. (þæt) gyddedon (gumena mænigeo, hvæt seó hand vrite) 4245. inf. (ongan þâ) gyddigan (þurh gylp micel) 4116.

gyfan 3192. = gifan.

gyfu = **gifu**. Gl. AA. sg. acc. (hvâ þâ) gyfe (sealde) 3938. 'lâc, gyfe, munus' M. gl. 417. pl. dat. gyfum (ceápian) 4256.

gyld (n.) = **gild, gield**. Gr. I, 352. dat. (tô þâm) gylde, idolo 3733. (tô þâm gyldnan) ~ 3722. acc. gyld (of golde gumum árærde) 3693. (þ hie him) þæt gyld (tô gode noldon habban) 3715. (þ he) þæt gyld (âgifen hæfde), sacrificium 1501. 'on Abeles gyld' in compensationem 1100.

gyldan = **gildan, gëldan**, w. m. s. imperat. gyld (me mid hyldo) 2817. inf. (gife) gyldan 411. (lissum) ~ 2914. (fâcne) ~ 3079. 3729.

gylden, aureus. Gr. I, 343. 2, 178. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. (þâr is geat) gylden II, 650. dat. (tô þâm) gyldnan (gylde) 3722. acc. gyldene (leon) 3250.

gylian, sonare, clamare, vociferari, lamentari. Gl. AA. præt. sg. 3. (þæt mihten fira bearn feorran gehŷran, hû se stiðmôda styrmde]) gylede Jud. 131, 49. Ich ziehe hieher das partic. gyllende 3418., 'gyllende grŷre, lamentabilem, miserandum terrorem'. Vgl. 'fleág giellende gâr' Ex. 326, 12.

gylp, gielp (m.) gloria, vana gloria, iactatio, arrogantia. Gr. 2, 52. Gl. AA. nom. (væs him) gylp (forod) 69. ~ (vearð gnornra) 3383. (ôð þæt hie) ~ (besvâc) 4269. (þis is idel) ~ II, 255. 'gylpes, iactantiæ' M gl. 439. dat. (for þâm) gylpe, pro iactatione 4130. (gumena veard in) gylpe (væs) 4153. (þurh) ~ 4116; 4212. (in) ~ 4272. (ealegâlra) ~ 2402. (âgeát) ~ (vera) 3443.

gylpplega (m.) ludus gloriosus, certamen gloriosum 3169.; es wäre dann gylpplega = gûðplega Ex. 36, 8. S. handplega 2051. 3256. hearmplega 1892. hildplega Bv. 2142. plega 1984. Es kann übrigens plega auch 'ictus, vulnus' bedeuten (πλήγη), da plegan nicht blos ludere, sondern auch pulsare, plaudere ausdrückt; s. plegan, plegian s. v., wonach gylpplegan gâres 3169. sich an die voraufgehenden Worte: licvunde svor besser anschliessen würde. Vgl. licsâr Ex. 8725.

gylpvord (n.) verbum insolens, arrogans, iactans. Gl. AA. Gl. Bv. sg. oder pl. acc. gylpvorð 264.

gylt (m.) debitum, peccatum. Gr. 2, 213. Gl. AA. sg. acc. (þurh forman) gylt 995. pl. gen. (þæt þû mane sie minra) gylta El. 816. acc. (nâ þû ûre) gyltas (egsan gevræce) Ps. 84, 3.

gŷman, curare, curam habere, observare, custodire, gubernare; mit dem Genitiv verbunden. Gr. 1, 905. 2, 47; 149. I, 366. Gl. AA. Gl. Bv. præt. coni. pl. 3. (árna ne) gŷmden 2453. inf. (helle grundes) gŷman 345. ~ (þæs grundes) 348. Vgl. 'gŷmende, gubernaculo' M. gl. 441. 'gŷmene, gëmene, operam, studium, curam' M. gl. 363. 'gŷmene, regimine' M. gl. 401.

gymcynn (n.) = **gimcynn** (unter 'gim'.), gemmæ. 'gold] gymcynn' 226.

gyrdan, cingere, accingere. Gr. 1, 905. 2, 229. RW. 143. præt. sg. 3. (hine se hâlga ver) gyrde (grâgan sveorde) 2859.; 'gyrde' für 'gyrdede'.

gyrdvîte (n.) ictus ferulæ, castigatio virgæ, verbera. dat. gyrdvîte 2944. Vgl. 'gerde, virgulæ' M. gl. 334.

gyran, ornare, exornare. præt. sg. 3. (hie þâ valdres veard vêdum) gyrede 938. S. gegiran. Gewöhnlich wird das præt. gyrede zu gyrvan gezogen, wie syrede zu syrvan.

gyrvan, parare, exornare, instruere. Gr. 1, 910. 2, 191. Gl. Bv. inf. (angan hine) gyrvan 440. gerund. to gyrvanne (gôdlêcran stôl) 281.

gyst = gist, gest, hospes. Gl. AA. pl. nom. gystas 2479. dat. gystum 2050.

gystsele (m.) cubiculum hospitale, atrium. acc. þysne gystsele. Das neutr. gystsal bedeutet dasselbe; nach Thorpe's Verbesserung Jud. 131, 43. heisst es: 'þâ vearð Holofernus, goldvine gumena, on gystesalum'; die Handschrift liest: 'on gytesalum'.

gyt, git, adhuc. Gl. AA. gyt 152. þâ gyt 1184; II, 161. S. geta, gieta, gi.

gyt (s. git), vos duo, vos. R. Gr. §. 137. gyt 573.

H.

Habban, hæbban, habere, tenere, retinere; auch verbum auxiliare. Gr. 1, 330; 331. 2, 589. 4, 152. Gl. Bv. Gl. AA. R. Gr. §. 216. præs. sg. 1. ic hæbbe (fæstne geleáfan) 540. ~ (geveald tô gyrvanne) 280. ~ (on handa) 675. ic hafu. ic hafu (gecnâven) El. 807. 'ne ic vearp hafu' Ex. 417, 16. 'ne hafu ic in heáfde hvite loccas' Ex. 427, 28. sg. 2. þû hæfst 614. (geseted) hafast II, 679. hafus tô (ne mâre sûsel) II, 64. conj. 2. (gif þû svâ micle mihte) hæbbe II, 673. sg. 3. he hafaþ (geveald) 631. ~ (miht] strengþo) 946. pl. 3. habbaþ heó 312. præt. pl. 3. (svâ feala) hæfdon (gevinnes) 321. (vêdu ne) ~ 843. hæfdan (dryhtnes leóht forlêten) II, 68. imperat. hafa (þê), habeas tibi 2122. ~ (árna þanc) 2429. inf. habban 511. 621. 694. 772. 778. 793. 826. 834. 840. 1294. 1355. 1888. 2403. gerund. tô habbanne 279. tô hebbanne 3839. part. præs. hæbbende 81. — Im zweiten Theile Cædmon's, wo sehr häufig e für æ steht, finden sich die folgenden Formen: ic hebbe gefærde II, 92. ic hebbe gelêdde II, 88., für: ic hæbbe gelâdde. Ferner: þâ he forscrifen hefde II, 33. hefde me dreám mid gode II, 82. ve for dryhtene iu dreámas hefdon II, 44. — Mit der Negation verbindet sich habban so genau, dass das h verloren geht und das n der Negation an seine Stelle tritt, also: nabban, non habere. 'næbbe ic synne vîs hie gefremed' 2644. 'næbbe ic fâted gold' A. 301. 'nafast þê tô frôfre hlâfes viste' A. 311. 'nafast þû tô manna mægene villan' Ps. 146, 11. 'he næfð nân gemynd Godes dôma beforan his ansyne' Ps. 9, 25. 'næfð nân fâcn on his môde' Ps. 14, 3. 'ne on his mûþe næfð nâne riht andsvare' Ps. 37, 14. 'nafaþ he ænig [idese] hêr' Ex. 249, 24. næfdon 781. nabban Ex. 247, 12. u. s. f. So von 'âgan' mit nâ, nê: nâgan II, 101. nâh Ex. 410, 11. 458, 14. u. s. f. statt 'ne væs, ne være, ne væron' wird 'næs, nære, næron' gesagt. S. nâ, nê und vesan s. s. v. v.

hâd (m.) ordo, gradus, officium, status, conditio, persona, natura, sexus; die mit hâd zusammengesetzten Subst. (Gr. 2, 497.) sind masc.; Gr. 1, 358; 639. 2, 497; 603; 616; 737. Erl. 143. 169. RW. 170. Gl. AA. Gl. Bv. Gl. Ul. 56. sg. nom. (se heánra) hâd, sexus humilior Ex. 7, 10. gen. (sume him þæs) hâdes (hlîsan villaþ vegan vordum), status, conditionis famam Ex. 105, 30. 'ôþþæt vintra rîm gegæþ in þâ geóguþe, þæt se gæst lufaþ onsyn ⁊ ætvist yldran hâdes', provectioris ætatis Ex. 132, 12. dat. 'hâde, nomine, personâ' M. gl. 378. 'unlîcum hâde, dispari sexu' M. gl. 378. 'on veres hâde', in viri forma, figura El. 72. 'þâra on hâde sint in sindreáme six genemned', in ordine, gradu El. 739. 'þec landa gehvilc, leóht ⁊ þeóstro, herige on hâde, ? in der Reihe, eines nach dem andern, insgesammt 3895. = in hâde 3889. 3911. acc. 'hâd oferhogedon hâlgan lifes', statum s. conditionem vitæ sanctæ contemserunt 3818.; parallel mit Ex. 186, 15. 'hafaþ yldran hâd', (nämlich der Engel), habet vetustiorem formam i. e. ætate provectior est Ex. 102, 8. 'þæt svâ unrîme hâd tô hebban, svâ heofonsteorran bûgaþ brâde hvyrft', tam innumerum genus eorum te esse aucturum Ex. 187, 27. parallel mit 3839.; häufig mit 'þurh' verbunden: 'þurh Marian hâd', per Mariæ naturam i. e. virginitatem (? hâd hier = mægþhâd Ex. 6, 16: 'nô gebrôsnad vearþ mægþhâd se micla', von Maria's Jungfrauschaft gesagt), oder 'per Mariæ personam', was auf die Annahme einer Intercession derselben bei Gott schliessen liesse; II, 439. 'fêrde tô foldan þurh fæmnan hâd ufan from êþle', descendi in terram per feminæ sexum i. e. per feminan II, 496.; ähnlich umschreibend wird 'hâd' gebraucht Ex. 183, 31: 'se sêlesta bi sæm tveónum þâra þe ve on Engle âfre gefrunen acennendne þurh cildes hâd, gumena cynnes', natum per infantis statum, qui infans natus est; und El. 337: 'hû se liffruma in cildes hâd cenned vurde', quemadmodum vitæ auctor infans (homo) sit natus. 'þurh hâligne hâd gecŷþed', ? per sacrum ordinem innotuit Ex. 107, 28.; wenigstens scheint 'þurh leóhtne hâd' El. 1246., von Grimm auf den Priesterstand richtig bezogen. þurh monigne hâd, per variam formam i. e. vario modo Ex. 191, 34. 'þurh horscne hâd', ingeniose Ex. 4, 7. 'âcenned vearþ þurh clænne hâd', virgine natus est Ex. 28, 10. — plur. 'monge sindon geond middangeard hâdas under heofonum', multæ conditiones Ex. 104, 3. dat. 'svilce âgenum hâdum, namum, ceu propria' (doch wohl 'nomina') M. gl. 378. acc. 'ealle gesceafte, þe he gesêtte on siex dagum, þâ nŷ under heofonum hâdas cennaþ micle ⁊ mæte', die jetzt unter dem Himmel Wesen (ihres Gleichen) erzeugen, grosse und kleine Ex. 105, 15. — Die Composita mit 'hâd' bleiben masculina; im ahd., mhd., nhd. sind die mit 'heit', im mnl. mit 'hêt', im nnl. mit 'heid' sämmtlich feminina.

hæft (n.) vinculum, captivitas, carcer; neuengl. haft Gr. 2, 197. I, 331. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. hæft (væs onsæled) 3512. dat. 'hâl of hæfte heardra vita', ereptus e captivitate, vinculo A. 1470. on ~ Ex. 486, 22. acc. sg. und pl. 'in gevealdum vuldorcyninges, se eóv gehŷnde ⁊ in hæft bidrâf, under nearone clom', in captivitatem

abegit Ex. 138, 1. 'nû þû ûsic bevrǣce.. in hæft heorogrimmes', propulisti in captivitatem Ex. 187, 29; in der Parallelstelle 3825. heisst es: 'þâ ûs êc bevrǣcon on hæft heorugrimra'. pl. dat. 'ic eóv hebbe tô hæftum hâm gefærde', vos in vincula duxi, in captivitatem II, 92. 'tô ~ hâm geferian' II, 149. 'under ~ hreóvan deófla', inter vincula, in carcere II, 321. ~ strong, vinculis ligatus, alligatus II, 428. 'of ~ hâm gelǣdde' II, 555. 'þæs þe ic of ~ hâm gelǣdde' II, 506.

hæft (m.) captivus, servus; vinctus. Gl. Bv. sg. nom. hæft (hyge giómor) Bv. 4811. pl. nom. hæftas (hearran in þisse heánbyrig), servi domini in hâc arce 3724. þâ hǣþenan hæftas, servi ethnici 3785. gen. 'þ þû gehŷre þinra hæfta stæfne, þinra niedþióva', ut audias vocem captivorum tuorum, servorum tuorum Ex. 22, 32. acc. 'þâ he þâ mænego âdrâf, hæftas of þâm heán selde', quum turbam detruderet, vinctos ex alta sede II, 203. ~ II, 717.

hæft, für hæfted, part. præt. von 'hæftan, figere, ligare, vincire'. (he is on þǣre sveartan helle) hæft (mid hringa gesponne) 759. Vgl. 'tô hæftenne, mancipando' M. gl. 428.

hægel, hægl (m.) grando, neuengl. hail. Gr. 2, 99. 3, 388. nom. (fŷr, forst) hægel (⁊ gefeallen snav, is ⁊ yste) Ps. 148, 8. 'þǣr ne hægl, ne hrim hreósað tô foldan' Ex. 201. 22. bihongen hrimgicelum hægl scûrum fleág' Ex. 307, 2. ~ (feól on eorþan) Ex. 307, 32. ~ (se hearda ⁊ hrim) Ex. 490, 10. gen. hægles (ṣcûr) 805. 'ne hægles hrŷre, ne hrimes drŷre' Ex. 198, 26. hagol Ps. 17, 12. 104, 28.

hægsteald, heáhsteald, cælebs, tyro; miles, commilito Gr. 2, 226; 421; 457; 527; 545. I, 346. ahd. hagastalt tyro, cælebs. Gl. Bv. s. v. 'gesteald, familia, domus. sg. dat. 'svilce geóngum hægstealde, ut ephebo hircitallo' M. gl. 402. pl. nom. hægsteald (môdige) 3256. für hægstealdas. 'beón ge, hægestealdas ⁊ glade fæmnan, ealde ⁊ geónge ealle ætsamne, iuvenes et virgines, seniores cum iunioribus' Ps. 148, 12. gen. hægstealdra (vyn) 1856. Vgl. 'hægstealdhâdes, gehealdsumnysse, cælibatus' M. gl. 359. 'hagsteald (m.) cælebs' Gr. 1, 639. 'forþon ic brûcan sceal on hagostealde hæleþa gestreóna' Ex. 402, 17. 'hlôgan helvaran, hagosteald onvôc môdig from moldan' Ex. 460, 23.

hægstealdman (m.) vir cælebs. sg. nom. hægstealdmon Ex. 436, 18. pl. nom. hægstealdmen 3121.

hǣlan, sanare, curare, salvum præstare; neuengl. to heal. Gr. 1, 905. I, 359; 360. Gl. AA. s. hâl. præt. pl. 3. hǣldon (hygesorge heardum vordum) 2030. part. præs. hǣlende Crist! Ex. 16, 9. 'þonne sôðfæstum scineð hǣlende Crist' Ex. 237, 15. S. hǣlend.

hæle (m.) vir Gr. 1, 640. I, 331. D. M. 316. Gl. Bv. sg. nom. (frôd) hæle 1217. (torhtmôd) ~ 1497. (vǣrfæst) ~ 1734. (gleávferhð) ~ 2440. (dǣdrôf) ~ 2583. (snottor) ~ Ex. 170, 28. (gleáv) ~ Ex. 290, 30. (heardsǣlig) ~ Ex. 295, 12. ~ (sceal visfæst) Ex. 305, 11. (vineleás) ~ Ex. 329, 11. acc. 'hie þâ gemêtton môdes gleávne hâligne hæle' A. 144. Der Plural scheint gar nicht vorzukommen; vielleicht finden sich auch im sg. nur die angeführten zwei Casus.

hælend (m.) Servator, Salvator; alts. hêliand. In den angelsächsischen Evangelien wird der Name Jesus durch hælend übersetzt (Gl. AA.); doch kommt er auch Gott zu: 'ves þû gebledsod, brego mancynnes, dryhten hælend! â þin dôm lifaþ, ge nêh ge feor is þin nâma hâlig, vuldre gevlitegad ofer verþeóda miltsum gemârsod' A. 541. hælend drihten Ps. 98, 10. hælend god Ex. 24, 12. Im Cædmon erscheint das Wort nur im zweiten Theile und wird hier, auch in Verbindung mit 'drihten', bald von Christo, bald von Gott gebraucht. drihten hælend II, 220; 578; 684. von Christo. So A. 1406: 'hvæt! þû sigora veard, dryhten hælend, on dæges tide mid Judêum geómor vurde, þâ þû of gealgan, god lifigende, fyrnveorca freá, tô fæder cleopodest'. — hælend god II, 283; 494. von Gott gesagt. Eben so wird auch mit 'hælend' ohne Beisatz theils Gott, theils Christus bezeichnet: bearn hælendes II, 154. sunu hælendes, Dei filius II, 649. hælendes vord II, 487. unbestimmt, ob 'Dei oder Christi verbum'. — nom. hælend II, 546; 609. salvator. — So spricht der Teufel El. 911: 'feala me se hælend hearma gefremede niþa nearolicra, seþe in Nazareþ âfêded væs'. gen. hælendes (heáfod), salvatoris caput II, 384. (þegen) ~ II, 427. dat. hælende (hêran), Christo obedire II, 366; 646. — Eigenthümlich steht Ps. 112, 1: 'hælynd Drihten'. Ps. 108, 25: 'hælynde Christ'.

hæleþ (m.) vir, homo, vir fortis, heros, pugil, miles Gr. 1, 639. 2, 29; 241. I, 332. Kemble (Gl. Bv. s. v.) scheint das Wort von 'hælan, operire, celare' abzuleiten und übersetzt es durch 'homo larvatus, heros galeatus, personatus'. Der pl. nom. acc. lautet sehr häufig 'hæleþ' für 'hæleþas' Gl. AA. D. M. 316. sg. nom. (gleávferhþ) (hæleþ) 1147. (æfæst) ~ 1177. (værfæst) ~ 2021. pl. nom. hæleþ (hygerôfe) 1544. 1703. ~ (stepton stænenne veall) 1672. ~ (onetton) 1980. 'handum brugdon hæleþ of scæþum hringmæled sveord' 1987. ~ (lâgon, on svaþe sæton) 2070. ~ (vafedon) 3007. ~ (bryttigaþ) 3305. (gyddedon) ~ 4246. hæleþas (heardmôde) 285. gen. hæleþa (forlor), hominum pernicies 718. ~ (bearn) 749. (mid) ~ (forlore) 754. ~ (valdend) 2133 (þû þe lâþra ne þearft) ~ (hildþræce onsittan), hominum inimicorum violentia obstupescere 2151. ~ (cvênum), virorum uxoribus 3440. ~ (bearnum) II, 584. ~ (brego) Bv. 3905. D. M. 215. dat. 'þ mid þâm hæleþum hæman volden', cum viris coire se velle 2452. ~ 2616. 'âhleóp þâ for hæleþum hildecalla', exsiliit pro militibus bellator 3181. 'vigbord scinon heáh ofer hæleþum', scuta fulserunt sublime super militibus 3396. acc. hæleþ. 'þâ ic nêþan gefrægn hæleþ tô hilde', tunc audivi virum fortem pugnam aggressum esse 2055., nach Grimm's Verbesserung Gr. 4, 120. (lâet) ~ (fyllan) 2107. (tirfæste) hæleþ 2992.

hæleþhelm (m.) galea larvata Gl. Bv. acc. hæleþhelm (on heáfod âsètte) 442., wo die Anmerkung nachzulesen ist.

hæman, concumbere, coire, nubere; 'on unriht hæman, fornicari, moechari' Gl. AA. Gr. 2, 55; 88. 4, 694. inf. (mid þâm hæleþum) hæman 2452. Vgl. 'ic viþ brýde ne môt hæmed habban' Ex. 402, 11. 'hæ-

med, stuprum' M. gl. 417. '~, æ̂vunge, connubium' M. gl. 340. 'hæ̂meda, connubii conveniențiâ' M. gl. 405. 'hæ̂medes, forligeres, prostibuli' M. gl. 417. 'hæ̂mede, stupro' M. gl. 390. '~, forligre, stupro' M. gl. 433. 'hæ̂medru, forspenningce, lenocinia' M. gl. 437. 'hæ̂medrîmes, lenocinii' M. gl. 433. 'hæ̂medscipes, hymenei' M. gl. 396.

hæ̂s gen. hæ̂se (f.) mandatum, iussum, imperium Gr. I, 359. Gl. AA. sg. nom (væs gefylled heáhcininges) hæ̂s 124. dat. hæ̂se (viđ hogode) 2855. 'be hæ̂se, auf Geheiss': be freán hæ̂se 944; 1775; 2363; 2730. be godes hæ̂se 962; 1365. acc. 'þurh his hâlige hæ̂s' A. 1520. pl. dat. (hâliges) hæ̂sum 3314.

hæ̂ste, ardens, violentus Gr. I, 359. Gl. Bv. RW. 246. sg. nom. (sweartlig hât ȝ) hæ̂ste 2410. acc. 'þurh hæ̂stne nîđ, ardenti ordio' Ex. 246. 3. 'þurh hæ̂stne hâd', violento modo, violenter Beóv. 2669. pl. nom. 'fære ne môston vægliþendum vætres brôgan hæ̂ste hrinan, ne licuit, maris æstus violentos navem tangere s. lædere, quum (ille) navigarent 1301., wo 'hæ̂ste' auch als Adverb. mit 'hrinon' verbunden werden kann: violenter tangere, hostiliter aggredi.

hæ̂to, hæ̂tu (f.) ardor, calor Gr. I, 359; 360. neuengl. heat. nom. (þŷstre ȝ) hæ̂to 388. (geflŷmed vearđ frêcne fŷres) ~ 3780. 'ne sunnan hætu, ne sincaldu' Ex. 198, 28.

hæven, coeruleus, azureus. 'seó hævene lyft' 3405. 'hæven, hyacinthina' M. gl. 438. Vgl. 'hævenhydele, hævenydele, britanice' M. gl. 320, ein Pflanzenname; was unter der 'herba britannica (Plin. 25, 3.) zu verstehen sei, weiss ich nicht anzugeben, vielleicht ist eine Art Isatis gemeint, ein Färbekraut. Die Pflanze war, wie aus Plin. l. c. erhellt, den Frisen bekannt; ihre Blüthe sollte vor dem Blitzstrahle schützen. Der alte Hieronymus Tragus führt bei der 'Bætonica' an, Antonius Musa nenne sie Britannica, und in dem Abschnitte 'von Schlüsselblumen' sagt er: „ob dies Kraut das Britannica Plinii, oder Avicennæ Bertanich, sei, darvon er Lib. II. cap. CVI. schreibt, gib ich zu ermessen, will mich hie allenthalben gern weisen lassen.' Die Bætonica heisst sonst 'byscopvyrt' M. gl. 320. Was Grimm (D. M. 1147.) über hævenhydele sagt, will ich hersetzen: 'ags. glossen übersetzen die britannica hæven hŷþele; hæven ist glaucus, das zweite wort entweder von hûđ præda oder hŷþe portus abzuleiten, im letzten Falle läge der Begriff einer blauen seeblume nah. ein wassergewächs war es auf jeden fall, man meint hydrolapathum'. Bosworth (im Append.) gibt hæven hudele als 'spoonwort' an, das wäre Löffelkraut, Alisma, allerdings eine Wasserpflanze.

hæ̂đ (f.) die Haide, campi inculti, loca deserta; auch die Pflanze: erica. Haidekraut Bosw. RW. 12. sg. nom. 'hâr hæ̂đ, die graue Haide' 3047. Vgl. Gl. Bv. v. stapan: 'hæ̂đstapa, qui per paludes vadit, cervus' Beóv. 2735. Gr. 1, 645.; anders Ex. 328, 6: 'sceal hine vulf etan, hâr hæ̂đstapa'.

hæ̂þen, barbarus, ethnicus D. M. 1198. M. gl. 414. Gr. 2, 165; 497, Nota. I, 359. Gl. Bv. Gl. AA. 'se hæ̂þena cyning' 3612. vgl. hæ̂þencyning. dat. þâm hæ̂þenan (hŷran) 3671. hæ̂þenum (dêman) 3589. hæ̂đnum

(folce) 2410. acc. hæþenne (scealc?) II, 270. pl. nom. hæþenne II, 542. 'syndon ealle hæþene godu hilde deófol, quoniam omnes dii gentium dæmonia' Ps. 95, 5. [Spelman: 'ealle godas þeóda deófla'.] acc. hæðne (heremægas) 2477.

hæþencyn (n.) genus ethnicum; pagani. acc. (grâp heáhþreá on) hæþencynn, corripuit terror ingens paganos 2540.

hæþencyning (m.) rex ethnicus. pl. gen. hæþencyninga 3572.

hæþendôm (m.) paganismus. acc. (in) hæþendôm 3738.

hæþenherg (m.) idolum ethnicorum. sg. gen. hæþenheriges (visa) 3721. S. herg, hearg, herige.

hafa, hafast, hafað, hafus, s. habban, hæbban.

hâl, salvus, sanus, integer Gr. 1, 358. Gl. Bv. Gl. AA. RW. 173. Ul. 56. D. M. 233. 'ves þû Andreas hâl mid þâs villgedryht, ferð gefeonde' A. 914. in der Begrüssung und Anrede formelhaft; so: 'hâl ves þû folde, fira môdor!' D. M. l. c. — pl. nom. 'hyssas hâle hvurfon in þâm hâtan ofne', illæsi 3789. In den Psalmen kommt das Wort sehr häufig vor, besonders in der Verbindung: 'me hâlne gedô, salvum me fac' Ps. 108, 25.

haldan = **healdan**, (Gr. I, 329.) w. m. s. 'god seolfa him rice healdeð, ipse Deus imperium tenet' II, 262.

hâlegu = **hâligu**, zu 'hâlig', w. m. s.

hâlgian, sanctificare, consecrare, dedicare Gl. AA. Gr. 2, 193. inf. (þû scealt) hâlgian (hired þinne) 2304. part. præt. 'sŷ þinum veorcum hâlgad' Ex. 468, 19.

hâlig, hâleg, sacer, sanctus. Gl. AA. D. M. 26. hâlig (god) 97; 1391; 1399; 2381. 3000. ~ (drihten) 240; 247; 638. ~ (helm allvihta), sanctus omnium creaturarum protector 1285. ~ (leóht) 124. ~ (engel) 943. hâlig (feoh) 201. ~ (on hige) 2774. ~ (ʒ higefród) 1947. hâlegu (treów), sancta fides, foedus 2112. (heó) hâlge 1014. (heó) hâlige 245. se hâlga, sanctus (năml. Deus) 161; 2689. Dagegen ist mit se hâlga 2034; 2833. Abraham gemeint. se hâlga (god) 270. se ~ (heofonrices veard) 1738. se ~ (êce drihten) 2051. se ~ (godes ærendgâst) 2289. se ~ (ver) 2858. se ~ (sunu Lameches) 1419. se ~ (Abraham) 1892. 2743. se ~ (Ebrêa leód) 2156. gen. (on) þæs hâlgan (hofe) 1563. dat. hâlgum (drihtne) 739. þâm hâlgan (væs sâr on môde) 1586. (for þâm) ~ (þe heofona is âgendfreá) 2134. (on þâm) ~ (stôle) 260. acc. hâlige (spræce) 2159. ~ (hige) 2361. hâlgan (reorde) 1479. (hŷrdon) þâm hâlgan (heofoncyninge) 1310. acc. þone hâlgan (drihten) II, 203. acc. (sg. oder plur.) hâlig (vord gehŷrdon) 857. (þurh) ~ (vord) 1790. pl. nom. hâlige (gâstas) 2393. dat. hâlgum (mihtum) 151; A. 328. ~ (tunglum) 953. pl. acc. hâlige (þeávas.) 1526. ~ (âras) 2450. 'hûslfatu halegu, vasa sacrificalia' 4221. superl. (heáhst ʒ) hâligôst 3323.

halsfæst, pertinax, obstinatus Gr. 2, 559. ~ 2232.

hâlsian, supplicare, obsecrare, implorare, adiurare; augurari Gr. 1, 358. 2, 272. Gl. AA. 'healsian, amplecti, obsecrare' Gl. Bv. s. v. ahd.

'heilisôn, augurari' D. M. 1060. — præs. sg. 1. (ic þe) hâlsige.. þ) II, 423. 'ic eóv hâlsie þurh ofona god, þæt ge me of þissum earfeþum up forlæten' El. 698. Erl. 154. 'nû ic þe hâlsie.. þ þê ûs gemiltsie' Ex. 465, 20.

hâlsvurþung (f.) supplicatio. 'hand âhôfon hâlsvurþunge', manus sustulerunt ad supplicationem 3510. 'hâlsvurþung, supplex odoratio, obsecratio, obtestatio' Lye im Supplem. s. v.

hâm (m.) mansio, domus, vicus, patria. Gr. 1, 358. I, 359. 2, 146. 3, 140; 393. Gl. Bv.; adv. Acc. 'hâm, domum', nach den Verben der Bewegung. Gl. Bv. sg. nom. (hyhtlicra) hâm, sedes iucundior II, 217. gen. (ne môt ic hihtlîcran) hâmes (brûcan) II, 139. dat. '(bröhte vif tô) hâme', domum 1715. 'ne þær ænig becvom herges tô ~ 3385. acc. hâm (J heâhsetl âgan) 33. (sceôp vræclicne) ~ 37. 'beleác hihtfulne ~ hâlig engel' 943. ~ (staþelian), sedem figere 1556 ~ (staþeledon) II, 25. (þone dimman) ~ II, 339. — adv. acc. 'gevît þû ferian nû hâm hyrsted gold', domum ducere 2149. ~ (siþian), domum proficisci 2155. — pl. gen. 'neorxna vang, boldvela fægrôst, hâma hyhtlicôst' A. 104. acc. (voldon here bleáþe) hâmas (findan) 3382.

hâmsittende, domi manens, domi sedens Gr. 2, 589. sg. nom. hâmsittende (Meda aldor) 4204; im plur. 'incolæ'. dat. hâmsittendum (verum) 1809.

hand, hond (anom. f.) manus Gr. 1, 647. I, 328; 339. 2, 227; 745. R. Gr. §. 83. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. 'hand, dûma, manus' M. gl. 317. seó hand 4246; 4250. dat. (his âgene) hand, propriâ manu 2761. (hæbbe ic on) handa, teneo manu 675. (bröhte tô) handa 1468. acc. (on) hand 515; 880. (þurh his) ~ 1803. (under) ~, sub ditionem 3589. pl. gen. (minra) handa (geveald) 367. (drihtnes) ~ (sveng) 2664. 'handa, palmarum' M. gl. 403. dat. (mid his) handum (gesceôp) 251. (mid) ~ (gevyrcean) 279. ~ (gesêtte) 460. (vorhte mid) ~ 542. (on) ~ (bær) 632. (mid) ~ (forgeaf) 745. (heó vældreóre svealh of) handum (þinum) 1014. ~ (sinum hlŷn âvehte) 1076. (hine) ~ (mid hrægle vrŷon) 1566. ~ (brugdon sveord) 1986. ~ (gripan) 2477.

handgesceaft (n.) opus manuum, creatura Gl. Bv. Gr. 2, 438. sg. acc. (ôð þ he Adam godes) handgesceaft (gearone funde) 452. S. das folgende Wort.

handgeveorc (n.) manufactura, opus manu factum, creatura Gr. 2, 535. Gl. Bv. neuengl. 'handywork' Gl. AA. sg. nom. handgeveorc 241. ~ (heofoncyninges) 624. 'heofonas bodiað Godes vuldor, J his handgeveorc bodiað þone rodor, cæli enarrant gloriam Dei, et opera manuum eius annunciat firmamentum' Ps. 18, 1. ~ Ps. 110, 5. dat. 'on his handgeveorce bŷð gefangen se synfulla, in operibus manuum suarum comprehensus est peccator' Ps. 9, 15. acc. handgeveorc (heofoncyninges) 491. ~ Ps. 8, 6; 89, 19; 142, 5.

handleán (n.) præmium, retributio. nom. (heáh væs) þæt handleán 2945.

handmægen (n.) virtus manuum, potentia manuum Gr. 2, 506. acc. (þurh) handmægen 246.

handplega (m.) manuum ludus; contentio, proelium. nom. (heard) handplega 3256. acc. (heardne) handplegan 2051. Vgl. gûðplega, hildplega, lindplega.

handrôf, manu insignis; fortis, clarus Gr. 2, 573. pl. gen. handrôfra (here) 3176. Vgl. dædrôf, ellenrôf, higerôf.

handveorc = **handgeveorc** Gr. 2, 438. sg. nom. 'handveorc (godes)' 700; 3421. (min) ~ II, 490.

handþegen (m.) servus, qui ad manum est, qui præsto est, minister; = 'handþeng, hondþeng', neuengl. 'handthane'. — 'svâ inc se bâleva hêt handþegen helle', minister infernorum, Satanas II, 486.

hâr, canus; neuengl. 'hoar' Gr. 1, 733. I, 358. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. hâr (hâð) 3047. acc. 'hârne stân, griseum, canum lapidem' A. 841. Erl. 118. 'he under hârne stân æþelinges bearn âna genêðde' Bv. 1768. pl. nom. hâre (herevulfas) 3110. ~ (heaþorincas) 3170. ~ (hildstapan) A. 1259.

harmscaru; s. hearmscaru.

hâsu, variegatus; lividus; asper. sg. nom. se hâsva (fugel) Ex. 206, 4. acc. þone hâsvan (earn) Ex. 406, 21. (slitan) hâsve (blêde) Ex. 394, 26. ~ (culufran), variegatam columbam 1446. pl. nom. (vegas syndon drŷge) hâsve herestræta, asperæ sunt viæ publicæ 3213. 'rêcas stigað hâsve ofer hrôfum', fumus obscurus Ex. 381, 6. heaseve Ex. 425. Vgl. 'hâsvigfeþra', mit buntem Gefieder; Ex. 208, 10. vom Phönix gebraucht. 'hâsofag', versicolor Ex. 392, 23.

hât (?f.) calor, æstus, fervor Gl. AA. Gl. Bv. nom. (lig ne âsvâniað) hât (ofer helle) 375. ~ (ℶ ceald), calor et frigus 3895. dat. hâte 751. 807. 3007.

hât, calidus, ardens, fervidus Gr. 1, 733. I, 358. Gl. AA. Gl. Bv. sg. nom. hât (væs him ûtan vrâðlic vîte) 353. ~ (ℶ hâste) 2410. gen. (helle þære) hâtan 361. 'se þâ burh oferbrægd blâcan lŷge, hâtan heaþovealme' A. 1542. acc. hâtne (heaþovelm) 323. (on þâ) hâtan (heil) 330. pl. nom. hâte (on hrêþre) II, 99. Ex. 478, 16: hât on hrêþre. dat. hâtum (heofoncolum) 3000. superl. hâttôst (heaþovelma) El. 578. Vgl. 'hâtum, torrido' M. gl. 367. 371. 385. 397.

hâtan, iubere, accersere; vocare, vocari, nominari; promittere Gr. 1, 895. I, 358. Gl. Bv. Gl. AA. R. Gr. §. 234. hatan, iubere, mit dem Acc. der Person. præs. sg. 1. (dôð, svâ) ic hâte 2317. 'ic þê hâte, þæt þû gemêttes' 696. 'svâ ic þê hâte' 1327; 1742. sg. 3. 'nû þe ælmihtig hâteð heofona cyning, þæt þû onsende' A. 1505. '~ hêhenglas bêman blâvan II, 603. Für 'hâtað' kommt auch 'hæt' vor: 'hæt hine, þæt he hine fealde, svâ svâ bôc' Ps. 49, 5. præt. sg. 3. hêht = hêt Gr. I, 372. Erl. 112. mit dem acc. und inf. construirt Gr. 4, 62. hêht (leóht forðcuman) 121. ~ (veáxan vitebrôgan) 44. ~ (ℶ vitehûs vrâecna bîdan) 39. ~ (veorþan hyhtlic heofontimber) 144. ~ (vesan væter gemæne) 157. So noch: 1850. 1852. 1861. 2034. 2227. 2364. 2498. 2622. 2660. 2992. 3106. 3183. coni. 'þeáh he Stephanus hêhte âbreótan on beorge brôþor þinne' El.

509. In der Bedeutung 'accersere' hat hâtan ausser dem Acc. der herbeigerufenen Person, den Dativ der befehlenden oder herbeirufenden Person, als Reflexiv, mit der Präposition tô bei sich: 'hêht him Abraham tô bregо Egipta', ad se venire iussit, er beschied zu sich 1859. 'hêht sylf cyning him þâ Abraham tô' 2665; sonst heisst es nur: 'svâ hine nergend hêht' 1309. 'svâ hine his aldor hêht' 2729. — Ebenso oft wird die Form hêt (Gr. I, 362.) gebraucht: 'hêt, iubetur' M. gl. 373. hêt (hine gŷman) 344. ~ (me faran) 496. So ferner: 513. 522. 524. 534. 861. 939. 940. 955. 2861. 3597. 3742. 3749. 3760. 4028. 4031. 4036. 4221. II, 522. 'hêt þâ tôsomne', convocavit, congregavit, convenire iussit 3638; 3985; 4043.; vielleicht ist ein Verbum der Bewegung zu ergänzen, in ähnlicher Weise wie bei 'lêt', w. m. s. 'hêt him secgan'; 3644. nicht: iussit eum dicere, sondern: sibi dici, und ebenso: 'secgan hêt Simon Petre' II, 225., wo der Dativ 'Simon Petre' d. i. Petræ, von Petra, durch 'secgan' regiert ist, nicht durch 'hêt'. — 'svâ hine nergend ~' 1351. 'svâ hiht drihten ~' 2887. 'svâ hine se mihtiga hêt' II, 723. 'svâ inc se baleva hêt' II, 485. coni. sg. 3. (þeáh me vâdan) hête 828. — pl. 3. hêton 1056. 2449. A. 1273. imperat. hât (þe þâ recene reste gestigan) 2222. ~ (siþian Agar ellor) 2777. part. præt. '(þâ væs tô þâm dôme Daniel) hâten', iussus est venire ad iudicium oder palatium 4049. — hâtan, vocare, vocari; auch in der activen Bedeutung hat 'hâtan' den nom. bei sich Gr. 4, 593. R. Gr. §. 392. [es scheint, als finde sich auch bisweilen der Dativ bei 'hâtan': 'þære hâtaþ ylde eorðbûende Fison', cui (terræ) nomen dant homines terricolæ Fison 221.] 'þâ nû æþelingas ealle eorðbûende Ebrêi hâtaþ' 1642. 'ôþre þâra mægþa Moabitare eorðbûende ealle hâtaþ, ôþre veras nemnaþ Ammonitare' 2611. 2831. præt. hâtte und hêht, hêt, pl. hêton. þære þeóde, þe svâ hâtte breme Babilônie 3690. 'fægere svâ svâ þæs deóres bearn, þe unicornus hâtte' Ps. 28, 5. 'on felda þâm þê deórmôde Diran hêton', ea nomen Dira dabant 3690. Offenbar hierher gehört das in den Rätseln im Cod. Exon. öfter vorkommende: 'hvæt ic hâtte', wo 'ic hâtte' schwerlich = sein möchte dem præs. 'ic hâte', vielmehr formelhaft steht, etwa für: was ich heissen möchte d. i. wie ich wohl hiesse. So Ex. 406, 13. und 480, 11: 'saga, hvæt ic hâtte'. 414, 13: 'frige hvæt ic hâtte'. 430, 30: 'cŷþe cynevordum, hû se cuma hâtte'. 437, 32: 'nû me þisses gieddes ondsvare ŷve se hine onmêde vordum secgan, hû se vudu hâtte'. inf. hâtan, activisch und passivisch gebraucht: ~, vocari 343.; dagegen: 'þone sculon burhsittende ealle Isaac hâtan' 2321. Das part. præt. 'hâten, vocatus nominatus' ist sehr häufig; sg. hâten 715. 1051. 1059. 1078. 1129. 1155. 1169. 1183. 1235. 1639. 1717. 1793. 2280. II, 369; 545. pl. hâtene 1419. 1544. 1611. 1703. S. gehâtan.

hatian, odisse Gr. 1, 907. Gl. Bv. Gl. Ul. 61. præs. sg. 3. (þe þæt vê feóð) hataþ, te odit 909. præt. sg. 1. ic hatode (þâ gesamnunge unrihtvîsra) Ps. 25, 5.

hâtvend = hât, torrens, torridus. sg. acc. hâtvendne (lyft) 3003.

he, heó, hit, is, ea, id; ille, illa, illud Gr. 1, 786. I, 334. Gl. Bv. R. Gr. §. 137. sg. nom. hé, heó (hió 682. El. 597.), hit. gen. his, masc. und neutr.; hire (hyre), fem. dat. him, masc. und neutr; hire (hyre), fem. acc. hine, hi, hit. pl. nom. hí (hie, heó, hig). gen. hira (heóra, hióra, hýra). dat. him (heóm) acc. hí (hie, heó, hig).

heá; s. heáh.

heábeorg (m.) mons altus. pl. nom. heábeorgas 3901. acc. ~ 1382. heáhbeorgas Ps. 94, 4.

heáburh (anom. f.) arx, urbs alta. pl. acc. heábyrig 1815. S. burh, heáhburh.

heáf (m.) ploratus, lamentatio, ululatus Gl. Bv. Gr. I, 368. 3, 382. sg. nom. heáf (væs genivad) 2964. 'þá væs vóp ⁊ heáf geóngum' Ex. 164, 32. dat. heáfe Ex. 343, 1. acc. 'drihten, þú gehvyrfdest minne heáf ⁊ mine séofunga me tó gefeán, convertisti planctum meum in gaudium mihi' Ps. 29, 11. 'ge sceolon ~ in helle habban' Ex. 139, 4. 'þurh vóp ⁊ heáf on voruld cennan' 920. pl. acc. (helle) heáfas 38. Vgl. 'hiófum, murcnungum, questibus' M. gl. 388.

heáfan, lugere, plorare, plangere. præt. sg. 3. (þ vif gnornode) hóf 768. = heófan Gl. Bv. part. præt. 'hiófende' Bv. 6278. Man sehe übrigens 'hebban'. Vielleicht ist auch obiges 'hóf' zu hebban zu ziehen, und es besteht nur das schwache Verbum 'heófian'.

heáfdes, heáfde, heáfdum; s. heáfod.

heáfod (n.) caput; princeps u. s. f. Gr. 1, 644. 2, 248; 250. 3, 398. Gl. AA. Gl. Bv. M. gl. 316. 'principalium' M. gl. 347. sg. nom. (he is) heáfod (ealra heáhgesceafta) 4. gen. 'his heáfdes segl ábruton' A. 50. dat. 'svá unguentum mæg heáfde healdan' Ps. 132, 2. acc. heáfod 442. 909. II, 384. pl. gen. heáfda Ex. 494, 21. dat. heáfdum 237. 739. acc. 'hi vecgað heóra heáfdu' Ps 21, 6. Ex. 418, 20. — Ueber das interessante Wort háfela, heáfela, heáfola (A. 1143.), welches dem griech. 'κεφαλή' buchstäblich entspricht, vergleiche man, aussser dem, was Kemble (im Gloss. Bv. Thl. 1. und im Gl. Bv. s. v. háfela) und Grimm (in den Erläuterungen S. 127.) beigebracht haben, jetzt noch die Stellen aus dem Codex Exoniensis: 'leóhte gefégun, þe of þæs hælendes heáfelan líxte' 31, 34. 'þá tó þám vage geság, heáfelan onhylde' 178, 14. 'se beorhta beág.. ofer heáfde, heáfelan, lixeð þrymme beþeahte' 238, 15., wo 'lixeð' anstatt 'lixað' zu lesen und 'beþeahte' mit 'heáfde' zu verbinden ist.

heáfodmæg (m.) propinquus principalis, cognatus principalis heáfodmága Erl. 120. Gl.Bv. heáfodmæg Gr. 2, 509. gen. pl. heáfodmaga 1195. 1599.

heáfodsien (f.) capitis visus; oculorum acies, oculi. acc. (forsæton) heáfodsiene 2484. 'þær him hrefn nimeð heáfodsýne' Ex. 329, 19.

heáfodsvíma (m.) vertigo Gr. 2, 461. nom. 'him heáfodsvíma heortan clypte' 1562. Vgl. 'hie on sviman lágon' Jud. 132, 9.

heáfodvísa (m.) dux principalis, imperator Gr. 2, 461. sg. nom. ~ 1613.

heáh, heá, hêh, altus, excelsus, magnificus. Gr. 1, 733. I, 367; 368. 3, 579. sg. nom. heáh (heofoncyning) 460. 1417. 2638. (voc.). gen. n. heán (landes) 2848. 2892. fem. heáre (dúne) 2588. dat. fem. (mid)

heáre (stemne) Ps. 32, 3. masc. und neutr. (of þám) heán (stôle) 300. ~ (on heofonrice) 357. (of his) ~ (rice) 542. (of þám) ~ (hofe) 1484; 2450. f. (in þysse) ~ (byrig) 3724. acc. (þone) heás (heofon) 473; 733. (on þá) ~ (lyft) 1396. (on) heánne (hrôf) 3958. heáh 1303. ~ (segn) 2365. pl. nom. heáh (hliopo) 1434. heá (holmas) Ex. 193, 17. (beorgas) ~ (hlifiaŏ) Ex. 199, 27. (ofras) ~ Ex. 404, 14. dat. heágum (þrymmum) 8. acc. heáh (seld) 97. ~ (getimbro) 736. — compar. R. Gr. §. 51. sg. (stôl) heáhran 274. (stôl) heárran 282. pl. (hæftas) heáran 3724. (S. auch hearra.) hyrra (hyge) 4008. (hergas) hyrran 4232. þý hyrra Ex. 495, 22. superl. heáhst 3323. se heáhsta Ps. 112, 4. hêhst, se hêhsta u. s. f. 51. 254. 260. 300. 343. 509. II, 696. heágôst Ps. 117, 21. — Nebenformen: heá Ex. 65, 32. 66, 2. 206, 3. 228, 32. 'þû heá god' Ps. 9, 2. 'þû on êcnesse âva, Drihten heá, hêhsta bist heofonrices veard' Ps. 91, 7. hêh (ʒ deóp) II, 708.

heáhburh = heáburh. sg. dat. heáhbyrig 4216. acc. heáhburh 2511.

heáhcyning, heáhcining (m.) rex altus, magnificus, summus. Gr. 2, 634. Gl. Bv.; Bezeichnung Gottes. nom. (heofona) heáhcining 50. heáhcyning 172. (heofona) ~ 1021; 2159; 4143. ~ (heofones) 3925. gen. heáhcininges (hâs) 124.

heáhfæder (m.) patriarcha Gr. 2, 634. Gl. AA. pl. gen. heáhfædera 3226. 'þær þá lichoman, lange þrage, heáhfædera hrâ beheled wæron' A. 791. '~ nân, ne vitgena' Ex. 273, 11. dat. 'þæt synt apostolas viŏ þám heáhfædrum ʒ viŏ vitgum' Ps. 44, 17. acc. 'we þær heáhfæderas hâlige oncneówon' A. 875. Nebenform: heáfæder 'Adam ʒ Abraham, Isac ʒ Jacob, monig môdig eorl, Moyses ʒ Dauid, Esaias ʒ Sacharias, heáfædra fela' Ex. 462, 4. Vgl. 'hêhfæder, archimandrita' M. gl. 407.

heáhflôd (n. m.) æstus maior maris, malina Lye. Gr. 2, 634. acc. (ofer) heáhflôd 1437. „Beda Lib. I. de Nat. rerum cap. 29. omnes cursus maris in ledones et malinas i. e. minores et maiores æstus dividit". Ducange s. v. malina. Vgl. 'nepflôd, ledo' M. gl. 316.

heáhgesceaft (n. f.) creatio oder creatura magnifica Gr. 2, 634. S. gescaeft. pl. gen. heáhgesceafta 4.

heáhgetimbrad. II, 29. ist zu trennen in: 'heáh getimbrad', excelse, alte constructus und unter 'getimbrian' zu setzen, wenn man nicht vorzieht zu lesen: 'habban in heofnum heáhgetimbro, ædes altas', welches Wort im Cod. Exon. wiederholt vorkommt: 60, 24. 296, 2. 'heofones eác heáhgetimbro' 72, 34., und ganz ähnlich unserer Stelle: 'nû þû in helle scealt deópe gedûfan, nales dryhtnes leóht habban in heofonum heáhgetimbru' 137, 9. Gleichbedeutend ist 'heáhhofu' Ex. 472, 29.

heáhheofon (m.) coelum excelsum. pl. gen. 'heáhheofona gehlidu', coelorum tecta 581. S. heáhrodor.

heáhheort, elatus animo, magnanimus Lye. Gr. 2, 652; 657. 'heáhheort heriges visa', superbus exercitus dux 4057. Vgl. 'hâtheort, furibundus' M. gl. 392. Ex. 290, 16.

heáhrodor (m.) = heáhheofon. dat. (under) heáhrodore 151.

heáhsetl (n.) thronus, sedes alta Gr. 2, 634. Gl. AA. Gl. Bv. sg. dat. "þonne he (nämlich Gott) ofer veoruda gehvylc vuldre scineð of his heáhsetle hlûtran lêge' Ex. 28, 9. 'cyning þrymlice of his heáhsetle hâlgum scineð vlitig vuldres gim' Ex. 232, 31. 'on heáhsetle, in a high station' Th. Ex. 337, 26. 'on heáhsetle heofones valdend' Ex. 35, 3. acc. (hâm ⁊) heáhsetl (heofena rices âgan) 33. 'ic tô vidan feore vyrce siðþan þin heáhsetl' Ps. 88, 26. 'þ he veorðlicne væstm gesêtte, þe of his innaþe âgenum cvome, ofer þin heáhsetl' Ps. 131, 12. S. hêhsetl.

heáhsteáp 2833. Gr. 2, 634. zu trennen in 'heáh steáp'. S. unten 'steáp, altus, excelsus' Gr. 1, 733. 3, 92. und vgl. 'heáhreced' A. 709.

heáhtreóv (f.) foedus magnum oder fidum. sg. acc. (vǽre hie þǽr fundon, hâlige) heáhtreóve 3317.

heáhþegnung (f.) eximium servitium, munus. pl. nom. 'heáhþegnunga hâliges gâstes' 3025. 'þegnung' ist sonst 'servitium, ministerium, Aufwartung, Pflege' 2436. A. 738. 744.; es bezeichnet indessen auch 'die Dienerschaft' z. B. 'þe in roderum up rice bevitigað þeodnes þryðgesteald ⁊ his þegnunga', qui gubernet domum Domini et ministros eius Ex. 22, 20. Es würde daher nicht unpassend sein, auch 'heáhþegnunga' l. c. (auf die zwei Säulen, die Feuer- und die Wolkensäule 'beámas tvêgen' bezogen) als „Diener des heiligen Geistes" zu fassen.

heáhþreá (? n.) summa poena, supplicium 3539. S. 'þreá' und vgl. heáh vitu Ps. 41, 8.

heáhþungen, probus, pius, illustris. ~ (ver) 3446. S. 'geþungen' unter 'geþingian'.

heal, **heall** gen. **healle** (f.) aula, domus, atrium Gr. 1, 642. I, 345; 346. 2, 31; 458. 3, 427. D. M. 75. Gl. AA. Gl. Bv. RW. 173. 'healle, palatium, triclinium' M. gl. 420. 'healle, cænaculi' M. gl. 437. gen. (innan) healle 4236. dat. (in) healle 4246. 'on his hâlgan healle, in aula sancta eius' Ps. 28, 3. 'on his þǽre hâlgan healle, in aula sancta eius' Ps. 95, 7. Vgl. 'þâ heallican, palatinas' M. gl. 425.

healdan, tenere, colere, observare, custodire, regere; possidere, servare, tractare, gerere Gr. 1, 895. I, 346; 347. R. Gr. §. 234. Gl. AA. Gl. Bv. — præs. sg. 2. '(treóv, seó þû við rodora veard rihte) healdest', foedus quod tu in coelorum dominum probe observas 2113. 'se þæt mǽre lif healdeð', qui custodit 948. 'þin âgen bearn frætva healdeð', opes tenebit, possidebit 2182. 'god, se þisne heán heofon healdeð ⁊ vealdeð', qui tenet, habitat et regit Ex. 423, 17. pl. 'vit þê friþe healdað ⁊ mundbyrde', pacem servamus 2522. pl. 3. (væter ryne) healdað, cursum tenent 159. præt. heóld, tenuit Gr. I, 372. pl. heóldon. sg. 3. (sveglbôsmas) heóld 9. (ǽhte) ~ 970. (êþelstôl) ~ 1124. ~ (yrfe) 1138. 1213. ~ (land ⁊ yrfe) 1162. ~ (leódgeard) 1219. ~ (þæt folc teala) 1227. (þæt earcebord) ~ 1399. ~ (â rice, êþeldreámas) 1601. ~ (hæleþa gestreón) 4183. coni. sg.

2. (þ þû wiþ valdend wære) heólde 3350. sg. 3. (âne âte ealles) heólde 4023. præt. pl. 3. heóldon (forð ryne eástreámas) 215. (englas forð heofonrices hêhþe) 319. (sibbe) ~ 1719. Neben 'heóld' erscheint 'heáld' 2990. inf. (hâlige vord) healdan 245. (helle) ~ 347. (his bebodu) ~ 523. (þâ sveartan helle) ~ 527. (his vord veorþim] vel) ~ 534. ~ (heofonrice) 729. ~ (hâlige þeávas) 1526. (mearce) ~, fines custodire 2129. S. haldan.

healdend (m.) sustentator, servator, salvator, protector; custos, dux, princeps Gl. AA. R. Gr. §. 118. sg. nom. (neorxnavonges hyrde] healdend 172. 'se healdend', dux 2155. (folces hyrde]) ~ 2309. 'hêr liþ sveorde geheáven, beheáfdod healdend ûre' Jud. 140, 1. 'se hâlga healdend] vealdend, engla fruma' A. 225. dat. 'ic hlâfordes hveorfan môte from þâm healdende, þe me hringas geaf' Ex. 402.

healf (f.) dimidium, divisio, pars, latus Gl. AA. Gl. Bv. Gl. Ul. 58. 'on þâ healfe, ex illa parte; on þâ sviþran healfe, dextrorsum; on ælce hvilce healfe, circum quaque' Gr. 3, 155. dat. 'on healfe gehvære' Ex. 212, 6. 'be healfe', in latere, ad latus Ex. 496, 25. acc. 'healfe partem, marginem' M. gl. 406. 'on hvilce healfe' quamnam in partem 1912. 'on ælce healfe' Ps. 16, 9. pl. gen. 'on healfa gehvâm', quâcunque in parte 3138. 'on healfa gehvâr' El. 547. 'on tvá ~' Ex. 110, 8. 'on þreó ~' Ex. 78, 3. 'on seofon ~' Ex. 59, 9. 'on ymb healfa gehvone', circumcirca Ex. 4, 31; 221, 18. acc. 'on tvâ healfe' 2049. II, 612. El. 1180.

heálîc, altus, excelsus; superbus, atrox. 'heálic lâr, præcipuum documentum' M. gl. 373. 'atrox' M. gl. 345. 'heálicere, præcelso' M. gl. 421. 'mid ~, excelsa' M. gl. 403. 'heálicum, in edito' M. gl. 343. 'mid ~, authentică' M. gl. 383. 'heálice, sælige, felix' M. gl. 383. 'heálicum, celsis' M. gl. 342. '~, summis' M. gl. 425. — 'spræc heálic vord viþ dryhten sinne' 294. — heálice, adv. Ps. 107, 4; 137, 6; 148, 13: âhafen heálice.

heals (m.) collum Gr. I, 346. 2, 264. 3, 402. Gl. Bv. sg. dat. (gehæfted be þâm) healse 384. 'beág hæfde on healse' Ex. 485, 10.

healsmægeð (f.) virgo adamata. 'gevit þû ferian nû hâm healsmægeð leóda idesa' 2149. Vgl. 'healsgebedda' unter 'gebedda', und Bv. 126. Gl. Bv. s. v. 'bed'. Richtiger scheint indessen heals = hals captivus zu setzen: 'hû þæt hælu bearn hals eft forgeaf, gefreóde] gefreoþade folc under volcnum' Ex. 37, 3.

heán, depressus, abiectus, humilis, contemptus, vilis, miser Gr. 1, 735. I, 368. Erl. 119. Haupt 3, 145. Gl. Bv. sg. nom. heán 863. 876. 915. 1589. 'heán] earm' II, 121; Ex. 129, 23. pl. nom. heáne 91. 'oft him feorran tô laman, liomseóce, lefe cvômon, healte, heorudreórige, hreófe] blinde, heáne, hygegeómre' El. 1216.

heánhyge 876. Es ist zu schreiben heán hygegeómor.

heáp (m.) cumulus, acervus, agger, collectio, multitudo hominum, caterva Gr. 1, 639. I, 368. 2, 49. Gl. AA. Gl. Bv. 'heápas, turmas' M. gl. 363. 'heápum turmis' M. gl. 348. sg. nom. (þeós earme) heáp II, 87. (þes dreórga) ~ II, 395. (þegna) ~ El. 548. (vlitig

veóroda) ~ A. 870. dat. (on) heápe 3121; Ex. 331, 32; 350, 26. (vigan on) ~ 3240. dat. heápum, cumulatim Gl. Bv. catervatim Gr. 3, 137. = heápmælum Gr. l. c. heápum tôhlôdon, turmatim disiecti sunt 1687. 'siendon ve heápum tôhvorfene', confertim dispersi sumus 3820. ~ 3171. A. 126. acc. (hâlige) heápas 3311; 3497.

heard, firmus, durus, severus, crudelis, audax, fortis Gr. 1, 733. 2, 62; 228. 3, 579. I, 346. Gl. AA. Gl. Bv. Gl. Ul. 61. sg. nom. (hunger se) hearda 1809. gen. heardes (hellevites) 303. heardre (hilde) El. 83. dat. 'heardum, dirâ' M. gl. 349. acc. heardne (handplegan) 2051. heard (gesvinc) 316. pl. nom. (hearmtânas) hearde 989. dat. heardum (vihtum) 1271. (veredum) ~ 1892. ~ (vordum) 2030. acc. hearde (niþas), duras poenas 38. compar. (þŷ) heardra 1320. superl. heardest Ex. 262, 28. 410, 20. — Gern steht ein Genitiv oder ein Dativ bei heard; so heisst es: 'viges heard' Bv. 1765. Gl. Bv. Gr. 2, 620. 'beadve heard', vundum heard', beides im Bv. Gr. 2, 563; 622. Gl. Bv. l. c. 'scûrum heard' Jud. 133, 40. Gl. Bv. Gr. l. c. = scûrheard Bv. 2059. Man füge noch hinzu: 'viges heard' Ex. 112, 22.

hearde (adv.) dure, severe u. s. f. Gr. 3, 102. ~ 743. 933. 994. 1856.

heardmôd, durus mente, immisericors Lye s. v. Gr. 2, 66. audax, fortis. pl. nom. (hæleþas) heardmôde 285. Vgl. heardheort Ps. 4, 3. Ex. 444, 6.

heardræd = heard, fortis, constans; Lye übersetzt das Wort, im Suppl., s. v. durch: 'arduis consiliis aptus'; allein 'ræden' verliert in der substantivischen Zusammensetzung seinen ursprünglichen Begriff und sinkt zu einer blossen Ableitungssilbe hinab (Gr. 2, 441; 515 Nota; 543); und mit 'ræd' in der adjectiv. Zusammensetzung mag es ähnlich gehen; 'ânræde, vehemens' gibt Grimm (Gr. 2, 953.), aus Beóvulf, mit der Bemerkung: „doch Beov. 116. 119. steht ânræd"; 'fæstræd, constans' kommt, ausser im Beóvulf, auch Ps. 134, 3. vor; 'unræd, inconsultus, vehemens' Bv. 3149., wenn die Lesart richtig ist; im Cædmon und in dem Cod. Exon. ist 'unræd' nur Subst. 'pravum consilium' z. B. Cædm. 30. 698. 1676. 1931. 3704. (Z. 979. steht: he þâ unræden folmum gefremede); Ex. 249, 31. 410, 6. Der dat. plur., adverbial gebraucht, Ex. 226, 9: 'unrædum, inconsulte'. — 'heardræd hyge' 2342. wird so viel sein wie: 'heardhycgende, fortis animo' Bv.

heárfce (n.) altum, magnum imperium. sg. acc. heárice 4188.

hearm (m.) malum, calumnia, dolor, damnum, calamitas, pernicies Gr. 2, 146. I, 346. Gl. AA. Gl. Bv. sg. nom. hearm (is gemacod) 751. gen. hearmes (svâ fela gespræc) 576. (gif þû vuht) ~ (gespræce) 657. 'ic vorn for þe vorde hæbbe sidra sorga ⁊ sârcvida, hearmes, gehŷred' Ex. 11, 15. dat. 'hearme, damno, discrimine' M. gl. 410. acc. hearm (þolian) 367. ~ (gerâd) 794. (viþ þone) ~ (gescylde) 3975. pl. nom. (syn tuncre) hearmas (gevrecene) 756. gen. hearma (svâ fela) 705. ~ (mæstne) 799. acc. hearmas (þoliaþ) 733. S. hermbealo.

hearmcvide, hearmcvyde (n.) maledictio, blasphemia Gr. 2, 460; 513. Gl. Bv. acc. (bêtan) hearmcvyde 621. 'þurh hearmcvide þrôvian edvitspræce' A. 79. pl. 3. (leáse hysptun) hearmcvidum Ex. 69, 15. Davon das Verbum 'hearmcvyddian' Ps. 118, 122: 'þæt me oferhydige æfre ne môtan hearmcvyddian, ne calumnientur mihi superbi'.

hearmloca (m.) carcer, claustrum; locus poenæ, claustrum damnosum Gr. 2, 460; 506. Gl. Bv. damnatorum claustrum Lye; dreimal mit 'under' verbunden: 'vræcstove under hearmlocan geföran' 91. 'he his magupegne under hearmlocan hælo âbeád' A. 95. 'siomode in sorgum seofon nihta fyrst under hearmlocan' El. 694.

hearmplega (m.) contentio; vgl. gûðplega. Gr. 2, 460; 513. sg. nom. ~ 1892.

hearmscearu (f.) supplicium Gr. 1, 641. 2, 460; 522. "hearmsceare, damni portio, vindicta, poena, supplicium, animandversio; Cæd. 11. 10: 19. 17: 20. 21. Hinc Francorum et Longobardorum vox 'hearmscare', mulctæ genus. Vide Spelm. Gloss." Lye. sg. nom. (sea heard) hearmscaru 430. dat. (tô) hearmsceare (habban) 826. acc. hearmsceare (habban) 778. S. 'folcscearu', und Gr. deutsche Rechtsalterthümer S. 681. über die 'harmiscara'.

hearmstæf (m.) calamitas, damnum; das zweite Wort der Zusammensetzung verliert häufig seine eigentliche Bedeutung und wirkt nur wie eine Ableitungsendung; vgl. z. B., ausser 'hearmstæf', endestæf, êþylstæf, edulstæf; s. v. invitstæf Ps. 54, 15. Gr. 2, 460; 525. Gl. Bv. Lye führt auf: 'hearmstafe, damnationis tabella, sententia'. Bosworth: 'hearmstaf, a writ of evil, a sentence'. Das Wort scheint indessen ein plurale tantum zu sein, in dem der sinnliche Begriff bereits verloren gegangen. pl. nom. hearmstafas (onvôcan) 936. acc. 'hý ligesearvum âhôfun hearmstafas' Ex. 115, 35.

hearmtân (m.) virga miseriæ, germen calamitatis Gr. 2, 460; 529. pl. nom. 'hrinon þearmtânas drihta bearnum', tetigerunt virgæ miseræ hominum filios 998., wo die Bemerkung nicht zu übersehen ist.

hearpe (f.) harpa, cithara; 'die rauschende vgl. κορύβας, κύρβας' Gr. 2, 184. I, 346. Gl. AA. Gl. Bv. sg. gen. hearpan hlŷn âvehte, citharæ sonum suscitavit 1075. 'ne magon þâm breahtme bŷman ne hornas, ne hearpan hlŷn' Ex. 207, 1. dat. 'hèriað hine mid hearpum] on þære tynstrengean hearpan' Ps. 32, 2.

hearra (m.) dominus, magister Gl. AA. sg. nom. hearra 288. 357. 515. 539. 761. gen. hearran 621. 654. 660. 754. 793. dat. hearran 285. 301. 338. 503. 650. 723. acc. hearran 263. 279. 294.

heáseld, heáhseld (n.) palatium, sedes alta, thronus. sg. acc. (cuman in þæt) heáseld 4239. 'ymb þæt hâlge heáhseld godes' Ex. 239, 11. pl. dat. 'for heáhseldum, gemôtstovum, pro rostris in edito stantes' M. gl. 378.

heávan, cædere, metere, desecare; interficere Gr. 1, 895. I, 368; 372. R. Gr. §. 234. præt. sg. 3. heóv II, 512.

heaþorinc (m.) vir egregius, nobilis; heros, miles Gr. 2, 460; 517. D. M. 204. Gl. AA. Gl. Bv. zu Vol. I. sg. gen. (hæþenes) heaþorinces

(heáfod) Jud. 136, 48. pl. nom. (hâre) heaþorincas 3170. 'stôpon heaþorincas, beornas, tô beadove' Jud. 137, 49.

heaþovelm (m.) belli impetus, fervor Gr. 2, 537. D. M. 204. ardor, ira. dat. 'burh oferbrægd blâcan lŷge, hâtan heaþovealme' A. 1542. sg. acc. 'vite þoliaŏ, hâtne heaþovelm' 323. pl. gen. 'Þ eóv in beorge bæl fornimeŏ, hâttôst heaþovelma, ⁊ eóver hrâ bryttaŏ lâcende lîg' El. 578.

heaþovylm, heaþuvylm = heaþovelm. Gr. 2, 460. æstus bellicus Gl. Bv. sg. dat. 'ac hie vorpene beóŏ of þâm heaþuvylme in helle grund torngeniŏlan' El. 1305. (vâron) heaþovylmas (heortan getenge) 3077.

hebban (hefan), tollere Gr. 1, 902. I, 334. 2, 346. R. Gr. §. 210. 226. 238. 253. Gl. Ul. 61. præt. pl. 3. heófon (gehygd), consilium inierunt II, 346. hôfon (herecyste hvite linde) 3230. ~ (hereþreátas), excierunt turmas 3503. ~ (hine up tô êŏle) II, 461. imper. 'hefe þû þîne handa, leva manum tuam' Ps. 73, 4. inf. hebban (herebŷman) 3028. ? gerund. tô hebbanne 3839. S. âhebban. Auch steht 'hebban' mit stefne, vord und dgl., oder auch mit Auslassung dieser Worte, elliptisch in der Bedeutung: 'vocem tollere, dicere, eloqui, significare'; 'hôf þâ hlûde stefne, þâ he spræc' 3205. 'bæd hôfe hâligu vord' 4060. 've hôfan' II, 155. S. heáfan.

hêdan, custodire, curare; asservare; observare, sibi cavere Gr. I, 361.; mit dem Genitiv verbunden. præt. sg. 3. 'ne hêdde he þæs heáfolan', 'nicht des Hauptes er hütete' Bv. 5390. Ettm. pl. 3. hêddon (herereáfes) 3512. Das Wort is verschieden von 'hŷdan, celare, operire' u. dgl. S. âhŷdan, gehŷdan; also heisst: 'ic me viŏ heóra hete hŷde' nicht: ich hüte mich, sondern ich verberge mich vor ihrem Hasse Ps. 54, 12. und; 'hi on hôlum hŷdaŏ hi', sie bergen sich in ihren Höhlen Ps. 103, 21.; ebenso: 'under hrusan hŷded' unter der Erde verborgen. Auch beim alts. huodian und ahd. huotan steht der Genitiv Gr. 4, 658. Schm. Gloss. Hêl. s. v. huodian, hôdian vihtes. Zu hêdan gehört das subst. n. 'hêdern, hêddern, cellarium' Gr. 2, 338.; zu hŷdan dagegen: 'hŷd, cutis, die Haut' Gr. I, 306. 'hŷdels, latibulum' Gr. 2, 334. S. unten hŷdig = hycgdig.

hefig, gravis, molestus; neuengl. 'heavy' Gl. AA. sg. nom. 'þæt væs torn vere hefig æt heortan' 976. pl. nom. (sint folcefirena) hefige 2404. superl. hefegâst (gevinna) Ps. 139, 9.

hefoncyning 655. = heofoncyning, w. m. s.

hefonfugol 3905. = heofonfugol, w. m. s.

hefonrîce 638. = heofonrîce, w. m. s.

hêh II, 709. hêhst = heáh, heáhst, w. m. s. unter 'heáh'.

hêhengel, heáhengel, heágengel (m.) archangelus, angelus summus. sg. nom. (Gabrihel, heofones) heágengel Ex. 13, 13. pl. nom. (hâlige) heáhenglas A. 885. 'þâs vord cveþaŏ þâm is Ceraphinnama: "hâlig is se hâlga heáhengla god, veóroda valdend! is þæs vuldres ful heofun ⁊ eorþe ⁊ eall heáhmægen tire getâcnod!" El.

750. heágengla (mægen) Ex. 63, 14. acc. hêhenglas II, 603. S. ængel, engel, engyl.

hêhfæder II, 657. = heáhfæder, w. m. s.

hêhseld = heáhseld, heáseld, w. m. s. sg. dat. (tô) hêhselde (hnigan) II, 209. acc. hêhseld (vyrcan) II, 374. (stondaš hæleš ymb) ~ II, 47. pl. gen. hêhselda (vyn) II, 43.

hêhsetl II, 221. = heáhsetl, w. m. s.

hêht; s. hâtan.

hêhš, heáhþu, hêlhþu, hêhþo (f.) altitudo, summitas; coelum. sg. dat. (hèredon on) hêhþo (dryhtna dryhten) A. 873. 'on hêhþo' A. 993. (hine god forstôd hâlig) of hêhþo A. 1145. acc. (heóldon heofonrices) hêhþe 320. Sehr häufig findet sich im Cod. Exon. der Dativ pl. mit einer præp.; z. B. in heáhþum, in coelis, ἐν ὑψίστοις Ex. 26, 8. 149, 27. = on heáhþum 31, 19. 54, 11. 167, 16. 276, 2. of heáhþum, de coelo 32, 6. 47, 24. 49, 21. 158, 17. 258, 10. Der acc. pl. scheint neutral gebraucht zu werden: 'heofona heáhþu gereccan', enarrare coelorum summitates Ex. 446, 33. 'heofona heáhþu gestigan' 451, 2., in welchen beiden Fällen 'heáhþu' auch acc. sg. sein könnte, von Thorpe aber nicht so genommen worden ist.

hel, hell (f.) inferna, erebus, tartarus; vielleicht auch mors und Dea mortis Gr. 1, 642. I, 333. 2, 422. 3, 354. D. M. 288. 760. Gl. AA. Gl. Bv. Gl. Ul. 58. Westergard stellt in seiner Abhandlung „on the connexion between Sanscrit and Icelandic" nicht ungeeignet Sanscr. 'kâla, Zeit, Tod, Todesgöttin und kâli, Todesgöttin' mit dem gleichdeutigen isl. Worte hel zusammen. nom. hel (nimeš vârleásra veórud) Ex. 98, 26. 'biš him hel bilocen, heofonrice âgiefen' Ex. 77, 21. 'þonne heofon ȝ hel hæleþa bearnum, fira feorum, fylde veorþeš' Ex. 97, 17. hell (ȝ hinnstš) 718. II, 70. gen. helle; mehrere der später als mit 'helle' zusammengesetzt aufgeführten Substantiven konnten hier verzeichnet werden. helle (þære hâtan) 361. ~ (gehliþo) 761. handþegen (helle) II, 486. dat. helle (tômiddes) 323. (on þisse) ~ 367. (hie tô) ~ (sculon) 729. (on þære sveartan) ~ 758. 2975. (in) helle (hâm staþeledon) II, 25. acc. (on þâ hâtan) hell 330. helle 318. (on) ~ (vearp) 304. (on) ~ (feóllon) 307. (on þâ sveartan) ~ 311. ~ (healdan) 347. (þâ sveartan) ~ (healdan) 526. (onfêng) ~ (ȝ hinnstš) 715. (ûs on) ~ (bedrâf) 743. (þâ sveartan) ~ 789. (hveorfan geond) helle II, 343.

helan, celare; latere Gr. 1, 897. I, 334. RW. 162. præs. sg. 1. (ic morþor) hele Ex. 12, 29. imperat. (þû him fæste) hel (sôþan spræce) 1830. 'ne hele se þe hæbbe holde lâre on sefan snyttro' A. 1165. inf. (þâ sceondo hleómagum) helan 1576. 'nû ic hit leng ne mæg helan' El. 702. part. præt. holen. 'dyrne biš lengest holen' Ex. 338, 16. Das præt. 'hæl, hælon' ist mir nicht vorgekommen; die schwache Form 'helede' steht Ps. 31, 5: 'min unriht ic nâ nê helede viš þe, iniustitias meas non operui'. Psalt. Spelm... 'ic behȳdde'.

heldoru (anom. f.) inferni ostium, ostium infernale Gr. 2, 421. S. 'duru' und 'helidoru, helledoru, helleduru'. sg. dat. (æt) heldore Ex. 135, 29. pl. gen. heldora (vegas) 379.

hêlend = hælend, w. m. s. gen. (bearn) hêlendes II, 86. dat. 'hêlende hêran' II, 54. d. i. 'hælende hŷran'.

helldoru = heldoru, w. m. s. sg. dat. 'is min feorh svylce tô helldore hylded geneahhe, vita mea in infernum appropinquavit' Ps. 87, 3. pl. acc. (hvearf him þurh þâ) helldora 445.

helledurn = helldoru. sg. nom. 'sie þâ þâra manna gehvâm behliden helle duru' El. 1230. dat. (æt) helleduru II, 98. (tô) ~ 722. acc. helleduru (forbræc) II, 468. 'geseah he helle duru hædre scinan' Ex. 462, 16. — helledoru. 've under helle doru sceoldon bidan' Ex. 464, 14. S. hearmloca.

helleflôr (f.) inferni atrium Gr. 2, 458. pl. acc. helleflôras II, 70., mit masculiner Endung. S. flôr.

hellegrund (m.) inferni abyssus. gen. helle grundes (gŷman) 345. dat. (in) helle grund II, 451. acc. (hâtne) hellegrund II, 457.

hellehæft (m.) 'ab inferno captus' Gl. Bv. etwa: captivus Tartareus oder proles Tartarea, incola inferni. pl. nom. (vêrige gâstas) hellehæftas II, 632. Vgl. A. 1342: 'ongan eft svâ ær cald geniðla helle hæftling hearmleóð galan'; und Ex. 257, 12: 'gâstgeniðla, helle hæftling'.

helleheáf (m.) planctus s. ululatus damnatorum Gr. 2, 458. pl. acc. helle heáfas 38. S. 'heáf'; und heóf Gr. 1, 639.

helleníð (m.) malitia infernalis. acc. helleníð (habban) 772.

hellescealc (m.) inferni famulus Gr. 2, 458; 522. pl. acc. hellescealcas II, 134.

hellevîte (n.) supplicium inferni Gr. 2, 458. D. M. 764. Dfnb 218. sg. gen. heardes (hellevites) 303. dat. 'helle vîte, tartari tormento' M. gl. 376. 'on deorce cvissusle, hellevite, in terra tartara' M. gl. 357.

hellgeþvin (? n.) 'inferni tormenta' Lye. acc. 'þ hie godes yrre habban sceoldon ⁊ hellegeþvin' 694.

hellsceaþa (m.) 'Tartareus hostis, diabolus' Lye. Gr. 2, 458; 523. D. M. 941. 'hellmiscreant' Gl. AA. nom. se hellsceaþa 692. helsceaþa Ex. 23, 5.

helltrega (m.) inferni tormentum s. dolor Gr. 2, 458. pl. dat. helltregum (vêrige) 73. S. tintrega und trega.

hellvara (m.) inferni incola; daneben besteht die femin. Form 'hellvaru pl. hellvara, Einwohnerschaft der Hölle' R. Gr. §. 104. Gl. AA. S. burhvaru, helvaru, und 'varu, complexus incolarum' Gr. 1, 641. pl. nom. (ealle) hellvara (hergað ⁊ lofiað) Ex. 466, 18. gen. hellverena (heáp) Ex. 46, 2. hellvarena (cyning) Ex. 261, 28; 268, 24. dat. hellvarum II, 696.

helm (m.) cassis, galea, operculum, protectio; überhaupt protector, princeps, imperator; auch corona, cacumen arboris; häufig wird Gott 'helm alvihta, gâsta helm, engla helm, hâligra helm' u. s. f. genannt. Gr. 1, 639. I, 334. 2, 146; 602, wo des Gebrauchs von 'helm' mit vorangehendem Genitive ausführlicher gedacht wird; 3, 445. Gl. AA.

Gl. Bv. Gl. Ul. 62. 'helm, corona' M. gl. 316. sg. nom. 'helm ælfvihta' 113. 'helm allvihta' 1285. 'helm alvihta' Ex. 17, 22. 25, 33. 'helm ælvihta' A. 118. 'gâsta helm' 2414. 'engla helm' 2745. 'hæleþa helm' II, 659. d. i. Christus. 'hâligra helm' Ex. 33, 21. 'heofonrices ~ Ex. 35, 30. 'heofona helm', Ex. 285, 30. 'vuldres ~' Ex. 29, 15. voc. 'eálâ duguþa ~' II, 165. (æþelinga) ~ 1852. 2139. 2650. 2715. (dryhtfolca) ~ Ex. 408, 24. (heriga) ~ El. 148. (veruda) ~ (byrnviggendra) El. 223. 'ful oft unc holt vrugon, vudubeáma helm' Ex. 496, 2. gen. 'helmes, cassidis' M. gl. 433. dat. 'helme, hamele, posticulo' M. gl. 331. 'helme, verticis, capitis' M. gl. 363. (lâc onsægde gâsta) helme 1787. '~ gedygled, biþeaht wel treóvum' Ex. 470, 10. acc. helm (þone micclan, veroda valdend) II, 253. (sunu meotudes âhêngon) ~ (vera) El. 475. 'þonne he gevyrceð tô vera hilde helm ôðþe hupseax', galeam vel pugionem Ex. 297, 6. 'þâ þû me gesealdest sveord ⁊ byrnan helm ⁊ heorosceorp', 'helm and martial vést' Th. Ex. 463, 20. pl. dat. helmum (þearfe) 1984. (heriges) ~ 3534. 'of liþevâcum helmum, lentis frondibus' M. gl. 350. 'helmum, frondibus' M. gl. 333. acc. 'lædden tô þære beorhtan byrig Bethuliam helmas ⁊ hupseax, hâre byrnan, gûðsceorp gumena' Jud. 141, 9. Helm ist auch nom. prop. Ex. 320, 15. Vgl. Wilhelm.

help (f.) auxilium Gl. AA. Gl. Bv. dat. 'helpe, auxilio' M. gl. 393. '~ suffragio' M. gl. 347; 364. 'væs him on helpe' 700. oder 'tô helpe' 3870; II, 441. 'ûs tô þâm hâlgan helpe gelêfað' II, 293. acc. help (geteóde) 3754. ~ (⁊ hâlo) II, 584. helpe (gefremede) A. 91. '~ sende þâs helpe' 518.

helpan, iuvare, adiuvare Gr. 1, 898. I, 334; 337. Gl. Bv. RW. 171. I. Gr. §. 242. Gl. Ul. 62.; wird mit dem Dativ oder Genitiv construirt. præt. sg. 3. coni. 'me þîn æ ânne hulpe' Ps. 118, 92. pret. pl. 2. ind. 'þonne ge hîyra hulpon', eos adiuvistis Ex. 83, 1. coni. 'earmra hulpen' Ex. 92, 2. imperat. (þurh hyldo) help 3611 und in der Parallelstelle Ex. 186, 1. ~ (mîn) Ps. 60, 1. (hreóncearigum) ~ Ex. 23, 11. inf. (ûs) helpan II, 99. (eóv) ~ II, 484. 'nû ic his helpan môt' Ex. 145, 4. part. pl. gen. helpendra 3411. ~ (leás) Ex. 86, 27. Vgl. 'halpende, prosperos' M. gl. 424. 'halpende cliþon, lâcedôm, medicinale, salutiferum cataplasma' M. gl. 370. 'halpende, hâlendlîc, salvatrix' M. gl. 362.

helpend (m.) adiutor, salvator, servator nom. (hæleþa) helpend, hominum Salvator 3920. 'helpend ⁊ hâlend' Ex. 252, 2. 'gehâle mec helpend gâsta' Ex. 432, 25. ~ (vera) Ex. 469, 3. acc. 'nafast æt gefeohte fâine helpend' Ps. 88, 36.

helvara, helvaru = **hellvara, hellvaru**, w. m. s. pl. nom. (hlôgan) helvaran Ex. 460, 22. gen. (hlæfdige) helvara Ex. 18, 20. ~ (berna) Ex. 437, 12. gen. helverena (cyning) Ex. 275, 3. (of) helvarena (hinderþeóstrum), 'ex inferno inferiori' Ps. 85, 12. (be) ~ (hafa) Ps. 140, 9. dat. helvarum II, 432. Ex. 136, 21. 460, 28.

hênþo, hênþu (f.) opprobrium, damnum, iniuria, poena, castigatio. sg. dat. 'hênþe, detrimento' M. gl. 395. acc. hênþo (þoliað) II, 4[illegible]

pl. nom. 'hènþa, damna rerum' M. gl. 391. dat. 'hveorfest of hènþum in gehyld godes' A. 117. 'ne scealt þû in hènþum â leng searo hæbbendra sâr þrôvian' A. 1467.

eó, ea; ii, eos; Letzteres für hie, hi; s. he.

eódæg, hodie. Gr. 3, 138. 139. I, 370; 371.; später 'igdæg' Gr. l. c. ~ 657.

eófan, plorare, lamentari, plangere, eloqui, dicere, significare. præs. sg. 3. 'græf deadum men hungre) heófeð Ex. 342, 30. S. heáfan, hebban.

eofen = heofon, w. m. s. Gr. 2, 156. 3, 393. Gl. Bv.

eofencyning = heofoncyning, w. m. s. dat. heofencyninge II, 184; 319.

eofendêma (m.) iudex coelestis, coeli gubernator II, 659.

eofenrîce II, 681. = heofonrîce, w. m. s.

eofenstol (m.) coeli thronus Gl. Bv. heofonstôl Gr. 2, 528; 462. pl. acc. (ofer) heofenstôlas 8.

eofentorht, heofontorht, coeli splendorem habens, ~ 3007. heofontorht A. 1270. Ex. 351, 1. = sveglitorht 28. II, 649. vuldortorht 119. 2763. 2868. Gr. 2, 552; 576. D. M. 662.

eofenþreát (m.) exercitus coelestis. pl. nom. (hâlige) heofenþreátas II, 223.

eofon, heofen (m. anom.) coelum Gr. 1, 577; 639; 647. I, 348; 349; 350. 2, 175; 462. 3, 393. R. Gr. §. 71. D. M. 661. 662. — Gl. AA. Gl. Bv., führen noch eine femin. Form 'heofene' auf. sg. nom. acc. heofon 85. 113. 473. 600. 733. 2183. 2975. gen. heofones, heofnes: heofones (valdend) 300; 670; 777. D. M. 19. ~ (god) 828. (heáhcyning) ~ 3925. ~ leóht II, 313. heofnes (vealdend) 260; 303. ~ (god) 813. ~ (ʒ eorþan) II, 56. dat. heofone, heofene, heofne: heofone 805. heofene II, 10. heofne 282. 338. 349. pl. nom. acc. heofonas, heofenas: heofonas Ps. 32, 5. Ex. 239, 25. 482, 24. heofenas Ps. 88, 4. 95, 11. 138, 6. 143, 6. gen. heofona, heofena, heofna: 254. 509. 1021. 1399. 2134. 2159. 2213. 2379. heofena 33. heofna (ealdor) II, 569. dat. heofonum, heofenum, heofnum: heofonum 161. 613. 1382. 3305. 3345. II, 152; 565; 567. heofenum 97. 240. 3848. heofnum 66. 78. 255. 257. 274. 306. 307. 530. 673. 909. 1589. 1669. 2535. II, 29; 43; 81; 588.

heofonbeácen (n.) signum coeleste Gr. 2, 462. ~ 3036. Ich verbinde jetzt, wie folgt: 'folc væs on sâlum, hlûd herges cyrm. heofon beácen âstâh æfena gehvâm, 'ad coelum ascendit signum (nämlich die Wolkensäule) quoquo vespere', im Gegensatz zu Z. 3027: þâ ic on morgen gefrægn' u. s. f.

heofonbearht, lucidus sicut coelum Gr. 2, 552; 556. D. M. 662. hâlig ʒ heofonbeorht 3859. und in der Parallelstelle Ex. 189, 7. 'hvît ʒ heofonbeorht' Ex. 63, 13. S. 'beorht' und 'rodorbeorht' 3887.

heofoncandel (n.) lampas coeli Gr. 2, 462; 500. Andr. und El. XXXVI. nom. heofoncandel (barn) 3044. ~ (blâc ofer lagoflêdas) A. 243. Es frägt sich, ob 'condel' nicht fem. ist. Ex. 349, 30. lesen wir den acc. sg. 'heofoncondelle'; und der pl. nom. 'heofoncondelle', auf 'sunne ʒ mônа' sich beziehend, Ex. 38, 17. Die Form 'condel'

scheint dem Cod. Exon. eigenthümlich: heofonlic condel 179, 20. vuldres condel Ex. 269, 23., von Juliana gesagt.

heofoncol (? n.) carbo de coelo cadens Gr. 2, 462. solis ardor. pl. dat. (hâtum) heofoncolum 3000.

heofoncyning (m.) coeli rector, Deus. nom. heofoncyning 460. gen. heofoncyninges 437. 471. 491. 502. 624. 644. 709. 765. 796. 840. 2911. dat. heofoncyninge 237. 662. 1310. 3339. II, 438.; auch der pl. gen. kommt vor: heofoncyninga hŷhst Ex. 451, 23. d. i. nichts mehr als „den höchsten Himmelskönig".

heofonfugol, heofonfugel (m.), wohl nur im Plural bräuchlich, coeli volucres Lye. Gr. 2, 462. pl. nom. 'of þân heofonfugelas healdaŏ eardas, super ea volucres coeli habitabunt' Ps. 103, 11. heofonfuglas (þâ þe lâcende geond lyft faraŏ) Ex. 194, 23. gen. (brûcaŏ) heofonfugla 201. ~ 1510. S. fugol.

heofonheâh, ad coelum pertingens Lye; altissimus Gr. 2, 552. acc. heofonheánne (beám) 4071.

heofonrîce (n.) coeli regnum Gr. 2, 462; 613. Gl. AA. nom. heofonrîce 791. gen. heofonrîces 320. 629. 692. 749. 1358. 1479. 1738. 2067. dat. heofonrîce 357. 361. 518. 736. 738. 745. II, 564. acc. heofonrice 606. 729.

heofonsteorra (m.) coeli stella; gewöhnlich im Plural gebraucht. pl. nom. heofonsteorran 3839. 3889. El. 1113. Ex. 64, 27. 187, 28.

heofontimber (n.) structura coelestis, sedes coelestis Gr. 2, 462; 529. sg. nom. hyhtlic (heofontimber) 146. S. getimbre.

heofontungol (n.) coeli sidus, Phoebus, sol Lye; D. M. 663. heofontungel, sidus Gr. 2, 432; 462; heofontungl Gr. 2, 531. pl. nom. heofontungol: 'hâlge gimmas, hædre heofontungol, sunne ȝ mônā' Ex. 43, 23. dat. heofontungium 4018. (under) ~ Ex. 199, 28.

heofonveard (m.) coeli custos, Deus Gr. 2, 462; 534; 613. gen. heofonveardes (gâst) 120. ~ (gehât) 1790.

heolfor, heolfer (n.) virus, tabum Gl. Bv. sg. dat. (holm) heolfre (spâw) 3378. (væs seó hævene lyft) ~ (geblanden) 3405. 'blôd ŷþum vealh hât of heolfre' A. 1242. 'blôd-lîfrum svealg hâtan heolfre' A. 1278. Hiervon: 'heolfrig, sanguine pollutus, cruentatus' Jud. 135, 16. 140, 55.

heolstersceado (m.) Chaos, tenebræ Lye. Gr. 2, 519. nom. ~ 103.

heolstor, heolster (n.) tenebræ; latebra, antrum, caverna. Gr. 2, 124. I, 370. Gl. AA. Gl. Bv. 'heolster, latebrum' M. gl. 398. 'heolstre, digelnysse, latibulo' M. gl. 399. 'heolstrum, latebris' M. gl. 417. 'on heolstrige, in latebrosum' M. gl. 398. sg. gen. (nâgan ve) þæs heolstres II, 101. dat. (hŷddon hie on) heolstre 857. A. 243. ~ behŷded El. 1082; Ex. 227, 4. ~ (bihelmad) Ex. 257, 2. ~ (gehŷded) Ex. 470, 9. pl. nom. heolstor 3044., wo es in Apposition steht zu 'nihtscûvan'. sg. oder pl. acc. heolstor (besceâf) A. 1192. pl. dat. 'sume þâ vuniaŏ .. hâmas on heolstrum', in cavernis Ex. 107, 5. M. gl. 391. Auch ein adi. 'heolster' ist im Gebrauch: 'in þâm heolstran hâm' Jud. 134, 61. 'heolstrum, cavernosis' M. gl. 348.

eom, illis, iis Gr. I, 348; 353.; für 'him'. S. he. heom II, 22. Ps. 26, 14. 27, 5. 6. 53, 3. 54, 9. 57, 4. und sonst öfter. 'heom sylfum, sibique' M. gl. 350.

eonaħ, heonane, heonon, heonone, hinc, abhinc Gl. AA. Gl. Bv. 'heonan, istinc' M. gl. 402. heonane 791. Gr. I, 348. heonon 473. 662. 1198. 2273. Gr. 3, 179. heonone 828.

eononveard, retrorsum, retroversum cedens Bosw. App. holm væs heononveard, mare retrocessit, resedit 1426.

eóra = **hiera**, eorum, earum; ipsorum, ipsarum. Gr. I, 351; 352. R. Gr. §. 144. M. gl. 332. s. he, heó. — heóra 621. 683. 765. 781. 842. 1202. 1204. 1541. 1579. 1650. 1668. 1846. 1873. 1874. 1887. 1905. 2412. 2602. II, 66.

ieorot, **heort** (m.) cervus, neuengl. hart Gr. 1, 349. 639. I, 348. 2, 220. 3, 326. Gl. AA. pl. gen. heorta (hlŷpum), cervi saltibus, saliens ut cervus 4091. Hilda, die Aebtissin von Streonesalh, dem Kloster, in welchem Cædmon lebte, hatte früher dem Kloster Heorteá (eigentlich 'cervi aqua') heute Hartlepool in Durham vorgestanden.

ieorte (f.) cor Gr. 1, 646. I, 348; 373. 2, 421. 3, 399; 553. Gl. AA. Gl. Bv. Gl. Ul. 57. M. gl. 318. sg. nom. heorte 713. dat (bi) heortan 527. (ymb) ~ 353. 756. (æt) ~ 632. 721. 823. 977. (tó) ~ 933. (of) ~ 2270. acc. heortan 1563. 2342. 4087. pl. nom. heortan 3912.

ieorogrim, **heorugrim**, atrox, ferus, sævus Gr. 1, 640. Erl. 95; 120.; 'heoru (m.) ensis, cardo' Gr. 1, 640. Gl. Bv. = heoro Ex. 346, 10. pl. nom. (hettend) heorogrimme A. 31. (hettend) heorugrimme El. 119. pl. gen. heorugrimra 3825. Das Wort 'heoro' schliesst übrigens, in vielen Zusammensetzungen, nur den Begriff des Feindlichen, Kriegerischen, Gewaltigen und Grossen in sich, wie in heorogrim Ex. 93, 10. 98, 25. 161, 1. 186, 29. heorogîfre Ex. 60, 29. 276, 16. 277, 25. heorugîfre Ex. 65, 25. heorugrædig A. 79. heorovord Ex. 305, 7. heorosceorp Ex. 463, 20. heorucumbul Ex. 107.; während in anderen die Bedeutung 'ensis, gladius' haftet: 'heorudolg, vulnus gladio factum' A. 942. 'heorudreórig, gladio cruentatus' El. 1215 Ex. 212, 28. 'heorusveng, gládii ictus' A. 952.

ieorðverod (n.) 'focarius coetus, familia, stirps, cognatio' Lye. heorðveorod, turma domestica Gl. Bv. heorðverud Ex. 352, 1. vasalli, clientela Gl. AA. sg. nom. (hyhtlic) heorðverod 1599; 2070. acc. heorðverod 2034.

ieóv; s. heávan.

iêr, hic, ἐνταῦθα Gr. 3, 192. 'hoc tempore v. anno' Gl. Bv. hêr 675. 732. 748. 752. 808. 864. 932. 1134. 1141.

iêran, audire, obedire; nur im zweiten Theile Cædmon's für 'hŷran'; wird mit dem dat. construirt und ist nicht zu verwechseln mit 'herian' w. m. s. inf. (hælende) hêran II, 54; 306; 597; 646. (heofencyninge) ~ II, 184; 319. (hâlgan gode) ~ II, 235.

iêrbûende, terricolæ; konnte auch getrennt geschrieben werden. pl. gen. (hêrbûendra) ærest 1075. S. eorðbûend, foldbûend.

here, herge (m.) multitudo, turma, exercitus Gr. 1, 640. 3, 472: 493. I, 333. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. here 2484. 3176. gen. herges (cræftum) 2121. ~ (mægne) 2448. dat. herge 51. 2002. acc. (láðvendne) here 68. pl. nom. hergas 2067. 2975. gen. (hettendra) hergâ 2104. herega (gerædum) 4216. dat. hergum 3205. S. herige. Die Form 'here' scheint nur dem nom. und acc. sg. zu Grunde zu liegen; die übrigen Flexionsformen weisen auf einen nom. herg oder herge, welcher der Bedeutung 'simulacrum, idolum' verblieben ist; s. unter. Nach Bosw. App. führt Somner einen nom. 'herghe' auf; der gen. dat. heres, here ist später.

herebleáþe, so scheint Grimm zu lesen für 'here bleáþe' 3382. Gr. I. 368. heisst es: 'bleáþe, timidus C. 206, 17., wo herebleáþe einem alt. heriplôdi entsprechen würde, in exercitu fugax'. Thorpe bemerkt zu here bleáþe: „probably a provincial variation, or an error for bliðe", und übersetzt das Wort durch 'gladly'; offenbar irrig. Es ist bleáþe zu verbinden mit 'here' und dies, als Collectivum, mit 'voldon' zu nehmen: voluerunt exercitus timidi domum reverti. bleaþe ist oben, nach blâvan (S. 27.) nachzutragen.

herebŷme (f.) classicum Gr. 2, 459. acc. (hebban) herebŷman, classicum canere 3028.

herecist, herecyst (f.) manus delecta, cohors, turma Gr. 2, 459; 501. sg. acc. hereciste 3106. 3186. ? pl. nom. herecyste 3230.

heredon; s. hergan, herian.

herefugol (m.) avis exercitum sequens, vultur, corvus Gr. Erl. XXVI. Gr. 2, 459. pl. nom. herefugolas (hilde grædige) 3091.

heremæcg (m.) 'principalis homo' Lye s. v.; dux. Gr. 2, 459. pl. acc. (hæðne) heremæcgas 2477.

herepað (m.) via militaris, publica; via Gl. AA. sg. acc. (visode him) herepað (tô þære byrig) 3556.

herereáf (n.) spolia, præda. Gr. 2, 459; 515. Gl. AA. sg. nom. (heolfrig) herereáf Jud. 140, 55. gen. herereáfes 3512. pl. acc. 'herereáf, prædas' M. gl. 370.

herestræt (f.) =herepað Gr. 2, 459; 528. pl. nom. (hâsve) herestræta 3213. 'ne me herestræta ofer cald væter cûþe sindon' A. 200.

hereteám (n.) 'exercitus conductio. Sæpius tamen intelligitur de prædatoriæ catervæ conductione. It. Spolia, manubiæ' Lye s. v. Gr. 2, 459. 'conductio exercitus, copiæ, Heerzug' Erl. 135. sg. nom. (heardlic) hereteám A. 1551. gen. 'þæs hereteámes ealles teáma sceat Abraham sealde godes bisceope' 2115. dat. hereteáme 2156.

heretŷma, heretêma (m.) dux, imperator Gr. 2, 459. = heretoga Erl. 133. sg. nom. se heretŷma 4120. dat. 'he Rômvara in rice vearð âhafen hildfruma tô heretêman' El. 10.

herevîc (n.) vicus militaris, statio, castra, præsidium Lye s. v. Gr. 2, 459. pl. dat. hereviçum (nêh) 2045.

herevîsa (m.) exercitus dux Gr. I, 365. 2, 459; 536. Gl. Bv. RW. 39. sg. dat. herevisan 3252. S. herevôsa, und vgl. Ariovist.

herevôp (f.) exercitus clamor. pl. gen. herevôpa (mæst lâþe cyrmdon) 3389., wenn nicht getrennt zu lesen ist: here vôpa.

herevôsa (m.) = herevîsa Gr. 2, 536. I, 365. sg. gen. herevôsan (hige) 4146. pl. nom. herevôsan 85.

herevulf (m.) lupus belli Gr. 2, 459; 421; 537. pl. nom. (hâre) herevulfas 3110. gen. herevulfa (stð) 2010. S. hildevulf.

hereþreât (m.) cohors, turma Gr. 2, 459. sg. dat. hereþreáte 3051. pl. acc. hereþreátas 3503.

herg, hearg (m.) idolum; fanum Gl. Bv. Gr. 2, 297. 3, 428. D. M. 59. 72. Gr. D. Spr. 45. hearh Gr. I, 346.; auch herge, herige und herga gen. hergan; vgl. 'herga, hergana, sacellorum' M. gl. 369. 'herga, simulacrorum, idolorum' M. gl. 361. sg. acc. hergan 3724., wenn Thorpe's Verbesserung zu halten ist. pl. nom. acc. hergas Ex. 30, 28. dat. 'ic ne clypige tô heóra godum, ne tô heargum ne gebidde mid mîne mûþe' Ps. 15, 4. Vgl. noch 'herige, herge, deofelgeld, delubro' M. gl. 406. und herige s. v.

hêrgan, hêrgean, hêrian, laudare, celebrare, adorare Gr. 1, 907. I, 333. Gl. Bv. RW. 179. præs. pl. 3. hergaþ 3893. hêrigaþ 3475. 3905. 3911. II, 47; 223; 657; 662. hêrige 3889. 3895. coni. pl. 1. hêrigen 2. præt. sg. 3. hêrede II, 161. pl. 3. heredon 15. (vordum) ~ 1849. (hlûde stefne drihten) ~ 3504. inf. hêrian Ps. 73, 20. hêrgan Ex. 4, 8. 298, 30. u. s. f. Gerund. tô hêrianne Ps. 47, 1. part. præs. hêrgende (væs) 3852; Ex. 188, 22. pl. gen. (god) hêrgendra Ex. 243, 6.

herian, hergian, 'vastare, spoliare, prædas agere' Lye s. v. Præt. sg. 3. (hof) hergode 1375. inf. herian, ? vexare 2232.

herige (m.) turma, cohors, exercitus = here M. gl. 333. Gl. AA. sg. gen. heriges 3436. 3534. dat. herige 4227., wenn nicht das Wort hier zu 'herige, idolum 'zu ziehen ist.' ôðþæt hie becômon ût of þâm herige' Jud. 135, 27. pl. gen. herigea (mæste) A. 1501. acc. 'herigeas þreáde' A. 1687. übersetzt Grimm in den Erl. S. 13. durch 'turmas bellatorum corripuit'; der Zusammenhang rechtfertigt indessen diese Uebertragung nicht. S. das folg. Wort.

herige = herg, herge, simulacrum, idolum. sg. dat. (onhnigon tô þâm) herige, se inclinarunt idolo, inclinato corpore coluerunt idolum 3699. ? 3710. pl. acc. se hâlga herigeas þreáde, sanctus idola increpavit A. 1687. Vgl. 'hvæt þû mec þreádes', cur me castigavisti? Ex. 275, 7. 'þû oferhydige ealle þreádest, increpasti superbos' Ps. 118, 21.

hermbealo (n.) malum noxium. sg. gen. hermbealoves (gâst), spiritus maxime noxiosus II, 684. = bealoves gâst II, 720. S. bealo. 'herm' steht für 'hearm', wie A. 671: 'huscvorde ongan ealdorsacerd herme hyspan'.

herra (m.) = hearra, dominus, herus. sg. nom. (voc.) herra (se gôda) 676. gen. (selfes stôl) herran (þînes) 564. (on mînes) ~ (hete) 816. (heóra) ~ (hete) 765. dat. (incrum) herran 576. ~ (minum)

583. acc. herran (þinne) 3911. S. hierra. Auch steht 'hêrra' für 'heára', altior, excelsior; z. B. Ex. 199, 20: 'is þæt torhte load tvelfum hêrra, folde, fæðmrimes, þonne ænig þára beorga'.

hêt, hête, hêton; s. hâtan.

hete (m.) odium Gr. I, 333. Erl. 98., wo bemerkt und nachgewiesen wird, dass 'hete' sich gern mit andern Substantiven bindet; Gl. AA. Gl. Bv. dat. (mid hearran) hete 754. (se væs on) hete 644. acc. (godes him ondrêdon) hete 765. (ic fleáh hlæfdigan) ~ 2267. (þû me forlæred hæfst on mines harran) ~ 816.

hetespræc (f.) calumnia, oratio malitiosa. acc. (sôhte) hetespræce 263.

hettend (m.) und hettende gen. hettendra, zu hatian, hettan gehörig, Gl. Bv. s. v. 'hatian', Erl. 95. inimici. hettend 2006. 3138. A. 31. 'þêr him hettende oft gescôdan', ubi inimici sæpe eos oppresserunt Ex. 228, 21. gen. hettendra (herga þrymmas gebræc), hostilium exercituum turmas confregit 2104. 'viô hettendra hilde vôman', contra hostium pugnæ tumultum Ex. 282, 14.

hî, hie, hîg; s. he; hi II, 363; 380; 384; 452; 537.

hicgan; s. hycgan.

hider, huc Gr. I, 336. 3, 179. Gl. Bv. 'hider ℑ þideres, hinc et inde' M. gl. 352. 'hider ℑ þider, ultro, citroque' M. gl. 415. 'he his spræce hider on þâs eorþan sendeð' Ps. 174, 4. 'þ sló ceaster hider âseted vyrþe' A. 208. hider (gefêred) 494. ~ (bringað) 506. ~ (sendeð) 552.

hieran = hŷran, audire, obedire Gr. I, 373. præt. sg. 2. (þû þâm ne) hierde, ei non obedivisti 794. S. hŷran.

hierra = hearra, herra. sg. gen. hierran (hyldo) 629.

hige, hyge (m.) mens, animus Gr. I, 338. Gl. AA. nom. hige 274. ongan his hige hveorfan, animus eius se vertere incepit 703. dat. æt his hige findan, animum inducere 266. (on) ~ 673. 2332. ~ 2361. hige (þryþe væg) animo, mente contumeliam agitavit 2232. acc (vâcran) hige, animum imbecilliorem 587.

higecræft (m.) animi vis, facultas; scientia, prudentia. dat. 'handa me þine holde gevorhton ℑ gehivedan mid higecræfte', formaverunt sapienter, cum prudentia Ps. 118, 73. acc. higecræft (heáne), consilium grave 3616.

higefrôd, animo prudens, sapiens Lye. (hâlig ℑ) higefrôd 1947.

higerôf, animo insignis, magnanimus Gl. AA. (hæleð) higerôfe 1703.

higesorh (f.) animi cura, sollicitudo, anxietas = cearsorh, w. m. s.; gen. higesorge. pl. nom. (him) higesorga (burnon on breóstum) 773.

higeteóna (m.) animi iniuria, calumnia. acc. higeteónan (spræc) 2255.

higeþancol, higeþoncol, animo providus, cautus, cogitabundus Lye. Gl. Bv. v. þencean; wohl auch 'constans, animo firmatus' = þancolmôd 1699. Jud. 136, 35: 'þâ seó gleáve hêt hyre þinenne þancolmôde þæs herevæþan heáfod onvriþan'. S. þancolmôd s. v. und 'þoncmôd memor' Ex. 457, 19. — pl. (hearde ℑ) higeþancle 3612.

hiht, hyht (f.) spes Gl. AA. exspectatio, gaudium, exsultatio. dat. (tô) hihte (âgan), exspectare II, 177. (tô) ~ (habban), in gaudio habere II, 644. acc. hiht 3334. 'ealle þâ þe hiht on hine habbaþ', omnes, qui spem collocant in eo Ps. 129, 7. 'ic hiht on þe hæbbe', spero in te Ps. 143, 3. 'his hiht on God hæfde' Ps. 145, 4.

hihtful, plenus spei Gr. 2, 560. gaudii plenus, iucundus Lye. sg. acc. hihtfulne (hâm) 943.

hihtleás, gaudio vacuus, diffidens Lye. Gr. 2, 566. exspes, spe carens. sg. acc. hihtleásne (hleahtor) 2381.

hihtlîc, Jætus, iucundus Lye hihtlic (heorðverod) 2070. compar. hihtlicran (hâmes brûcan) II, 139.

hild (f.) bellum, pugna Gr. 1, 642. I, 336. 2, 227; 499. D. M. 393. Gl. AA. Gl. Bv. sg. gen. hilde (grædige) 3091. dat. (æt) hilde 2143. acc. hilde (grêtton) 3110. ~ (onþeón), pugnam inire 3170. ~ (gesceádan) 3433.

hild 3497. = **hyld**, w. m. s.

hildecalla (m.) vir bellicus, militaris Lye. heros Gr. 2, 461. 'der Rufer im Streit' Leo. sg. nom. (âhleóp) hildecalla 3181.

hildespell (n.) belli fama s. nuncius = gûðspell, w. m. s. dat. hildespelle hrêðdon, superbierunt belli famâ 3502.

hildesvêg (m.) belli tumultus s. fragor, sonitus. nom. (vigcyrm micel, hlûd) hildesvêg 1986. = hildevôma A. 218. Ex. 282, 15. D. M. 131.

hildevulf (m.) belli lupus; miles acer Gr. 2, 461; 462; 537. pl. nom. hildevulfas 2045.

hildþræc, hildeþræc (f.) belli impetus = gûðþræc, w. m. s. Gr. 2, 461. dat. hildþræce (onsittan), belli impetu affligi 2151.

him, hine; s. he.

hîna (m.) domesticus; servus, famulus, wahrscheinlich zu 'hige, higu = hiv, familia' gehörig. Gr. I, 371. sg. nom. (gehwilcne þe his) hina (væs) 2365. S. hîred.

hinsîð, himsîð (m.) abitus, decessus, mors Gr. 2, 757. Gl. Bv. nom. (hell]) hinnsið 718. 'ræst væs âcôlad, heard væs hinsið' Ex. 459, 29. dat. (hearde gehæfted in helle bryne, æfter) hinsiþe Jud. 134, 53. acc. hinsið II, 457., wo vielleicht 'hinsiðgrŷre, mortis terrorem' zu verbinden ist; s. indessen 'grŷre'. 'helle] hinnsið' 715. 'ic sviþe ne þearf hinsið behlehhan', mortem ridere Ex. 183, 22. 'hinsið þonne môdor bimurneð', tunc mortem eius mater lugebit Ex. 328, 7. hinsið ist = hingong Ex. 86, 24; 95, 10; 150, 24.

hió, hióra, hire, his, hit; s. he.

hiovbeorht, hivbeorht, forma splendidus Gr. 2, 566. (hvît]) hiovbeorht 266; dieselbe Verbindung El. 73., wozu Gr. Erl. 143. die Bemerkung macht: 'hivbeorht facie, specie lucidus = vlitebeorht, hiv species'. S. hiv.

hirde; s. hyrde.

hîrêd (m.) familia, conventus Gr. 1, 644. 2, 516. Gl. AA. sg. nom. hîred II, 378; 594. hîrêde II, 424. 'in hîrêde, gepeódnesse, clientela, societate' M. gl. 387. acc. hîrêd 2304. he geheóld hîrêd heofona, tenuit, rexit conventum coelestem II, 350. '~, familiam' M. gl. 348. 'âlæt þin folc ⁊ þæt hûs ⁊ þone hîrêd þines leásan fæder' Ps. 44, 12. ? pl. acc. 'hîrêd, patres familias' M. gl. 400.

hîva (m.) familiaris, domesticus; nur im pl. hîvan, die Hausgenossen. Gl. AA. Vgl. sinhîvan 775. 786. 955. nom. hîvan 2774. dat. (mid) hîvum 1340. 1856. 2616. 'hîv familia' ist zu unterscheiden von 'hiv, forma'.

hladan, onerare, congerere, exstruere, haurire. Gr. 1, 896. pl. 1. 'swâ we veorcum hlôdun', ? quemadmodum operibus meriti sumus Ex. 49, 12. præt. pl. 3. 'hyra vicg hlôdan', equos suos onerabant Ex. 404, 19. inf. (âd) hladan, rogum exstruere. 2895. Vgl. 'mid hlædele, antliâ' M. gl. 341.

hlæder gen. hlædre (f.) scala. sg. acc. hlædre (râ̂rdon), scalam erigebant 1669. 'ûs tô roderum ûp hlædre râ̂rde' Ex. 437, 11.

hlæfdige (f.) hera, domina; regina Gr. 1, 646. I, 359. Gl. AA. hlâfdige Gr. 2, 405. Bergm. 426. sg. nom. (voc.) hlæfdige El. 401. 655. Ex. 18, 15. 274, 27. gen. hlæfdigan 2267. 'swâ eágan gâð earmere þeóvenan, þonne heó on hire hlæfdigean handa lôcað' Ps. 122, 3.

hlæst (m.) onus, onus navis, Ladung Gr. 2, 10; 200. Gl. Bv. Gl. AA. Kemble bezeichnet das Wort als neutrum. sg. nom. (holmes) hlæst oceani proventus 1510. dat. hlæste 1417.

hlâf (m.) panis Gr. 3, 461. I, 358. sg. gen. hlâfes (vist), panis victus victus A. 21; 312. 'vurdon menn vædlan hlâfes', pane carentes Ps. 104, 14. acc. hlâf 932. El. 612. pl. acc. hlâfas (vyrcan), panes comparare II, 674. 'me vêran mîne teáras for hlâfas, fuerunt mihi lacrymæ meæ panes' Ps. 41, 3.

hlâford (m.) dominus, herus Gr. 1, 639. 2, 339; 405. Gl. AA. Dfnb. 190. sg. nom. hlâford 4192. dat. hlâforde 2743. acc. hlâford 2307. 'hlâford eallna engla ⁊ elda', dominum omnium angelorum et hominum El. 475. pl. dat. hlâfordum 2289.

hleahtor (m.) risus, irrîsio Gr. I, 337; 347. 2, 141. Gl. Bv. nom. hleahtor (væs grŷrelic) Ex. 415, 27. dat. hleahtre Ex. 46, 19. 'ic þâ rôde ne þearf hleahtre herigean', irridere, ludibrio habere El. 919. 'þû ûs gesêttest tô hleahtre' Ps. 43, 15. acc. (âhôf) hleahtor 2381. '~ âlegdon', risum deposuerunt Ex. 116, 1. 'fore ~ vera', ad oblectamentum hominum Ex. 307, 10.

hleahtorsmiđ (m.) risus excitator Gr. 2, 523; 524. Erl. 99.; 'wie wir noch sagen Lügenschmied' Gr. l. c. Vgl. vîgsmiđ, bellator 2697. Ex. 314, 14. pl. dat. hleahtorsmiþum 2972.

hlence, fortis, acer, superbus. pl. acc. hlencan 3147. S. vælhlencan 3105. S. Gr. Erl. 139., und vgl. vlænc.

hleó (m.) umbraculum, protectio, asylum, refugium; protector Gr. I, 370. 2, 602. R. Gr. §. 103. Gl. Bv. Gl. AA.; von Kemble als masc. von Thorpe als fragliches fem. aufgeführt; das Wort hat gern eine

Genitiv vor sich und wird häufig von Personen gebraucht, besonders in der Anrede. nom. (ves earmra) hleó, sis miserorum protector 4104. (dægscealdes) ~, nubis umbraculum 3008. (duguþa) hleó Ex. 165, 26. nom. voc. (vigendra) hleó A. 506; 1450; 1672. Ex. 25, 31. (vigena) ~ El. 150. (æþelinga) ~ El. 99. (beorna) Ex. 258, 28. (eorla) ~ 1074. (freónda) ~ Ex. 162, 33. (gâsta) ~ Ex. 245, 23. dat. þâra þe forhealdene of hleó sende, damnatos, quos ex asylo dimiserat i. e. in exilium miserat 102. Formelhaft ist der Ausdruck 'tô hleó ȝ hrôþre', in refugium et solamen Ex. 73, 29; A. 111. (under vealla) hleó 4208. (under hrôfes) ~ Ex. 409, 22. (under svegles) ~ Ex. 38, 13; 224, 11. (holtes) ~ 837. Ex. 227, 26. S. hleóv.

hleómæg gen. hleómæges und hleómæg gen. hleómages (m.) consanguineus, germanus; hospes Gr. 2, 462; 509. gen. hleómæges (siδ), fratris germani iter 1004. pl. gen. hleómæga Ex. 307, 18. hleómaga (þeóv), consanguineorum servus 1589. dat. hleómagum 1550. 1576.

hleónian, inclinare, incumbere, recumbere Lye s. v.; impendere Gl. Bv. Præs. sg. 3. 'þâ þe him godes egsa hleónaδ ofer heafdum', illi, quorum cervicibus metus Dei impendet Ex. 106, 20. 'nê þær hleónaδ on unsmeþes viht' Ex. 199, 14. præt. sg. 3. hleónade (viδ handa), recubuit in manu II, 433. inf. hleónian. 'δδ ȝ he færinga fyrgenbeámas ofer hârne stân hleónian funde' Beóv. 2830. hleónian = hlŷnian. Das Subst. 'hleónaδ, mansio, statio' ist bisher nur aus Ex. 117, 10. bekannt, wo die Worte lauten: 'ic me ânum hêr eáþe getimbre hûs ȝ hleónaδ', domum et domicilium.

hleór (n.) maxilla, gena, vultus, facies Gr. I, 370; 373. 3, 401. Erl. 163. Gl. Bv. Dfnb. 242. sg. nom. (heáfod hearmslege) hleór (geþolade) Ex. 88, 5. acc. (legde) hleór (on eorþan), inclinavit faciem ad terram, i. e. precatus est Deum 2331. Die Ausdrücke 'svâtig hleór' 931. und 'teárig hleór' 2268. werden zu betrachten sein wie deávigfeþer (s. d.), urigfeþer, und könnten am besten zu einem Worte verbunden werden: 'svâtighleór', qui faciem habet sudantem, was dem Sinne der Stelle zusagt: du sollst im Schweisse deines Angesichts dein Brod essen. Aehnlich hiesse dann 'teárighleór', faciem habens lacrimis offusam. S. svâtig und teárig. — 'hleór onhylde', faciem inclinabat i. e. precabatur El. 1099.; vollständig ist die Redensart Ex. 122, 13. erhalten: 'gesynta bæd sâvla gehvylcre, þonne he tô eorþan, on þâm ânade, hleór onhylde'.

hleorlora 1947. ein dunkles, höchst wahrscheinlich entstelltes Wort. Was die Wörterbücher angeben, ist Folgendes: 'hleor, frater, socius, consors: homo. hleorlora, hominum iactura' Lye. hleor. pro 'hominum iactura' lege 'homo discens; discipulus' Lye Suppl. Mann., dem Bosworth gefolgt ist. hleor die Bedeutung von 'homo' zu geben, ist durchaus willkürlich. Möglicherweise ist zu lesen 'hleoþrlora, qui oracula discit, ea audit, iis paret', worin sich eine Beziehung auf Abraham's Gehorsam (he freán hŷrde) finden liesse.

hleóv = hleó, umbraculum, protectio; wohl nicht verschieden von 'hlæv, agger, collis, tumulus' Ex. 199, 13: 'ne dene ne dalu, ne dûnscrafu,

hlâvas ne hlincas'. Gr. 2, 462. I, 370. Graff 2, 192. gen. 'þonne hi tô his hûse hleóves vilnian' Ps. 108, 10. acc. (his recedes) hleóv, domus suæ asylum 2435.

hleóvfeþer (f.) ala obumbrans Gr. 2, 462. pl. dat. hleóvfeþrum (þeaht), umbra alarum eius tectus 2734. Lye.

hleóvstôl (m.) locus defensus, habitatio; asylum; vgl. êþelstôl. pl. dat. hleóvstôle 2006.

hleóþor (m.) sonus, sonitus, strepitus; oraculum, revelatio, vox divina Gr. I, 370. 2, 141; 239. Erl. 99. Gl. AA. sg. nom. (vuldres) hleóþor, gloriæ sonus 3346. ~ (cvom bŷman stefne ofer burhvare), quum clangor vocis tubæ veniret super incolas 3696. dat. (æt) hleóþre, per revelationem 1265. pl. dat. hleóþrum (gedâlde), sonis divisi 1687.

hleóþorcvide (m.) oraculum, vaticinium Gr. 2, 513. Gl. Bv. = hleóþorcvyde. sg. acc. þone hleóþorcvyde 2376. (þurh) ~ 3673; 3834. pl. dat. 'æfter hleóþorcvidum hâliges gâstes, secundum vaticinia spiritus sancti' A. 1621. acc. hleóþorcvydas 2332.

hleóþorcyme (m.) oraculum 4227., wenn nicht gradezu 'hleóþorcvyde' zu lesen ist, wie Thorpe vorschlägt. Vgl. fromcyme.

hleóþorstede (m.) oraculi locus, tabernaculum, adytum. dat. (of þâm) hleóþorstede (hâliges gâstes) 2393.

hleóþrian, personare, perstrepere, resonare; loqui, canere, clamare, vociferari Gr. 1, 908. 2, 138. præt. sg. 3. hleóþrade 863. 3799. 'he væs þâra vorda vel gemyndig hâlig heofenes veard, þe he hleóþrade tô Abrahame, quia memor fuit verbi sancti sui, quod locutus est ad Abraham' Ps. 104, 37. 'svâ ~ hâlig cempa' Ex. 133, 3. 'stefn of volcnum vord ~' Ex. 259, 17. hleóþrede Ex. 185, 3. 'svâ hleóþrode hâlig cempa' A. 461. pl. 3. 'þonne hleóþriaþ hâlge gæstas, sâvla sôðfæste song âhebbaþ' Ex. 234, 12. inf. 'mûð habbaþ ⁊ ne mâgon viht hleóþrian, os habent et non loquentur' Ps. 113, 13. part. præs. 'hleóþrigende, resonans' M. gl. 369. 'on hleóþriendum tidum, tonis temporibus' M. gl. 335. 'hleóþriende, concrepantes' M. gl. 431.

hleoþu (n. plur.) clivi, montes Gr. I, 349. S. hliþ, hliop. Das Wort scheint nur im plural vorzukommen. acc. (veallsteápan) hleoþu, alta montium iuga 1797. 'ofer heáh hleoþu æfter muntum, over high steeps from mount to mount' Ex. 46, 30. Th.

hlifian, eminere, se erigere, se tollere Gl. Bv. præs. sg. 3. hlifaþ (ofer heáfde) Ex. 238, 14. pl. 3. (stânclifu heáh) hlifiaþ Ex. 199, 9; 27. præt. sg. 3. 'he hlifode tô heofontunglum', se sustulit ad coeli sidera 4018. pl. 3. hlifedon (hâlige seglas), se attollebant sacra velamina 3018. inf. hlifian 2397. hlifigan 2871. 4120. hlifigean 1316.

hligan, ? condescendere facere, inclinare, wenn anders Z. 3829. die Lesart des Manuscripts und Junius' beibehalten werden soll. Ein weiterer Beleg für die Bedeutung des Wortes, ausser der Parallelstelle im Cod. Exon. 187, 8., ist mir nicht vorgekommen. Bosworth führt, nach Lye's Vorgang, 'hligan' als wahrscheinlich gleichbedeutend mit 'hnigan' auf, das jedoch nicht mit dem blossen acc. construirt wird

hlihan, ridere Gr. I, 364. Gl. Ul. 63. præs. pl. 1. 'he gedêð, þ ve hlihhað on morgen' Ps. 29, 5. præt. sg. 3. hlôh 721. '~ ⅃ hlydde', risit et tumultuavit Jud. 131, 45. pl. 3. hlôgan Ex. 460, 22. inf. hlihhan 73. part. præs. hlihende 1576. 2060. — hlyhhan Ex. 456, 21. hlyhhende Ex. 460, 29.

hlioþo = **hleoþu**, w. m. s. nom. (heáh) hlioþo 1434.

hlið (n.) ingum montis Gr. 1, 643. I, 350. operculum; clivus Gl. Bv. Gr. I, 336. clivus Erl. 117. sg. gen. (on) hliþes (ôran), in montis summitate Ex. 473, 28. dat. (be) hliþe 2588.

hlôh, von hlihan, w. m. s.

hlûd, sonorus, canorus, clarisonus Gr. 1, 733. I, 365. 2, 239. Gl. Bv. sg. hlûd 1986. 3036. II, 609. þǣr væs tôþa geheáv hlûde ⅃ geómre, erat ibi dentium fremitus acute sonans et flebilis II, 342. hlûddre stefne II, 603. hlûdan stefne 3479. (ic gehŷre cyrm) hlûdne 2401. (hôf) hlûde (stefne), sustulit claram vocem 3205. plur. (francan vǣron) hlûde, lanceæ clangorem ediderunt 1977. hlûde, adv., clare, distincte 73. 1977. 2902. superl. 'vinde gelicôst, þonne he for hæleþum hlûdast igeð', vento similis, quum ante homines magno cum strepitu irrumpit El. 1273.

hlûttor, limpidus, purus, clarus, simplex Gr. I, 141. 2, 564. 'hlutter, splendidus' M. gl. 341. Gl. AA. sg. nom. hlûttor (væter) 3883. dat. 'fram hlûttrum vine, a merulento vino' M. gl. 442. 'hlûttre, claro' M. gl. 434. pl. dat. (mid) hlûttrum (sâulum) 396. — 'svâ hlûttur svâ þæt seolfor' Ps. 11, 7. 'hlûttur gâst' Ps. 113, 16.

hlŷn (m.) sonus, clangor, strepitus Gr. I, 342. Gl. Bv. nom. hlŷn (vearð scylda ⅃ sceafta), strepitus excitatus est clypeorum et lancearum 2055. hlŷnn (vearð on ceastrum), strepitus erat in arcibus 2540. (hearpan) hlŷn Ex. 207, 1. acc. (hearpan) hlŷn (âvehte), harpæ sonum suscitavit 1076.

hlyp (m.) cursus, saltus Gr. I, 366. sg. nom. hlyp Ex. 45, 16; 29. 46, 1; 13. pl. dat. (heorta) hlŷpum, cervorum saltibus 4091. ~ (stylde), cursu delatus est Ex. 46, 31. ~ (styllan) Ex. 46, 35.

hlyst (n.) auditus, auscultatio, attentio. Ul. 64. nom. (þâ vearð hæleþa) hlyst 3696. dat. 'hû ic þe on psalterio singan mihte, ôðþe þe mid hearpan hlyste cveman, te citharæ sono celebrare Ps. 91, 4. 'on hlyste, ab auditione' Ps. 111, 6. acc. þonne sviað he ⅃ hlyst gefeð, tunc silet et attendit Ex. 207, 17. Auch als adi. wird 'hlyst' gebraucht, in der Bedeutung von attentus. 'hlyst væs þǣrinne gromhydig guma' Ex. 196, 5. Hierzu gehört das Verbum 'hlystan, audire, auscultare, neuengl. listen' Gl. AA. 'hlystendum, auditoribus' M. gl. 378.

hnâh; s. hnigan.

hneáv, parcus, avarus; tenax Gr. 1, 733. mit folgendem gen. hneáv (landes ⅃ lissa), terræ parcus et opum 2817.

hneávlîce, parce Gr. 3, 102. nalles hneávlice, minime parce 1803.

hnîgan, inclinare, se inclinare, inclinato corpore colere aliquem; ascendere, descendere, abire; mit dem Dativ der Person, vor der man sich

verneigt, und oft einem 'ongeán' oder 'tô' der Richtung u. dgl. Gr. 1, 896. I, 336; 363. Gl. Bv. RW. 190. Gl. Ul. 64. præt. sg. 3. (tô fôtum) hnâh (þâm giestum) 2434. inf. hnigan (hâlgum drihtne) 739. (tô hêhselde) hnigan II, 209. (tô helle) ~ II, 377.; auch reflexiv? 'tô þǣm æþelan hnigan him sanctas' II, 241. part. præs. 'on hnigendre, grassante' M. gl. 344. Das Factitiv heisst 'hnǣgan, gehnǣgan, subigere, humiliare, prosternere' Gl. Bv. A. 1330. 1320. pl. 3. hnigon (þâ heofoncyninge tôgeánes) 237. (tô fôtum) ~ II, 535.

hof (n.) habitatio, domus, ædes, palatium, aula, basilica Gr. I, 339. 3, 409; 427. Gl. Bv. sg. nom. 'hof sêleste, domus optima, maxime egregia' 1388.; die Arche wird so genannt. dat. hofe 1484. 1563. 2450. 2864. 'tô hofe eódon' El. 556. acc. hof 44. 1340. II, 194. 'þæt hof vyrcan, micle merecieste, domum construere, magnam cistam marinam', die grosse Seekiste, das Seehaus = die Arche. vera êþelland hof hergode, hominum terras et domos diripuit 1375. pl. nom. acc. hofu. 'þas hofu dreórgiað, hæ aulæ tristes sunt' Ex. 477, 26. 'þâ com vederes blǣst hâdor heofonleóma ofer hofu blîcan', resplendui super domos A. 838. Vgl. 'tô hoflîcan, tô heallicum, hyrdlicum, cynelicum, ad palatinas' M. gl. 391. 'hof' bedeutet auch 'orbis': 'hofum, orbibus' M. gl. 331. 'hofringas, orbes' M. gl. 331. Vgl. Hof um den Mond, halo.

hogian, meditari, cogitare, studere, moliri Gr. 1, 917. I, 339. Gl. AA. præs. sg. 3. 'hogað, satagit' M. gl. 356. pl. 3. 'hogiað, satagunt' M. gl. 435. præt. sg. 1. ic hogade, þæt.. II, 84. sg. 1. 3. hogode 688. A. 622. Ps. 108, 16. 'hogede, curavit' M. gl. 435. '~, moliretur' M. gl. 401; 417. '~, cogitaret' M. gl. 409. '~, iudicaverat' M. gl. 417. hogde Ex. 177, 14. pl. hogedon 3735. 'hi hogeden, studeant' M. gl. 358. 'hogdun heofonrices þrym', contemserunt regni coelestis gloriam Ex. 99, 33. part. præs. 'hogiende, cogitantes' M. gl. 390. 'hogiendum, nitentibus' M. gl. 420.

hôh, hô gen. hôs (m.) calx, calcaneum, neuengl. hough Gr. I, 364. 3, 404. Dfnb. S. 44. 'him on hôh', in eius vestigium, post eum 135. S. lâst. pl. gen. hôa. 'unrihtvisnes minna hôa, iniquitas calcanei mei' Ps. 48, 5. Das Psalter. Spelm. übersetzt l. c. 'unrihtvŷsnys hôs mines; der Cod. Cantabrig. dagegen liesst: 'hellspuran' von 'helspura, hellspura, vestigium, calcaneum'. So Ps. 55, 6.: 'hî hôs mine begŷmað, ipsi calcaneum meum observabunt' Spelm.; helspuran Cod. Cantabr.; hǣlun mine Psalt. Burgund.

hold, fidus, fidelis; favens, propitius, carus Gr. 1, 733. I, 338. 3, 579. Gl. AA. Gl. Bv.; mit dem Dat. der Person: him væs þeóden hold 1197. ves drihtne ~ 2276. 2361. 2948. acc. 'þurh holdne hyge' propter animum propitium i. e. favorem 583; 705. ~ (hyge) 650. ~ (freónd) 2307. pl. nom. holde 288. gen. holdra 2037.

holm (m.) mare profundum, pelagus, oceanus Gr. I, 338. A. und El. XXXIII. 147. Gl. Bv.; auch in Zusammensetzungen: 'sǣholm' A. 529. 'vǣgholm' Bv. 432., wofür El. 230. 'vǣges holm'. sg. nom. holm 161. 1426. 3213. 3378. gen. 'ofer holmes hrincg', super oceanum

ambitum s. orbem 1388. ~ hlæst, oceani onus, d. i. id, quod oceanum implet, oceani proventus 1510. acc. 'heánne holme, mare profundum' II, 17., von einem nom. holme? 'ofer holm boren', super oceanum latus 120. pl. gen. 'ofer holma begang', trans cursum maris, trans mare Ps. 138, 8. Vgl. 'þurh volcna gang' unter 'gang'. acc. holmas (dǽlde) 146.

holmærn, holmern (n.) domus marina, navis Gr. 2, 338. pl. gen. holmærna (mǽst earc Noes), navium maxima, arca Noæ 1417. S. 'earc' und 'mereciste' s. v.

holmeg, pluviosus, procellosus Lye; clivosus Somner. pl. dat. 'holmegum vederum, procellosis tempestatibus' 3047. L.

holmveall (m.) vallum marinum, litus 3396. Gr. 2, 532., wenn nicht holmvealm = holmvylm, æstus maris Bv. 4818. zu lesen ist, was zu dem folgenden 'merestreám' sich schicklich fügte. Wird holmveall beibehalten, so ist zu interpungiren: 'holmveall âstâh merestreám módig, und zu übersetzen: oceanus litus maris supergressus est.

holt (n.) sylva, lignum, materies, ὕλη Gr. 1, 338; 341. 2, 214; 223. 3, 368. Gl. AA. Gl. Bv. nom. 'nó gebrocen veorþeð holt', non cæditur sylva Ex. 203, 8. gen. 'uton gân on þysne veald innan, on þisses holtes hleó', eamus in hanc sylvam, in huius luci umbram 837. acc. 'geond holt vunast', sylvam habitas 4091. 'ofer holt vegan', trans sylvam duci 3086.

holunge, nequicquam, frustra 994. = holenga, holinga.

hond (anom. f.) = hand, manus Gr. I, 339. 3, 403. A. und El. XLIII. sg. nom. hond (Godes) II, 567. dat. 'mid his sviþran hond, manu suâ dextrâ II, 362; 617. (mid) honda 1672. (tô) honda Ex. 110, 3. 157, 7. acc. (on þâ sviþran) hond II, 582; 613. 'on þâ vinstran hond', ad manum lævam Ex. 75, 28. pl. dat. hondum II, 270; 542; 546; 682; 702. acc. honda (gevemde), manus polluit 1090. ~ (ârârde), manus sustulit 50.

hord (m.) thesaurus, gazophylacium Gr. I, 329. 2, 62; 226. 3, 452. D. M. 653. Gl. Bv. sg. nom. (breósta) hord, quod pectore continetur, mens 1602. dat. horde (onfêngon), thesaurum acceperant oder exceperant; denn es ist von dér Arche und ihrem Inhalt die Rede, 1434. pl. nom. acc. 'hordas, gerŷna, arcana' M. gl. 417.

hordburh (f.) urbs, in quâ thesaurus adservatur Gr. 2, 463. Gl. Bv. sg. acc. 'âhûdan hordburh vera', spoliaverunt urbem opulentam virorum 2002.

hordmægen (n.) thesaurus Gr. 2, 463; 506. acc. (heáh) hordmægen 4192.

hordveard (m.) thesauri custos, der Hortwächter Gr. 2, 463; 534. D. M. (I) 543. Gl. Bv. pl. gen. hordvearda 2964. 3440. 3583.

horn (m.) cornu, pinnaculum Gr. I, 339; 341. 2, 160; 622. 3, 409. Gl. Bv. Gl. Ul. 60. sg. acc. horn 3121, pl. nom. acc. hornas, also masc. 'bŷman ne hornas' Ex. 206, 30. 'ealra fyrenfulra hornas ic gebrece' Ps. 74, 9. 'ôð vigbedes hornas' Ps. 117, 25. So auch im Singular: 'þû eart se horn minre hǽlo' Ps. 17, 3. 'þǽr ic Dauides

horn deórne bringe, forð gelæde' Ps. 131, 18. Danach ist Gr. 3. 409. und Gl. Bv. s. v. das genus zu berichtigen.

hornsele (m.) und **hornsæl** (n.) domus pinnaculis instructa Gr. 2, 461; 518. A. und El. XXXVIII. sg. acc. (geseáh, Egypta) hornsele (hvite) vidit Aegypti pinnacula candida, splendentia; ? Pyramiden 1815. pl. nom. 'hornsalu vagiað, vera vicstede', aulæ pinnaculis instructæ vacillant, hominum sedes Ex. 383, 10. acc. 'hornsalu vunedon' A. 1139.

horsc, prudens, callidus Gr. I, 339. 2, 277; 278. sg. nom. horsc (visa), dux prudens 2942. ~ Ex. 15, 24. acc. 'þurh horscne hâd', propter prudens ingenium Ex. 4, 7. pl. nom. 'môdum horsce', mente sagaces 3880. und in der Parallelstelle Ex. 190, 12.

hrâs; s. hrâv.

hrægl (n.) vestis, amiculum, spolium Gr. I, 331; 332; 333. 2, 357; 490. Gl. Bv. Gl. AA. sg. gen. hrægles (þearfa), vestimento carens 863. ~ (þearf) 876. dat. hrægle 1566. 3953. 'næs him vlôh of hræg ålysed', villus a veste ei solutus non est A. 1471. pl. dat. on hræglum, væfelsum, sabanis' M. gl. 404. S. hregel.

hrâv (m.) cadaver, funus Gr. 1, 639. D. M. 801. Gl. AA., wo bemerkt wird, dass 'hrâv' auch im Plural gebraucht wird, anstatt 'hrâvas'. sg. gen. hrâs st. hrâvs. 'hrâs on vênan', in exspectatione prædæ 1980. pl. nom. reocende hrâv Jud. 140, 40. dat. 'land drŷmde deádra hrâvum', terra lugebat ob mortuorum funera 2970.

hraþe, subito, cito Gr. I, 328. 3, 102. Gl. AA. Gl. Bv. S. raþe. hraþe 1690. 1469. 2013. 2454. compar. hraþor 4273. S. raþe.

hreám (m.) clamor, tumultus; exsultatio, iubilum; auch lamentatio, planctus 'svâ mid dryhtne dreám, svâ mid deóflum hreám' Ex. 37, 17. 'hreám væs on ŷþum', clamor exstitit in undis 3378. 'hreám âstâ' II, 717. Gr. I, 368. 2, 146. Gl. Bv. S. hrêman, hrêmig.

hreáv; s. hreóvan.

hreáv = hrâv. 'ac se feónd gespearn fleótende hreáv', sed inimicus cacitravit cadavera natantia 1442. S. Erl. 117.

hreddan, eripere, liberare; auch demere 4187. 'bûtan þû ûsic æt þæm leódsceaþan hreddan ville', 'nisi tu a perditore servare nos velis' Ex. 17, 23.

hrefn, **hræfn** (m.) corvus Gr. I, 335. D. M. 637. Gl. AA. sg. dat. (sveartum) hrefne 1444. acc. (sveartne) hrefn 1435.

hrefnan, **ræfnan**, tolerare, pati; exsequi, obedire; aber auch 'supplicium de aliquo sumere, aliquem morte afficere', wenigstens in der Stelle II, 501. Vgl. 'þeáh he deáþes cvealm on rôdetreóv ræfnan sceolde', quamquam mortis cruciatum pati debebat Ex. 240, 24.

hrêman, **hrŷman**, clamare, exsultare Gr. I, 361. Gl. AA. præt. sg. 3 hrêmde 4273., wovon hrêmig, rêmig, exsultans Gl. Bv. clarus, famosus Gr. I, 361. 2, 302; 622. A. 748; 864; 1699. El. 1138. Erl. 119.

hreó, **hreóh**, **hreóv**, **reóh**, trux, sævus, ferus, crudelis; turbidus. Gr. I, 370. Gl. AA.; besonders vom Meere gebraucht: hreóh (væter) mare impetuosum 1320. ~ (flôd) 1382. 'ŷþa ongin eft oncyrde, hreó

holmþracu, undarum conatus se convertit, atrox maris impetus' A. 467. '~ væs þær inne beátende brim' A. 1542. 'hreó vægas' A. 748. Ex. 194, 19. 'hreó hæglfare' Ex. 292, 26. 'ofer hreóne hrycg, super turbidum mare' Ex. 53, 31.; 'ne vintergeveorp, ne vedra gebregd hreóh under heofonum', tempestatum terror sævus Ex. 201, 18.; aber auch von der Gesinnung: 'hreóh on móde' Jud. 139, 54. '~ ȝ hyge blind' Ex. 246, 13. 'sumne sceal ~ fordrifan' Ex. 328, 10. '~ ȝ reþe' Ex. 491, 20. 'svá se þeódsceaþa hreóv ricsode' A. 1117.

hreóhmód = hreóh, sævus, atrox. ~ 3760.

hreópon; s. hrêpan.

hreóvan, poenitere Gr. 1, 897. I, 370. præs. sg. 3. me hreóveð, poenitet me 424. præt. sg. 3. hreáv hine 1271. inf. hreóvan 813. 816. 823. II, 321.

hreóvig, poenitens, afflictus, tristis, lassus Gr. 2, 302. vit hreóvigę 796.; es kann indessen auch = hreóv 'sævus' bedeuten.

hreóvigmód = hreóvig Gr. 2, 664.; ~ 768. 'hi þá hreóvigmóde vurpon hyra væpen ofdúne, gevítan him vérigferhþe on fleám sceacan' Jud. 140, 2. Man vergleiche: 'hreóvlice earm, calamitosum vulgus' M. gl. 430. 'veorþan his ágene bearn ealle steópcild, ȝ his víf vyrþe vydeve hreóvlíc' Ps. 108, 9. Ebenso wird 'reónig' und 'reónigmód' verwandt: 'á mín hyge sorgað reónig reóteð ȝ geresteð nó' El. 1083. 'in þám reóngan hám', in tristi domo Ex. 274, 8. 'in þám reónian hofe' El. 833. 'væs him ræste neód reónigmódum' Ex. 167, 32. reónigmóde Ex. 361, 21. 'eódon þá on gerûm reónigmóde eorlas ágleáve, egesan geþreáde, gehþum geómre' El. 321.

hrêpan, clamare Gr. 1, 895., verschieden von 'hrepan, repan, tangere' Gl. AA.; das præs. und der inf. sind mir noch nicht vorgekommen. Præt. pl. 3. hreópon (herefugolas) 3090. ~ (mearcveardas) 3097. 'hleóvon hornboran, hreópon friccan', intonabant cornicines, clamabant audaces El. 54. '~ friccan câseres bodan' El. 549. 'þá vróhtsmiþas vóp áhófun, hreópun hrêðleáse', scelesti clamorem ediderunt, ululârunt miserabiliter Ex. 156, 21.

hrêð, rêð (m.) crudelitas, ferocitas; odium Gr. I, 361. Gl. Bv. sg. nom. (nîð godes) hrêð 4137.

hrêð, hrêþe, crudelis, truculentus; vielleicht 'victoriosus' D. M. 267. 'sigorvorca hrêð' 3245. heard ȝ hrêþe 2255. 'deáð neálæcte stóp stálgongum strong ȝ hrêþe, sóhte sávelhûs' Ex. 170, 18. superl. 'þám hrêþestum feóndum, sævissimis hostibus' M. gl. 346. = rêð, rêþe.

hrêþan; gaudere, exhilarari, exsultare. præt. pl. 3 hrêðdon hildespelle, exhilarati sunt famâ pugnæ 3502., wo indessen richtiger 'hrêtton' zu lesen sein möchte. Ueber 'rêtan' s. Erl. 135. und A. 1608: 'þá se hâlga ongann hæleð blissigean, vigendra þreát vordum rêtan'.

hrêþer (m.) pectus, animus Gr. I, 361. 2, 122. 3, 406. Andr. und El. XXXIX. Gl. Bv. sg. dat. (on) hrêþre 1562; 3295.

hrêþergleáv, prudens animo, prudens. (væs) hrêþergleáv (herges visa) 2942.

hrînan, tangere, sonare facere u. s. f. Gr. 1, 896. 2, 12. I, 363. Erl. 120. Gl. Bv. Gl. AA. R. Gr. §. 395., wird mit dem gen. oder mit dem acc. verbunden, selbst mit dem dat., mit und ohne Präposition. Prät. sg. 3. hrân æt heortan 721. Gr. I, 358.; mit dem Genitiv: 'nû þê his hrînan meaht' 613.; mit dem Dativ: 'hŷ him mid hondum hrinan môsten' Ex. 127, 5. 'næfre hió heofonum hrân' Ex. 421, 18. 'grundum ic hrîne' Ex. 482, 22. 'hrinon drihta bearnum' 989. 'vægliþendum hrînon' 1391. mit dem Acc.: 'ne sceolon ge mine þâ hâlgan hrinan' Ps. 104, 13. hine hrineð Ex. 406, A. 'he mid his mihte muntas hrineð' Ps. 103, 30. S. gehrînan.

hrincg, hring (m.) orbis, annulus, circulus, circuitus Gr. 1, 639. I, 33. 2, 37; 287. 3, 446; 453. Erl. 130. Gl. Bv. Gl. AA. 'ofer holmes hrincg', super maris ambitum 1388. 'þû gestigest steâpe dûne, hringc þæs heân landes', adscendis altum montem, qui circumcludit excelsam terram 2848; pl. gen. (mid) hringa (gesponne) 769. ~ (gespon) 376. dat. 'hringum, spiris' M. gl. 432. Vgl. 'hringcsetles, ludi circ M. gl. 402. 'hringcsittendra, circensium' M. gl. 332.

hringmæled, von **hringmæl**, ensis annulatus Gl. Bv. Gr. 2, 462; 509. hringmæled sveord, annulos habens circa capulum gladius Lye. Gr. 2, 592.

hrôf (m.) summitas, tectum, domus, culmen, lacunar Gr. 1, 639. I, 364. 3, 430. Erl. 145. Graff 2, 494; 500. Gl. Bv. Gl. AA. Gl. Ul. 67. 'hrôf, tigillum' M. gl. 387. gen. (under) hrôfes (hleó) Ex. 409, 22. (under fæstenne folca) ~, sub firmamento tecti nationum 153. dat. (on) hrôfe 2892. 'under volcna hrôfe', sub nubium tegmine Jud. 133, 16. acc. (rodores) hrôf Ex. 4, 29. (ôð volcna) hrôf 3227. (ofer vorulde) ~ 3924. (on heánne) ~ 3959. (hyrstedne) ~ 953. pl. acc. (under vætera) hrôfas, sub aquarum tecta i. e. ita, ut aquis tegerentur 3500.

hrôfgefôr 1355., wenn die Lesart richtig ist, könnte, dem Zeile 1353. vorauf gehenden 'vægþel' entsprechend, die Arche bedeuten und mit 'domus, navis tecta' übersetzt werden. S. fær. Lye sagt s. v „tectum mobile, sc. Arca Noæ sic dicta".

hrônhrâd, hrânrâd (f.) currus balænæ i. e. oceanus Gr. 2, 514. Anct. und El. XXXIV., von hrôn, hrân, balæna Diefenb. 110. M. gl. 315. Gr. I, 327. Gl. AA. und 'râd, equitatio, currus' Gr. 1, 642. geond hrônrâde 205. 'on hrônrâde' A. 821.

hroþor (m.) commodum, beneficium, emolumentum, bonum; solatium Gl. Bv. Bosw. Append. 'heó þe hroþra oftihð', bonis te privat, bona tibi denegat 1014., wo man die Anmerkung nachlese.

hruse (f.) terra, mons Gr. 1, 646. I, 341. 2, 22. D. M. 230. Gl. Bv. pl. nom. (hyllas ℶ) hrusan (ℶ heâbeorgas) 3901.

hrŷre (m.) ruina, casus, prolapsio, cædes, mors, zu 'hreósan, hrŷsan, corruere' Gr. 2, 22; 603. I, 342. Gl. Bv. dat. hrŷre 2964. 'þær sôðfæstra sâvla môton æfter lîces hrŷre lifes brûcan' A. 229. ac. hrŷre 3440. 4188.

hû, **hvû**, quomodo, quam Gr. I, 365. Gl. Bv. hû lâ, quid Gl. AA. Gr. 3, 181. hû 967. 802. 848. 914. hûhûgu, circiter, ferme Gr. 3, 31.

ucs, **husc**, **hûx** (n.) contumelia; mid hucse Jun. Th. 2331. S. 'husc' und die Note l. c.

und, centum Gr. 1, 764. Gl. Bv. RW. 157. R. Gr. §. 176. In der Bedeutung von 'hundert' wird das ags. 'hund' ähnlich verbunden, wie hundert im Neuhochdeutschen; þreó hund, CCC. 1197; 1212; 1303; 1594. fîf hund, D. 1227. syx hund, DC. 1363. eahta hund, DCCC. 1118; 1135; 1156; 1174; 1186. eahta hund ⁊ fiftŷno, DCCCXV. 1145. nigon hund 1158; 1188; 1218. und nigen hund 1121: DCCCC; aber: fîf ⁊ nigon hund, DCCCCV. 1149. XII. ⁊ nigon hund, DCCCCXII. 1136. Das Wort 'hund' wird indessen auch den Zehnern nach 'sixtig, sechszig' präfigirt und entspricht dann dem goth. affigirten 'tehund, hund', dem griechischen κοντα, lat. — ginta; also: hundseófontig, LXX. 1153; 1219. hundeáhtatig, LXXX. Ps. 89, 11. hundnigontig LXXXX. 1142. fîf ⁊ hundnigontig, LXXXXV. 1173; 1225. hundteontig ist dann C = hund, centum. tvâ ⁊ hundteontig 1222. oder tû ⁊ hundteontig A. 1035. = CII. fîf ⁊ hundteontig, CV. 1126; 1179. hundtvelftig, CXX. 1258; aber tvâ hundteontig (mit Auslassung von ⁊ and) = CC. 1735. hundþûsendo, CCCIↃↃↃ. II, 723.

unger (m.), **hungor** (Ps. 58, 6. 14. 106, 4.), **hungur** (Ps. 145, 6.), fames Gr. I, 340. 2, 141. sg. nom. 'nû slît me hunger ⁊ þurst', nunc fames me vexat et sitis 799. 'hvonne of heortan hunger ðǒþe vulf sâvle ⁊ sorge somed âbregde', donec e corde fames vel lupus animam et curam unâ extrahat, abripiat 2270. ~ (se hearda) 1809. dat. (for) hungre, ad deleniendam famem II, 674.

ungrig, oder, nach Abwerfung des g am Ende, häufig **hungri**, famelicus 1458. sg. gen. 'hungrige, famelicæ' M. gl. 380. 425. acc. 'þone hungrigan, famelicum' M. gl. 406. pl. dat. 'hungrigum, famelicis' M. gl. 409; 410., neben: **hungrium** Ps. 106, 35; 131, 16. Aehnlich wird geschrieben: æni f. ænig Ps. 44, 4. dri f. drig Ps. 65, 5. seó hâlie f. hâlige Ex. 276, 17. mihti f. mihtig Ps. 120, 5. u. A.

ûru, saltem, quidem, tantum Gl. Bv. Gl. AA. hûru 1498. 1575. 2042. 2337. 3433. A. 549.

ûs (n.) domus Gr. I, 365. 2, 544; 737. Erl. XL. Gl. Ul. 66. Gl. Bv. Gl. AA. sg. dat. (of) hûse (ût) 1437. acc. hûs II, 712. 'hûs, cellam' M. gl. 426.

usc = **hucs**, contumelia, contemtus, opprobrium, convicium. dat. þone hleóþorcvyde **husce belegde**, vaticinio contemtum imposuit i. e. vaticinium contemsit 2376. = husce bevand 2331. Vgl. 'hux, husp, ironia' M. gl. 436. und hosp.

ûselfæt (n.) vas sacrum Gr. 2, 106; 492. I, 365. D. M. 35 Gl. Ul. 66. von 'hûsl, hûsol, hûsul, goth. hunsl, eucharistia', und 'fæt, vas'. pl. acc. hûselfatu (hâlegu) 4222; 4265. husulbearn Ex. 135, 28., vom heiligen Gûðlâc gebraucht. husulveras, sacræ coenæ participes Ex. 149, 28. hûselgong, accessio ad sacram coenam D. M. 35.

hûð (f.) præda, captura Gr. I, 365; 366. 2, 219; 236. 3, 408. Gl. Bv. M. gl. 336; 434. sg. dat. hûþe (hrêmig) El. 149. (tô) hûþe, in prædam 3583. acc. hûþe 2060. 2107. 2143.

hvâ (m. f.), **hvæt** (n.) pron. interrog., quis, quid Gr. 1, 798. Gl. Bv. R. Gr. §. 157. sg. nom. m. f. hvâ gen. hvæs. dat. hvâm, hvǽm. acc. hvone. sg. nom. n. hvæt. gen. hvæs. dat. hvâm. acc. hvæt. hvî 69... A. 797. hvæt, quid 532. u. s. f. Das neutr. hvæt wird auch absolut gesetzt für 'quare, quomodo, itaque, profecto, scilicet' Gr. 3, 1... 180. hvæt, τί, cur 277. 1007. u. s. f.

hvædre 2355; s. hvæþre.

hvæl (m.) balæna, cetus Gr. 1, 639. 2, 140. I, 330; 331; 356; 361. M. gl. 318. Andr. und El. XXXIV. Dfnb. 176. gen. hvæles (êþel), oceanus Ex. 309, 26. A. 274. pl. nom. hvalas (þec hêrigað) 3905. Zu hvæles êþel, eigentlich balænæ patria, vgl. 'mǽves êþel, lari patria, oceanus; eine Glosse bei Mone S. 314. übersetzt alcedo durch mǽ... 'ongin mere sêcan, mǽves êþel' Ex. 474, 6.

hvæl 3105. = væl, cædes, strages. S. væl.

hvǽl, **hvêl**, circulus, rota; neuengl. wheel Gr. I, 370. 3, 456. RW. 2... M. gl. 319. Haupt's Zeitschr. 5, 224. 'on hvǽl, circum' 3090. = ... hveol' in orbem Gr. 3, 155. D. M. 664.

hvǽr, neuengl. where, ubi Gl. Bv. Gl. AA, S. ǽghvǽr. hvǽr 663. ... hvǽr eorþan, ubi terrarum 1000.

hværf, zu hverfan, hveorfan, w. m. s.

hvæt (interj.) ecce! Gr. 4, 448—450. Erl. 91. Gl. Bv. Diese Ausrufpartikel, die mit dem pron. interrog. 'hvæt' nicht zu verwechseln ..., hat ihren Platz fast immer zu Anfange eines Satzes und wird, im allgemeinen, zur Erregung der Aufmerksamkeit gebraucht. Sie findet sich daher sowohl an der Spitze von grösseren Abschnitten und ganzen Gedichten, als auch in der Anrede oder der Erzählung, und wird selbst mit 'eálâ!' verbunden angetroffen; vielleicht steht hvæt! auch parenthetisch, was erst durch sorgfältigere Beobachtung ausser Zweifel gesetzt werden kann. In der Rede oder Erzählung steht es vor allen Personen. Ich ordne die Beispiele nach folgenden Gesichtspunkten: 1) hvæt! in der Anrede; die angeredete Person wird besonders genannt und geht der Partikel voraus, oder nach, ein nicht häufiger Fall: 'ver vomma leás þâ vord âcvæð: 'meotod alvihta, hvæt! þû eart mihtum svîð' 3802. 'hŷ þâ se æþeling ǽrest grêtte hyre brŷdguma bliþum vordum: min se svêtesta sunnan scîma Juliana, hvæt! þû glǽm hafast, geógnðhâdes blǽd' Ex. 252, 23. 'Adam spræc: hvæt! þû, Eue, hæfst yfele gemearcod uncer sylfra sið' 788. Gewöhnlich wird indessen die angeredete Person nur durch das Pronomen (þû, ge) bezeichnet, welches alsdann hinter hvæt! tritt: 'sinces brytta spræc: hvæt! þû ǽfre vilt aldre lǽtan beheóvian' 2636. 'bæd meotod miltse: hvæt þû fram mînre dôhtor, dryhten, onvôce' II, 440. 'hvæt! þû ... þreádes þurh sârslege' Ex. 275, 7. 'he tô leódum spræc: hvæt! ...

nû eágum tôonlôciaƀ' 3207. In der Antwort: 'ágeaf ansvare: hvæt! me min fæder hider onsende' Ex. 261, 26. Sonst in der Rede: 'hvæt! ic þîna bŷsna ne mæg' 530. — 2) hvæt! in der Erzählung: als erstes Wort eines ganzen Gedichtes: 'hæt! ve Gârdena in geârdagum þeódcyninga þrym gefrunon' Beóvulf 1. Die Legende von Andreas hebt an: 'hvæt! ve gefrunon' A. 1.; die Legende von Juliana: 'hvæt! ve þæt hŷrdon' Ex. 242, 24. Formelhaft sind Verbindungen wie: 'hvæt! ve hŷrdon oft' Ex. 91, 9; 108, 27; 147, 9. 'hvæt! ve nû gehŷraƀ' 936. 'hvæt! ve feor] neáh gefrigen habbaƀ' 2930., wodurch grössere Abschnitte in Erzählungen eingeleitet werden. Sonst tritt hvæt! in der Erzählung auch vor die erste und dritte Person, die zuweilen durch ein Substantiv noch besonders bezeichnet wird: 'hvæt! ic þæt for vorulde geþôlade' Ex. 87, 13. 'hvæt! ic þec ârest gevorhte' Ex. 84, 27. 'hvæt! ve dreámas hefdon' II, 44. 'hvæt! me drihten dêman ville' II, 110. 'hvæt! se hellsceaþa viste' 692. Zu Anfang eines Psalmverses heisst es: 'hvæt! hî on heofon sêtton hyge hŷra mûþes' Ps. 72, 7. — 3) hvæt! mit vorausgehendem 'eálâ, oh!', in der Anrede; bisweilen tritt die Bezeichnung der angeredeten Person zwischen die beiden Ausrufpartikeln: 'eálâ! hvæt! ge sâvon, hû êgeslice gegaderode vêron eorðkyningas' Ps. 47, 4. 'eálâ, kyning, hvæt! þe beóð broht manega mædenu' Ps. 44, 15. 'eálâ! hvæt! se âvyrgda vrâþe geþohte' II, 318. — 4) endlich ist es nicht unwahrscheinlich, dass hvæt! auch parenthetisch steht, obschon das anzuführende Beispiel auch eine andere Auffassung zulässt. Ex. 98, 2. heisst es: 'þonne mân, hvæt! him se valdend tô vrace gesêtte lâþum leódum' Ex. 98, 2. Thorpe übersetzt: 'when any evil on them the Lord in vengeance may impose, on the hostile people'. Nun bedeutet hvæt freilich auch 'aliquid, aliquantum' Gr. 3, 182., kann auch seinem Substantive nachgesetzt werden, dieses muss indessen alsdann im Genitiv stehen, z. B. 'þeáh he gôdes hvæt onginne', quamvis boni quid incipiat Ex. 266, 13.; es ist mir desshalb nicht unwahrscheinlich, dass hvæt! in jener Stelle seine ursprüngliche Kraft als Ausrufswort behalten hat.

ıvæþer, utrum, numquid, *πότερον* Gr. 3, 187; 190. 'hvæþer sincende sæflôd þâ gyt være under volcnum', utrum maris fluctus residuus adhuc esset sub nubibus 1432. hvæþer þe, utrum an, ob oder ob: 'hvæþer his gæst sie earm þe eádig' Ex. 95, 7. 8.

ıvæþere, hvæþre, nihilo minus, tamen, attamen Gr. 3, 187; 191. Gl. Bv. Erl. 96. hvæþere 952. 1853. 1857. hvæðre 214. 949. Ex. 133, 18. 228, 24. 273, 17. 295, 13. 'hvæðre he in breóstum þâ git hêrede in heortan heofonrîces veard, þeáh þê he âtres drync atulne onfênge' A. 51. S. nô hvæðre 949. 1720.

ıvanon; s. hvonan.

ıvearf; s. hveorfan, hvyrfan.

ıvearfian, circumvolitare, glomerari, circumvolvi Lye. verti, progredi, ire, reverti, converti, mutari. præt. sg. 3. (gûð) hvearfode, proe-

lium processit 3087. pl. 3. (sceaþan) hvearfdon (geond þæt atole scref), exules circumerrabant per horridum antrum II, 72. inf. (heán) hvearfian (þonne heonon gangað) A. 891.

hvelc 1036. 2009. = **hvilc**, **hvylc**, w. m. s.

hveóp; s. hvôpan.

hveorfan, verti, ferri, rotari; reverti, abire u. dgl., wird construirt wie gevitan (w. m. s.), oft mit reflexivem Dativ der Person und mit Präpositionen. Gr. 1, 898. 4, 38. I, 348. D. M. 302. præt. sg. 3 hvearf him þurh þâ heldôra, abiit, elatus est per inferni portam 445. hvearf (him eft niðer), denuo deorsum se demisit 759. hvarf him tô heofenum 240.; dagegen: hvearf þâ tô helle II, 191; 4[illegible] præt. pl. 3. hveorfon (fram þâm hâlgan cnihton) 3785. hvorfon II 71. hvurfon (on þone grênan veald) 837. 2080. ~ (tô þâm hæþenan) 3951. ~ (in þâm hâtan ofne) 3789. 'gâstas hvurfon' A. 640. inf. (ongan hige) hveorfan, sensus mutari incepit 703. (tô þe) ~ ad te reverti 751. (on vræc) ~, in exilium abire 925. 1011. ~ (on nearore lif) 940. ~ (of earde þinum), relinquere sedem tuam, patrimonium 1015. (of gesihþe þinre) ~, e conspectu tuo decedere vitare adspectum tuum 1031. (from) ~ (mêder ⁊ magum) 104[illegible] 1218. (in gedvolan) ~, in errorom incurrere, oder auch: in errore versari 3540. (þider) ~, illuc abire 3721. (heár ⁊ earm) ~, errare vagari II, 121. ~ (geond hæleþa land), ire per hominum terram II, 272. ~ (geond helle) II, 343. (in þis scræf) ~, in hanc abyssum abire II, 420. S. hvurfan, hvyrfan.

hvider, quorsum Gr. 3, 185. hvider (fundast þû), quorsum festinas, tendis? 2263. 'hvider hveorfað ve?' A. 405. '~ sceal þæs monnes môd âstigan' Ex. 103, 21. '~ hrêþra gehygd hveorfan ville' Ex. 290, 28.

hvîl (f.) tempus, spatium temporis, mora Gr. I, 362. Gl. Bv. Gl. AA. RW. 158. 'hvil, fæc, intervallum' M. gl. 333; 355. sg. nom. seó hvil [illegible] dat. (on dæges) hvile 3867. hvile, unquam 2151. 'hvile, modo' M. gl. 333. (tô langre) ~, in longum tempus 486. acc. (ealle) hvile II, 256. (lange) ~ 4177. (lyttle) ~ 483; 3547. (monige) ~, sæpe 630. 'þâ hvile, dum, donec; sume hvile, aliquando' Gr. 3, 140. 'sume hvile, paulisper' M. gl. 427. Besonders häufig ist der adverbial gebrauchte pl. dat. 'hvilum, hvilon, quondam, aliquando, interdum, nonnunquam, modo' Gr. 3, 137. Gl. Bv. Gl. AA. hvilum 774. [illegible] II, 133. 134. 136. 715. 716. 717. 718. hvilon Ps. 75, 5.

hvilc, **hvylc**, qualis, qualiscunque; quis, aliquis, qui Gl. Bv. Gl. AA. Gr. 1, 800. 3, 31. Vgl. æghvylc. (feónda) hvilc, hostium aliquis [illegible] acc. hvilc ærende, qualemcunque nuncium 552. pl. acc. hvilce (gesihþe), quales visiones 614. hvylce (bisne), qualia præcepta mandata 567.

hvît, candidus, splendens Gr. 1, 267; 733. I, 363. RW. 158. Gl. Bv. Gl. AA. 'hvit, candens' M. gl. 437. hvit 266. 348. 613. dat. hvitan (seolfre) 2725. acc. m. hvitne 254. pl. nom. hvite (fêþan) II, 221. acc. hvite

(hornsele) 1815. ~ (linde) 3230. compar. hvítor. hvítre (heofon ⁊ eorþe) 600. superl. hvítôst 338.

hvon, aliquantum, paulum, paululum Gr. 3, 182., mit dem Genitiv construirt: bealosíþa hvon Ex. 307, 24. tô hvon, quantulumcunque 812. = on hvon Gr. ſ. l. for hvon, quare 870. 873. lytel hvon, paululum; læs ⁊ hvon, minus; hvonlîce, parce, hvonlicor, parcius, minus Gr. l. l. 'hvonlice, summatim' M. gl. 406. '~, breviter' M. gl. 410. 'hvonlicor, minus' M. gl. 352. tô hvon Ex. 308, 21. = tô hvæm?

hvonne, quando; ihm entspricht das demonstr. 'þonne' Gr. 3, 182; 190. hvonne wird mit dem Conjunctiv verbunden: 1024. 1260. 1421. 1428. 2270. 3400. Der ind. bræc Z. 3179. wird also zu ändern sein. 'hvonne ûs liffrea leóht ontyne' Ex. 2, 30. 'hvonne cvome' Ex. 10, 5. 'þonne fugel on firgenstreám lôcað georne, hvonne up cyme svegles leóma' Ex. 204, 23. '~hine guman gedælen' Ex. 337, 24. '~ ve vord godes secgan hŷrden' Ex. 464, 5.

hvôpan, clamare, clamorem edere, resonare, reboare; vociferari, minitari. Ueber dieses Wort sehe man besonders Grimm's Erl. S. 143. nach. Da nunmehr der inf. hvôpan aus dem Cod. Exon. bekannt ist; so ist die ohnehin nicht belegte Form 'hvêpan' (Gl. Bv.,' und aus diesem Bosw. App.) aufzugeben und 'hvôpan, hveóp' nicht mit 'vêpan, veóp, flere, deflere' (veóp vêrigferð A. 1400. he vêpende vêregum teárum grêtte A. 59. ne vêp þone vræcsíð' A. 1431.) zu verwechseln. Præs. pl. coni. 'þeáh þe elþeódige egesan hvôpan heardre hilde', quamvis barbari bellum grave terribiliter minentur El. 82. præt. sg. 3. (him) hveóp, ei minitatus est 2630. (bell egsan) ~, clamor terroris editus est 3050. (geofon deáðe) ~, oceanus resonuit moribundis 3376. (brim berstende blôdegesan) ~, mare disrumpens tempestate sanguinolenta reboavit 3406. inf. (þær ænig ne mæg) hvôpan Ex. 236, 31.

hvurfan = hveorfan, hvyrfan. inf. (com) hvurfan 3628., vielleicht zu ändern in hvyrfan.

hvŷ, hvî, cur, quare = forhvî, tôhvî Gr. 3, 186; 190.

hvylc 567. = hvilc, w. m. s.

hvyrfan = hveorfan Gl. AA. præs. sg. 3. (godes æ) hvyrfð (manna môd), lex domini convertit hominum animos Ps. 18, 7. 'se þe ne hvyrfð his môd æfter idlum geþohtum' Ps. 23, 4. præt. sg. 3. (his hyge) hvyrfde, animus eius mutatus est 713. inf. (hióra heortan he ongan) hvyrfan Ps. 104, 21.

hvyrft, hvearft (m.) orbis, circuitus, reditus, revolutio Gr. 2, 38. I, 343. sg. acc. hvyrft (dôn), redire, reverti 1912. 'gif ic on heofenas up heá âstige, gif ic on helle gedô hvyrft ænigne', si descendero in infernum Ps. 138, 6. (nâhton mâran) ~, reditum amplius non habuerunt; non habuerunt, quo redirent 3139. (bebûgað brâdne) ~, incolunt latum orbem 3840. pl. dat. hvyrftum, vicissim II, 63?. Gr. 3, 137. = hvearfum Jud. 138, 55.; aber auch als Subst. wird der Dativ gebraucht: 'þâ væs âgangen geára hvyrftum tû hund ⁊ þreó', an-

norum revolutione, volventibus annis El. 1. — hvearft. 'under heofones hvearfte' Ex. 424, 3. 'hvæt bidaþ ge Galilesce guman on hvearfte?' quid circumstatis, viri Galilæi, exspectantes? Ex. 32, 12.

hŷ, für hi, hig, von he, w. m. s.

hycgan = hicgan, hogian, studere, cogitare, meditari, niti Gr. 1, 905. 908. Gl. Bv. Gl. AA. 'hycgan, moliri' M. gl. 427.; wird verschieden construirt: mit dem Accusativ; öfter jedoch mit dem Genitiv, wie auch sonst die Wörter des Strebens, Begehrens und der geistigen Thätigkeit überhaupt; auch mit Präpositionen, wie 'ymb, on, tô': in der Stelle Ps. 61, 8: 'hycge him hâlig folc' scheint, durch ein Versehen, on ausgelassen. Präs. sg. 1. 'ic on þe geare hycge, sperabo in te' Ps. 90, 2. 'ic hycge tô þe, in te speravi' Ps. 142, 8. coni. sg. 2. (hû þû ymb môdlufan mînes frean) hycge Ex. 473, 5. præs. ind. pl. 3. (vuldres) hycgaþ, gloriam appetunt Ex. 106, 27. inf. (ver vyrde sceal) hycgan Ex. 303, 22. (ve þæs sculon) ~ 396. ~ (on ellen) 3147. part. præs. (morþor) hycgendne Ex. 442, 30. gerund. tô hycganne Ex. 411, 14. tô hycgenne Ex. 414, 21. S. âhycgan.

hŷdan, operire, abscondere, celare Gl. Bv. præs. sg. 1. ic (me viþ heora hete) hŷde, me abdo ab odio eorum Ps. 54, 12. pl. 3. (hî on holum) hŷdaþ (hî), in antris se abdunt Ps. 103, 21. præt. sg. 1. 'ic on mînre heortan hŷdde georne, þ ic þînre spræce spêd gehealde Ps. 118, 11. pl. 3. hŷddon (hie on heolstre) 857. part. præt. (his môdor hêt sêcan, hvâr se vuldres beám hâlig under hrusan) hŷded vâre, ubi arbor gloriosa sub terra lateret El. 218. S. âhŷdan, gehŷdan.

hydig, für hygdig, cautus Gr. 2, 302. 'þeavum hydig', moribus cautus 1699. lytelhydig, læthydig Ex. 294, 4; 5.

hyge (m.) animus, mens Gr. 1, 640. I, 343. 3, 498; 508. Andr. und El. XXXIX. Gl. Bv. = hige, w. m. s. Nom. (veóll him on innan) hyge (ymb his heortan), æstuavit, ferbuit ei intus animus circum cor suum 353. 'hine his ~ forspeón', pellexit eum animus ipsius 349. (innan breóstum his) ~ (hvyrfde) 713. (is mîn) ~ (ymb heortan gerûme) 756. dat. (on) hyge 743; 823. acc. hyge 644. (fæcne) hyge 441. (strangne) ~ 445. (holdne) ~ 650. (heardrædne) ~ 2342. (þurh holdne) ~, per animum benevolum 583; 705. 'gæst hâlig se his hyge trymede', spiritus sanctus, qui animum eius firmabat 4051. Der Genitiv 'hyges' ist mir noch nicht vorgekommen; vielleicht wird auch der Dativ auf den Gebrauch mit Präpositionen beschränkt.

hygeleás, mentis inops, amens Lye. Gr. 2, 566. temerarius. pl. nom. ~e 51.

hygeleást (f.) temeritas, socordia, scurrilitas Gl. AA. acc. ~e 330.

hygerôf, animo præstans, insignis, illustris Gr. 2, 573. (heard ƿ) hygerôf A. 233; Ex. 159, 13. pl. nom. (hæleþ) hygerôfe 1544. Ex. 33, 31.

hygesceaft (f.) mens, animus, cogitatio Gr. 2, 462; 521. Gl. Bv. pl. dat. (on) hygesceaftum 288.

hygesorh (f.) dolor animi, cura, ægritudo Gr. 2, 462; 518. Gl. Bv. acc. (hældon) hygesorge 2030. 'god eáþe mæg gehælan hygesorge heortan

minre' Ex. 11, 21. 'him ꝥ ingefeol hefig æt heortan hygesorge væg micle môdceare', tulit Ex. 163, 28.

hygeteóna (m.) animi perversitas, impietas, improbitas Gr. 2, 462. acc. hygeteónan (vræc metod) 1375. ~ (bêtan) 2725.

hygevælm, hygevelm (m.) ardor animi, iracundia Gr. 2, 537. nom. hygevelm (ofteáh), iracundia exarsit 977. S. die Bemerkung zu dieser Stelle. Manning im Suppl. zu Lye dagegen liest: 'hyge vælm ofteáh' und übersetzt: animam ira distraxit; s. indessen das unter 'ofteón' Gesagte.

hyht, hiht (f.) spes, gaudium, lætitia, solamen Gr. I, 343. Gl. Bv. dat. (hym tô) hyhte, sibi in solatium, in gaudium II, 70. (nabbaƀ ve tô) ~ (nymþe cyle ⁊ fŷr) II, 337. acc. hyht (abeódan), spem præbere II, 696. — Von 'hyht' kommt auch ein mascul. oder neutraler Genitiv hyhtes vor: 'full hâlgan hyhtes' Ex. 4, 25. 'me hvilum biƀ forvyrned villan mines, hyhtes' Ex. 268, 34. 'Moab mines hyhtes hvêr, Moab olla spei meæ' Ps. 59, 7.

hyhtlîc, hihtlîc, iucundus, lætus; sublimis. hyhtlic (heorƀverod) 1599. ~ (heofontimber) 146. compar. hyhtlicra (hâm) II, 217. '~ is þæt heorƀverud' Ex. 352, 1. hyhtlîc (gevæde), splendidum vestimentum Ex. 418, 1. ~ (hâm) Ex. 446, 18. superl. hyhtlicôst (hâma) A. 104. adv. hyhtlice. 'gehroden hyhtlice', magnifice ornati Ex. 203, 4. S. hihtlic.

hyhtvilla (m.) voluntas exoptata, bonum exoptatum. sg. gen. hyhtvillan (leás) II, 160.

hyld (?n.) protectio; fides, favor, gratia, observantia Gl. AA. = gehyld, w. m. s.; verschieden von dem fem. hyldo, hyldu. Dat. (on gâstes) hyld, protectione spiritus 3957. acc. hyld (hæfde his forlorene) 301. 'þe his hyld curon', qui gratiam eius elegerunt 3998. 'þeáh þe ic on mines hûses hyld gegange, si introiero in tabernaculum domus meæ' Ps. 131, 3.

hyldeleás, protectione carens, indefensus, sine præsidio. pl. nom. hyldeleáse 3820. In der Parallelstelle im Cod. Exon. 186, 20. steht 'hylda leáse'; hylda müsste dann Genitiv pl. zu hyld sein.

hyldo, hyldu (f.) favor, gratia, reverentia; das Wort wird im Singular nicht flectirt. Gr. 1, 642. R. Gr. §. 103. Gl. Bv. Gl. AA. hyldo 304. 320. 402. 403. 471. 502 539. 564. 621. 629. 655. 660. 709. 723. 768. 834. 1021. 1586. 2510. 2817. 2915. hyldu Ps. 118, 79. Ex. 247, 22.

hyl = hel, hell. dat. (æt) hylle II, 340. (in) ~ II, 717. S. hyllegrŷre.

hyll (m.) collis Gr. 1, 639. pl. nom. hyllas 3901. 'munt gestylleƀ, gehleápeƀ heádûne, hyllas ⁊ cnollas bevriƀ mid his vuldre' Ex. 45, 11.

hyllegrŷre (m.) inferni terror s. horror. Sg. nom. hyllegrŷre (egeslîc þuhte) II, 435. Das Wort konnte auch getrennt werden in 'hylle grŷre'. S. grŷre.

hym II, 70. = him von he, w. m. s.

hŷnƀ, hŷnþo, hŷnþu (f.) iniuria, opprobrium, ignominia, contumelia, pernicies Gl. Bv. Gl. AA. acc. hŷnþo (þolian) 3252. 'under handum

hŷnþe þoledan, humiliati sunt sub manibus eorum' Ps. 105, 31. pl. gen. hŷnþa (unrîm) 773. dat. (in) hŷnþum El. 210. (me tô) ~ Ex 92, 24. acc. 'þonne hi hŷnþa drugan' Ps. 105, 34.

hyra 3060. 3064. = heora, von he, w. m. s.

hŷran, hêran, audire, obedire, parere Gr. 1, 905. Gl. Bv. Gl. AA. Gl. Ul. 60.; wird mit dem Dativ verbunden. præs. pl. 3. (inc) hŷraþ (eall) 205. 2309. præt. sg. 3. hŷrde (lârum) 708. ~ (heofoncyninge) 1310; 3339. ~ (freán) 1488; 1945. ~ (valdende) 2797. ? 3053. pl. 1. 've þæt hŷrdon þurh hâlige bêc tâcnum cŷþan' El. 852., wo die erste Person des pl., wie sonst auch die erste des sg. (Gr. 4, 120), mit dem acc. c. inf. construirt ist. imperat. hŷre (minum lârum) 1744. 2791. S. gehŷran.

hyrde, hirde (m.) custos, pastor; princeps Gr. 2, 94; 226; 602. I, 336 Gl. Bv. Dies Wort hat gern einen Genitiv vor sich, besonders einen gen. pl., und wird zu mancherlei Umschreibungen verwandt. (neorxnavonges) hyrde (ℶ healdend), paradisi custos et servator, protector d. i. Adam 172. (yrfes) ~, heres 1063; 1540; 2191. (sinces) ~, thesauri custos d. i. rex 2095. = (folces) ~ 2309. = (rices) ~ 3185. ~ (heáfodmaga) 1195. (ne ic) ~ (væs brôþer mines) 1004 (dugoþa) ~, d. i. Gott 164. 3529. pl. nom. (rices) hyrdas (woruldcyningas) 2328.

hyre 1463. = hire, von he, w. m. s.

hŷrêd 2689. Ex. 440, 21. = hîrêd, w. m. s.

hyrra, Compar. zu heáh, w. m. s.

hyrst (f.) ornatus, apparatus; ornamentum Gr. I, 343. 2, 200. Erl. 14 Gl. Bv. Gl. AA. sg. acc. hyrste (gerîm), ornamenta coeli compta 2183. pl. gen. 'þeáh he feohgestreón under hordlocan hyrsta unrîm æhte ofer eorþan', res pretiosas, gemmas innumeras Ex. 24 12. acc. 'hyrsta, scŷne bord, ℶ brâd svyrd, brûne helmas, dŷre mâdmas hæfdon dômlice' Jud. 140, 56., aus welcher Stelle zu ersehen ist, was der Angelsachse unter Schmuck und Kleinoden begriff. dat. hyrstum Ex. 495, 22. (frætved) ~, ornamentis decoratus Ex. 41 15; 436, 1. = ~ (gevered) El. 264. Ein anderes 'hyrst' scheint 'Wald, Horst' zu bedeuten: 'ic eom vraðre, þonne vermod sv hêr on hyrstum heaseve stondeð', I am bitterer than wormwood is, which here in the hursts dusky stands' Ex. 425, 24.

hyrstan, gehyrstan, ornare, decorare Gr. 2, 202. part. præt. hyrsted ornatus, comptus. hyrsted (gold), aurum elaboratum 2149. 'hyrsteden hrôf hâlgum tunglum', tectum sanctis stellis decoratum 953.

hyss (m.) iuvenis Gr. 1, 639. pl. nom. acc. hyssas 3734. 3749. 3770. 378 3948. 3962. Vgl. 'hyse, puer, mas' Gr. I, 343. Erl. 110. 113. hom Gl. Bv.

I.

Ie, pron. person., ego Gr. 1, 781. R. Gr. §. 137. gen. min, dat. me (me) acc. mec (me). dual. vit, gen. uncer, dat. unc, acc. unc. pl. wea ve, gen. ûser (ûre), dat. ûs, acc. ûs, ûsic, ûsih.

îcan = **eácan**, augere, augeri. S. iecan. præt. sg. icte 1185. pl. 3. icton 1061. part. præt. 'beóð his vinter eác ỹnnum îced' Ps. 60, 5. Vgl. 'he þæt eádige folc êcte svyþe, et auxit populum suum nimis' Ps. 104, 20.

îdel, vacuus, vanus, inanis Gr. 2, 45; 103. I, 363. 'on îdel, frustra' Gr. 3, 107; 161. îdel (gylp), vana iactantia II, 255. ~ (⁊ unnyt), vacua et inutilis 106. 'hŷ sŷn îdle ⁊ unnytte' Ps. 13, 4.

ides (f.) femina, nympha Gr. 1, 643. 2, 45; 351. I, 336. Gl. Bv. Gl. AA.; vielleicht ursprünglich 'formosa, splendida' D. M. 10; 87; 372 sq. Sg. ides (æviscmód) 893. ~ 1050. (vlitebeorht) ~, splendida femina 1722. (blâchleór) ~ 1965. ~ (Egyptisc) 2221. (feásceaft) ~ 2263. sg. gen. idese 2226. 2241. dat. (of) idese (bîð eafora væcned) 2386. acc. idese 586. ~ (sciene) 698. ~ 1714. 1847. 1869. pl. nom. idesa 1072. 1229. 2080. 2600. gen. idesa 2460. ~ (seó betste) 575. ~ (scênóst) 622. ~ (sceónóst) 701. ~ (scienóst) 818. ~ (ansien) 1256. dat. idesum 2494. 2506. 2529. acc. idesa 2150.

iecan = **îcan**. præt. pl. 3. iecaᵹ (eorðvelan) Ex. 38, 23. præt. sg. 3. iecte (mægþum ⁊ mæcgum mægburg sine), filiabus et filiis familiam suam auxit 1118. (dugeþum) ~ 2370. iecte, auxit, steht für eácte Gr. I, 373. S. ŷcte.

ievian = **eóvian**, **ŷvian**, (w. m. s.) ostendere, monstrare; apparere. Præs. sg. 1. 'þonne ic scûrbogan mînne ieve', quando arcum meum pluvium apparere facio 1536. præt. sg. 3. ievde (hire tâcen), ostendit ei signum 649. ~ (ievde) 771. 'hine cyning engla Abrahame ievde selfa', angelorum rector Abrahamo se ipse ostendit i. e. apparuit 1779.

ilc, **ylc**, idem Gr. 3, 50. M. gl. 364. 418. 433. 'on þâ iclan tid', eodem tempore 1079. ⁊ ilce leóht, eandem lucem II, 593.

in (præp. mit dem Dativ und Acc.) in; allmälig durch on vertreten Gr. 2, 759.

inbevrîgan, tegere, occulere; das Gegentheil sagt invrîgan El. 812. part. præt. (andvlitan) inbevrigenum (under loþum), facie sub vestibus occulta 1579. Gr. 4, 905.

inc, dual. dat. und acc. zu þû, vos duo, vobis duobus R. Gr. §. 137. Gr. I, 336. Gl. Ul. 87. inc 198. 548. 555. 559. 891. S. git, þû.

inca steht, nach Lye's Annahme, für incer, den gen. zu 'git, vos duo'. Im Cædm. erscheint es nur Z. 3372.; es muss von dem Subst. 'inca, dubitatio' M. gl. 417. Ex. 11, 29. Ps. 118, 39., auch ingca geschrieben Ps. 72, 11., sorgfältig geschieden werden, obschon im Begriff des Zweifelns auch der des Zweierleiseins liegt: *διάνδιχα μερμήριξεν*, him tveóþuhte 276. tveógan: 'tveógende môd' A. 771. tveó: '⁊ hit heofoncyninges tâcen vâre ⁊ þâs tveó nâre', nec eius rei dubium esset El. 171. Die Bemerkung zu 3372. ist zu tilgen.

incer, **incre**, gen. zu git, vestri duorum; dat. incrum, vobis duobus 912. Es wird ferner nicht blos wie his possessiv gebraucht (197. 554. 2274.); sondern auch als Possessiv (wie ûser) flectirt: dat. incrum (valdende), unser Beider Herren 574. ~ (herran) 576.

incit, Nebenform zum acc. inc, R. Gr. §. 139. Abimelech spricht zu Abraham und Sarah: 'ne ceara incit', nolite ægre ferre 2726. S. cearian. Abraham spricht zu seinen zwei Dienern: 'rincas mine, restaþ incit', requiescatis, reficiatis vos 2874.

indrîfan, incitare, excitare, edere, prodere. præt. sg. 3. (vord) indrâf. verbum edidit, prolocutus est II, 80.

ingedôn, indere aliquid in aliquam rem, imbuere aliquid aliquâ re. (feorh) ingedyde 184. S. gedôn.

ingemên, ? unâ; oder ist ingemen 3120. = gemen, milites, copiæ, manus Gl. AA. ? Lye sagt s. v. ingeman: „Idem videtur significare, quod inbyrdling. Vâron ingemen ealle ætgædere, erant eiusdem familiæ simul omnes; Cædm. 67, 3." Leo führt (S. 197. seiner Sprachproben) unter minan auf: „ingeman, der Einheimische, Landsmann", auf welche Autorität hin, weiss ich nicht; 'gemana, contubernium. consortium' kommt häufiger vor.

ingere, quondam, olim 2962. S. gere.

ingeþanc, ingeþonc (m.) mens, intima cogitatio Gr. 2, 760. Erl. 154. 'ingeþanc, præcordia' M. gl. 403. sg. nom. (eorles) ingeþonc Ex. 472, 8. acc. (gevit, vera) ingeþanc A. 35. (feores) ~ El. 679. pl. dat. ingeþancum 3798. ingeþoncum (forhte beofiaþ) Ex. 63, 4. ~ Ex. 185, 2. acc. (unclâne) ingeþoncas Ex. 80, 34.

inlende, incola, indigena. Gr. 2, 760. pl. acc. inlende 3065. Vgl. 'inlendisca, accola' M. gl. 380. Inlende ist adi., nicht subst. In der Ueberschrift über Ps. 2. heisst es: 'mænde tô Drihtne be his feóndum ægþer ge inlendum ge útlendum'. Das Subst. lautet 'inlenda. habitator, accola, incola' M. gl. 380. 404.

innan, adv. intus, intra, intrinsecus, und præp. intra; als præp. mit dem Dativ verbunden, sowohl mit 'on', als ohne dasselbe. R. Gr. §. 406. 407. 409. Gl. AA. innan, adv. 1361. ~ (ʃ útan) 674; 1317. innan præp.: innan (healle) 4236. ~ (breóstum) 712. on innan, præp.: þe on innan 906. him on innan 352; 720. hire on innan 686. innan .. on 837. on þ morþer innan 341. Gr. 3, 207. S. morþer.

inne = innan, intro, intus 2458.

inne (n.) domus Gr. 1, 644. = in, inn Gl. AA. sg. dat. (on his) inne 1561.

inneveard, intus, intrinsecus Gl. Bv. Gl. AA. ~ II, 138; 708.

innon = innan. innôn helle II, 581.

insîþian, introire, intrare. præt. sg. 2. (siþþan þû tô me) insiþadest Ex. 463, 17. inf. insiþian 1571.

intô, præp. mit dem Dativ, in c. acc. R. Gr. §. 407. Gl. AA. 'ne gâ þu mid þinum êsne intô dôme', ne intres in iudicium cum servo tuo Ps. 142, 2. intô, adv. introrsum II, 378.

inunder, præp. c. acc. und c. dat., inter, sub, intra. inunder (edoras), intra tecta 2439; 2481.

invit (m.) dolus, fraudatio Gr. 2, 463; 760. Erl. 112. Dfnb. 140. 143. Gl. Ul. 192. sg. acc. invit 2408. Das Wort wird auch invid (Ps. 54, 10.) und invidd (Dfnb. 143.) geschrieben.

invit, invid, dolosus Gr. ll. cc. se invidda Jud. 132, 4. (vordum) invitum, verbis dolosis II, 730.

invitfull, dolosus Gr. 2, 560. Gl. Bv. invitfull 945. dat. '(from þære) invitfullan (yflan tungan), a lingua dolosa' Ps. 119, 4. pl. nom. invitfulle 1268. gen. 'þeáh þe me synfulra invitfulra mûþas onganian, quia os peccatoris et dolosi super me apertum est' Ps. 108, 1.

invitspell (n.) nuncius doli s. mali. sg. acc. invitspell 2019.

îren (n.) ferrum Gr. 2, 46; 160; 337. I, 362. Gl. Bv. Gl. AA. RW. 213. Gl. Ul. 51. gen. (heardes) îrenes 382. dat. (mid) îrne (eall ymbfangen), ferro ab omni parte circumdatus II, 519. S. îsen, îsern.

îrenbend (m.) vinculum ferreum Gr. 2, 337; 432; 452; 485. Gl. Bv. pl. nom. licgaþ me ymbe îrenbendas, vincula ferrea me cingunt 370.

irnan, yrnan, eornan, currere Gr. 1, 898. I, 336; 351. 2, 834., entspringt aus rinnan Gr. 2, 389. Gl. Bv. præt. pl. 3. (gingran þider ealle) urnon, discipuli illuc omnes cucurrerunt II, 534.

is; s. vesan.

îsen = îren. Gl. AA. væs îsen eall þurhgleded, ferrum penitus candebat 3762. îsen wird auch adjectivisch gebraucht: îsene bendas, vincula ferrea Ps. 149, 8. 'of îsenum bridlum, ferratis salivaribus' M. gl. 375.

îsern (n.) ferrum; adi. ferreus Gl. AA. Dfnb. 9. îsern, ferrum. nom. 'oft mec îsern scôd', sæpe ferrum me læsit Ex. 485, 14. gen. îsernes (brûcan) 1084. îsernes (dæl), ferri pars Ex. 439, 25. — îsern, ferreus 3277. (vall) îserne, murum ferreum 3766. ærenum clammum ⁊ îsernum, æreis vinculis et ferreis 4037. 'îserne steng âna gebigeþ, vectes ferreos confregit' Ps. 106, 15.

iu, iam, olim, quondam, antiquitus Gl. Bv. Gl. AA. ~ II, 81; 107. 'ic væs on gifeþe iu ⁊ nû' A. 489.

iudæd (f.) quod olim gestum s. actum est. pl. dat. 'sceal ic sêcan ôþerne (eard), gongan iudædum', petere debeo aliam terram, visitare propter ea, quæ olim gessi Ex. 284, 26. ~ (fâh) inquinatus olim gestis II, 187.

L.

Lâ (interiect.) ecce! o! engl. lo! Gr. 3, 289. Gl. Bv. Gl. AA. lâ II, 458; 645; 732. vâ lâ, eheu! utinam! 367. S. eálâ, hvæt und vâ.

lâc (n.) munus, officium, ludus; donum, oblatio, sacrificium Gr. I, 358. Erl. 164. Graff 2, 152. '~ donum, xenium M. gl. 409. medicina, medicamentum M. gl. 339; 439. munificentia M. gl. 339. munusculum' M. gl. 440. S. lâcedôm. Im Glossar zu den Analecten macht Thorpe die Bemerkung, dass lâc in allen drei Geschlechtern vorkomme; nach Bosw. Append. ist es neutr. und masc. — acc. 'lâc brôhton', munus, sacrificium obtulerunt 972. '~ þe hire brungen væs, donum, quod ei oblatum erat El. 1137. So sagte man 'lâc onginnan' 1492; ~ bebeódan 2852. Ex. 179, 35. öfter 'lâc onsecgan' 1786. 2837. Ex. 168, 28. 254, 19. und sonst; auch 'lâc onblôtan', hostiam offerre, sa-

crificare. 'onbleót þæt lâc gode' 2927. 'ic þe lâces lôf lustum secge. tibi sacrificabo hostiam laudis' Ps. 115, 7. pl. dat. lâcum 1467. 2097. S. gild und D. M. S. 35.; vgl. æclâc und æglâc.

lâcan, ludere, salire, exsilire, saltare, volitare. Gr. 1, 895. 2, 589. prät. lêc und leólc Gr. I, 372; 373. Erl. 112. Gl. Bv., S. forlâcan. Präs. sg. 3. lâceð on lyfte Ex. 328, 25. pl. 3. brondas lâcað, titiones tremula flamma ardent Ex. 448, 23. 'þonne hie (nämlich 'eáliþende') on cald væter ceólum lâcað' A. 253. 'fuglas þâ þe þurh lyft lâcað fiþrum' Ex. 220, 7. præt. sg. 3. leólc (on lyfte), sublimis abiit 446 Ex. 438, 15. '~ ofer lagufloð', saliit super fluctum Ex. 283, 2. inf. (vordum) lâcan Ex. 414, 13. part. präs. lâcende (lig), flamma saltans 3992; El. 1111; 579. oder 'lâcende lêg' Ex. 97, 23., von der flackernden Flamme gesagt. 'lagu lâcende' A. 437. 'on lyft âstâh lâcende feónd' El. 899. 'heofonfuglas þâ þe lâcende geond lyft fâras' Ex. 194, 24. S. lyftlâcende.

lâd, lâde (f.) via, iter; conventus Gr. 1, 642. I, 358. 2, 15. Gl. Ll. 105 sg. dat. (on þære) lâde 1439. acc. 'se ûs þâs lâde sceóp', qui nobis hoc iter designavit 1835. S. gelâd.

læccan, gelæccan, capere, corripere Gl. AA. Gl. Apoll. Tyr. præt. sg. 3 (se lêg) læhte (við þes lâþan), flamma corripuit scelestum II, 716.

lâcedôm (m.) medicina, medicamentum, remedium; sanatio, salus Gr. 2 491. Graff 2, 101.; 'ursprünglich medela, doctrina medici' Gr. l. c. — acc. þurh his lâcedôm, per vim suam salvandi d. i. als Heilard II, 591. 'þæt þær lâcedôm findan môte, se þe nû his feore nyle hælo strŷnan', ut sanationem ibi inveniat is, qui nunc animæ suæ salutem sibi parare noluerit Ex. 96, 16.

lædan, ducere, engl. to lead Gr. 1, 905. I, 359. Gl. Bv. Gl. AA. R. Gr. §. 207. präs. sg. 3. lædeð (on uprodor) 3472. se þâs fâre lædeð qui dux est huius expeditionis 3483. pl. 3. lædað 1293. ~ (tô lihte) II, 363. ~ (þider in þæt scræf) II, 633. præt. sg. 2. þû (æhte) lâddest 2671. II, 424. sg. 3. (seþe) lædde, qui ducebat i. e. dux 2983. (æhte) ~ 1867. 'hie mid ligenum lædde', eam mendaciis seduxit 595. S. forlædan. pl. 3. (on vic ceápas) lâddon 1871. ~ (út of Sodoma byrig) 2006. 2011. imperat. læd (on eorþan bearm) 1484. ~ (under earce bord) 1327. inf. (under earcebord) lædan 1352. (æhta) ~ 1430; 1643. (hûþe) ~ 2143. ~ (út of..) 2449. (æhte) ~ 1761. 2615. '~ mid hie', secum abducere 2779. (fâre) ~ 1740. ~ (vîf tô his selfes sele), ducere feminam in suam ipsius domum 1850. 2124. 'vit lædan sculon, teón vit of þisse stove', nosmet abducere debemus, proficisci ex hoc loco 1905. part. præt. læded 262?

læfan, relinquere, neuengl. to leave Gl. Bv. Gl. AA.; mit dem Dativ. præs. sg. 3. (eaforan) læfde (land ȝ leódveard) 1174. 1190. 1209.

læg; s. licgan.

læhte; s. læccan.

lân (n.) commodatum, mutuo datum, commodum, præmium, donum Gr. 2 17; 28; 160; 182. Graff 2, 219. Gl. Bv. Thorpe (im Gl. AA.) be-

zeichnet dies Wort als 'semisaxon'; s. leán. acc. lǽn 598. ~ (godes, ælmihtiges gife) 690.

ǽnan, mutuari, commodare; dare, præbere Gr. 2, 17. Graff 2, 219. RW. 370. inf. (spêde) lǽnan, successum, victoriam præbere 2053.

ǽne, tenuis, fragilis, exilis, vilis, macer, macilentus Gr. 1, 735. I, 359. Erl. 170. Gl. Ul. 108. Gl. Bv. (lǽne ⁊ sǽne, fragilis et segnis Gr. Andr. und El. XLIII). lǽne (dreám), iubilum, quod transit 3460. lǽnes (lifes) 3197. (of þissum) lǽnan (life) 1206. Das Leben der Menschen wird im Beówulf Z. 5178. geradezu 'lǽndæg, dies exilis' genannt.

ǽran, docere, instruere, informare; monere, exhortarî Gr. I, 359; 360. Graff 2, 255. Gl. Bv. Gl. AA. S. gelǽran; mit dem acc. der Person. præs. sg. 1. (svå ic þe) lære 2298. præt. sg. 3. (he hie freme) lǽrde 607. 'leóde lǽrde on lifes veg' A. 170. inf. (listas) lǽran 514. (his brŷd vordum) ~ 1817. (eów lǽran langsumne rǽd) II, 251.

ǽrig 3168. ? docilis, tyro, nach Manning in den Suppl. zu Lye; vielleicht ist 'lǽrig' zu verbinden mit 'gylpplegan gâres' und zu übersetzen: edocti ludum gloriosum lanceæ; ohne willkürlich zu sein, kann man lǽrig von lǽran nicht wohl trennen.

æs, minor, minus, Compar. zu lytel Gr. 3, 593; 612; 743. R. Gr. p. 51. Gl. AA. Gl. Bv. 'þŷ læs', quo minus, ne, mit folgendem Conjunctiv 573. 2139. 3046. S. þe, þŷ und lytel.

ǽstan, perficere, complere, exsequi, præstare, observare Gr. I, 359. Graff 2, 251. Gl. Ul. 103. Gl. Bv. præs. sg. 2. (þenden þû mine lâre) lǽstest 2163., neben lǽstes 569. 611. coni. sg. 3. (þ he þine lâre) lǽste 573., neben lǽst 616. præt. coni. pl. 3. (butan heó godes villan) lǽsten 244. imperat. lǽste 514., neben lǽst 2298. ? lǽste 3237. inf. lǽstan 506. 535. 551. 646. 659. 3173. S. gelǽstan.

ǽtan, sinere, relinquere, dimittere, demittere Gr. 1, 360; 896. 2, 834. Gl. Ul. 108. RW. 372. Gl. Bv. Gl. AA. mit dem inf. verbunden. præs. sg. 1. (sittan) lǽte ic 436. 'ic sigan lǽte', descendere facio 1344. coni. sg. 3. 'lǽte him tô bysne', sinat sibi esse exemplum II, 197. præt. sg. 3. lêt, sivit Gr. I, 362. ~ 239. 253. 952. 1193. 1367. 1433. lǽt 2105. coni. sg. 3. lête 258. pl. lêton A. 831. Neben dem præt. lêt besteht auch die Form leórt Gr. I, 372; 373. Erl. 163., wie von lâcan, neben lêc, auch leólc besteht; s. das Wort. imperat. lǽt 2124. lǽtaþ 2465. inf. lǽtan 589. 2225. 2637.

âf (f.) reliquiæ, quod reliquum est; superstes, relictus Gr. I, 358. 1, 642. 2, 503; 603. Gl. Ul. 105. Gl. Bv. Gl. AA. nom. seó (væpna) lâf, qui armis evasit 2000. (ân gâra) ~, qui iacula effugit 2014. dat. þære lâfe 1338. (vætra) ~ 1543. 3670. 3970. acc. (vrâþra) lâfe 1491; Ex. 484, 6. (êce) ~ 3299. (væpna) ~ 3592. (earme) ~ 3598. 'ealde lâfe, ecg', ensis hereditate acceptus 3337; ähnlich heisst das Schwert Z. 3423: 'alde mece'; Anal. 122, 37: 'eald svurd', und Beów. Z. 5228: 'eald sveord etonisc', ein alt heidnisch Schwert, zur Bezeichnung der Güte und Kostbarkeit desselben; vielleicht bedeutete

'lâf' geradezu Schwert; wenigstens übersetzt Thorpe Ex. 438, 2 die Worte: 'ic lâfe geseáh' durch: 'I saw the sword'.

lago (m.) aqua, æquor Gr. 3, 383. sg. nom. (þá gesundrod wæs) lago (v. lande), quum seiuncta esset aqua a terra 163. 211. 1408. 1486. S. lagu

lagoflôd, laguflôd (m.) aquæ fluentum, aquarum fluctus Gr. 2, 464; 49 sg. dat. lagoflôde 127.

lâgon; s. licgan.

lagosîð (m.) navigatio, cursus marinus. pl. gen. lagosiþa 1338. 1481.

lagostreám (m.) aquarum fluctus, fluentum. sg. dat. (sume drenc forman on) lagostreáme El. 137. pl. nom. lagostreámas 3906. dat. 'lagostreámum leoht', nämlich eorþe, terra aquarum fluctibus irrigata 19 S. lagustreám.

lagu (m.) aqua, æquor, unda, profunditas, lacus Gr. 1, 640. I, 328. And und El. XXXIII. Erl. 170. Graff 2, 102. Gl. Bv. Gl. AA. sg. n 'lagu land gefeól', aqua in terram irruit 2411. S. lago.

lagustreám = lagostreám Gr. 2, 422; 464; 528. Gl. Bv. Gl. AA. pl. a lagustreámas (vreáh), aquarum fluenta operuit 2443. 3296.

land (n.) terra, ager, solum Gr. 1, 643. I, 328. 2, 227. 3, 379; 3 Graff 2, 232. Gl. Ul. 104. Gl. Bv. Gl. AA. sg. pl. nom. acc. l 114. 203. 211. 239. 331. 506. 734. 958. 1162. 1175. 1191. 1231. 14 1533. 1645. 1726. 1795. 1914. 2445. 2549. sg. gen. landes 2818. c lande 163. 781. 784. 802. 1481. 1886. 2717. pl. gen. landa 484. 7 S. lond.

landgesceaft (n. und f.) creatura terrestris. eall landgesceaft, tota natura 3878.

landman (m.) incola, indigena; colonus Gr. 2, 507. pl. gen. landmanna 31

landriht (n.) terræ lex, ius civile s. civium Gr. 2, 465. nom., acc. la riht 1905. 3283.

landscipe (m.) provincia Gr. I, 337. 2, 465; 521. Graff 2, 234. Gl. sg. acc. landscipe 375.

landsôcn (f.) investigatio terræ; visitatio terræ. sg. acc. (tôfaran landsôcne 1659; 1693. Das Simplex 'sôcn' kommt im Beów. 3551. vor.

lang, longus Gr. 1, 733. 2, 289. 3, 579. RW. 362. Gl. Ul. 103. Graff 225. Gl. Bv. Gl. AA. R. Gr. p. 51. lange adv. longe; diu, procul 3, 102. M. gl. 376. 'svâ lange, quamdiu' M. gl. 386. 'lange, l longius' M. gl. 407. lang 68. 486. 551. 581. 688. 1303. lange 2 312. 757. 1171. 1220. 1421. Comparativ: leng, longior, longius, tius Gr. I, 333. 3, 593. Gl. Bv. ~ 23. 170. 291. 728. 986. 1835. 1 2415. 2585. 'svâ leng, svâ má, magis magisque' M. gl. 404. Superlativ lengest 244. 1214. 3352. lengust II, 608. S. long.

langian, appetere, desiderare, requirere Gl. Bv. præs. sg. 1. (þá mi hâm) lange, ? meos domum reduco II, 505.; unpersönlich gebra mit dem acc.: præs. 'langaþ þe', num te desiderium incessit? præt. 'hæleþ langode', viros fortes tenebat desiderium 1426. Häufiger scheint longian vorzukommen. S. langung.

angsum, longus, diuturnus, tardus, tædiosus, desideratus Gr. 2, 653: 664. Graff 2, 229. M. gl. 347. 360. 375. 402. 405. 'langre, langsumere, prolixâ' M. gl. 413. Gl. Bv. Gl. AA. 'micel is tô secganne, langsum leornung þæt he in life ádreág eall æfter orde' A. 1482. langsumu lufu amicitia diuturna 1900. langsumne (rǽd) 2935. II, 251. ~(hiht) 3334. S. longsum.

angung (f.) desiderium, appetentia, cupiditas; tædium. sg. nom. langung (hie besvâc) 3547. ?pl. acc. 'min sâvl áslép for langunga, dormitavit anima mea præ tædio; Ps. 118, 28. longung Ex. 308, 29.

ar (f.) doctrina, consilium Gr. 1, 642. lâre Gr. I, 358. 3, 489. neuengl. lore Gl. Bv. Gl. AA. 'lâr, exemplum' M. gl. 360. '~, discipulatus' M. gl. 332. studium M. gl. 371. documentum M. gl. 353. disciplina M. gl. 330. 377. traditio M. gl. 434. u. s. f. Der gen. pl. lautet oft lârena, lârna für lâra; der dat. sg. lâre wird adverbial gebraucht: sapienter 2688. 4178. sg. nom. lâr (godes) 3197. 'lâr] ár', doctrina et honor Ex. 139, 13. dat. lâre 2688. 3334. 4177. acc. lâre 427. 439. 535. 569. 573. 611. 646. 728. 769. 784. 2163. Man sagt: lâre forlætan, gehealdan, fremman, lâstan, leornan u. dgl. pl. gen. lâra (gemyndig) 1938. 239. '~, literarum' M. gl. 373. lârna Ex. 450, 17. dat. lârum 589. 595. 708. 1665. 1744. 2226. 2228. 2288. 2340. 3319. acc. lâra 616. 'lâra, bodunga, categorias' M. gl. 394.

areóv (m.) doctor, magister Gl. AA. '~, archimandrita' M. gl. 407. rabbites, doctores M. gl. 373. sg. nom. lâreóv 2476. 'lifes lâreóv' d. i. Gott A. 1466. acc. (leófne) lâreóv A. 404; 1707. Vgl. 'lâreóvdômum, maiestatibus' M. gl. 424.

ast (m.) vestigium, orbita, gressus; ?tractus Gr. 1, 630. I, 359. 2, 46; 199. 3, 396. Graff 2, 251. Gl. Ul. 103. Gl. Bv. Gl. AA. Häufig ist die präpositionelle Verbindung on lâst und on lâste (on lâst Gl. Bv. s. v. lâst), in der Bedeutung 'in vestigio, pone, post, a tergo', mit voraufgehendem oder folgendem Dativ: 'lichrýre on lâst', post cædem 1095. on lâst dæge 2443. flôde on lâste 1539; him on lâste 86; 942; 1123; 1162; 1693; 2069. on lâste þe 2783. fæder on lâste 1064; 1616. ûssum fæder] méder on lâste 1570. lâþum on lâste El. 30. Erl. 140. Erinnerung an den substantivischen Begriff des Wortes ist es, wenn zwischen on und lâst ein Genitiv tritt: on leófes lâst, post amatum 3266. on lâþra lâst, pone inimicos 3096. Auch sonst tritt gern ein Genitiv der näheren Bestimmung vor lâst: idese lâste, gressu uxoris 2241. (vgl. brýdelâst s. v.); vræccan lâste, exulis gressu 2472. und 2816. Oefter findet sich die Redensart 'lâstas lecgan, gressus ponere' d. i. seine Schritte wohin wenden oder setzen, fortgehen, gehen: 'ic lâstas sceal vide lecgan' 1022. 2394. 'he ôfstum forð lâstas legde' 2530. 2844. 'vræclâstas vide lecgað' Ex. 309, 14.; wie man sagte 'vræclâstas vâdan' II, 122. oder 'settan' II, 189. Vgl. 'hie þâ feþelâste forð onettan' Jud. 135, 34.

astveard (m.) successor; qui aliquem sequitur Gr. 2, 534. 'vræcmon gebâd lâðne lâstveard', exul exspectabat insequentem hostem 3067. 'þone lâstveard his svæsne sunu', successorem, filium suum proprium 3329.

lâtteóv, lâtþeóv, lâdþeóv (m.) dux, imperator; magister Gr. I, 359. Erl. 159. Gl. AA. 'hûre lâtteóv, pædagogus noster' M. gl. 435. 'lâtteóvum pædagogis' M. gl. 399. sg. nom. (lifes) lâtteóv, vitæ dux d. i. Gott El. 520; 898. vgl. lârreóv; ebenso 3033: lifes lâtþeóv. 'on þinum naman ic þe healsige, þæt þû beó min lâdþeóv, et propter nomen tuum dux mihi eris' Ps. 30, 4. sg. gen. 'þæs lâtteóves lârum hyrdan' El 1210. S. lâd, iter; teóv gehört zu teón, ducere.

lâð, invisus, odiosus, exosus, hostilis, inimicus Gr. 1, 733. 2, 15. I, 35. Graff 2, 170. Gl. Bv. Gl. AA. M. gl. 404. 'se lâþa, der Leidige, der böse Feind' D. M. 904. detestandus M. gl. 419.; wird mit dem Dat. der Person verbunden, z. B. häufig 'lâð gode' 450; 573; 6[illegible] 643. (vinemagum) ~ 1018. nom. lâð leódsceaþa 914. þ lâð treóv 64[illegible] se lâþa (deófles boda) 486. 493. lâð æfter lâþum 3124. gen. þæs lâþa (lân) 598. þæs ~ (bodan) 708. ~ (cynnes) 2542. dat. (æt) þæ lâþan 589. acc. m. lâðne (lâstveard) 3067. ~ (bend) II, 541. þæ lâþan (strîð) 569. n. lâð (ærende) 923. pl. nom. acc. (metode) lâþ 1928; 1264. ~ 3390. II, 287. gen. lâðra (monna) 2079. ~ (hæleþa 2150. Comparativ: sg. acc. m. lâðran (landscipe) 375.

lâð (n.) malum, molestia Gr. 3, 486. sg. gen. (vuht) lâþes 528. (fela) ~ 619. 757. acc. ~ (gefremedon) 391. ~ (gedôð) 620.

laþian, invitare, evocare, accersere Graff 2, 164. Gl. Ul. 103. præs. sg. 3 laþað (ûs þider tô leóhte) II, 591. '~ hine lîþum vordum' Ex. 1[illegible] 3. '~] lâdað' Ex. 349, 32. part. præt. 'tô salore laþode wæron' El. 384. 555.

lâðlîc = lâð, odiosus; neuengl. loathly Gl. Bv. Graff 2, 173. lâðlic (strî[illegible] 659. acc. f. lâðlice (vrôhte), crimen odiosum 907; 928; 2677. [illegible] ist nicht nöthig, in der letzten Stelle lâðlîce adverbial zu nehmen.

lâðscipe (m.) adversitas, fastidium, tædium sg. dat. (âlynnan of) lâðscipe 2042.

lâðvende, hostilis, molestus, odiosus, Gegensatz von leófvende, gratus carus (A. 1291. Erl. 172. Ex. 29, 31. 298, 13. 305, 22.) sg. nom. f. lâðvendo 2233. ? dat. lâðvende (môd) 446. acc. lâðvendne (here 68. pl. nom. lâðvende 986. acc. lâðvende (men, þeódsceaþa Ex. 97, 24.

leáf (n.) folium; frons, neuengl. leaf Gr. 1, 643. I, 356; 368. 3, 4[illegible] Graff 2, 65. Gl. Ul. 104. Gl. Bv. Gl. AA. R. Gr. §. 67. sg. acc. (o leáf (treóves steppan) 1453. pl. dat. leáfum 842. 865. 875. 'geloc under leáfum, cretus sub foliis' El. 1227. Erl. 165. Verschied hiervon ist das fem. 'leáf, neuengl. leave, permissio' Gl. Apoll. I[illegible]

leahtor, leahter, lehter, probrum, peccatum, vitium, crimen Gr. I, 3[illegible] 2, 141; 207. Erl. 129. Graff 2, 98. Gl. Bv. Gl. AA. pl. gen. 'leahtr conviciorum' M. gl. 439. dat. (licgan on) leahtrum II, 265. a (láþe) leahtras II, 287. Vgl. leahtrung, opprobrium Ps. 21, 5. ~ contemtus Ps. 30, 20. ~, contradictio Ps. 30, 23.

leán (n.) præmium, merces, emolumentum, retributio Gr. I, 355; 3[illegible] 2, 48. 3, 490. Graff 2, 97; 123; 219. Gl. Ul. 103. 104. RW. 3[illegible]

Haupt 3, 145. M. gl. 384. '~, victoria' M. gl. 369. sg. pl. nom. acc. leán 46. 1802. 2114. 2538. 3244. 3435. 3914. II, 680. sg. gen. (þancian þæs) leánes 258. dat. (tô) leáne 37. 2813. 'songes tô leáne' Ex. 322, 22. 'lifes tô leáne' Ex. 285, 2. pl. gen. (sægde) leána (þanc) 2927.

leánian, remunerare; præmio dare Gr. 1, 907. Graff 2, 220. Gl. Bv.; mit dem Dat. der Person, die den Lohn empfängt und dem Acc. des Gegenstandes, für welchen gelohnt wird, und dem Dativ des Lohnes mit oder ohne Präposition. præs. sg. 1. 'ic þe þâ fæhþe feo leánige ealdgestreónum' Beóv. 2760. sg. 2. þû ûs leánest 2682.; den Grund des Lohnes drückt auch ein Satz aus, mit forþon oder þæs þe eingeleitet: præs. pl. 3. 'forþon valdend scôp vudige môras lôfe leánige leóhtes hyrde' Ex. 193, 13. sg. 3. 'þonne beorht cyning leánaþ, þæs þe hŷ on eorþan eargum dædum lifdon' Ex. 52, 4. — præt. sg. 3. 'Gûðláce god leánode ellen mid árum' Ex. 129, 13. part. præs. 'leániendum, remuneratore' M. gl. 347.

leás, fallax, mendax, falsus; liber, solutus, vacuus, expers Gr. 1, 733. I, 344. 2, 22; 566; 620. Gl. Ul. 111. Gl. Bv. Gl. AA. leás, mendax. ~ (viht), diabolus II, 726. D. M. 410. leás, vacuus, wird mit einem voraufgehenden oder nachfolgenden Genitiv verbunden: (dreáma) leás 40; 108. leás (êcean dreámes) II, 183. (bûendra) leás 89. u. s. f. 332. 864. 2251. II, 169. Zu leás, mendax, gehört leásian, mentiri Gr. 2, 22. Vgl. leásung, hygeleás, rædleás.

leásing, leásung (f.) mendacium, fallacia, fictio, falsitas; neuengl. leasing. Gl. AA. pl. dat. 'þeáh ve viðsôcun âr mid leásingum' El. 1123. 'Þ íc leásingum, deófolgieldum, gafol onhâte' Ex. 251, 23. acc. 'buton þû forlæte þâ leásinga, veóhveorþinga' Ex. 253, 13. 'þû fordêst, þâ þe symle leásinga speca&' Ps. 5, 5. — leásung. pl. dat. 'for þinum leásungum', propter mendacia tua II, 62. Ps. 39, 4. acc. 'butan þû forlæte þâ leásunga ⁊ me sveotollice sôð gecŷþe' El. 688.

leccan, irrigare, adluere, lavare. prt. sg. 3. leohte 210. part. præt. (lagostreámum) leoht 1917.

lecgan, ponere, collocare Gr. 1, 905. I, 334. Graff 2, 88. RW. 369. Gl. Bv. Gl. AA. prt. sg. 3. legde (him lustas on), excitavit cupiditates eius 685. ~ (hleór on eorþan) 2330. (he forð lâstas) ~, abiit 2530. pl. 3. (lâstas) legdon 2394. inf. (lâstas vide) lecgan 1023; 2844. S. lâst.

lêg, lîg (m.) flamma, ignis Graff 2, 151.; im Cod. Exon. besonders häufig. sg. nom. 'se vonna lêg', flamma obscura II, 716. gen. lêges (blâstas veallas ymbvurpon) A. 1552. dat. (reáde) lêge 44. S. lig.

leng, longius, diutius. S. lang, long.

lengian, prolongare, differre; aber auch pertinere, patere, diffundi. prt. sg. 3. 'ne lengde þâ leóda aldor vitegena vordcvyde', non cohibuit prophetarum enunciata 4163. 'hyre lôf lengde geond londa fela', laus eius per multas terras divulgata est Ex. 324, 23.

leó; s. león.

leód (m.) vir, princeps Gl. Bv. sg. nom. (Ebrêa) leód, Ebræorum princeps 2157; 2829. 'andsvarode vlanc Vedera leód' Beóv. 679. 'sum Healfdenes, leód Scyldinga' Bv. 3304.; vielleicht nur im nom. und acc. bräuchlich, wie brego, w. m. s.

leód (f.) gens, populus, provincia Gr. 2, 21; 466. I, 370. Erl. 166. Gr. 2, 195. RW. 360. Gl. Bv. Gl. AA. sg. gen. leóde (ræsvan), populi duces 2069. acc. (heofonríces) leóde (forlætan) 750. pl. gen. leóda (ræsvan) 1650. (geond) ~ (mægþe) 1659. S. leóde und vare.

leódan, crescere, progerminare, enasci. Erl. 166. S. geleódan. præt. pl. 3 'of þâm tvige ludon lâðvende' 986.

leódburh (anom. f.) civitas, metropolis Gr. 2, 466. Gl. Bv. dat. leódbyrig 2495. S. leódgeard.

leóde (m. pl.) homines Gr. 1, 641. Gl. Bv. nom. leóde 1974. gen. leóda 2011. 2018. 2120. 2555. dat. leódum 486. 2476. 2818. acc. leóde 62.

leódfruma (m.) populi princeps; princeps Gr. 2, 466; 493. Gl. Bv. sg. nom. leódfruma 3283. El. 191. gen. leódfruman 1241. dat. leódfruman 232.

leódgeard (m.) civitas Gr. 2, 466; 494. ~ 229. 1220. 1767.

leódhata (m.) populi gubernator, dux; tyrannus, exactor Gr. 2, 466; 493. 498. Gl. AA. sg. nom. (lâð) leódhata 2969. acc. (þone vârlogan lâðne) leódhatan (lâddon tô bedde) Jud. 133, 26. pl. nom. (âvyrgede vomsceaþan, leáse) leódhatan El. 1300. Leódhata ist zu unterscheiden von 'leódhete, calamitas, miseria' A. 112. 1139. 1150.

leódmæg (m.) populiaris; besonders im plur. leódmagas Gr. 2, 466. dat. leódmagum 2688.; daneben besteht pl. nom. leódmægas El. 381.

leódmægen (n.) copiæ, populi vires; virtus, fortitudo Gr. 2, 466. 506. sg. nom. 'hit siððan gelamp, þæt þ leódmægen, gûðrôfe hæleð tô Hierusalêm cvômon' El. 273. gen. leódmægnes 3096. 3124. dat. leódmægne 3057. pl. nom. (voc.) 'eall his leódmægen, omnes virtutes eius' Ps. 148, 2.

leódscearu (f.) gens, natio Gr. 2, 466; 522. S. folcscearu. sg. dat. (or) leódsceare 3266.

leódsceaþa, leódscaþa (m.) populi destructor, publicus hostis; hostis diabolus Gr. 2, 466; 523; 542. D. M. (I.) 553. Gl. Bv. sg. nom. voc. (lâð) leódsceaþa 914. sg. dat. 'butan þû ûsic æt þâm leódsceaþan hrêddan ville' Ex. 17, 20. pl. gen. 'lâþra leódsceaþena þrôvian edvitspræce' A. 80.

leódscipe, leódscype (m.) gens, natio Gr. 2, 466; 521. I, 337. Gl. Bv. sg. nom. (þès) leódscype Ex. 255, 2. dat. leódscipe 3173.

leódveard (? f.) populi custodia; principatus, dominatio; mit 'land' verbunden 1175. 1191. 2986.

leódveras (m. pl.) eiusdem gentis homines; populares, incolæ Gr. 2, 466. 534. nom. leódveras (fremde) 1827. dat. leódverum 3039. S. folcveras.

leódverod (n.) populi agmen, exercitus Gr. 2, 466. acc. leódverod 3006.

leódþeáv (m.) populi mos, mos genticus, mos regionis Gr. 2, 466. pl. dat. þâm leódþeávum onfôn, gentis consuetudines sequi 1932.

leóf, carus, dilectus, gratus Gr. 1, 733. 2, 119. I, 370. Graff 2, 51. Gl. Ul. 109. Gl. Bv Gl. AA.; mit dem Dativ verbunden: eallum leóf 79. 175. 244. 338. 1087. 1109. 1123. 1141. 1178. 1191. 1241. 1280. 1580. 1650. 1767. 1910. 2246. 2298. 2590. 2731. 2756. 2852. Comparativ: leófra 2914. Superlativ: leófest A. 238; 811. leófast Ex. 247, 25. leófôst 1328. 1743. 2717. A. 935. leófust Ps. 80, 12.

leofian, libban, lybban, vivere Gr. 1, 908. 2, 159. Graff 2, 58. præs. sg. 2. 'þenden þû hêr leofast', quamdiu hic vivis 932. sg. 3. leofaƀ 2638.

leóflîc, amatus, gratus Gr. 2, 659. Gl. Bv. Gl. AA. leóflîc 1707. 1850.

leogan, mentiri, fallere Gr. 1, 897. I, 370. Graff 2, 130. Gl. Ul. 110. Gl. Bv. Gl. Apoll. Tyr. præs. sg. 3. leogeƀ 3933. prt. sg. 3. (gif me se vitega ne) leag Ex. 318, 12.

leóht (n.) lux Gr. 1, 643. I, 370; 373. 2, 237; 603. Gl. Bv. Gl. AA. sg. pl. nom. acc. leóht 122. 124. 127. 129. 144. 309. 611. 769. II, 68; 106; 313. gen. leóhtes 332. 616. 848. 2394. dat. leóhte 86. 258. 505.

leóht, lucidus; facilis, leicht Gr. 1, 733. Gl. AA. — leóht, lucidus 561. ~ (ℶ scêne) 265, leóhtum (steorram) 256. Comparativ: leóhtra 499. 4160. — leóhte adv. facile Ex. 69, 12. ~ lucide 673.

leóhtberende, luminosus, lucifer Gr. 2, 589.; auch Uebersetzung des nom. propr. Lucifer II, 369; im Ahd. lihtuaz d. i. ags. leóhtfæt luminar Ps. 17, 26. 135, 7. „do shuof er in deme himele einen engel, der hiz lucifer . . er was ein lihtuaz des hymeles" Bücher Mos. von Diemer S. 4. „ze ware sagen ich ivv daz: er nant in lichtvaz" Buochir Mosis von Massmann S. 235.

leohte; s. leccan.

leóhtfruma (m.) lucis auctor; Deus, Gr. 2, 493. nom. (lifes) leóhtfruma 175; 923; 1405; 2415; 3926. 'dryhten crist, lifes leóhtfruma' Ex. 137, 26. dat. (lifes) leóhtfruman 1786; 1883. acc. (lifes) leóhtfruman Ex. 138, 24. Ausser der Verbindung mit 'lifes' ist mir 'leóhtfruma' nicht vorgekommen. Vgl. liffruma.

leólc; s. lâcan.

leóma (m.) lux; flamma, splendor, iubar, fulgur Gr. 2, 148; 505. I, 370. D. M. 162. Graff 2, 33. Gl. Ul. 111. Gl. Bv. sg. nom. leóma El. 1294. dat. leóman Ex. 13, 17. '~ splendore, solis radio, iubare' M. gl. 333. 301. 468. acc. (leóhtne) leóman II, 470. (liges) ~ 3861. (fŷres) ~ 3932. pl. nom. acc. (scire) leóman 3041. (svegles) ~ II, 353.

leomu (n. pl.) membra Gr. I, 348; 350. Erl. 158. Die einzige Stelle, in welcher leomu im Cdm. vorkommt, II, 156., wird so zu bessern sein: 'þâr ve, ymb hine ûtan, ealle hôfon leomu, ymb leófne', ibi nos omnes, circum eum, membra movimus, circum dilectum, und ist von dem Chorreigen der seligen Geister zu verstehen. Leomu ist unzweifelhaft neutrum; ein sg. leome, oder fem. leomu ist mir nicht vorgekommen. Dagegen pl. nom. leomu (côlodon) El. 882. 'hveorfan môstan leomu, lic somud ℶ lifes gæst' Ex. 152, 17. ~ (hefegedon) Ex. 159, 20. ~ (hefegiaƀ) Ex. 163, 32. 327, 18. acc. leomu Ex. 48, 25. 99, 8. 232, 27. leomo Ex. 2, 6. gen. leoma (lifgedâl)

Ex. 164, 29. dat. 'þâ he leomum onfêng' Ex. 39, 26. ~ (geþungen) Ex. 241, 1. Kemble, im Gl. Bv., führt ein fem. 'leom, membrum ? virgultum' auf. Leomu wird auch von den Zweigen, Schösslingen Laub u. s. f. gebraucht (vgl. leódan, crescere und mundartl. 'lode, Laub, Schössling' und 'loden, wachsen, spriessen'): 'se ælmihtiga gefrætvade foldan sceátas leomum ȝ leáfum' Beóv. 193. 'beán sceal on eorþan leáfum liþan, leomum grôvan' Ex. 334, 33.

leon gen. leones (m. f.) leo, leæna Gl. AA.; der nom. 'leon' wird zu unterscheiden sein von leo (Ps. 7, 2. 9, 29. 21, 11. seó leó Ps. 16, 11.) 'sg. gen. 'gefriþa me of þæs leon mûþe' Ps. 21, 19. 'of leon hvelpum' Ps. 56, 4. oder leonhvelpum? — leonhvelpas Ps. 103, 21. acc. (gyldene) leon 3250., Mscr. leor. pl. gen. leona (mægen) Ps. 57, 5. 'hvelpas leona, catuli leonum' Ps. 103, 22. Spelm.; dagegen 'gehâl me of mûþe leona, salva me ex ore leonis' Ps. 21, 22. Spelm.

leornian, discere, erudiri Gr. 1, 907. Gl. AA. prt. pl. 3. (cræft) leornedon 3601. imper. leorna (þe-seolfa) 1910. pl. leornia ð, erudimini Ps. 2, 10.

leóð (n.) carmen, cantus, cantilena Gr. 1, 643. I, 370. 3, 490. Graff 2, 199. Gl. Ul. 111. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. leóð 3237.; verschieden von 'leoð, liþ, membrum'. S. æfenleóð.

lêt; s. lætan.

libban, lybban = leofian, vivere Gr. 1, 336. inf. libban 479. 784. 802. 845.

lîc (n.) corpus; caro Gr. 1, 643. I, 363. 3, 897. Graff 2, 103. Gl. Ul. 105. Gl. Bv. Gl. AA. sg. pl. nom. acc. lîc 265. 488. 875. 2852. gen. lîces 928. 1827. 2677. dat. lîce 177. 181. 1140. 1559. 1617. 2783. pl. gen. lîca 1276.

licgan, iacēre Gr. 1, 897. I, 336; 359. 2, 834. Gl. Ul. 109. Gl. Bv. Gl. AA. R. Gr. §. 229 præs. pl. 3. licgaþ (me ymbe) 370. ~ (me ymbutan) 381. prt. sg. 1. 3. læg 761. 1560. 1572. 2628. 4192. læg (æt heortan) 632. pl. 1. 3. lâgon (on þâm fŷre) 321. ~ (on svaþe) 200. 'þær ær vegas lâgon', ubi olim viæ fuerant 3386. inf. licgan (æt leahtrum) II, 265. ~ (in hylle) II, 717. part. præs. 'licgende, latitantem' M. gl. 431. S. ligan.

lîchama, lîchoma (m.) corpus Gr. 645. 2, 465; 496. Andr. und El. XXXII. RW. 369. Gl. Bv. Gl. AA. lichama. sg. dat. (on) lîchaman 1214. pl. acc. lichaman 781. lichoma 499. sg. dat. (on) lichoman 1199. pl. acc. lichoman 842.

lîchrŷre (m.) corporis destructio, cædes. Gr. 2, 465. sg. dat. þâm lichrŷre (on lâst) 1095.

lîcian, placere; delectare; auch unpersönlich gebraucht Gr. 1, 907. Gl. Ul. 106. RW. 367. Gl. Bv. Gl. AA. præs. sg. 1. 'ic þâm leófan Gode licie svíþor þonne æþele cealf' Ps. 68, 32. sg. 3. (sprece ic þæt þe) licaþ Ps. 18, 13. 'þe heora ægðrum licaþ, ge Gode, ge eác þâm men' Ps. 24, 10. ~ (him) Ps. 40, 1. coni. sg. 3. 'licige þe, þæt þû me ârige, complaceat tibi, ut eripias me' Ps. 39, 15. præt. sg. 3. (vel) licode (freán) 131. inf. (Gode) lician Ex. 66, 34.

lîcvund (f.) vulnus. ?pl. nom. lîcvunde 3168.

lid (m.) navis, navigium Gr. 336. sg. gen. (on) lides (bôsme) 1327; 1405. (æt) lides (stefnan) A. 403. (tô) ~ (stefnan) A. 1707. dat. (tô) lide (fleógan) 1474. acc. 'lât nû geferian flotan ûserne lid tô lande' A. 398. S. lâd.

lîf (n.) vita Gr. 1, 363. Graff 2, 43. Gl. Bv. Gl. AA. nom. acc. lîf 470. 505. 941. 947. 1069. 1621.; gern wird verbunden 'lîf] deáð' Ex. 98, 6. 'svâ lîf, svâ deáð' Ex. 37, 20. 133, 25. gen. lîfes 465. 483. 1116. 1276. 1594. 1835. 2444. lîfes êþel, paradisus 1570. Der Begriff Deus wird häufig mit Hülfe von 'lîfes' umschrieben: lîfes âgend Ex. 349, 33. lîfes aldor 1109. ~ ealdor Ps. 105, 31. lîfes brytta 122, 129. lîfes lâreóv A. 1466. lîfes lâtteóv El. 898. lîfes leóhtfruma 175. 923. 1405. 1786. 1883. 2415. A. 387. lîfes valdend Ex. 450, 10. lîfes veard 144. 163. Ps. 106, 2. 103, 22. — in lîfes lîf, in æternitatem Ex. 240, 35. dat. 1206. 1707. 2604.

lîfan, lŷfan, permittere, concedere. S. leófan, lŷfan. præs. sg. 1. 'ic þe selfes dôm lîfe' tibi ipsi iudicium relinquo 1910.

lîfceare, de vita sollicitus Lye. ~ 875. S. ceár. Das Substantiv lautet 'lîfcearo' A. 1428.

lîfdæg (m.) dies vitæ, vita Gr. 2, 465; 489; 490. Gl. Bv., wohl nur im pl. bräuchlich. S. geardæg, ærdæg. pl. nom. acc. lîfdagas 907. 3338. Ps. 90, 16. 102, 14. pl. lîfdagum 3352. Ex. 75, 22. Ps. 118, 17. 139, 8.

lîffreá (m.) vitæ dominus, Deus Gr. 2, 465. Gl. Bv. D. M. 21. lîffreá 865. Ex. 2, 7. 30. gen. lîffreán 3200. dat. lîffreán 16. 1802. acc. lîffreán 3914.

lîffruma (m.) vitæ auctor, Deus Gr. 2, 465; 493. sg. nom. se lîffruma El. 336. Ex. 41, 16. 64, 25. dat. (in) lîffruman 4160. Ex. 140, 13. acc. lîffruman Ex. 31, 31.

lîfgean; s. lîfian.

lîfgedâl (n.) vitæ separatio, decessus, interitus, mors Gr. 2, 465. nom. acc. lîfgedâl 2555. Ex. 164, 29. 330, 2. S. aldorgedâl.

lîfian, lîfgan = leofian, lyfian, vivere Gr. I, 336. Graff 2, 40. Gl. Ul. 108. Gl. Bv. Gl. AA. S. leofian, libban, lybban. præs. pl. 3. lîfige 1332. præs. coni. 3. lîfge, vivat 2340. Ex. 310, 22. pl. coni. 3. lîfigen 3844. pl. 1. lîfiað 2250. præt. sg. 3. lîfde 1141. 1170. 1179. 1224. pl. 3. lîfdon 19. inf. lîfgean 3519. lîfgan Ex. 81, 22. 118, 23. 319, 13. und sonst oft. lîfigan 1747. lîfian 914. part. præs. lîfigende, vivus, vivens Gl. Bv. Gl. AA. ~ 203. 2163. lîfgende 4281. pl. gen. lîfigendra 2087. 3206. dat. sg. pl. lîfigendum 2657. II, 680. ?lîfigendon II, 301.

lîfveg (m.) vitæ cursus Gr. 2, 465; 537. sg. acc. lîfveg (metan) 3033. pl. acc. 'he sâvlum rŷmeð lîþe lîfvegas' Ex. 148, 5.

lîfvela (m.) vitæ bona, divitiæ Gr. 2, 465; 537. sg. gen. (þurh gitsunga lânes) lîfvelan Ex. 111, 5. sg. pl. acc. lîfvelan 3574. Ex. 82, 33.

lîg = lêg (m.) flamma, ignis Gr. I, 363. Graff 2, 151. Gl. Bv. ?neutr. 750. lige (m.) flamma Gr. 1, 640. sg. nom. acc. lig 2409. 2535. 2542.

2578. gen. liges 332. 3861. dat. lige 757. 792. 1920. 2499. 2851. 3329. 3746. pl. nom. acc. ligas 324. 760. gen. 'liga, fulminum' M. gl. 421.

ligan = licgan, iacēre, w. m. s. præs. sg. 2. þû ligst 731. sg. 3. 'þonne þin flæsc liget' 2182.

ligen (f.) mendacium = lige, lyge. pl. dat. (mid) ligenum 493; 528; 585; 598; 626; 643.

ligenvord (n.) = ligen. pl. dat. (mid) ligenvordum 697. S. ligevord, lygevord.

liget (n.) fulmen Gr. 1, 644. ligete (n.) coruscatio, fulmen Gr. 3, 526; 214; 392.; dagegen: 'ligetu (fem.) fulmen' im Gl. AA. Nach Grimm (Gr. 3, 526.) steht liget für ligete und bildet demnach den pl. auf — u; ein fem. liget oder ligetu scheint indessen unzweifelhaft: pl. nom. 'þonne ligette lixan cvôman' Ps. 76, 15. 'þec liexende ligetta hêrgen' Ex. 192, 15. 'þine ligetta leóhtaþ ⁊ beorhtaþ' Ps. 143, 7. pl. acc. 'gemanigfealdode his ligeta, fulgura multiplicavit' Ps. 17, 14. 'ligetta on rêne dyde, fulgura in pluviam fecit' Ps. 134, 7. Spelm. — Der neutralen Form gehören an: sg. acc. 'vitc ⁊ liget' Ps. 134, 7. pl. nom. ligetu 3898. '⁊ þâ (volcnu) urnan svâ svâ ligetu beforan his ansŷne' Ps. 17, 12. — ? sg. dat. 'ligette, fulmine' M. gl. 360.

ligevord = lygevord, **ligenvord** Gr. 2, 535. sg. pl. acc. ligevord (âcvæþ) 4237.

lîgfŷr (n.) ignis flamma; ignis Gr. 2, 465; 493. sg. nom. lîgfŷr 3006.

lignan, negare, infitias ire. præs. sg. 2. þû lignest 4281.

lîht = leóht, lux Gl. AA. sg. dat. lihte II, 363. acc. liht II, 680.

lîm (m.) gluten, bitumen, argilla, cæmentum, viscum u. dgl. engl. lime Gr. 3, 380. I, 362; 363. Gl. AA. M. gl. 365. sg. dat. (eorþan) lîme 1317. Verschieden hiervon ist 'lim (n.) membrum' Ex. 421, 32; 455, 19. S. limnacod und leomu.

limnacod, membra nuda habens, denudatus Gr. 2, 572. limnacod 1560.

limvæstm (n.) = lim, membrum. pl. dat. limvæstmum (forvundod) II, 132.

lind (f.) tilia, scutum e tiliæ ligno confectum, scutum tilagineum, scutum. ? lancea, iaculum. Vgl. æsc, franca. Gr. 1, 336. 2, 466. 505. 3, 369. 445. R. Gr. præf. p. XLIII. Gl. Bv. Gl. AA. sg. pl. dat. lindum 3157. 3180. Man sagt lindbærend, lindvîgend u. dgl. acc. fealve linde (vegan) 2039. (hvîte) ~ 3230. 3168. dat. 'gârum gehyrsted lungre under linde' A. 46.

lindcrôda (m.) vexillum, turma Gr. 1, 645. 2, 466. = lindgecrôde 1221. Erl. 129. sg. dat. lindcrôdan 1993.

linnan, cessare; solvi, liberari Gr. 1, 898. I, 336; 340; 348. Gl. Bv., wird mit dem Gen. oder Dat. verbunden, wie sonst die Verba des Trennens, Beraubens mit dem Dat. (s. gesceádan, befyllan, benimman, alynnan) und die des Befreitwerdens, Entbundenwerdens auch mit dem gen. stehen (blinnan = linnan: 've leófne Dryhten bletsigan ne þæs blinnaþ nû' Ps. 113, 25.): præt. pl. 3. 'sâvlum lunnon

cessarunt vivere 3425. Ganz ähnlich heisst es Beóv. 2955: 'gif ic scolde aldre linnan' d. i. mori; und Beov. 4882: 'sceolde hvæðre svâ þeáh æþeling unvrecen ealdres linnan'; auch A. 1139: 'þâ þæt Andrea earmlic þuhte.. þ he svâ unscyldig ealdre sceolde lungre linnan? S. Vernon S. 84.

liodan = leodan. ? part. præs. liodende 182. Lye s. v. liodende: „him brego engla of lice âteáh liodende bân, ver unvundod. Ubi suspicor tamen legendum lendenbân i. e.: Ei dux angelorum e corpore extraxit lumborum os, viro invulnerato; Cæd. 5. 1." Thorpe schlägt vor zu lesen 'lioþende bân'; Bosw. endlich übersetzt s. v. liodende geradezu: jointed d. i. gegliedert. Weniger gezwungen und grammatisch richtiger ist 'liodende' auf 'brego engla' zu beziehen, in welchem Falle dem Verbo 'liodan, leodan' die Bedeutung gignere und gigni beigelegt werden müsste; also würde liodende so viel sein wie 'creans, creator'.

lioþobend (n.) = leoþobend, leoþubend, vinculum membra constringens, alts. lithubendi Gr. 2, 485. und in den Erl. zu A. 100. S. 99. pl. dat. lioþobendum.

lis gen. lisse (f.) gratia, favor, felicitas Gr. 1, 642. Gl. Bv. liss Gl. AA. lisse Gr. I, 336. sg. nom. lisse 1481. gen. lisse 1883. dat. lisse 2326. acc. lisse 1199. 1751. 1789. pl. gen. lissa 1170. 2657. 2818. 3200. dat. lissum 1943. 2682. 2731. 2914. S. lys.

list (m.) ars, literæ, consilium, dolus Gr. I, 336. 2, 200. Graff 2, 282. Gl. Ul. 107. Gl. Bv. Gl. AA. pl. gen. lista (ȝ þára lâra) 239. dat. (mid) listum 585. 685. II, 302.; auch adverbial: listum, callide, apte, perite, dextre Gr. 3, 137. Gl. Bv. Gl. AA. listum (âteáh) 177. 1580.

lixan, fulgere, splendere Gr. 1, 905. 2, 268. præt. pl. 3. (scyldas) lixton 3054. (cumbol ~ 3104. El. 23. 125. 1116. inf. lixan 3086.

liþ, leoþ (n.) membrum, artus, articulus Gr. 1, 644. 2, 15. I, 336; 363. Graff 2, 189; 239. M. gl. 317. 363. 403. Gl. Ul. 105. pl. dat. líþum 815.

liþ, líþe, mollis, lenis, mitis, tener, iucundus, amoenus; engl. lithe Gr. I, 363. 2, 239; 391. D. M. 135. liþ (ȝ lofsum) 465. (þ) Jiþe (land) 210. on liþe, clementer 1486; anstatt hliþe.

líþan, navigare; moveri, ire, proficisci Gr. 1, 896. I, 363. 2, 589. Gl. Bv. Gl. AA. 'liþende men, navigatores, nautæ'. eáliþende A. 251. 'forliden, naufragus' Gl. AA. R. Gr. §. 248. líþend 1467.

liþs (f.) quies, voluptas. pl. gen. líþsa 942. dat. liþsum, quiete 1665.

locc (m.) cincinnus, capillus Gr. I, 339. Gl. AA. pl. nom. acc. loccas 3049. A. 1426. '~ crines, capilli' M. gl. 316, pl. gen. 'locca, cincinnorum, criniculorum' M. gl. 433. 356. dat. 'loccum, criniculis' M. gl. 416.

locen (n.) ? adytum, sanctuarium; eigentl. clausum, zu locan, lucan, claudere. locen valdendes, ? sanctuarium Dei II, 302. Lye: „locen valdendes, clausura dominatoris, sc. Coelum, ita dictum per periphrasin".

lôcian videre, adspicere, respicere Gl. Bv. Gl. AA. præt. sg. 3. lôcade (geond ..) II, 726. imperat. lôca (nû ofer ..) II, 695.

lôf oder lof ? Gr. (n.) laus Gr. I, 339. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. acc. lof 16. 256. 1943. 3992. pl. nom. acc. 'lôfu, laudes' M. gl. 412. dat. 'lôfum, laudibus' M. gl. 369.

lôfian, laudare, prædicare Graff 2, 62. Gl. AA. præs. pl. 3. lôfige 3891 3898. inf. lôfian 505.

lôfsang; lôfsong (m.) hymnus, im pl. laudes Gl. AA.; in den Psalmen öfter z. B. Ps. 68, 31. 99, 3. 105, 11. 118, 164. pl. gen. lôfsonga II, 156.

lôfsum, laudabilis, delectabilis Lye. Gr. 2, 574. lôfsum 465.

lond = land, w. m. s. lond 156. 1767. 2832. 3314. II, 216.

londbûende (pl. m.) terram incolentes; incolæ. pl. acc. londbûende II, 655.

longe = lange, longe; diu Gl. AA. longe svâ 307. longe siðþan 1175. longe âr Ex. 8, 10. longe þæs Ex. 121, 11.

longsum = langsum, w. m. s.; Gl. Bv. ~ 1751.

losian, amittere, perdere; perire; eripi Gl. AA. præs. sg. 3. 'gif him þ rite losað', utrum iis hoc regnum eripiatur 432. inf. losian, perire Jul. 139, 66.

loð (f.) lacerna, sagum, chlamys, lodix Lye. 'loþa, loþaserc, colobium' M. gl. 407. „Coloba, vestis species, presbyteris propria. Colobium, tunica absque manicis, vel certe cum manicis, sed brevioribus et quæ ad cubitum vix pertinerent: ex græco κολοβός, curtus". Du Cange ss. vv. pl. dat. loþum 1580.

lucan, claudere, concludere, conclusionum facere Gr. 1, 897. I, 365; 371 u. s. f. inf. lucan II, 302.

ludon; s. leódan.

lûf ? = leóf 3574.

lufe gen. lufan (f.) Gr. 2, 506. und lufu gen. lufe (anom. f.) gratia, amor favor, beneficium Gr. 1, 641. 647. I, 341. 2, 49. 3, 484. luf. lufe und lufu Gl. AA.; lufu und lufe Gl. Bv. lufe. dat. lufan 1241. 2326 ?3591. acc. lufan 1022. 3539. lufu. sg. nom. lufu 191. 1900. acc lufe 620. pl. gen. lufena (tô leâne) Ex. 459, 11. dat. 'lufum, affectibus' M. gl. 356. ~ (þ lyssum) 1943. 2731.

lûfian, amare, diligere Graff 2, 51. Gl. Bv. præs. pl. 3. lûfiað 3909. con. pl. 1. þ ve lûfien 3. inf. lûfigean Ps. 69, 5.

lungre (adv.) confestim, illico, subito, cito Gr. 2, 37. 135. 3, 102. I, 340. Gl. Bv. Gl AA. Graff 2, 232.; auch strenue, acriter, fortiter Erl. 110. lungre 470. 2455. A. 518. 1421. El. 30.

lunnon; s. linnan.

lust (m.) voluptas, cupiditas; desiderium, gaudium Gr. 1, 639. I, 341. Graff 2, 285. Gl. Bv. Gl. AA. sg. gen. 'lustes, illecebræ' M. gl. 366 dat. 'luste, luxu' M. gl. 423. '~, lustfullunge, oblectamento' M. gl. 438. acc. (þurh) lust 3767. 'on lust, in luxum' M. gl. 426. pl. nom. acc. lustas 685. gen. 'lusta, libidinum' M. gl. 369. pl. dat. lustum 1490. M. gl. 363.; auch adverbial: sponte, ultro, voluntarie, libenter læte Gr. 3, 160. Gl. Bv. ~ 16. 2233. on lustum, in gaudio 470. Gl. AA

lybban = libban, leofian, w. m. s. Gl. AA. lybban 466. 619.

lŷfan, permittere, concedere, credere Gl. AA. Gl. Ul. 105. 110. RW. 19. imper. pl. lŷfaþ 2512. S. âlêfan, gelŷfan.

lyft (f.) aër, nubes, ventus Gr. 1, 343; 375. 2, 196. 3, 389. Gl. Ul. 113. Graff 2, 208. Gl. Bv. Gl. AA. Haupt 3, 65., lyft ist aber auch unzweifelhaft masc., pl. lyftas, nicht blos in der Bedeutung von turbidines, procellæ Gr. 3, 389. 'lixeþ lyftes mægen, lêg onetteþ' Ex. 448, 16. sg. nom. acc. lyft 1293. 1396. 3003. 3359. 3390. 3405. 3411. 3460. II, 265. dat. lyfte 3898. 'under lyfte', sub coelo, sub Dio Ex. 14, 15. 109, 16. 147, 26. und öfter. Mone hat S. 374. die Glosse: 'aëra, æthera, lyftu'; soll dies eine neutr. Pluralform sein? Schweizerisch heisst der Wind immer: der Luft.

lyftedor (m.) domus aërea Gr. 2, 466. pl. acc. lyftedoras 3180. S. eador, edor.

lyfthelm (m.) aëris tegmen, nubes Gr. 466; 499. sg. dat. lyfthelme (beþeaht) 2989.

lyftlâcende, in aëre ludens, volitans Gr. 2, 589. (heofonfugolas) lyftlâcende 3906. ~ El. 795. Ex. 110, 31. 259, 12.

lyftvundor (n.) miraculum in aëre apparens, meteōron. lyftvundor (leóht) 3019.

lyftvynna, wofür ich lyst vynna lese, Z. 3460., übersetzt Gr. 2, 466. durch: 'recreatio in aëre'; Beóv. Z. 6082. wird allerdings 'lyftvyn, aëris gaudium' Kemble Gl. Bv. sehr passend vom feurigen Drachen gebraucht: 'væs se lêgdraca gledum besvæled .. lyftvynne heold nihtes hvilum'. Thorpe schlägt vor, Cdm. l. c. zu lesen lifvynna. S. lyst.

lyg, lig (f.) mendacium Gr. I, 343. sg. acc. lyge II, 53. 'ge môdblinde mengan ongunnon lyge viþ sôþe, leóht viþ þŷstrum' El. 308.

lygen = ligen, w. m. s. pl. dat. lygenum 595.

lŷhtan, lucere, lucescere, illucescere Graff 2, 148. Gl. AA. præs. sg. 3. (dæg) lŷhteþ II, 105. præt. sg. 3. (dæg) lŷhte, illuxit 3676. 'mônа nyhtes lŷhte' Ex. 58, 21.

lyst (? m.) = lust, w. m. s. Gr. 2, 200. Gl. AA. acc. lyst 3460.

lyt (adv.) parum; mit dem Genitiv verbunden. Gl. Bv. Gl. AA. lyt 1560. lyt (freónda) 2620. (beága) ~ A. 476.

lytel, parvus, engl. little. Gr. I, 343. 2, 114. 3, 611; 612. RW. 701. Gl. Bv. S. læs. lytle (hvile) 483. ~ (verede) 2087. ~ (ceastre) 2512.

lytligan, lytlian, decrescere, deficere, minui Gr. 2, 114. Gl. AA. inf. lytligan 1408.

lyþer, pravus, nequam Gr. 2, 136. 'lŷþra bearn, filii excussorum' Ps. 126, 5. lŷþre adv. peius. habbaþ ve lŷþre gefèred, peius nobis hoc cessit II, 62.

M.

Mâ, Compar. von mycel, mycle, adv., plus, magis Gr. 1, 358. 3, 593; 611; 660. R. Gr. p. 51. Gl. AA. Gl. Bv.; mit dem Theilungsgenitiv verbunden: sorga þŷ mâ 883. ~ 3458.; auch steht mâ für leng, diutius II, 141. Ex. 133, 14. mâ þe, magis quam 3782. S. micel.

mæcg (m.) = mæg, homo, vir; cognatus, affinis, filius. pl. nom. acc. mæcgas A. 422. 1708. dat. mæcgum 1119. 3783.

mâdm (m.) vas; mâdmas, vasa, cimelia, donaria, gazæ, res pretiosæ Lye S. mâðm. pl. acc. (ealde) mâdmas 3514.

mæg, pl. magas = mæcg, w. m. s. Gr. 1, 639. I, 360. Gl. Bv. Gl. AA sg. nom. mæg 2394. 2582. gen. mæges 2901. acc. mæg 2007. 2042 pl. gen. maga 1213. pl. dat. magum 1044. 1065. 1312. 2086. 2253. S. maga.

mæg (f.) virgo, uxor, mulier, femina. sg. nom. voc. mæg 892. 1821. 1543. 1049. (seó eádge) ~ Ex. 6, 21. (seó æþele) ~ Ex. 253, 4. u. s. f. S. mæge, mage, mægð.

mæg, mæge; s. magan.

mægburg, mægburh (f.) cognatio, familia, domus, gens. Gr. 2, 469. Gl. Bv: sg. nom. mægburg 1697. sió ~ Ex. 401, 31. gen. mægburge 2214. dat. mægburge 2819. Ex. 331, 3. acc. mægburge 1127. 3259. mægburg 1119. Ex. 464., 21. pl. gen. mægburga 3281. — sg. nom. acc. mægburh 1062. 1689. 2187. 2984.

mæge (f.) cognata, = mage, w. m. s. Gl. AA. sg. nom. (lices) mæge 1827; 2677. S. mage.

mægen (n.) vis, potentia, robur, virtus, facultas; exercitus, copiæ Gr. I. 331; 643. 2, 27; 160. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. acc. mægen 1626. 2488. 3030. 3139. 3155. 3387. 3397. 4276. II, 492; 552. gen. mægenes 3144. 4220. mægnes 2996. dat. mægne 2089. 2448. pl. gen. mægna (spêd), virtutum origo s. fons 3. Uebrigens wird 'mægenspêd' in verschiedenen Bedeutungen gebraucht: meotudes mægenspêd, creatoris potentia, virtus Ex. 348, 6. 'min mûð sægeð þine mægenspêde, os meum pronunciabit iustitiam tuam' Ps. 70, 14. 'for þinum mægenspêdum', secundum virtutes tuas A. 1286. 'for miltsum ⁊ mægenspêdum' Ex. 140, 17. mægna spêd ist = mægenspêd, virtus, potentia, summa potentia. S. mægyn.

mægencorðr (n.) copiarum comitatus, ingens turba, multitudo Lye. Gr. 2, 467. pl. dat. (on) mægencorðrum 1981. S. corþer.

mægencræft (m.) magna potentia, vis ingens Gr. 2, 467; 561. Gl. Bv mægencræft II, 201.

mægenheáp (m.) ingens caterva Gr. 2, 467. pl. dat. mægenheápum 3126

mægenhvyrf (m.) virtutis via. dat. mægenhvyrfe 3783. S. hvyrft.

mægenrôf, virtute clarus, potentia insignis; illustris Gr. 2, 552; 573. so viel wie mægnes rôf. ~ 3204.

mægenscipe (m.) potentia, potestas Gr. 2, 467; 521; 544. ~ 3538.

mægenvîsa (m.) copiarum dux, imperator. ~ 3482. S. visa, herevôsa.

mægenþreát (m.) ingens turba; exercitus validus Gr. 2, 467. sg. nom. mægenþreát 3563. pl. acc. mægenþreátas 3441. S. þreát.

mægenþrym (m.) maiestas, magnificentia, ingens gloria Gr. 2, 467. sg. nom. mægenþrym Ex. 460, 25. gen. mægenþrymmes Ex. 22, 16. 35. 13. 241, 33. 251, 33. Ps. 28, 3. 110, 2. 144, 11. 150, 2. dat. mæ-

genþrymme El. 734. Ex. 19, 5. 62, 30.; aber auch der plur. ist nicht ungewöhnlich: gen. mægenþrymma 3459. dat. mægenþrymmum 3278. S. þrymmas 80. 2104.

mægeð (f.) familia, liberi, domus, gens; provincia, tribus, patria Gl. Bv. Gl. AA., nicht verschieden von mægð, welches, eben so gut wie mægeð, ausserdem in der Bedeutung von 'virgo, mulier, uxor' gebraucht wird. Der sg. nom. acc. steht, wie hæleð u. A., collectiv für den pl. nom. acc.: mægeð 1254. 2742. sg. dat. mægeð, uxori 2791. acc. mægeð, provinciam, tribum 2085. S. mægð.

mægvine (m.) cognatus, amicus, socius = vinemæg, w. m. s. Gr. 2, 469; 537; 545. sg. dat. mægvine 1655. pl. dat. mægvinum 3075. 3243.

mægyn 32. 269. = **mægen**, w. m. s. 'mægyn ȝ mihta' Ps. 102, 19.

mægð (f.) gens, tribus, provincia, patria; filia, virgo, mulier, uxor. engl. maid. S. mæg, mægeð Gr. 2, 236. Gl. Ul. 114. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. acc. collectiv: mægð 1247. ~ (siþedon) 2004. mægð (ȝ mægas) Ex. 153, 29. — 'mægð Maria', Maria virgo Ex. 11, 25. pl. gen. mægþa, filiarum 2598. dat. mægþum (ȝ mægum), filiabus et filiis Ex. 1119. Häufiger bedeutet 'mægð, familia, tribus, gens' u. dgl. sg. gen. mægþe 1757. 1933. dat. mægþe 1078. 1168. 1239 a. 1618. 1638. II, 426. acc. mægþe 1659. pl. gen. mægþa 2610. dat. mægþum II, 274.

mæl (n.) tempus, tempus opportunum; occasio, opportunitas Gr. And. und El. XLIII: sæl ȝ mæl. D. M. 750. Gl. Bv. Gl. AA. sg. gen. 'þâ þæs mæles væs mearc âgongen', quum temporis terminus elapsus esset 1713; II, 502. pl. gen. mæla (gehvylce), quoquo tempore II, 553. Ps. 144, 21.; vgl. þragmælum, interdum Ex. 263, 3. S. þrag. 'mæl, tempus' ist zu unterscheiden von 'mæl, gladius': brogden mæl El. 758. Erl. 156. und 'mæl, signum, imago' Gr. I, 360. Gl. Bv. 'Cristes mæl, Christi signum, das Crucifix' Gl. AA., und 'mæl, pastus'; s. mælmete. mælum, adv. Gr. 3, 137. S. þûsendmælum.

mælan, loqui, dicere Gr. 1, 905. Gl. AA. prt. sg. 3. (vordum) mælde 2906; A. 300; Ex. 274, 25.

mældæg (m.) dies constitutus, terminus; dies, tempus Gr. 2, 489; 490. sg. gen. mældæges 2333. pl. dat. mældagum 1626.

mælmete (m.) pastus. Gr. 2, 508. sg. nom. mælmete 4091.

mænan, in animo habere, opinari, memorare; lamentari, queri, lugere, conqueri Gr. 1, 905. I, 359. Gl. Bv. Gl. AA. præt. pl. 3. (vordum) mændon II, 387. A. 1158.

mæne, pravus, vilis, vitiosus, scelestus, neuengl. mean. mæne 52. 'mæne môdlufan' Ex. 264, 26. 'þurh mænra hand' A. 941. S. mân.

mæneg 1844. 3481. = **mænig**, manig, w. m. s.

mænegeo, **mænego** (f.) = **mænigo**, multitudo. mænegeo 2582. mænego II, 202; 728. S. mænigeo.

mænig, multus, multi Gr. 3, 613. R. Gr. §. 163. Gl. AA. mænig 1655. A. 1436. S. manig.

mænigeo, mænieo, mænio (f.) multitudo; flectirt nicht im sg. mænigeo 2468. 3482. 3640. 3663. 4245. mænieo 3523. mænio Gl. Apoll. Ty. S. menigo.

mære, magnus, excelsus, sublimis, illustris, clarus, famosus, celeber, excellens Gr. 1, 738. I, 360. Erl. 168. Gl. Bv. Gl. AA. M. gl. 351. se mæra, d. i. Gott 53. se mæra Melchisedec 2096. þeóden mæra! 21[illegible]. mære 155. 850. 947. 2004. 2192. 2560. II, 460. mæro vyrd, summus fatum, omnipotens fatum 1394.; so Ex. 292, 17.: 'vyrd seó mære So steht auch oft: 'he geheold teala viþ Jacobes God þone mæran' Ps. 131, 2. 'viþ þone mæran drihten' 299. 'mære Drihten Ps. 79, 5. 'mære God' Ps. 83, 8. 'þâ vearþ gehŷred heofoncyninges stefn, svêg mæres þeódnes' A. 94.; die Welt wird 'mære gesceaft Bv. oder 'þâ mæran gesceaft' 93. genannt. Superl. mærost 33[illegible] 4210. mærust Ps. 101, 19.

mærð (f.) magnitudo, gloria, virtus Gr. 2, 245. Gl. Ul. 121. Gl. A[illegible] mærþo Gl. Bv. sg. dat. (him tô) mærþe 1657. pl. nom. 'mærþa. insignia' M. gl. 436. gen. mærþa 1671. 'eal svâ feala mærþa ic geriw tot ego glorias numerabo' M. gl. 428. dat. 'hine god trymede mærþum ⁊ mihtum' El. 15, El. 870. pl. acc. mærþa Ex. 230, 14. [illegible] mærþu: 'geceósan svâ helle hienþu, svâ heofones mærþu. sv[illegible] þ leóhte leóht' Ex. 37, 11.

mæst; maximus; maxime; s. mycel.

mæstrâp (m.) rudens mali, neuengl. mast-rope. pl. acc. mæstrâpas 3011 von mæst pl. mastas, malus' Gr. 2, 199. 3, 438; 610. Gl. Bv. M. [illegible] 315. und 'râp, funis' pl. râpas M. gl. 315. 'me fyrenfulra fæs râpas ungemet geneáhhie, funes peccatorum' Ps. 118, 61. 15, 6

mæt, mæton; s. metan.

mæte, parvus, pusillus; modestus, moderatus Gl. Bv. 'mycle ⁊ mæte' Ex 105, 16; Ps. 113, 21. 'þær is unrim on ealra cvycra, mycelra ⁊ mætra, pusilla et magna' Ps. 103, 24. Compar. mætra 4151. [illegible] seó siðre tid sâda gehvylces mætre in mægne' Ex. 105, 2.

mæting (f.) meditatio 3659. Lye legt dem Worte die Bedeutung 'summium' bei. Man vgl. indessen: metegung, meditatio Ps. 118, 77. [illegible] das Verbum 'metegian, meditari', das in den Psalmen häufiger vorkommt: 'þa ic metegian ongan, et meditatus sum' Ps. 76, 10. [illegible] væs þin gevitnys vyrð ⁊ getreóve, ⁊ ic hi on môde metegie gerne' Ps. 118, 24. Das Psalter. Spelm. giebt meditatio durch smeaung. Vgl. indessen auch 'gemeting, synagoga' Ps. 105, [illegible] 'ic metegade' Ps. 118, 97; 143. 142, 5.

mæðlan, loqui, sermocinari, confabulari, concionari; = mæþelian Gr. [illegible] 104. Gl, Ul. 114. S. meþel = mæþel A. 1496. Ex. 344, 27. [illegible] 16. inf. mæðlan 521. Ex. 50, 9.; auch wie cveþan und die andern Verben des Sagens gern mit 'vordum' verbunden; so 2212. Ex. [illegible] 20. S. maþelian.

maga (m.) cognatus, affinis, filius, amicus, socius; auch 'freundliche Benennung, die der ältere, angesehenere dem jüngeren aber auch

edelen beilegt' Gr. Erl. 113. zu A. 625. sg. nom. maga, filius, iuvenis 1078. 1167. acc. magan. 2389. 3326.

magan, posse; valere, prævalere, vincere R. Gr. §. 218. Gl. Bv. Gl. AA. præs. sg. 2. þû miht II, 697. 4264. þû meaht 607. 613. 540. Gr. I, 348. sg. 3. he mæg (geondvlîtan) II, 9. pl. magon 728. 796. 835. ve mægen (gestreónan) II, 599. præs. coni. sg. 1. (þ) ic mæge (ꝺ môte) II, 426. sg. 3. 'he him við mæge', vinceret eum 4040. præt. sg. mihte, meahte. mihte 2052. 1565. 3118. 3686. II, 494; 340; 520. pl. mihton 3043. 4217. 4251. II, 544. mihten (coni.) II, 501. sg. meahte 597. (coni. meahte 605. 831.) pl. meahton 1886.

mago = **maga** Gr. 1, 645. sg. nom. mago in der Anrede 1155; 2197; 2405.; 2910: mago Ebrêa! — 'hvǣr cvom mearg, hvǣr cvom mago?' Ross und Mann Ex. 291, 34.

magorǣsva (m.) gentis princeps, dux; familiæ caput Gr. 2, 467. sg. nom. magorǣsva 1618. 3031. pl. dat. magorǣsvum 2946. 2984.

magorinc (m.) = **maga**, **mago**, w. m. s. Gr. 2, 467; 517. Gl. Bv. sg. nom. magorinc 2279. dat. magorince 2322. pl. nom. magorincas 1708.

magotimber (n.) familia, gens, proles; auch genus humanum Gr. 3, 467; 529. dat. magotimbre 1111. 2229. 'veorþeð on foldan svâ fela fira cynnes, ne sŷ þæs magutimbres gemet ofer eorþan, gif hi ne vanige se þâs voruld teóde' Ex. 335, 13.

magotudor (n.) proles, progenies, soboles Gr. 2, 467. S. tuddor, tudor. sg. dat. magotudre 2579. magutudre Ex. 39, 28.

magvlite (m.) humana species, figura; vultus. S. vlite. sg. acc. magvlite 1525.

man (anom. m.) dat. **men**, pl. **men**, **menn** (anom. m.) homo, vir; auch als pron. indefinitum verwandt: 'vorhte man his him tô vite' 317. 286. Gr. 3, 8. — man, mon Gr. 1, 646. I, 327; 333; 337. 2, 468. 3, 319. Gl. Ul. 116. Gl. Bv. Gl. AA. '~, anthropus' M. gl. 316. u. s. f.; auch mann, gemann. sg. nom. man 4084. mann A. 1484. Ps. 8, 5. 83, 13. 86, 4. 108, 11. 127, 5. dat. men 630. 1580. pl. nom. acc. men 689. 725. 732. 996. 1127. 1201. 1595. 1638. 1796. 2405. 2423. menn 449. 636. gen. manna 2986. 3324. dat. mannum 1332. 1650. S. mon und manna.

mân (n.) malitia, improbitas; peccatum, scelus, crimen Gr. I, 358. Gl. Bv. Gl. AA. sg. pl. nom. acc. mân 189. II, 307; 323. gen. mânes 1266. dat. mâne 299. 1097. 3702. pl. gen. mâna Ex. 455, 16.

mân, pravus, improbus, scelestus. mân (menio) 3263. mânum (treóvum) 3078.

mânbealo (n.) malum perniciosum. gen. mânbealves 3563. S. bealo.

mancyn, **mancynn** (f. und n.) genus humanum; neuengl. mankind. Gr. 2, 468. Gl. Bv. Gl. AA. gen. mancynnes 456. 3554. II, 312. 361; 460; 562; 669. dat. mancynne 4162. S. cyn, cynn.

mândǣd (f.) scelus, facinus, flagitium, vitium Gr. 2, 469; 491. Gl. AA. pl. gen. 'mândǣda, facinorum' M. gl. 339. 400. flagitiorum M. gl. 442. passionum, vitiorum M. gl. 354. 'ôþra mândǣda, reliquorum per-

niciosa' M. gl. 350. dat. mândædum 449. '~, facinoribus' M. gl. 390. acc. (myrce) mândæde Ex. 229, 18.

mandreám (m.) gaudium humanum, mundi voluptas Gr. 2, 468; 492. sg. dat. mandreáme 4088. A. 37. pl. gen. mandreáma (full) Ex. 477, 14 S. dreám, vorulddreám.

mandrihten, mandryhten (m.) vir nobilis, princeps; 'herus, dominus, maritus' Lye. Gr. 2, 468; 492. sg. nom. mandrihten 3675. dat. mandrihtne 2237. 4154. S. drihtveras.

maneg = mæneg, manig, w. m. s. maneg 3417. 3471.

mânfæhðu (f.) inimicitia scelesta. sg. gen. mânfæhþu 1373. S. fæhð.

mânhûs (n.) improborum domus, sceleratorum sedes Gr. 2, 469; 500. sg. acc. mânhûs 3464.

manig, monig = mæneg, mænig, w. m. s. manig Gr. I, 327. 2, 291. 292. 3, 10. Gl. Bv. ~ 2199. 4054.

manlîca (m.) humana effigies; imago, signum, statua Gr. 2, 468. D. M. 1133. Graff 2, 118. sg. acc. (vyrcan ongan ânne) manlîcan 3692.

manna gen. mannan (m.) homo, vir Gl. Bv. Gl. AA. R. Gr. §. 99. sg. nom. (hvæt is) se manna? Ps. 143, 4. acc. mannan 2581. 'þone hêþenan mannan' Jud. 134, 16. 'lâðne mannan' Jud. 134, 22.

mansceaþa (m.) = leódsceaþa, und desshalb wohl besser zu 'man' als zu 'mân' zu ziehen, hominum destructor, latro, direptor, spoliator Gr. 2, 469; 503. D. M. 941. 'manscaþa, hostis nefastus' Gl. Bv. sg. nom. mansceaþa Ex. 95, 20. pl. nom. acc. mansceaþan 1264. 2966. 'mine myrðran ⁊ mansceaþan' Ex. 141, 5. 'hvilum cyrdon eft minne mansceaþan' Ex. 156, 27. 'þâ fŷr âbarn ⁊ mansceaþan þâ sinfullan sniome forbærnde', peccatores Ps. 105, 16.

mânscyldig, crimine noxius; sceleratus, facinorosus, nefarius. acc. mânscyldigne 1024. 1044.

mâre; s. mâ, mycel.

martire, martyre (m.) martyr Gr. I, 329. sg. nom. 'væs se martyre from moncynnes synnum âsundrad' Ex. 133, 5. martir Gr. I. c. pl. nom. martiras II, 656.

maþelian = mæðlan, w. m. s.; loqui, concionari Gr. 1, 908. Gl. Bv. Gl. AA. præt. sg. 1. 3. maþelode 346. 519. 1814. El. 333. maþelade El. 405. 626. 641. 654.

mâðm (m.) = mâdm, donum, opes, divitiæ, cimelium Gr. I, 358. 2, 16. 3, 325. Gl. AA. Grimm: deutsche Sprache I, 28; 30. D. M. 834. Gl. Ul. 114.; sg. nom. acc. mâðm Ex. 437, 26. pl. nom. acc. mâðmas El. 1259. Ex. 331, 1. gen. 'ne meara, ne mâþma' Ex. 475, 7. dat. mâðmum 3072. A. 309. Ex. 311, 28. 'mearum ⁊ mâðmum' Ex. 339, 2. Man sieht hieraus, dass die Rosse einen Theil des Reichthums der Angelsachsen bildeten. Dasselbe bedeutet mâþum Gr. 1, 639.; öfter im Cod. Exon.

mâðmhord (m.) gazophylacium, thesaurus; gaza. pl. gen. mâðmborda 3297.

meagollice, magnanimiter, fortiter, strenue Gr. 3, 102.; Adv. zu 'meagol, fortis, potens, strenuus' Gr. I, 347. 2, 27. 2, 118. meagollice 3456.

mear, **mearh** (m.) pl. **mearas** statt **mearhas**, equus Gr. deutsche Spr. I, 30; 31. Gr. 1, 639. I, 345. Erl. 164. D. M. 839. 1194.; myre, equa' Gr. I, 344. sg. nom. mearh (moldan træd) A. 55. mearg Ex. 291, 34. sg. gen. meares (gleáv) Ex. 297, 17. 'til mon tiles ȝ tomes meares' Ex. 342, 13. pl. gen. 'meara bôgum', equorum humeris 3100.

mearc (f. n.) signum, nota, terminus, limes, fines, ager; neuengl. mark. Gr. 1, 642. I, 346. RW. 381. Gl. Ul. 118. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. mearc 1713. II, 502. dat. mearce 1901. acc. mearc 3102. mearce 2129. 2824.

mearchof (n.) casa campestris, tentorium. pl. acc. mearchofu 2990.

mearcian, notare, designare, decernere Gr. 1, 907. 2, 282. præt. sg. 3. mearcode 456. S. gemearcian, mercian.

mearcland (n.) ager confinis, confinium Gr. 2, 468. sg. nom. (eall væs) ƿ mearcland (morðre bevunden) A. 19. acc. mearcland A. 802. 'mearclond, marchland' Ex. 112, 17. Thorpe. pl. dat. mearclandum 2996.

mearcveard (m.) limitis custos Gr. 2, 468; 534. pl. nom. mearcveardas 3097.

mec, sg. acc. (auch dat.) zu ic. mec 2173. El. 469. 818. 909. 1078.; auch im Cod. Exon. kommt diese Form sehr häufig vor; s þec.

mece (m.) ensis, gladius, falx, machæra Gr. 1, 640. 2, 511. 3, 400. Gl. Ul. 120. M. gl. 346. 349. Gl. Bv. Gl. AA. Bergm. 415. Benfey II, 43. *μάχαιρα*. sg. gen. 'sumum meces ecg ealdor ôðþringeð' Ex. 330, 8. dat. mece 3342. (alde) mece 3423. (fagum) ~ Jud. 134, 28. acc. (scearpne) mece Jud. 133, 39. (scirne) ~ Ex. 297, 8.

mecg = mæcg, II, 336. Gr. I, 334. 2, 506; 507. Gl. Bv.

mêd (f.) merces, munus, præmium, neuengl. meed Gr. 1, 642. I, 362. 2, 49. RW. 360. Gl. Bv. Gl. AA. pl. nom. mêda 2161. dat. mêdum 2910.

mêder; s. môdor, môder.

medugâl (m.) ebrius, vinosus, methtrunken Gr. 1, 640. 2, 560. Gl. AA. von 'medu, mulsum' Gr. l. c. und 'gâl, lætus'; m. s. ealogâl, vingâl. — medugâl 4219. Jud. 131, 50.

meld (f.) indicium, evidentia Lye. declaratio, traditio. acc. meld 4165. Das Subst. masc. 'melda' bedeutet 'delator, traditor, proditor' Gl. Bv. Ex. 275, 28. 279, 30. El. 429.

meltan, liquefacere, consumere; liquefieri; neuengl. to melt Gr. 1, 898. Gl. Ul. 116. præs. sg. 3. 'svâ veax melteð, sicut cera liquefacta' Ps. 57, 7. 'multon meretorras', prociderunt maris turres 3413. ~ liquefacti sunt Gr. I, 340. inf. meltan. 'forst sceal freósan, fŷr vudu meltan', lignum consumere Ex. 338, 2.

men; s. man.

mencgan, **mengan**, miscere, permiscere, turbare; se miscere, misceri Gl. AA. præs. pl. 3. (hât ȝ ceald) mencgað II, 133. præt. pl. 3.

'(hi minne mete) mengdan (viþ geallan)' Ps. 68, 22. inf. mengan (merestreámas) Ex. 475, 3. '~ lyge viþ sóþe' El. 307.

menego, mengeo, mengo, mengu (f.) multitudo = **mængeo.** menego H, 83. II, 112. II, 264. II, 323. seó mengeo 1657. 1720. 2977. mengo El. 595. mengu El. 225.

menigeo, menigo, menio, menigu = **menegeo,** multitudo Gr. 1, 642. 812. I, 333. R. Gr. §. 103. Gl. Bv. Gl. AA. menigeo 3134. menigo 2187. 3987. menio 3263. II, 477. menigu Ps. 9, 23. 50, 2.

mennen (f.) ancilla, famula. Gr. 1, 643. sg. acc. mennen 2252. pl. acc. mennen 2120.

mennisc, humanus; als Subst. neutr. bedeutet es 'gens; genus humanum homines' Gr. I, 337. 2, 374; 375. Gl. AA. 'nis nân folc on eorþan ne nân mennisc geþeóde' Ps. 18, 3. 'mennisc hiv', figura humana Ex. 45, 19. 156, 28. 'menniscum þrymme' Ex. 112, 6. 'þurh menniscne-mûþ' Ex. 169, 15. 'mennisce âras' Ex. 157, 14. pl. gen. 'menniscra morþ', hominum perditio 719. „Adeo patres nostri humanum genus vel hominem tam diu mennisc cyn nuncupârunt donec tandem simplex mennisc, substantive acceptum, invaluit" Fr. Junius im Goth. Gloss. s. v. mannisk.

meoring (f.) impedimentum, mora, difficultas, periculum. pl. acc. meringa 2991.

meotod, meotud, metod, metud (m.) creator, Deus Gr. 2, 230. D. M. 20. Die Form meotod tritt nur im 2. Theile Cædmon's auf: nom. sg. meotod II, 2. 8. 64. 264. 402. 439. 460. 516. 698. meotodes II, 14. 166. 174. 288. 355. 531. meotode II, 83. 185. 307. 656. meotud Gr. I, 349. El. 1043. A. 1513. meotudes El. 461. 474. 563. 685. A. 1498. 1632. meotude A. 1469. metod ist die üblichste Form Gl. Ep. Gl. AA. Gr. I, 335; 350. 2, 230. metod 121. 136. 193. 456. 595. 963. 996. 1040. 1315. 1376. 1409. 1543. 1689. 2432. 2742. 2786. II 669. metodes 189. 1246. 1525. 2423. metode 52. 155. 1264. 1705. 1728. 2339. S. metan.

meóvle (f.) virgo, puella; mulier, uxor Gr. I, 351; 368; 369. 2, 114. 3, 675. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. meóvle 1167. 3508. S. mægð.

mercian = **mearcian,** w. m. s. part. præt. merced, designatus II, 711.

mere (m.) lacus, mare Gr. 1, 640. I, 333. 3, 334; 382. D. M. 704. Gl. P. 118. Gl. Bv. sg. nom. mere 1376. 3229. 3387.

merecieste (f.) marina cista, navis, Arca Gr. 2, 469. nom. merecieste 1312.

meredeáð (m.) marina mors. sg. nom. meredeáð 3441. pl. gen. meredeáþa (mæst) 3393.

mereflôd (m.) maris fluentum, oceanus, mare, lacus Gr. 2, 468; 493. sg. nom. 'mereflôd þeahte eorþan ymbhvyrft' Ex. 200, 18. gen. mereflôdes (veard) 3432. acc. mereflôd 1336. dat. (on) mereflôde. in oceano Ex. 271, 10. 'min môdsefa mid mereflôde ofer hvæles eþel hveorfeþ vide' Ex. 309, 19. S. lagoflôd.

merehûs (n.) marina domus, navis, Arca Gr. 2, 428; 468; 500. gen. merehûses (mûþ) 1359. acc. merehûs 1298.

merehvearf (m.) maris refluxus; litus. sg. dat. on merehvearfe 3445.

merelîþende, navigans, navigator Gl. Bv. ~ 1402. pl. dat. 'þâ ofer ŷþa gesving Andreas ongann merelîþendum miltsa biddan vuldres aldor' A. 353.

merestreám (m.) maris fluentum, oceanus, mare, lacus Gr. 2, 421; 468; 528. Andr. und El. XXXIV. Gl. Bv. sg. nom. acc. merestreám 830. 3139. 3397. gen. merestreámes 3417. pl. acc. merestreámas 4020. S. lagostreám.

meretorr (m.) maris turris, maris propugnaculum; scopulus, litus Gr. 2, 468. pl. nom. meretorras 3413.

mergen, merien, merigen (m.) tempus matutinum, mane Gr. I, 335. Gl. Bv. Gl. AA. S. morgen. nom. mergen (þridda) 155. dat. 'ic on æfenne, eác on mergenne ȝ on midne dæg mægene sæcge, ȝ þû mine stefne gehŷre', vespere, mane et meridie Ps. 54, 17. Vgl. mergentid Ps. 129, 6.

mersc (m.) mariscus, locus palustris, neuengl. marsh Lye. Gr. 2, 276; 373. sg. acc. (ofer sealtne) mersc 3262. 'he þâ veáxendan vende eorþan on sealtne mersc, terram fructiferam in salsuginem' Ps. 106, 33.

metan, metiri, emetiri Gr. 1, 897. 2, 230. I, 335. RW. 376. Gl. Bv. Gl. AA. præt. sg. 3. (mid folmum) mæt II, 714. 'milpaþas mæt', viam emensus est El. 1263. Gr. I, 331. pl. 3. mæton (milpaþas) 3100. Gr. I, 360. inf. (vîcsteal) metan, castra metiri 3021. (lîfveg) ~ 3033. S. âmetan.

mete (m.) cibus, nutrimentum, neuengl. meat Gr. 1, 640. I, 333. 3, 460. RW. 374. Gl. AA. S. mæte. sg. dat. (tô) mete 719. 811. 1332. Vgl. hie æghvylcne elîþeódigra dydon him to môse meteþearfendum A. 27.

metend (m.) distributor, immolator. 1803.; als Participialform ist metend l. c. nicht zu fassen; die Verbindung ist: 'he þær tiber onsægde his liffreán .. metend, gum cystum til'; die Worte 'him þæs leán âgeaf' sind als Parenthese anzusehen, und als Subject zu diesem Satze ist aus dem Vorhergehenden 'liffreá' zu ergänzen; die von Thorpe vorgeschlagene Veränderung statt þæs leán zu lesen þær leán ist unnöthig. Uebrigens führt Thorpe in dem Gl. AA. ein Verbum 'metian, to supply with meat' auf; auch Lye.

meteþegn, 3060. Dies Wort möchte aufzugeben sein, statt 'meteþegnas' l. c. ist getrennt zu schreiben 'mete þegnas' und mete mit genægdon zu verbinden. S. genægan.

metod; s. meotod.

metodsceaft (n.) creatoris decretum, iudicium; fatum, necessitas divina; s. die Bemerkung zu Z. 1737. Zu den dort angeführten Beispielen füge man noch hinzu: 'vecca ð of deáþe dryhtgumena bearn, eall monna cynn tô meotudgesceafte', expergiscunt ad creatoris decretum, d. i. ut creator iudicium de iis ferat Ex. 55, 24., das Subject zu dem folgenden 'hata ð' ist allerdings 'meotud', aber nicht meotudgesceaft. 'sum (sceal) seonobennum seóc sâr cvanian, murnan meotudgesceaft' Ex. 328, 19.

meþel, meðl (n.) = mæðel, w. m. s. Gr. 2, 469. Gl. Bv. sg. dat. meðle 3987. El. 592. 785. A. 1436. 1626. acc. meþel 3184. ~ (hegende) El. 280. ~ (hegendra) A. 262.

meþelstede (m.) locus constitutus, forum, ἀγορά, concilium Gr. 2, 46[illegible] 527. Gl. Bv. Gl. AA. sg. dat. meþelstede 3326. 3471. 3663. 'tô þâm meþelstede manige cômon snottere sele rǣdend' A. 658. 'is [illegible] rǣdes þearf on meþelstede môdes snyttro' El. 553.

miccel II, 202. und II, 253. für micel, mycel, w. m. s.

micel, mycel, mucel, magnus Gr. 1, 733. I, 343; 366. 2, 114. 3, [illegible] 4, 504. S. mycel. micel 1. 14. 25. 280. 293. 328. 333. 592. [illegible] 830. 921. 1097. 1298. 1633. micle 499. 636. 689. 735. 1264. [illegible] 1520. 1848. miceles 3072. micles 253. micelne II, 498. miclan [illegible] miclum (spêdum) 121.; dagegen (spêdum) miclum 2029. (lustum) ~ 1490. (corðrum) ~ 1646.; auch adverbial wird der dat. pl. gebraucht: 'miclum, magnopere' Gr. 3, 94.; z. B.: 'duguð is gesvenced môdigra mægen miclum gebysgod' A. 395. 122. 'svâ micele [illegible] tanto minus' M. gl. 344. 'hû micle svîþor, mâ, quanto magis' M. [illegible] 345. 'svâ micle mâ, eo magis' M. gl. 344. Bekanntlich werden micel und monig, als Attributive, ihrem Substantive nachgesetzt wenn nicht die Rücksicht auf die Gesetze der Alliteration vorwalte. Die Comparation s. in mycel.

miclian, augere; magnificare; augeri, crescere, prædicari Gr. 1, 90[illegible] 114. præs. pl. 1. 've þonne on þǣm naman Drihtnes, ûres Godes ûs micliað, nos autem in nomine Domini Dei nostri magnificabimur' Ps. 19, 7. pl. 2. (st. imperat.): 'micliað Drihten, magnificate Dominum' Ps. 33, 3. præt. sg. 3. (rim) miclade, numerus auctus est 1238. '~ mereflôd, accrevit oceanus' A. 1526. pl. 3. (væter) micladon A. 1553. inf. (mægburge rim) miclian, numerum augere 2[illegible]

mid (præpos. mit dem Dativ; zuweilen mit dem Accusativ Gr. 4, [illegible] 770.; s. miht) cum Gr. I, 336. 2, 225. Erl. 113. mid þec II. [illegible] könnte auch dadurch erklärt werden, dass þec später(?) für þe stand dagegen: 'ic þe mid vunige' A. 99. und 'ealle þâ menigo, þe [illegible] mid vuniað' A. 101., wo auch die Stellung der Präposition beachtenswerth ist. 'mid ealle, prorsus; mid þi, mid þŷ, cum, quando; midþon, miððon, mid þâm þe, mid þŷ, simulac, quando, dum' [illegible] AA. Gl. Apoll. Tyr. Gr. 3, 168.

middaneard II, 166; 274. 'læssa ~, microcosmus' M. gl. 316. 'þurh middaneardes norðdǣl, per Europam' M. gl. 424. Ps. 137, 6. 144. [illegible] spätere Form für middangeard Gr. 2, 470. Gl. AA. In den [illegible] Aelfr. L. XLIX. z. B. liest der Cod. H. 'middaneard', der Cod. [illegible] 'middangeard'.

middangeard (m.) orbis terrarum, mundus, ἡ οἰκουμένη Gr. 2, 469. [illegible] 3, 393. D. M. 754. Bergm. 436. Gl. Bv. Gl. AA. nom. acc. middangeard 394. 983. 1239. 1531. 1548. 2931. II, 441; 477; 585. [illegible] middangeardes 136. 1201. 1373.

midda, midde, medius Gr. 1, 735. I, 336. D. M. 717. 'on mereflôde middum' 145. 'æt middere niht' 2966. 'æt middre nihte' Ex. 216, 2. 'æt midre niht' Ps. 18, 62. 'ofer midne dæg' 850. middum, in medio, mediis Gr. 3, 94. 'middum nihtum' 3097., auch on middum: 'Fenix bið on middum' Ex. 221, 26. 490, 3. Vgl. 'tômiddes, in medio, inter' Gr. 3, 92; 104; 105., adv. als Präposition (mit dem Dativ, Acc.) 'helle tômiddes' 323. *S.* tômiddes.

midsîþian, comitari, deducere aliquem, mit dem Accusativ Gr. 2, 904. præt. pl. 3. (hine cneóvmâgas) midsîþedon 1728. inf. (hêht hine geónge tvêgen men) midsîþian 2862.

miht (f.) potentia, potestas, facultas, virtus, neuengl. might Gr. 1, 642. I, 337; 338; 348. 2, 204. Gl. Bv. Gl. AA. gen. 'mihte, virtutis' M. gl. 358. dat. 'mihte, potestati' M. gl. 355. ~ 3687. acc. miht 947. (mid) ~ 2939. 'þurh miht' II, 695. þurh miht godes 335. 'þurh drihtnes ~' II, 607. 'þurh his vundra ~' II, 6. pl. gen. 'þurh his mihta spêd' 1690. 'mihta, virtutum' M. gl. 350. pl. dat. mihtum 59. 98. 115. 151. 189. 1271. 1681. 2323. 2803. II, 8.

mihtig, potens, potestate præditus, maximus; neuengl. mighty Gr. 2, 302. mihtig 341. 556. 602. 811. se mihtiga, Deus 299. II, 723. mihtigne 253. 521. 845. Comp. mihtigra 4233.

mihtmôd (m.) animus vehemens, violentia Gr. 2, 572. nom. mihtmôd (vera) 3078.

mîl (f.) milliare, neuengl. mile; Gr. I, 362. Gl. AA. pl. gen. mila II, 722. dat. milum II, 341.

milde, mitis, mansuetus, benignus, misericors; neuengl. mild; Gr. 1, 738. I, 336. Gl. Bv. Gl. AA. milde 2751. Superlativ: mildôst 3478.

milds (f.) clementia, misericordia. S. milts. sg. gen. 'rêþe râsboran rihtes ne gŷmdon meotudes mildse' A. 140. dat. 'siðþan þû mid mildse minre fêrest' A. 1674. pl. gen. 'þurh his mildsa spêd' II, 669.

mîlpæð (m.) via milliarii longitudinem æquans; via Gr. 2, 513. Erl. 116. pl. acc. (mâton) milpaþas 3100. (mæt) ~ El. 1263. S. metan.

milts = milds Gl. AA. sg. nom. (seó miccle) milts Ex. 84, 10. acc. miltse 2640. 3221. 3853. II, 439. pl. dat. miltsum 3829. acc. miltsa 3458.

mîn (pron. poss.) meus; es wird gebildet von dem auch possessiv gebrauchten sg. gen. min des pronom. person. ic, und declinirt wie ein nicht bestimmtes Adjectiv Gr. 1, 783. R. Gr. §. 142. Gl. Bv. Gl. AA.; der sg. acc. masc. 'minne' 365. 615. 1536. ist nicht zu verwechseln mit dem fem. mine. Zur Beurtheilung der Wortstellung, welche mîn und die andern Possessiva in Beziehung auf sein Subst. einnehmen (Gr. 4, 504.), mögen folgende Beispiele dienen: mîn sâvl Ps. 102, 21. mîn âgen folc Ps. 80, 13. Dryhten mîn! A. 190. mîn se leófa Ps. 85, 13. mîn se dŷra Ex. 463, 14. se mîn vine Ex. 444, 21. mîn svâs sunu El. 447. mîn svâs fæder El. 517. mîn sylfes gâst Ps. 76, 4. mîn sylfes veorc Ps. 94, 9. neben: mines sylfes gebed Ps. 140, 2. — mîn se gôda God Ps. 58, 10; 90, 2. mîn se sôþa hiht Ps. 141, 5. mîn þ svâse bearn Ex. 167, 1. mîn þ leófe bearn

Ex. 166, 28. **min se svêtesta** Ex. 252, 20. **mine þá neáhstan** P 121, 8. **mine þá hálgan** Ps. 104, 13. Ueber '**mine gefrege**' s. gefræge, gefrege.

minsian, minui, destrui; cessare, Gr. I, 336. 2, 268. Gl. Ul. 124. prs. sg. 3. minsode 3786. minsade Ex. 353, 48.

mirc (n.) tenebræ; calamitas. sg. dat. mirce 3965.; das adi. '**mirc**, **myr** obscurus, tenebrosus; engl. murky; Gr. I, 343. Andr. und El. III. Gl. Bv. ist häufig; z. B. Ex. 78, 26. 272, 26. 446, 23. Vgl. '**sylc mete svylce, þe hèr murcne ær hungur heaþugrimne heardne geþoledan**' Ps. 145, 6.

mismicel, **mismicelra** 3302. könnte eine falsche Lesart sein für '**misselicra**' von '**missenlic**, **mislic**, varius'; sonst wäre **anzunehmen**, **dass mismicel** so viel bedeute wie '**medmicel**, parvus, pusillus, exiguus'. **mis** ist zu vergleichen mit semi, ἡμι —.

missar, **misser** (n.) annus, semestre Gr. 2, 41. D. M. 716.; nach Halbjahren wurde bei den Angelsachsen gerechnet, wie nach Jahren: man sagte: '**missarum fròd**' 2339. oder '**misserum fròd**' 1737. oder '**missera vorn**' 1163. '**fela missera**' 2978. in gleicher Bedeutung mit **fyrndagum**, **fyrnvintrum**, **vintrum**, **gearum fròd**; s. **fròd**; und: '**vintra vorn**' 1315. 3843. dægrimes, daga, feorhdaga vorn; s. **vorn** und **vintra**.

môd (n.) animus, audacia, ferocitas, violentia, ira; neuengl. mood. Gr. 488; 523. Gl. Bv. Gl. AA. Gr. 2, 233; 234. I, 364. Andr. und El. XXXIX. RW. 382.; das adi. **môd**, gemòd bedeutet concors Gr. 745., in Compos. — animis Gl. Bv. sg. pl. nom. acc. **môd** 29. 60. 335. 589. 707. 735. 747. 755. 830. 832. 2229. 2252. 3417. sg. gen. **môdes** 1081. 2237. 2360. dat. **môde** 47. 63. 302. 341. 556. 732. 1111. 1587. 1911. 2023. 2208. 2367. pl. dat. **môdum** 3. '~ **gleaw**' Ex. 440, 14.

môdeg, **môdig**, animosus, ferox, contumax, superbus, magnificus Gr. 302. Gl. Bv. Gl. AA. se **môdega** D. M. 942. se **môdiga** Jud. 132. se **môdga** Ex. 216, 3. Häufiger ist die Form **môdig** 1901. 2946. 2984. 3030. 3060. 3229. 3393. 3397.

môder, **môdor**, **môdur** (anom. f.) mater Gr. 1, 646. I, 361. 2, 225. 322. R. Gr. §. 96. Gl. Bv. Gl. AA. S. **môdor**, **môdur**. sg. nom. **môder** 194. 2603. dat. **mêder** 1044. 1104. 1569. **môdor** Gr. 1, 646. I, 364. 2, 363. RW. 374. **môdor** 1208. 2759. **môdur** A. 687. Ps. 108, 14.

môdevæg (m.) unda violens, fluctus violentus. pl. gen. **môdevæga** (**mæst**) 342.

môdgevinna (m.) animi hostis, cura, ægritudo. sg. pl. acc. **môdgevinnan** 279.

môdgeþanc, **môdgeþonc** (m.) animi cogitatio; animus, consilium, cogitus. Gr. 2, 531. Gl. Bv. Gr. 2, 472. Gl. AA. sg. gen. **môdgeþances** 355. dat. **môdgeþanc** 4152. für **môdgeþance** 1519. 2333. 2640. **môdgeþonce** 93. acc. '**nû ge fyrhðsefan] môdgeþanc minne cunnon**' El. 535. nom. '**snyttro** (sceal) in breóstum, þær bið þæs monnes **môdgeþonc**' Ex. 341, 11.

môdgeþoht (m.) = **môdgeþanc**. dat. **môdgeþohte** 253.

môdigan, superbire, irasci, fremere. præt. sg. 3. (flôta) môdgade 3260. mere (môdgode) 3387.

môdhête (f.) animi æstus, ira, indignatio Lye. Gr. 2, 472. sg. acc. môdhête 1750. S. hæto.

môdhvæt, animo fervidus, acer, fortis, ardens Gr. 2, 564. 'mægeƀ môdhvatu' Ex. 470, 14. 'þâ môdhvatan' 3875.

môdhvate (adv.) cupide, ardenter, fervide. ~ 3053.

môdig; s. môdeg.

môdor; s. môder.

môdsefa (m.) mens, animus, indoles, intellectus, ingenium; im pl. 'animi indoles, cogitationes Gr. 2, 472; 519. Andr. und El. XXXIX. Gl. B. S. sefa. sg. nom. (þin) môdsefa 498. 'þâ væs môdsefa miclum geblissod hâliges on hrêƀre' A. 892. mîn môdsefa = mîn hyge Ex. 309, 18. 'heald hordlocan, hyge fæste bind mid modsêfan', unâ cum ingenio Ex. 469, 18. ferhƀloca = môdsefa 256, 21. 'svâ beóƀ môdsefan dalum gedæleƀ, sindon dryhtguman ungelice', dotes animi distributæ sunt Ex. 314, 29. 'nis nû cvicra nân, þe ic him môdsefan minne durre sveotule âsecgan', cogitationes meas Ex. 287, 6. 'mâran môdsefan', maiores spiritus 4009.

môdsorh (m.) animi ægritudo, luctus, sollicitudo Gr. 2, 472. sg. nom. môdsorg 752. acc. 'môdsorge væg, animi curam pependit' El. 61. Erl. 142.; nochmals Ex. 165, 6.

molde (f.) terra; pulvis, engl. mould Gr. I, 338. 3, 379. D. M. 229. Gl. Ul. 125. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. seó molde Ex. 312, 2. gen. 'moldan rice' Jud. 141, 41., wie sonst eorþan rice. dat. moldan 4084. II, 606.

mon = man, w. m. s. Gl. AA. sg. nom. acc. mon 394. 946. 1523. 1655. 1697. 1950. 2086. gen. monnes 602. 983. 1394. 1519. dat. ? monne 1400. pl. gen. mônna 193. 297. 401. 707. 747. 1036. 1081. 1239. 1246. 1266. 1323. 1548. 1671. 1690. 1743. 2079. 2311. II, 274; 492; 690. dat. monnum 592. 755. 1167. 1208. 1376. 1536. II, 383. Da der pl. nom. acc. men, menn unzweifelhaft auch zu mon gehört; so wird die sonst nicht belegte Dativform 'monne' 1400. aufzugeben sein.

môna (m.) luna Gr. 1, 645. I, 360; 364. 3, 350. Gl. Bv. RW. 382. nom. (sunna ☽) môna 3888. acc. (sunnan ☽) mônan II, 4.

moncyn Gr. 2, 501. = mancyn, w. m. s. gen. moncynnes 1107. 1625. 1941. 2751. 2889. 2917. II, 64; 516; 699. dat. moncynne 362. 1249. 2764.

moneg, monig = manig. Der nom. und acc. monig steht als Attributiv gewöhnlich seinem Substantiv nach Gr. 4, 504.; neuengl. many. Gr. 2, 291; 302. monegum 1298. II, 585. 'tô ful monegum dæge' 725. Mit folgendem gen. 'moniges breác vintra' 1225. monig (getimbro) 735. (geond folc) monig 233. (þegn svâ) ~ 594. (þeódlond) ~ 1760. 'forht monig blâchleór ides' 1964. (þurh vundor) ~ 3997.; monige 3184. monige (hvîle) 630. monige (vrâþe) 2283. und (vlance) monige 1819; 1842. (secgas) ~ II, 499.

mondreám = mandreám, w. m. s. pl. gen. (breác) mondreáma 1171.

monlîca Gr. 1, 645. 2, 505. Gl. Bv. = manlîca, w. m. s. sg. nom. monlîca 2560.

monrîm, manrîm (m.) hominum numerus, multitudo Gr. 2, 468. sg. nom. monrim 1757. acc. monrîm 2742.

monvîse (f.) hominum consuetudo; consuetudo, mores. sg. acc. monvîsa 1933. Von Maria heisst es Ex. 5, 30: 'þone gebedscipe æfter monvîsan môde ne cûþes'.

môr (m.) locus incultus, desertum, mons, palus Gr. 1, 639. I, 364. M. (I) 570. Gl. Bv. sg. nom. môr 2990. gen. móres 4092. pl. nom. môras Ps. 140, 9. dat. 'of þissum vêstum môrum, a desertis montibus' Ps. 74, 6. acc. 'valdend scóp vudige môras', sata fecundos Ex. 193, 12.

morgen Gr. I, 335; 339. 2, 156. D. M. 709. Gl. Ul. 118. Gl. Bv. Gl. A. = mergen, w. m. s. nom. morgen 3275. gen. (ær) morgenes (sacc.) Ps. 64, 9. dat. morgene Ps. 48, 14. 89, 6. 142, 8. A. 221. 'on morgen, mane, in matutino' Gr. 3, 155. on morgen 3027. Ps. 29, 'ær on morgen, valde mane' II, 516. svîþe ær on morgen Ps. 1 45, 5. 'tô morgen, cras, crastino tempore; neuengl. 'to morrow' 2432. Bemerkenswerth ist der, auch von dæg (s. d.) vorkommende schwache genitivus plur. morgena 845. Ps. 58, 16. 87, 13. morg Ex. 350, 7., wie von 'morga gen. morgan' gebildet.

morð (n.) peccatum morte piandum, cædes, homicidium; interitus, perditio, mors Gl. AA. nom. acc. morð 636. 689. 719. 1523. gen. morþes 755.

morþer, morþor, morþur (n.) Gr. I, 339. Gl. Bv. = morð. sg. nom. acc. morþer. in þ morþer innan 341. morþor 1089. 3075. morþur II, 323. gen. morðres 752. 3969. pl. gen. morðra 297. Thorpe nimmt Z. 341. ein Subst. 'morþorinne gen. — innan' an = morþ-hûs (Ex. 99, 5.) mortis oder perditionis domus; ich bin gegen diese Annahme, weil inn, inne (s. d.) sonst nur als neutrum auftritt.

most, mæst, malus, neuengl. mast. S. mæst. dât. moste 1465.

môt. ic môt, debeo, possum, licet mihi; neuengl. 'I must, may' R. Gr. §. 218. Gl. AA. S. magan. præs. sg. 1. ic môt 2245. 2467. sg. 2. þ môst A. 105. sg. 3. he môt Gr. I, 364. pl. 1. ve môton 402. pl. 3. môton 1818. præt. sg. 1. ic môste 368. pl. 3. môston 840. conj. p. 3. hi môsten 778. 1429. II, 380.

multon; s. meltan.

mund (f.) manus; tutela, protectio, patrocinium Gr. I, 340. 2, 471. Vgl. 347. Gl. Bv. Gl. AA.; 'mund, manus' scheint nur im pl. dat. vorzukommen: mundum (sinum), manibus suis 1036; 1359. Ex. 221. 1 340, 6. Jud. 138, 15. (mid) mundum 1523. 'þú âmæte mundu þinum ealne ymbhvyrft' El. 729. ~ (bevunden) Gr. 2, 591.

mundbyrd (f.) protectio, tutela, patrocinium, zu 'mundbora, protector patronus' gehörig; Gr. 2, 472. Gl. AA. gen. 'ic þe friþo healde

mînre mundbyrde mægene besette' A. 1433. dat. (on) mundbyrde 1747. 1941. ?2523. acc. mundbyrd A. 1632. mundbyrde 2703.

murnan, murnian, lugere, sollicitum esse; auch curare aliquid, sich um Etwas bekümmern; neuengl. to mourn Gl. AA. præs. pl. 3. murnaþ (on môde) 3464. præt. pl. 3. murndon A. 37. imperat. 'ne on môde ne murn' A. 99. inf. murnan on môde 732; Jud. 135, 64.

mûþ (m.) os, oris; ostium Gr. 1, 639. 2, 234; 257. 3, 400. M. gl. 317. D. M. 767. Gl. Bv. Gl. AA. — R. Gr. §. 74. unterscheidet zwischen 'mûþ, mûþes' und 'mûþa, mûþan, os fluminis' Gr. 1, 645. gen. 'mûþes, orci, mortis' M, gl. 348. 'múþes hrôf, palatum' M. gl. 317. dat. mûþe 998. acc. (merehûses) mûþ, domus marinæ ostium 1359.

mûþhæl (f.) ?salus ore annunciatum, oratio salutifera. 3481.

mycel, magnus, multus; s. micel. Gr. 1, 343. Gl. Bv. Gl. AA. mycel. plur. dat. (getalum) myclum 1682. Comparativ: 'mâra, maior, potior' Gr. I, 358. 3, 610. Gl. Bv. Gl. AA. 269. 498. 1308. 2329. 3139. 3144. II, 64. Superlativ: mæst, maximus Gl. Bv., mit vorhergehendem pl. gen.: 297. 363. 485. 546. 666. 744. 799. 1316. 1417. 1625. 4210.

mycele, mycle, micle (adv.) multum, multo, magnopere II, 214. Gl. Bv. Compar. mâ, magis; s. d. W. Superl. mæst, maxime Gr. I, 359.

myndian, myndgan, reminisci, recordari, wird mit dem Genitiv verbunden Gr. 2, 306. Gl. Bv. præs. sg. 3. 'þæs min sefa myndgaþ' 3662. pl. 1. 've þæs hereveorces myndgiaþ' El. 656.

myntan, statuere, decernere; contendere, prædicare, opinari Gr. 1, 905. Gl. AA. præs. sg. 3. 'fæste mynteþ ingeþancum' 2176. præt. sg. 2. þû myntest für myntedest II, 690. præt. pl. 3. 'mynton ealle þæt se beorna brego] seó beorhte mægþ vâron ætsomne' Jud. 138, 63.

N.

Nâ, non, nunquam, zusammengezogen aus ne-â Gr. 3, 721; 765. Gl. Bv. Gl. AA. nâ 410. II, 413. 'nâ þæt ân, non id solum, non solum' Gl. Apoll. Tyr.

nabbaþ, næbbe, næfde; s. unter ne.

nacod, nacud, naced, nudus Gr. I, 328. 2, 230; 251. Gl. Ul. 125. Gl. Bv. Gl. AA. nacod 868. 926. 4150. II, 136. Ex. 253, 19. nacud 3403. naced Ex. 83, 13. 92, 10. S. limnacod.

næddre, nædre (f.) anguis; serpens, vipera Gr. 1, 646. I, 331. 2, 134. Gl. AA. sg. gen. næddran II, 413. pl. acc. næddran II, 339. sg. nom. nædre 894. D. M. 649. acc. nædran 900.

nâfre, nunquam; neuengl. never Gr. 3, 721. Gl. Bv. Gl. AA. Vgl. âfre. nâfre 1513. 1532.

nægan, negan, alloqui, appellare, compellare. præs. sg. 2. 'þû me vordum nægest' Ex. 175, 26. præt. sg. 3. 'hine veroda god vordum nægde' 2952., wo die Bemerkung nachzulesen ist. 'nigeþan sîþe nægde se gomola, sægde eaforan vorn' Ex. 304, 5. S. genægan, nahte.

nægled, clavis fixus s. firmatus, zu næglian, neuengl. nail, gehörig Gr. 2, 104.; öfter in der Verbindung: 'nægled bord', clavatum tabulatum, ratis, navis, Arca (Noæ)? 1413. 1428. 'ne hie scip fereð, naca, nægled bord' Ex. 439, 17.

nânig, aus ne ânig, nullus, nemo, neuengl. none Gr. I, 359. 2, 302. 3, 66. Gl. Bv. Gl. AA. ~ 3954. II, 123. S. nân.

nâre, nâron, næs; s. unter ne.

næs, nes, pl. næssas, nessas (m.) promontorium, rupes, scopulus, fundus, fundamentum; nach Grimm, Erl. 157. zu El. 831., 'Erdschichte, Erdlage'. — Gr. I, 331. Gl. Bv. pl. acc. niþer under næssas II, 91. und; niþer under nessas II, 31., wo die Note nachzulesen ist. II, 136: 'niþer under næssum'. Vgl. sânæs Bv.

nâgan (ne-âgan), non possidere, non habere; mit dem acc. oder mit dem gen. præs. pl. 1. 'nâgan ve þæs heolstres' II, 101. præt. pl. 3. nâhton (mâran hvyrft) 3139.

nahte 3971. scheint eine andere Form für 'nægde' zu sein (s. die Note l. c.), oder es ist dem Verbo nâgan die Bedeutung nicht geben, nicht gestatten, non concedere (s. âgan) beizulegen, die freilich noch nachzuweisen bleibt.

nâles, non; es scheint zu unterscheiden von 'nalles' (w. m. s.). ~ 579. 994. 1200. 3933.; in der letzten Stelle vielleicht nisi, unless? II, 28.

nalles, omnino non, prorsus non; aus ne ealles entstanden Gr. 3, 92; 723. Gl. Bv.; auch nals geschrieben. nalles 212. 345. 607. 1193. 1803. 2064. 2375. 3603. II, 42; 694.

nama (m.) nomen Gr. 1, 646. I, 327. 2, 421. 3, 487; 552. Gl. Bv. sg. nom. nama II, 194. sg. (pl.) acc. naman 128. 140. 342. 2956. 3908.

nâme, nâmon; s. niman.

nân, nullus, nemo, nihil (aus ne ân), neuengl. 'none' Gr. 3, 66; 721. 722. Gl. AA. Haupt 3, 76; auch für 'non est, nein'. nom. nân 1395. II, 518. gen. 'ne bỳð me nânes gódes vân' Ps. 22, 1. dat. nânum (men) Ps. 16, 4. 'nânum þâra, þe tó þê hopiað' Ps. 30, 21. acc. msc. 'nânne ne sparedon þæs herefolces' Jud. 138, 23. fem. 'ne sècað hî nâne sibbe' Ps. 13, 7.

nât; s. ne.

ne, non Gr. 1, 334. 3, 713; 735; 741. Gl. Bv.; oft durch ein folgendes 'nâ, ne' verstärkt 495.: 'þâ unrihtvîsan ne beóð nâ svylce, ne him eác svâ ne limpð' Ps. 1, 5. 'ne geeódon ûre foregengan nâ þâs eorþan mid sveorda ecgum, ne hỳ mid þỳ ne geheóldon, ne heóra earmas hỳ ne geheóldon, ne ne gehâldon' Ps. 43, 4. Mit mehreren Verben und ihren Formen geht ne eine so enge Verbindung ein dass sein e gänzlich verschwindet, und zwar vor Vocalen und vor h und v Gr. 3, 713. neom, non sum, Gr. l. c. R. Gr. §. 233. nis, non est 279. 679. 791. 832. 2356. II, 40. næs, non fuit; non 5. 463. 3635. 3646. II, 492. nâre, non eras, non esses oder non erat, non esset 715. 728. 829. II, 677. pl. nâron; nâron ge 3654. ~ 155. nabban, non habere; s. R. Gr. §. 116. und habban. nyllan, nolle

R. Gr. §. 217. nele, non vult 510. = nyle II, 148. noldæs für noldes, noluisti II, 732. nolde, noluit 264. 1475. noldan, noluerunt 23. noldon 309. 327. 738. 3707. nytan, nescire R. Gr. 218. Gl. AA. nât, nescio, aus ne vât 528. Gr. 2, 406. 3, 73. 4, 944. ic nât El. 639. præt. sg. 3. nyste 705. pl. 3. nystan 242.

nê, nec, neque; von der einfachen Negation zu unterscheiden Gr. 3, 71; 720. Gl. Bv. 'ne dyde ic for fâcne, ne for feóndscipe, ne for vihte' 2685. 2686. 'God ûs êce bîð; ne vendað hine vyrda, ne hine viht dreceð, âdl ne yldo, ælmihtigne; ne gomelað he in gâste, ac he is gên svâ he væs' Ex. 333, 23. 334, 1. sq.

neâh, propinquus, vicinus Gr. 1, 733. I, 367. 2, 763. Gl. Ul. 127. Gl. Bv. adv. prope, pæne 3045. Gr. 3, 119. Gl. Bv.; mit dem Dativ: neâh þâm 1877. sâstreâmum neâh 3179. ~ 686. 2503. 2511. 3179.; oft mit 'feor' verbunden: 1025. 2930. 3310. Comparativ: neâr 757. 3149. 3237. Superlativ: nêhst (s. nêh) und nŷhst R. Gr. p. 51.

neâlæcan, propinquare, appropinquare Gr. 1, 905. 2, 283. R. Gr. §. 208. 253.; mit dem Dativ. præt. sg. 3. 'neâlæhte (seó tîd) niðþa bearnum' 1279.

neân, prope, pæne Gr. I, 367. 3, 96. Gl. Bv. mit feorran verbunden: 225. 1043. for neân, pæne Ps. 72, 1.

nearo, nearva, neara, angustus, arctus, crucians Gr. 2, 189. Erl. 162. Gl. Bv.; neuengl. narrow. Comparativ: 'on nearvre lif' 941. Vgl. 'neara, arctâ' M. gl. 343. — nearva: dat. of nearve, ex angusto loco 1428 acc. þone nearvan nið 695. (in þ) nearvé (nið) II, 635.

nearve (adv.) anguste. Gr. 3, 102. ~ 2997. II, 447.

nearvian, arctari, anxium esse; angustare, coarctare, vexare, opprimere Gr. 1, 908. 2, 191. Diefenb. 72. præs. sg. 3. 'se þe mec nearvað' Ex. 407, 25. præt. sg. 3. (sefa) nearvode, animus angebatur 1564.

neât (n.) iumentum, pecus, animal Gr. 1, 643. 2, 20. I, 368. Diefenb. 227. pl. gen. neâta (gehvilc) 3908.

neâvest (? f.) vicinia, præsentia = neâvist Gr. 2, 637. Erl. 142. Gl. AA. dat. (on) neâveste El. 67. 873. Ps. 148, 14. acc. neâvest 2461. Ex. 455, 13.

nedre, für næddre, nædre, w. m. s. sg. gen. nedran (svêg) II, 102.

nêh (adi. und adv.) = neâh, w. m. s.; vgl. hêh, heâh.; mit dem Dativ. (herevicum) nêh 2045. 4014. II, 341. superl. (mid þâm) nêhstum (folcgesiþum) 3928. nêhst, postremo, postremum 533. Gl. AA. — niehst 1395.

nemnan, nominare, vocare; appellare, invocare Gr. 1, 904. I, 334. Gl. Bv. Gl. AA. præs. pl. 3. 'svilce is seó feorþe (eâ), þâ veras Euphraten nemnað' 234. 2612. 3447. præt. sg. 3. nêmde für nemnede 166. 1130. 1230. 1541. 2603. 2760. pl. 2. nêmdon II, 385. pl. 3. (god) nemdon, Deum invocarunt 776. inf. nemnan Jud. 133, 44. A. 1177. part. præt. nemned A. 720. 1651.

neód (? f.) studium, opus; necessitas, necessitudo, compulsio, vis; für neád; neuengl. need. Gr. 2, 50. I, 369. Gl. Bv. Gl. AA. on neód

1438. und 3941. = neóde, studiose; das adv. neóde kommt in den Psalmen sehr häufig vor. Z. 851. übersetze ich 'neóde sine' necessitudinem suam d. i. seine Freunde, Verwandten, parallel mit den folgenden bearn. Zwischen neóde und nŷde scheint ein Unterschied zu bestehen: 'neóde ⁊ nŷde, by force and need' Ex. 66, 15. S. ned.

neódlîce (adv.) studiose, vehementer 894., von dem adj. neódlîc Gr. 2. 50. gebildet.

neoman, capere, sumere, adsumere Gr. I, 348; 350; 353. inf. neoman II, 199.

neorxna vang, neorxna vong (m.) paradisus; nordags. neirxna vong Gr. I, 377. Das erste Wort ist von ungewisser Deutung (? otium. gaudium) Gr. 1, 268. 2, 267; 533. 3, 726. D. M. 781. Gl. AA. nom. acc. neorxna vang 851. El. 755. A. 102. gen. neorxna vanges 886. 926. neorxna vonges 171. 926. dat. ~ vange 208. 941. 1918. ~ vonge 217. II. 482. „neorcsen et, mutato cs in x, neorxen. Adiectivum formatum ex Ne negativo et Veorc, opus, labor i. e. laboris expers, curis vacuus, quietus. Alibi etiam scribitur neirxen, neirxn, neorxn. Neorxena-vang vel vong, labore vacuus campus, Elysium, Paradisus" Lye s. v.

neósan, neósian, quærere, investigare, explorare, visitare; zuweilen mit dem Genitiv verbunden Gr. 1, 907. I, 370. 2, 22. Gl. Bv. Gl. AA. Cod. Exon. p. 504. inf. (êce staþulas) neósan 3403. (vica) ~ Ex. 184, 5. (foldan) ~ Ex. 20, 22. (þystra) ~ Ex. 275, 23. — (earda) neósan II, 114. (eardes) ~ A. 1025. (êðles) ~ A. 830; Ex. 46, 3. u. s. f. 'ic his ~ ville' Ex. 145, 8. neósian. (neóde sine) ~ 852. præt. sg. 3. (se hine) neósade Ex. 162, 11.

neovol, neovel, nivol = neól, pronus, præceps, profundus, imus Gr. I, 370. 2, 118. Erl. 157. D. M. 766. neovle, neovlan 3043. II, 151. II, 31; 91; 102; 447.

neoþan, niþan, infra, deorsum. 'under eorþan neoþan' 310. 'þær nægla of nearve neoþan lixton' El. 1115. ~ Ps. 70, 19. 103, 7. Ex. 219. 14. 407, 14. 414, 14.

neoþone, infra. ufan ⁊ neoþone 374.

nep (n.) 3398. ? ledo, refluxus. S. die Bemerkung l. c. und vergleiche die Uebersetzung.

nergan, nergean, servare Gr. I, 333. 2, 94. Gl. Bv. præt. sg. 3. nerede 1392. 1486. 3759. imperat. nere 2496. inf. nergan 1995. Ex. 135, 16 nergean 2503. gerund. tô nergenne 3803. tô nerganne Ex. 185, 11 part. præs. nergende Crist, Christus servator II, 348; 572. Ex. 138. 3. '~ God' Ex. 22, 34. S. nergend.

nergend (m.) salvator, servator, liberator; Deus, Christus; häufig: sg nom. acc. nergend ûser, ~ usser; 533. 852. 900. 1290. 1322. 1362. 1478. 1499. 2627. nergend God 1918. 1280. nergend 1309. 1351. 3831. 3919. gen. nergendes 2427. 2857. II, 379. dat. nergende 1280. 1492. Vgl. neregend A. 1377.

nêsan = neósan. 'mereflôd ~', oceanum visitare 1336.

net, nett (n.) rete Gr. I, 333. Gl. Bv. Gl. AA. sg. dat. nette 303.

nêþan 2054. audere = genêþan, w. m. s.

nied = **neód**, w. m. s. Gr. I, 373. Gl. AA. Der sg. dat. adverbial gebraucht: niede, necessario 695. 1972. 'on nied', per vim 3068.

niedvædla (m.) necessariis indigens, pauper, inops, egenus. ~ 926. vædla kommt in den Psalmen sehr häufig vor.

nîgon, nîgan, nîgen, gen. nigene (n.) novem; neuengl. nine; Gr. 1, 762. I, 371; 336. nigen (hund vintra) 1121. (s. hund). nigon 1136. 1149. 1158. 1188. 1218.

nîgontig, nonaginta. S. hund. nigontig 1142. 1173. 1225.

nigoþa, nonus, von nigon Gr. I, 371. 2, 947. 3, 638. ~ 3307.

niht, gen. nihte (f.) nox Gr. 1, 642. I, 337; 338. 2, 204. 3, 133; 351. D. M. 698. 714. R. Gr. §. 106. Gl. Bv. Gl. AA.; engl. night; ein adverb. gen. 'nihtes, noctu' 2343. 2627. R. Gr. §. 108. Gl. Bv. Gl. AA. entspricht dem deutschen Ausdrucke: des Nachts oder Nachts. Der pl. nom. acc. lautet niht: þreó niht ȝ dagas 307. ymb seofon niht 1444; 2314. ofer seofon niht 1344. dat. niht 2442. nihte 140. pl. gen. nihta 1378. 1413. dat. nihtum A. 148.

nihtfeormung (f.) hospitium nocturnum. acc. nihtformunge 2427.

nihtgerîm, nihtrîm (m.) noctium numerus, auch dierum numerus; tempus, dies, ætas, weil die Angelsachsen nach Nächten rechnen; s. dægrîm. gen. nihtgerimes 1188. 'is tô þære tide tælmet hvile seofon ȝ tventig nihtgerimes', ad hoc usque tempus spatium est numeratum viginti septem noctium s. dierum A. 115. 'svâ hie simble ymb þritig þing gehêdon nihtgerimes', quum tricesimo quoque die concilium haberent A. 158. 'nihtrim scridon ofer dugeþum', noctium s. dierum spatium, tempus Ex. 167, 35.

nihtlang, unius noctis; quod per noctis spatium durat Gr. 2, 565. Gl. Bv. 'nihtlangne fyrst' 3137; dieselbe Verbindung A. 834. 1310. El. 67.

nihtrest (f.) quies nocturna Gr. 2, 430; 514. acc. nihtreste 2857.

nihtscûva, nihtscûa (m) noctis umbra, noctis obscuritas Gr. 2, 519. Gl. Bv. sg. dat. 'under nihtscûvan' 2054. pl. nom. (neovle) nihtscûvan, profundæ noctis caligines 3043. nihtscûa Ex. 162, 5. 292, 24. 307, 29.

nihtveard (m.) noctis custos, nocturnus ductor Lye; vigil, vigil nocturnus. ~ 3045.

niman, capere, sumere; disponere, ordinare, bisweilen mit dem Genitiv Gr. 1, 897. 2, 903. I, 335; 337. Gl. Bv. præs. sg. 2. (þȳ þû veg) nimest, ut eas 1324. pl. 3. (him tô) nimaþ (mægeþ tô gemæccum) sibi sumunt filias in matrimonium, filias uxores sibi ducunt 1253. præt. sg. 2. (þû blæda) nâme 888. Gr. I, 369. pl. 1. (vit) namon (beorhte blæda) II, 418.; neben der häufigeren Form 'nam, cepi' besteht auch nom Gr. I, 339. 'geleafan nom, þ..' 646.

nimþe, nisi, II, 494. = nymþe, w. m. s.

niobed (n.) = **neobed**, lectus fatalis, Sterbebett, Todtenbett Gr. 2, 484.; wohl auch sepulchrum, abyssus. Die Bedeutung dieses früher unverständlichen Wortes erhellt aus Ex. 235, 7: 'ic þ ne forhycge, þ ic in minum neste neobed ceóse, hæle hrâ vêrig gevite heán þo-

nan on longne sîð, lame bitolden', nec recuso, quominus in nido meo sepulchrum eligam, hominis funus fatigatum humiliter hinc abeam in longum iter, terrâ conditus.

niotan, neotan, frui, uti, wird mit dem Genitiv verbunden; = neotan Gl. AA.; ob auch reflexiv gebraucht? — imperat pl. niótað inc þæs óþres ealles 235. inf. niótan (þæs leóhtes) 399. (his lifes) ~ 453. S. nyttian.

nis, für ne is; s. unter ne.

nive, neov, novus, neuengl. new; Gr. I, 370. niv und seine Casus: 171. 208. 217. 886. 911. 3045. 3291. II, 482. Die Verbindung 'niwa stefne' wörtlich 'novâ voce' kommt öfter vor und scheint häufig nur für 'de novo, denuo, iterum' zu stehen: 1549. 1880. 'þâ væs orlege eft onhrêred, nivan stefne nið uppârâs' A. 1304.; dagegen in eigentlicher Bedeutung A. 123. und El. 1061. 1128. = 'novo nomine' S. Erl. 162.

nivian, renovare, suscitare, erigere, parare præs. pl. 3. (me torn) niwiað 1253. inf. (salo) nivian 1875. 'ne þearft þû svâ sviþe sâr nivigan ⁊ sæce rârân' El. 940.

nið (m.) malum, malitia, nequitia, invidia, odium, ira, offensio, iniuria poena u. dgl. Gr. I, 363. 2, 16. 3, 481. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom acc. nið 695. 765. 978. 1378. 1751. 3942. 4136. 4150. 4214. II, 379. 413. gen. niþes 32. 1990. dat. niþe (2053.) pl. acc. niþas 38. Der dat. pl. wird auch adverbial gebraucht: 'niþum, hostiliter, inridiose' Ex. 5, 3.

nið, gen. niþes, niðþes (m.) homo Gr. 1, 639. I, 336; 363. Gl. Bv. besonders häufig im Plural. pl. nom. acc. niðas 2202. 3803. niðþas 225. gen. niþa 3831. niðþa 1130. 1279. dat. niðþum 1218. 1230.

niþær II, 31. = niþer, nioþor, deorsum Gr. I, 336. Gl. Bv. 'hvearf him niþer', ivit deorsum, descendit 759. ~ (in þone neovlan grund) II, 91. ~ (under næssum) II, 136. 'under neólum niþer næsse (he þ funde) gehŷdde in þeóstorcofan' El. 831.

niðgeteóne (m.) gravis iniuria Gr. 2, 473. niðgeteóna, 'qui malo afficit hostis' Gl. Bv. dat. (of Norðmonna) niðgeteóne, gravi impetu proelio 2062.

niðhete (m.) odium malitiosum, iniuria, invidia Gr. 2, 473. sg. dat. (niðe þâm) niðhete 3797. acc. (þurh) niðhete 3566. ?niðhot, hostis: 'his niðhetum (néh)' A. 833.

niðsyn (f.) grave peccatum II, 181: niðsynnum fâh.

niðvræc (m.) ?exsilium. Gr. 2, 473. pl. dat. of niðvracum 4181.; verschieden von 'niðvræcu, niðvracu, ultio malitiosa': 'þâ fæmnan hêt þurh niðvræce nacode þênnan ⁊ mid sveópum svingan', through hostile vengeance Ex. 253, 28. Thorpe.

no, nô, non, neque Gr. 3, 71; 720. Gl. Bv. Gl. AA. no hvæðre, neutiquam 949. 1720. Erl. 96. S. hvæþre.

noldan, noldæs, nolde, noldon; s. unter ne.

nom = nam; s. niman.

noma = nama, w. m. s. sg. nom. noma 1074. 1102. 1707. acc. noman 716. 1880.

norð (m.) septentrio, aquilo, regio septentrionalis, die unglückliche Seite, D. M. 198. 641. 953. Gr. I, 339. vest ᛇ norð 275.; ein nom. norþa scheint nicht vorhanden zu sein, woraus sich: be norþan, septentrionem versus Gl. AA. und 'norþan, ab aquilone' Gl. Bv. erklären liesse; sûþan ððþe norþan 804; 1983. 3570. Ex. 55, 18. 220, 23. 292, 25. 307, 20. 'norð, Europæ' M. gl. 732. S. easta.

norðdæl (m.) pars s. regio septentrionalis = norðhealf Ps. 47, 2. D. M. l. c. dat. (on) norðdæle 32.

norðman, norðmon (m.) plagæ septentrionalis incola; später Normannus, Norvegius u. s. f. pl. nom. norðmen 1990. gen. norðmanna 2152. norðmonna 2062. dat. norðmonnum 1972.

norðveg (m.) iter septentrionem versus. pl. acc. (on) norðvegas 2997. S. forðveg.

nû, iam, nunc, neuengl. now Gr. I, 365. 3, 186; 187. Gl. Bv. Gl. AA. nû 513. 553. 608. 611. 613. 675. 723. 727. 732. 753. 757. 789. 790. 796. 799. 802. 812. 813. 815. 816. 833. 913. 936. 1252. 1344. 1507. 1641. 1711. u. s. f. nû þâ, modo, in præsentia 828.

nŷd 3590. 3045. 4010. für neád, neód Gl. Bv. Gl. AA. S. neód.

nŷdboda (m.) invitus nuncius Gr. 2, 472. ~ 3403.

nŷdan, nêdan, cogere, compellere, adigere, abigere. præt. coni. sg. 3. (þeáh þe hie) nŷdde 3751.

nŷdfara (m.) necessario itinerans Lye. Gr. 2, 472. ~ 3137.

nŷdgenga (m.) necessario itinerans, pauper; erro invitus Gr. 2, 472; 494. ~ 4150.

nyle, aus ne vyle, Gr. 2, 406. S. unter ne.

nymþe = nimþe, nisi, præter Gl. Bv. Gl. AA. nymþe 21. 877. 1396. 1899. 2128.

nys 809. = nis, ne is; s. unter ne.

nyste, nyston; s. unter ne.

nyt, nyttes, utilis Gr. 1, 733. I, 343. 2, 20. pl. nom. nytte 156.

nyttian = niotan, frui, uti, mit dem Genitiv verbunden. præs. sg. 3. vuda ᛇ. vætres nyttað Ex. 340, 12. præt. sg. 3. nyttade (Noe sidan rices) 1592.

nyþor 4010. = niþer, w. m. s.

O.

Ô 830. Jun. Th. für on, w. m. s., nebst der Bemerkung l. c.

of (præp. mit dem Dativ, bisweilen mit dem Gen.) a, ab, de R. Gr. §. 407. Gr. 2, 903; 904. I, 339. Dfnb. 84. Gl. Bv. Gl. AA.

ofâdrîfan, expellere Gr. 2, 931. part. præt. ofâdrîfen 961.

ofâsealcan, deprimere, deiicere. part. præt. ofâsealcod niþer in þone neor-lan grund II, 90.

ofæt gen. **ofætes** (n.) pomum, fructus Gr. 1, 808. 2, 214. 3, 375. Dfn: 88. sg. nom. acc. ofæt 515. gen. ofætes 458. 490. 497. 596. 674.

ofen (m.) clibanus, fornax Gr. 2, 155; 156. 3, 626. I, 339. Dfnb. 57. sg. nom. se ofen 3761. acc. (geond) þone ofen 3872.

ofer (præp. mit dem Dativ und Gen.) super, ultra, per, trans Gr. I, 33[illegible] 340. 2, 771; 905. Gl. Ul. 145. Dfnb. 99. 'ofer þæt, insuper, præterea' Gr. 3, 189. Häufig steht ofer geradezu in der Bedeutung [illegible] contra: ofer dryhtnes vord 590. 1246. 3692. 4261. 4276. So: [illegible] vord godes Ex. 1534; 244, 5; ~ vitena dôm Ex. 248, 19. ~ [illegible] godes Ex. 267, 1. ~ meotudes bibod Ex. 304, 16.

oferbrǣdan, operire, supersternere, superinsternere Gr. 2, 905. mit dem acc. und dat. verbunden; præt. sg. 3. 'bælce oferbrǣdde byrnende heofon' 3002. S. bælc. 'niht helmade brûnvann oferbrǣd beorgas steápe' A. 1307.

oferçliman, **oferçlimban**, superare, opprimere. præt. coni. sg. 3.: mit dem Dativ: 'þŷ lǣs him vèstengrŷre oferclamme', ne eos deser terror opprimeret 3048.

ofercuman, supervenire, vincere, superare, opprimere Gr. 2, 905. Gl. [illegible] præs. coni. sg. 3. 'hi ofercume deáð, veniat mors super illos' [illegible] 54, 14. præt. sg. 3. ofercom 2950. '⁊ me ofercume þ milde [illegible] et veniat super me misericordia' Ps. 118, 41. inf. (ic môste) ofercuman (þâ þeóda) Ps. 15, 2. Jud. 138, 27. part. præt. ofercuman Ps. 46, 1.

oferfaran, permigrare, transmigrare, traiicere (flumen) Gr. 2, 905. Gl. A[illegible] præt. sg. 3. oferfôr (he fæstena vorn) 2985. part. præs. 'oferfarende circumiens' M. gl. 406. part. præt. oferfaren 3980.

oferfæðmian, amplecti, complecti, comprehendere Gr. 2, 905. præt. sg. 3. he oferfæðmde (foldan sceátas), obumbravit terræ partes [illegible] part. præt. 'biþeaht vel treóvum, þŷstre oferfæðmed' Ex. 470, [illegible] S. fæðm.

oferfeohtan, superare, vincere, expugnare Gr. 2, 905. Graff 3, 444. præs. pl. 3. (feónd) oferfeohtað Ex. 150, 7. part. præt. (hæfde dryhten feónd) oferfohten II, 406.

ofergân, **ofergangan**, transire, præterire, transgredi, invadere, superare, populari, vastare Gr. 2, 905. Gl. Bv. præs. sg. 3. 'mec semnus slǣp ofergongeð', subito somnus me invadit Ex. 422, 23. pl. 2. [illegible] (feónda gehvone) ofergangað, vincitis 3490. præt. sg. 3. ofere[illegible] Ex. 377, 21.

ofergitan, **ofergytan**, oblivisci Gr. 2, 905. præt. pl. 3. (sôð) ofergeaton 2575. S. forgitan.

ofergŷman, negligere, omittere. præt. pl. 2. (git) ofergŷmdon (hǣlende vord) II, 487. Jun. Th. S. gŷman und oferhŷran.

oferhidig, **oferhydig**, superbus, arrogans Lye. ~ 66.

oferhigd II, 229; s. oferhygd.

oferhogian, contemnere, despicere; renunciare Gr. 2, 905. præt. pl. 3. (hâd) oferhogedon (hâlgan lifes), ordinem contemserunt vitæ sanctæ 3818. und Ex. 186, 15. S. hogian.

oferhycgan = oferhogian. Gl. Bv. inf. oferhycgan (helm þone micclan, veroda valdend) II, 253. (mân) oferhycgen II, 307.

oferhyd (m.) superbia, arrogantia, contemtus = oferhygd. sg. nom. acc. oferhyd. 4012 4132. 4196. gen. oferhydes II, 115. pl. gen. oferhyda (âgan) II, 372.

oferhygd = oferhyd. sg. nom. acc. oferhygd 29. 327. 4007. dat. oferhygde 22. 3625. pl. dat. oferhygdum II, 50; 69; 198. A. 319.

oferhŷran, non audire, non parēre, negligere, omittere, contemnere Gr. 2, 905. præt. pl. 3. oferhŷrdon (hælendes vord) II, 487.

oferlîþan, transfretare, transnavigare Lye. præt. sg. 3. (nive flôdas Noe) oferlâð 3291. inf. 'oferlîþan, transire' M. gl. 406. S. lîþan.

ofermægen (n.) vis nimia, vis superior. sg. gen. ofermægnes 2111. dat. (hæfde vigena tô lyt eaxlgestealna viþ) ofermægene (hrôra tô hilde) El. 64.

ofermêde (m.) elatio, superbia. sg. gen. 'ofermêdes, elationis' M. gl. 354. acc. ofermêde (âhebban) 293. pl. dat. (on) ofermêdum Ex. 317, 33.

ofermêdla (m.) = ofermêde. Gr. 2, 773. sg. dat. (for his) ofermêdlan 4174.

ofermêtto (f.) luxuria, superbia, arrogantia Gr. 1, 642.; der Singular flectirt nicht. ofermêtto 331. 335. 350. pl. dat. (þâ þe sprecaþ viþ þone rihtvisan unriht on heóra) ofermêttum (] on heóra leahtrunga), in superbia et in contemptu' Ps. 30, 20.

ofermôd (n.) superbia, elatio, fastus Gl. AA. sg. gen. (vorda) ofermôdes 272.; häufiger ist das adj. 'ofermôd, superbus' Gr. 2, 773. ~ (vesan) 262. se ofermôda (cyning) 337.; in einem Zusatze zu Ps. 28, 5. heisst es: 'þâ treóva tacniaþ ofermôdra manna ânveald'; und zu Ps. 17, 7.: 'þæt is þæt mægen minra ofermôdena feónda'.

ofertolden, obductus. Gr. 2, 905.; mit dem Dativ: 'svegle ofertolden' 3010. Im Cod. Exon. kommt häufiger 'biteldan' vor, auch in der Bedeutung von circumdare, invadere, aggredi; 'torne bitolden' 34, 6. 'lame bitolden', luto tectus 235, 11. 'vuldre ~' 238, 25. 'þonne þæt vælreâf vyrtum biteldeþ', herbis tegit 217, 1. 'hringe beteldaþ', circulo circumdant 221, 24.

ofervinnan, vincere, superare, expugnare, subigere Gr. 2, 905. Gl. Bv. Gl. AA. præs. pl. 3. ofervinnaþ (þâ âvyrgdan gæstas) Ex. 103, 18. præt. sg. 3. (siðþan feónd) ofervon (Cristes cempa) Ex. 111, 8. (se cempa) ofervon (frêcnessa fela) Ex. 113, 2. part. præt. ofervunnen II, 463. Jud. 140, 62.

ôfest, ôfost, ôfst (? n.) studium, festinatio, celeritas Gr. 2, 367; 708. 3, 529. sg. nom. ôfest (is sêlôst) 3222. = ôfost is sêlôst A. 1565. Gr. I, 364. Andr. und El. XLII. Gl. Bv. Der Dativ sing. und plur., mit und ohne Präposition, wird adverbial gebraucht: celeriter, festi-

nanter. 'on ôfste' 3152. pl. dat. ôfestum 2330. 2924. ofestum miclum 2496; II, 630. ôfstum 2529. 2655. 2905. 3211. ~ miclum 2666.

ôfestlîce, ôfostlîce (adv.) festinanter; celerrime, citissime Gl. AA. ôfestlice 2843. ôfostlîce 1311. 'ôfestlice præpropere' M. gl. 394.

ofet = ofæt, w. m. s. Gr. I, 339. sg. nom. acc. ofet 634; 651. 720. gen. ofetes 561. 716.

ofgifan, ofgyfan, destituere, relinquere, renunciare Gr. 2, 904. Erl. 13. Gl. Bv. præt. sg. 3. he (voruld) ofgeaf, mundum reliquit, mortuus est 1159; 1189; 1211. (nihtreste) ~ 2857. pl. 3. (heofon) ofgeafan 85. imperat. ofgif 1741. inf. (Carran) ofgifan (] cneóvmagas) 1772. (þâs voruld) ofgyfan 1122. part. præt. ofgifen 96. 1449.

oflætan, relinquere, emittere Gl. Bv. Gr. 2, 904. inf. (lif) oflætan 1065.

ofn = ofen, w. m. s. sg. nom. acc. ofn 3742. 3756. gen. ofnes El. 13. dat. ofne 3864. 3946.

ôfostlîce 1311. = ôfestlîce, w. m. s. = ôfstlîce Gr. 3, 102. 2481. 4173. A. 792.

ofsleán, cædere, occidere, percutere Gr. 2, 904. Gl. Bv. præt. sg. 1. s (on morþor) ofslôh (suna) 1089. sg. 2. 'þû ofslôge (ealle þi me viþervearde wæron), tu percussisti Ps. 3, 6. sg. 3. (freóm.) ofslôh 980. 1110. 'he ofslôh æþele cyningas, occidit reges mirabiles Ps. 135, 19. ofsleáh: 'ic on morgenne ofsleáh mânes wyrhtas interficiebam Ps. 100, 8. inf. (heóra sâvle) ofsleán (þencean) Ps. 93, 20. part. præt. 'ofslegen, beheáfod, truncatus' M. gl. 392. Ps. 90, 26. (secgum) ofslegene, a viris cæsi 1996. Vgl. 'ofslegen mulctâ' M. gl. 368. S. sleán.

oft, sæpe I, 339. 3, 119. Graff I, 184. Dfnb. 64. RW. 23. Gl. Bv. Gl. AA. oft 763. 1534. 1664. 2454. 4107. II, 153. Comparativ: oftor 4... Superlativ: oftôst Ex. 27, 17. oftâst Ps. 61, 9. Ex. 243, 34.

ofteón, detrahere, subtrahere, auferre, privare, denegare; mit dem Genitiv der entzogenen Sache und dem Dativ der Person Gr. 2, 994. pr. sg. 3. 'heó þe hrôþra oftihð' 1014. præt. sg. 3. (hyge velm) ofteáh (beorne), ? ira rationem viro abstulit 977., wenn so gelesen werden darf; vielleicht ist zu lesen hyges velm ofteáh beorne. S. hyge-velm. pl: 3. him æghvæs oftûgon Ex. 92, 8. oftûgon þe londes wyn Ex. 130, 15. inf. (nô hvæðre ælmihtig ealra volde Adame] Euârna) ofteón 950.

ofþegan, opprimere, absumere, consumere. part. præt. (ecgum) ofþeged 1997. Vgl. 'drynces gedreahte, þurste geþegede' Ex. 92, 17.

ofþincan, male cogitare, displicere, ægre ferre, poenitere Gl. AA.; (bisweilen) mit dem Genitiv. præt. sg. 1. (þâ þæs) ofþuhte, ægre II, 248. inf. 'mæg þæs þonne ofþyncan þeódne Heaþobeardna þegna gehvâm', displiceat Beóv. 4059. Vgl. 'ofþanc, invidia' gl. 443.

ofþyrsted, sitiens, avidus, mit dem gen. (niþes) ofþyrsted 32. 'svâ he vilnað tô vætre, þonne he vêrig bið ôðþe ofþyrst' Ps. 41, 1.

ôgan 1823. ist in onêgan (s. d.) zu ändern.

ôht (f.) timor, metus, terror = ôga Gr. I, 364. sg. nom. ôht (⁊ orlegnið) 84. ~ (inlende becvom), metus incolas subiit 3065.

ôleccan, blandiri, adulari; servire, obsequi = ôlæccan, ôlæcan. S. læccan. inf. 'þ ic ôleccan âviht þurfe gode æfter gôde ænegum', blandiri Deo, ut accipiam boni quid 290. (him) ôleccan 1954. Vgl. 'ôlæcung, adulatio, blandimentum' M. gl. 400. 439.

ombiht, ambiht (m.) famulus, minister, servus Gr. I, 337; 338. 2, 203. D. Spr. 132. pl. dat. ombihtum 2873.

ombihtscealc (m.) = ombiht. Gr. 2, 442; 540. Gl. Bv. pl. dat. ombihtscealcum 1864.

on 3198. ic on; s. an und unnan, favere.

on (præp. mit dem Dat. und Acc.); mit dem Dativ: in, cum, per (während); mit dem Accusativ: in (c. acc.), inter, per (von der Zeit); fast nie an Gr. I, 339. 2, 903. 3, 421.; über on in der Zusammensetzung s. Gr. 2, 712; 715; 809; 816; 905; 947. Gl. Bv. Gl. AA. Die Präpos. steht dem regierten Worte häufig nach: legde him on 685; gern tritt ein bestimmender gen. dazwischen: on fâra folc A. 430. on godes bôcum El. 204; 291. S. noch on lâst, on riht, on veg u. s. f. unter den bezüglichen Wörtern.

onælan, incendere, accendere, inflammare Gr. 2, 812; 906. Erl. 159. præs. sg. 1. ic (hine svâ sviþe synnum) onæle Ex. 364, 31. sg. 2. 'þû onælest min leóhtfæt, tu illuminas lucernam meam' Ps. 17, 27. præt. sg. 3. he onælde (heofonas) Ps. 17, 9. inf. (âd) onælan Ex. 277, 13. = onbærnan l. c. 11.; häufig findet sich das part. præt. onæled, incensus, ardens 2916. II, 40; 324; 422. Ps. 17, 9. u. s. f.

onbîtan, gustare, participare Lye. Gr. 2, 812; 906. Dfnb. 292. mit dem Genitiv. præt. sg. 3. (se þæs væstmes) onbât 467.

onblôtan, immolare, hostiam offerre Gr. 1, 896. 2, 810; 906. D. M. 32. 35. præt. sg. 3. 'onbleôt þæt lâc gode', immolavit hanc hostiam Deo 2927.

onbregdan, expergisci, expergefieri, excitari Gr. Erl. 143. S. âbregdan. præt. sg. 3. (of slæpe) onbrægd 1582; nochmals El. 75.

onbyrnan, incendi, inflammari. præt. sg. 3. (âdfŷr) onbran 3327. S. bærnan, byrnan.

onceósan, eligere; mit dem Genitiv verbunden. inf. onceósan (gôdes ⁊ yfeles, velan ⁊ vâvan) 461.

oncnâvan, intelligere, agnoscere, cognoscere Gr. 2, 812. Gl. Bv. Gl. AA. præt. sg. 1. 3. oncneáv A. 529. El. 965. pl. oncneóvon A. 764. 1338. inf. oncnâvan 531. (môde) II, 544. A. 1215. El. 363. 396. part. præt. (is cûð) oncnâven (þ þû cyninges eart þegen geþungen) A. 527.

oncveþan, respondere, alloqui Gr. 2, 812.; mit dem Dativ der angeredeten Person. præt. sg. 3. (him) oncvæð 862; 1032; 2635; 2647. 'Elene maþelade ⁊ him yrre oncvæð' El. 572. (metode) ~ 2339. (þâm engle) ~ 2904.

oncyrran, oncirran, avertere, repellere, divertere, convertere, pervertere, seducere; reddere Gr. 1, 905. 2, 815. Gl. Bv. præs. sg. 1. sôðfæstum môd oncyrre' Ex. 264, 13. 'ic môd oncyrre hyge from hâlor' Ex. 268, 29. sg. 3. 'hi seó molde oncyrreð', terra eos reddet Ex. 312, 2. præt. sg. 2. þû yrre þin eft oncyrdest Ps. 70, 1. imperat. (hælend drihten þin yrre fram ûs) oncyrre Ps. 84, 4. 'þ word oncyr, þe þû âr gespræce', revoca verba tua Ex. 251. inf. (môd) oncyrran A. 1461. El. 609. Erl. 151. part. præt. (hy væs) oncyrred A. 63. (wæron Egypte eft) oncyrde, Aegypti reversi sunt 3380.

ond = and, et Gr. I, 339. Gl. AA. Dfnb. 7. ond 621. 1135. 1190. Ex. 57, 33. 62, 35. 75, 23. 146, 29. 193, 5. S. die Bemerkung zu Z. 1330.

ondetan II, 226. = andettan, confiteri.

ondleán (n.) retributio, talio; supplicium. Vgl. edleán und endeleán sg. acc. (þolian yfel ȝ) ondleán 2258.

ondrædan, timere, pertimescere Gr. 1, 896. 1, 360. 2, 867; 906. Gl. 2, 460. M. gl. 386. 395.; mit refl. Dativ der Person und einem des gefürchteten Objectes Gr. 4, 38.: præs. sg 1. 'ic me ondræde þûsendu folces' Ps. 3, 5. sg. 2. 'ne þû þe nihtes ondrædest' Ps. 90, 5. sg. 3. 'ne him ondræde̊ð âviht yfeles' Ps. 111, 6. pl. 3. 'vel lícåð vuldres Drihtne þâ þe hine him ondrædað' Ps. 146, 12. præt. pl. 3. (godes him) ondrêdon (hete) 764. (veras him) ondrêdon (drihtnes handa sveng) 2663. inf. (ne þearft þû þe) ondrædan (deáþes brôgan) 1033. (ne þearft þû þe) ~ 2162. S. andrædan.

ondrŷsne, terribilis, metuendus, reverendus. ondrŷsne 2855. 'efne mæ eágan synt ealra gelicast þonne êsne bi̊ð, þonne ondrŷsnum hlâforde hêre̊ð ȝ cvême̊ð Ps. 122, 2. Dasselbe bedeutet andrysne.

onêgan, timere, metuere Gr. 2, 812; 817; 906. præt. pl. 3. (ne) onêgon (nâ orlegra nî̊ð) 4214. inf. (ic me) onêgan (mæg, ƿ..) 1823.

onettan, ire, properare, festinare Lye. Gr. 1, 254. 2, 218. Gl. Bv. AA. præt. sg. 3. onêtte (tô þâm fæstenne) 2527. 3242., für onette 'onêtte for̊ð foldvege' 2866. pl. 3. (hæle̊ð) onêtton 1980.

onfeond 3430. mag für onfand, onfond stehen; es kommt dann von ondan, invenire, animadvertere, sentire, intelligere. præs. sg. 3 þæt onfinde̊ð ƿ..' Ex. 449, 18. ~ (ƿ..) Ex. 409, 30. pl. 3. findåð A. 181. præt. 'ne ic culpan in þe æfre onfunde' Ex. 11. pl. 3. onfundun Ex. 72, 27.

onfôn, onfangan, accipere, incipere, recipere, excipere, percipere I, 377. 2, 812. Gl. Bv. Gl. AA.; hat das Object im Acc. oder im D. bei sich. præs. pl. 3. onfô̊ð (freoþo) 1753. præt. sg. 3. onfêng þâm lâþan veorcsumne væstm) 589. ~ (æt þâm vife helle) 714 (fletgestealdum) 1069. 1207. ~ (freóndscipe, lufum ȝ lyssum) 2730. ~ (torhtum tâcne) 2368. II, 568. coni. sg. 3. (ƿ se wyrmsæde) onfênge 4100. pl. 3. (horde) onfêngon 1434. imper. sg. 'e-

ten, onfôh min vord mid þînum eârum, verba mea auribus percipe, Domine' Ps. 5, 1. pl. onfôȝ (þæm fæmnum) 2465. inf. onfôn 695. 1932. 2035. 2324. 3684. 4079.

ongæt 1857. für ongeât von ongitan, w. m. s.

ongân, ongangan, ingredi, incedere, procedere Gr. 2, 812. inf. ongangan 3085.

ongan, ongann; s. onginnan.

ongeald; s. ongeldan.

ongeân, ongên (adv. und præpos.) mit dem dat. und acc. contra, adversus, obviam; iterum rursus. R. Gr. §. 406. Gr. 2, 755; 903. 3, 120. S. âgên. (nû scineȝ þe leóht) ongeân 612. 264. (ûs) ongeân II, 303. El. 48. (flôde) ~ Ex. 488, 8. (him) ongeân Ex. 72, 3. 120, 18. 410, 1. ongeân (hî) Ps. 11, 9. ~ (me) Ps. 17, 36. 26, 4; 14. (him) ongên 3383. 'Judaș hire ongên þingode' El. 608. Wenn die præpos. nachsteht hat sie gewöhnlich das regierte Wort im Dativ bei sich. S. ongegen Gr. 3, 155. Ex. 455, 33.

ongeat; s. ongitan, ongietan.

ongeldan, ongildan, ongyldan, rependere, poenas dare, expiare, luere; auch mit dem Gen. der Sache, wofür man büsst; præt. sg. 3. he þæs ongeald 1855; 4115. inf. (sceolde he þâ dæd) ongyldan 295. ongieldan Ex. 304, 17.

ongemang (præpos. mit dem Acc. oder Dativ) inter; engl. among Gr. 3, 161. Vernon S. 89. (forst) ongemang 806. 'ne forleâs mine sâvle ongemang þâm ârleâsum' Ps. 25, 9. (verum) ongemonge Ex. 413, 12. (eorlum) ongemonge Ex. 413, 26.

ongeniman, abripere, auferre, spoliare, privare Lye. præs. sg. 3. (þonne him god heóra æhta ȝ ætvist) ongenimeȝ 1204. S. geniman.

ongeotan II, 303. für ongitan, w. m. s.

ongetan, ongitan, ongytan, ongietan, intelligere, sentire Gr. 1, 897. 2, 812. I, 347. Gl. Bv. Gl. AA.; mit dem Acc. construirt Gr. 4, 682. præt. sg. 3. ongeât (þæt væs frôfor cumen) 1469. 1560. 1583. (ræd) ~ 2454. 4064. ~ (ord ȝ ende þæs þe him ȳved væs) 3679. pl. 3. ongeâton 333. sg. 3. (he vundor) ongêt 3977. (beâcen) ~ 4005. pl. 3. ongêton 3019. (fær) ~ 3381. (vundor) ~ 3460. imperat. ongyt 3938. inf. ongitan A. 861. gerund. tô ongietanne Ex. 348, 18. part. præt. ongiten A. 785. 897.

ongin (n.) inceptum, coeptum, conatus Lye. sg. nom. ongin II, 549. Ex. 123, 22. 250, 15. El. 466: 'ȳþa ongin oncyrde, undarum conatus se convertit' Erl. 108; auch initium = angin, w. m. s.

onginnan, ongynnan, incipere, consilium inire Gr. 1, 898. 2, 812; 817; 906. I, 336. R. Gr. §. 242. Gl. Bv. Gl. AA. wird mit dem acc. auch gen., oder häufiger mit dem inf., construirt Gr. 4, 95. præs. sg. 3. (sveart racu stigan) onginneȝ 1350. coni. pl. 1. (ȝ ve hælende hêran) onginnen II, 646. præt. sg. 1. 3. ongan (þone unræd fremman) 30. 259. 262. 293. 586. 589. 645. 702. 1113. 1126.

1223. 1233. 1311. 1407. 1549. 1816. 1892. 2211. 2231. 2234. 23[illegible] 2629. 2710. ~ (lâc) 1492. D. M. 35. (þæt âr man ne) ~ 42[illegible] ongann 713. 859. 1165. 2853. 2881. ongon 492. 1052. sg. 2. þæs þe ongunne 2805. 'þâ þû ongunne' A. 1419. coni. sg. 3. þ he ongunne 275. pl. ongunnon. pl. 3. (elles ne) ongunnon 20. 77. 962. 992. 124[illegible] 1675. 1874. 3513. 4267. II, 730. imperat. ongin 2275. pl. onginnaþ 4[illegible]

ongyldan 295; s. ongeldan.

ongynnan 298. 1297; s. onginnan.

ongytan 3938; s. ongitan.

onhætan, calefacere, incendere, succendere, inflammare Gr. 2, 810; 90[illegible] inf. (hêt he ofn) onhætan 3742. part. præt. (þâ væs se ofen) on-hæted 3761. 'þonne svegles gim on sumeres tid sunne hâtost of-sceadu scineþ ⁊ gesceapu dreógeþ voruld geóndvliteþ, þonne veorþeþ his hûs onhæted' Ex. 212, 18. 'þearle ys me nûþâ, heorte ys onhæted ⁊ hige geomor svÿþe mid sorgum gedrêfed' Jud. 1[illegible] 56. S. hætan.

onhebban, elevare, exaltare Gr. 2, 812. Gl. Bv. Gl. AA. præt. sg. 3. (eþe-þrym) onhôf 1628. S. âhebban.

onhicgan, considerare; s. âhicgan; mit dem Accusativ verbunden. impera pl. onhicgaþ (nû hâlige mihte) 3990. S. âhicgan.

onhnîgan, inclinare, se inclinare, inclinato corpore colere; mit dem Da und der Präposition tô. præs. pl. 3. onhnigaþ (tô me) Ex. 412, 2[illegible] 471, 9. præt. pl. 3. 'onhnigon tô þâm herige' 3699.

onhredan, ? præparare. præt. sg. 3. (brynegield) onhread 2925.

onhrêran, movere, commovere, agitare, incitare; commoveri Gr. 2, 81[illegible] Gl. Bv. præt. sg. 2. (eorþan þû) onhrêrdest Ps. 59, 2. pl. 3. (ealle ymbhvyrft eorþan) onhrêrdan Ps. 76, 15. inf. 'ne mæg hine æ ealdre ænig onhrêran, non commovebitur in æternum' Ps. 124, 1. Besonders häufig ist das part. præt. onhrêred 3155. 3411. A. 37[illegible] 393. 1303. 1394. Ex. 51, 35. 104, 16. u. s. f.

onhveorfan, vertere, verti, mutare, mutari Lye; converti. præs. sg. 3 hveorfeþ (heortan þine), mutat cor tuum 4087. præt. sg. 3. (þâ he) onhvearf (vôdan gevittes), cum converteretur ab insania 4144. part. præt. (is þæt) onhvorfen, mutatum hoc est Ex. 443, 2.

onlâg, onlâh; s. onligan, onlihan.

onlang, ondlang, ondlong, in longum, per omnem vitam, adjectivisch gebraucht: onlangne (lust) 2982. 'ondlangne dæg' A. 818. 'ondlongne dæg', the livelong day Ex. 178, 28. Thorpe. 'ondlange niht' A. 125[illegible]

onleác; s. onlucan.

onlîcnes (f.) similitudo, simulacrum, imago = anlîcnes, w. m. s. Gr. 2, 325. Gl. Bv. dat. (æfter his) onlicnesse 395. acc. onlicnesse 395.

onligan, concedere, præbere, commodare, mutuari Gl. AA. wohl nicht verschieden von onlihan Gr. 1, 897. 2, 812. Gl. Bv.; das Personenobject steht im Dativ dabei, das Sachobject, der verliehene Gegenstand

im acc. oder gen. præs. sg. 3. (sum hêr ofer eorþan æhta) onlihð (voruld gestreóna) Ex. 295, 9. præt. sg. 3. (þe me min herra) onlâg 357. 'âr me lâre onlâg, gife unscynde' El. 1246. Erl. 169. (hire âr þâ siene) onlâh 604. Gr. I, 358. 'þâ metod onlâh Medum ⁊ Persum aldordômes' 4198. 'me lifes onlâh se þis leóht onvrâh' Ex. 352, 25. (svegles ealdor, se hire sigores) onleâh Jud. 135, 5.

onlôcian, adspicere, contemplari Gl. AA. præs. pl. 1. 've (vundor) eágum onlôciað' 3936.

onlucan, aperire, patefacere Gr. 2, 815. Gl. Bv.; mit dem Dativ der Person. præt. sg. 3. (tuddorspêd) onleác (folccyninge) 2747. (môdhord) onleác A. 172. (vordhord) ~ A. 316. (leóþucræft) ~ El. 1251. inf. (gif) onlucan (vile lifes vealhstôd, bânhûses veard), quum aperire voluerit vitæ interpres corporis custodem i. e. animum, mentem 3451.

onlŷhtan, illuminare, lucem præbere Gr. 2, 812; 906. Gl. AA. præs. sg. 3. (he ûs mâ) onlŷhð 3458. Vgl. 'drihten is mîn onlŷhtend ⁊ min hælend, Dominus illuminatio mea et salus mea' Ps. 26, 1.

onmædla, onmedla (m.) arrogantia, fastus, superbia Gr. 1, 646. 2, 812; 906. Erl. 170. Gl. Bv. sg. nom. (ald) onmedla El. 1266. Ex. 51, 13. dat. (for) onmædlan II, 430. pl. nom. 'dagas sind gevitene, ealle onmedlan eorþan rices' Ex. 310, 27. S. anmedla.

onmælan, alloqui, annunciare Gr. 2, 812; 906. mit dem Dativ. præt. sg. 3. (eorlum) onmælde 3727. Vgl. oncveþan.

onriht, iustus, rectus. onrihtne (ryne), iustum cursum 167.

onsacan, negare, excusare, recusare. præt. coni. sg. 2. þeáh þû onsôce tô sviþe, ⁊ þû sôðgodu lufian volde' Ex. 254, 9. sg. 3. se þæs onsôce 3968. præt. pl. 3. hie (his cræftas) onsôcon 3743.

onsægde; s. onsecgan.

onsælan, devincire, vincire; nach Lye und Bosw. aber: solvere; ich setze es gleich âsælan, w. m. s. part. præt. onsæled 3512.

onsæton 766; s. die Nota l. c. und onsittan.

onsceacan, concutere Gr. 2, 906. præt. sg. 3. (heó fæþera) onsceôc, pennas concussit 1466.

onsceótian, propellere, agitare, præfigere; adoriri, impetum facere, irruere Gl. AA. præs. pl. 3. hi hine scearpum strelum onscôtiað, sagittabunt eum' Ps. 63, 4. S. sceótan, sceótend. ? part. præs. pl. dat. onsceótendum 2137.

onsecgan, contradicere; annunciare; offerre, sacrificare, immolare Gr. 2, 810; 906. D. M. 33. præt. sg. 3. (gode tiber) onsægde 1497. (valdende lâc) ~ 1786. (tiber) onsægde (his liffreán) 1801. 1881. (valdende gild) ~ 2836. inf. (þû scealt Isaac me) onsecgan (tô tibre) 2846.; auch ohne lâc, tiber u. dgl. heisst 'onsecgan' immolare, sacrificare. 'gif þû onsecgan nelt sôþum gieldum' Ex. 253, 3. 'gif þû onsecgan nelt gleávhycgende ⁊ his godum cvêman' Ex. 257, 23. und öfter. Eigenthümlich ist der Gebrauch von 'onsecgan' in folgender

Stelle: 'ærþon hine deáð onsægde', priusquam mors eum sacrificaret d. i. abriperet Ex. 171, 32.

onsendan, mittere, emittere, immittere, transmittere Gr. 2, 812; 817. 906. Gl. Bv. Gl. AA. præs. coni. sg. 3. (gif hit god ne) onsende Gn. præt. sg. 3. onsende 3593. pl. 3. 'hetend heorugrimme hilde nædran þurh fingra gevealdforð onsendon' A. 120. inf. (þurh gâres grip gâst) onsendan A. 187. part. præt. (of roderum væs engel ælbeorn ufan) onsended 3855.

onseón (n.) vultus, adspectus, conspectus = onsien (Ex. 30, 16. 100, 34; onsỳne, ansien (w. m. s.) Gr. 2, 712. nom. (atol is þin) onseón Il. 61.

onsettan, imponere Gr. 2, 906. præt. sg. 3. (him) onsette (godes bletsunge) 2099. M. gl. 415.

onsigan, incumbere, imminere, descendere, vergere Gr. 2, 813; 906. Gl. AA. ?præt. pl. 3. 'freónd onsigon láþum, eácen landmanna cyme', amici incubuerunt hostibus, aucti popularium adventu' 31[illegible] ?eácan für eágan.

onsittan, incumbere Gr. 2, 813. Gl. AA. M. gl. 333. magni reputare Gl. Bv. obstupescere, horrere, timere; oft mit dem reflexiven Dat. der Person und Acc. der Sache construirt; vgl. ondrædan. præs. sg. 1. (ne ic me herehloþe helleþegna svíþe) onsitte Ex. 166, 15. pl. 3. (ne him áviht þon má heóra tungan nû teónan) onsittaþ Ps. 63, 7. præt. pl. 3. onsáton 766. inf. (þú þe láþra ne þearft hælep hildþræce hvile) onsittan (norðmanna vig) 2151. (þæt him se velega ne mæg viht) onsittan Ps. 71, 12. 'ic me siðþan ne þear vælhvelpes vig viht onsittan' Ex. 397, 22.

onslipan, labi, relabi. præt. sg. 3. (gârsecg) onsleáp 3419. S. âslópan.

onstellan, statuere, collocare, constituere, instituere, disponere, excitare Gr. 2, 813. Gl. Bv. præt. sg. 2. (vrôhte) onstealdest, litem excitavisti 908; 929. sg. 3. (he vrôhte) onstalde II, 371. inf. (vall) onstellan (ymb..) 3765. pl. 3. (þâ þes oferhydes ord) onstaldon, qui superbiæ initium fecerunt II, 115. pl. 1. 'þæt ve þec sôð onstældun' quod bene te instituimus Ex. 130, 17. Hierzu gehört das Substant. 'onstæl, constitutio, dispositio, conditio' Ex. 151, 17. und S. 505.

onstyrian, movere, commovere, excitare; agitare; gubernare. inf. (unsibbe) onstyrian II, 273. 'sittaþ ofer cherubin se þe sôna mæg ân eorðvare ealle onstyrian', terricolas omnes gubernare Ps. 9[illegible] 1. part. præt. (gif ic onstyred) beó, 'si motus fuero' Ps. 12, 5. 'fram him beóð onstyred ealle gesceafta, ab ipso autem commoveantur universi' Ps. 32, 7.

onsund, integer, sanus, salvus = 'ansund' und 'gesund', w. m. s. Gr. 2, 712. Erl. 123. 136. (ealles) onsundne, prorsus salvum 1865. A. 10[illegible] 1623. Ex. 199, 3. 200, 21. 278, 5. 285, 16. engl. sound. 'ansund' Bv. 1993. und öfter; verschieden ist 'onsund, natans' Gl. AA. S. sund.

onsundran, seorsim, secreto. '~, altrinsecus' M. gl. 334. Ex. 484, 2. S. sundor.

ontreóvian, confidere. præt. sg. 3. (þâ he his sefan) ontreóvde, quum sensui suo confideret 3787.

ontŷnan, aperire, recludere, patefacere, revelare Gr. 2, 815. part. præt. ontŷned. (ûs is vuldres leóht) ~ II, 559. (þær is vuldres blêd) ~ II, 596. A. 1612. El. 1230. 1249.; auch im Cod. Exon. und den Psalmen nicht selten. Das Gegentheil ist: 'betŷned, clausus'; z. B. Cod. Exon. 227, 7. 422, 25.

onvacan, expergisci, suscitari, gigni Gr. 2, 813. Gl. Bv. præt. sg. 2. þû onvôce (fram..), genitus es II, 440. sg. 3. onvóc, expergefactus est 3634. (of slæpe) ~ 4041. pl. 3. onvócan, enati sunt 937. pl. 3. (menio) onveócon, multi geniti sunt II, 477.

onvâcan, mollire, mitigare, minuere. præt. pl. 1. (þ ve godes môd) onvæcen 401.

onvadan, invadere, pervadere, penetrare, occupare Gr. 2, 813. Erl. 129., mit dem einfachen Objectsaccusativ. præt. sg. 3. (vîfa vlite) onvôd (grome) 1255. (hie vlenco) onvôd 2573. A. 140. S. gevadan.

onvald, **onveald** (m.) potentia, potestas, vis Gr. 2, 712; 954. Gl. Bv. = anveald Gl. AA. nom. acc. onvald II, 60; 119. Ex. 10, 28. 241, 28. 422, 28.

onvecnian, **onvæcnian**, suscitari, surgere, resurgere = âvæcnian, w. m. s. præs. pl. 3. (þonne of þisse moldan men) onvecniaþ II, 606.

onvendan, vertere, avertere, pervertere, convertere, mutare, seducere Gr. 2, 813. Gl. AA. Gl. Bv. S. gevendan. præs. coni. pl. 3. (þ hie þæt) onvenden 403. inf. onvendan (him villan sines) 398. ~ (mine visan), mutare mores Ex. 485, 29. (þû hit) onvendan (ne meahtes), id avertere Ex. 130, 19. part. præt. (his vord) onvended 767.

onvlitan, adspicere, conspicere. præs. pl. 1. ve onvlitaþ 2494. pl. 3. (hîra sylfra cyning eágum) onvlitaþ Ex. 352, 7.

onþeón, proficere, florere Gl. Bv.; mit dem Dativ. inf. (hilde) onþeón, proficere in proelio 3170. 'oft ic secga seledreáme sceal fægre onþeón' Ex. 480, 14.

onþringan, succedere, assultare; mit dem acc. der Richtung. præt. sg. 3. (gûþcyste) onþrang 3272. 'beofode þæt eálond foldvong onþrong, rushed towards the land' Ex. 181, 28. Thorpe.

open, apertus, manifestus, neuengl. open Gr. 2, 165. I, 339. Gl. Bv. Gl. AA. ~ 3466. II, 407.

ôr (m.) initium, origo Gr. I, 338. RW. 25. Diefenb. 116. sg. nom. acc. ôr 6. 3651. 'ôr ne fôre', nec ingressum nec egressum 1003. ôr ȝ ende A. 649. dat. (on) ôre 2541. 3255. S. ord.

ord (m.) = ôr, das indessen seltener ist und daher auch weniger Bedeutungen aufzuweisen hat. ord, initium, origo, mucro, acies, acumen, exercitus, turma Gr. I, 339. 2, 63; 326. Graff 1, 469. RW. 56. 247. Dfnb. 286. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. acc. ord 1107. 1273. 2870. II, 115. A. 1331. 'ord ȝ ende' 3680. gen. ordes 1999. dat. orde 1517.

El. 140. 1155. 1483. 'from orde ôð ende forð' El. 589. pl. dat. ordum A. 32. 'ordum ⁊ bordum' A. 1206.

ordfruma (m.) auctor, princeps; origo Gr. 2, 493. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. ordfruma 3670. (engla) ~ II, 240; 660. II, 376. 'êce ~ ealra gescafta' d. i. Gott II, 443. acc. (engla) ordfruman d. i. den Lucifer II, 21. pl. acc. ordfruman 13.

orette in Z. 3242. wird, mit Lye, in onette (s. onettan) zu ändern sein; 'oretan, georetan' heisst sonst: confundere, was l. c. nicht passt. 'ealle beóð georettê eác gescende, confundantur et conturbentur' Ps. 82, 13. 'oretta, heros' mag hiermit zusammenhangen.

orlæg, orleg (n.) fatum, sors, mors; bellum, pugna. orlæg Gr. 2, 789. 3, 486. D. M. 817. 381. Graff 2, 96. 'ic þe orlæg secge', fatum tibi narrabo 4263. orleg Gr. 2, 789. RW. 24. Gl. Bv. im Cod. Ex. und sonst häufig. S. unten.

orlæggîfre, fati s. mortis cupidus 2281.

orleg, hostilis, infestus; fatalis; pl. gen. orlegra nið 4214. = orlegnið. 'vêpað nû ⁊ heóvað eall orlegu folc, forþâm ûre god eóv hafð ofercumen' Ps. 46, 1.

orlegceáp (n.) belli pretium s. negotium, bellum 1989.

orlegnîð (m.) odium fatale, s. internecivum Gr. 2, 513. ~ 84. 912.; das Wort konnte auch in zwei getrennt werden: orleg nið; s. orleg.

orlegveorc (n.) opus fatale s. letale Gr. 2, 535. ~ 2015.

ormête, sine modo, immensus, nimius, vastus Gr. 2, 789. Gl. AA. ~ 2679. A. 1167. 'micelre ormêt, miræ magnitudinis' M. gl. 372. Ps. 64, 7. 68, 9.

orsorg, sine cura, securus, prosperus Gr. 2, 789. Gl. AA. Gl. Bv. ~ 801. 'cum orsorg, prospere procede' Ps. 44, 5. orsorh Ps. 15, 7. Superlativ: orsorgost Ps. 37, 11.

ortrŷve, ortreóve, diffidens; perfidus, infidelis Gr. 2, 789. ~ 3083. 'ortreóvra cempena, infidelium militum' M. gl. 339. 'ortrŷves cynesdômes, cinesboren, perfidi pellicatus' M. gl. 433.

orvêna, sine spe, expers spei, exspes, desperatus Gr. 2, 789. 4, 625. 960. Gl. Bv. ~ 2216. 3140. A. 1108. Ex. 139, 27. 261, 25. 329, 27. 'orvênnys, desperatio' Ex. 136, 27.

orþanc, orþonc (m.) animus, ingenium, cura, cogitatio, argumentum, commentum, ars, fraus Gr. 2, 789. Gl. Bv. acc. orþonc II, 18. pl. dat. orþancum, 'ingeniose, callide' 3288. — M. gl. 332. 357. 359. 392. 394. und öfter. 'orþancscype, mechanica' M. gl. 394. 441. 'orþancscipes, searva, searum cræftum, molimina' M. gl. 415.

ôviht = âviht, w. m. s., engl. aught, aliquid, quicquid; ullo modo, prorsus. 'ne væs ôviht geegled', nullo modo erat læsum 3862. 'him þær ôviht ne derede', nihil eos læsit 3792. 'nis hit ôvihtes gôd', nullo modo bonum est 3946.

ovþer, ? alteruter, alterutra 2460.

ôð (præp. mit dem acc., und coni.) ad, usque ad; donec, usque dum Gr. 2, 768; 783; 906. 4, 792. ôð (præp.): 'ôð edsceafte' 3630. ôð (coniunct.): 'ôð þâm þegne ongan his hige hveorfan' 702.

ôþer, secundus, alter, alius, engl. other. Gr. 1, 764. 2, 135; 240. 3, 635. 4, 455; 505. ~ 143. 235. 924. 969. 1101. 1114. 1333. 1518. 1621. 1656. 2603.

ôðfæstan, commendare, custodiendum tradere, tradere; ?ligare inf. (deáð) ôðfæstan 477. part. præt. (hæfde vites clommas feóndum) ôðfæsted, ?hostibus iniecerat II, 446.

ôðfaran, advenire, appropinquare Gr. 2, 906. expellere Gl. Bv.; mit dem Dativ: siðþan hié feóndum ôðfaren hæfdon' 2993.

ôðievian, ôðÿvian, monstrare, ostendere; invenire Gl. AA. præs. sg. 2. (ne þû me) ôðievest (ænig tâcen) 537. præt. sg. 3. (þâm vere) ôðievde 711. 'þe me svâ leóht ôðÿvde' El. 163. part. præt. (þâ him fore eágum onsÿne vearð æþeling) ôðÿved A. 911.

ôðlædan, educere, eripere, liberare. præt. sg. 3. 'he Israhêlas ealle ôðlædde of Aegyptum' Ps. 135, 11. imperat. 'âlÿs me] ôðlæd lâþum vætrum, eripe me et libera me de aquis multis' Ps. 143, 12. part. præt. (þâ hie) ôðlæded (hæfdon feorh of feónda dôme), quum vitam eripuissent e potestate hostium 3498. 'ic eom ôðlæded svâ se gærshoppa, excussus sum sicut locusta' Ps. 108, 23.

ôðstandan, consistere, desistere, cessare; impediri, hærere Gr. 2, 906. Gl. AA. præt. sg. 3. (þ âr sviþe) ôðstôd (manegum on môde), in animo hæsit 4000.

ôðvendan, avertere, intercipere Lye. Gr. 2, 906. inf. ôðvendan (hit monna bearnum) 401.

ôðþê, vel, aut, sive, goth. aiðþaú Gr. 3, 60; 723; 725. RW. 202. Gl. Ul. 6. Gl. Bv. Gl. AA. ôðþê 804. 1025. 1043.

ôðþeón, detrahere, eripere. præt. sg. 3. (him frumbearnes riht freóbrôþor) ôðþâh, ei primogeniti ius frater germanus eripuerat 3267.

ôðþringan, eripere, extorquere, expellere, opprimere Gr. 2, 906. Gl. Bv. Gl. AA. præs. sg. 3. (ôþrum aldor) ôðþringeð 1518. 'âdl ôðþê yldo ôðþê ecghete fægum fromveardum feorh ôðþringeð' Ex. 310, 8. 'sumum meces ecg ealdor ôðþringeð' Ex. 330, 11. præt. sg. 1. (þâm ic ealdor) ôðþrong Ex. 272, 17. (ic him ealdor) ôðþrong (þurh godes fultum) Jud. 136, 61. inf. ôðþringan 3569. Ex. 496, 9.

P.

Pað, pæð pl. paþas (n.) callis, semita Gr. 1, 639. I, 331. 2, 513. 3, 396. ~ 3416?

plega (m.) ludus; contentio, pugna Gr. 1, 645. I, 334; 335. 2, 513. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. (heard) plega 1984.

plegan, plegian, ludere, iocari, plaudere; luctari Graff 3, 357. Dfnb. 385. Gl. AA. præt. sg. 3. plegode 721. 'hornfisc plegode glâd geond gâr-

secg' A. 370. 'he mid bâm handum upveard plegade', plausit El. 805. Erl. 156. inf. plegan 2772. 'þær meahte gesión se þone sið beheold brecan ofer bæðveg, sæmearh plegan', navem luctantem El. 245.

R.

Racenta, raccenta, racenteag (f.) catena, vinculum Gr. 2, 341. Graff 2, 371. Gl. AA. sg. gen. racentan 371. pl. dat. racentum 432. Vgl. 'racenteage, collario' M. gl. 372.

racu (f.) narratio, relatio, explanatio, causa Gr. 1, 641. 2, 27; 737. 3, 484. Gl. AA. Von diesem häufig, aber nicht im Cædmon, vorkommenden 'racu' ist ein anderes 'racu' zu unterscheiden, das die Bedeutung von 'nebula, caligo' hat, wie Grimm (D. M. 774.) nachweist, nicht 'pluvia, procella, unda, humor', wie Lye s. v. will; also: 'þonne sveart racu stigan onginneð', quum atra nebula surgere incipit 1350.

râd; s. ridan.

ræcan, porrigere, extendere; pertinere, porrigi. Gl. AA. Gl. Apoll. Tyr. S. geræcan. præs. pl. 3. (þær hỳ leomu) ræcað (tô bindenne,] tô bærnene,] tô svingene) Ex. 99, 8. præt. sg. 3. ræhte (þâ mid handum tô heofoncyninge) II, 438. pl. 3. ræhton (vide geond verþeóda vrôhtes telgan) 987. inf. 'tô unrihte handum ræcean, extendere ad iniquitatem manus suas' Ps. 124, 4.

ræd (m.) sermo, consilium, decretum, deliberatio, commodum Gr. 1, 639. I, 360; 361; 375. 3, 481. Graff 2, 444; 461. Gl. Bv. Gl. AA. Gl. Ll. 148. sg. nom. acc. ræd 24. 286. 422. 558. 1907. 2026. 2175. 2454. 2935. 3198. 3454. 4103. II, 251. gen. rædes 3548. dat. ræde 2639. pl. nom. acc. 'rædas, decreta' M. gl. 354. ~ 3444.

rædan, legere, consulere, consilium dare, instituere, gubernare, regnare in potestate habere. Gr. I, 360. Gl. Ul. 151. Gl. Bv. Gl. AA. præs. sg. 3. 'he (god) rædt ûs] ræcð on veorulda veorld, ipse reget nos in secula' Ps. 47, 12. 'drihten me rædt, dominus regit me' Ps. 22, 1. pl. 3. rædað (þine eaforan yrfe) 2180. præt. sg. 3. 'rædd, oppresserat' M. gl. 375. pl. 3. 'ræddan, consulebant' M. gl. 385. Neben 'rædd, rêd' besteht noch die Präteritalform: reórd Gl. AA. Gr. Gr. I. 372; 373 Erl. 160. Vgl. leólc unter lâcan und leórt unter lætan. 'seó cvên bebeád . . . girvan godes tempel, svâ hire gâsta veard reórd of roderum' El. 1023. inf. rædan (on þis rice) 289. (rice) ~ 3526. 4203. part. præs. 'rædende, consulentes' M. gl. 405. 'tô rædende, vordiende, concionandi' M. gl. 378. part. præt. 'sin rædde, leguntur, recitantur' M. gl. 428. 429. Hierzu gehört das Subst. 'rædend, rector, rex'; Andr. 627: 'þâ mid dryhten, rodera rædend, rûne besæton' Erl. 113.

rædfæst, sagax, prudens, constans, firmus Gr. 2, 559. ~ 1493. 4169. 'rincas rædfæste' Ex. 347, 15.

rædleás, consilii expers, inconsultus, contumax, infestus Gr. 2, 566. (ræþe ℨ) rædleás 3695. 'geond þ rædleáse hof' 44.

ræhte; s. ræcan.

rægn II, 11. = **regn**, w. m. s.

ræran, erigere, ædificare, elevare, suscitare, excitare, promovere, moliri. præt. sg. 3, rærde 1629. 1877. 3709. pl. 3. rærdon 1669. 3254. inf. ræran 21. 1675. 1874.

ræs (m.) cursus, impetus, impressio, incursus Gr. 1, 639. I, 359. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. (beadumægnes) ræs 3258. (rodorcyninges) ~ Ex. 45, 30. S. feóndræs.

ræsbora (m.) bellator, dux Gr. 2, 487. sg. nom. ræsbora 1805. dat. (Andreas þá git þegn þeódne hold þanc gesægde rîcum) ræsboran A. 385. pl. nom. (rèþe) ræsboran (rihtes ne gỳmdon) A. 139.

ræst (f.) quies, statio, Gl. Bv. Gr. I, 332. sg. nom. ræst 3063. S. rest.

ræsva (m.) dux, princeps, præfectus, minister Gr. 1, 645. 2, 189; 602. Gl. Bv. Gl. AA.; gewöhnlich mit einem voraufgehenden Genitiv verbunden. sg. nom. se ræsva 4157. (cyninges) ræsva 3934. (verodes) ~ 4004. (folca) ~ 4184. pl. nom. (leóda) ræsvan 1650. 2069. Jud. 136, 46. (folces) ~ 1663. ~ (herges) 3163.; in diesem Falle steht der bestimmende Genitiv, der Alliteration wegen, nach. dat. (folces) ræsvum A. 619. (meotudes) ~ Ex. 193, 24.

ran; s. rennan.

rancstræte (f.) via per ignavos, wenn anders Z. 2106. die Lesart richtig ist: 'se þe wæpnum læt rancstræte forð rûme vyrcan', qui tibi concessit, viam latam per medios hostes munire'. Besseres vorbehalten.

rand, **rond** (m.) margo, clypeus Gr. 1, 639. I, 328; 339. 2, 226. 3, 445. Andr. und El. XLIII. RW. 105. Gl. Bv. Gl. AA. pl. nom. acc. randas 2043. 3515. rond Ex. 297, 9. ~ (ℨ hand) A. 9.

randburh (f.) scutum obtegens, scutum, eigentl. arx clypei = rondburh Gr. 2, 473. 3, 445. pl. nom. randbyrig 3392.; vielleicht auch arx munita? Ex. 243, 32. heisst es: '(sum væs æhtvelig æþeles cynnes rice gerèfa) rondburgum veald (eard veardade), who rul'd o'er the armed burghs' Thorpe.

randgebeorh (n.) = **randburh**, scutum Gr. 2, 473. sg. acc. (in) randgebeorh 3225.

randvîga (m.) scutifer, bellator Gr. 2, 473; 537. Gl. Bv. pl. nom. randvigan 3035. gen. randvîgena 3063. dat. randvigum 2822.

randvîggende = **randvîga** Gr. 2, 590. R. Gr. §. 118. Gl. Bv. Gl. AA. pl. nom. randvîggende Jud. 131, 20. 38. gen. randviggendra (rim) 3364. Jud. 136, 66.

raþe = **hraþe**, subito, cito; raþe þæs, paulo post Gl. AA. ~ 123. 1578. 2720. 'sviþe raþe, quantocius' M. gl. 394. 'saga raþor, dicto citius' M. gl. 394. 'raþinga, subito' Gr. 2, 538.

reád, ruber, roseus; engl. red. Gr. 1, 733. 2, 21. I, 355; 368; 369.: verschieden von 'reod, rubescens' Gr. 2, 81. Gl. Bv. (be þâm) reádan (sæ) 3063. ~ (golde) 3577. reáde (lège) 44. reáde (streámas) 3225. 'ofer reádum golde' 2398. 'mid reádum, rubentibus' M. gl. 341. '~ rubris' M. gl. 367. 'reádes, rubentis' M. gl. 340. 367. M. gl. 348. 'reádre deáge, rubro stibio' M. gl. 356. 'mid ádre, gecrocedere, croceo' M. gl. 436. In den Psalmen auch öfter: 'se reáda sæ' Ps. 105, 9. 135, 13. 15. 'reád teáfor, rubrica' D. M. 985.

reáf (n.) spolium, vestimentum, indumentum; tapetes, stragulum Gr. 1, 643. 2, 19. 3, 446. I, 368. Graff 2, 357. Gl. Bv. Gl. AA., Gl. Apoll. Ty. sg. pl. nom. acc. reáf 1559. 3515. gen. 'on his reáfes fnæd, in eras vestimenti eius' Ps. 132, 3. pl. dat. reáfum 3141.

reáfan, rapere, spoliare, diripere, scindere. part. præt. rôfen 3392. Vgl. birofene Ex. 93, 14.

reáfian, spoliare, rapere Gr. 1, 907. I, 368. RW. 54. Gl. Bv. præt. sg. 3. reáfode 898.

rêc (m.) fumus, vapor, odor, exhalatio; reputatio Gr. 1, 639. 2, 23; 515. I, 362. Graff 2, 436. Gl. Bv. Gl. AA. M. gl. 319. sg. dat. rêce 44. acc. (vælgrimne) rêc, proelii cupidum fumum 2572. 'forlæt nû lîfes fruma of þâm vangstede vynsumne up under radores ryne rêc âstigan' El. 794. pl. nom. (þâ biteran) rêcas 324. Vgl. 'rêcels thymiama' M. gl. 362. '~ thus' Gr. 1, 639.

rêcan, rêccan, fumare, vaporare. part. præs. rêccendne rommes blôde, fumantem arietis sanguine 2926. Ex. 424, 3.

rêcan, reccan, curare Gr. 1, 905. I, 361. Graff 2, 372. Gl. Bv. Gl. AA. præs. coni. sg. 2. (gif þû þines feores) recce Ex. 119, 30. ind. sg. 3. (ne) rêcð (god, þeáh ic þus dô), non requiret Deus' Ps. 9, 33. præt. rôhte Gr. l. c. reahte Gl. AA.; engl. to reck; wird mit dem Genitiv construirt; auch mit tô und dem folgenden Dativ. præs. coni. sg. 2. (gif þû aldres) recce 2650. præt. sg. 3. 'ne rôhte he tô þære hilde' Ex. 461, 17. pl. 3. (hie ne) rôhton (þæs) 1314. (þ hie þæs viges vihte ne) ~ 3719. (fæhþe ne) rôhtun Ex. 88, 17. inf. (þ þæs â se rica) reccan (volde) 4113.

reccan, exponere, definire, explicare, narrare, dicere; præt. reahte Gr. 1, 905. rehte Gl. AA. ~ Gr. I, 334. Andr. und El. XI. Erl. 106. Graff 2, 363. Dfnb. 232. Gl. Bv. præs. coni. pl. 3. (þ ge seónoðdômas rihte) reccen El. 552. ind. pl. 3. (svâ þæt orþancum ealde) reccað 3288. præt. sg. 3. (dryhtnes lôf) reahte (þ rærde) Ex. 111. 23. (his mihta spêd) rehte (þurh reorde) 3854; Ex. 183, 25. 'rehte, protulit' M. gl. 332. imperat. rece (þâ gerŷnu) A. 419. inf. (svefen) reccan 3677. (dryhtnes gerŷno) ~ El. 282.

reccan, gubernare, regere; præt. rehte R. Gr. 214. Gl. AA.; mit dem Dativ oder Acc. verbunden. præs. sg. 1. (eal ic under heofones hvearfte) recce sg. 3. he recð Ps. 47, 12. Zu diesem Verbo gehört 'reccend, regnator, rex': 'þ sie ân metod eallum mannum

reccend' 4097. 'eálá! þû reccend] þû riht cyning' Ex. 2, 12. 'ric is se reccend] on ryht cyning ealra ânvalda' Ex. 422, 8. Vgl. 'recend, regendum' M. gl. 433. 'recedôm, regimen' M. gl. 337.

rêced (n., bisweilen m. Gl. Apoll. Tyr.) domus, aula, mansio, basilica Gr. 2, 229; 515; 544. 3, 428. D. M. 75. Gl. Bv. Gl. AA. 'heáhrêced, palatium' Gl. AA. sg. gen. rêcedes 2435. dat. rêcede 1578. 2455. acc. rêced 2398. 2486. 2833. pl. gen. rêceda 3577.

recene, subito, cito, protinus. Erl. 117. Gl. AA. S. ricene. recene 861. 1493. 2222. 2521. A. 1511.

regn, regen, rægn (m.) pluvia. Gr. 1, 639. 2, 156. I, 335; 337. Graff 2, 441. Gl. Bv. sg. nom. acc. regn 1367. 1411. pl. gen. regna (scûr) 4093. acc. regnas 213.

regnþeóf (m.) trifur, Erzdieb; alts. reginþiob. Gr. 2, 532. RW. 103. sg. acc. 'regnþeóf ne læt on sceade sceðþan' Ex. 453, 14. pl. nom. regnþeófas 3467.

rehte; s. reccan.

rênian, struere, instruere, exornare, præparare. præt. sg. 2. (searo) rênodest; insidias struxisti 2672. Ueber dieses Wort lese man Grimm's Erl. (S. 158.) zu El. 879. nach, und s. auch berênian s. v. Zur Vervollständigung der von Grimm l. c. aufgeführten Belege mag folgendes Beispiel dienen: 'hâteð him tô mærþum maðþum rênian', gemmam exornare Ex. 296, 33.

rennan, currere Graff 2, 518. Gl. Ul. 150. RW. 85. præt. sg. 3. ran II, 713. Gr. I, 330. S. yrnan, âyrnan.

reód, rubicundus, rubescens, floridus Gr. 1, 733. 2, 21; 81. Graff 2, 481. Gl. Ul. 149., reódan (magan) 3342., wo sleán mit ecgum zu verbinden und nicht 'eágum' zu lesen ist, gegen Gr. 2, 573.

reord (f.) sermo, lingua; victus Gr. 1, 642. I, 351. 2, 227. Erl. 160. = gereord, w. m. s. Gl. AA. sg. nom. reord 1629. gen. dat. acc. reorde 1339. 1479. 1678. 3854. 4028. II, 35.

reordberend, sermocinator, orator, locutor; consultor, rex, zu rædan, reord und rædan, dicere, consulere gehörend. reordberend 3641., wo man die Note beachte. Man vergleiche ferner: 'gif þû þegn sie þrymsittendes vuldorcyninges, rece þâ gerŷnu, hû he reordberend lærde under lyfte' A. 419. In der Note zu Z. 3641. ist zu lesen El. Z. 1282. statt Andr.

reordian, sermocinari, loqui, recitare Gr. 1, 907. præt. sg. 3. reordade 1248. II, 75. (him tô) reordode 2160. 2667. 3477. inf. reordian II, 731. reordigean 3185. part. præs. (him bið) reordiende II, 627. Verschieden hiervon ist 'reórdian, cibare' Gl. AA. Erl. 168.

rest, ræst (f.) quies, locus quietis, statio, cubiculum, cubile, lectus Gr. 1, 642. 2, 200. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. rest 1481. 3063. 4093. (gen. dat.) acc. reste 1299. 1423. 1451. 2222. 2435. 2513. 2593. 3627. 4128. II, 614. II, 621.

restan, cubare, iacēre, quiescere, requiescere, conquiescere; wird, wenn von Personen gebraucht, gewöhnlich reflexiv construirt mit dem Acc. der Person; auch heute noch sagt man mundartlich: ich reste mich. Gr. 1, 905. 4, 38. R. Gr. §. 259. Gl. AA. præs. sg. 1. ic me reste Ex. 494, 8. præt. sg. 3. (se beorn hine) reste 1577. pl. 3. hie (on svaþe) reston Jud. 140, 66. (þonne hỹ of vaþum cvôman) restaa (ryneþragum) Ex. 115, 3. imperat. pl. restaþ (incit) 2874. inf. (lèt þá suce) restan (láþ leoðgevin) Ex. 254, 22. part. præt. restende 4101.

restefæst, sopitus Gr. 2, 622. ~ 178.

restestove (f.) locus ad quietem capiendam, statio. sg. acc. ~ 1461.

rêþe, asper, trux, ferox, truculentus, sævus, dirus Gr. 1, 735. D. M. 942. Gl. Bv. Gl. AA. ~ 987. 1314. 1371. 1378. 1415. 2549. 3632. 3695. II, 99; 104. A. 139. S. hrêð, hrêþe. Vgl. 'rêþe, dira' M. gl. 373. '~, truculenta' M. gl. 430. 'rêþes stormes, diræ tempestatis' M. gl. 344. '~, camplice, tyrannici' M. gl. 348. 'rèþum, ferocibus' M. gl. 401.

rêþemôd = rêþe Gr. 2, 664. ~ 47. 1678. 2486. 3551. Ex. 131, 24. = rêþehydig Ex. 467, 15.

reþra, nauta, remex M. gl. 315. 316. Z. 1493. wird reþra zu lesen sein anstatt reþran.

rib (f.) costa Gr. I, 336. ribb Graff 2, 356. Gl. Ul. 149. M. gl. 317. 351. sg. acc. rib 178. pl. gen. acc. (fela) ribba Ex. 415, 9.

rîce, potens, dives Gr. 1, 735. I, 363. Gl. Bv. Gl. AA. rice u. s. f. 7. 95. 422. 861. 4097. se rica (cyning) 2839. se rica 148. Erl. 166. Superlativ: ricôst Ex. 319, 21. Gr. 3, 579.

rîce (n.) regnum, imperium, regio, principatus Gr. 2, 603. 3, 499. Gl. Bv. Gl. AA.; häufig tritt ein bestimmender Genitiv zu dem Worte: 'eorþan rice' 4280. 'gôdes rice' 88. II, 370. besonders oft: 'heofona rice' 254. oder 'heofena rice' 33.; auch 'rodera rice' II, 349. s. nom. dat. acc. rice 47. 230. 509. 542. 746. 1601. 1784. 2142. 2203. 3467. 3485. 4101. 4157. gen. rices 33. 1593. 1627. 2328. 4260. II. 349. pl. nom. (dryhtnes synd þá) ricu Ps. 21, 26. 101, 20.

ricene, protinus, subito, cito = recene, w. m. s. Gl. AA. Erl. 117. ~ II, 709. A. 807. El. 606. 1162. Ps. 94, 11. 131, 3.

rîdan, equo vehi, equitare, vehi; calcare, premere Gr. 1, 896. I, 363. 2. 14. R. Gr. §. 246. Dñb. 238. Graff 2, 476. Gl. Bv. Gl. AA. præs. sg. 1. ic (on vloncum vicge) ride Ex. 489, 14. sg. 3. rideð Ex. 439, 13. rideð (racentan sâl), catenæ vinculum premit (me) 371. præt. sg. 3. râd, vecta est (navis) 1387. (manna þengel mearc þreate) ~, virorum dux cum exercitu fines invectus est 3102. pl. 3. ridon El. 50. inf. ridan. 'sum sceal on geápum galgan ridan' Ex. 329, 15. 'tô vægstæþe vicgum ridan' Ex. 404, 4.

riht, rectus, iustus, legalis Gr. I, 336. 2, 206. Gl. Bv. Gl. AA. riht u. s. f. 289. 898. 2639. 3035. S. das folgende Wort.

riht (n.) ius, iustitia, fides, statutum, regula, canon Gr. 2, 205. sg. f. nom. acc. riht 1. 2239. 2426. 3115. 3267. 3281. 3287. 3695. 'on riht.

secundum ius, iuste, recte' 3515. II, 349. dat. rihte 2146.; häufig adv. gebraucht, mit und ohne Präposition: recte, legaliter, regulariter, decenter u. s. f. Gr. 3, 102; 111; 125; 145; 159. Gl. Bv. Gl. AA. rihte 2113. 'mid rihte' 422. 'on rihte' 3884. = on riht. S. noch M. gl. 358. 365. 438.

rihtan, regere, dirigere, erigere, collocare, componere, ordinare, disponere, facere Gr. 1, 905. præt. sg. 3. rihte (rodorstôlas) 746. imperat. rihte (setl) 1299.

rîm (m.) numerus computatio, catalogus, calendarium Gr. I, 362. Gl. Bv. s. gerîm; oft mit einem voraufgehenden bestimmenden Genitiv verbunden: (dogora) rîm 2565. (manna) rîm II, 402. (vintra) rîm II, 421. sg. nom. acc. rîm 1156. 1161. 1238. 1620. 1698. 2215. 3364. gen. rîmes 1331. 2338. dat. rîme 1258. 1735. 2101. Ob auch der Plural gebraucht wird? Vgl. 'rîmcræft, arithmetica' M. gl. 394. 441.; auch = rîm: 'hæfdon hie on rûne] on rîmcræfte âvriten vælgrâdige vera endestæf' A. 134.

rîmgetæl (n.) numerorum computatio, numerus = rîm Gr. 2, 474. rîmgetæl 1415. rimgetel 2749. rîmtal El. 819. S. getal.

rinc (m.) vir, vir fortis, bellator, heros Gr. 2, 279. I, 336. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. acc. rinc 1008. 2920. se rinc 1198. 1620. 1784. gen. rinces 2839. dat. rince 175. 1191. 1458. pl. nom. acc. rincas 286. 1645. 1889. 2026. 2043. 2146. 2874. gen. (se) rinca (baldor) Jud. 141, 32. dat. rincum 1904. 2426.

rincgetæl (n.) virorum numerus, cohors, exercitus 3163.

rodor (m.) firmamentum, coelum, æther Gr. 1, 639. I, 329; 339. 2, 141; 473. 3, 393. D. M. 662. Graff 2, 457; 493. Gl. AA. sg. nom. acc. rodor 114. 3023. 3392. gen. rodores 2184. dat. rodore 3754. pl. nom. acc. roderas 98. 148. pl. gen. rodora 169. 1248. 2113. II, 689. rodera 1. 1161. 1198. 2398. II, 614. dat. roderum 21. 1367. 1675. 4097.; häufig 'under roderum, sub coelo' 109. 159. 1238. 1339. 1413. 2215. 'rodora oder rodera veard', Deus D. M. 21. S. heofon und veard.

rodorbeorht, splendidus ut æther, æthereus Gr. 2, 556. D. M. 662. rodorbeorhtan (tunglu), sidera ætherea 3887. S. heofonbeorht (vuldorbeorht).

rodorstôl (m.) thronus coelestis, thronus æthereus Gr. 2, 473; 528. Gl. Bv. Die rodorstôlas Z. 746. sind θρόνοι, Engelherrschaften.

rodortungol (n.) sidus coeleste, sidus. D. M. 662; 663. pl. dat. rodortunglum 1661. S. heofontungl.

rôf, clarus, illustris Gr. 1, 733. 2, 550; 553; 573; 620; 622. I, 364. Gl. Bv. Gl. AA.; oft mit einem Genitiv oder Dativ construirt: môdes rôf 3027. und môde rôf 3155. ~ 286. 1645. 1904. 2043. 2328.

rofen; s. reáfan.

rôhton; s. rêcan, reccan, curare.

rom, ram (m.) aries, vervex, engl. rám. Gr. I, 339. Gl. AA. sg. nom. rom 2920. gen. rommes 2926.

rômigan, ?loco cedere, decedere, mit folgendem Genitiv: rômigan ûres rîces 359.

rûm, laxus, spatiosus, amplus; augustus, faustus Gr. 1, 733. Graff 4, 5[illegible] Gl. Bv. M. gl. rûm (land) 2549. (þis) rûme (land) 114. ~ (rîce) 1784; 4128. rûmum (flôde) 167. (ofer) rûmne (grund) 123: 2[illegible] Comparativ: rûmor 1889. 2822. 1904. 1907. (sôhton) rûmne (land) 1645. S. rûme.

rûm (?m.) locus, spatium Gr. I, 365. Gl. Ul. 151. Gl. AA. 'under rodera rûme', sub coelorum spatio, sub coelo 1161.

rûme, late, ample, aperte, libere, liberaliter Gr. 3, 102. Gl. AA. S. gerûme. rûme 558. 670. 1238. 1367. 1423. 1451. 2106. 2184.

rûmgal, spatiosus, amplus; remotus; procul. Gl. Bv., s. v. gal, wird rûmgal richtig mit vidgal (Ex. 401, 1. vidgel Ex. 326, 33. vidgiel Ex. 42, 31. 425, 4.) zusammengehalten; man vergleiche ferner: 'vidgil passiva, vasta' M. gl. 440. 'vîdgille emvlatunge, goretunge, ut passivus oculorum obtutus' M. gl. 331. 'vidgilles fæces, intercapedines' M. gl. 355. Von diesem gal in rûmgal, vidgal, singal ist zu unterscheiden gâl in ealogâl, vingâl u. A.

rûn (f.) colloquium, concilium, consilium, mysterium, secretum, litera Gr. 1, 642. 2, 737. I, 365. D. M. 1174. Gl. Ul. 151. Graff 2, 523. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. seó rûn 4059. 3454. S. gerŷne.

rûncræftig, magicus: 'rûncræftige men', Magi, Chaldæi 4251. rûncræft, magia, ars Magi D. M. 1174. rûnstafas, characteres magici Ex. 429, 17. 44[illegible] 9. rûnvita, magicorum gnarus Ex. 167, 30.

rŷman, locum dare, amplificare, aperire, evacuare, vacuefacere, purgare Gr. I, 366. Gl. AA. præs. ind. sg. 3. rŷmeð (liþe lifvegas) Ex. 1[illegible] 4. 436, 6. præt. sg. 3. (èþelþrym) rŷmde (ꝺ rǣrde) 1629. inf. (ic þǣre lâfe lagosiða eft reorde) rŷman (ville), usque dum superstitibus itineris marini victum denuo purgavero 1339.

ryne (m.) cursus, profluvium, curriculum, fluxus Gr. 1, 640. I, 342. Gl. AA. sg. nom. acc. ryne 159. 167. 215. 3887. 'rodores ryne, firmamenti cursus' El. 794. Erl. 156. S. torhtryne.

S.

Sǣ (anom. m. und f.) mare Gr. 1, 647. I, 360. R. Gr. §. 85. RW. 2[illegible] Gl. Ul. 153. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. acc. sǣ 827. 1447. 2203. 34[illegible] gen. sǣs 955. 'sǣve, maris' M. gl. 370. dat. sǣ 3063. 'be sǣ tveónum, a mari usque ad mare' Ps. 71, 8 sǣve Ex. 458, 12. pl. nom. acc. sǣs 1370. 2445. dat. (be) sǣm (tveónum) 3371; 3491; Ex. 118, 20: 'between the seas' Thorpe. sǣvum Ps. 138, 7.

sǣbeorg (m.) mons maris, litus, mare; vielleicht nur im Plural bräuchlich Gr. 2, 474. pl. gen. sǣbeorga (sand) 3370. acc. (hû gevearð þe þæs vine leófesta, ꝥ þû) sǣbeorgas (sêcan voldes?) A. 308.

sǣcir (m.) refluxus maris 3220. S. cyre, cyrre.

sæd, sæde, sædon; s. secgan.

sæd (n.) semen, satio; engl. seed. Gr. 2, 225; 236. I, 360. Gl. AA.; nach Gr. ist sæd ein femininum. sg. dat. sæde (onfôn) 4079. 4100. pl. sæda 1553. 3303.

sædberend, semen s. prolem ferens 1140. Gl. AA. R. Gr. §. 118.

sædrence flôd 1393. maris fluctus inundans, wenn nicht zu lesen ist: sæ drenceflôd oder sæ drence flôde. S. drencflôd.

sæfæsten (n.) maris munimentum, litus maris 3056. S. fæsten.

sæfaroð (f.) maris litus, ora. sg. gen. (ceólas lèton æt) sæfearoþe (sande bevrecene) El. 251. pl. gen. sæfaroþa (sand) 3841., wo die Nota zu beachten ist.

sæflôd (m. n.) maris æstus, mare Gr. 2, 474; 493; 495. (?sincende) sæflôd 1432. pl. nom. (side) sæflôdas Ps. 68, 35. S. flôd.

sæfolde (f.) ?terra s. planities marina 222., wenn nicht zu lesen ist: se foldan dæl bebûgeð, qui terræ partem amplectitur. Gr. 2, 474. wird sælolde aufgeführt. S. folde.

sægde, sæge; s. secgan.

sægrund (m.) maris fundus Gr. 2, 474. Gl. Bv. sg. gen. (ne me huru forsvelge) sægrundes (deóp, ne me se seáð sûpe mid mûþe) Ps. 68, 15. pl. acc. sægrundas 3218.

sæl (f. und n.) tempus, occasio, opportunitas, felicitas, prosperitas, gloria. Gr. I, 360. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. (þâ) seó sæl (gevearð), accidit, evenit 1181. S. geveorþan. 'nû is hire helpe, heáh sæl, cumen' Ps. 101, 11. acc. þâ sæl, prosperitatem 2003. 'hæfdon þâ beorgas bliþe sæle ȝ rammum þâ ræstan gelice' Ps. 113, 4. gen. sæle. 'mæg nû snottor guma sæle brûcan, gôdra tida' Ex. 104, 12. gen. sæles (bidan), tempus exspectare 2431; nochmals 2517. pl. dat. sælum (blissad) Ex. 207, 12. 'þonne Jacob bỳð on glædum sælum ȝ Israel ealle bliþe' Ps. 52, 8. 'sæl, sêl, felix, bonus' Gl. Bv. S. sæld, sælð, sâl.

sælâf (f.) qui e maris periculo evasit Gr. 2, 475; 503. pl. nom. sælâfe 3513.

sælde 3218. ist, auch nach Thorpe's Annahme, wahrscheinlich ein Schreibfehler für sealte (sægrundas); vgl. sealte sæstreámas Ps. 105, 11.

sæleóda (m.) nauta, navigator. 3303. = sælida. 'næfre ic sælidan sêlran mêtte mâcræftigran' A. 471.

sælvang, sælvong (m.) ager fertilis s. felix, planities fecunda s. amoena. Erl. 133. sg. dat. sælvange A. 1493. pl. acc. (side) sælvongas 1288. S. neorxna vang.

sælð (f.) prosperitas, felicitas; commodum, bonum, divitiæ Gr. 2, 236; 245. Gl. Apoll. Tyr. pl. gen. sælþa 782., wenn meine Vermuthung sælð l. c. sei gleich 'sæld, seld' unrichtig ist; s. unter geseot. Vgl. Ps. 105, 11: 'sealte sæstreámas sælþe habbað'.

sæman (m.) nauta Gr. 2, 475; 507. Gl. Bv. Gl. AA. pl. nom. sæmen 3034. gen. sæmanna 3407. S. man.

sæstreám (m.) maris fluentum, maris æstus, unda; vgl. lagostream merestreám. Gr. 2, 475; 528. Andr. und El. XXXIV. Gl. Bv. pl. nom. sæstreámas 1321. dat. sæstreámum 3179.

sæt, sæton; s. sittan.

sætan, collocare, struere; s. gesetan. inf. sætan 911., wo man die Note nachlese.

sævæg (m.) maris unda, fluctus Gr. 2, 475; 536. pl. nom. sævægas 390[illegible] verschieden von 'sævegas'. Ps. 88: 'sæfiscas, þá farað geond þi sævegas, pisces maris, qui perambulant semitas maris'.

sæwæter (n.) aqua maris. sg. acc. sæwæter II, 6. pl. acc. 'he gegaderode eall sæwætru tôsomne, congregavit aquas maris' Ps. 32, 6.

sæweall (m.) vallum marinum, litus, ora Gr. 2, 475; 532. sg. nom. sæwea 3231. dat. (ic wæs be sande) sæwealle (neáh æt merefarope) Ex 471, 15.

sæwîcing (m.) maris incola Gr. 2, 475. pl. nom. sæwicingas 3262.

saga, sagast; s. secgan.

sagu (f.) dictum, relatio Gr. 1, 641. 3, 489. pl. gen. sagona 532., für sagena.

sâl, sæl (m.) lorum, funis, habena, vinculum Gr. 1, 639. I, 358; 3[illegible] 2, 44. Gl. Bv. sg. nom. sâl 371. 377. pl. nom. 'sâlas, bendas, regula, frena' M. gl. 351.

sâl = sæl, prosperitas, gaudium, scheint nur in der Formel: 'wæs on sælum', gavîsus est, felix fuit, erhalten zu sein: 3035. 3493. El. 194 Erl. 147.

salo, salu (m.) aula Gr. I, 640. sg. acc. salo 1875. 2397.

salved, unctus, picatus. salved (bord) 1476.

salvigfeþera, pennis squalidis, nigrescentibus instructa avis; luridus pennis corvus 1443. Gl. AA. S. ûrigfeðra El. 29. 111. Ex. 307, 17. Hapt. 5, 27. und salvigpad Ex. 329, 20.

samnian, congregare, colligere, convocare = somnian, w. m. s. Gr. 1 908. Gl. Bv. præt. sg. 3. (he þyder folc) samnode 3746. pl. 3 (verod) samnodon (Hûna leóde ʒ Hrêðgotan) El. 19.

samod, samed, unâ, simul, pariter Gr. 2, 55; 766. I, 327; 339. Gl. Aa samod 1695. 4156. A. 1666. El. 728. und in den Psalmen häufig S. somod.

sâmvorht, semistructus Gr. 2, 553. sâmvorht 1695. Vgl. 'sâmbærnd, samsvæled, semiustus' M. gl. 420.

sanc (m.) cantus = sang, w. m. s. sg. gen. sances 3238.

sanct (m.) sanctus Gl. AA. pl. nom. sanctas II, 241; 357.

sand (n.) arena, glarea, litus Gr. 2, 226; 232. I, 328. Gl. Bv. sg. nom. acc. sand 3220. 3370. 3841. dat. sande 242. 3149. 3231. pl. nom. sand 3399.

sang; s. singan.

sang (m.) cantus, canticum, carmen; engl. song. Gr. 2, 287. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. acc. sang II, 664. 3505. ~ (secgan) II, 236. dat. (mid

sange II, 146. 'mid sange, herunge, laude' M. gl. 439. pl. dat. 'sangum, carminibus' M. gl. 431. acc. 'sangas ic singe ⁊ secge God lôf' Ps. 26, 7. S. song.

sâr (n.) dolor, luctus, cruciatus, ægritudo, vulnus; engl. sore. Gr. I, 358. 3, 490. Erl. 129. D. M. (I) 627. RW. 266. Gl. Bv. Gl. AA. sg. pl. nom. acc. sâr 28. 75. 179. 921.

sâr, gravis, molestus, crucians; moestus; neuengl. sore Gr. 1, 733. Gl. Bv. sâr 423. 989. ~ (on môde) 1587. 2208. sâran (sorge) II, 28 Superlativ: (sorga) sârôst 2024.

sâre, (adv.) grave, vehementer, valde Gr. 3, 102; 610. 'mine sceaþen is me sâre frêcne on ferhðe' 866. 'me þ cynn hafað sâre âbolgen' 1252. 1270. 2409.

sârferhð, tristis animi, animo æger, sollicitus. ~ 2238. = sârigferð Ex. 67, 4. 183, 12. 184, 31.

sâul, sâvl, sâvel, sâvol (f.) anima, vita; neuengl. soul Gr. I, 373. 2, 100. 3, 390. D. M. 786. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. sâul Ps. 118, 81. 138, 12. acc. sâule 185. pl. dat. sâulum 396. sg. nom. sâvl Ex. 126, 30. sâvel Ex. 178, 3. 233, 12. sâvul Ps. 118, 20; 25. gen. dat. acc. sâvle 604. 928. 2271. 2634. pl. nom. sâvle 3913. dat sâvlum 3425. acc. sâvla 3472.

sâvan, serere, spargere, dispergere Gr. 1, 896. I, 358. Gl. Ul. 152. Gl. AA. præt. sg. 3. seóv, sevit 1553. Gr. I, 372.

sâvl; s. unter sâul.

sâvldreór (m.) sanguis vitæ Gr. 2, 475. dat. sâvldreóre 1515.

scâcan, scæcan, sceâcan, quatere; concutere; tremere, ire, abire Gr. 1, 896. 2, 11; 1019. I, 326; 356. Erl. 135. Gl. AA. s. auch forð-sceâcan. præt. sg. 3. sceóc, concussit 3105. und die Nota l. c.; Gr. I, 326; 364; 374. pl. 3. 'sceócan môdige magupegnas morþres on luste' A. 1140. præs. ind. sg. 3. 'ôðþæt eall scæceð leóht ⁊ lif somed' Ex. 327, 4. inf. (on lyft) scâcan II, 265. (ofer tiber) sceâcan 135., wo man die Note nachlese. 'hvilum læteð me on gerûm sceâcan', commode ire Ex. 401, 20. part. præt. sceâcen Ex. 461, 3. 'bið se (vægn) scæcen eorþan frætva, the wain shall have departed of earth's treasures' Ex. 50, 23. 'bið his lif scæcen' Ex. 329, 25. 'bið tyr scæcen eorþan blædas' Ex. 447, 27.

scâdan, sceâdan, dividere, separare, opprimere, affligere, iniuriam inferre Gr. 1, 895. I, 374., mit dem dat. construirt. præt. sg. 3. (ûs) sceód 994. und die Nota l. c. Gr. I, 372. Erl. 93. 154. (him viht ne) ~ 3981. (his fromcynne frêcne) sceódon 1561. scôd: (se þe nængum) scôd Ex. 90, 1. (hŷra vædum ne) ~ Ex. 197, 9. 'oft mec tsern scôd sâre on sîdan' Ex. 485, 14. præt. coni. sg. 3. 'þæt him feóndes hond ne scóde' Ex. 129, 1. pl. 3. 'ne him gnornunga gæste scódun' Ex. 134, 30. Heisst sceâdan auch decernere? Ex. 76, 2. 'þonne bið gæsta dôm fore gode sceâden vera cneórissum'.

scæð, scâð, sceâð (f.) vagina Gr. 1, 374. pl. dat. (of) scæðum 1987.

scal; s. sceal, sculan.

scâpan, sceâpan, formare, creare; ordinare, designare, decernere, m. dem Dat. des persönlich gedachten und dem Acc. des Sachobjectes Gr. I, 896. RW. 277. Gl. Bv. præt. sg. 3. sceóp (þâm vêrlogan wæ-licne hâm) 36. ~ (bâm naman) 128. (þâm) ~ (nihte naman) 140. 342. 900. 1835. Z. 65. wird 'âsceóf, detrusit' zu lesen sein; s. âscûfan. he sceôp (Adam), creavit 1273. Gr. I, 326; 374.

sceâcan; s. scâcan.

sceâdan; s. scâdan.

sceade, sceado, sceadu gen. sceaduves (m.) umbra, tenebræ; protectio. Gr. 1, 639. I, 356. 2, 187. Gl. Ul. 161. Gl. Bv. sg. nom. ac. sceado 103. 133. 3042. sceadu Ex. 8, 15. 67, 16. 212, 14. ac. sceade 128. 871. dat. sceade 2733 — scadu Ex. 179, 16.

sceâf; s. scûfan.

sceaft (m.) hasta, telum Gr. I, 356. 3, 443. sg. nom. 'scyld sceal cempa sceaft reáfere' Ex. 341, 23. pl. gen. sceafta 2056. dat. sceaftum 32[illegible].

scealc (m.) vir, servus, minister, miles s. nauta gregarius Gr. I, 33[illegible] 346; 356. 2, 279. Erl. 109. Gl. Bv. Gl. AA. sg. acc. scealc II, 2[illegible] pl. nom. acc. scealcas 3771. 3749.

sceal, scealt; s. sculan.

sceán; s. scînan.

scearp, acer, acutus, durus Gr. 1, 733. 2, 62. I, 356. Gl. Bv. Gl. A[illegible] M. gl. 336. scearpe (gâras) 2058.

sceat gen. sceates und sceattes (m.) portio, divisio, regio, pars, sinus vestis; pecunia, numus, thesaurus, denarius, pretium. Gr. 1, 65[illegible] I, 356; 368. 3, 406; 448; 488. Gr. D. Spr. I, 28. Gl. Ul. 162. 6 Bv. Gl. AA. sg. nom. sceat (ne scilling) 2137. gen. sceates 5[illegible] sceattes 810.; oft 'foldan sceat' Ex. 5, 21. 428, 22. eorþan ~ Ex 331, 8. oder im pl. nom. acc. 'foldan sceatas' 1529. 4019. II, 3; 65[illegible] foldan sceattas 3357. eorþan sceatas 2200. 'geond ealle eorþa sceatas' A. 332.

sceátver (m.) iaculator. pl. dat. sceátverum 2058.

sceávian, conspicere, adspicere, intueri, contemplari Gr. 1, 907. RW 275. Gl. Bv. Gl. AA. præt. sg. 3. sceávode (his veorca vlite) 26 603. pl. 3. sceávodon II, 337. imperat. sceáva 2183. inf. sceávian 9[illegible] 1774. 2587. II, 526. sceávigan 1535. 1673. 1914.

sceaþa (m.) nocivus, prædator, latro, heros Gr. 1, 645. I, 347. D. M. 31 Gl. AA. sg. nom. sceaþa 603. pl. nom. sceaþan II, 72. gen. sceaþena II, 634. dat. sceaþum 1297. S. synsceaþa, gielpsceaþa.

sceaþen (f.) noxa, damnum, malum. sg. nom. (mine) sceaþen 866. p. gen. sceaþena (mæst) 546.

scede (m.) umbra ?for scedes sciman II, 106.

sceldburh, scildburh (f.) aula clypeis tecta; coelum, nach Grimm (D M. 662; 665.) Gr. 2, 476. 'shildfence, scutorum testudo Isl. Skiall-borg' nach Thorpe Gl. AA. s. v. Vgl. randburh. In der Stelle II

311. ist sceldburh = fæder rice, dem Reiche, Palaste Gottes, also Himmel; Jud. 140, 31. scildburh dagegen scutorum testudo.

scêne, formosus, splendidus, pulcher Gr. I, 362. Erl. 146. scêne 265. 464. Comparativ: scênra 500. Superlativ: (idesa) scênost 622.

sceó 3515. ist jedenfalls eine 3. Person sg. (Gr. I, 374.), mir indessen unerklärlich, falls man nicht sceód lesen will.

sceôc; s. scâcan.

sceôd; s. scâdan.

sceolde, sceolun; s. sceal, scual.

sceomian, sceamian, erubescere; pudere, besonders unpersönlich gebraucht. inf. (ne þearf þe þæs eaforan) sceomigan 2321. part. præs. sceomigende 871. 'sceomiende man sceal in sceade hveorfan' Ex. 337, 19.

sceomu, sceamu (f.) pudor; pudenda Gr. I, 356; 357. Gl. AA. sg. acc. sceome 873. 939. 1567.

sceonde (f.) ignominia, confusio Gr. I, 356. Gl. Ul. 162. dat. acc. sceonde 811. 1575. 2463.

sceóne, pulcher Gr. 1, 735. I, 370; 373. sceóne 546. Ps. 113, 4; 6. = sciene, w. m. s. Superlativ: sceónôst 701.

sceótan, iaculari, iacere; ruere, ferri Gr. 1, 897. I, 370. 2, 20. RW. 270; 273. Gl. Bv. Gl. AA. præs. coni. sg. 3. scyte Ps. 54, 10. inf. (þ hi magon) sceótan (þâ unscyldigan heortan) Ps. 10, 2. part. præs. sceótende. pl. gen. sceótendra (fyll) 2056. dat. (ofer) sceótendum 3041. Häufiger als das part. præs. ist das Subst. 'sceótend, iaculator, miles' Gl. Bv. Gl. AA., dessen sg. auch collective als pl. gebraucht wird. 'sumum vîges spêd giefeð æt gûþe, þonne gârgetrum ofer scildhreádan sceótend sendað flacor flângeveorc' Ex. 42, 20. 'sceótend væran gûþe gegremede' Jud 140, 32. Kemble erinnert (Gl. Bv.) an die Worte im Hildebrandliede: 'dâr man mih êo scerita in folc sceotanterô'?

sceppend 2, 106; 311. = scyppend, creator.

sceþan, sceðþan, nocere, lædere; suggerere D. M. 378. præs. sg. 3. (nænigum hât) sceþeð Ex. 169, 19. 'eóv seó vergþu forþan sceðþeð scyldfullum' El. 311. coni. sg. 3. (þylæs him gielp) sceðþe Ex. 43, 6; 299, 11. inf. sceðþan II, 147. Ex. 210, 3. u. s. f. part. præs. sceðþende. 'þâ ûs gescildað við scedþendra êglum earhfarum' Ex. 47, 28.

sciêne = sceóne, pulcher. Gr. I, 326; 373. Gl. Ul. 162. sciêne 652. 698. Superlativ: sciênost 818. S. ælfsciêne.

scilling (m.) siclus, numus argenteus; engl. shilling. sg. nom. scilling 2137. Vgl. 'on þâm siex hund væs smætes goldes gescyred sceatta scillingrime' Ex. 324, 10.

scîma (m.) splendor, coruscatio, fulgor, lumen Gr. 1, 645. 2, 148. 3, 391. I, 363. Gl. AA. sg. nom. scima 3782. gen. dat. acc. scîman 128. 137. II, 106.

scînan, lucere, lucescere, splendere, apparere Gr. 1, 896. I, 363. RW. 263. Gl. Ul. 162. Gl. Bv. Gl. AA. præs. sg. 3. scineð (þe leóht fore glædlic ongeán) 611. pl. 3. scinaþ II, 215; 297; 311; 653. (sunne) ~ 807; 3794. (sunnu) ~ II, 354. (vlite) ~ II, 224. 'scinð, clarescit' M. gl. 350. præt. sg. 3. 'scân, claruit' M. gl. 424. sceân, luxit, splenduit 3054. Gr. I, 326; 374. pl. 3. scinon (scyldhreóþan) 3042. Gr. I, 336. (vigbord) ~ 3395. inf. scinan 2186. 3039. part. præs. scinende Ex. 75, 11. 'mid scinendre, vexendre, præpollenti' M. gl.

scinna (m.) ?splendor, pulchritudo II, 72.; oder ist scinna = sceucca dæmonium? D. M. 954. scinlâc D. M. 450. scingelâc A. 766.

sció 1099. ic sció, eo, proficiscor, goth. skevia Gr. 1, 374. S. übrigens forðsceâcan und vgl. oben sceó.

scip (n.) navis, ratis Gr. 1, 643. I, 336. 3, 435. RW. 276. Gl. Ul. 163. Gl. Bv. Gl. BA. sg. nom. acc. scip 1297. 1386. gen. scipes 1301. 1431. 3304. pl. nom. scipu (fleótaþ) Ps. 103, 24.

scippend (m.) creator, Deus D. M. 20. S. sceppend, scyppend. sg. nom. scippend 137. gen. scippendes 2733.

scîr, splendens, lucidus, clarus, limpidus, albus Gr. 1, 733. 2, 45. I, 362. Gl. Bv. Gl. AA. scir u. s. f. 137. 3041. 3054. II, 178.

scîrian, **scîran**, partiri, dividere, secare, separare, tribuere, præbere Gr. I, 337. inf. (gif þe alvalda) scirian (ville, þ..) 2821. S. scȳrian.

scôdon; s. scâdan.

scræf, **scref** (n.) caverna, antrum, spelunca, fovea. Gr. I, 330. Erl. 117. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. (dat.) acc. scræf 3466. II, 130; 420; 634. 726. Ex. 283, 23. gen. 'scræfes, græfes, antri, monumenti' M. gl. 369. scref II, 26; 73. pl. nom. scrafu Ex. 424, 18.

scrîþan, incedere, abire, migrare, vagari, transire, elabi. præs. sg. 3. scriþeð (geond voruld vide) Ex. 51, 3. 417, 20. pl. 3. scrîþaþ II. 632. præt. sg. 3. scrâð 2968. pl. 3. (nihtrim) scridon (deorc ofer dugeþum) Ex. 167, 35. inf. scriþan 770. (sægl gevât under vâþu) scriþan A. 1457. part. præs. scriþende Ex. 97, 3. 326, 27. Ps. 103, 24.

scûfan, **sceofan**, trudere, protrudere, promovere; deiicere, eiicere, removere Gr. I, 365; 370. Gl. Ul. 163. Gl. Bv. S. âscûfan, forscûfan. præs. sg. 3. scûfeð (forðvegas folmum sinum) 2806. pl. 3. scûfaþ (tó grunde) II, 634. præt. sg. 3. sceâf 136. II, 446. Gr. I, 366 (him selfa) ~ (reâf of lice), vestem sibi ipse detraxit 1558. (metod) ~ (âfen ârest), promovit 136. inf. scûfan (in bælblyse) 3749. (under scæd) ~ Ex. 142, 21. ~ (in drŷgan seáð) El. 691. ~ (in þæs leádes vylm) Ex. 277, 21. part. præt. scôfen. (ge) scôfene (vurdon in êce fŷr) Ex. 140, 5. (þâ hŷ on uncŷðþu) scôfene (vurdon on gevinvoruld) Ex. 153, 21.

sculan, **scylan**, debere, opus esse; auch wie das lat. fertur, traditur, er soll. Gr. 1, 909. 4, 179. R. Gr. 218. Gl. Ul. 163. Gl. Bv. præs. sg. 1. ic sceal ?II, 270. sg. 2. þû scealt 903. 906. 910. 914. 916. sg. 3. scal 659. sceal Gr. I, 326; 356. pl. sceolon 1896. II, 232. Gr. I, 356. sceolun II, 30; 41. sculon 729. 749. 802. 1905. 2171. 2204.

coni. sg. 3. scyle 3538. El. 895. præt. sg. 1. 3. sceolde 706. 760. 826. Gr. I, 357. pl. sceoldon 694. 772. 798. sceoldan II, 37. scealdon II, 54. coni. pl. 3. sceolden 848. II, 27.

scûr (m.) imber, pluvia, procella, impetus; engl. shower Gr. 2, 603. 3, 388. I, 365. Gl. Ul. 163. Gl. Bv. Gl. AA.; auch übertragen gebraucht von etwas plötzlich und in grosser Anzahl Eindringendem, wie wir etwa Flut, Guss, Wolke und dgl. gebrauchen; gewöhnlich wird scûr mit einem bestimmenden Genitiv verbunden: sg. nom. (hægles) scûr 805. (volcna) ~ 3868. 3890. (rênes) ~ 215, 1. pl. (nom.) acc. (flâna) scûras (forð onsendon) El. 117. II, 11. dat. (hilde) scûrum Ex. 170, 24. gen. 'scûra, imbrium' M. gl. 421. dat. 'scûrum, imbribus' M. gl. 413. (sveartum) scûrum Ex. 270, 28. (storma) ~ Ex. 281, 25. 'við scûrum, contra impetus' Ex. 496, 4. 'hægl scûrum fleág' Ex. 307, 2. 'scûrum sceóteð' Ex. 315, 22.; daher adverbial 'rapide, vehementer': 'svâ þeós voruld fareð, scûrum scyndeð' rapide transit Ex. 469, 24. 'genam þâ scyppendes mægð scearpne mece, scûrum hearde', gladium acutum, valde durum Jud. 133, 39.; vgl. sârum. Die Annahme eines sonst nicht vorkommenden (?) 'scûr, fricatio, exacutio' Lye, um diese Formel zu erklären, scheint mindestens unnöthig.

scûrboga (m.) arcus coelestis, iris Gr. 2, 488. D. M. 694. sg. acc. scûrbogan 1535.

scûrsceado (m.) umbella; engl. showershade; Gr. 2, 519. sg. dat. scûrsceade 810.

scûva, scûa (m.) umbra Gr. 2, 519. D. M. 308. pl. acc. (deáþes) scûvan II, 456. S. nihtscûva. scûa: 'ic on fægerum scûan fiþera þinra gevicie', in umbra alarum tuarum Ps. 56, 1. 'ic eom scûan gelic svyþe âhylded, sicut umbra, quum declinat, oblatus sum' Ps. 108, 23.

scŷdan ?= sceótan. præt. sg. 3. scŷde tô þâm, irruit in eos 3784.

scygan, persuadere, seducere. præt. sg. 3. (me nædre tô forsceape) scyhte 895. 'ôþer hine scyhte, þ he sceaþena gemot sôhte' Ex. 109, 30.

scyld (m.) clypeus Gr. I, 343. 2, 226. Gl. Bv. Gl. AA. pl. gen. scylda 2056. S. sceld, scild.

scyld (f.) debitum, culpa; peccatum, crimen Gr. I, 342; 343. 2, 227. D. M. 378. sg. acc. scylde 3784.

scyldan, scildan, protegere, defendere; engl. to shield. præs. sg. 1. ic (þe við veána gehvâm vreó]) scylde 2164. sg. 3. (gif hine god) scyldeð Ex. 49, 6. præt. coni. sg. 3. scylde 4022., für scyldede. Hierzu gehört das Subst. 'scyldend, protector'. Ps. 26, 2: 'dryhten is scyldend mines lifes? Ps. 83, 9: 'scyldend ûsser!' in der Anrede. 'Drihten him scyldend bŷð' Ps. 113, 29. 'min þû mære eart mihtig scyldend' Ps. 143, 3.

scyldfrêc (f.) audacia nefaria 895. Diese oder eine ähnliche Bedeutung verlangt der Zusammenhang l. c.; vielleicht ist 'scyldfrêcne' zu lesen. Ein adiectivum 'scyldfrêc, qui clypeo fortis est' Gl. Bv. kommt im Beóv. Z. 2060. vor.

scyldfull, scelestus, flagitiosus Gr. 2, 560. ~ 866. 1247. 1297.

scyldhreóþa, **scildhreóþa** (m.) scutum; Gr. 2, 499. 'scildhreóta, scutum vimineum?' Gr. 2, 476. S. bordhreóþa s. v. pl. nom. scyldhreóþan 3042. Vgl. 'þonne gârgetrum ofer scildhreádan sceótend sendaƀ' Ex. 42, 19.; das zweite Wort der Zusammensetzung wurde vielleicht schon früh nicht mehr verstanden.

scyldig, reus, sons, damnatus, condemnatus Gr. 2, 302; 620.; mit dem Dativ, Genitiv, oder mit viƀ construirt: scyldig II, 33. dǣdum ~ 1262. his aldre ~ 3967. ealdre ~ Ex. 250, 9. und 'ealdres scyldig Beóv. 2675; 4110. 'morþres ~' 3364. 'scyldig viƀ god' 4066.

scylfe (f.) scamnum, tabulatum; engl. shelf. D. M. 124. pl. acc. scylfan 1301.

scŷne = **sciêne**, **scêne**, pulcher Gr. I, 366. Gl. Bv. scŷne 1247. Superlativ: scŷnôst 337.

scyppend, **scypend** = **sceppend**, **scippend**, creator, Deus Gl. Bv. Gr II, 343. Gl. AA. R. Gr. §. 118.; öfter 'scyppend ûre' 65. 206. oder '~ ûsser' 939; 1386. II, 537. (gâsta) scyppend II, 245. (engla) scyppend II, 565. scypend II, 57.

scŷran, **scîrian** (w. m. s.) dividere, separare; tribuere, distribuere, præbere. præs. sg. 3. (svâ missenlice meahtig dryhten eallum dǣleƀ) scŷreƀ (⁊ scrîfeƀ) Ex. 331, 10. præt. sg. 3. scyrede (of heofnum). separavit 65. (gifena þancode, þe him dryhten) ~ 3605. 'svâ vrætlice god monna cræftas sceôp ⁊ scŷrede' Ex. 332, 34. part. præt. (sceolde him beón deáƀ) scŷred 482. (vomsceaþan fore scyppende) scŷrede (veorþaƀ), separabuntur Ex. 75, 26.

se, **seó** (sió), **þæt**, is, ea, id. Gr. 1, 790; 824. 3, 18; 42; 156. R. Gr. §. 146. Gl. AA. sg. nom. m. se f. seó (sió) n. þæt. gen. m. n. þæs f. þǣre. dat. m. n. þâm (þǣm, þŷ) f. þǣre. acc. m. þone (þæne) f. þâ n. þæt. pl. nom. acc. þâ gen. þâra (þǣra) dat. þâm. — se, seó, þæt wird als Artikel und bisweilen auch als pron. reflexivum verwandt, wie im Nhd. Ueber Gebrauch und Stellung dieses Pronomens s. Gr. 4, 429. ff. und min s. v. Sió, seó steht auch masculinisch: 'sió âr, nuncius' A. 1647. Erl. 137. R. Gr. l. c.

sealde; s. sellan, syllan.

sealt (adi.) salsus Gr. 1, 733. (subst. n.) sal Gr. I, 346. 2, 214. 3, 381. Gl. Bv. Gl. AA.; im Cædmon nur adi. 3262. 3370. 3401. 3841. 3902.

seatstân (m.) salis saxum s. columna, Lye. ~ 2558.

sealtvæter (n.) aqua salsa, mare. ~ 198.

searo, **searu** gen. **searves** (n.) apparatus, munimen, machina, ars, fraus, insidiæ Gr. 1, 644. 2, 188; 474. 3. 446. Gl. Ul. 156. Gl. Bv. sg. pl. nom. acc. searo 628. 2672. 3148. pl. dat. searvum (âsǣled) 3399. (Salem) ~ (âfæstnod) 3558. Der dat. pl. wird auch adverbial gebraucht: 'searvum, insidiose, fraudulenter, artificiose' Ex. 315, 33: 'searvum lǣteƀ vord ûtfaran', insidiose; und vom Phoenix heisst es Ex. 216, 17: 'he his licleoþu cræftig somnaƀ, searvum gegædraƀ', artificiose colligit.

sêcan, sêcean, quærere, appropinquare, adire, petere, visitare, descendere; engl. to seek. Gr. 1, 905. I, 361. R. Gr. §. 214. Gl. Ul. 154. Gl. Bv. Gl. AA. Gr. Erl. 114. Es wird wie die Verben der Bewegung auch mit tô verbunden; nicht mit æt Gr. 4, 778. præs. sg. 2. (for hvon) sêcest þû (scade?) 870. (him miltse tô þe) sêceð, misericordiam sibi apud te quærit 2641. præs. coni. sg. 2. (þ) þû sêce (sârcvide) 320. sg. 3. 'þ þeós onlicnes eorþan sêce', in terram descendat A. 731. Erl. l. c. præt. sg. 3. sôhte (hetespræce) 263. 1199. 1450. 1553. ~ (ôþer lif), defunctus est 1621. pl. sôhton 331. 1645. 1665. 1766. 4249. imperat. þû sêce (eft), petas iterum sc. domum, revertere 2274. inf. sêcan 404. 484. 758. 760. (brŷda on Caines cynne) sêcan 1244. 1440. 1443. 1812. 1837. 1889. 1907. 1961. 2001. 2015. 2260. 2287. 2514. 3958. sêcean 924. 1726.

secg (m.) nuncius; homo, vir, miles Gr. 1, 639. I, 334. 2, 143; 518; 542; 545. 3, 321. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. secg 2013. pl. nom. secgas 2061. 2552. II, 499. pl. dat. secgum 1996. 2118. S. ambihtsecg.

secgan, sægan, sagan, dicere, pronunciare, annunciare, narrare, vocare, appellare; wird gern, wie andere verba dicendi, z. B. cveþan, mit 'vord' verbunden. S. gesecgan. Gr. 1, 905. I, 334. 4, 346. R. Gr. §. 214. præs. sg. 1. 'ic him þisne bodscipe secge' 550. 1909. 'ic vordum secge' 2279. 2385. 4263. sg. 2. sagast 875. sg. 3. sægeð 680. pl. 3. (ûs gevritu) secgaþ 1117; 2557. ~ (bôceras) 3459. 'ûs secgaþ bêc' 227. (ûs gevritu) secgeaþ 1624; 2605. ~ (bêc) 1717. præt. sg. 1. 3. sægde. (Abraham) sægde (freóndum sînum þæt invitspell) 2019. 648. 678. 704. 722. 1086. 1284. 1312. 1577. 1619. 2238. 2399. 2697. sg. 2. sægdest (vordum) 2675. pl. 3. sægdon 16. Daneben bestehen die Formen 'sęgde' und 'sæde': segdest II, 36; 431. sæde, dixit, se esse, se appellavit 4212. sædon 238. imperat. saga 1826. sæge 614. inf. secgan 607. 2009. II, 236. (vordum) ~ Ex. 437, 31. 'singan ⁊ secgan' Ex. 42, 3. secgean Ps. 106, 31. secggean Ps. 77, 2. sæcgean Ps. 131, 6. 141, 8. gerund. tô secganne A. 1481. part. præs. secgende Ex. 347, 19. part. præt. sæd. 'in god sæde', secundum Deum appellati 3608.

sefa (m.) animus, sensus, mens Gr. 1, 641. I, 334. 3, 502. M. gl. 316. sg. nom. sefa 1564. 4169. gen. dat. acc. sefan 2174. 2377. 3367. 3567. 4249.

sêfte (adv.) suaviter, placide, dulce 431. S. sôfte. Das adi. lautet auch sêfte Gr. 1, 735. I, 361. (3, 593: þe sêft, eo dulcius). 'ongite ge þæt Drihten is svîþe sêfte' Ps. 33, 8. 'veorð ûrum synnum sêfte ⁊ milde' Ps. 78, 9. 'dôð stîðfæt sêftne ⁊ rihtne', iter suave Ps. 67, 4.

segel, segl (m. n.) velum, aulæum, cortina; engl. sail Gr. 2, 99; 182. 3, 439. Graff 2, 22. sg. nom. (þæs temples) segl Ex. 70, 6. dat. (under) segle Ex. 345, 11. segle ?3010. pl. nom. seglas 3018. 'seglu, vela' M. gl. 315. Verschieden von diesem 'segl, segel' ist 'segl, sægl, sigil, sol' Gr. Erl. 96. zu A. 50: heáfdes segl, capitis sol, d. i. oculus. A. 89: 'svylce hâdre sægl', uti sol clarus.

seglrôd (f.) veli crux, antenna, carchesium ? sg. acc. þâ seglrôde 3012 Vgl. 'segelgyrdena mæsta, antennarum' M. gl. 441. 'seglgyrd, antenna' M. gl. 315.

segen, segn (m.) signum, vexillum, labarum; engl. sign. Gr. 1, 639. 2, 156; 170; 182. I, 335. Gl. Bv. 'segen, gûðfanan, labarum' M. gl. 374. sg. nom. acc. segn 2364. 3056. 3101. dat. segne 3248. pl. nom. acc. segnas 3494. 3231. dat. segnum on, in vexillis, turmis; catervatim 3513.

segnian, signare, obsignare; crucis signo signare. præt. sg. 3. segnade 1360. 1385.

sêl (adv.) melius, felicius Gr. 3, 593; 604. 'þŷ sêl' eo melius 4006. þe sêl El. 795. A. 745. Daneben besteht aber auch ein Positiv 'sêl bonus, insignis, excellens, superior', aber immer mit dem Nebenbegriffe der Comparation, die zuweilen bestimmt angegeben ist Gr 3, 579. Gl. Bv. Gl. AA. S. sæl. se sella mon Ex. 315, 11. þâ sellan þing Ex. 23, 29. 'ne mæg þec sellan râd mon gelæran, þonne þeós mengu eall' Ex. 119, 4. 'heofon vidledan, forsâvan hŷra sellan', contemserunt sibi præpositos, superiores Ex. 317, 5. 'þ him sylfum selle þince ð' Ex. 266, 33. 'sôhtun þâ sæmran] þâ sellan nô dêmdan æfter dâdum' Ex. 131, 30. Comparativ: sêlra, n. sêlre, melior, melius Gr. 3, 603. 'sêlran verode' 95. 'næfre ic sâlidan sêlran mètte' A. 471. 'sêlre bî ð', melius est A. 320. 'is hit micle sêlre' A. 1563. 'sêlrum tîdum' II, 45. Superlativ: sêlest 227. 1319. 1388. 1414. sêlôst 3330. 3374. 'ôfest is sêlost', Eile ist das Beste 3222., eine formelhafte Phrase. Gr. Andr. und El. XLII. sêlust El. 527.

selan 1012. 2802. = sellan, syllan, w. m. s.

sel, sele (m.) sedes, aula, mansio, domicilium, habitaculum Gr. 1, 640. I, 333. 3, 427; 737. D. M. 75. RW. 293. Haupt 3, 2?5. Gl. Bv. sg. dat. sele 1851. 4244. II, 1132. acc. sel A. 762. sele 1875. II, 334. Dagegen ist 'sal' neutrum; aber 'salo, salu' masc. S. dieses.

seld (n.) sedes, thronus; aula, palatium Gr. I, 349. 2, 245. 3, 96. sg. nom. acc. seld 95. 4229. 3669. 4254. II, 236. 350; 590. dat. selde II, 174; 188; 203; 664.

self, sylf, seolf, ipse Gr. I, 334. Gl. Bv. Ueber den Gebrauch und die Stellung von 'self' vgl. man Gr. 4, 359. ff. self, selfa, selfes, selfe, selfum u. s. f. 59. 139. 332. 456. 550. 563. 567. 584. 607. 766. 839. 883. 931. 935. 1032. 1108. 1265. 1496. 1516. 1558. 1587. 1600. 1851. 1909. 2364. 2786. II, 649.

selfsceaft, nullis parentibus ortus, ipse primus creatus, Lye. Gr. 2, 638. Gl. Bv. (Adam maþelode) selfsceafte (guma) 520.

sellan, syllan, dare, præbere, tradere, vendere, prodere Gr. I, 333. 2, 159. Gl. Bv. præs. sg. 1. 'ic þe vâre mîne selle' 2197. 1531. 1751. coni. sg. 2. ÿ þû selle 2811. præt. sg. 1. ic (þâ vâre gelæste, þe ic þe) sealde 2302. sg. 2. sealdest 890. 2173. sg. 3. sealde 174. 854. (him grundvelan) ~ 954. 1093. 'me êce sealde sunu' 1107. 'æhta þe him tô dugeþum drihten sealde' 1495. 2367. 'sealde

him vites clom tô âhte' H, 454. pl. sealdon 2032. 2041. S. syllan, gesyllan, gesellan.

semian, irruere, supervenire, intervenire, intercedere. inf. semian 109.; vielleicht nicht verschieden von 'seman, sedare, conciliare', obschon der Vergleich mit 'semninga, subito, repente' näher liegt. 'hî â sace semaþ, sibbe gelâraþ' Ex. 334, 22. 'semend, intercessor, mediator' Somn. in Bosw. Dict.

sencan, mergere, dimittere; ? exstinguere. Gr. 1, 905. I, 334. 2, 36; 282. fŷre sencan, ?ignem exstinguere 2900.; es müsste fŷr stehen; vielleicht: fŷr âsencan.

sendan, mittere, emittere, iaculari, immittere, abiicere Gr. 1, 904. I, 334. 2, 240. Gl. Ul. 159. Gl. Bv. præs. sg. 3. he sendeþ 553. (metod þe on vræc) ~ 4086. 'he his gingran sent tô þinre spræce' 512. præt. sg. sende. sg. 3. sende (on langne siþ) 67. (of hleó) ~ 102. (on voruld) 220. ~ (of heofonrice) 517. ~ (from roderum) 1366. 1473. 'him tô sende cyning strange âras sine' 2416. 'him brego engla vylmhâtne lîg tô vræce sende' 2578. 2621. part. præt. sended 3866. Ex. 189, 22.

seó, sió, ea; s. se. R. Gr. §. 146. Gl. AA. 'seó, quæ' M. gl. 336.

seó, sim, sis, sit 578. II, 689. II, 708. S. vesan.

seóc, æger, ægrotus, languidus, moestus; tristis; wird mit dem Genitiv und mit dem Dativ construirt. Gr. 1, 733. 2, 275; 620; 622. I, 370. Gl. Ul. 160. Gl. Bv. Gl. AA. seoc II, 277. 'ne beó þû on sefan tô seóc' Ex. 166, 29. 'seóc se bîþ þe tô seldan ieteþ' Ex. 340, 16. 'on þâs seócan tîd' Ex. 166, 11. 'môdes seóce' Beóv. 3205. 'bennum seóce' 1967.

seofon gen. **seofona**, septem; engl. seven. Gr. 1, 762. I, 348; 350. RW. 289. Gl. Ul. 157. Gl. Bv. Gl. AA. acc. seofon 1134. 1344. seofone 1330.

seofonfeald, septuplex Gl. AA. 1038. 1096.

seofonlig, septuaginta 1153. 1219. S. hund.

seolf = **self**, sylf Gr. I, 348. seolf, seolfa, seolfes u. s. f. 2368. II, 312; 405; 463; 693. — 1087. 1910. II, 4; 57; 125; 146; 245; 261; 277; 352; 357; 397. — 4031. II, 590. — II, 23; 592.

seolfor, **seolfur**, **seolfer** (n.) argentum; engl. silver. Gr. I, 348. 2, 141; 184. D. Spr. 9. Gl. Ul. 159. Gl. AA. (nom.) acc. seolfor 2713. seolfur Ps. 134, 15. gen. seolfres II, 580. dat. seolfre 1763. 2725. 3578.

seolua II, 13. II, 713. = seolfa, selfa; s. seolf, self.

seómian, vincire, arcte cohibere; opprimere, onerare; morari, cessare Gl. Bv.; auch passiv gebraucht. Gr. 1, 907. Erl. 101. præt. sg. 3. 'þær he siómode in sorgum under hearmlocan' El. 693. pl. 3. seómodon, cohibiti, vincti erant 72. (him) seómedon, cohibuerunt 3138. S. noch Ex. 285, 4. und 329, 14. und vgl. unten sima.

seón, videre, adspicere, perspicere Gr. 1, 902. 2, 904. I, 370. R. Gr. §. 231. Gl. Ul. 153. Gl. AA. = geseón, w. m. s. inf. seón 1737. 2078. 4248.

seóv; s. sâvan.

seoðþan, ex quo, deinde, exinde, inde ex, postea, postquam, quandoquidem = siðþan, syðþan, w. m. s. seoðþan II, 77; 421. 453. 707. ~ (þæt ..) II, 379. ~ (â) II, 399. A. 534. Im ersten Theile Cædmon's findet sich diese seltnere oder spätere (?) Form nicht; auch nicht im Cod. Exoniensis.

serian, parare, instruere; deliberare, conspirare, insidiari = syrian, syrvan. præt. sg. 3. serede (ʒ sette eorþan dæles) II, 15. pl. 3. (me) seredon (ymb secgas monige) II, 499.

setian, ponere = settan; vgl. âsettan. imperat. sete (sigores tâcn on gehvilcne væpnedcynnes) 2305. Gl. AA. R. Gr. §. 202.

setl (n.) sedes, sedile, sella, cathedra, occasus solis; engl. settle, Lye. Gr. 2, 99. Graff 2, 21. Gl. Bv. Gl. AA.; nach Kemble (im Gl. Bv.) ist setl masc. pl. nom. setl 86. gen. setla 409. S. heâhsetl.

setlrâd (? m.) occasus (solis) = setlgong Gr. 2, 433. 493. dat. (æfter sunnan) setlrâde 3038.

settan, ponere, collocare, statuere, constituere, exstruere, plantare; componere, dedicare Gr. 1, 905. I, 334. R. Gr. §. 208. Gl. Bv. Gl. AA. S. gesettan. præs. sg. 1. ic (hine vergþe on mine) sette 1750. præs. sg. 3. (heó on vyrse leóht god) sette 311. für settede. (hine valdend on tâcn) ~ 1040. (vingeard) ~ 1552. 2363. (bearo) sette 2834. pl. 3. (veras on vonge vibed) setton 1876.

settend (m.) dispositor, distributor. nom. (sigora) settend 3851.

seþe = se þe, is qui Gl. AA., mit dem Indicativ oder mit dem Conjunctiv: 'seþe vuht lâþes gelæde' 527. 'seþe helle healdan sceolde' 347. 'seþe vætrum veold' 1372.

sib, sibb (f.) pax, amicitia, consanguinitas Gr. 1, 642. 2, 475. I, 336. D. M. 286. nom. sibb 78. 2915. acc. sibbe 1719. 2732. II, 208. 'on sibbe, tranquille, quiete' Erl. 151. = sibbum Ex. 100, 19.

sibblufe, siblufe, siblufu (f.) cognatorum amor; amicitia, amor Gr. 2, 475; 506. dat. (of) siblufan (âhvurfon) 24. Ex. 40, 7. acc. sibblufan 2508. S. lufe, lufu.

sibgebyrd (n.) cognatio, consanguinitas Gr. 2, 475. pl. dat. sibgebyrdum 1895. S. gebyrd.

sibgedriht, sibgedryht (f.) consanguineorum comitatus, cognatorum agmen s. turma; cognati. sg. nom. seó sibgedriht 3143. 'svinsað sibgedryht svêga mæste hâdre ymb þæt hâlge heâhseld godes', chorus Ex. 239, 8. S. gedriht. acc. 'mid þâ sibgedryht somud eard niman' Ex. 184, 18.

sibgemæg (m.) consanguineus, cognatus = sibgemâga Gr. 2, 475. pl. acc. sibgemagas 3315.

siblufe; s. sibblufe.

sîd, latus, amplus, spatiosus, laxus; remotus, ultimus. Gr. 1, 733. 2, 46. I, 363. Andr. und El. XXVI. XLIII. Erl. 149. Gl. Bv. Gl. AA.; 'sîd ʒ vîd' häufig verbunden; z. B. 3356. S. side. ~ 28. 100. 134. 162. 672. 1288. 1383. 1424. 1440. 1593. 1649. 1983. 2199. 2545. 3159.

4053. 4119. II, 132; 705. — side (adv.) e longinquo, late, ample. 1958. 'vide ⁊ side' 10. Ex. 95, 2. 'side ⁊ vide' 118. El. 278. 'side, castigate' M. gl. 372. '~, prolixius' M. gl. 439. Superlativ: 'sidestan dæge', die ultima 4218.

sîde (f.) pleura, latus, lateris; engl. side. Gr. 2, 46. I, 363. sg. dat. sîdan 178. II, 547.

sie, sim, sis, sit; s. vesan.

sien, **seón** (f.) visio, visus, adspectus = seón. siene Gl. Ul. RW. 260. sg. acc. þâ siene 605. S. heáfodsien. 'seó, pupilla' M. gl. 316. 'seóna, oculorum' M. gl. 329.

sîgan, cadere, decidere, proruere; descendere Gr. 1, 896. I, 363. RW. 284. Gl. Ul. 157. Gl. Bv. Gl. AA. præs. sg. 3. sigeð (fealleð on foldan) Ex. 328, 31. inf. (ic) sigan (læt vællregn ufan vidre eorþan) 1344. (ofer vonne vâg) sîgan (tô handa) 1457.

sigebŷme (f.) victoriæ tuba, tuba Gr. 2, 475. pl. nom. sigebŷman 3494. S. bŷme.

sigedryhten, **sigedrihten** (m.) victoriæ dominus, dominus gloriosus; Deus, Christus Gr. 2, 475; 492. D. M. 24. sigedryhten (God) Ex. 465, 29. dat. (vę þæs þonc magon secgan) sigedryhtne (þæs þe he hine [meotudes bearn] ûs sendan volde) Ex. 9, 1. (þonne vit sciran reórde for uncrum) sigedryhtne (song âhôfan), coram domino nostro victore Ex. 324, 33. (sungon) sigedryhtne (sôðfæstlic lof), Deo A. 877. acc. sigedrihten (mihtigne god) 520. ~ (gôdne) 775. (him væs Cristes lof on fyrhðlocan fæste bevunden; he þâ his) sigedryhten (sârgan reórde grêtte) A. 60. voc. 'sigedryhten min!' A. 1453. Es erhellt, dass 'sigedryhten' ein ehrender Beiname ist, der dem Gebieter beigelegt wird, sei Gott, Christus oder ein Mensch gemeint.

sigeleás, victoriæ, s. gloriæ expers, inglorius Gr. 2, 566. ~ 311. Ex. 120, 17. 141, 6. 130, 33.

sigelvare, **sigelvaras** (m. pl.); **sigelvaru** (f.) Aethiopes. Vgl. burhvare, burhvaru. pl. gen. sigelvara (land) 2998., wo man die Note nicht übersehe. Ps. 86, 3: 'folc sigelvara, populus Aethiopum'. Ps. 71, 9: 'hine sigelvearas sêceað ealle, coram illo procident Aethiopes'. Ps. 73, 14: 'þû þæs myclan dracan hearde heáfod gescændest, sealdest Sigelvearum tô môse, tu confregisti caput draconis magni et dedisti in escam populo Aethiopum'.

sigerîce (n.) regnum victoria partum, regnum, provincia Gr. 2, 475. sg. acc. sigerice 2956. 3491.

sigetîber (n.) victima nobilis, sacrificium gloriosum, eximium Gr. 2, 475. D. M. 36. sg. dat. tô sigetîbre 3331. 'Þ þû lâc hraþe onsecge sigortifre, âr þec svilt fîme' Ex. 257, 30.

sigetorht, splendens s. illustris victoriâ, clarus, triumphans. Gr. 2, 576. ~ II, 241.

sigor (m.) victoria, triumphus, gloria; victor, dominus Gr. 1, 639. 2, 141; 476. I, 350. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. acc. sigor 2061. 2514. dat. si-

gore 55. 2012. 2132. gen. sigores (tâcn), victoris s. gloriæ signum 2315. und 2314. bezeichnet die Beschneidung; El. 85. dagegen 'sigores tâcen' das Kreuz: 'Constantinus .. þû tô heofenum beseôh o: vuldres veard, þær þû vraþe findest sigores tâcen'. Ausserdem wird der sg. pl. gen. häufig gebraucht, um die Gottheit zu umschreiben: 'sigores âgend', victoriæ dominus II, 679. Gl. Bv. 'sigora selfcyning', victoriarum gubernator 1791. 'sigora sôðcyning', victoriarum rex fidus Ex. 75, 29. 350, 21. 'sigora freá' Ex. 166, 35. 264, 8. 'sigora dryhten' 1032. 'sigora valdend' 126. 1108. 1265. 1366. 1403. 2945. II, 219. 'sigora veard' 1764. A. 1405. u. s. f.

sigora (m.) victor. sg. nom. (sôðfæst) sigora 3362. acc. sigoran 3201. In diesem sigora werden manche der unter sigor (pl. gen.) angegebenen Namen Gottes zu ziehen sein; der häufige Gebrauch des pl. gen. eines Abstracti erregt ohnehin Verdacht. Das goth. Wort 'sihora, κύριος' ist uns bekanntlich in Augustin's Briefsammlung, Cap 178., erhalten. S. Gl. Ul. s. v. sihora. Gr. D. M. 24. 122. Gr. 2, 476

sigorleán (n.) victoriæ præmium, præmium gloriosum; triumphus, gloria Gr. 2, 504. Gl. AA. goth. 'sigislaun, βραβεῖον'. sg. acc. (gif þû habban ville) sigorleán (in svegle) El. 622. pl. dat. (sôþum) sigorleánum (onfôn, ginfæstum gifum) 2012.

sigorvorca, sigorveorca (m.) victoriæ auctor, victor Gr. 2, 475; 533. Gl. Bv. sg. nom. sigorvorca 3245.

sima (m.) vinculum Gr. 1, 645. S. seómian. pl. dat. simon (gesæled) 762. S. gesælan.

sîn (pron. possess.) suus Gr. I, 363. Gl. Bv. wird abwechselnd mit 'his' gebraucht; das Nähere lese man nach in Gr. 4, 346; 347. sin u. s. f. 542. 981. 3341.

sinc (n.) cumulus, congregatio, opes, divitiæ, thesaurus; argentum Gr. 2, 36; 476; 544. 3, 452. I, 336. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. acc. sinc 1719. 2012. 2084. II, 580. gen. sinces 2659. dat. since 2397. 357. Der gen. sg. und pl. wird öfter verwandt, um den Begriff 'rex, princeps, benefactor' ausdrücken zu helfen: 'sinces brytta' 1851. Gl. Bv. Jud. 132, 8. 'sinces hyrde' 2095. 'sinca bealdor' D. M. 201. Gl. Bv.

sincald, semper frigidus, frigidissimus Gr. 2, 554; 564. sg. nom. sincalda (sæ) 3401.

sincan, delabi, mergi Gr. 2, 36. I, 336. Gl. Ul. 157. Vgl. sigan. part. præs. sincende (sæflôd) 1432., wenn nicht 'sincalde' zu lesen ist.

singan, canere, cantare, psallere; clamare, ululare, dicere Gr. 1, 89. I, 348. Gl. Bv. Gl. AA. præs. sg. 3. (svinsaþ]) singeþ Ex. 206, 4 'he sinþ, decantat' M. gl. 358. pl. 3. (sanctas) singaþ II, 357. prt. sg. 3. (bŷme) sang, tuba cecinit 3061. ~ (se vanna fugel) 1978. pl. 3. (bŷman) sungon 3088. Gr. I. 340. (vulfas) sungon (atol æfteleóð) 3093. ~ (sigebŷman) 3710.

sinhîvan (m. pl. tantum) socii, sodales, coniuges, par. S. hîva. nom. sinhîvan 775. 786. Ex. 153, 9, 160, 10. 284, 17. dat. þâm sinhîvum paribus i. e. feminæ et mari 955., von Thieren gesagt.

innan, meminisse; mentionem facere alicuius; mit dem Genitiv (auch Acc.) verbunden. præt. sg. 3. 'hrâ veorces ne sann, corpus dolorem non sensit, doloris non meminit' A. 1278. Erl. 130. pl. 'hie fægerro gyt for æþelinge idese sunnon, pulchræ coram principe feminæ mentionem fecerunt' 1847.

inniht (f.) nox perpetua, nox æterna Gr. 2, 511. D. M. 764. Gl. Bv. dat. sinnihte 42. synnihte 118. 'þær eóv is hâm sceapen sveart sinnehte, sacu bûtan ende' Ex. 142, 26. 'in sinnihte, in all eternity' Ex. 94, 20. Thorpe. 'forþon hi âbîdan sceolon in sinnihte sâr endeleás' Ex. 99, 29. acc. sinnihte 109. Vgl. 'sæton sinneahtes', sedebant per noctem perpetuam Ex. 8, 13. S. nihtes, neahtes unter niht.

ió; s. seó, se.

iodo, sidu, sido (m.) mos, officium; ἔθος Gr. 2, 46. 3, 507. I, 336. sg. acc. (þurh cûscne) siodo 615.

itan, sittan, sedere, manere, incolere, habitare Gr. 1, 897. I, 336. Gl. Bv. Gl. AA. S. gesittan. præs. sg. 3. siteð (on þâm hâlgan stôle) 260. ~ (on..) 508. 663. ~ (nû on þâ svîþran hond) II, 582. auch reciproc.: siteð him II, 588.; s. gevitan. sit II, 219. für siteð. sitt Ps. 1, 1. pl. 3. (mearce) sittað, terram incolunt 1901. ~ (under beorhhleoþum) 2153. præt. sg. 1. ic (viþ hine) sæt 496. 2694. Gr. I, 331; 347. pl. 3. (on svaþe) sæton, in via sederunt 839. 2071; 2108. inf. (hie þâ æt burhgeate beorn gemitton) sittan 2421.

ixtig, sexaginta 1164.

îð (m.) via, semita, iter, cursus, expeditio, adventus, extremitas, tempus, vices; mal in einmal. goth. sinþs. Gr. I, 363. 2, 234; 476; 737. RW. 261; 282. R. Gr. §. 33. Gl. Bv. Gl. AA. sg. (nom.) acc. sið 68. 496. 511. 553. 730. 789. 1040. 2010. 2018. 2259. 2598. 2973. ?siþe 2853. gen. siþes 532. dat. siþe 550. 797. 'siþe gesêcan, appropinquare, advenire, visitare' 2419; 3508. ?2934. — 'forma sið' 2951. = 'forman siþe, primo tempore, prima vice' 318. 'ôþere siþe, secunda vice' 1799; 1872; 2387; 2623. II, 75. u. s. w.: 'feorþan siþe Ex. 301, 30. 'fiftan siþe' Ex. 302 6. 'siextan siþe' Ex. 302, 28. 'eahtoþan siþe' Ex. 303, 26. 'teoþan siþe' Ex. 304, 26. pl. (nom.) acc. siþas 902. 2264. gen. siþa 1422. dat. siþum Ex. 414, 28. 456, 11. 'tvelf siþum', duodecies Ex. 207, 24. 'seofon siþon, septuplum' Ps. 11, 7. S. faran, gevitan, sendan und earfoðsið.

îð (adi.) serus, posterus. Superlativ: 'æt siþestan', ultimo loco, postremo 3549.

îð (adv.) post, postea, sero; nuper Gr. 2, 46. Gl. Bv. Gl. AA.; öfter verbunden: 'sið] ær, serius, citius; postea et antea' 2928; Ex. 38, 5. 'sið ôþþe ær' Ex. 285, 7. und umgekehrt: 'ær ôþþe sið' Ex. 65, 12. 124, 15. 'ær ne sið' Ex. 169, 8.; auch 'sið] lâte' Jud. 139, 40. Comparat.: siþor 3265. Gr. 3, 593.

îðboda (m.) itineris nuncius s. index Gr 2, 476; 488. ~ 3179.

siðfæt (m.) iter, expeditio, cursus; das genus schwankt: als neutrum (vgl. huslfæt) führt es Thorpe im Gl. AA. auf; im Gl. Apoll. Tyr. als masculinum, als solches auch Kemble im Gl. Bv.; ein fem. siðfæt (þeós siðfæt A. 320. Erl. 106. 'siðfata, semitas' M. gl. 374.) ist wahrscheinlich; auch findet sich der gen. dat. in der doppelten Form: 'siðfætes, siðfæte' und: 'siðfates, siðfate'. Gr. I, 329. 2, 476; 492. 493. D. M. 667. Anm. (sunnan siðfæt). sg. nom. acc. siðfæt 4166. El. 229. 'sunnan siðfæt' 3010. Ex. 259, 20, 261, 20. 274, 22. 284, 20. 'siðfæt þisne' Ex. 274, 3. 'dôð siðfæt sêftne ⁊ rihtne' Ps. 67, 4. 'sylle ûs sundne siðfæt' Ps. 67, 20. 'siðfæt minne' Ex. 158, 30. gen. 'þæs siðfætes' A. 204. 'þæs siðfates' El. 220. dat. 'on þâm siðfæte' A. 1662. 'on þissum siðfæte' A. 358. 'on þâm siðfate' 3450. Ex. 430, 11. Jud. 141, 25. pl. dat. 'on siðlatum. in egressibus' Ps. 143, 17. acc. 'siðfatu þine tæc me, semitas tuas doce me' Ps. 24, 4. Spelm., angeführt von Lye s. v. Das masc. scheint vorherrschend; das fem. bleibt noch bestimmter nachzuweisen; selten ist das neutrum.

siþian, ire, proficisci, procedere, progredi Gr. 1, 907. Gl. A. Gl. Bv. præs. pl. 3. siþiað Ex. 237, 2. coni. pl. 3. (þær) gesiþien 3201. præt. p. 3. (mægð) siþedon (from hleóvstóle) 2004. ~ (on langne siðe' Babilonia) 3585. inf. siþian 154. 1838. 2013. 2155. 2777. siþigean A. 829. S. cuman.

siðverod 2108. ist wahrscheinlich zu trennen in sið verod; Thorpe übersetzt: 'the marching host'.

siðþan = seoðþan, w. m. s. Gl. Bv. Gl. AA. siðþan 49. 85. 90. 141. 342. 344. 479. 547. 563. 610. 674. 696. 985. 997. 1052. 1060. 1063. 1083. 1118. 1131. 1133. 1139. 1145. 1150. 1156. 1163. 1170. 1173.

slæp (m.) somnus, sopor; engl. sleep. Gr. I, 360. 3, 481. Gl. Bv. Gl. AA. M. gl. sg. nom. acc. slæp 2635. A. 464. 820. dat. slæpe 1564. 1582. 2659. 3631.

slaga (m.) interfector, occisor. ? 1520.

sleán, percutere, cædere, occidere, trucidare; iacere, proiicere, pugnare S. gesleán. Gr. 1, 896. I, 369. Gl. Ul. 164. Gl. Bv. Gl. AA. præt. sg. 1. ic slôh 3209. sg. 3. slôh 2065. 3413. 3422. 3862. Gr. I, 364. p. 3. slôgon (⁊ svungon) A. 964. imperat. (ne) sleáh (þîn âgen beam 2907. (ne) slèh 3347. inf. (on deáð) sleán (dædum scyldige gegantmægas), zu Tode schlagen 1262. (þæs folc) sleán (mid cvealmþreá) 2500. (volde) sleán (eaferan sinne ecgum) 3340.

slîtan, rumpere, corrumpere, disrumpere, cædere, lacerare, discerpere, mordere; engl. to slit Gr. 1, 896. I, 363. Gl. Bv. Gl. AA. præs. sg. 3. 'sliteð salvigpad sâvelleásne', lacerat corvus exanimatum Ex. 320. 342, 27. slit (me hunger ⁊ þurst) 799. præt. sg. 3. þæs temple segl) slât (on tû) Ex. 70, 19. 'hungor innan slât' Ex. 306, 2. inf. slîtan 2082. 'tô sliten, discerpere' M. gl. 346. part. præs. 'stende, corrumpens' M. gl. 372. 'mid slitendum, têrendum, rabie molaribus' M. gl. 346. part. præt. 'sliten, morsum, lacerationem' M. gl. 404., verschieden von slite, morsus: 'vyrma slite' Ex. 77, 4.

slîðheard, 'dure politus; slîð, lubricus' Gl. Bv. S. scûrheard; gerathener scheint es slîðheard durch 'ferox, atrox' zu übersetzen, wobei heard seine ursprüngliche Bedeutung fast verloren hat und zu einer Endsilbe herabgesunken ist (vgl. râden); wesshalb die Schreibart 'slîðherd' Ex. 344, 22. weniger auffällt. 'slîð, sliþen' bedeutet 'ferox, sævus, perniciosus, dirus'. Ps. 101, 18: 'he bearn âlýsde þâra þe ofslegene sliþe vâran', qui sæve interemti erant. 'sliþre sæcce', in dira contentione Ex. 384, 17. 'on þâ sliþan tîd', infelici tempore El. 856. Erl. 158. 'vât se þe cunnað, hû sliþen bið sorg tô gefêran þâm þe him lyt hafað leófra geholena', infelix Ex. 288, 12. 'þurh sliþen searo', per artes perniciosas Ex. 263, 25. 'þurh sliþne nið' Bv. 366. 'on þâ slîðnan tîd' Ex. 161, 27. und 316, 22. Grimm (in den Erläuterungen l. c.) stellt 'slîð' mit dem goth. 'sleideis, sævus' Matth. 8, 28. zusammen. 'sleidjai' in der angezogenen Stelle ist indessen der pl. von 'sleiþis, χαλεπός', wozu ferner gehören: 'sleiþa, alts. sliþi, ζημία', 'sleiþei, κίνδυνος', 'gasleiþjan, ζημιοῦν' Gl. Ul. 164. Das Sanscrit kennt eine Wurzel 'snath' oder 'srath', welche 'ferire, occidere, destruere, evertere' bedeutet, wovon 'snathitri, necator' Westerg. Radd. Sanscr. 158.; zu dieser mag unser Wort zu ziehen sein. slîðherd wird Ex. 344, 22. von dem Eber gebraucht: 'gif hî sceoldan eofor onginnan, ôðþe bêgen beran, bið þæt slîðherde deór, â scyle þâ rincas gerâdan lâdan'; im Cædmon von der Fessel: 'me habbað hringa gespong, slîðhearda sâl' 377.

smið (m.) faber, opifex; Handwerksmann überhaupt Gr. 1, 639. 2, 46; 544. I, 336; 350. RW. 312.Gl. Ul. 165. = smeoð Gl. Bv. Gl. AA. (Tubal Cain, se) smið (cræftega væs) 1080.

snâv (m.) nix; engl. snow. Gr. 1, 639. I, 358; 360; 373. 3, 388. Gl. Ul. 165. Gl. AA. sg. nom. acc. snâv A. 1256. Ps. 50, 8. pl. nom. (forstas ȝ) snâvas 3896.

snel, snell, snelles, velox, celer, rapidus, agilis, acer, audax Gr. 1, 733. I, 334. RW. 280. Gl. Bv. Gl. AA. snelle veardas, custodes alacres 3149.

sniómе, sneóme, cito, confestim, illico Gl. Ul. 165. Gr. I, 370. 'sniómе' kommt in den Psalmen sehr häufig vor; nicht so oft 'sneóme'. Comparativ: sniómor 827.

snotor, snottor, snoter, snyter, prudens, sapiens, sagax, callidus; eigentlich emunctæ naris Gr. 1, 733. 2, 49; 141. 3, 579. I, 339. D. M. 843. Gl. Ul. 165. Gl. Bv. Gl. AA. snotor u. s. f. 1538. 1726. 3303. 3318. 4254. II, 351; 472.; bisweilen mit dem Dativ verbunden: 'hyge snottor' Ex. 168, 23; oder mit on und dem dat. 'snottor on môde' Ex. 293, 4. pl. dat. snytrum 2803.

snytero, snytro, snyttro (f.) prudentia, sapientia, sagacitas Gr. 1, 642. I, 343. R. Gr. §. 103. Gl. Bv. Gl. AA. sg. (indecl.) snytero II, 208; 493. snytro 1080. 3546. 4053. 4112. snyttro 4003. pl. gen. snytra 2457. snyttra Ex. 304, 40. Der dat. pl. wird adverbial gebraucht:

'snyttrum, prudenter; unsnyttrum, imprudenter' Gl. Bv. 'vile se valdend, þæt ve visdôm â snyttrum svelgen' Ex. 147, 32. 'veorces onguldon deópra firena, þe hŷ unsnyttrum ǽr gefremedon' Ex 153, 25

snyter; s. snotor.

sodomvare (m. pl. tantum) urbis Sodomæ incolæ, Sodomitæ 1991. 2445.

sôfte, placide, suaviter, leniter, faciliter = sêfte, w. m. s. Gr. 3, 102. 598. Gl. Bv. Gl. AA. sôfte (svêf) 179. Schweizerisch 'sauft, leicht man sagt: 'das magst du sauft thun'.

sôhte; s. sêcan.

some, **same**, similiter, pariter, itidem Lye; 'svâ some, sic etiam, pariter' 397. II, 83.

somed, **somod** = **samod**, **samed**, w. m. s. Gl. AA. somed 454. 775. 786. 1204. 1353. 1500. 1674. 1886. 2271. 2412. somod 242. 3[illegible]. 3895. somod ætgædere 3143.

sommian, congregare, colligere = gesommian, w. m. s. præs. sg. 3. 'þâ vyrta sind, þâ se vilda fugel somnað tô his vicstove' Ex. 2[illegible] 4. inf. (folc) somnigean 3146.

somvist (f.) contubernium, connubium, sodalitium 2274. = samvist M. g. 340. 400. 424. 433.

sôna, mox, statim, confestim, rectâ; engl. soon. Gr. I, 364. 2, 92. 3, 1[illegible] Gl. Bv. Gl. AA. 'sôna svâ, simul ac, ubi primum' 2437. Gl. Ap. Tyr. sôna 859. 1583. 2558. 2853. 'sôna in stæpe, confestim' Gr. 3, 14[illegible]

song = **sang**, w. m. s. song II, 45; 144.

sorg, **sorh** (f.) dolor, ærumna, cura, sollicitudo, anxietas; engl. sorrow Gr. 2, 288. I, 339. Gl. Ul. 156. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. sorg 21[illegible] A. 1690. sorh 3636. gen. dat. acc. sorge 75. 730. 782. 874. 2[illegible] 2271. 2790. 3782. II, 28. Der Genitiv lautet zuweilen auch sorges 'tô tâcnunge sorges, in indicium curæ' Boëth. nach Lye. pl. nom. (acc.) sorga 773. in higesorga. pl. gen. sorga 242. 363. 883. 20[illegible] II, 697. Ex. 163, 12. steht: 'sorgna hâtost', wie von einem sg. nom. sorgu gebildet; ähnlich findet sich ârra für ârena; s. âr. pl. dat. sorgum 479. 2189. II, 298. Der dat. sorge 874. ist adverbial zu fassen: du siehst bekümmert (näml. aus); ein adi. sorg ist denkbar

sorgful, **sorhful**, anxius, ærumnosus, moestus; engl. sorrowful. Gr. [illegible] 560. Gl. Bv. Gl. AA. sorgful 958. sorhful II, 277. 'ic sylfa eom sorhfull þearfa, egenus et pauper sum ego' Ps. 85. 1.

sorgian, dolere; timere; sollicitum esse de; in welcher Bedeutung es mit for construirt wird. Gl. Bv. præt. pl. 3. sorgedon 762. 'for his [illegible] lyt sorgedon' Ex. 116, 19. inf. (nû vit magon) sorgian (for [illegible] siþe) 797. part. præs. sorgiende 346. sorgende Ex. 2, 28. 63, 10. 77. [illegible]

sorhgcearig = **sorhful**, anxius u. s. w. II, 190; sonst sorgcearig (Ex. 278, 25. 285, 4.) geschrieben. S. cear und cearsorh.

sorhvord (n.) querela Gr. 2, 475; 535. pl. gen. sorhvorda 786.

sôð, verus, verax, fidus, constans. Gr. 1, 244. 2, 239. I, 365. Bergm. 4[illegible] Gl. Bv. Gl. AA. sôð u. s. f.; s. sið. 1409. 1420. 1831. 1909. 2[illegible]

2319. 2368. 2629. 2708. 2786. 2888. 3366. 3662. 3963. 4112. 4275. II, 13.

sôð (n.) veritas, fides, fiducia. sg. nom. acc. sôð 21. 78. (? zu lesen 'sîð svâ âr'). 2575. 3220. 'sôð ⅃ riht' II, 208. Ps. 111, 6. Ex. 44, 10. Der dat. sg. 'sôþe' und der pl. dat. 'sôþum' werden, mit und ohne Präpositionen, adverbial gebraucht, pro vero, sane; vere, fide, fideliter: sôþe 2302. 4000. mid sôþe A. 114. tô sôþe 567. 2359. 3933. II, 431. Gr. 3, 148. Gl. Bv. on sôþe, revera Gr. 3, 145. 'tô sôþum, vere, pro vero' Gr. 3, 106; 152. 'sôðlice, vere, igitur' Gr. 3, 102; 122.

sôð (adv.) vere, vero, pro vero, fideliter; autem, vero, igitur Gl. AA. vgl. traun! sôð 1791. 2008. 2348. 2377. 2382. 2385. 3220. 3546.

sôðcvide (n.) verum dictum, vera opinio; effatum, proverbium Gr. 2, 513; 591. pl. dat. sôðcvidum 3963. II, 472.

sôðcyning (m.) rex verus, s. iustus; Deus. sg. gen. sôðcyninges 1096.

sôðfæst, verax, iustus. 9. 1102. 2647. 3472. 4254. II, 309; 613.

spæc (f.) = spræc, sermo 1680. 'spæce, oraculum' M. gl. 415. 'spæcum, oraculis' M. gl. 430.; häufiger ist spræc, w. m. s.

sôðvundor (n.) miraculum verum, divinum. pl. gen. sôðvundra 2953.

spanan, attrahere, ad se trahere; allicere, pellicere, persuadere Gr. 1, 896. I, 327. Gl. Bv. præt. sg. 3. ? (sand sæcir) spân, arenam refluxus maris attraxit, secum retraxit 3220. oder spâv, von spîvan? — speôn, aus spôn, pellexit Gr. I, 372. 'mid listum speôn idese on þæt unriht' 585. 'heó speôn hine on þâ dimman dæd' 682. (mid listum) speón 685. coni. sg. 3. 'cvæð, ⅌ hine his hige speóne, þæt he vyrcan ongunne getimbro' 274. S. gespanan. imperat. 'span þû (hine) 572.

spannan, tendere, nectere; engl. to span. Gr. 1, 895. I, 328. præt. sg. 3. (þone full hearde geband) spênn (mid spangum) 443.

spang (? n.) fibula, vinculum. pl. dat. (mid) spangum 443.

spârian, parcere, favere; engl. to spare. Gl. AA. præs. sg. 1. (þû me sagast, þæt ic hi ne) sparige (ac on spild gife) Ex. 247, 27. præt. sg. 3. (feþe ne) sparode (eorl) 2528. pl. 3. 'nânne ne spâredon þæs herefolces, heánne ne rîce' Jud. 138, 23. imperat. 'from ælþeódegum feóndum spâra me, þinne þeóv' Ps. 18, 11. Vgl. 'spærnesse, parsimoniâ' M. gl. 312. '~, frugalitatis' M. gl. 409.

spâv; s. spîvan.

spearca (m.) scintilla, engl. spark. Gr. I, 346. M. gl. 319. Gl. AA. pl. dat. spearcum II, 163.

spêd (f.) eventus, exitus, successus, celeritas, prosperitas, felicitas, abundantia, facultas, potentia; fons; origo, substantia, essentia u. s. f. Gr. 1, 642. 2, 236; 525. I, 361. Gl. Bv.; häufig tritt ein bestimmender Genitiv vor das Wort: sg. nom. acc. (mægna) spêd 3. 572. 'snytro ~' 1080. 1654. 'þære spræce spêd', loquendi successum, usum 1680. 'þurh his mihta ~' 1690. 'þurh gemynda ~' 1952. 'þæt þære spræce

spêd folgode', verbum exitum habiturum esse 2378. 'his mihta spê 3853. 3996. 'þurh his miltsa spêd' II, 669. dat. spêde (lǽnan) 20 ? 3082. pl. dat. 'miclum spêdum', magna cum velocitate, veloci 121. und 2029. ~ 1361. (villa) ~ 2357. 'on þám (cederbea svylce nû mid heóra spêdum spearvan nystlaþ', cum prole su Ps. 103, 16. Geradezu adverbial wird spêdum gebraucht 2392. 26 = propere, festinanter, celeriter. Gr. 3, 137. Gl. Bv. S. gespêd und vuldorspêd.

spêdig, prosperus, potens; felix, dives; engl. speedy. Gr. 2, 302. Gl. AA. mit dem Dativ construirt: 'mihtum spêdig' 1681. Ps. 59, 5. 'meh tum ~' Ex. 305, 2. 'dǽdum ~' Ps. 67, 18. 'væstmum ~' 27 'sîþe ~' 1777. Superlativ: 'dǽdum spêdigast' Ps. 135, 3.

spel, spell (n.) oratio, sermo, narratio, historia, nuncius, dictum, fab fama; carmen. Gr. 1, 643. 2, 524. I, 334. D. M. 769. 1173. Gl. 167. Gl. Bv. Gl. AA. S. bealospel. 'godspel, evangelium' Ps. 44. A. 12. Ex. 169, 2. sg. pl. nom. acc. spel 1088. 3132. 3996. spel 2399. 2560. 3064. pl. dat. spellum 513.

spelboda, spellboda (m.) nuncius, apostolus, propheta; prædicator 2, 488. sg. nom. (godes) spelboda 4050. 4260. pl. nom. acc. spe bodan 3442. 3748. 3982. spellbodan 2488.

spellian, nunciare, sermocinari, narrare; prædicare, docere Gr. 1, 9 præt. sg. 3. (god) spellode 4175.

spellung (f.) sermocinatio, colloquium, confabulatio. sg. acc. (deóf spellunge II, 639. 'spelunga, saga, fabulas' M. gl. 335.

speóv; s. spôvan.

spere (n.) hasta, lancea; engl. spear. Gl. AA.; hierzu gehört: sperenîþ (i pugn , contentio. sg. dat. æt þám sperenîþe 2053.

spildsîð (m.) iter periculosum, perniciosum. Gr. 2, 519. sg. dat. spildsî 3082., von 'spild, perditio, destructio' El. 1119. Ex. 247, 28. 27. '~ præcipitium' Gr. 2, 226., und sîð, w. m. s.

spillan, perdere, destruere, interficere; engl. to spill. Gr. 1, 905. D. M 769. Gl. AA. præt. sg. 2. (þû þîne feore) spilde A. 284. sg. (eall þæt god) spilde 2553.

spîvan, spuere, vomere, spumare Gr. 1, 896. D. M. 653. Gl. Ul. 167. Bv.; wird mit dem Dativ (instrumentalis) verbunden Gr. 4. 7 præt. sg. 3. (heolfre) spâv 3378. inf. (glêdum) spivan Beów. 4 Dasselbe bedeutet 'speóvian', wobei indessen der einfache Objec accusativ nebst einem Worte der Richtung steht: 'ge mid horu spe don on andvlitan' El. 298. Doch kommt auch bei speóvian Dativ vor: 'attre spiovdon' Ex. 156, 34. S. attor. 'blôde spiov dan' Ex. 271, 3. 'on his hleór hŷra spatl speóvdon' Ex. 69.

spôvan, succedere, bene succedere; ? auch prosperare, einen guten Fo gang geben Gr. 1, 895. I, 364. Erl. 134. Gl. Bv. præt. sg. 3. (hi viht ne) speóv, nihil eis successit Jud. 139, 39. 'þe speóv', tibi be successit 2804.; mit dem Dativ: 'gûþe spôvan' 2109. 'ne meah

viþerbrecan vige spôvan' Ex. 35, 27.; dieser Dativ bleibt auch bei anderen objectiven Bestimmungen: 'ne mihte beorna hlôð of þâm fæstenne fleáme spôvan', ex arce fugere, fugâ feciliter evadere A. 1544. Erl. l. c. 'ne môt ânniges nû rihte spôvan', non possum ullius rei bonum successum habere El. 916. part. præs. 'spôvende spêd', felicem progressum, prosperum eventum 3996; Ex. 117, 16. svâ is lâr ⁊ âr tô spôvendre spræce gelâded þâm þe in his veorcum villan ræfnað' Ex. 139, 14. — spôvendlice Ps. 118, 41; 58.

spræc (f.) sermo, lingua, colloquium; verbum, dictum Gr. 1, 642. I, 360. 2, 27. sg. gen. þære spræce 1680. dat. (tô þinre) spræce 513. 2029. 2290. 2378. 2392. 2708. acc. spræce 1690. 1831. 2159. 2402. 3146. (?pl.).

spræca (m.) orator, consiliarius 443. S. spreca.

sprecan, loqui; adloqui, compellare; oft verbunden mit vorde, vordum, vord u. dgl. S. cveþan, secgan. Gr. 1, 897. 2, 27. 4, 829. I, 335; 337. R. Gr. 229. Dfnb. 325. Gl. Bv. Gl. AA. S. gesprecan. præs. sg. 1. ic (ræd) sprece 1907. sg. 2. þû sprycst (ymb) 2520. pl. 1. wit sprecað 572. pl. 3. hie sprecað 2407. præt. sg. 1. 3. spræc 337. 346. 606. 619. 818. 1289.; mit 'tô, viđ, ofer, ymb' verbunden: heó tô hira hearran spræc 650. 682. 699. 701. 787. 915. 1478. 1738. 'spræc þâ vordum eác tô Abrahame æþelinga helm' 2714. 'spræc heálic vord viđ drihten sinne' 294. 'þâ se þeóden viđ Abrahame spræc' 2297. 'vordum âr viđ his valdend spræc' 2570. 'spræc ofer ealle æþelinga gedriht' 2456. S. ofer. pl. 3. (hie fela) sprâcon (sorhvorda somed) 785. 'vordum sprâcon ymb þæs vifes vlite' 1841. ~ (vordum tô Lothe) 2490. inf. (ymb þin lif) sprecan 505. ~ (tô) 1893. (viđ Abraham) ~ 2399. (þurh svefn) ~ (tô) 2629. spreocan II, 78.

spreca = spræca, w. m. s. pl. acc. (hêht him fetigean tô) sprecan (sine) 2661.

sprŷtan, crescere, germinare, pullulare; engl. to sprout. Gr. 2, 21. R. Gr. §. 208. Gl. AA. = spreótan. inf. (of þâm brâd blado bealva gehvilces) sprŷtan (ongunnon) 992. Vgl. 'spryt, væstmes, incrementa' M. gl. 350. 'spryttinc, incrementum' M. gl. 405. 'sprota, sarmentorum' M. gl. 403.

stæfn 3391. = stefn, w. m. s.

stæl (m.) 'locus, situatio' Gl. Bv. sg. acc. (on leófes) stæl, in dilecti locum, dilecti loco 1109.

stælan, statuere, constituere; imponere in; imputare Gl. Bv. S. gestælan. præs. sg. 1. ic stæle (beforan þe eal þas yflu) Ps. 49, 23. sg. 3. stæleð (fæhþe in..) II, 641. 'he on þæt fræte folc firene stæleð' Ex. 84, 16. inf. 'fæhþe ic ville on veras stælan' 1347. 'þâ cvæð ic, þæt ic volde stælan ongeán me sylfne mine scylda' Ps. 31, 6.

stænen, lapideus. Gr. 1, 733. 2, 178. Gl. AA. sg acc. stænenne (veall) 1670; 1685. 'hæfdon on hrêþre heortan stænne' Ex. 40, 20.

stæppan, gradi, ire, incedere; adire, pedibus attingere. inf. (of nearve) stæppan 1429. 'geriht, Drihten, mine stæpas on þine vegas, þæt ic ne åslide þær ic stæppan scyle' Ps. 16, 5. S. stapan, steppan.

stæðveall (m.), litoris vallum, litus. pl. acc. stæðveallas 1371. stæð (n.) litus, ripa, ara. Gr. I, 331. 2, 51. Erl. 141. Gl. AA. stæð El. 60. 227. S. stað, streámstað.

stâh; s. stigan.

stân (m.) lapis Gr. 1, 639. I, 358. 3, 378. Gl. Ul. 168. RW. 308. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. se stân A. 1523. 'stân fram stâne' A. 738. pl. nom. acc. stânas 3369. II, 5; 673.

stânburh (f.) 'urbs lapidea, sive arx, Babylon nova, sive Aegyptiaca, in terra Gosen ita dicta' Lye. acc. (steápe) stânbyrig 2206.

standan, **stondan** = **gestandan**, w. m. s. Gr. 1, 896. I, 328. RW. 3.. Gl. Bv. præs. sg. 3. standeð (voruld under volcnum) 912. (þenden voruld) ~ 1538. pl. 1. (vit baru) standað 808. pl. 3. stondað (on eorðrice) 416. ~ (ymb þone êcan) II, 46. II, 622. præt. sg. 3. stôd (deóp ⅂ dim) 105. ~ (bevrigen) 156. 'stôd holm under beornum,' constitit 160. ~ (gôd ⅂ gâstlic) 208. ~ (gefrætvod) 214. ~ (on sande) 241. ~ (on eorþan) 519. 684. ~ (ofer dûnum) 15.. (seó steápe burh on Sennar) ~ 1695. 'him þæs egesa stôd', h.. ob rem timor eum invasit 4042.; s. egesa; vgl. 'hildegesa stôd' E. 113. pl. 3. (him on lâste setl) stôdon 87. (him bi tvêgen beám) ~ 457. inf. (god me hêr) stondan (hêt) 522. (on eorðrice) ~ 54.. standan Ps. 110, 8.

stânhleoð, **stânhlið** (n.) scopulus, clivus saxosus; fauces Gr. 2, 477. E. 118. Gl. Bv. pl. dat. (under) stânhliþum 3579. S. beorghleoð, burghleoð, hleoð und hlið.

stântorr (m.) turris lapidea; turris Gr. 2, 477. ~ 1694. S. meretorr; vgl. 'stânrocca, torra, scopulorum' M. gl. 372.

stapan, gradi, incedere, ire, ingredi Gr. 1, 896. Gl. Bv. præt. sg. 3. (Adam) stôp (on grêne græs) 1131. Gr. I, 364. (fôtum stôp on beám hyre) 1462. 'stôp ût hræþe cêne collenferð' A. 1577. pl. stôpon (þâ tô þære stove stîðhycgende on þâ dûne up) El. 715. ke stôpon (under loðum) 1578. S. stæppan, steppan.

stârian, intueri, rectis oculis intueri; obstupescere; engl. to stare. Gr. 1, 907. Gl. Bv. præs. pl. 1. 'nû ve on þæt bearn breóstum stariað' Ex. 21, 28. inf. (ne on þâ beorhtan gescæft ne môt ic æfre m. eágum) stârian II, 141. S. tôstârian.

stað (n.) = **stæð**, w. m. s. unter stæðveall. sg. dat. (on geofones) staþe 3509. 'be Jordane staþe' Ps. 41, 7. pl. dat. 'be vætera staþum' Ps. 22, 2.

staþelian, fundare, stabilire, collocare, erigere, exstruere, confirmare Gr. 2, 104. = gestaþelian, w. m. s. Gl. Apoll. Tyr. præs. sg. 1. (ferhð) staþelige (hyht untveóndne on þone âhangnan Crist) El. 796. præs. coni. pl. 1. 'þæt ve fæstlîce ferhð staþelien' El. 428. præt. s.

1. 'ic (on heofonum hâm) staþelode II, 278. 'he hi (Sione) þâ hêhstan hêr staþelade' Ps. 86, 4. pl. 2. 'tô þâm ge hoidlice hyge staþeladon' Ex. 83, 19. pl. 3. (heó in helle hâm) staþeledon II, 25. heó (on heofonum hâm) staþelodon II, 347. inf. (hâm) staþelian 1550.

staþol, staþul (m.) fundamentum, basis, situs Gr. 2, 117. Gl. AA. Graff 2, 21. S. êþelstaþol. sg. dat. (on) staþole 4077; 4098. pl. nom. acc. staþolas 3214. staþulas 3402.

staþolvong (m.) statio, sedes; locus stationis. sg. dat. 'on staþolvonge, on their station-field' Ex. 417, 4. pl. acc. staþolvongas (sêcan) 1906. S. stedevong A. 334. El. 674. 1021. Ex. 154, 23.

steáp, eminens, altus, præceps, profundus; engl. steep. Gr. 1, 733. I, 368. 2, 49. Erl. 117. Gl. Bv. Gl. AA. steáp u. s. f. 1694. 2206. 2516. 2563. 2847. 2890. 'steápes ȝ geápes' 2550; s. geáp und Gr. 3, 92. Von diesem steáp ist zu unterscheiden 'steap, poculum' Gr. 3, 457.

steáphleoð (n.) scopulus excelsus. Z. 1454. konnte auch getrennt geschrieben werden: 'steáp hleoþo'.

stede (m.) locus, situs, statio; engl. stead. Gr. 2, 31. Gl. Ul. 168. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. (þis ænga) stede 335. dat. (on þâm sylfan) stede (þe þû him settest hêr) Ps. 83, 6. 'stede, stalaƀ, statum' M. gl. 385.

stefen, stefn (f.) vox, sonus, tumultus; ?tempus Gr. 1, 643. 2, 158; 160. I, 334. Gl. Ul. 170. R. Gr. §. 81. Gl. Bv. Gl. AA.; s. stæfn und (das spätere) stemn. sg. nom. 1489. 3345. 4078. dat. (nivan) stefne 1549; 1880. s. unter niv. ~ 2842. 2903. 3186. acc. stefne II, 173; 239.

stemn (f.) vox = stefen, stefn, w. m. s. Gr. 1, 246. 2, 156; 158*). R. Gr. §. 87. Gl. Ul. 170. Gl. AA. sg. dat. stemne 522; in den Psalmen sehr häufig.

stenc (m.) odor, foetor; fragrantia Gr. 2, 745. Gl. AA. sg. gen. (blôstman) stences II, 359. dat. 'svâ unguentum mæg, æþele vyrtcynn heáfde healdan hrore stence, mid þý Aaron his beard oft âsmyrede' Ps. 132, 2. 'stencum, fætoribus' M. gl. 428.

steór (f.) gubernatio, directio, correctio, castigatio, poena. Gl. Ul. 170. sg. nom. (þæs cymeƀ) steór (of heofonum) Ex. 132, 32. dat. 'steóre, gubernio' M. gl. 315. acc. steóre 1677. Vgl. 'steóra, director' Ex. 349, 13. = steórend A. 1337.

steorra (m.) stella; engl. star. D. M. 663. 686. Gl. Ul. 168. Gr. 1, 645. I, 348. 2, 164. 3, 392. RW. 303. pl. dat. steorrum 256. acc. steorran 3369.

stêpan, erigere, exstruere, exaltare; celebrare, prædicare; mit dem Dativ der Person und der Sache. Gr. 1, 905. Gl. Bv. præs. sg. 1. ic (þe dugeþum) stêpe 2300. sg. 3. he (him fremum) stêpeƀ Ex. 434, 10. præt. pl. 3. stêpton (stænnene veall) 1670. stêpton (drihtne) sôƀcvidum 3963. inf. (hêht Abrahame duguþum) stêpan 1853. (ic Isace villa spêdum ville) stêpan 2359. S. gestêpan.

steppan = stæppan, w. m. s. Gr. 1, 334. Gl. AA. inf. (on leáf treóves) steppan 1454. ~ (forƀ) II, 249.

stician, pungere, transfodere, hærere. Gr. 2, 27. Gl. AA. præt. pl. 3. (æ on beáme beornas) sticedon II, 511.

stiep, stæp (m.) gressus; engl. step. Gr. 1, 352. sg. dat. stiepe 60.

stîgan, scandere, adscendere, escendere Gr. 1, 896; 897. Gl. Bv. mit dem blossen Acc. der Richtung oder mit Präpositionen der Bewegung (cf. ofer u. s. f.) verbunden. præt. sg. 3. stâh (ofer streámveall) 142[illegible] pl. 3. (on sund) stigon 3248. inf. stigan 1350. 1401. 'heáhlor stigan on Seone beorh' 3314. S. âstigan, gestigan.

stigvitum 2073.; s. die Anmerkung l. c. Der Cod. Exoniensis bietet (351 13.) den pl. dat. '(ofer) stîvitum', von Thorpe durch 'pathway, semita, callis übersetzt.

stille (adi. und adv.) quietus, fixus; quiete, fixe; engl. still. Gr. 1, 73[illegible] I, 336. 3, 102. Gl. Bv. Gl. AA. ~ 2430. 2561. 2963. 3229. 347[illegible] 4078. 4099.

stîð, rigidus, asper, austerus, severus, dirus, violentus; altengl. stythe Gr. 1, 733. Gl. Bv. Gl. AA. M. gl. öfter. acc. 'stîþe (strengeo)' 245[illegible] pl. dat. 'stîþum (vordum)' 2842.; hiervon das adv. 'stîþe' 2073. Gl. AA

stîðferhð, firmus, constans, strenuus, gravis, severus u. dgl. S. Gr. Er 114. stîðferhð 107. 241. 1401. 1677.

stîðhydig = stîðferhð, stîðhycgend (El. 682. 715. A. 1429.). stîðhyc[illegible] 2890. El. 121.

stîðlîc, rigidus, erectus, firmus. ~ ståntorr 1694.

stîðmôd, pertinax, durus, inflexibilis Gr. 2, 664. Gl. Bv. Gl. AA. ~ 241[illegible] II, 249. Jud. 131, 48. Vgl. 'stîðnes, durities' M. gl. 341. '~, biternys, acerbitas' M. gl. 429. 'stîðnysse austeritate' M. gl. 344.

stôd; s. standan, stondan.

stôl (m.) sedes, thronus, cathedra Gr. I, 364. 3, 433. Gl. Bv. sg. nom. acc. stôl 273. 365. 563. gen. 'stóles, cathedræ' M. gl. 372. dat. stó[illegible] 260. 300. S. heofenstôl.

stondan; s. standan.

stôp; s. stapan.

storm (m.) procella; tempestas; tumultus; engl. storm. Gr. I, 338. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. storm 3388. II, 388. Ich vermuthe übrigens, dass auch ein adiectiv 'storm' bestanden hat; schweizerisch wird 'sturm' gewöhnlich gebraucht für 'beunruhigt, verwirrt, aufgeregt'; auch nhd. heisst 'im Sturme sein' aufgeregt, berauscht sein'.

stov (f.) locus, spatium; mansio, statio Gr. 1, 642. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. acc. stove 107. 160. 164. dat. (of þisse) stove 1906. 2516. S. wræcstov.

strâet (f.) platea, via strata, forum Gr. 1, 642. I, 360. 3, 395. Gl. Bv. Gl. AA. dat. strâete 2430. acc. strâete II, 289. 'rihte strâete', rectâ vi[illegible] 3055. S. herestrâet, rancstrâet.

strang, fortis, durus, severus, rigidus, violentus; engl. strong. Gr. 1, 73[illegible] 2, 289; 553; 575; 3, 579. Gl. Bv. Gl. AA.; strang verbindet sich bisweilen mit dem Genitiv. strang 115. 284. 445. 522. 1371. 1813

2342. 2417. 2561. 2893. II, 227; 249; im Beóvulf: 'mægenes strang' Gr. 2, 620. 'strangum mihtum, lacertosis viribus' M. gl. 346.

streám (m.) fluentum, fluvius, torrens; aquæ, mare. Gr. 1, 639. I, 368. 2, 146. 3, 384. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. acc. streám II, 5. pl. nom. streámas 3388. dat. streámum 223. 1401. 1454. 2206.

streámstaþ (n.) fluvii ripa; ripa. sg. dat. (ofer) streámstaþe 1429.

streámveall (m.) ripa; litus Gr. 2, 432; 532. sg. acc. streámveall 1489.

streng = **strang**, w. m. s. 60. 'strengum' wird adverbial gebraucht: vehementer, fortiter, violenter 1670. Gl. Bv.; es kann als pl. dat. zu 'strengo' angesehen werden.

strengeo, strengo (f.) rigor, severitas, fortitudo Gr. 1, 642. sg. acc. strengeo 2489. strengo 1626. S. strengum unter streng.

strenglîc, fortis, potens, firmus, stabilis, durus, durabilis. Comparativ: strenglicra 273. S. stronglic.

strengþ, strengþo (f.) fortitudo, robur, potentia; engl. strength. Gr. 2, 236; 245. Gl. AA. sg. nom. acc. (miht ȝ) strengþo 947; II, 2. ~ II, 288. strengþu Ps. 58, 16. 59, 6. 107, 7. 117, 14. Ex. 31, 3. 239, 23. acc. (ic mine) strengþe (on þe strange gehealde) Ps. 58, 9. 92, 1.

strienan, gignere, acquirere = strŷnan, gestreónan, gestrŷnan, ástrŷnan, w. m. s. Gr. I, 373. Gl. AA.; mit dem Genitiv: bearnes strienan 1114.

strîð (m.) contentio, certamen, pugna, proelium, bellum Gr. 2, 15. 3, 481. sg. nom. acc. strîð 569. 659. dat. striþe 284.

stronglîc = **strenglîc**, w. m. s. ~ 365. II, 388; 518.

strûdan, spoliare, diripere, destruere, vastare = gestrûdan, w. m. s. Gl. AA. præs. sg. 1. (æhta) strûdeð El. 904. præt. pl. 3. (tempel) strûdon 4228. (fŷnd gold) strûdon 2001. part. præs. 'strûdende fŷr' 2550. Vgl. 'strûderes, vastatoris' M. gl. 425. 'struderum, prædonibus' M. gl. 385.

strŷnan = **strienan**, w. m. s. Gr. 1, 905. I, 366. Gl. AA.; wird mit dem Acc. oder mit dem Genitiv verbunden. præt. sg. 3. (geogoþe) strŷnde (sûna ȝ dôhtra) 1133; 1147. (bearna) ~ 1196. 1228. pl. 3. strŷndon (dugeþa velan ȝ viste) 967. (bearna) ~ 1597. inf. (bearna) strŷnan 1166. 1234.

stŷran, stŷrian, regere, imperare, gubernare; cohibere, corripere, commovere, excitare, castigare, vexare; auch passiv. Gr. 1, 905. 2, 48. Erl. 125. RW. 303. Gl. Ul. 170. Gl. Bv. Gl. AA.; stŷran wird mit dem Dativ der Person und dem Genitiv der Sache verbunden. præs. sg. 3. stŷreð Ex. 127, 25. 'he missenlice monna cynne gielpes stŷreð' Ex. 299, 20. '~ him eallum' Ps 71, 8. præt. sg. 3. 'þâ se hâlga ver þære viflufan vordum stŷrde unrihtne æ' Ex. 260, 13. ?stŷrnde (verode) 2489; es wird 'stŷrode' zu lesen sein. pl. 3. (streámas) styredon, 'aquæ commotæ sunt' A. 374. inf. (him) stŷran 3345. part. præs. '(væran) stŷriende, commoti sunt' Ps. 47, 5.

stŷrn, severus, asper; engl. stern Gr. 2, 664. ~ 60. Vgl. 'stŷrnmôd' Jud. 138, 10. Gl. AA.

suht (f.) morbus, infirmitas. ~ 469.

suhterga, suhtriga, suhtria (m.) fratruelis Gr. I, 342. 2, 314*). Gl. Bv. sg. nom. (min) suhterga 1895. suhtriga 2024. dat. suhtrigan 206 acc. suhtrian 1769. In gleicher Bedeutung steht im Beóv., Z. 89., das Wort: 'suhtorgefædera', und Ex. 321, 15. 'suhtorfædra': „Hrôðrec ⁊ Hrôðgâr heóldon lengest sibbe ætsomne suhtorfædran".

sulhgeveorc (n.) aratio; res rustica Gr. 2, 535. sg. gen. sulhgeveorces (fruma) 1082., von 'sul, sulh (n.) aratrum, vomer' Gl. AA. Vgl. 'sulhhandla, syla, aratri stibarius M. gl. 379.

sum, quidam, aliquis Gr. I, 340. 2, 55. 3, 44. Gl. Bv. Gl. Ul. 165. 'sum steht theils wie andere adi. bei seinem Substantive, theils tritt dieses im Genitiv pl. davor. Gr. 4, 457. ff. 'sum heard gesvinc' 316. 'sumþra sum' 1030; 1824. 'beorna sum' 1822. 'feóvera sumne' 2196.

sumer, sumor (m.) æstas; engl. summer. Gr. 2, 122; 124. I, 340. D. M. 718. D. Spr. 73. sg. nom. sumor 3892. gen. sumeres 3866. El. 122. Neben dem dat. 'sumere' findet sich die Form 'sumera': on sumera 3794; auch im Boethius.

sund (m.) mare, fretum, vadum; ursprünglich natatio, natatus Gr 1, 340. 2, 477. 3, 383. Andr. und El. XXXIII. Erl. 105. Gl. Bv. Gl. AA. dat. (on) sunde 1424. acc. (on) sund (âhôf earce) 1383. (þâ hi on) sund (stigon) 3248. Thorpe führt (Gl. AA.) ein adi. 'onsund, natans' auf. S. onsund. Das genus ist fraglich; m. oder n.; bei Kemble (Gl. Bv.) fem.

sundor (adv.) seorsim, separatim Gr. I, 340. 3, 120. = sundur Gl. Bv. S. onsundran. 'sundor ânra gehvilc', separatim unusquisque. 3868.

sundorgifu (f.) prærogativa, privilegium, beneficium Gr. 2, 766. sg. dat. sundorgife 4123. Ex. 293, 22. acc. 'þ þû in sundurgife onfenge' Ex. 6, 6.

sundrêced (n.) domus marina, navis, arca Noë Gr. 2, 477; 515. = sundvudu Ex. 42, 24. sg. acc. þæt sundrêced 1330. S. rêced.

sunna (m.) sol 3888. = sunne.

sunne (f.) sol; engl. sun. Gr. 1, 646. I, 340. 2, 421. Gl. Ul. 166. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. sunne 808. 2431. 2532. 3794. gen. dat. acc. sunnan 3010. 3782. II, 4; 309.

sunnon; s. sinnan.

sunnu II, 354. = sunne.

sunu (anom. m.) filius; engl. son. Gr. 1, 640. I, 340; 341. 3, 320. HW 260. Gl. Ul. 166. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. acc. sunu 862. 870 921 1060. 1077. 1082. 1102. 1108. 1153. 1158. 1166. 1182. 1219. 1224 1235. 1281. 1363. 1403. 1420. 1538. 1583. 1606. 1794. gen. dat. pl. nom. gen. acc. suna 160. 1089. 1134. 1148. 1216. 1545. 1634. 1723. einmal pl. nom. 'suno, filii' 1609.; bisweilen declinirt der pl. gen. schwach 'sunena'; doch nicht im Cædmon. pl. dat. sunum 198. 1125 1240. 1295. 1593. 1758. S. dôhtor.

sûsel, sûsl (n.) cruciatus, tormentum; castigatio, supplicium Gr. 1, 244. D. M. 767. Gl. AA. sg. nom. acc. sûsl 75. 4038. 4138. II, 694. sûsel

II, 41; 64. sg. dat. sûsle 42. II, 52; 714; 724. pl. gen. sûsla (hûs) Ex. 98, 8. dat. 'sûslum geslæhte' Ex. 10, 8. 'þæt hi ûsic binden ȝ in bælvylme sûslum svingen' Ex. 262, 23. seóslig Ex. 157, 29. 506.

sûslbona (m.) ?inferni incola. pl. nom. (svarte) sûslbonan II, 641.

sûtol, manifestus, clarus = sveótol, w. m. s. sûtol II, 89. 'sûtelicor; luce clarius' M. gl. 350. 'sûtelum, publicis' M. gl. 437.

sûð (n.) meridies, auster; meridiem versus; engl. south. Gr. I, 365. 2, 21. RW. 259. sûð (þanon) 1961; 2090. 'sûð heónan' Ex. 474, 8.

sûþan, sûþon, ab austro. Gr. 3, 207. R. Gr. §. 339. Gl. Bv. Gl. AA. sûþan 804. 1983. 3570. sûþon 1970. be sûðon 2998.

sûðeást, regio Euronotum versus sita 663.

sûðfolc (n.) populus, qui regionem meridionalem habitat pl. dat. sûðfolcum 1991. Vgl. sûðmon, norðman. 'sûðfolc' ist insbesondere 'pars australis East-Angliæ, comitatus Suffolciensis', Suffolk. Lye.

sûðmon (m.) terræ australis incola. pl. gen. sûðmonna 2012. 2084.

sûðveg (m.) via australis; regio australis. pl. dat. (of) sûðvegum 3084. S. eástveg.

sûðvind (m.) auster, notus 3218.

svâ, sic, ita, ut, tanquam. Gr. I, 359. Gl. Ul. 171. Gl. AA. 'svâ, tam' M. gl. 337. taliter M. gl. 330. 'svâ þæt, quatenus' M. gl. 354. 'svâ-svâ, ac si' M. gl. 350; ~ sicut, tam, quam Gr. 3, 43. 'svâ hvâ svâ', quicunque 436. 480. Gr. 3, 43; 45. 'svâ hvæt svâ', quodcunque 752. Gr. 3, 45. 'svâ hvylc svâ, svâ hvilc man svâ, quicunque' Gr. 3, 46. 'svâ same', sic, ita, item Gl. AA. 'svâ þeáh', tamen, nihilominus Gl. AA. 'vese svâ! vese svâ!' fiat, fiat! Ps. 71, 20.

svæf; s. svefan.

svægel II, 725; s. svegel.

svæs, proprius, propinquus; carus, familiaris, dulcis Gr. 1, 244. 733. I, 360. Gl. Ul. 173. Gl. Bv. Gl. AA. 'ic me svæs, I for my own' Ex. 90, 29. Thorpe. 'min svæs sunu' El. 447. 'his svæsne sunu' 3331. ~ (mæg) 2492. svæse (gebeddan) 1769. 'Geómor siðþan fæder flettgesteald freóndum dælde, svæsum ȝ gesibbum' 1606.

svæsend (n. gewöhnlich im pl.) victus, cibus, epulæ. Gr. Erl. 105. Gl. AA. pl. dat. svæsendum 2773., woselbst man die Bemerkung nachlesen wolle.

svang; s. svingan.

svâpan, verrere, vibrare; auferre; engl. sweep. Gr. 1, 895. I, 358. D. M. 541. Haupt 5, 221. præs. sg. 3. 'svâpeð sigemece mid þære sviðran hond', vibrat ensem Ex. 93, 24. præt. sg. 3. (væl fæðmum) sveóp 3409.

svâr, molestus, gravis, tristis. ~ 469. Ex. 86, 22. 101, 21. 220, 4.

svart II, 52. II, 641. II, 705. = sveart, w. m. s.

svât (m.) sudor, cruor, sanguis Gr. I, 358. 3, 398. RW. 264. Gl. Bv. Gl. AA. nom. acc. svât II, 547. A. 968. 1276. 1425. dat. svâte 479. 983. A. 1240.

svâtig, cruentus; sudans Gr. 2, 302. Gl. Bv. Gl. AA. 'svâtig hleór' 931. s. unter hleór.

svaþe (n.) vestigium, semita, via; iter Gl. AA. 'svaþu (fem.) cæsura cæsio, vestigium' Gr. 1, 641. 2, 60; 528. Gl. Bv. sg. dat. 'on svaþe' 1996. 2071. 2108. Ex. 487, 23. 've sôðfæstes svaþe folgodon' A. 67.

svealg, svealh; s. svelgan.

svealt; s. sveltan.

sveart, niger, ater, funestus, horridus Gr. 1, 733. I, 346. 2, 215. D. M. 769. 774. Gl. Ul. 172. RW. 267. Gl. Bv. Gl. AA. sveart u. s. f. 72. 109. 118. 134. 311. 344. 474. 484. 526. 730. 758. 789. 1295. 1321. 1350. 1370. 1409. 1920. 2409. 2499. 2535.; stehendes Beiwort der Wogen, der Hölle und des Teufels.

svearte (adv.) funeste, tetre, sceleste. ~ (gesôhte) II, 373. ~ (þingad) II, 448. ~ (forgeald) II, 580. ~ (besvicene) Ex. 139, 22.

sveartian, nigrum, atrum fieri. præt. sg. 3. he sveartade (fŷre] âttre) II. 75.

svebban, sopire, consopire; sedare, pacare, opprimere, necare Gl. Bv. die Form erinnert an das alts. 'suebian' Schm. Gl. Hel. s. v. D. M. 1098. inf. (ne môton vyl) svebban (synnig cynn) 2525. 'ic hine sveorde svebban nelle, aldre benеótan' Beóv. 1352. S. âsvefan. In derselben Bedeutung (opprimere, interficere) wird âsvebban gebraucht: 'gif þin villa sie, þæt me vârlogan væfna ecgum, sveordum, âsvebben' A. 72. und Erl. 98. 'þâ se dêma hèt âsvebban heáfde benеótan, Criste gecorene' Ex. 278, 25.

svefan, dormire Gr. 1, 897. I, 334. Gl. Bv. præt. sg. 3. svæf 179. 155. 3634. El. 70. Gr. I, 347. pl. 3. svâfon 2965. 3424.

svefel, svefl (m.) sulphur Gr. 2, 99. 3, 381. RW. 272. D. M. (I.) 463. Gl. AA. gen. svefles, sulphuris' M. gl. 403. acc. svefl 2535. S. svefl.

svefen, svefn (n.) somnium Gr. 2, 146*); 156. Gl. AA. sg. nom. acc. svefn 3647. 3677. 3683. 4045. 4069. svefn 717. 2629. 2647. 4041. gen. svefnes 3628. 3636. 3644. 3662. 3998. dat. svefne 2665.

svefyl 2409. = svefel, w. m. s.

svêg (m.) sonus, sonitus, strepitus, fragor, tonitru, ?calor (3782.) Gr. 1, 639. I, 361. 2, 404; 603. 3, 468. Andr. und El. XXX. Gl. Bv. Gl. AA.; gern tritt ein bestimmender Genitiv hinzu. sg. nom. acc. svêg 1077. 3238. 3495. (nedran) svêg II, 102. (vuldres) ~ II, 235. (volcna) ~ II, 566. 'svêg, tenor' M. gl. 440., öfter 'svêg, clangor, sonitus' M. gl. 369. '~, tenorem' M. gl. 441.

svêgan, sonare, tumultuari. præt. pl. 3. svôgan 1370.

svegel, svegl (m.) coelum, æther, firmamentum Gr. 3, 468. Erl. 99. Gl. AA. D. M. 662.; auch svegle (n.) Gl. Bv. Gr. 2, 113. sg. (nom. acc. svegl 82. II, 590. Ex. 324, 27. gen. svegles 672. 859. 2534. 2802. 2872. II, 23; 28; 353. dat. svegle 1409. 1758. 2838. 3010. II, 45; 144. 'svegles ealdor', Deus Jud. 135, 4.

sveglbôsm (m.) coeli sinus, coelestis mansio; coelum. pl. acc. sveglbôsmas 9.

sveglcyning (m.) rex coelestis, coeli rex. Gr. 2, 501. ~ 2652.

svegeltorht, sveglторht, 'ætheris instar splendidus' Lye; splendore coelesti ornatus Gr. 2, 576. Gl. Bv. svegeltorht 95. A. 1249. sveglторht 28. II, 649. D. M. 662. S. heofontorht.

sveglsîð (m.) coeli cursus 3034; vielleicht? 'svegl sîþe veold', meteoron viam indicavit. Vgl. übrigens Ex. 353, 47. 'sveglrâd, coeli currus' Gr. D. M. 662.

svelc 668. 711. II, 79. = svilc, svylc, w. m. s.

svelgan, glutire, deglutire, devorare, imbibere; wird mit dem Dativ construirt. Gr. 1, 898. 4, 701. Haupt 5, 221. Gl. Bv. pl. 3. (vælstreámas verodum) svelgaŏ 1296. præt. sg. 3. svealg. 'blód lifrum svealg hâtan heolfre' A. 1277. 'þâm vordum ~' Ex. 432, 15. svealh. 'cvealmdreóre svealh þès middangeard' 982. 'heó vældreóre ~' 1013. 'eorþe ~ Sethes lice' 1139., wo man die Note nachlese; verschieden ist 'svelle, sveall, svullon, svollen, tumere' Gr. 1, 898. S. gesvelgan.

sveltan, mori, interire, perire Gr. 1, 898. I, 334. R. Gr. §. 242. Gl. Ul. 173. Gl. AA.; auch mit einem hinzutretenden dat. instrumenti. præs. pl. 2. ge sveltaŏ deáþe 3661. præt. sg. 3. svealt 1148. 'deáþe ~ middangeardes' 1200. pl. 3. svulton 3393. 'heóra mænige mâne svultan' Ps. 77, 30. 63. inf. (þû) sveltan (scealt) 935. 2652.

sveng (m.) vibratio, ictus. Gr. 2, 529. Gl. Bv. Gl. AA. sg. acc. sveng 2687.; s. gebergan. 2665. dat. 'mid svengce, ictu gladii' M. gl. 431. pl. acc. (ŷþa) svengas El. 239.

sveôp; s. svâpan.

sveord (n.) = svord, svurd, ensis, gladius; engl. sword. Gr. 1, 643. I, 348; 373. 2, 227. 3, 440. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. acc. sveord 1987. 2881. 2883. 2899. gen. sveordes 2851. dat. sveorde 944. 1569. 2859.

sveordberend, ensifer. Gr. 2, 589. D. M. (I) 519. pl. nom. sveordberende 1056. S. æscberend.

sveordvîggend, sveordvîgend, ense pugnans Gr. 2, 590. pl. gen. sveordvigendra 3159.

sveostor (anom. f.) soror Gr. 1, 646. RW. 269. sg. nom. acc. sveostor 1826. 2617. 2644. 2676. 2698.

sveót (m.) turba, turma, cohors, agmen. S. folcsveót. Gr. I, 370. El. 139. Gl. AA. sg. nom. acc. sveót 3149. 3425. 'sveót Ebrêa' Jud. 140, 19. pl. dat. sveótum 1970. 3056. 3270. El. 124.

sveótol, svûtol, manifestus, apertus Gr. I, 349. 2, 118. 3, 579. Erl. 139. Gl Bv. Gl. AA. sveótol 883. 2800.

sveran, iurare Gr. 1, 896. I, 333. RW. 241. Gl. Bv. præs. sg. 3. he (âŏ) svereŏ 3360. Neben 'sveran, svôr, svoren' besteht das schwache Verbum 'sverian' (Ps. 62, 9. sverigean Ps. 101, 6.) R. Gr. §. 240. Gl. Apoll. Tyr. 'nænne âŏ ne sveraŏ, tó bisvice his nŷhstan, nec iuravit in dolo proximo suo' Ps. 23, 4. præt. sg. 3. svôr, iuravit Gr. I, 364.

svête, dulcis, suavis; engl. sweet. Gr. 1, 735. Gl. AA. svête 651. Vd. 'of svêtum, nectareis' M. gl. 398.

svîcan, migrare, cedere, deficere, fallere, seducere, prodere, decipere Gl. I, 363. 2, 16. Gl. Bv. Gl. AA. S. gesvîcan. præs. coni. sg. 2. 'þ[illegible] gode svîce, dryhtne þînum' A. 958. sg. 3. 'þeah þe he him fre[illegible] svîce' 951. præt. pl. 3. (ac him from svîcon) 197. inf. svîcan. [illegible] me svîcan ne vile' Ps. 53, 4. Daneben besteht aber, in gle[illegible] Bedeutung, das schwache Verbum 'svîcian'. præs. pl. 3. svîciaþ [illegible] 79, 33. præt. sg. 1. 'nâ ic fram þînum dômum svîcade, a iud[illegible] tuis non declinavi' Ps. 118, 102. sg. 3. 'svîcode ymb þâ sar[illegible] 604. pl. 3. 'svîcedan, seduxerunt' Ps. 106, 39.

svîce, fallax, alienatus; desertor, mit dem Dat. 1991. Ex. 315, 15.

svîgian, tacere, silere, stupere Gr. 1, 907. I, 363. 2, 17. Gl. Bv. [illegible] sg. 3. he svîgode 4064. pl. 3. 'svîgodon ealle' A. 762.

svîlc, **svylc**, talis, qualis Gr. 3, 49. ~ 286. 287. 2187. mihtum svî[illegible] tantus II, 264.

svîlce, **svylce**, tanquam, sicut, etiam, insuper, porro u. dgl. Gl. AA. [illegible] svylce, svîlce 233. 324. 2340.

svînsian, modulari Gr. 1, 246; 908. I, 336. 2, 272. Haupt 5, 219. Gl. [illegible] part. præs. svînsigende 1077.

svîpian, agitare, volvere, secum raptare. præt. sg. 3. svîpode 3392.

svîð, fortis, strenuus, vehemens; im Comparativ dexter. Gr. 1, [illegible] 733. I, 363. 2, 60; 239. RW. 264. Gl. Bv. Bergm. 414. ~ 252. [illegible] 1758. 2017. 3802. Comparativ: svîþra, fortior; besonders von [illegible] rechten Hand gebraucht: 'þeós svîþre hand' 3209. 'mid his svî[illegible] hond' II, 362. 'on þâ svîþran hond' II, 582; 613; 617. S. [illegible] hond; auch wird geschrieben: 'þâ svŷþran hand' Ps. 44, 11. [illegible]

svîþe (adv.) fortiter, vehementer; valde, magnopere Gr. 3, 102. Gl. [illegible] Gl. AA. 'svîþe, satis' M. gl. 329. ~ 18. 59. 355. 526. 766. [illegible] 1281. 1376. 1464. 1564. 1882. 2174. 2235. 2238. 2377. 2401. [illegible] 2489. 2672. 2866. 4229. Comparativ: magis. (leng svâ) svîþor [illegible] Gl. Bv. Gl. AA. svîþor 1097. 1321. 2359. '~ micle' 1520; [illegible] Superlativ: svîþôst, maxime Gl. AA. Erl. 153. 'ealra svîþôst' [illegible] 'svîþôst micle' 2707. El. 667. 1103.

svîþan, firmare, confirmare; potentem reddere; mit dem dat. instrum. talis. Vgl. eácan. inf. (Elamitarna aldor) svîþan (folcgestreónum) 1975. ~ (voruldgestreónum) 2710. S. gesvîþan.

svîðfeorm, **svîðferom**, validus, potens, fortis. Gl. Bv. svîðfeorm [illegible] Ex. 386, 35. svîðferom 9. S. die Note zu dieser Stelle.

svîþian, prævalere Gr. 2, 240. part. præt. (mihtum) svîþed 3478.

svîðmôd, fortis, violentus, superbus Gr. 2, 664. Gl. Bv. Gl. AA. ~ [illegible] 3679. 4046.

svîþrian, **sveoþrian**, **sveþrian**; nach Grimm (Erl. 108.) cessare, [illegible] cari, componi, perire; nach Thorpe (Gl. AA.) dagegen: 'prævalere subiicere'; cf. Gr. 1, 908. Diese zweite Bedeutung ist unzweifelh[illegible]

und führt auf 'svíð' zurück; sie scheint mir indessen mit der von Grimm angenommenen sich verbinden zu lassen, wenn 'sviþrian' von Seiten des leidenden Objects gefasst wird, also: 'opprimi', woraus sich die von Grimm aufgestellten Bedeutungen entwickeln lassen; auch sind die von ihm angeführten Beispiele nicht alle gleich zutreffend. præt. sg. 3. (svèg) sviþrode, clangor prævaluit? 3238. 'no sviþrode rîce', regnum non est diminutum 4156. 'cyre sviþrode', fuga prævaluit 3394. (mægen) sviþrade, vis opprimebatur 3171. pl. 3. 'sceado sviþredon', umbræ imminuebantur 3042. 'sceado svèþredon, tôlŷsed under lyfte', umbræ evanuerunt in aëre dissolutæ Ex. 179, 16. inf. sviþrian, minui 134. 4200. Im Altsächsischen ist kein Verbum „sviþon" erhalten; dagegen das Adjectiv 'suiðr, suiþi, fortis', mit dem Comparat. 'suiþoro' und 'sviþara', und den Adv. 'suiþo, suiðlico'. Schm. Gloss. Hel. s. v. suiðr.

svôgan, svôgian, sonare, crepare, tumultuari, strepere. Gr. I, 364. Gl. Bv. præs. pl. 3. svôgaþ (vindas) Ex. 59, 10. part. præs. svôgende (fŷr) 2551. S. svègan.

svor, gravis, molestus. ~ 3168. S. sâr.

svulton; s. sveltan.

svutol 4006. = sveotol, w. m. s.

svylce 1078. II, 324. II, 668. = svilce, w. m. s.

svyltdæg (m.) dies supremus Gl. Bv. dat. svyltdæge 1216. Vgl. sveltan.

sylan 4104. II, 294. Gr. 2, 159. 4, 205. = sellan, syllan, w. m. s.

sylf = self, seolf, w. m. s. Gl. AA. sylf 268. 496. 511. 553. 663. 789. 862. 874. 2174. 2385. 2395. 2421. 2665. 2707. 2846. 2850. 2863. 2888. 2915. 3362. II, 219. II, 308; 664.

syllan, sellan (w. m. s.) dare, vendere, tradere, prodere. Gr. I, 344. R. Gr. §. 196. Gl. AA. 2322. 2462. 4035.

syllîc, sellîc, seldlîc, mirabilis, rarus Gr. I, 337. Gl. Bv. syllic 3037. 'ic æfre ne geseáh ofer ŷðlâfe on sæ lædan syllicran cræft' A. 500.

symbel (n.) convivium, epulæ, coena Gr. 1, 246. 2, 112; 555. Bergm. 424. Gl. Bv. Gl. AA. sg. dat. (tô) symble 4218.

symbelvêrig, epulis lassus Gr. 2, 578. Graff 1, 962. ~ 1558. 2634.

symble, symle, simle, unâ; semper; 'on symbel', quovis tempore Gl. Bv. Gl. AA. Gr. 3, 136; 137. symble 315. '~ tô ealdrum' Ps. 108, 5. S. â. symle 469. 1320. II, 288.

syndon, synt; s. vesan.

syn gen. synne (f.) peccatum, culpa; engl. sin. Gr. 1, 642. I, 342. R. Gr. §. 82. Gl. AA. sg. gen. dat. acc. synne 390. 958. 1038. 1515. 2462. 2644. 2736. II, 724. pl. nom. gen. acc. synna 18. 2406. 2575. ?2635. dat. synnum 1274. 1288. 1919. 1929. 2498. 2675. II, 132.

syndrig, singularis, peculiaris. S. sundor. syndrig (cynn) 1319. 'syndrig folc' Ps. 97, 9.

synful, impius, scelestus, flagitiosus Gr. 2, 560. ~ 3425. II, 52.

synnig = synful Gr. 2, 302. Gl. Bv. ~ 2401. 2525.

synniht (f.) = sinniht, w. m. s. synniht 118.

synscaþa, synsceaþa (m.) latro impius, scelestus. pl. acc. synsceaþan 55.

syx = six, sex; engl. six. ~ 1363.

syxtig = sixtig, w. m. s. Gl. AA. ~ 1181. 1187. 1210.

syðþan = siðþan, seoðþan, w. m. s. Gl. Bv. Gl. AA. syðþan 72. 1476. 1590.

T.

Tâcen, tâcn (n.) signum, nota, argumentum; engl. token. Gr. 1, 643. I, 358. 2, 160. Erl. 155. Gl. Ul. 175. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. acc. tâcen 537. 649. 711. 771. 882. 1040. 2318. 4032. 4235. II, 89.; öfter mit einem gen. 'vuldres tâcen' A. 214. tâcn 2305. 4006. dat. tâcne 2369. 3210. 3964. pl. nom. acc. 'tâcnu, signa' M. gl. 384.

tâcan, docere, monstrare, ostendere; præcipere; wie die Verben des Sagens mit 'vord, vordum' u. dgl. verbunden; ferner mit dem Dat. der Person und dem Acc. der Sache. Gr. 1, 905. I, 359. RW. 331. Gl. Ul. 176. Gl. Bv. Gl. AA. præs. sg. 3. tâceð (ûs se torhta trumlicne hâm) II, 296. 'hvâ tâcð ûs teala, quis ostendit nobis bona' Ps. 4, 7. præt. sg. 3. tâhte. 'svâ him freá tâhte vegas' 2867. 2874. (þe him se stranga tô værfæst metod yordum) ~ 2894. inf. (mô-dum) tâcan (þæt...) 3456.

tân (m.) ramus, virga, virgula; virgultum. Gr. I, 358. 2, 45. 3, 411. Erl. 126. Gl. Bv. 'tân, tviga, vimina, virgulæ' M. gl. 350. sg. nom. acc. tân Ex. 355, 17. 458, 23. A. 1100. pl. nom. tânas II, 483. '~, antes' M. gl. 410. dat. tânum 2354.

teala, bene, recte, apte, feliciter = tela, w. m. s. Gr. I, 351. Erl. 136. teala 1227. II, 559. II, 732. A. 1612.; in den Psalmen sehr häufig, auch öfter im Cod. Exoniensis.

tealde; s. tellan.

teám (m.) soboles, familia, proles; eigentlich 'ductio, Zucht'. Gr. I, 368. 2, 66; 146. sg. gen. teámes 1607. pl. dat. teámum 1530.

teárig, lacrimosus Gr. 2, 302. ~ 2268.; s. hleór. 'teárigum, lacrimosis' M. gl. 344.; von 'teár, engl. tear, lacryma' Gr. 1, 639.

tela 1899. = teala, w. m. s.; hängt mit 'til' zusammen. Gl. Bv. Gr. I, 334; 348; 351. 3, 119. Graff 5, 831; 832. Gl. AA. 'þeáh hî hvilum tela cveþen' Ps. 11, 2.

telge, telga (m.) ramus, planta, virgultum. Gr. 2, 58; 288. 3, 412. sg. nom. beámtelge Ex. 408, 9. pl. nom. telgan 989. acc. 'ealle þâ telgan, þe him ofhlidað, þû æt sæstreámas sealte gebræddest, extendisti palmites eius usque ad mare' Ps. 79, 11. pl. dat. telgum 889. 1465. 4021. 4031. 4073. II, 483.

tellan, narrare, reputare secum, cogitare; numerare, referre, recensere; S. getellan. Gr. 1, 904. 908. Gl. Ul. 176. Gl. Bv. Gl. AA. præs. sg. 1. 'ic telle, computo' M. gl. 428. præt. sg. 1. 'ic tealde, putavi' M.

gl. 420. sg. 3. tealde (þ..) 1438. part. præt. 'is tealde, æstimabatur' M. gl. 424. '~, rata est' M. gl. 437.

têman, **tŷman**, gignere, procreare; engl. teem. S. tŷman. imperat. pl. 2. têmaƀ 196.

tempel, **templ** (n.) templum, delubrum; engl. temple. Gl. AA. sg. nom. acc. tempel 3320. 4228. El. 1010. templ 3578. Vgl. 'templ, diofelgild, idola' M. gl. 369. 'temple, on hâligere hergan, sacello' M. gl. 397. und sonst in den Glossen. 'templicre, dioflicre, fanatica' M. gl. 397. 402., oder satanicâ?

tengan, **tængan**, incurrere, accedere, appropinquare. S. getenge. imperat. sg. 2. teng (recene tô þâm fæstenne) 2521. Junius (im Gloss. Gothicum S. 425.) sagt über das goth. Wort 'fauratanja': „vox proprie videtur denotare præsagium gravis alicuius infortunii propediem incursuri,.. ut affinitatem habeat cum Anglosaxonico 'tængan' vel 'tengan', alacriter procedere, impetuose invadere.' teng recene tô, accede protinus; Cædmon 54, 24. 'hŷ hæfdon gecveþen, þæt hi ealle êmnlice on Latine tengdon', edixerunt, ut omnes pariter in Latinos incurrerent; Orosius 3, 6." fauratani übersetzt das griech. πέρας.

teóche 1682. (für teóhhe?) dux; oder ist es mit dem folgenden „teóhh" zu verbinden? Vgl. tohte.

teódest; s. teón.

teóhh (f. und n.) soboles, progenies, proles, generatio. S. teám. Kemble setzt (im Gl. Bv.) ein fem. 'teóhhe' an. sg. dat. (eallum þâm) teóhhe, generationi omni Ps. 70, 17. pl. gen. (tuddorteóndra) teóhha (gehvilcre) 956.

teón, trahere, ducere, prehendere, ire, proficisci; facere, statuere; creare; sollicitare, accusare; = teóhan Gr. 1, 897. I, 370. Gl. Ul. 177. Gl. Bv. S. geteón; in der Bedeutung von 'zeihen, anklagen' steht 'teón' mit dem Acc. der Person und dem Genitiv der Sache. præs. sg. 3. 'tŷhƀ me untrŷovþa' 578. tihƀ Ex. 345, 13. præt. sg. 1. 3. teáh und teóde. sg. 3. 'teáh hine folmum' Jud. 134, 18. sg. 2. teódest 3725. sg. 3. teóde 3733. 'hvâ æt frumsceafte teóde eorþan' A. 797. pl. 3. (siƀ) tugon Ex. 110, 28. S. tióde. inf. (vit sculon) teón (vit of þisse stove) 1906.

teóna (m.) iniuria, iniustitia; accusatio, calumnia; damnum, noxa. Gr. 1, 645. 2, 18. I, 370. Gl. AA. sg. gen. dat. acc. pl. nom. acc. teónan 771. 882. 889. 1375. 1890. 1896. 2268. II, 498. 'teónan, hospes, calumniæ' M. gl. 417. pl. dat. teónum 578.

teónfull, malignus, seditiosus, noxius Gr. 2, 560. ~ 3773. 'mægþe þveór ȝ teónful, generatio prava et exasperans' Ps. 77, 10. Spelm.

teónhete (m.) odium damnosum. dat. teónhete 3153. (viƀ) teónhete Ps. 147, 2. s. niƀhete.

teóntig, viginti Gr. 1, 763. ~ 1128. 1179. 1735.

teóþa (se), decimus; teóþe (seó, þæt), decima, decimum Gr. I, 371. 2, 257; 345; 947. 3, 658. Gl. AA. 'teóþan sceat', decimam partem 2116.

tese (n.) ?damnum, destructio, interitus; vielleicht ein fem. Die Erklärung Lye's und Thorpe's steht in der Note zu Z. 3773. Mir scheint das Wort gleichdeutig mit 'teosu', das mehreremal vorkommt, über dessen Sinn ich aber nicht zu entscheiden vermag. Ps. 119, 2. heisst es: 'ålÿs mine sâvle from þâre tungan, þe teosu vylle'. Ps. 139, 11: 'se getynga[n] ver[e] on teosu spræce, ne bið se ofer eorþan gereâht âhvær' Ex. 362, 9: 'hi dugupe besvicað ⁊ on teosu tyhtað tilra dæda'; an unserer Stelle endlich: 'alet gehvearf teónfullum on teso þâr tógeseah Babilône brego'.

tîber (n.) victima, hostia; sacrificium, oblatio = tifer, w. m. s. Gr. 1, 643 I, 336. 2, 124. D. M. 33. 36. Diefenb. 11. sg. nom. acc. tiber 135 976. 1497. 1801. 1881. 2884. 3344. dat. tibre 2846.

tîd (f.) tempus; hora Gr. 1, 642. I, 363. 2, 236. 3, 522. D. M. 751. R. Gr §. 84. Gl. Bv. Gl. AA.; hat im acc. 'tid'. sg. nom. tîd 132. 135. 1136. 1222. dat. tide 1278. 2502. 4100. acc. tid 368. 801. 1079. 2385. 3566 pl. gen. tida 2299. 4079. II, 710. Ex. 15, 13. dat. tîdum II, 45. Der Dativ des pl. wird auch adverbial gebraucht (vgl. 'hvîlum' unter 'hvîl'): 'tîdum gerŷmde, interdum dilatavi' El. 1249. Erl. 169 auch in der Bedeutung von 'sæpe, semper' Ps. 115, 8. 121, 7. 137, 2. — Vgl. noch: 'in ûssera tida tîman' Ex. 147, 12.

tîddæg (m.) dies vitæ, vita, ætas Gr. 2, 489. Se mældæg. dat. tîddæge 116

tîdran, tiedran, tŷdran, generare; augeri, crescere; mit dem Dativ verbunden. præs. sg. 3. (væstmum) tŷdreð Ex. 493, 18. pl. 3. 'vudubearvas tânum tŷdraþ' Ex. 191, 6. 'væstme tŷdraþ ealle þâ cvice cederbeámas' Ps. 103, 16. part. præt. 'heóra sceáp vârun svylce tŷdred, oves eorum foetosæ' Ps. 143, 17. imperat. pl. 2. (tŷmaþ ⁊ tiedraþ 1507. Vgl. 'tidrian, pastinare, plantare' M. gl. 354. 'tŷdriende pastinantem' M. gl. 372. Von diesem 'tîdran, tŷdran' ist wohl zu unterscheiden 'tydrian, debilitari, senescere, dilabi'. Ex. 178, 5: 'tydraþ þis bânfæt'. Ex. 103, 5: 'þæt sind þâ getimbru, þe nû tydriaþ' Hierzu gehört das adi. 'tydre, invalidus, debilis, infirmus' Ex. 2 34. 23, 20. 147, 19.

tifer = **tiber**, w. m. s. Diefenb. 11. D. M. 33. Bergm. 424. sg. dat. (on) tifre II, 577.

til, bonus, aptus, utilis Gr. 1, 733. 2, 54; 768. 3, 119; 602. I, 336. Erl 148. Gl. Ul. 176. Bergm. 237. Gl. Bv. S. teala, tela. — til 1600. 163 1804. 'tile ⁊ ifle' II, 612. 'svâ tiles svâ trages, sive boni sive ma aliquid' El. 326.

tilian, parare, aptare, exercere, colere, studere, curare = teolian; wird mit einem Genit. rei verbunden. Gr. 1, 907. I, 336; 348. 2, 54. G Ul. 176. R. Gr. §. 397. Gl. Bv. Gl. AA. præs. pl. 3. 'heó on lâst tiliaþ tô cvemanne gode ⁊ mannum' Ps. 48, 12. præs. coni. pl. 3. 'þæt hi unrihtes âvâ tiligean' Ps. 143, 13. 'hi unrihtes elne tuligeaþ' Ps. 143, 9. præt. sg. 3. (elnes) tilode 969. Gr. I, 348. in (Noe ongan him ætes) tilian 1551. 'nolde he bletsunge bidda

ne tilian' Ps. 108, 17. tiligean (þæt ve tôbrecan môton) Ps. 138, 17. 'æghwylc ville þurh ealne list lifes tiligan' Ex. 83, 6.

tilmôdig, bonus, clemens, strenuus. ~ 1881. 2160. 2811.

timber (n.) materies, lignum, structura, ædificium; engl. timber. Gr. 1, 246; 643. I, 336. 2, 124. 3, 429. Gl. Bv. S. getimbre und heofontimber 146.

timbrian, struere, ædificare Gl. Ul. 177. Gl. Bv. S. getimbran, getimbrian. præt. sg. 3. (se hâlga burh, rêced) timbrede 2834. inf. timbran 1686. timbrian 1053.

tinterg, tintreg (n.) und **tinterg, tintrege** (f.) cruciatus, tormentum Gl. AA. pl. dat. tintergum Ex. 114, 33. acc. 'þæt ge mec nâfre môtan teón in tintergu' Ex. 141, 3. sg. acc. 'tinterge, tartarum, tormentum' M. gl. 345. pl. dat. 'tintregum, tormento' M. gl. 370. — sg. acc. tintregan II, 498. S. trege.

tióde 173. = teóde; s. teón.

tîr, tŷr (? m.) gloria, decus, splendor, κῦδος Gr. I, 364. 2, 602. 4, 749. D. M. 177. 182. 185. 843. 1031. Erl. 155. Gl. Bv. Gl. AA., ein von den ags. Dichtern mit Vorliebe angewandtes Wort ältesten Ursprungs. S. æsctîr. sg. nom. acc. tîr 2102. II, 93. gen. tires 1507. vgl. 'tires brûcan' A. 105. 'cumaŏ of Tharsis tires eâdige' Ps. 71, 10. S. tîreâdig. 'tires vealdend', d. i. Gott Ps. 79, 14. 'tires brytta', Gott Jud. 134, 5. 'tires brytta, vuldres helm' Ex. 29, 14. dat. tîre 58. pl. dat. tîrum (fæst) 3830; Ex. 187, 10. = tîrfæst, w. m. s., und fæst.

tîreâdig, gloriâ felix; felicissimus Gr. 2, 574. Erl. 137. D. M. 177. Gl. Bv. ~ 3113. 3161. A. 2. 1681. El. 104. 604. Ex. 205, 1.

tîrfæst, gloriosus Gl. Bv. firmissimus D. M. 177. Gr. 2, 559. 4, 749. ~ 1040. 2992. Ex. 202, 14. 236, 14. 473, 7. Ps. 95, 9. 100, 6.

tîrmetod (m.) Deus gloriæ, summus Deus; Deus D. M. 177. ~ 2369.

tiþa, tiþe, compos; mit dem Genitiv der Sache verbunden. Gl. Bv. Gl. AA. 'þû scealt þære bêne tiþa veorþan' 2521. S. bên. 'þû þæs tiþa beó' 2354. S. tiþian und getigþian. Das subst. lautet tiŏ (f.) concessio; Gewährung. 'hyre þæs fæder on roderum tiþe gefremede' Jud. 131, 10.

tiþian, getiþian, voti compotem facere aliquem, concedere, præstare, annuere; mit dem Genitiv, oder Accusativ. Gl. Bv. Gl. AA. præs. pl. 2. 'git treóve ⁊ hyldo tiþiaŏ me' 2510.

tô (præp. c. dat.) ad, apud, in, inter, ob; pro, a, ab. Gr. I, 364. Gl. Bv.: es wird zur Bildung des Gerundiums gebraucht; über die mit tô zusammengesetzten Wörter siehe Gr. 2, 722; 862; 902; 903; 907. tô þæs, ad id, adeo; tô þæs þe, doneo; tô þan oder tô þon, ideo; donec. Gl. Bv. Gr. I, 827.; zur Bezeichnung des Dat. allein wird tô nicht verwandt.

tô (adv.) nimis; zu; engl. too. 'tô micel', nimius.

tôâgan, possidere; suum facere. S. âgan. inf. 'bûtan þâm âzum, þe he tôâgan nyle' II, 148.

tôbregdan, tôbrêdan, excutere, dividere, confringere; mit dem Dativ Gl. AA. S. âbregdan. præt. sg. 3. (slæpe) tôbræġd (folces veard) 2659. (metod) tôbræd (monna spræce) 1689. pl. 3. (hæleð slæpe) tôbrêdon Jud. 138, 51. hie tôbrugdon (fira flæschoman) A. 159. (slæpe) tôbrugdon (searu hæbbende) A. 1527. S. bregdan.

tôdrîfan, repellere, dispergere, perdere Gr. 2, 864. Gl. Bv. præs. sg. 3. 'tôdrifeð, disperdet' Ps. 93, 22. præt. sg. 3. (deofulgild) tôdrâf A. 1688. sg. 2. 'þû ûs tôdrife, repulisti nos' Ps. 49, 1. 'þû mine feóndas tôdrife' Ps. 142, 12. imperat. 'þû hi vide tôdrif, disperge illos' Ps. 58, 11. part. præt. (veard se hâta lig) tôdrifen 3871; Ex. 190, 2. (licgað loccas) tôdrifene (fex on foldan) A. 1426. S. drifan, âdrîfan.

tôdvæscan, exstinguere; s. âdvæscan. part. præt. (vearð se hâta lig tôdrifen þ) tôdvæsced 3871. und in der Parallelstelle Ex. 190, 2.

tôfaran, discedere, abire Gr. 2, 864. præt. pl. 3. tôfôran (on feover vegas, on landsôcne) 1691. inf. (geond foldan bearn) tôfaran (on landsôcne) 1658. S. faran.

tôgân, tôgongan, tôgengan, discedere, abire, ire. præt. pl. 3. tôgeagdon (on þone grênan veald) 838. S. gangan, gengan.

tôgegnes, tôgeánes, tôgênes (adv. præp. mit dem dat. und acc.) obviam contra, e contra; alts. tegegnes Gr. 3, 143. Gl. Bv. Gl. AA. tôgegnes II, 694. tôgeánes (heofoncyninge) 238. (him) tôgeánes 1968. (gâstum) ~ 2424. tôgênes II, 289. 'eódon him þâ tôgênes' A. 45. 657. 1011. El. 167. 536. S. geán in geánþingian, âgên und ongeán.

tôgeseón, tôseón, adspicere, intueri Gl. Bv. præt. sg. 3. tôgeseah 3773. 4021. S. geseón, seón.

tôhilde 2055. in pugnam; getrennt zu schreiben. S. nêþan.

tôhladan, ? dilabi, dissolvi. præt. pl. 3. tôhlôdon 1687. S. hladan, gehladan; auf 'tôhlidan, dehiscere, disrumpere' Gr. 2, 864. Gl. Bv. zurückzugehen, verbietet die Form des præteriti.

tohte (f.) expeditio bellica, certamen, proelium Gl. Bv. Gl. AA. Erl. 165 Gr. I, 165. sg. acc. tohtan (sætan) 911., wo man die Note nachlese

tôhveorfan, discedere, abire; dispergere, disiicere. Gr. 2, 864. part. præt. (heápum) tôhvorfene 3820. und in der Parallelstelle Ex. 186, 19.

tômiddes; s. midda. Gl. AA.

tôonlôcian, adspicere, intueri, contemplari. præs. pl. 2. (ge eágum) tôonlôciað (færvundra sum) 3207. S. onlôcian.

tôonsendan, submittere, mittere aliquem ad aliquem. præt. sg. 3. he (me) tôonsende, mihi misit 538.

torht, clarus, lucens, splendidus, illustris. Gr. 1, 733. I, 339. 2, 206; 577. Gl. Bv. Gl. AA. torht u. s. f. 58. 1465. 1782. 1801. 2369. 4028. 4225. II, 559; 577; 596. S. svegltorht.

torhtgod (m.) Deus splendoris s. gloriæ, Deus. dat. torhtgode 2884; wenn man nicht lieber 'torht' zu dem voraufgehenden 'tiber' ziehen will. S. tîrmetod.

torhtmôd, lætus Gr. 2, 664. Gl. AA. ~ 1497. Jud. 131, 10. 134, 5.

torhtryne (m.) fluminis cursus splendentis, limpidi. s. acc. torhtryne 1411.

torn (m.) ira, iracundia Gr. 2, 156. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom acc. torn 58. 976. 1253. 2032. 2416. 2502. 2524. dat. 'nalles for torne teáras feóllon ofer vira gespon' El. 1134. Auch besteht ein adi. 'torn, iratus, offensus' Gl. Bv. 'tornum teóncvidum' Ex. 129, 10. 'torne teóncvide' Ex. 284, 13. torne (adv.) Ex. 247, 3.

torr, tor (m.) turris; scopulus. Gr. 1, 245; 639. I, 338. 3, 430. sg. nom. acc. tor Ps. 60, 2. Ex. 180, 26. torr 1660. dat. torre 1682. pl. nom. acc. torras. 842. '~, collisiones' M. gl. 441. gen. 'torra, scopulorum' M. gl. 412. dat. torrum Ps. 121, 7.

tôscûfan, repellere, detrudere, propellere, dispergere. præs. sg. 3. tôscûfeð Ex. 467, 28. præt. sg. 3. (se þone lig) tôsceáf 3858; Ex. 276, 11. S. scûfan, âscûfan.

tôsomne, in unum; simul Gl. Bv. Gl. AA. 1977. 1983. 3638. 3985. S. some, ætsomne.

tôstarian, rectis oculis intueri. S. starian. præt. sg. 3. (þær) he tôstarude 4234.; oder ist 'tô' mit 'þær' zu verbinden?

tôsvâpan, averrere. S. svâpan. præt. sg. 3. tôsveóp 3860; Ex. 189, 13.

tôsvengan, dispergere, disiicere. præt. sg. 3. tôsvengde Ex. 189, 13. tôsvênde 3860. S. sveng.

tôveard (præp. c. dat.) versus. (þeódum) tôveard 1313. Vgl. 'tôveardes, versus'; engl. towards Gr. 3, 105.

tôveard (adi.) imminens, futurus, venturus. Gl. AA. 'tid væs tôveard' Ex. 109, 4. 'on þære tôveardan tide' 1278. 'drihten rixað on êcnesse, on þisse vorulde ge on þære tôveardan' Ps. 9, 36.

tôveorpan, destruere, diruere, dissipare, discutere, irritum facere. Gl. AA. inf. (vile nû ûre vitu eall) tôveorpan II, 394.

tôverpan II, 85. = tôveorpan.

tôvrecene, exsul, expulsus; dispersus. (siendoñ ve) tôvrecene (geond vîdne grund) 3819. 'hafað se âvyrgda vulf tôstenceð, drihten! þîn eóvde vîde tôvrecene, þæt þû valdend âr blôde gebôhtes' Ex. 16, 24. 'hî tô âteût gevitað, þâr hî tôvrecene vîde hveorfað, ecce! ipsi disperguntur ad manducandum' Ps. 58, 15. 'þîne feónd veorþað tôvrecene vîde ealle, þâ þe unrihtes âror vorhtan, inimici tui dispergentur omnes, qui operantur iniquitatem' Ps. 91, 8. Ausser diesem part. præt. scheint von dem Verbo 'tôvrecan' nichts weiter erhalten zu sein.

tôð (anom. m.) dens Gr. 1, 244; 646. I, 365; 375. 2, 60; 234. 3, 400. Gr. D. Spr. 155. Gl. Ul. 179. Gl. AA. pl. gen. tôþa (geheáv) II, 341.

tredan, calcare; incedere Gr. 1, 255; 897. I, 355; 378. 2, 25; 834. 4, 38. Gl. Bv.; ausser der Construction mit dem einfachen Objectsaccusativ kommt auch die bei den Verben des Gehens, wie 'gevitan, hveorfan', sich findende reflexive vor. præs. sg. 3. (þæt vif þîn heáfod) tredeð (mid fôtum sînum) 909. pl. 3. (þâ þe land)

tredaƀ 203. præt. sg. 1. 3. træd. 'him Beówulf græsmoldan træd' Beów. 3759. Gr. 4, 38. inf. (þû sceałt þinum breóstum) tredan (brâde eorþan) 904. (þeódmearc) ~ 3089.

treddian, ire, gradi, incedere. Gr. 1, 907. Gl. Bv. pl. 3. hie (of þâm grimman grŷre) treddedon 3956. Vgl. 'selfcyning of brŷdbûre tryddode' Beów. 1837.

trega (m.) oder **tregu** (f.), cruciatus, vexatio, tribulatio, tristitia, dolor, damnum. Gr. 1, 255; 645. 2, 53. 3, 487. S. helltrega, tintreg. sg. acc. tregan 2268. pl. gen. tregena 985.

treó, treów (n.) arbor; lignum, materies; engl. tree. Gr. 1, 249; 255; 644. 2, 232. I, 370. 2, 478; 484. 3, 368. Gl. Bv. sg. dat. (on þâm hâlgan) treó II, 418. acc. 'ic þæt hâlige treó lustum cŷþe' El. 700. treów. sg. nom. acc. treów 640. 4028. 4073. II, 483. gen. treówes 889. 1453. 1465. Gr. 1, 250.

treów (f.) fides, foedus, pactum Gr. 2, 478. Gl. Bv. sg. nom. treów 2112. acc. treówe 538. 711. 2041. 2510. treóva 649. 1530. 1586. 2032. 2361. 2368. 2811. 3295. pl. dat. treówum 3078. 3830. S. treówian, trûwian.

treówian, fidere, confidere; fidem dare. Gr. 1, 907. Gl. Bv. Gl. AA. præs. sg. 1. ic (eów) treówige (sôƀ geleáfan) 2318.

treówræden (m.) foedus, pactum Gr. 2, 478; 514. sg. acc. treówræddene 2299. Vgl. heardræd.

trum, firmus, validus; solidus Gr. 1, 255; 733. I, 340. 2, 620; 622. Gl. Bv. Gl. AA.; wird mit einem Genitiv oder Dativ verbunden. ~ 3482. II, 527. 1477.

trumlîc, firmus; = trum. ~ II, 296.

trûwian = **treówian**. trûwian 645. Gr. 1, 249. Gl. Bv. Gl. AA. S. treówian, getrûwian.

trymian, firmare, roborare, parare; exhortari; s. getrymian. Gr. I, 342. Erl. 137. Gl. Bv. Gl. AA. præs. sg. 3. (seþe þin môd) trymeƀ 2803. præt. sg. 3. trymede (getimbro) 276. (heáhcyning) trymede (tilmôdigne) 2160. (se his hyge) trymede 4051. 'hâlig cempa eorlas trymede' A. 463. 'hine god trymede mærþum] mihtum' El. 14. pl. 3. (gâras) trymedon 3087.

tû, duo. Gr. I, 365. 'bearn freólicu tû' 1702. 'drâf of vîcum dreórigmôd tû' 2798. 'þê sint tú gearu, svâ lif, svâ deáƀ, svâ þe leófre biƀ tô geceósanne' El. 604. 'sindon tû on þâm sigorcyan on svegle, þe man Seraphin be naman hâteƀ' El. 753. 'tû beóƀ gemæccan' Ex. 334. 29. 'hæfde tû fiþru' Ex. 418, 18. S. twâ.

tû = **þû**, tu; im späteren Angels., gewöhnlich nach einem d oder t Gl. AA. 'nú eart tû' II, 57. 'vit tû' Ex. 480, 21.; aber auch sonst: 'hafis tû' II, 64.

tuddor, tudor (m.) propago, progenies, proles, soboles; gewöhnlich mit einem bestimmenden Genitiv verbunden: 'eorþan, bearna' u. s. f. Gr. 1, 254. I, 341. sg. nom. acc. tuddor 914. 985. 1397. 1607. tudor II. 660. gen. tudres 1308. 1435. dat. tudre 196. 1300. 1530. 1782. 2334.

2795. pl. gen. tudra 1331. Vgl. 'tudder, propago' M. gl. 434. 'on tudderfullum, fecundis' M. gl. 394. S. tidran.

tuddorspêd (f.) felicitas prolis; vis, facultas procreandi Gr. 2, 525. S. freoþospêd, vuldorspêd. sg. acc. tuddorspêd (onleác) 2746.

tuddorteónde, fertilis, foecundus. 956. 3301.

tungel, tungol, tungl (n.) sidus, astrum Gr. 1, 643. I, 340. 2, 61; 100. 3, 392. D. M. 663. 675. Gl. Ul. 179. Gl. AA. sg. acc. tungel (collectiv) 2184. pl. nom. tunglu 3887. pl. dat. tunglum 953. S. heofontungol.

twâ, twegen, duo Gr. 1, 761; 806. I, 358. Gl. Ul. 180. twâ — Gr. 2, 956. twâ neutr. und fem.; masc. twegen. S. bâ, begen. Gl. AA. R. Gr. §. 171. nom. acc. masc. twegen (âras) 2417. ~ (men) 2861. nom. acc. fem. und neutr. twâ 194. (von Mann und Frau!). 447. 'sinhîvan twâ' 786. '~ frumbearn' 965. 'brŷda ~' 1071. 1222. 1333. 1735. ~ (beámas) 457. 'twâ dôhtor mine' 2458. '~ þeóda' 2609. 2049. II, 412. gen. comm. twega 1829. 2876. Ex. 429, 20. Ps. 44, 7. und twegra Gr. 1, 761. dat. twâm A. 589. 'inc bâm twâm' 559.; daneben 'twæm.' 1806. 'mid his eaforum twæm' A. 779. Eine eigenthümliche Accusativform ist 'twih'; vgl. betveóh, betvuh. 'þæs sie ælmihtig drihten dêma mid unc twih' 2247. S. die Note daselbst, und Gr. 1, 261. Eine Glosse bei Mone S. 401. lautet: 'twige þûsend, mille'; was ist dieses twige?

twelftig, viginti; in hundtwelftig 1258. S. Vernon S. 34.

tweón, duo. Bekannt ist die öfter wiederkehrende Verbindung: 'be sæm tweónum', inter duo maria; a mari usque ad mare: 3371. 3491. Beów. 2595. Ex. 183, 27. Ps. 71, 8. Ueber 'be verum tweónum', A. 558., s. man Grimm's Erläuterungen S. 111. Vgl. auch betweónan 1896.

tweóþincan, ambigere, dubitare, in dubio esse; unpersönlich gebraucht: 'him þweóþuhte, þæt..' 276., von tweó, dubium. tweónian wird ebenfalls bisweilen unpersönlich gebraucht und mit dem Genitiv verbunden Gl. Apoll. Tyr.

twîg (n.) ramus, palmes. Gr. 1, 255; 643. sg. nom. acc. twîg 1468. 3074. dat. twige 985. pl. dat. twigum 4021. 4031.

twih; s. twâ.

tŷhð; s. teón.

tŷman, concumbere, gignere, procreare; augeri. S. teám. præt. pl. 3. (þeóda) tŷmdon 1237. imperat. pl. tŷmaþ 1507.

tŷn; decem Gr. 1, 762. I, 371. Gl. AA. acc. tŷne 248. 1160.

tŷnan, teónan, vexare, irritare; calumniari. præt. pl. 3. (hie dryhten) tŷndon 2537.

U.

Ufan (adv.) supra; desuper, ex alto Gr. I, 341. 3, 626. Dfnb. 99. Gl. Bv. Gl. AA. ufan 510. 1345. 2902. II, 69. 'ufan of roderum' 2905. 4026. '~ tô grunde' II, 704. 'ufan ȝ ûtan' II, 344.

ufon = **ufan** 3484. Ex. 188, 28. 418, 17. 427, 8.

uhte (f.) diluculum, tempus matutinum, mane. Gr. 2, 189; 206; 421. 3, 155. D. M. 709. Diefenb. 427. 107. Graff 1, 138. Gl. Ul. 140. 'uhta (m.) crepusculum' Gl. Bv.; gewöhnlich 'on uhtan' 314. II, 407; 466. Ex. 443, 24. 'on uhtan mid ǣrdæge' A. 1388; nochmals El. 105. pl. gen. 'uhtna gehvylce', quovis mane Ex. 287, 3. 'mec uhtna gehvâm ŷð śió brûne lagufæðme beleólc' Ex. 471, 24.

uhttîd (f.) tempus matutinum, mane Gr. 2, 529. 'ou uhttîd' 3145.

unârlîc, inhonestus, indecorus, indecens. 'unârlîc spel' 1088. unârlîce (adv.) inhoneste, indecenter 1514. 2244. Das dazu gehörige Substantiv ist 'unâr' Gl. AA. 'ne sceal æt me ǣnige unâre âhvǣr findan, þe þê Israela god sêcað' Ps. 68, 7. S. âr, ârlîce.

unbliþe, moestus, tristis, morosus. Gr. 2, 779. Gl. Bv. ~ 2253. (adv.) 3645. 3652.

unc, nobis duobus, nos duo; Dual dat. acc. zu ic, w. m. s. Gr. I, 340. R. Gr. §. 137. Dfnb. 106. Gl. Ul. 138. Gl. Bv. Gl. AA. unc 737. 794. 797. 798. 809. 811. 1896. S. inc.

unceápunga, gratis, gratuito; sonst orceápunga (vgl. 'orceápes, tôgifes, gratis' M. gl. 393. Gr. 3, 92; 161.) Gr. 2, 358. unceápunga 4263.

uncer, (dual. gen. von ic, w. m. s.) nostri und uncer gen. uncres, uncre (poss. adi.) noster. uncer (dual.): 'uncer sylfra sîð' 789. '~ tvêga' 1829. 'begra uncer' 1908. Dagegen possessiv: 'ealle uncere hearmas' 756. S. incer.

unclǣne, impurus, immundus; engl. unclean. Gr. 2, 779. Gl. AA. 'fram unclǣnum gâstum' El. 302. unclǣne II, 611. Vgl. 'unclǣnnys, immunditia' M. gl. 419. 'unclǣnnysse, obscoenitatis' M. gl. 417. '~, spurcitiâ' M. gl. 359. 'unclǣnnessa, squalores' M. gl. 422.

uncûð, incognitus, ignotus, rarus, peregrinus, alienus Gr. 2, 779. Gl. Bv. Gl. AA. ~ 1841. 2692. 2728. 2987. 3242. 'hie uncûþra ǣngum ne villað feores geunnan' A. 178. 'þâ gyfa synt behelede ⁊ uncûþe manegum ôþrum' Ps. 50, 7. 'he his folc lǣdde þurh væstenas vegas uncûþe' Ps. 77, 52. S. cûð.

undær II, 31. = under. S. nes, næs.

under (præp. mit dem Dat. und Acc.) sub, subter, inter. Gr. I, 340. 2. 908. Graff 1, 380. Gl. Ul. 141. Gl. Bv. Gl. AA.

underbæc, a tergo, retrorsum Gl. AA. 'Lothes vîf underbæc geseah' 2556. 'þû gehvyrfdest mîne fŷnd underbæc' Ps. 9, 3. 'sŷn hŷ gehvyrfde underbæc, avertantur retrorsum' Ps. 39, 17. 'þû forvurpe min vord symle underbæc fram þe' Ps. 49, 18. 'underbæc cyrde' Ex. 405, 2. S. bæc.

underne, manifestus, apertus II, 1. für 'undearne, undyrne' Gr. 2, 779. Vgl. undearninga El. 406. undearnunga El. 619. S. dearnenga, dyrne.

unfægere, **unfægre** (adv.) deforme; iniuste, improbe; dure, aspere, non leniter 1268. 2057. S. fægere, fægre.

unfæle, improbus, ingratus, infidus, impius Gr. 2, 779. ~ 720. S. fæle.

unfeor, haud procul, prope; mit dem Dativ verbunden: 'Damasco unfeor' 2077. ~ (þanon) 2921. S. feor.

unforcûðlîce, sincere, honeste, aperte, non dissimulanter. ~ 1709. Oefter kommt 'unforcûð' vor Gl. AA. A. 475. Ex. 315, 14. 479, 22. Ps. 117, 4. S. fracoð.

unforht, intrepidus, impavidus, interritus; fortis, audax. S. forht. unforht u. s. f. 3109. 3257. 3264. Ex. 251, 18. 'ânræd] unforht' Ex. 278, 21; auch adverbial: 'unforht oncvæð' Ex. 255, 5. S. forht.

unfreme, imperfectus, inutilis, malus, pravus. 890. S. freme, from. Vgl. 'unfremful, imperfectum' M. gl. 437.

unfreóndlîce, inhumane, inimice 2683. S. freóndlice.

unfricgende, 'non rogatus, rogatione non elicitus' Lye. 2643. S. fricgan.

ungeara, ex improviso, subito Gl. Bv. ~ II, 396.

ungelîc, dissimilis, dispar; mit dem Dativ. M. gl. öfter. S. gelic. ungelîc (þâm ôþrum) 355. 609. 1679. 3630. II, 151.

ungemet, ungemete (adv.) immodice, immense Gr. 2, 553. Gl. Bv. S. gemet. ~ 312. Ps. 56, 5. und sonst. 'ic â þîne ungemete georne ón môdsefan minum healde' Ps. 118, 70. = ungemæt, unmæt. S. mæte.

ungesceád, ? incredibiliter, inenarrabiliter 3761., wo man die Note beachte.

ungeþeód, inconiunctus, solutus, separatus. 1692. 'geþeód' findet sich öfter in M. gl.

ungîfre, 2464. scheint mit gifre (s. d.) nicht zusammenzuhangen, und wird in 'unsifre, impurus' zu ändern sein. Lye nimmt ein adi. 'ungife' an.

ungrêne, non viridis, gramine non vestitus Gr. 2, 779. ~ 117.

ungrundes 3438. in der Formel 'ealles ungrundes' ist ein adverbialer Ausdruck wie 'ûres ungevealdes, nobis invitis' Gr. 3, 132.; die Bedeutung indessen wage ich nicht zu muthmassen. Thorpe übersetzt selbst unsicher: 'of all the boundless host', nach Lye.

unhleóv, ? indefensus. S. hleóv. 3423.

unhold, infestus, inimicus, infidus; mit dem Dativ der Person. Gr. 2, 780. 'vearð rîces þeóden unhold þeódne' 3551.; auch der Unhold. 'he me âlŷsde of lâþum grîne, huntum unholdum, liberavit me de laqueo venantium' Ps. 90, 3. 'unholde fŷnd' Ps. 108, 11. 'fæder on roderum his âras hider onsendeð, þâ ûs gescildað viþ sceðþendra êglum earhfarum, þi læs unholdan vunde gevyrcen' Ex. 47, 29. S. hold.

unhyldo (f.) alienus animus, odium. nom. unhyldo 726. S. hyldo.

unhŷre, immitis, ferus, dirus, trux Gr. 1, 735. 2, 780. Haupt 5, 226. ~ 2281. Vgl. heóro.

unleóf, non dilectus, odiosus, hostilis Gl. Bv.; mit dem Dativ der Person: gode unleóf 1263; 2446. S. leóf.

unlîþe, immitis, iniucundus, acerbus. 'âdl unlîþe' 934.

unlytel, non parvus, multus, magnus, longus Gl. Bv. Gr. Andr. und El. XLII. unlytel 1608. 2399. 2544. 4069.

unmæte, immodicus, ingens, infinitus Gr. 2, 780. ~ 2286. 'side herigeas. folc unmæte' A. 653. 'veorod unmæte' A. 1682. S. mæte.

unnan, favere; dare, concedere, largiri Gr. I, 340. Graff 1, 271. Dieb. 52. R. Gr. p. 79. Gl. Bv. Gl. AA.; = geunnan. Das Personenobject steht im dat., das Sachobject im gen. præs. sg. 3. (me freoþodrihten) an 1834. (him) an (vuldres god) 2909. Gr. I, 327. coni. sg. 1. 'gif ic minum eágum unne slæpes, si dedero somnum oculis meis' Ps. 131, 4. sg. 3. 'ic gesêce, þæt me unne árfæst god' Ex. 454, 13. pl. 3. 'ondræden him, þâ þe me yfeles unnon' Ps. 39, 17. prät. ûþe, favi, favit Gr. 1, 244. I, 365. sg. 1. 'ic þe veán ûþe' 2666. sg. 3. 'svâ hyre God ûþe, svegles ealdor' Jud. 135, 3. 'ac him se ûþe God lengran lifes' Jud. 136, 57. inf. (hvæs him beorht cyning) unnan (volde) A. 146. 'lifes veard unnan volde, þæt he [Gûðlâc] blædes hêr brûcan môste' Ex. 158, 2. 'ic feores þê unnan ville' Ex. 254, 4.

unnyt, inutilis, sterilis Gl. Bv. Gl. AA. (idel ȝ) unnyt 106. 'smégað unnytt, meditati sunt inania' Ps. 2, 1. 'ne sæt ic nâ on þære samnunge idelra manna ȝ unnytra' Ps. 25, 4.

unræd (m.) malum consilium, imprudentia, seditio, conspiratio Gr. 2, 777. Gl. Bv. sg. nom. acc. unræd 30. 1931. 3704. gen. unrædes 1676. dat. unræde 698. S. ræd, rædan.

unræden 979. = unræd.

unreordian, sermocinari, allòqui, adpellare. præt. pl. 3. (firenfulle fâcnum vordum heóra aldorþegn) unreordadon II, 66. S. 'reordian' und die Note l. c.

unriht (n.) iniustitia, nefas, pravitas, vitium, malum; zunächst auch adi. Gr. 2, 780. Gl. Bv. Gl. AA. S. riht. sg. nom. acc. þæt unriht 556. 3541. dat. unrihte 1287. pl. dat. (in) unrihtum 4202.

unrihtdôm 3701. = unriht; wenn anders die Lesart richtig ist; vielleicht 'efndon unriht, dydon svâ heóra aldor dyde'.

unrîm (m.) innumera multitudo; multitudo permagna. Gr. 2, 777. Gl. Bv. sg. nom. acc. unrim 334. 773. 3588. S. rim.

unrîm (adi.) innumerus, infinîtus, permagnus. 'folc unrim' 2608. 3842.

unsælig, infelix; auch 'ungesælig' Ex. 75, 4.; Gl. AA. (æppel) unsælga 633. 'hæleð unsælige nó þær gelŷfdon in hira liffruman, þæt he god være' A. 561.

unscomlîce (adv.) impudice 2453.

unscynde, invituperabilis, honorificus. 'unscyndne blæd eorþan rices' 4280. (dôm) ~ El. 366. (gife) unscynde El. 1201; 1247. Erl. 166.

unsib, **unsibbe** (f.) inimicitia, seditio. sg. acc. unsibbe II, 273. S. sibb und onstyrian.

unspêdig, inops, pauper, sterilis. Comparativ: unspêdigra 959.

unsvîciende, perpetuus, assiduus. 3353.

untreóv (f.) perfidia. sg. acc. (þurh) untreóva, perfide 770. S. treóv.

untryovð (f.) perfidia, fraus. sg. gen. untryovþa 578.

unvâclîc, robustus, fortis, strénuus; adv. unvâclîce Gl. Bv. Gl. AA. ~ 4191. 'ic beó gearo sôna unvâclîce villan þines' Ex. 245, 25.

unveaxen, nondum adultus, impubes Gl. Bv. Gl. AA. Gr. Andr. und El. XLII. (bearn) unveaxen 2865. (eafora) ~ 3341. A. 1627. 'þus me fæder min unveaxenne vordum lærde' El. 529.

unvemme, **unvæmme**, immaculatus, intemeratus Gr. 1, 735. 2, 780. Gl. AA. unvemme 2458. Ex. 197, 7. 200, 25. Ps. 17, 23. unvæmme Ps. 17, 31.

unvered; indefensus, non tectus; mit dem Dativ: 'unvered vâde' 809. S. vâde, vâdo.

unvundod, invulneratus 183.

unvurðlîce, indigne 438.

up, **upp** (adv.) sursum, in altum; ex alto; häufig mit Präpositonen oder Adverbien der Richtung verbunden: up tô, up þanon, up heonon, up on, up ofer u. s. f. Gr. I, 341. 2, 785; 902. Dfnb. 98. Gl. Ul. 97. RW. 22. Gl. AA.

upâhebban, **uppâhebban**, excitare, erigere, tollere, extollere, elevare Gr. 2, 932. Gl. Bv. Gl. AA. S. âhebban, hebban. præt.-sg. 3. (bord) upâhôf 3182. ~ 1414. inf. upâhebban (vinn viŏ..) 259. part. præt. (vôp væs) upâhafen 3129.; in den Psalmen häufig uppâhafen u. s. f.

upârǽman, surgere. præt. sg. 3. upârǽmde (se eorl) 3340. S. ârǽman.

upârǽran, suscitare, excitare. S. ârǽran, rǽran. præt. sg. 3. (torr) upârærde (tô rodortunglum) 1661. ~ (reáde streámas in randgebeorh) 3224. 'hvæt is vuldor þin, þe þû oferhygdum uppârærdest?' A. 1319. 'Drihten me uppârærde', suscitavit Ps. 3, 4.

upâstîgan, adscendere, se efferre. Gr. 2, 932. Gl. Bv. præs. sg. 3. upâstigeŏ 4012. præt. sg. 3. upâstâg II, 729. S. âstîgan, stîgan.

upâteón, sursum trahere; efferri. præt. sg. 3. (gârsecg) upâteáh 3419. ~ Ex. 479, 4. S. âteón, teón.

upbecuman, sursum venire, adscendere, evadere. præt. sg. 3. upbecom II, 246; 513. S. becuman, cuman.

upcyme (m.) ortus, origo Gr. 2, 786. ~ 3903. S. cyme.

upfaran, adscendere. inf. upfaran II, 408; 444. S. faran, upfæran.

upfæran, oriri, exsurgere, assurgere. præs. sg. 3. upfæreŏ 804. 3211. S. færan.

uppforlætan, **upforlætan**, sursum vehere s. ducere, deducere, emittere, liberare; dividere, distribure Gl. AA. præs. coni. pl. 2. 'ic eóv hâlsie, þæt ge me of þissum upforlæten heánne fram hungres geniŏlan' El. 699. præt. sg. 3. (sunne eft forŏ tô morgen metod) upforlæt 2432. (hine hâlig god) uppforlêt 1400. coni. sg. 3. 'hió bebeád hraþe, þæt hine man of nearve ⁊ of nýdcleofan fram þâm engan hofe upforlête' El. 711.

upgesvercan, superne caligare, obscurari. præt. sg. 3. 'lyft upgesvearc' 3390. Vgl. in einer ähnlichen Schilderung: 'vedercandel svearc, vindas veóxon, vâgas grundon' A. 372. Es wäre verständiger gewesen 'up' von 'gesvercan' zu trennen. 'hreþer innan svearc' Ex.

165, 8. 'gesvearc þâ svîðferð sveor æfter vorde' Ex. 247, 13. S. gesveorc.

upgevîtan, adscendere. præt. sg. 3. (storm) upgevât (tô heofonum) 3385. ~ (lig ofer leófum) 3766. S. gevitan.

upheofon (m.) coelum superum, coelum altum Gr. 2, 786. D. M. 662. Gl. AA. ~ II, 95; 168. 'sceoldon hie þâm folce gecŷþan, hvâ æt frumsceafte teóde eorþan eallgrêne ⁊ upheofon' A. 798.

uplang, erectus Gr. 2, 786. Gl. By. ~ 3232.

uplîc, supernus, altus Gr. 2, 786. Gl. AA. 'gevât him þâ se hâlga helm ælvihta tô þâm uplîcan êþelrice' A. 119. 'uplicne hâm' II, 364. M. gl. 376.

uplôcian, suspicere, intueri, sursum adspicere. præt. sg. 3. uplôcade 4140. inf. (mid eágum) uplôcian II, 171.

upne II, 200; lies uppe.

uppe = up, upp. uppe 3713. II, 267; 392; 398.

uprador, uprodor (m.) coelum superius = upheofon. Gr. 2, 786. D. M. 662. sg. nom. acc. uprador El. 730. uprodor 99. 2933. 2955. 3005. 3358. 8473. Ex. 69, 32. 148, 34. 312, 6. S. rodor.

uprîdan, adscendere, eminere Gr. 2, 908. præt. sg. 3. (fana) upråd 3177.

upstîgan, adscendere Gl. AA. præt. pl. 3. (sâs) upstigon (ofer stæðveallas) 1370.

ûre; s. ic.

urnon; s. irnan.

ûs, nobis, nos Gr. I, 365. Gl. Bv.; s. ic.

ûser, noster Gr. 1, 783. R. Gr. §. 141. 142. Dfnb. 106. 107. Gl. Bv. sg. dat. ûssum (fæder ⁊ mêder) 1569. ûssum (folce) 2123.

ûsic, pl. acc. zu ic, nos; s. ic. Dfnb. 106. Gl. Bv. ûsic 2670. 2673. 2716.

ût, ex, extra, foras Gr. 2, 902; 908. I, 365. Graff 1, 532. RW. 24. Gl. Bv. Gl. AA. 'of enge ût âhta lâdan' 1430.

utâfaran, egredi Gr. 2, 932. præt. pl. 3. (hie of Egyptum) ûtâfôron 3524.

ûtan, ûton, extra, foris, extrinsecus; peregre Gr. 3, 207. Graff 1, 539. Gl. Bv. ûtan 224. 353. 458. 674. 1317. 3771. S. 'innan' und 'ymbûtan'. ûton 229. II, 5.

utan, uton, utun = vuton, age, agedum, agite. Dieser dunkle Ausdruck tritt vor Infinitive, um die 1. Person pl. des imperat. zu bezeichnen; engl. 'let us!' Gr. 4, 89; 90. R. Gr. §. 415. Gl. AA. Dfnb. 218. uton ôðvendan hit! 401. uton gân! 836. uton âcerran! II, 215. uton cŷþan þæt! II, 300. uton lâ geþencan! II, 645. utan oferhycgan! II, 253.

ûte = ût Gl. AA. ûte (veorþan) 368. ~ (cuman) 313. ~ (vêron) Jud. 139, 59.

ûtgân, exire, egredi Gr. 2, 908. Gl. AA. præt. sg. 3. he ûteóde II, 521. 'þâ ûteóde Israheles cynn ⁊ of Aegyptum ealle fôran Jacobes hûs' Ps. 113, 1. S. gân.

ûþe; s. unnan.

V.

Vâ (interi.) væ! eheu! 'vâ lâ! o, si'; und substant. neutr. 'vâ, engl. woe, dolor, malum'. 630. II, 344. Gr. I, 358. Gl. Bv. Dfnb. 162. Gl. AA. 'vâ lâ!' utinam 367. S. vâvâ.

vâc, mollis, infirmus, imbecillus, tener Gr. 1, 733. I, 358. 2, 16; 577. Graff 1, 700; 701. Gl. Ul. 180. Dfnb. 127. Gl. Bv. vâc 645. 3162. 'on gevitte tô vâc' A. 212. 'ne sceal no tô hâtheort, ne tô vâc viga' Ex. 290, 18. comparativ: vâcra 587.

vacan, væcan, væcnan, expergisci, suscitari; gigni, nasci. S. onvacan, onvecnian. Gl. Bv. Gl. AA. præt. sg. 3. (of Cames cneórisse) vôc (vermægþa fela) 1631. 1640. 'Abrahame vôc bearn of brŷde' 2757. coni. sg. 3. (âr him sunu) vôce 1153. pl. 3. vôcan 1057. 1060. 1228. vôcon 2178.

vadan, ire, proficisci, transire; engl. to wade. Gr. 1, 896. RW. 299. Dfnb. 247. Gl. Bv. Gl. AA. S. gevadan. præt. sg. 3. vôd 3240. inf. (on sæ) vadan 827. ~ (ofer vealdas) 2880. ~ (vræclâstas) II, 122; Ex. 286, 23; vgl. lâst und lecgan. 'þâ com þæleþa þreát tô þære dimman ding vadan' A. 1272.

væccan, vigilare Gl. Bv. Gl. AA. Dfnb. 429. part. præs. 'væccende', vigil 3142. 'hêt mec væccende wunian longe' Ex. 422, 18. 'þæt ge væccende viþ hettendra hildevoman vearde healden' Ex. 282, 13. 'vîggend sæton, veras væccende vearde heoldon' Jud. 135, 40. 'ne mæg væccende veard gehealdan' Ps 126, 2.

væcnan, suscitare, gignere, procreare. part. præt. 'of idese biþ eafora væcned' 2386.

vâd (f.) vestis, vestimentum; Gr. I, 360. 2, 536; 738. 3, 446. Gl. Bv. Gl. AA. sg. gen. vâde 3621. dat. vâde 809. (statt vâdo). pl. gen. vâda 864. 4151. dat. vâdum 938. acc. vâda 843.

væfre, vagus Gl. Bv. 'vylm þæs væfran liges' 3759. 'vælgæst væfre', ein wanker Walgeist Ettmüll. Beóv. 2661. Kemble. 'him wæs geómor sefa, væfre ƿ vælfûs, sein Geist war düster, wa'nk und walbereit' Ettm. Beóv. 4835. Kemble.

væg; s. vegan.

vâg (m.) fluctus Gr. 1, 693. I, 360. 3, 383. Andr. und El. XXXIV. Graff 1, 662. Gl. Bv. sg. dat. vâge 1374. 3386. acc. vâg 1457. 3423. 3841. '~, limpham, aquam' M. gl. 341. pl. nom. acc. vâgas 3412. Ex. 350, 9.

vâgbord (n.) navis Gr. 2, 481. sg. acc. vâgbord 1335. S. bord, earcebord.

vâgfær (n.) navigatio, iter per fluctus Gr. 2, 481. sg. dat. (on) vâgfære A. 923. pl. nom. vâgfaru 3227. S. fær.

vâgliþend, navigans, navigator. Gr. 2, 589. 'hæleð vâgliþende' 1427. vâgliþendum 1390. S. liþan.

vâgstreám (m.) aquæ fluctus, fluentum Gr. 2, 421; 442; 481. vâgstreám Gr. 2, 528. sg. acc. (vôd on) vâgstreám 3240. S. eástreám, merestreám, sæstreám.

vægþel, vægþelu (f.) navis, arca Noæ Gr. 2, 481; 532. Andr. und El. XXXIV. Gl. Bv. sg. dat. (on) vægþele 1441. 1491. 'hie þá gebrohton æt brimes næsse on vægþele vigan' A. 1711. acc. vægþel 1353.

vægþreá (f.) periculum maris, horror maris Gr. 2, 482. sg. acc. (on) vægþreá 1485. S. þreá.

vægþreát (m.) fluctuum cumulus, diluvium Gr. 2, 482. sg. dat. vægþreáte 1347.

væl (?n.) stràges, cædes, mors, funus; 'Niederlage der Leichen auf den Schlachtfelde' D. M. 389. Gr. I, 330. 2, 479. Graff 1, 704; 807. RW. 53. Gl. Bv. Gl. AA. M. gl. 339. 349. sg. nom. acc. væl 2033. 2154. 3409. Man vergleiche 'Walstatt', vælstov; vælcyrig, gorgonen D. M. l. c., Valkyrie; ecgval.

vælbedd (n.) stragis lectus, sepulchrum Gr. 2, 479; 484. Gl. Bv. sg. acc. vælbedd 1008. 'ic him hrædlice heardum clammum on vælbedde vrîþan þohte' Beóv. 1921. S. bed.

vælben (f.) vulnus mortiferum, vulnus letale Gr. 2, 479; 485. pl. nom. vælbenna 3420; dagegen Bosw.: corpses.

vælceásig, vælceáseg, stragem eligens; corvus D. M. (I) 558. Andr. und El. XXVI. 'vonn vælceásega' 3093.

vældreór (m.) sanguis; s. dreór. Gr. 2, 479. dat. vældreóre 1013. acc. vældreór 1094.

vælfyll (m.) cædes, strages Gr. 2, 479. gen. vælfylles 2557. acc. vælfyll 1522.

vælgâr (m.) telum mortiferum Gr. 2, 479; 494. S. gâr. pl. gen. (vælgâra) vrixl 1985.

vælgrim, cædis avidus, crudelis, fatâlis. Gr. 2, 561. D. M. 378. ~ 993. 1379. 1810. 2572. 'þe sind heardlicu vundrum vælgrim vitu geteóhhad' Ex. 258, 12. S. grim.

vælgrŷre (m.) horror mortis Gr. 2, 479. dat. vælgrŷre 3066. S. grŷre.

vælhere (m.) exercitus fatalis, mortem afferens Gr. 2, 479. pl. nom. vælherigas 1978. S. here.

vælhlence 3105. würde, nach Grimm's Erl. S. 139. zu El. 24., 'catena stragis' bedeuten. Es steht indessen dieser Annahme manches Bedenken entgegen, zumal 'hlence' (s. d. W.) fortis, acer bedeutet. Ich schlage vor, zu lesen: 'væl hlencan sceôc, mors prostravit fortes', was einen angemessenen Sinn bietet.

vælhreóv, crudelis, sanguinarius, atrox Gl. AA. 'vælhreóv verod' 3571. 'vælhreóvra vig' El. 112. 'vælhreóvre mihte, tyrannici potentatus M. gl. 363. 'vælhreóvra, carnificum' M. gl. 398.

vællregn (m.) pluvia fatalis, mortem afferens Gr. 2, 517. ~ 1345.

vælm II, 30. = velm, vylm, calor, ardor, flamma; impetus, ira Graff 1, 799. 'von fŷres vælm' Ex. 60, 7. 'vælme forbærned' Ex. 62, 26. 'in fŷrbaþe vælmum bivrecene' Ex. 52, 11. 'cyning sôna âràs, engla eádgifa, ŷþum stilde væteres vælmum' A. 452.

vælmist (m.) cladis caligo; tenebræ ferales Gr. 2, 479. nom. vælmist âstâh 3379. 'feores orvêna bideð vyrde, bevregen vælmiste' Ex. 329, 30.

vælnet (n.) rete fatale. 3131.

vælniþ (m.) odium fatale, crudelitas Gr. 2, 479; 513. Gl. Bv. sg. acc. vælniþ 3564.

vælrest (f.) stragis lectus, sepulcrum Gr. 2, 479; 514. Erl. 154. Gl. Bv. Gl. AA. 'vunian vælreste' Ex. 164, 3; 184, 10. 'vunode vælreste' El. 723. ~ 1637. S. rest.

vælsleaht, vælsliht (n.) cædes, pugna interneciva; pugna. Gr. 2, 479; 523. gen. vælslihtes 3257. pl. gen. (earfeþa gemyndig, vráþra) vælsleahta Ex. 286, 27. 291, 32.

vælstov (f.) locus pugnæ s. cædis; locus mortuorum Gr. 2, 479. Gl. Bv. Gl. AA. dat. (veold) vælstove 2000. ~ (fyrr) 2587. 'veoldon vælstove, vicerunt' Beóv. 4097.

vælstreám (m.) fluctus fatalis Gr. 2, 479; 528. pl. nom. (vonne) vælstreámas 1296. S. streám.

vælsveng (m.) plaga extrema, ictus letalis. dat. (æfter) vælsvenge 984.

væpen (n.) telum; arma; engl. weapon. Gr. 1, 643. 2, 160. 3, 440. I, 360. Gl. Ul. 190. Gl. Bv. Gl. AA. sg. gen. væpnes 1824. pl. gen. væpna 2000. 2035. 2949. dat. væpnum 1522. 2105. A. 1070. acc. 'he áfierð fram ûs ælc gefeoht ⁊ forbrycð úra feónda bôgan, ⁊ eall heóra væpn gebryt, ⁊ heóra scyldas forbærnð' Ps. 45, 8.

væpenþræc (f.) armorum vis; proelium, dimicatio Lye. dat. væpenþræce 2284.

væpned, armatus; masculus Gr. 2, 692. Gl. AA. 'vif ⁊ væpned' 195; nochmals verbunden 2739. Man sagte 'væpned bearn, væpned cild' u. s. f. Bosw. s. v. und die folgenden Wörter.

væpnedcyn (n.) genus masculum; mas Gr. 2, 692. gen. væpnedcynnes 2306. 2313. 2366. 3117. 'ic þá vihte geseah væpnedcynnes' Ex. 419, 22. S. gumcyn.

væpnedman (m.) vir; maritus Gr. 2, 507. Gl. AA. sg. dat. (þû scealt) væpnedmen (vesan on gevealde) 916.

vâr, cautus, providus; engl. wary. Gr. 1, 733. I, 330. 'vâr vorda hyrde' Ex. 302, 26. 'vârum vordum' 679.

vâr, vâre (f.) cautio, pactum, foedus Graff 1, 920. Gr. Erl. 103. (vær mare?) Gl. Bv. sg. gen. vâre 2366. 3069. acc. vâre 1324. 1537. 2196. 2301. 2360. 2826. 3316. vâra 2812. S. tveón.

vâre, vâron; s. vesan.

vârfæst, fidus, iustus, honestus, qui foedus servat Gr. 2, 559; auch von Gott gebraucht: 'vârfæst metod' 2894. ~ 1008. 1315. 1543. 1734. 1813. 1891. 2021. 2162. 2579. 2590. A. 416. Ex. 24, 13. 256, 27.

værgenga, vergenga (m.) advena; ?socius. Zu der Note zu Z. 4180. füge man noch aus Diefenb. S. 229. und Gr. Rechtsalterth. 396. das langob. vargangus, advena, altn. vergângr, mendicatio (des Vagabunden).

værgþu II, 89. = vergþu, w. m. s.; auch im Cod. Exon. værgþo und værgþu 4, 23. 78, 11.

vârleás, infidus, perfidus; nicht zu verwechseln mit 'værleás, inermis, imbellis' Ex. 263, 17. nach Thorpe. Gr. 2, 566. vârleás (verod) 67. 'þû viþ Criste geó vârleás vunne ⁊ gevin tûge' Ex. 267, 26.

'vârleás mon vonhydig, ætrenmôd ȝ ungetreóv, þæs ne gȳmeð god' Ex. 343, 24. 'vârleásra verod væpnum cômon' A. 1070.

vârlîce (adv.) caute, tuto; engl. warily. Gl. AA. Graff 1, 911. svå vârlîce 648.

vârloga (m.) foedifragus, perfidus Gr. 2, 506. Gl. Bv. Gl. AA. sg. dat. vârlogan 2497. vêrlogan 36. acc. vârlogan 1261. pl. gen. vârlogena 2403. dat. vârlogum 2524.

væstm (m.) fructus, forma, statura Gr. 1, 639. 2, 12; 146. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. acc. væstm 236. 255. 463. 517. 591. 639. gen. væstmes 467. dat. væstme 459. 890. 987. 1752. pl. nom. acc. væstmas 610. 957. 1012. 1554. 2547. II, 215. gen. væstma 207. dat. væstmum 214. 1334. 1783. 1916. 1942. 2796. 3172.

væter (n.) aqua; engl. water. Gr. 1, 644. I, 331. 2, 124; 143. 3, 381. D. M. 549. RW. 53. R. Gr. §. 89. Gl. Bv. Gl. AA. sg. (pl.) nom. acc. væter 100. 158. 198. 1295. 1320. 1326. 1533. 1869. A. 1533. gen. væteres A. 197. 1536. El. 39. vætres 1390. dat. vætre 220. 1404. pl. gen. vætera 3500. vætra 1543. dat. vætrum 152. 1372. 1916. Eigenthümlich ist die schwache Form des pl. gen. 'væteȝena', die sich Ps. 31, 7. findet: 'ne geneálæcð him nâ þæt flôd þâra mycelra væterena'.

væterscipe (m.) aquæ, fluctus; mare. acc. væterscipe 3907.

væterspryncvyll (m.) fons, scaturigo; engl. waterspring. pl. gen. væterspryngvylla 3904. 'velsprinces, fontis' M. gl. 341.

væþan, pellere, fugare, venari Gr. 1, 253; 905. Graff 1, 774; 775. prät. sg. 3. vâðde 3409. Vgl. 'vinde gelîcôst, þonne he for hæleþum hlûdast igeð, væþeð be volcnum' El. 1274.

vafian, obstupescere; admirari. Dfnb. 149., absolut oder mit einfachem Objectsaccusativ; auch mit on. präs. pl. 2. (hvæt is þeós vundrung, þe) ge vafiað? Ex. 6, 26. pl. 3. (þeóda vlitað vundrum) vafiað Ex. 222. 1. 'þæt ~ veras ofer eorþan' Ex. 493, 24. prät. sg. 3. (duguð) vafade (on þâre fæmnan vlite) Ex. 252, 13. pl. 3. (hæleð) vafedon 3007. part. präs. 'vafiendre, theatrali' M. gl. 336. Vgl. 'vafunge, spectaculum' M. gl. 421. 'on openre vafunge, circi spectaculo' M. gl. 403.

vag, vah (m.) paries Gl. Bv. Gl. AA. Gl. Ul. 180. Dfnb. 147. sg. dat. (in) vage 4240. 'þâ tô þâm vage geságh, heáfelan onhylde' Ex. 178, 13. acc. 'svå ge âvurpon vah ofstofne' Ps. 61, 3.

valdend (m.) gubernator, rector, rex, dominus; Deus. = vealdend, zu 'valdan, vealdan' (w. m. s.) gehörig; gewöhnlich, nicht immer, drückt es den Begriff Gott aus, mit und ohne beigegebene nähere Bestimmung. Gr. 2, 590. D. M. 19. Gl. Bv. Gl. AA. nom. acc. valdend 147. 298. 322. 742. 812. 814. 'valdend se gôda' 847. 1039. 1289. 1765. 1833. 1858. 2193. 2287. 2498. 2570. 2579. 2628. 2755. II, 589. 'hælend cymeð, valdend' II, 610. engla valdend II, 200. gâsta valdend 2168. 2539. 'ealra gescefta vyrhta ȝ valdend' II, 587. heofones, heofnes valdend 300. 303. 670. 777. heofona ~ 2213. 2379. rodera, rodora valdend 1198. 1248. 2749. sigora ~ 126. 1108. 1265. 1403. II, 219. veoroda valdend II, 189; 254; 566.

vuldres valdend 3531. vyrda ~ 3361. þeóda ~ 3879. 'valdend god' 459. 517. 548; Alles Bezeichnungen Gottes. 'hæleþa valdend' heisst 2133. Sodoma aldor, der Sodomerfürst. gen. valdendes 727. 795. 825. 2373. 2663. II, 302. '~ sunu' II, 120; 397. oder 'bearn valdendes' II, 196. = Christus. dat. valdende 574. 1785. 1878. 2590. Gr. 4, 523. S. vealdend.

vâlîc, veálîc, miser, infelix; malus. 'þês vâlîca hâm' II, 100. 'endestæf veálic veorþeð' Ex. 328, 4.

vall (m.) murus = veall, w. m. s. sg. acc. vall 3765.

van, vannes (adi.) teter, ater, lividus, squalidus, pallidus; deficiens, imperfectus Gr. 1, 733. I, 327; 328. Erl. 141. Dfnb. 161. 163. Gl. Bv. Gl. AA. S. vana, vonn. 'se vanna fugol', corvus 1978. 'se vanna hrefn' Jud. 137, 37.

van, vana, deficiens, carens Gr. 1, 735. I, 327. Gl. Bv. Gl. Ul. 185. S. das vorige Wort. vana wird mit dem Genitiv verbunden: 'vana vilna gehvilces' 2266. Auch das Substantiv 'vana, inopia' M. gl. 410. steht mit dem Genitiv: 'þæm ne bŷð nânes gôdes vana, þe hine ondrâdaþ' Ps. 33, 9.

vand; s. vindan.

vandian, vereri; terreri, commoveri, percelli, stupere Gl. AA. præt. sg. 3. vandode (se visa) 4067. Daneben besteht die starke Form vond. 'ne vond he for vorde' Ex. 120, 1. Hierzu gehört ferner: 'forvandian, revereri, colere aliquem' Gl. Apoll. Tyr. 'forvandigende, reverenter' und 'unforvandigendlice, irreverenter'.

vann; s. vinnan.

varian, ? defendere, possidere, occupare Gl. Bv. câvere, vitare; s. bevarigan; wird mit einem reflex. Acc. der Person construirt, der Gegenstand, vor dem man sich bewahrt, tritt in den Dativ oder wird mit einer Präposition verbunden. imperat. variaþ (inc viþ þone væstm) 236. inf. (þæt vit unc vîte) varian (sceolden) 798.

varnian, cavere; auch refl., mit dem Dativ oder Acc. der Person, construirt. Gl. AA. Graff 1, 947. præs. sg. 3. (snyttra brûceþ, þe fore sâvle lufan) varnaþ (him vommas vorda ȝ dæda) Ex. 304, 32. 'him varnaþ þæt', id cavet Ex. 305, 9.; dagegen: hine ne varnaþ 631. inf. (me) varnian (hêt, þæt ic bedroren ne vurde) 524.

vâron 2043. für vâreon; s. vesan.

vâst, vât; s. vîtan.

vâvâ (m.) malum, miseria; s. vâ, veá. Gr. 1, 645; 249. I, 358; 367. Graff 1, 633. Gl. Bv. Dfnb. 162. ahd. vêvo. sg. gen. 'onceósan velan ȝ vâvan' 463.

vâð (f.) vagatio; iter, via = vâþu Gr. I, 359. Erl. 116. D. M. (I) 406. D. Spr. 29. Haupt 3, 90. Gl. Bv. = væð. sg. dat. (of) vâþe (cvom) 4180. (on) vâþe (vide sended) Ex. 381, 14. acc. (vide) vâþe 4167. 'þonnan siþ tûgon vîde vâþe' Ex. 110, 29. pl. dat. (hie of) vâþum (vêrge cvômon) Ex. 115, 1. 'vâþum strong' Ex. 204, 18; 208, 26.

vaþema (m.) fluctus, oceanus Gr. 2, 148 D. M. (I) 406. Erl. 130. Haupt 3, 90. = vaþuma. sg. gen. vaþemán (streám) 3400. dat. (veóll) vaþuman A. 1281. sg. oder pl. acc. 'tungol beóð âhŷded gevitea under vaþeman vestdǽlas on' Ex. 204, 13. Man vergleiche hierzu 'hâdor sægl vuldortorht gevât under vâþu scriþan' A. 1457. D. M. 704. Auch das Substantiv 'vaþem' ist unzweifelhaft; die Aenderung (Z. 3400.) war also unnöthig. 'vôd ofer vaþema gebind' Ex. 288, 1 und nochmals: 'sendan sceal ofer vaþema gebind' Ex. 289, 32.

ve, nos Gr. 1, 244. I, 334; s. ic.

veá (m.) miseries, malum, dolor, tormentum = vâva, w. m. s. Gr. I, 367 Dfnb. 162. sg. nom. veá 984. gen. dat. acc. pl. nom. acc. veán 74 873. 1023. 1749. 1813. 2266. 2412. 2686. 3069. II, 186; 338; 715 pl. gen. veána 2164. Ex. 77, 30.

veaht; s. veccan.

veald (m.) silva, nemus = vâld; engl. weald, wood. Gr. I, 346. 2, 58. 226. Dfnb. 186. Gl. AA. sg. dat. (mid þy) vealde 843. acc. veald 836. 838. pl. nom. 'þæt is vynsum vong, vealdas grêne' Ex. 19. 21. acc. vealdas 2880.

vealdan, dominari, imperare, in potestate habere, possidere; engl. to wield Gr. 1, 895. I, 346; 348. 2, 58. 4, 601. Gl. Ul. 184. Dfnb. 175. G. Bv. Gl. AA.; wird mit dem Genitiv oder Dativ construirt. præs. sg. 3. (mihtigra vite) vealdeð 4039. 4282. 'Dryhtnes sind þâ ricu] he vylt ealra þeóda' Ps. 21, 26. præt. sg. 1. (þæs ic seolfa) veold II, 277. sg. 3. (se þe vætrum) veold 1372. (yrfestôle) ~ 1623 (sveglsiþe) ~ 3034. (ceastre) ~ 4117. ~ (vera rices) 4195. ~ (vælstove), victoriam reportavit 2000. inf. (his) vealdan 258. (svi micles) ~ 253. 2245. 2780.

vealdend = **valdend**, w. m. s. 'vealdend, præsul' M. gl. 349. D. M. 19. im Cædmon nur an drei Stellen: sg. nom. (svegles brytta, vihta) vealdend II, 126. gen. (bearn) vealdendes II, 579. acc. þone (hêhstan heofones) vealdend 260. Grimm setzt den nom. plur. 'vealdendas, vealdend' Gr. 4, 523; vealdend scheint häufiger.

vealfæsten, **veallfæsten** (n.) vallum munitum; urbs munita. sg. nom. acc. vealfæsten 3212. pl. gen. veallfæstenna (ǽrest) 1054. S. fæsten.

vealhstôd (m.) interpres, explicator Gr. 2, 480. (lifes) vealhstôd 3451. '~ þisse bêc' Boëth. bei Lye s. v. pl. nom. vealhstôdas Boëth. l. c. gen. 'vealhstôda, interpretum' M. gl. 380.

veall, **veal** (m.) vallum, murus Gr. 1, 639. I, 345. Gl. Bv. Gl. AA. Dfnb. 179. sg. nom. acc. veall 1670. 1685. pl. nom. acc. veallas 3500. II 653. gen. vealla 4208. dat. veallum 2403. 2412. 3559.

veallan, fervere, æstuare, ebullire; ardere Gr. 1, 895. I, 346. 2, 589. Graff 1, 797. RW. 61. Gl. Ul. 197. Gl. Bv. s. v. velan; absolut oder mit dem dat. (instrum.) verbunden. præs. pl. 3. 'bânhûs blôdfâg benne veallað' A. 1405. præt. sg. 3. veóll (him on innan hyge) 352. 'brandhâta nîð veóll on gevitte' 769. 'blôd ŷþum veóll hât of heolfre A. 1241. 'svât ŷþum veóll' A. 1276. 'flôd ŷþum veóll' A. 1546

(flór ættre) veól II, 320. pl. 3. veóllon (vælbenna) 3420. inf. (hire on innan ongan) veállan (vyrmes geþeaht) 587. part. præs. 'veallende, fervida' M. gl. 412. 'veallende, scaturiens' M. gl. 431. 'hige ~' Ex. 230, 25. 'veallende lig' Ex. 77, 3. 'veallende fŷr' 2536.

veallsteáp, erectus ut murus, altus; præceps, præruptus. 'veallsteápe burg' 2396. 'veallsteápan hleoþu' 1797. S. steáp und hleoþu.

veard (m.) custos, vigil; engl. warden, guardian. Gr. 1, 639. I, 346. 2, 534; 602. Graff 1, 955. RW. 45. 46. Dfnb. 210. Gl. Bv. Gl. AA.; ähnlich wie valdend zur Umschreibung der Begriffe Gott und Herrscher benutzt; so wird Deus bezeichnet durch: 'rodera veard' 1. 169. 'heofonrices veard' 3530. 3544. II, 423. 'vuldres veard' 4277. 'lifes veard' 144. 163. 'gâsta veard' 2859; während 'engla veard' 22. der Engelfürst, Lucifer, ist, und die Engel auch als 'gâsta veardas' 11. 41. genannt werden. Der reiche Fürst heisst 'beága veard' 2776; ein Mehreres geben die folgenden Stellen an die Hand. sg. nom. acc. veard 860. 938. 946. 1152. 1358. 1421. 1479. 1738. 1764. 2067. 2113. 2660. 2751. 4069. 4083. pl. nom. veardas 3150.

veardian, custodire, tueri, tenere, regnare, possidere; incolere Gr. 1, 907. 2, 229. Graff 1, 949. Gl. Ul. 187. Dfnb. 210. præs. sg. 3. (þonne æþele getrym eorþan) veardaþ Ps. 71, 16. pl. 3. (ealle þâ þe on him eard) veardiaþ Ps. 95, 12. 'þâr sylfâtan eard veardigaþ' A. 176. præt. sg. 3. 'veardode', patrimonium tenuit 1123. ~ (vide rice) 4182. pl. 3. (leófes lâst) veardedun Ex. 31, 16. inf. (hig ænne sculan eard) veardian Ps. 132, 1. 'lâst veardian' Ex. 182, 19. 'on meodoburgum eard veardigan' Ex. 473, 19.

vearmlîc, tepidus. 'vearmlic volcna scûr' 3868.

vearp; s. veorpan, âveorpan.

vearð; s. veorþan, geveorþan.

veaxan, vexan, crescere, augeri Gr. 1, 895; 896. I, 347. Gl. Ul. 180. Dfnb. 128. R. Gr. §. 234. Gl. Bv. Gl. AA. præt. sg. 3. veóx (þ vriþade mægburg Sèmes) 1696. (sunu) veóx (þ þâh) 2293; nochmals 2765. pl. 3. (þrymmas) veóxon (duguþa) 80. imperat. pl. veaxaþ 1527. vexaþ 196. inf. veaxan 1896. 'lêt veaxan eft heóra rimgetæl rodora valdend' 2748. part. præs. veaxende 1654.

vêcan, lavare, humectare, irrigare. Ich nehme dies Verbum an für die Formen: præs. sg. 3. (þec regna scûr) vêceþ 4094. und part. præt. (vætrum) veaht 1916.

veccan, veccean, excitare, suscitare, elicere Gr. I, 334. Gl. Ul. 184. Dfnb. 130. Gl. Bv. præs. sg. 3. (feorheacenno cynn, þâ þe flôd) vecceþ 204. pl. 3. (dreóseþ deáv þ rên, duguþe) veccaþ Ex. 38, 20. 'englas veccaþ of deáþe gumena bearn' Ex. 55, 21. 'svogaþ vindas, blâvaþ brecende bearhtma mâste, veccaþ þ voniaþ voruld mid storme' Ex. 59, 13. inf. (æled) veccan 2895. (he þone unrâd ongan vefan þ) veccean 31.

vecgan = vegan, movere, agitare. præs. pl. 3. (þâ þe lagostreámas) vecgaþ 3907. ~ (heóra heáfdu) Ps. 21, 6. 'þeóda vecgeaþ heóra heáfôd ongeán âs' Ps. 43, 16.

ved, vedd gen. **veddes** (n.) vadium, pignus, pretium redemptionis Gr. 1, 254. I, 333. 3, 499. Graff 1, 739. Dfnb. 140. Gl. Ul. 191. RW. 47 48. Gl. Bv. vedde Gr. I, 334. sg. dat. (Abraham sealde vîg tô) vedde 2064. (ic þe sealde frôfre tô) vedde 2303.

vêdan, fremere, insanire, furere, sævire. Gr. 1, 905. I, 361. Gl. Ul. 198 Dfnb. 216. Graff 1, 767. præt. sg. 3. 'vêdde, exarsit' M. gl. 42 (gârsecg) vêdde 3418. 'dêma vêdde on gevitte svâ vilde deór' Ex 278, 13. part. præs. vêdende ŷþa, frementes fluctus' M. gl. 38 'mid vêdendum] egislicum, bacchante et furibundo' M. gl. 409.

veder (n.) aër, tempestas, coeli temperies Gr. 1, 352. I, 335. 2, 124 3, 391. D. M. 597. RW. 29. Dfnb. 156. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. ve der 3897. dat. vedere 3865. pl. gen. vedera 3868. dat. (holmegum) vederum 3047.

vedervolcen (n.) nubes tempestatem parturiens; nubes; die Wolken- u Feuersäule wird mit diesem Worte bezeichnet Z. 3004.

vefan, texere, contexere; engl. weave. Gr. 1, 897. I, 334. D. M. 37 Graff 1, 644. RW. 155. Gl. Ul. 188. Dfnb. 148. Gl. Bv. M. gl. 4 (unræd) vefan (] veccean) 31. Vgl. 'friþovebbe, die Frau' E 88. D. Spr. 20. und Ettm. Beóv. S. 47.

veg (m.) via, iter; engl. way. Gr. 1, 639. I, 335. 3, 395. Graff 1, 66 RW. 36. Gl. Ul. 191. Dfnb. 137. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. acc. veg 551. 688. 1324. pl. nom. acc. vegas 156. 380. 1691. 2868. 3212. 338 Hierher gehören noch die adverbialen Verbindungen: 'on veg, engl away', hinweg 4029. Ex. 289, 25. 310, 14. 420, 20. 483, 6. 4 13. und sonst oft. Gr. 3, 155. 'on feor veg, engl. far away' Ex 117, 22. 'on vega gehvylcum' 372, 19. 'on vega gehvâm' A. 6 engl. in every way, quoquo modo. 'ealne veg, engl. always', semper Ps. 9, 28. Gr. 3, 140.

vel, bene, probe, ferme, pæne; plerumque. Gr. I, 334. 3, 118. Graff 1 831. Dfnb. 172. RW. 44. Gl. Bv. Gl. AA. vel 131. 248. 534. 551 783. 1743. 2298. 2478. II, 367. 'vel gehvâr, pæne ubique' Gl. AA 'vel oft, aliquando' M. gl. 399. 'vel vide, passim ubique' M. gl. 424 'vel hvylc, nonnullus, nonnihil' Gr. 3, 87. 'vel manig, satis multus Gr. 3, 87. Comparativ: bet; Superlativ: betst. S. gôd und vgl. Gr 3, 603. Vgl. auch ful.

vela (m.) prosperitas, felicitas, opulentia, bonum; im pl. opes, divitiæ auch 'viola, veola'. Gr. 1, 645. I, 334; 348. 2, 28; 442; 537; 544 4, 752. D. M. 148. 1226. Dfnb. 172. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. vel 1597. 3527. gen. 'velan, lucri' M. gl. 404. '~] vâvan' 463. dat 'velan, spêdignesse, opulentiâ' M. gl. 404. '~ bevunden' 418. 664 acc. velan 420. 639. 968. 1925. 'velan svâ vite' 4162. 4208. pl. gen 'ic ealra velena villum brûce' Ps. 118, 14. acc. velan 4190.

veleg, velig, felix, prosperus, dives; mit dem dat. (instrum.) vuldor-spêdum velig' 87. In den Psalmen häufig 'veleg'.

velm II, 39. = **vælm, vylm**, w. m. s. Gr. 2, 146; 537. Graff 1, 799.

vên (f.) spes, exspectatio, opinio; error; ?auch vêna, vênan (m.) Gr. 1, 642. I, 334; 362. Erl. 170. Graff 1, 857. Gl. Ul. 190. Dfnb. 165. Gl. Bv. sg. nom. (him) seó vên (geleáh) 49. und 1441. vêna. Hierher ziehe ich die Verbindung: 'on vênan, veorþan on vênan', mit dem Genitiv: 'hræs on vênan' 1980. 'ætes on vênan' 3094. 'þâ vurdon hie deáþes on vênan' El. 583. Vgl. orvêna. Ebenso wird der pl. dat. gebraucht: 'veán on vênum' 1023; 3142. 'þæs færes on vênum' 2694. 'viges on vênum' 3105.

vênan, sperare, exspectare, putare, opinari; engl. to ween; mit dem Genitiv (auch acc.) verbunden; häufig auch reflexiv construirt. Graff 1, 860. Erl. 154. Gl. Bv. Gl. AA. præs. sg. 1. 'ic vêne me' II, 50. Ex. 49, 22. neben 'ic vêne' Ex. 468, 2. pl. 2. vêne ge II, 89. pl. 3. vênaþ (þæt þû sie) 1820. II, 625. præt. sg. 1. 'ic þæs vende' Ps. 72, 13. sg. 2. þû vendest þ.. II, 677. þû vêndes II, 59. sg. 3. vende þ.. 709. 2334. 4047. inf. (ænigre âre) vênan 1020. (þæs) ~ II, 116. (edcerres) ~ II, 452. 'ic me vênan ne þearf, þæt me hearn vræce' Ex. 401, 26.

vendan, vertere, avertere, pervertere, mutare; ire, verti, reverti = gevendan, w. m. s.; engl. wend. Gr. 1, 904. 2, 229. 4, 38. I, 334. Graff 1, 754. Dfnb. 142. R. Gr. §. 207. Gl. Bv. Gl. AA.; wird auch mit einem reflexiven Accus. verbunden; vgl. gevitan. ?præs. sg. 3. vendeþ 2203. præt. sg. 3. vende (hine eft þanon) 490. 'vende hine vrâþmôd þâr he þ vîf geseah' 544. Dagegen ohne Reflexiv: 'þonne heó heonon vende' 473. imperat. 'vend þe from vynne' 916. inf. (his heorte ongann) vendan (tô hire villan) 714. (vorda gerŷnu, þâ þû) vendan (ne miht) 4264.

veobedd (n.) ara; auch veohbedd, vihbedd D. M. 58. D. Spr. 115. 'veobedd vorhte' 2835. veoh, idolum; templum, templa: 'oft he hæþengield ofer vord godes veoh gesôhte' Ex. 244, 6. 'Voden vorhte veos, vuldoralvalda rûme roderas' Ex. 341, 28. D. M. 145. veohveorþing, idolorum adoratio Ex. 253, 14. S. vih Dfnb. 138. und vibed, voh s. s. v. v.

veor = veorc, veorce, gravis, molestus. 'veorra vorda' 444., wo man die Note nachlese.

veorc, veorce (adi.) gravis, molestus, difficilis; auch adverbium. Ich ziehe zu diesem angenommenen Worte: 'þæt væs veorc gode' 3542. 'þâ væs Abrahame veorce on môde, þæt he..' 2785. 'cvæþ, þ him være veorce on môde' 2023. 'veorce tô leáne' 37. S. leán.

veorc (n.) opus, labor, vexatio, molestia, dolor. S. gevorc. Gr. 1, 643. I, 348. 2, 280. Gl. Ul. 186. Gl. Bv. Gl. AA. sg. (pl.) nom. acc. veorc 296. 1673. 2739. II, 493. sg. gen. veorces 783. 1683. II, 400. dat. veorce 1039. 1666. pl. gen. veorca 207. pl. dat. veorcum II, 224. Der pl. dat. wird auch adv. gebraucht: 'moleste, ægre' Gl. Bv. Cod. Exon. S. 504. zu 121, 3.

veorcan, vyrcan, operari, laborare, facere, agere Gr. 1, 910. Graff 1, 967.; bisweilen auch mit dem Genitiv construirt. ?præs. sg. 3. vyrceþ 3211. præt. sg. 3. vorhte 183. 317. 541. 710. 814. 1552. 1785.

1800. 2371. 2835. pl. 3. vorhton 1668. inf. vyrcan 1297. 1311. 2100 'geþinges vyrcan' 3985. II, 374; 674. S. vyrcean.

veorcsum, dolore afficiens, gravis, molestus; engl. irksome. Gr. 2, 574. 'heó æt þám láþan onfêng deáþes beámes veorcsumne væstm' 591.

veorcþeóv (m. und f.) servus operarius, serva, ancilla = vorcþeóv. Gr. 2, 532. pl. dat. (dyde Israéla bearn tó) veorcþeóvum 3592. — sg. dat. vorcþeóve, ancillæ 2254.

veornian, marcescere, tabescere. præs. sg. 3. (ic eom hêge gelíc þám þe hraþe) veornaþ (þonne hit býþ âmâven mannes folmum) Ps. 102, 4. 9. pl. 3. (bân) veornodon II, 469.

veored, veorod, veorud, vered (n.) coetus, multitudo, turba, exercitus, turma, cohors; gens, populus Gr. 2, 229; 230. pl. gen. veoroda II, 583. 'veoroda valdend', dominus exercituum, Dominus Zebaoth II, 189; 566. 'veoroda god' Ex. 22, 6. 39, 32. 'veoroda dryhten' Ex. 466, 13. 467, 4. sg. gen. 'veredes veard' 4069. dat. verede 2087. pl. gen. 'vereda vuldorcining' 2. '~ dryhten' 351; 2374. ~ 667. 1780. '~ god' 3361. dat. veredum 1891. S. verod.

veorild II, 212. = vorild, mundus; w. m. s. 'â veorilda veorild' Ps. 110, 5. 'in vorild veorilda' El. 452. 'on veorilda veorld' Ps. 36, 2.

veorpan, iacĕre, iactare, proiicere; auch mit einem refl. Accusativ und mit einem Genitiv. Gr. 1, 898. I, 348; 349; 350; 369. 4, 674. Gl. Ul. 188. Dfnb. 201. R. Gr. §. 242. 243. Gl. Bv. Gl. AA. præt. sg. 3. vearp, iecit Gr. I, 346; 353. (valdend) vearp (hine of þám stóle) 300. ~ (on helle) 304. 341. 'vearp hine þá on vyrmes lice' 4... Vgl. hvearfian. pl. 3. vurpon (vudu on innan) 3763.

veorþan, fieri, esse; accidere, evenire. Gr. 1, 252; 253; 898. I, 355. 4, 17; 652. R. Gr. §. 245. Gl. Ul. 181. Gl. Bv. Gl. AA. præs. sg. 3 veorþeþ (gefylled) 1759. ~ 1948. veorþ 516. (âbolgen) vyrþ 549; 555. præt. sg. 3. vearð, factus est Gr. I, 346. 'tó deófle vearð' 305. 'vearð on fleáme, in fugam versus est' A. 1386. Erl. 131. 'vearð me on hyge leóhte' 673. coni. 3. vurde 547. pl. vurdon inf. veorþan 145. 574. 627. part. præt. vorden, factus Gr. 1, 252 (væs) vorden. 1688. S. geveorþan, vurþan.

veorþian, honorare, magnificare, revereri, colere, ornare = geveorþian w. m. s. Gr. D. M. 26. Dfnb. 195. Gl. Bv. Gl. AA. præt. sg. 3 (dryhtnes noman) veorþade 1880. pl. 3. (vordum) veorþodon (vuldres aldor) A. 806. ~ (vuldres âgend) 1715. inf. (heó his dæd] vord noldon) veorþian 309. (noldon alvealdan vord) ~ 328. 534.

veorðmynt, veorðmynd (f.) dignitas, honor, autoritas, gloria Gr. 2, 511. Gl. Bv. Gl. AA. nom. (þám ânum is èce) veorðmynd Ex. 240, 10. acc. veorðmynt II, 153. (calles þæs Judith sægde vuldor veroda Dryhtne, þe hire) veorðmynde (geaf) Jud. 141, 40. 'ge veorðmyndu dryhtne gielda' Ex. 130, 7. pl. gen. veorðmynda Ex. 24, 2. 467, 18. ? auch neutr.

veotian, vitian, statuere, constituere, decernere; s. vitod. part. præt. (þe is sûsl) veotod II, 693. 'is þe gûð veotod' A. 951. Erl. 120. 'þe sint vitu veotud' A. 1366. 1075.

ver (m.) vir, maritus, homo Gr. 1, 639. I, 334; 349. 3, 319. D. M. 316. Graff 1, 931. Gl. Ul. 181. Dfnb. 188. Gl. Bv. Gl. AA.; oft 'ver] vif, veras] vif'. Vgl. auch væpned. sg. nom. acc. (auch collectiv) ver 183. 1471. 1556. 1624. 1699. 1817. 2047. gen. veres 917. 1094. 1522. dat. vere 710. 976. 2422. pl. nom. acc. veras 234. 1347. 1353. 1666. 1732. 1876. 2411. 2451. gen. vera 1257. 1269. 1274. 1374. 1891. 1919. 2498. 3443.; auch 'veora' Gl. Bv. pl. dat. verum 1378. 1568. 1810.

verbeám (m.) ?stirps hominum, nach Gr. 2, 480; 484. Lye: verbeámas reddi potest 'hominum robur, vires'. Thorpe: 'the lofty warriors'. pl. acc. verbeámas (vlance þeóde) 3415.

verc II, 48. = veorc, w. m. s. verc Graff 1, 962. Dfnb. 211.

vereg, verig, verg, malignus, improbus, miser, damnatus; diabolus. Gr. 2, 302. Gl. Ul. 187. Gl. Bv. Dfnb. 191. 231. 'vergan (schlecht geschrieben virgan, vyrgan) maledicere, detestari, eigentlich damnare; goth. vargian, alts. varagian' D. M. 1173. S. åvyrgian. 'se verega gâst' II, 127. 'se verga' Ex. 268, 8. 'veregan reorde' II, 35. ~ II, 670. verig II, 334; 712. 'verige gâstas' 90; II, 631. 'þâ verigan gâstas' II, 730. verige 3059. verigra 3786., mit instrum. dat. 'hell-tregum verige' 74. 'vîtum verige' II, 345; 450; 163; 429., wenn man diese Verbindung nicht lieber zu 'vêrig, confectus, lassus' zieht, wobei auch sonst der Genitiv steht: Gr. 4, 751. vêrig ist im Grunde nichts Anderes als verig; s. Gr. Erl. 98. 149. Gr. 2, 302; 578; 620; 622. engl. weary Gr. 1, 260. I, 361. Gl. AA. Gl. Bv. vêrig, lassus 1457. 1464. '~ þæs veorces' Ex. 436, 32. verg, maledictus 903. 'on Caines cynne, vergum folce' 1245. vergum (adverbial), cum miseriis, misere II, 42. S. ealdvêrig.

veran, custodire, defendere. præs. sg. 3. 'se þâs fyrd vereð mid þære miclan hand' 3203. S. verian.

vergend, verigend (m.) protector, defensor. sg. nom. (collectiv) 'feóllon vergend brŷda' 1966. verigend 3517.

vergþo, vergþu (f.) malignitas, maledictio, supplicium, damnatio, Gr. Erl. 147. Gl. Bv. sg. acc. vergþo 1749. 'ne sceolon ge mine þâ hâlgan hrinan, ne gretan, ne on mine vitegan vergþe settan, nolite tangere christos meos, et in prophetis meis nolite malignari' Ps. 104, 13. 'he volde vergþu vyrcean georne, dilexit maledictionem' Ps. 108, 17.

verian, verigean, custodire, defendere, vestire Gr. 1, 260. I, 333. Graff 1, 924. Dfnb. 229. Gl. Bv. Gl. AA. præt. pl. 3. veredon (mid þy vealde) 843. ~ 3131. inf. (voldon Sodome burh vrâþum) verian, contra hostes tueri 1971. (folmum) verigean 3166.

vêrloga 36; s. vârloga.

vermægð (f.) stirps hominum, gens, natio; homines Gr. 2, 480. pl. gen. vermægþa 1632. 1683. S. mægð, verþeód.

verod, verud = veorod, veored, w. m. s. Gr. 2, 536. 3, 473. Gl. Ul. 190. Dfnb. 189. 194. sg. (pl.) nom. acc. verod 2403. 3150. 3159.

3162. gen. verodes 27. 1226. 1637. dat. verode 35. 95. 369. 1341. 2490. pl. gen. veroda 255. 1357. 1406. 2952. 3021. 3476. dat. verodum 1296. 1335. — verud 3133. II, 33. verudes 2594. verude 3531. 3545.

verþeód (f.) genus humanum, homines, populus = gumþeód, w. m. s. Gr. 2, 417; 421; 480. sg. dat. verþeóde 2681. acc. verþeóde 2472. 2816. pl. nom. verþeóde 3448. gen. verþeóda 3312. acc. verþeóda 988.

vesan, esse, existere Gr. 1, 897. I, 335; 349. 2, 589. 4, 17; 38; 525. Erl. 121. 131. R. Gr. §. 233. Graff 1, 1053. Gl. Ul. 193. Dfnb. 226. RW. 40. 50. Gl. Bv. Gl. AA. Die verschiedenen Constructionsweisen des Verbi substantivi kann man aus Gr. ll. cc. kennen lernen. S. auch beó, beón, bîð, bŷð u. s. f. præs. sg. 1. ic eóm 494. 584. 868. 1894. sg. 2. þû eart 529. sg. 3. he is (gehêred) II, 335. pl. 1. 2. 3. sind, sindon; syndon 3212. coni. præs. 1. 2. 3. seó 578. II, 690. 709. sie 618. 876. 1112. 1821. 1826. 1828. 4281. pl. sŷn. præt. sg. 1. 3. væs; s. unter ne. ves II, 90. sg. 2. vǣre. pl. 1. 2. 3. vǣron 1541., fuerunt und essent Gr. I, 360; 375. vǣron 1257. II, 23. coni. sg. vǣre 170. 1431. pl. vǣron. imperat. sg. 2. ves 2276. 4104. pl. 2. vesað, vese. inf. vesan 158. 366. 369. 467. 469. 747. 802. 836. 917. 1305. 1588. 1757. beó gewährt vorzugsweise Umschreibungen des Futurums Gr. 4, 18; 21. præs. sg. ind. coni. 1. ic beó, sim 2305. coni. 2. beó, sis II, 732; zugleich imperativ. præs. ind. sg. 2. þû bist 535. sg. 3. bîð 630. ~, erit 912. bŷð 806. inf. beón (scyred) 482. 4075. part. præs. vesende, existens Gr. 2, 589. beónde. gerund. tô beónne Ps. 43, 5.

vest, occidens, occidentem versus. Graff 1, 1084. Dfnb. 228. vest (⁊ norð) 275. vest (faran) 3571. 'vestdǣles, Hesperiæ' M. gl. 383. 'on vestrodor' Ex. 350, 24.

vestan, ab occidente, ab occasu. Gr. 3, 207. R. Gr. §. 339. Gl. AA. S. sûþan, eastan. vestan 803. 1878. 'vinemagas vestan brohton leófspell manig' El. 1016.

vêste, vastus, desertus, incultus Gr. 1, 735. I, 362. Gl. Bv. (vonn ⁊) vêste 110. 2126. 'hornsalu vunedon, veste vinræced' A. 1160. 'vese vîc heóra vêste, fiat habitatio eorum deserta' Ps. 68, 26.

vêsten (n.) desertum, solitudo; engl. waste. Gl. Bv. Gl. AA. Graff 1, 1084. sg. nom. acc. vesten 2260. 2868. 4076. 4139. sg. dat. vêstenne 125. 2269. 2936. pl. acc. 'ic fleó geond muntas ⁊ geond vêstenu' Ps. 10, 1. neben vêstenas. 'he his folc lǣdde þurh vêstenas vegas uncûþe' Ps. 77, 52. Vgl. vêstenseda, eremita' M. gl. 381. ? vêstensetla.

vêstengrŷre (m.) deserti horror 3046. Es scheint indessen besser vêsten zu trennen und zu lesen: 'vêsten grŷre', und dieses als den Dativ von grŷre (s. d.) zu fassen.

vexan 196. = veaxan, w. m. s. 'vexende, crebrescens' M. gl. 411. 'mid vexendum helme, florescente fronde' M. gl. 354.

vîbed = veóbedd, w. m. s. sg. acc. (veras on vonge) vibed (setton) 1876. (þâ se rinc gode) vibed (vorhte) 1785. 1800. S. veobedd, s. v., und vigbed Ps. 83, 4. 117, 25. Gr. 1, 261. D. M. 72.

vîc (n.) habitatio, vicus, platea, oppidum, monastrium, castellum, portus. Graff 1, 721. RW. 32. Gl. Ul. 188. Dfnb. 139. Gl. Bv. Gl. AA. sg. pl. nom. acc. vic 27. 925. 1047. 1715. 1797. 1871. 2126. 2388. 2587. 2681. 2716. 2831. 3016. pl. dat. vicum 1557. 1732. 1884. 2055. 2267. 2564. 2798. 2875.

vîcan, recedere, labi Gr. 2, 16. Graff 1, 709. Gl. Bv. præt. pl. 3. vicon (veallfæsten) 3412.

viccungdôm (m.) incantatio, ars magica. 3639. D. M. 985. Vgl. 'fram viccum, ræderum ⁊ galdrum, a pythonibus et haruspicibus' M. gl. 417.

vîcian, manere, remanere, habitare, hospitari; castra metari Gl. AA. Gr. Erl. 141. præt. sg. 3. (here) vicode El. 65. pl. 3. 'dearebläcende on Danubie stæþe vicedon ymb þæs væteres vylm' El. 38. S. ymbvicigean. inf. vician (ofer veredum) 3046.

vîcsteal (m.) locus castrorum, castra Gr. 2, 526. sg. acc. (dryhten cvom) vicsteal (metan) 3021. S. stæl. und vgl. 'vigsteal, propugnaculum' M. gl. 349. 401. 442. 'þ he þæt vigsteal vergan scealde' Ex. 315, 30. 'vurdon hŷra vigsteal vêsten staþolas' Ex. 477, 21.

vîd, latus, amplus Gr. 1, 733. I, 363. 2, 67. Gl. Bv. Gl. AA. vid u. s. f. 104. 156. 902. 1302. 1345. 1407. 1533. 1632. 1649. 'tô vîdan aldre' 1012. 'â tô vîdan feore' Ex. 469, 11. oder auch nur 'vîdan feorh', per totam vitam, semper, in æternum. Gl. Bv. Erl. 99. S. ferh, videferh. 'viddra ⁊ siddra' 3356.

vîdbrâd, amplissimus: 'vidbrâdne velan' 639.

vîde, late, ample Gr. 3, 102. Andr. und El. XLIII. Gl. AA. 'vide ⁊ side' longe lateque' M. gl. 388. S. side. vide 10. 87. 118. 165. 234. 562. 597. 605. 671. 987. 1023. 1085. 1387. 1425. 1711. 2185. 2329. 2548. Superlativ: vîdôst 3639.

vîdeferhð 903. konnte beibehalten werden; es ist = vîdan ferh Ex. 138, 12. 142, 12. 255, 32. und sonst öfter. Nach diesen Stellen ist auch das im Gl. Bv. s. v. ferhð von vîdeferhð Gesagte zu berichtigen. S. noch Haupt 5, 215.

vîdl (f.) illuvies, pollutio Gl. AA. sg. dat. 'þohte þâ beorhtan idese mid vîdle ⁊ mid vomme besmitan' Jud. 133, 1. pl. dat. (sælvongas) vîdlum (gevemde) 1289. Hiervon kommt 'vîdlian, polluere'. Ex. 317, 4: 'heofon vîdledan, forsâvan hîra sellan'.

vîdlâst (m.) iter in terram remotam, peregrinatio; s. die Nota zu Z. 1018. = vîdveg. Vgl. 'ûs se gôda God georne gesamna of vîdvegum' Ps. 105, 36. 'hâlig drihten synfulle tôdrifeð geond vîdvegas vearnum ealle' Ps. 144, 20.

vîdmære, late celeber, longe lateque clarus, clarissimus Gr. 2, 655. 'vîdmære ver' 1624. '~ cynn' 2612. '~ blâst' Ex. 60, 27. '~ gevin, vrôht âhôfan' Ex. 317, 1. Vgl. 'secgað his vundor eall vîde mæru' Ps. 104, 2. 'vîdmærsiað, crebrescunt' M. gl. 386. 'vîdmærsiende, crebrescens' M. gl. 424.

vîf (n.) femina, mulier, uxor Gr. 1, 643. I, 363. 3, 323. Diefnb. 150. RW 63. 155. Gl. Bv. Gl. AA.; auf das neutr. vîf folgt gern das femin. Pronomen Gr. 4, 268. sg. pl. nom. acc. vif 174. 195. 453. 524. 544. 557. 704. 767. 908. 1125. 1182. 1245. 1329. 1353. 1427. 1541. 1715. 1850. 1861. 1873. 2081. 2126. 2225. 2236. 2337. 2374. 2412. 3505. sg. gen. vîfes 645. 1842. sg. dat. vîfe 714. 1142. 1165. pl. gen. vîfa 623. 699. 819. 1255. 2748. pl. dat. vîfum 1086. 1568. 1732. 'vîfian, nubere' M. gl. 400. 'vîflic, matronalis' M. gl. 417.

vîfmyn (f.) amor mulieris. dat. (for) vîfmyne 1855.

vîg (n.) bellum, expeditio, pugna, exercitus, copiæ. Gr. D. M. 184. 393. 842. Graff 1, 704. Gl. Ul. 188. Dfnb. 133. Gl. Bv. Gl. AA. Haupt 5, 223. sg. (pl.) nom. acc. vîg 2064. 2152. 3172. 3523., in der letzten Stelle „Heeresmacht, copiæ". sg. gen. vîges 3105. Ueber die Personification von vîg s. Gr. D. M. II. cc.

vîg (m.) idolum = veóh, vîh. D. M. 58. Gl. Ul. 188. Diefnb. 138. S. vîbed, vîhbed Gr. D. Spr. 115. sg. gen. þæs vîges 3719. D. M. 58. acc. 'ne villaþ þysne vîg vurþigean' 3725. S. veóh.

vîga (m.) bellator, pugil, miles. Gr. 1, 645. I, 363. Dfnb. 133. Gl. Bv. Gl. AA. sg. acc. vîgan 3117. pl. gen. vîgena 2035. 'vîgena baldor' Jud. 132, 47. D. M. 201. 'vîgena vyn ⁊ vuldres þrym' Ex. 281, 4.

vîgan, pugnare, proeliari, contendere = viggan. Gr. I, 363. Graff 1, 707. Gl. Ul. 188. Dfnb. 133. Gl. Bv. inf. vîgan 3240. Hierzu gehört das part. præs. vîgende, viggende, und masc. Subst. vîgend = vîga, proeliator, miles Gl. Bv. Gr. 1, 265. vîgende: 'vîgendra hleó' A. 506: 1450; 1672. vîgend, viggend R. Gr. §. 118. Gl. Bv. Gl. AA., collectiv 'militantes, milites'. sg. dat. þâm viggende El. 983. (nom.) acc. vîgend 1406. '~ unforhte' 3109. und 3257. 'he sôna ongan vîgend veccean' A. 850.

vîgblâc, pugnam s. bellum pavescens. 'verud væs vîgblâc' 3133. S. blâc.

vîgbord (n.) clypeus bellicus, clypeus Gr. 2, 482. Gl. Bv. = gûðbord, w. m. s. pl. nom. vigbord (scinon heáh ofer hæleþum) 3395.

vîgcyrm (m.) belli tumultus, clamor pugnantium Gr. 2, 482. sg. nom. 'vîgcyrm micel, hlûd hildesvêg' 1985. S. cyrm.

vîgleóð (n.) classicum Gr. 2, 482; 506. acc. vigleóð 3150. S. gemunan.

vîglîc, bellicus, bellicosus. 'viglic verod' 3162. 'viglîce tôl, instrumenta bellica' M. gl. 346. 'viglice, heardlice, bellicosas' M. gl. 347.

vîgrôd (f.) expeditio bellica, expeditio. sg. acc. vîgrôde 2078.

vîgsigor (m.) victoria e bello reportata; nach Kemble indessen auch 'in bello victoriosus' Gl. Bv. Gr. 2, 482. D. M. 24. acc. vigsigor 1998.

vîgsîð (m.) expeditio bellica Gr. 2, 482; 510. acc. vigsîð 2088.

vîgsmið (m.) motor belli, bellator Gr. 2, 482; 524. Gl. Bv. pl. nom. 'vlonce vîgsmiþas vinburgum in sittaþ æt symble' Ex. 314, 14. dat. vîgsmiþum 2697. Verschieden ist 'vigsmið, idolorum fabricator' Ps. 113, 12: 'þâ vâron deofulgild deorce hâþenra golde ⁊ seolfre, þâ hêr geara menn vorhtan vîgsmiþas vræste mid folmum'.

vihgyld (n.) idolum; cultus idolorum, idolatria Gr. 2, 495; 641. D. M. 58. sg. (pl.) vihgyld 3700. Vgl. vih Gr. 3, 428. Graff I, 721. Dfnb. 132. vihbed Gr. 3, 433.; s. deófulgyld.

viht (f.) creatura, ens; animal, persona, res, aliquid; später vuht; s. âviht. Gr. 1, 268; 647. 3, 9; 721; 735. I, 326; 336. D. M. 410. 1216. Graff 1, 730. Dfnb. 132. RW. 42. Gl. Ul. 181. Gl. Bv. Gl. AA.; engl. aught; s. alviht, ealviht. sg. nom. acc. (ne væs) viht (gevorden) 104. (ne sorga) viht 242. 'ne sorge viht vęorces viston' 782. 'ne sceattes viht' 810. 'ne þearft þû þe viht ondrædan' 2162. 'him viht ne sceód grim glêda nîð' 3981. 'leás viht' II, 726. 'ne me viht ansiteð egesan âviht ânniges mannes' Ps. 55, 9. 'ic eom vunderlîcu viht' Ex. 406, 14; 407, 6. 'ic viht geseah vundorlice' 411, 29. und öfter im Cod. Exon. in ähnlichen Verbindungen. sg. gen. dat. auch acc. vihte. 'ne for vihte' 2686. 'nis me vihte þearf' 278. 398. 3664. 3719. 'þâre vihte' Ex. 438, 9. 412, 15. 419, 3. acc. vihte Ex. 95, 15. 'ic þâ vihte geseah væpned cynnes' Ex. 419, 21.; der gen. und der dat. stehen auch adverbial. pl. nom. acc. vihte. 'þeós lyft byreð lytle vihte' Ex. 438, 26. 'nû is undyrne, hû þâ vihte hâtne sindon' Ex. 429, 38. 'þîne vihte on þâm vynnum lifiað, animalia tua' Ps. 67, 11. gen. vihta (vealdend) II, 126. 'þonne vihta gehvylce, deóra ⁊ fugla deáðlêg nimeð' Ex. 61, 10. 'he væterstreámas vende tô blôde, ne meahte þâr drincan vihta ânig' Ps. 77, 44.

vilcuma (m.) advena gratus s. exoptatus; s. cuma. Gr. 2, 482; 514. Gl. Bv. sg. nom. vilcuma Ex. 339, 17. acc. 'gesêgon vilcuman on heáhsetle heofones valdend' Ex. 35, 7. 'he þâ vilcuman vordum grêtte' Ex. 462, 26. pl. nom. (ge sind) vilcuman II, 619.

vild, vilde, ferus, ferox, rudis, silvestris; engl. wild. Gr. 1, 252; 735. I, 336. 2, 58; 239. Graff 1, 803. Gl. Ul. 192. Diefenb. 185. Gr. D. Spr. 83. vild u. s. f. 202. 1455. 1460. 1472. 1511. 3907. 4094. 4180.

vilddeór, vildeór (n.) fera, bellua Gr. 1, 253. 2, 641. Gl. Bv. Gl. AA. sg. pl. nom. acc. vilddeór 4022. vildeór 4029. pl. gen. vildeóra 4089. 4139. 4141. dat. vilddeórum 4167. S. deór.

villa (m.) voluntas, animus; desiderium, cupido, voluptas; engl. will. Gr. 1, 645. I, 336. 3, 502. Gl. Ul. 192. Dfnb. 173. RW. 43. 44. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. acc. villa 2357. 4098. sg. gen. dat. acc. (pl. nom. acc.) villan 142. 243. 250. 501. 566. 597. 684. 699. 714. 724. 825. 832. 1450. 1770. 1873. 2081. 2162. 2301. 2344. 2373. 2808. 3480. pl. gen. vilna 236. 1527. 1614. 1654. 1752. 1806. 1884. 1942. 2266. pl. dat. (adv.) 'vîllum minum' 2780; Ex. 91, 16. 'Þ synt þâ sâvla, þâ þe gevitnode beóð for hióra scyldum, ôðþe heóra villum, ôðþe unvillum' Ps. 44, 16. 'villan, be villan', ultro, sponte Gr. 1, 268. 3, 133; 150; 160. So steht villan 2770. Vgl. ferner: 'ofer mihte, ofer villan, coacte, citra voluntatem' Gr. 3, 157; 161.

villan, velle, desiderare, optare Gr. 1, 909. R. Gr. §. 217. Graff 1, 815. Dfnb. 173. Gl. Bv. præs. sg. 1. ic ville 757. 'ic sêcan ville' 758.

1745. sg. 2. þû vilt 556. sg. 3. vile 1822. pl. villaþ 659. 1904. coni. sg. ville 1897. 1912. 2306. pl. villon, villen. præt. sg. (1.) 3. volde 99. 593. pl. coni. volden 640. 741. 784. part. præs. 'villende, volens' 557. S. nylan, nolde unter ne.

villeburna (m.) fons, scaturigo. pl. acc. villeburnan 4368. Vgl. villspring Gr. 3, 387.

villflôd (n.) fontium fluctus, diluvium, 'Quellflut' Gr. 2, 493. sg. nom. villflôd 1407. S. flôd.

villgebrôþor (m.) fratres germani 968.

villgesîþas (m. pl.) 'voluntarii comites, voti asseclæ' Lye. pl. nom. villgesiþas 1998. S. gesiþ, gesîþa.

villgesteall, vilgesteall (n.) = **vilgesteald**, ?divitiæ; vgl. âhtgesteald Ex. 249, 22. pl. dat. villgesteallum 2140. Gr. 2, 483; 527.

villgesveostor (f.) sorores germanæ; s. sveostor. pl. nom. villgesveostor 2601.

villgeþôfta (m.) contubernalis exoptatus, socius, cliens. pl. acc. villgeþôftan 2021. Vgl. Gr. D. Spr. 132. M. gl. 395: 'geþoftena, contubernalium.

vilnian, velle, desiderare Gr. 4, 656. Dfnb. 173. Gl. Ul. 192. Gl. Bv. Gl. AA. mit dem Genitiv verbunden, (neben dem Acc.), und mit præp. Præs sg. 1. (dryhten! dryhten, þû vâst nû eall hvæs) ic vilnie Ps. 37, 9. 'ôðre gehŷron be me þæt þæt ic vilnige' Ps. 50, 9. sg. 2. þe vilnast A. 283. sg. 3. 'heort vilnaþ tô vætre' Ps. 41, 1. pl. 3. 'ealle tô þe, êce dryhten, âtes vilniaþ' Ps. 103, 25. 'hie vilniaþ ôþera manna unsælþa' Ps. 13, 7. præt. pl. (hie tô fâcne freoþo) vilnenedan 3739. inf. (friþes) vilnian 3732.

vîn (n.) vinum Gr. 3, 466; 559. Gl. Ul. 188. Dfnb. 148. Gl. Bv. Gl. AA. Haupt 5, 223. dat. vine (druncen) 2599; 2628. 1557. 'sæton him æt vine' 4213.

vinburh vynburh (f.) aula gaudiorum; habitatio amoena s. pacifica, urbs. Gr. 2, 482. Andr. und El. XXXVII. D. M. 780. sg. gen. vinburge (cyning) 4139. dat. 'forhvan þû tôvurpe veallfæsten his, vealdeþ his vinbyrig eall þæt on vege færþ' Ps. 79, 12. acc. vinburh 3576. pl. gen. 'mid Câsere (ic væs), se þe vinburga geveald âhte' Ex. 335, 11. dat. vinburgum in Ex. 247, 23. 314, 15. 'þonne þû þînes gevinnes væstme byrgest, ĵ þû eâdig leofast, ĵ þe vel veorþeþ on vynburgum' Ps. 127, 2.

vind (m.) ventus; engl. wind. Gr. 1, 252; 639; 898. I, 336. 2, 226. 3 390. Gl. Ul. 193. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. acc. vind 314. 803. dat. vinde 214. 3796.

vindan, plectere, vertere, torquere, volvere, vibrare, circumdare; volvi, se volvere; moveri = gevindan, w. m. s. Gr. 1, 898. I, 336. Graf 1, 746. Gl. Ul. 192. Dfnb. 142. præt. sg. 3. 'vand him up þanon' 444. 488. 3009. pl. 3. (þûfas) vundon (ofer gârfâre) 3271. inf. vindan (on volcne) 416. part. præt. vunden gold 1925; 2064; 2122; 4190., wo man die Nota nachlese. Man vgl. ferner noch D. M. 5

1226., wo die Phrasen 'gold velan bevunden' und 'gold galdre bevunden' besprochen werden. 'Vunden gold' kommt ausserdem vor Ex. 326, 16. 437, 6.

ïndig, ventosus, aërius, æthereus; engl. windy. Gr. 2, 302. 'þâ væs on þâm ofne vindig ⁊ vynsum' 3865; Ex. 189, 19. vindig volcen Ex. 201, 24. 'vindge holmas' Ex. 53, 26. 'þês vindiga sele' II, 137.

ïndruncen, vinolentus Gr. 2, 591. ~ 4270.

ïndsele (m.) aula ventosa; inferna. acc. (geond) vindsele II, 322; 387., wohl zu unterscheiden von vinsele, w. m. vgl.

ïne (m.) amicus, dilectus, socius; homo Gr. 1, 336; 363. 2, 55; 602. 3, 321. Dfnb. 166. RW. 38. Gl. Bv. sg. nom. (voc.) vine (min) 821. 'se min vine' Ex. 444, 21. ~ 1189. 1861. 2810. dat. vine 1841. '~, amatore' M. gl. 419. pl. nom. 'ne sint me vinas cûþe' A. 198. gen. vina 2692. dat. vinum II, 524. acc. vinas 2728.

ïneleás, amicis destitutus Gr. 2, 421; 566. Gl. Bv. vineleás 1047. 4086. 'vineleás guma' Ex. 289, 9. '~ hæle' Ex. 329, 11. '~ vræcca' Ex. 457, 27; 442, 9.

ïnemæg (m.) cognatus, amicus = mægvine. Gr. 2, 483; 509. 3, 321. Gl. Bv. pl. gen. vinemaga 2619. vinemæga Ex. 184, 2. 287, 1. dat. vinemagum 1018. vinemægum Ex. 306, 31.

ïngâl, vino inebriatus, vinolentus, ebrius Gr. 2, 560. vingâl 3634. 'vlonc ⁊ vingâl' Ex. 207, 25; 478, 2. S. ealogâl.

ïngeard (m.) vinea; engl. wineyard = vineard. Gr. 2, 482; 494. Gl. AA. sg. gen. 'vingeardes tânum, fingeræpplum, palmetis, dactylis' M. gl. 410. acc. vingeard 1552. S. geard.

ïngedrync, vîngedrinc (m.) vini potatio; symposium Gr. 2, 482. Gl. AA. sg. nom. vingedrync 2573. dat. 'hie þâ tô þâm symle sittan eódon, vlance tô vingedrince' Jud. 131, 3.

ïnn, vin (n.) labor, contentio, bellum = gevinn Gl. Bv. Gl. AA. sg. acc. (ongann) vinn (upâhebban) 259. Vgl. 'væs þæt gevin tô strang, lâð ⁊ longsum' Beóv. 266. S. gevinn.

ïnnan, laborare, niti, acquirere; contendere, pugnare, certare; engl. win. Gr. 2, 867. 4, 715. Graff 1, 875. RW. 37. Dfnb. 159. Gl. Ül. 193. Gl. Bv. Gl. AA.; wird verschieden construirt: mit dem Accusativ; mit dem Dativ (mit und ohne Präpos.), oder mit Präopsitionen (on, viþ, ymbe) und dem Accusativ. præs. pl. 3. (hine monige on) vinnaþ 2284. ~ (ymbe vyrmas) II, 137. præt. sg. 3. vann (mid vinde, näml. folde) 214. he vann (viþ heofnes valdend) 303. (viþ dryhten) ~ 487. von (⁊ vorhte) 1552. pl. 3. (hie viþ god) vunnon 3443. coni. sg. 2. (vâst þû, þæt þû viþ god) vunne II, 706. inf. (viþ gode) vinnan 77. ~ (viþ þone mæran drihten) 298. (viþ god) ~ 345. 929. 'þû þæs cvealmes scealt vite vinnan', cædis poenas dare 1011. (viþ Sarran) ~ 2235. (viþ veán) ~ 2700. part. præs. vinnende (viga) Ex. 434, 25. 'ic âne geseah vinnende viht vîdo benne geán' Ex. 438, 3. S. gevinnan.

vinsele (m.) gaudii aula, amicorum aula, zu vin, vyn und vine, nicht zu 'vin, vinum' gehörig; der Freudensaal; vgl. vinburh; = vinsæl (n.) Gr. 2, 482; 518. Andr. und El. XXXVII. D. M. 780. 781. Gl. Bv. sg. nom. (vloncra) vinsele II, 94. dat. 'ic him byrlade vróht of vege. Þ hie in vinsele, þurh sveordgrîpe, sâvle forlêtan, of flæschoman', so that in the social hall they the soul let forth' Ex. 271, 25. Thorpe. 'hŷ in vinsele ofer beórsele beágas þégon, æpplede gold', in the joyous hall they, on the beer-bench, rings should receive, appled gold' Ex. 283, 27. in vinsele Ex. 436, 1[illegible] vinsæl: 'voriað þâ vinsalo', disturb'd are the joyous halls' Ex. 29[illegible] 6. Thorpe.

vinter (m.) hiems; annus, insofern die Angelsachsen, wie andere nordische Völker, nach Wintern, nicht nach Jahren, zählten. Vgl. nihtgerim Gr. 1, 251. I, 336. 2, 124. D. M. 653. 718. Graff 1, 629. RW. 3[illegible] R. Gr. §. 98. Dfnb. 158. Gl. Ul. 193. Gl. Bv. Gl. AA. sg. gen. vintres 1189. pl. nom. acc. vinter: 'ymb seofon vinter' 4095. 1137. gen. vintra 1117. 1121. 1125. 1142. 1153. 1159. 1165. 1172. 1180. 11[illegible] 1211. 1218. 1221. 1226. 1233. 1259. 1315. 1363. 1594. 1718. 173[illegible] 2193. 2292. 2337. dat. vintrum 1637. 2347. 2605. Vgl. nihtgerim.

vinterbiter, frigidus, hiemalis Gr. 2, 557. vinterbiter veder 3897.

vinterstund (f.) tempus hiemale, hiems; annus Gr. 2, 445. acc. vinterstunde 369.

vînþego (f.) convivium, compotatio Gr. 2, 482; 531. sg. dat. (æt) vinþege 3535. 'sum bið gevittig æt vinþege, beórhyrde gód' Ex. 297, 2[illegible]

vîs, sapiens; engl. wise. Gr. 1, 733. I, 363. (vielleicht auch Subst. E[illegible] 118.) Graff 1, 1068. Dfnb. 220. Gl. Ul. 189. Gl. Bv. Gl. AA.; öfter mit Präpositionen verbunden: 'vis on gevitte' A. 316; Ex. 294, 10. 'vis in veorcum' Ex. 185, 7. ~ 1953. 4054. Superlativ: se visesta 332[illegible]

vîsa, dux, rector; auch sapiens, testis. Gr. 1, 645. I, 363. Dfnb. 22[illegible] Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. (veard ⁊) visa 1152. (folces) ~ 1193. ~ 1999. 2942. 3187. 3721. 4220. 4057. 4067. 4083. acc. (veorces) visan 1683. S. aldorvisa.

vîsdôm (m.) sapientia; engl. wisdom. Gr. 2, 544. 3, 356. Gl. AA. Dfnb. 220. acc. visdôm 3545. 3650.; öfter verbunden 'vord ⁊ visdôm'. Ex. 169, 33: 'væs þæs deóplic eall vord ⁊ visdôm'. A. 1678: 'Cristenra veóx vord ⁊ visdom'.

vîse (f.) modus, ratio, res, negotium; engl. wise. Gr. 1, 646. I, 363. Graff 1, 1073. Dfnb. 220. Gl. Bv. Gl. AA. pl. gen. (vorda ne) vîsna 53[illegible] 'on þâ vîsan, hoc modo; on ealle visan, omni modo; on ôþre visan on ænige visan' cet. Gr. 3, 142; 155. 'on þâ ealdan visan, antiquitus' M. gl. 418.

vîshydig, sapiens, cautus. ~ 1810. 1817. 2047. 2249.

vîsian, ducere, docere, monstrare, monere, regere. Gr. 1, 906. 2, 9[illegible] Erl. 105. 126. Gl. Bv. præs. sg. 1. (svâ) ic (þe) visie 560. coni. sg. 2. 'hû þû vægflotan sund vîsige' A. 488. præt. sg. 3. (svâ him se eorl) visade 2438. 'þonne him se dryhtnes dôm visade tô þâm

nŷhstan nŷdgedâle' Ex. 129, 5. visode (on forðvegas) 3277. ~ (him) 3553. A. 381. 'stig visode, viam monstravit' A. 985. inf. visian A. 1100. Ps. 104, 34: 'he hi volcne bevreáh, vrâþum âhredde, hêt him neóde nihta gehvylce fŷrene beám beforan visian'.

visse; s. vitan.

vîslîc, sapiens, prudens 3455. 3678.

vîslîce (adv.) sapienter, decenter Gl. AA. 'vislice geveorht' 453. 'forþâm he is God, cyning ealre eorþan; singað] heriað hine vislîce' Ps. 46, 7.

vist (f.) victus, epulæ; alimentum, pastus, pabulum. Gr. 1, 255. I, 336. 2, 200. 3, 461. Graff 1, 1061. Dfnb. 226. Gl. Bv. Gl. AA. sg. gen. viste 3621. dat. viste 3059. acc. viste 1335. vist 2947. mit 'vela' verbunden: 968. A. 302. 318.

vit (dual zu ic, w. m. s.) nos duo Gr. I, 336. Gl. Bv. vit bûtû 571. ~ 733. 738. II, 412. 413. 415. 417. 420. 'vit Adam twâ', nos duo, ego et Adamus II, 412. 'vit Scilling', nos duo, ego et Scillingius Ex. 324, 31.

vita (m.) sapiens, consiliarius, senator = veota, vuta. Gl. Bv. Gl. AA. Gr. 4, 89. pl. dat. vitum 2962. Hierzu vgl. 'vitena gemot, parliamentum' Gl. Bv.

vitan, scire, novisse Gr. 1, 909. 4, 89; 90. R. Gr. §. 218. Graff 1, 1089. Dfnb. 218. RW. 41. Gl. Ul. 189. Gl. Bv. Gl. AA.; s. nytan unter ne. vitan wird bisweilen auch reflexiv mit dem dat. construirt. præs. sg. 1. ic vite 3661. ic vât, novi. 'ic vât, he minne hige cûþe' 384. 'ic vât, hvæt he me self bebeád' 532. 'ic vât, inc valdend god âbolgen vyrð' 548. 'ic vât, þæt he âbolgen vyrð' 555. 1094. 3220. II, 182. 'ic þe gôdne vât' 1341. 'ic vât heáhburh hêr âne neáh' 2511. sg. 3. (god âna) vât II, 32. sg. 2. þû vâst, novisti, nosti Gr. I, 359. Gl. Bv. þû vâst 873. 913. 'þû ne gevittes vâst' 4089., mit dem gen., wie die Verben des Denkens und Fühlens. ~ II, 707. pl. 1. viton, novimus 3464. El. 643. Das præt. hat neben 'vât, viton' auch die Form 'viste, visse, viston'. sg. 3. (sâr ne) viste 179. 41. 486. 491. 854. viste him (spræca fela) 443. Gr. 4, 38. viste 693. 1282. 1684. 2038. 2336. 2594. 2619. 2787. 4202. pl. viston 783. 2958. sg. 3. visse Gr. 1, 255. ~ 3338. 3643. 4052. imperat. vite II, 701. inf. vitan (yfles] gôdes) 476.

vîtan, imputare, exprobrare, reprehendere, punire. Dfnb. 218. Gl. Bv. præs. sg. 1. 'ne vîte ic him þâ vomcvidas' 618. inf. 'þû meaht hit me vîtan vordum þînum' 821. S. vite.

vîte (n.) poena, tormentum, labor, supplicium Gr. 1, 644. 3, 499. Gl. Bv. sg. nom. vite 354. 1039. 1314. 1813. gen. 'vites, martyrii' M. gl. 403. dat. vite 317. 478. ?798. 2490. 2536. acc. 'vîte, vindictam' M. gl. 409. ~ 296. 322. 328. 366. 560. 1011. 1261. 2562. 4162. II, 495. pl. nom. acc. vitu II, 186; 228; 715. gen. vita 334. dat. 'vitum fæst' 3069. oder 'in vîtum fæst' El. 770.; auch 'vitum gebunden' Jud. 134, 50. Gr. 2, 591. ~ II, 80.

vîtebrôga (m.) horror supplicii, metus poenæ Gr. 2, 482; 487. Gl. Bv. sg. acc. vitebrôgan 45. pl. nom. acc. vitebrôgan El. 931. Ex. 250, 31. 254, 13.

vîtega, vîtiga, vîtga, propheta, sapiens D. M. 84. 857. 986. Graff 1, 1123. Dfnb. 218. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. vitga 3667. 'se vitga sang' El. 1189. gen. vîtgan 3319. pl. nom. vitegan II, 465. vîtigan II, 462. vitgan 3559. 'þâ seó cvên ongan friccgæn, hû on vorulde ær vitgan sungon' El. 560. pl. gen. vitegena 4164. II, 493. 'ic þæt gearolice ongiten hæbbe þurh vitgena vordgeryno on godes bócum El. 290. pl. dat. vitegum II, 589. S. vitig.

vîtehûs (n.) locus poenæ s. tormenti; orcus, inferna. Gr. 2, 482; 500. D. M. 764. sg. dat. 'on vitehûse, in amphitheatrum' M. gl. 403. acc. vitehûs 39. II, 629. 'deófol gefeallað in sweartne lèg under foldan sceat, on vrâþra vîc, on vîtehûs, deáðsele deófoles' Ex. 94. 7. pl. gen. 'vîtehûsa, ergastulorum' M. gl. 428.

vîtelâc (n.) supplicium Gr. 2, 482; 503. Vgl. aglâc. pl. nom. vîtelâc 258.

vîtelocc (m.) claustrum poenæ, carcer, pl. acc. viteloccas 2411. Vgl. hearmlocc.

vîtescræf (n.) antrum tormenti, orcus, gehenna Gr. 2, 482. acc. vitescræf II, 692. S. scræf.

vîtesving (m.) castigatio, punitio. pl. dat. vîtesvingum 1858.

vitian, vitigan, ordinare, constituere, decernere, providere Gl. Bv. El. 120. Dfnb. 218., welches Citat man nachlese. Häufig kommt das part. præt. 'vitod, vitud, veotod' vor, wovon das adv. 'vitodlice, vero autem, profecto' Gl. AA. S. veotian. vitod 472. 724. 727. 927. 'vitodes bidan', decretum exspectare 2269; 'here stille bâd vitodes villan' 3480. ~ 3400. 4093. 'vitod tealde', pro certo habuit Ex. 264. 1. ~ Ex. 402, 3. 'æt hâm findað vitode him viste] blisse' Ex. 430, 13. 'me bið deáð vitod' Ex. 494, 13. 'fleag fugla cyn þâr he feorhnere vitude fundon', ubi vitæ salutem certam invenerunt Ex. 157, 11.

vîtig, sapiens, prudens, peritus Gr. 2, 302. D. M. 19. Dfnb. 218. Gl. Bv. vitig dryhten 2954; 3921. 'vîtig god' 3009; Ex. 14, 29.

vîtigian, prophetare, prædicere. præs. sg. 3. vîtigað (hâlgum gâstum) 397. præt. sg. 3. (him) vîtgode (vyrda geþingu) 4063.

vîtigdôm (m.) sapientia, prudentia. acc. vîtigdôm 3664.

vîterôd (f.) flagellum, scutica; Zuchtruthe, wenn Z. 3420. so zu lesen ist. Gr. 2, 230. gibt über die Lesart 'vîtrod' nichts Näheres an; er scheidet 'vîtr-od'.

viþ (Präpos. mit dem Gen., Acc. oder Dat.) contra, versus, ex adverso, iuxta, prope, apud; cum, pro, loco u. dgl. Gr. 1, 253. I, 336. 1. 754; 908. R. Gr. §. 411. Gl. Bv. Gl. AA. 'viþ drihtne' 26. 'viþ god' 46.; nachgesetzt: 'hvæt is mannes sunu, þæt þû him âht viþ âre hæfdest?' Ps. 143, 4.

viþerbreca, viþerbreoca (m.) adversarius; Satanas. viþerbreca 2282. 4051. Ex. 258, 22. pl. acc. viþerbrecan 64. pl. dat. viþerbreocum Ex. 120, 2. Vgl. 'viþerbrôgan', adversarii Ex. 35, 26.

viþermêdo (?f.) aversio, odium; punitio Gr. 2, 795. nom. viþermêdo 658. Vgl. ofermêde.

viþertrod (m.) regressus, receptus, fuga Gr. 2, 795. Gl. Bv. Gl. AA. acc. viþertrod 2078. 'cirdon cynerôfe viggend on viþertrod' Jud. 140, 47.

viðhabban, viðhæbban, retinere, continere, resistere Gr. 2, 908. inf. (þâm miclan mægne) viðhabban II, 520.

viðhogian, contemnere, resistere Gr. 2, 908. præt. sg. 3. (nergendes hâse) vithogode 2058. 'heó þæs beornes lufan fæste viðhogde' Ex. 245, 9. pl. 2. ge viðhogdun (hâlgum dryhtne) Ex. 139, 34. Vgl. das part. præs. 'viðhycgende, resistens, adversarius'. Ps. 67, 21: 'vealdend viðhycgendra heáfdas feónda hêr gescâneð'.

vlanc, vlonc, superbus, gloriosus, elatus, arrogans; verbindet sich gern mit dem Dativ. Gr. 1, 250. 733. 2, 281; 622. Gl. Bv. Gl. AA. vlanc 1819. 3099. Jud. 131, 30. 'dugunþum vlance' 2413. 'vlanc vunderloce' Jud. 141, 5.

vlenco (f.) superbia, fastus, splendor = vlence (masc.) Gl. Bv. sg. nom. vlenco 2573. 4195. dat. vlence 1667. pl. dat. 'on mînum vlencum ȝ on mîne orsorhnesse' Ps. 29, 6.

vlîtan, adspicere, intueri, videre Gr. 1, 250; 896. I, 363. 2, 14. Erl. 149. Gl. Ul. 197. Dfnb. 241. Gl. Bv. Gl. AA. præs. sg. 2. þû (on magan) vlîtest 2389. præt. sg. 3. (eágum) vlât 106. Gr. I, 358. inf. (eágum) vlîtan (on landa cyst) 1788. 1819. 'on Sodoman burg vlîtan' 2396. 'vlîtan in vulder' II, 410.

vlîte (m.) splendor, nitor, vultus, species, forma, color, pulchritudo Gr. 1, 250; 640. 2, 14. 3, 402. Graff 2, 201; 322. Gl. Ul. 197. Dfnb. 243. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. dat. acc. vlîte 36. 71. 207. 524. 610. 854. 1255. 1819. 1842. 1844. 1849. 2185. 3758. 3786. 3882. II, 224. sg. gen. 'God gifeð gleáv vord godspellendum, se þe is mihtig kyninc ȝ vlîtes vealdend' Ps. 67, 12. pl. dat. 'gegyrede mid eallum mislicum hrægla vlîtum ȝ mid gyldnum fnâsum' Ps. 44, 15.

vlîtebeorht, vultu splendens, specie lucidus, formâ præstans Gr. 2, 556; 575. Erl. 143. vlitebeorht 131. 188. 220. 1554. 1722. 1798.

vlîteg, vlîtig, splendidus, pulcher, formosus Gr. 2, 14. Comparativ: vlîtegra 517. 'vlitegran, fægeran, formosiorem' M. gl. 432. Superlativ: vlîtegôst 623. 699. 819. vlîtig Gl. Bv. Gl. AA. ~ 1013. 4016. II, 215; 611; 653. Comparativ: vlîtigra 601.

vlîtesciene, vlîtescŷne, speciem habens formosam, pulcher, splendidus, formosus Gr. 2, 575. vlitesciene 524. vlitescine II, 212. vlîtescŷne 3856. El. 72. 'veorud vlîtescŷne vuldres âras cvomun on corþre' Ex. 31, 9. 35, 6. '~ ver' Ex. 189, 1. 'seó ~ vuldres candel' Ex. 269, 22. Superlativ: 'âvo brûcað eádigra gedryht veoruda vlîtescŷnast vuldres mid drihten' Ex. 101, 27. S. sceóne, sciene.

vlîtian, splendere facere, ornare, formare; pulchrum aspectum præbere. Gl. AA. præs. pl. 3. (byrig fægriað, vongas) vlîtigað Ex. 308, 33. 493, 17. imperat. sg. 'vlîtiga þinne vordcvyde ȝ þîn vuldor on ûs' 3845.

vlonc 1842. II, 94. = vlanc, w. m. s.

vôcor, vôcer (?m. und fem.) fructus, proles, foenus Gr. I, 364. 2, 11; 80; 141. Graff 1, 680. Gl. Ul. 199. Dfnb. 130. 429. sg. nom. vôcor 1307. acc. vôcre 1337. 1404. 1485.

vôd; s. vadan.

vôd, furiosus, rabidus, insanus, dæmoniacus; engl. wood, wode. Gr. I. 364. D. M. 858. Gl. Ul. 198. Dfnb. 216. Gl. AA. gen. 'vôdan gevittes' 4145. Vgl. 'vôd, rabies' ll. cc.

voh, curvus, obliquus; davon voh (n.) error; iniquitas, pravitas; idolum. Dfnb. 127. 429. Graff 1, 700. Gl. AA. = vog, vô. S. veobedd. sz. acc. voh (vyrcan) 3688. 'þæt voh ne vorhton, inique non egimus' Ps. 43, 19. 'þâr hi voh fremedon' Ps. 54, 20. Vgl. 'hi him voh-godu vorhtan] grofun' Ps. 77, 58.

volcen (n.) nubes; engl. welkin. Gr. 1, 643. I, 338. 2, 160; 3, 338. D. M. 309. Graff 1, 796. R. Gr. §. 89. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. volcen II. 6; auch collectiv statt des Plurals. dat. volcne 416. pl. nom. volcna 212. gen. volcna 3868. 4141. II, 566. dat. volcnum 1533. II, 610. häufig 'under volcnum' 913. 1054. 1226. 1387. 1433. 1696. 1944.

volcenfaru (f.) nubium cursus Gr. 2, 483. sg. nom. volcenfaru 3897. acc. 'ic hvilum stige up, volcnfare vrege, vide fere svift] svi'sfeorm' Ex. 386, 33.

vom, vam gen. vommes, vammes (m.) malum, vitium, crimen, peccatum; horror, macula Gr. 1, 245; 639. Graff 1, 852. Gl. Ul. 192. Gl. AA. sg. nom. acc. vom. 3815. II, 228. 'vom, luem' M. gl. 430. pl. (nom.) acc. vommas 3542. gen. vomma 1267. 3800. dat. vommum 3461. II, 158.

vôma, vôm (m.) clamor, sonitus; tumultus, terror, timor. Gr. I, 364. Andr. und El. XXX. D. M. 131. 217. 836. D. Spr. 120. sg. nom. se vôma 3131. 3628. 3636. vôm II, 335. acc. vôman 3029. 4056.

vomcvide, vomcvyde (m.) maledictum Gr. 2, 513. pl. dat. vomcvydum II, 284. acc. vomcvidas 618. S. cvide.

vomscyldig, peccati reus, scelestus. ~ 946.

von; s. vynnan.

vong, vang (m.) campus, planities; engl. wong. Gr. I, 339. 3, 395. Dfnb. 127. Gl. AA. sg. dat. vonge 1876. pl. nom. vongas 1651. 1798. Vgl. neorxnavong.

vonhygd (? m.) socordia, temeritas. S. oferhyd, oferhygd. pl. dat. (for) vonhygdum 1667. Das adj. 'vonhydig' findet sich Ex. 95, 14. 343, 25. El. 762.

vonn, von = van, vann, w. m. s. vonn 110. 119. 1296. 1374. 1425. 1457. 3093. II, 715.

vôp (m.) fletus, ploratus, vociferatus; engl. whoop. Gr. I, 364. 2, 210. 3, 481. Graff 1, 783. R. Gr. §. 298. Gl. Ul. 199. Dfnb. 168. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. acc. vôp 920. 2971. 3129. II, 335. A. 1554. 1666. gen. vôpes A. 1279. El. 1132. dat. vôpe 993.

vorcþeóv; s. veorcþeóv.

vord (n.) verbum, præceptum; engl. word. Gr. 1, 643. I, 339; 376. 2, 39; 227. Graff 1, 1020. RW. 37. Gl. Ul. 185. Dfnb. 190. Gl. Bv. Gl. AA. 'vord (f.) fatum' Gr. I, 376. sg. pl. nom. acc. vord 111. 130.

149. 158. 245. 294. 308. 328. 352. 504. 534. 590. 597. 635. 767. 795. 857. 896. 1106. 1357. 1506. 1765. 1790; häufig mit 'dæd, veorc' u. dgl. verbunden. sg. gen. (se þæs) vordes (bâd) A. 261. dat. vorde; häufig mit verbis dicendi verbunden: vorde, auch vordum, cvæð u. s. f. vorde 31. 195. 354. 492. 902. 999. 1249. 1407. 2720. pl. gen. vorda 271. 444. 531. 577. dat. vordum 2. 438. 557. 566. 610. 645. 648. 679. 704. 710. 822. 878. 891. 1086. 1588. 1800. 1817. 1841. 1849. 2030. 2236. 2243. 2344. 2562. S. cveþan, sprecan, secgan und deren Composita.

vordbeót (n.) comminatio, minæ Gr. 2, 481; 545. S. beót, bôt. Im Cædm. indessen steht vordbeót 2755. in der Bedeutung von 'vordgebeót, promissum'. Ps. 105, 34: 'þonne he his vordgebeót well gemunde, hreáv hine, et memor fuit testamenti sui et poenituit eum'. So auch Ex. 469, 22: 'vâciað vordbeót', promissa decidunt. = vordbeótung Ex. 473, 14.

vordcvede, vordcvide, vordcvyde (m.) edictum, pactum; eloquium, sermo. Gr. 2, 481; 513. Erl. 150. Gl. Bv. vordcvede II, 35. vordcvide 4054. vordcvyde 727. 3845. 4164.

vordgemearc (n.) ?promissum. pl. dat. vordgemearcum 2349.

vordgleáv, facundus, eloquens. ~ 3935.

vordriht (n.) 'verbale i. e. verbis traditum ius; sc. Lex Mosis ita vocata' Lye s. v. 'vefba diserte oder verba solennia' Gr. 2, 481; 515. 'verba iusta' Gl. Bv. 'Wiglâf maþelode vordrihta fela, Wiglâf redete der Wortreihen viele' Beóv. 5259. Ettmüller 2636. 've gefrigen habbað Moyses dômas, vrâclico vordriht, vera cneórissum secgan' 2932., wo Lye's Meinung zu folgen ist.

vorhte; s. veorcan.

vorld 3943. = veorold, voruld. Graff 1, 933. Diefenb. 188.

vorn (n.) numerus, multitudo; caterva, grex. Gr. I, 339. 2, 160; 164. Erl. 153. Dfnb. 188. 189. Gl. Bv. Gl. AA. sg. (pl.) nom. acc. vorn 972. 1163. 1215. 1315. 1326. 1433. 1635. 2353. 2388. 3124. 3594. 3843. II, 77. 'vorna fela, sæpissime' Gl. Bv. 'vornum ⁊ heápum' Jud. 136, 17.

vors II, 24. = vyrs, w. m. s.

voruld (f.) mundus, seculum, ætas; engl. world. Gr. 1, 642. 2, 481. R. Gr. §. 84. Gl. AA. = vorold Gr. 1, 933. Dfnb. 188. S. veoruld, vorld. sg. nom. acc. voruld 188. 220. 317. 562. 601. 623. 664. 671. 913. 920. 1121. 1159. 1182. 1189. 1211. 1221. 1368. 1537. 1718. 1722. 2225. 2278. 2313. 2336. 2347. 2357. 2566. 2601. 2763. 2954. 3629. II, 59; 610. gen. dat. vorulde 199. 467. 471. 478. 501. 507. 548. 832. 1117. 1138. 1259. 1958. 2292. 2649. 3924. II, 94; 182; 317; 503. Der Accusativ lautet später auch vorulde: geond þás vorulde II, 645. pl. gen. in voruld veorulda oder vorulda', in secula seculorum; engl. world without end. El. 452. Ps. 110, 8. 'geond ealra voruld voruld' II, 225.

voruldcræft (m.) ars mundana, ars, sapientia Gr. 2, 481; 501. Gl. AA. pl. gen. voruldcræfta 3882. acc. (vise geþohtas ⁊) voruldcræftas Ex. 294, 29.

voruldcyning (m.) rex terræ, rex Gr. 2, 481. sg. gen. voruldcyninges Ex. 197, 4. pl. nom. voruldcyningas 2329. 'on naman þinum ealle eorðbúend egsan habbaþ ⁊ þín vuldor ongitaþ voruldcyningas' Ps. 101, 13.

voruldreám (m.) gaudium huius vitæ, gaudium. Gr. 2, 481; 492. pl. gen. voruldreáma 1215. 2971. dat. voruldreámum Ex. 184, 1. Ps. 103, 31.

voruldugeð (f.) opes mundi; opes, divitiæ. pl. gen. voruldugeþa 1614. dat. voruldugeþum 1942. = voruldgestreón Ex. 106, 15. 215, 18. S. dugeð und voruldgestreón.

voruldfeoh (n.) opes huius mundi; opes, divitiæ Gr. 2, 481. sg. nom. voruldfeoh 2136.

voruldgesceaft (f.) mundi creatio; creatura Gr. 2, 481; 521. sg. nom. þeós voruldgesceaft 110. dat. voruldgesceafte 101. pl. gen. voruldgesceafta 860. 3850.

voruldgestreón (n.) opes, divitiæ; thesaurus. Gr. 2, 528. Gl. Bv. sg. pl. acc. voruldgestreón 1873. pl. gen. voruldgestreóna 1172. Ex. 295, 10. dat. voruldgestreónum 270. S. gestreón.

voruldlíf (n.) vita terrestris; vita humana; vita. Gr. 2, 481. dat. öfter 'in voruldlife' 3621. Ex. 294, 15. oder: 'on voruldlife' Ps. 54, 20. 76, 7. 114, 7. 118, 92.

voruldmæg (m.) propinquus, socius. S. mæg. Gr. 2, 509. pl. nom. voruldmagas 2172.

voruldnyt (?f.) usus huius vitæ; usus Gl. AA. dat. (tó) voruldnytte 957. 1013. S. nyt.

voruldríce (n.) mundi imperium, potestas, potentia; mundus, terra. Gr. 2, 517. sg. dat. voruldrice 4106; besonders häufig: 'on voruldrice' 1020. 1106. 1180. 1635. 1711. 1756. 1833. 2353. 2371. 3294. 3322. pl. dat. 'rice is þin, drihten, ræde gefæstnod, ⁊ þú voruldricum vealdest eallum, regnum tuum, Domine, regnum omnium seculorum' Ps. 144, 13. acc. 've naman þinum neóde secgeaþ vuldur vide geond voruldricu' Ps. 113, 9.

voruldspêd (f.) mundi eventus; eventus, successus, opes, copiæ, divitiæ. S. spêd. sg. acc. (nú þe dryhten geaf velan ⁊ viste ⁊) voruldspêde A. 318. pl. dat. voruldspêdum 3808.; und in der Parallelstelle Ex. 185, 20.

voruldyrmþo (f.) paupertas huius vitæ; paupertas. acc. voruldyrmþo 937. S. yrmþo.

vôð 4133., wo man die Nota beachte, = vâð, vagatio, iter, w. m. s.

vracu (f.) ultio, vindicta, poena; exilium Gr. 1, 641. 2, 27; 3, 484. Dfnb. 233. RW. 228. Gl. AA. sg. nom. vracu 1038. 1096. II, 712. dat. vrace 71. acc. vrace 392. 3827. II, 186.

vræc (f.) ultio, vindicta; poena, malum, exilium = vracu Gr. 2, 27. Gl. Bv. Gl. AA. sg. acc. vræc und vræce. Häufig sind Verbindungen wie: 'on vræc hveorfan, in exilium abire' 925. 1011. 'on vræc drifan' 2735 'on vræc sendan' 4086. oder 'tó vræce sendan' 2578. 'on vræce lifan' 3312. (S. noch Graff 1, 1131.) acc. vræce 1259. 'vræce þróvian A. 615. dat. 'þ he him þá veádæd tó vræce ne sette' El. 495.

vræc; s. vrecan.

vræca, vræcca, vrecca (m.) exsul, miser Gr. 1, 735. Graff 1, 1131. 1134. sg. nom. vræcca 4151. gen. vræccan 2472. 2816. pl. gen. vræcna 39. S. vrecca.

vrǣclâst (m.) gressus exilii s. criminis; exilium. Gl. Bv. sg. nom. (varað hine) vrǣclâst Ex. 288, 16. pl. acc. vrǣclâstas II, 122. 'vadan vrǣclâstas' Ex. 286, 23. 'þe þâ vrǣclâstas vidôst lecgað' Ex. 309, 16. S. vadan, lecgan, lâst und vreclâst.

vræclîc, mirabilis, admirabilis, inauditus. vræclic 37. 2932. 3788. 'fæste is þin templ êce ⁊ vræclic' Ps. 64, 5. 'ic þin vundur eall vræclic sæcge' Ps. 74, 2. 'heofenas andettað, hâlig drihten, hû vundor þin vræclic standeð' Ps. 88, 4. 'onvreóh þû mine eágan, ⁊ ic vel mæge on þinre ǣ eall sceavian vundur vræclicu, þâ þû vorhtest ǣr' Ps. 118, 18.; und sonst oft in den Psalmen: 70, 18. 75, 4. 76, 9. 92, 5. 104, 5. 105, 7. 11. 134, 7. 135, 19. 138, 12. 148.; auch im Cod. Exon. 26, 13. S. vrætlic.

vrǣcmon (m.) exsul, fugitivus 3066.

vrǣcstov (f.) locus exilii; exilium. Gl. Bv. sg. acc. vrǣcstove 90.

vræst, firmus, stabilis, durabilis, πυκινός. 'vigbeddes vræste hornas' Ps. 117, 25. 'þû of Aegyptum ûtâlǣddest vræstne vingeard. þû his vyrtruman vræstne settest' Ps. 79, 8. 9. 'he hine vǣdum vræstum geteóde' Ps. 108, 18.; auch das adv. 'vræste, firmiter' kommt Ps. 51, 6. und sonst vor. Comparativ: 'ne viston vræstran rǣd' 3700.

vrætlîc, mirabilis, pulcher, varius, αἴολος (von 'vræt, vrættes, res mira' Gr. 1, 251.); Erl. 99. Gl. Bv. vrætlic 3227.; auch im Cod. Exon. häufig.

vrât; s. vritan.

vrâð, iratus, infensus, hostilis, hostis; pravus, malus, perversus. Gr. 1, 253; 733. 2, 16. 3, 605. I, 359. Graff 2, 471. 472. Gl. Ul. 198. Gl. Bv. 'se vrâþa', diabolus 627. 684. D. M. 942. vrâð 61. 101. 'veorð he him vrâð' 403. 742. 937. 1008. 1030. 1249. 1491. 1824. 1971. 1978. 2033. 2254. 2284. 2694. II, 284. adv. vrâþe 1855. II, 318. Vgl. 'vrâð við vrâþum' El. 1182.

vrâðlîc 354. = vrâð Gl. Bv.

vrâðmôd, iratus Gr. 2, 664. vrâðmôd 544. 812.

vrâþu (f.) fulcrum, fulcimen; baculus Gr. 1, 641. sg. nom. vraþu (vêrigra) Ex. 183, 34. acc. vraþe 174.

vreáh; s. vreón, vrigan.

vrêc II, 495. = vrǣc, w. m. s.

vrecan, vreccan, ulcisci, vindicare, punire; agitare, movere, irritare, excitare, expellere. Gr. 1, 250; 264; 897. I, 335. Erl. 134. Graff 1, 1130. 1131. 1132. Gl. Ul. 198. Dfnb. 232. RW. 102. 228. R. Gr. §. 229. Gl. Bv. Gl. AA. præs. sg. 3. (þec regna scûr vêceð ⁊) vreceð 4094. præt. sg. 3. (hygeteónan) vræc (metod on mannum) 1375. (him valdend) vræc (vitesvingum) 1858. Gr. I, 331. pl. vrǣcon.

'ŷþa vrǣcon ârleásra feorh of flǣshoman' 1380. ~ Gr. I, 360. inf. vrecan 1018. 2408. 2502. 2524. S. gevrecan, vrican.

vrecca (m.) exsul, profugus, advena; miser; = vrǣca, w. m. s. Gr. 1, 250; 264; 645. D. M. 317. RW. 228. Gl. Bv. sg. nom. vrecca 1047. pl. dat. vreccum 3461.

vrêclâst II, 189; 260. = vrǣclâst.

vreón, operire, tegere, vestire, obtegere, protegere Gr. 1, 251; 897. = vrigan Graff 2, 429. 472. Dfnb. 236. Gr. I, 363. præs. sg. 1. ic vreó (me) 864. 'ic þe við veára gehvâm vreó ⁊ scylde folmum minum' 2164. sg. 2. þû vrihst 873. præt. sg. 1. 3. vreáh Gr. 1, 251; 264. I, 368. sg. 3. 'vreáh bearn middangeardes vonnan vǣge' 1372. (flôd ealle) vreáh 1381. 2443. pl. 2. 'ne magon ge þâ vord gesêþan, þe ge hvile nû vrigon under vomma sceátum' El. 582. S. bevrihan.

vrican II, 35. = vrecan, w. m. s.

vridian, **vriþian**, germinare, fruticare, florere, crescere; augeri. vridian Gl. Bv. Erl. 113. præs. sg. 3. (min hyge vynnum) vridað A. 635. 'se æþela feld vridað vynnum gebloven' Ex. 199, 17. 'Fenix vridað on vynnum' Ex. 214, 10. pl. 3. vridiað 1527. præt. sg. 3. (mân) vridode (geond beorna breóst) A. 767. vriþian Gr. 1, 251. Gl. AA. Dfnb. 241. præt. sg. 3. (veóx ⁊) vriþade 1696. inf. (ne sceolon nac betveónan teónan veaxan, vrôht) vriþian 1897. part. præs. vriþende (sceal mægþe þinre monrim vesan) 1756.

vrîtan, scribere; engl. write. Gr. 1, 251; 896. I, 363. 2, 14. Graff 1, 1130. Dfnb. 239. Gl. Ul. 198. RW. 97. Gl. Bv. Gl. AA. præs. coni. sg. 3. (gyddedon hæleð, hvæt seó hand) vrîte 4246; 4250. præt. sg. 3. vrât (þâ in vage vorda gerŷnu) 4240. Gr. I, 358. pl. vriton Gr. I, 336. inf. vrîtan 4244. 'Matheus ongan godspell ǣrest vordum vrîtan' A. 13.

vrixl (n.) alternatio, vicissitudo, permutatio Gr. 1, 251. Dfnb. 236. sg. nom. vrixl 1985. 'vræclic vrixl' Ex. 26, 13. S. gevrixlan.

vrôht, **vrôhte** (m.) accusatio, crimen, scandalum, offensio, damnum; discordia, pravitas Gr. 1, 251. 2, 204. Erl. 99. Gl. Ul. 198. sg. nom. acc. vrôht 83. 1897. 3076. 3954. A. 672. El. 310. gen. vrôhtes 995. Ex. 263, 7. dat. 'vrôhte, accusatione' M. gl. 429. acc. vrôhte 905. 929. 2678. II, 371. pl. acc. 'ic eall gebær vrâþe vrôhtas' Ex. 272, 13.

vrôhtgeteme (n.) criminatio. acc. vrôhtgeteme 45.

vrôhtscipe (m.) crimen. sg. dat. vrôhtscipe 1666.

vryón 1566. = vreón, tegere, w. m. s.

vuce (f.) hebdomas, septimana Gr. 1, 646. 2, 421. D. M. 115. Graff 1, 701. Dfnb. 140. Gl. AA. acc. 'ymb vucan' 1460; 1472; 2763.

vudu (m.) lignum; silva, nemus; engl. wood. Gr. 1, 640. 2, 67. 3, 368. 4, 89. I, 341. D. M. 349. Graff 1, 746. Dfnb. 146. Gl. Bv. Gl. AA. sg. acc. vudu 2880. 3763.

vudubeám (m.) arbor silvestris Gr. 2, 428; 482; 484; 547. sg. nom. vudubeám 4016. 4022 gen. vudubeámes 4033. Ex. 328, 27. dat. vudu-

beáme 878. pl. gen. 'me fealla& þǽr on foldan fealve blóstman vudubeáma vlite' Ex. 202, 25. ~ (helm) Ex. 496, 2. dat. vudubeámum Ex. 277, 6. S. beám.

vudufæsten (n.) munimentum e ligno confectum, navis, arca Noæ. S. fæsten. sg. acc. þæt vudufæsten 1307.

vuduve (f.) vidua; engl. widow. Gr. 1, 646. I, 341. Dfnb. 250. Gl. Ul. 191. RW. 211. Gl. AA.; für viduve. Gr. l. c. pl. nom. vuduvan 2005.

vuht = viht, w. m. s. Gr. I, 338; 341. Gl. Ul. 181. Dfnb. 246. vuht u. s. f. 527. 531. 657. 679. 809. 836. 1292.

vuldor, vulder, vulr (m.) gloria. Gr. 1, 252; 639. 2, 58; 124; 143; 483; 602. 3, 510. I, 340. Andr. und El. XXXI. Graff 1, 848; 899. Gl. Ul. 197. Gl. Bv. Gl. AA. nom. acc. vuldor 3316. II, 59. gen. vuldres 11. 83. 635. 938. 999. 1506. 1568. 2260. 2562. 2567. 2909. II, 107. vuldræs II, 42; 509. vulres II, 85. dat. vuldre 36. 3921. — In den Psalmen häufig 'vuldur'.

vuldorcyning (m.) rex gloriosus; Deus. Gr. 2, 483; 501. D. M. 21. nom. (acc.) vuldorcining 2. vuldorcyning 165. 3476. 3943. II, 116; 228; 429. gen. vuldorcyninges 111. 1379. A. 1430. dat. vuldorcyninge II, 225; 314. El. 292. Im Codex Exoniensis kommt dies Wort besonders häufig vor. S.

vuldorfæst, gloriosus, magnificus Gr. 2, 559. vuldorfæst 27. 2185. 3319.

vuldorgâst (m.) spiritus gloriosus, angelus. Gr. 2, 483; 494. ~ 2906.

vuldorgesteald (n.) sedes gloriosa; sedes beatorum, coelum. Gr. 2, 527; 926. sg. pl. nom. acc. vuldorgesteald 3517. Ex. 408, 22. pl. gen. 'venede tô vuldre veorod unmæte tô þám hálgan hám heofona rices, þǽr fæder ȝ sunu ȝ frôfre gâst in þrinesse þrymme vealdeð, in voruld vorulda vuldorgestealda' A. 1686. dat. vuldorgestealdum 64.

vuldorhama, vuldorhoma (m.) amictus gloriosus, vestis splendens Gr. 2, 483; 496. sg. dat. vuldorhaman 3856. vuldorhoman Ex. 189, 2. acc. 'ne mæg him bryne sceðþan vlitigne vuldorhoman' Ex. 196, 24.

vuldorspêd (f.) successus gloriosus; opes gloriosæ, divitiæ Gr. 2, 483; 525. pl. dat. vuldorspêdum (velig) 87. S. voruldspêd, spêd.

vuldortorht, gloriâ illustris, gloriosissimus Gr. 2, 576. Gl. Bv. Vgl. heofontorht, sveglitorht D. M. 662. vuldortorht 119. 2763. 2868.

vulf (m.) lupus; engl. wolf. Gr. 1, 247; 639. I, 340; 341. 2, 143. Dfnb. 187. Gl. Ul. 198. Graff 1, 848. RW. 59. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. vulf 2270. pl. nom. vulfas 3093. 'se gâstlica vulf, typicus Benjamin' M. gl. 370. S. herevulf, hildevulf.

vulfheort, ferox, atrox Gr. 2, 563. vulfheort 3634. 3653. 3765.

vunden, vundon; s. vindan

vundor (n.) miraculum, prodigium; engl. wonder. Gr. 1, 643. I, 340. 2, 141. 3, 510. R. Gr. §. 93. Gl. Bv. Gl. AA. vunder Dfnb. 178. 'ac nis nâ vunder, sed quid mirum' M. gl. 388. sg. nom. acc. vundor 592. 3037. 'mid idelum vundre, vanâ gloriâ' M. gl. 354. pl. nom. acc.

vundru Ps. 9, 12. 18, 2. 23, 10. 87, 12. vundra 280. 2566. 2939. dat. 'tó vundrum, mirifice, mirum in modum' 3725. Ebenso wird 'vundrum' allein adverbial gebraucht. Gr. 3, 137. Erl. 168. Gl. Bv. 'vundrum fæger' Ex. 203, 17. 223, 30. 'vundrum fæst' Ex. 230, 7. 'brogden vundrum' Ex. 238, 11. 'vundrum freórig' Ex. 417, 8., und sonst oft; auch in den Psalmen.

vundorlîc, mirus, mirificus, mirandus, mirabilis Gl. Bv. Gl. AA. vundorlic 4151. 'eálá' Dryhten, ûre God, hû vundorlîc þîn nama is geond ealle eorþan!' Ps. 8, 1. 'is vundorlic vealdend ûser, hâlig Dryhten on heánessum' Ps. 92, 5.

vunian, habitare, degere, manere, versari, continuare; engl. won. Gr. I. 907. I, 340. 2, 56. 4, 598. Erl. 154. Graff 1, 872. Dfnb. 160. Gl. Bv. Gl. AA. præs. sg. 2. þû (geond holt) vunast 4091. sg. 3. (þenden þe feorh) vunaþ (on innan) 905. pl. 3. vuniaþ (under fæstenne folca hrôfes) 152. præt. sg. 3. (vicum) vunode 1806. (se monlica stille) vunode 2561. 'þær se eádega Loth ~' 2590. pl. 1. ve (þær) vunodon II, 238. pl. 3. (heó helltregum) vunodon 74. vunedon (on þâm vicum) 1884. imperat. sg. vuna (mid ûsic) 2716. 'vuna þæm þe âgon' 2287. pl. vuniaþ 2728. inf. vunian (on gevealde) 199. ~ 4033. (gryndas) vunian II, 334. ~ II, 421.

vurþan 561. 1098. 3921. 4270. = veorþan, w. m. s.

vurþe, veorþe, dignus, carus = vyrþe, w. m. s. Comparativ: (nû he dryhtne synt) vurþran (micle) 420. S. vyrþe.

vurþian = veorþian, w. m. s. Gl. AA. præs. pl. 3. vurþiaþ 1752. 3855. 3904. præt. sg. 3. vurþode 35. pl. 3. vurþedon 3700. inf. vurþian 352. vurþigean 3725.

vurðlîc, illustris, clarus, honorificus, dignus = veorðlic. Comparativ. (on) vurðlicor (vigsiþ âteáh) 2088; häufiger (in den Psalmen und im Cod. Ex. oft) ist die Form 'veorðlîc'.

vurðmynd 3187. 4127. Gl. AA. = veorðmynt, veorðmynd, w. m. s.

vydeve 2127. Gl. AA. = vuduve, w. m. s.

vylleburne (m.) fons aquæ, fons. 'vyll fons' Gr. I, 344. Dfnb. 181. sg. nom. vylleburne 212. Vgl. 'vylsprince, fontibus' M. gl. 344.

vylm (m.) ardor, æstus, ignis, fervor; ira, furor. = vælm, velm, w. m. s. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. acc. vylm 3731. 3759. 3981. A. 367. 863. El. 39. 1297. 'vylm, vealle, bræð, fervorem' M. gl. 382. dat. vylme 1919. El. 764.

vylmhât, fervidus, ardens Gr. 2, 563. 'vylmhâtne lig' 2578.

vyn (f.) lætitia, gaudium, voluptas, deliciæ. Gr. 1, 642. 2, 56; 603. I. 342; 343; 375. Gl. Ul. 198. Dfnb. 166. RW. 24. Graff 1, 882. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. vyn 1856. gen. vynne 366. 916. II, 199. acc. vyn II, 43. pl. gen. vynna 942. 3460. dat. vynnum II, 212; 238; 595; 65[illegible].

vynleás, lætitiæ expers, gaudio carens, tristis Gl. Bv. Gr. 2, 566. Comparativ: 'vynleásran vic' 925.

vynlîc, suavis, iucundus, dulcis, formosus, amoenus; wonnig. Gl. Bv. Gl. D. M. 858. ~ 255. 464. S. vynsum.

vynsum = vynlic; engl. winsome. Gr. 2, 574. 3, 579. Gl. Bv. Gl. AA. vynsum 1849. 3865. II, 215; 360. El. 793. Superlativ: vynsumást 667. 'lûflice, vynsume, desiderabilem' M. gl. 329.

vyrcean, vyrcan = veorcan, gevyrcan, w. m. s. Gr. 1, 910. 2, 282. Graff 1, 967. Gl. Ul. 186. Gl. AA. inf. vyrcean 250. 256. 275. 620. 832. part. præs. vyrcende El. 761.

vyrd (f.) eventus, decretum, fatum, fortuna; Parca. Gr. 1, 642. 2, 39; 227. 3, 355. I, 343; 375. Erl. 112. 151. D. M. 377. 378. 379. 387. 394. Dfnb. 199. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. (þæt is mære) vyrd 1394. (þe sceal forðgân) ~ 2349. 'sceal seó vyrd svâ þeáh forðsteallian' 2383. 'seó vyrd gevearð, þ..' 2771. 'vyrd beleác' 3386. 'vyrd cymð ofer middangeard' 3468. 'vyrd gevordene' 3988. 'vyrd væs gevorden' 4170. gen. vyrde (bîdan) 2564. acc. (vælgrimme) vyrd 993. pl. gen. vyrda 3361. 3650. 3667. 3678. 4063.

vyrgean, exsecrare, maledicere. Gr. 2, 63. Graff 1, 980. Gl. Ul. 187. Dfnb. 231. S. vereg, vergþo. inf. (ongan þâ his selfes bearn vordum) vyrgean 1588.

vyrhta (m.) opifex, faber, artifex; creator; engl. wright. Gr. 2, 206; 210; 535; 545. I, 343. Dfnb. 211. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. se vyrhta 125. 1001. II, 14; 587.

vyrm (m.) vermis, serpens; engl. worm. Gr. 1, 639. I, 343; 375. 2, 61; 146. D. M. 652. Graff 1, 1043. Gl. Ul. 187. Dfnb. 214. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. acc. vyrm 896. 3465. gen. vyrmes 488. 587. dat. vyrme 901. pl. nom. vyrmas II, 103. gen. vyrma II, 338. acc. vyrmas II, 137.

vyrnan, denegare, impedire, adversari; cavere, evitare ictum; engl. warn. Gr. 2, 168. Gl. Bv. Gl. AA. præs. sg. 2. (gif þû þâm frumgâran brŷde) vyrnest 2654. inf. vyrnan þôhton (Moyses magum) 2980.

vyrpan, verti, reverti; vgl. hveorfan, hvyrfan. ?præt. pl. 3. vyrpton 3059. S. auch âveorpan, âvyrpan.

vyrs, vyrrest, Comparativ und Superlativ zu yfel, malus. S. vors. vyrsa, peior; vyrs, vyrse, peius; vyrresta, pessimus, -a; vyrrest, vyrst, pessimum; engl. worse, worst. Gr. 3, 593; 606; 607. I, 343. R. Gr. §. 130. Graff 1, 1046. Gl. Ul. 184. Dfnb. 190. Gl. Bv. Gl. AA. vyrse leóht 309. ~ 591. 'hit him vyrse gelomp' II, 126; 176. 'tó vyrsan þinge' 259. 'is me nû vyrsæ' II, 142. 'hit þe þeáh vyrs ne mæg hreóvan' 822. Superlativ: 'tó þâm vyrrestan guman' 3732. 3823.

vyrt (f.) radix, herba, planta; aroma. engl. wort. Gr. 1, 251. 2, 62; 213; 214. 3, 371. I, 343. Graff 1, 1049. Gl. Ul. 187. RW. 31. Gl. Bv. Gl. AA. sg. acc. vyrte II, 360. pl. dat. vyrtum (fæst) 4016. Ex. 417, 2.

vyrtruma (m.) radix; origo, principium Gl. AA. sg. nom. se vyrtruma 4098. acc. vyrtruman Ex. 328, 28. pl. nom. acc. vyrtruman 4033. 4076. Ps. 79, 9. dat. 'vyrtrumum, radicibus' M. gl. 350.

vyrþe, dignus, honorabilis, honestus; s. vurþe, veorþe; mit dem Genitiv verbunden. Gr. 1, 735. Gl. AA. 'his vyrþe' 618. þû eart freoþo vyrþe' 1342. (lifes) ~ Ps. 123, 7.

vyrð; s. veorþan.

vyt 2523. = vit, w. m. s.

Y.

Ŷcan, augere; engl. to eke. Gr. 1, 905. Gl. AA. præs. sg. 2. þû ic[a] (þine yrmþo) A. 1191. sg. 3. ŷceð (ealdne niþ) El. 904. inf. [ge]hŷra frumcyn) ŷcan (volde) 3836. S. iecan, iecte, eácan.

yfel (adi.) malus, pravus, scelestus; engl. evil. Compar.: vyrs; Super. vyrrest. S. vyrs. Gr. I, 351. 3, 607. D. M. 410. Gl. Bv.; auch e. [s]elbst ifel II, 612. yfel 570. 2402. 3705. adv. yfele 386. 788. Gr. 3, 1[2]

yfel (n.) malum, pravitas, scelus Gr. 1, 247; 643. 2, 114. Gl. Ul. 1[3] Dfnb. 106. Gl. Bv. Gl. AA. sg. gen. yfeles (ʒ gôdes) 462; 477. [5] 376. dat. yfele II, 732. acc. yfel 2258. 2464. 2679. pl. gen. yfela 34[6]

ylc = **ilc**, w. m. s. Gr. 3, 50. Dfnb. 42.

ylde (pl. m.) homines Gr. I, 344. yldas Gl. Bv. Dfnb. 422. pl. nom. yl[d] eorðbûende 221. gen. ylda (ǽghvilc) 477. dat. yldum 2280. 363[0]

yldabearn 2464. 3624. = ylda bearn. S. yldobearn.

yldo (f.) ætas, ævum, senectus; homines. = yldu Gr. 1, 642. I, 344. Dfn[b] 422. Gl. Bv. Gl. AA. nom. yldo 468. 481. 3365. 3468.

yldobearn (n.) genus humanum ~ 461. 2957.

yldre, yldest, Comparativ und Superlativ zu 'eald, vetus, vetustus' w[.] m. s. Gl. Bv. Gr. 3, 579. D. M. 411. Gl. AA. R. Gr. P. 51.; zugleic[h] werden diese Adjectivformen als adi. Substantive gebraucht: y.[re] senior, yldran, parentes; se yldesta, princeps, dux, neben [se] maximus. yldra, yldre u. s. f. 1103. 1124. 1710. 2593. 2605. 2766. 30[7] 3816. se yldesta 1059. 1129. 1209. 1229. 1236. 1664. S. eald, eald[or]

ymb, ymbe (præp. mit dem acc.) circa, circum, erga, post. Gr. I, 34[3] 2, 908. Gl. Bv. ymb 505. 604. 756. 1433. 2992. 4095. II, 427. 5[3] ymbe Gr. 1, 246. 2, 774; 932. 3, 108. Gl. AA. ~ ymbe 4100. II, 1[3]

ymbfleógan, circumvolare; mit dem Dativ. prät. pl. 3. 'him ymbflugo[n] engla þreátas' II, 570. S. fleógan.

ymbfôn, circumdare, amplecti Gr. 2, 908. Gl. Bv. part. prät. ymbfang[en] II, 145; 519.

ymbhaldan, continere. præs. sg. 3. ymbhaldeð II, 7.

ymbhvyrft (m.) circuitus, orbis, rotatio, revolutio, mundus Gr. 2, 7[4] Gl. AA. S. hvyrft; hvearft; häufig: 'eorþan ymhvyrft' 2955; 33[5] ~ II, 703.

ymblyt (? m.) expansio, nach Thorpe's Uebersetzung; es scheint der Bedeutung nach von 'ymbhvyrft' nicht verschieden II, 7.

ymbstandan, ymbstondan, circumstare, circumdare Gr. 2, 908. præs. p[l.] 3. ymbstondað Ex. 466, 21. prät. pl. 3. 'me ymbstôdan strang[e] manige, circumdantes circumdederunt me' Ps. 117, 11. part. præs. ymbstandende Ps. 140, 4. pl. gen. ymbstandendra 2482. part. prät. 'habbað me ymbstanden, circumdederunt me' Ps. 16, 10.

ymbûtan (adv.) circiter, circumcirca, undique; auch als præp. mit dem acc. gebraucht. R. Gr. §. 406. Gl. AA. 'licgað me ymbûtan grindl[as]

greáte 381. = licgaþ me ymbe 370. 'ymbûtan þone deáþes beám' 488. 2544. II, 266; 354. 'ymb' wird bisweilen von 'ûtan' durch tmesis getrennt: 'ymb hine ûtan' II, 155.; auch tritt das zweite Wort der Zusammensetzung vor das erste: 'ûtan ymbe' Ex. 209, 1.

bvîcigean, circumsedere, circumvallare. inf. ymbvicigean (verodes bearhtme Aethanes byrig) 2994.

þing (m.) "manifestio, detectio, proditio. Expansio, expansum. 'brûn yppinge', atrum expansum (aquarum)" Lye. Allerdings bedeutet 'yppe, manifestus' El. 436. Erl. 150. und 'yppian, aperire' Gr. 1, 250. I, 343.; Z. 3427. indessen bezeichnet ypping offenbar die Wogen, Ebbe oder Fluth, und muss desshalb mit 'ebbian' (s. das Wort) in Verbindung gebracht werden.

, iratus 63. = yrre, w. m. s.

e (n.) heriditas, peculium, patrimonium, bona Gr. 1, 644. I, 343. RW. 233. Gl. Ul. 17. Dfnb. 66. Gl. Bv. Gl. AA. nom. dat. acc. yrfe 1139. 1162. 1213. 2181. 2782. gen. yrfes 1063. 1540. 2191.

elâf (f.) posteritas, progenies, heres Gr. 2, 503. Gl. Bv. sg. acc. yrfelâfe 3332. Ausserdem aber bezeichnet 'yrfelâf' auch die Verlassenschaft: 'hereditas, legatum, ensis' Gl. Bv., was von Vater auf Sohn erbte. S. lâf s. v.

festôl (m.) sedes hereditaria, hereditas, domicilium Gr. 2, 528. S. èþelstôl. sg. nom. 'svâ se burgstede væs blyssum gefylled ƿ sveglvundrum eádges yrfestôl engla hleóþres' Ex. 181, 14. acc. yrfestôl 2170. 'þær hi yrfestôl eft gesittaþ, et heriditatem acquirent eam' Ps. 68, 37. dat. yrfestôle 1623.

feveard (m.) heres Gr. 2, 534. Gl. Bv. sg. nom. acc. yrfeveard 1721. 3071. Ex. 224, 15. pl. nom. yrfeveardas 2177. gen. yrfevearda 2224. Hiervon kommt 'yrfeveardnes, hereditas' Ps. 24, 11. 32, 11. 46, 4.

mþ, yrmþo, yrmþu (f.) paupertas, miseria, calamitas, afflictio, ærumna. Gr. 1, 643. 2, 236; 245. Gl. Bv. Thorpe (im Gl. AA.) bezeichnet yrmþ als neutrum. sg. acc. 'þû scealt vidan feorh êcan þine yrmþu' A. 1384. 'þær þû âva scealt viþerhycgende vergþu dreógan yrmþu bûtan ende' El. 952. pl. dat. mid yrmþum, misere 3194. yrmþum A. 163.

nan, currere = irnan, eornan, w. m. s. Gr. I, 343; 351. R. Gr. §. 242. Gl. AA. præt. sg. 3. arn 138. part. præs. (lago) yrnende 211. S. âyrnan.

re, iratus, offensus = eorre, w. m. s. Gr. 1, 735. Gl. Bv. Gl. AA.; mit dem Dativ. yrre 34. 341. 737. 1854. 2630. 2735. 3434. 3727. 4072; auch adverbial 'yrre'.

re (m.) ira; = eorre Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. yrre 979. acc. yrre 693. 2637.

ringa, 'irate, iracunde, torve' Lye. Gl. Bv. yrringa 915. Ex. 70, 31. 84, 14. 131, 13. 'ne þe yrringa âcyr fram þînum þeóve' Ps. 26, 10.

ela, ysele, ysle (f.) favilla Gr. 1, 254. I, 343. 3, 353. Graff 1, 487. Dfnb. 6. Gl. AA. 'ysle, favilla' M. gl. 319. dat. yslan 2547.

ŷvan = ievian, w. m. s. Gr. 1, 248. I, 368; 373. inf. ŷvan 1745. part. præt. ŷved 3680. A. 972. S. ætŷvian, óðŷvian.

ŷð (f.) unda, fluctus = ŷþu. Gr. 1, 642. I, 366. 2, 212; 236; 479. Andr. und El. XXXIII. RW. 53. Gl. Bv. Gl. AA. ŷþu Gr. 1, 641. 3, 501 'ŷþu, pelagi, fluctus' M. gl. 393. pl. nom. ŷða 1380. 1425. ŷþe 321 gen. ŷþa 1304. 3384. dat. ŷþum 166. 3378. 3401. 'flôd ŷþum vesa A. 1546. acc. ŷþa 3370.

ŷðlâf (f.) undarum reliquiæ, litus, arena Gr. 2, 479; 503; 613. Andr. und El. XXXIV. Gl. Bv. dat. ŷðlâfe 3514. acc. 'ic âfre ne geseah ôe ŷðlâfe on sæ lâdan syllicran cræft' A. 499.

Þ.

Þâ, Þæm, Þâm, Þæt; s. se.

Þâ (coni.) tum, dum, cum, quando Gr. 3, 170. I, 359. Gl. Bv. Gl. AA auch mit andern Partikeln verbunden: 'Þâ gên, Þâ gêna, adhuc, insuper, iterum' Gl. Bv. El. 1070. S. gên. 'Þâ giet, Þâ gyt; engl. ye adhuc, tunc, quum, quoniam' Gl. Bv. S. giet, gyt. Þâ giet 212. Þâ gyt 155. 1184. 1432. 1471. 1505. 1721. 1787. II, 406; 572. = Þâ gieta' 1629. 'Þâ gyta' 1448.

Þâr, Þâr, ibi, ubi; engl. there, where Gr. 2, 770. 3, 173; 191. Gl. Bv. Gl. AA

Þâs (adv.) tam, adeo; mit folgendem Adiectiv: Þâs micel, tantus' 58 'Þâs lang' 581. 'Þâs deóp' 829. 'Þâs earm' Ex. 294, 19. 'Þâs swiþe Ex. 294, 20.; in derselben Bedeutung steht 'tô Þâs, ad id, ad hu usque gradum' Gr. 3, 105. Gl. Bv. Gl. AA. 'tô Þâs deór, tam care Ex. 308, 17. 'tô Þâs hvæt, tam ardens' Ex. 308, 16. 'tô Þâs hâ tam beneficus' Ex. 308, 18. Ferner wird Þâs mit Þe verbunde 'Þâs Þe, eo quod, propterea quod, idcirco quod; quia, quoniam Gl. Bv. Gl. AA. 'Þâs Þe heó ongunnon viþ gode vinnan, quia cum Deum contendere coeperant' 77. 'Þâs Þe he vann viþ heofnes rîcend' 303; auch ohne Þe: 'Þâs þû gebod godes lâre lâstes' 565

Þæt (coni.) quod, ut Gl. Bv. Gl. AA.; fast ausschliesslich mit dem folgenden Coniunctiv. R. Gr. §. 414.

Þafian, Þafigan, consentire, concedere, permittere, tolerare, obedire = geÞafian, w. m. s. præt. sg. 2. Þafodest 2240. inf. Þafigan 3708. A 402. Þafian Ex. 249, 8. 270, 16.

Þâg, Þâh, Þeáh; s. Þeón.

Þanc (m.) gratia und gratiæ; engl. thank Gr. 2, 279. RW. 331. Gl. Bv. Gl. AA.; mit dem Genitiv der Sache. sg. nom. acc. Þanc 238. 722. 1 2341. 2429. II, 554. 'him Þæs Þanc sie' 1112. 'on Þanc, e gra animo' 1501; 2436; 2768. dat. Þance 503. 1953.. Der gen. 'Þances Þonces' wird adverbial gebraucht in der Bedeutung von gratis, u auch gratiâ, causâ, um-willen Gl. Bv. Gl. AA. 'Dryhtnes Þance Dei gratiâ, vel causâ' Gl. AA. Vgl. auch geÞanc.

Þancian, gratias agere; engl. to thank; mit dem Dativ der Person und d Genitiv der Sache verbunden. Gr. 1, 907. Gl. Bv. Gl. AA. præs.

3. þanciaƀ 3942. præt. sg. 3. þancode (sviþe lifes leóhtfruman lisse ⁊ âra) 1882. 'he þâra gifena gode þancode' 3604. pl. 3. þanceden (þeódne þæt..) II, 536. inf. (he sceolde his dryhtne) þancian (þæs leánes) 257.

þancolmôd, providus; gratus Gr. 2, 664. Gl. AA. þancolmôd (ver) 1699. Jud. 136, 35.

þanon, **þonan**, inde, unde; engl. thence, altengl. thennes. Gr. I, 327. 2, 770. 3, 173. M. gl. 354. 379. þanon 490. 1057. 1961. II, 721.

þe, tibi; s. þû.

þe (für se), qui, quæ, quod R. Gr. §. 154. Vernon S. 30. Gl. Bv. Gl. AA.

þê, eo, quo = þŷ. Gr. 3, 175; 724; 743. 'þê læs, quo minus'; s. læs. 'þê mâ, eo magis; engl. the more'; s. mâ.

þeáh, quamvis, licet, tamen; engl. though; meist mit dem Coniunctiv verbunden. R. Gr. §. 414. Gr. 3, 177; 191. I, 368. Gl. Bv. Gl. AA. = þeáh þê, þêh. þeáh 358. 543. 2383.

þeaht, **þeahte**, **þeahton**; s. þecan, þecoan.

þeahtian, deliberare Gr. Erl. 151. præt. sg. 3. þeahtode (þeóden ûre môdgeþonce, hû..) 92. pl. 3. 'veras þeahtedon on healfa gehvǣr, súme hider, sume þider, þrydedon ⁊ þohton' El. 546. 'hi þeahtodon, hû hi mihton geniman mîne sâvle, ut acciperent animam meam consiliati sunt' Ps. 30, 16.

þearf (f.) necessitas, penuria, inopia. Gr. 1, 642. 2, 38; 210. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. (þe ǣniges sceáttes) þearf (ne vurde) 500. 279. 660. 876. 1477. 1585. 2048. 2119.

þearfa (m.) indigens, pauper, egenus, miser Gr. 2, 38.; mit dem Genitiv der fehlenden Sache verbunden: 'hrægles þearfa' 863.; in den Psalmen häufig. 'þearfena, miserorum' M. gl. 368. 'þearfum, pauperibus, pauperculis' M. gl. 429. 375.

þearfan, **þearfian** (verb. anom.), egere, opus habere, opus esse; auch unpersönlich gebraucht; das Sachobiect tritt in den Genitiv. Gr. 1, 909. R. Gr. §. 218. Gl. Ul. 72. Gl. Bv. Gl. AA. præs. sg. 1. ic (þe secgan ne) þearf 608. 1019. 2170. sg. 3. þearf 1518. 'ne þearf þe þæs eaforan sceomigan' 2321. sg. 2. þû þearft 730. 1033. 2150. 2162. 2165. coni. sg. 1. ꝥ ic þurfe 290. sg. 2. þû þurfe 3947. — præs. ind. pl. 2. ve þurfon II, 116. præt. pl. 3. þorfton 636. part. præs. þarfende, egens 2474. 'he þearfendra bene gehŷrde, respexit in orationes pauperum' Ps. 101, 15.

þearl, violentus, vehemens, validus, gravis, durus, asper Gr. 1, 733. I, 351. Erl. 135. þearl 76. — þearle (adv.) vehementer, valde, nimis Gr. 3, 102. I, 351. Gl. Bv. Gl. AA. M. gl. 341. 'þearle, tantopere' M. gl. 371. þearle II, 38; 422.

þeáv (m.) mos, ritus, consuetudo; engl. thew. Gr. 1, 248; 251; 639. 2, 567. I, 367. Gl. Bv. sg. nom. acc. þeáv 4089. 4159. gen. 'þeáves, disciplinæ' M. gl. 392. dat. 'on þeáve, gevunan, more' M. gl. 346. pl. nom. acc. þeávas 1526. '~, sectas' M. gl. 416. dat. þeávum 1699. 2407. 2639.; auch adverbial: 'bene, decenter' Gl. Bv. S. freoþoþeáv.

þeávfæst, decens, honestus Gr. 2, 559; 568. ~ 1936. 2656.

þec (für þe, sg. dat. acc. von þû; vgl. mec) tibi, te. þec 2264. 3812. 3829. 3885. 3886. 3890. 3891. 3894. 3896. 3898. 3899. 3904. 3905. 3910. 3912. 3915. 3917. 3920. 3922. 4085. 4086. 4092. 4093. 4106. II, 60. 541. El. 404. 447. 675. 822. 930.; vorherrschend findet sich þec für den acc.; weniger häufig für den dat. S. þû.

þecan, þeccan, tegere, protegere; operire, cooperire Gr. 1, 905. I, 334. Erl. 121. Gl. Bv. præs. sg. 1. ic (me leáfum) þecce 865. sg. 2. (þi þin sylf) þecest (lic mid leáfum) 874. sg. 3. 'se þe heofen þeceð volcnum, qui operit coelum nubibus' Ps. 146, 8. præt. sg. 3. þeahte 117. (fæðmum) ~ 1277. ~ (vonnan vâge) 1372. sg. 1. ic þehte I 966. pl. 3. þeahton 3217. inf. þeccan 939. 1567. part. præt. þeah 1916. (væstmum) ~ 2734 (helmum) þeahte 1984. S. geþeccan.

þegen, þegn, þên (m.) servus, famulus, minister, discipulus; miles, vir nobilis; engl. thane. þegen Gr. 1, 259. 2, 18; 156; 545. 2, 337. I 337. I, 335; 337; 377. RW. 76. Gl. Bv. Gl. AA. þegn Gr. 1, 63 2, 532; 602. Gl. Bv. sg. nom. þegen II, 389; 427. þegn 594. 15 2260. 2901. gen. þegnes 637. þegne 407. 702. pl. nom. acc. þegn 15. 2621. 3099. gen. þegna 2562. 3593. dat. þegnum 80. 1845. 15 1902. 2706. Vgl. 'þênum, gligman, incnihtum, parasitis, ministris M. gl. 398. 426.

þegnian, þênian, ministrare Gr. 1, 908. Gl. Ul. 82. Gl. Bv. præt. sg. 1 ic (gode) þegnode 582. sg. 3. 'he me holdlice hêr þegnade' Ps 100, 6. S. geþênian.

þegnscipe (m.) servitium, ministerium, officium Gr. 2, 478. Gl. Bv. gen. þegnscipes 833. dat. þegnscipe 741. acc. þegnscipe 325.

þegnung (f.) servitium, ministerium (auch collectiv 'ministri, comitatus' officium; coena, convivium Gl. AA. sg. dat. 'vuldres âras þû gevorhtest þâ] tô þegnunge þinre gesettest hâlig] heofonlic' El 738. acc. þegnunge 2436. 'þâra sint feover (nämlich þegnas), þe se flyhte â þâ þegnunge beveotigað' El. 744. pl. gen. þegnunga Ex. 22, 2

þêh 4032. = þeáh, w. m. s. A. 515. 1609. 'þêh þe, si enim' M. gl. 35 'þêh þe æthvâre, licet aliquantulum' M. gl. 344.

þellfæsten (n.) munimentum e tabulatis compactum; arca Noæ, navis. sg. dat. (on) þellfæstenne 1477.; von 'þelu, tabulatum' Gr. 2, 532. Gl. Bv.

þen 3783. ist wahrscheinlich in þêh oder þe zu ändern.

þencan, þencean, cogitare Gr. 1, 263; 910. I, 334. R. Gr. §. 214. Gl Ul. 67. Gl. Bv. Gl. AA. sg. 2. þû þencest 2885. sg. 3. þenceð 3 II, 184; 366; 559. pl. 1. vit þencað (sâles bidan) 2430. ve þencað II, 209. præt. sg. 3. þohte 272. 1269. pl. 3. þohton 2980. þ þencean (ymb þâ fyrde) 406. S. geþencan.

þenden, dum Gr. 3, 171. Gl. Bv. Gl. AA. þenden 245. 408. 905. 912. 93 1195. 1486. 1537. 2163. 2250.; öftér, auch zweimal in den vorstehenden Citaten, ist die Verbindung: 'þenden voruld stondeð' Ex. 21 6. Ps. 101, 10.

þengel (m.) princeps, dominus, rex. Gr. I, 334. Gl. Bv. sg. nom. (manna) þengel 3102.

þeód (f.) populus, natio, provincia Gr. 1, 252; 642. I, 370. 3, 472. D. M. 19. RW. 72. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. þeód 2286. ?3206., wo 'þeód' vielleicht für þeóden steht; vgl. Lye. dat. þeóde 3690. pl. nom. gen, acc. þeóda 637. 1237. 1260. 1641. 1902. 2609. dat. þeódum 1313. S. folc.

þeódcyning, rex populi, rex. Gr. 2, 478; 501. 'rex magnus' Gl. Bv. S. folccyning, voruldcyning. sg. nom. þeódcyning 1863. pl. nom. þeódcyningas 1960.

þeóden (m.) dominus, dux, rex; von 'þeód, populus' gebildet, wie 'drihten, dryhten' von 'driht, dryht, homo, homines' Gl. AA. Gr. 1, 639. 2, 156. 3, 320. Gl. Bv. sg. nom. acc. þeóden 15. 80. 92. 139. 594. 850. 861. 1031. 1112. 1197. 2138. 2296. 2341. 2621. 2636. 2667. 2702. 3360. gen. þeódnes 833. dat. þeódne 268. 1882. 2037.

þeódenmâdm (m.) donum regis; donum splendidum s. opimum. pl. acc. þeódenmâdmas 407. S. mâðm.

þeódhere (m.) exercitus populi, exercitus. Andr. und El. XXVI. pl. gen. þeódherga 2154. S. here.

þeódland, þeódlond (n.) populi terra; regio, provincia = folcland, w. m. s. Gr. 2, 478. sg. nom. þeódlond 1760. acc. 'vlât þâ svâ vîsfæst vitga geond þeódland' Ex. 19, 26. pl. gen. þeódlanda 2205.

þeódmægen (n.) vis populi, cohors, exercitus; = folcmægen, w. m. s. Gr. 2, 478. sg. nom. þeódmægen 3271.

þeódmearc (f.) fines populi, terra Gr. 2, 498; 508. 'populus conterminus' Lye. sg. acc. þeódmearc 3089.

þeódscipe (m.) populus, natio; disciplina, lex, consuetudo. Gr. 2, 479. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. dat. acc. þeódscipe 231. 1936. El. 1167. Ex. 253, 10. 284, 10. 304, 13. 'þæt bið eádig man, þe þû hine, ece God, þeódscipe þinne lâreste, quem de lege tua docueris' Ps. 93, 12. 'þû me þeódscipe þinne lâr' Ps. 118, 66. gen. þeódscipes 3457.

þeón, germinare, crescere, proficere, vigere, florere = geþeón, w. m. s. Gr. 1, 897. I, 370; 371. RW. 73. Gl. Ul. 82. R. Gr. §. 250. Vernon p. 60. Gl. Bv. Gl. Ul. præt. sg. 1. 3. þâg, þâh, þeáh Gr. I, 358; 369. 'cniht veóx ȝ þâg' 2765. þâh 1103. 2293. part. præs. 'þeónde, proficiens, florens' M. gl. 343. 423. 432.

þeós, hæc; fem. zu þis, w. m. s. þeós folde II, 214. R. Gr. §. 146. Vernon p. 30. S. þes.

þeóster, þeóstre, obscurus, caliginosus, tenebrosus; s. þŷstre. Gr. 1, 255. I, 370. Erl. 156. 'þeóstræ hâm' II, 38. für 'þeóstre'.

þeóstro, þeóstru, þŷstru (f.) caligo, tenebræ Gr. 1, 642. R. Gr. §. 92. Thorpe (im Gl. AA.) und Vernon (Guide p. 18.) geben das Wort als neutr. pl. tantum an. nom. þeóstro 3894. pl. dat. þeóstrum 127. 144. El. 313. 766.

þeóv (m. und fem.) servus, serva; famulus, famula. Gr. 1, 249; 639. 2, 532. 3, 357. I, 370. RW. 62. 72. Gl. Bv. sg. nom. þeóv 1589. 2423.

þeóvdôm (m.) servitus, famulatus Gr. 2, 491. M. gl. 337. nom. acc. þeóvdôm 2234. 2257. El. 201. gen. 'selfvylles þeóvdômes, voluntariæ servitutis' M. gl. 336. þeóvdômes Ps. 39, 1. dat. þeóvdôme Ps. 7, 7. 17, 43.

þeóve (f.) serva, ancilla Gr. 2, 337. Gl. AA. R. Gr. §. 74. sg. nom. þeóve 2740. gen. 'ic eom þinre þeóvan sunu' Ps. 115, 6.

þeóvian, servire, ministrare, famulari Gr. 1, 260; 907. 2, 336. Gl. AA. inf. (æfter hyldo) þeóvian 282. (god) ~ 264. (þeódne) ~ 268. (feóndum) ~ 485. 741.

þeóvmennen (f.) serva, ancilla, famula. sg. nom. acc. þeóvmennen 2227. 2240.

þeóvnêd, þeóvnŷd (f.) servitus. Gr. 2, 512; 544. acc. þeóvnêd 3826. El. 769. þeóvnŷd 2025.

þes, þeós, þis, hæc, hoc Gr. 1, 795. R. Gr. §. 146. Vers. p. 30. sg. nom. þes, þeós, þis. gen. þises, þisse (aus þisre), þises. dat. þisum, þisse, þisum. acc. þisne, þâs, þis. pl. nom. þâs. gen. þissa. dat. þisum. acc. þâs. Nebenformen: sg. dat. m. þeóssum II, 109., wie von einem nom. sg. m. þeós; vgl. se, seó. þyssum II, 132. sg. acc. m. þysne II, 158.

þicce (adv.) dense, crasse, frequenter Gr. 1, 264. I, 336. Gl. AA. þicce 682. 2059. 2154.

þicgan, þicgean, þigan, tangere, capere, sumere; accipere; edere, devorare = geþicgan, w. m. s. Gl. Bv.; bisweilen mit dem Genitiv. præs. sg. 3. he hit þigeð Ex. 331, 31. (foddor) ~ 357, 28. 213, 4. 215, 27. 232, 12. 414, 3. pl. 2. ge þicgeaþ (beódgereordu) 1514. præt. sg. 3. 'þigde, biberet' M. gl. 368. pl. 1. (vit Adam tvâ eaples) þigdon II, 412. pl. 3. 'þæt hie bû þegun æppel' Ex. 226, 8. inf. (his giefe) þicgan Ex. Ex. 109, 26. 131, 12. 331, 1. 332, 7.

þiclîce, frequenter, sæpe ~ 702.

þîn, tuus; vgl. das unter min Gesagte. R. Gr. §. 137. Vernon S. 29. Gl. Bv. Gl. AA. sg. acc. masc. þinne 724. 932. 1009. 2286. 2304. 2344. 2808. 2909. 3649. 3845. 3911. II, 53.

þincan, þyncean, videri Gr. 1, 910. R. Gr. §. 214. Gl. Ul. 84. mit dem Dativ der Person. 'svâ me þæt riht ne þinceð' 289. 'þis þinceð gerisne' 2470. 'svâ him gemet þinceð' 2889. præt. sg. 3. 'ne þûhte þâ gerysne rodora vearde' 169. 268. 600. 1844. 4015. 4022. 4026. II, 22; 55; 435; 721. pl. 'þæt þâm vere geónge þûhton mem' 2422. 3501. 3788.

þing (n.) res, causa, concilium Gr. 1, 643. 2, 37; 288. 3, 722. I, 336. RW. 74. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. þing 1313. sg. dat. þinge 259. pl. gen. þinga II, 275.

þingian, loqui, precari, supplicare, intercedere; pacisci, tractare; s. geþingian; auch mit dem Dativ der Person. Gr. 1, 898. 2, 37. Erl. 150. præs. sg. 1. 'ic for mînes Godes hûse georne þingie' Ps.

121, 9. sg. 3. þingaŏ II, 448. præt. ic (eóv) þingade, intercessi pro vobis II, 510. sg. 3. 'æt his ealdfeóndum þingode' El. 494. 'Judas hire ongên þingode' El. 608. imperat. þinga (for þeódne) 4105.

þolian, tolerare, ferre, pati; carere, mulctari. Gr. 1, 907. I, 338. 4, 675; 682. Gl. Bv., oft mit dem Genitiv der Sache, deren man ermangelt, oder an der (auch für welche) man gebüsst wird. præs. pl. 1. vit (hearmas) þoliaŏ 734. vit (morŏres) ~ 752. pl. 3. (vite) þoliaŏ 322. coni. pl. 1. ve (þis vite) þolien 366. præt. sg. (þeóvnŷd) þolode 2025. inf. þolian 594. (heofonrices) þolian 629. (þ micle morŏ) ~ 637. (þeóvdóm) ~ 2230. 2257.

þonne, tunc, tum; quum, dum, quando; nach Comparativen 'quam' Gr. 3, 167; 168; 182; 191. RW. 79. Gl. Bv. Gl. AA. M. gl. þonne 258. 616. 1099. S. ær þon.

þraca 3255. ?fortis; Lye verbindet unrichtig 'þraca' mit 'handplega'.

þrædcrôf, fortis, audax Gr. 2, 573. ~ 2025.

þrædvîg (n.) pugna vehemens; proelium, bellum; s. æscþræc, hildþræc, væpenþræc. Gr. 2, 479. gen. þrædviges 3111.

þrag, þrah (f.) cursus, tempus, temporis spatium; occasio, opportunitas. þrag Gr. 1, 255; 642. I, 329. Gl. Bv. Gl. AA. þrah Gr. 1, 264. I, 347. Erl. 99. Gl. AA. seó þrah 4105. gen. þrage 1415. Der sg. acc. þrage wird adverbial gebraucht: 'þrage, per tempus, diu' 1212. 1805. 2768. 'lange þrage, in longum tempus' 1421. 2538. 2829. 4090. 'ealle þrage, toto tempore' Ex. 173, 8. 324, 2. S. Gr. 3, 141. Ebenso der pl. dat. 'þragum, aliquamdiu' II, 113. Gr. 3, 137. Erl. 168. Gl. Bv.

þreá (f.) correptio, poena, castigatio, vindicta; malum, tormentum Gr. I, 367. Gl. Bv. sg. acc. þreá 388. 2257. pl. dat. þreáum 3812.

þreálîc, 'afflictionis plenus, severus, calamitosus' Lye. þreálic 1313. 'þæt væs þreálic geþoht' El. 427.

þreánêd, þreánied, þreánŷd (f.) afflictio, oppressio, compulsio. sg. acc. þreánêd Ex. 270, 12. pl. dat. þreánêdum A. 1265. El. 883. sg. acc. þreánied 3730. — þreánŷd Gr. 2, 512. Gl. Bv. sg. nom. 'is þreánŷd þes þearl' El. 703. acc. þreánŷd Ex. 187, 1. pl. dat. (for) þreánŷdum 3812. Ex. 186, 4.

þreát (m.) congeries, multitudo, copiæ, turma, caterva; castigatio Gr. 1, 255. 2, 20; 603. Andr. und El. XLII. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. acc. þreát II, 95; 168; 327; 338. dat. þreáte 3102. II, 389. pl. nom. acc. þreátas 13. II, 425; 570. gen. þreáta A. 376. dat. þreátum Ex. 119, 19. — þreát, castigatio Ex. 270, 14. S. heofenþreát und herepreát.

þreáveorc (n.) castigatio, dolor Gr. 2, 535. sg. acc. þreáveorc 734.

þrî (þrŷ), þreó, tres, tria Gr. 1, 255; 761. 2, 958. I, 370. Gl. Bv. Gl. AA. Gl. Ul. 85. nom. acc. þrŷ 1329. 2028. 2040. þreó 307. 1197. 1594. 2205. II, 504. gen. þreóra Ex. 310, 1. dat. þrîm (þrŷm) 1540. 3292.

þridda, tertius Gr. 245; 254. Vern. S. 35. Gl. Bv. þridda 155. 231: 1237. 1472. 1487. 1546. 2022.

þringan, premere, urgere, incumbere, constringere; engl. to throng. Gr 1, 255; 898. Gl. Ul. 85. Gl. Bv. Gl. AA. præt. sg. 3. þrang (þýstre genip) 139. inf. (lêt villeburnan on voruld) þringan (of ædra gehvære) 1368. Jud. 138, 55.

þrîste, audax, temerarius Gr. 1, 735. I, 363. Erl. 137. 149; öfter mit dem Genitiv oder Dativ verbunden; auch adv. 2234. þriste 1267. 1929. 2575. 3942. synna und synnum þriste.

þrîttig, þrîtig, triginta. Gr. 1, 763. 2, 948. 4, 730. R. Gr. §. 175. Vern. S. 35. Gl. AA. nom. þrîtig II, 504. gen. þrîttiges 1303. S. fiftig; sonst lautet der Genitiv: þrîttigra, dat. þrittigrum.

þrôsm (m.) vapor, fumus. Gr. 1, 255. Erl. 171. nom. þrôsm 325. dat. þrôsme (beþeahte) Ex. 8, 11; El. 1298.

þrôvian, þrôvigean, 'pati, luere poenas, agonizare' Lye. Gr. 1, 249. 255; 907. I, 364. Gl. Bv. præt. sg. 1. ic þrôvode II, 504. sg. 3 þrôvade (carcernes clôm) II, 491. pl. 3. (sâr ⁊ sûsl) þrôvedon 75. inf. þrôvian 918. II, 396. þrôvigean 2416. 3730. part. præs. 'þrôviende, martyrizantes' M. gl. 399. 'þrôviendum, martyrizando' M. gl. 401.

þrydig, audax, fortis. ~ 1981. S. þryð, þryþo.

þrym gen. þrymmes (m.) robur, potentia, maiestas, magnificentia, gloria, turma, cohors, congeries. Gr. I, 342. Erl. 150. Gl. Bv. Gl. AA. sg. nom. acc. þrym 70. 2444. II, 36; 165; 507; 663. gen. þrymmes 3942. dat. þrymme 27. 1487. 1960. pl. nom. þrymmas 80. 2104. gen. 'þrymma þrym' Ex. 239, 28. 'ealra þrymma þrym' Ex. 168, 11. 45, 28. dat. þrymmum 8. Ziemlich oft 'vuldres þrym' u. dgl.

þrymfæst, gloriosus, magnificus, clarus, illustris. ~ 15. 1902. 2609. 3292.

þryð, þryþo (f.) robur, vis, violentia, copia; caterva, turma, coetus, copiæ. Gr. deutsche Spr. 195. Gl. Bv. sg. acc. þryþe 2232. 'he mæg onvendan vætera þryþe, þæt þâs deópan sæ dri geveorþaþ' Ps. 65, 5. pl. nom. 'eorlas fornamon æsca þryþe' Ex. 292, 15. 'of þâm (stâne) væter cvôman veorude tô helpe, sviþe vynlice vætera þryþe' Ps. 77, 18. gen. þryþa (dæl) Ex. 481, 15. dat. (folca) þryþum 3269.; Ex. 220, 27. (þreata) ~ A. 376. vgl. heápum. Auch steht 'þryþum' adverbial in der Bedeutung von 'violenter' Ex. 60, 15. 495, 3.

þû (pron. pers.) tu Gr. 1, 781. Gl. Ul. 93. R. Gr. §. 136. Vern. 27. sg. nom. þû, gen. þîn, dat. acc. þe, auch þec, s. d. dual. nom. git, gen. incer, dat. acc. inc. pl. nom. ge, gen. eóver, dat. acc. eóv, eóvic. Die einzelnen Formen s. an ihren Stellen.

þûf, þûfe (m.) vexillum, Tufa. Gr. 1, 640. Gl. AA. 'þûfa, þûfe, vexillum, scilicet quod Romani þûfa, Angli vero appellabant þuuf' Beda. sg. nom. 'þâ væs þûf hafen segen for sveótum' El. 123. pl. nom. acc. þûfas 3089. 3271. 'cynerôfe bæron þûfas, fôron tô gefeohte' Jud. 137, 27.

þunian, 'crepare, crepitare, tonare' Lye. Gr. 2, 48. I, 340. inf. þunian 3089.

þurh (præp. mit dem acc.) per; propter, ob; engl. through. R. Gr. §. 406 Vernon S. 87. Gl. Ul. 68. Gl. Bv.

þurhdrîfan, perforare, penetrare; imbuere. Gr. 2, 907. præt. sg. 3. þurhdrâf II, 164. pl. 3. 'him mid næglum þurhdrifan niðhycgende þa

hvitan honda' Ex. 68, 27. part. præt. 'þeáh ic mid dysige þurhdrifen wære' El. 706. S. ádrifan, drifan.

þurhglêdan, penitus calefacere Gr. 2, 907. part. præt. þurhglêded 3762.

þurhvadan, peragrare, pervadere, transfigere, penetrare Gr. 2, 907. Gl. Bv. præt. coni. sg. 3. þurhvôde Ex. 70, 21. pl. 3. þurhvôdon 3981. 'þe (næglas) þæs nergendes fêt þurhvôdon' El. 1066. part. præt. 'beóð þá syngan flæsc scandum þurhvaden' Ex. 78, 32.

þurst (m.) sitis; engl. thirst. Gr. 2, 199. I, 341. nom. þurst 799.

þurstig, sitiens, avidus, cupidus; mit dem Genitiv. 'þurstige þræcviges' 3111. Ps. 61, 4.

þus, sic, ita; engl. thus. Gr. 3, 63; 176; 191. I, 342. Gl. AA. þus 835. '~, ita, hoc modo, taliter' M. gl. 357. 380. 400.

þûsendmælum, zu Tausenden, per chiliades, per millia; engl. 'by thousands' Gl. AA.; gewöhnlich nur in dieser Form. S. mæl. þûsendmælum 3125. II, 237; 510; 571; 633. 'ymbe æþelne englas stôdon þegnas ymb þeóden þûsendmælum' A. 872. Jud. 136, 21. Vgl. Ps. 83, 10: 'betere is micle tó gebidanne ânne dæg mid þe, þonne ôþera on þeódstefnum þûsend mæla'.

þveorh, iratus, protervus, perversus Gr. 2, 39; 314. Gl. Ul. 86. RW. 317. 'on þveorh, perverse' 4207. = 'þveores, þvyres, perverse, oblique' Gr. 3, 92.

þŷ = þê, w. m. s. 'eo, quo; ideo, idcirco' Gr. 3, 63. Gl. Bv. Gl. AA.; auch wird þŷ als Artikel gebraucht (s. R. Gr. §. 147. Vernon S. 30.); besonders für den Dativ: 'æfter þŷ, postea' 468. 'mid þŷ vealde' 843. 'þŷ sêlestan' 1319. 'þŷ, ideo' 539. 555. 1518. 2619. — Besonders häufig steht dies 'þŷ, eo' bei Comparativen: 'þŷ má, eo magis' 883. 1308. Gl. Bv. Gr. 3, 175. 'þŷ læs, eo minus, quominus' 573. 1041. 2139. 2497. 'þŷ heardra' 1329. 'þŷ rûmor' 1889. 'þŷ vîdor' II, 121. 'þŷ vlitigra' 517.

þyrfan = þearfan, w. m. s. Gl. AA. præs. coni. pl. 2. (þŷ læs gyt lâð gode veorþan) þyrfen 574.

þŷstre = þeóstre, w. m. s. Gr. 1, 735. 2, 50; 136. I, 366. þŷstre 139. 475. 734.

þŷstro 76. 325. 2444. = þeóstro, w. m. s.

Lateinisch-angelsächsisches
Wörter-Verzeichniss.

A, ab, of, fram, from.
abhinc, heónan, heónon; heónane, heónone.
abiectus, heán.
abigere, geflŷman. nŷdan, nêdan.
abire, forðfaran, forðferan. forðgevitan. hveorfan, hvurfan, hvyrfan. scâcan, scæcan, sceâcan. scriþan. tôfaran. tôgân, tôgangan, tôgengan. tôhveorfan.
abitus, forðveg. fromlâd. hinstð, hinnstð.
abripere, fornimam. forsvâpan. ongeniman.
abscindere, âfirran, âfyrran. beheóvian.
abscondere, hŷdan; âhŷdan; gehŷdan. beorgan, bergan.
abscorbere, forsvelgan.
abstinere, forhabban, forhæbban. anlætan.
absumere, ofþegan.
abundans, geneâhe. genihtsum.
abundantia, geniht. spêd. vela. eorðvela.
abyssus, grund. hellegrund. niobed, neobed.
accedere, tengan, tængan. geþringan.
accelerare, êfstan. gefŷsan. gespêdan.
accendere, onælan.
acceptus, anfeng. andfeng. fæle. gecveme.
accersere, beódan. hâtan. laþian.
accidere, becuman. forðsteallian. gegân, gegangan. gemætan. veorþan, vurþan; geveorþan, gevurþan, gevyrþan.
accingere, gyrdan. accinctus ad ea ingrediendum, ellorfûs.
accipere, fôn, fangan; anfôn; onfôn, onfangan. þicgan, þicgean, þigan; geþicgan.
accire, beódian. gefetian, gefætian.
accrescere, eácan.
accurate, fæste. gearve. georne.
accurrere, âhleápan.
accusare, teón.
accusatio, teóna. vrôht; vrôhte.
acer, cêne. hlence. scearp. snel. dæd-hvæt. môdhvæt.
acerbus, geócor. unliþe.
acervus, heáp.
acies, ecg. ord. acies oculorum, berfodsien.
acquirere, begeótan, begêtan. strinan, strienan, streónan; âstrynan. gestrŷnan, gestreónan. vinnan.
acquisitio, gestreón.
acriter, lungre.
actio, angin. dæd. id quod olim actum est, iudæd.
acumen, ord.
acutus, scearp.
ad, æt. ôð. tô.
adamata (virgo), healsmægð.
adducere, bringan; gebringan. gefætian, gefetian. gelædan. ~ alquem, ut faciat aliquid, gebædan.
adeo, þæs.

adesse, bigstandan. geveorþan, gevurþan, gevyrþan.
adhuc, gên, gêna. get, geta; git, gyt.
adigere, bedrifan. gebâdan. nŷdan, nêdan.
adimplere, fulgangan.
adipisci, begeótan, begêtan. bello adipisci, gesleán.
adire, sêcan, sêcean; gesêcan. steppan, stæppan.
adiudicare, âdêman. gescŷran, gescŷrian.
adiumentum, fultum.
adiurare, hâlsian.
adiutor, fullesta. geþafa. helpend.
adiuvare, bigstandan. fylstan. geócian. helpan.
adluere, leccan.
admirabilis, vræclíc.
admirari, vafian.
admitttere, gefreman, gefremman. gelâdan.
admonere, gemonian.
adorare, hêrgan, hêrgean, hêrian.
adoriri, onsceótian.
adscendere, stigan; âstigan; gestígan; upstigan; upâstigan. upbecuman. upfaran. upgevitan. upridan. S. ascendere.
adsentiri. is, qui adsentitur, geþafa
adsignare, gemearcian.
adsistere, bigstandan.
adspectus, seón, sien; ansien, ansŷn; onseón, onsien, onsŷne. gesihð, gesyhð. pulchrum adspectum præbere, vlitian.
adspicere, beseón, biseón. lôcian; onlôcian, tôonlôcian, uplôcian. sceávian. seón; tôseón, tôgeseón. vlitan; andvlitan, onvlitan.
adstare, bigstandan.
adstipulari, gesêþan.
adsumere, neoman.
adulari, óleccan, ólæccan, ólæcan.
adurere, besvelan.
advena, cuma. værgenga, vergenga. ~ exoptatus, vilcuma.
advenire, ôðfaran.
adventus, cime, cyme. sið.
adversari, vyrnan.
adversarius, andsaca; gesaca. viþerbreca, viþerbreoca.
adversitas, láðscipe.
adversus, ongeán, ongên. ex adverso, foran. við.
advocare, cigan, cŷgan.
adytum, hleóþorstede. locen.
ædes, botl. bûr. hof. ~ regia, ealhstede.
ædificare, bytlian. râran. timbrian. getimbrian.
ædificium, timber, getimbre.
æger, seóc. ~ animo, sârferhð. ægre ferre, cearian. oſþincan.
ægritudo, sâr. ~ animi, hygesorh. môdsorh. môdgevinna.
ægrotus, seóc.
æmulatio, êfst.
æneus, âren. bræsen, bresne.
æqualis, gelíc.
æqualiter, emne.
æquor, brim. lago, lagu.
aër, lyft. veder.
aërius, vyndig.
ærumna, earfoðsið. fyrenearfeð. gevinn. gnornung. sorg, sorh. yrmð, yrmþo, yrmþu.
ærumnosus, earfoð. sorgful, sorhful. sorhcearig.
æstas, sumer, sumor.
æstuare, veallan.
æstus, hât. vylm. ~ incendii, brynevelm. ~ animi, môdhêto. ~ maior maris, heáhflôd.
ætas, dægrim. nihtrim, nihtgerim. tiddæg. veorold, vorald, vorld. yldo. ~ iuvenilis, geógoðhâd. ætate provectus, frôd.
æternitas, êcnis.
æternus, æterne, êce.
æther, rodor. svegel, svegl, svegle.
æthereus, rodorbeorht. vindig.
Aethiopes, Sigelvare, Sigelvaras, Sigelvaru.
ævum, feor, feorh. yldo.

affectum esse, gehogian, gehugian; gehygian, gehycgan.
afferre, beran; ætberan. bringan; gebringan. gelǣdan. ~ nuncium, beódan.
afficere, belicgan.
affigere, âfæstnian.
affinis, mæcg, mecg, mæg; maga, mago. magorinc.
afflictio, yrmð, yrmþo, yrmþu. þreánêd, þreánied, þreánŷd. afflictionis plenus, þreálic.
afflictus, geómorfrôd. hreóvig. hreóvigmôd.
affligere, dreccan, dreccean, drêcan. geeglan. geþreátian.
age, agite, agedum, utan, uton, utun. vuton.
ager, mearc. land. ~ confinis, mearcland. ~ felix s. fertilis, sǣlvang, sǣlvong.
agere, dôn; gedôn. dreógan. veorcan, vyrcan, vyrcean; gevyrcan.
agger, foreveall. heáp.
aggredi, âcuman. forgripan. genægan. grêtan.
agilis, snel, snell.
agitare, onhrêran. onsceótian. onstyrian. svipian. vegan, vecgan. vrecan, vreccan, vrican.
agmen, corþer. eóred. faru. fyrd. fyrdgetrum. gang. gedriht. sveot. ~ armatum, gárfaru. ~ cognatorum, sibgedriht, sibgedryht. ~ populi, leódverod. ~ primum, forðhere.
agnoscere, oncnâvan.
agon, camp.
agonizare, þrôvian, þrôvigean.
aheneus, ǣren. bræsen, bresne.
ala, feþer. ~ obumbrans, hleóvfeþer. alæ, feþerhama.
alacer, glæd, glædlic.
albus, scir.
alere, fêdan; âfêdan. gefeormian.
algor, cyle.
alias, elles. ellor.
alienatio animi, gemynddrepen.
alienatus, fremde. svice.
alienus, fremde. uncûð.
alimentum, andlifen. vist.
alioquin, elles.
aliorsum, ellor.
aliquantum, hvon.
aliquid, âviht, ôviht, âvuht. dǣl.
aliquis, hvelc, hvilc, hvylc. sum
aliter, elles.
alius, ôþer.
allevare, âhebban.
allicere, eftgestyrian. spanan; forspanan, forspannan; gespanan.
alligare, gebindan.
allodium, ǣþel, êþel.
alloqui, sprecan, gesprecan. nægan. negan. oncveþan. onmǣlan. unreordian.
altaria, glǣdstede, glêdstede, glêdstyde.
alter, ôþer.
alternare, gevrixlan.
alternatio, vrixl.
altitudo, hêhð, heáþu, hêhþo, hêhþu.
altrinsecus, onsundran.
altus, heáh, heá, hêh. heálic. steap. uplic. veallsteáp. altissimus, hêhs. ex alto, ufan, ufon. up, upp, uppe. in altum, ûp, upp, uppe.
alveus (navis), bôsm.
amabiliter, freóndlîce.
amare, freón. lufian.
amarus, biter.
amatus, leóflic.
ambigere, tveóþincan.
ambo, bâ, bâtvâ. bû, bûtû. bègen.
amens, hygeleás.
amice, freóndlîce.
amicitia, freóndlufu. freóndmyn. freóndscipe. sib, sibb. siblufe, sibblufe.
amictus gloriosus, vuldorhama. vuldorhoma.
amiculum, hrægl.
amicus, freónd. mægvine. maga, mago. magorinc. vine. vinemæg.
amittere, forvyrcan, forvyrcean. gesyllan, gesellan. lôsian; forleosan.
amoenus, lið, liþe. vynlic. vynsum

amor, êst. freóndmynd. freoþo, friþo, fryþo. lufe, lufu. siblufe. vlfmyn. significatio amoris, freoþoþeáv.
ample, rûme. vide. s. amplus.
amplecti, befæðman. befôn. clypan, clyppan. oferfæðmian. ymbfôn.
amplexari, befæðman.
amplexus, fæðm, fæþem. feng.
amplificare, rŷman.
amplissimus, vîdbrâd.
amplitudo, geþingð, geþyngð, geþyncð. gin.
amplius, furþor.
amplus, ginne. ginfæst. rûm; gerûme. rûmgal. sid. vîd.
amputare, âleoþian. besnêdan.
an, gif.
ancilla, mennen. þeóve. þeóvmennen. veorcþeóv.
angelus, æ̂ngel, engel, encgel. ærendgâst. freoþoscealc. vuldorgâst. ~ summus, heáhengel, heágengel, hêhengel. genus angelorum, engelcyn.
angere, genearvian.
anguis, næddre, nædre.
angustare, nearvian.
anguste, nearve.
angustiæ, enge.
angustus, æng, enge. nearo, nearva, neara.
anima, feor, feorh, fyorh. ferhð. sâvul, sâvel, sâvol.
animadvertere, onfindan.
animal, deór. neât. viht, vuht.
animans, animatus, feorheácen. omnia animántia, frumsceaft.
animatum esse, gehogian, gehycgan, gehygan; gehugian.
animosus, môdeg, môdig.
animus, breóst. breóstcôfa. breóstgeþanc. ferhð. gâst. gevit. hige, hyge. hygesceaft. hreþer. môd. môdgeþanc, môdgeþonc. môdgeþoht. môdsefa. orþanc, orþonc. sefa. villa. ~ amore incensus, freóndmynd. ~ facilis, eáðmêdu. ~ vehemens, mihtmôd. ~ alienus, unhyldo. ~ clemens, eáðmêdu. tristis animi, geómermôd, geómormôd. sârferhð. in animo habere, geþencan. mênan. bono animo esse, nêþan; genêþan.
annuere, tiþian, getiþian.
annulus, beág, beáh. hring, hrincg.
annunciare, ærendian. âsecgan. beódan. âbeódan. bebeódan. bôdian, bôdigan, bôdigean. cŷþan; gecŷþan. onmêlan. secgan, sægan, sagan; onsecgan.
annus, geár. missar. misser. vinter.
ante, ær. before. feor, for. foran, beforan.
antecessor, foregenga.
antenna, segelrôd.
antiquitus, in.
antrum, græfhûs. heolstor, heolster. scræf, scref. ~ tormenti, vitescræf.
anxietas, sorg, sorh. cearsorh. higesorh.
anxius, cear. sorgful, sorhful. sorhcearig. ~ animo, ferhðcearig. anxium esse, nearvian.
aperire, onlucan. ontŷnan. rŷman.
aperte, rûme. unforcûðlice.
apertus, gerûme. open. sveótol, svûtol. underne.
apostata, andsaca.
apostolus, apostol. gingra. giongra. spelboda, spellboda.
apparatus, gerâd. hyrst. searo, searu. ~ bellicus, beadosearo.
apparere, ievian. ŷvian. æteóvian, ætŷvan. scînan.
appellare, nægan, negan. unreordian. nemnan; genemnan. secgan, sægan, sagan.
appetentia, gâd. langung.
appetere, frician. langian.
apprehendere, forfôn. forgripan.
appropinquare, gelihtan. neálæcan. óðfaran. sêcan, sêcean. tengan, tængan.
appropriare sibi, geágnian.
aptare, tilian.
apte, listum. tela, teala.
aptus, til. gemêt.
apud æt. tô. viðˇ.

aqua, eá. lago, lagu. væter. ~ maris, sǽvæter. ~ salsa, sealtvæter. aquæ, streám. væterscipe. aquis immergere, gedrencan.
aquilo, norð.
ara, veóhbedd, veóbedd, vihbedd.
aratio, sulhgevorc.
arbor, beám. bearo. treó, treóv. ~ mortifera, deáðbeám. ~ silvestris, vudubeám.
Arca, earc. merecieste. merehûs. sundrêced. vægþel, vægþelu. vudufæsten. þellfæsten.
arcere, bevarigan. forstandan, forstondan. genearvian.
arcessere, fetian; gefætian.
archangelus, heáhengel, heágengel, hêhengel.
archimandrita, lâreóv.
arctari, nearvian.
arcte, fæste, feste. ~ cohibere, seómian.
arctus, nearo, nearva, neara.
arcus, bôg. ~ coelestis, scûrbôga.
ardens, hæste. vylmhât. módhvæt.
ardenter, môdhvate.
ardere, beornan, birnan, byrnan. forbyrnan. veallan.
ardor, glêd. hâto, hâtu. velm, vælm, vylm. ~ vehemens, færbryne. ~ solis, heofoncol. ~ animi, hygevelm, hygevælm.
arena, greót. sand. ŷðlâf.
argentum, seolfor, seolfur, seolfer. sinc.
argilla, lim.
arguere, gestælan.
argumentum, orþanc, orþonc. tâcen, tâcn.
aridus, drig, drŷg, drí.
aries, ram, rom.
arma, væpen.
armamenta, gerâd.
armatus, væpned.
armenta, feo.
aroma, vyrt.
arripere, gripan; forgripan.
arrogans, gielpsceaþa. ânhydig. oferhidig, oferhydig. vlanc, vlonc.
arrogantia, gielp, gylp. oferhygd, oferhyd. ofermêtto. onmedla, onmædla.
ars, cræft. list. orþanc, orþonc. searu, searu. voruldcræft. ~ magica, wiccungdôm.
articulus, artus, lið, leoð.
artifex, vyrhta.
artificium, cræft.
arx, burg, burh. ceaster, cester. heáburh, heáhburh. ~ clypei, randburh. ~ regis, qui aurum distribuit, goldburg, goldburh.
ascendere, hnigan. s. adscendere.
asínus, esol.
asper, frêcene, frêcne. geócor. hisa. rêþe. rêþemôd. stíð. styrn. þearl.
aspere, geócre. unfægere, unfægre.
assecla, geóngra.
asservare, hêdan.
asseverare, gesêþan.
assidere, gesittan.
assiduus, unsviciende.
assignare, getâcan.
assuetus, gevuna.
assultare, onþringan.
assurgere, âspringan. upfæran.
astrum, tungel, tungol, tungl.
asylum, hleó. hleóvstôl.
ater, svart, sveart. van, vonn, vonn.
atrum fieri, sveartian.
atrium, bold. flet. fletpæð. flôr. gysele. heal, heall. inferni atrium, helleflôr.
atrociter, frêcne. gramlice. grimme. grymme. grome.
atrox, frêcene, frêcne. geócor. gram. grim, grom. heálic. heorogrim, herugrim. hreómôd. stíðheard. vræhreóv. vulfheort.
attamen, hvæþere, hvæðre.
attentio, hlyst.
attestari, gesêþan.
attingere, gerâcan. gripan. pedibus ~, steppan, stæppan.
attrahere, spanan.
attribuere, gescêran. gescŷran, rescŷrian.

auctor, fruma. ordfruma. ~ lucis, leohtfruma. ~ vitæ, lîffruma. ~ victoriæ, sigorvorca, sigorveorca.
auctoritas, ealdordôm. geþingð, geþyncgð, geþyncð. veorðmynt, veorðmynd, vurðmynd.
audacia, môd. ~ nefaria, scyldfrêc.
audacter, frêcne. fromlice.
audax, bald. cêne. frêcene, frêcne. freom, from. heard. snel. unforht. þræcrôf. þriste. þrydig.
audere, dearran. nèþan; geneþan.
audire, gefregnan, gefrignan, gefrinan. hêran, hŷran, hieran; gehêran, gehŷran. non audire, oferhŷran.
auditus, hlyst.
auferre, forniman. gesleán. ofteón. ongeniman. svâpan.
augere, eácan. îcan, iecan, ŷcan; geîcean. miclian. augeri, eácan. miclian. geþeón. tidran, tiedran, tŷdran. tŷman. veaxan, vexan; geveaxan. vridian, vriþian.
augurari, hâlsian.
augustus, rûm.
aula, geard. goldburh. heal, heall. hof. rêced. salo, salu. sel, sele. seld. ~ amicorum, vinsele. ~ clypeis tecta, sceldburh, scildburh. ~ cerevisiaria, beórsele. ~ gaudii, vinburh, vynburh. vinsele. ~ ventosa, vindsele.
aulæum, segel, sægl.
aureus, fealo, fealu, fealva. gylden.
auris, eáre.
aurora, dægrêd. dægvôma.
aurum, gold.
auscultatio, hlyst.
auster, sûð. sûðvind. ab austro, sûþan, sûþon.
austerus, frêcene, frêcne. stíð.
aut, ôðþe.
autem, sôð.
auxiliari, fylstan. geócian.
auxiliator, fullesta.
auxilium, fultum. geóc. help.
avarus, hneáv.
averrere, tôsvâpan.
aversio, viþermêdo.
avertere, áhveorfan. bevarigan. gecyran, gecyrran. oncyrran, oncirran. vendan; ávendan; onvendan; ôðvendan.
avide, georne.
avidus, georn. gîfre. ofþyrsted. þurstig. cædis avidus, vælgrim.
avis, fugol, fugel. ~ exercitum sequens, herefugol.
avunculus, fædera.
azureus, hæven.

Baculus, vraþu.
balæna, hvæl.
balneum, bæð.
baptismus, fulvihte.
baptizare, fullvian.
barbarus, hæþen.
basilica, hof. rêced.
basis, staþol, staþul.
beatitudo, blæd.
beatus, dômeádig. gesælig, gesæliglic. gódspêdig.
bellator, gumrinc. ræsbora. randviga. randviggende. rinc. viga. vigsmið.
bellicosus, viglic. tribus bellicosa, gûðcyst.
bellicus, viglic. vir ~, hildecalla.
bellua, vilddeór, vildeór.
bellum, gûð. hild. orlæg, orleg. orlegceáp. stríð. vig. þræcvig. vinn, vin; gevinn. ~ inferre, geondsendan. ~ gerens, gûðfremmende. belli impetus, hildþræc. ~ fervor, heaþovylm, heaþuvylm. bello capere, gesleán.
bene, gearve. gere. georne. teala, tela. vel. ~ succedere, spôvan.
benedicere, bletsian, blessian; gebletsian, geblissian. gesegnian.
benedictio, ár. bletsung.
beneficium, fremu. gesynto. hróþor. lufe, lufu. sundorgifu. beneficiis augere, geblissian.
benevole, fægere, fægre.

benevolus, gedêfe.
benigne, fægere, fægre. freóndlice.
benignus, milde.
bestia, deór.
bibere, drincan.
bitumen, lîm.
blandiri, óleccan, ólæccan, ólæcan.
blasphemia, hearmcvide, hearmcvyde.
bonus, freme. from. gôd. fæger. gôdlic. til. tilmôdig. bonum, gôd. hrôþor. sæl ð. vela. ~ exoptatum, hyhtvilla. bona, dugeð, dugu ð. yrfe. vitæ ~, lifvela.
brachium, earm.
bustum, glêdstyde, glædstede, glêdstede.
byssus, gôdveb.

Cachinari, áhleahhan.
cacumen arboris, helm.
cadaver, hræs. cadavera, dribtneas.
cadere, cringan. dreósan; gedreósan. feallan; befeallan; gefeallan. sîgan.
cæcus, blind.
cædere, ábreótan. befyllan. ceorfan. sleán; forsleán; ofsleán. slîtan. corpora cæsorum, ecgval.
cædes, blódgyte. cvalu. feorhcvealm. fyll. hrŷre. lichrŷre. hvæl. morð. morþor, morþer, morþur. væl. vælfyll. vælsleaht, vælsliht.
cælebs, hægsteald, heáhsteald. vir ~, hægstealdman.
cæmentum, lîm.
cæsaries, feax.
calamitas, hearm. hearmstæf. mirc. yrmð, yyrmþo, yrmþu. ~ terroris plena, bróhþreá.
calamitosus, þreálic.
calcaneum, fiersn. hó, hôh.
calcare, gespornan. ridan. tredan.
calcitrare, gespornan.
calefacere, onhætan. penitus ~, þurhglêdan.
calendarium, rim.
caligare, upgesvercan.
caliginosus, þeóster, þeóstre, þŷstre.
caligo, genip. þeóstro, þŷstre, þŷstru. ~ cladis, vælmist.
callide, listum.
callidus, horsc. snotor, snottor, snoter.
callis, pað, pæð. ?stîgvit.
calor, hæto, hætu, hât. vælm, vela
calumnia, hearm. hetespræc. teóna higeteóna.
calumniari, teónan, tŷnan.
calx, fiersn. hó, hôh.
camera, gehleod, gehlid.
campus, feld. folde. vong, vang.
cancelli, clustor.
canere, galan. gyddian, giedian. hleþrian. singan.
canon, riht.
canor, dreám.
canorus, hlûd.
cantare, gyddian, gieddian. singan
cantilena, leóð.
cantus, leóð. sanc, sang, song.
canus, hâr.
capedo, gin.
capere, fôn, fangan. gebindan. gegangan, gegán. gelæccan. genæman geniman. gerædan. gepicgan, þicgean, þigan.
capillus, locc. capilli, feax.
captivitas, fæsten. hæft.
captivus, hæft.
captura, hûð.
capulus, gehilta.
caput, heáfod. ~ familiæ, magorædenn
carbo de coelo cadens, heofonc
carcer, carcern. fæðm, fæþem. hæft. hearmloca. vîtelocc. carceres, clust
carchesium, segelrôd.
carens, van, vana. gaudio ~, vialeas
carere, þolian.
caritas, freóndlufu. freoþo, fri fryþo. patriæ ~, èþeldreám.
carmen, leóð. sang, song. spel, spe ~ militare, fyrdleóð.
caro, flæsc. flæschoma. lic.
carus, ðeór, deóre; dŷr, dŷre. dem mód. hold. leóf. svæs. vurþe, veor carum habere, dŷran.

casa campestris, mearchof.
cassis, helm.
castellum, fæsten. vic.
castigare, geþreátian. stŷran, stŷrian.
castigatio, hênþo, hênþu. steór. sûsel, sûsl. vitesving. þreá, þreát. þreáveorc. ~ virgæ, gyrdvite.
castra, fyrdvic. herevic. vicsteal. ~ metari, vician.
castus, cûsc.
casus, fyll. hrŷre.
catalogus, rîm.
catena, clom. racenta, raccenta, racenteag. ~ stragis, vælhlence.
caterva, cist. fêþa. getrum. folcgetrum. folcsveót. fyrdgetrum. heáp. mægenheáp. vorn. þreát. þryð, þryþo.
cathedra, setl. stôl.
causa, racu. þing; geþing.
caute, værlice.
cautio, vâr, vâre.
cautus, higeþancol, higeþoncol. hydig. vær. vishydig.
cavere, varian. varnian. vyrnan. sibi ~, hêdan.
caverna, græfhûs. heolstor, heolster. scræf, scref. eorðscræf.
cedere, gerŷman. geþafian. svican; gesvican. ~ alicui, bûgan. loco cedere, rômigan.
celare, dyrnan; bedyrnan. nipan; genipan. helan. forhelan. hŷdan, áhŷdan; gehŷdan.
celeber, breme. cûð. folccûð. gefræge, gefrege. mære. vidmære. folcmære.
celebrare, breman. cveman. dômian. gebletsian. geveorþian, gevyrþian, gevurþian. hêgan. hêrgean, hêrian. stêpan.
celer, snel, snell. oculi nutu celerior, berhtmhvæt.
celerare, gefŷsan.
celeritas, ôfest, ôfost, ôfst. spêd.
celeriter, fromlice. celerrime, ôfestlice, ôfostlice.
centum, hund.
certamen, camp. flit. strîð. tohte. ~ gloriosum, gylpplega.
certare, vinnan.
certe, gegnunga, gere.
certo, cûðlice. gearve.
certus, cûð.
cervus, heorot, heort.
cessare, gesvican. linnan. minsian. ôðstandan. seómian. sviþrian, sveoþrian, sveþrian.
cetus, hvæl.
chaos, heolstersceado.
chiliades; per chiliades, per millia, þûsendmælum.
chlamys, loð.
Christus, Crist. nergend. sigedryhten. S. salvator.
cibus, æte. mête. svêsend.
cimelium, maðm, madm.
cincinnus, locc. cincinni, feax.
cinereus, græg.
cingere, behabban. belicgan. gyrdan.
cinis, axe. S. favilla.
circa, circum, ymb, ymbe.
circiter, ymbûtan.
circuitus, hrincg, hring. hvearft, hvyrft. ymbhvyrft.
circulus, hrincg, hring. hvæl, hvêl.
circumcirca, ymbûtan.
circumdare, bebûgan. befôn. behabban. belicgan. gesittan. vindan; bevindan; gevindan. ymbfôn. ymbstandan, ymbstondan.
circumfundere, bestêman, bestŷman.
circumspargere, geondsavan.
circumspicere (mente), geþancmetian.
circumstare, ymbstandan, ymbstondan.
circumvallare, ymbvicigean.
circumvenire, befaran.
circumvolare, ymbfleógan.
circumvolitare, circumvolvi, hvearfian.
cista, earc. ~ marina, merecieste.
cithara, hearpe.

cito, hraþe, raþe. lungre. recene, ricene. sneóme, snióme. citissime, ôfestlice, ôfostlice.
civis, burhleód. cives, burhvare, burhvaru.
civitas, leódburh. leódgeard.
clam, dearnenga, dearnunga.
clamare, galan. gylian. hleóþrian. hrêman, hrŷman. hrêpan. hvôpan. singan.
clamitare, cyrman.
clamor, bell. cyrm. hreám. vôma, vôm. ~ exercitus, herevôp. ~ pugnantium, vîgcyrm. clamorem edere, hvôpan. ~ tollere, cyrman.
clangor, hlŷn.
clarisonus, hlûd.
clarus, beorht, bearht, birht, byrht. cynegôd. deal. ellenrôf. folccûð. handrôf. hlûttor. mære. rôf. scir. sigetorht. sûtol. torht. vurðlic. þrymfæst. voce clarus, byrhtvord. rebus gestis ~, dædrôf. longe lateque ~, clarissimus, vidmære.
classicum, herebŷme. vigleóð. ~ canere, herebŷman hebban.
classis, flôta.
claudere, lucan; belucan.
claustrum, clustor. geát. burhgeát. hearmloca. animi ~, ferhðloca. ~ poenæ, vitelocc. ~ igneum, fŷrloca. ~ damnosum, hearmloca. ~ pectoris, breóstloca.
clavis, cæge.
clavus. clavis fixus, nægled.
clemens, tilmódig. milds, milts.
clibanus, ofen, ofn.
cliens, gingra, gióngra. villgeþofta.
clivosus, holmeg.
clivus, hlið. clivi, hleoþu, hlioþo. ~ saxosus, stânhleoð, stânhlið.
clypeus, bord. bordhreóþa. gûðbord. rand, rond. scyld. vigbord.
coarctare, nearvian.
coarguere, gestælan.
coccineus, basu.
coelum, hêhð, heáþu, hêhþu, hêhþo. heofon; heofen, hefon. rodor. sceldburh, scildburh. svegel, svegl. svegl-bosm. vuldorgesteald. ~ altum, upheofon. ~ excelsum, heáheofen heáhrodor. ~ superum, uprador, uprodor. upheofon.
coena, beódgereord. fearme, feorme fiorme. symbel. þegnung.
coeptum, ongin.
coërcere, bindan.
coeruleus, hæven.
coetus, veorod, veorud, vered, verod, verud. þryð, þryþo. ~ fecarius, heorðverod.
cogere, bedrifan. geþreátian. nydan, nêdan; genŷdan.
cogitabundus, higeþancol, higeþoncol.
cogitare, hicgan, hycgan, hogian, gehogian, gehugian, gehycgan, gehygan. tellan. þencan, þencean, geþencean. gemyntan.
cogitatio, gemynd. geþanc. geþoht. hygesceaft. môdgeþanc, môdgeþonc. môdgeþoht. orþanc, orþonc. ~ anum. môdgeþoht. breóstgehygd. breóstgeþanc. môdgeþonc. cogitationes. môdsefa.
cogitatum, gehygd.
cognatio, heorðverod. mægburg, mægburh. sibgebyrd.
cognatus, fædera. mæcg, mæg, mecg, gemæg. sibgemæg. mægvine. vinmæg. maga, mago. magorinc. ~ principalis, heádfodmæg.
cognitio, gefræge, gefrege.
cognoscere, ágitan. oncnávan.
cohibere, forhabban, forhæbban. gehægan, gehegan. stŷran stŷrian.
cohors, cist. corþer. driht, dryht. herecist, herecyst. hereþreát. herige. rincgetæl. sveót. veored, verod. þeódmægen. þrym.
coire, hâman.
coitus, gebedscipe.
colere, bûan, bûgan, bûian, bûgian, eardian. geþingan. haldan, healdan, tilian. veorþian. vurþian. inclinare corpore colere aliquem, hnigan. terram colens, terricola, eorðbiesa

collectio, heáp.
colligere, samnian, somnian; gesamnian.
collis, dûn. hyll.
collisio, gegrind.
collocare, lecgan; álecgan; gelecgan. rihtan. sætan. settan; gesettan, gesetan. staþelian; gestaþelian. onstellan.
colloquium, spellung. spræc. rûn.
collum, heals.
collobium, loþa. loþaserc.
colonus, landman.
color, vlite.
columba, culufre.
columen patriæ, êþylstæf.
colúmna, beám. ~ salis, sealtstân.
coma, feax. qui comam mixtam habet, blondenfeax.
comburere, bærnan. forbærnan, forbyrnan.
comes, cniht. eorl. gefêra. gerêfa. gesiþ, gesiþa. folcgesiþ. gevita. ~ militiæ, folcgestealla. fyrdgestealla. comites, folc. folgaþ, folgoþ. ~ principis, drihtfolc.
comis, bilvit, bilevit, bylyvit.
comitari, ferian. midsiþian.
comitatus, driht, dryht; gedriht. dugoþ, duguþ. getrum. folcgetrum. þegnung. copiarum ~, mægencorþr. consanguineorum ~, sibgedriht, sibgedryht. ~ principis, drihtfolc. ~ regis, cyneþrym. ~ hominum, folcdriht.
comiter, câþlice.
commeminisse, gemunian.
commemorare, gemyndian.
commendare, bebeódan. ôþfæstan.
commentum, orþanc, orþonc.
commilito, hægsteald, heáhsteald.
comminatio, beót. vordbeót.
committere, efnan. freman, fremman; gefreman, gefremman. gebeódan. se committere alicui, geleáfan, gelêfan, gelŷfan.
commodare, lânan. onligan.
commodatum, lân.
commode, efne.
commodum, dugoþ, duguþ. fremu. hrôþor. lân. ræd. sâlþ.
commovere, onhrêran. stŷran, stŷrian; onstŷrian. commoveri, onhrêran. vandian.
communicare cum, gedælan.
communis, gemâne.
commutare, ávendan. gevrixlan.
compactus, gefegfæst.
compago, gespon, gespong.
comparare, gerâcan. gerâdan. gestefnan. gevyrcan. sibi comparare, earnian.
compellare, grêtan. nægan, negan. sprecan; gesprecan.
compellere, bedrîfan. gebâdan. nŷdan, nêdan; genŷdan. geþreátian.
compensare, gebêtan. geþingian.
compensatio, bôt.
compes, clom.
complecti, befæþman. clypan, clyppan. oferfæþmian.
complere, gefyllan. lâstan; gelâstan.
completio, geniht.
componere, rihtan. settan; gesettan, gesetan. componi, sviþrian, sveoþrian, sveþrian.
compos, tiþa, tiþe. voti compotem facere aliquem, tiþian; getiþian, getigþian.
compotatio, vinþego.
comprehendere, behabban. befôn. forfôn. forniman. gegripan. oferfæþmian.
comprobare, âfandian.
compulsio, neód, nied. þreánêd, þreánied, þreánŷd.
computare, getelan; geteallan.
computatio, getal. rim; gerim. rimgetal.
conatus, ongin.
concedere, gerŷman. lîfan, lŷfan. onligan. tiþian; getiþian, getigþian. unnan. þafian; geþafian.
concentus, dreám.
concessus, gifeþe.
conciliare, geþingian.

concilium, folcdriht. geþeaht. geþing. geþoht. meþelstede. rûn.
concinnus, gedêfe.
concionari, mæðlan. maþelian.
concire, gesomnian.
conclave, côfa. flet.
concludere, lucan.
conclusionem facere, lucan.
concubitus, gebedscipe.
concumberé, hǣman. tŷman.
concupiscere, gitsian.
concursus pugnantium, gûðgemôt.
concutere, scâcan, scǣcan, sceâcan. onsceâcan.
condemnatus, scyldig.
condescendere facere, ?hligan.
conditio, geþing. hâd. ~ discipuli, geóngordôm.
confabulari, mæðlan.
confabulatio, spellung.
confestim, ædre, lungre. sneóme, snióme. sôna.
confidere, geleáfan, gelêfan, gelŷfan. treóvian, trûvian; getrûvian, getrŷvan; ontreóvian.
confinium, mearcland.
confirmare, gefæstnian, gefestnian. getryman, getrymian. staþelian. svîþan, gesvîþan.
confiteri, gesecgan. geþafian. andettan, ondetan.
confligere, gesleán.
confringere, forbêgan. forbrecan. gebrecan. tôbregdan, tôbrêdan. confringi, forberstan.
confundere, oretan; georetan.
confusio, sceonde.
congerere, hladan.
congeries, þreát. þrym.
congredi, forgrîpan. gemêtan, gemîtan.
congregare, samnian, somnian; gesamnian, gesomnian.
congregatio, sinc.
congruus, gedêfe.
coniicere, coniecturâ assequi, ârǣdan.
coniuges, sinhîvan. S. coniux.
coniunctus, gesome. arcte ~, gefegfæst.
coniux, brŷd. gemæcca.
connubium, somvist.
conqueri, mǣnan.
conquiescere, restan.
consanguineus, hleómǣg. sibgemǣg.
consanguinitas, sib, sibb. sibgebyrd. cneóvsib.
conscendere, gestîgan.
conscribere, âvrîtan.
consecrare, gesegnian. hâlgian. geâgnian.
consensus, geleáfa.
consentire, þafian, þafigan; geþ[illegible]
consequi, gevinnan.
considerare, onhicgan.
consiliarius, spræca, spreca. vit[illegible]
consilium, gehygd. geþeaht, geþoh[illegible] lâr. list. môdgeþanc, môdgeþoh[illegible] rǣd. rûn. þing. consilii exper[illegible] rǣdleás. consilium dare, rǣdan. ~ inire, onginnan, ongynnan. mal[illegible] ~, unrǣd, unrǣden.
consistere, ôðstandan.
consolari, frêfrian. geócian.
consolatio, geóc.
consonus, gedrŷme.
consopire, svebban.
consors, gemæcca. ~ belli, folcg[illegible] stealla. ~ tori, gebedda.
conspectus, anseón, onseón: an[illegible] onsien, onsŷne. in conspectu [illegible] forðveard.
conspicere, onvlitan. sceávian; [illegible] sceávian.
conspirare, serian, syrian, syr[illegible]
conspiratio, unrǣd, unrǣden.
constans, ânhydig. ânmôd. fæst. fæ[illegible] hydig. heardrǣd. rǣdfæst. sôð. st[illegible] ferhð. stîðhydig. stîðhycgend. [illegible] sibi constat, dômfæst.
consternatus, acol, acul.
constituere, gemearcian. geteón [illegible] tryman, getrymian. onstellan. [illegible] tan; âsettan; gesettan, gese[illegible] stælan. veotian, vitian, vitigan.

:onstringere, genearvian. þringan.
:onstruere, gesettan, gesetan. alte constructus, heáhgetimbrad.
:onsuetudo, þeáv. þeódscipe. ~ hominum, monvîse.
:onsulere, rædan.
:onsultor, reordberend.
:onsumere, forbærnan. forniman. forsvelgan. meltan. ofþegan.
:ontaminare, besmitan. gemengan.
:ontegere, beþeccan.
:ontemnere, oferhogian. oferhycgan. oferhŷran. viðhogian.
:ontemplari, gemunan. onlôcian. sceávian. tôonlôcian. animo ~, geþancmetian.
:ontemtus, a, um, heán.
ontemtus, us, husc. oferhygd, oferhyd.
ontendere, fundian. genŷdan. myntan. vîgan, viggan. vinnan.
ontentio, flit. gehnæst. gevinn. plega. handplegan. hearmplega. strið. vin, vinn. contentione adipisci, gevinnan.
onterere, forbrecan. vefan.
ontinere, forhabban, forhæbban. viðhabban, viðhæbban. ymbhaldan.
ontingere, gelimpan. gemætan.
ontinuare, forðvesan. vunian.
ontinuo, ece. forveard. forðveard. gelôme.
ontinuus, ece. forðveard. continuum esse, forðvesan.
ontra, ongeán. tôgegnes, tôgeánes, tôgènes. við.
ontradicere, onsecgan.
ontrectare, ætfeohtan.
ontribulis, folcgesíð.
ontritio, gegrind.
ontubernalis, geneat. ~ exoplatus, villgeþôfta.
ontubernium, somvist.
ontumax, módeg, módig. rædleás.
ontumelia, hucs, hux, husc. hŷnð, hŷnþo, hŷnþu. contumeliâ afficere, gehŷnan, gehênan.
ontundere, beátan.
conveniens, gecveme. gedêfe. gemêt. gerisne, gerysne.
convenire, gelimpan. gemêtan, gemîtan.
conventus, gedriht. hirêd, hŷrêd. lâd, lâde.
convertere, âhveorfan. cyrran, cirran, cerran; oncirran. ~, se convertere, gehveorfan, gehvyrfan. onvendan. converti, gecyrran, gecyran. hvearfian. onhveorfan.
convicium, husc.
convivium, beódgereord. gereord. simbelvînþego. þegnung.
convocare, cîgan, cŷgan, cêgan. samnian; gesamnian, gesomnian. ~ ad bellum, âbannan.
cooperire, þecan, þeccan; beþeccan.
copia, geniht. voruldspêd. þryð, þryþo. copiæ, mægen, mægyn. beadumægen. leódmægen. ingemen. vig. þreát. þryð, þryþo.
copiosus, genihtsum.
cor, heorte.
coram, befeore. beforan. feor. for.
cornu, horn.
corona, beág, beáh. helm.
corpus, bânhûs. ferhðloca. flæschoma. lic. lîchoma.
correctio, steór.
correptio, þreá.
corripere, clypan, clyppan. gebindan. gehæftan. genægan. gripan; gegripan. læccan; gelæccan. stŷran, stŷrian.
corruere, befeallan. gedreósan.
corrumpere, âmyrran. gefrêcnian. gevemman. slîtan.
corruptor, gedvola.
cortina, segel, sægl.
coruscatio, gleám. scîma.
corvus, herefugol. hræfn, hrefn. salvigfeþera. vælceásig, vælceáseg.
costa, rib.
crasse, þicce.
creare, scâpan, sceâpan; gesceâpan. âsceâpian. gesettan, gesetan. teón; geteón.

creatio, frumsceaft. gescæft, gescaft, gesceaft. gesceap. mundi ~, voruldgesceaft. ~ magna, heáhgesceaft.

creator, metod, metud, meotod, meotud. sceppend, scippend, scyppend, scypend. vyrhta.

creatum, gescæft, gescaft, gesceaft. omne ~, alviht, allviht, eallviht.

creatura, eorðcyn. gescæft, gescaft, gesceaft. * gesceap. handgesceaft. handgeveorc, handvorc. viht, vuht. voruldgesceaft. quævis creatura, alviht, allviht, eallviht. ~ magna, heáhgesceaft. nova ~, edsceaft. ~ terrestris, landgesceaft.

creatus, ipse primus creatus i. e. Adam, selfsceaft.

credere, getrûvian, getrŷvan. lŷfan; geleáfan, geléfan, gelŷfan.

crepare, crepitare, svógan, svôgian. þunian.

crepusculum, æfenscima.

crescere, geþeón. grôvan. leódan; geleódan. miclian. sprŷtan. tidran, tiedran, tŷdran. veaxan, vexan; geveaxan. vridian, vriþian. þeón; geþeón.

crimen, firen, fyren, firn. firendæd, fyrendæd. leahtor, leahter, lehter. mân. scyld. vam, vom. vrôht, vrôhte. vrôhtscipe. ~ manifestum, folcefiren.

criminatio, vrôhtgetem.

crucians, nearo, nearva, neara. sâr.

cruciatus, sâr. sûsel. sûsl. trega, tregu. tinterg, tintreg.

crudelis, egle. frêcene, frêcne. heard. hreó, hreóh, hreóv. hrêð, hrêþe. reóh. vælgrim. vælhreóv.

crudelitas, hrêð, rêð. vælnið.

crudeliter, frêcne. grimme, grymme. grome.

cruentus, blódig. dreórig. svâtig.

cruor, dreór. svât.

crux, beám. veli crux, seglród.

cubare, restan.

cubiculum, bûr. côfa. rest, ræst. ~ hospitale, gystsele.

cubile, rest, ræst. beddrest. côfa. ~ mentis, pectus, breóstcôfa.

cubitus, elngemet. fæðm, fæþem.

culmen, hrôf.

culpa, scyld. syn.

cultus, gild, gyld, gield.

cum, mid. on. við. ~ (coni.) þi cum-tum, ge-ge.

cumulus, heáp. sinc. fluctuum ~ vægþreát.

cupere, gitsian.

cupide, módhvate.

cupiditas, langung. lust, lyst.

cupido, villa.

cupidus, fûs. georn. gifre. þurstig. peregre eundi cupidus, ellorfûs. fûs mortis cupidus, orlæggifre.

cura, orþanc, orþonc. sorg, sorh cearsorh. hygesorh. animi ~, higesorh. módgevinna. sine cura, orsorg. curam habere, gŷman.

curare, gehogian, gehugian, gehycgan, gehygan. gŷman. hælan. bedan. murnan, murnian. reccan, récan. tilian.

currentum maris, flôd. sæflôd. sæstreám.

currere, eornan, irnan, yrnan. rennan

curriculum, ryne.

cursus, hlyp. ræs. ryne. sîð. siðfæt. þrag, þrah. fluminis cursus limpiti torhtryne. coeli cursus, svegles. ~ marinus, lagosîð. vitæ ~, lîfveg. ~ continuus, forðryne. mubium ~, volcenfaru.

curvare, bégan, bûgan; gebégan gebeógan.

curvatura, bóg.

curvus, voh.

cuspis, gâd.

custodia, fæðm, fæþem. feng. þuli ~, leódveard.

custodire, haldan, healdan; behealdan; gehealdan. gŷman. hêdan. reardian. veran, verian, verigean custodiendum tradere, ôðfæstan

custos, healdend. hirde, hyrde. veard. belli ~ gûðveard. coeli ~, heofonveard. dominus custos, drihtenveard. ~ fluctus, flôdvearda. limitis ~, mearcveard. noctis ~, nihtveard. ~ terræ, êþelveard. thesauri ~, hordveard. urbis ~, burgeveard, burhveard.

Dæmon, feónd.
dæmoniacus, vôd.
damnatio, vergþo, vergþu, værgþu.
damnatus, scyldig. vereg, verig, verg.
damnum, hearm. hearmstæf. hênþo, hênþu. sceaþen. teóna. tese. trega, tregu. vróht, vróhte. ~ alicui sarcire, bêtan.
dare, gifan, gyfan. forgifan. lânan. âsceapian. sellan, syllan, sylan; besyllan. gesellan, gesyllan. unnan. datus, gifeþe.
de, of.
debellare, âvinnan.
debere, sculan, scylan. debeo, ic môt.
debilis, fæge.
debilitatus, forod.
debitum, gield, gield, gyld, gylt. scyld.
decedere, forðfaran, forðferan. forðgevitan. rômigan.
decem, tŷn.
decens, gedêfe. gemêt. þeávfæst.
decenter, fægere, fægre. vîslice.
decentia, gerysn, gerisn.
decernere, gedêman. gemyntan. gescrîfan. gescyran, gescyrian. mearcian, mercian. myntan. scâpan, sceâpan. veotian, vitian, vitigan.
decessus, gedâl. hinsiþ, hinnsiþ. lifgedâl.
decidere, âfeallan. geglidan. sêgan.
decimus, teóþa.
decipere, bedragan. bedreósan. geleógan. gelutian. svîcan; besvîcan.
declarare, gecveþan. geseċgan. getâcan.
declaratio, meld.
declivitas, beorhhleoð, þeorhhliþ; burhhleoð, burghleoð.
decorare, hyrstan; gehyrstan. decoratus, gevló.
decorus, gerisne, gerysne.
decrescere, lytlian, lytligan.
decretum, dôm. gesceap. ræd. vyrd. creatoris ~, metodsceaft. vitæ ~, aldorlege.
decus, tir, tŷr.
dedecoratus, âviscmôd.
dedere, se dedere alicui, geleâfan, gelêfan, gelŷfan.
dedicare, hâlgian. sellan.
deducere, ferian. forðlædan; forðgelædan; gelædan. upforlætan; uppforlætan. ~ aliquem, midsiþian.
defendere, forstandan, forstondan. gebeorgan. scyldan, scildan; gescyldan. varian; bevarigan. veran, verian, verigean.
defensor, vergend, verigend.
defensus locus, hleóvstôl.
deficere, âspringan. âvacian. gevanian. lytlian, lytligan. svîcan; gesvîcan.
deficiens, van, vana; von, vonn.
definire, reccan.
deflectere, getvæfan.
deformis, atol. deforme, unfægere, unfægre.
degere, vunian.
deglutire, svelgan; gesvelgan; forsvelgan.
dehortari, forbeódan.
deiicere, ofâsealcan. sceófan, scûfan.
deinde, seoðþan, siðþan, syðþan.
delabi, sincan.
delecta manus, herecyst.
delectabilis, lôfsum.
delectare, lician. geblissian.
delectus, cyst.
delere, ?behvylfan. fordôn. forniman. forsvâpan.
deliberare, geþancmetian. serian. þeahtian.
deliberatio, ræd.
deliciæ, vyn.

deligere, álesan. forðceósan; geceósan.
delinquere, gedvelan, gedvelian.
delubrum, ealhstede.
demere, beniman. hreddan.
demerere, earnian.
demittere, ásęndan. lætan. sencan. se ~, gedûfan; ingedûfan.
denarius, sceat.
denegare, ofteón. vyrnan; forvyrnan.
dens, tôð.
dense, gelôme. þicce.
denudatus, limnacod.
deorsum, neoþan. niþan. niþer, nyþer, niþær, nioþor.
depellere, forscûfan. geflŷman.
deplorare. gretan.
deprecari, ábiddan.
deprehendere, forfôn.
deprimere, álecgan. ásealcan. ofásealcan. bêgan, bûgan; forbêgan.
derelinquere, forlætan. anforlætan.
descendere, gedûfan; ingedûfan. hnigan. gelihtan. sêcan, sêcean. sêgan. onsigan. descendens rectâ lineâ, cneóvmæg.
describere, gemearcian.
deserere, forlætan.
desertor, svicę.
desertum, môr. vêsten.
desertus, vêste. loca deserta, hæð.
desiderare, langian. villan. vilnian.
desideratus, langsum, longsum.
desiderium, gâd. langung. lust, lyst. villa.
designare, mearcian, mercian. scâpan, sceápan.
desistere, ôðstandan.
desperatus, orvêna.
despicere, oferhogian, oferhycgan.
destillatio, dreáruag.
destinare, gesettan, gesetan.
destituere, ásettan. ofgifan, ofgyfan. amicis destitus, vincleás.
destructio, tese. corporis ~, líchrŷre.
destructor hominum, mansceaþa. ~ populi, leódsceaþa, leódscaþa.
destruere, ábreótan. fordôn. forniman. gesceádan. spillan. strûdan. gestrûdan. tôveorpan, tôverpan. destrui, minsian.
desuper, ufan, ufon.
detectio, ypping.
detrahere, ofteón. ôðþeón.
detrectare, ? áhvettan.
detrudere, befyllan. tôscûfan.
deturbare, forscûfan.
Deus, alvealda, ealvalda. dryhten. freódryhten. freoþodryhten. god. heofoncyning, heofencyning, hefoncyning. heofonveard. leohtfruma. liffreá. liffruma. meotod, meotud, metod, metud. nergend. scippend, scyppend, scypend. sigedryhten. sôðcyning. tirmetod. torhtgod. valdend, vealdend. vuldorcyning.
deversorium, drohtað.
devincire, gefeterian. gehæftan. onsælan.
devorare, fretan. svelgan; gesvelgan; forsvelgan. þicgan, þicgean, þigan.
devotus, fâge.
dexter, sviþra. dextre, listum.
diabolus, deófol. feónd. hellsceaþa. leódsceaþa, leódscaþa. vereg, verig, verg.
dicere, cveþan, cviþan; ácveþan gecveþan. heófan. mælan. reccan. secgan, sægan, sagan; gesecgan. singan.
dictum, cvide, cvyþe. sagu. spræc. spel, spell. verum ~, soðcvide.
dies, dæg. dogor. mældæg. niht. nihtrim; nihtgerim. ~ constitutus, mældæg. ~ contentionis, gevindæg. ~ faustus, blêddæg. ~ iudicii, dômdæg. ~ supremus, endedæg. svyldæg. ~ vitæ, lífdæg. tiddæg. dægrim. unius diei, ándæge.
differre, lengian.
difficilis, égle. veorc, veorce.
difficultas, meoring.
diffidens, hihtleás. ortrŷve, ortreówe.
diffundi, brêdan, brædan. lengian

dignitas, geþingð, geþyngð, geþyncð, veorðmynt, veorðmynd. vurðmynd. dignitatis expers, dômleás.
dignus, veorþe, vurþe, vyrþe. vurðlic.
diiudicare, gedêman.
dilabi, ?tôhladan.
dilatare, brêdan, brâdan. gerŷman.
dilectus, deórmôd. leóf. ?lûf. vine. non ~ unleóf.
diligens, georn. diligenter, fæste. georne. geornlîce.
diligere, lûfian.
diluculum, dægrêd. uhte.
diluvium, drencflôd. êgorhere. vâgþreát. villflôd.
dimicatio, væpenþræc.
dimidium, healf.
dimittere, gesellan, gesyllan. lâtan.
dinumerare, ârîman.
directio, steór.
direptor, mansceaþa.
dirigere, gerâdan. rihtan.
diripere, âhûdan. reáfan; âreáfian; bereáfian, berŷfan. gegripan. strûdan; bestrûdan; gestrûdan.
diruere, tôveorpan, tôverpan.
dirus, atol. frêcene, frêcne. gram, grim, grom. rêþe. rêþemôd. stîð. unhŷre.
discedere, tôfaran. tôgân, tôgongan, tôgengan. tôhveorfan.
discere, leornian.
discerpere, slîtan.
discessus, fromlâd.
disciplina, discipulatus, lâr. þeódscipe. ~ legis, âcræft.
discipulus, geongra, gingra. giongra. þegen, þegn, þên.
discordia, vrôht, vrôhte.
discrimen, frêcen.
discutere, tôveorpan, tôverpan.
disiicere, tôhveorfan. tôsvengan.
dispar, ungelîc.
dispensare, brytnian, bryttian, bryttigean.
dispergere, sávan; geondsávan. tôdrifan. tôhveorfan. tôsvengan. dispergi, âsvânian. dispersus, tôvrecene.
displicere, ofþincan.
disponere, getryman, getrymian. niman. onstellan. rihtan.
dispositor, settend.
disrumpere, slîtan. disrumpi, berstan, forberstan.
dissimilis, ungelîc.
dissimulanter; non ~, unforcûðlice.
dissipare, tôveorpan, tôverpan. âspringan.
dissolvi, âslûpan. ?tôhladan.
distribuere, brytnian, bryttian, bryttigean. dælan; gedælan. scŷran, scîrian. upforlætan, uppforlætan.
distributor, brytta. metend. settend.
diu, geara. longe. diutius, leng.
diurnus, ândæge.
diuturnus, langsum. longsum.
diverlere, oncyrran, oncirran.
dives, eádeg, eádig. rîce. spêdig. gôdspêdig. veleg, velig.
dividere, dælan; gedælan. scâdan, sceâdan; gesceâdan. scŷran, scîrian; gescŷran, gescŷrian. gesundrian. getvæfan. tôbregdan. tôbrêdan. upforlætan, uppforlætan. in partes æquales dividere, efngedælan.
divinus, godcund.
divisio; dâl. healf. sceat.
divitiæ, eád. feohsceat. mâðm. sâlð. sinc. ?vilgesteall, vilgesteall, vilgestealð. voruldugeð. voruldgestreón. vuldorspêd. vela. ~ tempore antiquo paratæ, ærgestreón. ~ terræ, eorðvela. grundvela. ~ vitæ, lîfvela.
divortium, gedâl. ~ vitæ, mors, aldorgedâl.
docere, gecŷþan. lâran; gelâran. spellian. tâcan; getâcan. vîsian.
docilis, lârig.
doctor, bocere. lâreóv.
doctrina, lâr.
dolere, bemeornan. geómrian. sorgian.
dolor, hearm. sâr. sorg, sorh. trega, tregu. veá. veorc. þreáveorc. ~

animi, hygesorh. dolore afficiens, veorcsum.
dolosus, fǽcen, fǽcene. invid, invit. invitfull.
dolus, fǽcn, fǽcen. fær. gedvola. invit. list.
domesticus, hîna. hiva.
domicilium, æþel. botl. byht. eard, éþelseld. éþelsetl. éþelstôl. fletgesteald. geseot, geset.
domicilium, sel, sele. yrfestôl. ~ avitum, éþeleard. ~ consuetum, éþelturf. ~ paternum, fædergeard. qui domicilium alicubi habet, eardfæst.
domina, hlǽfdige.
dominari, vealdan.
dominatio, dryhtscipe. leódveard.
dominicus, dryhtlic, dryhtenlic. ut dominum decet, dryhtlice.
dominus, âgend. âgendfreá. brego, breogo. bregoveard. brytta. driht, dryht; drihten, dryhten. ealdor. freá. folcfreá. hearra, herra, hierra. hlâford. mandryhten. sigor. valdend, vealdend. þengel. þeóden. ~ Deus, freádrihten. ~ victoriæ, gloriosus, sigedryhten. ~ iustus, âgendfreá. ~ pacis, freoþodryhten. ~ populi, folcfreá. vitæ ~, liffreá.
domus, bold. botl. byht. eador, edor, eder. flet. fletgesteald. geard. hâm. heal, heall. hof. hrôf. hûs. inne. mægburg, mægburh. mægeð. rêced. ~ aërea, lyftedor. improborum ~, mânhûs. ~ marina, navis, holmærn, holmern. ~ merehûs. sundrêced. geofonhûs. ~ patris, fædergeard. ~ pinnaculis instructa, hornsele, hornsæl.
donare, âgan. geofian, gifan, gyfan. gesceran. gesellan, gesyllan.
donaria, mâdmas.
donator, brytta.
donec, óð.
donum, gifu, gyfu. lâc. lân. mâðm. ~ opimum, þeódenmâðm. ~ vitæ, feorhleán.
dormire, svefan.
dorsum, bæc.
draco, draca.
dubitare, getveógan, getveón. tveþincan.
dubitatio, inca.
ducere, bringan. ferian. lâdan; gelâdan; anlâdan, onlâdan. teón geteón. visian. exercitum ~, alâdan, onlâdan. in perniciem ducere, forlâdan. sursum ~, upplâtan, uppforlâtan.
ductio, teám.
ductor nocturnus, nihtveard.
dudum, fyrn. geara, gere.
dulcis, svâs. svête. vynlic. vynsum. dulce, sêfte.
dum, þâ. þenden. þonne.
duo, tû. twâ, tvegen. tveón. vos ~ inc.
durabilis, strenglic, stronglic. vræs
dure, frǽcne. hearde. unfægere, ufægre.
durus, heard. scearp. stîðmôd. stræg. streng. strenglic, stronglic. þear. ~ mente, heardmôd.
dux, aldorþegn. beóhata. folcteg. gûðveard. healdend. heretéma, heretýma. herevôsa. lâtteów, lâdþeów. lâdþeóv. rǽsbora. rǽsva. teáh visa. þeóden. copiarum ~, mægenvisa. exercitus ~, herevîsa. gen ~, magorǽsva. populi ~, folcteg leódhaja. ~ principalis, aldervîsa heáfodvîsa.

Ea, heó. seó, sió.
ebibere, âdrincan.
ebrius, medugâl. vingâl.
ebullire, veallan.
ecce, hvæt! lâ!
edere, etan. fêdan. geberan. indrifan. þicgan, þicgean, þigan.
edicere, gecŷþan.
edictum, vordcvede, vordcvide, vordcvyde.
educare, fêdan; âfêdan.
educere, âlâdan. óðlâdan.

effari, gyddian, gieddian.
effatum, sóðcvide.
efferre (se), upástigan. efferri, upáteón.
efficere, gefreman, gefremman. gelæstan.
effigies, anlicnes. ~ humana, manlica.
effringere, ábrecan.
effundere, ágeótan. forvyrcan, forvyrcean.
egenus, niedvædla. þearfa.
egere, behôfian. þearfan, þyrfan, þearfian.
ego, ic.
egredi, ácuman. útáfaran. útgán.
eheu, vá!
eiicere, ? áhvettan. beveorpan. sceofan, scúfan.
elabi, áslúpan. áyrnan. forðgevitan. gegangan, gegán. scácan, scácan, sceácan. scríþan.
elatio, ofermède. ofermédla. ofermód.
elatus, vlanc, vlonc. ~ animo, heáhheort.
electio, cyst.
eleemosyne, ælmysse.
elevare, áhebban. onhebban. ræran. upáhebban, uppáhebban.
elicere, veccan, veocean.
eligere, álesan. ceósan. forðceósan. geceósan. ouceósan.
elongare, áfirran, áfyrran.
eloquens, vordgleáv.
eloqui, heófan.
eloquium, vordcvede, vordcvide.
emendare, bétan; gebétan.
emendatio, bót.
emere, ceápian. gebycgan.
emetiri, metan. ámætan.
eminens, steáp.
eminere, hlifian. upridan.
eminus, feorran, feorren.
emittere, fýsan. oflætan. sendan; ásendan; onsendan. upforlætan.
emolumentum, fremu. hroþor. leán.
enasci, leódan.
enixe, georne.
ens, viht, vuht.
ensifer, sveordberend.
ensis, mece. sveord, svord, svurd. ~ annulatus, hringmæled sveord.
enumeratio populi, folctal.
eo, þé, þý.
episcopus, bisceop, biscop.
epulæ, beódgereord. symbel. svæsend. vist.
equa, myre.
equitare, ridan.
equus, mear, mearh.
erebus, hel, hell; hyl.
erectus, stíðlic. uplang. ~ ut murus, veallsteáp.
erga, ymb, ymbe.
erigere, áræman. getryman, getrymian. nivian. ræran; áræran. rihtan. staþelian. stépan. upáhebban. se erigere, hlifian.
eripere, ætniman. álynnan. generian. hreddan; áhreddan. óðlædan. óðþeón. óðþringan. eripi, genesan. losian.
erogare, bryttian, bryttigean.
errare, dvélan, dvelian; gedvelan, gedvelian.
erro (invitus), nýdgenga.
error, dol. gedvild. gedvola. vén. voh.
erubescere, sceomian, sceamian.
erudiri, leornian.
eruditus (vir), bócere.
escendere, stígan.
esse, standan, stondan; gestandan. veorþan, vurþan; geveorþan, gevurþan, gevyrþan. vesan.
essentia, spéd.
et, ond, and.
ethnicus, háþen. genus ethnicum, hæþencyn.
etiam, eác, éc. svilce. svylce.
Euronotus, regio Euronotum versus sita, súðeást.
evacuare, rýman.
evadere, upbecuman. qui e maris periculo evasit, sælâfe.
evanescere, ágán.

evanidus, forod. evanidum reddere, forsvâpan.
evenire, forðsteallian. gegangan, gegân. gelimpan. gemætan. veorþan, vurþan.
eventus, spêd. voruldspêd. vyrd.
everrere, forsvâpan.
evertere, ? behvylfan.
evidentia, meld.
evitare, bebûgan.
evocare, âbannan. laþian.
ex, ût.
exactor, leódhata.
exaltare, âhebban. cveman. dômian. onhebban. stêpan; gestêpan.
examinare, âdêman.
excedere, gerŷman.
excellens, mǣre.
excellentia, blǣd, cyst.
excelsus, heáh, heá, hêh. heálic. mǣre.
excepto, butan, bûton.
excidere, getvǣfan.
excidium, cvealm, cvelm.
excipere, onfôn, onfangan.
excire, grêtan.
excitare, âhebban. upâhebban. ârǣman. grêtan. indrîfan. onstellan. rǣran. upârǣran. stŷran, stŷrian; onstŷrian. veccan, veccean; âveccan. vrecan, vreccan. denuo ~, eftgestŷrian. excitari, onbregdan.
excitator risus, hleahtorsmið.
excludere, âfirran, âfyrran.
excogitare, âhicgan, âhycgan. âþencan.
excusare, onsacan.
excutere, tôbregdan. tôbrêdan.
exemplum, bisen, bysen. lâr.
exercere, dreógan. tilian.
exercitus, beadumægen. cyneþrym. fyrd. gârfaru. gûðhere. gûðþræc. here, herge, herige. mægen, mægyn. ord. rincgetæl. veored, veorod, verud. vîg. þeódhere. þeódmægen. ~ coelestis, heofenþreát. ~ delectus, gûðcyst. ~ fatalis, mortem afferens, vælhere. ~ fuscus, eorpverod. ~ maritimus, êgorhere. ~ populi, leódverod. þeódhere. mægenþreát. exercitus conductio, hereteám.
exhalatio, rêc.
exhilarari, hrêþan.
exhortari, lǣran. trymian.
exigere, âcsian, âhsian.
exiguus, mismicel.
exilis, lǣne.
exilium, vracu, vrǣc, vrêc. vrǣclâst. vrêclâst. vrǣcstov. niðvræc. in exilium mittere, flŷman.
exinde, seoðþan, siðþan, syðþan.
exire, âfaran. ûtgân.
existere, vesan.
exitus, spêd.
exornare, besyllan. gefrætevian, gefrætvian. gyran, gyrvan; gegiran. gegirvan. gestefnan. rênian.
exosus, lâð.
expandere, brǣdan, brêdan.
expansio, ymblyt. ypping.
expansus, brâd. gerûme.
expeditio, fǣr. faru. fôr. fyrd. gârfaru. gûð. sið. siðfæt. tohte. vig. vigrôd. vigsið.
expellere, âdrîfan. âfirran, âfyrran. ? âhvettan. âscûfan. beveorþan. bevrecan. âveccan. ofâdrîfan. ôðþringan. vrecan, vreccan.
expergefieri, expergisci, onbregdan. vacan, væcan, vǣcan. onvacan.
experimentum, fandung.
experiri, fandian. âfandian. findan. gebîdan.
expers, leás. gaudii expers, dreámleás. gloriæ ~, sigeleás. lætitiæ ~, vynleás. spei ~, orvêna.
expiare, ongeldan, ongildan, ongyldan.
explanatio, racu.
explicare, ârǣdan. reccan; âreccan.
explicator, vealhstôd.
explorare, neósan, neósian, nêsan.
exponere, reccan; âreccan. getǣcan.
exprobrare, vitan.

expugnare, oferfeohtan. ofervinnan.
expulsus, tôvrecene.
exquirere, fandian.
exscindere, âceorfan.
exsequi, gefyllan. hrefnan. lâstan. ræfnan.
exsecrari, vyrgean; âvyrgian.
exsilire, âhleápan. lâcan.
exsolvere, gelâstan.
exspectare, bâsnian. bîdan; gebîdán. vênan.
exspectatio, anbid, onbid. hiht, hyht. vên.
exspes, hihtleás. orvêna.
exstinguere, âdvæscan, tôdvæscan. ?sencan.
exstruere, bytlian. gegærvan. getimbran, getimbrian. gevyrcan. hladan. settan. staþelian. stêpan.
exsul, vrâca, vræcca, vrecca. vræcmon. eardaleás. tôvrecene.
exsultare, gefeón. hrêman, hrŷman. hrêþan.
exsultatio, hiht, hyht. hreám.
exsurgere, upfaran.
extendere, ræcan. extendi, gerâcan.
externus, fremde.
extollere, âhebban. upâhebban. dômian.
extorquere, ôðþringan.
extorris, eardaleás. êþelleás.
extra, ût. ûtan, ûton; beûtan.
extrahere, âbregdan.
extremitas, sið.
extrinsecus, ûtan, ûton.
exul; s. exsul.

Faber, smið. vyrhta.
fabricari, gescypan.
fabula, spel, spell.
facere, dôn; gedôn. efnan. freman, fremman; gefremman. gegearvian. gemacian. gescypan. rihtan. teón: veorcan, vyrcan; gevyrcan.
facies, andvlita. hleór.
facilis, eáð. eáðmôd. leóht. facile, faciliter. eáð, eáðe. sêfte, sôfte.
facinorosus, mânscyldig.
facinus, angin. dæd. dædveorc. ~ diabolicum, deófoldæd. ~ scelestum, feóndræs. fyrendæd. mândæd. ~ insigne, magnum, ellendæd. is, qui facinus patravit, dædfruma.
factum, gevyrht.
facultas, higecræft. mægen, mægyn. spêd. ~ procreandi, tuddorspêd.
facundus, vordgleáv.
fallacia, leásing, leásung.
fallax, leás. svice.
fallere, bedragan. forlâcan. gelutian. leógan; geleógan. svican; gesvican.
falsitas, leásing, leásung.
falsus, leás.
falx, mece.
fama, spel, spell. belli ~, gûðspell. hildespell.
famelicus, hungrig, hungri.
fames, hunger, hungor, hungur.
familia, cyn, cynn. driht, dryht. folc. heorðverod. hirêd, hŷrêd. mægburg, mægburh. mægeð. magotimber. teám.
familiaris, hiva. svâs.
familiariter, cûðlice.
famosus, breme. dædrôf. gefræge, gefrege. mære.
famula, mennen. þeóv. þeóvmennen.
famulari, geþênian. þeóvian.
famulatus, þeóvdôm.
famulus, hina. ambiht, ombiht. ombihtscealc. þegen, þegn, þên. þeóv. inferni ~, hellescealc.
fanum, hearg, herg.
fari, gyddian, gieddian.
fastidium, lâðscipe.
fastigium montis, beorhhleoð, beorhhlið, burghleoð, burhhleoð.
fastus, ofermôd. onmædla, onmedla. vlenco, vlence.
fatalis, orleg. vælgrim.
fatum, gesceap. metodsceaft. orlæg, orleg. vyrd.
fauces, stânhleoð, stânhlið.
faustus, rûm.
fautor, geþafa.

favens, êste. hold.
favere, spanian. unnan.
favilla, ysela, yssele, ysle.
favor, êst. hild, hyld; gehyld. hyldo, hyldu. lis. lufe, lufu.
fecundus, forðbær.
felicitas, eád. lis. sæl. sælð. spêd. vela. ~ prolis, tuddorspêd.
feliciter, teala, tela.
felix, eádeg, eádig. gesælig. gesæliglic. spêdig. veleg, velig. ~ bonis, gôdspêdig. ~ gloriâ, felicissimus, tireádig.
femina, fæmne. freó. ides. mæg. vif.
fera, deór. vilddeór, vildeór.
ferocitas, rêð, hrêð. môd.
ferox, môdeg, môdig. rêþe. rêþemôd. sliðheard. vild, vilde. vulfheort. ferocem reddere, gefrécnian.
ferre, beoran, beran. dreógan. þolian; geþolian. ferri, hveorfan, hvurfan, hvyrfan. sceótan. is, qui fert, bora.
ferreus, isern.
ferrum, iren, isen, isern.
fertilis, forðbær. geblædfæst.
fertilitas, eorðvela.
ferus, heorogrim, heorugrim. hreó, hreóh, hreóv; reóh. unhŷre. vild, vilde.
fervere, veallan.
fervidus, vylmhât. animo ~, môdhvæt. fervide, môdhvæte.
fervor, hât. vylm. incendii ~, brynevelm.
festinanter, fromlice. ôfestlice, ôfostlice.
festinare, éfstan. fŷsan. onettan.
festinatio, ôfest, ôfost, ôfst.
fibula, spang; gespong, gespon. fibulâ iungere, gespanan.
fictio, leásing, leásung.
fidelis, fæle. hold. fideliter, sôð.
fidere, geleáfan. treóvian, trûvian.
fides, geleáfa. hild, hyld. riht. sôð. treóv. fidem habere, gelêfan. geleáfan, gelŷfan. ~ dare, treóvian, trûvian.
fiducia, geleáfa. sôð. fiduciam collocare in aliquo, getrŷvan, getrivian.
fidus, hold. sôð. værfæst.
fieri, veorþan, vurþan; geveorþan. gevurþan, gevyrþan.
figere, áfæstnian. hæftan.
figura humana, magvlite.
filia, mægð.
filius, bearn. eafera, eafora. mæg. mecg, mæg. cneómæg, cneóvæg. maga, mago. magorinc. sunu. fîa byras (pl. tantum). filius nobilis, freóbearn. ~ populi, folcbearn.
findere, ceorfan.
fines, mearc; gemearc. popili, þeódmearc. ~ terræ alicuius, óþelmearc.
finis, ende. endestæf.
firmamentum, fæsten. rodor. svegel, svegl, svegle.
firmare, gefæstnian, gefestnian. strŷþan. trymian; getryman, getrymian. clavis firmatus, nægled.
firmiter, fæste, feste. fæstlice.
firmus, bræsne, bresne. fæst. fæstlic. fæsthydig. gefegfæst. rædfæst. heardstiðferhð. stiðhŷdig. stiðhygend. stiðlic. strenglic, stronglic. trum. trumlic. vræst.
fixus, fixe, fæst. stille.
flagellum, viterôd.
flagitare, biddan.
flagitium, mándæd.
flagitiosus, scyldful. synful. synig.
flamma, bælblyse. bælfŷr. lêg, lig. leóma. fŷrleóma: vælm, velm. igne ~, ligfŷr.
flare, blâvan.
flatus, blêd, blâd, blæst.
flavus, fealo, fealu, fealva.
flebilis, earmlic.
flectere, forbêgan. gebêgan, gebeegan. flecti, bûgan.
fletus, vôp.
florere, grôvan. vridian, vriþan. þeón; geþeón, onþeón.
floridus, reód.
flos, blôstma.

fluctuare, fleótan.
fluctus, flêd, flôd. vâg. væterscipe. vaþema. ỳð. aquæ s. aquarum ~, lagostreám, lagustreám. laguflôd. vægstreám. fontium ~ vilifiôd. ~ maris, êgorstreám. sævág. maris fluctus inundans, sædrence flôd. fluctus violentus, môdevâg.
fluentum, streám. lagustreám. merestreám. sæstreám. lagoflód.
flumen, fluvius, eá. flêd, flôd. streám. eástreám.
fluxus, ryne. ~ et refluxus maris, forðgang. S. refluxus.
focus, glædstede, glédstede, glédstyde.
foedare, geblendan.
foedifragus, vérloga.
foedus, treóv. treóvræden. vær, være; freoþovære. ~ fidum, magnum, heáhtreóv. qui foedus servat, værfæst.
foenus, vôcor, vôcer.
foetor, stenc.
folium, blad. leáf.
fons, ædre. bæð. spéd. væterspryncˊ vyll. villebnrna, vylleburne.
foras, ût; foris, ûtan, ûton.
forma, gesceap. væstm. vlite. formâ splendidus, hiovbeorht, hivbeorht. vlitesciene.
formâre, scâpan, sceâpan; gesceâpan; gescỳpan. vlitian.
formatio, gesceap.
formidare, forhtian.
formosus, scêne. vliteg, vlitig. vlitesciene. vynlic, vynsum.
fornax, ofen, ofn.
fornix, gehlid, gehleod.
fortis, dâdhvæt. fæsthydig. geócor. handróf. heard. heardræd. hlence. môdhvæt. strang, streng. strenglic, stronglic. svið. sviðfeorm, sviðferom. sviðmôd. unforht. unvâclic. þræcróf. þrydig. fortior, sviþra. vir fortis, gumrinc.
fortiter, lungre. meagollice. sviþe.
fortitudo, leódmægen. strengeo, strengo. strengð, strengþo.
fortuna, vyrd.
fortunatus, eádeg, eádig. gesâlig, gesâliglic.
forum, meþelstede. strât.
fossa, ? ælf.
fovea, scræf, scref.
fragilis, lâne.
fragor, bearhtm, beorhtm. din, dyne. gegrind. svêg. belli ~, hildesvêg. ~ diei, dægvôma. ~ ignis, fỳrgebræc. fragorem edere, grymetian.
fragrantia, stenc.
frangere, bêgan, bûgan. brecan; âbrecan; gebrecan. breótan. fretan. penitus frangere, âbreótan.
frater, bróþor, bróþer. ~ germanus, freóbróþor. fratres germani, villgebróþor.
fratricida, bróþorbana.
fratricidium, bróþorcvealm.
fratruelis, suhterga, suhtriga, suhtria.
fraudare, bedreósan. bescyrian. besvican.
fraudatio, invit.
fraus, gedvola. orþanc, orþonc. searo, searu. untryovð.
fraxinus, æsc.
fremere, gnornian, gnorngan. grimman. môdigan. vêdan.
frenare, bâtan.
frequens hominibus, folcmære.
frequenter, gelôme. þicce. þiclice.
fretum, sund.
frigidus, cald, ceald. ?vinterbiter. frigidissimus, semper frigidus, sincald.
frigus, cyle. ~ magnum, færcyle.
frons, leáf. ~ exercitus, forðhere.
fructus, blæd, blêd. fremu. gestreón. ofæt. væstm. vôcor, vôcer.
frugifer, geblædfæst.
frui, brûcan. bryttian, bryttigean. gebidan. neotan, niotan.
frustra, holunge.
fruticare, vridian, vriþian.
fuga, cyre, cyrre. fleám. flỳg. flyht. viþertrod.
fugare, geflỳman. væþan. fleón.

fugitivus, vrǽcmon.
fulcimen, fulcrum, vraþu.
fulgere, blican. lixan. fulgens, blǽc.
fulgor, scima.
fulgur, leóma.
fulmen, liget.
fulvus, fealo. brûn.
fumare, rêcan, rêccan.
fumus, rêc. þrôsm.
fundamentum, næs, nes. staþol, staþul.
fundare, gesviþan. staþelian; gestaþelian.
fundus, botm. grund, grynd. næs, nes. fundo carens, grundleás. ~ maris, eargrynd. sǽgrund.
funestus, svart, sveart. funeste, svearte.
funis, ráp. sâl, sǽl.
funus, hrǽv. væl.
furari, forstælan.
furere, vêdan. furens, gram, grim, grom.
furiosus, vôd.
furor, vylm.
fuscus, brûn.
futurus, tôveard.

Galea, helm. ~ larvata, grimhelm. hæleðhelm.
gaudere, gefeón. hrêþan.
gaudium, blis. dreám. freodu. gamen, gæmen, gemen. gefeá. glǽm, gleám. hiht, hyht. lust, lyst. sâl, sǽl. vorulddreám. vyn. aëris gaudium, lyftvynna. ~ humanum, mandreám, mondreám. ~ huius vitæ, voruldreám. gaudio plenus, hihtful. gaudio vacuus, hihtleás.
gaza, mâðmhord. ~ publica, folcgestreón. gazæ, mâdmas.
gazophylacium, hord. mâðmhord.
gelu, forst.
gemma, gim, gimm. gemmæ, gimcyn, gymcyn.
gena, hleór, genis pulcher, blǽchleór.
genealogia, folctal.
generare, strinan; ástrienan. tidran, tiedran, týdran. S. gignere.
generatio, cneóv. cynde. teóhh.
gens, cneóris. cyn, cynn. drihtlic. folcscearu. leód. leódscearu. leódscipe, leódscype. mægburg, mægburh. mægeð, mægð. magotimber. mennisc. veored, veorod, veorud, vered, verod, verud. vermægð. ~ patria, fæderǽþelo.
gentiles, drihtveras.
genu, cneóv.
genuinus, gecynde.
genus, ǽþelo, ǽþelu. cneóv; cneórim, cneóvrim. cneóris. cnósl. cyn, cynn. cynde. frumcyn. ~ angelorum, engelcyn. ~ humanum, yldobearn. gumþeód. ~ terrestre, eorðcyn.
gerere, haldan, healdan. is qui gerit, bora.
germanus, freómæg. hleómæg.
germen calamitatis, hearmtán.
germinare, sprýtan. vridian, vriþian. þeón.
gigas, gigantmæcg.
gignere, cennan; ácennan. fêdan. geteón. liodan, leodan. streónan strienan, strýnan; ástrienan; gestrýnan. têman, týman. væcnan. áveccan. gigni, liodan, leodan. vacan, vâcan, væcnan; onvacan.
gladius, ecg. mece. sveord, svort, svurd.
glarea, sand.
glomerari, hvearfian.
gloria, blǽd. gylp, gielp. mǽrð. sǽsigor. sigorleán. tir, týr. veorðmynd, veorðmynd. vurðmynd. vuldor vulder, vulr. þrym. ingens gloria mægenþrym. hastæ gloria, æscir.
gloriari, gilpan.
gloriosus, tirfæst. vlanc, vlonc. vuldorfæst. þrymfæst. gloriosissimus vuldortorht.
gluten, lim.
glutinare, gefæstnian, gefestnian
glutire, svelgan.

gnarus, cræfteg, cræftig. gnarum esse, cunnan.
gradi, stapan, stæppan, steppan. treddian.
gradus, hâd.
gramen, græs. gramine non vestitus, græse ungrêne.
grandævus, frôd.
grandis, greât.
grando, hægel, hægl.
gratia, êst. freodu. gifu, gyfu. hild, hyld; gehyld. hyldo, hyldu. lufe, lufu. gratiæ, þanc; geþanc. geþoht. gratias agere, þancian.
gratuito, gratis, unceápunga.
gratulari, grêtan.
gratus, andfeng, anfeng. deór, deóre. fæle. gecveme. leóf, leóflic. þancolmôd.
gravidus, gravidatus, geinnod.
gravis, getenge. hefig. sâr. svar, svor. stiðferhð. stiðhydig. stiðhycgend. veor, veorc, verc, veorce. veorcsum. þearl. grave, sâre.
gravitas, geþingð, geþyngð, geþyncð.
gremium, bcarm.
gressus, fêþe. gang. lâst. stiep, stæp. coniugis, brŷdelâst. ~ criminis s. exilii, vræclâst, vrêclâst.
grex, corþer. vorn.
griseus, grâg.
gubernare, gŷman. rædan. reccan. stŷran, stŷrian; onstŷrian.
gubernatio, steór.
gubernator, ânvalda. valdend, vealdend. coeli ~, heofendêma. populi ~, leódhata.
gustare, byrgan; gebyrgan. onbitan.
gutta, dropa.

Habena, sâl, sæl.
habere, âgan. ægnian. habban, hæbban. non ~, nâgan.
habitaculum, sel, sele.
habitare, bûan, bûgan, bûian, bûn. eardian. sitan, sittan. vican. vunian; gevunian.
habitatio, burgstede; burhstede. êþelseld. êþelsetl. êþelstaþol. êþelstov. geseot, geset. hleóvstôl. hof. vic. ~ amoena, s. pacifica, vinburh, vynburh. ~ natalis, êþelstôl.
habitus, gearva. gesceap.
hæc, þeós.
hærere, ôðstandan. stician.
hæresis, gedvild. gedvola.
hæreticus, dol. gedvola.
halitus, êðm.
harpa, hearpe.
hasta, æsc. deoreðsceaft. gârvudu. sceaft. spere. ~ gloriosa, æsctir.
hastifer, æscberend.
hastile, gâr. gârbeám.
haurire, hladan.
hebdomas, vuce.
hera, hlâfdige.
herba, vyrt.
hereditas, yrfe. yrfestôl.
heres, yrfelâf. yrfeveard.
heros, fyrdrinc. hæleð. heaþorinc. rinc. sceaþa.
herus, bregoveard. herra, hierra. hlâford. mandrihten, mandryhten.
hic, hæc, hoc, þes, þeós, þis.
hîc, hêr.
hiemalis, ?vinterbiter.
hiems, vinter.
hilaris, blîþemôd. fægen. glæd. glædlic. glædmôd.
hinc, heonan, heonane. heonon, heononе.
historia, racu. spel, spell. S. narratio.
hodie, heódæg.
holocaustum, brynegield.
homicida, aldorbana. feorhbana. ferhðbana.
homicidium, morð. morþor, morþur, morþer.
homo, driht, dryht. feor, feorh, fir. ferhðloca. freóh pl. freós. guma. hæleð. mæcg, mæg; mecg. man, mon. manna. nið. secg. ver. vine. homo liberæ conditionis, freóman. ~ principalis, princeps, heremæcg.

homines, folcveras. gumþeód. leóde. mennisc. ylde. vermægð. verþeód. yldo. ~ eiusdem gentis, leódveras.
honestas, gerisn, gerysn.
honeste, unforcûðlice.
honestus, árcræftig. árfæst. gedêfe. vârfæst. vyrþe. þeávfæst.
honor, ár; áre. dugoð, duguð. geþingð, geþyngð, geþyncgð. veorðmynt, veorðmynd, vurðmynd.
honorabilis, vyrþe.
honorare, veorþian, vurþian; geveorþian, gevyrþian, gevurþian. geþingan.
honorifice, árlice.
honorificus, unscynde. vurðlic.
hora, tíd.
horrens, ? begroren.
horribiliter, firnum.
horridus, fær. sveart, svart.
horror, bróga. egesa, egsa. grŷre. vam, vom. ~ aquarum, flódegesa. ~ deserti, vestengrŷre. ~ maris, vægþreá. ~ mortis, vælgrŷre. ~ supplicii, vitebróga.
hortari, gerâdan.
hospes, gæst, gest; giest, gist, gyst. hleómæg.
hospitalitas, giestliðnys.
hospitari, vîcian.
hospitium, gereord. ~ nocturnum, nihtfeormung. hospitio suscipere, gefeormian.
hostia, tiber, tifer. **hostiam offerre**, onblótan.
hostilis, fâh. lâð. lâðvende. orleg. unleóf. vrâð. vrâðlic. vir ~, fâhver.
hostiliter aggredi, geondsendan.
hostis, andsaca. fâhver. feónd. leódsceaþa. vrâð. vrâðlic. ~ animi, cara, módgevinna. ~ antiquus, ealdfeónd. ~ magniloquus, gielpsceaþa. ~ publicus, leódsceaþa. ~ tartareus, helliscaþa.
humanus, mennisc. genus humanum, gumcyn. magotimber. mancyn, mancynn, moncyn. mennisc. verþeód. yldabearn.
humerus, eaxl, exl, esl.
humiliare, gehŷnan, gehênan.
humilis, eáðmód. heán.
humilitas, eáðmêdu.
hymnus, lôfsang, lôfsong.

Iacēre, ligan, licgan. restan.
iacĕre, sceótan. sleán. veorpan.
iactare, gyddian, gieddian. veorpan.
iactari, gilpan.
iactatio, gylp, gielp.
iaculari, sceótan. sendan.
iaculator, sceátver.
iaculum, deoreðsceaft. flân. franca gâr ? lind. cumulus iaculorum, gârheáp.
iam, iu. nû.
ibi, þâr, þâr.
ictus, sveng. ~ fatalis s. letalis, deáðdrepe. vælsveng. ~ ferulæ, gyldvite. ~ oculi, bearhtm, beorhtm.
idem, ilc, ylc.
ideo, forþâm, forþæm; forþon.
idolatria, deófolgyld, deófulgild, deófolgild. vîhgild.
idolum, ? gedvola. gild, gield, gyld. hearg, herg, herge, herige. veoh, vih, vig. vihgyld. voh. ~ ethnicorum, hæþenherg.
ieiunare, fæstan.
igitur, sôð.
ignavus, fâge.
igneus, fŷren.
ignis, âd. æled, alet. bryne. fŷr. gled. lêg, lig. vylm. ~ perpetuus, ? fŷredneove. ~ rogi, âdfŷr, bælfŷr.
ignominia, hŷnð, hŷnþo, hŷnþu sceonde.
ignotus, uncûð.
ii, heó, hi. iis, heóm, him.
ille, illa, illud, he, heó, hit.
illectatio, gespon, gespong.
illico, ædre. lungre. sneóme, snióme.
illucescere, lŷhtan.
illuminare, onlŷhtan.
illustris, beorht, bearht; birht, byrht. deórmód. heáhþungen. hygeród. mægenród. mære. ród. torht. vurð-

lic. þrymfæst. gloriâ ~, vuldortorht. victoriâ ~, sigetorht.
illuvies, vidl.
imago, manlica, monlica. onlicnes, anlicnes.
imbecillus, vâc.
imbellis, værleás.
imber, scûr.
imbibere, svelgan.
imbuere, ingedôn. þurhdrifan.
immaculatus, unvemme, unvæmme.
immensus, ormæte. immense, ungemete.
immergere aquis, ádrencan. gedûfan; ingedûfan.
imminens, tôveard.
imminere, onsigan.
imminuere, álecgan. áspringan. forbègan.
immisericors, heardmôd.
immitis, unhŷre. unliþe.
immittere, sendan; onsendan.
immodice, ungemet. immodicus, unmæte.
immolare, blôtan; onblôtan. onsecgan.
immolator, metend.
immortalis, êce.
immundus, unclæne.
impavidus unforht.
impedimentum, meoring.
impedire, ámyrran. forhealdan. forstandan, forstondan. vyrnan. impediri, ôðstandan. impeditum tenere aliquem, bindan.
impellere, fŷsan.
impendere, hleónian.
imperare, beódan; gebeódan. eftgestŷrian. stŷran, stŷrian. vealdan.
imperator, aldorvisa. aldorþegn. gûðveard. heáfodvisa. helm. heretêma, heretŷma. látteów, látþeów, láðþeów. copiarum ~, mægenvisa.
imperfectus, unfremme. van, von.
imperium, cyningdôm. dôm. drihtscipe. geveald, gevald. hâs. rice. altum s. magnum ~, heárice. mundi ~, voruldrice. ~ pacis, freoþospêd.
impetus, bearhtm, beorhtm. gûðþræc. râs. scûr. vælm, velm. belli ~, heaþovylm, heaþuvylm. hildþræc. ~ hostilis, feóndrâs. impetum facere, onsceótian.
impietas, hygeteóna.
impius, árleás. synful. synnig.
implere, fullian. fyllan; gefyllan; âfyllan. impletus, geinnod.
implorare, hâlsian.
imponere, belicgan. onsettan. stælan.
impressio, gûðþræc. râs.
improbe, unfægere, unfægre.
improbitas, hygeteóna. mân.
improbus, earg, earh. mân. unfæle. vereg, verig, verg.
improperium, edvit.
improvidus, carleás, cearleás.
improviso (ex), ungeara.
imprudentia, unræd, unrâden.
impubes, unveaxen.
impudice, unscomlice.
impurus, unclæne.
imputare, stælan; gestælan. vitan.
imus, neovol, neovel, nivol.
in, bî, bŷ. on. tô. intô.
inanis, idel.
inauditus, vræclic.
incantatio, viceungdôm.
incedere, ongangan, ongân. scriþan. stapan, stæppan, steppan. tredan, treddian.
incendere, onælan. onhætan. incendi, onbyrnan.
incendium, bæl. brand. bryne. ~ terribile, færbryne.
inceptum, ongin, angin.
incidere, gefeallan. geglidan. ~ in aliquem, findan.
incipere, onginnan, anginnan. fôn, fangan; onfôn, onfangan.
incitamentum, gâd.
incitare, fŷsan. gelæran. indrifan. onhrêran.
inclinare, hleónian. ?hligan. hnîgan; onhnîgan. inclinato corpore colere, onhnigan.

includere, belucan. bevindan. id, quod includitur in pectore, animus, breóstloca.
inclusio, feng.
incognitus, uncûð.
incola, eardfæst. inlende. landman. ~ inferni, hellehæft. hellvara. sûslbona. ~ maris, sæviciñg. ~ terræ australis, sûðmon. incolæ, folcveras. leódveras. arcis s. urbis incolæ, burgsittende, burhsittende. urbis Sodomi incolæ, Sodomvare.
incolere, gevunian. sitan, sittan. veardian. terram incolentes, londbûende. circum incolere, bebûgan.
inconiunctus, ungeþeód.
inconsultus, rædleás.
incredibiliter, ungesceád.
incultus, vêste. locus ~, môr. campi inculti, hæð.
incumbere, hleonian. onsigan. onsittan. þringan. incumbens, getenge.
incurrere, tengan, tængan.
incursus, ræs.
incusare, gestælan.
indagare, fandian.
inde, forð. þanon, þonan. ~ ex, seoðþan, siðþan.
indecens, indecorus, unârlic.
indefensus, hyldeleás. unhleóv. unvered.
indere, ingedôn.
index itineris, siðboda.
indicare, gecŷþan.
indicium, meld.
indigena, eardfæst. inlende. landman.
indigens, þearfa.
indignari, gebelgan.
indignatio, môdhête.
indigne, unvurðlice.
indoles, æþelo, æþelu. cynde. gebyrd, gebyrdo, gebyrdu. môdsefa.
inducere, gelæran.
indulgere, cveman.
indumentum, reáf.
inebriatus, ealogâl. vingâl.
inenarrabiliter, ungesceád.
inermis, værleás.
inesse, gevunian.
infamis, ârleás.
infans, bearn.
infelix, unsælig. veálíc, vâlic.
infensus, gealhmôd. vráð. vráðlic.
inferna, hel, hyl, hell. vindsele. vitehûs. inferni terror, hyllegrŷre.
infestus, rædleás. gealhmôd. orleg. unhold.
infidelis, ortrŷve, ortreóve.
infidus, unfæle. unhold. vârleás.
infinitus, unmæte. unrim.
infirmitas, suht.
infirmus, vâc.
infitias ire, lignan.
inflammare, onælan. onhætan. inflammari, onbyrnan.
inflexibilis, stiðmôd.
informare, læran. male ~, forlæran.
infra, neoþan, niþan; neoþane.
ingemiscere, geómrian.
ingenium, môdsefa. orþanc, orþoncc.
ingens, unmæte.
ingenitus, gecynde.
ingenuus, freó. freólic, freólêc. gerisne, gerysne.
inglorius, sigeleás.
ingratus, unfæle.
ingredi, ongangan, ongân. stapan.
inhians, grædig.
inhibere, gestillan.
inhonestus, unârlic.
inhumane, inimice, unfreóndlice
inimicitia, feóndscipe. unsib, unsibbe. ~ capitalis, fæhð, fæhþe fæhþu. ~ scelesta, mânfæhþu.
inimicus, fâh. feónd. lâð. unhold. inimici, hettend, hettende.
iniquitas, gâl. voh.
inire, gegangan, gegân.
initium, angin. fruma. frymð. ór. or:
iniucundus, unliþe.
iniuria, hênþo, hênþu; hŷnð, hŷnþe hŷnþu. nið. niðhete. teóna. anm iniuria, higeteóna. gravis ~, mi geteóne.
iniuste, unfægere, unfægre.

niustitia, teóna. unriht. unrihtdôm.
nopia, þearf.
nops, niedvædla. unspêdig.
nornatus, ânylôh.
nquinare, besmitan. gevemman.
nquinatus, fâg, fâh.
nquirere, gefregnan, gefrignan, gefrinan. gesêcan.
nsanire, vêdan.
nsanus, vôd.
nsidiæ, fiersn. searo, searu.
nsidiari, besyrvan. serian.
nsigne, andgiettâcen.
nsignis, fâg, fâh. animo ~, hygerôf. manu ~, handrôf. potentia ~, mægenrôf. S. clarus.
nspiratio, blêd.
nstigare, gelæran.
nstituere, âsettan. gegearvian. gelæran. gevisian. onstellan. râdan.
nstituta legis, æcræft.
nstruere, besyllan. girvan, gyrvan; gegiran, gegirvan. gevisian. læran. rênian. serian. postestate instructus, dômeádig.
nsuper, gên, gêna. svilce, svylce.
ntegер, gesund; onsund, ansund.
ntellectus, gemynd. gevit. módsefa.
ntelligentia, gevit.
ntelligere, forstandan, forstondan. oncnâvan. onfindan. ongetan, ongitan, ongytan, ongietan.
ntemeratus, unvemme, unvæmme.
ntentum esse, gehogian, gehycgan, gehygan.
nter, betuh. inunder. on. tô. under, undær.
ntercapedo, gin.
ntercedere, semian. þingian. precibus ~, geþingian.
ntercipere, ôðvendan.
ntercludere, befaran. forsettan.
nterfectio fratris, brôþorcvealm.
nterfector, bana. feorhbana, ferhðbana. slaga.
nterficere, cvellan; âcvellan. spillan.
nterire, forveorþan. gevanian. gevisan. sveltan.
nteritus, lifgedâl. morð. morþer, morþor, morþur. tese.
nternecio, blôdgyte.
nterpretari, ârædan.
nterpres, vealhstôd.
nterritus, unforht.
nterrogare, âcsian. fricgan, frignan, frinan; gefregnan, gefrignan, gefrinan.
ntervenire, semian.
ntima cogitatio, ingeþanc, ingeþonc.
ntra, innan. inunder.
ntrare, introire, gegangan, gegân. gesêcan. gestîgan. insîþian.
ntrepidus, unforht.
ntrinsecus, innan. inneveard.
ntro, inne. innan.
ntrorsum, intô.
ntueri, beseón. biseón. sceávian. starian. tôgeseón, tôseón. tôonlôcian. uplôcian. vlitan. rectis oculis ~, starian. tôstarian.
ntumescere, eácan.
ntus, innan. innon. inne. inneveard.
nundare, ?æþan, eþan.
nutilis, unfreme. unnyt.
nvadere, anvadan. gefeallan. genægan. geondsendan. gevadan. onvadan. begeótan, begêtan.
nvenire, fandian. findan. gemêtan, gemitan. onfindan. ôðievian, ôðyvian. facile inventu, eáðfynde.
nventio, fandung.
nvestigare, âhicgan, âhycgan. neósan, neósian, nêsan.
nvestigatio terræ, landsôcn.
nvidia, æfst. anda. nið. niðhete.
nvidiosus, forhaten.
nvisus, fracoð, fracod. lâð.
nvitare, gemonian. laþian.
nvituperabilis, unscynde.
nvocare, cigan, cŷgan. nemnan.
nvolvere, bevindan.
nvulneratus, unvundod.
iocari, plegan, plegian.
ipse, self, sylf, seolf.

ira, anda. môd. môdhêto. nið. vælm, velm, vylm. yrre.
iracunde, irate, yrringa.
iracundia, hygevælm, hygevelm.
irasci, môdigan.
iratus, eorre. gram, grim, grom. vrâð. vrâðlic. vrâðmôd. yr, yrre. þveorh. ~ animo, bolgenmôd. iratum reddere, âbelgan. gebelgan. gegreman, gegremian.
ire, âteón. faran; gefaran. fâran, fêran. gangan, gân; gegangan, gegân; gengan, gongan. gehveorfan, gehvyrfan. gestigan. geteón. gevendan. gevitan. hvearfian. liþan. onettan. scâcan, scâcan, sceâcan. siþian. stapan, stæppan, steppan, teón. tôgangan, tôgengan, tôgân. treddian. vadan. vendan.
iris, scûrbôga.
irretire, befaran. gespanan. besyrvan.
irrigare, leccan.
irrisio, hleahtor.
irritare, âbelgan. gegreman, gegremian. teónan, tŷnan. vrecan, vreccan.
irritum facere, tôveorpan, tôverpan.
irruere, forgripan. gefeallan. gerâsan. onsceótian. semian.
is, ea, id, he, heó, hit. is qui, se þe.
ita, svâ. þus.
item, furþum.
iter, fâr. faru. fôr. gang. lâd, lâde; gelâd. sið. siðfæt. svaþe. vâð, vôð. veg. ~ exitiosum, bealusið. ~ per fluctus, vægfâr. ~ maris, flôdveg. ~ molestum, earfoðsið. ~ periculosum, spilsið. ~ septentrionem versus, norðveg. ~ terræ, foldveg. ~ in terram remotam, vidlâst. ~ facere, gefâran, gefêran.
iterum, gên, gèna; âgên. eft. ongeán, ongên. ~ ire, eftsiþian.
itidem, some, same.
itinerans, fara. genga. necessario ~ nŷdfara. nŷdgenga.
iubar, gleám. leóma.
iubere, beódan; bebeódan. gecŷþan. hâtan; gehâtan.
iubilans, gedrŷme.
iubilare, drŷman.
iubilum, dreám. glæm. hream.
iucundus, hihtful. hihtlic, hyhtlic. hiliþe. vynlic. vynsum. iucundus esse, freón.
iudex, dêma. ~ coelestis, hefendêma. ~ supremus, aldordêma.
iudicare, gedêman. gescrifan.
iudicium, dóm. ~ creatoris, metsceaft. qui firmi iudicii est, dômfæst.
iugum montis, hlið.
iumentum, neát. feo, feoh.
iunctura, gespon, gespong.
iuramentum, iusiurandum, âðsvar.
iurare, sverán.
ius, riht. ~ civium, landriht. ~ patrium, êþelriht. ~ populi, iura populi, folcriht. ~ verbale, vordriht.
iussum, hæs.
iustitia, riht.
iustus, riht; onriht. sôðfæst. rihtfæst.
iuvare, helpan.
invenilitas, geógoðhâd.
iuvenis, geóng, gióng, giung. geóging. hyss. maga, mago. magoð.
iuventus, geógoð, geóguð. geogoð. ~ nobilis, aldorduguð.
iuxta, bî, bŷ. við.

Labarum, segen, segn.
labefactus, forod.
labi, geglîdan. onslipan.
labor, earfoð. veorc. vin, vinn. vinn. vite.
laborare, veorcan, vyrcan; vyrcvinnan.
laboriosus, earfoð.
lacerare, slîtan.
lacerna, loð.
lacrimosus, teárig.
lacunar, hróf.
lacus, lagu. mere. mereflód. mere streám.
lædere, beátam. derian. geegl hrinan. ? gevanian. sceþan, sce

ætari, gefeón. lætabundus, dreám hæbbende.
ætificare, geblissian.
ætitia, gefeá. hiht, hyht. vyn. lætitiá afficere, geblissian.
ætus, blíþe. fægen. gedrỳme. glæd. glædlic. hihtlic, hyhtlic. torhtmód. ~ animo, blíþemód. ~ corde, bliðheort. læte, freólice.
amentari, bemeornan. gnornian, gnorngan. gylian. heófan. mænan.
amentatio, gnornung. gnyrn. heáf. hreám.
amina gladii, ecg.
ampas coeli, heofoncandel.
ancea, ?lind. spere. S. hasta, iaculum.
anguere, cvânian.
anguidus, seóc.
apideus, stânen.
apis, stân.
apsus, glâde.
argiri, gesceran. unnan.
argitas, cyst.
arva, grimhelm.
ascivia, gâlscipe.
assus, hreóvig. hreóvigmód. epulis ~, symbelvèrig.
ate, rûme. vide.
atebra, heolstor, heolster.
atere, gelutian. helan.
ator, bora.
atro, sceaþa. mansceaþa. ~ impius, scelestus, synscaþa, synsceaþa. ~ miser, earmsceaþa.
atus, a, um, bråd. geap. sid. vid.
atus, lateris, healf. side. latera navis, bord.
audabilis, lôfsum.
audare, hêrgan, hêrgean, hêrian. lôfian.
aus, lôf. laudibus tollere, geþingan.
avare, leccan.
axatus, gerûme.
axus, rûm. sid.
æna, leon.

lectus, bedd. beddrest. rest, ræst. ~ fatalis, niobed, neobed. ~ stragis, vælbedd. vælræst.
ledo, nep.
legalis, riht.
legatus, gingra, gióngra.
legere, rædan. ârædan.
legio, eóred.
lenis, eáðmód. liðe, liþe.
leniter, sêft, sôfte. non leniter, unfægere, unfægre.
leo, leon.
lex, æ. riht. þeódscipe. terræ ~, landriht. legis peritus, æcræftig.
libenter, georne. geornlice.
liber, libri, bôc, pl. bêc.
liber, era, erum, freó. freólêc, freólic, freóluc. leás. vir ~, freóman. libere, freólice, rûme.
liberalis, freó. gedéfe.
liberaliter, rûme.
liberare, hreddan; âhreddan. âlætan. linnan; ålynnan. óðlædan. upforlætan.
liberator, nergend.
liberi, mægeð. S. familia.
libertas, freoð. friþo, fryþo.
licet mihi, ic môt.
licet, þeáh, þêh.
ligare, bindan; gebindan. gefæstnian, gefestnian. hæftan; gehæftan. sælan; gesælan. ?ôðfæstan.
lignum, beám. holt. timber. treó, treóv. vudu.
limes, mearc; gemearc. gemet. ~ belli, gûðmyrce.
limitare, gemearcian.
limpidus, clâne. hlûttor. scir.
lingua, reord. spræc.
liquefacere, liquefieri, meltan.
litera, bôcstæf. gevrit. rûn. literæ, ærendbôc. list.
litus, holmveall. merehvearf. meretorr. sæbeorg. sæveall. sand. stæð, stað. stæðveall. streámveall. ýðlâf. ~ maris, sæfæsten. sæfaroð.
livens, blât. blâtende.

lividus, blât. blâtende. hasu. van, von, vonn.
locus, rûm. stæl. stede. stov. ~ angustus, enge. ~ cædis, vælstov. ~ castrorum, vicsteal. ~ constitutus, meþelstede. ~ declivis, beorhhleoð, heorhhliþ; burghleoð, burhhleoð. ~ exilii, vræcstov. ~ mortuorum, vælstov. ~ munitus, fæsten. burhfæsten. ~ poenæ, vitehûs. ~ populi s. proelii, folcstyde, folcstede. ~ pugnæ, folcstede. deáðstede. ~ ad quietem capiendam, restestov. rest. ~ stationis, staþelvong. ~ tormenti, vítehûs. ~ urbis, burgstede, burhstede.
locutor, reordberend.
lodix, loð.
longe, longe. longius, leng.
longinquus, e longinquo, feorran.
longus, lang, long. langsum, longsum. unlytel. in longum, onlang, ondlang, ondlong.
loqui, cveþan, cviþan; gecveþan. hleóþrian. mælan; gemælan. mæðlan, maþelian. reordian. sprecan; gesprecan. þingian.
lorum, sâl, sæl.
lubens, georn.
lubricus, slið.
lucere, blican. lŷhtan. scinan. lucens, torht.
lucerna vitæ, friðcandel.
lucescere, lŷhtan. scinan.
lucidus, bearht, beorht, birht, byrht. leóht. scir. ~ sicut coelum, heofonbearht. specie ~ vlitebeorht.
lucifer, leóhtberend.
lucrum, gevinn.
luctare, plegan, plegian.
luctus, gnyrn. sâr. animi ~, môdsorh.
lucus, bearo.
ludere, lâcan. plegan, plegian. in aëre ludens, lyftlâcende.
ludibrium, gamen, gæmen, gomen.
ludus, lâc. plega. ~ gloriosus, gylpplega. ~ manuum, handplega.
luere, ongeldan, ongildan, ongyldan. þrôvian, þrôvigean.
lugere, bemornan. cvânian. dŷrnan. heáfan. mânan. murnan, murnan.
lugubris, dreórig.
lumen, scima. is qui lumen dici es dægleóhta.
luminar, leóhtfæt.
luminosus, leóhtberende.
luna, môna.
lupus, vulf. ~ belli, herevulf. hildevulf.
lux, leóht, liht. leóma. prima ~ dægvôma. in lucem edere, bringan on voruld. lucem præbere, onlŷhtan.
luxuria, gâlscipe. ofermètto.

Macer, macilentus, læne.
machæra, mece.
machina, searo, searu. machina bellica, beadosearo.
macula, vam, vom.
maculare, gemengan.
madidus pennas, deávigfeþera.
magicus, rûncræftig.
magis, mâ.
magister, hearra, hirra. lâreóv. lâteóv, lâtþeóv, lâdþeóv.
magistratus, ealdordôm. ealdorman.
magnanimiter, meagollice.
magnanimus, gamolferhð. healhhigerôf.
magnificare, miclian. veorþvurþian; geveorþian.
magnificentia, þrym. mægenþrym. ~ regis, cyneþrym.
magnificus, heá, heáh, hêh. módig. môdig. vuldorfæst. þrymfæst.
magnitudo, mærð.
magnopere, deópe. mycele, myce micle. svíþe.
magnus, greát. mære. micel, mycel mucel. unlytel. magni facere geveorþian, gevyrþian.
magus, bôcere. deófolvitga.
maiestas, dôm. þrym. mægenþrym. terræ maiestas, éþelþrym.

maiores, fæderyncyn. ~ nobiles, fæderæþelo.
male cogitare, ofþincan.
maledicere, vyrgean; åvyrgian.
maledictio, hearmcvide, hearmcvyde. værgþu, vergþo, vergþu.
maledictum, vomcvide, vomcvyde.
malefactum, forsceap.
malignitas, værgþu.
malignus, teónfull. vêreg, vêrig, vêrg; ealdvêrig.
malina, heáhflôd.
malitia, gål. mân. niδ. ~ infernalis, helleniδ.
malum, pomum, æppel, æpel, eapel.
malum, bealo. hearm. hearmbealo. lâδ. niδ. sceaþen. unriht. unrihtdôm. vâvâ. veá. vom, vam. vræc, vrêc. yfel. þreá. ~ perniciosum, mânbealo.
malus, unfreme. vâlic, veálic. vrâδ, vrâδlic. yfel.
mandare, bebeódan. gebeódan.
mandatum, ærende. bebod. gebod. gebodscipe. hâs.
manducare, bîtan.
mane, ærdæg. fyrndæg. mergen, merien, merigen, morgen. uhte. uhttid.
manere, bidan; gebidan. sitan, sittan. standan; gestandan. vîcian. vunian; gevunian. domi manens, hâmsittende.
manifestare, cŷþan; gecŷþan. manifestari, ætŷvan.
manifestatio, ypping.
manifestus, gefræge, gefrege. gesêne, gesine, gesŷne. open. sûtol, sveótol, svûtol. underne.
mansio, hâm. rêced. sel, sele. stov. coelestis ~, sveglbosm.
mansuetus, bilevit, bilvit, bylyvit. milde.
manufactura, handgeveorc.
manus, folm. hand, hond. mund. ~ = multitudo, turma u. dgl. eóred. folcsveót. gedriht. getrum; fyrdgetrum. ingemen. ~ delecta, cist. herecist. gûδþræc. qui ad manum est, handþegen.
marcescere, veornian.
mare, brim, brym. geofen, geofen. mere. mereflôd. merestreám. sæ. sæbeorg. sæflôd. sealtvæter. streám. sund. væterscipe. ~ profundum, holm. mors marina, meredeáδ. maris fluentum, mereflôd.
margo, rand, rond.
mariscus, mersc.
maritus, mandrihten, mandryhten. væpnedman. ver.
martyr, martire, martyre.
mas, væpnedcyn.
masculus, væpned. genus masculum, væpnedcyn.
mater, môder, môdor, môdur.
materies, holt. andveorc. timber. treó, treóv.
maturare, gefŷsan.
matutinum tempus, mergen, morgen. uhte.
maxilla, hleór.
maximus, mæst. mihtig. maxime, mæst.
medicamentum, medicina, læcedôm, lâcedôm.
meditari, hicgan, hycgan. hogian.
meditatio, gehygd. mæting.
medius, midda, midde.
meliorem fieri, gebêtan.
melius, sêl.
membrum, lim. limvæstm. liδ, leoδ. membra, leomu.
meminisse, gemunan. sinnan.
memor, gemyndig. memorem esse, gemyndian.
memorare, mænan.
memoria, gemynd.
mendacium, leásing, leásung. lig, lyg; lige, lyge, lygen. ligevord, ligenvord.
mendax, leás.
mens, geþanc. geþoht. hige, hyge. hygesceaft. ingeþanc, ingeþonc. môdsefa. sefa. mente agitare, gehygan, gehycgan, gehogian, gehugian. mentis inops, hygeleás.
mensura cubitalis, elngemet.

mensurare, âmetan. gemætan.
mentionem facere, sinnan.
mentiri, leogan.
mercari, ceâpian.
merces, leán. mêd.
merere, earnian, geearnian.
mergere, gedûfan; ingedûfan. sencan. mergi, sincan.
meridies, sûð. meridiem versus, sûð.
meritum, gevyrht.
meteoron, lyftvundor.
metiri, metan; âmetan.
metropolis, folcstyde. leódburh.
metuere, onêgan. metuendus, ondrŷsne.
metus, óga; óht. ~ poenæ, vitebróga.
meus, mîn.
microcosmus, middaneard.
migrare, scriþan. svican. ~ iura, gedvelian.
miles, beorn, cempa. eorl. hægsteald, heáhsteald. hæleð. heaþorinc. secg. vig. þegen, þegn, þén. ~ acer, hildevulf. ~ gregarius, scealc. ~ principalis, aldorþegn. milites, gemen. ingemen.
militaris vicus, herevic. vir ~, hildecalla.
militia, fyrd.
milliare, mil.
minæ, beót. vordbeót.
minister, handþegen. ombiht, ambiht. râsva. þegen, þegn, þén. scealc; ombihtscealc. ministri, þegnung.
ministerium, þegnscipe. þegnung. þegnian, þénian. þeóvian.
minitari, hvôpan.
minor, minus, læs. nihilo minus, hvæþere, hvæðre.
minuere, onvâcan. minui, lytligan, lytlian. minsian.
mirabilis, syllic, sellic, seldlîc. vræclic. vrætlic.
miraculum, vundor. ~ in aëre apparens, lyftvundor. ~ divinum s. verum, sôðvundor. ~ magnum s. repentinum, færvundor. ~ omne, eallvundor.
miscere, geblendan. mencgan, mengan; gemengan.
miser, aglâca, æglæca. atol. cystleas ealdvêrig. earfoð. earm. earmsceapen. feásceaft. geómor. heán. wâlic, veálîc. vêreg, vêrig, vêrg vræca, vræcca, vrecca. þearfa.
miserabiliter, misere, earme. earmlice.
miseria, aglâc. bealo. vâvâ. vea yrmð, yrmþo, yrmþu. in miseris versatus, geómorfród.
misericordia, ár. milds, milts.
misericors, milde.
missile, franca.
mitigare, geþingian. onvâcan.
mitis, bilevit, bilvit, bylyvit. êst lîð, liþe. milde.
mittere, sendan; âsendan; onsendan; tôonsendan.
mixtio, bland.
moderatio, modestia, gemet.
moderatus, modestus, mæte.
modo, geta, get.
modulari, svinsian.
modulatio, dreám.
modus, gemet. vîse. sine modo, ormæte. ullo modo, ôviht, âviht.
moerere, begnornian.
moestitia, gnornung. gnyrn.
moestus, dreámleás. dreórig. geómor. geómermód, geómormód. gnorn sâr. seóc. sorgful, sorhful. sorhcearig. unbliþe.
molestia, earfoð. fyrenearfoð. lâst veorc.
molestus, egle. getenge. hefig. lâstvende. sâr. svar, svor. veor, veorverc, veorce. veorcsum.
moliri, hogian. râran.
molliri, onvâcan.
mollis, lîð, liþe. vâc.
momentum, bearhtm, beorhtm.
monasterium, vîc.
monere, læran. vîsian.
mons, beorg, beorh. dûn. hruse. m. ~ altus, heábeorg. ~ maris, sæbeorg. montes, hleoþu, hleoþe

monstrare, eóvian, ievian, ỳvian; ôðievian, ôðỳvian. tæcan; getæcan. visian.
mora, hvil. meoring.
morari, seómian.
morbus, âdl. suht.
mordere, bitan. slitan.
mori, forðfaran, forðferan. forðsceâcan. gevitan. forðgevitan. sveltan.
mors, bana. cvealm. cvalu. deáð. endestæf. fyll. gedâl; aldorgedâl, ealdorgedâl. hinnsið, hinsið. hrỳre. ? hel, hell. lifgedâl. morð. morþer, morþor, morþur. orlæg, orleg. væl. ~ immatura. ærdeáð.
mortuus, deád.
mos, siodo, sidu, sido. þeáv. monvise. morem gerere, cveman. mos genticus, leódþeáv. ~ pacis, freoþoþeáv.
motor belli, vigsmið.
motus subitaneus, bearhtm; beorhtm.
movere, onhrêran. onstỳrian. vegan, vecgan. vrecan, vreccan. moveri, liþan. vindan.
mox, ædre. sóna.
mucro, gâd. ord.
mugire, grymetian.
mulctari, þolian.
mulier, cvên. freó. mæg. mægð, mægð. meóvle. vif. ~ nobilis, freó.
multitudo, corþer; mægencorþer. driht, dryht; gedriht. folc. drihtfolc. here, herge. mænegeo, mænigeo, mænio, menego. veored, veorod, veorud, verud, vered. vorn. þreát. ~ amicorum, freóndspêd. ~ hominum, folcdriht. heáp. manrîm, monrîm. ~ incolarum, folcgetæl. ~ innumera, unrîm. ~ populi, folcsveót.
multus, mæneg, mænig, maneg, manig, monig. mycel. unlytel. multum, feala, fela, feola, feolo. mycele, mycle, micle. multo, mycele, micle.
mundus, middangeard. veorold, veoruld, voruld, vorld. voruldrice. ymbhvyrft.
munimen, searo, searu.
munîmentum, burhveard. burhfæsten. ~ e tabulis compactum, þellfæsten. ~ e ligno confectum, vudufæsten. ~ maris, sæfæsten. vastum ~, ginfæsten.
munire, getryman, getrymian.
munitio, foreveall.
munus, lâc. mêd. ~ discipuli, giongorscipe. eximium ~, heáhþegnung.
murmurare, gnornian, gnorngan.
murus, burhloca. vall, veall, veal. ~ urbis, burhveall.
mutare, gecyran, gecyrran. onhveorfan. vendan; gevendan; onvendan. mutari, hvearfian. gehveorfan, gehvyrfan; onhveorfan.
mutuari, lænan. onligan.
mutuo datum, læn.
mysterium, gerỳne. rûn.

Narrare, reccan; âreccan; gerecnian. secgan, sægan, sagan; âsecgan. spellian. tellan; getellan.
narratio, racu. spel, spell.
nasci, vacan, væcan, væcnan; âvæcan. forðgân.
natare, fleótan.
natatio, natatus, sund.
natio, drihtfolc. folcmægen. folcmægð. folcscearu. leódscearu. leódscipe, leódscype. vermægð. þeód. þeódscipe.
nativitas, gebyrd, gebyrdo, gebyrdu.
natura, æþelo, æþelu. cynde. gebyrd. gescæft, gescaft, gesceaft. gesceap. hâd.
naturalis, gecynde.
natus, eafêra, eafora.
nauta, ægflôta. flôta. flôtmon. reþra. sâleóda. sæman. scealc.
navigare, liþan. navigans, vægliþend. merelîþende.
navigatio, lagosið. vægfær.

navigator, mereliþende. sâleóda. vægliþend.
navigium, lid.
navis, earcebord. fær, fèr. flôta. geofonhûs. holmærn, holmern. lid. merecieste. merehûs. scip. sundrèced. vægbord. vægþel, vægþelu. vudufæsten. þellfæsten.
nebula, genip. gesveorc.
nec, nê.
necare, cvellan; âcvellan. forsleán. gevanian. svebban.
necessariis indigens, niedvædla.
necessitas, neód, nied. þearf. ~ divina, metodsceaft.
nectere, spannan.
nefandus, nefarius, dimm. mânscyldig.
nefas, unriht. unrihtdôm.
negare, lignan. onsacan.
negligere, forgietan, forgitan, forgytan. forgŷman. ofergŷman. oferhŷran. neglectus, ânvlôh.
negotium, ærende. ceáp. vise. belli ~, orlegceáp.
nemo, nânig. nân.
nemus, veald. vudu.
nequam, lyþer.
neque, nê. nô.
nequicquam, holunge.
nequitia, niô.
nex, cvealm, cvelm.
nexus, gespon, gespong.
niger, svart, sveart. nigrum fieri, sveartian.
nihil, nân.
nimius, ormæte. tô.
nisi, butan, buton. nimþe, nymþe.
nitere, blîcan.
niti, hycgan. hogian. vinnan.
nitor, vlite.
nix, snâv.
nobilis, æþele. cûô. cynegôd. dômeádig. drihtlic, drihtenlic. freó. nobiles, dugoô, duguô. vir nobilis, æþeling. heaþorinc. mandrihten, mandryhten. þegen, þegn, þèn. id quod nobilissimum est, blèd.
nobilitas, æþelu, æþelo. dugoô, duguô.
nocere, derian. geeglan. sceþan, sceôþan.
nocivus, sceaþa.
nomen, nama, noma.
nominare, nemnan. nominari, hâtan.
non, nâ. nâles. ne. no, nô.
nonaginta, nigontig.
nonnulli, feá, feáva.
nonus, nigoþa.
norma, bisen, bysn. gemet.
Normannus, Norvegius, northman, norômon.
noster, uncer. ûser.
nota, mearc. tâcen, tâcn. andgiettâcen.
notare, mearcian, mercian; gemearcian. signo crucis ~, gesegnan.
notus, cûô. gefræge, gefrege.
notus (ventus), sûôvind.
novem, nigon, nîgan, nigen.
novisse, cunnan. vitan.
novus, nive, neov.
nox, niht. ~ perpetua s. æterna, sinniht, sinniht. unius noctis, nihtlang.
noxa, bealo. sceaþen. teóna.
noxius, teónfull. noxium, bearbealo. crimine ~, mânscyldig.
nubere, hæman.
nubes, dægsceald. genip. gesveorc. lyft. lyfthelm. volcen; vedervolcen. ~ tempestatem parturiens, vedervolcen.
nudare, barenian.
nudus, bær, bar. nacod, naced, nacud. membra nuda habens, limnacod.
nullus, nânig. nân.
numerare, tellan; getellan, getellan. geriman.
numerus, rim. enderim. gerim. ~ total. rimgetæl. vorn. ~ completus, finalis, enderim. ~ dierum, dagrim. nihtrim; nihtgerim. ~ hominum, manrim, monrim. ~ popularis, folcgetæl. ~ virorum, rincgetæl.
numquid, hvæþer.

numus, sceat. scilling.
nunc, nû.
nunciare, âbeódan; bebeódan. bodian, bodigean. cŷþan; gecŷþan.
nuncius, ærendbôc. ærendra. ærendsecg. ambyhtsecg. ár. boda. bodscipe. secg. spel, spell. spelboda, spellboda. ~ belli, gûðspell. ~ doli s. mali, invitspell. ~ horrendus, s. improvisus, færspell. ~ invitus, nŷdboda. ~ itineris, siðboda. ~ mali, bealospel. ~ pacis, freoþoscealc. ~ repentinus, færspell. nuncium afferre, ærendian.
nunquam, nâ. nǽfre.
nuper, sîð.
nutrimentum, mete.
nutrire, fêdan; âfêdan.
nympha, ides.

O! lâ! eálá!
ob, tô. þurh.
obducere, nipan; genipan.
obductus, ofertolden.
obedientia, geóngordóm.
obedire, hêran, hieran, hŷran; gehêran, gehŷran. hreſnan; ræſnan. þafian, þafigean. forðgevitan. forðsceâcan.
obitus, aldorgedâl. friðgedâl. gâstgedâl.
oblatio, lâc. tiber, tifer.
oblectare, geblissian.
obliquus, voh.
oblivisci, forgietan, forgitan, forgytan. ofergitan, ofergytan.
obruere, gesceádan.
obscoenus, âviscmôd.
obscurare, nipan, genipan. obscurari, upgesvearcan.
obscuratio, genîp.
obscuritas noctis, nihtscúa.
obscurus, brûn. deorc. dim. dygel, digel. dyrne. þeóster, þeóstre, þŷstre.
obsecrare, hâlsian.
obsequi, ôleccan, ôlæccan, ôlæcan.
obsequium, geóngordóm.
observantia, hild, hyld.
observare, belucan.
observare, gŷman. haldan, healdan; behealdan. gemearcian. hêdan. lâstan.
obsignare, segnian.
obsistere, forstandan, forstondan.
obstinatus, ânmôd. halsfæst.
obstruere, forsettan.
obstupescere, stârian. vafian.
obtegere, gevêran. vreón, vryón.
obtinere, begeótan, begêtan. behealdan. geniman.
obviam, ongeán, ongên. tôgegnes, tôgeánes, tôgênes. ~ ire, gemêtan. gemîtan. grêtan.
occasio, mæl. sæl. þrag, þrah.
occasus, gláde. ~ solis, setl. setlrâd. ab occasu, vestan.
occidens, vest. occidentem versus, vest. ab occidente, vestan.
occidere, âbreótan. âcvellan. sleán; ofsleán.
occisio, blôdgŷte. feorhcvealm.
occisor, bana. slaga. ~ fratris, brôþorbana.
occulere, inbevrîgan.
occultare, dyrnan; bedyrnan. forhelan.
occulte, dearnenga, dearnunga.
occultus, dyrne.
occumbere, cringan.
occupare, bûan, bûgan, bûian, bûn. gegangan, gegân. gesettan, gesetan; gesittan. onvadan. occupatum esse, bisgian, bysgian.
occurrere, gemætan.
oceanus, égorstreám. êgstreám. gârsecg. geofon, geofen. holm. hrânhrâd, hrônhrâd. merefîód. merestreám. vaþema.
octo, eahta.
oculus, eáge, ége. oculi, heáfodsien.
odiosus, forhaten. lâð. lâðlîc. lâðvende. unleóf.
odisse, ehtan, ehtian. feón. hatian.

odium, æfst. anda. hete. hrêð; rêð. niþ. unhyldo. viþermêdo. ~ damnosum, teónhete. ~ fatale, orlegniþ. vælniþ. ~ internecivum, fæhþ, fæhþe, fæhþu. orlegniþ. ~ malitiosum, niþhete. odio persequi, feón.

odor, êðm. rêc. stenc.

offensio, æfþanc. niþ. vróht, vróhte.

offensus, gram, grim, grom. yr, yrre.

offerre, beódan; ábeódan; bebeódan; gebeódan. bringan. onsecgan.

officium, ambyhto. hâd. siodo. þegnscipe. þegnung.

olea, elebeám.

olim, ærdæg. fyrndæg. geara. geó. ingere. iu.

omittere, ofergŷman. oferhŷran.

omnino, eallenga. gegnunga. ~ non, nalles.

omnipotens, ælmihtig, ælmihteg. allvalda, alvalda, ealvealda. foremeahtig, foremihtig.

omnis, all, eal, eall.

onerare, hladan; gehladan. onerari, seómian.

onus, hlæst. ~ maris, brimhlæst.

operam dare, fundian.

operari, veorcan, vyrcan, vyrcean; gevyrcan.

operculum, helm. hliþ.

operire, hŷdan; gehŷdan. oferbrædan. vreón, vryón; bevrihan. þecan, þeccan.

opes, æht. ærgestreón. dugoð, duguð. eád. gestreón. grundvela. máðm. sinc. vorulddugeð. voruldgestreón. voruldspêd. ~ domesticæ, botlgestreón. ~ gloriosæ, vuldorspêd. ~ mundi, vorulddugeð.

opifex, smiþ. vyrhta.

opinari, mænan. myntan. vênan.

opinio, vên. falsa ~, vên. vera ~, sóðcvide.

opperiri, bidan.

oppidum, vic.

opportunitas, mæl. sæl. þrag, þrah.

opportunus, gedêfe.

oppressio, þreánêd, þreánied, þreanŷd.

opprimere, forbégan. gebrecan. gehŷnan, gehênan. nearvian. oferclimman, oferclimban. ofercuman ofþegan. óðþringan. scâdan, sceádan; gesceâdan. seómian. svebban. improviso ~, ?eþan. opprimi, forberstan.

opprobrium, edvihta. edvît. hêaþo. hênþu; hŷnð, hŷnþo, hŷnþu. hosp.

oppugnare, ætfeohtan.

optare, villan.

optimus, betest, betst. id, quod optimum est, blêd.

opulentia, vela.

opulentus, eádeg, eádig. veleg. velig.

opus, geveorc. gevyrht. neód, nied. veorc. ~ diurnum, dægveorc. ~ fatale, orlegveorc. ~ manuum, manufactum, handveorc. handgesceaft.

opus esse, opus habere, sculan. scylan. þearfan, þearfian, þyrfan.

ora, sâlaroð. sâveall. stæð, staþ.

oraculum, hleóþor. hleóþorcvide hleóþorcyme. oraculi locus, hleóþorstede.

oratio, gebed. spel, spell. ~ malitiosa, hetespræce. ~ salutifera, múðhæl.

orator, reordberend. spræca, spreca.

orbare, bedælan. befyllan. beleósan. bescyrian. besleán. beslagan.

orbatus, feásceaft.

orbis, hrincg, hring. hvearft, hvyrft. ymbhvyrft. ~ terrarum, eorðrice. middangeard.

orbita, lâst. ~ sinuosa, æflâst.

orcus, vitehûs. vítescræf.

ordinare, forscrîfan. gescrîfan. gestefnan. getryman, getrymian. niman. rihtan. scâpan, sceâpan. vitian, vitigan.

ordo, hâd. ~ angelorum, engelcyn. encgelcyn.

oriens, éasta.

orientalis, éastern.

origo, fromcyn, frumcyn. frumsceaft. gebyrd, gebyrdo, gebyrdu. ór. ord. fruma. spêd. upcyme. vyrtruma. origine nobili, cynegód. originem ducere, ávæcnian. geleódan.
oriri, ávæcan. upfaran. nullis parentibus ortus, selfsceaft.
ornamentum, frætu. hyrst.
ornare, gefrætevian, gefrætvian. gehyrstan. gestepan. gyran. hyrstan. veorþian, vurþian; geveorþian, gevyrþian, gevurþian. vlitian. splendore coelesti ornatus, svegeltorht, svegltorht.
ornatus, gevlô. hyrst.
ortus, upcyme.
os, oris, mûð.
os, ossis, bân. ossium domus, corpus, bânhûs.
ostendere, ætberan. ætŷvan. eóvian, ievan, ŷvian; óðŷvian. gecŷþan. gevîsian. tâcan. se ostendere, æteóvian.
ostium, mûð. geat. ~ infernale, heldoru, helldoru, helleduru.

Pabulum, vist.
pacare, svebbban. pacari, sviþrian, sveoþrian, sveþrian.
pacisci, þingian.
pactum, geþing. treóv. treóvrâden. vâr, vâre. vordcvede, vordcvide, vordcvyde. ~ pacis, freoþovâre.
pæne, neán. vel.
pagani, hæþencyn.
paganismus, hæþendôm.
palatium, alh, ealh. alhstede, ealhstede, eolhstede. heáseld, heáhseld. hêhseld. hof. seld.
pallidus, blâc. van, von, vonn.
palmes, tvig.
palpare, gefêlan.
palus, môr.
palustris locus, mersc.
panis, hlâf.
paradisus, neorxna vang, neorxna vong.
parare, gearvian, gyrvan; gegearvian; gerædan. nivian. serian. tilian. trymian.
parate, freólîce. gearve.
paratus; forðveard. fûs. geare, gearu, gearv.
Parca, vyrd.
parcere, spârian.
parcus, hneáv. parce, hneávlîce.
parens, aldor.
parĕre, cennan. fêdan. geberan.
parere, hŷran, hêran. non ~, oferhŷran.
paries, vag, vah.
pariter, samod, somod; samed, somed. same, some.
parricida, aldorbana.
pars, dæl, dal. healf. sceat. ~ septentrionalis, norðdæl.
participare, onbîtan.
participem fieri, gehleótan.
partiri, dælan; ádælan; gedælan. scîran, scirian.
parum, lyt.
parvus, lytel. mæte. mismicel. non ~, unlytel.
passus, fêþe.
pastor, hirde, hyrde.
pastus, mælmete. vist.
patefacere, onlucan. ontŷnan.
patens, geap.
pater, fæder. patres, genus patrum, fæderyncyn.
patere, lengian.
paternus, fæderen.
pati, dreógan. hrefnan, ræfnan. þolian, geþolian. þróvian, þróvigean; geþróvian.
patibulum, galga.
patiens, geþyldig.
patrare, dreógan.
patria, æþel, éþel. cŷðþe. ôþelland. éþelturf. fæderéþelstôl. fædergeard. fæderrice. hâm. mægeð, mægð. patriâ carens, éþelleás.
patriarcha, frumgâr, frumgâra. heáhfæder, hêhfæder.
patrimonium, âht. botlgestreón. yrfe.

patrocinium, mund. mundbyrd.
patronus, aldor.
patruus, fædera.
patulus, geap.
pauci, feá, feáva.
paululum, hvon.
pauper, earm. feásceaft. niedvædla. nŷdgenga. unspêdig. þearfa.
paupertas, yrmð, yrmþo, yrmþu. ~ huius vitæ, voruldyrmþo.
pavere, beofian. forhtigan. bellum pavescens, vîgblâc.
pavidus, acol, acul. forht. maris ~, fiódblâc.
pavimentum, flôr, flôre.
pax, freoþo, freoþu. frið, friþo, fryþu. sib, sibb.
peccare, gesyngian.
peccator, firenfull.
peccatum, gylt. leahtor, leahter, lehter. mânscyld. syn. vam, vom. ~ grave, niðsyn. ~ morte piandum, morð. morþer, morþor.
pectus, breóst. breóstcôfa. fæðm, fæþem. ferhðcôfa. ferhðloca. hrêþer.
peculiaris, syndrig.
peculium, yrfe.
pecunia, feo, feoh. sceat. feohsceat.
pecus, feo, feoh. neát. pecora, æht.
pedes, fêþa. fêþegenga.
pedissequi, folgað, folgoð.
pelagus, geofon, geofen. holm.
pellere, drifan. væþan.
pellicere, forlâcan.
pendĕre, geldan, gieldan, gyldan.
penetrare, gevadan. onvadan. þurhdrifan. þurhvadan.
penitus, clêne, clæne.
penna, feþer. pennæ tegentes, feþerhama. luridus pennis, salvigfeþera.
pensare, geleánian.
pensum diurnum, dægveorc.
penuria, þearf.
per, be. geond. ofer. on. þurh.
peragrare, befaran. þurhvadan.
percelli, vandian.
percipere, geþicgan. onfangan, onfôn.
percontatio, gefræge, gefrege.
percutere, sleán; besleán; beslaga: forsleán; gesleán; ofsleán.
perdere, derian. forleósan. forcôn forvyrcan, forvyrcean. lôsian. sp-lan. tôdrifan.
perditio, forlôr. morð, morþor, morþer, morþur.
peregre, ûtan, ûton.
peregrinatio, vidlâst.
peregrinus, ellþeódig, elþeódig fremde. uncûð.
perfecte, ful, full.
perferre, âdreógan.
perficere, freman, fremman; gefreman. gefremman. læstan; gelæstan.
perfidia, untreóv. untryovð.
perfidus, ortreóve, ortrŷve. værleas. værloga.
perforare, þurhdrîfan.
periculosus, frêcene, frêcne.
periculum, beót. fær. frêcen. meering. ~ maris, vægþreá.
perire, cringan. faran. forveorþan. lôsian. sveltan. sviþrian, sveoþrian sveþrian.
peritus, vitig. perite, listum.
perlustrare, geóndvlitan.
permagnus, unrim.
permigrare, oferfaran.
permiscere, mencgan, mengan.
permittere, forgifan. lifan, lŷfan. âleáfan, âlŷfan; geleáfan, geléfan. gelŷfan. þafian, þafigan, geþafian.
permutare, gevrixlan.
permutatio, vrixl.
pernicies, forlôr. hearm. hŷnð, hŷnþ.
perniciosus, cvyldrôf.
perpetrare, gefreman, gefremman. efnan. gespêdan.
perpetuus, êce. unsviciende. perpetuo, in perpetuum, êce. â. vide ferhð, vidan ferhð. s. ferð.
persequi, ehtan, ehtian. ~ iussa gefyllan.
persolvere, gelæstan.
persona, hâd. viht, vuht.
personare, hleóþrian.

perspicere, geondvlitan. seón.
perstrepere, hleóþrian.
persuadere, scygan. spanan; gespanan.
perterritus, áfyrht.
pertimescere, ondrædan.
pertinax, fæstlic. halsfæst. stiðmôd.
pertinere, gehŷran, gebêran. ræcan; geræcan. lengian.
pertingere. ad coelum pertingens, heofonheáh.
pervadere, gevadan. onvadan. þurhvadan.
perversitas animi, hygeteóna.
perversus, vráð. vráðlic. þveorh.
pervertere, vendan; onvendan. oncirran, oncyrran.
pervestigare, gesêcan.
pervicax, ânhydig.
pês, fêþe. fót. sine pede, fêþeleás.
pessimus, (vors, vyrs) vyrrest.
pestiferus, cvyldrôf.
pestis, cvealm, cvelm.
petere, fricgan, frignan, frnan. sêsan, sêcean.
petulantia, gál. gálscipe.
phalanx, fêþa.
phaleræ, gerâd.
Phoebus, heofontungol.
picatus, salved.
pignus, ved, vedd.
pinnaculum, horn.
pius, æfæst. from. heáhþungen. pie, fromlice.
placere, cveman. freón. lician.
placide, sêfte, sôfte.
plaga extrema s. letalis, vælsveng.
planctus, gnornung. hreám. ~ damnatorum, helleheáf.
plane, efne. emne. gegnunga.
plangere, heáfan, heófan.
planities, feld. vang, vong. ~amoena s. fecunda, sælvang, sælvong. ~ marina, sæfolde.
planta, telge, telga. vyrt.
plantare, settan.
platea, strât. vic.
plaudere, plegan, plegian.
plectere, vindan.
plenus, ful, full. angore ~, cear. plene, ful.
plerumque, vel.
pleura, side.
plorare, cvânian. heáfan, heófan.
ploratus, heáf. vôp.
plus, má.
pluvia, regn, rægn, regen. scûr. ~ fatalis, vælregn.
pluviosus, holmeg.
poculum, steap.
poena, hênþo, hênþu. nið. steor. vite. vracu. vrâc, vrêc. þreá. summa ~, heáhþreá. locus poenæ, hearmloca. poenam imponere, gescrîfan. poenas dare, ongeldan, ongildan, ongyldan.
poenitere, hreóvan; gehreóvan, gereóvan. ofþincan. poenitens, hreóvig. hreóvigmôd.
politus. dure ~, sliðheard.
pollutio, vidl.
pollutus, fâg, fâh.
pompa, corþer. folgað, folgoð. ~ regis, cyneþrym.
pomum, æppel, æpel, eapel. ofæt.
pone, hebindan.
ponere, lecgan; âlecgan; gelecgan. setian, settan; âsettan. gestaþelian. se ~, gesettan; gesetan.
populari, âhûdan. bereâfian, berŷfan. ofergangan, ofergân.
popularis, leódmæg. gesib. folcgesið. populares, folcveras. leódveras.
populus, driht, dryht. folc. folcmægen. folcscearu. gumþeód. leód. veorod, verod, verud. þeód. verþeód. þeódscipe. locus populi, folcstede. unus e populo, folcbearn. populus totus, folcgetæl. ~ Aethiopum, Sigelvare. ~ meridiem versus habitans, sûðfolc.
porrigere, râcan.
porro, eác. forð. furþor, furþur. furþum. svilce, svylce.

porta, duru. geat. ~ urbis, burhgeat.
portio, dæl. sceat.
portus, vic.
poscere, âcsian.
posse, magan. possum, ic môt.
possessio, æhtgeveald, æhtageveald. eád.
possessor, âgendfreá.
possidere, âgan; tôâgan. gegangan, gegân. gesittan. haldan, healdan. gestreónan. ? varian. vealdan. veardian. nón ~, nâgan.
post, æfter. siθ. ymb, ymbe. postea, seoθþan, siθþan. siθ.
posteri, byras.
posteritas, yrfelâf.
posterus, siθ.
postquam, seoθþan, siθþan.
postulare, âcsian.
potatio vini, vingedrinc; vingedrync.
potens, bræsen, bresne. cræfteg, cræftig. dômeádig. dômfæst. freom. mihtig. rice. spêdig. strenglic, stronglic. sviθfeorm, sviθferom. potentem reddere, sviþan.
potentia, potestas, blæd. dôm. cræft. gevald, geveald. mægen, mægyn. mægenscipe. onvald, onveald. spêd. strengθ, strengþo. voruldrice. þrym. magna ~, mægencræft. ~ manuum, handmægen. ~ populi, folcmægen. potentiæ expers, dômleás. potestas pacis, freoþospêd. in potestate habere, râdan. vealdan.
præ, for. foran.
præbere, forgifan. lânan. onligan. scirian, sciran, scŷran. sellan, sylan, syllan.
præceps, foran. neovol, neovel, nivol. steáp. veallsteáp.
præceptum, bebod; gebod. bodscipe; gebodscipe. bisen, bysen. gesceap. vord.
præcipere, forscrifan. tâcan.
præcursor, prædecessor, foregenga.
præda, herereáf. hŷθ. prædas agere, hergian, herian.
prædari, gestrûdan.
prædator, sceaþa.
prædestinare, forscrifan.
prædicare, bletsian, blessian: gebletsian. lôfian. myntan. spellian stêpan. prædicari, miclian.
prædicator, spellboda, spelboda.
prædicere, vitigian.
prædium, bold.
præfectus, gerêfa. râsva. terræ ~, êþelveard.
præferre, forðceósan.
præfigere, onsceótian.
præmium, bôt. lân. leán. æfterleán edleán. handleán. mêd. ~ gloriosum, sigorleán. ~ virtutis, dædleán.
præordinare, forscrifan..
præparare, gearvian; gegearvian gegærvan. gevyrcan. onhredan. rénian.
præpotens, foremeahtig, foremihtig.
prærogativa, sundorgifu.
præruptus, veallsteáp.
præsens, andveard.
præsentia, gesihθ, gesyhθ. neávest.
præsidium, fullesta. herevic. ~ patriæ, êþylstæf. sine præsidio, hŷdeleás.
præstans, from, freom. animo ~, hygerôf. forma ~, vlitebeorht.
præstantia, blæd.
præstare, efnan. læstan; gelæstan tiþian; getiþian.
præsto, qui præsto est, handþegen.
præsul, vealdend.
præter, butan, buton.
præterire, gegân, gegangan; âgân. ofergân. ayrnan. gevitan.
prævalere, magan. sviþian, sviþrian.
prandium, feorme, fiorme. gereord.
pravitas, unriht. unrihtdôm. veh. vróht, vróhte. yfel.
pravus, æglæca. earg, earh. unfremelyþer. mâne, mân. vráθ. vráðlic. yfel.
precari, þingian.
preces, gebed. bên. precibus adire biddan.

prehendere, fangan, fôn. forfôn. genâgan. teón.
premere, ridan. þringan; geþringan.
pretiosus, deór, deóre. res pretiosæ antiquitus acquisitæ, ârgestreón.
pretium, ceáp. sceát. belli ~, orlegceáp. ~ redemptionis, ved, vedd.
pridem, fyrn.
primo, âr, âryst. furþum. fyrmest.
primogenitus, ârboren. frumbearn.
primus, âr, ârest. se forma, seó, þæt forme. fyrmest. fyrst.
princeps, âgend. aldor. baldor. brego, breogo. bregoveard. driht, dryht. drihten, dryhten. ealdor. ealdorman. folctoga. frumgâr, frumgâra. heáfod. healdend. helm. hirde, hyrde. leód. leódfruma. mandrihten, mandryhten. ordfruma. râsva. þengel. gentis ~, magorâsva. ~ nobilis, aldorduguð. aldorfreá. ut principem decet, drihtlîc.
principalis, drihtlic. drihtenlic. principaliter, drihtlice.
principatus aldordôm, ealdordôm. drihtscipe. leódveard. rîce.
principium, fruma. vyrtruma.
prior, prius, âr, âror; âr, ârror.
privare, bedâlan. bedreósan. befyllan. bogrindan. beheóvian. beleósan. benæman, beniman. beneotan. besnâdan. ofteón. ongeniman.
privatus, bedâled. feásceaft.
privilegium, sundorgifu.
pro, tô. viô.
probare, costian. fandian; âfandian. gesêþan.
probe, vel.
probrosus, ?ungifre. S. das Wort.
probrum, edvit. leahtor, leahter, lehter.
probus, ârfæst. heáhþungen. probum esse, dûgan.
procedere, forðcuman. forðgân. forðsteallian. forðstæppan. gevitan; forðgevitan. ongangan, ongân. bene ~, geþeón.
procella, scûr. storm.
procellosus, holmeg.
processus, forðgang.
procidere, gefeallan. getvâfan.
procrastinare, forsettan.
procreare, cennan. fêdan. âstriennan. gestrŷnan. geteón. têman, tŷman. væcnan.
procreatio, gebyrd, gebyrdo, gebyrdu.
procul, feor, fyrr. rûmgal. haud ~, unfeor.
procumbere, cringan.
prodere, indrîfan. sellan, syllan, sylan; gesyllan, gesellan. svîcan.
prodesse, forstandan, forstondan.
prodigium, beácen. vundor.
prodire, forðfaran, forðferan. forðgân.
proditio, ypping.
prodromus, foregenga.
producere, forðlâdan; forðgelâdan.
proeliari, vîgan, viggan.
proelium, gehnæst. handplega. striô. tohte. væpenþræc. þræcvig.
profectio, forðveg.
proferre, ætberan. forsettan. geberan.
proficere, þeón; onþeón.
proficisci, fâran; gefâran. fêran; gefêran. gevitan. liþan. sviþian. teón; âteón; geteón. vadan. proficiscor, ic scio.
profluvium, ryne.
profugus, flêma. vrecca.
profunditas, deóp. lagu.
profundus, deóp. dygel, digel. neovol, neovel, nivol. steáp. profunde, deópe. dygle. profundissimus, grundleás.
progenies, cneórim, cneóvrim. cneóvsib. cnôsl. fromcyme. fromcyn. teóhh. tuddor, tudor; magotudor. yrfelâf.
progenitor, frumcneóv.
progerminare, leódan; geleódan.
progredi, forðfaran, forðferan. gevindan. hvearfian. sîþian.

progressus, forðveg.
prohibere, forbeódan. forvyrcan. ?åhvettan.
proiicere, fyllan; befyllan. sleán. veorpan; åveorpan, åvyrpan. beveorpan. forveorpan. proiici, befeallan.
prolapsio, hrŷre.
proles, fæsl. fromcyme. fromcyn, frumcyn. magotimber. teám. teóhh. tuddor, tudor. magotudor. vócor, vócer. ~ ingenua, freóbearn. ~ ~ mascula, eafera, eafora. ~ regia, cynebearn. prolem ferens, sâdberend.
prolongare, lengian.
proloqui, åcveþan; gecveþan.
promereri, geearnian.
promissum, gehât. frumspræc. vordgemearc.
promittere, hâtan; gehâtan.
promontorium, næs, nes.
promovere, ræran. scûfan, sceófan.
promptus, forðveard. fûs.
pronunciare, secgan, sægan, sagan.
pronus, forðveard. fûs. neovol, neovel, nivol.
propago, cnôsl. tuddor, tudor.
prope, bi, bŷ. neán. unfeor. viðe.
propellere, åveorpan, åvyrpan. bevrecan. forveorpan. onsceótian. tôscûfan.
properare, onettan.
propheta, spelboda, spellboda. vitega, vitiga, vitga.
prophetare, vitigean.
propinquare, neálæcan.
propinquus, fædere. freómæg. gemæg. gesib. getenge. neáh, nêh. svâs. voruldmæg. propinqui, drihtveras. propinquus principalis, heáfod. mæg.
propitiare, cveman.
propitius, fæle. hold.
proprius, âgen. fæle. svâs.
propter, þurh.
propugnaculum maris, meretorr.
propulsare, bevarigan.
proripere, gripan.
prorsus, forð. eallenga. gearve. gegnunga. âviht, ôviht. ~ non, nalles.
proruere, sigan.
prosapia, fæderæþelo.
prosperare, spôvan.
prosperitas, blæd. blæddæg. gesynto. sæl, sâl. sælð. spêd. vela.
prosperus, orsorg. spêdig. veleg. velig.
prospicere, beseón, biseón. bevlitan.
prosternere, âgeótan. befeallan. fyllan. befyllan. forscûfan. gefŷsan gripan.
protectio, helm. hild, hyld; gehyldo. hleó, hleóv. mund. mundbyrd. sceado, sceadu. protectione carens, hyldeleás.
protector, healdend. helm. hleó. vergend, verigend.
protegere, gebeorgan. gemyndbyrdan. nipan, genipan. scildan; gescyldan. vreón, vryón; bevrihan. þecan, þeccan; beþeccan.
protervus, þveorh. protervum reddere, gefrêcnian.
protinus, forveard. forð. furþur. recene, ricene.
protrudere, beveorpan. forsettan. scâpan. sceófan, scûfan.
proventus, fæsl.
proverbium, sôðcvide.
providere, vitian, vitigan.
providus, vær. þancolmôd. animi ~, higeþancol, hygeþoncol.
provincia, landscipe. leód. mægð. mægð. sigerice. þeód. þeódland. þeódlond.
provocare, gegreman, gegremian. gemonian.
prudens, frôd. gleáv. gleávferht. gleávmôd. hygefrôd. horsc. hrêþergleáv. rædfæst. snotor, snottor. snoter. vislic. vitig.
prudentia, gevit. higecræft. snytero. snytro, snyttro. vitigdôm.
psallere, singan.

pudenda, pudor, sceamu, sceomu.
pudere, sceamian, sceomian.
puella, meóvle.
puer, puer nobilis, cniht.
puerilis, cildisc.
pugil, cempa. hæleð. viga.
pugna, vig. camp. gehnæst. gevinn. gûð. hild. orlæg, orleg. plega. strið. vælsleaht, vælsliht. ~ hastarum, æscþræc. ~ interneciva, vælsleaht. ~ vehemens, þræcvig. pugnam committere, forgripan.
pugnare, sleán. vigan, viggan. vinnan. ense pugnans, sveordvigend, sveordviggend.
pugnator, fyrdgestealla. fyrdrinc. S. bellator.
pugnus, fæðm, fæþem.
pulcher, fæger. scène, sceóne, sciene, scýne. vliteg, vlitig. vlitesciene. vrætlic. pulchre, fægere, fægre.
pulchritudo, ? scinna. vlite.
pullulare, sprýtan.
pulvis, dust. greót. grund, grynd. molde.
pungere, stician.
punire, vitan. vrecan, vreccan, vrican; gevrecan.
punitio, vitesving. viþermêdo.
purgare, rýman.
purpura, gôdveb.
purpureus, basu.
purus, clæne. hlûttor.
pusillus, mæte. mismicel.
putare, vênan.
pyra, âd.

Quadraginta, feovertig.
quærere, fundian. gestreónan. neósan, neósian; nêsan. sêcan, sêcean; gesêcan.
quæstus, gestreón.
qualis, hvelc, hvilc, hvylc. svelc, svilc, svylc.
qualiscunque, hvelc, hvylc.
quam, hu, hvû.
quamvis, þeáh, þêh.
quando, hvonne. þonne. þâ.
quandoquidem, seoðþan, siðþan.
quartus, feorþa.
quassare, quatere, beátan. scâcan, scæcan, sceâcan.
quatuor, feover.
queri, mænan.
querulus, geómor.
qui, hvelc, hvilc, hvylc. þe. quod, þæt.
quicquid, âviht, ôviht.
quicumque, æghvâ.
quidam, sum. hûru.
quies, liðs. ræst, rest.
quiescere, restan.
quietus, quiete, stille.
quilibet, gehvilc. æghvilc.
quindecim, fiftene, fiftyne. fiftig.
quinque, fif, fife.
quis, hvâ. hvelc, hvylc. quid, hvæt.
quisquam, ænig.
quisque, quivis, æghvâ. gehvâ. gehvilc. æghvilc. ælc. all, eall.
quo, þê. þý. ex quo, seoðþan. siðþan.
quomodo, hû, hvû.
quondam, ingere. iu.
quorsum, hvider.
quum, þonne.

Rabidus, vôd.
radius, beám. fýrleóma.
radix, vyrt. vyrtruma
ramus, blæd, blêd. bóg. tân. telge, telga. tvig.
rapax, gifre.
rapere, gripan. reáfan, reáfian. secum raptare, svipian.
rapidus, snel, snell. rapide, fromlice.
rarus, syllic, sellic, seldlic. uncûð.
ratio, gemet. vise.
ratis, scip.
reboare, hvôpan.
recedere, âsvânian. brædan, brêdan ebbian. gesvican. gevitan.
recensere, tellan.
receptaculum, fær.
receptus, viþertrod.
recessus, gehýd. animi ~, ferhðcôfa.

recipere, onfangan, onfôn.
recitare, reordian.
recludere, ontŷnan.
recordari, myndian, myndgan. gemunan.
recreatio in aëre, ?lyftvyn.
rector, valdend, vealdend. vîsa. coeli ~, heofoncyning.
rectus, riht, onriht. rectâ, sôna. recte, teala, tela.
recumbere, hleónian.
recusare, ?âhvettan. onsacan.
reddere, dôn; gedôn. gesettan, gesetan. oncirran, oncyrran.
redimere, âlŷsan. ceápian.
redire, eftsîþian.
reditus, edcer. hvearft, hvyrft.
referre, âbeódan. gesecgan. tellan; getellan.
refertus, geondfolen.
reficere, gehælan.
refluere, ebbian.
refluxus, nep. maris ~ merehvearf. sæcir.
refugium, aldornere. feorhgeborh. feorhnere. hleó.
regeneratio, edsceaft.
regere, regnare, bryttian, bryttigean. haldan, healdan. rædan. reccan. rihtan. stŷran, stŷrian. vearðian. visian.
regina, cvên. hlæfdige.
regio, eard. rice. sceat. þeódland, þeódlond. ~ australis, sûðveg. ~ orientalis, eástland. ~ septentrionalis, norð. norðdæl.
regnum, rice. cynerice. cyningdôm. gumrice. sigerice. ~ coelorum, heofonrice. ~ victoriâ partum, sigerice. ~ paternum, fæderrice. fæderêþelstôl.
regressus, viþertrod.
regula, riht.
relabi, onslipan.
relatio, racu. sagu.
relinquere, gerŷman. læfan. lætan; âlætan; forlætan; ânforlætan. oflætan. ofgifan, ofgyfan. relictus, láf.
reliquiæ, láf. undarum ~, þŷlâf.
remanere, vîcian. gevunian.
remedium, lâcedôm.
remex, reþra.
reminisci, gemunan. myndian, myndgan; gemyndian.
remittere, âlætan.
removere, âfirran, âfyrran. scûfan. sceófan.
remotus, rûmgal. sîd.
remunerare, leánian.
renovare, nivian; genivian.
renovatio ignis, ?fŷredneove.
renunciare, âlætan. oferhogian, oferhycgan. ofgifan, ofgyfan.
repagulum, grindel.
reparare, bêtan; gebêtan.
reparatio, bôt.
repellere, âveorpan, âvyrpan. oncirran, oncyrran. tôdrîfan. tôscûfan.
rependere, gebêtan. geldan, gildan. gildan, gieldan. âgeldan. forgildan. ongeldan, ongildan, ongyldan.
repletus, geondfolen.
reprehendere, vîtan.
reprobrare, fordôn.
reprobus, cystleás.
reputare, gehogian, gehugian, gehycgan, gehygan. tellan.
reputatio, rêc.
requiescere, restan.
requirere, langian.
res, viht, vuht. vise. þing; geþing. res rustica, sulhgeveorc. res moventes, faru. ~ pretiosæ, folcgestreón. mâdmas.
resecare, âleoþian.
resistere, forstandan, forstondan. viðhabban, viðhæbban. viðhogian.
resonare, hleóþrian. hvôpan.
respicere, beseón, biseón. lôcian.
respondere, âcveþan. andsvarian. andsverian. geanþingian. oncveþan.
responsum, andsvaru, andvyrde.
resurgere, âvæcnian. onvæcnian.
rete, net. ~ fatale, vælnet. ~ pectoris, breóstnet.

retinere, habban, hæbban; forhabban, forhæbban; viðhabban, viðhæbban. gehægan, gehegan.
retribuere, ágeldan. forgildan. gesceádan.
retributio, gild, gield, gyld. leán; edleán. endeleán. handleán. ondleán.
retro, eft.
retrorsum, heonanveard. underbæc.
reus, scyldig. peccati ~, vomscyldig.
revelare, gecýþan. gerecnian. ontýnan.
revelatio, hleóþor.
reverentia, hyldu.
reverendus, árcræftig. ondrýsne.
revereri, veorþian, vurþian; gevurþian, gevyrþian.
reversio, cyre, cyrre.
reverti, ácerran, ácyrran. gecyran, gecyrran. hveorfan, hvurfan, hvyrfan; gehvyrfan; hvearfian. vèndan; gevendan.
revolutio, hvearft, hvyrft. ymbhvyrft.
revolvere, bevindan.
rex, brego, breogo. cining, cyning, cyninc. eorðcyning. folccyning. reordberend. valdend, vealdend. voruldcyning. þengel. þeódcyning. þeóden. ~ altus, heáhcyning, heáhcining. ~ bellicosus, gûðcyning. ~ ethnicus, hæþencyning. ~ gloriosus, vuldorcyning. ~ iustus, sôðcyning. ~ magnificus, heáhcyning. ~ terræ, rex magnus, eorðcyning. ~ populi, folccyning. þeódcyning. ~ spirituum, gástcyning. ~ terræ, eorðcyning. voruldcyning. ~ verus, sôðcyning.
rictus, gin.
ridere, hlihan. áhleahhan.
rigidus, geócor. stíð. stíðlic. strang, streng. rigide, geócre.
rigor, strengeo, strengo.
ripa, stæð, staþ. streámstaþ. streámveall.
risus, hleahtor.
ritus, þeáv.
roborare, trymian.
robur, cræft. ellen. mægen, mægyn. strengð, strengþo. þrym. þryð, þryþo. ~ belli, gûðþræc. ~ corporis abal.
robustus, unváclic.
rogare, biddan. rogans, bêna. non rogatus, unfricgende.
rogus, bæl. âd.
ros, deáv. ~ agri, deávdrias.
roscidus, deávig.
roseus, reád.
rota, hvæl, hvêl.
rotari, hveorfan, hvurfan, hvyrfan.
rotatio, ymbhvyrft.
ruber, reád.
rubescens, rubicundus, reód.
rubus, brembel, brember.
rudens mali, mæstráp.
rudis, vild, vilde.
ruere, dreósan. feallan. geræsan. sceótan.
rugire, grymetian.
ruina, hrŷre.
rumpere, brecan. forbrecan. slîtan. rumpi, berstan.
rupes, næs, nes. ongeán, ongên.

Sacer, hâleg, hâlig.
sacramentum, gerŷne.
sacrificare, blôtan. onsecgan.
sacrificium, gild, gield, gyld. lâc. tiber, tifer. ~ eximium s. gloriosum, sigetiber, sigetifer.
sæpe, gelôme. oft. þiclice.
sævire, grimman. vêdan.
sævus, gram, grim, grom. heorogrim, heorugrim. hreó, hreóh, hreóv. hreóhmôd. reóh. rêþe. rêþemôd. sæviter, grimme, grymme. grome.
sagacitas, snytero, snytro, snyttro.
sagax, snotor, snoter, snottor. rædfæst.
sagitta, flân. gûðflân.
sagum, loð.
salire, áhleápan. lâcan.
salsus, sealt.
saltare, lâcan.
saltem, hûru.
saltus, hlŷp.

salus, èd. feorhnere. fremu. geóc. gesynto. lâcedôm. salus ore annunciatum, ?mûðhâl.
salutare, grêtan.
salvator, healdend. hâlend, hêlend. helpend. nergend.
salvus, gesund; ansund, onsund. hâl. salvum præstare, hâlan.
sanare, gehâlan. sanari, genesan.
sanatio, lâcedôm.
sanctificare, hâlgian.
sanctuarium, locen.
sanctus, hâlig, hâleg. sanct.
sanguinarius, vælhreóv.
sanguis, blôd. dreór. svât. ~ cæde profusus, cvealmdreór. vældreór. ~ vitæ, sâvldreór.
sanus, gesund. ansund, onsund. hâl.
sapiens, frôd. gamolferhð. higefrôd. snotor. vîs. vîsa. vîshydig. vîslic. vîta. vitig. vitega, vitiga, vitga. sapienter, vîslice.
sapientia, snytero. vîsdôm. vîtigdôm. voruldcræft.
Satanas, viþerbreca. viþerbreoca. S. diabolus.
satellites, dugoð, duguð.
satio, sâd.
satis, genóg, genôh.
saxum salis, sealtstân.
scala, hlæder.
scamnum, scylfe.
scandalum, flit. vrôht, vrôhte.
scandere, stigan; gestigan.
scaturigo, vætherspryncvyll. villeburna.
sceleratus, mânscyldig.
scelestus, balu. firenfull. mæne. mân. scyldfull. synnig. synfull. yfel. vomscyldig, sceleste, svearte.
scelus, firen, firn, fyren. firendæd, fyrendæd. mân. mândæd. yfel.
scientia, cræft. higecræft.
scindere, ceorfan. reáfan. scindi, berstan.
scintilla, spearc.
scire, vitan.
sciscitari, fricgan, frignan, frinan.
scopulus, næs, nes. stânhleoð, stânhlið. torr, tor. meretorr. ~ excelsus, steáphleoð.
scribere, vritan. âvritan.
scriptum, scriptura, gevrit.
scurrilitas, hygeleást.
scutica, viterôd.
scutifer, randviga. randviggende.
scutum, gûðbord. lind. randburh. randgebeorh. scyldhreóþa, scildhreóþa.
secare, ceorfan. sciran, scîrian.
secedere, brêdan, brêdan.
secernere, gesceádan.
secreto, dygle. onsundran.
secretum, rûn. gerŷne.
secretus, dygel, digel. dyrne.
sectator, geóngra.
sectatores, folgað, folgoð.
sectio populi, folcsceáru.
seculum, veorold, voruld, vorld.
secundus, ôþer.
securis, bil.
securitas, êd. geóc. ~ vitæ, aldornere. feorhgebeorh.
securus, carleás, cearleás. orsorg.
sed, ac, ah. butan, buton.
sedare, âsvefan. gestillan. svebban. geþingian.
sedere, sîtan, sittan; gesittan. domi sedens, hâmsittende.
sedes, burhstede, burgstede. drohtað. eard. êþelstov. fletgesteald. geseot, geset. sel, sele. seld. setl. slôl. staþolvong. ~ avita, êþelseld. êþelstôl. êþelsetl. ~ prima s. principalis, frumstôl. ~ alta, heáhseld, hêhseld. heáhsetl, hêhsetl. ~ coelestis, heofontimber. ~ hereditaria, yrfestôl. ~ sceleratorum, mânhûs. ~ regia, cynestôl. ~ gloriosa s. beatorum, vuldorgesteald.
sedile, setl.
seditio, unræd. unræden. unsib, unsibbe.
seditiosus, teónfull.
seducere, âmyrran. forlædan. forlæran. gevemman. oncirran, oncyrran. onvendan. scygan. svican.

se ductio, gespon, gespong.
se iungere, gesceádan.
se lla, setl.
se mel, ána.
se men, sæd. ~ ferens, sædberend.
se mestre, missar, misser.
se missis diei, dogor.
se mistructus, sámvorht.
se mita, fépe. paþ, pæþ. ánpæþ. fletpæþ. siþ. ?stigvit. svaþe.
se mper, á. áfre. ánon. áva. symble, symle, simle.
se nator, ealdorman. vita.
se nectus, yldo.
se nex, gamel, gamol. senior, aldor.
se nsus, gemynd. gevit. sefa.
se ntíre, gefélan. geþafian. onfindan. ongetan, ongitan, ongytan.
se parare, dælan. ádælan. gedælan. begrindan. gesundrian. getvæfan. scádan, sceádan; ásceádan; gesceádan. sciran, scýran, scirian; gescýran, gescýrian.
se orsim, separatim, sundor. onsundran.
se paratio, gedál. ~ vitæ, ealdorgedál. lifgedál.
se paratus, gedál. ungeþeód.
se pelire, befeolan.
se pes, eador, edor, eder.
se pire, gehegan, gehægan.
se ptem, seofon.
se ptentrio, norð. plagæ septentrionalis incola, norðmon, norðman.
se ptimana, vuce.
se ptuaginta, seofontig.
se ptum arcis, burhloca. ~ pectoris, breóstloca.
se ptuplex, seofonfeald.
se pulcrum, vælbedd. vælrest. græfhús. niobed, neobed.
se quela, folgaþ, folgoþ.
se qui, ehtan, ehtian. folgian. fyligean, fyligan. qui aliquem sequitur, lástveard. id quod sequitur, folgaþ, folgoþ.
se rere, sáwan.
se ricum, gódveb.
se ries, getal.
se rmo, ræd. reord; gereord. spæc. spræc. spel, spell. vordcvede, vordcvide, vordcvyde. exitiosus, bealospel.
se rmocinari, mæðlan. reordian; unreordian. spellian.
se rmocinatio, spellung.
se rmocinator, reordberend.
se rpens, nædre, næddre. vyrm.
se rus, siþ. sero, siþ.
se rva, þeóv, þeóve. veorcþeóv. þeóvmennen.
se rvare, beorgan, bergan; gebeorgan. haldan, healdan; behealdan. geócian. nergan, nergean; generian.
se rvatio, gehyld. vitæ ~, feorhnere.
se rvator, hælend, hélend. healdend. helpend. nergend.
se rvilis, éðne.
se rvire, geþénian. óleccan, álæccan. ólæcan. þeóvian.
se rvitium, þegnscipe. þegnung. eximium ~, heáhþegnung.
se rvitores, pedisse qui, folgaþ, folgoþ.
se rvitus, fæsten. þeóvdóm. þeóvnéd, þeóvnýd.
se rvus, cniht. ésne. hæft. hína. ombiht, ambiht. scealc. ombihtscealc. þegen, þegn, þén; handþegen. þeóv. veorcþeóv.
se veritas, strengeo, strengo.
se veriter, se vere, fæste. hearde.
se verus, heard. stíð. stíðferhð. stíðhydig, stíðhycgend. strang, streng. styrn. þreálic.
se x, six, syx.
sexa ginta, sixtig, syxtig.
se xus, háð.
si, gif.
si c, svá. þus.
si clus argenteus, scilling.
si cut, svilce, svylce.
si dus, tungel, tungol, tungl. heofontungol. rodortungol.
si gnare, gemearcian. segnian; gesegnian. crucis signo ~, segnian.

significare, heófan.
signum, beácen. cumbol. manlica, monlica. mearc. segen, segn. tácen, tácn. andgiettácen. ~ pacis, freoþobeácen. ~ coeleste, heofonbeácen.
silere, svigian.
silva, holt. veald. vudu.
silvestris, vild, vilde.
similis, gelic.
similiter, same, some.
similitudo, anlicnes, onlicnes.
simplex, bilevit, bilvit, bylyvit. hlûttor.
simul, somed, somod. ætgædere. ætsomne. tôsomne.
simulacrum, anlicnes, onlicnes: herge, herige. simulacra, idola, deófolgyld, deofulgild.
sincere, unforcûðlice.
sine, butan, buton.
sinere, lâtan.
singularis, syndrig.
sinus, bearm. bôg. bôsm. fæþem, fæðm. ~ vestis, sceat. ~ coeli, sveglbôsm. maris sinus spumans, fâmigbôsm.
sistere, gestillan.
sitiens, ofþyrsted. þurstig.
sitis, þurst.
situatio, stæl.
situm esse, belicgan.
situs, staþol, staþul. stede.
sive, ôðþê.
soboles, fæsl. teám. teóhh. tuddor, tudor; magotuddor.
socius, sodalis, gædeling. gefêra. geneat. gerêfa. gesið, gesiþa. gevita. mægvine. maga, mago. magorinc. ?værgenga, vergenga. villgeþôfta. vine. voruldmæg. ~ belli, folcgestealla. fyrdgestealla. socii, dugoð, duguð. sinhivan.
socordia, hygeleást. vonhygð.
sodalitium, gild, gyld, gield. somvist.
Sodomitæ, Sodomvare.
sol, heofontungol. sunna, sunne, sunnu.
solamen, solatium, geóc. hiht, hyht. frôfor. hroþor.
solidare, gefæstnian, gefestnian.
solidus, trum.
solitudo, vêsten.
sollers, gleáv. gleávferhð. gleávmôd.
sollicitare, teón.
sollicitudo, sorg, sorh. cearsorh. hygesorh. môdsorh.
sollicitus, cear. cearig. ferhðcearig. sârferhð. lifceare. sollicitum esse, cearian. murnan, murnian. sorgian.
solum, eard. êþel. folde. grund, grynd. land.
solus, âne.
solutus, leás. ungeþeód.
solvere, âlŷsan. solvi, linnan.
somnium, svefen, svefn.
somnus, slâp. primus ~, frumslâp.
sonare, gylian. svêgan, svôgan, svógian. hrinan.
sonitus, dyne. hleóþor. svêg. vôma. vôm. belli ~, hildesvêg.
sonorus, hlûd.
sonus, hleóþor. hlŷn. stæfn, stefen. stefn. svêg.
sons, scyldig.
sopire, âsvefan. svebban.
sopitus, restefæst.
sopor, slâp.
soror, sveostor. sorores germanæ. villgesveostor.
sors, orlæg, orleg.
sortiri, gehleótan.
spargere, sâvan. spargi, brâdan, brêdan.
spatiosus, rûm. rûmgal. sid.
spatium, ~ temporis fæc. fyrst. fyrstmearc. hvil. rûm. stov. þrag, þrah.
species, vlite. ~ humana, magvlite. speciem habens formosam, vlitesciene.
spelunca, scræf, scref. eorðscræf.
sperare, vênan.
spes, geleáfa. hiht, hyht. vên. sine spe, hyhtleás. orvêna. plenus spei, hyhtful.
spiritualis, gâstlic.

spiritus, gâst, gæst. ~ gloriosus, vuldorgâst. nuncius ~, ærendgâst.
splendere, blîcan. lixan. scînan. ~ facere, vlîtian. splendens, glæd. glædlic. hvît. scîr. ~ victoriâ, sigetorht.
splendidus, blâc. scêne, sciene. torht. vliteg, vlîtig. vlitesciene. valde ~, splendidissimus, ælbeorht, ealbeorht. geartorht. splendidus ut genius, ælfsciene. ~ ut æther, rodorbeorht. sveglitorht. formâ ~, hivbeorht.
splendor, gleâm, glæm. leóma. scîma. scinna. tîr, tŷr. vlencó, vlence. vlîte. coeli splendorem habens, heofontorht, heofentorht.
spolia, herereâf.
spoliare, âbûdan. benæman, benîman. bescŷrian. besleán, beslagan. hergian, herian. ongeniman. reáfan, reáfian; bereáfian, berŷfan. strûdan; gestrûdan; bestrûdan.
spoliator, mansceaþa.
spolium, hrægl. reáf.
sponsa, brŷd.
spuere, spîvan.
spumare, fâmgian. spivan.
spumosus, fâmig.
squalidus, van, vann; von, voan.
stabilire, gefæstnian, gefestnian. gesviþan. staþelian.
stabilis, strenglic, stronglic. vræst.
stare, standan, stondan; gestandan.
statîm, ædre. sôna.
statio, herevic. ræst, rest. staþolvong. stede. stov.
statua, manlica, monlica.
statuere, myntan; gemyntan. onstellan. settan. stælan. teón. veotian, vitian.
statura, væstm.
statutum, riht.
status, hâd. ~ iuvenilis, geóngordôm.
stella, steorra. heofonsteorra.
sterilis, unnyt. unspêdig.
sternere, fyllan.
stillicidium, dreór.
stimulus, gâd.
stipatio, cyneþrym. ~ principis, drihtfolc.
stipulatio, gehât.
stirps, cneórîm; cneóvrim; cneóris. cneóvsib. heorðverod. ~ hominum, verbeám. vermægð.
stolidus, dol.
strages, hvæl. væl. vælfyll. ~ gladio cæsorum, ecgval. stragem eligens, i. e. corvus, vælceásig, vælceáseg.
stragulum, reáf.
strenuus, dædhvæt. freom, from. stîðferhð. stîðhydig, stîðhycgend. svîð. tilmôdig. unvâclic. strenue, fromlice. lungre. meagollice.
strepere, svôgan, svôgian.
strepitus, cirm, cyrm. din. hleóþor. hlŷn. svêg. ~ ignis, fŷrgebræc.
stridens, ? begroren.
stridor, gegrind. geheáv. ~ dentium, gristbitung.
stringere, bregdan; âbregdan. geteón.
structura, timber; getimbre. ~ coelestis, heofontimber.
struere, gegærvan. gerædan. gestefnan. rênian; ? berênian. sætan. timbrian.
studere, hicgan, hycgan; hegian. tilian.
studiosus, georn. studiose, georne, geornlice. neódlice.
studium, lár. neód, nied. ôfest, ôfost, ôfst.
stulte, dollice.
stultitia, dol. gâl.
stupere, svigian. vandian.
stupor sensuum, gemynddrepen.
suadere, gerædan.
suavis, fæger. svête. vynsum. vynlic. suaviter, fægere, fægre. sêfte, sôfte.
sub, under, undær. inunder.
subducere, âferian.
subiicere, âlecgan. sviþrian, sveoþrian, sveþrian. sibi ~, gegangan, gegân.
subigere, ofervinnan.

subitaneus, subitus, fær.
subito, lungre. hraþe, raþe. recene, ricene. ungeara.
sublimis, hihtlic, hyhtlic. mære.
submittere, tôonsendan. se ~ alicui, bûgan.
submergere aquis, gedrencan.
subregulus, ealdorman.
substantia, æht. ætvist. andveorc. spêd.
subter, under, undær.
subtrahere, ofteón.
subvertere, ? behvylfan.
succedere, forðsteallian. geþeón. onþringan. spôvan.
succendere, onhætan.
successor, lâstveard.
successus, forðveg. spêd. voruldspêd. ~ amicorum, freóndspêd. ~ gloriosus, vuldorspêd.
succidere, ceorfan.
sudans, svâtig.
sudor, svât.
sufficiens, genihtsum. geneahe. genôg, genôh.
sufficientia, geniht.
suffocari, âdrincan.
suggerere, sceþan, sceðþan.
sulphur, svefel, svefyl, svefl.
sumere, neoman, niman; geniman. þigan, þicgan, þicgean.
summitas, hêhð, heáþu, hêhþo, hêhþu. hrôf.
super, ofer.
superare, âvinnan. becuman. ofercuman. gegangan; gegân; ofergangan, ofergân. ofercliman, ofercliman. oferfeohtan. ofervinnan.
superbia, ânmêdla. bælc. oferhyd, oferhygd. ofermêde. ofermêdla. ofermêtto. ofermôd. onmædla, onmêdla. vlenco, vlence.
superbire, môdigan. superbiens, deal.
superbus, bolgenmôd. deal. gram, grim, grom. healîc. hlence. môdeg, môdig. oferhidig, oferhydig. svîðmôd. vlanc, vlonc.
superinsternere, oferbrædan.
supernus, uplîc.
superstes, lâf.
supervenire, becuman. geþringan ofercuman. semian.
suppellex, geræd.
supplere, gefyllan.
supplex, bêna.
supplicare, hâlsian. þingian.
supplicatio, bên. hâlsvurþung.
supplicium, endeleán. heáhþrea hearmscearu. ondleán. sûsel, sûsl. værgþo, værgþu, vergþu. vîte. vitelâc. ~ inferni, hellevite.
supra, ufan. ufon. bufon.
sursum, up, upp, uppe. ~ vehere. upforlætan. uppforlætan.
surripere, forstælan.
surgere, âhebban. ârisan. âstigan. âvæcnian; onvecnian, onvæcnian. upârâman.
susceptus, anfeng, audfeng.
suscipere, geniman.
suscitare, nivian. ræran. ârâran. upârâran. væcnan. veccan, veccean; âveccan. suscitari, vacan. væcan, væcnan. âvæcan. onvacan. onvæcnian, onvecnian.
suspicere, uplôcian.
suspirare, geomrian.
sustinere, gebidan, gefeormian. geþolian.
sustentaculum, edulstæf.
sustentare, gefeormian.
sustentator, healdend.
suus, sin. suum facere, tôâgan.
symposium, vingedrinc, vingedryne.

Tabernaculum, hleóþorstede.
tabescere, âsvânian. veornian.
tabula, bord.
tabulatum, bord. earcebord. flôr, flôre. scylfe.
tabum, heolfor, heolfer.
tacere, svigian.
tædiosus, langsum, longsum.
tædium, longung. lâðscipe.
talio, ondleán.

alis, svelc, svilc, svylc.
tam, þǣs.
tamen, hvæþere, hvæðre. þeáh, þêh.
tangere, gefêlan. gripan. hrinan; gehrinan. þigan, þicgan, þicgean; geþicgan.
tanquam, svâ. svilce, svylce.
tantum, âne. butan, buton. hûru.
tapetes, reáf.
tardus, langsum, longsum.
tartarus, hel, hyl, hell.
tectum, bælc. gehlid, gehleod. hrôf. tecta infernorum, helle gehliþo.
tegere, forhelan. gehŷdan. gevêran. vreón, vryón; bevrihan. þecan, þeccan; geþeccan. non tectus, unvered.
tegmen genarum, cinberg. ~ carnis, flǣschoma. ~ aëris, nubes, lyfthelm.
teliger, gârberend.
tellus, eorþe. eorðrîce.
telum, gâr. gârvudu. gûðflân. sceaft. vælgâr. væpen. ~ mortiferum, vælgâr.
temerarius, þriste.
temeritas, hygeleást. vonhygd.
temperies coeli, veder.
tempestas, egesa, egsa. storm. veder. ~ sanguinolenta, blôdegesa.
templum, alh, ealh. ealhstede. eolhstede.
tempus, dægtîd. fyrst. fyrstmearc. hvîl. mǣl. mǣldæg. nihtrim, nihtgerim. sǣl. sið. ? stæfn, stefn, stefen. tid. þrag, þrah. ~ primum s. matutinum, ǣrdæg. ~ diurnum, dægtîd. ~ vitæ, feor, feorh. ~ pristinum, fyrndæg. geardæg. ǣrdæg. ~ opportunum, mǣl. ~ matutinum, uhttîd. quovis tempore, on symbel.
tenax, fæst. fæsthydig. hneáv.
tendere, fundian. spannan.
tenebræ, genip. heolstor, heolster. heolstersceado. mirc. sceado, sceadu. þeóstro, þŷstro; þeóstru, þŷstru. ~ ferales, vælmist.
tenebrosus, deorc. dyrne. þeóster, þeóstre, þŷstre.
tener, lîð, liþe. vâc.
tenere, ǣgnian. âgan. befôn. gehægan, gehegan. geniman. habban, hæbban. haldan, healdan; gehealdan. veardian.
tentare, costian. âfandian. fandian; fundian.
tentorium, feldhûs. fyrdvic. mearchof.
tenuis, lǣne.
tepidus, vearmlîc.
tergum, bæc. a tergo, underbæc. behindan.
terminus, ende. endestæf. mældæg. mearc. gemearc.
terra, eard. eorþe. fold, folde. foldveg. grund, grynd. gumrice. hruse. land, lond. molde. voruldrice. þeódmearc. ~ hostilis, gûðmyrce. ~ orientalis, eástland. ~ marina, sǣfolde. populi ~, þeódland, þeódlond.
terrenus, eorðlic.
terrere, âfǣran. terreri, vandian.
terrestris, eorðcund. eorðlic.
terribilis, egesful, egesfull. egeslic, eislic. eiseg. fær. ondrŷsne.
terricola, hêrbûende. eorðbûend.
territus, forht.
terror, brôga. egesa, egsa. grŷre. ôht, ôga. vôm, vôma.
tertius, se þridda.
tessera militaris, cumbol.
testamentum, ǣ.
testari, cŷþan. gehâtan.
testis, visa.
testudo, clypeus, bordhreóþa.
teter, van, von, vonn. tetre, svearte.
texere, vefan.
thesaurus, gestreón. voruldgestreón. goldhord. hord. hordmægen. maðmhord. sceat. sinc.
thronus, seld. heáseld, heáhseld, hêhseld. setl. heáhsetl, hêhsetl. stôl. cynestôl. ~ coeli, heofenstôl. rodorstôl.

tigillum, bælc.
tilia, lind.
timere, ondrâdan. onêgan. sorgian.
timidus, bleáþe. forht.
timor, bróga. egesa, egsa. fâr. ôht, óga. vôma, vôm.
tintinnus, din.
tingere, geblendan.
titio, brand.
tolerare, beoran, beran. dreógan; âdreógan. hrefnan. ræfnan. þafian, þafigan. þolian.
tollere, forniman. hebban. upâhebban. hlifian.
tonitru, svêg.
tonare, þunian.
tormentum, sûsel, sûsl. tinterg, tintreg. veá. vite. þreá. inferni tormentum, hellgeþvin. hellitrega.
torquere, vindan. se ~, gevindan.
torques, beág, beáh.
torrens aquæ, eástreám. streám. torrens horroris, egstreám.
torrens, torridus, hât. hâtvend.
torve, yrringa.
trabs, beám.
tractare, âteón. haldan, healdan. gehealdan. þingian.
tractus, lâst.
tradere, âlŷfan. gelêfan, geleáfan, gelŷfan. sylan, syllan, sellan; besyllan. geþafian. ôðfæstan.
traditio, lár. meld.
traiicere flumen, oferfaran.
trahere, bregdan; âbregdan. teón; âteón; geteón. ad se ~, spanan. sursum ~, upâteón.
trames, gelád.
trans, geond. ofer.
transfigere, þurhvadan.
transfodere, stician.
transformare, forscapan.
transfretare, oferliþan.
transgredi, gegangan, gegân. ofergangan, ofergân.
transigere, gebîdan.
transire, ofergân. scriþan. vadan.
transmigrare, oferfaran.
transmittere, onsendan.
transnavigare, oferliþan.
tremere, beofian, bifian. scâcan. scâcan, sceâcan.
tres, tria, þrî, þreó.
tribuere, gemætan. gesceádan. scîran, scîrian; gescêran.
tribulatio, bealo. earfoðo. trega. tregu. dies tribulationis, gevinndæg.
tribus, cneóris. folc. folcscearu. mægeð, mægð. folcmægð.
tributum, gafol, gaful. gild, gyld. gield. gombe.
trifur, regnþeóf.
triginta, þrittig, þritig.
tristis, biter. dreórig. dreórigmôd. earmlic. geócor. geómor. gnorn. hreóvig. hreóvigmôd. seóc. svár. unbliþe. vynleás.
tristitia, trega, tregu.
triumphans, sigetorht. gesigefæst.
triumphus, sigor. sigorleán.
trucidare, cvellan. sleán.
truculentus, hrêð, hrêþe. rêþe. rêþemôd.
trudere, scûfan, sceófan.
trux, hreó, hreóh, reóh. hreóv. rêþe. rêþemôd. unhŷre.
tu, þû. (tû.)
tuba, bême, bŷme. victoriæ ~, sigebŷme.
tueri, beorgan, bergan. gebeorgan. gemundbyrdan. nipan; genipan. gescyldan. veardian.
tufa, þûf, þûfe.
tum, þâ. þonne.
tumultuari, cyrman. svêgan, svógan, svôgian.
tumultus, hreám. stæfn, stefen, stefn. storm. vôm, vôma. belli ~, hildesvêg. vigcyrm.
tunc, þonne.
tundere, beátan.
turba, folc. herecyst. sveot. veored, veorod, veorud, vered, verud. ingens ~, mægencorðr. mægenþreát.

turbare, nipan; genipan. mengan, mencgan.
turbatio, genip.
turbidus, egle. hreó. hreóv. reóh.
turma, eóred. gang. gârheáp. getrum. gûðþræc. here. herge, herige. herecist. hereþreát. lindcrôda. ord. sveot. veored. þreát. þrym. þryð, þryþo. cognatorum ~, sibgedriht, sibgedryht.
turpis, atol. fracoð, fracod. turpiter, fracoðlice.
turris, burhfæsten. torr, tor. stântorr. maris ~, meretorr.
tutela, fæþem, fæðm. mund. mundbyrd.
tuto, vârlice.
tuus, þin.
tyrannus, leódhata.
tyro, heágsteald, heáhsteald. lêrig.

Uber, genihtsum.
ubertas, blêd.
ubi, hvâr. þâr, þâr.
ubique, âghvâr.
ulcisci, geldan, gyldan. vrecan. vrican, vreccan; gevrecan.
ullus, ânig.
ulna, eln. elngemet.
ulterius, forð. furþur.
ultimus, sid.
ultio, vracu, vrâc, vrêc. ~ fatalis, cvealmþreá.
ultra, furþor. geond. ofer.
ululare, singan.
ululatus, heáf. ~ damnatorum, helleheáf.
umbella, scûrsceado.
umbra, sceado, sceadu. scede. scûva, scûa. ~ noctis, nihtscûva. ~ arboris, beámsceado.
umbraculum, dægsceald. hleó, hleóv.
unquam, geó.
unâ, ætgædere. ætsomne. gesome. ingemen. samod, samed, somed, somod. symble, symle, simle.
unanimis, ânmôd.
unicus, se ânga.
unctus, salved.
uncus, clam, clom.
unda, lagu. vâg. ýð. sâstreám. undæ, êgorhere. unda maris, eástreámýð. sâvâg. ~ violens, môdevâg.
unde, þanon, þonan.
undique, ymbûtan.
unguis, clam, clom.
unire, gemengan.
unquam, âfre. âva.
unus, ân. in unum, tósomne.
unusquisque, âghvilc. gehvâ.
urbs, burg, burh. folcstede, folcstyde. ~ munita, burh. ceaster, cester. veallfæsten. ~ divitiis plena, goldburg, goldburh. ~ alta, heáhburh, heáburh. ~, in qua thesaurus asservatur, hordburh. ~ lapidea, stânburh. ~ pacifica s. amoena, vinburh, vynburh. urbis incolæ, burhsittende.
urere, bærnan. besvelan. forbyrnan.
urgere, genýdan. standan, stondan; gestandan. þringan, geþringan.
urinari, gedûfan. ingedûfan.
usque, forð. usque ad, usque dum, óð.
ustulare, besvelan.
usus, usus huius vitæ, voruldnyt.
ut, svâ. þæt.
uterque, âghvæþer.
uti, brûcan. bryttian, bryttigean. neotan, niotan.
utilis, freme. til. utilem esse, geþeón.
utrum, hvæþer.
uxor, brýd. cvên. fæmne. gebedda. mæg. mægeð, mægð. meóvle. vîf.

Vacuefacere, rýman, gerýman.
vacuus, îdel. leás.
vadere, faran.
vadium, ved, vedd.
vadum, sund.
væl vâl
vagari, scriþan.
vagatio, vâð, vôð.
vagina, scâð, scâð, sceâð.
vagus, væfre.
valde, ful, full. sâre. sviþe.

valere, dûgan. magan. valens, dihtig.
validus, svîðfeorm, svîðferom. trum. þearl.
vallis, dal.
valor, dugoð, duguð.
vallum, veall, veal. burhveall. veallfæsten, vealfæsten. ~ marinum, holmveall. sæveall. litoris ~, stæðveall.
vanus, îdel.
vapor, êðm. rêc. þrôsm.
vaporare, rêcan, rêccan.
variegatus, hâsu.
varius, fâg, fâh. vrætlic.
vas, mâdm. vasa, gerâd. mâdmas. vas aureum, goldfæt. ~ sacrum, hûselfæt.
vastare, herian, hergian. ofergangan, ofergân. strûdan; bestrûdan; gestrûdan.
vastus, ginne. ormæte. rûm. vêste.
vates, vitga. ~ diabolicus, deofolvitga.
vaticinari, gyddian, gieddian.
vaticinium, hleóþorcvide.
vecors, earg, earh.
vectigal, gafol, gaful. gombe.
vehemens, gîfre. svîð. þearl.
vehementer, neódlice. sâre. svîþe. ~ appetere, gitsian.
vehere, ferian; geferian, gefêran, gefærian. vehi, ridan.
vehiculum, fær.
vel, ôðþê.
velle, villan, vilnian.
velox, snel, snell.
velum, segel, sægl.
vena, âdre.
venari, væþan.
vendere, bebycgan. sellan, syllan, sylan; gesellan, gesyllan.
vendibilis, fæle.
veneficus, deófolvitga.
venenum, âtor, âttor.
venire, cuman; âcuman; becuman. fêran. sursum ~, upbecuman.
ventosus, windig.
venturus, tôveard.
ventus, lyft. vind. ~ secundus, blâst.
verax, sôð. sôðfæst.
verbera, gyrdvîte.
verbum, cvyþe. spræc. vord. ~ maestitiam afferens, gnornvord. ~ arrogans, gylpvord.
vere, sôð.
vereri, vandian.
vergere, onsigan.
verificare, gesêþan.
veritas, sôð.
vermis, vyrm.
vernaculus, folcbearn.
vero, sôð. pro vero, sôð.
verrere, svâpan.
versari, faran. vunian.
versicolor, fâg, fâh.
versus, geond. tôveard. við.
vertere, cyrran, cirran, cerran; gecyran, gecyrran. hveorfan; âhveorfan. onhveorfan. vendan, vindan; gevendan; onvendan. verti, hvearfian. hvyrfan. onhveorfan. vyrpan.
vertigo, heáfodsvima. vertigine corripi, gyddian.
verus, sôð.
vervex, ram, rom.
vespera, æfen, æfyn. cantilena vespertina, æfenleóð. tempus vespertinum, æfentid.
vestigium, lâst. svaþe. ~ coniugis, brŷdelâst.
vestimentum, gearva. reáf. væd.
vestire, gegirvan. verian, verigean. gevêran. vryón.
vestis, vestitus, hrægl. væd. ~ splendens, vuldorhama, vuldorhoma. primus vestitus, frumhræge.
vetus, ald, eald. gamel, gamol.
vexare, drecan, dreccan, dreccean. gevânian. geþreátian. nearvian. standan, stondan; gestandan. styran. styrian. tŷnan, teónan.
vexatio, trega, tregu. teóna. veorc.
vexillum, cumbol. fana. lindcrôda. segen, segn. þûf, þûfe.
via, fêþe. fôr. lâd, lâde; gelâd. paþ. milpaþ. herepaþ. svaþe. vâð. veg.

~ balnei, mare, bæðveg. ~ virtutis, mægenhvyrf. ~ orientalis, éastveg. ~ australis, súðveg. ~ terræ, foldveg. ~ per ignavos, ?rancstræte. ~ strata, stræt. petere viam, fundian. aperire viam, gerýman.

vibrare, svápan.

vibratio, sveng.

vices, sið.

vicinitas, neávest.

vicinus, neáh. nêh.

vicissitudo, vrixl.

victima, tiber, tifer. ~ nobilis, sigetiber.

victor, sigor. sigora. sigorvorca, sigorveorca.

victoria, dôm. leán. sigor. victoriæ expers, sigeleás. victoria e bello reportata, vigsigor.

victus, us, ætvist. andlifen. fæsl. fearme, feorme, fiorme. reord. svæsend. vist. victum præbere, gefeormian.

vicus, hâm. vic.

videre, gesceavian. lôcian. seón; geseón. vlitan; bevlitan. videri, þincan, þyncean; geþincan.

vidua, vuduve. vydeve.

vigere, þeón.

vigil, veard. nihtveard.

vigilare, væccan.

viginti, teóntig. tvelftig.

vigor, abal.

vilescere, åvacian.

vilis, fracoð, fracod. heán. lâne. mâne. vile, fracoðlice.

villicus, gerêfa.

vincere, magan. ofercuman. oferfeohtan. ofervinnan.

vincire, gefeterian. hæftan, gehæftan. sælan; gesælan; onsælan. seomian. vinctus, hæft. åsæled.

vinculum, bend. clam, clom. hæft. racenta, raccenta, raccenteag. sål, sæl. sima. spang. ~ ferreum, îrenbend. ~ ignitum, fýrclom. ~ membra constringens, lioþobend, leoþobend, leoþubend. vinculis iniicere, gebindan. vinculis adstringere, gefæstan.

vindicare; vrecan, vreccan, vrican; gevrecan. sibi ~, ?geágnian.

vindicta, vracu, vræc, vrêc. þreá. ~ cæde petita, cvealmþreá.

vinea, vingeard.

vinolentus, vîndruncen. vingál.

vinum, vîn.

violare, brecan; forbrecan. gedvelan, gedvelian. gevemman.

violentia, môd. mihtmôd. þryð, þryþo.

violentus, hæste. stið. strang, streng. svíðmôd. þearl.

vipera, næddre, nædre.

vir, beorn. driht, dryht. eorl. êsne. feor, feorh, fir. freóh. ferhðloca. gum, guma. gumrinc. hæle. hæleð. heáþorinc. leód. mæg, mæcg, mecg. man, mon. manna. rinc. scealc. secg. væpnedman. ver. viri eiusdem gentis, drihtveras.

virere, grôvan.

virga, tân. ~ miseriæ, hearmtân.

virgo, fæmne. mæg. mægeð, mægð. meóvle.

virgula, virgultum, tân. telge, telga.

viridis, grêne. viridissimus, ælgrêne. non viridis, ungrêne.

virtus, dugoð, duguð. ellen. mægen, mægyn. leódmægen. mærð. ~ bellica, gûðþræc. ~ manuum, handmægen. virtute clarus, fortis, ellenrôf.

virus, heolfor, heolfer.

vis, cræft. ellen. gevald, geveald. mægen, mægyn. neód, nied. onvald, onveald. þryð, þryþo. ~ populi, folcmægen. leódmægen. þeódmægen. ~ vitalis, feorh, fyorh. ~ animi, higecræft. ~ ingens, mægencræft. ~ ~ nimia s. superior, ofermægen. ~ procreandi, tuddorspéd. armorum ~, væpenþræc.

viscum, lîm.

visio, sien, seón. gesihð, gesyhð.

visitare, gesêcan. neósan, neósian. nêsan. sêcan, sêcean.
visitatio terræ, landsôcn.
visus, sien, seón, ansien, ansŷn. gesihð, gesyhð. capitis ~, heáfodsien.
vita, aldor, ealdor. dogor. feór, feorh, fyorh. ferhð. líf. lífdæg. sául, sávl, sável, sávol. tíddæg. voruldlíf. ~ humana s. terrestris, voruldlíf. præmium vitæ, feorhleán. per omnem vitam, vídeferhð, vídeferð. onlang. ondlang, ondlong.
vitare, anlêtan. bebûgan. varian.
vitiosus, mâne.
vitium, leáhtor, leahter, lehter. mândæd. unriht. unrihtdôm. vom, vam.
vivere, lifian, leofian, lifgan. libban, lybban.
vivus, cuc. cvic. cvicliſigend. feorhberend.
vocare, ábannan. cigan, cŷgan, cêgan. cleopian. grêtan. hâtan; gehâtan. nemnan; genemnan. secgan, sægan, sagan. vocari, hâtan.
vociferari, grymetian. gylian. hleóþrian. hvôpan.
vociferatus, vôp.
volare, fleógan.
volatus, flyg. flyht.
volitare, lâcan. volitans, lyftlâcende.
volucris, fugol. coeli volucres, heofonfugol, heofonfugel, hefonfugol.
voluntas, villa. ~ exoptata, hyhtvilla.
voluptas, lîðs. lust, lyst. villa. vya mundi ~, mandreám, mondreám.
volutatio, gevealc.
volvere, sviþian. vindan; gevindan.
vomere, spívan.
vorax, frec. grâdig, grêdig.
vos duo, git, gyt.
votum, gehât.
vovere, gehâtan.
vox, stæfn, stefen, stefn, stemn.
vulnerare, forvundian. gevundian.
vulnus, ben. licvund. sâr. ~ letale, bealuben. vælben. ~ securi factum, bilsvaþe.
vultur, herefugol.
vultus, ansien, onsien, ansŷn. vlite. andvlita; magvlite. hleór. vultus splendens, vlitebeorht.

Verzeichniss

der zusammengesetzten angelsächsischen Wörter, nach dem zweiten Worte der Zusammensetzung geordnet.

Anmerkung. Die mit den früheren Begriffswörtern: bær, lic, sceaft, scipe, sum und ähnl. zusammengesetzten Wörter sind mit aufgenommen; diejenigen simplicia, die als solche nicht vorkommen, sind mit einem * bezeichnet worden.

Ælan. onælan.
ærn. holmærn.
æþelo. fæderæþelo.
âgan. tôâgan.
âgnian. geâgnian.
* ar? = gear. missar, misser.
ár. árlic. unárlic.

Bæc. underbæc.
bædan. gebædan.
bær. forðbær.
bærnan. forbærnan.
bana. aldorbana. brôþorbana. feorhbana. ferhðbana.
* bannan. âbannan.
beácen. freoþobeácen. heofonbeácen.
bealo. hermbealo. mânbealo.
beám. deáðbeám. elebeám. gârbeám. verbeám. vudubeám.
bearht. S. beorht.
bearn. cynebearn. folcbearn. freóbearn. frumbearn. yldabearn, yldobearn.
* bed. gebed.
bed, bedd. niobed. vælbed. veobed.
* bedda. gebedda.
* bêgan. forbêgan. gebêgan.
belgan. âbelgan. gebelgan.
ben. bealuben. vælben.
bend. lioþobend. trenbend.
beódan. âbeódan. bebeódan. forbeódan. gebeódan.
beorg. heábeorg. sæbeorg.
beorgan. gebeorgan.
beorht, bearht. ælbeorht. eallbeorht. heofonbeorht. hiovbeorht. rodorbeorht. vîtebeorht.
beót. vordbeót.
beran. ætberan, geberan.
*berend. æscberend. feorhberend. gârberend. reordberend. sædberend. sveordberend. leóhtberend.
* berg. cinberg
berstan. forberstan.
bêtan. gebêtan.
*bid. anbid.
bidan. gebidan.
biddan. âbiddan.
bîgan. forbîgan.
bindan. gebindan.
bîtan. onbîtan.
biter. vinterbiter.
bîtung. gristbîtung.
blâc. flôdblâc. vigblâc.
*blædfæst. geblædfæst.
bleáþe. herebleáþe.
blendan. geblendan.
bletsian, blissian. gebletsian.
bliþe. unbliþe.
blôtan. onblôtan.
blyse. bælblyse.
bôc. árendbôc.
bod. bebod. gebod.
boda. nŷdboda, siðboda. spelboda.
bôga. scûrbôga.
bona. sûslbona.
bora. ræsbora.
bord. earcebord. gûðbord. vægbord. vigbord.
boren. árboren.
bosm. fâmigbosm. sveglbosm.
brâd. vîdbrâd.
*borh. beorh. feorhgeborh. randgebeorh.

* bræc. fŷrgebræc.
brædan. oferbrædan.
* breca. viþerbreca.
brecan. âbrecan. gebrecan.
bregdan. âbregdan. onbregdan. tôbregdan.
breótan. âbreótan.
bringan. gebringan.
bróga. vitebróga.
brôþor. freóbrôþor. villgebrôþor.
bryne. færbryne.
* bûend. eorðbûend. hêrbûend. londbûend.
bûgan. bebûgan.
burg, burh. goldburh. heáburh. hordburh. leódburh. randburh. sceldburh. stânburh. vinburh.
burne. villeburne.
bycgan. bebycgan. gebycgan.
bŷme. herebŷme. sigebŷme.
* byrd. gebyrd. mundbyrd. sibgebyrd.
* byrdan. gemundbyrdan.
byrgan. gebyrgan.
byrnan. forbyrnan. onbyrnan.

Cald. sincald.
* calla. hildecalla.
candel. friðcandel. heofoncandel.
ceáp. orlegceáp.
* ceápunga. unceápunga.
ceare. lifceare.
cearig. ferhðcearig. sorhcearig.
ceásig. vælceásig.
cennan. âcennan.
ceorfan. âceorfan.
ceósan. forðceósan. geceósan. onceósan.
cer. edcer.
cerran. âcerran.
cir. sâcir.
cieste. merecieste.
cist. herecist. S. cyst.
clâne. unclâne.
climan. ofercliman.
clom. fŷrclom.
* cnâvan. oncnâvan.
cneóv. frumcneóv.
col. heofoncol.
côfa. breóstcôfa. ferhðcôfa.
corðr. mægencorðr.
cræft. âcræft. higecræft. mægencræft. voruldcræft.
cræftig. âcræftig. ârcræftig. rûncræftig.
* crôda. lindcrôda.
cuma. vilcuma.
cuman. âcuman. becuman. forðcuman. ofercuman. upbecuman.
cund. eorðcund. godcund.
cûð. folccûð. uncûð.
cûðlîce. unforcûðlîce.
cvealm. feorhcvealm. þrôþorcvealm.
cvede. vordcvede. S. cvide.
cvellan. âcvellan.
* cveme. gecveme.
cveþan. âcveþan. gecveþan. oncveþan.
cvide. hearmcvide. hleóþorcvide. sôðcvide. vomcvide.
cyle. færcyle.
cyme. fromcyme. hleóþorcyme. upcyme.
cyn. engelcyn. eorðcyn. fæderyncyn. frumcyn. gumcyn. hæþencyn. mancyn. moncyn. væpnedcyn.
cynde. gecynde.
cyning. eorðcyning. folccyning. gâstcyning. gûðcyning. hæþencyning. heáhcyning. heofoncyning. sôðcyning. sveglcyning. voruldcyning. vuldorcyning. þeódcyning.
cyran, cyrran. gecyran. oncyrran.
cyrm. vigcyrm.
cyst. gûðcyst.
cŷþan. gecŷþan.

Dæd. deófoldæd. ellendæd. firendæd. iudæd. mândæd.
dæg. ærdæg. blâddæg. dógdæg. endedæg. feorhdæg. fyrndæg. geardæg. gevindæg. heódæg. lifdæg. mældæg. svyltdæg. tîddæg.
* dæge. ândæge.
dæl. norðdæl.
dælan. âdælan. bedælan. gedælan. efngedælan.
dâl. gedâl. aldorgedâl. ealdorgedâl. friðgedâl. gâstgedâl. lifgedâl.
deað. ærdeað. meredeað.
* dêfe. gedêfe.
dêman. âdêman. gedêma.
dêma. aldordêma. heofordêma.
deór. vilddeór.
derne. underne.
dôm. aldordôm. cyningdôm. ealdordôm. geóngordôm. hæþendôm. lâcedôm. unrihtdôm. visdôm. þeóvdôm.
dôn. fordôn. gedôn. ingedôn.
doru. heldoru.
drædan. andrædan, ondrædan.
dragan. bedragan.
dreám. êþeldreám. mandreám. voruldreám.
drencan. âdrencan. gedrencan.
* drence. sâdrence.
dreógan. âdreógan.
dreór. cvealmdreór. sâvldreór. vældreór.

dreósan. bedreósan. gedreósan.
drepe. gemynddrepen.
drifan. ádrifan. bedrifan. indrifan. tódrifan. þurhdrifan. ofádrifan.
driht. folcdriht. gedriht. sibgedriht.
drihten, dryhten. freádrihten. freódrihten. freoþodryhten. mandrihten. sigedryhten.
drincan. ádrincan.
druncen. vindruncen.
drỳme. gedrỳme.
drync. vingedrync.
* drỳsne. ondrỳsne.
dúfan. gedúfan. ingedúfan.
dugeð, duguð. vorulddugeð. aldorduguð.
duru. helleduru.
dvæscan. ádvæscan. tódvæscan.
dvelan. gedvelan.
dvild. gedvild.
dvola. gedvola.
dyrnan. bedyrnan.

Eácen. feorheácen.
eádig. dómeádig.
eard. êþeleard. middaneard.
earfeð. fyrenearfeð.
earnian. geearnian.
ást. súðcást.
edor. lyftedor.
* ègan. onêgan.
egesa, egsa. blódegesa. flódegsa.
engel. hêhengel.
eóvian. æteóvian.

Fæder. heáhfæder. hêhfæder.
fægere. unfægere.
fæhþu. mánfæhþu.
fæle. unfæle.
fær. vægfær.
færan, færian. upfæran. upfærian.
fæst. æfæst. árfæst. dómfæst. eardfæst. gesigefæst. geblædfæst. gefegfæst. ginfæst. halsfæst. rædfæst. restefæst. sóðfæst. tirfæst. várfæst. vuldorfæst. þeávfæst. þrymfæst.
fæstan. óðfæstan.
fæsten. burhfæsten. sáfæsten. vealfæsten. vudufæsten. þellfæsten.
fæstnian. áfæstnian. gefæstnian.
fæt. goldfæt. húselfæt. síðfæt.
fætian, fetian. gefætian, gefetian.
fæðman, fæðmian. befæðman. oferfæðmian.
fandian. áfandian.
fangan. befangan.
* fara. nỳdfara.
faran. áfaran. befaran. forðfaran. gefaran. oferfaran. óðfaran. tófaran. upfaran. utáfaran.
faro, faru. brimfaro. gárfaru. volcenfaru.
faroð. sæfaroð.
feá. gefeá.
* feald. seofonfeald.
feallan. áfeallan. befeallan. gefeallan.
feax. blondenfeax.
fédan. áfédan.
félan. gefélan.
feng. andfeng.
feoh. voruldfeoh.
feohtan. ætfeohtan. oferfeohtan.
feolan. befeolan.
feón. gefeón.
feónd. ealdfeónd.
feor. unfeor.
* feore. befeore.
feorm. sviðfeorm.
feormian. gefeormian.
feormung. nihtfeormung.
* fèra. gefèra.
fèran. gefèran.
ferhð. gamolferhð. gleávferhð. sárferhð. stiðferhð. videferhð.
ferian. áferian. geferian.
* feterian. gefeterian.
feþer. hleóvfeþer.
* feþera. deávigfeþera. salvigfeþera.
findan. onfindan.
firen. folcefiren.
* firran. áfirran.
flán. gúðflán.
flêman. geflêman = geflỳman.
fleógan. ymbfleógan.
flód. drencflód. heáhflód. lagoflód. mereflód. sáflód. villflód.
flór. helleflór.
flota. ágfloja.
flỳman. S. flêman.
folc. drihtfolc. súðfolc.
folde. sáfolde.
* folen. geondfolen.
fón. anfón = onfón. befón. forfón. ymbfón.
* fór. hrófgefór.
foran. beforan.
forht. unforht.
* fræge. gefræge.
frætevian. gefrætevian.
freá. ágendfreá. aldorfreá. folcfreá. liffreá.
frèc. scyldfrèc.
* frécnian. gefrécnian.
* fregnan. gefregnan.
freman. gefreman.
freme. unfreme.
freóndlice. unfreóndlice.
* fricgende. unfricgende.
fród. geómorfród. higefród.
fruma. dádfruma. feód-

fruma. leóhtfruma. liffruma. ordfruma.
fugol. heofonfugol. herefugol.
full. egesful. hihtful. sorgful. synful. firenfull. invitfull. scyldfull. teónfull.
fûs. ellorfûs.
fyll. vælfyll.
fyllan. âfyllan. befyllan. gefyllan.
* fynde. eáðfynde, êðfynde.
fŷr. âdfŷr. bælfŷr. ligfŷr.
* fyrht. âfyrht. S. forht.
fŷsan. gefŷsan.

Gædere. ætgædere.
gærvan. ongærvan.
gâl. ealogâl. medugâl. vingâl.
* gal. rûmgal.
gân. âgân. forðgân. ofergân. ongân. tôgân. útgân.
gang. forðgang.
gangan. fulgangan. gegangan.
* gange. fêþegange, oder fêþegenga?
gâr. frumgâr. vælgâr.
* gâra. frumgâra.
gâst. ærendgâst. vuldorgâst.
geán. ongeán.
geara. ungeara.
geard. fædergeard. leódgeard. middangeard. vîngeard.
gearvian. gegearvian.
geát. burhgeát.
gegnes. tôgegnes.
geldan. ongeldan.
gên. âgên.
* genga. foregenga. nŷdgenga. værgenga.
genge. gegenge.
geótan. âgeótan.
geotan. begeotan. ongeotan.
gere. ingere.
* giet. andgiet-tâcen.
gield. brynegield.
gifan. forgifan. ofgifan.
gifre. orlæg-gifre. ungifre.
gifu. sunðorgifu.
gildan. âgildan. forgildan.
gin. angin. ongin.
* ginnan. anginnan. onginnan.
giran. gegiran.
* gitan. âgitan. forgitan. ofergitan.
gleáv. hrêþergleáv. vordgleáv.
* glêdan. þurhglêdan.
glidan. geglidan.
god. torhtgod.
gôd. cynegôd.
greman. gegreman.
grêne. ælgrêne. ungrêne.
grim. heorogrim. vælgrim.
* grind. gegrind.
grindan. begrindan.
gripan. forgripan. gegripan.
* groren. begroren.
grornian. begrornian.
grund. hellegrund. sâgrund. ungrundes.
grynd. eargrynd.
grŷre. hyllegrŷre. vælgrŷre. vêstengrŷre.
gyld. deófolgyld. vihgyld.
gyldan. ongyldan.
gŷman. forgŷman. ofergŷman.
* gytan. geotan. gitan. ongytan.
* gyte. blôdgyte.

Habban. behabban. forhabban. viðhabban.
* hæbbend. dreámhæbbend.
hæft. hellehæft.
hæftan. gehæftan.
hægan. gehægan.
hæl. mûðhæl.
hælan. gehælan.
hætan. onhætan.
haldan. ymbhaldan.
hama. feþerhama. licham. vuldorhama.
* hât. gehât.
hât. vylmhât.
* hâta. beóhâta. leódhâta.
hâtan. gehâtan.
* haten. forhaten.
hâd. geógoðhâd.
heáf. helleheáf.
heáh. heofonheáh.
healdan. behealdan. forhealdan. gehealdan.
heáp. gârheáp. mægenheáp.
heard. sliðheard.
* heáv. geheáv.
hebban. âhebban. onhebban. upâhebban.
helan. forhelan.
helm. grimhelm. hæleðhelm. lyfthelm.
hêned. gehêned.
heofon. heáhheofon. upheofon.
heort. bliðheort. heáheort. vulfheort.
* heóvian. beheóvian.
hêran = hŷran. gehêran.
here. êgorhere. forðhere. gûðhere. vælhere. þeódhere.
herg. hæþenherg.
hête. môdhête.
hete. niðhete. teónhete.
hicgan. âhicgan. gehicgan. onhicgan. S. hycgan.
hidig. oferhidig.
higd. oferhigd.
* hilta. gehilta.
hindan. behindan.
hîva. sinhîva.
hladan. gehladan. tôhladan
hlæst. brimhlæst.

hleahhan. âhleahhan.
hleápan. âhleápan.
hlence. vælhlence.
hleór. blâchleór.
hleótan. gehleótan.
hleóv. unhleóv.
hleoð. beorhhleoð. burhhleoð. stânhleoð. steáphleoð.
hlid = hlið. gehlid.
* hnæst. gehnæst.
hnigan. onhnigan.
hof. mearchof.
* hôfian. behôfian.
hogian. gehogian. oferhogian. viðhogian. S. hugian.
hold. unhold.
homa. feþerhoma. flæschoma. S. hama.
hord. goldhord. mâðmhord.
hrâd. hrônhrâd.
hrægel. frumhrægel.
* hredan. onhredan.
hreddan. âhreddan.
* hreóþa. bordhreóþa. scyldhreóþa.
hreóv. vælhreóv.
hreóvan. gehreóvan.
hrêran. onhrêran.
hrinan. gehrinan.
hrŷre. lichrŷre.
húdan. âhúdan.
hugian. gehugian. S. hogian.
hûs. bânhûs. feldhûs. geofonhûs. græfhûs. mânhûs. merehûs. vitehûs.
hvâ. æghvâ. gehvâ.
hvær. æghvær.
hvæt. berhtmhvæt. dædhvæt. módhvæt.
hvæþer. æghvæþer.
hvate. módhvate.
hvearf. merehvearf. S. hvyrf.
hveorfan. âhveorfan. gehveorfan. onhveorfan. tôhveorfan. S. hvyrfan.
hvettan. âhvettan.
hvilc. æghvilc. gehvilc.
* hvylfan. behvylfan.
hvyrf. mægenhvyrf.
hvyrfan. gehvyrfan.
hvyrft. ymbhvyrft.
hycgan. gehycgan. oferhycgan.
* hyd. gehyd. oferhyd. S. hygd.
hŷdan. âhŷdan. gehŷdan.
hydig. ânhydig. fæsthydig. stiðhydig. vishydig.
hygan. gehygan.
hygd. gehygd. breóstgehygd. oferhygd. vonhygd.
hyld. gehyld.
hyldo. unhyldo.
hŷnan. gehŷnan.
hŷran. gehŷran. oferhŷran.
* hŷre. unhŷre.

Îcean. geîcean.
ievian. ôðievian.
innod. geinnod.

Lâ. eálâ.
lâc. aglâc. vitelâc.
lâcan. forlâcan.
lâcende. lyftlâcende.
lâd. fromlâd. gelâd.
* læca. aglæca. æglæca.
* læcan. neálæcan.
lædan. álædan. anlædan. forlædan. forðlædan. gelædan. forðgelædan. ôðlædan.
læg, lag, leg. orlæg, orleg.
læran. forlæran. gelæran.
læstan. gelæstan.
lætan. álætan. anlætan. forlætan. ânforlætan. oflætan. upforlætan.
láf, láfe. yrfelâf. ŷðlâf. sælâfe.
land. eástland. ôþelland. mearcland. þeódland.
lang. nihtlang. onlang. uplang.
lást. æflást. brŷdelást. vidlást. vrædlást.
* leáfa. geleáfa.
leáfan. âleáfan.
leán. æfterleán. dædleán. edleán. endeleán. feorhleán. handleán. ondleán. sigorleán.
leánian. geleánian.
* leás. árleás. cearleás. cystleás. dômleás. dreámleás. eardaleás. fêþeleás. grundleás. hihtleás. hygeleás. hyldeleás. rædleás. sigeleás. vârleás. vineleás. vynleás.
leást. hygeleást.
* lêc = lic. freólêc. gôdlêc.
lecgan. âlecgan. gelecgan.
* leccan, læcan, læccan. ôleccan.
lêdan = lædan. gelêdan.
lêfan = leáfan, gelêfan.
leg, lege. orleg. aldorlege. S. læg.
* lende. inlende.
leód. burhleód.
leóda. sæleóda.
leódan. geleódan.
leóf. unleóf.
* leóhta. dægleóhta.
leóma. fŷrleóma.
leósan. beleósan. forleósan. forleósan.
leóð. æfenleóð. fyrdleóð. vigleóð.
* leoþian. âleoþian.
lesan. âlesan.
* lesta. fullesta.
* lîc. árlic. unârlîc. drihtlic. earmlic. egeslic. eorðlic. fæstlic. freólic. gâstlic. gelic. ungelic. glædlic. heálic. hihtlic. lâðlic. leóflic. gesâliglic. sellic. seldlic. stið-

lic. strenglic. stronglic. syllic. trumlic. uplic. vâlic. unvâclic. veálic. vearmlic. viglic. vislic. vræclic. vrætlic. vrâðlic. vundorlic. vurðlic. vynlic. þreálic.
* lica. manlica. monlica.
* lice. ârlice. cûðlice. unforcûðlice. dollice. drihtlice. earmlice. fæstlice. fracoðlice. freólice. freóndlice. fromlice. geornlice. gramlice. hneávlice. meagollice. neódlice. unscomlice. vǽrlice. vislice. unvurðlice. þiclice.
licgan. belicgan.
licnes. anlicnes. onlicnes.
lif. voruldlif.
* life. andlife.
* lifigend. cviclifigend.
ligan. onligan. S. licgan.
* lihtan. gelihtan.
limpan. gelimpan.
liðnys. giestliðnys.
liþan. oferliþan.
liþe. unliþe.
liþend. vǽgliþend. mereliþend.
loca. breóstloca. burhloca. ferhðloca. fŷrloca. hearmloca.
locc. vitelocc.
lôcian. onlôcian. tôonlôcian. uplôcian.
loga. vǽrloga, vêrloga.
* lôme. gelôme.
lôr, lôre. forlôr.
* lora. hleorlora.
lucan. belucan. onlucan.
lufe, lufu. sibblufe. freóndlufu.
lutian. gelutian.
lŷfan. âlŷfan. gelŷfan.
lŷhtan. gelŷhtan.
lynnan, linnan. âlynnan.
lŷsan. âlŷsan.

* lyt? ymblyt.
lytel. unlytel.

Macian. gemacian.
mâdm. þeódenmâdm.
* mæcca. gemæcca.
* mædla. anmædla.
mæcg. heremæcg. gigantmæcg.
mæg. cneómæg. cneóvmæg. freómæg. gemæg. sibgemæg. heáfodmæg. leódmæg. vinemæg. voruldmæg.
mægen. beadumægen. folcmægen. handmægen. hordmægen. leódmægen. ofermægen. þeódmægen.
mægeð. healsmægeð.
mægð. folcmægð. vermægð.
mǽlan. gemǽlan. onmǽlan.
mǽled. hringmǽled.
mǽlum. þûsendmǽlum.
* mǽne. gemǽne.
mǽre. folcmǽre. vidmǽre.
mætan. âmætan. gemætan.
mǽte. ormǽte. unmǽte.
man. ealdorman. hægstealdman. landman. norðman. sǽman. væpnedman. S. mon.
mang. ongemang.
meahtig. foremeahtig. S. mihtig.
mearc. êþelmearc. fyrstmearc. gemearc. þeódmearc. vordgemearc.
mearcian. gemearcian.
mêde. ofermêde.
medla. ânmedla. ofermedla. S. mædla.
mêdo, mêdu. viþermêdo. eáðmêdu.
* men? ingemen.
mengan. gemengan.
mennen. þeóvmennen.
meornan. bemeornan.

* met. gemet. elngemet.
* mêt. gemêt. ungemêt.
mêtan. âmêtan. gemêtan.
mete. mǽlmete.
metian. geþancmetian.
metod. tîrmetod.
mêtto. ofermêtto.
micel. mismicel.
* middes. tômiddes.
mihtig. ælmihtig.
mist. vælmist.
* mitan. gemitan.
môd. ǽviscmôd. bliþemôd. bolgenmôd. deórmôd. dreórigmôd. eáðmôd. gealhmôd. geómormôd. glædmôd. gleávmôd. heardmôd. hreóhmôd. hreóvigmôd. mihtmôd. ofermôd. rêþemôd. stiðmôd. sviðmôd. torhtmôd. vrâðmôd. þancolmôd.
môdig. tilmôdig.
mon. flôtmon. sûðmon. vræcmon.
monian. gemonian.
môt. gûðgemôt.
munan. gemunan.
myn. vifmyn.
mynd, mynt. freóndmynd. vurðmynd. veorðmynd.
* myrce. gûðmyrce.
myrran. âmyrran.

Nacod. limnacod.
nægan. genægan.
næman. benæman.
* neahe. geneahe.
nearvian. genearvian.
nea. drihtnea.
* neat. geneat.
nêd. þeóvnêd. þreánêd.
nemnan. genemnan.
neotan. beneotan.
* neóve. fŷredneove.
* nere. aldornere. feorhnere.

nerian. generian.
nesan. genèsan.
net. breóstnet. vælnet.
nèþan. genèþan.
nied. þreánied. S. nŷd.
*niht. geniht.
niht. sinniht.
niman. ætniman. beniman. forniman. geniman. ongeniman.
*nip. genîp.
nîpan. genîpan.
nivian. genivian.
niþ. hellenîþ. orlegnîþ. vælnîþ.
*nôg? genôg. S. nęahe.
nŷd. þreánŷd.
nŷdan. genŷdan.
nyt. unnyt. voruldnyt.

Pæþ, paþ. ânpæþ. fletpæþ. milpæþ. herepæþ.
plega. gylpplega. handplega. hearmplega.

Råd. setlråd.
rador. uprador. S. rodor.
ræcan. geræcan.
ræd. geræd. heardræd. unræd.
rædan. ârædan. gerædan.
ræden. treóvræden. unræden.
ræman. âræman. upâræman.
ræran. âræran. upâræran.
ræs. feóndræs.
ræsan. geræsan.
ræsva. magorâsva.
råp. mæstråp.
reáf. herereáf.
reáfian. âreáfian. bereáfian.
reccan. âreccan.
rêced. sundrêced.
recnian. gerecnian.
rêd. dægrêd. hirêd, hŷrêd.
*rêfa. gerêfa.
regn. vælregn.
rênian. berênian.
reord. gereord. beódgereord.
reordian. unreordian.
rest. beddrest. nihtrest. vælrest.
rice. cynerice. eorðrice. fæderrice. gumrice. heárice. heofonrice. sigerice. voruldrice.
ridan. upridan.
riht. êþelriht. folcriht. landriht. onriht. unriht. vordriht.
rîm. dægrîm. cneórîm, cneóvrim. enderîm. gerîm. nihtgerim. monrim. unrim.
riman. âriman. geriman.
rinc. fyrdrinc. gumrinc. heaþorinc. magorinc.
risan. ârîsan.
risn, rysn. gerisn, gerisne; gerysn, gerysne.
rôd. seglrôd. vigrôd. viterôd.
rodor. heáhrodor. S. rador.
rôf. cvyldrôf. dæðrôf. ellenrôf. handrôf. higerôf. mægenrôf. þræcrôf.
rofen. berofen.
rûme. gerûme.
rŷman. gerŷman.
ryne. forðryne.
*rŷne. gerŷne.

*Saca. andsaca. gesaca.
sacan. onsacan.
sælan. gesælan. onsælan.
sæled. âsæled.
sælig. gesælig. unsælig.
samnian. gesamnian.
sang. lôfsang.
savan. geondsavan.
*scæft. gescæft. S. sceaft.
scapan. forscapan.
scaru. harmscaru. S. scearu.
scaþa. synscaþa.
sceâcan. forðsceâcan. onsceâcan.
sceád. ungesceád.
sceádan. âsceádan. gesceádan.
sceado. beámsceado. heolstersceado. scûrsceado.
sceaft. deoreðsceaft.
*sceaft. edsceaft. feásceaft. frumsceaft. gesceaft. handgesceaft. heáhgesceaft. hygesceaft. landgesceaft. metodsceaft. voruldgesceaft. ?selfsceaft.
scealc. freoþoscealc. hellescealc. ombihtscealc.
sceald = scild. dægsceald.
*sceap. forsceap. gesceap.
sceâpan. gesceâpan.
sceápen. earmsceápen.
sceapian. âsceapian.
scearu. folcscearu. hearmscearu. leódscearu.
sceat. feohsceat.
sceávian. gesceávian.
sceaþa. earmsceaþa. gielpsceaþa. hellsceaþa. leódsceaþa. mansceaþa.
*sceft = *sceaft. gesceft.
sceótian. onsceótian.
scêran. gescêran.
sciene. ælfsciene. vitesciene.
scima. æfenscima.
*scipe. ge-bedscipe. bodscipe. gebodscipe drihtscipe. feóndscipe. freóndscipe. gâlscipe. giôngorscipe. landscipe. lâðscipe. leódscipe. mægenscipe. vrôhtscipe. þeódscipe.
scræf. eorðscræf. vitescræf.
scrifan. forscrifan. gescrifan.

scûfan. âscûfan. forscûfan. tôscûfan.
scûva. nihtscûva.
scyldan. gescyldan.
scyldig. mânscyldig. vomscyldig.
scynde. unscynde.
scŷran, scŷrian. gescŷran. bescŷrian.
scypan. gescypan.
*sealcan. ofâsealcan.
searo. beadosearo.
sêcan. gesêcan.
secg. ærendsecg. ambyhtsecg. ?gârsecg.
secgan. âsecgan. gesecgan. onsecgan.
sefa. môdsefa.
segnian. gesegnian.
seld. êþelseld. heâseld, hêhseld.
sele. beórsele. gystsele. hornsele. vinsele. vindsele.
sellan. gesellan.
sendan. âsendan. geondsendan. onsendan. tôonsendan.
*sêne. gesêne. S. sine.
seón. beseón. geseón. onseón. tôgeseón.
*seot. geseot.
setl. heâhsetl, hêhsetl. êþelsetl.
settan. âsettan. forsettan. gesettan. onsettan.
sêþan. gesêþan.
sib. cneósib. gesib. unsib.
*sien. ansien. heâfodsien.
sigan. onsigan.
sigor. vigsigor.
sihð. gesihð.
sine. gesine.
sittan. gesittan. onsittan.
sittend. burgsittend. hâmsittend.
sið. bealusið. earfoðsið. gesið. hinsið. lagosið. spildsið. sveglsið vigsið. villgesið.
siþian. eftsiþian. insiþian. midsiþian.
slâp. frumslâp.
sleán. besleán. forsleán. gesleán. ofsleán.
*sleaht. vælsleaht.
slipan. onslipan.
slûpan. âslûpan.
smitan. besmitan.
smið. hleahtorsmið. vigsmið.
snædan. besnædan.
sôcn. landsôcn.
sôme. gesôme.
*somne. ætsomne. tôsomne.
somnian. gesomnian. S. samnian.
sorg, sorh. orsorg. cearsorh. higesorh. môdsorh.
spanan. forspanan. gespanan.
spêd. freóndspêd. freoþospêd. tuddorspêd. voruldspêd. vuldorspêd.
spêdan. gespêdan.
spêdig. gôdspêdig. unspêdig.
spel, spell. bealospel. færspel. gûðspel. hildespell. invitspell.
*spon. gespon.
*spong. gespong.
*spornan. gespornan.
spræc. frumspræc. hetespræc.
sprecan. gesprecan.
springan. âspringan.
*stæf. bôcstæf. eðulstæf. endestæf. êþylstæf. hearmstæf.
stælan. forstælan. gestælan.
stân. sealtstân.
standan, stondan. bigstandan. forstandan. gestandan. ôðstandan. ymbstandan.
starian. tôstarian.
stað. streámstað.
staþelian. gestaþelian.
staþol. êþelstaþol.
steal. vicsteal.
*steald. hægsteald. fletgesteald. vuldorgesteald.
steall, stealla. vilgesteal folcgestealla. fyrdgestealla.
steallian. forðsteallian.
steáp. heáhsteáp. vealsteáp.
stede. alhstede, ealhstede. burhstede. deáðstede. folcstede. glædstede. hleóþorstede. meþelstede.
stefnan. gestefnan.
stellan. onstellan.
stêman. bestêman.
steorra. heofonsteorra.
stêpan. gestêpan.
steppan. forðsteppan.
stigan. âstigan. upâstigan. gestigan. upstigan.
stillan. gestillan.
*stôd. vealhstôd.
stôl. cynestôl. êþelstôl. fæderêþelstôl. frumstôl. heofenstôl. hleóvstôl. yrfestôl.
stov. êþelstov. restestov. vælstov.
strât. herestrât. rancstrât.
streám. eástreám. égstreám. ègorstreám. lagostreám. merestreám. sæstreám. vægstreám. vælstreám.
*streón. gestreón. èrgestreón. bollgestreón. voruldgestreón.
streónan, strienan. gestreónan. âstrienan. gestŷnan.

strûdan. gestrûdan.
stund. vinterstund.
styde. folcstyde.
stŷrian. eftstŷrian. onstŷrian.
* sum. genihtsum. langsum, longsum. lôfsum. veorcsum. vynsum.
sund. gesund. onsund.
sunder. onsundran.
sundrian. gesundrian.
svaþe. bilsvaþe.
* svânian. âsvânian.
svâpan. forsvâpan. tôsvâpan.
* svar. âðsvar.
svarian. andsvarian.
* svaru. andsvaru.
svefan. âsvefan.
svêg. hildesvêg.
svelan. besvelan.
svelgan. forsvelgan. gesvelgan.
sveng. vælsveng.
svengan. tôsvengan.
sveorc. gesveorc.
sveostor. villgesveostor.
sveót. folcsveót.
* svercan. upgesvercan.
* sverian. andsverian.
svican. besvican. fromsvican. gesvican.
svîciende. unsvîciende.
svima. heáfodsvima.
svinc. gesvinc.
sving. vitesving.
sviþan. gesviþan.
* syhð = sihð. gesyhð.
syllan. besyllan. gesyllan.
syn. niðsyn.
syngian. gesyngian.
synto. gesynto.
syrvan. besyrvan.

Ta, teag. ?racenta, raccenta. raccenteag.
tâcn, tâcen. andgiettâcen. friþotâcn.
tâcan. getâcan.
* tæl. folcgetæl. rimgetæl. rincgetæl.
* tal. folctal. getal.
tân. hearmtân.
teám. hereteám.
telan, tellan. getelan. getellan.
* teme. vrôhtgeteme.
tène. fiftêne.
* tenge. getenge.
teón. âteón. upâteón. geteón. ofteón.
teóna. higeteóna.
* teónde. tuddorteónde.
* teóne. niðgeteóne.
* teóv. lâtteóv.
* terg. tinterg.
tiber. sigetiber.
tid. âfentid. dægtid. uhttid.
tigþian. getigþian.
timber. heofontimber. magotimber.
timbran. forðtimbran. getimbran.
timbre. getimbre.
tir. æsctir.
* toga. folctoga.
* tolden. ofertolden.
torht. geartorht. heofontorht. sigetorht. svegltorht. vuldortorht.
torr. meretorr. stântorr.
trega. hellitrega.
treóv. heâhtreóv. untreóv. untryovð.
treóvian. ontreóvian.
trod. viþertrod.
trum. getrum. folcgetrum. fyrdgetrum. ? vyrtruma für vyrttruma.
trûvian. getrûvian.
tryman. getryman.
trŷvan. getrŷvan.
trŷve. ortrŷve.
tudor. magotudor.
tungol. heofontungol. rodortungol.
turf. êþelturf.
* tvæfan. getvæfan.
tveógan. getveógan.
tŷma. heretŷma.
* tŷnan. ontŷnan.
tŷne. fiftŷne.
tyrf. êþeltyrf, êþyltyrf.

Under. inunder.
ûtan. beûtan. ymbûtan.

Va. âva.
vâ. vâvâ.
vacan. onvacan.
vâcan. onvâcan.
vacian. âvacian.
vâclic. unvâclic.
vadan. anvadan. gevadan. onvadan. þurhvadan.
væcan. âvæcan.
væcnian. âvæcnian.
vædla. niedvædla.
væg. môdevæg. sævæg.
vælm. hygevælm.
vâre. freoþovâre.
værged. âværged.
væstm. limvæstm.
væter. sævæter. sealtvæter.
* val. ecgval.
* vald, veald. gevald, gevealdd. âhtgevealdd. onvald.
* valda. alvalda, ealvalda. ânvalda.
vang. neorxnavang. sælvang. S. vong.
vanian. gevanian.
vara, vare, varu. helvara, hellvara. burhvare. Sigelvare. Sodomvare. burhvaru.
varian. bevarigan.
* vealc. gevealc.
vealda = valda. alvealda.
veall. burhveall. foreveall. holmveall. sæveall. stæðveall. streámveall.
* veard. andveard. for-

veard. forðveard. heonon-veard. tóveard.
veard. bregoveard. burgeveard, burhveard. drihtenveard. éþelveard. gúðveard. heofonveard. hordveard. inneveard. lástveard. leódveard. mearcveard. nihtveard. yrfeveard.
veaxan. geveaxan.
veaxen. unveaxen.
veb. gódveb.
veccan. áveccan.
vecnian. onvecnian.
veg. bæðveg. eástveg. flódveg. foldveg. forðveg. lifveg. norðveg. súðveg.
vela. botlvela. eorðvela. grundvela. lifvela.
velm. brynevelm. heaþovelm.
vemman. gevemman.
vemme. unvemme.
vêna. orvêna.
vendan. ávendan. gevendan. onvendan. óðvendan.
* vende. láðvende.
veorc. andveorc. dæðveorc. dægveorc. geveorc. handgeveorc. sulhgeveorc. handveorc. orlegveorc. þreáveorc.
veorpan. áveorpan. beveorpan. forveorpan. tóveorpan.
veorþan. forveorþan. geveorþan.
veorþian. geveorþian.
ver. fáhver. sceátver. drihtveras. folcveras. leódveras.
vêran. gevêran.
vered. unvered.
vêrig. ealdvêrig. symbelvêrig.
verod. eorpverod. heorðverod. leódverod. síðverod.
verpan. tóverpan.
vesan. forðvesan.
* vest. neávest.
vic. fyrdvic. herevic.
vicing. sǽvicing.
vicigean. ymbvicigean.
vrecan. bevrecan.
vig. þrǽcvig.
viga. randviga.
viggend. sveordviggend. randviggend.
viht. áviht, óviht. alviht, allviht, eallviht.
* vihta. edvihta.
* vihte. fulvihte.
villa. hyhtvilla.
vind. súðvind.
vindan. bevindan. gevindan.
vinn. gevinn.
vinna. módgevinna.
vinnan. ávinnan. gevinnan. ofervinnan.
visa. aldorvisa. heáfodvisa. herevisa. mægenvísa. S. vósa.
vîse. monvise.
visian. gevisian.
vist. ætvist. somvist.
* vit. bilvit, bilevit. bylyvit.
vit. gevit. invit.
* vit. edvit. invit. S. vihte.
* vit? stigvit.
vîta. gevîta.
vîtan gevitan. forðgevîtan. upgevîtan.
vîte. gyrdvîte. hellevîte.
vitga. deófolvitga.
* vlíta. andvlíta.
vlîtan. andvlîtan. bevlîtan. geondvlîtan. onvlîtan.
vlô. gevlô.
vlôh. ánvlôh.
volcen. vedervolcen.
vôma. dægvôma.
vong. staþolvong. S. v
vôp. herevôp.
* vorca. sigorvorca.
vord. byrhtvord. gn
vord. gylpvord. lige
ligenvord. sorhvord
vorht. sámvorht.
* vôsa. herevôsa. S.
vræc. niðvræc.
vrecan gevrecan.
* vrecene. tóvrecene.
vrigan, vrîhan. bevrî
inbevrigan.
vrit. gevrit.
vrîtan. ávrîtan.
vrixlan. gevrixlan.
vudu. gárvudu.
vulf. herevulf. hildev
vuna. gevuna.
vund. licvund.
vundian. forvundian.
vundian.
vundor. eallvundor. f
vundor. lyftvundor.
vundor.
vundod. unvundod.
vunian. gevunian.
vyll. vætterspryncvyll.
vurþan. gevurþan.
vurþian. gevurþian.
vurþung. hálsvurþung.
vylm. heaþovylm.
* vynna.? lyftvynna.
vyrcan. forvyrcan. gevyrcan.
vyrde. andvyrde.
vyrgian. ávyrgian.
* vyrht. gevyrht.
vyrnan. forvyrnan.
vyrþian. gevyrþian.

Yrmþo. voruldyrmþo.
yrnan. áyrnan.
ỳvan. ætỳvan.
ỳð. eástreámỳð.

* Þafa. geþafa.
þafian. geþafian.

þanc. æfþanc. geþanc. breóstgeþanc. ingeþanc. módgeþanc. orþanc.
þancol. higeþancol.
þê. óðþê.
þeaht. geþeaht.
þeav.leódþeáv.freoþoþeáv.
þeccan. beþeccan. geþeccan.
þegan. ofþegan.
þegn, þegen. handþegen. aldorþegn. meteþegn.
þegnung. heáhþegnung.
*þego. vinþego.
þel. vægþel.
þencan. áþencan. geþencan.
þénian. geþénian.
þeód. ungeþeód.
þeód. gumþeód. verþeéd.
*þeódig. ellþeódig.
þeóf. regnþeóf.
þeón. geþeón. onþeón. óðþeón.
þeóv. veorcþeóv.
þicgan. geþicgan.
þincan. geþincan. ofþincan. tveóþincan.
þing. geþing.
þingan. geþingan.
þingian. geþingian. geánþingian.
þingð. geþingð.
*þôsta. villgeþósta.
þoht. geþoht. módgeþoht.
þolian. geþolian.
þræc. æscþræc. gûðþræc. hildþræc. væpenþræc.
þreá. brôhþreá. cvealmþreá. heáhþreá. vægþreá.
þreát. hereþreát. gûðþreát. heófenþreát. mægenþreát. vægþreát.
þreátian. geþreátian.
þringan. geþringan. onþringan. óðþringan.
þróvian. geþróvian.
þrym. cyneþrym. êþelþrym. mægenþrym.
þungen. heáhþungen.
*þvin. hellgeþvin.
*þyldig. geþyldig.
þyrsted. ofþyrsted.

Kiel